

**TILDY ZOLTÁN KORMÁNYÁNAK
MINISZTERTANÁCSI JEGYZŐKÖNYVEI
1945. NOVEMBER 15.–1946. FEBRUÁR 4.**

Szerkesztette, a jegyzeteket és a bevezető tanulmányt írta
G. Vass István

MAGYAR ORSZÁGOS LEVÉLTÁR
BUDAPEST, 2005

TILDY ZOLTÁN KORMÁNYÁNAK
MINISZTERTANÁCSI JEGYZŐKÖNYVEI
1945. november 15.–1946. február 4.

A MAGYAR ORSZÁGOS LEVÉLTÁR KIADVÁNYAI
II.
FORRÁSKIADVÁNYOK
41.

TILDY ZOLTÁN KORMÁNYÁNAK MINISZTERTANÁCSI JEGYZŐKÖNYVEI

1945. november 15.–1946. február 4.

Szerkesztette, a jegyzeteket és a bevezető tanulmányt írta
G. Vass István

MAGYAR ORSZÁGOS LEVÉLTÁR
BUDAPEST, 2005.

Készült a Magyar Országos Levéltárban
a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma és Nemzeti Kulturális Alapprogram

nka
Nemzeti Kulturális Alapprogram

támogatásával

Lektorálta
IZSÁK LAJOS

ISSN 0073-4055
ISBN 963 631 176 5

© G. Vass István, 2005.
© Magyar Országos Levéltár, 2005.

Kiadja a Magyar Országos Levéltár, Budapest
Felelős kiadó: Gecsényi Lajos főigazgató
Tördelés és műszaki szerkesztés: Fodor Bt.
Nyomta és kötötte: Argumentum Kiadó és Nyomda Kft., Budapest
Felelős vezető: Láng József

TARTALOM

BEVEZETÉS	7
A kormány megalakulása és összetétele	8
A kormány programja	20
Az ország gazdasági helyzete; javaslatok a válság elhárítására	25
A Magyar Kommunista Párt javaslatai és a kormány gazdasági intézkedései	35
A Gazdasági Főtanács létrehozása	41
A német javak átadásának ügye és a jóvátétel irányításának átszervezése	48
A magyar–csehszlovák tárgyalások és a lakosságcsere-egyezmény előkészítése	51
A német lakosság kitelepítésére vonatkozó rendelet megszületése	58
A kormány szerepe a köztársasági törvény megalkotásában	66
A kormányzat, a miniszterek működése, teljesítménye	67
TÁJÉKOZTATÓ A KÖTETRŐL, A SZERKESZTÉSI ÉS SZÖVEGKÖZLÉSI SZEMPONTOKRÓL	75

A MINISZTERTANÁCSI JEGYZŐKÖNYVEK

[1] 68. Jegyzőkönyv. 1945. november 15.	80
[2] 69. Jegyzőkönyv. 1945. november 19.	83
[3] 70. Jegyzőkönyv. 1945. november 21.	85
[4] 71. Jegyzőkönyv. 1945. november 27.	142
[5] 72. Jegyzőkönyv. 1945. november 29.	195
[6] 73. Jegyzőkönyv. 1945. december 5.	201
[7] 74. Jegyzőkönyv. 1945. december 10.	244
[8] 75. Jegyzőkönyv. 1945. december 18.	273
[9] 76. Jegyzőkönyv. 1945. december 22.	339
[10] 77. Jegyzőkönyv. 1945. december 29.	372
[11] 78. Jegyzőkönyv. 1946. január 5.	428

[12] 79. Jegyzőkönyv. 1946. január 12.	482
[13] 80. Jegyzőkönyv. 1946. január 16.	532
[14] 81. Jegyzőkönyv. 1946. január 21.	540
[15] 82. Jegyzőkönyv. 1946. január 23.	590
[16] 83. Jegyzőkönyv. 1946. január 31.	602

FÜGGELÉK

A MINISZTERTANÁCSI JEGYZŐKÖNYVEK NAPIRENDI PONTJAINAK JEGYZÉKE	653
SZEMÉLYNEVEK MUTATÓJA	688
FÖLDRAJZI NEVEK MUTATÓJA	698
TÁRGYMUTATÓ	705
HIVATKOZOTT FORRÁSOK ÉS SZAKIRODALOM	715
RÖVIDÍTÉSEK JEGYZÉKE	721
KIMUTATÁS A MINISZTERTANÁCS ÜLÉSEIN RÉSZTVEVŐKRŐL	724
FÉNYKÉPEK ÉS FAXIMILÉK	725

BEVEZETÉS

Az 1945. novemberi nemzetgyűlési választások során megnyilvánuló többségi akarat Magyarországnak a megszálló Szovjetunióval szembeni kiszolgáltatott helyzetén semmit sem változtatott. Ezt a Tildy-kormány létrejöttének körülményei, illetve két és fél hónapos működésének eseményei félreértelmentlenül megmutatták. Ez az időszak látszólag sem politikatörténeti, sem kormányzattörténeti szempontból nem képez önálló egységet, nem mutat karakteres jegyeket. A tények alaposabb vizsgálata azonban azt bizonyítja, hogy ebben a néhány hétben a nemzet jövőjét meghatározó alapvető kérdések élesen vetődtek fel, és a kormánynak jó néhány esetben sorsdöntő elhatározásra kellett jutnia.¹

Több hónapos vajúdás után ebben az időszakban született meg a végleges döntés a német lakosság jelentős részének kitelepítéséről. Tárgyalások kezdődtek Csehszlovákiával a lakosságcsere-egyezmény megkötéséről és a felvidéki magyarság helyzetének normalizálásáról. Megtörtént a sokat vitatott szovjet–magyar gazdasági egyezmény ratifikálása és megkezdődött a német javak átadása a Szovjetunió részére. Jelentős döntés volt, hogy a kormányzati időszak végén törvényt alkottak a köztársasági államforma bevezetéséről, a királyság intézményének megszüntetéséről. A baloldali pártok – elsősorban a Kommunisták Pártja – a Szovjetunió irányításával és hathatós támogatásával határozott lépéseket tettek a választási eredmények saját igényeik szerinti korrigálása, újabb államigazgatási pozíciók megszerzése érdekében.

Ezekben a hónapokban a társadalom életkörülményei tovább romlottak, súlyos zavarok és nehézségek voltak a lakosság élelmiszerrel és alapvető közszükségleti cikkekkel való ellátásában. Az ország nem volt képes eleget tenni nemzetközi kötelezettségeinek, ami az újjáépítés megfelelő folytatását is veszélyeztette. A Tildy-kormánynak, majd Nagy Ferenc 1946 februárjában hivatalba lépő kormányának arról is dönteni kellett tehát, hogy a

---

¹ Az 1945 utáni koalíciós korszak történetét tárgyaló feldolgozások közül a bevezető megírása során elsősorban az alábbiakra támaszkodtam: BALOGH, 1975., BALOGH, 1988., VIDA, 1976., PETŐ-SZAKÁCS, 1985. A forráskiadványok közül természetesen mindenképp az előző és a következő kormányok minisztertanácsi jegyzőkönyveit közreadó köteteket (DMB MT. JKV., NF MT. JKV. (1946) és DL MT. JKV.) hasznosítottam, továbbá a Pártközi értekezletek és a SZEB jegyzőkönyvei című köteteket (a továbbiakban: PÁRTKÖZI ÉRT., SZEB JKV.) A visszaemlékezések közül elsősorban Nagy Ferenc memoárjára (NAGY, 1990.) támaszkodtam.

gazdaság talpra állításához és az életkörülmények normalizálásához külföldi segítséget vegyen-e igénybe, vagy az ország saját erejére és a lakosság áldozatvállalására támaszkodva kísérelje meg – nemzetközi kötelezettségei teljesítése mellett – az újjáépítés folytatását és a gazdaság stabilizálását egy meglehetősen alacsony szinten.

A helyzetet jellemezve az Ideiglenes Nemzeti Kormány időszakában keletkezett minisztertanácsi jegyzőkönyveket közreadó kötet bevezetője a következő mondatokkal zárult: „Az 1945. november 4-i választások már megmutatták, hogy a nemzet átérezte a kialakult helyzet fonákságát, és többségében valami más úton kívánt járni, mint amelyen a szovjet politika Miklós Béla kormányát és az országot elindította. Ennek a más útnak a lehetetlenné válásáról a következőkben megbizonyosodva sodródott a magyar társadalom új és még mélyebb válságok felé.”² A Tildy-kormány tevékenységének alaposabb kutatása alátámasztja ezt a megállapítást.

A kormány megalakulása és összetétele

A parlamenti választások megrendezését 1945 őszén a belpolitikai „ideigleenség” felszámolása és az ország nemzetközi kapcsolatainak rendezése egyaránt halaszthatatlanná tette. Az Ideiglenes Nemzetgyűlés által alkotott új választójogi törvény (1945. évi VIII. tc.) értelmében minden 20. életévét betöltött magyar állampolgár – kivéve természetesen a feloszlott jobboldali pártok vezetőit, az SS-alakulatokba jelentkezetteket, az internáltakat és a népbírósi eljárás alatt állókat – választó és választható lett. A törvény értelmében a választójogosultak összlakosságához viszonyított számaránya az 1939. évi 30%-ról pontosan a kétszeresére, 60%-ra emelkedett. Ha figyelembe vesszük a szavazás titkosságának biztosítását, a vagyoni és műveltségi cenzus, valamint a nemek közötti különbségtétel eltörlését, megállapíthatjuk, hogy ehhez fogható demokratikus választójog alapján addig még Magyarországon nem választottak.³ Igaz némileg beárnyékolta a választásokhoz fűzött reményeket, hogy a budapesti törvényhatósági választásoknak a munkáspártokra nézve váratlanul kedvezőtlen eredménye nyomán a Szövetséges Ellenőrző Bizottság elnöke, Vorosilov⁴ marsall – a Szovjetunió kormányának

² DMB MT. JKV. A KÖTET 69.

³ HUBAI, 1998.

⁴ *Vorosilov, Kliment Jefremovics* (1881–1969) lakatos, szovjet (orosz) katonai vezető, politikus. 1903-tól vett részt az oroszországi szociáldemokrata (bolsevik) mozgalomban. 1918 márciusától a Vörös Hadseregben harcolt, különböző vezető tisztségeket töltött be. 1925-től 1934-ig a Szovjetunió hadügyi és haditengerészeti, majd 1940-ig honvédelmi népbiztosa volt, ekkor Sztálin legszűkebb köréhez tartozott. A II. világháború idején az Állami Honvédelmi Bizottság tagja, a partizánmozgalom legfőbb irányítója. 1945-től 1947-ig a Magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság elnöke volt. 1946-tól 1953-ig a Szovjetunió minisztertanácsa elnökének helyettese. 1953-tól 1960-ig a SZU Legfelsőbb Tanácsa Elnökségének elnöke. A XX. pártkongresszus desztalinizációs törekvéseivel való szembehelyezkedése miatt azonban gyakorlatilag már 1957-től kiszorult a politikai életből.

utasításait követve – előbb a Magyar Nemzeti Függetlenségi Frontba tömörült négy nagy párt közös listán való indulását szorgalmazta, majd amikor ez mind az Egyesült Államok és Anglia, mind a polgári pártok részéről erőteljes tiltakozást váltott ki, „megelégedett” azzal, hogy az Ideiglenes Nemzeti Kormányt alkotó négy legnagyobb párt elkötelezte magát a választások utáni közös kormányzás mellett. Ez utóbbi megoldás a Kisgazdapárt többségének sem volt ellenére, hiszen a kormányzással járó felelősséget, az ország katasztrofális helyzetében, még egy esetleges parlamenti többséggel a háta mögött sem kívánta egyedül vállalni.⁵

Az 1945. november 4-én megtartott választásokon a választóknak – a két háború között szokásos 70–80% helyett – 92%-a élt szavazati jogával. A mandátumok megszerzéséért hat párt versengett. A szavazatok abszolút többségét, 57,03%-át a Független Kisgazdapárt szerezte meg. A Szociáldemokrata Pártra a szavazók 17,41%-a, a Magyar Kommunista Pártra 16,95%-a, a Nemzeti Parasztpártra 6,87%-a voksolt. A Polgári Demokrata Párt jutott még mandátumhoz (1,62%). A Magyar Radikális Pártra mindössze néhány ezer választópolgár szavazott, így nem szerzett mandátumot.⁶ Miután a szavazatok közel 60%-át két polgári értékeket valló párt, a Kisgazdapárt és a Polgári Demokrata Párt kapta, a választók világosan kifejezésre juttatták, hogy többségük egy nyugati típusú parlamenti demokrácia és magántulajdonra épülő piacgazdaság keretei között képzelel el az ország jövőjét.

Az új kormány megalakítására, személyi összetételére és a tárcák elosztására vonatkozó tárgyalások már november 4-e előtt megindultak, mert a pártok úgy ítélték meg, hogy a kialakult súlyos közellátási és pénzügyi helyzet normalizálása szükségessé teszi – még a választások esetleges elhalasztása esetén is – dálnoki Miklós Béla⁷ kormányának átalakítását. Tildy Zol-

⁵ NAGY, 1990. 209–217., BALOGH, 1975. 94., BALOGH, 1999. 224–225., VIDA, 1976. 108–110., STRASSENREITER, 2004. 37–47. Egyes források szerint a pártok közös listán való indulását eredetileg állítólag Tildy Zoltán javasolta 1945. október 15-én vagy 16-án. Azt azonban valamennyi szerző rögzíti, hogy a Kisgazdapárt vezetői egy nappal később, október 17-én, illetve azt követően már mereven elzárkóztak a közös lista gondolatától.

⁶ BALOGH, 1975. 98–102., BALOGH, 1999. Némileg eltérő adatokat közöl: HUBAI–TOMBOR, 1991, 252.

A mandátumok megoszlása: Független Kisgazdapárt:	245
Magyar Kommunista Párt	70
Szociáldemokrata Párt	69
Nemzeti Parasztpárt	23
Polgári Demokrata Párt	2
Összesen:	409 mandátum.

A megválasztott Nemzetgyűlés kiegészült még az ország közéleti és szellemi vezető személyiségei közül a pártok által javasolt és a Nemzetgyűlés által megválasztott további 12 képviselővel.

⁷ *Miklós Béla, dálnoki* (1890–1948) hivatásos katonatiszt, vezérezredes, politikus. 1942 novemberétől a kormányzó főhadsegédje és katonai irodájának vezetője, 1944 július 1-től az I. magyar hadsereg parancsnoka. 1944. október 16-án – Horthy kormányzó proklamációja nyomán, illetve a nyilas hatalomátvételt követően – szűkebb törzsével átállt a szovjet csapatok oldalára. Részt vett Moszkvában a kormányalakítást előkészítő tárgyalásokon. 1944 decemberében tagja lett az Ideiglenes Nemzetgyűlésnek. 1944. december 22. – 1945. november 15. között az Ideiglenes Nemzeti

tán⁸ miniszterelnökké jelölésében, és ezzel együtt a miniszterelnöki tisztségnek a Kisgazdapárt részére juttatásában már ekkor valamennyi párt egyetértett. Ellentételezőeként szintén már ekkor felmerült Rákosi Mátyásnak⁹ és Szakasits Árpádnak¹⁰, az MKP, illetve az SZDP főtitkárának bevonása az új kormányba államminiszterként. Nem volt azonban egyetértés egyes tárcaik, mindenekelőtt a Belügyminisztérium, a Pénzügyminisztérium, a Földművelésügyi Minisztérium a Közellátásügyi Minisztérium és a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium jövőbeni birtoklását illetően. A belügyminiszteri tisztséget mind a négy párt magának követelte, bár a Nemzeti Parasztpárt hamar belátta, hogy nincs esélye e tárca megszerzésére. A Kisgazdapárt, a Magyar Kommunista Párt és a Szociáldemokrata Párt azonban folyamatosan hangoztatta igényét. A pénzügyi tárcaért az FKGP és az MKP, a közoktatásügyi tárcaért az SZDP és az NPP versengett.¹¹

Kormány elnöke. 1945. november végén, mint tekintélyes közéleti személyiséget, bevásárolták a Mandátgyűlésbe. 1947-ben a Magyar Függetlenségi Párt listáján lett országgyűlési képviselő, mandátumától azonban – a párt többi képviselőjéhez hasonlóan – törvénytelenül megfosztották.

⁸ *Tildy Zoltán* (1889–1961) református lelkész, hírlapíró, kisgazdapárti politikus. A Független Kisgazdapárt alapító tagja, 1930-tól ügyvezető alelnöke, 1943-tól ügyvezető elnöke, 1945. augusztus 20-tól pártvezére. 1936-tól 1944-ig országgyűlési képviselő, 1945. április 2-től az Ideiglenes Nemzetgyűlés tagja, 1945. november 4-től 1947. augusztus 31-éig nemzetgyűlési, majd országgyűlési képviselő. 1945. november 15. – 1946. február 1. között Magyarország miniszterelnöke. 1946. február 1-től 1948. augusztus 3-ig köztársasági elnök. Ekkor veje, Csornoky Viktor koncepció hazaárulási pere miatt lemondásra kényszerült. 1948–1956 között házi őrizetben tartották. 1956-ban a Nagy Imre kormány államminisztere. Kezdeményezte az FKGP újjászervezését. 1957-ben letartóztatták, majd a Nagy Imre-per negyedrendű vádlottjaként hat év börtönrre ítélték. 1959-ben a börtönbüntetés végrehajtását felfüggesztették.

⁹ *Rákosi Mátyás* (1892–1971) magántisztviselő, kommunista politikus. 1910-től a Magyarországi Szociáldemokrata Párt tagja, majd 1918 novemberétől a KMP tagja. A Tanácsköztársaság idején különböző vezető tisztségeket töltött be. Az 1920-as években a Kommunista Internacionálé megbízottjaként, majd vezető tisztségviselőjeként szervezte Európa országaiban a kommunista mozgalmat. 1925-ben, mint a KMP KB tagját és magyarországi titkárságának vezetőjét letartóztatták és börtönbüntetésre ítélték. 1940-ben a Szovjetunióba távozott. Az emigrációból 1944 decemberében tért haza. Bevásárolták az Ideiglenes Nemzetgyűlésbe. 1945. február 24-től 1948. június 13-ig az MKP, majd 1956. július 18-ig az MDP Központi Vezetőségének főtitkára, illetve első titkára. 1945. november 15-től 1949. szeptember 5-ig államminiszter, miniszterelnök-helyettes 1949–1952 között miniszterelnök-helyettes, 1952-től 1953-ig miniszterelnök. 1956. július 18-án minden párttisztségéről lemondatták. Gyógykezelés címén a Szovjetunióba távozott. 1957-ben Magyarországon megfosztották parlamenti mandátumától, 1962-ben kizárták a pártból. Száműzetéséből többé nem térhetett haza.

¹⁰ *Szakasits Árpád* (1888–1965) kőfaragó munkás, újságíró, szociáldemokrata politikus. 1938-tól a Szociáldemokrata Párt főtitkára. Az antifasiszta néppolitikai és a KMP-vel való együttműködés híve volt. 1945-től parlamenti képviselő. 1945. november 15-től 1948. augusztus 5-ig államminiszter, miniszterelnök-helyettes. Az SZDP főtitkáraként 1945–1948 között az MKP-vel való szoros együttműködés híve volt, egyetértett a pártfúzió ellenzőinek a pártból való eltávolításával. 1948. júniusától az egyesült párt (MDP) elnöke, a KV és a PB tagja. 1948. augusztus 3-tól 1949. augusztus 23-ig köztársasági elnök, ezt követően 1950. május 8-ig az Elnöki Tanács elnöke. 1950. április 24-én letartóztatták, majd hamis vádak alapján életfogytiglani fegyházra ítélték. 1956 nyarán szabadságát visszanyerte és rehabilitálták. 1958-tól ismét országgyűlési képviselő és az Elnöki Tanács tagja, majd 1959-től az MSZMP KB tagja lett.

¹¹ BALOGH, 1975. 94., STRASSENREITER, 2004. 37–47., PÁRTKÖZI ÉRT., 124–131.

Miután a választási eredmények ismeretében az erőviszonyok tisztázódtak, november 6-án és az ezt követő két napon a pártok tárgyalásokat folytattak a tárcák egymás közötti felosztásáról és a leendő kormány személyi összetételéről. A három baloldali párt külön tanácskozásán addigra már megszületett az az elhatározás, hogy csak a miniszterelnöki tisztséget és a minisztériumok felét engedik át az FKGP-nek: ezzel is mintegy „korrigálják” a nemzetgyűlési választások eredményeit. A Kisgazdapárt ezt minden különösebb vita nélkül tudomásul vette, sőt talán maga is hasonlóképpen gondolta a kormányzati felelősség megosztása érdekében, s egyúttal bízva abban, hogy a parlamenti többség birtokában így is ő fogja meghatározni a kormányzás irányát. November 8-ára megszületett a többé-kevésbé mindenki számára elfogadható megegyezés. A Belügyminisztériumot megkapta a Kisgazdapárt, azzal azonban, hogy a rendőrséget kommunista államtitkár felügyeli. A gazdasági tárcák közül a pénzügyit és a földművelésügyit a kisgazdák és a kommunisták lényegében elcserélték egymás között. A vallás- és közoktatásügyi miniszteri tárcáról a szociáldemokraták végül is – megfelelő jelölt hiányában – lemondtak a Parasztpárt javára, ennek ellentételezéseként megkapták a Kerekelem- és Közlekedésügyi Minisztérium „megfelezése” útján létrehozni tervezett kereskedelmi tárcát, amelynek feladatkörét a szövetkezeti ügyek felügyeletével bővítették. (Ennek következtében az Ideiglenes Nemzeti Kormány időszakához képest a minisztériumok száma máris eggyel gyarapodott, 13-ról 14-re emelkedett.) A Közlekedésügyi Minisztériumot – a szociáldemokrata Rónai Sándor¹² miniszter sikertelen és eredménytelen működése miatt is – átvette a Kisgazdapárt. A Külügyminisztérium, a Honvédelmi Minisztérium és az Újjáépítési Minisztérium élére továbbra is a Kisgazdapárt, a Közlekedésügyi Minisztérium és a Népjóléti Minisztérium élére a Kommunista Párt, az Igazságügyminisztérium és az Iparügyi Minisztérium élére a Szociáldemokrata Párt jelölt volna minisztert.¹³

Az így létrejött megállapodás értelmében – amint arról a kijelölt miniszterelnök november 9-én a Szövetséges Ellenőrző Bizottság elnökét tájékoztatta¹⁴ –, a kormány 1945. november 12-én a következő összetételben alakult volna meg: miniszterelnök: Tildy Zoltán (FKGP), belügyminiszter: Kovács

¹² *Rónai Sándor* (1892–1965) kőműves, szociáldemokrata politikus. 1945-től 1948-ig tagja volt a Szociáldemokrata Párt Politikai Bizottságának. 1945-től haláláig nemzetgyűlési, illetve országgyűlési képviselő. 1945. július 21-től 1945. november 15-ig közlekedésügyi, ezt követően 1949. június 11-ig kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter, majd 1950 májusáig külkereskedelmi miniszter volt. 1945–1948-ban az SZDP országos vezetőségének tagja. Támogatta a két munkáspárt kommunista irányítású egyesülését. 1948-tól haláláig az MDP vezető szerveinek tagja volt. 1950 májusától 1952 augusztusáig az Elnöki Tanács elnöke, ezt követően 1962-ig az Országgyűlés elnöke volt.

¹³ BALOGH, 1975. 107–108., VIDA, 1976. 120–121., VIDA, 1996. 80–85., STRASSENREITER, 2004. 47–55., PARTKOZI ÉRT., 153–157.

¹⁴ K. J. Vorosilov marsallnak J. V. Sztálinhoz és V. M. Molotovhoz intézett táviratát, amelyben tájékoztatást adott Tildy Zoltán aznap nála tett látogatásáról, a koalíciós pártok között lezajlott tárgyalásokról és a megalkandó kormány összetételéről, közli: VIDA, 1996. 83–85.

Béla¹⁵ (FKgP) (a rendőrséget felügyelő államtitkár: Farkas Mihály¹⁶ – MKP), külügyminiszter: Gyöngyösi János¹⁷ (FKgP), földművelésügyi miniszter: átmenetileg a miniszterelnök, Tildy Zoltán (FKgP), újjáépítési miniszter: Antall József¹⁸ (FKgP), közellátásügyi miniszter: Bárányos Károly¹⁹ (FKgP), honvédelmi miniszter: Tombor Jenő²⁰ (FKgP), pénzügyminiszter: Gerő Er-

---

¹⁵ *Kovács Béla* (1908–1959) kisbirtokos földműves, kiszgazdapárti politikus. 1939-től a Kiszgazdapárt főtitkárhelyettese, 1945 augusztusától főtitkára. 1944 decemberétől nemzetgyűlési képviselő. 1944. december 23-tól 1945. november 15-ig belügyminisztériumi államtitkár, 1945. november 15-től 1946. február 23-ig földművelésügyi miniszter. Ezt követően elsősorban pártjában tevékenykedett. Mint az FKgP centrumának képviselője és a Kis Újság főszerkesztője, a baloldali pártokkal szembeni határozottabb fellépést szorgalmazta. 1947. február 25-én a szovjet katonai hatóságok összeesküvés vádjával letartóztatták és bírói ítélet nélkül a Szovjetunióba hurcolták. 1956. áprilisában térhetett haza. 1956 októberében Nagy Imre kormányában a Kiszgazda Párt részéről államminiszter és földművelésügyi miniszter volt. A forradalom leverése után is részt vett a közéletben. 1958. novemberében Baranya megyében országgyűlési képviselővé választották.

¹⁶ *Farkas Mihály* (1904–1965) nyomdász, kommunista politikus. 1945-től 1956-ig az MKP, illetve az MDP Politikai Bizottságának tagja, 1945–1946-ban és 1953–1956-ban a párt Központi Vezetőségének titkára. A párt informálisan működő szűkebb belső vezetőségének egyik meghatározó személyisége. 1945. július 15-től 1945. november 23-ig politikai államtitkár a Belügyminisztériumban. A Tildy-kormány idején kormányzati tisztséget nem viselt. 1948-tól 1953-ig honvédelmi miniszter. A személyi kultusz idején elkövetett törvénytörő cselekedetek egyik irányítója volt, ezért 1956-ban kizárták a pártból, majd elítélték. A börtönből 1961-ben szabadult. Ezt követően kiadói lektorként dolgozott.

¹⁷ *Gyöngyösi János* (1893–1951) középiskolai tanár, könyvkereskedő, lapszerkesztő, kiszgazdapárti politikus. 1939-től volt tagja a Kiszgazdapárt országos vezetőségének. 1944 decemberétől haláláig nemzetgyűlési, illetve országgyűlési képviselő. 1944. december 23-tól 1947. május 31-ig külügyminiszter. A kiszgazdapárt centrumához tartozott, a baloldali pártokkal és a Szovjetunióval való együttműködés híve volt. 1947-től 1949-ig a Független Kiszgazda Párt országos főtitkára, illetve haláláig a Pénztintézeti Központ elnöke.

¹⁸ *Antall József* (1896–1974) jogász, köztisztviselő, kiszgazdapárti politikus. 1923-tól a Pénzügyminisztériumban, 1928-tól a Népjóléti és Munkaügyi Minisztériumban, majd 1932-től a Belügyminisztériumban dolgozott. 1931-től tagja volt Független Kiszgazda Pártnak. A II. világháború idején a Belügyminisztérium miniszteri tanácsosa, menekültügyi kormánybiztos, az ellenállási mozgalom résztvevője. 1945. május 24-től november 15-ig újjáépítési minisztériumi adminisztratív államtitkár, ezt követően 1946. július 20-ig újjáépítési miniszter. 1945 novemberétől 1953-ig nemzetgyűlési, illetve országgyűlési képviselő. 1946-tól 1948-ig a Kiszgazda Párt pártigazgatója volt. Az 1950-es évek elején fokozatosan visszavonult a politikai élettől.

¹⁹ *Bárányos Károly* (1892–1956) jogász, mezőgazdasági szakember, köztisztviselő. 1910-től volt a Földművelésügyi Minisztérium munkatársa. 1935–1938 között a Külkereskedelmi Hivatal alelnöke, majd a Földművelésügyi Minisztérium miniszteri tanácsosa, 1941 márciusától 1944. áprilisáig adminisztratív államtitkára. A német megszállás alatt németellenes magatartása miatt nyugdíjazták. A háború után, mint szakember és kormányzati tisztviselő vett részt a közéletben, a Független Kiszgazdapártnak csak 1946 októberében lett tagja. 1945. november 15-től 1946. november 20-ig közellátásügyi miniszter, ezt követően 1947. szeptember 24-ig földművelésügyi miniszter, majd 1948 júliusáig a Magyar Országos Szövetkezeti Központ alelnöke. 1947–1949 között országgyűlési képviselő volt. 1949 után visszavonult a közélettől.

²⁰ *Tombor Jenő* (1880–1946) hivatásos katonatiszt (vezérezredes), hírlapíró, kiszgazdapárti politikus honvédelmi miniszter. 1899-ben végzett a Ludovika Akadémián, utána a bécsi hadiakadémia tanult. Az I. világháború végén vezérkari alezredes. A Tanácsköztársaság idején a hadügyi népbiztosság vezérkari főnöke. Stromfeld Auréllal együtt részt vett a felvidéki hadműveletek előkészítésében. A tanács hatalom bukása után rövid időre letartóztatták és vádat emeltek ellene. Bár a bíróság felmentette, a honvédelmi miniszter nyugdíjazta. Ezután beiratkozott az

nó²¹ (MKP), közlekedésügyi miniszter: Nagy Imre²² (MKP), népjóléti miniszter: Molnár Erik²³ (MKP), igazságügyminiszter: Ries István²⁴ (SZDP), iparügyi miniszter: Bán Antal²⁵ (SZDP), kereskedelmi miniszter: Rónai Sándor (SZDP), vallás- és közoktatásügyi miniszter: Keresztury Dezső²⁶ (NPP)

egyetemre és gyógyszerészi, majd a vegyészdoktori oklevelet szerzett. Az 1930-as években újságíró; Bajcsy-Zsilinszky Endre lapjának, a Szabadságnak és 1938-tól a Magyar Nemzetnek volt külső munkatársa. A II. világháború idején a fronthelyzetről írt kommentárjai a német és a magyar hadijelentések, illetve a háborús kilátások szkeptikus megítélésére ösztönöztek. 1945 után rehabilitálták, vezérőrnagy, később vezérezredesi rangot kapott. 1945. novemberétől a Kisgazda Párt országgyűlési képviselője, 1945. november 15-től haláláig honvédelmi miniszter volt.

²¹ *Gerő Ernő* (1898–1980) kommunista politikus. Orvosi tanulmányait abbahagyva 1918-tól hivatásszerűen vett részt a magyar és a nemzetközi munkásmozgalomban. A Tanácsköztársaság után emigrált, majd 1922-ben Budapesten fegyházbüntetésre ítélték. 1924-ben kiadták a Szovjetunióknak. Több országban végzet pártmunkát. 1936–39-ben Spanyolországban a köztársaságiak oldalán harcolt, egyúttal a szovjet titkosszolgálat munkatársaként igyekezett elősegíteni a szovjet befolyás érvényesülését. A II. világháború alatt a Kominternben D. Z. Manuilskij tanácsadója, a magyar kommunista párt képviselője volt. 1944 decemberében tért haza a Szovjetunióból. 1945-től 1956-ig az MKP, majd az MDP PB tagja, a párton belüli szűkebb, informális vezetőség egyik meghatározó képviselője volt. 1944. december 21-től 1956-ig nemzetgyűlési, majd országgyűlési képviselő. 1945-től 1956-ig fontos kormányzati tisztségeket töltött be, a magyarországi gazdaságpolitika egyik irányítója volt. 1945. május 11-től november 15-ig kereskedelem- és közlekedésügyi, ezt követően 1949. február 18-ig közlekedésügyi miniszter, részben ezzel egyidejűleg 1948–1949-ben pénzügyminiszter, majd 1949–1952 között államminiszter, a Népgazdasági Tanács elnöke, 1953–1954-ben belügyminiszter, 1952–1954-ben a minisztertanács elnökhelyettese. 1954-től 1956-ig az MKP KV Gazdaságpolitikai Bizottságának elnöke, majd Rákosi Máttyás leváltása után, 1956. július 18-tól október 25-ig a KV első titkára. Ezt követően a Szovjetunióba menekült. Hazatérése (1960) után kizárták a pártból.

²² *Nagy Imre* (1896–1958) lakatossegéd, agrárközgazdász, kommunista politikus. Oroszországi hadifogolyként 1920-ban belépett a bolsevik pártba. 1921-től, a hadifogságból való hazatérése után részt vett a földmunkásmozgalom szervezésében, 1925–1927 között a Várkonyi-féle Magyarországi Szocialista Munkáspárt (MSZMP) tagja volt. 1929-ben a Szovjetunióba emigrált, és a II. világháború végéig ott élt. A Szovjetunióból hazatérve 1944 decemberében beválasztották az Ideiglenes Nemzetgyűlésbe, majd 1945. novemberében a Nemzetgyűlésbe. A törvényhozó testületnek 1956-ig tagja volt. 1944. december 22-től 1945. november 15-ig földművelésügyi, ezt követően 1946. március 20-ig belügyminiszter volt. 1947–1949-ben az Országgyűlés elnöke, 1950–1952-ben élelmezési, majd begyűjtési miniszter, 1952. november 14-től 1953. július 4-ig a minisztertanács elnökhelyettese, majd 1955. április 18-ig elnöke. 1956. október 24-től november 4-ig miniszterelnök. 1958-ban halálra ítélték, és június 16-án kivégezték.

²³ *Molnár Erik* (1894–1966) ügyvéd, történész, kommunista politikus. Az első világháború idején orosz hadifogságba került. 1924-től 1944-ig ügyvédként dolgozott. 1928-tól vett részt a Kommunista Párt tevékenységében. 1944 decemberétől haláláig – a követként külföldön töltött idejét leszámítva – tagja volt a törvényhozó testületnek. 1944. december 22-től 1947. szeptember 24-ig népjóléti miniszter. Ezt követően 1948 nyaráig tájékoztatásügyi, majd külügyminiszter. 1948–1950 között diplomata, egyetemi tanár. 1950–1952-ben igazságügyminiszter, 1952–1953-ban ismét külügyminiszter, 1953–1954-ben a legfelsőbb bíróság elnöke, 1954–1956 között pedig ismét igazságügyminiszter volt. 1956 után is részt vett a közéletben. Megalakulásától (1949) igazgatója volt az MTA Történettudományi Intézetének.

²⁴ *Ries István* (1885–1950) ügyvéd, szociáldemokrata politikus. 1912-től folytatott ügyvédi gyakorlatot. 1924-ben lépett be a Szociáldemokrata Pártba. 1933-tól 1948-ig tagja volt a Szociáldemokrata Párt országos vezetőségének, majd ezt követően 1950-ig az MDP Központi Vezetőségének. 1945. július 21-től 1950. július 17-ig igazságügyminiszter. 1949–1950-ben a Népgazdasági Tanács tagja volt. 1950. július 7-én koholt vádak alapján letartóztatták. A börtönben elszenvedett bántalmazások következtében halt meg. 1956-ban rehabilitálták.

November 9-én Tildy Zoltán a fentiekén túl arról is tájékoztatta Vorosilov marsallt, s rajta keresztül a szovjet kormányt, hogy a kommunisták a három miniszteri poszt mellett négy fontos államtitkári tisztséget is kapnak: a Miniszterelnökségen, a Belügyminisztériumban, a Földművelésügyi Minisztériumban és a Közellátásügyi Minisztériumban, sőt esetleg egy ötödiket a Külügyminisztériumban. Ismertette a Nemzetgyűlés összehívására és a kormányprogram tartalmára vonatkozó elképzeléseit, biztosította őt arról, hogy a kormány feltétlenül eleget fog tenni a fegyverszüneti egyezményben és különösen a Szovjetunióknak történő jóvátételi szállításokról szóló egyezményben vállalt kötelezettségeinek. Távozóban pedig kijelentette: „biztos abban, hogy a szovjet kormány elégedett lesz kormányja politikájával, mivel a Szovjetunió érdekeit érintő kérdésekben nem fog döntést hozni anélkül, hogy minden esetben előzetesen ne konzultálna a szovjet megbízottakkal.”²⁷

Figyelembe véve azt, hogy a Kisgazdapárt politikusaik magatartását nyilvánvalóan erősen meghatározták azok a tapasztalatok amelyeket a megszálló szovjet katonai hatóságokkal, a SZEB szovjet vezetőivel és a Szovjetunió egyéb képviselőivel fenntartott érintkezés során az ország korlátozott szuverenitásával, kiszolgáltatott helyzetével kapcsolatban az előző egy év során szereztek, továbbá leszámítva azt a napokon, heteken át tartó, végletekig kielezett politikai hangulatot és többek között a Vorosilov marsall által gyakorolt politika pressziót, amely a választásokat megelőző hetekben érte őket, az események addigi menete formálisan megfelelt a normális polgári demokrácia követelményeinek. A pártok szabadon kinyilváníthatták szándékaikat és előterjeszthették igényeiket, s ezekhez képest mind a Kisgazdapárt, mind a munkáspártok engedményeket tettek. „A kisgazdapárti pártvezetés lemondott arról, hogy érvényesítse a választásokon megszerzett abszolút többségét... Tildyék az ország nehéz helyzetében nem akarták egyedül vállalni a kormányzás felelősségét, s azt is tudták, hogy a Szövetséges Ellenőrző Bizottság »tisztá« kisgazdapárti kormány megalakításához nem járulna

---

²⁵ *Bán Antal* (1903–1951) vasmunkás, szociáldemokrata politikus. Uradalmi gépészként dolgozott. Politikai pályafutását 1918-ban a szocialista ifjúmunkás mozgalomban kezdte. 1919-ben a Szerb–Horvát–Szlovén Királyságba emigrált. Bekapcsolódott az ottani szociáldemokrata mozgalomba, 1939-től az újdéki pártszervezet alelnöke. 1943-tól Budapesten tevékenykedett. 1945-től 1948-ig a Szociáldemokrata Párt Politikai Bizottságának tagja, a párt főtitkárhelyettese volt. 1945. június 1-től 1948. február 26-ig iparügyi miniszter. 1948-ban – a Kommunista Párttal való egyesülés ellenzése miatt – kizárták az SZDP-ből. Ezt követően külföldre távozott, Svájcban telepedett le és részt vett a Szocialista Internacionálé munkájában.

²⁶ *Keresztury Dezső* (1904–1996) tanár, költő, irodalomtörténész, akadémikus. 1928-ban szerzett magyar–német szakos tanári oklevelet. 1929-től 1936-ig a berlini Humboldt Egyetem magyar lektora és a Magyar Intézet könyvtárosa. 1936-tól a budapesti Eötvös Kollégium tanára, majd 1945-től 1948-ig igazgatója volt. 1945. november 15-től 1947. március 14-ig vallás- és közoktatásügyi miniszter. (Miniszterré történt kinevezésekor politikai pártnak nem volt tagja.) 1948-tól a Magyar Tudományos Akadémia főkönyvtárosa, 1950-től 1970-ig az Országos Széchényi Könyvtár főosztályvezetője volt. 1948–1949-ben, majd 1973-tól az MTA levelező, 1982-től rendes tagja. Fő kutatási területe a XIX. századi magyar irodalom története, illetve Arany János költészete volt.

²⁷ VIDA, 1996. 83–85.

hozzá. Beleegyeztek viszont, hogy – az FM-et kivéve – a gazdasági tárcákat a munkáspártok kapják. A Magyar Kommunista Párt és a Szociáldemokrata Párt, bár a legfontosabb tárcát, a Belügyminisztériumot maguknak szeretnék volna megszerezni, hozzájárultak ahhoz, hogy ezt a posztot a Kisgazdapárt töltsse be, sőt Kovács Béla személye ellen sem emeltek kifogást... A kormányalakítást célzó tárgyalások első szakasza a kisgazdapárt sikerével zárult.²⁸ A megállapodással Vorosilov marsall is elégedett volt.

A következő napokban azonban megmutatkozott, hogy a dolgok ezúttal is Moszkvában és nem Budapesten dőlnek el. Vorosilov marsall jelentést tett Moszkvába Tildy Zoltán november 9-i látogatásáról és a kormány tervezett összetételéről.²⁹ Ezt mérlegelve a Szovjetunió illetékes vezetői, Molotov külügyi, Berija belügyi és Mikojan külkereskedelmi népbiztos, valamint Malenkov, az SZKP titkára – valamennyien az SZKP Politikai Irodájának tagjai, illetve póttagjai – előterjesztést tettek Sztálinnak.³⁰ Ebben azt javasolták, hogy a Magyarországon létrejött megállapodást csak részben hagyják jóvá, s utasítsák Vorosilovot, érje el, hogy a belügyi tárca kerüljön a kommunisták kezébe, a Pénzügyminisztériumot viszont ajánlják fel a Kisgazdapártnak, Rákosi Mátyás és Szakasits Árpád, a két munkáspárt vezetője miniszterelnök-helyettesként lépjen be a kormányba, s gondoskodjanak róla, hogy az új kormánytagok szovjet szempontból elfogadhatóak legyenek.³¹ Az utasítás – amint arra a dokumentumokat közzé tevő Vida István rámutatott – abból a felfogásból indult ki, hogy a szovjet kormány közvetlen ellenőrzése alá került többi országhoz hasonlóan a kommunista pártnak befolyása érvényesítése és a

²⁸ Uo. 80–81.

²⁹ VIDA, 1996. 83–85.

³⁰ A magyar kormány megalakítására vonatkozó döntés meghozatalában részt vevő szovjet vezetők életrajzi adatai:

Berija, Lavrentij Pavlovics (1899–1953) szovjet (grúz) politikus. 1938-tól a Szovjetunió belügyi népbiztosa (1946-tól belügyminisztere), 1941-től egyben a Népbiztosok Tanácsának elnökhelyettese, illetve 1946-tól miniszterelnök-helyettes. A Sztálin halálát követő hatalmi harc során politikai ellenfelei elfogatták, majd kivégezték.

Malenkov, Georgij Makszimiljanovics (1902–1988) szovjet (orosz) politikus. A kötetünk által tárgyalt időszakban az SZKP PB tagja, illetve főként gazdaságpolitikai kérdésekkel foglalkozó miniszterelnökhelyettes volt.

Mikojan, Anasztaz Ivanovics (1895–1978) szovjet (örmény) politikus. 1937-től 1946-ig a Népbiztosok Tanácsának elnökhelyettese, majd 1964-ig miniszterelnökhelyettes volt. 1935–1966 között az SZKP PB tagja. Fontos szerepe volt az 1956-os magyarországi intervenció és az azt követő megtorlás koordinálásában.

Molotov, Vjacseszlav Mihajlovics (1890–1986) szovjet (orosz) politikus. 1926-tól 1957-ig az SZKP PB tagja, 1939–1949 között külügyi népbiztos, illetve külügyminiszter. Részt vett a háború befejezését és a nemzetközi kapcsolatok háború utáni rendezését célzó teheráni, jaltai és potsdami konferencián, az ENSZ megalapításáról döntő San Franciscó-i értekezleten és a párizsi béketárgyalásokon.

Sztálin, Joszif Viszarionovics (1879–1953) szovjet (grúz) politikus. 1922-től haláláig az SZKP KB főtitkára volt. 1941-től egyben a Népbiztosok Tanácsának elnöke, illetve 1946-tól miniszterelnök.

³¹ VIDA, 1996. 81., 85–86.

szilárd politikai hatalom megteremtése érdekében az erőszakszervezeteket is ellenőrzése alatt kell tartania.³² Moszkvában nyilvánvalóan tartottak attól, hogy a nagyarányú kisgazdapárti választási győzelem után a politikai légkör megváltozik Magyarországon, s az esetleg rövidesen bekövetkező békekötés után a szovjet kormány már nem lesz abban a helyzetben, hogy a Szövetséges Ellenőrző Bizottság, valamint a Vörös Hadsereg Magyarországon állomásozó szervei útján a magyar belpolitikára közvetlen befolyást gyakoroljon.

Semmit sem akartak azonban a véletlenre bízni. A nemzetgyűlési választások előtt szorgalmazott közös lista kudarcából is levonták a logikus következtetést, tudniillik azt, hogy egy ahhoz hasonló presszió nyilvánosságra kerülése kiváltja a magyar társadalom tiltakozását és alkalmat ad a Szövetséges Ellenőrző Bizottságban képviselt nagyhatalmak közbelépésére. Egy ilyen, a Szovjetunióknak jelentős presztizsvesztést okozó hibát nem akartak még egyszer elkövetni. Ezért a szovjet kormány fenti döntését Vorosilov csak a Kommunista Párt legszűkebb vezetőségével beszélte meg, illetve amikor mégis szükségessé vált, hogy nyomást gyakoroljon a kisgazdapárti vezetőkre, akkor tőlük titoktartást kért.³³ A szovjet kormány eljárásának sikeréhez hozzájárult az is, hogy a nyugati hatalmak képviselői teljes megalégedéssel vették tudomásul a novemberi választások eredményeit, a nyugati sajtó Magyarországot egyszeriben demokratikus államnak látta, ahol nem „báb-kormány” működik, mint némely környező országban. Úgy gondolták tehát, hogy a parlamenti többség birtokában most már a polgári erők dolga, hogy a kormányalakítást megelőző tárgyalásokon, majd a kormány működése során érdekeiket érvényesítsék.

1945. november 11-én újrakezdődtek a pártközi tárgyalások. A Magyar Kommunista Párt nevében Rákosi Mátyás felrúgta a korábbi megállapodást és bejelentette Tildynek és Szakasitsnak, hogy az MKP mégis ragaszkodik a Belügyminisztériumhoz, a Pénzügyminisztériumot viszont nem vállalja, és szükségesnek tartja, hogy ő és Szakasits Árpád miniszterelnök-helyettesi kinevezést kapjanak az új kormányban. A Belügyminisztériumra vonatkozó kommunista igényt azonban sem a Kisgazdapárt, sem a Szociáldemokrata Párt nem fogadta el. Tildyt teljesen elkeserítette a magyar közjogban addig ismeretlen miniszterelnök-helyettesi tisztség létrehozására vonatkozó igény is. Ez a kormány működésére vonatkozó 1848. évi III. tc.-vel is ellentétes volt, egyértelműen a miniszterelnök hatáskörét és tekintélyét csorbította. Joggal érezte úgy, hogy ennek megvalósulása lényegesen csökkentené annak jelentőségét, hogy a miniszterelnöki tisztséget a Kisgazdapárt kapta. A tárgyalá-

---

³² VIDA, 1996. 81.

³³ Jellemző a „konspiráció” hibátlan működésére, hogy az MKP iratanyagában nem maradt nyoma annak, hogy a november 12-én a többi párt elé terjesztett újabb követelés Vorosilov, illetve a szovjet kormány kívánságára történt. S bár a történészek természetesen sejtették, hogy erről volt szó, tényszerűen bizonyítani csak az orosz levéltári források hozzáférhetővé válása után, az 1990-es években tudták. Vö.: VIDA, 1996. 80–82.

sok zátonyra futása után valamennyi párt saját vezetőségével kívánta megvitatni a kialakult helyzetet.

November 12-én a Kisgazdapárt vezetői kompromisszumos javaslattal álltak elő. A Belügyminisztériumot kettéosztották volna Belügyminisztériumra és Belbiztonsági Minisztériumra. Az előbbi intézte volna a közigazgatás ügyeit, az utóbbi feladata a rendőrség felügyelete és a belbiztonság ügyeivel kapcsolatos feladatkör lett volna. Javasolták továbbá, hogy Rákosi Mátyás és Szakasits Árpád ne miniszterelnök-helyettesként, hanem tárca nélküli miniszterként vegyen részt a kormányban. A miniszterelnök-helyettesi tisztség létesítését elfogadhatatlannak tartották. Egyúttal – az 50–50%-os arány fenntartása érdekében – bejelentették igényüket egy kisgazdapárti politikus által betöltendő tárca nélküli miniszteri tisztség létesítésére is. Közben a szociáldemokraták is felelevenítették igényüket a belügyi tárcára.³⁴

Amikor a tárgyalások megfenekleni látszottak a Szovjetunió magyarországi képviselői ismét közvetlen beavatkozásra szánták el magukat. Egyrészt Vorosilov arra biztatta Rákosit, hogy tartson ki álláspontja mellett. Még a tárgyalásokon képviselendő érvrendszert is kidolgozta számára. Ez többek között tartalmazta azt a vélekedést, hogy bár a Kommunista Párt a szavazatoknak csak 17%-át kapta meg, a rájuk szavazó tömeg „fajlagos politikai súlya sokkal nagyobb ennél”, továbbá hogy a miniszterelnök-helyettesi tisztséget elfoglaló exponált munkáspárti vezetők bevonása révén a kormány tekintélye növekedni fog. Végül hangsúlyozta, hogy „azokat a körülményeket, amelyek között lehetőséget kaptunk az ország kiszakítására a háborúból, nem szabad elfelejtenünk. Minden Szovjetunióval kapcsolatos kötelezettségünknek maradéktalanul eleget kell tennünk. Ezért a magyar kormányban megfelelő módon képviselt munkáspártok jelentik a garanciát a Szovjetunió számára, hogy ezeket a kötelezettségeket teljesíti az ország.”³⁵ Ez világos beszéd volt: Tildy Zoltán és más kisgazdapárti vezetők hiába bizonygatták minden egyes alkalommal lojalitásukat és a Szovjetunió érdekeinek figyelembevételére, a jóvátételi kötelezettségek teljesítésére vonatkozó elkötelezettségüket, a Szovjetunió azt a biztosítékot, amelyre neki hosszabb távú szándékai eléréséhez szüksége volt, csak a munkáspártoktól, mindenekelőtt a Magyar Kommunista Párttól kaphatta meg.

A Szovjetunió képviselőinek közvetlen beavatkozása azonban nem merült ki az MKP-nak adott utasításban. A kisgazdapárti vezetőket közvetlenül is igyekeztek álláspontjuk elfogadására bírni, miközben titoktartást kértek tőlük. November 12-én este Puskin szovjet követ Nagy Ferencsel³⁶ tárgyalt,

³⁴ A tárgyalások részletesebb ismertetését lásd: BALOGH, 1975. 108–109., STRASSENREITER, 2004. 64–82., VIDA, 1976. 121., VIDA, 1996. 82.

³⁵ VIDA, 1996. 89.

³⁶ Nagy Ferenc (1903–1979) földműves, kisgazdapárti politikus. 1924-től vett részt a Nagyatádi Szabó István által vezetett kisgazdapárt munkájában. 1930-ban egyik kezdeményezője volt a mozgalom újjászervezésének, a Független Kisgazdapárt létrehozásának, amelynek megalakulásától főtitkára, 1945-től pedig országos elnöke lett. 1939-ben országgyűlési képviselővé választott-

Bevezetés

13-án pedig Vorosilov fogadta Tildy Zoltánt. A megbeszélések során a kisgazdapárti vezetők engedtek a nyomásnak, és megígérték, hogy megpróbálják elfogadtatni pártjuk vezetésével a Belügyminisztérium átengedését a Kommunista Párt részére. Tildynek mindössze annyi engedményt sikerült elérnie, hogy a két munkaspárti vezető egyelőre tárca nélküli miniszterként szerepeljen a kormányban, és kapjanak némi időt, hogy a Nemzetgyűlés összehívása után elfogadtassák a miniszterelnök-helyettesi tisztség létesítésére vonatkozó javaslatot.

Miután a Kisgazdapárt vezetősége kényszerűen hozzájárult a kompromisszum elfogadásához, november 14-én újrakezdődtek a tárgyalások, amelyek most már gyorsan le is zárultak. A Kisgazdapárt – a paritás érdekében – kezdetben önálló szövetkezetügyi tárcát kívánt létesíteni, illetve erre jelentette be az igényét. Ezt azonban a kommunisták ellenezték, miután attól tartottak, hogy ennek révén vidéken a Kisgazdapárt nagy befolyásra tehet szert. Végül – szovjet javaslatra, külföldi példák nyomán – Tájékoztatásügyi Minisztérium elnevezéssel hoztak létre új tárcát.³⁷

Másnap, november 15-én Tildy Zoltán kormánya az alábbi összetételben alakult meg:

Miniszterelnök:	<i>Tildy Zoltán</i>	Független Kisgazdapárt
Tárca nélküli min. – miniszterelnök-h.:	<i>Rákosi Mátyás</i>	Magyar Kommunista Párt
Tárca nélküli min. – miniszterelnök-h.:	<i>Szakasits Árpád</i>	Szociáldemokrata Párt
Tárca nélküli miniszter:	<i>Dobi István</i> ³⁸	Független Kisgazdapárt
Belügyminiszter:	<i>Nagy Imre</i>	Magyar Kommunista Párt
Földművelésügyi miniszter:	<i>Kovács Béla</i>	Független Kisgazdapárt
Honvédelmi miniszter:	<i>Tombor Jenő</i>	Független Kisgazdapárt
Igazságügyminiszter:	<i>Ries István</i>	Szociáldemokrata Párt
Iparügyi miniszter:	<i>Bán Antal</i>	Szociáldemokrata Párt
Kereskedelem- és szövetkezetügyi min.:	<i>Rónai Sándor</i>	Szociáldemokrata Párt

ták. 1941-től a Magyar Parasztszövetség alapító elnöke. 1945 szeptemberétől 1947. május 31-ig nemzetgyűlési képviselő. 1945. május 11-től november 15-ig újjáépítési miniszter, 1945. november 29-től 1946. február 4-ig a Nemzetgyűlés elnöke, majd 1947. május 31-ig miniszterelnök volt. A Kisgazda Párt ellen, és személy szerint ellene indított támadások miatt külföldi szabadságáról nem tért haza, miniszterelnöki tisztségéről lemondott. Mintegy másfél évtizeden keresztül jelentős szerepet játszott a külföldi magyar politikai emigráció életében, irányításában.

³⁷ VIDA, 1996. 82. és 89–94.

³⁸ *Dobi István* (1898–1968) földmunkás, kisgazdapárti politikus. 1943-tól a Független Kisgazdapárt ügyvezetője, majd 1947-től országos elnöke. 1945-től 1968-ig parlamenti képviselő. 1945. november 15-től 1946. február 23-ig, majd 1946. december 18-tól 1947. szeptember 24-ig államminiszter, 1946. februártól novemberig földművelésügyi miniszter. 1948 decemberétől 1952 augusztusáig miniszterelnök. 1952-től 1967-ig az Elnöki Tanács elnöke.

Közellátásügyi miniszter:	<i>Bárányos Károly</i>	Független Kisgazdapárt
Közlekedésügyi miniszter:	<i>Gerő Ernő</i>	Magyar Kommunista Párt
Külügyminiszter:	<i>Gyöngyösi János</i>	Független Kisgazdapárt
Népjóléti miniszter:	<i>Molnár Erik</i>	Magyar Kommunista Párt
Pénzügyminiszter:	<i>Gordon Ferenc</i> ³⁹	Független Kisgazdapárt
Tájékoztatásügyi miniszter:	<i>Balla Antal</i> ⁴⁰	Független Kisgazdapárt
Újjáépítési miniszter:	<i>Antall József</i>	Független Kisgazdapárt
Vallás- és közoktatásügyi miniszter:	<i>Keresztury Dezső</i>	Nemzeti Parasztpárt

A Tildy-kormány 18 tagja közül tehát kilenc képviselte a Kisgazdapártot, négy-négy a Kommunista Pártot és a Szociáldemokrata Pártot, és egy miniszter a Nemzeti Parasztpártot.

A kormány megalakulását követő napon, november 16-án a pártok megalapodtak az államtitkári posztok felosztásáról, és – néhány kivétellel – az államtitkárok személyéről, amit a minisztertanács a november 21-i ülésén tudomásul vett. A 22 államtitkári posztból kilenc jutott a Kisgazdapártnak, öt-öt a két munkáspártnak és három a Nemzeti Parasztpártnak. Az államtitkári tisztségek elosztása során tehát még kevésbé érvényesültek a választás eredményeként kialakult parlamenti erőviszonyok, mint a miniszteri posztok elosztása során.⁴¹ A Kisgazdapárt a továbbiakban a főispáni tisztségek, valamint a rendőrségi vezetői állások arányos újraelosztását tűzte napirendre. A 29 főispáni állásból 14-et szerzett meg, a rendőrségi állások újraosztására azonban nem került sor.⁴² Miközben a Kisgazdapárt a fenti pozíciókért folytatott küzdelemre összpontosította figyelmét, a Magyar Kommunista Párt – a többi baloldali párt támogatását sem igényelve – kierőszakolta a Gazda-

³⁹ *Gordon Ferenc* (1893–1971) magántisztviselő, pénzügyi szakember, kisgazdapárti politikus. 1923–1944 között a Corvin Áruház igazgatója, majd 1945-ben a Pesti Hazai Első Takarékpénztár ügyvezető igazgatója. 1934-től volt tagja a Független Kisgazdapártnak, 1943-ban a szociáldemokratákkal való együttműködés egyik szervezője. 1945 áprilisától az Országos Gazdasági Tanács titkára. 1945 novemberében nemzetgyűlési képviselőnek választották. 1945. november 15-től 1946. augusztus 26-ig pénzügyminiszter. Ezt követően 1947. június 6-ig Magyarország berni követe. Állásáról lemondott, nem tért vissza Magyarországra.

⁴⁰ *Balla Antal* (1886–1953) újságíró, történész, kisgazdapárti politikus. 1931-től volt tagja a Független Kisgazdapártnak. 1945 novemberében nemzetgyűlési képviselővé választották. 1945. november 15-től 1946. november 20-ig tájékoztatásügyi miniszter. Ezt követően 1948-ig a József Nádor Műszaki és Gazdaságtudományi egyetemen a gazdaságtörténet egyetemi tanára.

⁴¹ Az államtitkárok felsorolását és életrajzi adatait e kötetben a 70. sz. jegyzőkönyv [4] napirendi pontja és az ahhoz kapcsolódó jegyzet tartalmazza. Lásd továbbá VIDA, 1976. 122. Nagy Ferenc visszaemlékezésében tévesen azt írta, hogy az államtitkári posztokat ugyanolyan arányban osztották el, mint a miniszteri pozíciókat. NAGY, 1990. 218.

⁴² NAGY, 1990., 218. A főispánok pártközi egyeztetés alapján történő kiválasztása, majd kinevezése hosszabb folyamat volt, tulajdonképpen csak a Nagy Ferenc kormány időszakában fejeződött be. A főispáni tisztségek pártok szerinti elosztását, illetve a főispánok nevét közli: NF MT. JKV. (1946) 31–36.

sági Főtanács (tulajdonképpen egy új gazdasági csúcsmisztérium) létrehozását, amelynek kezében addig soha nem látott kormányzati hatalom koncentrálódott. Miután benne egyértelműen kommunista dominancia érvényesült, a továbbiakban az államigazgatási pozíciók mindenféle arányosítása iluzórikussá vált.

A kormány programja⁴³

A választási küzdelem során valamennyi párt kifejtette elképzeléseit a megalakítandó kormány legfontosabb teendőiről. A kormány programjának néhány meghatározó elemét rögzítette a Függetlenségi Front négy pártjának 1945. október 23-án elfogadott közös választási kiáltványa. Már ez követelményként jelölte meg a közellátás javítását, a földreform lezárását, a feketézők és árdragítók elleni fellépést, a pénzromlás megállítását, az államháztartás egyensúlyának javítását, a termelés fokozását, a bányák és az erőművek államosítását, a reakció elleni harc továbbvitelét, az államgépezetből további (reakciónak minősülő) személyek eltávolítását, a rend, a fegyelem, a biztonság megszilárdítását az egész országban.⁴⁴ Tovább formálódtak a megalakuló kormány feladatai a választások napján, november 4-én tartott pártközi értekezleten. Itt Tildy Zoltán mindenekelőtt az átmeneti állapot felszámolására, a közhivatalok szétesettségéből eredő problémák és a közellátási gondok megoldására helyezte a hangsúlyt. A munkáspártok részéről felvetett kérdésre válaszolva kijelentette, hogy a Kisgazdapárt nem fog akadályt gördíteni az államosítások elé. Az államapparátus további politikai jellegű megszürésének eszközeként itt merült fel először (Rákosi Mátyás és Erdei Ferenc részéről) az úgynevezett B-listázás végrehajtása. Nagy Ferenc a megbeszélésen kinyilatkoztatta, hogy amikor a Kisgazdapárt vállalta a koalíciót, vállalta a többi párt törekvéseinek elősegítését is.⁴⁵ A baloldali pártok részéről azonban nem hangzott el hasonló kötelezettségvállalás a kisgazdapárti törekvések támogatásáról. A koalíciós együttműködésnek ez az egyoldalú felfogása a megalakuló kormány egész működésére rányomta bélyegét.

Tildy Zoltán a kormány első ülésén – november 15-én – kérte a minisztereket, hogy mindegyikük állítsa össze a szakterülete feladataira vonatkozó elképzeléseket, amelyek alapját képezik a Nemzetgyűlés elé kerülő egységes kormányprogram összeállításának.⁴⁶ A miniszterek néhány nap múlva valóban el is juttatták hozzá javaslataikat. Az egységes szerkezetbe foglalt prog-

---

⁴³ A kormányprogramnak a kormány teljesítményével, a ténylegesen megtett intézkedésekkel való összevetése során figyelembe kell venni, hogy a program nyilván nem két és fél hónapra készült. Egyes célkitűzések megvalósítása szükségképpen áthúzódott a következő kormány időszakára, más célkitűzések a pártok erőviszonyának, illetve az ország helyzetének változása folytán aktualitásukat veszítették. A következőkben elsősorban a program megvalósult pontjairól lesz szó.

⁴⁴ PÁRTKÖZI ÉRT., 129–130.

⁴⁵ Uo. 150–152.

⁴⁶ 68. sz. jegyzőkönyv [1] napirendi pont.

rambeszédet a minisztertanácsnak előzetesen meg kellett volna beszélnie és jóváhagynia. Ez azonban a november 29-én tartott minisztertanács ülésen csak részben valósulhatott meg, mert a miniszterelnök addigra még nem tudta megírni a teljes szöveget. Hangsúlyozta, hogy az egyes miniszterek által kifejtett elképzeléseket elfogadja, legfeljebb a leírt szövegek szűkítésére lesz szükség. Szakasits Árpád kérésére röviden ismertette a beszéd külpolitikai részét, amivel kapcsolatban mindössze a Romániához való viszony és a Szentzékkal való kapcsolat-felvétel kérdése váltott ki némi vitát. Szóba került még a miniszterelnök-helyettesi tisztség létesítése és a bányák államosítása is. Rákosi Mátyás szükségesnek tartotta volna a szovjet–magyar gazdasági szerződés érintését, a miniszterelnök azonban – főként a nyugati tiltakozásra és a Nemzetgyűlés „tapasztalatlanságára” hivatkozva – nem kívánta ezt vita tárgyává tenni. Az ülésen a fenyegető gazdasági válságról, az ország közállapotairól – legalábbis a jegyzőkönyv szerint – nem esett szó.⁴⁷

A miniszterelnök parlamenti programbeszéde a következő napon, november 30-án, pénteken hangzott el.⁴⁸ A bevezetőben kijelentette, hogy vége az ideiglenesség időszakának, kormánya a nemzet egyetemének kormánya, amely egy tiszta és demokratikus választás után összeülő Nemzetgyűlésnek mutatkozik be. Leszögezte, hogy a Nemzetgyűlés teljes jogú, amely hivatott és jogosult minden nagy nemzeti kérdés megválaszolására. A kormány pedig látja a nemzet különböző rétegeinek problémáit, tudja a kérdések megoldásának módját, és megteremti az eszközöket, amelyek a megoldást biztosítják.

A programbeszéd gerincét az egyes miniszterek által írt szöveg alkotta. Ebből következett, hogy nem állt össze egységes egésszé, legfeljebb annyiban, hogy a kisgazdapárti miniszterek éppúgy kerültek az ország külpolitikai helyzetéből, korlátozott szuverenitásából eredő kényes kérdések felvetését, mint a baloldali pártok képviselői.

A beszéd külpolitikai része az indokoltnál lényegesen optimistább volt, s a magyar–csehszlovák viszonyt kivéve a meglévő feszültségek elfedésére törekedett. Tildy elsőként említette a Szovjetunió bizalmának megszilárdítását és a vele kiépítendő gazdasági és kulturális kapcsolatok megalapozását, de szükségesnek mondta a kapcsolatok újbóli kiépítését a nyugati demokráciákkal is. Különös jelentősége van annak – folytatta beszédét – hogy a szomszéd népekkel való viszonyunk rendeződjék. A Romániával kialakított kapcsolatokat „fejlődőképes”-nek minősítette, de azért utalt a magyarelles megnyilvánulásokra is. Ausztriával és Jugoszláviával a kapcsolatokat jónak mondta. Jugoszlávia vonatkozásában nyugtázta, hogy az ottani magyarság, a kezdeti nehézségek ellenére, szabadon élheti népi életét. A jósomszédi kapcsolatok Csehszlovákiával való megteremtésére irányuló törekvéstről viszont megállapította, hogy eddig az nem járt eredménnyel. Kemény szavakkal illette a csehszlovák kormány magyarelles intézkedéseit, és egyben utalt Gyöngyösi

⁴⁷ 72. sz. jegyzőkönyv [1] napirendi pont.

⁴⁸ NN, 21–50.

János külügyminiszter küszöbönálló prágai látogatására.⁴⁹ Ezt követően a kormány külpolitikája legfőbb feladatának a békekötésre való felkészülést jelölte meg. Hangsúlyozta, hogy a magyar kormány kész a dunai térségben élő nemzetekkel a legszorosabb gazdasági együttműködésre, szakít az imperialista politikával, nem igényel előjogokat a Kárpát-medencében, de reméli, hogy szomszédai is hasonló politikát folytatnak. Kifejezésre juttatta, hogy a magyar kormány a békekötésben rögzítendő határok tudomásulvétele mellett ragaszkodik a határokon kívül élő magyarság nemzetiségi jogainak biztosításához.⁵⁰

A belügyi igazgatás feladataira áttérve mindenekelőtt azt hangsúlyozta, hogy – elismerve és megköszönve a társadalmi és politikai szervezeteknek a háború utáni helyreállításban játszott szerepét – most már minden erővel biztosítani kell a teljes rendezettség állapotát. Hangsúlyozta, hogy „erős központi kormányzat mellett jól és fegyelmezetten működő állami, közületi és rendészeti apparátus biztosíthatja egyedül az újjáépítő munka sikerét.” A belügy- és az igazságügyminiszter, valamint a Nemzetgyűlés bizottságai közös feladatoként határozta meg a közjogi és alkotmányjogi reformok kidolgozását.⁵¹ A Kommunista Párt felfogásának megfelelően éles szavakkal ostromozta a közigazgatási apparátusban, különösen vidéken, még mindig meglévő reakciót, amely ellen kemény harcot hirdetett.⁵² Elsősorban szintén a baloldalnak szólt az árdrágitók és feketézők tevékenységének letörésére, valamint a korrupció kiirtására vonatkozó ígéret. A kisgazdapárti képviselőknek szánt gesztusként viszont beszélt a polgárok élet- és vagyónbiztonságának javításáról, és megígérte, hogy véget fognak vetni a rendőrség munkájában megnyilvánuló túlkapásoknak.⁵³

A honvédelmi tárca legfontosabb feladatoként a hadsereg demokratikus szellemének biztosítását, valamint a hadsereg létszámának csökkentését, a leszerelt tisztek elhelyezéséről való gondoskodást jelölte meg.⁵⁴ Az igazságügyi kormányzat legfontosabb feladatának a magyar jogrendszer demokratikus átalakítását nevezte.

---

⁴⁹ Bővebben lásd alább a bevezetésnek a magyar–csehszlovák tárgyalásokra vonatkozó fejezetét. Lásd továbbá a 71. sz. jegyzőkönyv 9., és a 74. sz. jegyzőkönyv 46. napirendi pontját és az azokhoz kapcsolódó mellékleteket.

⁵⁰ A békeelőkészítés terén a Tildy-kormány idején szinte semmi érdemi lépés nem történt. A később, 1946 nyarán készült, és a párizsi békekonzferencia résztvevőikhez eljuttatott dokumentumok azonban az itt vázolt elveket követték.

⁵¹ Az e vonatkozásban hozott legjelentősebb döntés a királyság intézményének megszüntetése és a köztársasági államforma bevezetése volt. Lásd a jelen bevezetés erre vonatkozó fejezetét, valamint a 82. sz. jegyzőkönyv 3. napirendi pontját és az ahhoz tartozó mellékletet.

⁵² A B-listázás tervezett bevezetésére utalt. Lásd a 71. sz. jegyzőkönyv 51. napirendi pontját. Az erre vonatkozó rendelkezés azonban csak később, a Nagy Ferenc kormány idején született meg.

⁵³ A rendőrségnél tapasztalható korrupcióval és a rendőrség túlkapásaival azonban egyáltalán nem foglalkozott a kormány.

⁵⁴ Bővebben lásd: DMB MT. JKV. B KÖTET 438–439, és 465–469, valamint SZEB JKV., 101–105. A Tildy-kormány idején a minisztertanács nem foglalkozott ezzel a kérdéssel.

A kulturális politika terén a műveltségbeli egyenjogúság biztosítását, az ehhez szükséges anyagi, szervezeti, iskolázási, önművelési eszközök és intézmények megteremtését emelte ki.⁵⁵ Fontosnak mondta a magyar „nevelői rend” műveltségének elmélyítését, korszerűbbé tételét, egyszersmind azonban szabadságának, szellemi és anyagi függetlenségének megteremtését.⁵⁶ A sajtóügy irányítására és a sajtórendészeti feladatok ellátására újonnan létesített Tájékoztatásügyi Minisztérium feladata – folytatta beszédét – a kormány és az ország népe közötti kapcsolattartás javítása, annak a célnak a megvalósítása, hogy a belföld és a külföld egyaránt tájékoztatást kapjon az ország valós helyzetéről.

A parasztsággal kapcsolatos politikai jellegű feladatok között említette a földreform gyors befejezését, egyben a végrehajtás során elkövetett túlkapások megszüntetését. A Kisgazdapárt korábbi törekvésének megfelelően kilátásba helyezte a földműves lakosság gazdasági érdekképviselésének ellátására hivatott szerv létrehozását.⁵⁷ Ugyancsak fontosnak nevezte a mezőgazdasági termelő és értékesítő szövetkezetek kiépítését az egész országban.⁵⁸

Az iparügy terén az iparjogi és iparpolitikai reformok előkészítését emelte ki. „Az új ipartörvénynek szabályoznia kell a munkajogot, a munkakötelezettséget, tekintetbe kell vennie az államosítási törekvéseket és a racionalizálási szempontokat. Lehetővé kell tenni a fokozottabb állami ellenőrzést.”⁵⁹

A Kereskedelem- és Szövetkezetügyi Minisztérium feladatairól szólva „a mértéktelen haszonvágy leküzdése céljából” kilátásba helyezte a kereskedelmi iparjogosítványok felülvizsgálatát, de megígérte a kereskedelmi és iparkamarák önkormányzatának helyreállítását, a választások megtartásának engedélyezését is.⁶⁰ Végül említést tett a külkereskedelmi kapcsolatok bővítéséről.

A közlekedésügyi kormányzat legfontosabb feladatának, különös tekintettel a tél közeledtére, illetve a lakosság elemi igényeinek kielégítésére, a vasúti forgalom biztosítását, az élelem, a szén és a nyersanyagok szállítását, valamint a munkásvonatok közlekedését, és lehetőség szerint az általános sze-

⁵⁵ Itt nyilván a dolgozók iskoláinak és a szabadművelődés intézményrendszerének kiépítésére, továbbá a könyvtárügy fejlesztésére vonatkozó tervekre utalt. Lásd 70. sz. jegyzőkönyv [36]–[38], illetve [40] és a 78. sz. jegyzőkönyv 20. napirendi pontját valamint az ezekhez kapcsolódó mellékleteket.

⁵⁶ Ezekkel a kérdésekkel kapcsolatban csak néhány bátorralan kezdeményezés történt a Tildy-kormány időszakában.

⁵⁷ A földreform lezárását szolgáló intézkedésekkel és a mezőgazdasági érdekképviselő ügyével később, a Nagy Ferenc kormány idején tudott érdemben foglalkozni a minisztertanács.

⁵⁸ E kérdés hosszú időn keresztül az újonnan létesített Kereskedelem- és Szövetkezetügyi Minisztérium és a többi érintett tárca közötti hatásköri viták témája volt. Lásd pl. a 71. sz. jegyzőkönyv 18. napirendi pontját.

⁵⁹ Ilyen átfogó ipartörvény sem ekkor, sem később nem született, de az állami ellenőrzésre és beavatkozásra irányuló szándék már a Tildy-kormány idején is sok vonatkozásban érvényesült. Lásd többek között az ipari anyaggyártó közlekedés centralizálására, valamint a bányák állami kezelésbe vételére vonatkozó rendelkezéseket.

⁶⁰ Az utóbbiról később, a Nagy Ferenc kormány idején rendelkeztek.

mélyforgalom biztosítását nevezte.⁶¹ Szükségesnek mondta vasútbiztosító zászlóaljok felállítását, a vasutasok munkafegyelmének növelését, de egyben a róluk való gondoskodást is.

Az Újjáépítési Minisztérium feladataira áttérve hangsúlyozta, hogy továbbra is a közösség erejével fogják támogatni a munkások és a falusi kisemberek háborús kárt szenvedett lakásainak helyreállítását. Jelezte, hogy a háztulajdon közterheinek viselésével kapcsolatos jogi kérdésekkel is foglalkozni kíván a kormány.⁶² A Minisztérium feladatai között az építésügy átszervezéséről és a közmunkakötelezettségről, illetve a munkaerő szervezett irányításáról is szólt.

A Népjóléti Minisztérium feladatait ismertetve a programbeszéd kilátásba helyezte a társadalombiztosítás körének kiterjesztését, továbbá a szociálpolitikai juttatások kiszélesítését és bővítését,⁶³ szólt továbbá a társadalombiztosítás pénzügyi helyzetének megszilárdításáról, és ennek előfeltételeként a munkaadók fizetési készségének szigorú intézkedésekkel való fokozásáról. A szociálpolitika egyik legnagyobb és legsürgősebben megoldandó kérdésének a hadigondozást nevezte. Fontosnak mondta a gyermekhalandóság növekedésének megakadályozását és a gyermekvédelem intézményrendszerének bővítését, a kórházak helyreállítását, sőt – Szőnyt, Karcagot és Orosházát említve – új kórházak létesítését.⁶⁴

A fenyegető gazdasági válság elhárítása érdekében szükséges pénzügyi, adóügyi, gazdasági, közellátási rendelkezések, továbbá az újjáépítés folytatását szolgáló tervek ismertetése után az előzőeknél szenvedélyesebb hangon szólt azokról a kérdésekről, amelyeket a legfontosabbnak, illetve a legfőbbaknak tartott.

A hadifoglyok és deportáltak hazahozatala – mondotta – az egyik legfájóbb magyar kérdés, s a kormány egyik legfontosabb feladata. A beszéd e részének – természetesen érthető okokból – különösen feltűnőek az aránytalanságai. Miközben kemény szavakkal ostorozta a fasisztákat, akik mintegy egymillió embert hurcoltak el ágyútölteléknek, vagy deportáltak (beleértve ebbe azokat is, akik a nyilas propaganda hatására távoztak az országból), a Keltre elhurcoltak, illetve ott hadifogságban lévőek számáról nem hangzott el adat. "Mindnyájan mély hálával fogadtuk nyáron a Szovjetunió nagylelkű gesztusát – folytatta beszédét –, amellyel ott lévő hadifoglyaink hazabocsátását rendelte el. Hazaszállításuk folyamatban van." Ez az állítás azonban

---

⁶¹ 1945-ben a magyar vasutak a Vörös Hadsereg felügyelete alatt voltak, amely a vasutak felletti rendelkezési jogot csak október 24-én adta vissza a magyar hatóságoknak. A menetrend szerinti távolsági közlekedés 1946. január első napjaiban állt helyre. Lásd erre vonatkozóan a 75. sz. jegyzőkönyv [99] és a 79. sz. jegyzőkönyv 2. napirendi pontját és az azokhoz fűzött jegyzeteket.

⁶² Lásd többek között a 75. sz. jegyzőkönyv [87] és [95], a 79. sz. jegyzőkönyv 81–82., a 81. sz. jegyzőkönyv 46., és a 83. sz. jegyzőkönyv 51. napirendi pontját.

⁶³ Az ehhez szükséges pénzügyi eszközök egyáltalán nem álltak a kormányzat rendelkezésére, s ilyen értelmű rendelkezés nem is született.

⁶⁴ A Tildy-kormány idején a népjóléti miniszter csak a karcagi kórház létesítésére terjesztett be javaslatot. Lásd a 70. sz. jegyzőkönyv [84] napirendi pontját.

egyáltalán nem felelt meg a lakosság és az ülésteremben helyet foglaló képviselők személyes tapasztalatainak.⁶⁵ Ezután arról szövelt, hogy a repatriálást végző kormánybiztosnak addig leginkább a Nyugaton lévők viszonyait sikerült felderíteni. „Elhatározásunk természetesen [...] a felderítő és megsegítő utazásokat minél gyorsabban kiterjeszteni az eddig még be nem járt területekre is...” – A képviselők nyilván értették, hogy mire célzott! A továbbiakban elmondta, hogy Németország és Ausztria területén még mindig 60 000 magyar gyermek él táborokban, hogy Nyugatról addig mintegy 200 000 ember tért haza.

Beszéde végén emelkedett szavakkal nyilvánította ki: ”A demokratikus magyar átalakulás nem múlt kísérlet, senki ettől ne féljen, és senki ebben ne reménykedjék. Nem érzelmek és nem hangulatok vezérelnek bennünket. Jól tudjuk, hogy mit akarunk: független hazában politikailag és gazdaságilag is szabad népet, az emberi jogok teljességének intézményes biztosítását, hogy szabaddá tett népünk végre önmaga életét élhesse és kifejtthesse a maga eddig jórészt elnyomott képességeit gazdasági, társadalomszervezési és művelődési téren, s megmutassa a nemzet igazi arcát a népek társaságában.”⁶⁶

Az ország gazdasági helyzete; javaslatok a válság elhárítására

1945 végén minden felelős politikai tényező tudta és kétségbevonhatatlan tényként ismerte el, hogy az ország történelmének egyik legválságosabb időszakát éli. A rohanó infláció, az általános áruhiány, az egyre inkább akadozó közellátás (amelynek nyomán egyesek tavaszra éhséglázadást jósoltak), a lakhatási és ruházkodási lehetőségek további romlása; a megszálló csapatok jelenlétéből adódó anyagi és lelki teher a lakosság minden rétegét érintette. Jelentőségének megfelelően rendszeresen foglalkozott ezzel a kérdéssel már az Ideiglenes Nemzeti Kormány is⁶⁷ és tükröződött a pártok 1945. október 23-i

⁶⁵ A Szovjetunió területén a háború befejezése után – a trianoni országterületről – mintegy 500 000 magyar hadifogoly volt. Hazaszállításuk 1945 nyarán valóban megindult. Néhány tízezernyi hadifogoly hazabocsátása után azonban az ősz folyamán csaknem teljesen leállt, az egymást követő kormányok szinte semmit sem tettek. A mostoha körülmények következtében az Oroszországban levő hadifoglyok jelentős hányada elpusztult és sohasem tért haza. Az életben maradtak többségét 1946–1947-ben bocsátották el. Több tízezerre tehető azonban azoknak a száma, akik csak 1949-ben, illetve 1950-ben (vagy még később!) térhettek haza. Lásd STARK, 1989.

⁶⁶ Az elhangzott programbeszédhez az FKgP részéről Varga Béla és B. Szabó István, az MKP részéről Rajk László és Révai József, az SZDP részéről Szeder Ferenc és Faragó László, az NPP részéről Veres Péter és Kovács Imre szövelt hozzá. A felszólalások néhány vonatkozásban előrevetítettek olyan intézkedéseket is (pl. az államforma megváltoztatása), amelyeket a miniszterelnök beszéde nem érintett. A vita lezárásaként a Nemzetgyűlés egyhangúan jóváhagyta a programot, és bizalmat szavazott a kormánynak. A vitát lásd: NN, 54–189.

⁶⁷ Lásd többek között az 1945. március 29-i ülés 16., a május 25-i ülés [20], az október 12-i ülés 3–4., az október 13-i ülés 15. és az október 15-i ülés 2. napirendi pontját, továbbá az augusztus 30-án, szeptember 13-án, szeptember 27-én, illetve október 11-én tartott gazdasági miniszteri érte-

közös választási felhívásában. A Magyar Nemzeti Bank, a Magyar Gazdaságkutató Intézet és az egyes minisztériumok adatgyűjtései, elemzései ekkorra már meglehetősen pontos képet rajzoltak az ország veszteségeiről, gazdaságának állapotáról és az aggasztó szociális viszonyokról.⁶⁸ Ezeket a kérdéseket érintette a miniszterelnök Nemzetgyűlés előtt elmondott beszéde is.

A szakirodalomból túlnyomórészt ismert adatokból csupán néhányat említünk az ország és azon belül a kormány helyzetének érzékeltetésére. A trianoni országterületre vetített háborús embervesztésüket 900 000 főre, a lakosság 9,9%-ára becsülték.⁶⁹ Ez, – a háborúban résztvevő országok közötti egyik legnagyobb veszteség, amely csaknem minden családot érintett –, az emberi tragédiákon túl azzal a következménnyel is járt, hogy az ipari és mezőgazdasági termelés több területén munkaerőhiány keletkezett. A háború során elszenvedett anyagi veszteségekről a háborús károkról néhány hónappal később készültek el az összegzések. Ezek szerint a veszteség az 1944. évi becsült nemzeti vagyon 40,2 százaléka volt.⁷⁰ 1938-hoz viszonyítva például az állatállománynak mintegy 60–70%-a (ezen belül a sertésállomány közel 83%-a!)

---

kezleteket. DMB MT. JKV. A KÖTET, 313–314., 321–325., 474. és 485–487., illetve B KÖTET, 343–350., 370., 379–383., 593., 598., 607–609. és 616–617.

⁶⁸ Az ország gazdasági helyzetének szisztematikus feltárása, a háborús veszteségek tételes számbavétele, a nemzeti vagyon veszteségeinek és az 1945 folyamán keletkező nemzeti jövedelmek megállapítása, a katasztrofális pénzügyi folyamatok, valamint a soha nem látott államháztartási hiány okainak feltárása – elsősorban a békeelőkészítéssel kapcsolatban – már hónapokkal a Tildy-kormány megalakulása előtt elkezdődött. E munka eredményeként 1945 decemberére több ezer oldalnyi iratanyag állt a kormányzati szervek rendelkezésére. A Magyar Gazdaságkutató Intézet több publikált jelentése mellett feltétlenül említést érdemel többek között az Országos Gazdasági Tanács Jogügyi osztályának tanulmánya az ország gazdasági teljesítőképességéről és gazdasági téren elszenvedett veszteségeiről (PIL 283. fond, 10/305. ő. e.) A 18 gépelt oldalra terjedő, dátum és aláírás nélküli elemzés 1945 végén keletkezhetett, a szövegben ugyanis decemberi adatok is szerepelnek. A Szövetséges Ellenőrző Bizottság felszólítására készült a Gordon Ferenc pénzügyminiszter nevével jelzett „memorandum” az ország pénzügyi és gazdasági helyzetéről (MOL XIX–J–1–k–[1945–1964]–SzU). A kilenc gépelt oldalra terjedő elemzést 33 oldal melléklet (statisztikai táblázatok és szöveges elemzés) egészítette ki. Az Országos Levéltár anyagában eddig sajnos csak hiányos és töredékes példányát sikerült megtalálni. A teljes dokumentum angol fordítását közli: FRUS, vol. IV, 917–920. A memorandumra épülve készült Gordon Ferencnek a kormány részére adott tájékoztatója az általános pénzügyi helyzetről, amelyet a minisztertanács 1945. december 5-i ülésén tárgyalta (lásd a 73. sz. jegyzőkönyv 18. napirendi pontját, továbbá lásd még e bevezetés 85–87. jegyzetét). A gazdasági és pénzügyi kérdéseket a béketárgyalásokra előkészítő bizottság 1946. január 15-én keltezett, nyolc gépelt oldalra terjedő jelentése, amelyet dr. Gratz Gusztáv, a bizottság elnöke írt alá, szintén figyelemreméltó megállapításokat tartalmaz (MOL XIX–J–1–u Gyöngyösi János iratai, Feljegyzések című dosszié, 24. doboz).

⁶⁹ PIL 283. fond, 10/305. ő. e. OGT-tanulmány, 1. oldal. Valószínű, hogy az utóbb említett két tétel okozta, hogy a megadott szám lényegesen nagyobb, mint a szakirodalom által ma leginkább elfogadhatónak tartott 600 000 fő körüli veszteség. Vö.: STARK, 1989. 79–80. Leginkább az ő számítási módszerei és adatai tűnnek elfogadhatónak, de hangsúlyozni kell, hogy e téren – hiteles források hiányában – sok esetben csak becslésekre támaszkodhat a kutató. Tehát mindenki által elfogadott „végleges” adatok ma sem állnak rendelkezésünkre. Stark Tamás idézett munkájából kiderül, hogy egyes kutatók az utóbbi évtizedekben is 900 000-hez közeli számot tartanak elfogadhatónak.

⁷⁰ PETŐ-SZAKÁCS, 1985. 18.

veszett el. A vasúti és országúti hidak többségét lerombolták, a vasúti vonalaknak 30%-a elpusztult, a vasúti gördülő anyagnak több mint 80%-a elveszett, a hajóállományának pedig mintegy 95%-át Nyugatra hurcolták. Budapesten az épületek (középületek, ipari létesítmények, lakóépületek) 64%-a sérült meg, s az épületeknek mintegy 30%-a teljesen használhatatlanná vált. A gyáripari termelőeszközök, különösen pedig a termelés újraindításához nélkülözhetetlen áru- és anyagkészletek terén a magyar gazdaságot ért – túlnyomórészt már a szovjet csapatok által okozott – veszteséget 1945 végén mintegy 6 152 millió (1943. december 31-i értéken számolt) pengőre becsülték. Ennek nagyságrendjét érzékelteti, hogy a Magyar Nemzeti Bankból és a többi pénzügyintézetből a nyilas-kormány, illetve a német hatóságok által elvitt mintegy 877 millió pengő értékű aranykészlet és külföldi fizetési eszköz, illetve az orosz katonai hatóságok által elvitt 9,3 millió pengőt kitevő érték, – amelyet pedig a nemzeti vagyont ért károk között ugyancsak jelentős tételként tartanak számon – a fenti összegnek alig több mint egyheted részét tette ki.⁷¹

Egyrészt az anyagi veszteségek és a front átvonulása miatti bizonytalanság, másrészt a mezőgazdasági lakosság ellátásához szükséges iparcikkek hiánya, harmadrészt pedig a földreform negatív következményei (a belterjesen gazdálkodó közép- és nagybirtok felaprózása, a termelés szakszerűtlenné és szervezetlenné válása) miatt csökkent a mezőgazdasági termelés. A főbb mezőgazdasági termények hozama 1945-ben 20–80%-kal volt alacsonyabb, mint 1938-ban.⁷² Az ipari termelés megindítását, majd elfogadható szintre emelését a termelési kapacitások tetemes veszteségei, illetve az anyag- és árukészletek (a forgótőke) fent említett szinte teljes pusztulása mellett akadályozta a fűtőanyagok (szén, olaj, benzin) hiánya, a munkáslétszám mintegy 35%-os (!) csökkenése, sőt vezetési és üzemszervezési hiányosságok, valamint a munkások teljesítményének csökkenése, a munkafegyelem és a munkamorál általános romlása is.⁷³ Az 1945/1946. gazdasági évben keletkező nemzeti jövedelmet ezért az 1938. évi 55%-ára becsülték, aminek ráadásul tetemes részét a jövételteli kötelezettségek teljesítésére, illetve a Szövetéséges Ellenőrző Bizottság és a Vörös Hadsereg ellátására kellett fordítani.⁷⁴ Ennek következtében a környező országokhoz képest is, de különösen Nyugat-Európával összehasonlítva (Romániával együtt) Magyarországon voltak a legalacsonyabbak az élelmiszer-fejadagok, miközben a lakosság jelentős része ruházati cikkeket és tüzelőt sem tudott beszerezni.⁷⁵

⁷¹ PIL 283. fond, 10/305. ő. e. OGT-tanulmány, 4–13. oldal és részben MOL XIX-J-1-k-[1945–1964]–SzU, Gordon-féle memorandum, 1. oldal. A pengőben kifejezett veszteségek 1943. december 31-i értéken számolt pengőben értendők.

⁷² PIL 283. fond, 10/305. ő. e. OGT-tanulmány, 2–4. oldal.

⁷³ Uo. 10. oldal és MOL XIX-J-1-k-[1945–1964]–SzU, Gordon-féle memorandum, 1–2. oldal.

⁷⁴ PIL 283. fond, 10/305. ő. e. OGT-tanulmány, 11. oldal.

⁷⁵ Uo. 13–14. oldal és MOL XIX-J-1-k-[1945–1964]–SzU, Gordon-féle memorandum 1–2. oldal. Az élelmiszer-fejadagokra lásd: PETŐ-SZAKÁCS, 1985. 51.

A gazdaság háborús vesztesége, majd további bomlása, valamint a lakosság elszegényedése az adófizetési képesség és az adózási morál végzetes leromlását eredményezte, miközben az újjáépítés, a Vörös Hadsereg és a SZEB ellátása valamint a jóvátételi szállítások megindulása az állami kiadások ugrásszerű emelkedéséhez vezetett.⁷⁶ 1945 folyamán az állam adóbevételei a kiadásoknak mindössze 9–10%-át fedezték. Bevételek híján az állam csak pénzkibocsátással elégíthette ki szükségleteit. A gyorsuló ütemű pénzromlást, a forgalomba kerülő fedezet nélküli pénz mennyiségét és az állami kiadások ugrásszerű növekedését egyaránt érzékelteti, hogy míg az állami kiadások összege 1945 első kilenc hónapjában még „csak” 45,3 milliárd P volt, addig októberben már egyetlen hónap alatt 50,5 milliárd, a Tildy-kormány hivatalba lépése időszakában, november 1. és 28. között pedig már nem egészen egy hónap alatt ennek több mint hatszorosa, 315 milliárd. Hasonló folyamatok játszódtak le a gazdaság egyéb szektoraiban is. Miközben például október–november folyamán a bérek több mint hatszorosan emelkedtek, az árak emelkedése még ezt is túlszárnyalta. Ennek következtében a pengő, mint csereeszköz és értékmérő úgyszólván már csak névlegesen létezett.⁷⁷

Senki sem vitatta – a miniszterelnök is utalt erre programbeszédében –, hogy e súlyos helyzetet a háborúban való szerencsétlen szerepvállalás és a letűnt rendszer kormányainak hibás döntései idézték elő, s hogy e döntésekért az egész népnek kell súlyos árat fizetnie. Fel sem vetődött a fegyverszüneti egyezményben vállalt kötelezettségek teljesítésének megtagadása, ugyanakkor a közélet szereplőinek többsége, beleértve a szociáldemokratákat is, arra az álláspontra helyezkedett, hogy e terhek és kötelezettségek teljesítését úgy kell időben elosztani, hogy az a lakosság minimális szükségleteinek kielégítését ne veszélyeztesse, s közben lehetővé váljon az ország gazdaságának helyreállítása annak érdekében, hogy Magyarország a békekötés után egyenrangú partnerként vehessen részt a környező országokkal kialakítandó gazdasági együttműködésben. E kérdés már 1945 nyara óta folyamatosan napirenden volt az Ideiglenes Nemzeti Kormány munkájában is. A jóvátételi egyezmény megkötésére irányuló tárgyalások során tapasztalnia kellett ugyanis, hogy a Szovjetunió nem hajlandó figyelembe venni a magyar gazdaságot megbénító – a fegyverszüneti egyezmény aláírásakor, januárban még nem ismert – tetemes háborús károkat, nem hajlandó a jóvátételbe beszámítani a leszerelt és elszállított üzemi berendezéseket, sőt hadiszákmány címén még ebben az időszakban is (hónapokkal az európai háború vége után) eszközölt újabb igénybevételeket, lefoglalt élelmiszer- és árukészleteket, végül

⁷⁶ 1945 első tíz hónapjában a közvetlenül vagy közvetve jóvátételi célt, illetve a Vörös Hadsereg és a SZEB ellátását szolgáló kiadások összege az összes állami kiadások 37%-ára (!) rúgott.

⁷⁷ PIL 283. fond, 10/305. ó. e. OGT-tanulmány, 15. oldal; MOL XIX–J–1–k–[1945–1964]–SzU, Gordon-féle memorandum, 5. oldal. Lásd még a pénzügyminiszter beszámolóját a minisztertanács 1945. december 5-i ülésén (73. sz. jegyzőkönyv 18. napirendi pont).

Az 1945/1946 fordulóján végbement gazdasági és pénzügyi folyamatokra lásd: AUSCH, 1958., 63–142.

pedig, hogy a jóvátételi szállítások értékének dollárban való megállapítása során olyan átszámítási kulcsot kényszerített a magyar félre, amely önmagában is a kötelezettségek tetemes növelését eredményezte.⁷⁸ Ugyancsak 1945 nyarától kellett fokozatosan szembenéznie a magyar kormánynak azzal, hogy a fegyveres harcok elmúta után még továbbra is egy–másfélmillió létszámú hadsereg ellátásáról, és a Szövetséges Ellenőrző Bizottság szintén tetemes működési és ellátási költségeiről kell gondoskodnia.⁷⁹ „Magyarország e pillanatban az egyetlen állam Európában – olvasható az egyik elemzésben – amely a csökkent nemzeti jövedelem tetemes részét jóvátételre és a felszabadító hadsereg ellátására kénytelen fordítani.”⁸⁰

A gazdasági és pénzügyi kérdéseket a béketárgyalásokra előkészítő bizottság 1946 januárjában azt javasolta, hogy nyilvánítsa ki a kormány mind a szövetséges nagyhatalmak, mind az ország közvéleménye felé, hogy Magyarország jelenlegi legyengült állapotában minden igyekezete és minden jó szándéka ellenére sem képes a fegyverszüneti egyezményen alapuló kötelezettségeinek eleget tenni, és kizárólag a maga erejéből nem képes súlyos gazdasági és pénzügyi problémáit megoldani. Kérje fel a nagyhatalmokat, hogy küldjenek ki egy bizottságot, amely a magyar kormánnyal együttműködve vizsgálja meg az ország gazdasági és pénzügyi helyzetét, és tegyen javaslatot a kormány által megteendő intézkedésekre, illetve a szükséges külföldi segítségre.⁸¹

Mindenki azt várta és remélte, hogy a helyzeténél fogva korlátozott lehetőségekkel rendelkező Ideiglenes Nemzeti Kormánnyal szemben, a novemberi szabad választások eredményeként megalakult Tildy-kormány e tekintetben eredményesebben léphet fel. Tildy Zoltán azonban már a kormányalakítást megelőző tárgyalások során biztosította Vorosilov marsallt, a SZEB elnökét, hogy Magyarország a választások után is teljesíteni fogja a fegyverszüneti szerződésben vállalt kötelezettségeit. Hitet tett e mellett a Nemzet-

⁷⁸ Az egyezményt előkészítő tárgyalásokat ismerteti és az egyezmény szövegét közli: DMB MT. JKV. A KÖTET 464–467, 525. és 537–542, illetve Szűcs, 1996. Lásd még: BALOGH–FÖLDESI, 1998. 28–37.

A jóvátételi egyezmény egyik sérelmes pontja előírta, hogy késedelmes szállítás esetén havi 5%-os (!) kötbért (pónalét) kell fizetni, amely már 1945 decemberére tetemes összeggel növelte az eredetileg meghatározott jóvátételi kötelezettséget.

⁷⁹ Az itt állomásozó szovjet csapatok létszámáról a magyar hatóságuknak természetesen nem volt pontos adatuk. Az Országos Gazdasági Tanács hivatkozott tanulmánya 1945 végén 1 millióra tette a Magyarországon állomásozó katonák számát. Néhány hónappal későbbi források ezt 1,5 millióra becsülték. Lásd: NF MT. JKV. (1946)

⁸⁰ PIL 283. fond, 10/305. ó. e. OGT-tanulmány, 16. oldal.

⁸¹ MOL XIX–J–1–u Gyöngyösi János iratai, Bizottsági jelentés, 2. oldal. Ez a javaslat annál is inkább indokolt volt, mert a Szövetséges Ellenőrző Bizottság angol és amerikai missziójának vezetői már hónapok óta szintén azzal a javaslattal bombázták a SZEB szovjet vezetőjét, Vorosilov marsallt, hogy hozzanak létre egy nemzetközi bizottságot, amely a Magyarországon végbemenő kedvezőtlen gazdasági és pénzügyi folyamatok okait feltárja és a segítség lehetséges eszközeire javaslatot tesz. SZEB JKV. 123–125, 132, 143. stb., illetve Feljegyzések Gyöngyösi János külügyminiszter és Schoenfeld amerikai követ megbeszéléseiről MOL XIX–J–1–u (Gyöngyösi János miniszter iratai, 23. doboz „Amerikai” c. dosszié.).

gyűlés előtt mondott programbeszédében is, és elengedhetetlennek mondta az ország lakosságának áldozatvállalását.

Ezzel együtt is – amint az például Pokorny Hermann jóvátételi kormánybiztosnak Tildy Zoltán miniszterelnökhöz intézett, 1945. december 7-én keltezett leveléből kiderül – kormányzati körökben általános volt a vélekedés, „hogy a kormány az ország gazdasági helyzetének szanálása, valamint a jóvátételnek reális alapokra helyezése érdekében legkésőbb december elején memorandummal szándékozik fordulni a Szövetséges Nagyhatalmakhoz.”⁸² A jóvátételi terhek átütemezésére és külföldi kölcsön felvételére irányuló törekvésekkel való egyetértését az SZDP vezető szervei több alkalommal is kifejezésre juttatták,⁸³ a Magyar Nemzeti Bank elnöke pedig a miniszterelnökhöz írt levélben indítványozta a Csehszlovákiával és Jugoszláviával megindult jóvátételi tárgyalások elhalasztását. Az ilyen irányú kezdeményezések és javaslatok azonban általában nem kerültek a minisztertanács elé. Tildy Zoltán ez utóbbi javaslatot véleményezésre kiadta ugyan az érintett gazdasági tárcák vezetőinek, a minisztertanács elé azonban nem vitte, hanem a Gazdasági Főtanács hatáskörébe utalta a döntést, amely január 4-i ülésén úgy határozott, hogy „az itt lévő delegátusokkal az illetékesek a tárgyalásokat folytassák le, a kötelezettségek mérvét állapítsák meg, és legfeljebb a vállalt kötelezettségek teljesítésére kérjenek megfelelő határidőt.”⁸⁴

Mindez azt jelezte, hogy fontos ügyeket vonnak el a kormány hatásköréből, és hogy a minisztertanács ülésein egyre kevésbé lehetett már őszintén beszélni a bajok valódi okairól és véleményt nyilvánítani a megoldási lehetőségekről. Tágabb értelemben pedig az ország egyre inkább elszigetelődött. Gondjából a világ jórészt csak azt láthatta, amit a Szovjetunió látni engedett. Pedig a nyugati szövetségesek tájékoztatása az ország gazdasági helyzetéről és aránytalan megterheléséről, továbbá valamilyen mértékű nemzetközi támogatás kieszközlése, a béketárgyalások előkészítése szempontjából sem volt közömbös. E láthatatlan burok áttörésére tett kísérletet Gordon Ferenc pénzügyminiszter, amikor hivatalba lépése után szinte azonnal hozzálátott az ország gazdasági, azon belül is főleg pénzügyi helyzetét bemutató, fentebb már többször hivatkozott terjedelmes memorandum elkészítéséhez. A Pénzügyminisztérium, a Magyar Nemzeti Bank és a Gazdaságtudományi Intézet szakembereinek segítségével összeállított elemzést 1945. december 3-án – a minisztertanács megkerülésével – átadta Szova ezredesnek a SZEB gazdasági osztálya vezetőjének, és még ugyanazon a napon személyesen adta át az amerikai misszió vezetőjének, illetve az angol misszió gazdasági kérdésekkel foglalkozó megbízottjának.⁸⁵ Ismeretes, hogy a Szövetséges Ellenőrző Bizottság munká-

⁸² A levelet közli: BALOGH-FÖLDESI, 1998. 57–58.

⁸³ PIL 283. fond, 10/303. és 10/308. ő. e.

⁸⁴ MOL XIX-A–10. Az 1946. január 4-i ülés jegyzőkönyve és mellékletei (9. doboz).

⁸⁵ GORDON, 1954. 365. Továbbá lásd a 68. jegyzetet! A minisztertanács utólagos tájékoztatására két nappal később, a december 5-i ülésen került sor. Eszerint Szova ezredes részére valójában

ját annak szovjet elnöke és munkatársai irányították. Túlnyomórészt ők határozták meg, hogy a bizottság miről tárgyalt és miről nem tárgyalt. Miután nekik egyáltalán nem volt érdekük, hogy a nyugati szövetségeseket Magyarország valódi helyzetéről tájékoztassák, a memorandummal érdemben nem foglalkoztak, a SZEB ülésein arról – az amerikai és angol misszió többszöri érdeklődése ellenére – nem adtak tájékoztatást. Sőt néhány nappal később Vorosilov marsall „tartalmának mérlegelése nélkül” visszaküldte Tildy Zoltán miniszterelnöknek azzal, hogy nem sikerült megállapítania, hogy az milyen célra készült. Egyben felkérte a miniszterelnököt, adjon ki olyan értelmű rendelkezést, „hogy ezután a SZEB-hez a Magyar Kormány és annak miniszterei csupán hivatalos okmányokat továbbítsanak és azokat is csak hivatalos úton.”⁸⁶ A pénzügyminiszter eljárása valóban eltért a diplomáciai normáktól, és a Szövetséges Ellenőrző Bizottsággal való érintkezés kialakult gyakorlatától. Gordon Ferenc pénzügyminiszter ugyanakkor helyesen mérte fel, hogy elemzése valószínűleg már a magyar kormány szerveknél elakadt volna, de ha mégis eljutott volna a Szövetséges Ellenőrző Bizottsághoz, annak szovjet vezetői mindenképpen megakadályozzák, hogy a bizottság plénuma elé kerüljön, illetve, hogy a nyugati szövetségesek egyáltalán megismerjék annak tartalmát. Így viszont az amerikai külpolitika irányítói hivatalos magyar dokumentum és adatok alapján kezdeményezhették előbb a SZEB ülésein, majd a szovjet kormányhoz intézett jegyzékben, hogy közösen létesítsenek bizottságot a magyar közgazdaság problémáinak feltárására és a jaltai háromhatalmi értekezlet határozatainak szellemében nyújtsanak segítséget az ország újjáépítéséhez. Az Egyesült Államok kormányának a szovjet kormányhoz intézett, 1946. március 2-án kelt jegyzékére válaszolva azonban Visinszkij szovjet külügyminiszter-helyettes azt állította, hogy „a Magyarország által teljesítendő jóvátételi kötelezettségek és a megszálló csapatok jelenléte Magyarországon nem gyakorol, és nem gyakorolhat semmiféle komoly hatást az országban uralkodó gazdasági helyzetre”. Válasza további részében pedig arra hivatkozott, hogy a magyar gazdaság nehézségeit főleg az okozza, hogy az elhurcolt magyar javak nagy része továbbra is az amerikai megszállási zónában van, és annak visszaadása késik. Egyúttal a szovjet kormány képviselői mind a SZEB ülésein, mind a kormányközi érintkezésben mereven elzárkóztak bármiféle tényfeltárási bizottság létrehozásától. Később is hiába kezdeményezte az USA kormánya – többek között éppen a „memorandum”-ra hivatkozva – Magyarország jóvátételi kötelezettségeinek felére való leszállítását, a Szovjetunió ettől mereven elzárkózott.⁸⁷

---

csak december 5-én, a kormány ülése előtt néhány órával adta át a dokumentumot. Lásd a 73. sz. jegyzőkönyv 18. napirendi pontját és annak jegyzetét.

⁸⁶ MOL XIX-A-1-1-92/Eln/1945. szám. Sajnos a visszaküldött, aláhúzásokkal és megjelölésekkel tarkított memorandum nem található az aktában, azt Gordon Ferenc vette magához, amint többször hivatkozott cikkében írja. Lásd: GORDON, 1954., 367–369.

⁸⁷ Bővebben lásd: BALOGH, 1988. 156–158, SZEB JKV., 26–29, továbbá 123–125, 149–150, 167, GORDON, 1954. 369.

A Szovjetunió kormánya a Szövetséges Ellenőrző Bizottság útján már korábban is több alkalommal világosan a magyar kormány értésére adta, hogy minden olyan felvetést eleve visszautasít, amely a jóvátételi szállítások és a Vörös Hadsereg ellátásával kapcsolatos terhek enyhítésére vagy átütemezésére, illetve Magyarország helyzetének nemzetközi bizottság általi megvizsgálására irányul. Erre először Dabasi Schweng Lóránt pénzügyminisztériumi államtitkárnak a Magyar Rádióban 1945. november 1-én, tehát a választások előtti napokban elhangzott előadása adott alkalmat. Az Ideiglenes Nemzeti Kormány államtitkára előadásában a fent ismertetett adatokra alapozva röviden vázolta az ország katasztrofális gazdasági helyzetét. A fenyegető gazdasági összeomlás okaként a háború okozta károk, a földreform, a közlekedés működésképtelensége és az ipari termelés nagyarányú visszaesése mellett az államháztartás egyensúlyának felborulását jelölte meg. Ezt pedig azzal hozta összefüggésbe, hogy az amúgy is jelentősen visszaesett mezőgazdasági és ipari termelés nagy részét a fegyverszüneti egyezményrel összefüggő szállítási kötelezettség emésztette fel. A leköszönő kormány intézkedéseinek rövid áttekintése után előadását a következő mondattal zárta: „Az újjáépítés önmagában véve olyan terhes feladat, hogy a jóvátételi teher átmeneti csökkentése nélkül meghaladja az ország erejét.”⁸⁸ Szviridov altábornagy, a SZEB alelnöke a miniszterelnökhöz írt, november 14-én kelt levelében erőteljesen kifogásolta, hogy az előadás szerzője „amellett, hogy sötét színekkel és helytelenül jellemezte az ország általános közgazdasági helyzetét, tudatosan elferdíti az infláció igazi okait, összefüggésbe hozva azt a Fegyverszüneti Szerződés 12. pontja alapján történő szállításokkal, és lényegében véve felveti ezen szerződés revíziójának kérdését.” Erőteljesen követelte a felvetés cáfolatát a kormány részéről, és az ügy kivizsgálását. Tildy Zoltán Oltványi Imre volt pénzügyminisztert, a Magyar Nemzeti Bank újonnan kinevezett elnökét kérte fel véleménynyilvánításra, aki válaszában teljes mértékben kiállt volt államtitkára mellett. Leszögezte, hogy az előadás megállapításai a Magyar Gazdaságkutató Intézetnek a sajtóban is közzétett adatain alapulnak, következtetései pedig egybecsengenek azokkal a megállapításokkal, amelyeket a kormány részére készített korábbi feljegyzésében maga is kifejtett.⁸⁹ Szviridov altábornagy levelére azonban ilyen értelmű és hangnemű választ a miniszterelnök nyilván nem adhatott, ezért december második felében az akkor közjogi értelemben még nem is létező Gazdasági Főtanács Titkárságát kérték fel a választervezet elkészítésére. A Vas Zoltán⁹⁰ által szignált és Tildy

⁸⁸ MOL XIX-A-1-1-84/1945. eln. ikt. sz. (Dálnoki Miklós Béla miniszterelnök iratai).

⁸⁹ Uo.

⁹⁰ *Vas Zoltán* (1903–1983) kommunista politikus, író, a Vörös Hadsereg tisztje. 1944 októberében tért haza Magyarországra a moszkvai kommunista emigráns csoport egyik ismert vezetőjeként. 1944–1953 között az MKP-ban, illetve az MDP-ben különböző vezető tisztségeket töltött be. 1945. május 6-tól novemberig Budapest polgármestere. 1945. december 5-től 1949. június 11-ig a Gazdasági Főtanács főtitkára, ezt követően 1953-ig az Országos Tervhivatal elnöke volt. 1954–1956-ban a Nagy Imre csoport tagja. Az internálásból való szabadulás után, 1958-tól irodalmi tevékenységet folytatott.

Zoltán miniszterelnök által kiadmányozott levél már mindenben megfelelt a SZEB elvárásainak, miután elismerte, hogy a kifogásolt előadás tényeiben, de főleg következtetéseiben valóban nem mindenben felel meg a valóságnak. Mert igaz ugyan – olvasható a levélben – hogy a jóvátételi kötelezettség, valamint a Vörös Hadsereg eltartása súlyos terheket ró a legyöngült magyar gazdaságra, de teljesítésük vita tárgyát nem képezheti, mert ezeket a fegyverszüneti szerződésben vállalta az akkori kormány. A bajok igazi okát a levél nem ebben, hanem az előző kormány elhibázott, inflációgerjesztő intézkedéseiben jelölte meg, a megoldást pedig szerinte az jelenti, hogy a gazdasági élet megszilárdítása nyomán emelkedő nemzeti jövedelemnek a jövőben – a jóvátétel teljesítése mellett is – mind nagyobb része jut majd belső fogyasztásra és újjáépítésre.⁹¹

Szintén élesen világította meg a kormány helyzetét – tulajdonképpen betörődését a Szovjetunióval szembeni kiszolgáltatott helyzetbe – annak a kezdeményezésnek a sorsa, amelyet a szovjet hadsereg tagjai és a katonai hatóságok zaklatásai miatt az ország különböző vidékeiről 1945 végén érkezett sorozatos panaszbeadványok nyomán (valószínűleg Balogh István államtitkár egyetértésével) a Miniszterelnökség apparátusa tett a Vörös Hadsereg létszámának csökkentése, az ezzel kapcsolatos terhek enyhítése érdekében. Kecskemét város polgármestere például 1945. december 12-én a következőket írta: „A város [1944 decemberében] arcvonalba került, s a katonaság létszáma szerint ma is arcvonalban él. Katonák tízezrei állomásoznak a városban és környékén.” A megszálló csapatok létszáma még a levél írása idején is meghaladta a polgári lakosság lélekszámát. Nemrég – folytatódott a levél – a polgármester átadta a SZEB ott járt tisztjeinek a háború polgári áldozatainak névsorát, amely 193 nevet tartalmazott. „Ennyi embert lőttek agyon és gázoltak el részeg orosz katonák; néhány felesége, vagy leánya megbecsületlenítése miatt akasztotta fel magát. Csak [az] utolsó négy hét alatt 18 haláleset történt. A tanyai lakosság félelmében a városba költözik és a veszélyes részek néptelenné válnak... Nő az elkeseredés, s legutóbb a pusztai lakosok agyonverték egy „zabraló” orosz katonát. Ezért az orosz hadbíróság december 7-én négy embert halálra, 10-et pedig 5–10 évi börtönre ítélte.” Hasonló helyzetről számoltak be Vecsés község, illetve Székesfehérvár, Győr, Komárom és a Dunántúl néhány további városának közigazgatási vezetői is: Ezekben a városokban 1945 decemberében, több mint fél évvel az európai háború befejezése után, a megszálló csapatok száma még mindig meghaladta a polgári lakosságét. Ezért 1945. december 29-én a Miniszterelnökség illetékes előadója levéltervezetet készített, amelyet január első napjaiban oroszra is lefordítottak. A tervezet szerint Tildy Zoltán miniszterelnök – az állam politikai egyensúlyának, pénzügyi, közellátási és közigazgatási berendezkedésének felborulásával fenyegető gazdasági válságra hivatkozva – arra kérte

⁹¹ MOL XIX-A-1-1-84/1945. eln. ikt. sz. A miniszterelnök 1946. január 19-én írta alá a levéltervezetet.

volna a Szövetséges Ellenőrző Bizottság elnökét, hogy járjon közbe a „megszálló szovjetorosz csapatok létszámának csökkentése érdekében”. A miniszterelnök azonban a levelet nem írta alá, és azt nem küldték el. Néhány hónappal később az aktát irattárba helyezték.⁹²

A Szövetséges Ellenőrző Bizottság ugyanakkor gyakran érzékeltette a magyar kormányval, hogy elégedetlen a jótételi szállítások ütemével és a gazdaság helyreállítása érdekében tett intézkedésekkel, gyakran lépett fel újabb és újabb követelésekkel. A tényeket figyelmen kívül hagyó, sőt alapvetően eltorzító felvetéseket a kormány néhány esetben kénytelen volt cáfolni vagy visszautasítani, máskor kínos magyarázkodásokba bocsátkozott.

A Szövetséges Ellenőrző Bizottság átíratban kifogásolta például a mezőgazdasági termények jótételi szállításában mutatkozó tetemes lemaradást. Erre a kormányfő – a földművelésügyi miniszter előterjesztése alapján – kénytelen volt megírni, hogy a lemaradás egyik legfontosabb oka, hogy azokat a készleteket, amelyeket a jótételi kötelezettség vállalásakor számításba vettek a Vörös Hadsereg közegei időközben hadizsákmányként lefoglalták.⁹³ Egy másik átíratban Vorosilov marsall kifogásolta, hogy a magyar üzemek nem haladnak kellő ütemben a Szovjetunió részére jótétel fejében szállítandó hídszerkezetek gyártásával, miközben folytatják a hazai hidak újjáépítését. Követelte a Duna-hidak munkálatainak átmeneti leállítását és a felelősök megbüntetését. Erre még Gerő Ernő közlekedésügyi miniszter is kénytelen volt megjegyezni, hogy a hazai építkezések többségét is a Vörös Hadsereg rendelte el, miután a Duna-hidak használható állapotba hozásához stratégiai érdeke fűződött, illetve, hogy a hazai építkezéseket kisebb vállalatok végzik olyan anyagok (hídroncsok, félkész szerkezetek) felhasználásával, amelyek nem felelnek meg a Szovjetunió részére készülő hídelemekkel szemben támasztott követelményeknek.⁹⁴ Ismét egy másik átíratában Vorosilov marsall a széntermelés fokozására és a villamos energiával való takarékoskodásra hívta fel a kormányt. Tildy Zoltán válaszában – a Gazdasági Főtanács tervezete alapján – részletesen ismertette a széntermelés fokozása és az energiával való takarékoskodás érdekében időközben megtett intézkedéseket, majd rámutatott arra, hogy e téren túlzásokba nem mehetnek, „mert a rendkívül rossz élelmezési és fűtési viszonyok között lévő nagyközönségtől nem lehet teljesen elvonni a fűtési és háztartási villanyáramot.”⁹⁵

A jótételi szállításokban mutatkozó tetemes lemaradás miatt 1945. december elején a Szovjetunió jótételi szervezete, a Magyarországi Szállítások Vezetősége jelezte az Iparügyi Minisztériumnak, hogy a késedelmes szállítások esetére a magyar fél által vállalt pönálé fejében további motorvonatok szállítását követeli, sőt a legjelentősebb gyáraknál (Weiss Manfréd Művek,

⁹² MOL XIX-A-1-j-1946-VIII-71. alapsz.

⁹³ XIX-A-1-j-1945-VIII-10 324. alapsz.

⁹⁴ MOL XIX-A-1-j-1946-VIII-273. alapsz. Vorosilov marsall 1877/1945. számú átírata 1945. december 28-án kelt, amire a választ a Miniszterelnökségről 1946. január 26-án küldték el.

⁹⁵ MOL XIX-A-10-IV/1. tétel 16/1945. ikt. sz.

Telefongyár, Budapest–Salgótarjáni Gépgyár, Láng Gépgyár, a MÁVAG diósgyőri gyára) hatalmas gépcsoportokat, sőt egész üzemeket jelölt ki leszerelésre és elszállításra. Az iparügyi miniszternek a miniszterelnökhöz intézett levele szerint a pönálé-fizetés ezen rendszerének érvényesítése a magyar ipar szempontjából végzetes lenne, hiszen az ipar egyre csökkenő teljesítőképessége miatt gyáriparunk három év alatt teljes egészében Szovjet-Oroszországba vándorolna. Az ennek nyomán a miniszterelnök által Vorosilov marsallhoz intézett levél arra hivatkozott, hogy a jóvátételi egyezményben a pönálé-fizetés időpontját nem határozták meg, a miniszterelnök tehát kérte az elmaradás miatti büntető-tételek szállításának későbbi időpontra halasztását.⁹⁶ Ezúttal a kormány fellépése eredményesnek bizonyult. Sikerült időt nyerni, sőt 1946-ban a Szovjetunió végül is elengedte a késedelmi kamat mintegy hatmillió dollárra rúgó összegét, és ezzel tudomásul vette, hogy Magyarország az 1945-ben esedékes jóvátételi kötelezettségének felét sem volt képes teljesíteni.⁹⁷

A Magyar Kommunista Párt javaslatai és a kormány gazdasági intézkedései

A Magyar Kommunista Párt – a Szovjetunió merev magatartásának ismeretében és saját befolyásának erősítése érdekében – már 1945 novemberében szintén kidolgozta a maga gazdasági programját, amelyben a Kisgazdapárttól és a Szociáldemokrata Párttól eltérő megoldást javasolt a válságból való kilábalásra.⁹⁸ Az MKP vezetői által 1945. november végén jóváhagyott határozat abból indult ki, hogy a kormány – a nemzetgazdaság és a lakosság minimális szükségleteinek kielégítése mellett – eleget kíván tenni a fegyverszüneti egyezményben és az ebből folyó jóvátételi egyezményben vállalt kötelezettségeinek. Eleve elvetette tehát azt a gondolatot, hogy az államháztartás egyensúlyának megteremtése érdekében az egyik legnagyobb kiadási tétel átütomezését, enyhítését kellene kieszközölni. Külföldi kölcsön felvételét ugyan nem zárta eleve ki, de amikor a következő hónapokban, években erről dönteni kellett, igyekezett megakadályozni a nyugati országokból jövő segítség igénybevételét. Ebből logikusan következett, hogy javaslata szerint a gazdaság talpra állításához és a nemzetközi kötelezettségek teljesítéséhez szükséges forrásokat kizárólag a társadalom egyes tehetősebb rétegeitől, illetve részben a lakosság egészétől kell elvonni. Az államháztartás egyensúlyának megteremtése céljából javasolta többek között a szabadfoglalkozású-

⁹⁶ MOL XIX-A-1-d (Az átiratot és a levéltervezetet a Miniszterelnökségen 12 173/1945. számon iktatták.)

⁹⁷ PETŐ-SZAKÁCS, 1985. 21–22.

⁹⁸ PIL 274. fond, 4/97. ő. e. „Javaslatok az országot fenyegető gazdasági katasztrófa elhárítására” című dokumentum. A 10 gépelt oldalra terjedő, aláírás nélküli iratot 1945. november 22-én keltezték. Közlve: MKP-SZDP HAT., 178–184. (A továbbiakban: MKP-javaslatok.)

ak (kereskedők, iparosok, vállalkozók, gyárosok) adójának a vagyonszaporulat alapján való megállapítását és szigorú behajtását, új adónemek (üzlethelyiség-adó, lakásadó, „rendkívül felemelt” fényűzési adó) bevezetését ugyanezen réteg megterhelésére, egyszeri vagyonváltság kivetését erősen progresszív alapon, a nyersanyag- és készárukészletek zárolását és igénybevételét maximált áron; a pengő bevonását és új pénz kibocsátását úgy, hogy csak minimálisan szükséges pénzmennyiség kerüljön forgalomba. Az állami kiadások mérséklésére javasolta az állami és közületi alkalmazottak létszámának csökkentését jóval az 1938-as létszám alá, úgy, hogy az állam egyúttal megszabaduljon a „reakciós elemektől”, továbbá a nyugdíj megvonását a „reakciós magatartás” miatt kényszernyugdíjazott közalkalmazottaktól, az állam és a Magyar Nemzeti Bank által nyújtott hitelek megszigorítását, előzetes ellenőrzését, illetve 100%-os valorizálását, sőt a magánvállalatok részére nyújtott hitelek ellenében a vállalati részvények (illetve a vagyon) egy részének átruházását az államra. A közellátás biztosítása érdekében drákói szigorral végrehajtandó és szigorú megtorlással is támogatott terménybegyűjtést javasolt, amelynek előmozdítása érdekében bizonyos mennyiségű iparcikk és közszükségleti cikk biztosítását is szükségesnek tartotta, egyúttal azonban a beszolgáltatást nem teljesítő megyéktől ezek megvonását. Javasolta a beszolgáltatási kötelezettség kiterjesztését a mezőgazdasági termékek és termények igen széles körére, aminek egy része kivétel céljára szolgált volna. Úgy vélte, hogy az összegyűjtött készletek elosztása során csak „a közre hasznos munkát végzők és azok hozzátartozói” részesülhetnek juttatásban és ők is differenciáltan. Nagy jelentőséget tulajdonított a javaslat a széntermelés fokozásának. Ennek érdekében új szénkormánybiztos kinevezését, a kitermelt szén egy részének kompenzációs alapként a bányászok élelmezésére való átengedését, ugyanakkor a teljesítményen alapuló bérrendszer (akkordrendszer) bevezetését javasolta. Szükségesnek tartotta a bányákban az egyszemélyi vezetés helyreállítását, a kitermelt szén felhasználásának és értékesítésének szigorú ellenőrzését, továbbá takarékosági intézkedések bevezetését a villamos áram felhasználása terén, végül a szénbányák államosítását, illetve, addig is, amíg ez megvalósítható, állami kezelésbe vételét. Szükségesnek tartotta továbbá az akkordmunkabér-rendszer bevezetését az ipar és mezőgazdaság minél több területén, a munkások és tisztviselők elbocsátását megtiltó kormányrendelet módosítását, hogy az ne képezze a munkafegyelem megszilárdításának akadályát, az ár-, a tarifa- és a bérrendszer egységesítését, aránytalanságainak megszüntetését, végül szükségesnek mondta, hogy minél előbb halálos ítéleteket hozzanak a nagy valutázók, a feketézók, az árdragítók és a csempészek ellen, és ezeket végre is hajtsák.

A félreértések elkerülése végett ismét hangsúlyozni kell, hogy a fenti javaslatok többsége – azzal a nem elhanyagolható különbséggel, hogy ők nem a lakosságot sújtó intézkedésekben látták a gazdasági válságból való kilábolás egyedüli eszközét – a többi párt elképzelései között is szerepelt. Ezért történetelt, hogy a fenti intézkedésekre vonatkozó előterjesztések többségét kis-

gazdapárti, illetve szociáldemokrata miniszterek vitték a minisztertanács elé, mégpedig kényszer nélkül, őszinte meggyőződéssel.

Az államháztartás hiányának csökkentése, az infláció megfékezése érdekében szükséges legfontosabb pénzügyi intézkedéseket tulajdonképpen már az előző kormány idején előkészítették. A választások miatt azonban politikailag nem lehetett felvállalni ezeknek a rendelkezéseknek 1945. novemberre előtti kibocsátását. Érthető viszont, hogy az új kormány már első érdemi ülésén, 1945. november 21-én jóváhagyta a pénzügyminiszternek egyes illetek emelésére, illetve számítási módjának módosítására vonatkozó előterjesztéseit.⁹⁹ Az állami bevételek növelésének másik eszközeként adóreformot hajtottak végre. Az ezzel kapcsolatos három rendeletervezetről december 5-én döntött a kormány.¹⁰⁰ Az adóbehajtás szigorítására vonatkozó előterjesztésében a pénzügyminiszter utalt arra, hogy „az államháztartás egyensúlyának biztosítására és az ország újjáépítésére irányuló törekvések csak abban az esetben valósíthatók meg, ha az ország minden egyes polgára hazafias áldozatkészséggel tesz eleget adófizetési kötelezettségének,” és részt vesz a nehéz viszonyok által reá rótt terhek viselésében. A másik rendelet a kereseti és jövedelemadóval kapcsolatos adminisztráció egyszerűsítése, s egyben az adózók körének szélesítése, az adókulcsok módosítása útján kívánta elérni az állami bevételek növelését. Az adópengőnek, mint „árindexszámnak” – a változó áralakuláshoz igazodó számolási értéknek – a bevezetésére vonatkozó ugyanakkor tárgyalt harmadik rendelet a közadók értékállandóságát kívánta biztosítani, a rohanó infláció okozta államháztartási veszteségek ellensúlyozását célozta.¹⁰¹ A Tildy-kormány idején bevezetett pénzügyi intézkedések következő eleme az úgynevezett „bankjegydézsma” volt. Ennek gondolata szintén felvetődött már az előző kormány idején is. A kormány december 18-i ülésén elfogadott rendelet¹⁰² értelmében az 1000, 10 000 és 100 000 pengős címletű bankjegyeket bélyegjeggyel kellett ellátni. A bélyegjegy ára a lebélyegezendő bankjegy névértékének háromszorosa, azaz pl. 1000 pengős bankjegy esetében 3000 pengő volt. A művelet eredményeként a forgalomban levő bankjegyek közel háromnegyed részét – a bankjegyet birtoklók költségén (!) – kivonták a forgalomból. Az 1945. december 19-től a hónap végéig végrehajtott intézkedés a lakosság széles rétegeit (mindenekelőtt a mezőgazdasági lakosságot, a kereskedő és iparos réteget, valamint a nagypolgárságot) érintette, s meglehetősen kedvezőtlen politikai hangulatot teremtett.

Gordon Ferenc már a fent ismertetett memorandumban, majd a minisztertanács ülésén is hangsúlyozta, hogy megfelelő árualap híján a pénzügyi intézkedések csak átmeneti eredményeket hozhatnak, csak arra jók, hogy a kormányzatot lélegzetvételnyi időhöz juttassák. Ezt a szerepet néhány hétig,

⁹⁹ Lásd a 70. sz. jegyzőkönyv [17], [23] és [25] napirendi pontját.

¹⁰⁰ Lásd a 73. sz. jegyzőkönyv 18. napirendi pontját, valamint a 73/a, b és c számú mellékletet.

¹⁰¹ Bővebben lásd: Ausch, 1958. 95. és 115–120.

¹⁰² 75. sz. jegyzőkönyv, 1. napirendi pont. Lásd a 12 000/1945. ME sz. rendeletet, MK 1945. december 19., 204. sz.

illetve két–három hónapig be is töltötték. 1946. első három hónapjában az állam bevételei a kiadások 14–15%-át fedezték, szemben az 1945. utolsó negyedévi 7–8%-kal. Igaz, áprilistól a bevételek aránya a korábbi szintre, illetve még alacsonyabb színvonalra esett vissza. 1945. december 20. és 1946. január vége között a bakjegydzsma és az adópengő bevezetése következtében az infláció üteme lényegesen mérséklődött, utána azonban, különösen áprilistól, soha nem látott ütemben folytatódott. Mégis ebben az időszakban a bankoknál megindult valamelyes betétképződés, amely az állami és magánkiadásoknak legalább egy kis részét fedezte, illetve lehetővé vált bizonyos áru- és élelmiszerkészletek felhalmozása, ami az 1946. augusztusi pénzreform és stabilizáció megvalósításának elengedhetetlen feltétele volt.¹⁰³

Az ipari termelés – ezen belül is különösen a széntermelés – mennyiségének fokozatos emelése a gazdaság élénkítése szempontjából kulcsfontosságú volt. A kormányzat rövidesen e téren is nehéz döntésekre kényszerült. A választások előtti hónapok politikai indíttatású, olykor kifejezetten felelőtlen bérpolitikájával szemben mérsékelni kellett az ipari munkásság bérének emelésére irányuló törekvéseket, amelyek maguk is fokozták az inflációt, s végső soron mindig alulmaradtak az árakkal folytatott versenyfutásban. Ennél fontosabb volt, hogy a bérek további növekedését a teljesítmények növekedéséhez kapcsolták, szorgalmazták az úgynevezett akkordmunkabér minél szélesebb körű bevezetését. A bányászok teljesítményét a kitermelt szén egy részének rendelkezésükre bocsátásával igyekeztek fokozni. Ugyanakkor a termelésben önhibájukból részt nem vevők, a munkafegyelmet bomlasztók ellen kemény szankciókkal (pl. a munkáslakásokból való kilakoltatással) léptek fel. Intézkedéseket tettek a munkahelyi vezetők tekintélyének helyreállítása, a termelésirányítás szakszerűbbé tétele, a szervezettség javítása érdekében is.¹⁰⁴ Az adott politikai körülmények között, a munkásságnak az üzemi bizottság útján való meglehetősen erős érdekérvényesítési képessége miatt ezek a törekvések valójában csak hónapokkal később éreztették hatá-
sukat.¹⁰⁵

A városi lakosságot fenyegető éhínség elkerülése végett 1945 decemberétől a közellátásügyi miniszter egymás után bocsátotta ki a legnehezebb háborús időkre emlékeztető rendelkezéseit.¹⁰⁶ December elején a napi kenyéralapfejadagot 15 dkg-ra csökkentették (a nehéz testi munkások 25, a testi munkások 15, az irodai dolgozók és gyerekek 5 dkg pótfejadagot kaptak).¹⁰⁷ Kizárták a közellátásból azokat a 18–60 év közötti férfiakat és 18–45 év közötti nőket, akik nem végeztek a társadalom számára hasznos munkát (ez

¹⁰³ AUSCH, 1958. 84–98 és 114–120.

¹⁰⁴ PIL 274. fond 4/97. ő. e. Továbbá lásd a 83. sz. jegyzőkönyv 80. napirendi pontját és a 83/g. sz. mellékletet.

¹⁰⁵ ERDMANN–PETŐ, 1977., 42–58.

¹⁰⁶ A kérdés áttekintését lásd: ERDMANN, 1992. 25–29.

¹⁰⁷ 110 900/1945. KM sz. rendelet, MK 1945. december 14., 200. sz.

utóbbi fogalmat igen tágan értelmezve). Továbbá azokat is, akik valamilyen egyéb forrásból liszt- és más élelmiszerkészlettel rendelkeztek.¹⁰⁸

A hatósági élelmiszerellátásra jogosultak körének szűkítésével és a fejadagok csökkentésével párhuzamosan minden eddiginél szigorúbb intézkedéseket tettek a mezőgazdasági termelők még meglévő készleteinek feltárására és hatósági áron való begyűjtésére. 1946. január közepén községenként és városenként úgynevezett „elszámoltató” bizottságokat szerveztek az önellátók búzából, rozsból, árpából olajsmagvakból, lisztből és étkezési olajból meglévő feleslegeinek feltárása, a beszolgáltatási kötelezettség teljesítésének kikényszerítése, a felvásárlással megbízott kereskedők és sütőiparosok működésének ellenőrzése céljából. A helyi nemzeti bizottság és előljárárság által megszervezett elszámoltató bizottságnak joga volt portáról–portára járva összevetni az egyes gazdaságok termelési adatait a család hatóságilag elismert élelmiszer-szükségletével, illetve az addig teljesített beszolgáltatással. A gazda köteles volt jelezni, hogy feleslege van, és azt hatósági áron megvásárlásra felajánlani. Amennyiben a bizottság azt állapította meg, hogy az illetőnek eltitkolt feleslege van, azt ellenszolgáltatás nélkül elkobozták.¹⁰⁹ A beszolgáltatott élelmiszerkészletek ellenértékét a hatóságok részben készpénzzel, részben iparcikkutalvánnyal egyenlítették ki. Az előbbi értéke – az általános áruhiány közepette és az infláció csúcspontja felé haladva – szinte a nullával volt egyenlő, az utóbbinak pedig csak a jövő adhatta meg a fedezetét.¹¹⁰

Az 1940-es évek elejétől 1956-ig sok megpróbáltatást átélt parasztság számára ez volt az egyik legnehezebb időszak. De ugyanígy súlyos megpróbáltatásokat élt át – mint láttuk – az éhező, lerongyolódott városi lakosság is. A kritikus élelmezési és ruházatkodási helyzet és az állandósult tüzelőanyag-ellátási gondok közepette még a villamos energia felhasználását is korlátozták. A tehetősebb városi rétegeket is több intézkedés érintette. Ezekhez a rendszabályokhoz tartozott többek között az iparcikkek bejelentése és igénybevétele. Bár az eredmény alatta maradt a várakozásoknak, de mégis keletkezett egy olyan árumennyiség, amelynek nagyobb részét a falusi lakosságtól begyűjtött élelmiszerek ellenében fel lehetett ajánlani.¹¹¹

A kormány erőfeszítése és a lakosság áldozatvállalása végül is nem volt hiábavaló. Az éhínséget és a gazdasági összeomlást sikerült elkerülni. Már 1946. január végén meg lehetett állapítani, hogy ha az élelmezés mennyiségi mutatói nem is sokat javultak, de legalább a beszerzés és elosztás szervezettebbé, rendszeresebbé, kiszámíthatóbbá vált. Január második felében Budapesten már 14–16 napra elegendő élelem volt, szemben a korábbi helyzettel, amikor nem egyszer mindössze 4–5 napos készlettel rendelkeztek. Ez

¹⁰⁸ Uo., valamint 111 200/1945. KM sz. rendelet, MK 1945. december 14., 200. sz.

¹⁰⁹ MÁSZ, 1985. 123., valamint 15 410/1946. KM sz. rendelet, MK 1946. január 18., 15. sz.

¹¹⁰ ERDMANN, 1992., 25–26.

¹¹¹ PIL 274. fond. 9/24. ő. e. Az MKP parlamenti frakciójának 1946. január 23-i üléséről felvett jegyzőkönyv.

egyértelműen a kormány és a közellátási apparátus érdeme volt. A Közellátási Minisztérium már úgy nyilatkozott, hogy a kukorica élelmezési célú fokozottabb felhasználásával még abban az esetben is ki lehet húzni az új aratásig, ha komoly külföldi segítség nem érkezik.¹¹²

*

A kormányprogram gazdasági része – a válság elhárítását célzó, fent ismertetett intézkedések mellett, illetve részben azokkal összhangban – több olyan feladatot is megjelölt, amely az újjáépítést, a mezőgazdasági és ipari termelés normális kereteinek megteremtését, színvonalának emelését szolgálták. Mindenekelőtt további erőfeszítések történtek a vasúti közlekedés helyreállítására, az itthon maradt mozdonyok és vasúti kocsik használható állapotba hozására. 1946. január elején fokozatosan megindult a menetrendszerű személyszállítás és egyre rendszeresebb lett a magánfelek részére teljesített teherszállítás is. Az újjáépítés szimbolikus jelentőségű eseménye volt 1946. január 20-án Budapesten a Kossuth híd ünnepélyes felavatása. Befejezéséhez közeledett a déli vasúti összekötő híd, valamint a szolnoki Tisza-híd építése.

A körülményekhez képest jelentős (az igényekhez képest azonban szerény) hitelkeretet biztosítottak az iparvállalatok újraindításához szükséges költségek fedezésére. Főként a jótéteti feladatokkal összhangban támogatták egyes üzemek helyreállítását. Ma már talán kisebb jelentőségűnek tűnhet, de akkor tízezrek szükségletét elégítette ki, egészségét és emberhez méltó életlehetőségét szolgálta a lakások helyreállításának folytatása, a városi bérházak működésének az új viszonyokhoz illeszkedő szabályozása. Az előző kormány munkáját folytatva a Tildy-kormány törekedett a kereskedelmi kapcsolatok kiépítésére, továbbfejlesztésére mindenekelőtt a környező országokkal (Lengyelország, Románia, Ausztria), de Svédországgal, Svájjal és Nagy-Britanniával is. A mezőgazdaság hosszabb távú fejlesztése érdekében intézkedéseket bocsátottak ki a szakszerű állattenyésztés elősegítésére, illetve újjászervezték az állami lótenyésztést, továbbá hitelkeretet biztosítottak a mezőgazdasági géppark kijavítására.

Eredményként értékelhető az is, hogy a miniszterelnök 1946. január 23-án levéllel fordult a Szövetséges Ellenőrző Bizottság elnökéhez, valamint a SZEB amerikai és angol missziójának vezetőjéhez, kérve, hogy a nagyhatalmak együttesen vagy külön-külön élelmiszereket és szállítóeszközöket bocsássa-nak a magyar kormány rendelkezésére későbbi időpontban történő fizetés ellenében.¹¹³ A pénzügyminiszter által kezdeményezett akció a kétségbeejtő

¹¹² PIL 274. fond. 9/24. ő. e. Az MKP parlamenti frakciójának 1946. január 23-i üléséről felvett jegyzőkönyv.

¹¹³ MOL XIX-A-1-j-1946-VIII-676. ikt. sz. A minisztertanács először – Gerő Ernő hozzászólása nyomán – nem támogatta a kezdeményezést. Lásd a 80. sz. jegyzőkönyv 5. napirendi pontját. Az ügyet a Gazdasági Főtanács elé utalták, amely végül is egyetértett a kezdeményezéssel. Az akció, ismereteim szerint részleges sikerrel járt. Az adott viszonyok között azonban a viszonylag szerény mennyiségű élelmiszer behozatala is eredménynek számított.

közellátási gondok áthidalásán túl annak az igazságtalanságnak a világ előtt való feltárását is célozta, hogy az egykor élelmiszer-exportőr Magyarország a több mint egymillió katonát itt állomásoztató Vörös Hadsereg ellátása és a jóvátételi szállítások miatt saját lakosságának ellátása érdekében élelmiszer-behozatalra szorul.¹¹⁴

Részben szintén az ország helyzetének a nemzetközi közvélemény elé tárása miatt volt jelentős, de a fentivel ellentétben közellátási szempontból is érzékelhető segítséget eredményezett, hogy a szovjet hatóságok, illetve a Szövetséges Ellenőrző Bizottság szovjet elnökének minden ellenkezése ellenére – a Bizottság amerikai missziójának hathatós segítségével – sikerült elérni, hogy az ENSZ segélyezési szervezete, az UNRRA Magyarországot felvegye a segélyezendő államok sorába.¹¹⁵

A Gazdasági Főtanács létrehozása

Az 1945. november 4-én tartott – fentebb már említett – pártközi értekezlet vége felé a résztvevők különböző javaslatokat vetettek fel az esetlegesen létrehozandó új tárcaokról. Révai József „egy háromtagú teljhatalmú gazdasági direktórium létesítését” javasolta, amivel az összes jelenlevő egyetértett.¹¹⁶

A Magyar Kommunista Párt Központi Vezetősége által a Tildy-kormány megalakulása utáni napokban elfogadott, de akkor még a párton belül is csak szűk körben ismert, „az országot fenyegető gazdasági katasztrófa elhárítására” vonatkozó határozata¹¹⁷ az infláció megfékezésére, a közellátás biztosítására és a széntermelés fokozására vonatkozó javaslatok után leszögezte, hogy „A felsorolt rendszabályok megvalósítására szükséges egy teljhatalommal rendelkező kormányzati szerv, a Gazdasági Főtanács megalakítása. Ennek feladata volna, hogy más gazdasági természetű kérdésekben is az egyes szakminiszterekre és a különböző állami szervekre kötelező döntéseket hozzon.”¹¹⁸

A kormány megalakulásától kezdve mindenki természetesen vette, hogy rövidesen létesül „egy Gazdasági Főtanács”, amely hivatott lesz eldönteni

---

¹¹⁴ Egyes adatok szerint ezen túlmenően a Vörös Hadsereg az Ausztriában állomásozó csapatai részére is jelentős mennyiségű élelmiszert szállított a Magyarországon rekvirált tételekből. Lásd erre többek között a közellátásügyi miniszter közlését a 79. sz. jegyzőkönyv 73. napirendi pontjának vitája során.

¹¹⁵ Az UNRRA-segélyek kérésére lásd e kötetben a 74. sz. jegyzőkönyv 9., a 78. sz. jegyzőkönyv [71] és a 83. sz. jegyzőkönyv 52. napirendi pontját és az ezekhez kapcsolódó jegyzeteket. Lásd továbbá: GORDON, 1954. 363–364., HAAS, 2000. 104–106., valamint SZEB JKV., 127–128, 131, 140, 148, 152, 322 és 331.

¹¹⁶ PÁRTKÖZI ÉRT., 152. A Kisgazdapárt részéről az értekezleten Tildy Zoltán és Nagy Ferenc vett részt. A Szovjetunió magyarországi képviselőjének egy későbbi, 1947-es jelentése szerint az ötlet magától Vorosilov marsalltól származott. Idézi: BORHI, 2000. 8.

¹¹⁷ Lásd a 98. jegyzetet.

¹¹⁸ MKP–SZDP HAT. 184. (A határozati javaslat keltezése: 1945. november 22.)

bizonyos kérdéseket.¹¹⁹ A miniszterek többsége nyilván arra gondolt, hogy ez a korábbi gazdasági miniszteri értekezletek mintájára jön létre, csak valamelyest több döntési jogkörrel. A november 21-i ülésen a miniszterelnök bejelentette, hogy november 24-ére már össze is hívja a Gazdasági Főtanács első ülését, miközben a létesítésére vonatkozó rendelet tervezetét csak a november 27-i ülésen terjesztette be.¹²⁰ Az itt tárgyalt előterjesztés szerint a Gazdasági Főtanács tagja a miniszterelnök, valamint az iparügyi és a közlekedésügyi miniszter, azaz a kormányt alkotó koalíció három legnagyobb pártjának egy-egy képviselője. Ez nyilvánvalóan nem felelt meg a pártok választási eredményének és eleve biztosította a baloldal túlsúlyát. De nem felelt meg ez az összetétel a kormány előtt álló gazdasági feladatok jellegének és természetének sem. Hiszen gazdaságpolitikát „csinálni” a pénzügyminiszter nélkül általában nem lehet, de az adott viszonyok között a földművelésügyi és a közellátásügyi miniszter nélkül sem lehetett, – ahogyan erre a minisztertanács tagjai közül kezdettől fogva többen is rámutattak. A cél azonban nyilván éppen e – kispártos – miniszterek hatáskörének korlátozása volt. Az új szerv ugyanis a tervezet szerint rendkívül széles felhatalmazást kapott volna a gazdasági kérdéseket szabályozó rendeletek kibocsátására. A tervezet szerint e rendelkezéseket akár kormányrendeletként is kibocsáthatta volna, rendeleteit a szakminiszterek is kötelesek lettek volna végrehajtani, sőt közvetlen intézkedési, utasítási joggal ruházták volna fel. Azaz a Gazdasági Főtanács olyan felhatalmazását tervezték, amelynek birtokában gazdasági ügyekben lényegében helyettesítette volna a minisztertanácsot, a miniszterek pedig e tekintetben a GF alárendeltségébe kerültek volna. Az igazságügyminiszter már az ülés előtti napon telefonon közölte, hogy a tervezet alkotmányjogi szempontból elfogadhatatlan. Véleményét az előterjesztés aktáján rögzítették.¹²¹ A minisztertanács ülésén a tárggyal kapcsolatban csak Bárányos Károly és Gordon Ferenc szólalt fel – mindketten a javaslat ellen. Tildy Zoltán miniszterelnök a felmerült aggályokat indokolatlannak, illetve a kormányzat működése során a gyakorlatban áthidalhatóknak minősítette, s felszólította az igazságügyminisztert, hogy készítsen elő javaslatot a rendelet nemzetgyűlési bemutatására.¹²² Az ülésről felvett jegyzőkönyv a vitában elhangzottak ellenére rögzítette, hogy a „Minisztertanács az előterjesztést elfogadta”. A miniszterelnök a rendelet szövegét még aznap átküldte a Magyar Közlöny szerkesztőségébe „sürgős” közzététel végett.¹²³ A rendeletet

¹¹⁹ Lásd többek között a november 21-i ülésről felvett 70. sz. jegyzőkönyv [24] és [78] napirendi pontját. Maga a „Gazdasági Főtanács” elnevezés már a november 21-i ülésen elhangzott, tehát egy nappal korábban, mint a fent idézett MKP-határozat keletkezése.

¹²⁰ 71. sz. jegyzőkönyv 3. napirendi pont.

¹²¹ Részletesebb ismertetését lásd a fenti napirendi pont jegyzetében.

¹²² Ilyen javaslat nem készült.

¹²³ A november 27-én keletkezett kísérőlevélnek a miniszterelnök sajátkezű aláírásával ellátott másolata a Gazdasági Főtanács iratai között megtalálható. MOL XIX–A–10. A GF első rendeleteit, valamint a létrejöttével kapcsolatos ügyiratokat, tervezeteket tartalmazó kötet (86. doboz).

azonban – feltehetőleg egyes kormánytagok erőteljes fellépésére – mégsem tették közzé.

A Magyar Kommunista Párt Titkársága december 3-án (a minisztertanácsi döntés ellenére) a Gazdasági Főtanács Titkárságának szervezésével kapcsolatos feladatokról és a Főtanács további teendőiről tárgyalt. Kimondta, hogy „a Gazdasági Főtanácsot az egész gazdasági kormányzás munkaközpontjává kell tenni”. A főtitkári tisztség betöltésére Vas Zoltánt javasolták.¹²⁴ Két nappal később – annak ellenére, hogy a Magyar Közlönyből a rendelet szövegét időközben visszavonták – a minisztertanács ülésén Balogh István egyszerűen bejelentette: „a Gazdasági Főtanács mellett egy titkárság működik, amelynek vezetője a főtitkár. A Gazdasági Főtanács főtitkára Vas Zoltán...” Egyben – „hatáskörének fokozottabb kifejezése” érdekében – javasolta, hogy részére az államtitkári cím adományozása végett tegyen a kormány előterjesztést a Nemzeti Főtanácshoz.¹²⁵ A kommunista párti Vas Zoltán – mindenféle koalíciós egyeztetést mellőző – főtitkári, illetve államtitkári megbízatása és az általa vezetett Titkárság csak tovább növelte a központi kormányzaton belül a Kommunista Párt túlsúlyát. Az események tehát most már minden jogi aggályoskodás és a „jobboldali tőkés erők támadásai” ellenére feltartóztatathatatlannal haladtak az MKP (és a mögötte álló szovjet vezetők) által kijelölt mederben¹²⁶ – szemmel láthatólag a miniszterelnök hathatós támogatásával.¹²⁷

Néhány nappal később Bojta Béla miniszterelnökségi államtitkár körlevélben hívta fel a minisztereket, hogy minden gazdasági vonatkozású minisztertanácsi előterjesztés egy példányát küldjék meg a Gazdasági Főtanács főtitkári hivatalának is,¹²⁸ december 10-én pedig a kormány a Gazdasági Főtanács Főtitkári Hivatala személyi és dologi kiadásairól tárgyalt.¹²⁹ December 10. előtt a miniszterelnök három alkalommal tett egyértelmű utalást arra, hogy összehívja a Gazdasági Főtanács ülését.¹³⁰ Csak a Szabad Nép híradásából tudjuk, hogy november 24-én ült össze először a testület. December 12-én már

¹²⁴ PIL 274. fond 4/98. ő. e.

¹²⁵ 73. sz. jegyzőkönyv 8. napirendi pont.

¹²⁶ 1989 előtt a történeti szakirodalom a Gazdasági Főtanács létrejöttét többnyire a „jó” győzelmeként, a nagytőke és a jobboldal elleni harc egyik fontos, diadalmas állomásaként mutatta be. Lásd többek között: BALOGH, 1975., BEREND, 1962.

¹²⁷ A Gazdasági Főtanács elnöke a mindenkori miniszterelnök volt, rendeletei az ő aláírásával jelentek meg. Azok a rendeletek is, amelyeket még a Gazdasági Főtanács létesítéséről szóló rendelet kiadása előtt, tehát alkotmányellenes, illegitim működése során bocsátott ki. De ezen túlmenően is feltűnő, hogy a több mint másfél hónapig tartó huzavona során Tildy Zoltán szinte nem volt hajlandó érdemben mérlegelni az igazságügyminiszter alkotmányjogi, illetve a közellátásügyi miniszter gyakorlati jellegű ellenérveit. A Tildy Zoltán által vállalt szerepre rávilágít, hogy bár a minisztertanács három alkalommal tárgyalt a rendelettervezetről, kommunista miniszter egyetlen egyszer sem szólalt fel a vitában. A jogszabály kibocsátása és a Gazdasági Főtanács széles körű felhatalmazása mellett mindig csak a miniszterelnök érvelt.

¹²⁸ MOL XIX–A–1–j–1945–VII–11 665. ikt. sz.

¹²⁹ 74. sz. jegyzőkönyv, 5. napirendi pont

¹³⁰ Lásd a 70. sz. jegyzőkönyv [78], a 71. sz. jegyzőkönyv 39. és a 74. sz. jegyzőkönyv 38. napirendi pontját.

megjelent az első általa kibocsátott rendelet¹³¹ – miközben a létesítéséről szóló jogszabály kiadására ezt követően még több mint három hetet kellett várni.

December 22-én ismét napirendre tűzték a Gazdasági Főtanácsra vonatkozó, egyszer már tárgyalt tervezetet, azaz a létesítésére vonatkozó rendelet véglegesítését.¹³² A napirendi pont előadójaként a miniszterelnök azzal érvelt, hogy miután a Nemzetgyűlés által időközben megalkotott 1945. évi XI. tc. 15. §-a a kormányt felhatalmazta rendeletek kiadására, most már elhárultak az alkotmányjogi aggályok, tehát kérte a minisztertanács hozzájárulását a rendelet kibocsátásához. A vitában ezúttal két kisgazdapárti miniszter (Bárányos Károly és Antall József), valamint a szociáldemokrata igazságügyminiszter (Ries István) vett részt. Mindhárman a rendelettervezet kibocsátása ellen foglaltak állást. Az igazságügyminiszter – a két másik hozzászóló véleményét összefoglalva – leszögezte, hogy a kormány részére adott nemzetgyűlési felhatalmazás arra nem terjed ki, hogy olyan szervet létesítsen, amelynek mintegy továbbadja a részére is csak meghatározott időtartamra és kivételesen biztosított rendeletalkotási jogot, illetve, hogy az 1848. évi III. tc. alapján a felelős miniszter megtagadhatja olyan rendeletek végrehajtását, amelyek megalkotásában nem vett részt. A probléma áthidalására azt javasolta, hogy a szakminiszter hatáskörébe tartozó ügyekben a Gazdasági Főtanács javaslatát figyelembe véve mindenkor a szakminiszter, a minisztertanács illetékességébe tartozó ügyekben pedig továbbra is maga a minisztertanács bocsásson ki rendeletet. Ries István tehát a Gazdasági Főtanács részére csupán javaslattevő, döntés-előkészítő feladatkört biztosított volna. A jegyzőkönyv által rögzített határozat azonban a javaslatnak csak egyik felét tükrözi: „Minisztertanács az előterjesztést elfogadta azzal, hogy a kormány hatáskörébe eső javaslatokat a Gazdasági Főtanács a minisztertanács elé terjeszti, rendkívül sürgős esetben az előterjesztések körözés útján is elfogadhatók.”

Ez a kompromisszum azonban egyik fél részére sem volt kielégítő. A Kommunista Pártnak, mivel saját irányítása alá akarta vonni a gazdasági élet fontos területeit, rendelkezési jogkörrel is felruházott erős operatív szervre volt szüksége, míg a másik oldalról éppenséggel ebben látták a veszélyt, és a miniszteri felelősség alkotmányos elvébe kapaszkodva mondtak továbbra is nemet a tervezetre. A rendelet tehát továbbra sem jelenhetett meg a Magyar Közlönyben.

A Gazdasági Főtanács Titkárságán a következő két hétben több szövegtervezetet készítettek, hogy valamiképpen összeegyeztessék az eredeti célkitűzést az alkotmányos normákkal. Ennek eredményeként a Gazdasági Főtanács létesítésére vonatkozó tervezetet kibővítették a Titkárságra vonatkozó rendelkezésekkel, illetve részletesen meghatározták, hogy a Gazdasági Főtanács rendelkezési, jogszabály-kibocsátási jogköre a gazdasági élet mely kérdesei-

---

¹³¹ 1/1945. GF sz. rendelet a karácsonyi segély folyósítása tárgyában. MK 1945. december 12., 198. sz.

¹³² 76. sz. jegyzőkönyv, [10] napirendi pont.

re terjed ki. Mellőzték az eredeti tervezetnek azt a passzusát, amely szerint a Gazdasági Főtanács a maga rendeleteit kormányrendeletként is kibocsáthatja, és önálló rendelkezési jogát azokra az ügyekre korlátozták, amelyek egyébként is az őt alkotó három miniszter illetékességébe tartoztak. A többi miniszter illetékességét érintő ügyekben pedig – a tervezet szerint – csak az érdekelt miniszterrel egyetértésben bocsáthatott volna ki rendelkezést. Majd az előkészítés újabb fázisában a tervezetet kettéválasztották és a következő alkalommal már két külön jogszabály-tervezetet terjesztettek a minisztertanács elé: az egyik a Gazdasági Főtanács létesítéséről, működéséről szólt, a másik pedig részletesen felsorolta azokat az ügyköröket, amelyekkel kapcsolatban – önállóan, vagy az illetékes szakminiszterrel egyetértésben – rendeletek kibocsátására jogosult. A tervezet (és a kiadott 230/1946. ME sz. rendelet¹³³) szerint a Gazdasági Főtanács jogosult volt az ásványi anyagok kitermelését és a villamosenergia-termelést érintő kérdések szabályozására, továbbá a termékek forgalmának ellenőrzésére; jogosultságot kapott a gazdasági feladatok ellátó állami és önkormányzati szervek, valamint magánszervezetek gazdasági működésének ellenőrzésére, szükség esetén átszervezésére; jogosult volt valamennyi munkavállaló járandóságainak megváltoztatására, esetleg rendkívüli járandóság megállapítására; jogosult volt az áruk kivitelét és behozatalát, az ország gazdasági helyzetének alakulását, a külföldi fizetési eszközök forgalmát, esetleg beszolgáltatását érintő intézkedések megtételére; jogosult volt a mezőgazdasági termények termelésének és más termékek előállításának fokozását, illetve forgalmának szabályozását célzó intézkedések megtételére; továbbá a munkaerőgazdálkodás irányítására és ellenőrzésére; a termelő üzemek működése közötti összhang megteremtését célzó intézkedések megtételére; végül a közellátást, valamint egyes közszükségleti cikkek forgalmát érintő intézkedések megtételére. – Igaz, mindezt a jogkört az illetékes szakminiszterrel való előzetes egyeztetés után, illetve annak egyetértése esetén gyakorolhatta. A valóságban azonban még a fenti felsorolás sem fejezi ki intézkedési jogosítványainak teljes körét. Már december eleje óta tervezték például olyan fontos, az egész gazdaság további fejlődését meghatározó ügyeknek a Gazdasági Főtanács alá rendelését, mint a jövátétel irányítása, illetve a német javak átadása a Szovjetunió részére.

A Gazdasági Főtanács létesítésére, illetve rendeletkibocsátási jogkörének megállapítására vonatkozó két jogszabálytervezetről a minisztertanács végül az 1946. január 5-i ülésén tárgyalt.¹³⁴ Az alapvető alkotmányjogi nézetkülönbségek áthidalása fogalmazási és „jogtechnikai” mutatóanyagokkal azonban nyilvánvalóan nem sikerülhetett, miután az elérni kívánt cél eleve alkotmányellenes volt. A fentebb ismertetett, és továbbra is indokolt kifogásokat egyes miniszterek vélhetőleg már az ülés előtt a miniszterelnök tudomására hoz-

¹³³ A Gazdasági Főtanács rendeletkibocsátási jogkörének megállapításáról. MK 1946. január 9., 7. sz.

¹³⁴ Lásd a 78. sz. jegyzőkönyv 1. napirendi pontját, továbbá a 78/a és b sz. mellékletet.

ták, mert a javaslatról ezúttal nem folytattak vitát. Az előterjesztő Balogh István államtitkár a két rendeletervezetnek csupán elvi elfogadását kérte, és egyben javasolta, „hogy az eredeti szöveget az igazságügyminiszter, az újjáépítési miniszter és Bojta Béla államtitkár együttesen szövegezzék meg úgy, hogy az minden aggodalmat elhárítson.” A minisztertanács ekként határozott. (Kommunista miniszter ezúttal sem kívánta exponálni magát az ügyben!) A január 7-én a Miniszterelnökségen megtartott egyeztető megbeszélésen azonban sem az igazságügyminiszter, sem az újjáépítési miniszter nem vett részt személyesen, csupán szakértőiket küldték el. Jelen volt még a megbeszélésen a Gazdasági Főtanács egyik munkatársa, Almay György is, noha erről a minisztertanácsi határozat nem rendelkezett. A megbeszélésről készített feljegyzés szerint az Igazságügyminisztériumot képviselő dr. Bacsó Ferenc miniszteri osztályfőnök ezúttal is felsorolta a minisztere által már több alkalommal elmondott ellenérveket. Az újjáépítési miniszter véleménye azonban – úgy látszik – a december 22-i ülés óta megváltozott. Jogi szakértője, dr. Nizsalovszky Endre neves jogtudós, egyetemi tanár ugyanis kifejtette, hogy bár az Igazságügyminisztérium álláspontjával „elvileg” teljesen egyetért, azonban a kormány már eddig is több alkalommal döntött úgy, hogy rendelettel a saját hatásköréből bizonyos feladatokat egy-egy miniszterre ruház át, miért ne tehetné ezt meg ezúttal is. (Azt nem említette, hogy ezúttal nem egy alkotmányos alapon működő miniszterre, hanem egy újonnan létesítendő, tisztázatlan jogállású szervre történne a feladatok átruházása.) Hivatkozott arra is, hogy a Gazdasági Főtanács már ténylegesen működik, rendeletek „egész sorát” bocsátotta ki, ha tehát a kormány utólag nem legalizálja tevékenységét az alapító rendelet kibocsátásával, saját működésének törvénybe ütköző voltát bizonyítaná. Ezzel szemben helyesebb – mondotta –, ha ennek eldöntését magára a parlamentre bízzák, amelynek az 1945. évi XI. tc. felhatalmazása alapján kibocsátott rendeleteket utólagos jóváhagyás végett mindenképpen be kell mutatni, s akkor a Nemzetgyűlésnek alkalma lesz mérlegelni, hogy a vitatott 15. §-t ki értelmezi helyesen. Az értekezleten résztvevő igazságügyminisztériumi munkatársak osztályvezetőjük véleményéhez csatlakoztak, míg a Gazdasági Főtanács munkatársa Nizsalovszky Endre álláspontját támogatta. Az ülést vezető Bojta Béla államtitkár ezt követően megállapította, hogy már csak szövegezési kérdések maradtak hátra (!)¹³⁵ A megbeszélésről készült feljegyzés e része meglehetősen szűkszavú. A két nap múlva, 1946. január 9-én megjelent 12 090/1945. ME sz. rendelet¹³⁶ szövege mindenesetre a január 5-én tárgyalt tervvel teljes egészében megegyezik. Feltétlenül ide tartozik még, hogy Ries István igazságügyminiszterhez hasonlóan Bárányos Károly közellátásügyi miniszter is következetesen kitartott álláspontja mellett, s a január 5-i ülés után a miniszterelnökkel írásban közöl-

¹³⁵ A megbeszélésről készített feljegyzést 78/c számú mellékletként közöljük.

¹³⁶ MK 1946. január 9., 7. szám. Ugyanebben a számban jelent meg a Gazdasági Főtanács rendeletkibocsátási jogkörének megállapításáról szóló, fent említett 230/1946. ME sz. rendelet is.

te: a Gazdasági Főtanács létesítését ilyen összetételben és hatáskörrel, továbbra is ellenzi.¹³⁷

A fentiek alapján megállapíthatjuk, hogy a Gazdasági Főtanácsra vonatkozó jogszabály megszületése valóságos jogszabály-alkotási abszurdum. Még ebben a zaklatott időszakban is kivételnek számít, hogy egy fontos jogszabályt az igazságügyminiszter egyetértése nélkül tegyenek közzé. Ez az ügy is világosan megmutatta, hogy a polgári demokrácia normái szerint lezajlott választások ellenére Magyarország kormányzása egyre inkább eltávolodott az alkotmányos normáktól és a parlamentáris demokrácia szabályaitól. Érezték ezt a kortársak is mind a jobb-, mind a baloldalon. A rendelet közzététele után egy hónappal, 1946. február 8-án, Sulyok Dezső kigazdapárti képviselő a Nagy Ferenc kormány programja feletti vita során a Nemzetgyűlésben a következőket mondotta: „Könnyű volna azt mondani, hogy a pénzvilág három posztján, a Pénzügyminisztériumban, a Nemzeti Bank és a Pénzintézeti Központ élén kigazdapárti emberek állnak, tehát lényegében a pénzügyi világ a Kigazdapárt kezében van. Ez azonban nem így van, a legnagyobb mértékben csak látszat [...], amióta a Gazdasági Főtanácsot létesítették, azóta gyakorlatilag az egész gazdasági irányítás teljes mértékben kicsúszott a Kigazdapárt kezéből és átment a Gazdasági Főtanács kezébe. [...] Ezt a helyzetet nem tartom egészségesnek, mert feltétlenül mellékkormány képződésére vezet. [...] Ha a kormánnyal szemben van egy olyan szerv, amely a kormány mellett, vagy esetleg a kormány felett áll, s amelynek szervei összetétele más, mint a kormányé, és amely rajta tartja kezét a gazdasági élet pulzusán – ellenjegyzése nélkül kiutalások a Nemzeti Bankból nem történhetnek –, akkor végeredményben a kormány kezéből ki van véve a gazdasági hatalom.”¹³⁸ Ugyanígy látták a Gazdasági Főtanács közjogi, közhatalmi helyzetét és szerepét a Magyar Kommunista Párt vezetői és a Szovjetunió itteni megbízottai is, csak természetesen mindezt pozitívumként értékelték. A szovjet politikai misszió egy 1947-es összefoglaló jelentése elégedetten állapította meg, hogy „a Gazdasági Főtanács helyettesíti a magyar kormányt, és biztosítja, hogy minden olyan kérdést, amely az ország helyreállításához és demokratikus elveihez kapcsolódik, sikeresen el lehet dönteni.”¹³⁹

¹³⁷ A közellátásügyi miniszternek a miniszterelnökhöz intézett levelét 78/d sz. mellékletként közöljük. A közellátásügyi miniszter észrevételeit részben mégis elfogadták, mert a három hónap múlva kiadott 3650/1946. ME sz. rendelet (MK 1946. április 3., 76. sz.) értelmében a pénzügyminiszter és a közellátásügyi miniszter is tagja lett a testületnek.

¹³⁸ NN, 396–397.

¹³⁹ BORHI, 2000., 8.

A német javak átadásának ügye és a jóvátétel irányításának átszervezése

A magyar gazdaság jövőbeni helyzetét nagymértékben befolyásoló kérdés, egyben a szovjet gazdasági behatolás egyik legfontosabb eszköze volt a magyarországi német vagyon átadása a Szovjetunió részére a potsdami háromhatalmi értekezlet döntése alapján.¹⁴⁰ Ez több évig tartó egyeztetést és eseménysort jelentett, amelynek első fontos döntései már a Tildy-kormány idején megszülettek.

Vorosilov marsall 1945. szeptember 14-én átiratot intézett az Ideiglenes Nemzeti Kormányhoz, melyben sürgette a Magyarországon lévő német vagyon átadására vonatkozó jogszabály kiadását, s egyben – a Vörös Hadsereg és a SZEB megbízottainak adatgyűjtése alapján – felsorolt 50 vállalatot, amelyek részben vagy egészben német tulajdonúnak minősültek, és követelte az ezekben vélelmezett német érdekeltségek átadását a Szovjetunió részére. A magyar hatóságokat a felszólítás – különösen pedig annak konkrét adatokat tartalmazó része – felkészületlenül érte. A minisztériumok szakértői ekkor láttak hozzá a magyar álláspont kialakításához, és egyben igyekeztek ellenőrizni a Vorosilov által közölt adatokat.¹⁴¹ Az átiratra az Ideiglenes Nemzeti kormány időszakában nem született válasz. A Miniszterelnökségen ezzel kapcsolatban keletkezett ügyiraton található feljegyzés szerint a Tildy-

---

¹⁴⁰ A potsdami háromhatalmi értekezleten (1945. július 17. – augusztus 2.) a győztes hatalmak megállapodtak a Németország által teljesítendő jóvátételről is. Az értekezletről kiadott jelentés IV. fejezetének 1. és 9. pontja értelmében a Szovjetunió Németországgal szembeni jóvátételi követeléseit részben az általa elfoglalt németországi övezetből történő elszállításokkal, részben az általa megszállt „csatlós” államokban (Magyarország, Bulgária, Finnország, Románia, Kelet-Ausztria) fellelhető német vagyonból fogják kielégíteni. HALMOSY, 1966. 649–651.

A Magyarország területén található német vagyon megőrzésére már a fegyverszüneti egyezményben kötelezettséget vállalt a kormány. 1945. március 17-én kormányrendelet intézkedett a német tulajdonban álló vagyontárgyak forgalmának korlátozásáról és zár alá helyezéséről. (528/1945. ME sz. rendelet, MK 1945. március 17., 9. sz.) A német tulajdon fogalmának meghatározása azonban a magántulajdonra épülő gazdaság körülményei között nem volt egyszerű. A vonatkozó rendeletek „német személy” tulajdonában álló vagyontárgyakról beszélnek, német „személynek” tekintve magát a német államot, a német jogi személyt, a német állampolgárt, továbbá azt, akiről (hivatalos nyilvántartásban szereplő lakcíme alapján) a hatóság köteles vélelmezni, hogy német állampolgár.

¹⁴¹ MOL XIX-A-1-j-1945-XXVII-3379. alapszám. A helyzet fonákságának érzékeltetése végett – a kérdés részleteinek ismertetése nélkül – meg kell említeni, hogy Vorosilov marsall levele a Magyar Nemzeti Bank egy 1943-ban készült kimutatásán alapult, amelyet megbízottai a Pénzügyminisztériumtól „gyűjtöttek be”. A kimutatás azonban legfeljebb az 1943. márciusi tulajdoni viszonyokat tükrözte, de még azt is vitatható pontossággal, mivel olyan vagyonrészeket is magában foglalt, amelyek a németek által megszállt országok (Ausztria, Csehszlovákia, Franciaország stb.) tulajdonát képezték. Másrészt – amint a Magyar Nemzeti Bank ezzel kapcsolatos jelentése rámutatott – az eltelt két év alatt a részvények sok esetben gazdát cseréltek, pl. Magyarország több esetben visszavásárolt részvényeket, más részvényeket magyar állampolgárok (esetleg más államok polgárai) szereztek meg. Harmadrészt, egyes tulajdonrészeket az akkori német tulajdonos (a német állam) zsidó vagy más személyektől sok esetben politikai és egyéb kényszer segítséggel szerzett meg.

kormány hivatalba lépése után november 23-án vették ismét kézbe az ügyet és tervezték a „minisztertanácsba vitelét”. Erre azonban ekkor nem került sor, annak ellenére, hogy a vagyonatadással kapcsolatos igényeket és jogi kérdéseket vizsgáló, és a SZEB-nek küldendő válasz tervezetét előkészítő iparügyi miniszter – a pénzügyminiszterrel egyetértve – hangsúlyozta, hogy a kormány sürgős állásfoglalását tartja szükségesnek az átadással kapcsolatos jogi helyzet tisztázása érdekében, mert az általa közölt, és a Szövetséges Ellenőrző Bizottságnak megküldendő adatok csak tájékoztató jellegűek lehetnek, s ezek alapján történő bármilyen jogi kihatású lépés csak törvény, illetőleg rendelet alapján lesz lehetséges.¹⁴² A miniszterelnök azonban másként ítélte meg a kérdést, és december 6-án a külügyminiszternek azzal küldte meg a Vorosilovnak szóló levél másolatát, hogy „a minisztertanácsi előterjesztés tárgyalásának ez idő szerinti mellőzésével e pozitív tartalmú közléseket a Szövetséges Ellenőrző Bizottságnak haladék nélkül meg kívánom küldeni”. Az első 12 vállalat német érdekeltségeit részben visszaigazoló, részben vitató részleges választ december 5-én, a többi 38 vállalatra vonatkozó megállapításokat tartalmazó levelet pedig néhány nappal később valóban el is küldte.¹⁴³ Ahhoz azonban, hogy a vagyonatadás ügyében érdemi lépések történhessenek mégiscsak szükség volt jogszabályi felhatalmazásra. Az ezzel kapcsolatos rendelettervezetről a minisztertanács két héttel később, december 18-án tárgyalt. Az ülés előzetes napirendjén ezúttal sem szerepelt az előterjesztés és a minisztertanács tagjai írásbeli indoklást, tájékoztatást nem kaptak. A jegyzőkönyv szerint szóbeli tájékoztatást sem kaptak, és a döntés anélkül született meg, hogy az ülésen kérdés, vagy hozzászólás ezzel a napirendi ponttal kapcsolatban elhangzott volna.¹⁴⁴ A jegyzőkönyv mellett található rendelettervezet és a Magyar Közlönyben december 23-án közzétett, vele szóról-szóra megegyező rendelet szerint „a Nemzeti Kormány elismeri és kijelenti, hogy a berlini Háromhatalmi Értekezlet döntése értelmében német természetes vagy jogi személyeknek Magyarország területén lévő mindenmű vagyona és cselekvősége felett a Szovjetunió szerezte meg a tulajdonjogot.” Az e körbe tartozó ipari és kereskedelmi vállalatokat, illetve vállalatrészeket és egyéb vagyontárgyakat 1946. január 8-áig (tehát alig több mint két héten belül!) a rendelet szerint át kellett adni a Szovjetunió kormányának. A rendelet 3. §-a a közjogi értelemben véve akkor még nem is létező Gazdasági Főtanács hatáskörébe utalta annak megállapítását, hogy milyen vagyont vagyonrészt kell német vagyonnak tekinteni. Továbbá ugyancsak a Gazdasági Főtanácsra bízta a rendelet végrehajtásával kapcsolatban szükséges rendelkezések kibocsátását és intézkedések megtételét.¹⁴⁵ A Gazdasági Főtanács a rá jellemző dinamizmussal fogott a feladat végrehajtásá-

¹⁴² MOL XIX-J-1-j-[1945–1964]–SzU–60/b. tétel 40 044/1946. ikt. sz..

¹⁴³ Uo.

¹⁴⁴ Lásd a 75. sz. jegyzőkönyv 14. napirendi pontját.

¹⁴⁵ 11 700/1945. ME sz. rendeletet, MK 1945. december 23., 208. sz.

hoz: a Vas Zoltán által vezetett magyar tárgyalódelegáció már a rendelet közzététele előtt két nappal, december 21-én megkezdte a tárgyalásokat Szova ezredessel, a SZEB Gazdasági osztálya vezetőjével és Makarov alezredessel, és január elején már meg is történt egyes vagyontárgyak átadása. Az 1948–1949-ig elhúzódó, olykor kiélezett vitákkal tarkított szövevényes eljárás eredményeként több mint 400 vagyontárgy (vállalatok, üzemek, pénzüzetek, részvényérdekeltségek, épületek, földbirtokok stb.) került a Szovjetunió tulajdonába.¹⁴⁶ A budapesti szovjet politikai misszió már többször hivatkozott 1947. évi jelentése mindenestre megállapította, hogy „a Gazdasági Főtanács nélkül még a felét sem kaphattuk volna meg azoknak a volt német tulajdonoknak, amelyek jelenleg szovjet kézben vannak Magyarországon”.¹⁴⁷

A gazdasági folyamatokat hosszú évekre meghatározó, az előbbinél még fontosabb kérdés volt a jóvátételi ügyek kormányzati felügyeletének, illetve irányításának kérdése.¹⁴⁸ A jóvátétellel kapcsolatos feladat- és hatáskör 1946 elejéig több szerv között oszlott meg. Az 1945 augusztusában létesült Jóvátételi Kormánybiztosság mellett közreműködött az ügyek intézésében a Fegyverszüneti Tárcaközi Bizottság és a Szövetséges Ellenőrző Bizottság Magyar Gazdasági Hivatala, továbbá közreműködtek a gazdasági minisztériumokban szervezett jóvátételi osztályok. A szállítások lebonyolítását pedig magánvállalatokra bízták. Kétségtelen, hogy a jóvátétel teljesítésében mutatkozó elmaradás egy nem elhanyagolható része ennek a széttagoltságnak, szervezetlenségnek a rovására írható.¹⁴⁹ A szervezetlenség kiküszöbölése mellett azonban a döntési jogkör centralizálása, egy erős jogosítványokkal rendelkező állami szerv létrehozása mellett szült az is, hogy a gazdasági élet szereplői a jóvátétel céljára teljesítendő szállításokat üzleti alapon képzelték el, úgy, hogy a terhek egészét az állam viselje. Felelős politikusok – beleértve a kisgazdapárt kormányzati feladatot vállaló képviselőit is – természetesen ezt nem fogadhatták el. Erőteljes állami beavatkozásra volt tehát szükség, amely mindenekelőtt diktált árakat jelentett, továbbá a jóvátételhez kötődő termelés elsőbbségét a hitelellátásban, nyersanyagok biztosításában stb.

A Gazdasági Főtanács 1945. december 18-án tartott ülésén határozott a jóvátételi ügyeket intéző kormányzati szervek működésének felülvizsgálatáról. Ennek alapján Vas Zoltán főtitkár jelentéstételre szólította fel az érdekelt szerveket, majd január elején a főtanács titkársága rendlettervezetet dolgozott ki e szervek összevonására, és a Gazdasági Főtanács közvetlen felügyelete alatt működő Jóvátételi Hivatal megszervezésére.¹⁵⁰ A létrehozandó

¹⁴⁶ PETŐ–SZAKÁCS, 1986. 22.

¹⁴⁷ Idézi: BORHI, 2000. 8.

¹⁴⁸ Az Egyesült Államok moszkvai nagykövete a szovjet–magyar függőség érzékeltetésére mondta, hogy akinek a kezében van a jóvátétel, annak a kezében van a magyar gazdaság (BORHI, 2000. 10–11.). E kijelentést a kormányon belüli viszonyokra alkalmazva kijelenthetjük, hogy aki a jóvátételi ügyeket irányította, az rajta tartotta kezét az egész magyar gazdaságon.

¹⁴⁹ PETŐ, 1982. 125–128.

¹⁵⁰ MOL XIX–A–10–I/2–C/4. 97/1945. és 230/1946. GF ikt. sz. (2. doboz). A tervet még „Jóvátételi Igazgatóság”-ról szól, de a továbbiakban már következetesen Jóvátételi Hivatalról írnak.

Hivatalt a jóvátételi ügyek „csúcsszerveként” kívánták működtetni. Feladatai közé sorolták a tárgyalási anyagok előkészítését és a fegyverszüneti kötelezettségeknek az ország teherbíró képességével való összhangba hozását. A Gazdasági Főtanács egyetértésével jóvátételi ügyekben utasíthatta volna a hatóságokat, az iparügyi miniszter egyetértésével végezte volna a jóvátételi megrendelések szétosztását, a pénzügyminiszter egyetértésével a pénzkültalásokat és az elszámolások ellenőrzését, végül felügyeletet gyakorolt volna a jóvátétel lebonyolításában résztvevő magángazdasági szervek felett is.

A javaslat egyértelműen az MKP újabb térnyerését célozta, ezért – annak ellenére, hogy az irányítás koncentrálásának szükségességét általában elismerték – a másik három pár minisztereiből tiltakozást váltott ki. Írásban fejezte ki egyet nem értését Ries István, Bárányos Károly és Keresztury Dezső is. Az ellenérvek összecsengtek azokkal a megfontolásokkal, amelyek alapján a Gazdasági Főtanács létesítését, illetve kiterjedt hatáskörét ellenezték: alkotmányellenes, hogy a Gazdasági Főtanács alá rendelt hivatal, tulajdonképpen egy miniszterrel egyenrangúan léphessen fel, sőt neki utasítást adhasson, továbbá hogy egy, a kormány egészét illető ügykört, egyetlen hivatalra bízsanak stb.¹⁵¹ A döntés végül csak a Nagy Ferenc kormány idején született meg. Az MKP formailag engedett az eredeti elképzelésből, és a Jóvátételi Hivatalt nem a Gazdasági Főtanács, hanem a kormány alárendeltségében hozták létre és élére kigazdapárti politikust neveztek ki.¹⁵² A valóságban azonban az ügyek a Gazdasági Főtanács főtitkárának, s rajta keresztül a Magyar Kommunista Pártnak az irányítása alá kerültek. Az MKP pedig a saját hatalmi céljai megvalósítására használta fel a jóvátételi ügyek intézésének irányítását, és rajta keresztül drasztikusan beavatkozott a gazdasági folyamatokba.¹⁵³

A magyar–csehszlovák tárgyalások és a lakosságcsere-egyezmény előkészítése¹⁵⁴

A csehszlovákiai magyar nemzetiségű lakosság helyzetének kedvezőtlen alakulásával az Ideiglenes Nemzeti Kormány már a csehszlovák kormány által meghirdetett kassai kormányprogram (1945. április 5.) nyilvánosságra kerülése után néhány héttel foglalkozott. Korlátozott szuverenitása következtében azonban a csehszlovák kormánnyal közvetlenül nem vehette fel a kapcsolatot, csupán arra volt lehetősége, hogy a Szövetséges Ellenőrző Bizottságnál, esetleg az illetékes szovjet szerveknél tiltakozzon, és kérje közbenjárásukat. A magyar kormány a csehszlovákiai magyarokat ért sérelmek ügyében 1945 júniusáig 32 esetben, a Tildy-kormány megalakulásáig pedig több mint 150

¹⁵¹ MOL XIX-A-10-I/2-C-4. (2. doboz) és XXI/5. tétel (82. doboz).

¹⁵² NF MT. JKV. (1946), 79. és 96. A Jóvátételi Hivatal létesítéséről az 1500/1946. ME sz. rendelet (MK 1946. február 12. 35. sz.) intézkedett.

¹⁵³ PETŐ, 1982.

¹⁵⁴ A kérdés általános áttekintését lásd: BALOGH, 1988, 103–131. és KERTÉSZ, 1995.

esetben küldött írásos tiltakozást a Szövetséges Ellenőrző Bizottsághoz.¹⁵⁵ Nyomatékosan felhívta a felvidéki magyarsággal szembeni méltatlan bánásmódra a szövetséges hatalmak figyelmét az a jegyzék is, amelyet a külügyminiszter a békeelőkészítéssel kapcsolatban 1945. augusztusában juttatott el a Szovjetunió, az Egyesült Államok és Anglia budapesti képviselőihez.¹⁵⁶ Talán ennél is fontosabb, hogy a magyar kormány kizárólag a felvidéki magyarság sorsával foglalkozó jegyzéket juttatott el a három nagyhatalom kormányához 1945. szeptember 13-án, majd 1945. november 20-i keltezéssel – tehát már a Tildy-kormány időszakában.¹⁵⁷

A csehszlovák és a magyar kormány között a tárgyalások felvételére azt követően nyílt lehetőség, hogy a három szövetséges hatalom vezetői a potsdami értekezleten (1945. július 17. – augusztus 2.) elutasították a csehszlovák kormánynak azt a kérését, hogy Csehszlovákiából a teljes magyar lakosságot kitelepíthesse. Az Egyesült Államok és a Szovjetunió képviselői külön-külön is tudomására hozták a csehszlovák vezetésnek, hogy a kollektív bűnösség elvének alkalmazását a magyarsággal szemben nem fogadják el, s hogy a kérdés rendezésére kétoldalú kormányközi tárgyalásokat, illetve megegyezést tartanak szükségesnek.¹⁵⁸

---

¹⁵⁵ Lásd az 1945. augusztus 22-i minisztertanácsi ülés (46. sz. jegyzőkönyv) 15. napirendi pontját és az ahhoz fűzött 15. sz. jegyzetet (DMB MT. JKV. B KÖTET 118.), továbbá: MOL XIX–J–1–a–IV–69–40 346/Be/1945. alapszám.

E tiltakozások és panaszok többségét a SZEB szovjet vezetői elfektették, azokról a bizottság általában nem tárgyalt érdemben. Jellemző az ügy kezelésére, hogy amikor az amerikai misszió vezetője a Bizottság szeptember 24-i ülésén tájékoztatást kért Vorosilov marsalltól a magyarok Csehszlovákiából és Romániából való kitelepítéséről, a SZEB elnöke kijelentette: „Magyarország Ideiglenes Nemzeti Kormányától egész idő alatt panaszok és bejelentések érkeznek arról, hogy Csehszlovákiából állítólag kitelepítik a magyarokat, és megsértik az érdekeiket. De ezek a bejelentések tényekkel nincsenek megalapozva, és ezért a marsall úgy véli, hogy nem felelnek meg a valóságnak.” (SZEB JKV. 82–83.) Ezek után nem csodálkozhatunk, hogy a csehszlovák kormány a részére átadott jegyzékekre rendre fölényes és nyegle válaszokat adott. Csak példaként említem, hogy a Külügyminisztérium 1945. szeptember 14-i keltezésű, a szlovákiai magyar iskolák bezárása ellen tiltakozó másfél oldal terjedelmű jegyzékére, amelyben megállapította, hogy a magyar nyelvű oktatást korlátozó intézkedések alapján 38 középiskolát, 34 polgári iskolát 2 mezőgazdasági népiskolát és 36 iparostanonc-iskolát, azaz összesen 110 intézményt zártak be, és ezeknek mintegy 22 250 tanulóját fosztották meg az anyanyelven való tanulás lehetőségétől, a SZEB mellett működő csehszlovák delegáció vezetője 1946. január 18-án kormánya nevében lakonikus egyszerűséggel közölte, hogy a jegyzékben foglaltakat „elintézni nem tudják, mivel hogy konkrétumokat nem tartalmaz.” (MOL XIX–A–1–n)

¹⁵⁶ Közli: DMB MT. JKV. A KÖTET 704–711.

¹⁵⁷ MOL XIX–J–1–a–IV–69–61/re. Be/1945., illetve 120/res. Be/1945. szám. Az utóbbi, mintegy 15 oldalas memorandum címe: A magyarság helyzete a második Csehszlovákiában.

¹⁵⁸ Lásd DMB MT. JKV. B KÖTET 118., továbbá a Gyöngyösi János és Schoenfeld amerikai követ 1945. október 29-i megbeszéléséről készült feljegyzést. MOL XIX–J–1–u. (Gyöngyösi János iratai) 22. doboz, Amerikai ügyek című 1. sz. dosszié. A szovjet magatartás azonban egyáltalán nem volt egyértelmű. Az MKP és a Csehszlovák Kommunista Párt vezetőinek 1945. júliusában lezajlott megbeszélésein a csehszlovák kommunisták éppenséggel arra hivatkoztak, hogy Sztálin szerint a magyarokat Csehszlovákiában ugyanúgy kell kezelni, mint a németeket. („Csapják jól pofán őket.” – mondta állítólag Sztálin Klement Gottwaldnak.) Lásd: RAKOSI, 1997. 591–592. Idézi PÁRTKÖZI ÉRT., 142.

A csehszlovák kormánynak a Szövetséges Ellenőrző Bizottság mellé delegált megbízottja, Dalibor Krno¹⁵⁹ követ 1945. szeptember 3-án közölte Gyöngyösi János külügyminiszterrel: kormánya továbbra is azon az állásponton van, hogy egy tiszta szláv állam megteremtése érdekében a magyarokat el kell távolítani Csehszlovákiából, továbbá, hogy hivatalos megbízatása van e kérdésekről tárgyalásokat folytatni a magyar kormánnyal.¹⁶⁰ Másfél hónappal később, október végén D. Krno a Szövetséges Ellenőrző Bizottságon keresztül levelet juttatott el a magyar miniszterelnökhöz, amelyben ismét a tárgyalások felvételét sürgette.¹⁶¹ A közvetlen kapcsolatfelvétel előzményéhez tartozik, hogy ugyanezekben a napokban az SZDP kezdeményezésére pártközi értekezleten tárgyaltak a kérdéstről, amelyen – bár az SZDP vezetői politikai szinten, az Országos Nemzeti Bizottság és a Szlovák Nemzeti Tanács képviselői közötti tárgyalások útján képzelték el a tárgyalások felvételét – a többség egyetértett azzal, hogy a külügyminiszter kezdjen tájékoztató jellegű tárgyalásokat a csehszlovák kormány képviselőivel.¹⁶² D. Krno említett levelére érdemi választ természetesen csak a magyarországi választások lezajlása, az új kormány megalakulása után lehetett adni. Tildy Zoltán miniszterelnök választ¹⁶³ a felvidéki magyarságot ért újabb sérelmek részletes felsorolásával kezdte, azokat az intézkedéseket tette szóvá, amelyeket a csehszlovák kormány a tárgyalások kezdeményezése óta, október–november folyamán tett (az ellenséges vagyonok elkobzásáról, a magyar lakosság közmunka-kötelezettségéről, a magyarok összeírásáról, igazolásának megtagadásáról, perlési jogának megvonásáról stb. szóló rendelkezések). „Le kívánom szögezni – folytatódik a levél –, hogy [ezen intézkedések] következtében a Csehszlovák Köztársaság területén, különösen pedig a Szlovákiában élő magyarság a szó szoros értelmében törvényen kívüli állapotba került és erkölcsileg súlyosan megbélyegezve, elemi jogaitól megfosztva, személyes szabadságában az internálási és deportálási intézkedések által korlátozva a pusztá létfenntartáshoz szükséges eszközökkel és lehetőséggel sem rendelkezik.” A nemzetközi joggal ellentétesnek minősítette a jogfosztó intézkedéseket és azt az eljárást, hogy a csehszlovák kormány a tárgyalások megkezdése előtt kész helyzetet akart teremteni. Egyúttal felhívta a figyelmet, hogy ilyen körülmények kö-

¹⁵⁹ Dr. Krno, Dalibor Milos (1901–1983) újságíró, diplomata, egyetemi tanár. A prágai Károly Egyetemen szerzett jogi diplomát. 1927-től 1933-ig újságíróként dolgozott, majd ezt követően 1944-ig a Szlovák Gabonaszövetkezet munkatársa, illetve igazgatója volt. Részt vett a szlovák ellenállási mozgalomban. 1945–1946-ban követi rangban Csehszlovákia megbízottja volt a Magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság mellett, 1946–1947-ben a párizsi békekonferencián a csehszlovák delegáció tagja. 1950-től 1976. évi nyugdíjazásáig Pozsonyban egyetemi tanár. Szakirodalmi műveiben nemzetközi politikai kérdésekkel – különösen Magyarországot érintő kérdésekkel – foglalkozott.

¹⁶⁰ Lásd a 71/a sz. mellékletet.

¹⁶¹ Lásd a 71/b sz. mellékletet.

¹⁶² PARTKÖZI ERT., 134–142.

¹⁶³ Lásd a 71/c sz. mellékletet.

zött a tárgyalások eredményéhez nem sok reményt fűz, de az esetleges eredménytelenségért nem a magyar kormányt terheli majd a felelősség.

A minisztertanács november 27-én tárgyalta a külügyminiszter tervezett prágai útjáról.¹⁶⁴ A honvédelmi miniszter kivételével valamennyi hozzászóló (Szakasits Árpád, Balla Antal, Gordon Ferenc, Gerő Ernő, Tildy Zoltán, illetve maga a külügyminiszter) szükségesnek mondta a tárgyalások felvételét. A kormány azonban semmiféle megállapodás aláírására nem adott felhatalmazást a külügyminiszter részére, abból a megfontolásból kiindulva, nehogy a lakosságcsere gondolatát idő előtt elfogadva végképp kiszolgáltatott helyzetbe kerüljön az egyoldalú csehszlovák törekvésekkel szemben.

A Prágában december 3–6-án lezajlott tárgyalásokon a magyar küldöttséget Gyöngyösi János külügyminiszter, a csehszlovák delegációt V. Clementis¹⁶⁵ külügyi államtitkár vezette. A csehszlovák delegáció vezetője azzal vádolta a magyar kormányt, hogy nem tesz eleget a fegyverszüneti egyezményben vállalt kötelezettségeinek. Ezt követően két témát javasolt megvitatásra: a lakosságcserere vonatkozó, illetve a jóvátétel kérdésével kapcsolatos csehszlovák javaslatot. Az utóbbi kérdéstről való tárgyalásra azonban a magyar küldöttségnek nem volt felhatalmazása, így csak az első javaslat megvitatására került sor. A lakosságcserere vonatkozó javaslat azt tartalmazta, hogy a magyarországi szlovákok közül a Csehszlovákiába való áttelepülésre önként jelentkezők helyébe ugyanolyan számú magyart telepítenek át Szlovákiából Magyarországra, majd az ezek után fennmaradó magyar lakosságot egyoldalúan kitelepítenék Csehszlovákiából Magyarországra. Ez utóbbi intézkedés elfogadása fejében a csehszlovák javaslat semmiféle ellentételezést nem tartalmazott.¹⁶⁶ A magyar fél válaszában kifejezésre juttatta tárgyalási és megegyezési szándékát, de ennek előfeltételül szabta a szlovákiai magyarokkal szembeni sérelmes intézkedések felfüggesztését. Gyöngyösi János külügyminiszter kifejtette, hogy ha létre is jönne a lakosságcserere vonatkozó megegyezés, az semmiképpen sem eredményezné Csehszlovákia tiszta szláv államává válását, hiszen a felvidéki magyarság lélekszáma mintegy ötszöröse a százezres lélekszámú magyarországi szlovákságnak. Ebből következik, hogy a tiszta szláv állam csak úgy valósítható meg, ha a határokat is módosítják. De Magyarország elsődlegesen nem ebben látja a megoldást – mondta –, hanem abban, hogy egy esetleges lakosságcsere lebonyolítása után a Csehszlovákiában visszamaradó magyarság számára biztosítsák az alapvető emberi és nemzetiségi jogokat. Bár a csehszlovák fél egyes intézkedések átme-

¹⁶⁴ 71. sz. jegyzőkönyv 9. napirendi pont.

¹⁶⁵ Clementis, Vladimír (1902–1952) ügyvéd, kommunista politikus. 1924-től volt Csehszlovákia Kommunista Pártjának tagja, 1935-től 1938-ig parlamenti képviselő. A német megszállás idején Franciaországba, majd Angliába emigrált. 1945 után a csehszlovák kormány külügyminisztériumi államtitkára, 1948-tól 1951-ig külügyminisztere. 1951-ben koholt vádak alapján letartóztatták, majd kivégezték.

¹⁶⁶ A csehszlovák delegáció írásban átnyújtott tárgyalási javaslatát a 74/d szám alatti dokumentum „A” mellékleteként közöljük.

neti felfüggesztésére hajlandónak mutatkozott, lényegi engedményt az egyoldalú kitelepítés, illetve a nemzetiségi jogok biztosítása vonatkozásában nem tett.¹⁶⁷

A tárgyalás lényegében eredménytelenül zárult. Mindkét fél számára lehetővé tette azonban, hogy nemzetközi fórumok, illetve a nemzetközi nyilvánosság előtt is kifejtse álláspontját. A tárgyalások nemzetközi sajtóviasszhangjáról készült egykorú külügyminisztériumi összefoglaló azt tükrözi, hogy – helyzeti előnyét kihasználva – a csehszlovák fél kommunikációja volt sikeresebb. A nagy külföldi lapok figyelmének középpontjába ugyanis sikerült azt a momentumot állítania, mintha Magyarország ismét területi követelésekkel lépett volna fel Csehszlovákiával szemben, és ez vezetett a tárgyalások kudarcához. Ezeket az állításokat természetesen a magyar fél igyekezett minden fórumon azonnal cáfolni¹⁶⁸ – azonban nem sok eredménnyel.

Magyar részről ugyanakkor bizonyos reményeket fűztek ahhoz, hogy a Tildy-kormány nemzetközi elismerését, a diplomáciai kapcsolatoknak egyes országokkal történt felvételét kihasználva most már közvetlenül fordulhatnak az angol, az amerikai és a szovjet kormányhoz, és fejthették ki a magyar fél álláspontját. Az említett kormányokhoz intézett levélben a sérelmek felsorolása és a tárgyalások főbb momentumainak ismertetése után a kormány a szövetséges hatalmak támogatását kérte a csehszlovákiai magyarság helyzetének rendezéséhez, az elemi polgári jogok biztosításához, illetve kérte, hogy az esetleg megkötendő lakosságcsereegyezmény végrehajtásánál közreműködő vegyesbizottságban képviseltesék magukat.¹⁶⁹ A következő hetekben azonban a magyar kormánynak tudomásul kellett vennie, hogy a szövetséges nagyhatalmak nem tesznek érdemleges intézkedéseket a csehszlovák kormány magatartásának megváltoztatása érdekében, hogy nem hajlandók nemzetközi bizottság létrehozására a magyar–csehszlovák kérdés megvizsgálására, vagy a lakosságcsere ellenőrzésére. Ezzel szemben mindhárom nagyhatalom az egymással való tárgyalások folytatására és kölcsönösen elfogadható megegyezés létesítésére szólította fel a két kormányt.¹⁷⁰

A tárgyalások első fordulóját – eredménytelensége ellenére – magyar szempontból helytelen lenne kudarcént értékelni, mint ahogy azt egyes korabeli (főként szociáldemokrata) politikusok tették. A külügyminiszter e tárgyalásokon megfelelően képviselte a magyar érdekeket az agresszív csehszlovák követelésekkel szemben, és demonstrálta a magyar kormány tárgyalási készségét. A következőkben azonban mintha elbizonytalanodott volna. Ebben közrejátszhatott a nemzetközi közvélemény érzékelhető magyar-ellenes el-

¹⁶⁷ A tárgyalások jegyzőkönyvét közli: LÁZÁR, 1998.

¹⁶⁸ MOL XIX–A–1–n „Z” 1047/1945. szám (2. d.), illetve XIX–J–1–u. Gyöngyösi János iratai – 1946 (24. d.).

¹⁶⁹ Lásd a 74/c sz. mellékletet

¹⁷⁰ Lásd a 74/d és e számú mellékletben közölt dokumentumokat, továbbá BALOGH, 1988, 114–115.

fogultsága¹⁷¹ mellett az, hogy a nyugati hatalmak a kérdés rendezésében való bármilyen közreműködéstől elzárkóztak,¹⁷² miközben nem lehetett számára kétséges, hogy a térségben meghatározó befolyással rendelkező Szovjetunió – a látszólag azonos távolságtartást sugalló diplomáciai nyilatkozatok ellenére – egyoldalúan Csehszlovákia pártján állt, amint azután ez a béketárgyalások során később teljesen nyilvánvalóvá vált. Az is befolyásolhatta az e tárgyban a külügyminiszter és munkatársai által követett magatartást, hogy hírek érkeztek a román kormány esetleges kitelepítési terveiről, sőt az oly sokszor pozitív példaként emlegetett Jugoszlávia vezetője, Tito marsall is egyértelműen a csehszlovák álláspont mellett nyilatkozott.¹⁷³ A magyar külügyi kormányzat tehát igen nehéz helyzetben volt. Ennek elismerése és hangsúlyozása mellett is meg kell azonban állapítani, hogy ami e téren a következő hetekben történt, az nem volt méltó az ügyhöz, és leginkább a kapkodás és a szakszerűtlenség jellemezte.

A minisztertanács az 1946. január 16-án tartott rendkívüli ülésén tárgyalta ismét a kérdéstről, anélkül, hogy írásbeli előterjesztés lett volna, illetve, hogy a kormány tagjai előzetesen értesültek volna a téma napirendre tűzéséről. Gyöngyösi külügyminiszter szóbeli tájékoztatást adott arról, hogy a magyar kormány január 5-én levelet intézett a csehszlovák kormányhoz, amelyben javasolta a tárgyalások újrafelvételét, és folytatását Budapesten. A csehszlovák kormány válaszában szintén szükségesnek mondta a tárgyalások folytatását, de – hivatkozva Clementis államtitkár megbetegedésére – annak helyszínéül ismét Prágát javasolta. A javaslatnak megfelelően a minisztertanács elvileg hozzájárult a tárgyalások folytatásához, kérte azonban a külügyminisztert, hogy tegyen részletes előterjesztést, amelyhez az egyes miniszterek is hozzászólhatnak.¹⁷⁴

Január 31-én, a Tildy-kormány utolsó ülésén, a külügyminiszter anélkül kérte a minisztertanács felhatalmazását a tárgyalások folytatására – és ennek során az előkészített lakosságcsere-egyezmény főbb pontjainak jóváha-

---

¹⁷¹ A csehszlovák delegáció vezetője január elején többek között éppen azzal fenyegetőzött egy Kertész Istvánnal folytatott megbeszélés során, hogy: „Ha a megegyezés nem sikerül közöttünk egész rövid időn belül, akkor ők világszerte megkezdik a magyarok ellen a diplomáciai és propaganda hadjáratot. Nem kétséges, hogy ebben nekik nagy helyzeti előnyük van.” KERTÉSZ, 1995. 246.

¹⁷² Mindemellett természetesen magyar szempontból alapvetően fontos volt a potsdami értekezleten elfoglalt és később is következetesen képviselt elvi álláspontjuk, amellyel a magyar lakosság egyoldalú kitelepítését megakadályozták.

¹⁷³ Az Újvidéken megjelenő Új Szó 1945. november 22-i számában a lap szalagcímben emelte ki Tito nyilatkozatából: „Az új Jugoszlávia sohasem fogja megengedni, hogy olyan kisebbség éljen határai között, amely az országot nem tekinti hazájának.” A Miniszterelnökségen az ügy előadója a következőket rögzítette a cikkel kapcsolatban: „A nyilatkozat szerint tehát Tito helyesli Csehszlovákia magyar–szlovák népcserre-törekvéseit, illetőleg a csehszlovákiai magyarok kitelepítését, és ezzel a nyilatkozattal alátámasztja Csehszlovákiának kétségtelenül magyar- és Magyarországgal-ellenes politikai törekvéseit. Erdélyből származó [...] értesülés szerint a román kormány is helyesli a magyar–szlovák népcserét és foglalkozik a magyar–román népcserre kérdésével...” MOL XIX–A–1–n. „Z” 985/1945. ikt. sz. Az aktában az Új Szó említett példánya is megtalálható.

¹⁷⁴ 80. sz. jegyzőkönyv 3. napirendi pont.

gyását –, hogy ez előzetesen szerepelt volna az ülés napirendjén, illetve, hogy magát a szövegtervezetet bemutatta volna.¹⁷⁵ Ezúttal ugyan készült írásos előterjesztés,¹⁷⁶ ezt azonban csak az ülés napján juttatták el a kormány tagjaihoz. Az Igazságügyminisztériumban például rögzítették az aktán, hogy késve érkezett, ezért érdemben nem foglalkoztak vele.¹⁷⁷ A Miniszterelnökség Nemzetiségi és kisebbségi osztályán kifogásolták, hogy a csehszlovák fél által átadott egyezménytervezetnek csak francia szövegét kapták meg, hiteles magyar fordítását nem. Ennek ellenére február 1-i keltezéssel választervezetet készítettek a miniszterelnök részére, amely több alapvető kérdést vetett fel.¹⁷⁸ Ez utóbbit azonban „az elnökválasztással kapcsolatos technikai okoknál fogva a miniszterelnök úrral” nem lehetett aláíratni, tehát Pásint miniszteri osztályfőnök e nélkül küldte át Kertész Istvánnak, a Külügyminisztérium Békeelőkészítő osztálya vezetőjének.¹⁷⁹ Gordon Ferenc pénzügyminiszter – aki a minisztertanács ülésén nem vett részt – csak egy héttel később, távirati úton juttatta el az akkor már Prágában tárgyaló külügyminiszterhez a megegyezés vagyoni jogi vonatkozásaival kapcsolatos alapvetően fontos korrekciós javaslatát, amelyeket akkor természetesen már nem lehetett figyelembe venni.¹⁸⁰ Nem érthető, hogy mindez miért történt így. Annyi bizonyos, hogy a kormányzat nem volt abban a helyzetben, hogy a formálódó, a felvidéki magyar kisebbség helyzetét hosszú távon meghatározó egyezményrel kapcsolatban érdemben állást foglaljon.

Az újabb tárgyalásokra – mint ismeretes – Prágában 1946. február 6–10-én, tehát már a Nagy Ferenc kormány idején került sor. Ennek során létrejött a megegyezés a lakosságcsere-egyezmény megkötéséről. Az egyezmény aránytalan előnyöket biztosított a csehszlovák fél számára a magyarországi szlovákság között folytatandó agitáció, valamint a helyükre áttelepítendő szlovákiai magyarok kijelölése és vagyonuk zár alá vétele tekintetében. A Szlo-

¹⁷⁵ 83. sz. jegyzőkönyv 30. napirendi pont.

¹⁷⁶ 83. sz. jegyzőkönyv 83/c sz. melléklet.

¹⁷⁷ MOL XIX-E-1-c-Y471-1946. (41. doboz).

¹⁷⁸ 83. sz. jegyzőkönyv 83/d sz. melléklet.

¹⁷⁹ MOL XIX-J-1-a-IV-66-32/res. Be/1946. sz. A Miniszterelnökség három szakértőjét is felkérte, hogy a tervezetről fejtsék ki véleményüket. E véleményeket utólag küldték meg, és az aktában szintén megtalálhatók. Bizonyos fókig szokatlan – talán az ügy előkészítésében érdekelt különböző szervek közötti feszültséget jelzi –, hogy a Békeelőkészítő osztály illetékes előadója közel egy hónap múlva meglehetősen lekezelő hangnemben rögzítette ezekről a véleményét, bár maga is elismerte, hogy az addigra már mindkét részről aláírt egyezmény több ponton korrekcióra szorulna.

Kertész István (1904–1987) nemzetközi jogász, diplomata, történész. 1926-ban a budapesti egyetemen államtudományi és jogi doktorátust szerzett. Ezt követően egyetemi előadóként, majd ügyvédként dolgozott. Közben az európai békerendszerrel, a kisebbségek jogaival kapcsolatos munkákat publikált. 1938-ban lépett a Külügyminisztérium szolgálatába. 1945-től a Külügyminisztérium Békeelőkészítő osztályának vezetője. 1946-ban Párizsban a magyar békedelegáció főtitkára. 1947-ben római magyar követ, majd 1947 szeptemberében állásáról lemondott. Ezt követően az Egyesült Államokban élt, az indianai Notre Dame Egyetem professzora volt.

¹⁸⁰ MOL XIX-J-1-a-IV-66-22/res. Be/1946. sz.

vákiában maradó magyarság jogainak biztosításáról a csehszlovák kormány az egyezményhez kapcsolódó külön jegyzőkönyvben tett ígéretet.¹⁸¹

Amint azt a szakirodalom már évtizedekkel ezelőtt leszögezte, a magyar–csehszlovák lakosságcsere-egyezmény nem két egyenjogú állam, illetőleg kormány, hanem a győztes Csehszlovákia és a legyőzött Magyarország megállapodása volt.¹⁸² Ezzel a megállapítással aligha lehet vitatkozni. Az sem lehet kétséges, hogy a magyar fél Csehszlovákiával szemben eleve vesztesre volt ítélve, amint ezt később a béketárgyalások is bizonyították. Ennek ellenére talán mégsem felesleges feltenni a kérdést, hogy a magyar kormány, a külügyminiszter, vagy az ő munkáját segítő külügyi apparátus megtette-e mindent a magyarságot fenyegető veszteség mérséklése érdekében.

A német lakosság kitelepítésére vonatkozó rendelet megszületése

A német lakosság kitelepítésével kapcsolatos kérdések részletesebb ismertetése is messze meghaladná e bevezető kereteit. A Tildy-kormány idején alkotott kormányrendelet megszületésének folyamatát végigkövetve azonban közelebb juthatunk annak a szakirodalomban mindmáig lezáratlan kérdésnek a megválaszolásához, hogy a kitelepítés végrehajtásáról meghozott döntés az 1945. augusztus 2-i potsdami határozatban kinyilvánított nemzetközi kötelezettség teljesítéseként született-e meg, vagy azért a magyar kormányt is felelősség terheli.

A december végén született döntés megértéséhez hangsúlyozni kell, hogy a magyar társadalom, illetve a politikai pártok véleménye megosztott volt a kérdésben. A németiséggel szemben fellobbanó szenvedélyes nacionalizmus tulajdonképpen a több évszázados – harmonikusnak egyáltalán nem nevezhető – együttélésből adódó sérelmekből táplálkozott, másrészt pedig abból a felfogásból, hogy a két világháborúnak a magyarságra nézve szerencsétlen kimenetelért részben Németország (és Ausztria), részben pedig a magyar állami és politikai vezetésben túlreprezentált német elem volt a felelős.¹⁸³ Az e felfogást vallók – köztük ismert kigazdapárti és parasztpárti politikusok is – radikális intézkedéseket sürgettek. Velük szemben a Szociáldemokrata Párt a németiséggel szembeni megértőbb magatartást és differenciált kezelést javasolta, hiszen tagjai között sok német nemzetiségű volt. Egyes, értelmiségiekből lett politikusok, tisztviselők, közírók a tiszta humánusra hivatkozva a megbékélést hirdették, és a kitelepítés ellen voltak, minthogy az, részleges és humánus végrehajtás esetén is, kollektív büntetésként jelentkezik,

¹⁸¹ Az egyezmény aláírásához a minisztertanács az 1946. február 15-i ülésén járult hozzá. Lásd 88. sz. jegyzőkönyv 15. napirendi pontját. Közli: NF MT. JKV 132., illetve 160–166.

¹⁸² Lásd többek között: BALOGH, 1988., 116.

¹⁸³ A magyar politikai közvéleményre e tekintetben meghatározó befolyással voltak többek között Szabó Dezső, Németh László és Zilahi Lajos munkái.

amelynek ártatlan emberek is áldozatául esnek. A politikusok és döntéshozók között voltak, akiket reálpolitikai megfontolások vezettek. Mindenekelőtt az a félelem, hogy a szlovákiai magyarság elleni intézkedésekhez mi magunk teremtünk precedenst. Másokat éppen ellenkezőleg a Szlovákiából elűzöttek elhelyezésével kapcsolatos elgondolás, illetve a belső szociális feszültségek levezetésének lehetősége, egyes rétegek földhözjuttatásának reménye motivált. A német lakosság kitelepítése természetesen mindvégig politikai kérdés volt. Ha nem is kezdetektől fogva, de 1945 második felében már egyértelműen kirajzolódott egy újabb törésvonal a kisgazda vezetésű, és a kérdésnek elsősorban a határon túli magyarsággal összefüggő vonatkozásait hangsúlyozó Külügyminisztérium és a kérdést egyre inkább a „reakció” elleni harccal összekapcsoló, a belpolitikai vonatkozásokat előtérbe helyező (parasztpárti, majd kommunista vezetés alatt álló) Belügyminisztérium között.

Ismeretes, hogy a szövetséges hatalmak (az Amerikai Egyesült Államok, a Szovjetunió és Nagy-Britannia) első számú vezetőinek 1945. július 17. és augusztus 2. között tartott potsdami (berlini) értekezletéről kiadott „Jelentés” XIII. fejezete a következőket tartalmazta: „Az értekezlet a németek Lengyelországból, Csehszlovákiából és Magyarországról való áttelepítésére vonatkozóan a következő határozatot hozta: A három kormány minden vonatkozásban megvizsgálva a kérdést, elismeri, hogy a Lengyelországban, Csehszlovákiában és Magyarországon maradt német lakosságnak, vagy egy részének Németországba való áttelepítésére vonatkozóan intézkedéseket kell foganatosítani. Egyetértenek abban, hogy bármilyen áttelepítés is történjék, annak szervezeten, és emberséges módon kell végbemennie.”¹⁸⁴ Kétségtelen, hogy a közleményt utasításként és ajánlásként egyaránt lehetett értelmezni. A nagyhatalmak képviselőinek közlései e vonatkozásban nem voltak egyértelműek. Míg amerikai részről 1945 nyara óta többször jelezték, hogy a kollektív bűnösség elvének bármely néppel, vagy népcsoporttal kapcsolatban való alkalmazása ellentétes az Amerikai Egyesült Államok kormányának felfogásával, addig a SZEB elnöke – a szovjet kormány álláspontját érzékeltetve – a radikális megoldás felé ösztökélte a magyar politikusokat.¹⁸⁵ Végül a

¹⁸⁴ HALMOSY, 1966. 356–357.

¹⁸⁵ E kérdés részleteiben még nincs feldolgozva. Az amerikaiak álláspontja viszonylag egyértelmű és következetes, amit nem csupán a németek kitelepítésével, hanem a felvidéki magyarok helyzetével kapcsolatban is többször rögzítettek. Így jogos volt a felháborodásuk, amikor a 12 330/1945. ME sz. rendelet preambuluma a SZEB-re, és így áttételesen az amerikaiakra hárította az intézkedés ódiúmat. A Szovjetunió álláspontját közvetítő (Vorosilov marsall, Szviridov altábornagy és Puskin követ) szintén mindig gondosan ügyeltek arra, hogy az általuk adott instrukciók a nagyhatalmak megállapodásainak keretei között maradjanak. Minden egyes alkalommal kinyilatkoztatták például, hogy a kitelepítendőik körének meghatározása és a végrehajtás módozatainak eldöntése a magyar kormányra van bízva. Ugyanakkor az a mód, ahogyan a SZEB elnöke, illetve helyettese időről időre magához rendelte a magyar miniszterelnököt, ahogyan átírtaiban elégedetlenségét fejezte ki a kitelepítés előkészítésének ütemével kapcsolatban, ahogyan a nagyhatalmak döntésére vonatkozó információkat visszatartotta, illetve csak részleteiben közölte stb., a kitelepítés radikális végrehajtására, a kitelepítendőik számának maximalizálására ösztökélte a magyar kormányt. A korabeli közvélekedés szerint – ezt Mindszenty bíboros is kifejezésre jut-

nemzetközi tényezők közül még egy momentumot kell megemlíteni: csak az utóbbi években, különösen a Szövetséges Ellenőrző Bizottság jegyzőkönyveinek publikálása után kapott kellő hangsúlyt az a tény, hogy a magyar kormány ebben a vonatkozásban sem volt szuverenitásának birtokában. Tehát míg Csehszlovákia vagy Lengyelország kormánya a német lakosság kitelepítése ügyében szuverén módon állt szemben az ezen ügyekben eljáró németországi Szövetséges Ellenőrző Tanáccsal, addig a magyarországi német lakosság kitelepítése ügyében nem a magyar kormány, hanem a magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság állt vele közvetlen kapcsolatban, s a magyar kormány csak ennek közvetítésével jutott információkhoz.¹⁸⁶ A SZEB elvárásai, szovjet elnökének és tisztségviselőinek instrukció vagy éppen dezinformációi nyomán befolyásolták a kormány döntéseit.

A magyarországi német lakossággal szemben fogantatott intézkedésekről és a tervezett kitelepítésről a miniszterelnöki programbeszéd egyetlen szóval sem tett említést annak ellenére, hogy ez a kérdés 1945 májusa óta élénken foglalkoztatta a magyar közvéleményt, s az Ideiglenes Nemzeti Kormány által kiadott jogszabályok alapján fogantatott kényszerintézkedések addigra már több tízezer lakost érintettek.¹⁸⁷ Az Ideiglenes Nemzeti Kormány többször foglalkozott a kitelepítés kérdésével. Augusztus folyamán „munkatervet” terjesztett fel a SZEB elnökéhez, az október 15-i ülésen¹⁸⁸ pedig a német lakosság nemzethűség szempontjából való igazoltatásának egyes kérdéseiről rendelkezett. Az előzményeket áttekintve – figyelemmel a különböző kormányzati szervek felfogása közötti, említett különbségekre is – érdemes utalni arra a furcsa „számháborúra”, amely a Külügyminisztérium és a Belügyminisztérium (részben a Miniszterelnökség), illetve a SZEB között hónapokon keresztül folyt. A különböző memorandumokban, átiratokban és hivatalos állásfoglalásokban a kitelepíthetők-kitelepítendőek számaként kettszázazertől ötszázezerig számtalan adat szerepelt. A Külügyminisztérium általában következetesen hangsúlyozta, hogy „a magyar kormány csak a hazaárulást kifejezett magatartással tényleg elkövetett németek kitelepítését kívánja”, s ezek számát mindig 200 000 – 250 000 közé tette. Ezzel szemben a miniszterelnök által közölt – az illetékes tárcától, azaz a Belügyminisztériumtól származó – adatok kezdettől fogva 300 000 és 400 000 között mozgtak, és egyes esetekben már megjelent az a lehetőség, hogy a magukat

---

tatta a miniszterelnökhöz intézett egyik levelében – ebben elsősorban a csehszlovák érdekek képviselője, a magyarok Szlovákiából való kitelepítésének elősegítésére irányuló szándék vezette. Hogy így volt, vagy sem, nyilván csak orosz levéltári források alapján lehet majd eldönteni. (Az itt hivatkozott adatokra lásd: BALOGH, 1988. 88–97., TÓTH, 1993. 36–42. és 110., DMB MT. JKV. B KÖTET 58–74., továbbá MOL XIX-A-1-1-55/eln/1945., XIX-A-1-j-1946-VIII-1019., XIX-A-1-n. „Z” 970/1945. alapszám., XIX-J-1-a- II-28. stb.)

¹⁸⁶ SZEB JKV., 21–26.

¹⁸⁷ A kérdésnek kiterjedt irodalma van. Részletes áttekintést ad többek között: BALOGH, 1988, 77–102., FEHÉR, 1988, és TÓTH, 1993.

¹⁸⁸ 61. sz. jegyzőkönyv 13. napirendi pont. Közölve: DMB MT. JKV. B. KÖTET 390. és 410–412.

német nemzetiségűnek vallók mellett a magukat magyar nemzetiségűnek, de német anyanyelvűnek vallók egy része is kitelepítendőnek minősül.¹⁸⁹

A kitelepítés szempontjából döntő jelentőségű december 22-i rendkívüli minisztertanácsi ülés fontos előzménye volt a minisztertanács 1945. augusztus 13-án tartott – ugyancsak rendkívüli – kibővített ülése. Itt dálnoki Miklós Béla ismertette a Szviridov altábornaggyal néhány nappal korábban folytatott megbeszélését, amely a potsdami határozatokkal összefüggésben a magyarországi németek kitelepítését taglalta, majd Erdei Ferenc belügyminiszter előterjesztése alapján tárgyaltak a kitelepítés előkészítéséről. Az ülésen a kitelepítendőek számát minimalizálni igyekvők (dálnoki Miklós Béla miniszterelnök, Gyöngyösi János külügy- és Teleki Géza vallás- és közoktatásügyi miniszter, valamint Kelemen Gyula szociáldemokrata iparügyi államtitkár) álláspontjával szemben a kitelepítendőek számának maximalizálására törekvők (Erdei Ferenc belügy-, Nagy Ferenc újjáépítési miniszter, illetve Rákosi Mátyás, az MKP főtitkára) álláspontja kerekedett felül. Különösen fontos volt Nagy Ferenc megnyilatkozása, aki az ugyancsak kisgazdapárti külügyminiszterrel szemben hangsúlyozta: „Régi kívánság, hogy a svábság és a németiség ártalmas tömegétől minél előbb megszabaduljunk, örül, hogy erre nemzetközileg is mód nyílik...” Egy százaléknyi (!) kivétellel kitelepítendőnek vélte azokat, akik magukat német nemzetiségűnek vallották. Sőt a magukat magyar nemzetiségűnek, de német anyanyelvűnek valló mintegy 177 000 fő közül is 80 000-nyit sorolt az előbbiekkal azonos elbírálás alá. Ennek eredményeként szerinte a SZEB által akkor minimumként megjelölt 400 000 fő kitelepítését legalábbis meg kell közelíteni.¹⁹⁰ Rákosi Mátyás még ezzel is elégedetlen volt. Szerinte lehetőleg e fölé a szám fölé kell menni. A magyar kormány tulajdonképpen már ekkor végérvényesen letért arról az alapról, hogy egyéni elbírálás alapján csak a „nemzethűség” szempontjából kifogás alá eső személyeket telepítsék ki. Határozatában ugyanis a minisztertanács kimondta, hogy „a hazai német nemzetiség kitelepítését tartja szükségesnek és pedig a magyarság akaratából.” A német nemzetiség „fogalmát úgy határozza meg, hogy községekben az a lakosság telepítendő ki, amely német nemzetiségűnek, városban pedig, amely német anyanyelvűnek tartja magát.”¹⁹¹

A Tildy-kormány működésének első heteiben keletkezett dokumentumok továbbra is a kormányzati szervek együttműködésének, és egyáltalán a kérdés felelős és egységes kezelésének hiányát tükrözik. A Szövetséges Ellenőr-

¹⁸⁹ Uo.

¹⁹⁰ DMB MT. JKV. B KÖTET 60–61. Az igazsághoz hozzátartozik, hogy Nagy Ferenc 1945 végére már módosította álláspontját. December közepén – a Szövetséges Ellenőrző Bizottság által közölt 500 000-es szám ismeretében, de még a december 22-i minisztertanácsi ülés előtt – utasította egyik munkatársát, hogy a Kisgazdapárt nevében tárgyaljon Schoenfeld amerikai követtel a kitelepítendő svábok számának mérsékléséről. Munkatársa azonban örömmel jelentette, hogy időközben a külügyminiszter a Szövetséges Ellenőrző Bizottságtól értesítést kapott, amely szerint mindössze 250 000 svábot fognak kitelepíteni. A kisgazdapárti politikusok álláspontjának változására lásd még: BALOGH, 1988. 88.

¹⁹¹ DMB MT. JKV. B KÖTET 62.

zó Bizottság egy 1945. október 13-án keltezett átiratára válaszolva a miniszterelnök november 24-én adott rövid tájékoztatást a kitelepítés szempontjából számításba vehető német lakosság statisztikai adatairól. A kitelepíthetők számát 303 419 főben jelölte meg.¹⁹² Ekkor már napok óta a Miniszterelnökségen volt a külügyminiszter 130-res. Be/1945. számú levéltervezete, amelyben a három nagyhatalom budapesti követét kívánta tájékoztatni a német lakosság kitelepítésével kapcsolatos előkészületekről, különös tekintettel a kitelepíthetők számára, amit ő 200 000 főben határozott meg. Egyben határozottan kinyilvánította, hogy a magyar kormány elutasítja a kollektív bünyösség elvét.¹⁹³ A miniszterelnök a levél elküldésével (december elején) egyetértett, és aláírta a Miniszterelnökség által készített levéltervezetet, amelyben igyekezett megnyugtatni a külügyminisztert, hogy ha vannak is eltérések a magyar hivatalos szervek által különböző időpontokban szolgáltatott adatok között, ezek valójában összeegyeztethetők.¹⁹⁴

A magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság 1945. november 28-i ülésén tárgyalt arról, hogy a németországi Szövetséges Ellenőrző Tanács megküldte telepítési tervét, amelyben meghatározta az egyes országokból kitelepíthető német lakosok számának felső határát. (Magyarország esetében ezt 500 000 főben állapították meg.) Ennek alapján a SZEB döntést hozott arról, hogy a magyar kormányt utasítani kell a kitelepítések decemberi megkezdésére.¹⁹⁵ Vorosilov marsall 1945. november 30-án közölte ezt a magyar kormányval.¹⁹⁶ December első felében a Belügyminisztériumban, illetve a Népgondozó Hivatalban elkészültek a kitelepítés végrehajtására vonatkozó tervek, illetve elkészült a német lakosság kitelepítését elrendelő és szabályozó kormányrendelet tervezete.¹⁹⁷

Ilyen előzmények után került sor a minisztertanács 1945. december 22-i rendkívüli ülésére, amelynek egyik fő feladata volt a belügyminiszter előterjesztése alapján a német lakosságnak Németországba való áttelepítésére vonatkozó kormányrendelet megalkotása.¹⁹⁸ Megemlítendő, hogy a minisztereknek sem a SZEB átiratát, sem a kormányrendelet tervezetét nem küldték meg. A pártok részére valószínűleg megküldték, legalábbis erre következtethetünk abból, hogy Szakasits Árpád titkárságán a dokumentum rendelkezésre állt. A minisztertanács ülésén történekből nyilvánvaló, hogy a kommunista miniszterek egyeztettek álláspontjukat. A kisgazda miniszterek esetében ez nem történt meg, közülük többen nem kapták meg előzetesen a tervezetet. Kovács Béla és Tombor Jenő emiatt tiltakozott is. A szociáldemokrata minisz-

---

¹⁹² 76. sz. jegyzőkönyv 76/a melléklet.

¹⁹³ 76. sz. jegyzőkönyv 76/b melléklet.

¹⁹⁴ 76. sz. jegyzőkönyv 76/c melléklet.

¹⁹⁵ A magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság 1945. november 28-i ülésének jegyzőkönyvét közli: SZEB Jkv., 111–115.

¹⁹⁶ 76. sz. jegyzőkönyv 76/d melléklet.

¹⁹⁷ 76. sz. jegyzőkönyv 76/e melléklet.

¹⁹⁸ 76. sz. jegyzőkönyv [2] napirendi pont.

tereknek sem volt egyeztetett álláspontjuk és valószínűleg csak az ülés előtti órákban ismerkedtek meg a tervezettel. Ez abból adódott, hogy bár Szakasits Árpád megkapta a szöveget, úgy tűnik nem tudott vele foglalkozni, illetve nyilván nem számított arra, hogy a kérdést rendkívüli ülésen fogják tárgyalni, amikor ő éppen nem tartózkodik a fővárosban. Ezért a titkárságán készült feljegyzés szerint a tervezetet csak az utolsó pillanatban találták meg, s bocsátották Bán Antal rendelkezésére. Ekkor már az apparátusnak sem volt ideje, hogy érdemi véleményt mondjon róla.¹⁹⁹ Az nem ismeretes, hogy a Pártszövetség részéről Keresztury Dezsőt tájékoztatták-e.

Az ülésen Tildy Zoltán elnökölt és 15 miniszter volt jelen. Szakasits Árpád miniszterelnök-helyettes (államminiszter) és Rónai Sándor kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter az ülésen nem vett részt.

A belügyminiszter bevezetőjében a németység kitelepítésével kapcsolatos „magyar nemzeti kötelezettségre” és a nagyhatalmak ezzel kapcsolatos „utasítására” egyaránt utalt. Kiemelte, hogy a tervezett rendelkezés megállapítja a kitelepítendő köreit: eszerint Németországba kitelepülni köteles az, aki a legutóbbi népszámlálás során német anyanyelvűnek, vagy német nemzetiségűnek vallotta magát, illetve, aki magyarosított nevét német hangzásúra változtatta vissza, továbbá aki a Volksbundnak, vagy valamely német fegyveres alakulatnak tagja volt. Hangsúlyozta, hogy a kitelepítést nem büntető szankcióként fogja fel, hanem szervezett áttelepítésről van szó. A megállapított kivételek (vegyes házasságok német tagjai, illetve gyermekeik, a demokratikus pártok tagjai stb.) is a rendelkezés humánus voltát jelzik.

A jegyzőkönyv jól tükrözi azt a zavart és döbbenetet, amely a minisztertanács tagjain úrrá lett. Kovács Béla és Tombor Jenő rögtön tiltakozott a kérdés tárgyalása ellen, miután előzetesen nem kapták meg a tervezetet, Antall József pedig jelezte, hogy nem ismeri a potsdami határozatot. Bárányos Károly hozzászólásában annak tisztázását kérte, hogy a potsdami határozat egy abszolút diktátum-e. Hangsúlyozta, hogy csak azt hajtsuk végre, amire kötelezve vagyunk.

Gyöngyösi János külügyminiszter az előzményeket sokoldalúan megvilágító hozzászólásában nyomatékosan utalt arra, hogy a magyar kormány eddig mindig elutasította a kollektív felelősségre vonás elvét, és csak azokat kívánta kitelepíteni, akik állást foglaltak a magyarsággal szemben. Utalt arra, hogy az e kérdésben elfoglalt álláspont befolyásolhatja a felvidéki magyarság sorsát is. Hangsúlyozta, hogy nem tud arról, hogy a kérdés eldöntését a Szövetséges Hatalmak ne tekintenek a magyar kormány belügyének, s egyben kifogásolta, hogy a SZEB-nek e kérdésben a magyar kormányhoz intézett jegyzékét ő sem (!) kapta meg.

A miniszterelnök – aki természetesen ismerte a SZEB átiratát – furcsa módon azt javasolta, hogy a minisztertanács döntse el, hogy elfogadja-e a szövetséges hatalmak határozatát, amely szerint köteles bizonyos számú

¹⁹⁹ PIL 283. fond 10/264. ő. e.

németet az országból kitelepíteni, vagy pedig „szabadon” (?) foglalkozik a kitelepítéssel. Gerő Ernő közlekedésügyi miniszter – többször hozzászólva – azzal érvelt, hogy a magyar kormány kérte korábban a szövetséges hatalmakat, hogy tegyék lehetővé a kitelepítést, mire a külügyminiszter ismét azzal válaszolt, hogy csak a németek bizonyos magyarellenenes csoportjainak kitelepítéséhez kérték a hozzájárulást.

Ries István igazságügyminiszter aggályosnak tartotta, hogy a kitelepítendőkhöz közé nem csupán a magukat német nemzetiségűnek vallókat vették fel, hanem a német anyanyelvűeket is. A továbbiakban közjogi és morális ellenérvekre hívta fel a figyelmet. Gordon Ferenc vagyoni jogi érveket hozott fel a rendelet ellen, az esetleges későbbi kárpótlási követelésekre utalt, illetve hangsúlyozta, hogy amint a zsidók esetében elvetette a kollektív felelősségre vonást, úgy a németekre sem hajlandó alkalmazni ezt az elvet. A honvédelmi miniszter a külpolitikai szempontok alapján a javaslat teljes elvetését indítványozta.

Rákosi Mátyás érezhetően a maga teljes tekintélyével szólott hozzá a vitához. Mindenekelőtt meglepetésének adott hangot, hiszen a németek kitelepítését a magyar kormány kérte. Másrészt – mondotta – kötelesek vagyunk végrehajtani a nagyhatalmaknak a németek kollektív felelősségre vonására vonatkozó határozatát. Óriási hiba lenne „külpolitikai vonalon”, mondta, ha a magyarság elhatárolódna ettől a kollektív felelősségre vonástól. Szerinte a csehek így is, úgy is átteszik a határon „magyar véreinket”, nekik pedig „helyet kell csinálni”.

További hozzászólások után a miniszterelnök a következőképpen foglalta össze a vitát: A németiség döntő többsége nem úgy viselkedett a magyar nemzettel szemben, amint az magyar állampolgártól elvárható lett volna. A döntés a Szövetséges Ellenőrző Bizottságé, tehát azt minden külpolitikai aggodalom nélkül elfogadhatjuk és végrehajthatjuk. „Mi kaptunk egy döntést, amiben van egy terminológia és ennek keretében minden intézkedést alkalmazni lehet.” Ettől függetlenül hozhat a kormány más döntést is, de igazságtalanságok mindenképpen lesznek – mondotta. A közjogi, vagyoni jogi, illetve morális kérdésekre nem tért ki.

Rákosi Mátyás indítványára névszerinti szavazás következett.²⁰⁰ Tildy Zoltán, mint miniszterelnök, nem vett részt a szavazásban. Kovács Béla sem szavazott.²⁰¹ Az így leadott 14 szavazatból kilenc igen és öt nem szavazattal a minisztertanács elfogadta az előterjesztést. A jegyzőkönyv szerint azonban a végeredmény azt követően alakult ki, hogy három miniszter (Bán Antal, Gordon Ferenc és Keresztury Dezső) eredetileg nemleges szavazatát végül igenre változtatta. Ha ez nem történt volna, akkor a minisztertanács 8:6

---

²⁰⁰ A koalíciós korszakban ez volt az egyetlen alkalom, hogy ilyen módon hozott döntést a minisztertanács.

²⁰¹ A jegyzőkönyvből nem derül ki, hogy időközben eltávozott-e, vagy csak megtagadta a szavazásban való részvételt.

arányban elvetette volna az előterjesztést. A kommunista miniszterek kivétel nélkül igennel szavaztak. A két jelen levő szociáldemokrata miniszter egyike, Ries István következetesen kitartott a vitában hangoztatott ellenvéleménye mellett, és nemmel szavazott, Bán Antal pedig végül is eredeti „nem” szavazatát megváltoztatva igennel. A kisgazdapárti miniszterek szavazata is megoszlott: Dobi István, aki a vitában nem vett részt, továbbá Antall József, és módosítás után Gordon Ferenc igennel szavazott. Tombor Jenő, Bárányos Károly, Balla Antal és Gyöngyösi János nemmel szavazott.

Egyértelműen le kell szögezni, hogy a minisztertanács ülésén nem arról folyt a vita, hogy legyen-e német kitelepítés vagy ne legyen. Akik nemmel szavaztak, azok nem általában a németek kitelepítése ellen, hanem az előterjesztett rendelettervezet ellen szavaztak. Ellenvéleményük indoka az volt, hogy a tervezett rendelkezés nem a politikai magatartást és a nemzethez való hűséget mérlegelő egyéni elbírálás alapján határozta meg a kitelepítendőők körét, hanem a népszámlálás során tett önkéntes nyilatkozatból kiindulva mintegy „faji” alapon. Ha ezt mérlegeljük, akkor a magyar kormány szempontjából fontosnak minősülhet ugyan az a körülmény, hogy a SZEB részéről a német lakosság minél nagyobb számban való kitelepítésére ösztökölték, mentő körülmény lehet az is, hogy tagjai önhibájukon kívül nem voltak kellőleg informálva, de ez nem változtat azon, hogy a rendelkezés szelleme és tartalma elhibázott volt. És ezért a magyar kormányt történelmi felelősség terheli.

Az 1945. december 29-én közzétett 12 330/1945. ME számú rendelet elemzését és a német lakosság kitelepítésével kapcsolatos további intézkedések ismertetését a szakirodalom már sokoldalúan elvégezte.²⁰² Utalni kell azonban arra, hogy a rendelet megjelenése ellen azonnal tiltakoztak a különböző egyházak, társadalmi szervezetek, a Magyar Szociáldemokrata Párt pedig 1946. január első heteiben a végrehajtás leállítását javasolta és a kérdésnek Nemzetgyűlés elé vitelét fontolgatta.²⁰³ Igaz, néhány héttel később, 1946. február 14-én, amikor az MKP és SZDP szokásos összekötő bizottsági ülésén Rákosi Máttyás erőteljesen kifogásolta a kitelepítés elleni propagandát, és kijelentette, hogy a svábok reakciósak, ezért akarja őket a jobboldal itt tartani, „a Szociáldemokrata Párt pedig ezen törekvésükben egy síkon áll velük”, az SZDP részéről senki sem nyilvánított ellenvéleményt.²⁰⁴

A kibocsátott rendelet bevezetőjének az a kitétele, amely arra utalt, hogy az intézkedés a Németországi Szövetséges Ellenőrző Tanács határozatának végrehajtását jelenti – mint ismeretes – amerikai részről, majd amerikai kezdeményezésre a Szövetséges Ellenőrző Bizottság részéről is, tiltakozást váltott ki.²⁰⁵ Jellemző, hogy Vorosilov marsall átíratva éppen arra a külügyminiszterre hárította a felelősséget, aki mindvégig a legkövetkezetesebben kép-

²⁰² Lásd elsősorban: BALOGH, 1988. 93–102., TÓTH, 1993. 103–182., NF MT. JKV. (1946) 143, 601–602, 1188, 1247–1254, 1353–1355, 1532. stb.

²⁰³ PIL 283. fond 10/264. ő. e. Bővebben lásd: BALOGH, 1988., 94–95.

²⁰⁴ PIL 283. fond 10/173. ő. e.

²⁰⁵ 76. sz. jegyzőkönyv 76/f melléklet.

viselte a németiség differenciált és méltányos kezelésének ügyét. A miniszterelnök vizsgálatot rendelt el a felelősség megállapítására, amelynek éle a Külügyminisztérium ellen irányult. A Miniszterelnökségen nem tehettek mást, mint hogy feljegyzésben rögzítették a német lakossággal kapcsolatos intézkedések előtörténetét, leszögezve, hogy abban kezdettől fogva a Belügyminisztérium játszott meghatározó szerepet, sőt előfordult, hogy egyes intézkedésekről a Külügyminisztérium és a Miniszterelnökség csak az újságokból értesült.²⁰⁶

A kormány szerepe a köztársasági törvény megalkotásában

Az államforma megváltoztatására irányuló politikai szándék már 1945 folyamán kikristályosodott. 1946. január elején az MKP, az SZDP és az FKgP egymástól függetlenül önálló törvényjavaslatot dolgozott ki. Január 17-én pártközi értekezlet vitatta meg a kérdést, s próbálta összhangba hozni az egyes pártok elképzeléseit. Az államformáról és nagy vonalakban az elnöki jogköréről megegyezés született. Nyitva maradt azonban a köztársasági elnök megválasztásának, illetve a miniszterelnök kinevezésének módja. A pártközi értekezlet határozata alapján Ries István igazságügyminiszter vezetésével a pártok jogi szakértőiből, illetve neves jogászokból bizottság alakult az immár kikristályosodott politikai szándék jogi formába öntésére.²⁰⁷ A bizottság által készített törvénytervezet került a minisztertanács elé. A nagy horde rejű kérdésről a minisztertanács egyetlen alkalommal, az 1946. január 23-i ülésén tárgyalt.²⁰⁸ Érdemi vita tulajdonképpen csak a köztársasági elnöknek a miniszterelnök kinevezésével kapcsolatos jogköre körül bontakozott ki. Az MKP ragaszkodott ahhoz a korábbi felvetéséhez, hogy a miniszterelnököt a köztársasági elnök csak a Nemzetgyűlés Politikai Bizottságának egyetértésével nevezhesse ki. Ez volt talán az egyetlen eset, amikor a minisztertanács ülésén Tildy Zoltán nyílt vitába bocsátkozott Rákosi Mátyással, mondván, hogy ez a köztársasági elnök – és tegyük hozzá: az őt delegáló Kisgazdapárt – jogkörét illuzórikussá tenné. A vitát Szakasits Árpád kompromisszumos javaslata döntötte el, amelynek nyomán az MKP javaslatát némileg enyhítve a Nemzetgyűlés Politikai Bizottságának csupán előzetes meghallgatását írta elő a törvény. Az MKP korlátozni javasolta továbbá a köztársasági elnöknek a miniszterekkel való közvetlen érintkezési jogát, és törölni javasolta a leendő elnök érdemrendek alapítására vonatkozó jogkörét. Az előbbi felvetést nem, az utóbbi javaslatot viszont elfogadta a minisztertanács, és később a

²⁰⁶ 76. sz. jegyzőkönyv g melléklete.

²⁰⁷ A Magyarország államformájáról rendelkező 1946. évi I. tc. megszületésének körülményeire többek között lásd: VIDA, 1982., RUSZOLY, 1986., FÖGLEIN, 1990., 1992. ÉS 1993., PÁRTKÖZI ÉRT., 177–179., 182–185.

²⁰⁸ 82. sz. jegyzőkönyv 3. napirendi pont. A minisztertanács által megvitattott törvénytervezet szövegét a 82/a mellékletben közöljük.

Nemzetgyűlés is. A törvényjavaslatot a minisztertanács ülését követő napon, január 24-én Tildy Zoltán miniszterelnök nyújtotta be a Nemzetgyűléshez, amelynek Közjogi és Alkotmányjogi Bizottsága január 28-án tárgyalta róla.²⁰⁹ Sulyok Dezső január 29-én terjesztette be a bizottság jelentését a Nemzetgyűléshez. A törvényjavaslat feletti általános vita január 30-án és 31-én zajlott, melynek lezárásaként a Magyarország államformájáról szóló törvényt a Nemzetgyűlés január 31-én elfogadta, és mint 1946. évi I. törvénycikket kihirdette. A következő napon, 1946. február 1-jén a Nemzetgyűlés Tildy Zoltánt közfelkiáltással köztársasági elnökké választotta.

A kormányzat, a miniszterek működése, teljesítménye

A Tildy-kormány megalakulása körüli külpolitikai nehézségek és a koalíciós egyensúly fenntartása érdekében megkötött szervezeti és személyi alkuk sorozata már előrevetítette a leendő kormány működési nehézségeit és zavarait. E zavarokat csak fokozta, hogy a pártok közötti bizalom és együttműködési szándék hiánya lépten-nyomon megnyilvánult, amit a Magyar Kommunista Párt egyre leplezetlenebb pozíciószerezési törekvései csak fokoztak.

Az új minisztériumokat (Kereskedelem- és Szövetkezetügyi Minisztérium, Tájékoztatásügyi Minisztérium) anélkül hozták létre, hogy feladatkörüket tisztázták volna. Már a megfelelő elhelyezésük és személyi apparátusuk kialakítása is gondot okozott, ennél azonban nagyobb baj volt, hogy feladatkörük kialakításához más minisztériumok feladatkörét kellett csorbítani, évtizedek óta létező, többé-kevésbé jól működő struktúrákat kellett megbontani. A szociáldemokrata vezetésű Kereskedelem- és Szövetkezetügyi Minisztérium „tartalommal” való megtöltése érdekében három kisgazdapárti irányítás alatt álló minisztériumtól (Földművelésügyi Minisztérium, Pénzügyminisztérium, Közellátásügyi Minisztérium) kellett feladat- és hatáskört elvonni, ami pártközi vitára is alkalmat adott.²¹⁰ A Tájékoztatásügyi Minisztérium feladatkörének kialakítása ugyan pártközi villongást nem eredményezett, hiszen a sajtórendészeti ügyek korábban a Miniszterelnökséghez a külföldi propaganda ügyei pedig a Külügyminisztériumhoz tartoztak, létrehozása azonban ennek ellenére vontatottan haladt, úgyannyira, hogy még 1946 elején, a Nagy Ferenc kormány hivatalba lépése idején sem épült ki megfelelően az apparátusa.²¹¹ Megszervezését a miniszteri posztra is aspiráló Balogh István ál-

²⁰⁹ MOL XVIII-1. 10. d.

²¹⁰ Részletesebben lásd a 71. sz. jegyzőkönyv 18. napirendi pontját, valamint a 71/c és d mellékletet.

²¹¹ December közepén jelölték ki a Miniszterelnökség személyzetéből azt a 23 tisztviselőt, akik az új minisztérium apparátusát képezték, de a Szociáldemokrata Párt vezetői részére készült egyik, 1946. február 7-én kelt feljegyzés igen lehangoló képet festett a parányi minisztérium belső viszonyairól, a munka elemi feltételeinek (pl. munkatársak elhelyezése, külföldi lapok és kiadványok beszerzése, Külügyminisztériummal való együttműködés stb.) hiányáról. MOL XIX-A-1-j-1945-IV-11 793. alapsz. és PIL 283. fond 10/373. ő. e.

lamtitkár²¹² és a miniszterre kinevezett Balla Antal közötti ellentét, illetve Balla Antal erélytelensége hátráltatta. A minisztérium „erős embere” a kommunista politikai államtitkár, Kállai Gyula lett, aki megfellebbezhetetlenül tartotta kezében a papírkiutalási ügyeket, és ezzel pártja az egyes lapok megjelenését, példányszámát, hatókörét nagymértékben befolyásolhatta.²¹³

Az új minisztériumok létrehozása körüli viták azonban eltörpültek amellett a zavar mellett, amit a Gazdasági Főtanács lényegében minden előzetes egyeztetés nélküli megszervezése és a Kommunista Párt kormányzati befolyásának ez által való megsokszorozása okozott. Míg más szervezetek kiépítése és feladatkörének meghatározása hónapokra elhúzódott, addig a Gazdasági Főtanács kommunista főtitkára, s túlnyomórészt az MKP-hoz kötődő apparátusa – a vitákkal, alkotmányos aggályokkal mit sem törődve – már a létrehozásáról intézkedő jogszabály megjelenése előtti másfél hónapban akkora feladat- és hatáskört szippantott magához, amilyennel évtizedek óta működő minisztériumok sem rendelkeztek.

A kormány működésére, a döntések meghozatalára jelentős részben a rögtönzés és a hektikusság nyomta rá bélyegét. Egyszerűen érthetetlen, hogy szinte valamennyi fontos kérdéstről úgy tárgyalt a kormány és úgy hozta meg döntéseit, hogy az előzetesen nem is szerepelt az ülés napirendjén, és nem volt írásbeli előterjesztés, vagy ha volt is írásbeli előterjesztés, azt az ülés napján (esetleg a minisztertanács ülésén) juttatták el az egyes miniszterekhez. Így érthető, hogy a miniszterek több esetben nem készülhettek fel kellőleg a tárgyalásra, és nem vehették igénybe saját szakapparátusuk segítségét. Néhány esetben fontos információkat nem bocsátottak a miniszterek rendelkezésére, vagy éppenséggel félreinformálták őket. Más esetekben fontos ügyeket be sem vittek a minisztertanács elé, hanem a miniszterelnök, vagy a döntéshozatali csodafegyverre nyilvánított Gazdasági Főtanács intézkedett saját hatáskörében. Ezzel szemben gondosan megtárgyalták több száz ötöd-, vagy tizedrangú minisztériumi tisztviselő soron kívüli előléptetését, sőt a politikailag kissé kényesebb személyi ügyekre kétszer-háromszor is visszatértek.

*

Rákosi Mátyás és Szakasits Árpád államminiszteri, illetve miniszterelnök-helyettesi kinevezése látszólag nem okozott nagyobb zavart és feszültséget a Kisgazdapárt köreiből, a kormány működését azonban – különösen Rákosi Mátyás bekapcsolódása és ezzel a Kommunista Párt súlyának növekedése – erőteljesen befolyásolta. A baloldal és ezen belül a Kommunista Párt részéről ettől fogva egyértelműen ő volt a meghatározó tényező. Gyakran szólalt meg, különös előszeretettel és meglehetősen elfogultsággal nyilvánított véleményt személyi kérdésekben, politikai jellegű ügyekben pedig megnyilatkozásai többnyire eldöntötték a vitát. Ezzel párhuzamosan Gerő Ernő szereplése

²¹² VIDA, 1996. 94.

²¹³ PIL 274. fond 12/24. ő. e. és 283. fond 10/373. ő. e.

a minisztertanács ülésein az előző kormány időszakához képest érezhetően visszafogottabb lett, ami persze nem jelentette azt, hogy a saját szakterületének ügyeit ne képviselte volna ugyanolyan megfélembbezhetetlen határozottsággal, mint korábban, és szükség esetén ne foglalt volna állást politikai kérdésekkel kapcsolatban is. Nagy Imre a számára új, belügyminiszteri poszton meglehetősen idegenül mozgott. Egyes jelentések joviális, ugyanakkor minden konfliktus vagy érdemi véleménynyilvánítás elől kitérő emberként jellemezték.²¹⁴ A németek kitelepítésére vonatkozó rendelet előkészítése során – saját szakapparátusa egyes tagjainak véleményét is figyelmen kívül hagyva – teljesítette a rá rótt feladatot, és a minisztertanács ülésén képviselte azt. Tulajdonképpen ez volt egyetlen emlékezetesebb szereplése a kormány egész működése alatt. Molnár Erik fegyelmezett pártkatonaként, politikai elfogultsággal terhelten képviselte a rábízott terület érdekeit. Ez különösen a hadifogolyügyek és a Vöröskereszt ügyei feletti felügyelet birtoklásáért, a társadalombiztosító szervezetek állami támogatásáért és a zsidó vagyonokkal, valamint a lakásügyekkel kapcsolatos döntések befolyásolásáért tett erőfeszítéseinél volt érzékelhető.

A Szociáldemokrata Párt korántsem nyert annyit Szakasits Árpád miniszterelnök-helyettesi kinevezésével, mint a Kommunista Párt Rákosi Mátyás kormányba küldésével. Ritkábban kapcsolódott be a vitába, s érezhetően kevesebb tekintéllyel. Megszólalásaival néhány esetben (pl. a köztársasági törvény vitája, Cs. Szabó László kinevezése stb.) diplomatikusan szembe helyezkedett a kommunista miniszterek véleményével, vagy legalábbis igyekezett jó kompromisszumot létrehozni. Nem hagyható azonban említés nélkül a magyar–szlovák tárgyalásokat előkészítő ülésen tett szerencsétlen kijelentése, amellyel megkérdőjelezte a kormány kompetenciáját a tárgyalások lefolytatására. Ezt mind kommunista, mind kisgazda részről joggal utasították vissza. Ries István igazságügyminiszter kormányzati szereplése lényeges vonásokkal egészíti ki a róla eddig alkotott képet. Igaz, az államigazgatás további „megtisztítását” célzó B-listázás előkészítése a kommunistákkal összehangolt baloldali előretörést szolgálta, a legfontosabb ügyekben (a Gazdasági Főtanács és a Jóvátételi Hivatal létrehozása, a németek kitelepítésére vonatkozó rendelet elutasítása stb.) képviselt álláspontjával azonban határozottan szembeszegült a kommunista törekvésekkel. Egyes adatok szerint igyekezett késleltetni az úgynevezett amnesztia-rendelet kiadását, amelyet szintén a Kommunista Párt szorgalmazott.²¹⁵ Általában is elmondható, hogy – nyilván a háború előtti időszakból származó szakapparátusa segítségével – törekedett a jogszabályalkotás szakszerűségének javítására. Bán Antal iparügyi miniszter ebben az időszakban visszafogottabban vett részt a minisztertanács munkájában. A szénbányák állami kezelésbe vételére, az áru- és anyagkészletek forgalmának korlátozására, illetve a kollektív szerződések-

²¹⁴ PIL 283. fond 10/373. ó. e.

²¹⁵ Lásd a 78. sz. jegyzőkönyv [54] napirendi pontját.

re vonatkozó rendlettervezet előterjesztése fűződik nevéhez, továbbá a mezőgazdasági és ipari árucseré-akció szervezése és támogatása. Rónai Sándor kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter figyelmének tekintélyes részét kötötte le a tárcája hatáskörének kiterjesztésére irányuló törekvés, beleértve nem csupán a szövetkezeti hatáskörrel kapcsolatos említett vitákat, hanem a belkereskedelem irányításának a közellátásügyi minisztertől való átvételére, illetve a külkereskedelemmel kapcsolatos egyes hatásköröknek a pénzügyminisztertől való elvonására irányuló törekvéseit is. Eredményként könyvelhető el ugyanakkor, hogy tárgyalásokat kezdett egyes környező országokkal a külkereskedelmi egyezmények előkészítése érdekében.

A Nemzeti Parasztpártot képviselő Keresztury Dezső szakmailag megalapozott előterjesztéseivel és egyes esetekben határozott kiállásával tűnt ki. Meglehetősen sok vitája támadt a baloldali – elsősorban kommunista – miniszterekkel, akik a különböző minisztériumi és egyetemi tisztségekbe kinevezendő jelöltek minden múltbeli vétkét mérhetetlenül felnagyították, illetve a sokszor nem is bizonyítható gyanúsításokat is újra és újra előhozták. Ezért fakadt ki egy alkalommal indulatosan: „Meg kell vonni végre egy hátrát, mert nincs annyi kitűnő íróértékünk, hogy megengedhessük magunknak az értékek elfürészelését.”²¹⁶

A minisztertanács 18 tagja közül kilenc képviselte a Kisgazdapártot. A koalíciós aritmetika csalóka volta azonban már abban is megnyilvánult, hogy az általuk birtokolt miniszteri posztok közül kettő (a honvédelmi és a tájékoztatásügyi) kifejezetten súlytalan volt. Rontotta a Kisgazdapárt esélyeit továbbá, hogy egyes minisztereit (Dobi István, Balla Antal) tulajdonképpen Moszkvában választották ki.²¹⁷ Dobi István tárca nélküli miniszteri posztja – azon túl, hogy ő nem kapott miniszterelnök-helyettesi hatáskört – egyáltalán nem jelentette azt a Kisgazdapárt számára, amit Rákosi Mátyás vagy Szakasits Árpád kormányba lépése a saját pártjának. A minisztertanács üléseiről felvett jegyzőkönyvek Dobi Istvánnak egyetlen érdemi megszólalását sem rögzítették, noha minden alkalommal jelen volt. Viszont igennel szavazott a németek kitelepítésére vonatkozó rendelet vitája során. Kovács Bélának, a Kisgazdapárt elsővonalbeli politikusának miniszteri működéséről nehéz képet alkotni. Egyes adatok szerint hivatalba lépését követően rögtön erős kézzel fogott hozzá a minisztérium személyi állományának átalakításához. A Nagy Imre miniszter és Donáth Ferenc politikai államtitkár által korábban kinevezett kommunista középvezetők egy részét leváltotta, s helyükre régi típusú, mezőgazdasági szakismeretekkel és közigazgatási gyakorlattal rendelkező osztályvezetőket nevezett ki.²¹⁸ Ugyanakkor azonban a minisztertanács ülésein meglehetősen visszafogott volt, ritkán szólalt meg. A szövet-

²¹⁶ 81. sz. jegyzőkönyv 44. napirendi pont.

²¹⁷ VIDA, 1996. 92–94.

²¹⁸ PIL 274. fond 7/212. ő. e. Egy másik – szociáldemokrata – forrás egyenesen úgy fogalmazott, hogy megfékezte Donáth Ferenc garázdálkodását.

kezetek feletti felügyelet kérdését kivéve, szinte egyetlen egyszer sem bocsátkozott érdemi vitába. Nem vett részt a német lakosság kitelepítésére vonatkozó rendeletervezet vitájában sem, ami különösen érthetetlen, ha – mint Nagy Ferenc írja visszaemlékezésében – a kiscgazdapártnak egyeztetett álláspontja volt a kérdéssel kapcsolatban.²¹⁹ Kovács Béla tehát meg sem kísérelt valamiféle politikai ellensúlyt képezni a kormányon belül Rákosi Mátyással vagy Szakasits Árpáddal szemben. Ezzel éppen ellentétesen értékelhető a jóformán semmiféle politikai háttérrel nem rendelkező (tulajdonképpen párton kívüli) Bárányos Károly miniszteri tevékenysége. Szinte valamennyi fontos kérdésben megszólalt. Az államigazgatás szerkezetét, a kommunista befolyás növelését szolgáló új szervezetek létesítése ellen kitartóan és szakmailag megalapozottan protestált. Több esetben politikai természetű ügyekben is kezdeményező volt. Talán ő tette a legtöbbet azért, hogy a jóvátétellel, illetve a Vörös Hadsereg és a SZEB ellátásával kapcsolatos kötelezettségek elvi, nemzetközi jogi és politikai vonatkozásairól is tárgyaljanak a minisztertanács ülésein. Ami pedig a szűkebb értelemben vett miniszteri tevékenységét illeti, néhány hét alatt működőképessé tette a korábban meglehetősen szétzilálódott minisztériumot és a közellátási apparátust, s még kommunista oldalról is elismerték, hogy Budapestnek az éhínségtől való megmentésében nagy szerepe volt.²²⁰ A harmadik fontos gazdasági tárca birtokosa, Gordon Ferenc szintén nem tartozott a párt élvonalbeli politikusai közé. Ennek ellenére igyekezett megfelelő eréllyel fellépni a rá bízott feladatok megoldása érdekében, mindenekelőtt az infláció megfékezéséért és az államháztartás egyensúlyának javításáért. Nem rajta múlt, hogy ez csak igen kis mértékben sikerült. Az államigazgatás kommunista intencióra történő átszervezése ellen ő is felemelte szavát. Gyöngyösi János külügyminiszter a kormány legaktívabb tagjai közé tartozott. Minisztertanácsai megnyilatkozásaiból érezhető, hogy igyekezett felelősen tájékozódni Nyugat és Kelet elvárásai között. A németek kitelepítése ügyében ez többé-kevésbé sikerült is. Nem rajta múlt, hogy ilyen elhibázott döntés született. A csehszlovákiai magyarság ügyének nemzetközi fórumok elé vitelére tett kísérlete ugyan csak részleges eredménnyel járt, arra mégis elegendő volt, hogy a csehszlovák kormányt közvetlen tárgyalásra kényszerítse a magyar féllel. Sajnos a tárgyalásokon nem tanúsított olyan kitartást és felkészültséget, ami a magyarság ügyét megfelelően szolgálta volna.²²¹ Antall József miniszteri működését minősíti, hogy talán az ő előterjesztéseit kellett a legtöbbször levenni a napirendről a szakszerűtlen előkészítés miatt. Ebben az időszakban végképp eldőlt, hogy az Újjáépítési Minisz-

²¹⁹ NAGY, 1990. 222–224.

²²⁰ PIL 274. fond, 9/24. ő. e. Rákosi Mátyás referátuma a Nemzetgyűlés kommunista frakciójának 1946. január 23-i ülésén.

²²¹ Fülöp Mihálynak és Sipos Péternek a XX. századi magyar külpolitikáról írt áttekintése érezhetően több megértéssel mutatja be Gyöngyösi János miniszteri tevékenységét, mint ahogyan az a korábbi történeti irodalomban, és főleg egyes kortársak visszaemlékezéseiben történt. (FÜLÖP-SIPOS, 1998. 294–342.)

térium nem válhat gazdasági csúcsmisztériummá, s a miniszter előterjesztései is a kisebb jelentőségű ügyek körül forogtak. Tombor Jenő honvédelmi miniszter helyzetét meghatározta, hogy olyan területet képviselt a kormányban, amely a vesztes háború után perifériára szorult és állandó defenzívában volt. A csehszlovák–magyar tárgyalásokkal és a németek kitelepítésével kapcsolatos felszólalásai érdemelnek figyelmet. Balla Antal tájékoztatásügyi miniszter a Tildy-kormány időszakában nem nyújtott értékelhető teljesítményt.

Tildy Zoltán miniszterelnöki tevékenysége eddig kevés figyelmet kapott a történeti kutatásban. Ajelen kötetben közölt 16 jegyzőkönyv, valamint az ezen időszakban keletkezett kormányzati irományok áttanulmányozása alapján egyéniségének és politikusi-államférfiúi teljesítményének túlnyomórészt negatív vonásai rajzolódhatnak ki. A miniszterelnök szakmai kérdésekhez, vagy az ország sorsát érintő politikai és külpolitikai kérdésekhez (az infláció megfékezése, az államháztartás egyensúlyát javító intézkedések, jóvátételi ügyek, a Vörös Hadsereg magyarországi jelenlétével kapcsolatos elvi kérdések, magyar–csehszlovák viszony stb.) elvértve, vagy legalábbis nem meghatározó módon szólott hozzá. Az egyetlen kivételt talán a köztársasági törvény vitájában való részvétele képezte. Fontos szerepe volt viszont a Gazdasági Főtanácsról és a németek kitelepítéséről szóló rendeletek elfogadtatásában. Akaratának érvényesülését azonban nem meggyőző érveléssel és ebből fakadó tekintélyével érte el, hanem a kommunista miniszterekkel való nyílt vagy kulisszák mögötti együttműködéssel. Más, például személyi ügyekkel kapcsolatban is feltűnő, hogy szinte gyorsabban jutott egyetértésre a kommunista, mint a saját pártjához tartozó miniszterekkel. A kormány munkájában megnyilvánuló hektikuság és improvizálás jelentős részben az ő számlájára írható. Ezek ismeretében még nagyobb megértéssel olvashatjuk Nagy Ferenc értékelését az ő miniszterelnöki működéséről: „Tildy Zoltán népszerűsége nagyon aláhányatlott tízhetes miniszterelnöksége alatt. [...] Tildy Zoltán maga elég gyakran igyekezett megmagyarázni engedékenységének okait, s gyakran hangoztatta, hogy sok olyan jelenséggel kell megküzdenie, amiről még a párt képviselői csoportja előtt sem beszélhet. Én tudtam, hogy ezek mögött a kijelentések mögött mindig a szovjet nyomás és a szovjet–kommunista összjáték húzódik meg. Ezt azonban a nép maga nem látta, csak azt tudta, hogy Tildy miniszterelnöksége alatt olyan mértékben rakta le az engedékenység alapjait, hogy azokat többé korrigálni nem lehetett.”²²²

---

²²² NAGY, 1990. 224.

TÁJÉKOZTATÓ A KÖTETRŐL, A SZERKESZTÉSI ÉS SZÖVEGKÖZLÉSI SZEMPONTOKRÓL

A jelen kötet a Tildy Zoltán kormányának működése (1945. november 15. – 1946. február 4.) során keletkezett valamennyi, összesen 16 db. jegyzőkönyvet tartalmazza. A jegyzőkönyvek a minisztertanácsnak a Magyar Országos Levéltárban őrzött iratfondjába tartoznak. Az iratanyag levéltári jelzete: XIX–A–83–a.

A Tildy-kormány időszakában hetente általában egy ülést tartottak. Néhány alkalommal azonban a sürgős ügyek megtárgyalására rendkívüli minisztertanácsot hívtak össze. Minden ülésről készült jegyzőkönyv. Valamennyi jegyzőkönyv géppel írt eredeti tisztázat formájában maradt fenn, amelyet – a jegyzőkönyv végén – a miniszterelnök és a jegyzőkönyv vezetését végző miniszterelnökségi adminisztratív államtitkár sajátkezű aláírásával hitelesített. A jegyzőkönyvek hitelességét igazolja továbbá, hogy a jegyzőkönyv első oldalán található „jelenléti ívet” – néhány kivételtől eltekintve – az adott ülésen részt vevő miniszterek, illetve államtitkárok sajátkezű aláírásokkal látták el. A közlés alapját ezek a jegyzőkönyvek képezik.

Minden egyes jegyzőkönyvet teljes – kihagyások nélküli – szöveggel közlünk. A jegyzőkönyvek időrendben, azaz az egykorúlag kapott sorszámozásnak megfelelő sorrendben követik egymást. A tájékozódás elősegítése céljából azonban a jegyzőkönyvek a jelen kötetben elfoglalt helyük jelölésére eggyel kezdődő szerkesztett – [ ] zárójelbe tett – sorszámot is kaptak. Például a Tildy-kormány 1945. november 15-én tartott első ülésének jegyzőkönyve – a jelen kötet első dokumentuma – [1] 68. sorszámmal szerepel. A jegyzőkönyv kötetbeli helyét tükröző, [ ]-be tett szerkesztett sorszáma és ezt követő korabeli sorszáma alatt minden jegyzőkönyv elején az eredeti formában szerepel az ülés kelte, helye és a jelenlévők felsorolása. Ezt követi a jegyzőkönyvenként egytől kezdődő sorszámmal ellátott előterjesztések (napirendi pontok) ismertetése és tárgyalása, majd jobbra húzva a hozott határozat. Miután a napirendi pontok számozását több esetben elvették, illetve egyes napirendi pontoknak, fontos miniszterelnöki bejelentéseknek nem adtak külön sorszámot, [ ]-be tett szerkesztett számokkal tettük folyamatossá a sorszámozást, amely mellett azonban az eredeti (hibás) számozást is meghagytuk.

A minisztertanács elé került ügyeket az egyes tárcák készítették elő. (A politikai szempontból fontosnak ítélt kérdéseket előzetesen pártközi értekezleten is megtárgyalták.) Már az Ideiglenes Nemzeti Kormány időszakában

szabályozták, hogy az előterjesztéseket a miniszterek előzetesen kölcsönösen megküldték egymásnak annak érdekében, hogy a társmiszterek, minisztériumuk szakapparátusának véleményét kikérve vehessenek részt az adott előterjesztés minisztertanácsai megvitatásában.

A jegyzőkönyv mellett tárcánként külön-külön borítólapba helyezve általában megtalálhatók az adott ülésen tárgyalt – a jegyzőkönyvet szervesen kiegészítő – előterjesztések, továbbá az egykorúlag készített előzetes napirendi jegyzékek, és az egyes előterjesztésekhez a Miniszterelnökségen fűzött, a minisztertanács ülésen nyilvánvalóan elmondott, megjegyzések.

Arra törekedtünk, hogy a kötet minél teljesebb képet nyújtson a minisztertanács munkájáról, a döntések megszületéséről és hátteréről. Ezért az egyes napirendi pontokhoz tartozó írásbeli előterjesztésekről minden esetben tájékoztatást adunk. Ezeknek többsége, de nem mindegyike – mint fentebb már utaltunk rá – megtalálható a jegyzőkönyv mellett. A hiányzókat igyekeztünk más levéltári fondokban felkutatni. A fontosabb napirendi pontokhoz tartozó, illetve különösen informatív előterjesztéseket az adott jegyzőkönyv mellékleteként teljes terjedelmükben közöljük. Ugyancsak mellékletként közlünk néhány további dokumentumot, amelyek a minisztertanács adott határozatának végrehajtását tükrözik, vagy fontos adalékkal szolgálnak a minisztertanács működésének az egyes döntések megszületésének bemutatásához. Azokat az előterjesztéseket, amelyeknek teljes terjedelemben való közlését nem láttuk indokoltnak, de a jegyzőkönyvben foglaltaknál több információt tartalmaznak, jegyzetben ismertetjük. Az előterjesztés meglétét, feltalálásának helyét akkor is közöljük, ha a tárgyról nem tartalmaz részletesebb információt, mint amit a jegyzőkönyvben rögzítettek.

Az egyes dokumentumok (a jegyzőkönyvek, a teljes terjedelemben közölt előterjesztések, illetve egyéb iratok) után szerkesztői záradék (legenda) található, amely a dokumentum egészére vonatkozó forráskritikai megjegyzéseket (az irat jellege, előállításának módja, eredetisége, a rajta található kiegészítések, megjegyzések, aláírások stb.) tartalmazza. Amennyiben e záradék az irat őrzési helyét (levéltári jelzetét) nem tartalmazza, az azt jelenti, hogy a közölt dokumentum a Magyar Országos Levéltárban a Minisztertanácsai jegyzőkönyvek című irategyüttesben, a MOL XIX-A-83-a jelzet alatt található. Amennyiben egyes mellékleteket más irategyüttesben fellelt eredeti alapján közlünk, a szerkesztői záradékban természetesen az őrzési helyet, illetve az ennek megfelelő levéltári jelzetet adjuk meg.

A jegyzőkönyvek egyes napirendi pontjaihoz, illetve a mellékletek egyes részeihez fűzött szövegkritikai megjegyzéseket és tárgyi magyarázatokat, illetve az adott kérdésben való további tájékozódást segítő irodalmi utalásokat lapalji jegyzetben adjuk meg. Ezeket jegyzőkönyvenként előlről kezdődő sorszámossal láttuk el. A dokumentumokban szereplő személyekre vonatkozó jegyzetekben a főbb életrajzi adatok közlése mellett általában csak az adott időszakban viselt tisztségét, illetve ekkori tevékenységét ismertetjük. Ettől általában csak a kötet „főszereplői”, a minisztertanács tagjai és az államtit-

károk, illetve néhány további, az itt tárgyalt eseményekben fontos szerepet betöltő személy esetében tértünk el: az ő esetükben tömören bár, de a teljes pályakép felvázolására törekedtünk. A minisztertanács által tárgyalt személyi ügyek (kinevezés, előléptetés, felmentés) szereplőiről csak abban az esetben közlünk részletesebb életrajzi adatokat, ha a kinevezés a VI., vagy annál magasabb fizetési osztályba történt, illetve, ha úgy ítéltük meg, hogy az ügy politikai, igazgatástörténeti stb. szempontból a korra jellemző adalékkal szolgálhat.

A szerkesztés során a dokumentumok szöveghű közléséhez ragaszkodtunk, azzal a megszorítással, hogy a jelenleg érvényes helyesírási szabályoktól való eltérést külön jelölés nélkül korrigáltuk. A teljesen nyilvánvaló elírást (leírási hibát) is korrigáltuk, erre azonban minden egyes esetben jegyzetben utalunk. A szöveg értelmezése szempontjából szükségesnek tartott szöveg-kiegészítéseket szögletes zárójelbe helyeztük. Változatlanul hagytuk a feltűnő, esetleg csak a mondat teljes átírásával javítható szövegezési hibákat, amelyekre [sic!] jelöléssel hívjuk fel a figyelmet.

* * *

A minisztertanács elé nagy számban kerültek személyi ügyek. Ennek az a magyarázata, hogy a vonatkozó jogszabályok – részben az államháztartást terhelő kiadások mérséklése, részben az egységes eljárás biztosítása érdekében – a soron kívüli előléptetéseket, illetve a kinevezésnek a jogszabályokban előírt képesítési kellékek hiánya esetén történő engedélyezését a minisztertanács hatáskörébe utalta. Hasonló okokból ugyancsak a minisztertanács hatáskörébe utalták a jogszabályok a politikai természetű rehabilitációs kérelmek elbírálását.

A leggyakrabban hivatkozott jogszabályokat, illetve azon belüli §-okat az alábbiakban tekintem át, egyúttal jelzem, hogy ezek ismertetésére az egyes napirendi pontokhoz fűzött jegyzetekben már nem térek vissza.

Az 1150/1945. ME sz. rendelet (MK 1945. május 4., 21. sz.) a közszolgálati alkalmazáshoz előírt képesítési kellékekről kimondta, hogy a korábban kiadott és hatályban levő törvényekben és rendeletekben előírt képesítési kellékek megléte, illetve ezek igazolása általában továbbra is szükséges. A 2. § ugyanakkor felhatalmazta az illetékes minisztert, hogy indokolt esetben az előírt képesítést elengedje. Végleges alkalmazás esetén azonban csak a kormány engedhetette el a képesítési kellék meglétét, ha az érvényes rendelkezések főiskolai (vagy annál magasabb) végzettséget írtak elő.

A 2500/1945. ME sz. rendelet (MK 1945. június 17., 54 sz.) a közszolgálati illetmények és nyugellátások rendezéséről intézkedett, és egyben meghatározta az állami, vármegyei, városi, községi stb. alkalmazottaknak, valamint a honvédség és a rendőrség személyi állományának fizetési osztályokba és fokozatokba sorolásának feltételeit, valamint a hivatali előmenetel rendjét. (Az egyes fizetési osztályokhoz és fokozatokhoz rendelt illetményeket, illetve nyugellátást az inflációt követve időről időre külön rendelettel állapították meg.)

A 3. § szabályozta az előléptetések rendjét, meghatározta a soron kívüli előléptetési lehetőségeket, egyben azonban maximálta is azt az arányt, amelyet a soron kívül előléptetettek száma az ugyanazon fizetési osztályba sorolt összes alkalmazott számához képest elérhetett.

A 6. § az egyetemi nyilvános rendes és rendkívüli tanárok kinevezését szabályozta. A § (4) bekezdése lehetővé tette, hogy az egyetemi nyilvános rendes tanár korábbi, bármely területen teljesített szolgálatát – tudományos érdemeinek elismeréséül – a fizetési osztályba és fokozatba sorolás szempontjából beszámítsák. Ennek eldöntését azonban a minisztertanács hatáskörébe utalta.

A rendelet 49. §-a pedig – a háborút követő rendkívüli helyzetre, az államapparátus szétzilált állapotára való tekintettel – megengedte, hogy a szolgálat érdekében a minisztertanács hozzájárulásától függően 1945. december 31-éig a rendelet előírásaitól eltérően (a szabályszerű előmenetelt és a képesítési előírásokat figyelmen kívül hagyva) is eszközölhessenek kinevezéseket. Sőt a belügyminiszter az államrendőrséghez történő kinevezésekről saját hatáskörében dönthetett, csupán a kinevezettek névjegyzékét kellett utólag a minisztertanácsnak bemutatnia.

A 9590/1945. ME sz. rendelet (MK 1945. október 18., 154. sz.) a szocialista (kommunista, szociáldemokrata), antifasiszta vagy demokratikus meggyőződés, magatartás, illetve tevékenység miatt – ideértve az 1918–1919. évi forradalmak érdekében kifejtett tevékenységet is – egyes személyeket ért hátrányok megszüntetését rendelte el.

A 8. és 9. § értelmében a közzolgálatból a fenti politikai magatartás miatt elbocsátott vagy az előléptetésben mellőzött személyek kérhették a közzolgálatba való visszavételüket, vagy e helyett nyugdíjjogosultságuk megállapítását, illetőleg a mellőzés időpontjára visszaható hatállyal való megfelelő előléptetésüket. A sérelmet szenvedett elhalálózása esetén az ellátásra jogosult hozzátartozók kérhették ellátási igényük megállapítását. A kérelmet az adott közzolgálati ág szerint illetékes miniszterhez kellett benyújtani, akinek előterjesztése alapján a kérelemről a minisztertanács határozott.

* * *

A bevezető tanulmány egyrészt a kormány létrejöttéről és összetételéről, másrészt programjáról és ezzel összefüggő néhány intézkedéséről, végül pedig néhány fontos döntés megszületésének körülményeiről ad tájékoztatást.

A kötet használatát, az abban való tájékozódást az ülések napirendi pontjainak jegyzéke, továbbá háromféle mutató segíti. A tárgymutató a közölt teljes szöveg-anyagban előforduló tárgyi vonatkozásokról (bel- és külpolitikai események, egyezmények, továbbá jogszabályok tárgya, intézmények neve, az államigazgatás zavartalan működését szolgáló intézkedések stb.) a tárgyszavak betűrendje szerint ad tájékoztatást, amit csak kis mértékben módosít az azonos államigazgatási ághoz tartozó ügyek esetenként egy közös cím alá csoportosítása. A földrajzi nevek és személynevek mutatója ugyancsak

alfabetikus rendben ad tájékoztatást a kötetben előforduló nevekről. Mindhárom mutató az adott tárgy illetve név kötetben belüli előfordulására az oldalszám feltüntetésével utal. A személynévmutatóban félkövér számokkal utalunk arra az oldalra, ahol az illető személyről részletesebb adatok találhatóak.

Táblázat nyújt áttekintést az egyes ülések résztvevőiről, külön csoportosítva a minisztereket (a kormány tagjait) és az őket esetenként helyettesítő államtitkárokat. A kötetben előforduló rövidítésekről jegyzék ad tájékoztatást. Ugyancsak külön jegyzékben adjuk meg a hivatkozott szakirodalom pontos bibliográfiai adatait, továbbá a hivatkozott levéltári jelzetek feloldását.

A kötetet a kormány tagjainak arcképeiből készült összeállítás, illetve néhány irat fakszimiléje egészíti ki.

* * *

Jelen kötet a Nemzeti Kulturális Alapprogram Levéltári Szakkollégiuma több éven át nyújtott nagyvonalú támogatásával jött létre, amiért ezúton is köszönetet mondok.

Külön köszönöm Gecsényi Lajosnak, a Magyar Országos Levéltár főigazgatójának a kézirat elkészítéséhez nyújtott támogatását és megértő türelmét, valamint a megjelentetés feltételeinek megteremtését. Köszönöm Izsák Lajos professzor úrnak, a kötet lektorának segítségét, tanácsait.

Köszönet illeti Szűcs Lászlót, aki eddig megjelentetett köteteivel biztos fogódzót és mércét teremtett az elvégzendő munkához, s a teljes kézirat elolvasása alapján bíráló észrevételekkel és jó néhány adat rendelkezésemre bocsátásával segítette a szöveg véglegesítését. Gyarmati György, Kisasszony Éva és T. Varga György a kézirat egy-egy részletének elolvasása után adott hasznos tanácsokat. Olmosi Zoltán és Szabó Dóra a teljes kézirat átnézésével, a szerkesztésben való közreműködéssel segítette munkámat.

Köszönetet mondok továbbá a Magyar Országos Levéltár V. osztálya munkatársainak a kollegiális segítőkészségért, illetve a Politikatörténeti Intézet Levéltára és az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára munkatársainak a kutatószolgálat útján nyújtott segítségért.

Megköszönöm Faludi Pálnénak és Jánossy Krisztinának a szövegek leírását, valamint Fodor Gábornak a műszaki szerkesztés és kivitelezés terén végzett kiváló munkáját.

Budapest, 2005. június

G. Vass István

A MINISZTERTANÁCSI
ÜLÉSEK
JEGYZŐKÖNYVEI

[1] 68.

JEGYZŐKÖNYV

az 1945. évi november hó 15-én 13 óra 50 perckor a Nemzetgyűlés elnöki szobájában Tildy Zoltán elnöklete alatt tartott minisztertanácsról

Jelen voltak:

<i>Rákosi Mátyás</i> államminiszter	<i>Keresztury Dezső</i> vallás- és közoktatásügyi miniszter
<i>Szakasits Árpád</i> államminiszter	<i>Dr. Ries István</i> igazságügyminiszter
<i>Dobi István</i> államminiszter	<i>Dr. Molnár Erik</i> népjóléti miniszter
<i>Gyöngyösi János</i> külügyminiszter	<i>Bárános Károly</i> közellátásügyi miniszter
<i>Nagy Imre</i> belügyminiszter	<i>Antall József</i> újjáépítési miniszter
<i>Gordon Ferenc</i> pénzügyminiszter	<i>Gerő Ernő</i> közlekedésügyi miniszter
<i>Kovács Béla</i> földművelésügyi miniszter	<i>Balla Antal</i> tájékoztatás[ügyi] miniszter
<i>Bán Antal</i> iparügyi miniszter	<i>Dr. Bojta Ernő Béla</i> miniszterelnökségi adminisztratív államtitkár, a minisztertanács jegyzője
<i>Rónai Sándor</i> kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter	

[1]

[Tildy] *Miniszterelnök* megnyitja a minisztertanácsot: A Politikai Bizottság¹ előtt vázolja [majd], hogy milyen nehéz feladatot teljesített az előző kormány, és ha néhány szempontból az új kormány feladata könnyebbnek is látszik, nagyon komoly nehézségekkel kell majd megküzdenie. Ennek áthidalásánál segítségül lesz az a program, amelynek elveit már a választások alkalmával kifejtették.² Ezt a programot gyakorlatilag végre kell majd hajtani. Felkéri a társminisztereket, hogy mindegyik a maga tárcája körében mielőbb állítsa össze terveit úgy, hogy egységes kormány-nyilatkozatot lehessen előterjeszteni. Szükséges, hogy néhány napon belül megkapja a társminiszterek elgondolásait, ha szükséges az egyes tárcák programját külön is megbeszélés tárgyává hajlandó tenni. Szükséges, hogy a minisztertanács még a Nemzetgyűlés összehívása előtt a kormány feladatait meghatározza és teljesen kifejecesedett

¹ Feltehetőleg a Nemzetgyűlés Politikai Bizottságára utalt.

² Utalás a Nemzeti Függetlenségi Frontba tömörült pártok 1945. október 23-án elfogadott, illetve közzétett közös nyilatkozatára.

álláspontot fejezhessen ki.³ A végrehajtás első előfeltétele, hogy fenntartás nélkül együtt tudjon működni a kormány. Sürgősnek tartja azt, hogy az új kormány azonnal hivatalba lépjen, és ezért az új miniszterek még a pénteki nap⁴ folyamán, lehetőleg reggel 9 órakor, foglalják el hivatalukat.

[2]

[*Tildy miniszterelnök:*] Az államminiszterek⁵ elhelyezéséről mielőbb gondoskodik, mert ha kisebb is hivatali apparátus-szükségletük, mégis alkalmas munkahellyel és személyzettel kell rendelkezniük. Az az elhatározása, hogy az államminiszterek hivatalaikat a Miniszterelnökségen tartásák, ugyan úgy, mint a Tájékoztató Minisztérium. Az utóbbi minisztérium az egész kormányé legyen, de vannak pártszempontok is, amelyeket figyelembe kell venni, és éppen ezért az egymással való érintkezés és együttes elhelyezés volna a helyes megoldás. A lemondott minisztereket értesíteni kell, hogy a hivatalok átvétele a holnapi nap folyamán megtörténik. Gondoskodni fog a minisztertanács mielőbbi üléséről, hogy a munkát megkezdhessék.

[*Kovács Földművelésügyi miniszter:* utal arra, hogy a lelépő miniszterek közreműködése a folyó ügyekben még szükséges.

[*Tildy Miniszterelnök:* ez nem lehet akadálya a hivatal átadásának, mert a lemondott miniszterek a folyamatosságot az új miniszterekkel való tárgyalások és megbeszélések kapcsán biztosíthatják, és a folyamatos ügyeket így együttesen irányíthatják.

Minisztertanács a miniszterelnök bejelentését tudomásul vette.

[3]

[*Tildy Miniszterelnök:* szükséges továbbá az államtitkári kérdés rendezése, és ha a pártok képviselői már most előterjeszthetik ez irányú elhatározásaikat, úgy a kérdést most véglegezni lehet. Nyilatkozzon a két munkaspárt, hogyan jelölték ki a politikai államtitkárokat.

Minisztertanács a miniszterelnök bejelentését tudomásul vette.

[*Rákosi Mátyás államminiszter:* arra való figyelemmel, hogy megváltozott a kormány összetétele, kisebb pártközi értekezletre van szükség, és felkéri a miniszterelnököt, hogy az összehívás tekintetében rendelkezék.

---

³ Lásd e kötetben az 1945. november 29-én tartott 72. sz. ülés jegyzőkönyvének [1] napirendi pontját

⁴ Azaz a következő napon.

⁵ Az államminiszteri posztok létesítéséről lásd VIDA, 1996. 88–94. PÁRTKÖZI ÉRT., 166–167. (55. sz. dokumentum), valamint a Dálnoki Miklós Béla elnöklétével ugyanezen a napon, november 15-én délelőtt 11 órakor tartott minisztertanács ülés 1. napirendi pontját (DMB MT. JKV. B KÖTET, 562. (67. ülés).

[1] 68. 1945. november 15.

[Tildy] *Miniszterelnök*: folyó hó 16. napjának délelőtt 11 órájára összehívja a pártközi értekezletet a Miniszterelnökségre az államtitkári kérdések rendezésével kapcsolatban.⁶

Minisztertanács a miniszterelnök bejelentését tudomásul vette.

[4]

Rákosi Mátyás államminiszter: megemlíti a miniszterelnök-helyetteség kérdését.

[Tildy] *Miniszterelnök*: a legközelebbi ülésen ez megbeszélés tárgyát fogja képezni.⁷

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.

Minisztertanács du. 14 óra 5 perckor ért véget.

K. m. f.

Bojta Ernő Béla

Tildy Zoltán

Géppel írt tisztázat a miniszterelnök és a jegyzőkönyvvezető sajátkezű aláírásával. Az ülésen valamennyi miniszter részt vett, s a „jelen voltak” felsorolása mellett a jegyzőkönyvet sajátkezű aláírásával látta el.

A tárgyalat napirendi pontokhoz kapcsolódó előterjesztés a jegyzőkönyv mellett nem található, miután valamennyit szóbeli előterjesztés alapján tárgyalták.

---

⁶ A *Népszava* 1945. november 17-i számában megjelent sajtóközlemény (*Új államtitkárok*) szerint november 16-án a tervezett pártközi értekezlet megtartották, s az államtitkárok többségének személyéről megegyeztek (PÁRTKÖZI ÉRT., 168.). A Nemzetgyűlés Elnökségéhez teendő javaslatról a minisztertanács az 1945. november 21-i ülésén döntött. (Lásd a 70. sz. jegyzőkönyv [4] napirendi pontját.)

⁷ Lásd 70. sz. jegyzőkönyv [3], és a 72. sz. jegyzőkönyv 1. napirendi pontját. A miniszterelnökhelyettesi poszt létesítéséről bővebben lásd e kötet bevezetőjét.

[2] 69.

JEGYZŐKÖNYV

az 1945. évi november hó 19-én 1/2 3 órakor a miniszterelnök szobájában
Tildy Zoltán elnöklete alatt tartott minisztertanácsról

Jelen voltak:

<i>Rákosi Mátyás</i> államminiszter	<i>Keresztury Dezső</i> vallás- és
<i>Szakasits Árpád</i> államminiszter	közoktatásügyi miniszter
<i>Dobi István</i> államminiszter	<i>Dr. Ries István</i> igazságügyi miniszter
<i>Gyöngyösi János</i> külügyminiszter	<i>Tombor Jenő</i> honvédelmi miniszter
<i>Nagy Imre</i> belügyminiszter	<i>Dr. Molnár Erik</i> népjóléti miniszter
<i>Gordon Ferenc</i> pénzügyminiszter	<i>Bárányos Károly</i> közellátásügyi
<i>Kovács Béla</i> földművelésügyi	miniszter
miniszter	<i>Antall József</i> újjáépítési miniszter
<i>Bán Antal</i> iparügyi miniszter	<i>Gerő Ernő</i> közlekedésügyi miniszter
<i>Rónai Sándor</i> kereskedelem- és	<i>Balla Antal</i> tájékoztatás[ügy]i
szövetkezet[ügy]i miniszter	miniszter

[1]

[*Tildy*] *Miniszterelnök* megnyitja a minisztertanácsot és előterjeszti, hogy a minisztertanács tegyen javaslatot dr. Balogh István nemzetgyűlési képviselőnek a Miniszterelnökség politikai államtitkárává való kinevezése végett a Nemzetgyűlés Elnökségéhez.¹

---

¹ Az előterjesztés fogalmazványa megtalálható: XIX-A-1-j-III-11 013/1945. ikt. számon (10 474/1945. alapsz.). Ugyanitt megtalálható az Ideiglenes Nemzetgyűlés Elnöksége által Zsedényi Béla elnök aláírásával kiadott, 1945. november 22-én keltezett kinevezési okmány eredeti példánya is.

Balogh István (1894–1976) Szeged alsóvárosi plébános, kisgazdapárti politikus 1944-től az Ideiglenes Nemzetgyűlés tagja. 1944. december 23-tól 1947. június 3-ig miniszterelnökségi államtitkár, illetve politikai államtitkár. (1945. augusztus 29. előtt miniszterelnökségi államtitkárként, ezt követően 1947. június 3-ig politikai államtitkárként szerepelt a minisztertanácsi jegyzőkönyvekben.) 1947. február 19-től június 3-ig a Kisgazdapárt főtitkára. 1947. június 21-től az általa alapított Független Magyar Demokrata Párt vezetője volt. 1949 tavaszán pártjával csatlakozott a Függetlenségi Népfronthoz. Részt vett a papi békemozgalom megalakításában (1950). Később visszatért az egyházi szolgálatba.

[2] 69. 1945. november 19.

Minisztertanács a miniszterelnök előterjesztéséhez hozzájárult.

Minisztertanács 14 óra 40 perckor ért véget.

K. m. f.

Tildy Zoltán

Géppel írt tisztázat a miniszterelnök sajátkezű aláírásával. Az ülésen valamennyi miniszter részt vett, és a „jelen voltak” felsorolása mellett a jegyzőkönyvet sajátkezű aláírásával látta el. Viszont az ülésen sem Balogh István, sem Bojta Béla miniszterelnökségi államtitkár nem vett részt.

A jegyzőkönyv mellett előterjesztés vagy egyéb melléklet nem található.

[3] 70.

JEGYZŐKÖNYV

az 1945. évi november hó 21-én du. 3 órakor a miniszterelnökség minisztertanácsai termében Tildy Zoltán elnöklete alatt tartott minisztertanácsról

Jelen voltak:

<i>Rákosi Mátyás</i> államminiszter	<i>Dr. Ries István</i> igazságügyminiszter
<i>Szakasits Árpád</i> államminiszter	<i>Tombor Jenő</i> honvédelmi miniszter
<i>Dobi István</i> államminiszter	<i>Dr. Molnár Erik</i> népjóléti miniszter
<i>Gyöngyösi János</i> külügyminiszter	<i>Bárányos Károly</i> közellátásügyi miniszter
<i>Nagy Imre</i> belügyminiszter	<i>Antall József</i> újjáépítési miniszter
<i>Gordon Ferenc</i> pénzügyminiszter	<i>Gerő Ernő</i> közlekedésügyi miniszter
<i>Kovács Béla</i> földművelésügyi miniszter	<i>Balla Antal</i> tájékoztatás[ügyi] miniszter
<i>Bán Antal</i> iparügyi miniszter	<i>Dr. Balogh István</i> miniszterelnökségi politikai államtitkár
<i>Rónai Sándor</i> kereskedelem- és szövetkezet[ügyi] miniszter	<i>Dr. Bojta Ernő Béla</i> miniszterelnökségi adminisztratív államtitkár, a minisztertanács jegyzője
<i>Keresztury Dezső</i> vallás- és közoktatásügyi miniszter	

[1]

[*Tildy miniszterelnök:* az új kormány első rendes minisztertanácsai ülésén köszönti a minisztertanács tagjait abban a tudatban, hogy átérzik rendkívüli felelősségüket. Óriásiak a feladatok, de ezeket csak úgy lehet megoldani, ha a legteljesebb egyetértésben működnek. Amint a múltban megszilárdult az egység, úgy reméli, hogy a jövőre is teljessé válik.

[2]

[*Tildy miniszterelnök:*] Bejelenti, hogy Vorosilov marsall visszaadta a kormány látogatását, a mai napon délben két órakor felkereste őt a miniszterelnökségen. Megköszönte a marsallnak azt a határtalan kedves fogadtatást, amelyben a kormány tagjait részesítette.¹ A marsall látogatása az összkormányoknak szólt, s névjegyét itt hagyta valamennyi miniszter számára.

---

¹ Vorosilov marsall 1945. november 19-én fogadta a kormány tagjait. A kölcsönös látogatásokról

[3] 70. 1945. november 21.

Ezután miniszterelnök felkéri dr. Balogh István miniszterelnökségi politikai államtitkárt, hogy a miniszterelnöki bejelentéseket tegye meg.

[3] 1.

Dr. Balogh István: bejelenti, hogy a miniszterelnöknek Rákosi Mátyás és Szakasits Árpád államminiszterek a helyettesei.²

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.

[4] 2.

Dr. Balogh István: bejelenti, hogy a politikai államtitkárok a miniszterek távozásával egyidejűleg lemondottak,³ tehát szükséges, hogy az új államtitkárok kinevezése megtörténjék. Előterjeszti a pártok által összeállított névsort és kinevezésükre a Nemzetgyűlés Elnökségéhez történő javaslatához a minisztertanács hozzájárulását kéri. A Miniszterelnökséghez Millok Sándort, a Belügyminisztériumhoz Reisinger Ferencet és Gulácsy Györgyöt, a Pénzügyminisztériumhoz Antos Istvánt és dr. Kemény Györgyöt, a Földművelésügyi Minisztériumhoz Donáth Ferencet, Vásáry Józsefet és Takács Ferencet, az Iparügyi Minisztériumhoz Nógrádi Sándort és Mistéth Endrét, a Kereskedelemügyi Minisztériumhoz [sic!] dr. Dulin Jenőt és Jócsik Lajost, az Igazságügyminisztériumhoz dr. Pfeiffer Zoltánt, a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztériumhoz Bereczky Albertet, a Honvédelmi Minisztériumhoz Zentai Vilmost, a Népjóléti Minisztériumhoz dr. Zsebők Zoltánt és dr. Cseh-Szombathy Lászlót, a Közlekedésügyi Minisztériumhoz dr. Varga Lajost, az Újjáépítési Minisztériumhoz Adorján Jánost és a Tájékoztatásügyi Minisztériumhoz Kállai Gyulát hozza javaslatba.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult azzal, hogy a javaslatban szereplőknek politikai államtitkárrá való kinevezése végett a Nemzetgyűlés Elnökségéhez előterjesztés tétessék.⁴

[5] 3.

Dr. Balogh István: előterjeszti javaslatát Bencsik Gyula újjáépítési minisztériumi szerződéses tisztviselő részére államtitkári cím adományozása tárgyában.

---

hírt adott a *Szabad Nép* 1945. november 21-i és 22-i száma. Lásd: VIDA, 1996. 82. A kormány tagjainak Vorosilov marsallnál tett látogatásáról közleményt adott ki a TASSZ szovjet hírügynökség is, amelyben röviden ismertette Tildy Zoltán ez alkalomból mondott beszédét. *Magyar Szó* (Novisád), 1945. november 22.

² Vö. 68/4. és 72/1. napirendi pont.

³ Az előző kormány politikai államtitkárai lemondásával, illetve felmentésével kapcsolatban lásd e kötetben a 73. sz. jegyzőkönyv 13. napirendi pontját.

⁴ 1945. november 16-án – ahogyan azt Tildy Zoltán miniszterelnök a kormány alakuló ülésén bejelentette (lásd a 68. sz. jegyzőkönyv 3. napirendi pontját) – a pártközi értekezlet valóban meg-

tárgyalta az államtitkári posztoknak az egyes pártok között történő elosztását. Az ekkor elfogadott névsort a *Népszava* november 17-ei száma közölte, egyúttal jelezve, hogy a posztok pártok közötti felosztásában ugyan már megegyeztek, de a kinevezendők személyében még nem minden esetben. A további egyezkedés során állapodtak meg *Reisinger Ferenc*, *Gulácsy György*, *Antos István*, *Nógrádi Sándor* (a *Népszava* híradásában még *Osztróvszky Ferenc* neve szerepelt az MKP jelöltjeként), *Varga Lajos* (a *Népszava* híradása szerint az FKgP eredetileg erre a posztra *Dulin Jenőt* jelölte), *Zsebők Zoltán* és *Cseh-Szombathy László* kinevezésében. Az előterjesztésben nem szerepel a Külügyminisztériumhoz és Közellátásügyi Minisztériumhoz kinevezendő politikai államtitkárokra vonatkozó javaslat, pedig a *Népszava* hivatkozott tudósítása szerint már a november 16-ai ülésen megállapodtak, hogy a Közellátásügyi Minisztériumhoz *Szobek Andrást* (MKP) javasolják. Tildy Zoltán miniszterelnök 1945. november 23-án kiadmányozta a Nemzetgyűlés Elnökségéhez ez ügyben intézett átiratot, amely a fent felsoroltak mellett már *Szobek András* nevét is tartalmazta (MOL XIX-A-1-j-1945-III-11 081. alapszám). Feltehető tehát, hogy a jegyzőkönyvből csak jegyzőkönyv-vezetési figyelmenlenség miatt maradt ki a neve.

Millok Sándor (1987–1959) tisztviselő, szociáldemokrata politikus. 1931-től 1944-ig a budapesti törvényhatósági bizottság tagja, 1941-től 1944-ig a *Népszava* felelős szerkesztője. 1944-ben az országot megszálló németek letartóztatták. 1945. június 13-tól 1946. június 11-ig miniszterelnökségi politikai államtitkár, 1945. augusztus 31-től 1947. május 31-ig hazahozatali kormánybiztos. 1948-ban kizárták a Szociáldemokrata Pártból.

Reisinger Ferenc (1880–1955) asztalos, szociáldemokrata politikus. Az 1918. novemberi forradalom után Miskolc város kormánybiztos-főispánja, majd a Tanácsköztársaság idején a vármegyei intézőbizottság és a városi direktorium tagja. 1922-től az SZDP Miskolc városi titkára, 1922-től 1939-ig nemzetgyűlési, illetve országgyűlési képviselő. 1945 novemberétől 1949-ig ismét nemzetgyűlési képviselő. 1945. november 23-tól 1947. június 14-éig belügyminisztériumi politikai államtitkár, majd 1950-ben történt nyugdíjazásáig országos erdészeti felügyelő.

Dr. Gulácsy György (1908–1979) ügyvéd, kiszagdapárti politikus. 1931-től volt tagja a Független Kiszagdapártnak, 1936-tól a párt ügyésze. Részt vett az ellenállási mozgalomban. 1945 januárjától májusig a Budapesti Nemzeti Bizottság titkára, majd 1945 októberéig a Fővárosi Törvényhatósági Bizottság kiszagdapárti csoportjának vezetője. 1945 áprilisától 1947 augusztusáig nemzetgyűlési képviselő. 1945. november 23-tól belügyminisztériumi politikai államtitkár. 1947. augusztus 27-től törökországi magyar követ. 1949 tavaszán elhagyta állomáshelyét, emigrált. 1963-ban hazatért.

Antos István (1908–1960) közgazdász, papírkereskedő, majd nyomda- és kiadótulajdonos, 1945-től kommunista politikus. 1945-ben az Országos Gazdasági Tanács főtitkára, 1945. november 23-tól 1951. január 27-éig pénzügyminisztériumi politikai államtitkár, majd 1955. január 10-ig, illetve 1956. november 16-tól 1957. május 9-ig a pénzügyminiszter első helyettese. Ezt követően haláláig pénzügyminiszter.

Kemény György (1888–1976) közgazdász, újságíró, szociáldemokrata párti gazdasági szakértő. 1945. november 23-tól a Pénzügyminisztérium politikai államtitkára. 1946-ban a pénzügyi stabilizációs program egyik előkészítője. 1947 végén tisztségéről lemondott. 1948 augusztusában Angliába emigrált, ahol szakirodalmi munkásságot fejtett ki. 1951-től 1959-ig a Szabad Európa Rádió gazdasági munkatársa.

Donáth Ferenc (1913–1986) jogász, kommunista politikus. 1934-től kommunista párttag, 1936-ban a Márciusi Front egyik szervezője. 1945-ben az Országos Földbirtokrendező Tanács elnökhelyettese. 1945. november 23-tól 1948 januárjáig a Földművelésügyi Minisztérium politikai államtitkára. 1951-ben koholt vádak alapján elítélték, majd 1954-ben rehabilitálták. 1956-ban a Nagy Imre-kormány miniszterelnökségének titkárságán dolgozott. A forradalom alatti tevékenységéért 1958-ban 12 évi börtönbüntetésre ítélték. 1960-ban amnesztiával szabadult. Ezt követően agrártörténeti tudományos kutatásokat és publikációs tevékenységet folytatott.

Vásáry József (1890–1975) gazdálkodó, kiszagdapárti politikus. 1929-től 1944-ig felsőházi tag. 1944 decemberétől az Ideiglenes Nemzetgyűlés tagja. 1944. december 23-tól 1946. március 22-ig földművelésügyi politikai államtitkár. 1946. március 12-én húsz társával együtt kizárták a Kiszagdapártból. A magyar Szabadság Párt, majd a Magyar Függetlenségi Párt tagja lett. 1956-ban részt vett a Magyar Szabadság Párt újjászervezésében.

Takács Ferenc (1893–1956) kőműves, szociáldemokrata politikus. 1935-ben országgyűlési képviselő, 1936-ban pártja tiszántúli területi titkára lett. 1944 decemberében részt vett az Ide-

iglenes Nemzetgyűlés előkészítésében. 1948 áprilisáig tagja volt a törvényhozó testületnek. 1944. december 22-től 1945. június 1-jéig iparügyi miniszter. 1945. szeptember 6-tól tagja az Ideiglenes Nemzetgyűlés Politikai Bizottságának. 1945. november 21-től 1948. április 19-ig földművelésügyi politikai államtitkár. 1950-ben letartóztatták és tizenkét évi börtönbüntetésre ítélték. Halála után rehabilitálták.

Nógrádi Sándor (1894–1971) vasmunkás, kommunista politikus. A Tanácsköztársaság levere után a Csehszlovák Kommunista Ifjúsági Szövetség egyik titkára, később Romániában, Franciaországban és a Szovjetunióban tevékenykedett. 1944-ben részt vett a magyar partizánmozgalm megszervezésében. 1944 decemberétől 1967-ig a nemzetgyűlés, illetve az országgyűlés tagja. 1944. decemberétől az MKP észak-magyarországi területi pártbizottságának titkára. 1945. november 23-ától 1947. január 16-áig iparügyi minisztériumi, majd 1947. november 12-től miniszterelnökségi politikai államtitkár. 1949-től 1956-ig honvédelmi miniszterhelyettes, egyben a Néphadsereg Politikai Főcsoportjának főnöke. 1957–1960 között pekingi és hanoi nagykövet.

Mistéth Endre (1912–?) építészmérnök, kiszgadzapárti politikus. 1945. november 23-tól 1946. július 21-ig iparügyi minisztériumi politikai államtitkár, 1946. július 21-től október 12-ig újjáépítési, majd 1947. január 14-ig építés- és közmunkaügyi miniszter. 1947-ben az úgynevezett Köztársaság elleni összeesküvés ügy kapcsán rendezett politikai perben elítélték. 1955-ben szabadult. 1956 után a VIZITERV szakági főmérnöke és főstatikusa, a műszaki tudományok kandidátusa, majd doktora. Több hazai és külföldi híd tervezője. 1983-tól címzetes egyetemi tanár.

Dulín Jenő (1889–1959) ügyvéd, lapszerkesztő, kiszgadzapárti politikus. 1931-ben lépett be a Független Kiszgadzapártba, 1935-től 1939-ig országgyűlési képviselő. 1945 májusától a Tolna Vármegyei Nemzeti Bizottság elnöke, 1945. június 24-étől az Ideiglenes Nemzetgyűlés tagja. 1945. november 23-tól a Kereskedelem- és Szövetkezetügyi Minisztérium, 1946. február 27-től a Belügyminisztérium, 1947. június 14-től 1950-ig az Igazságügyminisztérium politikai államtitkára. 1945-től 1953-ig nemzetgyűlési, illetve országgyűlési képviselő.

Jócsik Lajos (1910–1980) újságíró, lapszerkesztő, parasztpárti politikus. Az 1920-as években részt vett a szlovákiai magyar ifjúsági szervezetek munkájában, majd a szlovákiai magyar értelmiség Sarló-mozgalmában. 1938-tól – az első bécsi döntés után – Budapesten élt. 1940–1942-ben Móricz Zsigmonddal együtt a Kelet Népe című folyóirat szerkesztője. 1945 elejétől részt vett a Nemzeti Parasztpárt újjászervezésében, s dolgozott a párt apparátusában, illetve beválasztották vezető testületeibe is. 1945. június 24-től 1947 augusztusáig a törvényhozás tagja. 1945. november 23-tól 1949. januárjáig a Kereskedelem- és Szövetkezetügyi Minisztérium politikai államtitkára. 1946–1949 között áttelepítési kormánybiztos, a csehszlovák–magyar lakosságcsere-egyezmény végrehajtásának egyik irányítója.

Pfeiffer Zoltán (1900–1981) ügyvéd, kiszgadzapárti politikus. 1931-ben lépett be a Független Kiszgadzapártba, amelynek 1936-tól ügyésze, majd főügyésze volt. A II. világháború alatt részt vett az ellenállási mozgalomban. 1945. április 2-től az Ideiglenes Nemzetgyűlés, majd a Nemzetgyűlés, 1945. október 7-től pedig ezzel egyidejűleg a fővárosi törvényhatósági bizottság tagja is. 1945. november 23-tól 1946. december 31-ig az Igazságügyminisztérium politikai államtitkára. A munkáspártok nyomására és a pártvezetőséggel való ellentétei miatt 1947. március 10-én négy társával együtt kilépett a Kiszgadzapártból. 1947 augusztusában megalakította a Magyar Függetlenségi Pártot, amely a választásokon a leadott szavazatok 13,4%-át szerezte meg. 1947. november 4-én elhagyta az országot és az Egyesült Államokban telepedett le. Tevékeny szerepet játszott a magyar politikai emigrációban.

Bereczky Albert (1893–1966) református lelkész, 1948-tól püspök, kiszgadzapárti politikus. A háború előtt napi politikával nem foglalkozott, a német megszállás után azonban bekapcsolódott az ellenállási mozgalomba. 1945 elején belépett a Független Kiszgadzapártba. 1945 áprilisától 1948 októberéig a törvényhozás tagja. 1945. május 1-jétől 1946. május 20-ig a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium politikai államtitkára. 1947 őszén rövid időre bekapcsolódott az FKGP felső vezetésébe. Püspökként jelentős szerepet játszott a református egyház és az állam közötti megegyezés létrehozásában. Később a Hazafias Népfront és az Országos Béketanács elnökségének tagja. Jelentős vallásos tárgyú irodalmi munkásságot fejtett ki.

Zentai (Zuschlag) Vilmos (1899–1983) kertész, tisztviselő, szociáldemokrata politikus és tisztségviselő. 1919 novemberében lépett be a Magyarországi Szociáldemokrata Pártba, ahol rövidesen vezetőségi tag, a nemzetiségi bizottság titkára, illetve a budapesti II., majd XII. kerületi szervezet titkára lett. 1945–1948 között az SZDP vezető testületeiben és központi apparátusában töl-

[Antall] Újjáépítési miniszter: miután az adminisztratív államtitkár helye megüresedett Antall József miniszterre történt kinevezése folytán, és ezt az állást takarékosági szempontból betölteni nem kívánja, így csak szerződéses minőségében látná el Bencsik Gyula feladatát. A nagyobb hatáskör miatt szükséges az államtitkári cím adományozása.

tött be különböző vezető tisztségeket. 1945 áprilisától 1948. április 26-áig a nemzetgyűlés, illetve az országgyűlés tagja. 1945. november 23-tól 1948. március 13-ig a Honvédelmi Minisztérium politikai államtitkára. 1950-ben koncepció perben életfogytiglani fegyházbüntetésre ítélték. 1956 márciusában egyéni kegyelemmel szabadult, majd 1962-ben rehabilitálták. 1956. október végén részt vett az SZDP újjászervezésében.

Zsebők Zoltán (1908–1984) orvos, radiológus, 1934-től a Rókus Kórházban, majd az Eötvös Loránd Rádium és Röntgen Intézetben, s több vidéki kórházban dolgozott. 1945 őszén az Országos Társadalombiztosítási Intézet aligazgatója. 1945 májusában belépett a Nemzeti Parasztpártba. 1945. november 23-tól 1946 végéig a Népjóléti Minisztérium politikai államtitkára, majd 1947. őszéig a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium államtitkára. 1947-ben a radiológiai gyakorlat egyetemi magántanárává, később egyetemi tanárrá nevezték ki.

Cseh-Szombathy László (1894–1968) orvos, kisgazdapárti politikus. 1930-ban, alapításakor belépett a Független Kisgazdapártba, melynek tagjaként 1935-től 1939-ig országgyűlési képviselő. 1945. június 24-től 1948. december 16-ig a Nemzetgyűlés, illetve az Országgyűlés tagja. 1945. augusztus 23-tól 1947. november 15-ig a Népjóléti Minisztérium politikai államtitkára. 1945. augusztus 20-tól az Kisgazdapárt Országos Intéző Bizottságának tagja, 1947–1948-ban néhány hónapig a párt Politikai Bizottságának póttagja. 1948 decembereében képviselői mandátumáról lemondott és visszavonult a politikai élettől.

Varga Lajos (1885–1972) jogász, MÁV tisztviselő, 1945-től a kisgazdapárt tagja. 1945. november 23-tól 1949. június 17-ig a Közlekedésügyi Minisztérium politikai államtitkára. 1945-től 1949-ig a Fővárosi Törvényhatósági Bizottság tagja, 1948-tól alelnöke. 1950-től a Magyar Szállítmányozó Vállalat (MASPED) elnöke.

Adorján János (1900–1949) tanító, magántisztviselő, közgazdasági szakíró. 1945 előtt a napi politikában nem vett részt. Szakíróként a földreformra vonatkozó elképzelésekkel és mezőgazdasági üzemviteli kérdésekkel foglalkozott. 1945-ben belépett a Nemzeti Parasztpártba. 1945. június 16-tól 1946. június 14-ig az Újjáépítési Minisztérium politikai államtitkára. 1945-től 1947-ig nemzetgyűlési képviselő. 1946-tól 1948-ig az általa alapított Magyar Mezőgazdaság című lap főszerkesztője. 1947-től az Országos Földművelésügyi Tanács alelnöke. 1949-ben – a gazdasági rendőrségre történt beidézése során – öngyilkosságot követett el.

Kállai Gyula (1910–1996) újságíró, kommunista politikus. Részt vett az illegális kommunista mozgalomban, illetve az ellenállási mozgalomban. 1945-ben a Budapesti Nemzeti Bizottság titkára. 1945 novemberétől 1951-ben történt letartóztatásáig, majd 1958-tól 1990-ig nemzetgyűlési, illetve országgyűlési képviselő. 1945 után a Szabadság, majd a Szabad Föld című lap szerkesztője. 1945. július 18-tól miniszterelnökségi politikai államtitkár, 1945. november 23-tól 1946 májusáig a Tájékoztatóügyi Minisztérium politikai államtitkára. 1949-től 1951-ig külügyminiszter. 1951-ben letartóztatták és koncepció perben elítélték. 1957–1958: művelődésügyi miniszter, 1958–1960: államminiszter, 1960–1965: a minisztertanács elnökhelyettese, 1965–1967: a minisztertanács elnöke, 1967–1971: az Országgyűlés elnöke, 1971–1989: az Elnöki Tanács tagja.

Szobek András (1894–1986) ácsmunkás, szociáldemokrata, majd kommunista politikus. 1920-tól 1944-ig a Szociáldemokrata Párt békéscsabai titkára. 1944-ben internálták. 1944. októberétől a Kommunista Párt tagja, majd Békés megyei titkára. 1945 januárjától Békés megye főispánja. 1945. november 23-tól 1947. november 15-ig közellátásügyi minisztériumi, majd 1949. szeptember 17-ig földművelésügyi minisztériumi politikai államtitkár, ez utóbbi időszakban egyidejűleg az Országos Közellátási Hivatal főtitkára is. 1949–1950-ben moszkvai magyar követ, 1950–1953 között külkereskedelmi miniszter, 1954–1956 között begyűjtési miniszter. 1957-től 1967-ig az Elnöki Tanács tagja.

Dr. Balogh István: ezzel a kincstár előnyösebb helyzetet teremt, mert a szerződéses alkalmazott nem nyugdíjképes. Igaz, hogy még nem volt ilyen, de fontos hogy munkájának tekintélyt adjanak. Feladatának elvégzése után szerződése megszűnik.⁵

Minisztertanács Bencsik Gyula újjáépítési minisztériumi szerződéses tisztviselő részére az államtitkári cím adományozása végett a Nemzeti Főtanácshoz teendő előterjesztéshez hozzájárult.

[6] 4.

Dr. Balogh István előterjeszti az újjáépítési miniszter javaslatát Borsa Mihály IV. fizetési osztályba való kinevezése tárgyában.⁶

Minisztertanács Borsa Mihály IV. fizetési osztályba való kinevezéséhez hozzájárult.

[7] 5.

Dr. Balogh István: előterjeszti javaslatát 240 millió pengő hitel engedélyezése tárgyában 2 db gépkocsi beszerzésére a miniszterelnökség részére.

---

⁵ *Bencsik Gyula* (1898–1986) építési vállalkozó, kiskgazdapárti politikus. 1930. évi megalakulásakor belépett a Független Kiskgazdapártba. 1932-től 1949-ig az országos nagyválasztmány tagja. Részt vett az ellenállási mozgalomban. 1945. április 2-től 1948. december 16-ig nemzetgyűlési, illetve országgyűlési képviselő. 1945. november 30-tól az Újjáépítési Minisztérium címzetes, majd 1946. március 2-től adminisztratív államtitkára. E tisztségét a minisztérium Építés- és Közmunkaügyi Minisztériummá történt átszervezése után is megtartotta egészen 1948. december elején történt lemondásáig. 1949-től nyugdíjazásáig a 22. Számú Építőipari Vállalatnál dolgozott. (Az előterjesztés száma: 40 861/1945. UM.)

⁶ Az előterjesztés a Miniszterelnökség iratanyagában található (MOL XIX-A-1-j-1945-IV-11 164. alapszám.). Ebben november 8-án Nagy Ferenc korábbi újjáépítési miniszter nevezettnek az Újjáépítési Minisztériumba miniszteri osztályfőnökké való kinevezésére tett javaslatot. A miniszterelnöki bejelentéseket tartalmazó borítólapon levő feljegyzés, valamint az előterjesztés aktában található példányának hátoldalán levő aláírások szerint az előterjesztést a minisztertanács körözés útján jóváhagyta, s még az előző kormány tagjai látták el kézjegyükkal. A minisztertanács ülése után két nappal, november 23-án azonban az aktára vezetett feljegyzés szerint mind Nagy Ferenc volt, mind Antall József újonnan kinevezett újjáépítési miniszter közölte Bojta államtitkárral, hogy az osztályfőnöki kinevezést túlzottnak tartja, és mégis inkább a miniszteri tanácsossá való kinevezés volna indokolt. A kinevezésről szóló közlemény ennek megfelelően jelent meg hetekkel később: MK 1946. január 8., 6. szám.

Borsa (Glück) Mihály (1906–1986) közgazdász, tisztviselő. Főiskolai tanulmányainak befejezése után a párizsi Sorbonne-on közgazdaságtudományi oklevelet, majd 1940-ben Budapesten államtudományi oklevelet szerzett. 1929-től 1944-ig a Győri Kereskedelmi és Iparkamaránál dolgozott. 1937-ben mint társszerző közreműködött az Ipartörvények és ipari jogszabályok című gyűjtemény összeállításában. 1935-től volt a Független Kiskgazdapárt tagja. 1944. március 20-án letartóztatták és az első politikai transzporttal Auschwitzba deportálták. (Később egész családját, rokonságát deportálták, és valamennyiüket elpusztították.) 1945. szeptemberében tért vissza Magyarországra. Kezdetben az Elhagyott Javak Kormánybiztoságánál dolgozott főosztályvezetőként. 1945 november végétől miniszteri tanácsos az Újjáépítési Minisztériumban. 1948. január 30-tól az Anyag- és Árhivatal elnöke, később a Mézforgalmi Nemzeti Vállalat vezérigazgatója lett.

[Ries] *Igazságügyminiszter*: ezen az áron nem lehet kocsit kapni. Fel kellene hatalmazni a miniszterelnökséget, hogy amennyiben a kocsik többre kerülnének, úgy túlléphesse ezt a hitelt.

[Tildy] *Miniszterelnök*: megkísérli a gépkocsikat más úton beszerezni, s ha ez sikerül, úgy egyáltalán nem lesz szükség a hitelre.

Minisztertanács a miniszterelnökség részére két gépkocsi beszerzésére 240 millió pengő hitel folyósításához hozzájárult.

[8] 6.

Dr. Balogh István: egy korábbi minisztertanácson elhatározott, hogy a katolikus püspöki kar, illetve az egyház adminisztrációs hivatalai a földreformból származó veszteségek miatt segélyben részesüljenek.⁷ Még az előző vallás- és közoktatásügyi miniszter előterjesztést tett arra, hogy a protestáns egyházakra is terjesztessék ki ez a döntés. Ezt a javaslatot a miniszterek többsége már elfogadta, de az időközi kormányválság [sic!] miatt nem volt teljes a minisztertanácsi körözés, ezért előterjesztést tesz és javasolja, hogy engedélyezzen a minisztertanács 16 600 000 P havi segélyt a protestáns egyház részére.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: a múltkori határozat szerint csak egy hónapra szavaztatott meg segély.

[Bán] *Iparügyi miniszter*: meg kell vizsgálni a helyzetet, s úgy gondolja most is elég lenne, ha csak egy, vagy két hónapra szavaztatnák meg a segély.

Dr. Balogh István: a múltban politikai okok miatt lett elhalasztva a kérdés, de mivel a támogatás nem hozható összefüggésbe politikai okokkal és a földreformmal kapcsolatban vállaltuk azt, hogy az egyház további munkáját – anyagi feltételek megteremtésével – biztosítjuk, a támogatásra kötelezve vagyunk. A javaslat azoknak az intézményeknek a további fenntartását jelenti, amelyeknek működése továbbra is szükséges. Politikai gesztusokra csak politikai gesztussal lehet válaszolni. Kéri, hogy a határozat úgy hozassék, hogy a protestáns hatóságok részére az, amit a vallás- és közoktatásügyi miniszter annakidején előterjesztett, visszavonásig megadassék, s közben pártközi értekezlet foglaljon álláspontot.⁸ Nem volna kívánatos a támogatást politikai okokkal összhangba hozni [sic!], mert nem azt a célt érnénk el vele, ami kívánatos. Javasolja, hogy mivel a katolikus egyház csak október hónapra kapta meg a segélyt, november és december hónapra is megkapják az annakidején igényelt havi 21 115 660 P-t, de mivel ezen összegek szolgálati illetményeket fedeznek, az időközi fizetésemelésekkel növelt összegben.

[Tildy] *Miniszterelnök*: úgy látja, hogy a kormány új tagjai részére lesz egy pár olyan téma, amellyel kapcsolatban nem lesznek eléggé tájékozottak. A szóban forgó kérdést generálisan kell rendezni. Nem ért egyet azzal, hogy a tá-

⁷ Lásd a 64. sz. jegyzőkönyv 25. napirendi pontját. Közli: DMB MT. JKV. B KÖTET, 504. és 522–523.

⁸ Nem ismeretes arra vonatkozó adat, hogy a kérdéssel pártközi értekezlet foglalkozott volna.

[3] 70. 1945. november 21.

mogatás visszavonásig adassék meg, mert ha a határozat bizonytalan időre szól, az esetleges visszavonás nagyon rossz érzést keltene. Határozottassék el a segély november és december hónapra, és ez alatt az idő alatt tájékozódást lehet nyerni mindenről, és a kormány is álláspontot foglalhat. A segély ne személyekre adassék, hanem az egyházaknak.

[Bárányos] *Közellátásügyi miniszter*: a püspököknek meglehetősen kötelezettségeik vannak, és így nehéz helyzetbe kerülnek.

[Tildy] *Miniszterelnök*: a Nemzetgyűlés összehívása után a kérdést azonnal kézbe veszik, és le fogják tárgyalni.

Minisztertanács az 1945. évi november és december hónapjaira a protestáns egyházak részére 16 600 000 pengő havi segély folyósításához hozzájárult. Ugyancsak hozzájárult ahhoz, hogy a róm[ai] kath[olikus] egyházak részére 1945. október hó 30. napján hozott minisztertanácsi határozattal folyósított segélyösszeget november és december hónapokra is engedélyezi az időközi fizetésemelési százalékkal növelt mértékben.

[9] 7.

Dr. Balogh István: előterjeszti javaslatát Vékony Zoltán miniszteri titkárnak a magyar közigazgatási bíróság közigazgatási osztályának elnöki titkárává való beosztása, illetve kinevezése tárgyában.⁹

Minisztertanács dr. Vékony Zoltán miniszteri titkárnak a Magyar Közigazgatási Bíróság közigazgatási osztálya elnöki titkárává való kinevezéséhez hozzájárult.

[10] 8.

Dr. Balogh István: előterjeszti javaslatát dr. Szojka Kornél pénzügyi segédtitkár közigazgatási bírósági tanácsjegyzővé való beosztása, illetve kinevezése tárgyában.¹⁰

Minisztertanács hozzájárul ahhoz, dr. Szojka Kornél közigazgatási bírósági tanácsjegyzővé kineveztessék.

[11] 9.

Dr. Balogh István: előterjeszti javaslatát dr. Pfeiffer Ferenc miniszterelnökségi szerződéses előadónak miniszteri tanácsosi cím adományozása tárgyában. Nevezett a Miniszterelnökség szolgálatában állott, származási okok

---

⁹ A 9764/1945. ME iktatószámú előterjesztés szerint Vékony Zoltán ekkor a Pénzügyminisztériumban teljesített szolgálatot.

¹⁰ A 9408/1945. ME számú előterjesztés szerint Szojka Kornél a Pénzügyminisztérium munkatársa volt.

miatt elbocsájtatott. Külföldön működött hosszabb ideig, most tért haza és méltányos a címadományozás számára.

Minisztertanács hozzájárul ahhoz, hogy dr. Pfeiffer Ferenc miniszterelnökségi szerződéses előadó részére a miniszteri tanácsosi cím adományozása végett a Nemzeti Főtanácshoz előterjesztés tétessék.¹¹

[12] 10.

Dr. Balogh István: előterjeszti javaslatát a miniszterelnökségi épületek karba helyezési munkálataival kapcsolatban felmerülő költségek fedezésére 84 millió pengő póthitel engedélyezése tárgyában.¹²

Minisztertanács a nyolcvannégymillió pengő póthitel igénybevételéhez a miniszterelnökségi épületek karba helyezési munkálataira, hozzájárult.

[13] 11.

Dr. Balogh István: előterjeszti javaslatát a miniszterelnökségi beszerzési csoport részére 5 millió pengő forgótőke engedélyezése iránt.

[Bárányos] Közellátásügyi miniszter: a beszerzéseket valamennyi minisztérium részére egységesíteni kellene, mert igen nagy munkaerő-elvonást jelent a beszerzéssel foglalkozó tisztviselők létszáma. A külön beszerzési csoportokat mielőbb le kell építeni.

[Tildy] Miniszterelnök: addig, míg ez megtörténik, kéri a forgótőkéhez a minisztertanács hozzájárulását.

Minisztertanács a miniszterelnökség beszerzési csoport részére 5 millió pengő forgótőke engedélyezéséhez hozzájárult.¹³

[14] 12.

Dr. Balogh István: előterjeszti javaslatát a Debreceni Református Nagytemplom újjáépítési költségeinek állami fedezése tárgyában.¹⁴

[Bán] Iparügyi miniszter: kellene tudni az összeget, ahhoz, hogy a hozzájárulás megadható legyen.

[Tildy] Miniszterelnök: ez az állami hozzájárulás kizárólag csak magának a templom épületének a helyreállítására szorítkozhat, a belső berendezésre

¹¹ A 9634/1945. ME. számú előterjesztése szerint Pfeiffer Ferenc korábban miniszteri osztálytanácsosi besorolásban volt.

¹² A jegyzőkönyv mellett írásos előterjesztés nem található. A Miniszterelnökség ebben az időszakban az I. ker. Szent György tér 1. (Sándor palota), I. ker. Úri u. 18–20., illetve 54–56., továbbá az V. ker. Ferenc József tér 16. sz. alatti épületekben működött.

¹³ Írásbeli előterjesztés a jegyzőkönyv mellett nem található. Mint ismeretes, a rossz közellátási körülményekre való tekintettel hoztak létre az egyes intézményeknél beszerzési csoportokat.

¹⁴ Írásbeli előterjesztés a jegyzőkönyv mellett nem található.

[3] 70. 1945. november 21.

nem vonatkozhat. Az újjáépítési miniszter állami ellenőrzéssel vizsgálja felül a támogatás hova fordítását.

[Nagy I.] *Belügyminiszter*: elvileg hozzájárul a támogatáshoz, és állami ellenőrzést és pontos költségvetést kér majd beterjeszteni.

Minisztertanács az előterjesztéshez elvileg hozzájárult azzal, hogy a költségvetés utólag bemutatandó.

[15] 13.

Dr. Balogh István: előterjeszti javaslatát a Budapesti Nemzeti Bizottság október 6-i ünnepélyével kapcsolatos további 215 000 pengő hitel folyósítása tárgyában.¹⁵

Minisztertanács hozzájárul ahhoz, hogy a Budapesti Nemzeti Bizottság október 6-i ünnepélyével kapcsolatos költségek fedezésére további 215 000 pengő hitel folyósíttassék.

[16] 14.

Dr. Balogh István: előterjeszti javaslatát a Miniszterelnökségnek a Parlament épületébe való átköltözésének hozzájárulása [sic!] és az ezzel kapcsolatos kiadások hitele, és a Miniszterelnökségnek ekként felszabaduló helyiségeinek további igénybevétele tárgyában. E célra előreláthatólag egyelőre 100 millió pengő folyósítása szükséges.¹⁶

[Gordon] *Pénzügyminiszter*: kéri, hogy tekintettel az Illetmény Hivatal Budán való elhelyezésére és hogy a nyugdíjak kiutalása hónapokig késik a megfelelő helyiségek használatának hiánya folytán, az átköltözés esetére a jelenlegi helyiségeknek legalább egy részét az Illetmény Hivatal céljaira kell rendelkezésre bocsátani.¹⁷

¹⁵ Ajegyzőkönyv melletti szám nélküli előterjesztés szerint „A minisztertanács szeptember 29. napján hozzájárult ahhoz, hogy a Budapesti Nemzeti Bizottság részére a folyó évi október 6-i [a szabadságharc tizenhárom tábornokának kivégzésével kapcsolatos] országos megemlékezésre 1 154 000 P folyósíttassék. A Nemzeti Bizottság a már kiutalt összesen felül 215 000 P kiutalását kéri.” Valószínűleg körözés útján jóváhagyott előterjesztésről van szó, szeptember 29-én ugyanis a minisztertanács nem tartott ülést. Az akkori előterjesztés nem ismeretes. Vö. DMB MT. JKV. B KÖTET.

¹⁶ A Miniszterelnökség szám nélküli előterjesztése többek között a következőket tartalmazza: „Az új kormány megalakulása után a hivatali elrendezés szempontjából kívánatosnak mutatkozik, hogy a Miniszterelnökség, az államminiszterek és a Tájékoztatásügyi Minisztérium ugyanabban az épületben nyerjenek elhelyezést. Kérem ezért a minisztertanács hozzájárulását ahhoz, hogy a Miniszterelnökséget jelenlegi, a Kereskedelmi Banktól a Ferenc József-téren bérelt helyiségeiből a Parlament épületébe költöztessem át. Itt ugyanis a többi fentebb említett szervvel együtt való elhelyezésére megfelelő számú helyiség áll rendelkezésre, míg a Kereskedelmi Bank Ferenc József-téri épületében a Miniszterelnökség mellett a többi szerv már nem lenne elhelyezhető.” Egyben jelzi, hogy az így felszabaduló helyiségeket a Kereskedelem- és Szövetkezetiügyi Minisztérium részére kívánja átadni.

¹⁷ A Központi Illetményhivatal Budán a Várban a Pénzügyminisztérium korábbi, súlyos háborús károkat szenvedett épületében (Hess András tér 4.) működött.

[Nagy I.] *Belügyminiszter* is igényt támaszt a helyiségekre. Indokolásul felhossa, a Belügyminisztérium jelenlegi elhelyezésénél tarthatatlan állapotok vannak. A minisztérium nyolc különböző helyen van szétszórva. Nem lehet dolgozni, ablakok nincsenek, egyenesen a közrend rovására megy ez az állapot. A tisztviselők nagy része már most megbetegedett.

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter*: a Békeelőkészítő osztálynak, vagy a Kulturális osztálynak szeretné a helyiségeket megkapni, melyeknek állandó jelenléte a Külügyminisztériumban nem okvetlen szükséges. Jelenleg egyes munkatársak helyiségek hiányában csak a minisztériumon kívül tudják munkájukat végezni.

[Tildy] *Miniszterelnök*: az átköltözködést minél előbb meg kell csinálni, miután már több minisztérium is igényli a helyiségeket. A képviselőházban tizenhat szép szoba van. Igaz ugyan, hogy amennyiben az átköltözés megtörténik, a miniszterek átmenetileg elvesztik a Parlamentben különszobáikat, de ezzel meg kell békülni. Egy-két társalgóterem fog rendelkezésre állani a minisztereknek. Azt a gondolatot veti fel, hogy amennyire csak lehetséges, fogjanak mindannyian össze a Parlament helyrehozására, mert a Miniszterelnökség később a felsőházi részben teljesen elhelyezhető lesz az államminiszterekkel együtt és ezekre a helyiségekre többé ily célra nem lesz szükség. December 3–4-ig a költözködés megtörténhetik. – A jelenlegi miniszterelnökségi helyiségekre sorrendben elsőnek a kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter jelentette be igényét, utána a belügyminiszter. Javasolja, hogy az igénylések kérdésében még ne döntsenek egyelőre.

[Rónai] *Kereskedelem- és szövetkezet[ügy]i miniszter*: ő még megkísérli, hogy a Tőzsdepalotára megegyezés létesüljön, egyelőre még tárgyalásban van.

[Bán] *Iparügyi miniszter*: ennek helyreállítása kb. kétmilliárd pengőbe kerülne.

[Ries] *Igazságügyminiszter*: a Központi Járásbíróság épületét a belügyminiszter rendelkezésére tudja bocsájtani, ha a fűtést meg tudják oldani.

Minisztertanács 100 millió pengő folyósításához a Miniszterelnökségnek a Parlament épületébe való átköltözésére hozzájárult. A jelenlegi helyiségek felhasználásáról későbbi minisztertanács fog határozni.

[17] 15.

[Gordon] *Pénzügyminiszter*: előterjeszti javaslatát a dohányfogyasztási és engedélyilletékek tételeinek újabb megállapítása tárgyában.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: az egyes tételek alacsonyok, nyilván régebben készült a tervezet, így megfelelően emelni kell a tételeket.

[Tildy] *Miniszterelnök*: helyesli a közlekedésügyi miniszter álláspontját.

[Gordon] *Pénzügyminiszter*: kész a javaslat szerinti engedélyilleték összegét 100%-kal emelni és pedig az 1. § a pontjában meghatározott tételt 30 000, a b pontban 16 000, a c pontban 12 000 pengőre, a 2. §-ban meghatározott fogyasztási illetéket 4 000 pengőről 10 000 pengőre módosítani.

[3] 70. 1945. november 21.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta azzal a módosítással, hogy az 1. § a pontjában 30 000, b pontjában 16 000, c pontjában 12 000 pengő kilogrammonként a dohányfogyasztási illeték. A 2. §-ban meghatározott pénzbüntetés kiszabási alap kilogrammonként 10 000 P.¹⁸

[18] 16.

[Gordon] Pénzügyminiszter: előterjeszti javaslatát Vendler Jenő pénzügyőri fővigyázó nyugdíjának 1945. évi IX. hó 1-től történő újbóli folyósítása tárgyában.¹⁹

Minisztertanács Vendler Jenő pénzügyőri fővigyázó nyugdíjának 1945. évi szeptember hó 1-től történő újbóli folyósításához hozzájárult.

[19] 17.

[Gordon] Pénzügyminiszter: előterjeszti a belső állami élet rendezésével kapcsolatos pénzsükséglet fedezése céljából újabb állami hitel, azaz 200 milliárd pengő összegű kölcsön felvételével kapcsolatban a szükséges felhatalmazás megadására vonatkozó kérelmét.

Rákosi Mátyás államminiszter tájékoztatást kér, hogy a kamatból mennyi a bankok jutaléka, illetve részesedése.

[Gordon] Pénzügyminiszter: 1/4%-ban van ez meghatározva.

Rákosi Mátyás államminiszter: egynegyed százalék esetén is 500 millió pengő juttatás történik pusztán a bankok aláírásáért.

[Gordon] Pénzügyminiszter: a lebonnyolítás részben TÉBE, részben más altruista intézmények útján történik.

[Tildy] Miniszterelnök: ez már csak részletkérdés, a pénzügyminiszter külön tegye megfontolás tárgyává.

Minisztertanács a pénzügyminiszternek felhatalmazást ad 200 milliárd pengő összegű kölcsön felvételére. A feltételeket a pénzügyminiszter a minisztertanácson felmerült észrevételek figyelembevételével tegye megfontolás tárgyává.²⁰

---

¹⁸ A jegyzőkönyv mellett megtalálható a Pénzügyminisztérium 2190/1945. PM XIII. sz. előterjesztése a rendelettervezettel együtt. A rendelet a minisztertanács által elhatározott módosításokkal jelent meg: 11 280/1945. ME sz., MK 1945. december 16., 202. sz.

¹⁹ A 274 351/1945. PM XVIII. sz. előterjesztés szerint Vendler Jenő 1920-ban kormányzósértést követett el, amelyért két év fogházbüntetésre és hivatalvesztésre ítélték. Minthogy tette a bírói ítélet indoklása szerint az 1919. évi Tanácsköztársaság melletti magatartást tükrözte, a 9590/1945. ME sz. rendelet alapján nyugdíjának újbóli folyósítására jogosulttá vált.

²⁰ A 2251/1945. PM IV.a sz. előterjesztést alább a 70/a sz. mellékletben közöljük. Az Oltványi Imre korábbi pénzügyminiszter nevében kiadmányozott, 1945. november 5-én kelt előterjesztés eredetileg 80 milliárd pengő névértékű kincstárjegy kibocsátását irányozta elő.

[20] 18.

[Gordon] *Pénzügyminiszter*: előterjeszti javaslatát a pénzügyi könyv-, gazdasági és matematikai szakértők létszámában az alábbnevezetteknek a 2500/1945. ME számú rendelet rendelkezéseitől eltérő kinevezése iránt. A pénzügyi könyv-, gazdasági és matematikai szakértők létszámába Csury Béla VI. fizetési osztály jellegével felruházott nyugalmazott pénzügyi könyvszakértőt, dr. Klökner Gyula hites könyvvizsgálót és Császáz Károly ny. belügyi számvevőségi főtanácsost a VI. fizetési osztályba, Szepes Géza pénzügyi irodaigazgatót a VIII. fizetési osztályba és Liszka Gyula hites könyvvizsgálót a IX. fizetési osztályba pénzügyi könyvszakértőkké óhajlja kinevezni.²¹

Minisztertanács hozzájárult ahhoz, hogy Csury Béla, dr. Klökner Gyula és Császáz Károly a VI. fizetési osztályba, Szepes Géza és Liszka Gyula pedig a IX. fizetési osztályba pénzügyi könyvszakértőkké kineveztesse.

[21] 19.

[Gordon] *Pénzügyminiszter*: előterjeszti javaslatát a Magyar Központi Híradó részére további 600 millió pengő államkölcsön engedélyezése tárgyában.²²

[Antall] *Újjáépítési miniszter*: szorgalmazni kellene a rádiódíjak beszedését, feltehető, hogy nagyon sokan kivonják magukat a fizetés alól.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: 118 000 jelenleg a nyilvántartott rádióelőfizetők száma, de igen sokan még nincsenek nyilvántartva.

---

²¹ A jegyzőkönyv mellett megtalálható pénzügyminisztériumi előterjesztés száma: 2125/1945. PM XVI. A 2500/1945. ME sz. rendeletről lásd a kötetben található Tájékoztatót.

²² Az ügy előzményeit a minisztertanács az 1945. október 3-i, és az október 24-i ülésen tárgyalta. Vö. az 58. sz. jegyzőkönyv 40. és a 62. sz. jegyzőkönyv 12. napirendi pontját. Közli: DMB МТ. ЖВ. В КӨТЕТ, 322–323 és 429.

A 7603/1945. PM I.a. sz. előterjesztésben többek között a következők olvashatók: „A minisztertanács folyó évi október hó 24-én tartott ülésén előterjesztésemre a Magyar Központi Híradó részére 50 000 000 P államkölcsönt engedélyezett. A kölcsönt a vállalat részére kiutaltam és egyben felhívtam, hogy a folyó év végéig terjedő időre vonatkozó költségvetését terjessze elő. A vállalat 1945. október 29-én kelt felterjesztésében hiteligényét 1 200 000 000 pengőben jelölte meg, s egyben 600 000 000 P államkölcsönnek haladéktalan kiutalását kérte. A vállalat költségvetése ügyében a miniszterelnök úr és a kereskedelem- és közlekedésügyi miniszter úr szakelődóival a vezetésem alatt álló minisztériumban tartott tárcaközi értekezlet azt a javaslatot tette, hogy a vállalat költségvetését részleteiben először a kereskedelem- és közlekedésügyi miniszter úr és a miniszterelnök úr tárgyalják le, s addig a vállalat részére megfelelő összegű kölcsönelőleg utalassák ki.”

A Magyar Központi Híradó Rt. az úgynevezett fasiszta hírközvetítő részvénytársaságok (Magyar Távirati Iroda Rt., Magyar Tudósító Rt., Magyar Telefonhíradó és Rádió Rt., Magyar Filmiroda Rt., Magyar Hirdető Rt.) vagyonának elkobzásáról rendelkező 6770/1945. ME számú rendelet (MK 1945. augusztus 22., 107. sz.) alapján jött létre 1945 augusztusában. A magyar államtól használatra megkapta a felsorolt öt részvénytársaság tulajdonosaitól elkobzott részvényeket, s holdingként fogta össze azok tevékenységét és gazdálkodását. Az elkobzott részvények tulajdonjoga – egyenlő arányban elosztva – a koalíciós pártok és a Szakszervezeti Tanács tulajdonába került. Miután a részvénytársaság működtette a Magyar Rádiót, a Magyar Távirati Irodát és a részvénytársaság Filmosztályát (a korábbi Magyar Film Irodát), nagy befolyást gyakorolt a lakosság tájékoztatására, politikailag ellenőrzött információkkal való ellátására.

[3] 70. 1945. november 21.

Minisztertanács a Magyar Központi Híradó Rt. részére 600 millió pengő államkölcsön folyósításához hozzájárult.

[22] 20.

[Gordon] Pénzügyminiszter: előterjeszti javaslatát dr. Thuróczy János pénzügyi titkár VII. fizetési osztályba pénzügyi tanácsossá leendő kinevezése tárgyában.

Minisztertanács dr. Thuróczy János pénzügyi titkárnak VII. fizetési osztályba pénzügyi tanácsossá leendő kinevezéséhez hozzájárult.

[23] 21.

[Gordon] Pénzügyminiszter: előterjeszti javaslatát a vagyonátruházási illeték alapjául szolgáló érték megállapítása tárgyában.²³

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.

[24] 22.

[Gordon] Pénzügyminiszter: előterjeszti javaslatát a külkereskedelmi árkiegyenlítés céljára szolgáló alap létesítése és külkereskedelmi pénzügyi bizottság szervezése tárgyában.²⁴

[Rónai] Kereskedelem- és szövetkezet[ügy]i miniszter: amikor a rendelettervezet készült, még nem volt ketté választva a kereskedelem- és közlekedésügyi minisztérium. A 2. § 2. bekezdésének utolsó mondata akként változtattassék meg, hogy a bizottság elnökét a kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter jelölje ki.

[Bárányos] Közellátásügyi miniszter: az elnöki kinevezés nem vonható el a pénzügyi szervezettől. Eddig a közellátásügyi miniszter hatáskörébe tartozott. Az árkiegyenlítő alapot sürgősen meg kell teremteni. Fontos, hogy a pénzügyi bizottságban olyan tagok legyenek, akik megfelelő felhatalmazással rendelkeznek.

[Gordon] Pénzügyminiszter: a javaslat helyes. Az elnököt a pénzügyminiszternek kell kiküldeni.

[Bárányos] Közellátásügyi miniszter: amíg az árvonal meghatározása a közellátásnál van, addig az egész kérdés odatartozna.

---

²³ Az állami adóbevételek növelésére tett intézkedések sorába illeszkedő 190 561/1945. PM XI. a. sz. pénzügyminiszteri előterjesztés azt szándékozott megakadályozni, hogy a vagyonátruházási illetékből származó állami bevétel a rohamos pénzromlás folytán teljesen elsorvadjon. Ezért a rendelet értelmében az 1920. évi XXXIV. tc. 24. § (1) bekezdésének előírásával ellentétben az illetékkiszabás alapjául a hagyaték vagy jogügylet folytán keletkező illetékkötelezettséget nem az illetékkötelezettség beálltakori érték alapulvételével kell megállapítani, hanem azzal a forgalmi értékkel, amely az illetékkiszabásra illetékes hatóságnak történt bejelentés időpontjában megállapítható.

Lásd a 11 270/1945. ME sz. rendeletet, MK 1945. december 6., 194. sz.

²⁴ Lásd alább a 70/b sz. mellékletet.

[Rónai] *Kereskedelem- és szövetkezet[ügy]i miniszter*: az egyöntetőség kedvéért kedvezőbbnek látszik, ha a kereskedelem- és szövetkezet[ügy]i miniszter jelöli ki az elnököt, mert a tárcaközi értekezletnek is a kereskedelem- és szövetkezet[ügy]i miniszter a vezetője. A bizottságban a pénzügyminiszter képviselője úgyis ott van.

[Tildy] *Miniszterelnök*: ebben a bizottságban a Miniszterelnökség is nyerjen képviseletet egy taggal. Amúgy is alakul egy gazdasági főtanács, mert a miniszterelnökség részt kíván minden olyan ügyben, ahol gazdaságpolitika érvényesül. A 2. § 2. bekezdésébe ez felveendő volna.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: hogy biztosítani lehessen a külkereskedelmi bizottság által a keresletet [sic!], a kereskedelemügyi minisztériumot tartja hivatottnak az elnök kijelölésére.

[Gordon] *Pénzügyminiszter*: a felhozott okokból hozzájárul a módosításhoz.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadja azzal, hogy a 2. § 2. bekezdés szerinti bizottság tagja a miniszterelnök egy kiküldötte is, a bizottság elnökét pedig a kereskedelem- és szövetkezet[ügy]i miniszter jelöli ki.²⁵

[25] 23.

[Gordon] *Pénzügyminiszter*: előterjeszti javaslatát a mesterséges édesítőszer engedélyilletékének újabb felemelése tárgyában.²⁶

[Bárányos] *Közellátásügyi miniszter*: a cukorelosztás terén egyelőre teljesen reménytelen a helyzet, mert nem tudnak megfelelő mennyiségű cukrot beszerezni. Állami kontrollal három-négy hét alatt össze lehetne annyi szacharint hozni, hogy januártól kezdődően jegyre lehetne osztani.

[Tombor] *Honvédelmi miniszter*: meggondolandó az illetékemelés. Ugyan is az alapnak százszorosa 440 000 pengő. Összhangba kell az illetékemelést

²⁵ A minisztertanács következő ülésén a pénzügyminiszter ismét felvetette, hogy a bizottság elnökét mégiscsak a pénzügyminiszternek kell kijelölni, s akkor a testület ezt elfogadta, majd a december 18-i ülésen ismét ezt a döntést erősítették meg, és ezt tartalmazza a december 23-án közzétett rendelet is. Lásd a 71. számú jegyzőkönyv 62., illetve a 75. számú jegyzőkönyv 22. napirendi pontját, valamint a 12 170/1945. ME sz. rendeletet, MK 1945. december 23., 208. sz.

A közzétett rendelet értelmében a Külkereskedelmi Pénzügyi Bizottság főhatósága a Pénzügyminisztérium volt és a Külkereskedelmi Árkiegyenlítő Alapot is ott kezelték. A bizottság tagja lett: a miniszterelnök, a pénzügyminiszter, a kereskedelem- és szövetkezetügyi, a közlekedésügyi, a földművelésügyi, az iparügyi és az újjáépítési miniszter egy-egy kiküldöttje, továbbá a Magyar Nemzeti Bank és a Külkereskedelmi Igazgatóság képviselője. A bizottság az 1940-es években folyamatosan működött. 1948 végén felügyeletét és az alap kezelését a Kereskedelem- és Szövetkezetügyi Minisztérium vette át. (Vö. 9530/1948. Korm. sz. rendelet, MK 1948. szeptember 17., 209. sz.)

Megjegyzendő, hogy a magyar külkereskedelem tulajdonképpen az egész szocialista korszakban e szerint a rendszer szerint, azaz az árlefölözés és ártámogatás párhuzamos alkalmazása mellett működött.

²⁶ A pénzügyminiszter 2210/1945. PM X.a. sz. előterjesztése mellett megtalálható a rendelettervezet is. Lásd: 11 330/1945. ME sz. rendelet, MK 1945. december 1., 190. sz.

[3] 70. 1945. november 21.

hozni azzal, hogy esetleg közellátási célra lesz a szacharin felhasználva, de így túlságosan drága lenne.

Miniszttertanács az előterjesztést elfogadta.

[26] 24.

[Gordon] Pénzügyminiszter: előterjeszti javaslatát az állami közszolgálati alkalmazottak részére járó természetbeni járandóságok pénzzel való megváltása tárgyában.²⁷

Miniszttertanács az előterjesztést elfogadta.

[27] 25.

[Gordon] Pénzügyminiszter: előterjeszti javaslatát Jászay Menyhért VIII. fizetési osztályba pénzügyőri törzsbiztossá való kinevezése tárgyában.²⁸

Miniszttertanács Jászay Menyhért VIII. fizetési osztályba pénzügyőri törzsbiztossá való kinevezéséhez hozzájárult.

[28] 26.

[Nagy I.] Belügyminiszter: bejelenti, hogy a tárgysorozaton szereplő 1. tételt, a csendőrség feloszlataásáról szóló javaslatát a napirendről leveszi.²⁹

Miniszttertanács a bejelentést tudomásul vette.

---

²⁷ A pénzügyminiszter 230 760/1935. PM XIV. sz. előterjesztése mellett megtalálható a rendelet tervezete is. Lásd a 11 480/1945. ME sz. rendeletet, MK 1945. december 12. 198. sz. A rendelet azokra a közszolgálati alkalmazottakra vonatkozik, akik tűzifa- vagy földjárandóságra jogosultak. Az 5000/1924. ME sz. rendelet alapján már korábban is lehetőség volt arra, hogy amennyiben a járandóság természetben ki nem szolgáltatható, úgy azt pénzzel váltsák meg. 1943-tól a készpénzváltás összegét a tűzifa hivatalosan megállapított piaci árának, illetve a föld hozadéka pénzre átszámított értékének alapulvételével állapították meg. Ezt a jelen rendelettel – az infláció által teremtett kiszámíthatatlan viszonyokra való tekintettel – úgy módosították, hogy a készpénzváltás a közszolgálati alkalmazott mindenkori fizetésének bizonyos hányada lesz.

²⁸ A 275 111/1945. PM XVIII. sz. előterjesztése szerint Jászai Menyhértet 1927-ben azért ítélték el 21 napi fogházbüntetésre, és érte folyamatosan hátrányos megkülönböztetés a munkahelyén, mert a választások alkalmával az egységes párti jelölttel szemben a kigazdapárti képviselőjelölt mellett korteskedett. Az illetménye egyébként nem változott, az átsorolás csak erkölcsi elégtételt jelentett.

²⁹ A jegyzőkönyv elnagyolt megfogalmazásával szemben a belügyminiszter javaslata nem a csendőrség feloszlataására, hanem a csendőrség feloszlataásáról és az államrendőrség megszervezéséről szóló 1690/1945. ME sz. rendelet (MK 1945. május 10., 26. sz.) módosítására vonatkozott. A belügyminiszter szám nélküli előterjesztése egyébként a jegyzőkönyv mellett nem, de a VKM iratanyagában megtalálható (XIX–I–1–s 1945–Eln.–1–12 996 ikt. sz.).

A javaslat ezúttal már harmadszor szerepelt a miniszttertanács előtt, és mindannyiszor levették a napirendről, anélkül, hogy a jegyzőkönyv ennek okát, vagy az ezzel kapcsolatos véleménykülönbséget rögzítette volna. Vö. 64. sz. jegyzőkönyv (1945. október 30.) 65. napirendi pont, illetve 65. sz. jegyzőkönyv (1945. november 2.) 8. napirendi pont. Közli: DMB МТ. ЖВ. В КӨТЕТ, 515. illetve

[29] 27.

[Nagy I.] *Belügyminiszter*: előterjeszti javaslatát özv. Fekete Jánosné sz. Kiss Rozália ny. körjegyző özvegye részére kegydíj folyósítása tárgyában.³⁰

Minisztertanács özv. Fekete Jánosné sz. Kiss Rozália részére kegydíj folyósítására a Nemzeti Főtanácshoz teendő előterjesztéshez hozzájárult.

[30] 28.

[Nagy I.] *Belügyminiszter*: előterjeszti javaslatát a magyar Közigazgatási Bíróság segédhivatali létszámába történő kinevezések tárgyában. Béni Tibor segédhivatali igazgatót segédhivatali főigazgatóvá a VII. fizetési osztály 3. fokozatába, Köröshegyi Mária I. o. irodatisztet irodafőtisztté a IX. fizetési osztály 3. fokozatába, Halász György, Havrán Lászlóné sz. Varga Erzsébet és Sándor Katalin I. o. irodasegédtiszteteket pedig II. o. irodatisztté a XI. fizetési osztály 3. fokozatába kívánja kinevezni.

Minisztertanács az előterjesztés szerinti kinevezésekhez hozzájárult.

[31] 29.

[Nagy I.] *Belügyminiszter*: előterjeszti javaslatát az Országos Rendőri Bejelentőhivatal megszervezése tárgyában. Igen fontos a hivatal felállítása, mert csak akkor szerezhetünk tiszta képet, hogy ki hol tartózkodik, ha a bejelentések pontosan ellenőriztetnek, és arról kartotékok állanak rendelkezésünkre.

[Tombor] *Honvédelmi miniszter*: ez feltétlenül szükséges katonai szempontból is. Azok a nyilvántartások ugyanis, amelyeknek alapján a behívásokat eszközölték, megsemmisültek. ezért egyes helyeken jogtalan behívások is történnek és azok, akik nem szerepelnek a nyilvántartásban, nem hívhatók be. Kéri a bejelentőlapok egy példányát a honvédelmi minisztériumnak is megküldeni. Ez nem militarista javaslat. Most a műszaki osztály nagy részét kell mozgósítani a helyreállítási munkálatokra. Felajánlja az összműködést a bejelentőhivatallal.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.³¹

---

533. Az 515. oldalon levő 64. sz. jegyzet ismerteti az előterjesztés lényegét is. A jelen jegyzőkönyv mellett a belügyminiszteri előterjesztéseket összefogó borítólapon a miniszterelnökség részéről az előterjesztés lényegét is összefoglaló alábbi megjegyzés olvasható: „A javaslat lényegében korigálja a megelőző rendelet hiányosságait. Legfontosabb része, hogy a különleges hivatású csendőrállományúakat kiveszi a szigorú igazolás alól és a közönséges igazolási szabályokat alkalmazza. Ez helyes, mert különben a komoly szaktudású orvosokat nem lehet az újjáépítésben felhasználni. A nyugdíjakra vonatkozó rendelkezéseket a pénzügyminiszter kell, hogy észrevételezze, ha kifogása van. Eddig észrevételt nem tett.”

³⁰ Az előterjesztés száma: 98 170/1945 BM III/8. A Nemzeti Főtanácshoz tett előterjesztés nem ismeretes.

³¹ Lásd alább a 70/c sz. mellékletet, továbbá a 11 100/1945. ME sz. rendeletet (MK november 25., 185. sz.), valamint a 139 045/1945. BM sz. rendeletet, MK december 18., 203. sz.

[3] 70. 1945. november 21.

[32] 30.

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter*: előterjeszti javaslatát a „Külföldi szolgálat” cím „Rendkívüli kiadások” „Követségi épületek tatarozása” elnevezésű rovaton 4 millió pengő póthitel engedélyezése tárgyában.³²

Minisztertanács a külügyi tárca részére 4 millió pengő póthitel engedélyezéséhez hozzájárult.

[33] 31.

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter*: előterjeszti javaslatát a Nemzetközi Munkaügyi szervezet Párizsban megtartandó konferenciájára négytagú bizottság kiküldése és a költségek fedezésére tizenkétfélmillió pengő hitel igénybevétele tárgyában.³³

[Bán] *Iparügyi miniszter*: kéri, hogy a jövőbeni külföldre történő kiküldetéseknél az iparügyi minisztérium közreműködjek. A legutóbbi kiküldetésekről nem kapott tájékoztatást. A jövőben előzetesen értesítést kíván.

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter*: a jövőben majd tekintetbe fogja venni az iparügyi miniszter hozzászólását és pártközi értekezlet elé viszi a kiküldetéseket.

[Balla] *Tájékoztatásügyi miniszter*: a maga részéről is képviselést kíván az ilyen kiküldetésekből.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: nem lehet, hogy oly sokan vegyenek részt. A meghívás későn érkezett, és így nem lehetett már többeket delegálni.

[Tildy] *Miniszterelnök*: megkívánja, hogy minden néven nevezendő külföldi delegálásról a miniszterelnökség is tudomást szerezzen. A miniszterelnökségen mindenkor pártközi értekezletet lehet tartani az államminiszterek bevonásával. Egy most készül minisztertanácsi előterjesztés a kiküldetéseket szabályozni fogja.

Minisztertanács a Párizsban megtartott Nemzetközi Munkaügyi Szervezet konferenciájára négytagú bizottság kiküldetését tudomásul vette, a költségek fedezésére 12 millió pengő hitel igénybeviteléhez hozzájárult.

³² A Külügyminisztérium 4526/1/1945. sz. előterjesztése a következő indoklást tartalmazza: „a bécsi volt magyar főkonzulátus Bankgasse 4–6. szám alatti, a magyar kincstár tulajdonát képező székháza bombázás következtében súlyosan megsérült. Az épület helyreállítása elkerülhetlenné vált, mivel annak elmulasztása a nagy műértékkel bíró épület állagát veszélyezteti.”

³³ A Külügyminisztérium 4628/1/1945. sz. előterjesztése többek között a következőket tartalmazza: „Miután a San Franciscó-i okmány értelmében a Nemzetközi Munkaügyi Szervezet szerves tagját képezi az Egyesült Nemzetek szervezetének, fontos politikai érdek fűződik ahhoz, hogy Magyarország a békeelőkészítés munkájába ily módon is bekapcsolódjék. A konferencián való részvétel 4 tagú delegáció kiutazását teszi szükségessé, miután a szervezet alkotmánya szerint minden tagállam 2 kormány-, 1 munkás- és 1 munkaadó-kiküldöttel képviselheti magát.”

[34] 32.

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter*: a külügyi tárca 2. címének „Rendkívüli kiadások” hitele terhére 3 500 000 pengő igénybevételéhez kéri a minisztertanács hozzájárulását.³⁴

Minisztertanács 3 500 000 pengő igénybevételéhez a külügyi tárca „Rendkívüli kiadások” hitele terhére hozzájárult.

[35] 33.

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter*: bejelenti, hogy a 4. számú tételből csak Gyal-lay-Pap Domokos miniszteri fogalmazó részére kéri a minisztertanács hozzájárulását konzuli attaséi cím használatához. Fülöp Pál címadományozását leveszi a napirendről, mert helyébe mást szándékozik beállítani. Ehhez már előre kéri a hozzájárulást.³⁵

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

[36] 34.

[Keresztury] *Vallás- és közoktatásügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát az önhibájukon kívül iskolai képzésben nem részesült felnőtt dolgozók középfo-kú iskolai és középiskolai tanulmányai tárgyában.³⁶

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.

[37] 35.

[Keresztury] *Vallás- és közoktatásügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát az egyetemek[en] és főiskolákon szerezhető képzés elnyerésének megkönnyí-tése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.³⁷

---

³⁴ A 4738/1/1945. KúM sz. előterjesztés szerint az összeg a Külügyminisztérium korábban fél-beszakadt idegen nyelvű könyvkiadási programjának lebonyolítását szolgálta, amihez fontos érdek fűződött.

³⁵ A Külügyminisztérium 4898/1/1945. sz. előterjesztése szerint a két külügyi tisztviselőt a Bukarestben felállítandó magyar ellenőrző és repatriálói hivatalhoz szándékoztak beosztani. A hivatal feladata a magyar–román kereskedelmi szerződés végrehajtásának ellenőrzése, illetve a magyar állampolgárok repatriálásának elősegítése.

Az előterjesztés visszavont részében a külügyminiszter Fülöp Pál miniszteri osztálytanácsos, sajtóelőadó részére az I. osztályú konzuli cím adományozását javasolta.

³⁶ A vallás- és közoktatásügyi miniszter e rendelettervezetet és a következő két napirendi pont-ban szereplő rendelettervezeteket 65 424/1945. VKM III. ü. szám alatt közös indoklással terjesz-tette elő. Lásd alább a 70/d sz. mellékletet, valamint a 11 130/1945. ME sz. rendeletet, MK 1945. november 27. 186., sz.

³⁷ Lásd: 11 140/1945. ME sz. rendelet, MK 1945. november 27., 186. sz.

[3] 70. 1945. november 21.

[38] 36.

[Keresztury] *Vallás- és közoktatásügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát az Országos Köznevelési Tanács felállítása tárgyában.³⁸

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: minthogy egy korábbi minisztertanács a szakoktatást a szakminiszterek hatáskörébe utalta, így ez a 3. §-ból kiveendő volna, vagy pedig a szakoktatást a kultuszminiszter hatáskörébe vissza kell utalni.

[Gordon] *Pénzügyminiszter*: nem járul hozzá a javaslatához, mert a Tanács nem intézkedhet díjazásokról.

[Keresztury] *Vallás- és közoktatásügyi miniszter*: úgy tudja [sic!], hogy a tisztviselők berendelés folytán dolgoznak a Tanácsnál és különdíjazásban nem részesülnek.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.

[39] 37.

[Keresztury] *Vallás- és közoktatásügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát Kodály Zoltán zeneszerző, ny. zeneművészeti főiskolai tanárnak a Magyar Művészeti Tanács elnökévé leendő kinevezése iránt.³⁹

Minisztertanács Kodály Zoltán zeneművészeti főiskolai tanárnak, zeneszerzőnek a Magyar Művészeti Tanács elnökévé leendő kinevezése iránt a Nemzeti Főtanácsnak teendő előterjesztéshez hozzájárult.

[40] 38.

[Keresztury] *Vallás- és közoktatásügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát az Országos Könyvtári Központ és a Könyvtárak Országos Tanácsa tárgyában.⁴⁰

[Ries] *Igazságügyminiszter*: szövegezési észrevételei vannak.

---

³⁸ A jegyzőkönyv fogalmazása pontatlan. Az előterjesztés valójában az Országos Köznevelési Tanács felállításáról szóló 1140/1945. ME sz. rendelet (MK 1945. május 1., 19. sz.) módosítására és kiegészítésére vonatkozott. Lásd alább a 70/d sz. mellékletet, továbbá a 11 150/1945. ME sz. rendeletet, MK 1945. november 27., 186. sz. A rendelet értelmében az Országos Köznevelési Tanács keretében szervezendő Felnőttoktatási szakosztályban a szakoktatás felügyeletét ellátó miniszterek képviselői is helyet kaptak.

³⁹ A VKM 69 097/ 1945. VII. üo. sz. előterjesztése a jegyzőkönyv mellett megtalálható. A Nemzeti Főtanácshoz tett előterjesztés és Főtanács által kiállított kinevezési okmány két eredeti példánya megtalálható a Miniszterelnökség iratanyagában (MOL XIX-A-1-j-1945-IV-12 429/1945. alapsz.).

A Magyar Művészeti Tanács létrehozásáról a minisztertanács az 1945. szeptember 20-i ülésén döntött. Lásd az 55. sz. jegyzőkönyv 60. napirendi pontját és az 55/f sz. mellékletet. Közli DMB MT. JKV. B KÖRLET, 257. és 272–273.

Kodály Zoltán (1882–1967) zeneszerző, zenetudós, akadémikus. 1945-ben a Zeneművészeti Főiskola Igazgató Tanácsának elnöke. 1946–1949 között az MTA elnöke.

⁴⁰ Lásd alább a 70/e sz. mellékletet, valamint a 11 170/1945. ME sz. rendeletet, MK 1945. december 8., 196. sz.

[Keresztury] *Vallás- és közoktatásügyi miniszter*: hajlandó a szöveget az Igazságügyminisztériummal egyetértésben átdolgozni.

[Bán] *Iparügyi miniszter*: ne egy elvont tudományt gyakoroljunk, mert a jövő fejlődés szempontjából ez káros. A múltban is azt láttuk, hogy ösztöndíjjal mindenkit kiküldtek, és közben szakkönyvtári vonalon visszamaradás volt tapasztalható.

[Keresztury] *Vallás- és közoktatásügyi miniszter*: minden miniszternek módja van a tanáccsal összeköttetést tartani és a maga észrevételeit megtenni.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadja azzal, hogy a vallás- és közoktatásügyi miniszter a szövegezési módosításokat az igazságügy-miniszterrel egyetértésben eszközölje.

[41] 39.

[Keresztury] *Vallás- és közoktatásügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát a jogakadémiák tanulmányi és vizsgarendjének ideiglenes módosítása tárgyában.⁴¹

[Ries] *Igazságügyminiszter*: a vallás- és közoktatásügyi miniszter gondoskodik arról, hogy a jogakadémiák tényleg megszűnjenek. Magyarországon négy egyetem van és semmi szükség nincs arra, hogy jogakadémiákat kelljen fenntartani, mert ott voltaképpen alacsony színű oktatás folyik.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.

[42] 40.

[Keresztury] *Vallás- és közoktatásügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát a felsőoktatási intézmények helyreállításához szükséges 374 600 000 pengő rendelkezésre bocsátása tárgyában.⁴²

⁴¹ A jegyzőkönyv mellett megtalálható előterjesztés (46 799/1945. VKM V. sz.), illetve az ennek nyomán kiadott 11 160/1945. ME sz. rendelet (MK 1945. november 27., 186. sz.) értelmében a jogakadémiákon továbbra is négy évfolyam működött. Az indoklás utalt arra, hogy az 1940. évi XXVIII. tc. a jogakadémiák fokozatos megszüntetését, a beindítható évfolyamok számának csökkentését írta elő, de a háborús viszonyok miatt mégis azok további fenntartása mellett döntöttek, s a törvény előírásainak hatálybalépését évről-évre miniszteri rendelettel módosították (lásd legutóbb: 56 003/1945 VKM sz. rendeletet, MK 1945. március 24., 11. sz.).

⁴² A helyreállításához szükséges összeg igénylését a 66 393/1945. VKM V. üo. sz. előterjesztés szerint a pénzügyminiszterrel és az újjáépítési miniszterrel folytatott több hónapos egyeztetés és levélváltás előzte meg. Az 1945. augusztusában összeállított és a pénzügyminiszter elvi hozzájárulását is elnyerő jegyzék szerint a károsult intézmények és a bekövetkezett épületkárok – akkori árakon számolva – az alábbiak voltak:

Pázmány Péter Tudományegyetem	89,0 millió P
József Nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem	89,0 millió P
Magyar Nemzeti Múzeum	104,0 millió P
Debreceni egyetem	28,5 millió P
Horthy Közkórház (Debrecen)	4,2 millió P
Pécsi egyetem	20,0 millió P

[3] 70. 1945. november 21.

Minisztertanács 374 600 000 pengő folyósításához a felsőoktatási intézmények helyreállítására hozzájárult.

[43] 41.

[Keresztury] Vallás- és közoktatásügyi miniszter: előterjeszti javaslatát dr. Schmidt Rezső műegyetemi adjunktus özvegyének kegyelmi ellátása iránt.⁴³

Minisztertanács dr. Schmidt Rezső műegyetemi adjunktus özvegye részére a Nemzeti Főtanácshoz kegydíj folyósítására teendő előterjesztéséhez hozzájárult.

[44] 42.

[Keresztury] Vallás- és közoktatásügyi miniszter: előterjeszti javaslatát Gönczi Pál VI. fizetési osztályba gazdasági igazgatóvá való kinevezése és a szükséges képesítési kellék elengedése tárgyában.⁴⁴

Szegedi egyetem	19,0 millió P
Br. Eötvös József Kollégium	8,0 millió P
Szegedi Polgári Iskolai Tanárképző Főiskola	2,4 millió P
Testnevelési Főiskola	4,2 millió P
Budapesti Bábaképző Intézet	1,5 millió P
Szombathelyi Bábaképző Intézet	0,5 millió P
Angolkisasszonyok Polg[ári] Isk[olai] Tanárképző Főiskola	1,7 millió P
Egyetemi Alap Mária u. 56. sz. ház ép[ülete]	0,6 millió P
Pécsi Maurinum	2,0 millió P
Összesen:	374,6 millió P

Az előterjesztés ismételten hangsúlyozta, hogy a fenti összegeket az augusztusi árvízszonyok alapján állapították meg, s azok ebben az időszakban már egyáltalán nem fedezték a helyreállítás költségeit, tehát egyúttal azt is kérte, hogy a minisztertanács elvben járuljon hozzá a ténylegesen felmerülő kiadások fedezéséhez. A jegyzőkönyv azonban erre vonatkozó határozatot nem tartalmaz.

⁴³ Az 50 679/1945. VKM V. üo. sz. előterjesztés szerint a fiatalon, gyógyíthatatlan betegségben elhunyt egyetemi oktató özvegye semmiféle vagyonnal vagy jövedelemmel nem rendelkezett, viszont a vonatkozó jogszabályok értelmében részére özvegyi nyugellátást megállapítani nem lehetett, ezért javasolták a nyugellátás 50%-ával felérő kegydíj megadását.

Schmidt Rezső (1904–1943) fizikus, egyetemi adjunktus. Az előterjesztés szerint megszervezte, vezette és európai színvonalra emelte a József Nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem spektroszkópiai laboratóriumát. „Korszakalkotó kutatásokat végzett a molekulák szerkezetére körül.” Több, mint 150 tudományos dolgozatot publikált.

⁴⁴ A 70 329/1945. VKM V. sz. előterjesztés szerint Gönczi Pál (1895–?) 1914-ben kezdte szolgálatát, s 1938-ban nevezték ki a szegedi egyetem gazdasági hivatalánál gondnokká a VIII. fizetési osztályba. A két fizetési osztállyal magasabb besorolásba és vezető beosztásba való kinevezést, illetve a megfelelő végzettség hiányának figyelmen kívül hagyását az előterjesztés a következőképpen indokolja: „Az őszi események alkalmával helyén maradt és a gazdasági igazgató távozása után az egyetem gazdasági ügyeit a legsúlyosabb helyzetben vette át. Páratlan energiájának és szervezőképességének köszönhető, hogy az egyetem és klinikai kilenc hónapon keresztül – amikor minden állami támogatás szünetelt – megszakítás nélkül működésben voltak. Emellett az általa szervezett üzemek jövedelméből még az egyetemi és klinikai alkalmazottak fizetésének folyósítását is meg tudta oldani. Átlagon felüli teljesítménye annyira figyelemreméltó, hogy a kivételes elbánás mindenképpen indokolt.”

Minisztertanács hozzájárult ahhoz, hogy Gönczi Pál a VI. fizetési osztályba gazdasági igazgatóvá kineveztessek. Az ehhez szükséges képzései kellék meglétét a 1150/1945. ME sz. rendelet 2. § 2. bekezdése jogkörében elengedi.

[45] 43.

[Keresztury] *Vallás- és közoktatásügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát a Teleki Pál Tudományos Intézethez való kinevezések tárgyában.

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter*: miután későn kapta meg az előterjesztést és nem látja a helyzetet világosan, kéri, hogy a vallás- és közoktatásügyi miniszter vegye le a napirendről és azt a következő minisztertanácson újból terjessze elő.

[Keresztury] *Vallás- és közoktatásügyi miniszter*: az előterjesztést leveszi a napirendről.⁴⁵

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.

[46] 44.

[Keresztury] *Vallás és közoktatásügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát a Vakokat Gyámolító Országos Egyesület részére 3 millió pengő államkölcsön folyósítása tárgyában.⁴⁶

Minisztertanács a Vakokat Gyámolító Országos Egyesület részére három millió pengő folyósításához hozzájárult.

[47] 45.

[Ries] *Igazságügyminiszter*: bejelenti, hogy a tárgysorozat 1. tételében a szolgálati helyükről eltávozott közalkalmazottak igazolásáról szóló 3300/1945. ME sz. rendelet módosítása tárgyában tett előterjesztését a napirendről leveszi.⁴⁷

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.

---

⁴⁵ Az előterjesztés újabb tárgyalására lásd e kötetben a 71. sz. jegyzőkönyv 20. napirendi pontját.

⁴⁶ Az előterjesztés száma: 70 164/1945. VKM IV. üo.

A Vakokat Gyámolító Országos Egyesület 1898-ban létesült, azzal a céllal, hogy a vakok számára megfelelő munkalehetőséget teremtsen. Ennek érdekében foglalkoztató műhelyeket (kosárfonás, kefekötés stb.) állított fel, és az intézményes gondozás feltételeit is megteremtette. Az általa létrehozott Vakok Intézetét, valamint a műhelyeket 1949-ben államosították.

⁴⁷ Az igazságügyminiszter T 2188/1945. IM sz. levele és annak mellékleteként megküldött előterjesztés a jegyzőkönyv mellett megtalálható.

A minisztertanács korábban az 1945. április 19-ei (22. sz. jkv. 2. napirendi pont), május 25-ei (30. sz. jkv. 13. napirendi pont) és június 8-ai (33. sz. jkv. 30. napirendi pont) ülésén tárgyalta a szolgálati helyükről eltávozott (értsd: nyugatra távozott) közalkalmazottak igazolásának ügyét. Közli: DMB MT. JKV. A KÖTET, 343–344., 472., 482–483., 519.

[3] 70. 1945. november 21.

[48] 46.

[Ries] *Igazságügyminiszter*: előterjeszti javaslatát a kereskedelmi cégjegyzésekre vonatkozó rendelkezések módosítása és kiegészítése, továbbá a háborús események következtében elveszett, megsemmisült vagy használhatatlanná vált cégiratok pótlása tárgyában. A pénzügyminiszter előzetesen már hozzájárult.⁴⁸

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.

[49] 47.

[Ries] *Igazságügyminiszter*: előterjeszti javaslatát a polgári peres és peren kívüli eljárásban meghallgatott szakértők illetményeit megállapító végzés ellen benyújtott felfolyamodás halasztó hatályának ideiglenes megszüntetése tárgyában.⁴⁹

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.

[50] 48.

[Ries] *Igazságügyminiszter*: javaslatát a hatásköri bíróság elnökét, tagjait és jegyzőjét megillető tiszteletdíjak, illetőleg ülésdíjak újabb megállapítása tárgyában azzal a módosítással terjeszti elő, hogy a hatásköri [bíróság] elnökét havi 16 000 P, a jegyzőt havi 8 000, a tagokat havi 10 000 P tiszteletdíj illeti meg, a legfelsőbb tanács részéről megválasztott tag ülésnaponként 10 000 pengő díjazásban részesül.⁵⁰

Az április 19-i ülésen megalkotott 1080/1945. ME sz. rendelet (MK 1945. május 2., 20. sz.) 1. § utolsó bekezdése szerint egymagában az a körülmény, hogy a közalkalmazott nem politikai okból, hanem félelemből, aggodalomból menekült el a Vörös Hadsereg bevonulása előtt, nem lehet oka az igazolás megtagadásának. Ezzel szemben a június 8-án elfogadott 3300/1945. ME sz. rendelet (MK 1945. június 19., 55. sz.) éppen azt mondta ki, hogy egymagában a külföldre távozás ténye – kényszer esetét kivéve – kétségtelenné teszi, hogy németbarát vagy fasiszta meggyőződés volt az eltávozás oka, és így egymagában már a külföldre távozás ténye maga után vonja az igazolóbizottság állástól megfosztó határozatát.

Az igazságügyminiszter mostani javaslata ezt a merev előírást kívánta enyhíteni. Az előterjesztés szerint: „A külföldre hurcolt magyar nemzeti vagyon kormánybiztosságának közlése szerint [...] gyakran előfordul, hogy a külföldre távozott közalkalmazott az elhurcolt magyar nemzeti vagyon gondozása, biztosítása vagy hazaszállítása körül oly jelentős érdemeket szerzett, melyeknek figyelembevétele az igazoló eljárások során esetleg kedvezőbb határozat meghozatalát eredményezhetné. A méltánylást érdemlő körülmény tekintetbe vételét azonban a 3300/1945. ME számú rendelet lehetetlenné teszi.”

A rendelettervezetet – a 2. paragrafus módosítása után – a következő, november 27-ei ülésen fogadták el. Lásd a 71. számú jegyzőkönyv 50. napirendi pontját.

⁴⁸ Az előterjesztés a jegyzőkönyv mellett nem, de az Igazságügyminisztérium Törvényelőkészítő osztálya anyagában megtalálható: MOL XIX-E-1-c 2761/1945. sz. (8. d.). Lásd a 11 230/1945. ME sz. rendeletet, MK 1945. november 27., 186. sz.

⁴⁹ Az előterjesztés a jegyzőkönyv mellett nem, de az Igazságügyminisztérium Törvényelőkészítő főosztálya iratanyagában megtalálható: MOL XIX-E-1-c P 1634/1945. sz. (17. d.). Lásd a 11 190/1945. ME sz. rendeletet, MK 1945. november 27., 186. sz.

⁵⁰ Az igazságügyminiszter 1945. november 8-án keltezett T. 2142/1945. IM sz. előterjesztésében

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.

[51] 49.

[Ries] *Igazságügyminiszter*: előterjeszti javaslatát a büntetőjogi értékhatároknak, úgyszintén a pénzbüntetés és pénzbírság mértékének felemelése tárgyában. A rendelet december 1. napjával lépne életbe.⁵¹

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.

[52] 50.

[Keresztury] *Vallás- és közoktatásügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát dr. Bánk József egyetemi ny. r. tanárrá való kinevezése tárgyában.⁵²

Minisztertanács dr. Bánk József egyetemi nyilvános rendkívüli tanárnak egyetemi nyilvános rendes tanárrá való kinevezéséhez hozzájárult.

[53] 51.

[Bán] *Iparügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát az iparügyi minisztérium tulajdonát képező Fő utca 68. sz. épület helyreállítási költségeire 26 millió pengő hitel folyósítása tárgyában.⁵³

Minisztertanács az iparügyi minisztérium tulajdonát képező Fő utca 68. sz. épület helyreállítási költségeire Huszonhatmillió pengő folyósításához hozzájárult.

általában 50%-kal kisebb összegek szerepeltek. Lásd a 11 210/1945. ME sz. rendeletet, MK 1945. november 27., 186. sz.

⁵¹ A T. 2124/1945. IM számú előterjesztés indoklása szerint a rendelet kibocsátása azért vált szükségessé, mert a pénz vásárlóerejének csökkenése egyrészt az érvényben volt büntetőjogi értékhatárok alacsony volta miatt jelentéktelen bűncselekmények súlyosabb minősítését vonta maga után, másrészt viszont a kiszabott pénzbüntetések és pénzbírságok a változott viszonyok között alacsonynak számító összege érzékeny joghátrányt már nem jelentett. A november 7-én keltezett javaslat az 1945. augusztus 15. előtt hatályba lépett jogszabályokban büntett, vétség vagy kihágás minősítésül meghatározott büntetőjogi értékhatárok százszoros, az augusztus 15. után hatályba lépett jogszabályokban meghatározott büntetőjogi értékhatárok tízszeres emelését irányozta elő. Adalékkul szolgálhat az infláció gyorsuló üteméhez, hogy ezt az értékhatárt már a jegyzőkönyv melletti tervezeten áthúzták és megduplázták, azaz az értékhatárt kettőszázszorosára, illetve hússzorosára emelték. Ezt tartalmazta a közzétett 11 220/1945. ME sz. rendelet is, MK 1945. november 27., 186. sz.

⁵² Az előterjesztés száma: 70 857/1945. VKM.

Bánk József (1911–2002) római katolikus egyházjogász, püspök, érsek. 1936-ban szentelték pappá. Ezt követően Rómában egyházjogot tanult. 1943-tól a budapesti Pázmány Péter Tudományegyetem Hittudományi Karán a kánonjog professzora. 1950–1964 között az egyetem hittudományi karából létrehozott Hittudományi Akadémia Egyházjogi tanszékét vezette. Ezt követően győri segédpüspök, váci püspök, majd egri, illetve váci érsek. Kiterjedt tudományos és irodalmi munkásságot folytatott.

⁵³ A 74 249/1945. IV/1. IpM számú előterjesztés szerint a minisztérium Fő utca 68. szám alatt

[3] 70. 1945. november 21.

[54] 52.

[Bán] *Iparügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát az iparügyi minisztérium beszerzési csoportja részére 5 625 000 pengő forgótőke engedélyezése tárgyában.⁵⁴

Minisztertanács az iparügyi minisztérium beszerzési csoportja részére 5 625 000 pengő folyósításához hozzájárult.

[55] 53.

[Bán] *Iparügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát az OVIRT részére 30 millió pengő állami kölcsön folyósítása tárgyában. Egyben kéri a minisztertanács hozzájárulását ahhoz, hogy az említett 30 millió pengőn kívül esetenként újabb kölcsönt folyósíthasson a minisztertanács előzetes hozzájárulása nélkül, de a pénzügy előzetes hozzájárulásával. Ez minden hónapban meg fog ismétlődni. A november havi költségvetésben óriási hiány mutatkozik. Egy 20 millió pengő iránti kérelem már a minisztériumban van.⁵⁵

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: a hozzájárulás attól függ, hogy milyen nagy összegről van szó.

[Gordon] *Pénzügyminiszter*: azzal a kikötéssel járul hozzá, hogy 4% kamattal történjék a visszafizetés.

Minisztertanács harmincmillió pengő állami kölcsön folyósításához hozzájárult. Az iparügyi miniszter, amennyiben módjában áll, úgy előzetesen jelentse be a további kölcsön folyósítását, ha elkerülhetetlen az azonnali folyósítás, úgy a minisztertanácshoz utólagosan tegyen bejelentést.

---

ti épületének (a volt Ipari Anyaghivatal épülete) helyreállítására korábban áprilisban nyolcmillió, majd a nyár folyamán újabb 18 millió pengőt irányzott elő, amit a minisztertanács elfogadott. Az órabérek és az anyagárak időközbeni emelkedése, valamint a sérült részek feltárásánál mutatózó nem várt problémák miatt most a helyreállítás teljes összegét 52 millió pengőben határozza meg. Ezért a korábban két alkalommal folyósított összesen 26 millió felüli 26 millió pengő folyósítását kéri. Ismereteink szerint a minisztertanács korábban egy alkalommal, az 1945. évi augusztus 31-ei ülésen (48. sz. jegyzőkönyv 38. napirendi pont) foglalkozott a Fő utca 68. sz. épület felújításának költségeivel. Lásd: DMB MT. JKV. B KÖTET, 166.

⁵⁴ A 4064/1945. eln. IpM sz. előterjesztés szerint a minisztérium beszerzési csoportja az alkalmazottak téli tüzelővel való ellátása érdekében 150 vagon tűzifa szállítására kötött szerződést, azzal a feltétellel, hogy a vételár 50%-át egy összegben előre kifizeti. A fenti összeget tehát december 31-ig visszatérítendő előlegként szándékozik a beszerzési csoport rendelkezésére bocsátani.

⁵⁵ A 87 250/II/6/1945. IpM sz. előterjesztés a jegyzőkönyvben idézett indoklácson túl rámutatott arra, hogy a kincstári tulajdonban lévő vállalat nehéz helyzete a villamos-egységárák késedelmes és alacsony szinten való megállapítása következtében állt elő. Egyben felhívta a figyelmet, hogy más közüzemek is hasonló gondokkal küszködnek.

[56] 54.

[Bán] *Iparügyi miniszter*: bejelenti, hogy előterjesztése az akkordbérek és a jutalmak megállapítására vonatkozó rendelet kiegészítése tárgyában körözés útján már elfogadtatott, így leveszi a napirendről.⁵⁶

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.

[57] 55.

[Bán] *Iparügyi miniszter*: bejelenti, hogy az 5. tétel szám alatti előterjesztését a kéményseprési díjak megfizetése tárgyában, az újjáépítési miniszter hasonló tárgyú előterjesztése folytán, leveszi a napirendről.⁵⁷

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.

[58] 56.

[Bán] *Iparügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát a komlói erőműtelep befejező munkálataira 200 millió pengő engedélyezése tárgyában.⁵⁸

Minisztertanács a komlói erőműtelep befejező munkálataira kettőszázmillió pengő hitel folyósításához hozzájárult.

[59] 57.

[Bán] *Iparügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát a jóvátételi szállítások ellenértékének kiegyenlítésére 20 milliárd pengő engedélyezése tárgyában.⁵⁹

Minisztertanács a jóvátételi szállítások ellenértékének kiegyenlítésére húszmilliárd pengő folyósításához hozzájárult.

---

⁵⁶ A 89 346/I/2/1945. IpM sz. előterjesztés a kollektív (tarifális) szerződésekben megállapított munkabérek, valamint a közszolgálati illetmények és nyugellátások újabb felemelése tárgyában kiadott 9990/1945. ME sz. rendelet (MK 1945. október 26., 161. sz.) 3. § (2) bekezdése félreérthető fogalmazásának korrigálására irányult. Előzményeit lásd: DMB МТ. ЖВ. В КӨТӨТ, 293. és 449., az 57. sz. jegyzőkönyv 39. és a 62. sz. jkv. 68. napirendi pontja.

⁵⁷ A 85 956/I/2/1945. IpM sz. előterjesztés szerint a kéményseprési díjakat az épület tulajdonosának kellett volna fizetnie, de a bérlők kötelesek lettek volna az arányosan rájuk eső részt a tulajdonosnak megtéríteni. A napirendről történt levéltel valószínűleg az újjáépítési miniszter 88. napirendi pont alatt előterjesztett rendelettervezete indokolta, amely a kérdést a közüzemi díjak összességének keretében kívánta rendezni.

⁵⁸ A 101 380/II/5/1945. IpM sz. előterjesztés többek között az alábbi indoklást tartalmazta: „A Magyar Állami Kőszénbányászat komlói bányauzemének 1940/41. években történt fejlesztése, továbbá a távvezetési hálózatnak 1939–1941. években Tolna vármegyére való kiterjesztése szükségessé tette új villamos erőközpont építését. Az erőközpont építési munkálatai 1941. évben kezdődtek meg, de a háborús nehézségek miatt befejezést nem nyertek. A múlt év őszen a munkálatokat le kellett állítani [...] A munkálatok befejezését egyrészt az épületnek és beépített gépeknek megóvása, másrészt pedig a régi villamos erőközpont nagymérvű leromlása teszi különösen indokoltá.”

⁵⁹ Az előterjesztés a jegyzőkönyv mellett nem, de az Igazságügyminisztérium Törvényelőkészítő főosztálya iratanyagában megtalálható: MOL XIX–E–1–c 1588/1945. sz. (8. d.).

[3] 70. 1945. november 21.

[60] 58.

[Bán] *Iparügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát Mihalics Imre bányatanácsos műszaki főtanácsossá való kinevezése tárgyában.⁶⁰

Minisztertanács Mihalics Imre bányatanácsos műszaki főtanácsossá való kinevezéséhez hozzájárult.

[61] 59.

[Bán] *Iparügyi miniszter*: előterjeszti 91 729/1945. számú előterjesztését a villamos energia felhasználásának korlátozása tárgyában. A számbavehető megtakarítás az ipari üzemek korlátozásánál mutatkozna. A bányamunkás-ság élelmezésének biztosítása mellett 20%-os korlátozást tervez. A közérdek szempontjából másodlagosnak tekinthető üzemek tekintetében megfelelő korlátozásokat állítanak fel. Javaslatra napi 20–20 vagon szénnek a megtakarítását jelentené. Kéri a minisztertanácsot, hogy majd körözés kapcsán tegyék meg észrevételeiket.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: nagy energiapocsékolás folyik. Olyan üzemeknél, melyeknek kikapcsolása [sic!] nem feltétlen szükséges, büntetőjogi felelősség következményei mellett korlátozná az áramfogyasztást.

Minisztertanács a tervezethez elvileg hozzájárult. A közlekedésügyi miniszter által javasolt szempontok figyelembevételével készítendő előterjesztést az iparügyi miniszter körözés útján küldje meg a társmisztereknek.⁶¹

[62] 60.

[Kovács] *Földművelésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát a törvényhatósági állattenyésztési alapok részére 50 millió pengő hitel folyósítása tárgyában.⁶²

⁶⁰ A 101 378/II/5/1945. IpM sz. előterjesztés szerint Mihalics Imrét a miniszter a Magyar Állami Kőszénbányászat komlói bányájának üzemvezetőjévé kívánta kinevezni a VI. fizetési osztály 3. fokozatába. *Mihalics Imre* (1904–?) bányamérnök 1927-től 1940-ig a Duna Gőzhajózási Társaság vasasi bányüzeménél dolgozott, és így a pécsvidéki bányászati viszonyokat kitűnően megismerte. 1940-ben állami szolgálatba lépett, az előterjesztés időpontjában a Pénzügyminisztérium létszámába tartozott.

⁶¹ A 91 729/II/2/1945. IpM sz. előterjesztés indoklása szerint „Az éntermelés állandó csökkenése mellett a villamos energia fogyasztása, különösen Budapest területén egyre emelkedik. Ennek folytán a közvetlen közeli napokban a villamosművek leállításával kell számolni.” A számbavehető jelentősebb megtakarítások között – a jegyzőkönyvben rögzítettekén túl – az előterjesztés a közúti villamospocsékolás korlátozását is megemlíti.

Lásd 11 240/1945. ME sz. rendelet, MK 1945. december 1., 190. sz.

⁶² A 122 847/1945. II. 1. FM számú előterjesztés szerint a törvényhatósági állattenyésztési alapok a háború során elszenvedett veszteségeik miatt, illetve saját források hiányában nem tudtak eleget tenni azon törvényszabta kötelezettségüknek, hogy a állattenyésztést apaállatokkal ellássák. Az igényelt összeget tehát apaállatok beszerzésére kívánták fordítani.

[3] 70. 1945. november 21.

Minisztertanács ötvenmillió pengő folyósításához a törvényhatósági állattenyésztési alapok részére, hozzájárult.

[63] 61.

[Kovács] Földművelésügyi miniszter: bejelenti, hogy a tárgysorozat 2. és 3. tételét a napirendről leveszi.⁶³

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.

[64] 63.

[Kovács] Földművelésügyi miniszter: előterjeszti javaslatát Bohos Dezső okleveles mérnöknek a VIII. fizetési osztály 3. fokozatába való kinevezése tárgyában.⁶⁴

Minisztertanács Bohos Dezső okleveles mérnököt a VIII. fizetési osztály 3. fokozatába főmérnöknek való kinevezéséhez hozzájárult.

[65] 64.

[Kovács] Földművelésügyi miniszter: gazdasági munkaközvetítés átszervezésével felmerülő kiadások fedezésére 108 millió pengő hitel folyósításához kér hozzájárulást.⁶⁵

Minisztertanács száznolcmillió pengő hitel folyósításához a gazdasági munkaközvetítés átszervezésével felmerülő kiadások fedezésére hozzájárul.

[66] 65.

[Kovács] Földművelésügyi miniszter: előterjeszti javaslatát a 10 330/1945. ME sz. rendelet módosítása tárgyában. Egyes vetőmagvaknak a bejelentése már el lett rendelve, de ez csak jogi személyekre vonatkozott eddig. Szükségét látja, hogy a gazdák is bejelentsék a nagyobb mennyiségű vetőmagkész-

⁶³ A napirendről levett két előterjesztés: Az okszerű állattenyésztés biztosítása érdekében foganatosítandó rendelkezések (iktatószám: 123 100/1945. II/1. FM), illetve A Magyar Állami Lótenyésztési Felügyelőség szervezése és a lótenyésztés fejlesztése tárgyában kiadandó rendelet (iktatószám: 123 000/1945. II/1. FM). Mindkét előterjesztés, illetve rendelettervezet megtalálható a jegyzőkönyv mellett. Az előterjesztések megvitatására és elfogadására az 1945. november 27-ei, illetve december 5-ei ülésen került sor. Lásd az 71. sz. jegyzőkönyv 63. és 64., illetve a 73. sz. jegyzőkönyv 25. napirendi pontját.

⁶⁴ A 42 060/1945. VII.1. FM számú előterjesztése szerint Bohos Dezső (1901-?) mérnököt a Vízügyi Műszaki Szolgálat mérnöki személyzetének létszámába az Országos Öntözésügyi Hivatalhoz kívánták kinevezni.

⁶⁵ A 100 947/1945. IX.1. FM számú előterjesztés indoklása a következő: „A gazdasági munkaközvetítést a 100 800/1945. FM számú rendeletem szerint kizárólag a Földmunkások és Kisbirtokosok Országos Szövetsége látja el. A fenti összeg a gazdasági munkaközvetítő irodáknak a gazdasági munkaközvetítői tevékenységével felmerülő személyi és dologi kiadások fedezésére szükséges.”

[3] 70. 1945. november 21.

leteiket. Ezt a rendelkezést Vorosilov marsall levelében foglaltak tették szükségessé.⁶⁶

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁶⁷

[67] 66.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát a MÁV díjszabások emelése tárgyában. A MÁV viteldíjakat 200%-kal kívánja felemelni.⁶⁸

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

[68] 67.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát az államvasúti hidak helyreállítási munkálataira 200 millió pengő hitel folyósítása tárgyában.⁶⁹

Minisztertanács az államvasúti hidak helyreállítási munkálataira ket-tőszázmillió pengő folyósításához hozzájárult.

---

⁶⁶ A 10 330/1945. ME sz. rendelet (MK 1945. november 6., 168. sz.) kiadása, illetve a vetőmagvak bejelentése és korlátozása azért vált szükségessé, mert a gazdasági nehézségek és a termelés akadályai miatt nem látszott biztosítottak a Szovjetunióval szembeni jóvátételi kötelezettség ezen tételeinek teljesítése. Lásd: 64. sz. jkv. 33. napirendi pont. Közölve: DMB MT. JKV. B KÖTET, 508. Vorosilov marsall levelét a bevezetőben ismertetem.

⁶⁷ Lásd a 11 260/1945. ME sz. rendeletet, MK 1945. november 28., 187. sz.

⁶⁸ Az 54 729/II.fő/1. 1945. KKM számú előterjesztés szerint a közlekedésügyi miniszter tulajdonképpen csak tájékoztatni kívánta a minisztertanácsot, hogy egy korábbi (49 175/1945. KKM sz.), valószerűleg körözés útján jóváhagyott bejelentésétől (!) eltérően úgy rendelkezett, hogy a magyar államvasutak (és a hazai magánvasutak) az október 28-tól érvényes menet-, vitel-, fuvar- és egyéb díjaikat 1945. november 15. napjával kezdődő hatállyal ne 100%-kal, hanem 200%-kal emeljék fel. Lásd 57 900/1945. KözlM sz. rendelet, MK 1945. december 23., 208. sz. Az emelés mértékének módosítását azzal indokolta, hogy a kollektív szerződéseken megállapított munkabérek és a közszolgálati illetmények emelésének fedezetéről csak ily módon lehet gondoskodni.

A minisztertanács ezt megelőzően 1945. október 30-án (64. sz. jegyzőkönyv 36. napirendi pont) foglalkozott a MÁV díjszabások felemelésével. Akkor a díjtételeknek nyolcszoros felemeléséről volt szó. (DMB MT. JKV. B KÖTET, 509.)

⁶⁹ A 47 250/1945. II/2. KKM sz. előterjesztés melléklete, amely az elvégzendő feladatokat tételiesen ismerteti, a jegyzőkönyv mellől hiányzik. (A melléklet is megtalálható: MOL XIX-E-1-c Y 597/1945. sz. alatt.)

Korábban 1945. június 27-én foglalkozott a minisztertanács az 1945–1947-ben elvégzendő vasúti hidroncskiemelések és ideiglenes helyreállítások hitelszükségletével. (37. sz. jegyzőkönyv 24. napirendi pont. Közli: DMB MT. JKV. A KÖTET, 595.) Akkor a három évre szükséges összeget 460 millió pengőben határozták meg, amelyből 190 milliónak 1945-ben történő felhasználásához járult hozzá a minisztertanács. Az előterjesztés most arról tájékoztat, hogy a 190 millió P felhasználása megtörtént, s azon felül igényel a miniszter további 200 millió pengőt 1945. évi elszámolásra, de ezzel kapcsolatban is megjegyzi, hogy az előterjesztés készítése óta bekövetkezett jelentős áremelkedés miatt ez az összeg sem fogja fedezni az engedélyezett munkákkal kapcsolatban felmerülő tényleges kiadásokat.

[69] 68.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: a Győr–Sopron–Ebenfurti Vasút helyreállítási költségeinek fedezésére 13 100 000 pengő hitelt kér.⁷⁰

Minisztertanács a 13 100 000 pengő hitel folyósításához, a Győr–Sopron–Ebenfurti Vasút helyreállítási munkálataira hozzájárult.

[70] 69.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát a Buda és Pest közötti összeköttetés ideiglenes helyreállítására 915 millió pengő póthitel folyósítása tárgyában.⁷¹

Minisztertanács a Pest és Buda közötti összeköttetés ideiglenes helyreállítására 915 millió pengő folyósításához hozzájárult.

[71] 70.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát a magyarországi felrobbantott hidak helyreállítására 1 620 millió pengő póthitel engedélyezése tárgyában.⁷²

⁷⁰ Az 52 366/II/1. KKM sz. előterjesztés szerint a minisztérium és az államvasutak igazgatósága által kiküldött bizottság felmérése szerint a Győr–Sopron–Ebenfurti Vasút Rt.-nél keletkezett háborús károk nyomán a vasúti pálya, a hidak, a jelzőberendezések és a soproni állomásépület helyrehozatala 45 100 000 pengő költséget jelent. Kiemeli, hogy a soproni állomásépület helyreállítása a MÁV-nak is elemi érdeke, miután az annak tulajdonában volt soproni déli vasútállomás teljesen megsemmisült. A minisztertanács által jóváhagyott összeget a GYESEV-nél engedélyezendő tőkeemelés, és az új részvények állami tulajdonban levő cég általi felvásárlása útján kívánja a magántársaság részére juttatni.

⁷¹ Az 50 679/1945. III.2 KKM sz. előterjesztés utalt arra, hogy a Buda és Pest közötti összeköttetés ideiglenes helyreállítása érdekében épülő hidakra a minisztertanács korábban az alábbi összegeket hagyta jóvá:

1945. április 19-i ülésen	134,2 millió P
1945. augusztus 22-i ülésen	358,8 millió P
1945. október 24-i ülésen	362,- millió P

Összesen: 855,- millió P.

Lásd a 22. sz. jegyzőkönyv [15] napirendi pontját és 22/a sz. mellékletét; a 46. sz. jegyzőkönyv 41. napirendi pontját, és a 62. sz. jegyzőkönyv 48. napirendi pontját. (DMB MT. JKV. A KÖTET, 347. és 352–353. valamint B KÖTET, 126. és 443.)

A miniszter tehát az eddig felhasznált 855 millió pengőn felül kérte további 915 millió felhasználásának engedélyezését még az 1945. évben. Az előterjesztés egyébként az év folyamán elvégzett, illetve elvégezni tervezett munkákat, és azok költségeit az alábbiak szerint tekintette át:

A Ferenc József [Szabadság] hid végleges helyreállítására	600,0 millió P
Petőfi tér – Döbrentei tér közötti pontonhid építése és kezelése	200,0 millió P
Batthyányi tér – Kossuth Lajos tér közötti cölöphid építése	850,0 millió P
Az Árpád híd alépítményi munkáinak befejezése	30,0 millió P
A Várhegyi Alagút biztonsági munkái	30,0 millió P
Budapesti hidak fenntartási költsége	60,0 millió P

Összesen 1770,0 millió P.

⁷² A közlekedésügyi miniszter szám nélküli levelével megküldött előterjesztés ismét utalt arra,

[3] 70. 1945. november 21.

Minisztertanács 1 620 millió pengő póthitel engedélyezéséhez, a magyarországi felrobbantott hidak helyreállítására, hozzájárult.

[72] 71.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát a Vörös Hadsereg parancsnoksága által kívánt dunántúli hidak újjáépítési költségeire 100 millió pengő póthitel engedélyezése tárgyában.⁷³

Minisztertanács a dunántúli hidak újjáépítési költségeire 100 millió pengő póthitel engedélyezéséhez hozzájárult.

[73] 72.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát az államvasúti munkások családi pótlékának szabályozása tárgyában.

[Molnár] *Népjeléti miniszter*: a 7520/1945. ME sz. rendelet szerint a magyar államvasutak munkásainak családi pótléka kifizetését az Országos Családpénztártól elkülönítetten eszközli ugyan, de a rendelet határozmányai szerint. Az előterjesztés kiviteléhez a 7520/1945. ME sz. rendelet 22. §-ának módosítása volna szükséges.

---

hogy a minisztertanács a magyarországi felrobbantott közúti hidak (a budapestiek kivételével!) roncskiemelési munkáira, helyreállítására vagy ideiglenes pótlására az alábbi összegeket hagyta jóvá:

1945. június 8-i ülésen	270,- millió P
1945. augusztus 22-i ülésen	455,- millió P
1945. október 24-i ülésen	762,- millió P

Összesen: 1487,- millió P.

Lásd: 33. sz. jegyzőkönyv [44] napirendi pont, 46. jegyzőkönyv 42. napirendi pont, 62. sz. jegyzőkönyv 47. napirendi pont. (DMB MT. JKV. A KÖTET, 522., valamint B. KÖTET, 126. és 443.)

A miniszter tehát az addig felhasznált 1487 millió pengőn felül kérte további 1620 millió felhasználásának engedélyezését még az 1945. évben.

Az előterjesztés egyébként az év folyamán elvégzett, illetve elvégezni tervezett munkákat, és azok költségeit az alábbiak szerint tekintette át (millió pengőben):

1. Roncskiemelési munkák:		2. Újjáépítési munkák	
Duna-hidak (b[uda]pestieket kivéve)	650,-	Duna-hidak és kompok	170,-
Tisza-hidak	450,-	Tisza-hidak és kompok	437,-
Vidéki kisebb hidak	350,-	Vidéki kisebb hidak	200,-
Úszódaruk	750,-	Szabványhidak	100,-
Összesen:	2200,-		907,-

Mindösszesen tehát 3107 millió pengő.

⁷³ Az 52 302/1945. KKM sz. levéllel megküldött előterjesztés nem részletezi, hogy a miniszter pontosan mely objektumok helyreállítására kívánja fordítani a kért összeget, ellenben utal arra, hogy ugyanezen célra a július 18-i ülésen 45 millió, az október 24-i ülésen pedig 50 millió pengőt már jóváhagyott a minisztertanács. A július 18-i ülés jegyzőkönyvében azonban ilyen határozat nem található. Az októberi határozatot lásd: 62. sz. jegyzőkönyv 50. napirendi pont. (Vö.: DMB MT. JKV. A KÖTET, 667–687. illetve B KÖTET, 444.)

Minisztertanács az előterjesztéshez a népjóléti miniszter által felhívott körülmény figyelembevételével, hozzájárult.⁷⁴

[74] 73.

[Gerő] Közlekedésügyi miniszter: előterjeszti javaslatát a MFTR részére 3 vontató motor 15 millió pengő hitele tárgyában.⁷⁵

Minisztertanács tizenötmillió pengő folyósításához a MFTR részére hozzájárult.

[75] 74.

[Báranyos] Közellátásügyi miniszter: bejelenti, hogy a 1. és 2. alatt felvett előterjesztéseit a napirendről leveszi.⁷⁶

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.

---

⁷⁴ A közlekedésügyi miniszternek a jegyzőkönyv mellett található 49 059/II.1/1945. KKM sz. előterjesztése szerint a javaslat célja, hogy az államvasúti órabéres alkalmazottak, illetve munkások – akik az államvasúti alkalmazottak mintegy 50%-át alkotják – családi pótléka a kinevezett és rangosztályba sorolt alkalmazottakéval azonos feltételekkel és összegben állapíttassék meg. Ez az államvasúti munkásoknak, illetve órabéreseknek régi törekvése, és ez ügyben a Magyar Vasutasok és Hajósok Országos Szabad Szakszervezete ismételten kérelmet terjesztett elő. Az előterjesztés arra is utal, hogy a javaslat pénzügyi kihatása a napról napra változó gazdasági helyzet és az egymást követő fizetésemelések mellett összességében nem állapítható meg, a felterjesztés időpontjában végzett számítások szerint azonban a kérdés illetően rendezése az államvasutaknak egyetlen hónapban (!) 135 millió pengő kiadási többletet jelent. A 7520/1945. ME sz. rendelet a MK 1945. évi szeptember 4-i 118. számában jelent meg. A rendelet 22. §-a az Országos Családpénztár létesítését mondta ki, hangsúlyozta azonban, hogy a Magyar Államvasutak és a Magyar Posta a Családpénztártól különállóan teljesíti a családi pótlék kifizetését, és hogy a családi pótlék folyósítására vonatkozó szabályokat a kereskedelem- és közlekedésügyi miniszter állapítja meg.

Lásd a 11 290/1945. ME sz. rendeletet, MK 1945. november 28., 187. sz.

⁷⁵ Az 51 142/1945. II/3 KKM sz. előterjesztés a jegyzőkönyv mellett megtalálható. A Magyar Folyam- és Tengerhajózási Rt. (MFTR) a minisztertanács hozzájárulásával (lásd: 1945. augusztus 8-i ülés, 43. sz. jegyzőkönyv 37. napirendi pont; DMB MT. JKV. B KÖTET 40.) a balatonfüredi hajógyárban (Balatoni Hajózási Rt. üzeme) három motoros vontatóhajó építését rendelte meg. Az időközben bekövetkezett munkabér- és áremelkedés miatt az eredeti vételár tarthatatlan, s ezért kéri az akkor engedélyezett 13 millió felül további 15 millió pengő engedélyezését.

A Magyar Folyam- és Tengerhajózási Rt.-t (MFTR) 1894-ben alapították. 1946-ban beolvastották a magyar–szovjet közös hajózási vállalatba, a MESZHART-ba, majd amikor a Szovjetunió a tulajdoni részesedését átadta Magyarországnak ebből alakult meg a MAHART 1955-ben.

⁷⁶ A napirendről levett két személyi jellegű előterjesztés megtalálható a jegyzőkönyv mellett. A 109 368/1945. KM sz. előterjesztésben a kárpátaljai születésű Porochnavec Iván (1913–?) miniszteri titkárnak, a minisztérium tolmács osztálya vezetőjének miniszteri osztálytanácsossá történő kinevezéséhez kért hozzájárulást. A 109 367/1945. KM sz. előterjesztésben pedig Papp József számvéveségi tanácsosnak II. osztályú főtanácsosi kinevezésére tett javaslatot. Az előterjesztéseket valószínűleg azért vonta vissza, mert mindkét minisztériumi tisztviselő részesült már 1945-ben előléptetésben. Porochnavec Iván korábbi előléptetésére lásd az 1945. június 8-i ülés (33. sz. jegyzőkönyv) 7. napirendi pontját. DMB MT. JKV. A KÖTET, 514.

[3] 70. 1945. november 21.

[76] 75.

[Bárányos] *Közellátásügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát a Vörös Hadsereg [negyedik] negyedévi ellátásához szükséges 500 millió pengő felvétele tárgyában.

Minisztertanács a Vörös Hadsereg negyedévi (negyedik negyed) ellátására szükséges 500 millió pengő folyósításához hozzájárult.⁷⁷

[77] 76.

[Bárányos] *Közellátásügyi miniszter*: a jóvátétellel kapcsolatosan január 20-ig 35 000 sertést és 27 vagon zsírt kell szállítanunk a Szovjetuniónak. Csak úgy tudja előteremteni, ha a hizlaldáknak bizonyos kényszerre utalás mellett, megfelelő ajánlatokat tesz. 8 milliárd pengő folyósítását kéri.⁷⁸

Minisztertanács a 8 milliárd pengő folyósításához hozzájárult.

[78] 77.

[Bárányos] *Közellátásügyi miniszter*: még az erős tél beállta előtt soron kívül kell megfelelő burgonyakészletet felhalmozni. Az eddig leszállított 570 v[agon] burgonyáért 500 millió pengő elszámolását kéri tudomásul venni, – újabb 700 v[agon] burgonya megvásárlásához 800 millió pengő hitelt kér. Megbízottait már a felvásárlásra kiküldötte, 160 pengős áron alul alig lehet vásárolni. A Gazdasági Főtanács ülésén fel fogja tární a közellátási helyzetet és az árkérdést. Egyes rendeleteket azonnal módosítandónak tart. A Gazdasági Főtanács sürgős összehívását kéri.

---

⁷⁷ A jegyzőkönyv fogalmazása pontatlan és félreérthető. A jegyzőkönyv mellett a közellátásügyi miniszternek két előterjesztése van, amelyeket egy november 15-i keltezésű közös kíséző levéllel küldtek meg. Agévelt előzetes napirendi jegyzékre azonban eredetileg csak a 109 349/1945. KM sz., 1945. november 13-án keltezett előterjesztést vették fel. Ebben a miniszter a Vörös Hadsereg III (!) negyedévi ellátásával kapcsolatban a július 25-i minisztertanácsi ülésen jóváhagyott 1280 millió pengőn felül – az időközben bekövetkezett árváltozásokra való tekintettel – további 500 millió pengő felhasználásának engedélyezését kérte. (Az előzményre lásd: 41. sz. jegyzőkönyv [37] napirendi pontját, valamint a 41/e sz. mellékletet; DMB MT. JKV. A KÖTET, 698. és 713–715.)

A jegyzőkönyv mellett található másik előterjesztés (109 559/1945. KM sz.) a Vörös Hadsereg IV. negyedévi ellátására 59 887 millió (!) pengő előirányzat nélküli kiadás engedélyezését kérte. A november 14-én keltezett előterjesztés részletesen felsorolja a szállítandó termények és örlemények, állati termékek és vegyes élelmiszerek mennyiségét, és akkori beszerzési árát. (Lásd alább a 70/f sz. mellékletet.) A jegyzőkönyv fenti szövege nem tükrözi, hogy ezt a második előterjesztést is megtárgyalták és elfogadták ezen az ülésen. Az előzetes napirendi jegyzékbe azonban utólag kézzel, tintával beírták, az 1946. január 5-ei ülés (78. sz. jegyzőkönyv) 68. napirendi pontjához készült 111 351/1945. KM eln. számú előterjesztés pedig egyértelműen utal arra, hogy november 21-én a minisztertanács valóban megtárgyalta és jóváhagyta az 59 887 millió pengő felhasználását a Vörös Hadsereg ellátásához szükséges beszerzésekre.

⁷⁸ A jegyzőkönyv mellett megtalálható a 355 280/1945. KM sz. előterjesztés. A november 20-án kelt előterjesztés 1000 tonna sertés felvásárlását, illetve kényszerkölcsön formájában való igénybevételét irányozta elő sertés-kilogrammonként 8000 P áron számítva.

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter*: a missziók ellátása napi 100 millió pengő. Írásban fogja a helyzetet ismertetni és a Gazdasági Főtanács elé terjeszteni.

[Tildy] *Miniszterelnök*: a Gazdasági Főtanácsot folyó hó 24. napjára összehívja.⁷⁹

Minisztertanács a közellátási miniszter elszámolását tudomásul veszi, burgonyavásárlásra 800 millió pengő folyósításához hozzájárul.

[79] 78.

[Molnár] *Népjóléti miniszter*: bejelenti, hogy a tárgysorozaton felvett 1. sz. előterjesztése körözés útján már elintézését nyert, így a napirendről leveszi.⁸⁰

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.

[80] 79.

[Molnár] *Népjóléti miniszter*: előterjeszti javaslatát a Magyar Állami Hadirokkant Otthon épületei helyreállítására 2 500 000 pengő folyósítása tárgyában.⁸¹

Minisztertanács 2 500 000 pengő folyósításához a Magyar Állami Hadirokkant Otthon épületei helyreállítási költségeire, hozzájárult.

---

⁷⁹ A Gazdasági Főtanács – miközben közjogi értelemben még több mint másfél hónapig nem létezett – 1945. november 24-én, szombaton, valóban megtartotta első ülését. Erről azonban levéltári forrással nem rendelkezünk, csupán a Szabad Nép tudósításából ismerjük. A lapban a következő napon megjelent tudósítás szerint az ülés tárgya az élelmezési helyzet volt. Az ülésen a Gazdasági Főtanács tagjai (Tildy Zoltán, Bán Antal, Gerő Ernő) mellett részt vett Rákosi Mátyás, Szakasits Árpád és Dobi István államminiszter, és megjelent Bárányos Károly közellátásügyi miniszter is. „Az értekezlet résztvevői megtárgyalták az összes közélelmezési kérdéseket és megállapodtak az új kormány parlamenti bemutatkozásakor elhangzó program közélelmezési részére vonatkozólag.” (A Gazdasági Főtanács első ülésén a közélelmezéssel foglalkozott. Szabad Nép, 1945. november 25.)

A Gazdasági Főtanács létesítéséről bővebben lásd e kötet bevezetőjét, illetve alább a 71. sz. jegyzőkönyv 3., a 73. sz. jegyzőkönyv 8., a 76. sz. jegyzőkönyv 10. és a 78. sz. jegyzőkönyv 1. napirendi pontját.

⁸⁰ A népjóléti miniszter 12 051/1945. II. NM sz. előterjesztése a jegyzőkönyv mellett megtalálható. Az előterjesztés a magánjogi szolgálatban álló személyek nyugdíjának – a kötelező társadalombiztosítási intézményektől járó járadékszerű szolgáltatások emeléséhez igazodó – felemelésére vonatkozott. Az alacsonyabb nyugdíjak nagyobb arányú (harmincas szorzóval), míg a magasabb nyugdíjak alacsonyabb szorzóval történő felemelését tervezték, illetve rendelték el. Lásd a 11 180/1945. ME sz. rendeletet, MK november 25., 185. sz.

⁸¹ A 87 205/1945. IV/1. o. NM sz. előterjesztés az 1933. évi VII. tc. 14. §-a értelmében a XII. kerület Németvölgyi út 41–43. szám alatt létesített Magyar Állami Hadirokkant Otthonnak a háborús események során megrongálódott barakképületei egy részének helyreállítására vonatkozott.

[3] 70. 1945. november 21.

[81] 80.

[*Molnár*] *Népjóléti miniszter*: előterjeszti javaslatát a MABI részére 600 millió pengő államkölcsön folyósítása tárgyában.⁸²

Minisztertanács 600 millió pengő államkölcsön folyósításához, a MABI részére, hozzájárult.

[82] 81.

[*Molnár*] *Népjóléti miniszter*: előterjeszti javaslatát az OTI részére november hónapra 96 millió pengő állami ellátmány és 752 millió pengő állami kölcsön folyósítása tárgyában.⁸³ Bejelenti, hogy már elrendelte az OTI és MABI gazdasági helyzetének megvizsgálását és, hogy milyen feltételek mellett nyújthatók ezek a kölcsönök.

[*Tildy*] *Miniszterelnök*: kimutatást kér, hogy az OTI és MABI eddig milyen összegű állami juttatásban és kölcsönben részesült.

[*Molnár*] *Népjóléti miniszter*: elő fogja terjeszteni.⁸⁴

Minisztertanács az OTI részére november hónapra 96 millió pengő állami ellátmány és 752 millió pengő kölcsön folyósításához hozzájárult.

[83] 82.

[*Molnár*] *Népjóléti miniszter*: előterjeszti javaslatát az OTI-nál baleseti biztosítási kárfedezés átmeneti szabályozása tárgyában.

[*Gordon*] *Pénzügyminiszter*: a járulékok 8 nap alatti behajtását javasolja.

---

⁸² A 12 639/1945. II/2. NM sz. előterjesztés a kérést azzal indokolta, hogy az Intézet egyedüli jövedelme a járadékbevételekből származik, és azok a kiadások fedezésére nem elegendőek. „A biztosítottak után járó járadékbevételek a kórházakban és szanatóriumokban ápolott biztosítottak ételmezési és ápolási költségeire a mai árviszonyok mellett már nem elegendőek, de nincsen fedezete az intézetnek a dologi szükségletekből eredő egyéb kötelezettségei teljesítésére sem. Végül az október hó 14-én és 21-én bekövetkezett 100–100%-os illetményemelés következtében havonta csupán illetmény kifizetésére 86 millió pengőre van szükség.”

A *Magánalkalmazottak Biztosító Intézete (MABI)* 1929-ben létesült a kötelező társadalombiztosítás kiterjesztését elrendelő 1927. évi XXI. és 1928. évi XL. tc. alapján. 1949. január 1-vel szűnt meg, miután beolvadt az Országos Társadalombiztosító Intézetbe (OTI).

⁸³ A népjóléti miniszter indoklása szerint az Országos Társadalombiztosító Intézet elsősorban azért került nehéz helyzetbe, mert a biztosítási járulékokból befolyó jövedelme 1945. november hónapban várhatóan alig több mint egy harmada lesz az árak és bérek növekedésével arányosan felduzzadó kiadásainak. A hiány keletkezésének másik oka, hogy a mezőgazdasági munkavállalók társadalombiztosításának átmeneti rendezéséről szóló 6180/1945. ME sz. rendelet (MK 1945. augusztus 14., 102. sz.) értelmében a mezőgazdasági munkavállalók részére kifizetendő járadék fedezetét átmenetileg az államkincstár bocsátja rendelkezésre.

Az *Országos Társadalombiztosító Intézet (OTI)* 1928-ben létesült a kötelező társadalombiztosítás kiterjesztését elrendelő 1927. évi XXI. és 1928. évi XL. tc. alapján, az Országos Munkásbetegséggyógyászati és Balesetbiztosító Pénztár jogutódaként. 1950-ben megszűnt. Feladatait a Szakszervezeti Társadalombiztosítási Központ (SZTK) vette át.

⁸⁴ A miniszterelnök által kért kimutatást a népjóléti miniszter a december 10-i ülésen mutatta be. Lásd e kötetben a 74. sz. jkv. 35. napirendi pontját.

Minisztertanács az előterjesztést eredeti szövegében fogadta el.⁸⁵

[84] 83.

[*Molnár*] *Népjóléti miniszter*: előterjeszti javaslatát Karcag állami kórházának létesítése tárgyában.⁸⁶

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

[85] 84.

[*Molnár*] *Népjóléti miniszter*: előterjeszti javaslatát dr. Gábor Ernő tiszti főorvosi kinevezése tárgyában.⁸⁷

Minisztertanács dr. Gábor Ernőnek VI. fizetési osztályba tiszti főorvossá leendő kinevezéséhez hozzájárult.

[86] 85.

[*Molnár*] *Népjóléti miniszter*: előterjeszti javaslatát az 1848/49-es honvédek hátramaradottainak segélyezése tárgyában.⁸⁸ Az elmúlt évben kb. 40–50 személyt kapott segélyt.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

---

⁸⁵ A jegyzőkönyv mellett megtalálható a 12 335/1945. II. NM sz. előterjesztés, valamint a rendlettervezet. Az előterjesztés indoklása szerint a tervezett intézkedésre azért volt szükség, mert az infláció következtében az 1927. évi XXI. tc. szerint fizetett baleseti biztosítási járulékból befolyt összegek a ténylegesen felmerülő baleseti biztosítási költségeket nem fedezték. A javasolt átmeneti rendszer lényege az volt, hogy a baleseti biztosításra kötelezett összes üzemek (a bányauzletágba tartozó járulékfizető üzemek kivételével) – a továbbra is fizetendő társadalombiztosítási járulékok mellett – a tényleges javadalmazás százalékában kifejezett baleseti biztosítási díjat tartoztak fizetni. A tervezet és a kiadott rendelet a járulékok, illetve díjak behajtására 15 napos határidőt szabott. Lásd a 11 200/1945. ME sz. rendeletet, MK 1945. november 27., 186. sz.

⁸⁶ A 74 647/1945. VIII. NM sz. előterjesztés a javaslatot a terület egészségügyi ellátottságának hiányával indokolta. A legközelebbi kórházak (Debrecen, Berettyóújfalu, Gyula, Szolnok, Eger) a várostól mintegy 70–80 km-re voltak, s ezek a város és környéke mintegy 120 000 főre becsült lakosságát egészségügyi szempontból ellátni nem tudták. Az előterjesztés 5–600 ágyas kórház állami költségen történő létesítésére tett javaslatot. A kórház létesítéséről már a miniszterelnök parlamenti programbeszédében is említés történt.

⁸⁷ A 46 708/1945. V. NM sz. előterjesztésből kiderül, hogy *Gábor Ernő* zalaegerszegi orvos, aki diplomáját 1911-ben Budapesten szerezte, s azóta magánorvosként működött, a hatósági orvosi teendőkhöz ellátásához szükséges szakvizsgával nem rendelkezett. Miután azonban Zalaegerszegen közmegebecsülésnek örvendett, az ottani Nemzeti Bizottság 1945. május 14-én megbízta Zala vármegye tiszti főorvosi tennivalóinak ellátásával. A miniszter ezt a kinevezést kívánta – igaz, csak „ideiglenes hatállyal” – megerősíteni, és egyben magasabb fizetési osztályba sorolni: „A hatósági orvosi kar újjászervezésével kapcsolatban közérdekből kívánatos, hogy olyan orvosok is vezető állásba kerülhessenek, akik tiszti főorvosi kinevezéshez előírt feltétellel ... még nem rendelkeznek ugyan, de munkateljesítményük és képességeik őket ilyen állás betöltésére alkalmassá teszik.”

⁸⁸ A 86 003/1945. IV/2. NM sz. előterjesztés utalt arra, hogy 1945-ben az érintettek segélyben

[3] 70. 1945. november 21.

[87] 86.

[*Molnár*] *Népjóléti miniszter*: előterjeszti javaslatát a hadifoglyok elhelyezésével kapcsolatban 6 millió pengő hitel iránt.⁸⁹

Dr. Balogh István: ez a kérdés voltaképpen a hazahozatali kormánybiztos hatáskörébe tartozik, erre a célra 400 milliót szavazott meg a minisztertanács. A jövőre kéri ezt figyelembe venni.

Minisztertanács hatmillió pengő hitel folyósításához, hadifoglyok elhelyezési költségeire, hozzájárult.

[88] 87.

[*Antall*] *Újjáépítési miniszter*: előterjeszti javaslatát a közüzemi díjaknak a bérlőre való átruházása tárgyában. A háztulajdonosok jövedelme – a lakbérek nem emelkedése folytán – egészen minimálissá vált, szükséges, hogy a közüzemi díjak a bérlőt terheljék.

[*Ries*] *Igazságügyminiszter*: a javaslat bonyolult és fontos, tanulmányozást igényel.

[*Antall*] *Újjáépítési miniszter*: az iparügyi miniszter csak abban az esetben járult hozzá ahhoz, hogy az újjáépítési tárca terjessze elő a javaslatot, ha még ezen a minisztertanácson döntésre kerülhet.

[*Bán*] *Iparügyi miniszter*: nem ellenzi az elhalasztást, de három nap alatt megteszi írásban észrevételeit és akkor a keddi minisztertanácson újból terjessze elő javaslatát az újjáépítési miniszter.

[*Antall*] *Újjáépítési miniszter* az előterjesztést leveszi a napirendről.⁹⁰

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.

[89] 88.

[*Antall*] *Újjáépítési miniszter*: bejelenti, hogy ezzel kapcsolatban a tárgysorozaton szereplő 2. alatti előterjesztését is leveszi a napirendről, mert egyenesen akarja a kérdést rendezni.⁹¹

---

még egyáltalán nem részesültek, illetve, hogy korábban a segélyek meghatározott összegben voltak megállapítva. Az inflációra való tekintettel ez nem tartható, ezért javasolja, hogy az 1848/49-es honvédek hátramaradottai részére a mindenkori hadiözvegyi járadéknak megfelelő összeget folyósítsák.

Az ügy előzményére lásd: az 1945. augusztus 29-én tartott minisztertanácsi ülés (47. sz. jegyzőkönyv) 2. napirendi pontját, illetve az ahhoz fűzött jegyzetet. DMB MT. JKV. B KÖTET 137.

⁸⁹ A jegyzőkönyv mellett megtalálható 62 030/1945. VII. NM előterjesztés szerint a Népjóléti Minisztérium kiküldötteinek feladata a nyugatról hazatérők befogadására alkalmas táborok egészségügyi berendezése, felszerelése. A népjóléti tárca gondoskodik arról, hogy a táborokban gyógyszer és kötszer, illetve a gyengélkedő szobák felszerelése, valamint fertőtlenítő felszerelések és eszközök rendelkezésre álljanak.

⁹⁰ Lásd e jegyzőkönyv 57. napirendi pontját. A minisztertanács a kérdésre a következő, 1945. november 27-én tartott ülésén tért vissza. Lásd a 71. számú jegyzőkönyv 54. napirendi pontját.

⁹¹ Az újjáépítési miniszter előterjesztéseit tartalmazó borítólapon szerint a 2. sz. előterjesztés a központi fűtőberendezések helyreállításával kapcsolatos rendelkezés kibocsátására vonatkozott.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.

[90] 89.

[Antall] *Újjáépítési miniszter*: előterjeszti javaslatát a közmunkaváltság megállapítása tárgyában.⁹²

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.

[91] 90.

[Antall] *Újjáépítési miniszter*: előterjeszti 40 233/1945. számú javaslatát három kormánybiztos-helyettesi állás betöltése tárgyában.

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter*: a külügyminisztérium részéről van egy ilyen kormánybiztosi jelleggel megbízott régi külügyi státusban volt tisztviselő, aki az amerikai hadsereggel közvetlen kapcsolatban van.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: szerveket teremtünk anélkül, hogy valami érdemes munkát végeznének. Eddig még semmit nem kapott haza a kormánybiztosság útján.

[Kovács] *Földművelésügyi miniszter*: nem látja szükségét a kormánybiztosi helyetteseknek. Két és fél hetes működés után még semmi eredményt nem tudott felmutatni. Amit visszacapott Németországból, azt a saját minisztériuma hozta haza, mint például néhány száz lovat.

[Antall] *Újjáépítési miniszter*: a legközelebbi minisztertanácson be fogja mutatni, hogy milyen eredményes munkát végzett a Kormánybiztosság rövid működése alatt. Előterjesztését a napirendről egyelőre leveszi.⁹³

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.

[92] 91.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: igen sürgős előterjesztései vannak még, melyeket nem halaszthat el a következő minisztertanácsig.

---

⁹² Az újjáépítési közmunka-kötelezettségről korábban a 4000/1945. ME és a 9000/1945. ME számú rendelet rendelkezett (MK 1945. június 28., 63. sz., illetve október 6., 145. sz.). A módosítás lényege az volt, hogy míg korábban az újjáépítési miniszter havonta egyszer (minden hónap 25-éig) tette közzé azt, hogy a következő hónapban milyen összeget kell a közmunkaváltság szempontjából átlagos napszámbernek tekinteni, addig a jövőben a munkabérek, közszolgálati illetmények és nyugellátások jogszabály alapján történő felemelése esetén újra megszabhatta ezt, mégpedig a béremelés napjától számított visszamenő hatállyal.

⁹³ A 40 233/1945. UM sz. előterjesztése szerint a három kormánybiztos-helyettes a miniszter – a külügyi, a pénzügyi és az újjáépítési tárca egy-egy képviselőjét – a felügyelete alatt álló Külföldre Hurcolt Magyar Nemzeti Vágyon Kormánybiztosságához kívánta kinevezni. A külügyminiszter már az előzetes egyeztetés során jelezte, hogy a döntést későbbre kívánja halasztani, a pénzügyminiszter az elképzeléssel egyetértett, és a tisztségre dr. Kokas Lajos pénzügyminisztériumi miniszteri tanácsost javasolta. Az újjáépítési miniszter tárcája részéről dr. Udvarhelyi Károly újjáépítési minisztériumi miniszteri osztálytanácsos kinevezését javasolta.

[3] 70. 1945. november 21.

Előterjeszti 48 533/1945. számú javaslatát az államvasúti alkalmazottaknak burgonya beszerzésére 63 millió pengő forgótőke engedélyezése tárgyában.⁹⁴

[*Bárányos*] *Közellátásügyi miniszter*: el kell kerülni a feketén való beszerzéseket. Minél több ilyen engedélyt adunk ki, annál jobban megghiúsul a hatóságilag megállapított áron való közellátás.

Minisztertanács az államvasúti alkalmazottaknak burgonya beszerzésére 63 millió pengő forgótőke engedélyezéséhez hozzájárult.

[93] 92.

[*Gerő*] *Közlekedésügyi miniszter*: előterjeszti 52 935/1945. számú javaslatát az államvasúti alkalmazottak étel- és ital-ellátására további 300 millió pengő forgótőke kölcsön engedélyezése tárgyában.⁹⁵

Minisztertanács az államvasúti alkalmazottak étel- és ital-ellátására 300 millió pengő forgótőkékölcsön engedélyezéséhez hozzájárult.

[94] 91.

[*Gerő*] *Közlekedésügyi miniszter*: előterjeszti 43 533/1945. számú javaslatát az államvasúti igényjogosultak tűzifa-szükségletének biztosítására, és az államvasutak leltár [sic!] és anyagbeszerzésére 320 000 000 pengő forgótőke rendelkezésre bocsátása tárgyában.⁹⁶

Minisztertanács hozzájárul ahhoz, hogy az államvasúti alkalmazottak tűzifa-szükségletének biztosítására, az államvasutak leltár [sic!] és anyagbeszerzésére 320 000 000 pengő forgótőke folyósíttassék.

---

⁹⁴ Az előterjesztés szerint a beszerzendő burgonya vételárát az igényjogosult alkalmazottak nem a kiosztáskor azonnal, hanem a következő hónap elsejétől részletekben fogják megfizetni, s ezt követően fog az államkincstárhoz befolyjni.

⁹⁵ Az előterjesztés utalt arra, hogy a minisztertanács a közelmúltban már 111 millió P forgótőkékölcsönt engedélyezett a MÁV alkalmazottak étel- és ital-ellátásának biztosítására, az azonban az árak emelkedése miatt nem bizonyult elégségesnek. Egyúttal kilátásba helyezte, hogy az étel- és ital-ellátás-berendezési akciót csak az arra feltétlenül rászorulókra (főként a fővárosban és a vidéki városokban szolgálatot teljesítőkre) korlátozza, illetve, hogy az eddigi feltételeket szigorítva az érintettek az étel- és ital-ellátás-berendezési kötelesek kifizetni a vételár 50%-át.

⁹⁶ Az előterjesztés szerint az államvasutak igazgatóságának mintegy 130 000 fő tűzifa-ellátásáról kellett gondoskodnia. A szükséges tűzifa mennyiséget (személyenként 6–6 mázsa, összesen 8000 vagon) már szeptemberben lekötötték, és egy részét ki is fizették. Az áremelkedések miatt volt szükség állami segítségre. (Az előterjesztésben „leltár”-ról nem esett szó, tehát ez jegyzőkönyv-vezetési hiba folytán került a szövegbe.)

[95] 92.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: előterjeszti 49 684/1945. számú javaslatát a Magyar Dunántúli Villamossági Rt. üzemviteli költséghiányainak fedezésére 230 millió pengő hitel igénybevétele tárgyában.⁹⁷

Minisztertanács hozzájárul ahhoz, hogy a Dunántúli Villamossági Rt. üzemviteli költséghiányainak fedezésére 230 millió pengő hitel igénybevéssék.

[96] 93.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: előterjeszti 52 710/1945. számú javaslatát a Magyar Dunántúli Villamossági Rt. üzemviteli hiányainak fedezése céljából 1 milliárd pengő hitel igénybevétele tárgyában.⁹⁸

Minisztertanács hozzájárul ahhoz, hogy a Magyar Dunántúli Villamossági Rt. üzemviteli költséghiányainak fedezésére 230 millió [sic!] pengő hitel igénybevéssék.⁹⁹

[97] 94.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: előterjeszti 52 313/1945. számú javaslatát a törvényhatósági útalapok részére a már korábban engedélyezett 400 millió pengőn felül további 530 millió pengő hitel igénybevétele tárgyában.¹⁰⁰

---

⁹⁷ Az előterjesztés megállapította, hogy az állami tulajdonban levő vállalat üzemviteli hiánya abból eredt, hogy a kormányzat az elektromos energia termelési költségeinek a fogyasztókra való áthárítását nem engedélyezte olyan mértékben, mint amilyen mértékben az szükséges lett volna ahhoz, hogy az eladási árat összhangba hozzák a termelési (szén, munkabér, anyag) költségekkel. Ebből következett, hogy a keletkezett üzemviteli költséghiányokról a kormánynak kellett gondoskodnia. Végül hangsúlyozta, hogy az igényelt összeg az október és november folyamán keletkező fedezetlen költségek kiegyenlítésére szolgál, de amennyiben a fenti okok továbbra is fennállnak, előreláthatólag továbbra is szükség lesz a fedezetlen költséghiányok pótlására. Az előterjesztés szerint egyébként a pénzügyminiszter – bízva a minisztertanácsi hozzájárulásban – már október 27-én (!) kiutalta a fenti összeget.

A Magyar Dunántúli Villamossági Rt.-t 1927-ben alapították. Székhelye Budapesten volt.

⁹⁸ Az előterjesztés a kérést főként azzal indokolta, hogy míg a villamosenergia árát – a lakosság érdekeire való tekintettel – mesterségesen alacsonyan tartották, addig a szén ára, valamint a munkabérek gyorsan emelkedtek, és így a vállalat bevételei a termeléssel járó kiadásokat nem fedezték. Miután a vállalat teljes egészében állami tulajdonban volt, így értelemszerűen a veszteségeket a költségvetésnek kellett fedeznie.

⁹⁹ A határozati részben nyilvánvalóan tévesen írtak 230 millió P-t (az előző napirendi pontban szereplő összeget), a minisztertanács valójában a kért 1 milliárd pengő felhasználásához járult hozzá.

¹⁰⁰ A közlekedésügyi miniszter előterjesztése szerint: „Az adók késedelmes kivetése és a már kivetett adók késedelmes befizetése folytán a törvényhatóságok közötti alapjai nem rendelkeznek a legszükségesebb kiadások fedezésére szükséges összeggel sem. Nem csak a személyi járandóságokat, a hidroncs kiemelési és újjáépítési munkák költségeit, de a legszükségesebb útfenntartási munkák költségeit sem tudják fedezni.” A kölcsön visszafizetésének fedezetéül a miniszter a megemelt közmunkaváltásból befolyó összeget jelölte meg.

[3] 70. 1945. november 21.

Minisztertanács hozzájárult ahhoz, hogy a törvényhatósági útalapok részére 530 millió pengő folyósíttassék.

[98] 95.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: bejelenti, hogy a Lengyelországgal folytatott tárgyalások útiköltségének fedezésére igénybevett 2 804 546 P felhasználását utólagosan vegye a minisztertanács tudomásul.¹⁰¹

Minisztertanács a Lengyelországgal folytatott tárgyalások költségeire 2 804 546 P felhasználását tudomásul vette.

[99] 96.

[Rónai] *Kereskedelem- és szövetkezet[ügy]i miniszter*: bejelenti, hogy addig nem tud érdemes munkát végezni a szövetkezeti minisztérium működésével kapcsolatban, míg hatásköre nincs megállapítva. A főosztály megszervezésével kapcsolatban 100 millió pengő hitelre lenne szüksége.

[Keresztury] *Vallás- és közoktatásügyi miniszter*: nem ismeri az előterjesztést, és ezért haladékot kér a következő minisztertanácsig annak áttanulmányozására.

[Bán] *Iparügyi miniszter*: a kétségtelenül odatartozó szövetkezeteket mindjárt a szövetkezeti minisztérium hatáskörébe kellene utalni, hogy azt a miniszter úr azonnal besorolhassa.

[Báranyos] *Közellátásügyi miniszter*: alapjában véve valamennyi szövetkezet odatartozik.

[Rónai] *Kereskedelem- és szövetkezet[ügy]i miniszter*: a szövetkezetek ügye igen fontos lenne, és nem tartja célszerűnek elodázní a javaslatot. A minisztertanácsnak később is módjában lesz még észrevételeit megtenni. Ő most csak elvi hozzájárulást kér a főosztály megszervezésére.

[Tildy] *Miniszterelnök*: a kereskedelem- és szövetkezet[ügy]i miniszter sürgősnek tartja a javaslatot, de precízen csak akkor lehet megcsinálni azt, ha teljesen tisztában leszünk azzal, hogy mi tartozik oda. A kérdés még nincs annyira megérve, hogy a döntést a következő minisztertanácsig függőben nem tarthatnánk.

[Rónai] *Kereskedelem- és szövetkezet[ügy]i miniszter* a javaslatot a napirendről leveszi.¹⁰²

Az ügy előzményét a minisztertanács az 1945. szeptember 17-ei ülésén (54. sz. jegyzőkönyv, 50. napirendi pont) tárgyalta, amikor is 400 millió P-t hagyott jóvá a törvényhatósági útalapok részére folyósítandó kamatmentes államkölcsön céljára. Lásd: DMB MT. JKV. B KÖTET 224.

¹⁰¹ A közlekedésügyi miniszternek, illetve képviselőinek ez időszakban Lengyelországgal folytatott tárgyalásaira vonatkozó adatot nem sikerült felkutatni.

¹⁰² A jegyzőkönyv mellett írásos előterjesztés nem található, ilyen valószínűleg nem is készült. Nyilván arról van szó, hogy a Kereskedelem- és Közlekedésügyi Minisztérium szétválása után a kereskedelemüggyel kapcsolatos hatáskört és ügyköröket, valamint az e területtel foglalkozó

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.

Minisztertanács este 1/4 8 órakor ért véget.

K. m. f.

Bojta Ernő Béla

Tildy Zoltán

Géppel írt tisztazat a miniszterelnök és a jegyzőkönyvvezető sajátkezü aláírásával. Az ülésen valamennyi miniszter, valamint Balogh István államtitkár részt vett, és a „Jelen voltak” felsorolása mellett a jegyzőkönyvet saját kezű aláírásával látta el.

A jegyzőkönyv mellett megtalálható az [5], a [9]–[27], a [29]–[44], a [46]–[47], az [50]–[58], a [60]–[65], a [67]–[87] és a [90]–[97] számú napirendi pontokhoz tartozó előterjesztés.

[3] 70/a sz. melléklet (a [3] 70/[19] napirendi ponthoz)

[Pénzügyminisztérium]

2251/1945.

PM–IV.a.

Minisztertanácsi előterjesztés

[200 milliárd P névértékű, „I” sorozatú kincstári jegykölsön felvételéről]

Bejelentem a t. Minisztertanácsnak, hogy a belső állami élet rendezésével kapcsolatos pénzszükséglet fedezése céljából újabb állami hitelművelet vált szükségessé, aminek érdekében az előzetes tárgyalásokat lefolytattam. Ezeknek a tárgyalásoknak eredményeképpen a Pénzügyintézeti Központ, az Országos Földhitelintézet és az Országos Központi Hitelszövetkezet együttesen és összesen 80 milliárd pengő összegű új kölcsön nyújtására vállalkoztak.

Ez a kölcsön 80¹⁰³ milliárd pengő n[év]é[rtékű], előzetesen évi 3¼%-kal kamatozó, háromhavi lejáratú, ún. „I” sorozatú kincstári jegyek ellenében kerülne felvételre. A nevezett intézetek a kincstári jegyeket tőketörlesztés nélkül három ízben – mindenkor további 3–3 óra – megújítanak. Természetesen a megfelelő refinanszírozás ezúttal is lehetővé tételnek.

A Magyar Nemzeti Bank, ily irányú különmegállapodás értelmében, a refinanszírozás folytán tárcájába kerülő kincstári jegyek 1%-os kamatát meghaladó kamatrészt a kincstárnak megtérítené, illetőleg ezt a megtérítendő

---

részlegeket a Kereskedelem- és Szövetkezetügyi Minisztérium „készen” kapta jogelődjétől, míg a szövetkezetüggyel kapcsolatos hatáskört több tárcától kellett elvonni, amit még elvileg sem tisztáztak. Ezért az ezzel foglalkozó főosztályt sem lehetett létrehozni.

¹⁰³ A „80”-at kék írónnal áthúzták és „200 000 000”-t (a jegyzőkönyv szerint helyesen: kettőszázmilliárdot) írtak fölé.

[3] 70. 1945. november 21.

kamatrészt a Bank csakis akkor, és annyiban használná fel a saját céljaira, ha és amennyiben a mérleghiányok kiküszöbölése végett erre szüksége volna.

A szóbanlevő kincstári jegykölcson felvétele egyébként az 1945. évi X. tc. 2. §-ának második bekezdésében kapott felhatalmazás alapján történnék.¹⁰⁴

Kérem a t. Minisztertanácsot, hogy bejelentésemet tudomásul venni és a szóbanlevő kincstári jegykölcson felvételéhez a szükséges felhatalmazást megadni szíveskedjék.

Budapest, 1945. november 5.

dr. Oltványi Imre s. k.
penzügyminiszter

Hitelesítem.

Budapest, 1945. november 6.

Bicskey

miniszteri irodafőigazgató.

Géppel írt két oldalas tisztázat stencil eljárással készített másolata. A kiadmányt hitelesítő miniszteri irodafőigazgató aláírása mellett „Magyar Pénzügyminisztérium” köriratú gumibélyegző eredeti lenyomata található. Az irat hátoldalán, a miniszter neve alatt kék ironnal az alábbi szöveg olvasható: „Min. Tan. Dr. Bojta át. [egy olvashatatlan szó]. Érki: [egy olvashatatlan szó] XI/7.”

[3] 70 / b sz. melléklet (a [3] 70 / [24] napirendi ponthoz)

[Pénzügyminisztérium]

200 417/1945. szám

XII. [PM]

Minisztertanácsi előterjesztés [Külkereskedelmi Árkiegyenlítési Alap létesítése]

Tisztelettel kérem a Minisztertanács hozzájárulását ahhoz, hogy a csatolt rendelettervezetet, mint az Ideiglenes Nemzeti Kormány rendeletét kiadhassam. A rendelet kibocsátásának indoklásául az alábbiakat adom elő:

A külkereskedelmi forgalom elősegítésére a háború alatt kifejlesztett árkiegyenlítési rendszer igen hatatos eszköznek bizonyult. Ebben az időben az exportnál elért értékesítési ár pengőben kifejezett összege a rögzített valutaárfolyamok mellett előállott belső árszínvonal-emelkedés következtében legtöbbször elmaradt a belföldi árak mögött, ugyanakkor az importárak is pengőre átszámítva, általában alacsonyabbak voltak a belföldi áraknál. Ez a jelen-

¹⁰⁴ Az 1945. szeptember 16-án kihirdetett 1945. évi X. tc. az 1945-ben viselendő közterhekről és fedezendő kiadásokról szól.

ség általános volt, voltak azonban kivételek is, így pl. a németországi exportáraink a háborús élelmiszerhiány és blokádnak következtében általában magasabbak voltak a belföldön elérhető áraknál, vagy pl. egyes hadigazdálkodási szempontból fontos nyersanyagok, réz, gyapot csak a belföldinél magasabb áron voltak külföldről beszerezhetők.

Az árkiegyenlítés lehetővé tételére már a múltban is a nyereséges exportok és importok fölös haszna a veszteséges, de gazdasági és pénzügyi okokból szükséges, exportok és importok támogatására fordítottatott.

A nyújtott támogatások és a beszedett megterhelések összege hosszabb időtartamon belül általában kiegyenlítette egymást. Az egyes kereskedelmi szerződések alapján létrejövő kölcsönös áruszállítások kliringelszámolás keretében folyamatosan lebonyolíthatók voltak, de nem volt akadálya az egyes külön árukompenzációknak sem, ezeknek eseteiben ugyanis az árkiegyenlítés a konkrét kompenzáción belül megtörtént. Az esetek túlnyomó részében csupán az árszínvonal eltolódásból származó különbségek technikai kiegyenlítéséről volt szó.

Azok az okok, amelyek a háború alatt az árkiegyenlítés rendszerének kialakításához vezettek, ma ismét fennállanak. A szomszédos államokkal kötött árucsereforgalmi egyezményekben felvett árumennyiségek lekötésére, illetőleg szállítására ma is igen sok esetben azért nem kerülhet sor, mert az egyes ügyletek lebonyolítói az adódó árkülönbözetek áthidalására nem látják lehetőséget. Külkereskedelmi forgalmunk a felszabadulás után kompenzációs ügyletek kötésével indult, ezek az áru-szembeállítások eleinte létrehozhatók voltak, de azután a bel- és külföldi árszínvonal eltérő fejlődése következtében a forgalom mindinkább akadozni kezdett.

Fokozta a nehézségeket, hogy az 1945. évi július hó 1-én kiadott 4120/1945. ME számú rendelet¹⁰⁵ a háborús évek egyöntetű árszintjével szemben kettős árrendszert vezetett be. E rendelet értelmében egyes közszükségleti cikkek, ipari alapanyagok és szolgáltatások szoros hatósági árszabályozás alá kerültek, más ipari termékek árát viszont az előállítók előírt kalkulációs séma alapján maguk állapíthatják meg. A mezőgazdasági termékek ára a beszolgáltatási kötelezettség alá eső termékek kivételével, szabadon alakulhat.

A rendelet nyomán kialakult kettős magyar árszint külkereskedelmi forgalmunk árproblémáit nehezen megoldhatóvá teszi. Mai gazdasági helyzetünkre tekintettel ugyanis elsősorban a könnyebben nélkülözhető – tehát egyben szabad-, vagy kalkulációs áralakulású cikkeket – tudjuk exportálni, ezzel szemben importcikkeink majdnem kizárólag a jóvátételek teljesítéséhez szükséges ipari alapanyagok, vagy pedig a létfontosságú közellátási cikkek köréből kerülnek ki, e cikkek ára pedig kötött. Ennek következményeképpen, ha a múltbeli alapelvek alkalmazásával kívánnánk árkiegyenlítő rendszert kiépíteni, bizonyos időtartamon belül a nyújtandó támogatások végösszege

---

¹⁰⁵ A 4120/1945. ME sz. rendelet (MK július 1., 65. sz.) egyes gyáripari termékek, valamint gazdasági jellegű szolgáltatások árának rendezéséről intézkedett.

feltétlenül meghaladná az ugyanazon időtartam alatt megállapított külkereskedelmi megterhelésekből befolyó összegeket.

További nehézséget jelent az a gazdaságilag egyébként természetesen óhajtott körülmény, hogy egyes viszonylatokban jelentős mennyiségű előszállításra (Vorleistung) van kilátás. Ha az importáru beérkezése az exportáru kiszállítását időben megelőzi és a két szállítás között eltelt idő alatt az árszínvonal emelkedik, úgy az importcikk ellenértékeképpen befolyó pengőösszegeből a külföldi cserepartner által számításba vett, illetőleg a szerződésben lekötött export-ár mennyiség már nem lesz felvásárolható és kiszállítható.

Hogy a külkereskedelmi forgalom kifejlődését akadályozó ismertett nehézségek kiküszöbölhetőek legyenek, – az érdekelt gazdasági tárcák és a Magyar Nemzeti Bank képviselőinek bevonásával e tárgyban tartott sorozatos értekezleteken kialakult véleménnyel egyezően – az alábbi intézkedések megtételét látom szükségesnek.

Az árkiegyenlítés rendszerét ismét életre kell hívni. Az export- és importügyleteknél jelentkező indokolatlan hasznot le kell fölözni, (erre egyébként a 9690/1945. ME sz. rendeletben foglalt felhatalmazás már lehetőséget is nyújt),¹⁰⁶ és az így befolyó összegeket a veszteséges export- és importügyletek támogatására kell fordítani. E célok szolgálatában alapot kívánok létesíteni „Külkereskedelmi árkiegyenlítő alap” elnevezéssel. Az alap részére forgótőke gyanánt megfelelő hitelt bocsátok rendelkezésre. Az alapot a Pénzügyminisztérium kezeli.

A támogatások, illetőleg lefölözések mérvét az e célból létesítendő Külkereskedelmi Pénzügyi Bizottság¹⁰⁷ állapítja meg. A bizottságban a Pénzügyminisztérium képviselője elnököl, tagjai a Kereskedelem- és Közellátási¹⁰⁸, az Ipari, [a] Földművelésügyi és [az] Újjáépítési Minisztérium, a Magyar Nemzeti Bank és a Külkereskedelmi Igazgatóság képviselői. A bizottság felállítására vonatkozó elgondoláshoz egyébként a kereskedelem- és közlekedésügyi miniszter úr előterjesztése alapján az egyik legutóbbi minisztertanács elvileg már hozzájárult.

A nyújtandó támogatások és a szedendő lefölözések összege lehetőleg úgy állapítandó meg, hogy azok az egyes periódusokban egyensúlyban legyenek. A szedett lefölözések összegén túlemlelkedő támogatás – egyidejű export és import feltételezése mellett – csak egyes olyan kivételes esetekben nyújtható, amidőn a kiegyenlítés másképpen nem vihető keresztül, és a támogatás megtagadása következtében az importcikk áremelkedése, és ennek az emelkedésnek az általános árszinten való továbbgyűrűzése nagyobb nemzetgaz-

¹⁰⁶ A 9600/1945. ME sz. rendelet (MK október 21., 157. sz.) a közellátásügyi miniszter árszabályozó hatásköréről intézkedett. A lefölözést illetően lásd a rendelet 7. §-ának (1) f pontját.

¹⁰⁷ A Külkereskedelmi Pénzügyi Bizottságra és Külkereskedelmi Árkiegyenlítő Alapra vonatkozóan lásd az e jegyzőkönyv [24] napirendi pontjához fűzött 25. számú jegyzetet.

¹⁰⁸ Helyesen: Kereskedelem- és Közlekedésügyi. (Az előterjesztés még az előző kormány időszakában készült).

dasági kárt jelent, mint a támogatás folyósítása révén a kincstár áldozatvállalása.

A kincstár túlzott igénybevételének megakadályozására a tárcák között folytatott előzetes megbeszéléseken kialakult álláspont szerint az alábbi eszközök lennének alkalmazandók:

1.) Az ipari exportcikkeknel a szoros hatósági árszabályozást azokra a cikkekre is ki kell terjeszteni, amelyeknek árát ez idő szerint az eladók maguk határozzák meg. A megállapított ár természetesen összhangba hozandó a kötött árcsoport áraival. Ha az így megállapított ár kisebb, mint az előállítási költség és a méltányos exporthaszon együttes összege, a különbözetet – amennyiben ez lehetséges – az ugyanebből a cikkből belföldön forgalomba hozott mennyiségre kell áthárítani.

2.) A mezőgazdasági terményeknél – úgy a szabadforgalmú, mint a részben beszolgáltatási kötelezettség alá esőknél – felvásárlási irányárakat kell megállapítani.

3.) Abban az esetben, ha kompenzációs üzletnél az importcikk ára az ellenértékképpen kivitt exportcikk árának a fenti 1. és 2. pont alatt leírt eszközök alkalmazásával elért csökkentése után még mindig meghaladná a belföldi hatósági árat, az importcikk felhasználását – ha azt az import természete megengedi – lehetőleg olyan térre kell terelni, ahol az a belföldi árszintet nem zavarja. (Építkezés, nagyfogyasztók, közületek.)

4.) Mindaddig, míg az árszínvonal nyugvópontra nem jut, minden rendelkezésre álló gazdasági eszköz igénybevételével törekedni kell az előszállítások folytán keletkező árutartozásoknak minél előbbi kiegyenlítésére, tehát az export gyors ütemű bonyolítására. E célból az előszállítások ellenértékképpen az importőrök által lefizetett összegek – a lehetőséghez mérten – az export rendelkezésére bocsátandók.

Az alap megszervezésével kapcsolatban még az alábbiakhoz kérem a Minisztertanács hozzájárulását:

Abban az esetben, ha egyes viszonylatokban az export és import pénzügyi lebonyolítását ugyanaz a vállalat végzi, a támogatások folyósításával és a lefölözések szedésével járó technikai műveletek elvégzésére e vállalat részére megbízás adható, de az említett műveletek csak a külkereskedelmi pénzügyi bizottság határozatai alapján végezhetők el. Ilyen esetekben az alappal szemben csupán az időközi egyenlegek kerülnek elszámolásra.

A jóvátételi szállítások teljesítéséhez szükséges nyersanyag behozatalának lehetővé tételére támogatásként folyósított összegek különszámlán tartandók nyilván.

Az árkiegyenlítések gyakorlati keresztülvételének módja:

Minden konkrét kompenzációs kérelemhez előírt séma szerint elkészített előkalkuláció lenne mellékelendő, ezt a kalkulációt a Közellátás[ügyi] Minisztérium, a Nemzeti Bank és a Külkereskedelmi Igazgatóság revizorai megvizsgálják és láttamoznak. A tervezett üzlet kielemezéséhez és elbírálásához szükséges vizsgálatokat és ellenőrzéseket a szükséghez mérten együttesen, vagy

felváltva végeznék. A felülvizsgált kalkulációk a Külkereskedelmi Igazgatósághoz kerülnek, amely azokat a lefölezésre vagy támogatásra vonatkozó javaslatával együtt a Külkereskedelmi pénzügyi bizottság elé terjeszti. A bizottság a javaslat alapján dönt a lefölezés, vagy támogatás nagyságáról.

A Külkereskedelmi pénzügyi bizottság elé terjesztendő kalkulációkba csak hitelt érdemlő módon igazolt tételek állíthatók be. Ha egyes tételek természetüknél fogva a kalkuláció benyújtásával egyidejűleg nem igazolhatók, úgy a fél a tanúsítvány kiadásánál e tétel utólagos igazolására kötelezendő. A lebonyolítás során felmerülő, előre nem látható, elháríthatatlan és hitelt érdemlő módon igazolt költségtöbbletek utólag elismerhetők, de ehhez a bizottság külön döntését kell kikérni.

A támogatások, vagy lefölezések mértékének megállapítása az előkalkulációk alapján történik, az így kiszámított összegnek esetenként megállapított százaléka azonnal kifizethető illetőleg behajtható, a végleges összeg megállapítása az utókalkuláció alapján történik.

A felállítandó Külkereskedelmi Árkiegyenlítő Alapot közvetve a Magyar Nemzeti Bank is támogatná. A támogatáshoz szükséges anyagi eszközöket a Bank az exportfinanszírozási tevékenységéből teremtené elő és pedig olyképpen, hogy az exportőrök részére nyújtandó hitelek folyósításának feltételeként esetenként megállapítandó lefölezéseket szedne. (Ezek a lefölezések a felvásárlás alatt, az export tényleges befejezéséig bekövetkező áremelkedésekből származó haszonra terjednének ki.) Az ily módon keletkező bevételt a Bank azután a Külkereskedelmi Árkiegyenlítő Alapnak engedné át.

A kiadandó kormányrendelet csupán az Alap létesítéséhez és a Külkereskedelmi Pénzügyi Bizottság megszervezéséhez szükséges elvi rendelkezéseket tartalmazza. Az Alap szabályzatát külön kiadandó pénzügyminisztériumi rendelet fogja tartalmazni.¹⁰⁹

Megjegyzem végül, hogy a rendelettervezetet az igazságügyminisztérium törvényelőkészítő osztályával már előzetesen letárgyaltam. Az igazságügyminiszter úr a rendelettervezet ellen általában nem tett észrevételt, csupán a 3. §-ban foglalt azt a rendelkezést tartotta aggályosnak, hogy a kiviteli és behozatali ügyletek lebonyolításával kapcsolatban felmerült tényleges veszteségen felül a lebonyolító vállalat *elmaradt hasznának* megtérítésére is lehetőség biztosítottatik. E rendelkezés felvételét azonban elkerülhetlenné tette az a körülmény, hogy a nyilvánvalóan veszteséggel járó ügyletek lebonyolítására a vállalatokat csak úgy lehet rábírní, ha számukra a ténylegesen felmerülő kiadásokon felül – a külkereskedelmi pénzügyi bizottság által előre meghatározott mérvű – méltányos hasznot is biztosítom.

Budapest, 1945. november 10.

dr. Oltványi Imre s. k.
pénzügyminiszter

¹⁰⁹ Az alap működését szabályozó pénzügyminisztériumi rendelet a Magyar Közlönyben ismeretünk szerint nem jelent meg

Hitelesítem:

B[uda]pest, 1945. november 12.

Bicskey

min. irodafőigazgató

Géppel írt hat oldalas tisztázat stencil eljárással készített másolata. A kiadmányt hitelesítő miniszteri irodafőigazgató aláírása mellett „Magyar Pénzügyminisztérium” köriratú gumibélyegző eredeti lenyomata található.

[3] 70/c sz. melléklet (a [3] 70/[31] napirendi ponthoz)

[Belügyminisztérium]

Az Országos Rendőri Bejelentő Hivatal szervezése tárgyában

Indoklás

Az Országos Központi (sic!) Bejelentő Hivatal megszervezésével egy olyan szerv áll majd a központi kormányzat rendelkezésére, amelyre közbiztonsági, államrendészeti, adóbehajtási, valamint politikai szempontból is feltétlenül szükség van. Ennek a szervnek segítségével a jövőben majd könnyen megállapítható lesz, hogy kik laknak, tartózkodnak az ország területén, ill[etve] az egyes személyeknek az ország területén melyik városban, községben van pillanatnyilag a lakásuk, ill[etve] tartózkodási helyük. (Szinte értelmetlen, hogy erre a fontos szempontra az elmúlt kormányzatok semmi súlyt nem helyeztek.) Igaz ugyan, hogy ezeket a személyeket az egyes bejelentőhivatalok nyilvántartják, de a bejelentőhivataloknak szétszórtsága és egymástól való teljes függetlensége és kapcsolatatlansága miatt adott esetben egy-egy ismeretlen helyen lakó tartózkodási helyének megállapítása esetleg százon felül lévő számú bejelentőhivatal anyagának átkutatásával volna csak lehetséges, míg az Országos Központi Rendőri Bejelentő Hivatalban percek alatt meg lehet állapítani, hogy a keresett személy itt van-e az országban, és ha igen, hol, melyik városban, községben.

Ennek a hivatalnak felállításától remélhető, hogy véget lehet vetni a bujkálásoknak, mert amíg az egyes bejelentőhivatalok csak addig kísérhetik figyelemmel az egyes személyeket, amíg ezek működési területükön tartózkodnak, addig a központi szerv eléri a keresettet, bárhol húzódik is meg, azal, hogy bejelentőlapjának egyik szelvénye a szervhez fut be, bárhol történjék is a bejelentés.

Természetesen lehetnek itt is olyan esetek, hogy a keresett személy a keresés idejében változtatván lakást, új bejelentőlapja új lakásának távolsága miatt még nem érkezett be a központi hivatalba. Ilyenkor a központi hivatal természetszerűleg nem fogja tudni pillanatnyilag közölni az új lakcímet, még-

[3] 70. 1945. november 21.

is értékes szolgálatot teljesít majd a régi cím közlésével, mert megjelöli azt az egyetlen várost vagy községet, ahonnan a további nyomozásnak ki kell indulnia, anélkül, hogy ennek megállapítása végett az eddigi gyakorlatok szerint a táviratok, telefonálgatások százait kelljen igénybe venni.

Különös fontossággal bír ez a központi hivatal a mai napokban, amikor szinte kizárólag ennek segítségével lesz majd csak képes a központi nyomozó szerv az elmúlt rendszer bűnöseinek frontját végleg felgöngyölíteni.

dr. Erdei Ferenc s. k.
belügyminiszter

Géppel írt két oldalas tisztázat stencil eljárással készült másolata. Az irat első oldalán a rendelettervezet található, amelyet közvetlenül követ az indoklás. A miniszter nevét utólag írógéppel írták az indoklás alá, a miniszter azonban kézjegyével nem látta el az előterjesztést.

[3] 70/d sz. melléklet (a [3] 70/[36], [37] és [38] napirendi ponthoz)

Magyar vallás- és közoktatásügyi miniszter
65 424/1945. III. üo. szám

Előterjesztés a minisztertanács
[a felnőttek (dolgozók) középiskolai és főiskolai tanulmányainak
támogatásáról]

Szellemi, társadalmi és gazdasági életünk gyökeres átalakulásával kapcsolatban a Nemzeti Függetlenségi Frontba¹¹⁰ tömörült politikai pártok kívánságára szükségessé vált, hogy a kormány az önhibájukon kívül tehetségüknek megfelelő közép-, középfokú vagy főiskolai képesítés nélkül maradt felnőtt dolgozók iskolai képzéséről átmenetileg, a szükségletek figyelembevételével gondoskodjék. Ez mind a köz, mind az arra alkalmas, tehetséges egyének szempontjából előnyös, és kívánatos az általános műveltségi színvonal emelése érdekében is. Ezért a magyar kormány elhatározta, hogy a folyó iskolai évtől kezdve megszervezi a dolgozók iskoláit, illetőleg főiskolai tanfolyamait.

A dolgozók iskoláinak és főiskolai tanfolyamainak gyakorlati megvalósítására legmegfelelőbbnek látszik az a megoldás, hogy ezek az intézmények a már működő közép-, középfokú iskolák, főiskolák és egyetemek keretében nyerjenek elhelyezést. Ily módon mind a dologi (épületek, felszerelések), mind a személyi (nevelők, tanügyigazgatás) szükségletek gazdaságosan és célra-

---

¹¹⁰ A Magyar Nemzeti Függetlenségi Front 1944. december 2–3-án alakult meg Szegeden. A Független Kisgazdapárt, a Magyar Kommunista Párt, a Szociáldemokrata Párt, a Nemzeti Pártpárt és a Polgári Demokrata Párt által képviselt erőket tömörítette.

vezetően biztosíthatók. Egyben ezen a módon lehet biztosítani leginkább a kérdés megoldásában a szakszerűséget és a kellő színvonalat.

A dolgozók iskoláinak megszervezésénél figyelemmel kellett lenni a köz érdekeire, ami elengedhetetlenül szükségessé teszi, hogy csak azok részesülhessenek ilyen iskolai képzésben, akik tehetségük, rátermettségük, eddigi munkásságuk révén reményt keltenek arra, hogy a közösség előbbre jutását szolgálják. Ezért kellő tanulmányi időt és megfelelő színvonalat biztosító követelményt kellett előírni. Ugyanakkor azonban tekintettel kellett lenni azokra a sajátos körülményekre is, amelyek között az érdekelt dolgozók élnek. Ennek megfelelően rövidített tanévet kellett bevezetni és a szükségnek megfelelően átalakított tantervről kellett gondoskodni. Indokolja ezt a kiválasztottak szellemi rátermettsége, és az hogy valamennyien már megfelelő élettapasztalattal rendelkeznek, így a közép-, középfokú oktatási anyagnak egy része, amely a fejlődő lélek formálását célozza, elhagyható.

A középfokú és középiskolákra vonatkozó rendelettervezet az alsó korhatárt a 18. életévben, a felső korhatárt a 45. életévben állapította meg. A tanulmányi idő általában osztályonként hat hónap, de szükség esetén ez az időtartam meghosszabbítható. A mezőgazdasági, vagy más sajátos foglalkozásban lévők számára pedig a rendelettervezet lehetőséget nyújt rövidebb ideig tartó, de intenzívebb foglalkoztatásra is (téli hónapok).

Az egészen kiváló tehetségűek számára megadja a lehetőséget arra, hogy a tanári testület javaslatára ennél rövidebb idő alatt elvégezhetőek legyenek a közép-, középfokú iskolai tanulmányok. Ezek szerint az önerejéből megfelelő ismereteket szerzett kiváló tanuló a legjobb esetben a középiskolai nyolc osztályt egy esztendő alatt is elvégezheti. Ennyi viszont feltétlenül szükséges ahhoz, hogy az intézet tanári testülete megnyugtató módon megállapítsa az ilyen tanítványok tudásának az értékét. Az úgynevezett gazdasági (kereskedelmi, ipari, mezőgazdasági) középiskolák elvégzéséhez azonban a megfelelő gyakorlat előzetes megszerzését kellett kikötni.

Az egyetemi (főiskolai) képzésnél tekintettel kellett lenni azokra a szellemileg értékes dolgozókra, akiknek nem állt módjukban (a múltban vagy a most meginduló dolgozók középiskoláiban) iskolaszerű előképzettséget szerezni, de önműveléssel megfelelő ismereteket szereztek. Számukra átmenetileg lehetővé kellett tenni, hogy az előírt iskolai képzettség nélkül is egyetemi, (főiskolai) rövidebb tanfolyamokon gyakorlati célú tanulmányokat folytathassanak, amennyiben a felvételnél megkövetelt feltételeknek (felvételi vizsga) megfelelnek.

Közülök a legkiválóbbaknak lehetősége nyílik az egyetemi (főiskolai) tanulmányok rendes hallgatóként való folytatására is. Az ilyen módon szerzett képesítési bizonyítványokon (okleveleken) azonban – főként a külföldön történő esetleges felhasználásnál gyakorolt ellenőrzésre való tekintettel – fel kell tüntetni azt a körülményt, hogy az illető képesítését a jelen rendelet által nyújtott kedvezmények igénybevételevel szerezte.

Tehtetttel arra, hogy a dolgozók iskoláit a szükségletnek megfelelően vala-

[3] 70. 1945. november 21.

mennyi meglevő iskolafajjal kapcsolatban meg kell szervezni, kívánatos, hogy a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium mellett az egyes szakoktatási ágakban érdekelt minisztériumok közreműködése is biztosíttassék. Célszerűnek látszik ezért, hogy az Országos Köznevelési Tanács keretében egy külön IV. szakosztály alakíttassék (felnőtt oktatási szakosztály), amely egyrészt a vallás- és közoktatásügyi miniszter, másrészt a szakoktatási ágazatok szerint érdekelt miniszterek, végül az érdekelt dolgozók (parasztság, munkásság, értelmiség) szervezeteinek a képviselőiből állíttassék össze. Az Országos Köznevelési Tanácsnak e kibővítését egyéb, kisebb szervezeti módosításokkal együtt kívánatos külön kormányrendelettel szabályozni.

Az elmondottak alapján kérem a Minisztertanács felhatalmazását arra, hogy a bemutatott rendelettervezeteket minisztériumi rendeletként adhasam ki.

Mellékletek:

I. Rendelettervezet az önhibájukon kívül iskolai képzésben nem részesült felnőtt dolgozók középiskolai tanulmányairól.

II. Rendelettervezet az egyetemek (főiskolák) mellett tanfolyam létesítése, és az egyetemeken és főiskolákon szerezhető képzés elnyerésének megkönnyítése tárgyában.

III. Rendelettervezet az Országos Köznevelési Tanács felállításáról szóló 1140/1945. ME számú rendelet kiegészítése tárgyában.

Géppel írt, aláírás nélküli tisztázata. Az előterjesztés mellett a három rendelettervezet – ugyancsak géppel írt – tisztázata is megtalálható. Kísérőlevél az előterjesztés mellett nincs. Mind az előterjesztésben, mind a rendelettervezetek szövegében néhány helyen kézzel, tintával írt kisebb javítást eszközöltek. Az előterjesztés szövegét a javítások figyelembevételével közöljük, külön azonban nem jelöljük, miután csak gépelési, illetve kisebb stílári hibákról van szó.

[3] 70/e sz. melléklet (a [3] 70/[40] napirendi ponthoz)

Magyar vallás- és közoktatásügyi minisztertől
13 257/1945. eln. szám.

Minisztertanácsi előterjesztés [a könyvtárügy fejlesztéséről]

Az utolsó évtizedek kulturális fejlődése a könyvtárak és a könyvtárpolitika számára új helyzetet teremtettek, új feladatokat írtak elő. A tudományok fejlődése a szaktudományok erős differenciálódásával járt együtt, a kutatások előrehaladottságával egyre újabb és újabb tudományágak önállósultak, és ezzel egyidejűleg a tudományos publikáció, az eredmények közlése is módfelett megduzzadt. Ennek az lett a következménye, hogy a könyvtárak méreteit

folyton növelni kellett. A régi általános könyvtárak mellett egyre nagyobb számban jelentek meg korunk tudományos életének különleges kifejezőjeként a különféle szakkönyvtárak. Orvosi, gyógyszerészeti, földtani, technológiai, pedagógiai stb. könyvtárak működnek ma egymás mellett, s közösen töltik be azt a feladatot, amelyet a régi általános könyvtár egymaga is el tudott látni. Ezzel a helyzettel azonban különleges szervezési feladatok merültek fel. Célszerűnek látszott, hogy a könyvtárak beszerzéseiket valami módon összehangolják. Az ország rendkívüli kárát vallaná, ha a szervezetlenség miatt például a drága külföldi folyóiratokból egyeseket mindenütt meg lehetne találni, másokat meg sehol sem. Az ország érdeke az, hogy ha a beszerzésben korlátaink vannak, erőforrásainkat gazdaságosan használják fel. Így elérhetjük, hogy minden jelentős külföldi folyóiratot, tudományos művet megszerzünk, s ha nem is minden könyvtárban külön-külön, de a könyvtárak összességében az olvasók rendelkezésére bocsáthatunk. Ezzel azonban felvetődik a másik következmény is: a könyvtárak szoros együttműködése. Csak ha igénybe vehetik könyvtáraink egymás raktárát, egyenlíthetjük ki az anyagok korlátozottságát. A könyvtárközi kölcsönzés által úgy[an]is az olvasók rendelkezésére áll az illető könyvtárral kapcsolatban álló többi könyvtár anyaga is.

Egészen hasonló eredményekre vezetett a könyvtárügy fejlődésében beállott másik nagy változás is. Századunkat a kultúra nagymérvű demokratisálódása jellemzi. A magasabb műveltség, az emberi élet anyagi feltételeinek fejlődésével, a népoktatás általánossá válásával, megszűnt egyes tehetősebb rétegek kiváltsága lenni. Az iskolázás, a magasabb képzés elterjedt, a polgárság után a munkásság és a parasztság is részt követelt a művelődés eredményeiből. A feladatok főként a vidéki könyvtárak szervezésénél nehezek. A kis városokat és a falvakat is el kell látnunk színvonalas olvasnivalóval, sőt a demokrácia azt követeli meg, hogy meg kell szüntetnünk a vidéki olvasók hátrányos helyzetét. A demokráciák már kialakult gyakorlata itt is a könyvtárak együttműködése mellett döntött. Kétségtelen, hogy a nagy városokéval egyenrangú könyvtárakat minden kis helységben lehetetlen szervezni. De létre lehet hozni bizonyos körzetek középpontjában olyan életképes modern könyvtárat, amely az anyagát a körzetében állandóan körözteti. S ugyanígy létre lehet hozni az ország összes könyvtárai között azt az állandó kölcsönző forgalmat, amelynek az eredményeként minden könyv hozzáférhetővé lesz mindenütt.

A könyvtárak összefoglaló szervezetei az egész világon kialakulóban vannak. Az élen természetesen a nagy demokráciák járnak. Az Amerikai Egyesült Államokban megszületett a körzeti könyvtelepek rendszere és a könyvtári együttműködés számos formája (egységes szakozási rendszer, központi katalogizálás stb.). Az angliai National Central Library nyilvántartja az összes angol könyvtárak anyagát, s százezres számokban bonyolítja le a könyvtárak központi könyvkölcsönzését. A moszkvai Vseszozjuznaja Centralnaja Knizsanaja Palata a Szovjetunió egész könyvtermésének bibliográfiai feldolgozása mellett a beérkező köteles példányok szétosztását végzi az Unió nagy

könyvtárai részére. Sőt ma már a könyvtárak nemzetközi együttműködése is megvalósulóban van, főként a kiadványok nemzetközi cseréjét és a nemzetközi könyvkölcsönzést illetően.

Magyarország könyvtári élete ma eléggé a mélyponton van. Tudományos könyvtárainkból hiányzik a szövetséges országokban a háború folyamán megjelent teljes tudományos irodalom, sőt az orosz tudományos irodalomnak utolsó 30 esztendeje. Ezeknek a pótlása olyan feladat, amellyel szervezetlenül nem tudunk megbirkózni. Közművelődési könyvtáraink egy pár szép, de ritka kivételtől eltekintve, a fejlődésben megrekedtek, anyaguk elavult, s minthogy pótolni, felfrissíteni nem tudják, a legtöbb helyt olvasók nélkül porosodik. Végül a népkönyvtárak ügye is elakadt, szegényes gyűjteményeivel kevés faluba jutott el, s már ott is osztozik a közművelődési könyvtárak sorsában: használat nélkül porosodik. Mindehhez járul, hogy teljesen megoldatlan nálunk a könyvtárak felügyeletének kérdése. Az egyes könyvtártípusok más-más kormányzati szervek hatáskörébe tartoznak, sőt a közművelődési könyvtárak nagy része minden állami felügyelet nélkül éli életét. Ez az anarchia csak könyvtáraink további lezülését eredményezheti.

Ha valahol szükség van az erők összefogására, Magyarországon égetően szükség van rá. Az ország gazdasági elesettsége is arra indít, hogy a modern könyvtárügynek mindazt a vívmányát, amely a beszerzések összehangolásában, a könyvtárközi könyvkölcsönzésben és az együttműködés egyéb fajtáiban előttünk áll, könyvtáraink számára hasznosítsuk. Ezt az által érhetjük el, ha 1. megteremtjük azt a központi szervezetet, amely az egyes könyvtárak közös kérdéseit kezébe fogja, és 2. egy nagyvonalú és átgondolt könyvtárfejlesztés érdekében biztosítjuk a könyvtárak egységes felügyeletét. Az első feladatot a rendelettervezet az Országos Könyvforgalmi és Bibliográfiai Központnak Országos Könyvtári Központtá való átszervezésével, a másodikat Országos Könyvtári Tanács felállításával óhajtja megoldani.

A rendelettervezet 1. §-a az Országos Könyvtári Központ felállítása tekintetében rendelkezik. A Központ az Országos Könyvforgalmi és Bibliográfiai Központ működési körét veszi át és ebben a keretben végzi azokat a feladatokat, amelyeket a tervezet 1. §-ának (1) bekezdése részletesen is felsorol.

A Központ a Magyar Nemzeti Múzeum önkormányzati szervezetébe tartozik (2. §). A Központ szervezetének és működésének részletes szabályai a végrehajtás területére tartoznak, ezért ezeket a vallás- és közoktatásügyi miniszter rendelettel fogja megállapítani.

A rendelettervezet 3. §-a a Központ mellett szervezendő központi könyvtár alapjait veti meg. A központi könyvtárnak az a feladata, hogy minél kisebb költséggel tegye lehetővé a könyvek minél eredményesebb felhasználhatóságát. A központi könyvtár csak könyvtáraknak adhat kölcsön.

A rendelettervezet 4. §-a bejelentési kötelezettséget állapít meg a nemzeti művelődés szempontjából jelentős értékű könyvek és nyomtatványok tekintetében. A rendelet a tulajdonjogot érinteni nem kívánja, csupán azt célozza, hogy a Központ a könyvet, illetőleg nyomtatványt megtekinthesse, és nyilván-

tartásába vehesse. Különös gondot kell fordítani továbbá arra is, hogy ezeknek a nyomtatványoknak a külföldre kivitele ellenőriztessék (5. §). A rendelettervezet ilyen irányú rendelkezései között új az, amely a Központnak a kivinni szándékolt könyv tekintetében megváltási jogot biztosít, és erre a megváltásra a legegyszerűbb módot a bejelentett érték megtérítését rendeli el.

A rendelettervezet 6. §-a újabb ingyen köteles-példányok beszolgáltatását teszi kötelezővé.

A könyvtárügyek [sic!] egységes irányítására szolgál a Könyvtárak Országos Tanácsa. A Tanács feladatait és szervezetét tartalmazzák a 7–10. §-ok. A Tanács felállítását az indokolja, hogy a könyvtáraink különböző hatóságok rendelkezései alatt állnak, és így átgondolt, tervszerű könyvtárfejlesztés megvalósítása lehetetlen megfelelő központi szerv nélkül.

A Tanács felügyeleti működését nemcsak az állami, törvényhatósági, községi, egyetemi vagy főiskolai könyvtárakra kívánatos kiterjeszteni, hanem más könyvtárakra is. Itt is különös tekintettel van azonban a rendelettervezet a magántulajdonra, ezért közérdekű könyvtárrá a könyvtárat csupán a tulajdonos hozzájárulásával lehet nyilvánítani. Számítani lehet arra, hogy a tudomány fejlesztése iránt tanúsított aldozatkészség, továbbá a közérdekű könyvtárrá nyilvánítással egybekötött előnyök a tulajdonosokat arra fogják bírni, hogy ne zárkózzanak el a hozzájárulástól.

Kérem a Minisztertanácsot, szíveskedjék hozzájárulni ahhoz, hogy a rendeletet, mint a minisztérium rendeletét tehessem közzé.

Géppel írt, aláírás nélküli tisztázatlan karbonpapírral készült másolata. Az előterjesztés mellett megtalálható az 1945. november 9-i keltezésű, Teleki Géza miniszter által aláírt kísérőlevél is, amelyet a Miniszterelnökségen még aznap iktattak 10 666/1945. szám alatt.

[3] 70/f sz. melléklet (a [3] 70/[76] napirendi ponthoz)

Magyar Közellátásügyi Miniszter
109 559/1945.

Minisztertanácsi előterjesztés

I.

Kérem a Minisztertanácsot, hogy a Vörös Hadsereg IV. negyedévi ellátásával kapcsolatban 59 887 000 000 P előirányzat-nélküli kiadás elszámolásához hozzájárulni szíveskedjék. (Előterjesztésemhez a pénzügyminiszter úr 7651/1945. I.a. szám alatt hozzájárult.)

II.

A Vörös Hadsereg ellátására 1945. év IV. negyedére az alább felsorolt mennyiségű cikkek felvásárlására, az ott megjelölt összegekre van szükségem.

[3] 70. 1945. november 21.

I. Termények-őrlemények.

Egységes búzaliszt	22 100 t á.	110 P/kg	2 431 000 000,- P
Tengeri-liszt	3 900 t á.	110 „	390 000 000,- „
Finomliszt	3 000 t á.	140 „	420 000 000,- „
Bab	9 000 t á.	1 200 „	1 080 000 000,- „
Borsó	1 000 t á.	210 „	210 000 000,- „
Árpa	6 000 t á.	170 „	1 020 000 000,- „
Köleskása	2 000 t á.	190 „	380 000 000,- „
Tésztafélék	2 000 t á.	240 „	480 000 000,- „
Tengeri	30 000 t á.	5 760 P/q	1 728 000 000,- „
Zab	7 000 t á.	6 360 „	445 900 000,- „
Burgonya	56 580 t á.	40 P/kg	2 263 200 000,- „
Hagyma	4 000 t á.	170 „	680 000 000,- „
Széna	67 520 t á.	1 950 P/q	1 316 640 000,- „
Préselt széna	7 000 t á.	2 500 „	175 000 000,- „
Szalma	8 652 t á.	750 „	64 890 000,- „
			<hr/>
			13 084 630 000.- P

II. Állati termékek.

Élő marha	12 290 t á.	300 P/kg	3 687 000 000,- P
Zsír	1 085 t á.	800 „	868 000 000,- „
Füstölt hús	400 t á.	1200 „	480 000 000,- „
Húskonzerv	500 t á.	3000 „	1 500 000,- „
Olaj	900 t á.	1550 „	1 395 000 000,- „
Tojás	146 láda, vagyis 210 240 db á kb. 300.- P		63 071 000,- „
			<hr/>
			7 993 072 000,- P

III. Vegyes élelmiszerek.

Süteményfélék	88 t á.	5 000 000 P/t	440 000 000,- P
Kávépótlók	285 t á.	1 000 000 „	285 000 000,- „
Tej	1400 t á.	70 000 „	98 000 000,- „
Vaj	600 t á.	1 160 000 „	696 000 000,- „
Zöldségfélék	21 200 t á.	700 000 „	14 840 000 000,- „
Fűszerek	122 t á.	9 000 000 „	1 098 000 000,- „
Szárított gyümölcs	500 t á.	20 000 000 „	10 000 000 000,- „
Savanyúság	15 000 t á.	600 000 „	9 000 000 000,- „
Befőtt	730 t á.	2 400 000 „	1 752 000 000,- „
Vegyes íz	300 t á.	1 000 000 „	300 000 000,- „
Szörp	300 t á.	1 000 000 „	300 000 000,- „
			<hr/>
			38 809 000 000,- P
			<hr/>
			59 886 702 000,- P

[3] 70. 1945. november 21.

Szóban forgó kötelezettségeink a fegyverszüneti egyezmény 11. §-ából következnek, és így azok teljesítése alól kitérni nem lehet.

Budapest, 1945. évi november hó 14-én.

Rónai s. k.

A kiadmány hitelül:

[Olvashatatlan aláírás]

min. irodatiszt

Géppel írt tisztázat stencil eljárással készített másolata. A hitelesítő miniszteri irodatiszt aláírása mellett „Magyar Közellátásügyi Minisztérium” szövegű körbélyegző eredeti lenyomata található.

[4] 71.

JEGYZŐKÖNYV

az 1945. évi november hó 27. napján du. 3 órakor
Tildy Zoltán elnöklete alatt tartott minisztertanácsról

Jelen voltak:

<i>Rákosi Mátyás</i> államminiszter	<i>Dr. Ries István</i> igazságügyminiszter
<i>Szakasits Árpád</i> államminiszter	<i>Tombor Jenő</i> honvédelmi miniszter
<i>Dobi István</i> államminiszter	<i>Dr. Molnár Erik</i> népjóléti miniszter
<i>Gyöngyösi János</i> külügyminiszter	<i>Bárános Károly</i> közellátásügyi miniszter
<i>Nagy Imre</i> belügyminiszter	<i>Antall József</i> újjáépítési miniszter
<i>Gordon Ferenc</i> pénzügyminiszter	<i>Gerő Ernő</i> közlekedésügyi miniszter
<i>Kovács Béla</i> földművelésügyi miniszter	<i>Balla Antal</i> tájékoztatás[ügyi] miniszter
<i>Bán Antal</i> iparügyi miniszter	<i>Dr. Balogh István</i> miniszterelnök- ségi politikai államtitkár
<i>Rónai Sándor</i> kereskedelem- és szövetkezet[ügyi] miniszter	<i>Dr. Bojta Ernő Béla</i> miniszterelnök- ségi [adminisztratív] államtitkár, a minisztertanács jegyzője
<i>Dr. Keresztury Dezső</i> vallás- és és közoktatásügyi miniszter	

[Tildy] Miniszterelnök: megnyitja a minisztertanácsot és felkéri dr. Balogh István miniszterelnökségi államtitkárt a miniszterelnöki bejelentések megtételére.

1.

Dr. Balogh István: előterjeszti javaslatát Dobi István államminiszter és Balla Antal tájékoztatás[ügyi] miniszter részére gépkocsi beszerzés céljaira 300 millió pengő hitel folyósítása tárgyában.¹

Minisztertanács Dobi István államminiszter és Balla Antal tájékoztatás[ügyi] miniszter részére beszerzendő gépkocsik költségeire 300 millió pengő folyósításához hozzájárult.

---

¹ A jegyzőkönyv mellett megtalálható a Miniszterelnökség szám nélküli előterjesztése, amely a jegyzőkönyv szövegéhez képest további információkat nem tartalmaz.

2.

Dr. Balogh István: előterjeszti javaslatát az „Új Magyarország” című politikai hetilap – a Külügyminisztérium félhivatalos lapja – részére 12 millió pengő egyszeri segély engedélyezése tárgyában.²

Minisztertanács az „Új Magyarország” c. politikai hetilap támogatására 12 millió pengő folyósításához hozzájárult.

3.

Dr. Balogh István: szükséges, hogy a kormány háromtagú Gazdasági Főtanácsot létesítsen a miniszterelnök, az iparügyi miniszter és a közlekedésügyi miniszter bevonásával. A Gazdasági Főtanács feladata a fenyegető gazdasági nehézségek elhárítása, a gazdasági élet szabályos mederbe terelése és rendes menetének tartós biztosítása.³

---

² A jegyzőkönyv mellett található szűkszavú miniszterelnökségi előterjesztés száma: 10 504/1945. ME.

Az *Új Magyarország* 1945. júliusától 1947 nyaráig jelent meg. Főszerkesztője Boldizsár Iván volt. A lap keletkezésére, jellegére, és a Külügyminisztériumhoz fűződő kapcsolatára bővebben lásd BÉKÉS, 1990. 83–90.

³ A jegyzőkönyv mellett csak a Gazdasági Főtanács létesítésére vonatkozó rendelettervezet egy másodlati példánya található.

A Gazdasági Főtanács iratanyagában a rendelettervezet mellett megtalálható a szűkszavú minisztertanácsi előterjesztés is, amelynek lényegét Balogh Istvánnak a jegyzőkönyvben rögzített bevezető mondatai tartalmazzák. (MOL XIX–A–10. A GF első rendeleteit, valamint a létrejöttével kapcsolatos ügyiratokat, tervezeteket tartalmazó kötet. – 86. doboz.)

A rendelettervezet szerint az új szerv a miniszterelnökből, az iparügyi miniszterből, valamint a közlekedésügyi miniszterből állt volna. A Főtanács Titkárságáról – amely később oly nagy szerepet játszott – ebben a tervezetben még nem esik szó. A tervezet 2. és 3. §-a, amelyet – a rendelettervezet egészét elutasító vélemények mellett – többen külön is kifogásoltak, a következőképpen szövelt:

„2. § A Gazdasági Főtanács feladata a fenyegető gazdasági nehézségek elhárítása, a gazdasági élet szabályos mederbe terelése, és rendes menetének tartós biztosítása. Ebből a célból a Főtanács: 1) Rendelettervezeteket készít a gazdasági vonatkozású kérdések szabályozására, és ezeket a tervezeteket belátása szerint a) kormányrendeletként kibocsátja b) a Minisztertanács elé terjeszti, vagy c) a szakminiszternek kibocsátás végett átadja. 2) Megvizsgálja a minisztertanács elé terjesztett gazdasági vonatkozású javaslatokat, és azok tekintetében az 1) pontban foglaltak értelmében dönt. 3) Az egyes gazdasági vonatkozású kérdések tekintetében közvetlenül intézkedhet.

3. § A Gazdasági Főtanács rendeleteit és intézkedéseit a szakminiszterek, hatóságok és hivatalok végrehajtani kötelesek.”

A Gazdasági Főtanács bekötött iratanyagában található fent említett aktán a minisztertanács ülését megelőző napon, 1945. november 26-án az igazságügyminiszter alábbi, telefonon közölt észrevételét rögzítették:

„1) Aggályosnak tartja, hogy miniszterelnöki rendeletként lehet kibocsájtani a Gazdasági Főtanács határozatait.

2) A Gazdasági Főtanács rendeleteit a miniszterek végrehajtani tartozván, érinti a miniszterek felelősségére vonatkozó jogelvetek, azt, hogy nem a minisztertanács által hozott határozatokat

[Bárányos] Közellátásügyi miniszter: a maga részéről helyesnek tartaná, ha a pénzügyi kormány is képviselve lenne a gazdasági főtanácson, mert ha a Gazdasági Főtanács ülései után a pénzügyi vonatkozásokat még külön kell letárgyalni, ez komoly nehézségeket okozna. Sok nagyjelentőségű gazdasági kérdés merül fel, és nem mint egy problémakör jelentkezik, így pl. most az agrár-igénybevételekkel kapcsolatosan.

[Tildy] Miniszterelnök: a Gazdasági Főtanács nem akarja átvenni az egyes szaktárcák feladatkörét, hanem egészséges gazdaságpolitikát kíván megvalósítani.

[Gordon] Pénzügyminiszter: a vámkeresletet 20%-ról 30%-ra kell felemelni.

[Tildy] Miniszterelnök: ha ilyen probléma rendkívül sürgőssége merül fel, a szakminiszter véleménye úgyszólván kikérendő. A közellátásügyi miniszter felvetette, hogy jó lenne, ha a pénzügyminiszter is helyt foglalna a Gazdasági Főtanácsban. A maga részéről azt tartja helyesnek, ha a tanács minél szűkebb körű legyen. A rendelettervezet alkotási vonatkozásai miatt a Nemzetgyűlésnek be kell mutatni. Az igazságügyminiszter készítse elő e célra a javaslatot.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁴

kell végrehajtani[uk], hanem olyan határozatokat, amelyekhez esetleg hozzászólási joguk és módjuk sem volt. [...]

Továbbá aggály, hogy a minisztertanács saját hatáskörét nem ruházhatja át, és így már magának a rendeletnek az elbírálása sem tartozik a minisztertanács hatáskörébe, hanem alkotmányjogi vonatkozásai miatt a Nemzetgyűlés elé [terjesztendő], vagy legalábbis a Politikai Bizottság kell, hogy véleményt nyilvánítsa.”

A jegyzőkönyv mellett, a miniszterelnökségi előterjesztéseket tartalmazó borítólapon a rendelettervezettel kapcsolatban a következő – minden bizonnyal Balogh István államtitkártól származó, az igazságügyminiszter véleményével összecsengő – észrevétel olvasható: „Gazdasági Főtanács létesítése. Véleményem az, hogy a 2. § 1. pontját akként kellene módosítani, hogy rendelettervezeteit a minisztertanács soron kívül tárgyalja és körözüvények útján is elbíráhatja. Ugyanis a javaslattal szemben kettős alkotmányjogi aggodalmam van, és pedig először az Ideiglenes Nemzetgyűlés felhatalmazása a közjogi jellegű kérdéseket kifejezetten kivonja a kormány rendelkezései [sic!] köréből. Egy ilyen szerv felállítása közjogi jellegű, és ezért a tervezetet a Nemzetgyűlés elé kell terjeszteni, és a minisztertanács csak elvi állásfoglalást, hozzájárulást fejezhet ki. Egyébként át kell adni az Igazságügyminisztérium Törvényelőkészítő osztályának megfelelő ellenőrzés és kidolgozás végett. Az egész kérdést át lehet hidalni akként, hogy nincs önálló rendeletalkotási joga, csak a minisztertanács elé tesz javaslatot, az ilyen javaslat körözés útján percekben belül elfogadtatható. Miután semmi akadálya nincs annak, hogy ekként, mint véleményező és tanácsadó szerv szerepeljen, ezen módosítás az alkotmányjogi aggályt eloszlatná. A másik szempont, hogy ilyen jelleggel diktatórikus minőségűnek mutatkozna a Gazdasági Főtanács. A minisztertanács határozata tehát így szólna: elvileg hozzájárul, a végleges szöveget az igazságügyminiszter terjessze a Nemzetgyűlés elé.” – A miniszterelnök tehát a vitát lezáró hozzászólásában ezt az álláspontot képviselte és érvényesítette.

⁴ A Gazdasági Főtanács létesítésére és feladatkörének meghatározására vonatkozó rendelet kiadásáig még közel másfél hónap telt el. Lásd a bevezetés e kérdéssel foglalkozó fejezetét, továbbá a 76. sz. jegyzőkönyv [10], illetve a 78. sz. jegyzőkönyv 1. napirendi pontját. Ennek ellenére a Gazdasági Főtanács már létezett, november 24-én megtartotta első ülését és ezt követően folyamatosan működött, rendeleteket bocsátott ki stb. Lásd a 70. sz. jegyzőkönyv [24] és [78], a 71. sz. jegyzőkönyv 39., a 73. sz. jegyzőkönyv 8. és a 74. sz. jegyzőkönyv 38. napirendi pontját.

4.

Dr. Balogh István: előterjeszti javaslatát Budapest székesfőváros felszabadításánál elesett szovjet katonák emlékművére 50 millió pengő igénybevétele tárgyában.⁵ Az emlékmű tervei elkészültek, az anyag is készen áll, a Vörös Hadsereg pedig vállalkozott arra, hogy az anyagot az emlékmű felállításának helyére szállítja. Kéri a minisztertanács hozzájárulását ahhoz, hogy a költségek első részleteként 50 000 000 P felett a Miniszterelnökség diszponálhasson, s a felmerülő további költségeket folyamatosan igénybe vehesse és ezekről utólagos bejelentéssel számolhasson be.

Minisztertanács ötvenmillió pengő folyósításához Budapest székesfőváros felszabadításánál elesett szovjet katonák emlékművének felállítási költségeire, hozzájárult. Felhatalmazza a pénzügyminisztert, hogy a további folyamatos költségeket is bocsássa rendelkezésre, ezen folyósítások utólagos jóváhagyás végett bemutattassanak.

5.

Dr. Balogh István: előterjeszti javaslatát a minisztertanácsi körözüvények tárgyában. Kéri a minisztertanács hozzájárulását ahhoz, hogy minisztertanácsi körözüvények kizárólag csak hitelígényekre, húszmillió pengő határáig szóljanak. A kinevezések, képesítési kellék alóli felmentések, mint szorosan státushoz tartozó kérdések, nem olyan sürgősek, hogy a rendes minisztertanácsig ne várhatnának.⁶

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

6.

[Gyöngyösi] Külügyminiszter: előterjeszti javaslatát a Moszkvába kiküldendő magyar misszió költségeinek fedezésére 20 millió pengő hitel igénybevétele tárgyában.⁷

⁵ Valószínűleg a Szabadság téri szovjet hősi emlékmű felállításáról volt szó.

⁶ A Miniszterelnökség 11 244/1945.–VII. számú előterjesztése, illetve a teljes ügyirat a jegyzőkönyv mellett megtalálható. A jegyzőkönyv szövege az előterjesztés minden lényeges elemét tartalmazza. Az ügyirat előadói ívén Bojta Béla által kiadmányozott, géppel írt levéltervezet olvasható november 29-i keltezéssel, „Valamennyi miniszternek” jelzéssel: „A minisztertanács 1945. évi november 27. napján hozott határozatával a körözés útján elintézhető minisztertanácsi előterjesztéseket akként szabályozta, hogy körözés útján kizárólag 20 millió pengőig terjedő – nem elvi jellegű – folyó hitelek folyósíthatók. Ezeket a hitelkérelmeket elsősorban a pénzügyminiszter láttaozza, – a társmiszterek aláírása után két példányt szíveskedjék Miniszter Úr hozzám eljuttatni, – az első, vagyis eredeti példány a minisztertanácsi jegyzőkönyvhöz csatolás végett nálam marad, a másodpéldányt pedig a minisztertanács hozzájárulását tartalmazó nyilatkozattal záradékolom.” A minisztertanácsi előterjesztéseket tartalmazó borítólapon még a következő olvasható: „Ez a javaslat akkor kerüljön előterjesztésre, ha a Gazdasági Főtanács önálló rendelkezési jogot nem nyert.”

⁷ A 4549/1/1945. KüM számú előterjesztés szerint a Moszkvában felállítandó követség kiadá-

[4] 71. 1945. november 27.

Minisztertanács a Moszkvába kiküldendő magyar misszió költségeire húszmillió pengő folyósításához hozzájárult.

7.

[*Gyöngyösi*] *Külügyminiszter*: előterjeszti javaslatát 4 millió pengő póthitel igénybevétele tárgyában. A póthitel igénybevételét az a körülmény indokolja, hogy Romániával folytatandó tárgyalások felvétele céljából a külügyi tárca részéről egy bizottság küldése vált szükségessé. A delegáció már kintjárt Romániában, vagyoni jogi és állampolgári kérdésekkel foglalkozott, eredményre azonban sajnos nem tudott jutni. A tárgyalásokat majd itt Budapesten folytatják.⁸

Minisztertanács négymillió pengő póthitel folyósításához, a Romániával folytatandó tárgyalások felvétele céljaira, hozzájárult.

8.

[*Gyöngyösi*] *Külügyminiszter*: előterjeszti javaslatát a Bukarestbe kiküldendő magyar misszió kiküldetésével felmerülő személyi és dologi kiadások fedezésére 25 millió lei beszerzéséhez szükséges pengőhitel igénybevétele tárgyában.⁹

Minisztertanács a Bukarestbe kiküldendő magyar misszió költségeinek fedezésére, huszonötmillió lei beszerzéséhez szükséges pengőhitel igénybevételéhez, hozzájárult

9.

[*Gyöngyösi*] *Külügyminiszter*: a prágai csehszlovák kormány meghívta őt a két állam között fennálló vitás kérdések letárgyalására. A meghívást elvileg elfogadta, csupán azt kötötte ki, hogy a kivitelre csak a kormány megalakulása után kerüljön sor.¹⁰ Időközben sajnos olyan események játszódtak le

---

sai, nevezetesen a „távíratok és távbeszélő költségek”, illetve a „külföldi hírszolgálat költségei” rovatokon felmerülő kiadások fedezésére szolgált az igényelt összeg.

⁸ Az előterjesztés száma: 4960/1/1945. KüM.

⁹ Az 5116/1–1945. KüM sz. előterjesztés szerint a Bukarestbe kiküldendő misszió egyelőre két tagból állna, egy VI. fizetési osztályba tartozó konzulból és egy IX. fizetési osztályba tartozó konzuli attaséból. A személyi kiadásokra 9 millió leit, a legszükségesebb tárgyak beszerzésére és az átköltözési költségekre pedig 16 millió leit vettek számításba. Az ügy előzményére lásd a 70. számú jegyzőkönyv [35] napirendi pontját.

¹⁰ Az Ideiglenes Nemzeti Kormány lényegében megalakulásától kezdve figyelemmel kísérte a határon túli magyarok sorsát, illetve sérelmeit. Korlátozott szuverenitása azonban az illető kormányoknál való eljárást nem tette lehetővé, csupán a Szövetséges Ellenőrző Bizottságnál, esetleg az illetékes szovjet szerveknél való tiltakozásra volt módja. A felvidéki magyarok helyzetével, sérelmeivel, az áttelepítésükre vonatkozó elképzelésekkel az Ideiglenes Nemzeti Kormány többek között 1945. április 25-én, április 27-én, július 25-én, augusztus 22-én és szeptember 4-én (mind a délelőtti, mind az esti ülésen) foglalkozott. Lásd DMB МТ. ЈКВ. А КӨТӨТ, 372–373., 384–385., 689–690., 700–710., illetve В КӨТӨТ, 117–118., 181–182. és 190–191.

Csehszlovákiában, amelyek megfontolás tárgyává teszik a meghívás elfogadását.¹¹ A tárgyalásokhoz nincs meg a megfelelő atmoszféra. Tekintettel azonban arra, hogy az Egyesült Államok és a Szovjetunió kormánya úgy nyilatkozott, a tárgyalás felvétele az események ellenére is kívánatos,¹² nem zárkozhatik el, hogy a tárgyalásokat Prágában lefolytassák. Ellenben szükséges, hogy a miniszterelnök, az annakidején hozzá intézett levélre válaszolva, Dalibor Krnohoz, a csehszlovák misszió vezetőjéhez, levelet intézzen és rámutasson azon sérelmekre, amelyek Szlovákiában az ottani magyarságot érték.

1. A Csehszlovák Köztársaság elnöke 1945. október 25-én aláírta az elleneséges vagyon elkobzásáról szóló dekrétumot, mely szerint a magyar személyek minden vagyona elkobzandó.

2. pont az állampolgárságtól megfosztott magyarok közmunka kötelezettségéről szól.

Ugyanis minden 14–60 éves magyar férfi és 15–50 éves magyar nő közmunkára igénybe vehető.

3. A magyaroknak, mint idegen állampolgároknak, tartózkodási engedélyt kell kérniük és csak ennek alapján tartózkodhatnak Pozsonyban.

4. A szlovák belügyi megbízott elrendelte, hogy magyar nemzetiségű személyeknek nemzeti és állami megbízhatósági igazolványt ne adjanak ki.

A tárgyalások felvételének fontos előzménye volt az az éles szóváltás, amelyet Gyöngyösi külügyminiszter Dalibor Krno követtel, a magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottsághoz delegált csehszlovák misszió vezetőjével 1945. szeptember 3-án folytatott. Lásd alább a 71/a számú mellékletet.

A csehszlovák misszió vezetője 1945. október 9-i kelettel levelet intézett az Ideiglenes Nemzeti Kormány miniszterelnökéhez, melyben a lakosságcserére vonatkozó közvetlen tárgyalások felvételét javasolta. A levelet a SZEB elnöke útján juttatta el a Miniszterelnökségre, ahol azt a külön kezelt „elnöki” iratok között 89/Eln.–1945. számon iktatták (MOL XIX–A–1–1), majd intézkedés végett megküldték a külügyminiszter részére. A levelet a Külügyminisztérium Politikai osztályán 32 673 pol./1945. számon iktatták (MOL XIX–J–1–j–[1945–1964]–csehszl.–16/b tétel). A levelet a 71/b számú mellékletben közöljük

Gyöngyösi János külügyminiszter 32 599/pol.–1945. iktatószámú feljegyzése szerint 1945. október 20-án ismét felkereste őt Dalibor Krno, és tolmácsolta kormánya meghívását „a szlovákiai magyarok kitelepítése és a népcseré tárgyában” folytatandó közvetlen tárgyalásokra. Gyöngyösi a meghívást elfogadta, annak hangsúlyozásával, hogy „az eddigi csehszlovák merev álláspont következtében kevés kilátás van ezen tárgyalásoknak a sikerére”. (MOL XIX–J–1–u–[Gyöngyösi János külügyminiszter iratai]. 22. doboz, a csehszlovák–magyar tárgyalásokra vonatkozó 4. dosszié. – A feljegyzés másolata a Külügyminisztérium Békeelőkészítő osztálya iratanyagában is megtalálható: MOL XIX–J–1–a–IV–66 (II. rész) 43. doboz.)

¹¹ A sérelmezett újabb magyarelles intézkedések felsorolását lásd a jegyzőkönyvben alább, valamint a 71/c számú mellékletben.

¹² 1945. október 29-én felkereste Gyöngyösi külügyminisztert Schoenfeld amerikai követ és közölte, hogy az Egyesült Államok követe Prágában ismételten közölte a prágai kormánnyal a csehszlovákiai németek és magyarok kitelepítése ügyében kormányának azt az álláspontját, hogy „megkülönböztetett megítélés alá veszi a magyarok ügyét a németekétől. Az amerikai követ hangsúlyozta a prágai kormány előtt, hogy semmiféle egyoldalú megoldáshoz az amerikai kormány nem járul hozzá. Kívánatosnak tartaná azonban, ha a két érdekelt állam a kérdés letárgyalására közvetlenül lépne érintkezésbe, és ennek a tárgyalásnak eredményeképpen közösen tennének előterjesztést a Szövetségesekhez.” (MOL XIX–J–1–u–[Gyöngyösi János külügyminiszter iratai]. 22. doboz, Amerikai ügyek című 1. sz. dosszié.)

5. Szlovákok magyarokkal nem köthetnek házasságot.

6. A magyar vidékek orvosait közmunka-teljesítés kötelezettsége címén Szlovákia északi területeire helyezte át 1945. október 26-ával kezdődően.

7. A magyar főiskolások nem igazolhatók és csehszlovák egyetemre nem vehetők fel.

8. Elkészült a rendelettervezet, amely korlátozza a magyarok perlési jogát. A bankok a magyar feleknek azt a kijelentést teszik, hogy 500 korona feletti pénzüsszegüket az állam elkobozza. A magyar beszédet tiltó plakátok vannak kifüggesztve. Mindezekre a levélben¹³ utalás történik s megállapítást nyer, hogy ezek sajnos nem szolgálnak kedvező alapul a tárgyalások felvételére. Ha a magyar kormány, a két állam közötti függő kérdéseket a tárgyalásokkal tartja rendezendőnek, hajlandó kimenni Pozsonyba, ehhez azonban szükséges az, hogy a csehszlovák kormány hagyjon fel a magyarság üldözésével. Krno követtel közlendő volna, hogy a levél másolatát eljuttatja a kormány a Szövetséges Ellenőrző Bizottság budapesti képviselőihez. A megbeszélés alapján vasárnap utazik Pozsonyba, s a tárgyalások kedden vennék kezdetét [sic!]. Amennyiben Masaryk¹⁴ nem lesz kénytelen elutazni a londoni konferenciára, úgy maga vezeti le a tárgyalásokat. A külügyminiszter felkéri a Miniszterelnököt, hogy távollétében helyettesítse őt. Visszajöttében Bécset is meglátogatja, ahol a külügynek jelentős ingatlanai vannak. A tárgyalások egyelőre informatív jellegűek, megállapodás kötésére a minisztertanácstól nem kér felhatalmazást. Viszont bizonyos szempontból felmerül a kérdés, vajon nem volna-e kívánatos, ha a kormány egy olyan felhatalmazást adna számára, hogy azoknak a szlovákoknak a kiköltözéséhez, akik önként jelentkeznek, hozzájáruljon, s helyettük megfelelő számú magyar telepíttetnék át. Ez egyrészt lehetővé tenné, hogy megszabaduljunk a nacionalista szlovák túlzó elemektől, másrészt pedig elősegítené azt a törekvést, hogy a szlovák internáló táborokat megszüntetnék.

Szakasits Árpád államminiszter: a külügyminiszter előterjesztéséhez hozzájárul, azonban emlékezteti, pártközi megállapodás jött létre, hogy mielőtt kimegy, a pártközi konferencia letárgyalni kívánja újból a kérdést. Oly nagy horderejű a probléma, hogy a minisztertanács nem alkalmas a kérdés letárgyalására.¹⁵

¹³ A levelet a 71/c számú mellékletben közöljük. A levél másolatát a külügyminiszter a SZEB magyarországi képviselőihez is eljuttatta. Erre a levélben is utalás történik.

¹⁴ *Masaryk, Jan* (1886–1948) csehszlovák diplomata, politikus. Masaryk, T. G. fia. A második világháború idején az emigráns csehszlovák kormány washingtoni követe, majd külügyminisztere. 1945–1948 között Csehszlovákia külügyminisztere, a párizsi béketárgyalásokon a csehszlovák delegáció vezetője. A prágai kommunista puccs után öngyilkos lett, illetve más vélemények szerint politikai gyilkosságnak esett áldozatául.

¹⁵ Az 1945. október 31-én tartott pártközi értekezlet foglalkozott a csehszlovák–magyar lakosságcsere kérdésével. Szalai Sándor, a Szociáldemokrata Párt Külügyi, sajtó- és értelmiségi osztályának vezetője tartott beszámolót a Csehszlovák Szociáldemokrata Párt 1945. október 18–21-

[Tombor] *Honvédelmi miniszter*: nem tartozik ugyan az ő tárcájához a kérdés, azonban a magyarság érdekeit igen súlyosan érintő a probléma. Meg van győződve, hogy a mai csehszlovák kormánnyal bármiféle tárgyalás céltalan, amíg azon az alapon áll, hogy minden emberséges érzést, minden nemzetközi jogot elvet, addig nem lehet eredményt elérni. A nemzetközi jognak és emberségnek megfelelő eredmény csak akkor érhető el, ha a nagyhatalmak nyomást gyakorolnának a csehszlovák kormányra. A maga részéről tiltakozik minden tárgyalás ellen, mindaddig, amíg a nagyhatalmak ebben a kérdésben állást nem foglalnak, annál is inkább, mert a tárgyalásoknak oly látszata lenne, mintha szankcionálnánk a Szlovákiában történeteket.

[Balla] *Tájékoztatás[ügyi] miniszter*: a honvédelmi miniszter megállapításával egyetért, mégis helyeselné, ha a külügyminiszter kimenne a tárgyalások felvétele végett. A csehszlovák kormányt egy szélső sovíniszta szellem hatja át fasiszta céljainak elérésére. Meg kell próbálni a tárgyalást még akkor is, ha sikertelenül végződnék.

[Gordon] *Pénzügyminiszter*: szeretné felhívni a minisztertanács figyelmét arra, vajon most, amikor első alkalommal szóba kerülnek külpolitikai vonatkozások, nem helyes, hogy ne a minisztertanács, hanem pártközi értekezlet döntsön a kérdés felett.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: miután a kérdés idekerült, magától értetődően a minisztertanács teljes joggal dönthet és úgy a külügyi, mint egyéb kérdéseket megtárgyalhatják. Helyesli a külügyminiszter javaslatát. Nem hiszi, hogy szankcionálását jelentené az ottani rendelkezéseknek, ha ilyen formában történik a tárgyalás, mint ahogy előterjesztette a külügyminiszter. Nem helyezkedik arra az álláspontra, hogy semmi szín alatt nem tárgyalni, mert ez annyit jelentene, hogy a csehszlovák kormány nyerne előnyt, mely szerint a magyar kormány nem akar tárgyalni.

[Tildy] *Miniszterelnök*: álláspontja az, hogy tárgyalni kell. Az az aggodalom, amit a honvédelmi miniszter felvetett, nem áll meg, mert éppen abban az átiratban, amit a követhet intézett, világosan és érthetően fejtette ki tiltakozását. A kormánynyilatkozatban ezt a kérdést a magyar közvélemény előtt is fel kell tárni, objektív hangon, de félreérthetetlenül leszögezni a kormány álláspontját. Némi aggálya azonban a tekintetben van, hogy ez után az átirat után a csehszlovák kormány lehetőnek fogja-e tartani a tárgyalások felvé-

---

én tartott XV. kongresszusáról, amelyen a magyar pártot képviselte. Elmondta, hogy a csehszlovák párt önkéntes, 1–2 évig tartó lakosságcserét tartott helyesnek, a visszamaradó magyaroknak nem kívántak kisebbségi jogokat adni, és a határ módosítását is ellenezték. Javasolta, hogy az Országos Nemzeti Bizottság pártközi delegációt küldjön ki Csehszlovákiába a kérdésnek az ottani megfelelő testülettel való megtárgyalására. A pártközi értekezleten a vita főleg ez utóbbi javaslat felett folyt. Rajk László hozzászólása alapján végül is – a szociáldemokrata párti résztvevők többségével szemben – abban állapodtak meg, hogy a kérdést nem pártdelegáció, hanem hivatalos állami szerv révén kell rendezni. (PÁRTKÖZI ÉRT., 134–142.)

Szakasits Árpádnak a minisztertanács kompetenciáját kétségbe vonó megnyilvánulását megfelelően helyesbítette Gordon Ferenc, Gerő Ernő és Tildy Zoltán a következő felszólalásokban.

telét. Mert ha ezek után is tárgyalni akar, szerinte nagy mulasztás lenne elhárítani. A külügyminiszter nem kért mást, csak részlet-felhatalmazást [sic!]. Kéri a külügyminisztert, hogy ezt se kérje. Folytassa le a tárgyalást, hozza haza a tárgyalás anyagát és ismertesse a minisztertanáccsal. Ez a kérdés az egész közéletre tartozik, tehát nem pártközi értekezleten tárgyalandó le. Különben is a pártközi értekezletek gyakoriságát csökkenteni óhajtja, mivel a minisztertanácsban most már majdnem minden pártvezér jelen van.

[Tombor] *Honvédelmi miniszter*: dezavualva érzi magát azzal, hogy szankciót emleget. Ha népcserébe belemegyünk, abban az esetben elvileg a népcserének a gondolatát szankcionáltuk. Ez csak akkor lehetne időszerű, ha etnográfiai alapon megállapítják az országhatárt. Tehát ne adjon a minisztertanács felhatalmazást arra vonatkozóan a honi szélsőséges szlovákok kicserélésére [sic!], és az esetben kiesik a szankció kérdése. Sokkal megnyugtatóbb a miniszterelnök javaslata.

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter*: hogy a helyzet tisztán látható legyen, hozzá kell fűzni azt, hogy bizonyos mértékben a magyarok kitelepítésében már állásfoglalás történt. Ennek az a lényege, hogy bár a kitelepítendő magyarok kiválogatása nem kollektív felelősségen alapul, nem is népi jellegű, hanem a fasisztákat érinti, de kétségtelen, hogy ezen nemzetközi állásfoglalás alapján is bizonyos számú magyar kitelepítésére sor kerül. Itt most tisztán arról van szó, hogy ha a szlovák kormány a lakosságcserét javasolja, ezen az alapon belemenjünk-e és ha igen, ezt a részletkérdést letárgyaljuk-e, hogy az itteni szlovákok, akik a kiköltözésre önként jelentkeznek, azok eltávoztása útjába akadályt nem gördítünk. Ebben a tekintetben sokkal okosabb lenne tiszta képet teremteni, hogy a szlovák kormány lássa, hogy milyen tömegekről van szó. Beneš¹⁶ a legutolsó beszédében többszázezer magyarországi szlovákról beszélt. Igen jelentős lenne a nemzetközi fórum előtt, ha dokumentálni tudnánk, hogy mennyi az önként jelentkező, kiköltözők önjáró szlovákok száma (600 ezres magyar létszám jelentéktelen szlovák ellenében). A cserénél a szlovákoknak hajlandó ellenőrzést is biztosítani, más nemzetközi szervek bevonásával is. A miniszterelnök javaslatához a maga részéről hozzájárul. Úgy gondolta, hogy nem egyezményt akar aláírni, hanem a kidolgozott egyezményt visszahozná és a minisztertanács hozzájárulásától tenné függővé, hogy elfogadják-e. Eláll a felhatalmazástól.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.¹⁷

¹⁶ Beneš, Eduárd (1884–1948) cseh államférfi. 1918-tól 1935-ig külügyminiszter, majd 1938-ig köztársasági elnök, ezt követően emigrációban élt. 1940-től a londoni csehszlovák emigrációs kormány vezetője, majd 1946–1948 között ismét a Csehszlovák Köztársaság elnöke volt.

¹⁷ A csehszlovákiai magyarság helyzetével és a tárgyalások felvételével kapcsolatban előzetes kormány-nyilatkozat nem jelent meg, azonban három nappal később, november 30-án a miniszterelnök parlamenti programbeszédében részletesen tájékoztatta az ország közvéleményét az egyre inkább elmérgesedő csehszlovák–magyar viszonyról és a tervezett tárgyalásról.

Dezavual: megcáfol.

10.

[Nagy I.] *Belügyminiszter*: előterjeszti javaslatát a 285/1945. ME. sz. rendelet alapján történő rehabilitálásokról tárgyában. Nánássy Lászlót a VI. fizetési osztály 3. fokozatába rendőrnymozó alezredessé kívánja kinevezni. A pénzügyminiszter nem járult hozzá a rehabilitációhoz, mert elbocsátásától lefolyt idő alatt a jól jövedelmező textilüzletnek volt a társtulajdonosa, így az észrevétel szerint nem áll fenn a rehabilitáció szükségége. Ezzel szemben az eredeti javaslat mellett van továbbra is, mert véleménye szerint, azon idő alatt is tisztességes alapon gondoskodott magáról és munkát végzett. Ezt nem lehet terhére róni. Különben bombakárosult, házát teljesen szétrombolták.

Mester Lajos a XII. fizetési osztályba tartozó rendőr-főtörzsőrmestert illetményeinek megfelelő kegydíj folyósítására terjeszti elő.

Dr. Smoling Béla magas korára való tekintettel a VI. fizetési osztály 1. fokozatába való nyugdíjazását javasolja.

Bak Ferencnek a II. A. Állománycsoport XIII. fizetési osztályban, mint rendőrtörzsőrmesternek a kinevezését javasolja.¹⁸

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

¹⁸ A jegyzőkönyv mellett megtalálható a stencil eljárással készült 141 195/1945. IV-12. BM sz. előterjesztés, melynek eredeti dátuma: 1945. október 28. és Erdei Ferenc belügyminiszter neve szerepel rajta. Az előterjesztés eredetileg nem négy, hanem öt személy nevét tartalmazta. A jegyzőkönyvben megnevezettek túl még dr. Kászonyi István rehabilitálására is javaslatot tett. Nyilván ez az előterjesztés volt a Pénzügyminisztériumban előzetes egyeztetés végett. A jegyzőkönyv mellett található példányon azonban a dátumot írógéppel „november 17”-re, az előterjesztőt pedig – ugyancsak írógéppel – „Nagy Imre s. k. belügyminiszter”-re javították. Megtalálható a jegyzőkönyv mellett a belügyminiszter újabb, ugyancsak november 17-én keltezett előterjesztése, amely dr. Kászonyi István nevét már nem tartalmazta.

Az előterjesztés szerint *Nánássy László* a Tanácsköztársaság alatt a Vörös Őrség bűnügyi osztályának helyettes vezetője, 1919. augusztus 6-án pedig a budapesti államrendőrségnél a VII. fizetési osztályba sorolt detektívfelügyelő volt. Az ellenforradalom uralomra jutása után állásából felfüggesztették, hivatalvesztésre ítélték és nyugdíjától megfosztották. A pénzügyminiszter elvileg ellenezte rehabilitálását, miután egy jól jövedelmező textilüzlet társtulajdonosa volt, s a rajta esett sérelemért a polgári életben elfoglalt állása révén már kárpótlást nyert. Ugyanílyan szempontok miatt ellenezte a pénzügyminiszter *Dr. Kászonyi István* rehabilitálását is. Ő a Tanácsköztársaság alatt a Budapesti Államrendőrség bűnügyi osztályának vezetője volt. Az ellenforradalom uralomra jutása után négy év fegyházra és hivatalvesztésre ítélték. Kiszabadulását követően Bécsben banktisztviselőként, majd Budapesten újságíróként dolgozott, később pedig Újpesten önálló ügyvédi gyakorlatot folytatott. 1925 óta volt tagja a szociáldemokrata pártnak, és szociáldemokrata programmal az ottani Törvényhatósági Bizottságnak. A budapesti rendőrkapitányság politikai rendészeti osztálya környezettanulmányt végzett, mely szerint „Újpesten kimondottan baloldali gondolkodású embernek tartják.” Hogy az adott korszakban mennyit ért az ilyen minősítés, azt lemérhetjük azon, hogy a Miniszterelnökségen egyértelműen megállapították, hogy dr. Kászonyi István az 1930-as, 1940-es években valójában egy fasiszta szervezetnek, a Magyar Ügyvédek Nemzeti Egyesületének (MÜNE) volt a tagja. Ez eleve kizárta a közszolgálatba való visszavételét.

Az előterjesztés a további három személy (*Mester Lajos*, *Dr. Smoling Béla* és *Bak F. Ferenc*) életútjának főbb állomásait ismerteti, és a rehabilitálásukra vonatkozó javaslatot tartalmazza.

[4] 71. 1945. november 27.

11.

[Bán] *Iparügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát a pénzügyminiszterrel egyetértésben a népruházati akció lebonyolításához 5 milliárd pengő hitel igénybevétele céljából.¹⁹

Minisztertanács 5 milliárd pengő igénybevételéhez a népruházati akció lebonyolításához, hozzájárult.

12.

[Bán] *Iparügyi miniszter*: a Szakszervezeti Tanács munkaközvetítésére 135 millió pengőt kér. Ez az összeg még nem biztos, hogy elegendő, mert még akkor lett megállapítva, amikor a kérelem benyújtott. Kéri az összeg engedélyezését.

[Tildy] *Miniszterelnök*: ez az előterjesztés a programban nem szerepel, és jó lenne, ha a jövőben a társmiszterek ragaszkodnának az előre benyújtott előterjesztéshez. Csak ha rendkívül sürgős dologról van szó, akkor terjesszék elő soron kívül kérésüket.

[Bán] *Iparügyi miniszter*: ez rendkívül sürgős, mert az irodák felállításával kapcsolatosan beruházásokat kell eszközölni. És két hét múlva már lényegesen több lenne az igényelt összeg.

[Gordon] *Pénzügyminiszter*: megemlíti, hogy a jelenlegi pénzügyi helyzet katasztrofális. A legutóbbi két heti beszerzési segély 40 milliárdos megterhelést jelentett az államnak. Heteken belül be fog következni, hogy bankjegyhány miatt felborul az egész gazdasági élet. Az ez évben nélkülözhető kiadások igénylését a következő évre kéri áttenni. A bankjegynyomda teljesítőképességét tovább fokozni nem lehet. Ha valami okból munkaszünet állna be, már pótolhatatlan zavar keletkezne.

[Bán] *Iparügyi miniszter*: Az előző pénzügyminiszter hozzájárult. Tekintettel azonban arra, hogy változás történt a pénzügyi tárcánál, újra átírt a pénzügyminiszternek, a szakszervezettel meg kívánja tárgyalni, s ha utóbbi nem ragaszkodik az igényhez, előterjesztését visszavonja. Addig is bejelenti, hogy leveszi a napirendről.²⁰

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.

¹⁹ A jegyzőkönyv mellett megtalálható az iparügyi miniszter 80 924/V/5/1945. IpM sz. előterjesztése. Ebben mindenekelőtt utal arra, hogy a népruházati akció lebonyolításához a minisztertanács 1945. augusztus 8-án (43. ülés 45. napirendi pont) 250 000 000 pengő, az október 15-én tartott ülésen (61. ülés 37. napirendi pont) pedig 750 000 000 pengő felhasználását engedélyezte. (Lásd DMB MT. JKV. B KÖTET, 42. és 398.) A kért hitelkeret nagyságát a textil- és bőrányagok árának emelkedésével, és a munkabérek közelmúltban történt felemelésével indokolta.

²⁰ Az ügy előzményére lásd az 1945. évi augusztus 8-án tartott 43. ülés 44. napirendi pontját (DMB MT. JKV. B. KÖTET, 41–42.), valamint 6490/1945. ME sz. rendeletet, MK 1945. augusztus 15., 103. sz.

13.

[Rónai] *Kereskedelem- és szövetkezet[ügy]i miniszter*: előterjeszti javaslatát a zsidókra hátrányos megkülönböztetést tartalmazó jogszabályok folytán elvesztett üzlethelyiségek és berendezési tárgyak, valamint áru- és anyagkészletek visszabocsátását tárgyaló 7590/1945. ME. sz. rendelet módosítása és kiegészítése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.²¹

14.

[Rónai] *Kereskedelem- és szövetkezet[ügy]i miniszter*: előterjeszti javaslatát a Kereskedelmi Munkabér Véleményező Bizottság szervezése és a munkabérszínvonal megállapításokról [sic!] szóló 9460/1945. ME. sz. rendelet kiegészítése tárgyában s bejelenti, hogy az igazságügyminiszter kérte a javaslatok napirendről való levételét, mert szövegezési szempontból módosításra szorulnak, és mert a felállítani tervezett bizottság felesleges. Ennél fogva a 2. és 3. alatti előterjesztést leveszi a napirendről.²²

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.

15.

[Rónai] *Kereskedelem- és szövetkezet[ügy]i miniszter*: előterjeszti javaslatát a közlekedésügyi, újjáépítési miniszter képviselőjének meghívása [sic!] a Tárcaközi Külkereskedelmi Értekezletre.²³

---

²¹ Az ügy előzményére lásd az 1945. augusztus 31-én tartott 48. ülés 28. napirendi pontját és a 48/b sz. mellékletet (DMB MT. JKV. B KÖTET, 163. és 171–172.), továbbá a 7590/1945. ME sz. rendeletet, MK 1945. szeptember 11., 123. sz. A jegyzőkönyv mellett megtalálható 49 560/1945. I/2. KSZM sz. előterjesztés – illetve a minisztertanácsi határozat alapján kibocsátott 11 310/1945. ME sz. rendelet (MK 1945. november 30., 189. sz.) – az eredeti rendeletet három vonatkozásban módosította: Lehetővé tette a kizárólag üzlethelyiség céljára szolgáló ingatlan tulajdonjogának visszabocsátását a sérelmet szenvedett részére, és az eredeti telekkönyvi állapot helyreállítását; az igénylési határidőt 1946. június 30-ig meghosszabbította; végül lehetővé tette, hogy a felek kölcsönös megegyezése esetén – tekintet nélkül az ingatlan fekvésére – az általuk megjelölt járásbírótság mellett alakítandó döntőbizottság határozzon a visszabocsátás tárgyában.

²² A jegyzőkönyv mellett a kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter előterjesztéseit tartalmazó borító-ív szerint a 2. sz. előterjesztés: „A Kereskedelmi Munkabér Véleményező Bizottság szervezése”, míg a 3. sz. előterjesztés: „Munkabérszínvonal megállapításáról szóló 9460/1945. ME sz. rendelet kiegészítése”. [A rendeletet valójában a következő címmel tették közzé: „Munkabérszínvonal Megállapító Bizottság szervezése és a munkabérek (illetmények) megállapítása.” MK 1945. október 16., 152. sz.] A két előterjesztés a borítóban nem található. A borítólapon rögzített vélemény szerint a Miniszterelnökség részéről nem emeltek kifogást az előterjesztések ellen.

²³ A Külkereskedelmi Tárcaközi Értekezlet [Bizottság] létrehozására lásd az 1945. május 18-án tartott ülés (27. sz. jegyzőkönyv) 28. napirendi pontját és 27/f sz. mellékletét. Közli: DMB MT. JKV. A KÖTET, 431. és 440–441. Az akkori minisztertanácsi határozat kimondja, hogy a külkereskedelmi értékesítés kizárólagos irányítója és felügyeleti szerve a Kereskedelem- és Közlekedésügyi Minisztérium. Ennek képviselőjét illeti az elnöklés joga a tárcaközi értekezleten, amelynek tagjai: a Külügy-, a Földművelésügyi, az Iparügyi, a Pénzügy-, és a Közellátásügyi Minisztérium,

[4] 71. 1945. november 27.

[Gordon] Pénzügyminiszter kéri, hogy amennyiben az előterjesztést a minisztertanács elfogadja, a pénzügyminisztérium is legyen képviselve.

[Tildy] Miniszterelnök: miután a tárca ketté lett választva, az előterjesztést megfelelően át kell szövegezni.

[Rónai] Kereskedelem- és szövetkezet[ügyi] miniszter: az előterjesztést levelezi a napirendről.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.

16.

[Rónai] Kereskedelem- és szövetkezet[ügyi] miniszter: előterjeszti 20 066/1945. számú javaslatát a minisztérium hivatalainak elhelyezésére szolgáló Budapesti Áru- és Értéktőzsde épületének helyreállításával felmerülő költség fedezésére 400 millió pengő rendkívüli hitel rendelkezésre bocsátása tárgyában.²⁴

Minisztertanács 400 millió pengő rendkívüli hitel rendelkezésre bocsátásához, a kereskedelem- és szövetkezet[ügyi] miniszter hivatalainak elhelyezésére szolgáló költségek fedezésére, hozzájárult.

17.

[Rónai] Kereskedelem- és szövetkezet[ügyi] miniszter: előterjeszti 80 849/1945. számú javaslatát a szövetkezetek közgyűlésének megtartására vonatkozó határidő módosítása tárgyában.²⁵

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.

---

valamint a Magyar Nemzeti Bank egy-egy kiküldöttje. (Így nem érthető, hogy mi indokolta a pénzügyminiszter hozzászólását!) Később tagja lett a tárcaközi értekezletnek a Miniszterelnökség és az Újjáépítési Minisztérium kiküldöttje is.

²⁴ A 20 066/1945. elnöki KSZM sz. előterjesztés utalt arra, hogy a Kereskedelem- és Közlekedésügyi Minisztérium kettéválasztása után a Közlekedésügyi Minisztérium maradt az eredeti helyen, s a Kereskedelem- és Szövetkezetügyi Minisztérium részére kellett új helyet keresni. E célra a Budapesti Áru- és Értéktőzsde épülete látszott a legalkalmasabbnak, mivel ott a minisztériumnak valamennyi részlege elhelyezhető volt, és a szükséges 58–60 helyiséget készséggel rendelkezésre is bocsátották. E helyiségek felújítására kívánta felhasználni az igényelt összeget azzal, hogy a helyreállítási költségeket a tőzsde a bérleti díjba beszámítja.

²⁵ A minisztertanács 1945. szeptember 26-ai ülésén (57. sz. jegyzőkönyv 32. napirendi pont, közölve: DMB MT. JKV. B KÖZLET 291.) elfogadott 8840/1945. ME sz. rendelet (MK 1945. október 2., 141. sz.) úgy rendelkezett, hogy minden olyan szövetkezet, amelynél a rendelet hatálybalépésekor az Országos Szövetkezeti Tanácsnak kiküldötte működik, köteles 1945. november 30-ig közgyűlést tartani. Miután több helyről jelezték, hogy ennek betartása technikai okokból nehézséggé válik, ezért javasolta a határidő 1946. február 1-ig történő meghosszabbítását. Lásd a 11 320/1945. ME sz. rendeletet, MK 1945. november 30., 189. sz.

18.

[Rónai] *Kereskedelem- és szövetkezet[ügyi] miniszter*: előterjeszti 80 442/1945. számú javaslatát és kéri a minisztertanács hozzájárulását ahhoz, hogy a kereskedelem- és szövetkezet[ügyi] miniszter járjon el az összes szövetkezetek ügyeiben.²⁶

[Gordon] *Pénzügyminiszter*: azt kell, hogy kérje, hogy ezen rendelettervezetet tegye a miniszter újból megfontolás tárgyává, és azt az összes érdekeltekkel tárgyalja le. Ő a maga részéről azt a megjegyzést fűzi a tervezethez, hogy a hitelszövetkezeteknek teljes egészében az új minisztérium hatáskörébe való utalása megfosztja a pénzügyminisztériumot jogaitól, holott a pénzügyminiszter felelős a pénzügyi politikáért. Nem járulhat hozzá, hogy teljesen kikerüljön hatásköre alól, és az új minisztérium hatáskörébe utaltassék. Rámutat arra is, hogy röviddel ezelőtt ő is a Szövetkezeti Tanács tagja volt, tehát részt vett azokon a tanácskozásokon, amelyek a megszervezésre vonatkoztak. Nem ismeri a földművelésügyi miniszter álláspontját. Talán az alapelgondolással nem is erre gondoltak, amikor a szövetkezeti minisztériumot felállították, hanem csak egy felügyeleti jognak a gyakorlása lehet a tulajdonképpeni munkakör. Mielőtt végleges fórum döntene a kérdés fölött, ez a munkaprogram igen alaposan áttárgyalandó.

[Kovács] *Földművelésügyi miniszter*: bejelenti, hogy tárcája részéről sem járulhat hozzá a mezőgazdasági szövetkezeteknél.²⁷

[Rónai] *Kereskedelem- és szövetkezet[ügyi] miniszter*: hivatkozik arra, hogy a szövetkezeti pénzügyi ügyek [sic!] rendezésével akár a pénzügyminiszter, akár ő foglalkozna is, más pénzügyi politikát nem lehet folytatni, mint amilyent a kormány folytat. Ezekben a szövetkezeteken keresztül tehát ugyanazt a politikát gyakorolják, ami a pénzügyminiszter álláspontja is.

[Kovács] *Földművelésügyi miniszter*: azok a szakemberek, akik a szövetkezeti vonalon dolgoznak a Pénzügyminisztériumban, a szövetkezeti minisztérium által is igénybe vétetnének. A mezőgazdasági szövetkezeteknek az irányítására, természetesen a földművelésügyi szakembereket kell igénybe venni. Szeretné, ha a társmiszterek álláspontjukról előzetesen tájékoztatnák.

[Rónai] *Kereskedelem- és szövetkezet[ügyi] miniszter*: nincs semmi veszély, sem pénzügyi, sem szakszerűség szempontjából, hogy a szövetkezeti minisztérium hatáskörébe kerüljenek, mert nem lesz az új minisztériumnak feladatköre, ha a szövetkezetek kiesnek a fennhatósága alól. Ne gördítsenek akadályt az egységes elhatározás elé.

[Tildy] *Miniszterelnök*: kétségtelen, hogy a kereskedelem- és szövetkezet[ügyi] miniszternek igaza van. Egy minisztériumot létesíteni anélkül, hogy komoly ügykört kapjon, nem volna célszerű. Azonban komolyak a pénzügyminiszter és a földművelésügyi miniszter aggályai is. A konzekvenciákat le kell

²⁶ Az előterjesztést alább a 71/d sz. mellékletben közöljük.

²⁷ A Földművelésügyi Minisztérium IV.4. Szövetkezeti ügyosztálya feljegyzését a 71/e számú mellékletben közöljük.

[4] 71. 1945. november 27.

vonni abból, hogy a szövetkezeti minisztérium politikai tárgyalások következménye. Nem szabad megfélemlkezni, hogy a hitelszövetkezetek ügyét törvény szabályozza. Ezt rendelettel módosítani nem is lehet. A törvény megszabja, hogy kinek a hatásköre alá tartozik. Éppen az ügy jó megoldása érdekében nagyon alaposan meg kellene tárgyalni egy pártközi értekezleten úgy, hogy a szövetkezeti minisztériumnak is meglegyen a maga valóságos ügyköre, viszont a felvetett szempontok is érvényesüljenek. Evégből mielőbb össze kellene ülni a végleges döntés megtárgyalása végett.

[Rónai] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter*: míg ez megtörténik, addig tétlenségre van kárhozthatva. Azért kapott parasztpárti államtitkárt, hogy a szövetkezeti ügyekben legyen agrárszakértő is.

[Tildy] *Miniszterelnök*: felkéri a kereskedelem- és szövetkezetügyi minisztert, hogy mielőbb hívja össze a tárcaközi értekezletet.

[Rónai] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter*: az előterjesztést levelezi a napirendről.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.

19.

[Keresztury] *Vallás- és közoktatásügyi miniszter*: bejelenti, hogy a tárgyszorozaton szereplő 1. sz. tételt a 75 279/1945. sz. javaslatát a közoktatási nevelés és egészségésítése tárgyában, a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.²⁸

20.

[Keresztury] *Vallás- és közoktatásügyi miniszter*: előterjesztését a Teleki Pál Tudományos Intézetnél való kinevezések tárgyában, további megfontolás céljából, a napirendről leveszi.²⁹

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.

---

²⁸ Az előterjesztés, – amelyet a 71/f sz. mellékletben közlünk – arra irányult, hogy a közoktatás és nevelés egységes irányítása érdekében hatálytalanítsák az előző kormány alatt hozott egyes intézkedéseket és a mezőgazdasági, ipari és kereskedelmi szakoktatás ne az illető szakminiszterek, hanem ismét a vallás- és közoktatásügyi miniszter felügyelete alá tartozzanak.

A jegyzőkönyv mellett a VKM előterjesztéseit tartalmazó borítólapon a Miniszterelnökség részéről az alábbi feljegyzés olvasható: „A javaslat helyes. Az történt ugyanis, hogy a mezőgazdasági, a kereskedelmi és az ipari szakoktatás kivételével a kultuszminisztérium hatásköréből és áttétetett az egyes tárcákhoz. Voltaképpen Teleki ellen irányult ez az akció. A mostani javaslat részben visszaállítja az eredeti helyzetet arra hivatkozással, hogy általános nevelési és oktatási szempontokból ez a helyes. A javaslatot feltétlenül támogatnunk kell, mert veszedelmes precedenst jelent, és az esetleg nem tetsző miniszter hatásköréből el lehet vonni fontos szerveket.” – E megállapítás ellenére az előterjesztésről a minisztertanács sem most, sem a későbbiek folyamán nem tárgyalt érdemben.

²⁹ A 72 771/1945. [VKM] V. üo. sz. javaslatához az előterjesztéseket tartalmazó borítólapon a

21.

[Keresztury] Vallás- és közoktatásügyi miniszter: előterjeszti javaslatát a II. sz. belgyógyászati tanszék és a III. sz. belgyógyászati tanszék megszervezése tárgyában. A II. sz. belgyógyászati tanszékre dr. Rusznyák István egyetemi tanárt kívánja meghívni. A III. sz. belgyógyászati tanszéket újból szeretné megszervezni és erre dr. Haynal Imre kolozsvári ny. r. tanár kinevezése iránt óhajt előterjesztést tenni.³⁰

Minisztertanács dr. Rusznyák István egyetemi ny. r. tanárnak a II. sz. belgyógyászati tanszékre és dr. Haynal Imre egyetemi ny. r. tanárnak a III. sz. belgyógyászati tanszékre való kinevezéséhez, valamint a III. sz. belgyógyászati tanszék felállításához hozzájárult.

22.

[Keresztury] Vallás- és közoktatásügyi miniszter: előterjeszti kérelmét a magyar művészek felsegélyezésére 600 millió pengő hitel rendelkezésre bo-

---

Miniszterelnökség részéről a következő megjegyzést fűzték: „A javaslat csak részben tartalmaz kinevezéseket, lényegében előléptetéseket. Hozzászólni nem tudunk, tisztán tudományos működésről van szó.” Az előterjesztés utalt arra, hogy a közszolgálati illetmények és nyugellátások rendezéséről szóló 2500/1945. ME sz. rendeletnek a soron kívüli kinevezésekre lehetőséget adó 49. §-ában meghatározott 1/6 rész már kimerült. Valószínűleg ezért kellett levenni a napirendről. A javaslatot azonban a vallás- és közoktatásügyi miniszter az 1945. december 18-i ülésen (75. sz. jegyzőkönyv 52. napirendi pont) lényegében változatlan formában előterjesztette, és a minisztertanács jóváhagyta.

³⁰ A jegyzőkönyv kissé pontatlanul rögzíti az előterjesztést. Valójában arról volt szó, hogy a Budapesti Pázmány Péter Tudományegyetem Orvostudományi karán a II. számú belgyógyászati tanszék dr. Boros József eltávozása következtében megüresedett tanszékvezetői állására az egyetemi tanács meghívta dr. Rusznyák István szegedi nyilvános rendes tanárt. Egyrészt ehhez kérte a minisztertanács hozzájárulását. Másrészt III. sz. belgyógyászati tanszék elnevezéssel új tanszéket kívánt szervezni az egyetemen, melynek élére dr. Haynal Imre kolozsvári egyetemi nyilvános rendes tanárt hívta meg az Orvostudományi kar. Ez utóbbival kapcsolatban az előterjesztés a következő indoklást tartalmazza: „A III. számú Belgyógyászati tanszék 1909-ben szerveztetett meg először, és arra báró Korányi Sándor, a későbbi európai hírű tudós neveztetett ki. A tanszék az ő nyugalomba vonulása alkalmával szűnt meg 1939-ben. A III. sz. belgyógyászati tanszék visszaállítására az orvostanhallgatók számának örvendetes módon való megnövekedése folytán mind tudományos, mind gyakorlati szempontból igen nagy szükség van.”

Rusznyák István (1889–1974) belgyógyász, egyetemi tanár, akadémikus. 1926-ban szerzett magántanári képesítést. Ezt követően a budapesti egyetemen a II. sz. Kórbonctani intézetben, majd a Korányi Sándor által vezetett III. sz. belgyógyászati tanszéken dolgozott mint tanársegéd. 1931-től a Szegedi Tudományegyetem Orvostudományi karán a belgyógyászat nyilvános rendes tanára. Jelentős tudományos és közéleti munkásságot fejtett ki. 1949-től 1970-ig az MTA elnöke. 1945-től 1947-ig a nemzetgyűlési, 1949-től 1967-ig országgyűlési képviselő. 1949-től 1958-ig az Elnöki Tanács tagja. Kétszer kapott Kossuth-díjat.

Haynal Imre (1892–1979) belgyógyász, egyetemi tanár, akadémikus. Orvosi oklevelének megszerzése után a Korányi Sándor által vezetett belgyógyászati klinika tanársegéde, majd adjunktusa. 1931-ben – több külföldi tanulmányút után – magántanári képesítést szerzett. 1940-től 1944-ig a Kolozsvári Tudományegyetemen a belgyógyászat nyilvános rendes tanára. Jelentős tudományos munkásságot fejtett ki. Tagja volt a Magyar Tudományos Akadémiának. Munkásságát Kossuth-díjjal ismerték el.

[4] 71. 1945. november 27.

csátása tárgyában. Az összeget művészek élelmiszerrel való ellátására óhajtja, a közellátási miniszterrel egyetértésben, felhasználni.³¹

Minisztertanács hatszázmillió pengő folyósításához, a magyar művészek felsegélyezésére, hozzájárult.

23.

[Molnár] *Népjóléti miniszter*: előterjeszti javaslatát dr. Surjánszky Ferenc tiszti főorvos VI. fizetési osztályba való kinevezése tárgyában.³²

[Bárános] *Közellátásügyi miniszter*: a kinevezésekkel kapcsolatban megjegyezni kívánja, hogy egy évben ne történjen kétszeri kinevezés és ugrás. A kincstárnak igen nagy előnyére szolgálna, ha ez elvileg kimondatnék.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: nem helyesli az elgondolást, mert ha valaki lelkiismeretesen jár el, akkor kinevezése indokolt. Vannak minisztériumok, ahol rögtön magasabb fizetési osztályba történnek a kinevezések, és nincs alkalmuk megismerni munkaképességüket. Még mindig túlnyomó többségben vannak a minisztériumoknál a régi tisztviselők, a demokratikus elemeket nem hozhatjuk hátrányosabb helyzetbe a régi tisztviselőkkel szemben. Különbösen ez most nem vita tárgya, a felhozott konkrét kinevezéssel kapcsolatban, nincs semmi kifogása.

[Tildy] *Miniszterelnök*: ma a köztisztviselők jóval többen vannak, mint 1938-ban voltak. Az V. fizetési osztályban pl. háromszor annyian vannak, mint voltak. Ma az V. fizetési osztálybeli illetmény az éhezéshez elég, de egyszer majd, amikor rendezzük az államháztartást, nagy megterhelést fog jelenteni.

Minisztertanács dr. Surjánszky Ferenc tiszti főorvosi kinevezéséhez, a VI. fizetési osztályba, hozzájárult.

³¹ A jegyzőkönyv mellett megtalálható a 73 539/1945. VKM VII. üo. sz. előterjesztés, amely a következő indoklást tartalmazza: „Művészeink munka- és keresetlehetősége a nemzeti katasztrófával megszűnt. Könyvkiadásunk papírhány miatt szünetel, a közönség festményeket, szobrokat nem vásárol, zeneműkiadás nincs, a hangversenyektől pedig közönségünket a mindennapi élet nehéz gondja tartja távol. A széleskörű segélyezés szükségességét a minisztertanács bölcs belátással még a nyár folyamán elismerte és azt meg is indította. A pénz vásárlóértékének rohamos romlása azonban a felsegélyezés eredményességét akkor meghiusította.” Az előzményekre lásd a 38. sz. jegyzőkönyv 5., a 62. sz. jegyzőkönyv 23., és a 64. sz. jegyzőkönyv 10. napirendi pontját. Közli DMB MT. JKV. A KÖTET, 619., B KÖTET, 432. és 500. Az előterjesztéseket tartalmazó borítólapon a Miniszterelnökség részéről az alábbi megjegyzést rögzítették: „Rendben, de a miniszter adjon utólag tájékoztatást, hogy mely művészeti ágaknak és szakoknak eszközölt juttatásokat. Ez azért is fontos, mert hozzánk is fordulnak ilyen kérelmekkel, és tudnunk kell, hogy ki kapott.”

A viszonyokra, a hirtelen felgyorsuló inflációra egyébként jellemző, hogy a miniszter november 21-én elküldött eredeti előterjesztésében még csak 300 millió pengőt kért, a két nappal később, november 23-án keltezett újabb levelében azonban már kérte az összeg felemelését 600 millióra, és a minisztertanács ezt ellenvetés nélkül elfogadta.

³² A népjóléti miniszter 48 579/1945. V. o. sz. előterjesztése szerint *Dr. Surjánszky Ferenc* (1889–?) 1919-ben Budapesten szerezte oklevelét, 1921-ben lépett hatósági orvosi szolgálatba, 1936-ban nevezték ki tiszti orvossá a VII. fizetési osztályba. A felszabadulás óta látta el Pest–Pilis–Solt–Kiskun vármegye tiszti főorvosi teendőit.

24.

[*Molnár*] *Népjóléti miniszter*: előterjeszti javaslatát a Rimamurányi és Salgótarjáni Vasmű Rt. bányanyugbéreseinek támogatására egyszeri segély, vagy bányanyugbér-előleg címén 100 millió pengő hitel folyósítása tárgyában.³³

Minisztertanács a százmillió pengő előleg folyósításához a Rimamurányi és Salgótarjáni Vasmű Rt. bányanyugbéresei részére hozzájárult.

25.

[*Molnár*] *Népjóléti miniszter*: előterjeszti javaslatát a német és nyilas elszállítások, valamint a háborús cselekmények következtében elpusztult kórházi felszerelések pótlása tárgyában.³⁴

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

26.

[*Molnár*] *Népjóléti miniszter*: előterjeszti javaslatát dr. Karossa Pfeiffer József, dr. Biringer Károly és dr. Varga Lajos közegészségügyi főfelügyelői kinevezése tárgyában, az V. fizetési osztályba.³⁵

³³ A jegyzőkönyv mellett található 12 872/1945. II. NM, illetve az azt kiegészítő 12 946/1945. II/2. NM sz. előterjesztés szerint a pénzügyminiszter segély folyósításához nem, csak bányanyugbér-előleg címén történő juttatáshoz járult hozzá. A miniszter erre való tekintettel pótlólag kérte, hogy az érdekeltek az előleget 1946. január 1-től 10 havi részletben fizethessék vissza.

³⁴ Az 51 972/1945. VI. NM sz. előterjesztésben a miniszter arra tett javaslatot, hogy az ország betegellátó intézményei működésének fokozatos helyreállítása, az elhurcolt, illetve elpusztult felszerelési tárgyak, valamint a hiányzó kötszerek és műszerek pótlása érdekében egyrészt a Nyugatról hazaszállítandó, másrészt a hadifogolykórházaknál a jövőben felszabaduló, harmadrészt pedig a honvédség részére korábban felhalmozott eszközöket és felszerelési tárgyakat bocsássák a Népjóléti Minisztérium – és ezen keresztül a polgári betegellátás – rendelkezésére.

³⁵ A jegyzőkönyv mellett megtalálható a népjóléti miniszter 48 407/1945. V. o. NM sz. előterjesztése. Az előterjesztéseket tartalmazó borítólapon a Miniszterelnökség részéről ehhez a napirendi ponthoz az alábbi megjegyzést fűzték: „Rendben. Csupán dr. Vargához volna megjegyzésem: ez év júliusban neveztetett ki a VI. fizetési osztályba. Új előléptetése megfontolandó.”

Dr. Karossa Pfeiffer József (1893–?) orvosi oklevelének megszerzése után 1920-tól 15 éven át Bihar megyében Pocsaj és Esztár községben körorvosi szolgálatot teljesített. 1933-ban tiszti orvosi képesítést szerzett. 1935-től Debrecen thj. város tiszti főorvosa. 1940-ben a hadsereg-parancsnokság mellé beosztott tisztviselőként irányította az erdélyi és kelet-magyarországi terület egészségügyi megszervezését. Ezt követően Máramaros vármegye, majd Baja és Zombor thj. városok, 1945 januárjától pedig Bács-Bodrog vármegye tiszti főorvosa volt.

Dr. Biringer Károly (1895–?) orvos. 1927-ben kapott oklevelet a budapesti egyetemen. 1932-ben tiszti orvosi képesítést szerzett. 1934–1940 között barcsi járási tiszti orvos, 1940-ben Ungváron városi tiszti orvos, majd 1941–1944 között Ung vármegye tiszti főorvosa. 1945 júniusától a Népjóléti Minisztériumban teljesített szolgálatot.

Dr. Varga Lajos (1904–?) orvos. 1929-ben kapott orvosi oklevelet. 1936-ban tiszti orvosi képesítést szerzett. 1936–1939: körorvos, majd a párkányi járás tiszti orvosa. 1940-től 1945. június 27-ig a gödöllői mintajárás tiszti orvosa. Az ismételt felszólítások ellenére a front közeledtével állomáshelyét nem hagyta el, a rábízott jelentős értékeket és felszerelési tárgyakat megőrizte. 1945. június 28-án szolgálatátelre a Népjóléti Minisztériumba rendelték, s július 13-án tiszti főorvossá nevezték ki.

[4] 71. 1945. november 27.

Minisztertanács dr. Karossa Pfeiffer József, dr. Biringer Károly és dr. Varga Lajos közegészségügyi főfelügyelővé való kinevezéséhez, az V. fizetési osztályba, hozzájárult.

27.

[Molnár] Népjóléti miniszter: előterjeszti javaslatát a hadisegélyek, hadigondozási és polgári gondozási pénzellátások 100%-kal való felemelése tárgyában.³⁶

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.

28.

[Molnár] Népjóléti miniszter: előterjeszti javaslatát a munkások családi pótlékáról szóló 7520/1945. ME. számú rendelet módosítása tárgyában.³⁷

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.

29.

[Molnár] Népjóléti miniszter: előterjeszti javaslatát dr. Zemplén Elemér VI. fizetési osztályba, miniszteri osztálytanácsossá, dr. Botár Bálint, Acél Béláné, Kerényi Gyula, dr. Mihalovics János és Gyöngyösi Erzsébet, valamint Molnár Ilona, Dániel Gizella, ifj. Petrényi Nándor és Maróti István kinevezéséhez és képzési kellékének elengedéséhez való hozzájárulás tárgyában.³⁸

Minisztertanács a népjóléti miniszter 4554/1945. eln. sz. előterjesztéséhez hozzájárult.

---

³⁶ A 90 975/1945. IV/2. o. NM sz. előterjesztés szerint a hadisegélyeket, hadigondozási és polgári gondozási pénzellátásokat legutóbb november 1-jei hatállyal emelték a közszolgálati alkalmazottak béremelését követve. Miután közben annak a rétegnek ismét emelték az illetményeit, „a szociális igazság érvényesítése és az érdekelt hadbavonult hozzátartozók, hadigondozottak és polgári gondozottak megnyugtatója érdekében szükségesnek tartom a hadisegélyek ... megfelelő rendezését”. Lásd a 11 340/1945. ME sz. rendeletet, MK 1945. november 30., 189. sz.

³⁷ A miniszter 8880/1945. és 8880-1/1945. szám alatt november 10-én, illetve 20-án beküldött előterjesztéseit együtt terjesztette a minisztertanács elé. Ezek a munkások családi pótlékáról szóló 7520/1945. ME sz. rendeletet két vonatkozásban kívánták módosítani. Egyrészt a bér- és illetményemeléseket követve október 1-ig visszamenő hatállyal (!) szándékozott emelni a családi pótlékot, és az inflációra való tekintettel módosította annak fizetési rendjét, másrészt az Országos Családpénztár Igazgatósága póttagjainak számát 27-ről 54-re emelte fel, hogy abban minden érdekképviselet helyet kaphasson. Az előterjesztéseket tartalmazó borítólapon a Miniszterelnökség részéről a következő észrevételt rögzítették: „Kifogásolható a visszamenőleges, október 1-től felemelés. Általánosságban át kell térni arra a rendszerre, hogy visszamenőleges felemelések ne legyenek. Legyen november 1.” Az előterjesztés alapján kiadott 11 300/1945. ME sz. rendelet (MK 1945. november 30., 189. sz.) a miniszter álláspontját tükrözi, miután a felemelt családi pótlék fizetésének kezdő időpontját október 1-ben állapította meg.

³⁸ A 4554/1945. Eln. NM sz. előterjesztésben a miniszter arra utalt, hogy a kinevezésre, előléptetésre javasolt tisztviselőket eddigi szolgálati idejük alapján, a jogszabályban meghatározott előmeneteli rend betartása esetén még nem lehetne a javasolt fizetési osztályba, illetőleg fokozat-

30.

[Molnár] *Népjóléti miniszter*: előterjeszti a 3928/1945. sz. javaslatát segédhivatali tisztviselők kinevezése tárgyában.³⁹

Minisztertanács a kinevezésekhez hozzájárult.

31.

[Molnár] *Népjóléti miniszter*: előterjeszti a 3995/1945. eln. sz. javaslatát a felsorolt kinevezések tárgyában.⁴⁰

Dr. Balogh István: Ember László ez év augusztusában lett miniszteri osztálytanácsossá kinevezve.

[Molnár] *Népjóléti miniszter*: különleges munkaköre van, államtitkári funkciókat lát el.

---

ba besorolni. A 2500/1945. ME sz. rendelet 49. §-a azonban lehetőséget ad arra, hogy a minisztertanács hozzájárulásával kivételek tétessenek. „A Népjóléti Minisztérium megszervezésénél és a tisztviselők kiválasztásánál azt tartottam elsősorban szem előtt, hogy a fontosabb munkahelyekre és különösen a vezető állásokba olyan tisztviselők kerüljenek, akik erre képességeik, munkabírásuk és demokratikus politikai magatartásuk miatt alkalmasak, még ha nem is rendelkeznek annyi szolgálati idővel, amennyi a ... rendelet értelmében ilyen állások betöltéséhez szükséges.”

Dr. Zemplén Elemér (1909–?) jogász. 1931-ben államtudományi, 1933-ban jogtudományi doktorátust szerzett. 1934-től különböző bíróságokon teljesített szolgálatot. 1941-ben ügyésszé, 1943-ban törvényszéki bíróné neveztek ki. A Törvényelőkészítő osztály munkatársává neveztek ki.

Dr. Botár Bálint (1904–?) lelkész, tisztviselő. Bölcsészettudományi, hittudományi és jogi doktorátust szerzett. 17 évig lelkészként tevékenykedett. 1944 óta, mint szerződéses előadó hadigondozási ügykörben teljesített szolgálatot. A Népjóléti Minisztérium Hadigondozási főosztályán a Szociális gondoskodási osztály vezetője volt. E munkakörében kívánta véglegesíteni és a VI. fizetési osztályba miniszteri osztálytanácsossá kinevezni.

Az előterjesztésben szereplő többi személyt a VII–XI. fizetési osztályba fogalmazói munkakörbe kívánta kinevezni. Közülük Acél Béláné, Kerényi Gyula, Gyöngyösi Erzsébet és Maróti István nem rendelkezett a miniszteri fogalmazói karban való kinevezéshez szükséges képesítési kellekkel.

³⁹ Előterjesztésében a miniszter ezúttal is a 2500/1945. ME sz. rendelet 49. §-ára hivatkozva kérte a kinevezési feltételek „rugalmas” kezelését: „A kinevezéseket az teszi indokolttá, hogy a Népjóléti Minisztérium – megalakulása alkalmával – az ügykörrel együtt több minisztérium, hatóság és intézmény személyzetét is átvette. A segédhivatali szakon szolgálatra jelentkezett tisztviselőknek csak kis része volt rendszeres fizetési osztályba sorozott tisztviselő. Legtöbbjük mint szerződéses alkalmazott, kezelő, díjnok, kisegítő munkaerő volt alkalmazásban. Szükségessé vált, hogy jogviszonyukat rendezzem. ... Az igazolási eljárás során elbocsátott tisztviselők helyett is új tisztviselőket kell alkalmaznom. Az ügymenet érdeke azt kívánja, hogy az új jelentkezőknek olyan fizetési feltételeket tudjak biztosítani, hogy a magántisztviselői pályán kínálkozó kedvező gazdasági lehetőségek ellenére is megmaradjanak a Népjóléti Minisztériumban.”

A jegyzőkönyv mellett megtalálható az előterjesztés, de annak melléklete, amely a neveket és az egyes személyekre vonatkozó besorolási javaslatokat tartalmazza, hiányzik.

⁴⁰ A Népjóléti miniszter előterjesztéseit tartalmazó borítólapon az előterjesztésben szereplő több személy közül Ember László mellett még Vadas Sára nevét rögzítette. Az előterjesztéshez, amely a jegyzőkönyv mellől hiányzik, a Miniszterelnökség részéről az alábbi megjegyzést fűzték: „Dr. Ember László kinevezését, illetve előléptetését ellenzem. 31 éves, két hónappal ezelőtt lett osztálytanácsos, az V. fizetési osztályba való előléptetése indokolatlan.” *Dr. Ember László* (1914–?) jogi doktorátussal rendelkezett. 1939-től a Kereskedelem- és Közlekedésügyi Minisztérium, 1945. augusztus 10-től a Népjóléti Minisztérium munkatársa volt, a Szociálpolitikai csoport helyettes vezetőjeként. Miniszteri tanácsosi kinevezését javasolta a miniszter.

[4] 71. 1945. november 27.

[Bárányos] *Közellátásügyi miniszter*: a munkamorált nagyon zavarják az ilyen, nem igazságos előléptetések.

[Tildy] *Miniszterelnök*: a státus rendezése után nem lesznek ilyen kilengések.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

32.

[Molnár] *Népjóléti miniszter*: előterjeszti 12 181/1945. sz. javaslatát az OMBI személyzeti létszámához tartozó dr. Temesi István, Csonka Gyula és Sugár Béláné soron kívüli előléptetése tárgyában.⁴¹

Minisztertanács dr. Temesi István, Csonka Gyula és Sugár Béláné kinevezéséhez hozzájárult.

33.

[Molnár] *Népjóléti miniszter*: előterjeszti javaslatát az Országos Közegészségügyi Intézet győri vizsgálóállomásának berendezési költségeire 12 millió pengő hitel folyósítása tárgyában.⁴²

Minisztertanács a tizenkétfélmillió pengő folyósításához, az Országos Közegészségügyi Intézet győri vizsgálóállomásának berendezési költségeire hozzájárult.

34.

[Molnár] *Népjóléti miniszter*: előterjeszti javaslatát a Romániának adandó gyógyszerre 10 millió pengő rendkívüli hitel folyósítása tárgyában. A román népjóléti miniszter budapesti látogatása alkalmával értékes és Magyarországon nem található gyógyszereket hozott ajándékba magával. A közeljő-

---

⁴¹ A jegyzőkönyv mellett megtalálható előterjesztés szerint a miniszter a felsorolt személyeket a VIII. és IX. fizetési osztályba, a fogalmazói karba kívánta kinevezni. A pénzügyminiszter az előzetes egyeztetés során Sugár Béláné előléptetése ellen, „aránylag kevés szolgálati idejére tekintettel” kifogást emelt, és csak a XI. fizetési osztályba való kinevezését támogatta volna. A népjóléti miniszter azonban ennek ellenére fenntartotta javaslatát: „Nevezett soron kívüli kinevezését kora, és az Országos Mezőgazdasági Biztosító Intézet tisztviselői karának demokratikus irányú szervezése terén szerzett érdemei teszik indokolttá.” A Miniszterelnökség úgy foglalt állást, hogy „korára tekintettel indokolt a IX. osztályba való kinevezés”.

⁴² A 62 954/VII/1945. NM sz. előterjesztésben a népjóléti miniszter az Országos Közegészségügyi Intézet vidéki vizsgáló állomásai átszervezésének tervét is felvázolta. Ennek lényege, hogy míg eddig az állomásoknak csak egy része volt önálló, más része kórházi vagy egyetemi intézmények keretében működött, a miniszter szerint a közegészségügyi laboratóriumi szolgálatra háruló feladatokat csak az önálló vizsgáló állomások képesek maradéktalanul ellátni. E koncepció jegyében kívánta a győri állomást a város és Győr–Moson vármegye anyagi támogatásával fejleszteni, és korszerű berendezésekkel ellátni.

vőben visszaadja ezt a látogatást, és hasonló ajándékkal akarja a kedvességet viszonzni. Főleg D-vitamint visz ki, melyből Magyarországon felesleg van.⁴³

Minisztertanács tízmillió pengő hitel folyósításához, Romániának adandó gyógyszer felvásárlására, hozzájárult.

35.

[Bárányos] Közellátásügyi miniszter: előterjeszti javaslatát a mezőgazdasági és ipari árucserre céljaira 500 millió pengő folyósítása tárgyában.⁴⁴

Minisztertanács ötszázmillió pengő folyósításához a mezőgazdasági és ipari árucserre céljaira hozzájárult.

36.

[Bárányos] Közellátásügyi miniszter: előterjeszti javaslatát az 1945. évi termésű kenyérgabona forgalmát szabályozó 102 900/1945. KM. sz. rendelet 2. §-a alapján történő kifizetésekre 200 millió pengő hitel tárgyában.⁴⁵

Minisztertanács kettőszázmillió pengő folyósításához, az ez évi termésű kenyérgabona forgalmát szabályozó 102 900/1945. KM. sz. rendelet 2. §-a alapján történő kifizetésekre, hozzájárult.

---

⁴³ Az 52 120/1945. VI. NM számú előterjesztés lényegét a jegyzőkönyv tartalmazza. A román közegészségügyi miniszter 1945. augusztusában tett látogatást Budapesten. Lásd DMB MT. JKV. B KÖTET, 111–112.) Molnár Erik miniszter 1945. december elején – 13 tagú, többnyire orvosokból álló delegáció élén – viszonzta a látogatást, amelynek során a hivatalos tárgyalások mellett egy történelmi tárgyú előadást, illetve egy, az akkori magyar szociálpolitikát és közegészségügyi helyzetet ismertető előadást is tartott. Lásd még a 73. sz. jegyzőkönyv 1., illetve a 75. sz. jegyzőkönyv 78. napirendi pontját.

⁴⁴ A mezőgazdasági és ipari árucserre szervezése része volt annak a kormányzati célkitűzésnek, hogy a parasztságtól igénybevett terményeket és termékeket legalább részben ellentételezzék iparcikkokkal. Az előterjesztés többek között azért érdemel figyelmet, mert rámutat az ár-arányok eltorzulására. A közellátásügyi miniszter 108 205/1945. KM sz. előterjesztését alább a 71/g sz. mellékletben közöljük.

Az ügy előzményét a minisztertanács június 27-én (37. számú jegyzőkönyv 40. napirendi pont), illetve augusztus 31-én (48. számú jegyzőkönyv 44. napirendi pont) tárgyalta. Lásd DMB MT. JKV. A KÖTET, 599. és 613–614., illetve B KÖTET, 167., továbbá a 4040/1945. ME sz. rendeletet, MK 1945. július 1. 65. sz.

⁴⁵ A közellátásügyi miniszter 109 741/1945. KM sz. előterjesztése utalt arra, hogy a hivatkozott rendelet 2. §-a a községeket arra kötelezte, hogy a területükön működő gazdaságok termelési adatait összeírják, és az összeírás eredményét jelentsék. E munka díjazására igényelt a miniszter eredetileg 25 millió pengőt. Az illetmények időközben történt megemelésével arányosan most ezt az összeget nyolcszorosára, 200 millió pengőre emelte.

[4] 71. 1945. november 27.

37.

[Bárányos] *Közellátásügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát a keményítő és keményítőtermékek előállításának, forgalma[ának] és felhasználása[ának] szabályozása tárgyában.⁴⁶

[Ries] *Igazságügyminiszter*: hiányos a rendelet, nem mondja meg, hogy kártérítés, vagy anélkül történik a forgalomba hozatal.

Minisztertanács az előterjesztést elvileg elfogadta. A közellátásügyi miniszter a végleges szöveget az igazságügyminiszterrel egyetértésben állítsa össze.

38.

[Bárányos] *Közellátásügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát a közszolgálati alkalmazottak kiküldetési napidíjának felemelése tárgyában. A kérdés nem tartozik ugyan tárcája körébe, de nem tud dolgozni a kiküldött tisztviselőkkel, mert oly alacsonyok a kiküldetési napidíjak, hogy nem képesek ezen összegből feladatukat elvégezni. Kéri, hogy legalább a saját minisztériumánál, ahol annyi a kiküldetés, emeltessék ez fel. Az V. fizetési osztálynál pl. 5200 P a napidíj.

[Tildy] *Miniszterelnök*: a napidíjakat a pénzügyminiszter egységesen állapítsa meg.

Minisztertanács felhatalmazza a pénzügyminisztert, hogy a közszolgálati alkalmazottak napidíját egységesen szabályozza.⁴⁷

39.

[Bárányos] *Közellátásügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát gépkocsik beszerzésére 2 215 millió pengő folyósítása tárgyában.⁴⁸

[Rónai] *Kereskedelem- és szövetkezet[ügyi] miniszter*: kéri, hogy hasonló-

---

⁴⁶ A jegyzőkönyv mellett megtalálható Tsz. 20/2/1945. KM sz. előterjesztés mindenekelőtt arra utalt, hogy a háború következtében hazánk, Európa egykori éléstára, a legsúlyosabb élelmezési gondok elé néz. Ezért a kormány fontos feladata, hogy a lakosság munkaképességének biztosítása érdekében az élelmezési célra használható anyagkészleteket számbavegye és biztosítsa azok tervszerű felhasználását. Miután a cukorrépatermés rendkívül gyenge volt, abból a lakosság szénhidrátszükséglete a legszerényebb számítások szerint sem fedezhető. Ezért szükséges azoknak az anyagoknak a központi készletgazdálkodásba vonása, amelyek magas cukortartalmuknál fogva a répacukor pótlására alkalmasak.

Lásd a 11 840/1945. ME sz. rendeletet, MK 1945. december 15., 201. sz.

⁴⁷ A jegyzőkönyv mellett található 110 215/1945. KM sz. előterjesztés részletesen kidolgozott javaslatot tartalmazott arra, hogy a különböző fizetési osztályokba sorolt alkalmazottak milyen összegű napidíjat kapjanak. Kiinduló pontja az volt, hogy a kiküldöttek költsége a 7000 pengőt minden esetben eléri, ennyit tehát a legalacsonyabb fizetési osztályokba sorolt alkalmazottaknak is meg kellene kapni, a magasabb fizetési osztályba soroltaknak pedig arányosan magasabb összeget.

⁴⁸ A 110 216/1945. eln. KM sz. előterjesztés a Közellátásügyi Minisztérium központja szolgáltatának ellátásához négy darab személygépkocsi és két tehergépkocsi beszerzését, a vidéki közel-

képpen terjeszthessen elő minden minisztérium gépkocsi-kérelmet, mert ő már előterjesztette ezen kérelmét, de a pénzügyminiszter nem járult hozzá. Amennyiben a kocsivásárlásokra nem lenne elég fedezet, úgy javasolja, hogy a különböző minisztériumoknál található felesleges kocsi osztassék el.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: sok kocsi jön be külföldről és az engedélyek száma már húszezeren felül van. Kétségtelen, hogy a meglévő kocsik nagy részben roncsok, a forgalmat azonban mégis ezzel bonyolítják le. Ezek nagy utakra nem alkalmasak, de a főváros területén belül megfelelnek.

[Rónai] *Kereskedelem- és szövetkezet[ügyi] miniszter*: elvileg felhatalmazást kér a kocsik vásárlására és a jövőben Gazdasági Főtanács vizsgálja felül a gépkocsi kérdéseket.

Szakasits államminiszter: hozzá naponta futnak be jelentések Ausztriából behozandó kocsik tárgyában.

Dr. Balogh István: a kocsik behozatala az Elhurcolt Javak Kormánybiztoságához tartozik.

[Rónai] *Kereskedelem- és szövetkezet[ügyi] miniszter*: a kormánybiztosság még semmit sem hozott haza. Pénteken Debrecenbe kellene utaznia, az ipari vásár megnyitására, de nincs kocsija.

Millok államtitkár: a hazahozatal nem olyan egyszerű, mert magánember vállalkozhat nyugodtan ilyesmire, de az állam ne tegye ki magát esetleges zaklatásnak a határnál.

Dr. Balogh István: ha a miniszterelnöktől felhatalmazást kap kocsik hazahozatalára, úgy egy megfelelő szervezet létesít és a kocsik mielőbbi hazahozataláról gondoskodni fog.

[Tildy] *Miniszterelnök*: e felhatalmazás megadásának akadályja nincs.

Minisztertanács a közellátásügyi miniszter előterjesztéséhez hozzájárult. Felhatalmazza a kereskedelem- és szövetkezetügyi minisztert, hogy a minisztérium részére szükséges kocsik beszerzéséről gondoskodjék és erre a célra megfelelő hitelt igénybe vegyen. A miniszterelnök részéről kocsik külföldről való hazahozatalával kapcsolatosan dr. Balogh István államtitkárnak adott felhatalmazást tudomásul veszi.

40.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát a Magyar Posta részére beszerzendő tehérgépkocsik vételárának fedezésére 300 millió pengő hitel folyósítása tárgyában.⁴⁹

---

látási felügyelőségek szolgálatának ellátásához pedig 25 db. személygépkocsi beszerzését irányozta elő. Többek között azzal érvelt, hogy a vasúti közlekedésnek a szovjet katonai szállítások miatti esetenkénti teljes leállítását (!) következtében a vidéki ellenőrzések foganatosítása csakis megfelelő gépkocsiállomány birtokában lehetséges. A vidéki felügyelőségek munkája a közlekedés hiányában ugyancsak teljesen megbénult.

⁴⁹ A közlekedésügyi miniszter I. ad. 137 447/1945. A/2. KözlM sz. előterjesztése a kérést a következőképpen indokolja: „A magyar posta gépjárműállománya 1944. év végén 708 db volt. Ebből a

Minisztertanács háromszázmillió pengő folyósításához, a Magyar Posta részére beszerzendő tehergépkocsik vételárának fedezésére, hozzájárult.

41.

[Gerő] Közlekedésügyi miniszter: előterjeszti javaslatát Zentai Béla miniszteri osztálytanácsos Ausztriába és Németországba való kiutazásának engedélyezése tárgyában.⁵⁰

Minisztertanács Zentai Béla kiküldetéséhez hozzájárult.

42.

[Gerő] Közlekedésügyi miniszter: előterjeszti javaslatát a közforgalmi vasutak, [a] kezelésükben álló közhasználati gépjárművállalatok és a közforgalmú hajózási vállalatok baleseti járadékosainak újabb rendkívüli járadék-pótléka tárgyában.⁵¹

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.

---

postaszállításra 310, a levélgyűjtő szolgálat ellátására 51, a műszaki szolgálatban anyag- és munkásszállításra 130, egyéb célokra 60 gépkocsi, a távíró és távbeszélővonalak karbantartására és üzemzavarainak gyors elhárítására, továbbá a távirat-kézbesítő szolgálat ellátására 157 motorkerékpár szolgált.” Ennek nagyobb részét a németek és nyilasok Nyugatra hurcolták, a többi pedig a háború során teljesen elpusztult. 1945 áprilisában a Postának egyetlen gépkocsi sem állt rendelkezésére. Azóta 54 gépkocsit állítottak helyre gépkocsi-roncsokból és alkatrészekből, illetve nyolc használt gépkocsit vásároltak. Ezekkel azonban a levél- és csomagszállítási, az újjáépítéssel, illetve karbantartással kapcsolatos műszaki és munkásszállítási feladatokat nem lehet megoldani.

⁵⁰ Az 53 060/II/3/1945. KözLM sz. előterjesztés szerint a kiküldetés célja az, hogy a Duna felső szakaszán, az amerikai megszállási övezetben levő azon magyar hajóknak az átvételével és útba-
indításával kapcsolatban felmerülő teendőket végezze, amelyekre a megszálló hatóságoknak már nincs szükségük, és ezért a magyar állam használatára bocsátását kilátásba helyezték.

Zentai (Zentay) Béla (1914–1980) gépészmérnök. 1933-tól részt vett a munkásmozgalomban és az ellenállási mozgalomban. 1945 után a Kommunista Párt műszaki értelmiségi csoportjának vezetője, a Kereskedelem- és Közlekedésügyi Minisztérium osztályvezetője, 1946-tól a Gazdasági Főtanács osztályvezetője, 1949-től a Csepel Autógyár műszaki igazgatója volt.

⁵¹ A 48 425/1945. II/1. KKM sz. előterjesztés a rendelet kibocsátását az inflációval, a gazdasági viszonyok nagymérvű változásával indokolta, amelynek következtébe a korábban megállapított baleseti járadékok már korántsem fedezték a károsultak – azaz az előterjesztésben említett vállalatok által okozott halál vagy testi sérülés miatt járadékra jogosultak – tényleges kárát. Ezért a kiadni tervezett jogszabály a járadékoknak – 1945. április 1. napjától visszamenőleges hatállyal – ötvenszeresére történő felemelését rendelte el. Ezzel kapcsolatban a közlekedésügyi miniszter előterjesztéseit tartalmazó borítólapon a Miniszterelnökség részéről az alábbi észrevételt rögzítették: „Az április 1-től visszamenőleges igény voltaképpen szokatlan az állami életben, bár erre mostanában volt precedens. Ennek véget kell vetni. Igaz ugyan, hogy ezek a járadékok rendezendők, mivel azonban nyilvánvaló, hogy a vasutak és hajózási vállalatok jelenleg állami támogatással működnek, végeredményben az állam terhét fogja a fizetés képezni. Ha tehát túl nagy tételről van szó, a közlekedési miniszter nyilatkozzék, nem volna-e a visszamenőlegesség megszüntethető.” A rendelet az előterjesztéshez mellékelt tervezettel azonos szöveggel jelent meg. Lásd a 11 350/1945. ME sz. rendeletet, MK 1945. december 1., 190. sz.

43.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát dr. Udvarhelyi Ödön posta-vezérigazgató Ausztriába való kiküldetése tárgyában.⁵²

Minisztertanács dr. Udvarhelyi Ödön kiküldetéséhez hozzájárult.

44.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: bejelenti, hogy a tárgysorozaton szereplő 5. tétel körözés útján már elintézés nyert, így a napirendről leveszi.⁵³

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.

45.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát az államvasutak és a MÁVAUT november havi rekonstrukciós munkálatainak és beruházási költségeinek fedezésére 2 490 000 000 pengő felvétele, és a MÁVAUT alkalmazottak tüzelőanyag és élelmiszer-beszerzésére 10 millió pengő folyósítása tárgyában.⁵⁴

Minisztertanács kétmilliárd-négyszázkilencvenmillió pengő folyósításához az Államvasutak és MÁVAUT november havi rekonstrukciós munkálataira, a MÁVAUT alkalmazottak tüzelőanyag- és élelmiszer-beszerzésére pedig tízmillió pengő forgótőke folyósításához hozzájárult.

---

⁵² A 137 470/1945. A/4 sz. előterjesztés szerint Udvarhelyi Ödön kiküldetésének az volt a célja, hogy a posta- és távközlési forgalom Ausztriával való újrafelvételéről korábban megkezdett tárgyalásokat folytassa, és az előkészített megállapodásokat megkösse és aláírja. Az indoklás kiemelte, hogy „Az ország felszabadulása után a magyar postaigazgatás minden lehető elkövetett az irányban, hogy a külföldi postaforgalmat a szomszédos országokkal minél hamarabb újra felvegye. Ez a szándéka sikerre is vezetett, mert ezideig Jugoszláviával és Csehszlovákiával már létrejött a rendes levélpostai forgalom, Románia pedig éppen a napokban adta beleegyezését a postaforgalom újrafelvételéhez. Ausztria részéről már az osztrák postaigazgatás is megtette a kezdeményező lépéseket [...] Az Ausztriával való postai és távközlési forgalmunk mielőbbi felvételéhez különösen fontos érdek fűződik, mert Ausztria közvetítésével érhető el leggyorsabban és legelőnyösebben Svájc, a nyugat- és dél-európai államok, valamint a tengerentúli országok.” Az ügy előzményét a minisztertanács az 1945. évi október 15-ei ülésén (61. számú jegyzőkönyv 30. napirendi pont) tárgyalta. Vö. DMB MT. JKV. B KÖTET, 396.

⁵³ A közlekedési miniszter előterjesztéseit tartalmazó borító, valamint az abban található 41 932/1945. II/1. KKM sz. irat szerint az 5. sz. előterjesztés Zaymus Vince nyugalmazott vasúti és hajózási főfelügyelő egy magánvállalatnál eltöltött szolgálati idejének beszámítására, illetve mivel erre jogi lehetőség nem volt, részére kegydíj megállapítására vonatkozott.

⁵⁴ Az 52 933/1945. II/1. KKM sz. előterjesztés szerint az államvasutak november hónapban, az előző hónapokhoz hasonlóan, fokozatosan végzik a helyreállítás munkáját. Az előjegyzett munkák közül a pályafenntartás, a biztosító és távbeszélő berendezések munkálatai, valamint a jármű-helyreállítás igényli a legnagyobb költségeket. Együttal azt is közli, hogy a pénzügyminiszter – „a minisztertanács hozzájárulásától feltételezetten” – az összeg folyósítása iránt már intézkedett is.

[4] 71. 1945. november 27.

46.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát az államvasúti munkabéreknél a szennyességi és veszélyességi pótlék, valamint a szakmunkások bérpótlékának megszüntetése ellenében 24–54%-os minőségű bérpótlék bevezetése tárgyában. Ez havi 260 millió pengő többletkiadást jelent. A bérpótlék felemelését visszamenő hatállyal szeptember 23-tól tervezi, és ennek fedezésére a pénzügyminiszter egyhavi ellátmányt már ki is utalt.⁵⁵

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

47.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát a Vörös Hadsereg parancsnoksága által kívánt dunántúli hidak építési költségeire 500 millió pengő póthitel felvétele tárgyában.⁵⁶

Minisztertanács ötszázmillió pengő folyósításához, a dunántúli hidak építési költségeire, hozzájárult.

48.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát a MFTR hajókovácsműhelyének helyreállítására 3 500 000 pengő folyósítása tárgyában.⁵⁷

Minisztertanács hárommillió-ötszázezer pengő folyósításához, a MFTR hajókovácsműhelyének helyreállítási költségeire hozzájárult.

---

⁵⁵ Az 52 929/II/1/1945. KözlM sz. előterjesztés szerint „Az államvasúti dolgozók bérpótlékának átrendezésére racionalizálási, de elsősorban abból a szempontból van szükség, hogy azok a munkások, akik munkakörükből kifolyólag nem egyezményes órabérért dolgoznak az egyezményes munkások bérkeresetét elérhessék, vagy legalábbis azt megközelíthessék.” A Miniszterelnökség részéről az előterjesztéssel kapcsolatban a következő észrevételt rögzítették: „Ismét visszamenőleges igény, amely kb. 520 millió pengő többletet jelent. Nem tudom elbírálni, vajon mellőzhető-e.”

⁵⁶ 54 790/III/2/1945 KözlM számú előterjesztésében a miniszter utalt arra, hogy a dunántúli hidak helyreállítási munkáira a minisztertanács a július 18-i ülésén 45 millió (a 40. számú jegyzőkönyv szerint külön napirendi pontként nem tárgyalták), az október 24-i ülésén 50 millió (62. számú jegyzőkönyv 50. napirendi pont, lásd DMB MT. JKV. B KÖTET, 444.), végül az előző, a november 21-i ülésén (70. számú jegyzőkönyv [72] napirendi pont) 100 millió pengő hitelt engedélyezett. Most ezen felül kérte 500 millió pengő póthitel engedélyezését, amit azzal indokolt, hogy az előző minisztertanácsi ülésen tárgyalta, október végén készült előterjesztése óta a béreknél kétszeres, az anyagárak esetében pedig hétszeres emelkedés történt. Az 500 millióból 200 milliót még novemberben, 300 milliót pedig decemberben kért rendelkezésre bocsátani.

⁵⁷ Az 51 185/1945. II/3. KözlM sz. előterjesztés utalt arra, hogy a Magyar Folyam- és Tengerhajózási Rt. (MFTR) a komáromi hajógyárát elvesztette, és így a hajóforgalom újraindításához haszathatatlan helyreállítási munkák elvégzésére csak a budapesti Népszigeten levő javítótelep áll rendelkezésre. Itt azonban a hajótest javításoknál nélkülözhetetlen hajókovácsműhely annyira megsérült, hogy nem lehetett használni. Ezért kérte a vállalat részére államkölcsön folyósítását.

49.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát az Első Dunagőzhajózási Társaság részére 13 500 000 pengő államkölcsön folyósítása tárgyában.⁵⁸

Minisztertanács tizenhárommillióötszázezer pengő folyósításához, az Első Dunagőzhajózási Társaság részére, hozzájárult.

50.

[Ries] *Igazságügyminiszter*: előterjeszti javaslatát a szolgálati helyükről eltávozott közszolgálati alkalmazottak igazolásáról szóló 3300/1945. ME. sz. rendelet módosítása tárgyában.⁵⁹ Közszolgálati alkalmazottak között sokan vannak olyanok, akik a külföldre hurcolt magyar nemzeti vagyontól Németországban nagyobb értéket őriztek meg és a vagyontárgyakat hazahozták. Ezt honorálni kell, mert ha hazajönnek, és itthon nem kapnak semmi fizetést, úgy a jövőben kétséges, hogy ezek az értékek hazakerülnek. Ennél fogva szükséges az említett rendelet módosítása. Ha valaki jelentős érdemeket szerzett, azt az igazolási eljárás gyors lefolytatásával, és ha arra alkalmas, állásába való visszahelyezésével, kell jutalmazni.

[Bán] *Iparügyi miniszter*: most 18 vagon alkatrészt kapott vissza, mellyel együtt harminc ember jött vissza. Az emberek közül huszonötöt azzal jutal-

---

⁵⁸ Az 54 136/1945. II/3. KözlM sz. előterjesztés a kérést többek között a következőkkel indokolta: „A hajózási forgalom ideiglenes szünetelése miatt az Első Dunagőzhajózási Társaság bevételeiből a társaság magyar állampolgárságú alkalmazottainak fizetésével járó kiadásokat csak részben képes fedezni, magyar nyugdíjasainak és baleseti járadékosainak ellátási díjait pedig múlt év december hava óta egyáltalán nem tudta folyósítani. A Társaság fennmaradása és az alkalmazásában álló képzett hajósszemélyzet megtartása közérdekből szükséges, mert remény van arra, hogy a hajózási forgalom belátható időn belül megindul. A pénzügyminiszter úr kívánságának megfelelően a folyósított államkölcsönt a Társaság Magyarországon levő ingatlan vagyona rá kívánom bekebelezni.”

Az *Első Dunagőzhajózási Társaság* tulajdonképpen az 1829-ben alakult Erste Donau-Dampfschiffarts Gesellschaft bécsi cég magyarországi részlege volt. 1938-ban, az Anschluss következtében a Hermann Göring Művek része lett. 1945-ben a potsdami határozatok értelmében, mint német érdekeltségű vállalatot, a Magyar-Szovjet Hajózási Rt.-be olvasztották. 1955-ben lett ismét önálló, most már magyar vállalat.

⁵⁹ A rendelettervezet a minisztertanács előző, november 21-ei ülésén is szerepelt, de akkor tárgyalás nélkül levették a napirendről. Lásd a 70. számú jegyzőkönyv [47] napirendi pontját és az ahhoz fűzött jegyzetet.

Az elfogadott rendelettervezet 1. §-a megegyezik az előző jegyzőkönyv mellett lévő tervezet szövegével. A 2. § az előző tervezetben azt tartalmazta, hogy amennyiben a nyugatra távozott közalkalmazottat az igazolóbizottság a 3300/1945. ME rendelet 3. §-a alapján állásától megfosztotta, a külföldre hurcolt magyar nemzeti vagyont kormánybiztossága által kiállított igazolás alapján az ügyet újból kell tárgyalni, és a közalkalmazottat állásába vissza kell helyezni. Ezzel szemben az elfogadott szöveg 2. §-a az eddig meghozott határozatok felülvizsgálatáról nem szólt, hanem azt mondta ki, hogy azt a közalkalmazottat, aki a kormánybiztosság igazolásával bizonyítja, hogy a külföldre hurcolt magyar nemzeti vagyont gondozása körül jelentős érdemeket szerzett, az igazolási eljárás lefolytatása előtt is szolgálatba lehet állítani. Lásd a 11 400/1945. ME sz. rendelet, MK 1945. december 1., 190. szám.

[4] 71. 1945. november 27.

mazott meg, hogy egyhavi járandóságot folyósított nekik, ötöt pedig eljárás alá vont.

[Tildy] *Miniszterelnök*: Az Ausztriában lévő értékek hazahozatalára csak ez az egyetlen lehetőség és minden miniszternek módjában lesz a hazajött tisztviselőket vizsgálat alá vonni.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.

51.

[Ries] *Igazságügyminiszter*: előterjeszti a közszolgálat demokratikus újjászervezése érdekében szükséges egyes rendelkezések tárgyában készített javaslatát.⁶⁰

[Kovács] *Földművelésügyi miniszter*: észrevételei vannak, kéri a napirendről levenni.

[Ries] *Igazságügyminiszter*: az előterjesztést egyelőre a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.

52.

[Ries] *Igazságügyminiszter*: bejelenti, hogy a tárgysorozaton szereplő 3. tételt a zsidókra hátrányos megkülönböztetést tartalmazó jogszabályok folytán elvesztett ingóságok tárgyában, a napirendről leveszi.⁶¹

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.

---

⁶⁰ Az igazságügyminiszter T 2250/1945. számú előterjesztését a 71/h számú mellékletben közöljük.

A javaslat a lényegében már lezárult igazolási eljárás folytatására, újrafelvételére irányult. Egyben a közszolgálati alkalmazottak újabb politikai jellegű felülvizsgálatát szolgáló B-listázás elrendelésére vonatkozó első kezdeményezés volt. Lásd ezzel kapcsolatban a 108. sz. jegyzőkönyv 1. napirendi pontját (NF MT. JKV. (1946) 622–633.), GYARMATI, 1996. 512–522. és a 2500/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. május 19., 113. sz.

Az igazságügyminiszter előterjesztéseit tartalmazó borítólapon a Miniszterelnökség részéről az alábbi észrevételt rögzítették: „Nem világos a rendeletből, és különösen a 3. § arra enged következtetni, mintha itt kizárólag az újonnan felvett alkalmazottakról volna szó. Annak, hogy a régiekre is korlátlanul vonatkozik, kifejezést kell adni, mert pl. a Közigazgatási Bíróság, jogorvoslat esetén, egészen másként fogja értelmezni.”

⁶¹ Az előterjesztéseket tartalmazó borítólapon a Miniszterelnökség részéről az alábbi észrevételt tették: „Itt egy olyan rendelet szerepel, amelyet már a minisztertanács október 24-én elfogadott. A népjóléti miniszter (akinek hatáskörébe ez nem tartozik) azzal akarja kiegészíteni a rendeletet, hogy a pártok által lefoglalt ingóságokat a zsidók nem követelhetik vissza. A népjóléti miniszternek ez a kívánsága törvénytől, mert a magánjogba való beavatkozást alkotmányunk ilyen formában kizárja, és a kormány általános jogtisztületére vetne káros következtetést. Ragaszkodni kell az eredeti szöveghez.”

Előzményét lásd: 1945. évi október 24-ei ülés (62. számú jegyzőkönyv) 59. napirendi pont. A minisztertanács akkor az előterjesztést – bár észrevételekkel – elfogadta. A rendeletet azonban nem adták ki. Az előterjesztést is közli: DMB MT. JKV. B KÖTET 447. és 469–471. A minisztertanács a december 5-ei és 18-ai, ülésén is visszatért a javaslatra, döntés azonban akkor sem született.

53.

[Ries] Igazságügyminiszter: bejelenti, hogy a bírói képesítési pótlék újabb megállapítása tárgyában készített javaslatát a napirendről leveszi.⁶²

Miniszttertanács a bejelentést tudomásul vette.

54.

[Ries] Igazságügyminiszter: előterjeszti javaslatát „egyes közüzemi díjak fizetése” tárgyában. Ezt a tervezetet a Székesfővárossal is letárgyalta és az Újjáépítési Minisztériummal is megegyeztek a szövegben.⁶³

Miniszttertanács az előterjesztést elfogadta.

55.

Dr. Balogh István: a Magyar Természettudományi Akadémia folyó hó 16-i folyamodásában a november hónapra 60 millió összegben engedélyezett támogatásának december hónapra 100 millió pengőre való felemelését kéri.⁶⁴ A segély növelése az időközi drágulással kapcsolatos. Az Akadémia az utóbbi időben komoly eredményességgel működik, több új nemzetközi tudományos folyóiratot adott ki, és ez nemzetközi jóhírnevének és felkészültségének szempontjából jelentős. Javasolja a hozzájárulást.

Lásd a 73. sz. jegyzőkönyv 40., illetve a 75. sz. jegyzőkönyv 68. napirendi pontját. A rendelettervezetet végül az 1946. január 5-i ülésen (78. sz. jegyzőkönyv 55. napirendi pont) fogadták el a népjóléti miniszter által javasolt kiegészítéssel.

⁶²A Miniszterelnökség részéről az előterjesztéseket tartalmazó borítólapon rögzített megjegyzés valószínűsíti, hogy a pénzügyminiszterrel való egyeztetés hiánya miatt kellett a napirendről levenni.

⁶³A kérdésről a miniszttertanács már az előző, a november 21-ei ülésén is tárgyalt. Lásd a 70. számú jegyzőkönyv [57] és [88] napirendi pontját. Akkor az igazságügyminiszternek szövegezési kifogásai voltak, nyilván ezzel magyarázható, hogy az újjáépítési miniszter nevével szignált, november 20-ai dátummal készített előterjesztést az igazságügyminiszter vitte a miniszttertanács elé.

Az előterjesztés utalt arra, hogy a jogszabályok értelmében a közüzemi szolgáltatások ellenértékét a háztulajdonos volt köteles megfizetni, és ennek megtérítését a lakóktól csak a bérösszegbe beépítve követelhetette. A lakberek befagyasztása, illetve a közüzemi díjaknak az inflációt követő emelése miatt azonban olyan helyzet állt elő, hogy az ingatlantulajdonos a közüzemi szolgáltatások díját saját vagyona terhére volt kénytelen viselni. Ezért egyes szolgáltatások (vízdíj, kéményseprési díj, közös használatú helyiségek világítása) díjainak a bérlők által való megtérítését, másrészt közüzemi pótlék bevezetését rendelték el. Lásd a 11 500/1945. ME sz. rendeletet, MK 1945. december 6., 194. sz.

⁶⁴A jegyzőkönyv mellett megtalálható Szent-Györgyi Albert Tildy Zoltán miniszterelnökhöz címzett, a Magyar Természettudományi Akadémia fejlődéséért papírján írt és sajátkezű aláírásával ellátott levele. A levél keltezése: 1945. november 15. A levelet mint az Akadémia elnöke írta alá. A jegyzőkönyv a levélben foglalt indoklás lényegét tartalmazza, illetve ezen túl Szent-Györgyi Albert még azt hangsúlyozta, hogy az első legégetőbb szükségletek fedezése után a kiadásokat mérsékelni tudja, s ezért kér a drágulásnál lényegesen kisebb arányú emelést.

Szent-Györgyi Albert (1893–1986) biokémikus. 1937-ben Nobel-díjat kapott. 1944-ben részt vett a nemzeti ellenállási mozgalomban. Szegeden, majd 1945-től Budapesten volt egyetemi tanár. 1949-től az Egyesült Államokban élt.

[4] 71. 1945. november 27.

Minisztertanács a Magyar Természettudományi Akadémia 1945. december havi segélyét 100 millióban állapítja meg és hozzájárul ahhoz, hogy a pénzügyminiszter ezt az összeget sürgősen folyósítsa.

56.

Dr. Balogh István: az úgynevezett Biokémiai Intézet, amely ugyancsak dr. Szent-Györgyi Albert vezetése alatt áll november hónapra 15 millió pengő segélyt kapott. Ez az összeg még akkor lett megállapítva, amikor a fizetésemelések nem történtek meg, és erre való hivatkozással kéri az intézet az összeg 45 millió pengőre való felemelését.⁶⁵ Javasolja a segélyösszegnek felemelését.

Minisztertanács a Biokémiai Intézet december havi segélyét Negyvenötmillió pengőben állapítja meg és hozzájárul ahhoz, hogy a pénzügyminiszter ezt az összeget sürgősen folyósítsa.

57.

Dr. Balogh István: az 1945. szeptember hó 4. napján tartott minisztertanács a Hazahozatali Kormánybiztosság költségeinek fedezésére 400 millió pengő hitel folyósítását engedélyezte, ebből 100 millió pengő már ténylegesen a kormánybiztos rendelkezésére bocsájtott. A pénzügyminiszter 7739/1945. számú rendeletével újabb 100 millió pengőt folyósított a kormánybiztosnak, a minisztertanács jóváhagyásától feltételezetten. Javasolja, hogy az összeg folyósítása tudomásul vétessék, és illetve [sic!] a minisztertanács járuljon hozzá a második 100 millió pengő kiadásához.⁶⁶

Minisztertanács a Hazahozatali Kormánybiztosság költségeire újabb egy-százmillió pengő ellátmányt engedélyezett és a folyósításhoz hozzájárult.

58.

[Bárányos] Közellátásügyi miniszter: sürgős előterjesztésre kér engedélyt. Előterjeszti a 110 143/1945. számú javaslatát, mely szerint a Szovjetunióval június hó 15. napján kötött jóvátételi szállításokra vonatkozó megállapodások értelmében szállítandó 12 000 tonna takarmánymag és konyhakerti mag, 62 000 facsemete és 4 és félmillió szőlővessző. Ezek beszerzésére az eddig

⁶⁵ A jegyzőkönyv mellett megtalálható Szent-Györgyi Albertnek Tildy Zoltán miniszterelnökhöz címzett, „A Budapesti K[irályi] M[agyar] Pázmány Péter Tud.-Egyetem Élet- és Kórvegytani Intézete” fejléces papírján írt, sajátkezű aláírásával ellátott levele. A nyomtatott fejléc alá utólag írógéppel írták be a „Biokémiai Intézet” nevet. A levél keltezése: 1945. november 15. Szent-Györgyi Albert az indoklást az alábbiakkal zárta: „Bátorkodom tisztelettel jelteni, hogy intézetem rendkívüli eredményességgel működik, és rövidesen olyan eredményekkel léphetünk a világ színe elé, melyek az egész tudományos közvéleményt egyszerre Magyarország felé fogják fordítani.”

⁶⁶ Az ügy előzményeire, a Hazahozatali Kormánybiztosság létesítésére és feladataira lásd: DMB MT. JKV. B KÖTET, 156. oldalát, a 48. számú jegyzőkönyv 4. napirendi pontját és a hozzá kapcsolódó 45. sz. jegyzetet.

rendelkezésre bocsátott 500 millió pengőn felül még további 3 milliárd pengő előirányzat nélküli kiadás elszámolásához kér engedélyt.⁶⁷

Miniszttertanács a jóvátételi szállításokra vonatkozó megállapodás szerinti takarmánymag, konyhakerti mag és facsemete beszerzésére hárommilliárd pengő hitel folyósításához hozzájárult.

59.

[Bárányos] Közellátásügyi miniszter: előterjeszti 354 948/1945. számú javaslatát a 106 700/1945. KM számú rendelet 10. §-ában elrendelt hatósági zsírgyűjtés céljaira 5 milliárd pengő hitelkeret engedélyezése tárgyában.⁶⁸

Miniszttertanács a 106 700/1945. számú rendelet 10. §-ban elrendelt hatósági zsírgyűjtés céljaira 5 milliárd pengő hitelkeret rendelkezésre bocsátásához hozzájárult.

60.

[Bárányos] Közellátásügyi miniszter: most kapott bejelentést arról, hogy a békéscsabai és környéki malmok működésüket beszüntették, ezekben az üzemekben sztrájk van, és a munkások csak akkor hajlandók munkába állni, ha négyszeres fizetésemelést kapnak.⁶⁹

[Gerő] Közlekedésügyi miniszter: átolvasta a közellátási miniszterhez intézett bejelentést. Utal annak egyik szövegrészére, amely szerint a sztrájk nem érinti a malom működését, mert az úgymint több hét óta szünetel.

[Bárányos] Közellátásügyi miniszter: más helyről is kapott munkabeszünetési híreket. Ezeket veszélyes tüneteknek tartja.

[Tildy] Miniszterelnök: kéri, hogy az illetékes tárcák vizsgálják ki az esetet, és jelentést kíván.

Miniszttertanács a miniszterelnök bejelentését tudomásul vette.

---

⁶⁷ 110 143/1945. KM sz. előterjesztésében a miniszter az árak nagymértékű emelkedésével indokolta az eredeti igény hatszorosát kitevő újabb kérés előterjesztését. A szóban forgó jóvátételi szállítások ügyével előzőleg az 1945. augusztus 30-án tartott gazdasági miniszteri értekezlet foglalkozott. Lásd DMB MT. JKV. B. KÖTET, 592.

⁶⁸ A közellátásügyi miniszter 354 948/1945. KM sz. előterjesztése 100 vagon zsír felvásárlásával számolt, amelynek vételárát hárommilliárd pengőben határozta meg. A továbbiakban körültekintő részletezéssel sorolta fel a járulékos költségeket (a zsírgyűjtésben részt vevők jutaléka, csomagolási és szállítási költségek, az egyenlősítéssel kapcsolatos üzemi költségek stb.) amelyek végösszege kettőmilliárd pengőre terjedt. A beszerzési ár és a járulékos költségek együttes összegéből adódott tehát az ötmilliárd pengő. Ajegyzőkönyvben hivatkozott 106 700/1945. KM sz. rendelet a MK 1945. szeptember 15-i 127. számában jelent meg.

⁶⁹ A békéscsabai malommunkások sztrájkja 1945. november 26. és december 6. között zajlott le. A Békés megyei főispán jelentése szerint a sztrájkolókat maguk a malomtulajdonosok bíztatták kitartásra, mert a kormányra akartak nyomást gyakorolni annak érdekében, hogy a gabona kereskedelmi forgalmát szabadítsa fel. G. VASS, 1970. 358.

[4] 71. 1945. november 27.

61.

[Báránys] *Közellátásügyi miniszter*: megemlítené tartja, hogy a szarvasmarhák igénybevétele ott is megtörténik, ahol egy jószágga van a gazdának. Az árakat rendezendőnek tartja és ennek céljaira községenként egy árkiegyenlítő alapot kellene létesíteni.⁷⁰

Minisztertanács az előterjesztéshez elvileg hozzájárult.

62.

[Gordon] *Pénzügyminiszter*: a minisztertanács november 21-i ülésében „a külkereskedelmi árkiegyenlítés céljaira szolgáló alap létesítése és külkereskedelmi pénzügyi bizottság szervezése” javaslatánál a 2. § 2. bekezdésében azt a módosítást eszközölte, hogy a bizottság elnökét a kereskedelem- és szövetkezetiügyi miniszter jelöli ki. Az 1945. szeptember 20-án megállapított [sic!] bizottság szerepe elsősorban pénzügyi kérdéseket érint, mert az árkiegyenlítés a kincstár igen nagy megterhelését jelenti. Ezt az állásfoglalást hosszas tárgyalások előzték meg.

Minisztertanács hozzájárult ahhoz, hogy a külkereskedelmi bizottság elnökét a pénzügyminiszter jelölje ki.⁷¹

63.

[Kovács] *Földművelésügyi miniszter*: a maga részéről is két sürgős előterjesztésben kér döntést. Ezeket a javaslatokat a megelőző minisztertanácson a napirendről levette, de fenntartja azokat. Előterjeszti a 123 100/1945. számú javaslatát az okszerű állattenyésztés biztosítása érdekében foganatosítandó rendelkezések tárgyában.⁷²

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: kifogásolja, hogy egy ilyen rövid rendelethez végrehajtási utasítás szükséges, ami elkerülhető azáltal, hogy az 1. § 2. bekezdésben a tenyésztésre alkalmas állatokat, valamint az állattenyészté-

⁷⁰ A tárgyra vonatkozóan további adattal nem rendelkezünk.

⁷¹ Az előzményekre lásd a november 21-én tartott ülés (70. sz. jegyzőkönyv) [24] napirendi pontját és az ahhoz fűzött jegyzetet, illetve a 70/b sz. mellékletet. Az 1945. szeptember 20-i dátumra való utalás valószínűleg elírás, mert 1945 novembere előtt ezzel az üggyel a minisztertanács nem foglalkozott.

⁷² A földművelésügyi miniszter előterjesztése – és az ennek nyomán kiadott rendelet – azt a célt kívánta elérni, hogy a továbbtenyésztésre alkalmas állatok tenyésztésbe vétele megtörténjen, illetve, hogy az ilyen célt szolgáló berendezéseket és eszközöket valóban erre a célra használják. Az indoklás hangsúlyozta, hogy a számbelileg lecsökkent, minőségileg leromlott állatállomány fejlesztéséhez közellátási, külkereskedelmi és jóvátételi szempontból egyaránt fontos érdek fűződik, ezért a rendelet felhatalmazta a földművelésügyi minisztert, hogy a továbbtenyésztésre alkalmas állatok tartását, illetőleg az e célra szolgáló eszközök és berendezések használatát szabályozza, korlátozza, szükség esetén átmenetileg igénybe vegye. A rendelet végül több mint egy hónappal később, 1946 január elején jelent meg, anélkül, hogy a minisztertanács ismét tárgyalt volna róla. A közzétett rendelet szövege tartalmazza a közlekedésügyi miniszter által javasolt módosításokat. Lásd a 70/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. január 6., 5. sz.

si célt szolgáló berendezést, eszközt és felszerelést a rendelet részletesen felsorolja.

[Kovács] *Földművelésügyi miniszter*: a közlekedésügyi miniszter felszólalása értelmében át fogja szövegezni a rendeletet, és ezért egyelőre csak az elvi hozzájárulást kéri.

Minisztertanács az előterjesztéshez elvileg hozzájárult.

64.

[Kovács] *Földművelésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát a lótenyésztéssel kapcsolatos teendők ellátására lótenyésztési felügyelő állások szervezése és a Magyar Királyi Méneskar megszüntetése tárgyában.⁷³

[Tombor] *Honvédelmi miniszter*: a javaslatához most nem tud hozzászólni, mert a honvédelmi minisztérium házi iratait nem hozta magával, mivel a javaslat nem volt a tárgysorozaton, egyébként az előterjesztéssel kapcsolatban még tárgyalások vannak folyamatban a honvédelmi és földművelésügyi minisztérium között, ezért kéri a földművelésügyi minisztert, hogy javaslatát tartsa függőben.

[Kovács] *Földművelésügyi miniszter*: az előterjesztést a napirendről egyelőre leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.

65.

[Ries] *Igazságügyminiszter*: az utóbbi időben a vasúti rablások rendkívül megszaporodtak és gyanú van arra, hogy szervezett társaság követi el ezeket a bűncselekményeket. Felhatalmazást kér arra, hogy a rögtönbíráskodás rendeleteit kiterjessze a csoportosan elkövetett vasúti rablások bűncselekményeire. A rögtönítélő bíróság eddig négy halálos ítéletet hozott, két esetben elutasították a kegyelmi folyamodást, de technikai okokból az ítéletek még nem kerültek végrehajtásra. Ebben a részben is módosítani kívánja a rögtönbíráskodás szabályait, éspedig akként, hogy amennyiben az ítélőbíróság nem ajánlja kegyelemre az elítéltet, úgy az ítélet nyomban végrehajtható legyen. Ezzel megközelíthető az a cél, amit a rögtönbíráskodás elrettentő jellege szándékol.

Minisztertanács az igazságügyminiszter előterjesztését elfogadta és a felhatalmazást a rögtönbíráskodás szabályainak kiterjesztéséhez megadta.⁷⁴

⁷³ Előzőleg a november 21-ei ülés napirendjén szerepelt az előterjesztés, de akkor nem tárgyalták érdemben. (Lásd 70. számú jegyzőkönyv [63] napirendi pont.) Az ügy lezárását lásd az 1945. december 5-ei ülés (73. számú jegyzőkönyv) 25. napirendi pontjában.

⁷⁴ Írásbeli előterjesztés a jegyzőkönyv mellett nem található. A javaslatot az 1945. december 29-i ülésen tárgyalta ismét és fogadta el a minisztertanács. Lásd a 77. sz. jegyzőkönyv [86] napirendi pontját.

[4] 71. 1945. november 27.

Minisztertanács este 3/4 7 órakor ért véget.

K. m. f.

Bojta Ernő Béla

Tildy Zoltán

Géppel írt tisztázat a miniszterelnök és a jegyzőkönyvvezető sajátkezű aláírásával. Az ülésen valamennyi miniszter, valamint Balogh István államtitkár részt vett, és a „Jelen voltak” felsorolás mellett a jegyzőkönyvet sajátkezű aláírásával látta el.

A 39. napirendi pont tárgyalását rögzítő jegyzőkönyvi rész tanúsága szerint az ülésen Millok Sándor államtitkár, hazahozatali kormánybiztos is részt vett, az ő nevét azonban a „Jelen voltak” felsorolása nem tartalmazza. Részvételét nyilvánvalóan az 57. napirendi pont („A Hazahozatali Kormánybiztosság részére szeptember 4-ei minisztertanácson megszavazott 400 millió pengőből a második 100 millió pengő folyósítása”) tárgyalása indokolta.

A jegyzőkönyv mellett megtalálható az 1–3., a 5–8., a 10–11., a 13., a 15–30., a 32–51., az 54–56., és az 58–59., számú napirendi pontokhoz tartozó előterjesztés.

[4] 71/a sz. melléklet (a [4] 71/9. napirendi ponthoz)

Gyöngyösi János
magyar külügyminiszter

[Lássák:] Sebestyén osztályfőnök úr
Politikai Osztály
Békeelőkészítő osztály

Feljegyzés

[a lakosságcserére, illetve a felvidéki magyarok egyoldalú kitelepítésére vonatkozó csehszlovák elképzelésekről folytatott megbeszélésről]

1945. szeptember 3-án felkerestem Krno meghatalmazott minisztert, a budapesti csehszlovák delegáció vezetőjét, hogy informálódjam tőle arról, mi az elhatározott szándéka a prágai kormánynak a szlovákiai magyarok kitelepítését illetően. Krno arra a feltett kérdésemre, hogy tájékoztasson a prágai kormány szándékairól a szlovákiai magyarok sorsát illetően, közölte, hogy a csehszlovák kormány változatlanul kitart azon álláspontja mellett, hogy az állam biztonsága okából a magyarokat ki kell telepíteni Szlovákiából. Hivatkozott arra, hogy ő már első találkozásunk alkalmával felvetette a népcsere gondolatát előttem, én azonban azzal hárítottam el, hogy ezt a magyar kormány a maga részéről soha nem kezdeményezi, és csak akkor hajlandó tárgyalni felőle, hogy ha ilyen kezdeményezés csehszlovák oldalról indulna meg. Közli tehát velem, hogy most már hivatalosan is megbízása van arra, hogy a magyar kormánnyal erről a kérdéssel tárgyaljon. Mindenekelőtt tájékoztat a prágai kormány álláspontjáról. Előbb azonban megjegyzi, hogy a Magyar Parasztpárt vezetője részéről Kovács Imre beszédéből kiviláglik, hogy a magyarok ezzel a kérdéssel kapcsolatban a határ újrendezését akarják szor-

galmazni. Anélkül, hogy a jelenlegi határ kérdésében lekötne magukat, csehszlovák oldalról kijelentik, hogy a szlovákiai magyarok kicserélésével vagy áttelepítésével kapcsolatosan a trianoni határokat sérthetetlennek kell tekinteni. A magyarok kitelepítésének indokául Krno azt hozta fel, hogy a közelmúlt idők tapasztalatai alapján a magyarságnak Szlovákiában való léte állandó veszélyt jelent a csehszlovák állam szempontjából éppen úgy, mint a szudétanémetek. Kívánatos volna, hogy ezt a kérdést a két állam egymás között barátságos megegyezéssel intézze el. Gyakorlatilag a kérdés lebonyolítása két részre oszlik: 1/ a népcserére, vagyis arra, hogy a szlovákiai magyarok magyarországi szlovákokkal lennének kicserélendők, azután 2/ egy kitelepítésre vagy áttelepítésre úgy, hogy a még fennmaradó rész Magyarország területére volna átteendő. Természetesen a kitelepítendő ingóságainak elvitelében, továbbá a kitelepítés humánus lebonyolítása érdekében a csehszlovák kormány minden tőle telhetőt elkövetne. Hangsúlyozta Krno, hogy a csehszlovák kormány elítéli azokat a módszereket, amelyek a kiutasításoknál Szlovákiában sok helyen megnyilvánultak. Ezeket azonban ő kilengéseknek minősíti.

Krnonak adott válaszómban közöltem vele, hogy ma is azon az állásponton vagyunk, hogy a népcseré gondolatát a magunk részéről nem helyesljük és azt csak akkor fogadjuk el tárgyalási alapul, ha arra nemzetközi döntés kényszerít bennünket. Nem fogadhatjuk el a népcserét már csak azért sem, mert nincs mivel cserélnünk. Gyengén számítva 600 000 magyart kellene kicserélni túlzottan számolva 60 000 szlovákkal. Ez egyáltalán nem arányos csere. Ilyen aránytalan cserénél természetes, hogy a népcseré egyszerűsége logikusan földcserét is kellene, hogy jelentsen. Tehát a határkérdést mi nem vetjük fel, minket tökéletesen kielégítene az, ha egy demokratikus Csehszlovákiában a magyarság élvezné azt a jogegyenlőséget, amely egy demokráciában minden nemzetiséget, még ha az kisebbség is, feltétlenül megillet. Ha azonban ragaszkodnak a népcseréhez vagy áttelepítéshez, akkor egész természetesen 600 000 embert nem lehet begyömöszölni oda, ahonnan mindössze 60 000 embert engednek ki. Azt meg tudom érteni – mondottam –, és ezt talán el is lehetne fogadni tárgyalási alapul, hogy Csehszlovákia nemzetiségileg egységesebb államra törekszik, s ebből a szempontból előny volna Csehszlovákiának a magyaroktól megszabadulni, nekünk viszont előnyt jelentene magyarjainkat a magyar állam keretébe visszafogadni. Annak, hogy Csehszlovákiának sok nemzetiségével, németekkel, magyarokkal, ruszinokkal nehézségei voltak és hogy ezektől a nehézségektől a jövőben is tart, annak nem a magyarok az okai, hanem az a Trianon után létrejött csehszlovák államnak szerkezeti hibája, amelynek gyengéjét a honalapító Masaryk⁷⁵ emlékirataiban és magyar oldalra több ízben felvetett ajánlatában is előre látott. De ezt a szerkezeti hibát talán még sem volna jogos és igazságos úgy megoldani, hogy

⁷⁵ *Masaryk, Tomas Garrigue* (1850–1937) csehszlovák filozófus, politikus. A csehszlovák állam-
eszmé egyik kidolgozója. 1919-től 1937-ig a Csehszlovák Köztársaság elnöke

Csehszlovákia egyszerűen kidobálja ezeket a nemzetiségeket területéről, és további gondoskodás nélkül szélnek ereszti őket. A magyarság nem lehet felelős a csehszlovák állam gyengeségeiért, amely az első komoly nemzetközi krízis idején az egész világ előtt bebizonyosodott elsősorban azzal, hogy legelsőnek szlovák részről bontották meg ezt az államegységet. A szlovákiai magyarság ott él⁷⁶ közvetlenül Magyarország szomszédságában, ha tehát Szlovákia a magyaroktól jövőjének biztonsága érdekében meg akar szabadulni, ami lehet egy nagyon helyes felfogás, akkor csupán a határt kell megfelelően kiigazítani és nincs szükség arra, hogy embertelenül a lakosok százezreit mozdítsák ki helyéről. A nagy tömegben lakott magyar területektől északra és keletre mutató szlovánmagyarságot ki lehetne cserélni azokkal a szlovákokkal, akik önként el akarják hagyni Magyarországot. Bár – mondtam – meggyőződésem, hogy ilyenek nagyon kevesen vannak.

Itt Krno közbevetette, hogy bizonyára azért, mert a szokásos magyar propaganda már megindult. Valószínűleg nem egy olyan szlovák van, akit éjnek idején riasztottak fel azzal, hogy ha pedig ki akarna Magyarországról költözni, akkor lássa a következményeket.

Krnonak erre a kijelentésére azt mondtam, hogy ilyen általános feltételezés ellen tiltakoznom kell. Nagyon örülnék, ha a Követ Úr csak egyetlen ilyen esetre is rá tudna mutatni. Krno erre azt felelte, hogy a pitvarosi szlovák papot máris letartóztatta a rendőrség.⁷⁷ – Erre Krnonak azt feleltem, hogy tudok róla, mert Francisci⁷⁸ panasszal fordult a Külügyminisztériumhoz. Meg vagyok róla győződve, hogy a pitvarosi pap letartóztatása teljesen független a szlovák kérdéstől, mert hiszen, ha szlovák vezetőt akarnánk letartóztatni, akkor értelmetlen volna éppen egy kis falunak a papját lefogni mondjuk például a Francisci helyett, aki ugyancsak pap. – Ezen kitérés után feltettem a kérdést Krnonak: változhatatlan-e a csehszlovák kormánynak az az álláspontja, hogy az összes magyarokat ki akarja telepíteni, és a kitelepítés tárgyalásánál a határkérdést felvetni nem engedi.

Krno igennel felelt, amire kijelentettem, hogy ilyen körülmények között további tárgyalásra nincsen lehetőség és a kérdést, őszinte sajnálatunkra, a Szövetséges Hatalmak döntésére kell bízunk.

---

⁷⁶ Az eredeti szövegben és másolataiban is „élt”, azaz múlt idejű alak szerepel. Ez azonban nem illeszkedik a mondat logikájába.

⁷⁷ A pitvarosi szlovák pap letartóztatásáról közelebbi információval nem rendelkezünk. A minisztertanács azonban már 1945. március 9-i és június 13-i ülésén foglalkozott a belügyminiszter előterjesztése alapján azzal, hogy a Békés és Csanád megyei szlovákok körében egy, a magyar állam szuverenitását veszélyeztető szlovák szeparatista törekvést lehetett észlelni, amely többek között arra irányult, hogy ezeknek a területeknek Jugoszláviához csatolását kieszközöljék. DMB MT. JKV. A KÖTET 256., 547., 552–553.

⁷⁸ *Francisci Mihály* (1905–1980) békéscsabai evangélikus lelkész. Már a háború előtt is a szlovákság egyik ismert vezetője, a Szlovákiába való áttelepülés szószólója volt. Az 1945. február 18-án Battonyán alakult Antifasiszta Szlovák Frontja elnöke lett. 1947 őszén áttelepült Szlovákiába.

Krno utalt arra, hogy a potsdami értekezlet bizonyos mértékig döntött már ebben a kérdésben.⁷⁹

Közöltem vele, hogy nekem erről nincs tudomásom.

Krno erre azt a felvilágosítást adta, hogy a németek és a magyarok kitelepítését közös jegyzékben kérték a Szövetségesektől, és a németek kiutasítását illetőleg a Szövetségesek konkrét eljárási módot állapítottak meg. Bár a potsdami határozatok a magyar kitelepítésről nem szólnak, véleményük szerint a német kitelepítéssel szembeni állásfoglalás magában foglalja a magyar kitelepítéshez való hozzájárulást is.

Azt feleltem Krnonak, hogy mi éppen ellenkezőleg magyarazzuk a helyzetet. Minthogy a potsdami határozatok csak a németeket említik, a magyarok kitelepítéséről nem szólnak, tehát nyilvánvaló, hogy a németek és magyarok ügyét ebben a vonatkozásban sem veszik azonos elbírálás alá.

Krno ezek után utalt arra, hogy Magyarország igen súlyos helyzetben van, és ha a barátságot sikerülne helyreállítani és a népcserét elintézni, akkor Csehszlovákia nagy segítségére lehetne a gazdaságilag legyöngült Magyarországnak.

Azt mondtam erre, hogy nincsen olyan magyar kormány, meggyőződésem szerint, amelyik egy gazdasági támogatást ilyen áron volna hajlandó vállalni.

MOL XIX–J–1–u. Gyöngyösi János miniszter iratai. 23. doboz.

Gépelt, aláírás és keltezés nélküli tisztázat. A feljegyzés másolata megtalálható többek között a Külügyminisztérium Békeelőkészítő osztálya iratai között is (MOL XIX–J–1–a–IV–66 (II. rész) 43. doboz).

[4] 71/b sz. melléklet (a [4] 71/9. napirendi ponthoz)

DELEGÁT ČESKOSLOVENSKEJ VLÁDY
pri Medzispojeneckej kontrolnej komisii v Maďarsku⁸⁰

Mélyen tisztelt Miniszterelnök Úr!

Csehszlovák részről több ízben rá lett utalva arra, hogy a lakosságcserében, azaz a Csehek és Szlovákok visszatérését Magyar részről és a Magyarok visszatérését Csehszlovákiából hazájukba, látjuk egyik módját a kölcsönös viszony normalizálására [sic!], és az elmúlt és jelen rekriminációk⁸¹ eltávolítására.

⁷⁹ A potsdami értekezleten elfogadott határozat csak a németek kitelepítésével kapcsolatban foglalt állást, annak ellenére, hogy előzőleg a csehszlovák kormány kérte a nagyhatalmak hozzájárulását a magyarok egyoldalú kitelepítéséhez is.

⁸⁰ A Csehszlovák Köztársaság képviselője a magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság mellett.

⁸¹ Rekrimináció = vádaskodás.

[4] 71. 1945. november 27.

Több ízben fordultam magam is az illetékes magyar személyiségekhez azzal az indítvánnyal, hogy a Szövetséges Ellenőrző Bizottság részvételével, segítségével és közreműködésével az ügyet közvetlen tárgyalás és megállapodás útján rendezzük. Kezdeményezésem azonban vagy egyáltalán nem talált visszhangra, vagy nemleges választ kaptam. Utoljára Gyöngyösi külügyminiszter úr foglalkozott evvel a kérdéssel és elutasító álláspontra helyezkedett.

Magyar részről döntő érvként azt hozzák fel, hogy a magyarok, szlovákok és csehek egyformán nem mutatnak készséget jelenlegi lakóhelyükről elköltözni. Szabad legyen megemlítenem, hogy mindezekig senki sem intézett szabadon és befolyásmentesen kérdést a Magyarország területén élő csehekhez és szlovákokhoz, kívánnak-e és milyen feltételek mellett Csehszlovákiába átköltözni.

Valószínűnek tartom, hogy a mélyen tisztelt Miniszterelnök Úr is egyetért Csehszlovákia azon álláspontjával, hogy a szomszédok közötti függő kérdések elintézése alapfeltétel a háború után oly súlyosan érintett államok újjáépítésének és konszolidációjának [sic!].

Azon célból, hogy legalább egyetlen kérdés elintézését megkíséreljük – a Szövetséges Ellenőrző Bizottság felügyelete és közreműködése mellett – a lakosságcserére vonatkozó közvetlen tárgyalások felvételét indítványozom.

Fogadja Miniszterelnök Úr őszinte nagyrebecsülésem kifejezését,

Dalibor Krno

Budapest, 1945. október 9.

MOL XIX–J–1–j–1945–1964–Csehszl.–16/b tétel. A Magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottsághoz delegált Csehszlovák Misszió hivatalos levélpapírján írógéppel írt, két lap terjedelmű eredeti magyar nyelvű tisztázat, amelyet a követ sajátkezűleg írt alá. A levelet eredetileg a Miniszterelnökségen 10 073/1945. számon iktatták, majd intézkedés végett átküldték a Külügyminisztériumba. A levél első oldalán a jobb felső sarokban kézzel tintával rávezették a külügyminisztériumi iktatószámot: 32 673 pol./1945.

[4] 71/c sz. melléklet (a [4] 71/9. napirendi ponthoz)

Budapest, 1945. november hó

Őnagyméltósága

Dalibor KRNO úrnak

rendkívüli követ és meghatalmazott miniszter,

Csehszlovákia képviselője a Szövetséges Ellenőrző Bizottságban⁸²

Budapest

⁸² A Szövetséges Ellenőrző Bizottságnak Csehszlovákia képviselője nem volt tagja. D. Krno az Ellenőrző Bizottsághoz csehszlovák részről delegált követi rangú diplomata volt.

Követ Úr!

Követ Úr 1945. évi október hó 9-iki kelettel az Ideiglenes Nemzeti Kormány miniszterelnökéhez intézett és a Szövetséges Ellenőrző Bizottság elnöke Vorosilov marsall úr által október hó 20-án továbbított levelében Magyarország és Csehszlovákia között a lakosságcsere vonatkozó közvetlen tárgyalások felvételét volt szíves indítványozni.⁸³

Ezzel párhuzamosan Követ Úr a fenti ajánlatát a külügyminiszter úr előtt elő szóval is megismételte, és a javasolt tárgyalások lefolytatására a külügyminiszter urat Prágába meghívta. A külügyminiszter úr a meghívást azzal fogadta el, hogy utazására csak a kormány-átalakítás megtörténte után kerülhet sor. Az új kormány megalakulása megtörténvén, megállapodás jött létre abban az irányban, hogy a külügyminiszter úr a Csehszlovák Kormány meghívásának december hó legelső napjaiban fog eleget tenni.

Fentiek előrebocsátása után nem haladhatok el szó nélkül a mellett, hogy azóta amióta a Csehszlovákiával folytatandó tárgyalásokra vonatkozó megállapodás létrejött, a Csehszlovák Kormány részéről a Csehszlovákiában élő magyar állampolgárok és a Csehszlovákiában élő magyarság helyzete tekintetében az intézkedéseknek egész sora történt, amelyek közül szükségesnek tartom az alábbiakat felsorolni:

1) A Csehszlovák Köztársaság elnöke 1945. évi október 25-én aláírta az ellenséges vagyon elkobzásáról szóló dekrétumot, amely szerint egyebek között elkobzás alá esik a magyar személyek minden vagyona, s az elkobzás alól csak a legelemibb életszükségletek kielégítésére szolgáló ingó vagyont vonja ki (némi ruha, ágynemű, fehérnemű stb.).

2) Az 1945. évi október hó 19-én kelt és a csehszlovák hivatalos közlöny 1945. évi október hó 27-én megjelent 71-ik számában közzétett elnöki dekrétum az állampolgárságukat elvesztett magyarok közmunka kötelezettségéről. Ezen dekrétum alapján közmunkára vehetők igénybe a csehszlovák állampolgárságot elvesztett magyar nemzetiségű személyek. Tekintettel arra, hogy egy régebbi⁸⁴ elnöki dekrétum szerint a csehszlovákiai magyarság kollektíve elvesztette állampolgárságát, minden 14–60 éves magyar⁸⁵ férfi és 15–50 éves magyar nő közmunkára igénybe vehető.

Az elnöki dekrétumból kitűnik annak megbélyegző⁸⁶ jellege, mert csak magyar és német személyekre vonatkozik; a csehek és szlovákok közül csak azokra, akik háborús bűnösöknek minősülnek.

A rendelet végrehajtását a szlovák hatóságok október 24-én kezdték meg, tehát 3 nappal azelőtt, hogy a dekrétum a Csehszlovák Köztársaság törvénytarában megjelent. Ez a végrehajtás olyan súlyos és méltánytalan körülmények között történik, amire példát csak a náci-rezsimek által zsidókkal szem-

⁸³ A levelet a 71/b számú mellékletben közöljük.

⁸⁴ Az „egy régebbi” szavakat írógéppel utólag írták be.

⁸⁵ A „magyar” szót itt is, és a mondat folytatásában is írógéppel utólag írták be.

⁸⁶ A megbélyegző szó előtt az eredeti szövegben olvasható „sértő és” szavakat kézzel, tintával kihúzták.

ben alkalmazott olyan intézkedésekben találunk, amelyek az egész világ jogos felháborodását váltották ki. A közmunkára kötelezetteket ugyanis a legtöbb helyen éjjel lakásukról szedték össze különböző karhatalmi alakulatok, és vagonokba zsúfolva deportálták őket ismeretlen helyre.

A pozsonyi telepítésügyi hivatal magyarok kitelepítésére létesített osztályának vezetője egy nyilatkozatában nemrég 12 000-re tette azoknak a magyaroknak a számát, akiket lakóhelyükről az említett körülmények között a galántai, vágsellyei, dunaszerdahelyi, komáromi, nyitrai, lévai, zselizi, érsekújvári és ógyallai járásokból Cseh- és Morvaország egyes ipari és bányaközpontjaiba telepítenek át.⁸⁷ E nyilatkozatból is megállapítható, hogy a magyar nép becsületét mélyen érintő⁸⁸ ezen dekrétumot a szlovák hatóságok Csehszlovákia magyar lakosságának áttelepítésére használják fel.

3) A pozsonyi nemzeti bizottság kerületi parancsnoksága 1945. november 16-án 5610/1945. Pres. számú hirdetményével elrendelte a magyarság összeírását. A magyaroknak, mint idegen állampolgároknak tartózkodási engedélyt kell kérniük, és csak ennek alapján tartózkodhatnak Pozsonyban. Azokat, akik nem jelentkeznek pénzbüntetésben részesítik és kiutasítják a Csehszlovák Köztársaság területéről.

4) A szlovák belügyi megbízott elrendelte, hogy magyar nemzetiségű személyeknek nemzeti és állami megbízhatósági igazolványt ne adjanak ki (Národná Obroda, november 13.).

5) A szlovák belügyi megbízott felhívást tett közzé, figyelmeztette a szlovákokat, hogy magyarokkal ne kössenek házasságot. Akik ezt megteszik, azokat magyar nemzetiségű házastársukkal együtt kiutasítják (Cas, november 18.).

6) A szlovák egészségügyi megbízott 114-9627/1945. sz. rendeletével a magyar vidékek orvosait közmunka-teljesítés kötelezettsége címén Szlovákia északi területeire helyezte át 1945. október 26-ával kezdődően. Helyükbe szlovák orvosokat tettek.

7) A szlovák főiskolás diákság központja által kiadott irányelvek 6. § a) pontja szerint a magyar főiskolások nem igazolhatók és csehszlovák egyetemre nem vehetők fel.

8) Elkészült az a dekrétum-tervezet, amely korlátozza a magyarok perlési jogát (Národná Obroda, október 28.)

Megjegyzendő, hogy a csehszlovákiai magyarságnak a helyi hatóságok részéről a jogfosztó rendeletek mellett számos egyéb sérelemben van része. Így a magyar lakosság által letétbe helyezett régi pénzek új pénzben való folyósítását nem kezdték meg, amint az a cseh és a szlovák lakosságnál történt. A

---

⁸⁷ Az újabb szakirodalom megállapítása szerint a 88/1945. számú elnöki rendelet alapján 1945. szeptemberétől december elsejéig Csehországba deportált magyarok száma 9247 fő volt. Lásd: VADKERTY, 2001. 19–25.

⁸⁸ Az eredeti szövegben ezen a helyen „sértő” olvasható, amit kézzel, tintával javítottak át „érintő”-re.

bankok a magyar feleknek azt a kijelentést teszik, hogy 500 korona feletti pénzüsszegüket az állam elkobozza.

Hasonlóan sérelmes a magyar népiskolák⁸⁹ szüneteltetése, a középiskolák bezárása, továbbá a magyar tanítók nem-igazolása különféle ürügyek alatt.

Egyes magyar városokban, mint pl. Rozsnyón és Rimaszombatban még mindig plakátok vannak kifüggesztve, melyek tiltják a magyar beszédet.

Az internáló táborokba kerülő magyarok száma is egyre emelkedik. Ezen internáló táborokban a helyzet úgy élmezési, mint egészségügyi szempontból a legsúlyosabb kifogásokra ad okot. Az internáló táborokba hurcolt magyarok ügyét nem vizsgálják ki, és nem vonják őket bírói eljárás alá.

Mindezek a rendelkezések Követ Úr előtt is nyilván sokkal jobban ismeretek, semhogy azokkal bővebben foglalkoznom szükséges volna. Le kívánom ellenben szögezni, hogy azok következtében a Csehszlovák Köztársaság területén, különösen pedig a Szlovákiában élő magyarság a szó szoros értelmében törvényen kívüli állapotba került, és erkölcsileg súlyosan megbélyegezve, elemi jogaitól megfosztva, személyes szabadságában az internálási és deportálási intézkedések által korlátozva a pusztá létfenntartáshoz szükséges eszközökkel és lehetőséggel sem rendelkezik.

Sajnálatomra szolgál, hogy Követ Úr figyelmét fel kell hívnom arra⁹⁰, hogy a Csehszlovák Kormánynak ez az eljárása, nevezetesen az a tény, hogy egy olyan kérdésben, amelynek kétoldalú tárgyalások útján való rendezéséről megállapodott, a megállapodás létrejötte után egyoldalú intézkedésekkel óhajt befejezett helyzeteket⁹¹ teremteni, merőben ellenkezik az ily kérdésekben általában követett nemzetközi gyakorlattal és a nemzetközi szokások⁹² követelményeivel. Rá kívánok mutatni arra is, hogy a csehszlovák kormány magatartásával ellentétben a magyar kormány kezdettől fogva tartózkodott a magyarországi szlovákság személyi, jogi és gazdasági helyzetébe való minden beavatkozástól, és nem élt azokkal a lehetőségekkel sem, amelyet a nemzetközi jog nyújtott számára abban a tekintetben, hogy a csehszlovák kormánynak a csehszlovákiai magyarság helyzetét példátlanul súlyosan érintő jogfosztó rendelkezéseit a magyarországi szlovákság tekintetében hasonló intézkedésekkel viszonzza,⁹³ jöllehet nyilvánvaló – és ezt külön is le kívánom szögezni –, hogy Csehszlovákiának a területén élő magyarsággal szemben követett bánásmódja ellentétben van a nemzetközi jognak úgy általános, mint a Csehszlovák Köztársaságra vonatkozó különös rendelkezésével is. Tette ezt

⁸⁹ A „magyar iskolák” megnevezést írógéppel történt utólagos betoldással módosították „magyar népiskolák”-ra.

⁹⁰ A fogalmazványban itt „hogy Követ Urat figyelmeztetnem kell arra” kifejezés olvasható, amit kézzel, tintával módosítottak.

⁹¹ A fogalmazványban e szót követően olvasható „és a maga számára előnyösebb tárgyalási pozíciót” mondatrészt kézzel, tintával áthúzták.

⁹² A fogalmazványban eredetileg „udvariasság” kifejezés szerepelt, amit kézzel, tintával javítottak át.

⁹³ A fogalmazványban eredetileg itt ért véget a mondat. A mondat ezt követő részét utólag írógéppel a baloldali lapszélre írták.

[4] 71. 1945. november 27.

a magyar kormány elsősorban azért, mert tárgyalások anyagát képező kérdésekben nem tartotta ildomosnak egyoldalú intézkedésekkel beavatkozni, de tette főleg azért is, mert a csehszlovák intézkedéseknek magyar részről hasonlókkal történt viszonzása ártatlan emberek ezreit hozta volna olyan helyzetbe, amelynek előídezését a magyar kormány sem demokratikus érzületével, sem az emberi méltóság megbecsülésének az Egyesült Nemzetek alapokmányában is lefektetett elvével nem tartotta volna összeegyeztethetőnek.

Mindezek után kötelességemnek tartom Követ Úrral azt is közölni, hogy a magyar kormány a legkomolyabb aggályokat táplálja abban az irányban, hogy a csehszlovák kormány, valamint egyes csehszlovákiai hatóságok által fogantatosított intézkedések nyomán előállott légkörben – amelyet a szlovák sajtó-megnyilatkozások magyarelles szelleme egyre jobban elmérgesít – van-e egyáltalában kilátás arra, hogy a tervbe vett tárgyalások a sikerre való kilátás reményével legyenek megkezdhetők és lefolytathatók. Mindenesetre le kívánom szögezni, hogy ha a tárgyalások a fentebb vázolt előzmények után nem vezetnének kielégítő eredményre, ennek semmi esetre sem a magyar kormánynak a magatartása lesz az oka, amely a csehszlovákiai magyarüldözések kérdésében egy barátságos tárgyalások útján elérendő rendezés lehetőségében bízva mindedig a legmesszebbmenő türelmet és önmérsékletet gyakorolta.

Híven ahhoz a politikájához, amely, összhangban a világ sorsát irányító nagyhatalmak felfogásával is, az államok közötti függő kérdéseket kétoldalú tárgyalások útján tartja rendezendőkné, a magyar kormány a történetek dacára is hajlandó keresni a Csehszlovák Köztársasággal a megegyezés útját. Ahhoz azonban, hogy ezt eredménnyel tehesse, a magyar kormány felfogása szerint szükség volna arra, hogy a csehszlovák kormány a csehszlovákiai magyarság üldözésével hagyjon fel,⁹⁴ az eddig meghozott sérelmes rendelkezések végrehajtását tartsa függőben és újabb rendelkezéseket ne fogantossítson. Egy ily magatartás úgyszólván az utolsó órában is alkalmas lenne a tárgyalási légkör megjavítására, és feltételét képezi annak, hogy a tárgyalások eredményes kimenetelét lehessen remélni.

Midőn Követ Urat arra kérem, hogy fentieket szíves legyen kormánya tudomására hozni, egyben közlöm, hogy levelemről másolatot juttattam el a Szövetséges Ellenőrző Bizottság elnökének, a Szovjetunió budapesti követének, valamint az Egyesült Államok és Nagy-Britannia budapesti képviselőinek.

Kérem Követ Urat, fogadja őszinte nagyrabecsülésem kifejezését.

[Tildy Zoltán miniszterelnök]

---

⁹⁴ A fogalmazványban eredetileg „üldözésével végre is hagyjon már fel” szöveg volt. A kihagyott szavakat kézzel, tintával húzták át.

MOL XIX-A-1-1-89/Eln.-1945. szám.

Gépelv forgalmazvány, amely a Külügyminisztériumban készült. A közlés alapjául szolgáló példányt a Miniszterelnökségen 89/Eln. 1945. számon iktatták. Az első oldalon fent jobbra a keltezés és a megszólítás közötti mezőben az alábbi, kézzel, tintával írt utasítás olvasható: „Sürgős! Lemásolandó ME levélpapíron 4 példány. Me. aláírásával vissza Küm-nek. XI/27. FÁ” Ugyancsak az első oldalon fent a baloldalon a miniszterelnök tintával írt kézjegye: „L. Tildy”.

A forgalmazvány eredeti szövegét két különböző írógéppel írt betoldásokkal egészítették ki, majd kézzel tintával eszközölt módosításokat vezettek rá. Az előbbieket egy része valószínűleg még a Külügyminisztériumban került a szövegbe, másik része pedig a Miniszterelnökség illetékes előadójától származhat. A kézírásos javítások a miniszterelnöktől származnak.

[4] 71 / d sz. melléklet (a [4] 71 / 18. napirendi ponthoz)

MagyarKereskedelem-
és Szövetkezetügyi Miniszter
80 442/1945. I/1

Tárgy: A kereskedelem- és
szövetkezetügyi miniszter ügyköre
Melléklet: 20 db⁹⁵

Magyar Miniszterelnök Úrnak

Budapest
Ferenc József tér 3.

A Magyar Közlöny folyó évi november hó 18. napján megjelent 179. számában közzétett 11 000/1945. ME számú rendelet 2. §-ának (2) bekezdése szerint a minisztérium rendelettel állapítja meg a kereskedelem- és közlekedésügyi [sic!] miniszternek a szövetkezetekkel kapcsolatos ügykörét.

Ennek a minisztériumi rendeletnek mielőbbi életrehívása felette kívánatos, mert addig a vezetésem alatt álló Kereskedelem- és Szövetkezetügyi Minisztérium az érdemi munkát különösen a szövetkezetek vonalán megkezdni nem tudja. A hatáskör megállapítása előtt nem lehet a Kereskedelem- és Szövetkezetügyi Minisztérium személyi és dologi kiadásait sem megállapítani. A hatáskör mielőbbi megállapítása tehát mind az érdemi munka megindítása, mind az új hivatal személyi és dologi kiadásainak megállapítása szempontjából haladéktalanul szükséges.

Kérem ennek folytán Miniszterelnök Urat, méltóztassék a mai⁹⁶ minisztertanácsba az alábbi kérdés tárgyalását kivételesen napirendre tűzni.

Mondja ki a minisztertanács, hogy a kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter jár el az összes szövetkezetek – tehát az ipari és mezőgazdasági termelési szövetkezetek, a fogyasztási szövetkezetek, az értékesítési szövetkezetek, a hitelszövetkezetek és egyéb szövetkezetek – ügyeiben; nem tarto-

⁹⁵ Lásd az előterjesztés utolsó bekezdését.

⁹⁶ Eszerint az előző, tehát a 70. ülésen kívánta a miniszter a kérdés tárgyalását napirendre tűzni.

[4] 71. 1945. november 27.

zik a kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter ügykörébe az olyan hitelintézet, amely ugyan szövetkezeti formában működik, de tevékenysége nem túlnyomó többségben szövetkezeteknek hitellel való ellátásában áll. Abban az esetben, ha valamely szövetkezetnél a kincstár üzletrész-tulajdonos, az üzletrésszel kapcsolatos jogokat és egyéb teendőket a kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter gyakorolja.

Ennek az állásfoglalásnak rövid indokolása az, hogy a kormány akkor, amikor a Kereskedelem- és Szövetkezetügyi Minisztérium felállítását elhárította, nézetem szerint már állást foglalt abban a kérdésben is, hogy az összes szövetkezetek ügyeinek intézését ennek a tárcaának ügykörébe utalja. Eme általános szabály alól kivételt kellene tenni az olyan hitelintézetek tekintetében, amelyek ugyan szövetkezeti formában működnek, de tevékenységük nem túlnyomó többségben szövetkezeteknek hitellel való ellátásában áll. E kivételt egyfelől pénzügy-politikai szempontok, másrészt az az elgondolás indokolja, hogy a szövetkezeti intézmény megfelelő fejlesztéséhez a kereskedelem- és szövetkezet[ügyi] tárca alatt legalább egy olyan pénzügyintézetre van szükség, amely országos szervezettel bír, és így a szövetkezetek hitellel ellátását biztosítja.

A közlekedésügyi miniszter úrral a hatáskör tekintetében – két lényegtelen kérdéstől eltekintve – megállapodtam, és így a fenti hatásköri kérdés eldöntése után semmi akadálya nem lesz annak, hogy a szükséges minisztériumi rendeletet megszövegezzem, és azt – a minisztertanács hozzájárulása után – közzétehessem.

A jelen átiratom 20 másolati példányát tehát azzal a kéréssel küldöm meg Miniszterelnök Úrnak, hogy ha kérésemnek Miniszterelnök Úr eleget téve, a kérdést a mai minisztertanács napirendjére tűzi, az átirat egy-egy példányát minisztertanács előtt az egyes miniszter uraknak rövid úton átadatni szíveskedjék.

Budapest, 1945. évi november hó 21-én.

(Rónai Sándor)

Gépelte, a miniszter által saját kezűleg aláírt tisztázat stencil eljárással készített másolata.

[4] 71/e sz. melléklet (a [4] 71/18. napirendi ponthoz)

[Földművelésügyi Minisztérium]

IV.4. Szövetkezeti ügyosztály

Budapest, 1945. november hó 27.

Feljegyzés
a Kereskedelem- és Szövetkezetügyi Minisztérium
szövetkezeti hatásköréről.

Tisztelettel bejelentem a Minisztertanácsnak, hogy tárcám részéről készséggel hozzájárulok az alapvető általános szövetkezeti ügyeknek az egységesség szempontjából a Kereskedelem- és Szövetkezetügyi Minisztérium hatáskörében való egységesítéséhez. Ezekre az ügyekre nézve szövetkezeti ügyosztályom a mellékletben közölt⁹⁷ részletes javaslatot dolgozta ki.

Nem járulhatok azonban hozzá a mezőgazdák, őstermelők szakszövetkezeteinek, különösképpen pedig a termelő szövetkezeteknek a kereskedelmi tárcához való csatolásához. Ugyanis ezzel mind a még folyamatban lévő földreform, mind a mezőgazdasági termelés legmélyebb érdekeit és a kellő szakszerűséget oly mértékben látom veszélyeztetve a termelés irányítása vonalán, hogy azért a felelősséget tárcám nem vállalhatná.

A tejszövetkezeteket az 1922: XII. tc., [a] földművesszövetkezeteket [a] 131 000/1945. FM rendelet⁹⁸, a halászati szövetkezeteket a 6700/1945. ME sz. rendelet⁹⁹, a paprikatermelő szövetkezeteket az 1890/1934. ME és a 4650/1936. ME kormányrendelet, a szérumtermelő szövetkezetet az 1938. évi XIX. tc. stb. a földművelésügyi tárca körébe utalta. Ez igen bölcsen azért történt, mivel a szakszövetkezetek megalakítása, felügyelete és rajtuk keresztül különböző akciók útján egy-egy mezőgazdasági termelési ág irányítása oly szakértelmet kíván, amellyel csupán földművelésügyi szaktisztviselők és szakintézmények, illetve szakhivatalok rendelkeznek.

Az utolsó szövetkezeti statisztika szerint 4100 szövetkezet közül 3850, azaz 94% mezőgazdasági és a vidéken működik. Ehhez járul most még a földreformosoknak mintegy 1700 földműves szövetkezete.

A Kereskedelmi Minisztériumnak a vidéken nincs megfelelő szervezete. (A kereskedelmi kamarák, a nyílt érdekellentét miatt a szövetkezetek ellenőrzésére, irányítására semmiképpen nem alkalmasak.) Ellenben a Földművelésügyi Minisztérium külső szervezete a gazdasági felügyelőségek és szakfelügyelőségek (szőlészeti, borászati, kertészeti, méhészeti, növénytermelési, növényegészségügyi, halászati stb. szakfelügyelőknek), továbbá a kísérleti

⁹⁷ A melléklet nem található az irat, illetve a minisztertanácsi jegyzőkönyv mellett.

⁹⁸ MK 1945. szeptember 18., 129. sz.

⁹⁹ MK 1945. augusztus 23., 108. sz.

[4] 71. 1945. november 27.

intézmények és szakiskolák sok száz főnyi vidéken működő szakembere útján az agrárszövetkezeti hálózat kialakítására és irányítására a vidéki helyi viszonyok ismeretében alkalmas.

A földműves szövetkezetek szervezésére pedig a folyó évben eddig 180 szövetkezeti szervezőt és ellenőrt képeztünk ki külön tanfolyamokon. Ezek az ugyancsak tárcámnak felügyelete alatt álló földbirtokrendező bizottságok[kal], tanácsok[kal] és földhivatalokkal karöltve végzik a földműves szövetkezetek megalakításának nehéz, de fontos munkáját, a halászati szövetkezetek alakítását pedig a halászati felügyelők stb.

Ezt az egész hivatali szervezetet természetesen lehetetlen volna átadni a kereskedelmi minisztériumnak. E szervezet nélkül pedig a termelő szakszövetkezetek kormányzati ellenőrzése és a szakszövetkezetek útján a mezőgazdasági, gyümölcsstermelési, borászati, kertészeti, halászati, tejtermelési stb. ügyágazatok fejlesztése lehetetlen volna. Ezért a mezőgazdák, illetve őstermelők által alkotott szakszövetkezeteket a gondjaimra bízott tárca nem adhatja át.

Ismétlem azonban, hogy az *általános* természetű és igen súlyos szövetkezeti ügyeknek a kereskedelmi és szövetkezetügyi minisztériumba való koncentrálását helyeslem, és javaslom, hogy [egy] tárcaközi szövetkezeti bizottság a fentiek és a mellékelt kimutatás figyelembe vételével sürgősen dolgozza ki politikai érdekektől függetlenül és teljes szakszerűséggel a Kereskedelem- és Szövetkezetügyi Minisztérium szövetkezeti hatáskörére vonatkozó kormányrendeletet.

Gépelt, aláírás nélküli tisztázat.

[4] 71/f sz. melléklet (a [4] 71/19. napirendi ponthoz)

Magyar Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium
75 279/1945. szám.
IV. üo.

Előterjesztés a minisztertanácshoz
[a közoktatás irányításának egységesítéséről]

A gondozásomra bízott vallás- és közoktatásügyi tárca hatáskörébe tartozó közoktatási intézmények összhangzatos működésének és a demokratikus köznevelés egységének biztosítása nem csak a mindenkori kultuszminiszter, hanem a mindenkori magyar kormánynak is legfőbb feladata. Hivatalba lépésem alkalmával megvizsgáltam azokat a zavaró jelenségeket, amelyek ezt az egységet megbontani igyekeznek. Ezeknek a kiküszöbölésére a minisztertanácsnak most tisztelettel előterjesztést kívánok tenni.

A közoktatás és nevelés egységét hivatali elődeim igyekeztek a rendelke-

zésükre álló keretek között mindenkor biztosítani. Ennek eredménye volt 1935-ben az iparoktatás egyes, akkor még nem a kultuszminisztérium hatáskörébe tartozó intézeteinek a 8620/1935. ME rendelettel a vallás- és közoktatásügyi minisztérium főhatósága alá helyezése. Ezzel a szakoktatás összes intézményei, egyes különleges mezőgazdasági szakiskolák leszámításával, a kultuszminisztérium hatáskörébe kerültek.

A tanügyi igazgatásról szóló 1935: VI. tc. a minden iskolafajt átfogó egységes tanulmányi és szakfelügyeletet biztosította, majd a gyakorlati irányú középiskoláról szóló 1938: XIII. tc. a mezőgazdasági, ipari és kereskedelmi középiskolákat foglalta szerves egységbe. Az ezeken kívül kiadott rendeletek nagy száma tartalmaz még intézkedéseket a közoktatás egységének további kialakításáról és az egységes nevelési elvek érvényesítéséről.

A gyakorlati irányú mezőgazdasági, ipari és kereskedelmi szakiskolák közoktatási rendszerünkben így elfoglalták azt a központi helyet, amely biztosította a gyakorlati életpályák felé törekvő tanulóifjúság részére nemcsak az egyoldalú szakismeretek nyújtását, hanem a nemzeti művelődés tárgyainak tanításán kívül a korszerű nevelési szempontok érvényesítését is.

Az oktatás és nevelés egységének ezt az ideálisra kifejleszthető rendszerét bontották meg az Ideiglenes Nemzeti Kormány azok a rendelkezései, amelyek a mezőgazdasági, ipari és kereskedelmi szakoktatási intézményeknek a földművelésügyi, iparügyi, valamint kereskedelem- és közlekedésügyi miniszterek hatáskörébe történő átadásáról intézkedtek.

Az Ideiglenes Nemzeti Kormány 4050/1945. ME számú rendeletével¹⁰⁰ a mezőgazdasági szakoktatási intézményeket a földművelésügyi miniszter hatáskörébe utalta. A rendelet indoklása hivatkozott arra, hogy „a földbirtokreform során korszerűen átalakított magyar mezőgazdaság termelékenységének biztosítása és fokozása jelentős mértékben a magyar mezőgazdasági termelés ügyével egyéb vonatkozásokban is kötelességszerűen foglalkozó földművelésügyi miniszter szakszerű vezetése, illetőleg befolyása alatt álló korszerű mezőgazdasági szakoktatás eredményességétől függ.”

A Földművelésügyi Minisztérium hatáskörébe már a múltban is tartoztak olyan oktatási intézetek, amelyeknek megfelelő szervezetű iskolák a kultuszminisztérium hatáskörébe is tartoztak. Csaknem azonos tantervvel és célkitűzéssel működtek a mezőgazdasági középiskolák és középfokú gazdasági tanintézetek, a háztartási gazdasági tanfolyamok és háziasszonyképző intézetek, az Amizoni nőnevelő intézet és a putnoki nőnevelő intézet. A kettősség kiküszöbölésének természetes módja lett volna a vonatkozó intézeteknek a kultuszárca hatáskörébe helyezése, ehelyett a kultuszminisztérium hatáskörébe tartozó intézetek kerültek a földművelésügyi miniszter hatáskörébe. Az a tény ugyanis, hogy ezek az iskolák a mezőgazdasági kultúra fokozását biztosítják, nem lehet elegendő ok a főhatóság átvételére, mint ahogy a jogi képzettség növelése nem lehet ok a jogi karoknak az igazságügy, az egészség-

¹⁰⁰ MK 1945. július 1., 65. sz.

védelem növekedése az orvosi karoknak a népjóléti miniszter hatáskörébe utalására.

Az Ideiglenes Nemzeti Kormány az 5140/1945. ME számú rendeletével¹⁰¹ a kereskedelmi szakoktatási intézményeket a kereskedelem- és közlekedésügyi miniszter hatáskörébe utalta. A minisztertanácsi előterjesztés az átvétel szükségességének indokolásában „az érdekeltek fokozottabban megnyilvánuló óhajára”, valamint „a szakmai érdekeltségekkel szoros kapcsolat fenntartásának szükségességére és a kellő szakképzettség nélküli kereskedőkre” hivatkozik.¹⁰²

A rendelet indoklása nem fedi a kereskedelmi szakoktatás valódi helyzetét. A kereskedelmi középiskola ugyanis nem kereskedőket képző iskola, hanem általános közgazdasági műveltséget adó reáliskola, amelynek növendékei nem sokkal nagyobb számban helyezkednek el önálló kereskedőként, mint más iskolafajok végzettjei. A „kellő szakképzettség nélküli kereskedőkre” való hivatkozás így téves. Ezen az alapon akár a gimnáziumok átadására is sor kerülhet, nemcsak azért, mert gimnáziumot végzettek közül is lesznek önálló kereskedők, hanem azért is, mert ma már a gimnáziumokban nagyobb terjedelemben tanítják a közgazdasági ismereteket, mint a közgazdasági műveltséget nyújtó kereskedelmi középiskolákban.

Az Ideiglenes Nemzeti Kormány az 5800/1945. ME számú rendeletével¹⁰³ az iparoktatási intézményeket az iparügyi miniszter hatáskörébe utalta. A minisztertanácsi előterjesztés indokolásában hivatkozott arra, hogy „az ipari élet, főleg pedig az ipari érdekképviseletek részéről több ízben az iparoktatási ügyeknek” az iparügyi minisztérium főhatósága alá helyezését kívánták. Hivatkozik az indokolás arra is, hogy „az iparoktatás kérdéseit szorosan az iparral együttműködve” lehet jól megoldani, és ebből az együttműködésből következik az, hogy az iparoktatásnál a „szakrész” foglalja el az első helyet.

Rá kell mutatnom arra, hogy valamely alárendelt szerv kívánsága nem lehet elegendő ok egy intézmény hovatartozandóságának eldöntésekor. Az iparoktatásnak „az iparral összefüggő kérdéseit” meg lehetett oldani a múltban is, s ez nem a hovatartozandóságon múlik.

Az iparoktatási intézeteknek a kultusztárca hatásköréből való kivétele különösen a tanonciskolák vonalán jelentett nagyobb nehézségeket. A tanonciskolák legnagyobb részben nem rendelkeznek önálló épületekkel és oktatószeméllyel. Igénybe kell venniük a tárcám hatáskörébe tartozó több iskola (népiskola, közép- és középfokú iskola) helyiségeit és oktatószemélyzetét. A kettős intézkedések okozta zavarok szinte elkerülhetetlenek.

Mind a három rendelet indoklása a nevelési szempontok, valamint a köznevelési tárgyak alárendeltségét és a termelési kérdések döntő súlyát domborította ki.

¹⁰¹ MK 1945. július 22., 83. sz.

¹⁰² Lásd az 1945. július 18-ai ülés (40. sz. jegyzőkönyv) [36] napirendi pontját. DMB MT. JKV. A KÖTET, 678–679.

¹⁰³ MK 1945. augusztus 5., 95. sz.

A felsorolt elvi okok alapján tisztelettel kérem a minisztertanácsot, hogy a hivatkozott rendeleteket hatályon kívül helyezni, illetve módosítani és a vonatkozó rendelet szövegezésére a felhatalmazást megadni szíveskedjék.

Elgondolásom szerint azok az intézmények, melyek a közoktatás egészéből, mint szerves egységből kikerültek, tárcám hatáskörébe 1946. évi január 1. napjával visszakerülnének. Ezek az intézmények a következők: mezőgazdasági középiskolák, ipari középiskolák, felső ipariskolák, nőipariskolák, tanonciskolák, kereskedelmi középiskolák. Azok az intézmények, amelyekben a szakoktatási célok a múltban valóban a közműveltségi célok mögé helyezettek, átmenetileg a szakminiszterek hatáskörében maradnának. Ezeknek az intézeteknek hovatarozandóságáról, kölcsönös felügyeletéről, igazgatásáról és ellenőrzéséről az érdekelt miniszterekkel egyetértésben – későbbi időpontban – tennék a minisztertanácsnak előterjesztést.

Így a földművelésügyi miniszter úr hatáskörében maradnának: a közép-fokú gazdasági tanintézetek, a háztartási gazdasági tanfolyamok, háztartási nőnevelő intézetek, gazdasszony és gazdaképző iskolák, valamint a különböző gazdasági szaktanfolyamok.

Az iparügyi miniszter úr hatáskörében maradnának: az ipari szakiskolák, kézműves iskolák, valamint az ipari szaktanfolyamok.

A kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter úr hatáskörében maradnának: a kereskedelmi szaktanfolyamok, a tervezett kereskedőképző szakiskolák, gyors-, szép- és gépfűzőiskolák, valamint a különböző kereskedelmi továbbképző tanfolyamok.

A gyakorlati oktatásügy nemcsak a gyakorlati élettel, hanem az egyetemes magyar kultúra életével is összefügg, éppen úgy, mint ahogy a mezőgazdasági szakoktatás nemcsak a mezőgazdaság életével, az út- és vízépítés nemcsak a közlekedésüggyel, a kereskedelmi szakoktatás nemcsak a kereskedelem ügyével, hanem hasonlóképpen az egyetemes magyar kultúra életével is. Az egyetemes magyar kultúra egysége pedig megköveteli, hogy valamennyi iskola a nevelés ügyének szolgálatára hivatott Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium vezetése alatt álljon. A magyar országvezetésnek egyébként is minden vonatkozásban hangsúlyoznia kell a munkásember primátusát a munkaeredmény felett, a nevelésügyi szempontok primátusát az oktatás „szakrészei” felett.

Tisztelettel kérem ezért a minisztertanácsot, hogy az elmondottak szerint határozni és a hivatkozott rendeletek hatályon kívül helyezése, illetve módosítása tárgyában a megfelelő rendelettervezetnek a minisztertanács elé való terjesztésére utasítást adni szíveskedjék.

[Keresztury Dezső miniszter]

Géppel írt, keltezés és aláírás nélküli tisztázat. Az előterjesztésben egyes szavakat, mondatokat piros, kék, illetve zöld írónnal aláhúztak.

[4] 71. 1945. november 27.

[4] 71 / g sz. melléklet (a [4] 71 / 35. napirendi ponthoz)

Magyar Közellátásügyi Miniszter
108 205/1945.

Előterjesztés a minisztertanácshoz

I.

Tisztelettel kérem a minisztertanácsot: méltóztassék a pénzügyminiszter úr útján a mezőgazdasági- és ipari árucseré céljára újabb 500 millió pengőt rendelkezésemre bocsátani. A most kért összeg részbeni visszatérülésére az akció során a közellátás céljára a mezőgazdasági termelők által cseréül beadott mezőgazdasági termények ellenértéke nyújt fedezetet. Előterjesztésemhez a pénzügyminiszter úr 85 933/1945. szám alatt hozzájárult.

II.

A mezőgazdasági és ipari árucseré céljára a Minisztertanácstól már kértem és kaptam 400 millió pengőt.¹⁰⁴ Ezt az összeget kezdő tőkeszükséglet címén kellett igényelni, mert az akció lebonyolításával megbízott három cég (Futura, Hangya és Mezőgazdák Szövetkezete)¹⁰⁵ megfelelő tőkeerő híján az Iparügyi Minisztérium által rendelkezésre bocsátott iparcikket nem volt képes átvenni. A most említett hitelkeret textíliák átvételével és mezőgazdasági gépekre nyújtott előlegekkel úgyszólván teljesen kimerült. Most további jelentős mennyiségű textília átvétele, s az előlegekkel lekötött mezőgazdasági gépek árának kifizetése esedékes, ezen kívül egyéb iparcikkeknek az akcióba bekapcsolása elkerülhetetlenné teszi újabb hitelkeret biztosítását.

Az átvett iparcikkek egy része (textília) már vidéken csereáru gyanánt beváltásra került. Az ennek ellentételül beadott gabona (búza) a felszívó szervezeten keresztül még nem jutott közvetlen rendelkezésem alá, így annak átvétele felől még nem intézkedhettem. Így a kifizetett iparcikk ára a csere gyanánt beadott gabona elszámolási értékével még nem fedezhető. Vagyis a hatósági árucseré útján megmozgatott áru (iparcikk – mezőgazdasági termény) forgási sebessége lassúbb a tervezett ütemnél, ezért a kezdő tőkeszükségletre szánt összeg idő előtt kimerült.

Ezúttal reá kell mutatni arra, hogy az akció során komoly veszteséggel kell

¹⁰⁴ Az előzményekre vonatkozóan lásd a jegyzőkönyv 35. napirendi pontjához fűzött jegyzetet.

¹⁰⁵ A „Hangya” Termelő, Értékesítő és Fogyasztási Szövetkezet 1898-ban alakult. Egyrészt paraszti érdekvédelmi szervezatként működött, másrészt a falusi szövetkezeti boltok létesítésével jelentős mértékben járult hozzá a lakosság jobb áruellátásához. 1945–1947-ben közel ezer helyi szövetkezet működött az országban, több vállalata, raktára és mintegy 10 000 alkalmazottja volt. 1947. július 1-jén beolvadt a Magyar Országos Szövetkezeti Központba.

A Futura Magyar Szövetkezeti Központ Áruforgalmi Rt. 1919-ben létesült állami tőkerészességgel. Fő feladata a gabonakivitel bonyolítása volt. 1946-ban beolvadt a Mezőgazdasági Szövetkezeti Központba.

A Magyar Mezőgazdák Szövetkezete az 1930-as években létesült. Működési területe a mezőgazdasági termények felvásárlása és értékesítése volt. 1946-ban beolvadt a Mezőgazdasági Szövetkezeti Központba.

számolni, mert a megindulás óta kiélesedett [sic!] agrárrollót – szükségképp – a kincstár lesz kénytelen viselni. Az iparügyi minisztérium által rendelkezésemre bocsátott iparcikket ugyanis az újabban elfogadott utánpótlási ár alapulvételével kell átvenni, ezzel szemben a cserélül beadott gabona elszámolási értéke (ez idő szerint 1500,- P/q) a termelési költségeknek csak egy részét fedezi. Ennek az elszámolási értéknek emelése a mutatkozó veszteséget csupán látszólag csökkenti, mert a közellátás céljára történő átvétel esetén [a] magasabb elszámolási érték megállapítása a kenyér mesterséges árszintjének tartása révén jelent újabb veszteséget, jóvátételre-szállítás esetében pedig a kincstár közvetlenül saját magának számláz végeredményben magasabb áron.

A viselendő veszteség mérvére nézve tájékoztatásul tisztelettel közlöm, hogy 230 millió pengő értékű textilra cserearány szerinti ellentételül beadandó 540 vagon búza – jelenlegi elszámolási alap (1500 P/q) szerinti – értéke mindössze 81 millió pengő. A textilra és búza közötti árkülönbözet ugyan egyike a legjelentősebbeknek, de kétségtelen, hogy a jelenlegi kötött mezőgazdasági árszint és az utánpótlási árat megengedő ipari árkalkuláció mellett valamennyi iparcikk–mezőgazdasági termény viszonylatban veszteséggel számolni kell.

Budapest, 1945. évi november hó 19-én.

dr. Bárányos Károly s. k.

A kiadmány hitelül:

dr. Sopronyi Dánielné

min. irodatiszt

Géppel írt tisztázat stencil eljárással készített másolata. A kiadmányt hitelesítő miniszteri irodatiszt neve mellett „Magyar Közellátásügyi Minisztérium” szövegű gumibélyegző eredeti lenyomata látható.

[4] 71/h sz. melléklet (a [4] 71/51. napirendi ponthoz)

ad T. 2250/1945.

**Minisztertanácsi előterjesztés
a közszolgálat demokratikus újjászervezése érdekében szükséges
egyres rendelkezések tárgyában.**

Az ország demokratikus újjáépítésének a közszolgálat személyi átszervezése egyik legfontosabb előfeltétele. Az igazoló eljárás egyik célja ennek megvalósítására irányult, azonban nem oldotta meg ezt a kérdést kielégítően, mert annak ellenére, hogy az eljárás a legtöbb hatóságnál befejeződött, még mindig maradtak a közszolgálatban olyan oda nem való alkalmazottak, akiket az igazolóbizottság azért nem távolíthatott el, mert népellenes magatartásuk ügyük tárgyalásakor nem derült ki. Ezen felül vannak olyan alkalmazottak

[4] 71. 1945. november 27.

is, akiknek magatartása ellen a múltban kifogás nem merült fel, azonban később – igazoltatásuk után – kifejtett hivatali működésük az ország demokratikus szellemű újjáalakítása szempontjából károsnak bizonyult. Végül az igazoló eljárás alá egyáltalán nem vetett újonnan kinevezett közszolgálati alkalmazottak között is akadnak olyanok, kik nem feleltek meg a demokratikus újjáalakulás követelményeinek. Másrészről a közszolgálati alkalmazottak között – miként ez más dolgozók kategóriáinál is tapasztalható – vannak olyanok, akik az ország mai helyzetéből adódó fokozottabb nehéz feladatok ellátására, szakértelmük vagy szorgalmuk hiánya miatt nem alkalmasak.

A fenti okok tették szükségessé a bemutatott rendelettervezet elkészítését.

A tervezet 1. §-a általában oly módon határozza meg rendelkezésének alkalmazási körét, hogy átveszi a 2500/1945. ME számú rendelet¹⁰⁶ 1. §-ának felsorolását azzal az eltéréssel, hogy kiveszi a rendelet hatálya alól az 1920: XX. törvénycikk hatálya alá tartozó ítéldbírákat és ügyészeket. Ennek indoka az, hogy az 1869: IV. tc. 15. §-ának a bírák elmozdíthatatlanságát biztosító rendelkezése alkotmányjogi szabály, márpedig közjogi szabályok rendeleti módosítására az ideiglenes nemzetgyűlés által az 1945. évi szeptember hó 15. napján adott felhatalmazás nem terjed ki.

A 2. § meghatározza, hogy mely esetekben kell a közszolgálati alkalmazottat elbocsátani. Ebben a tekintetben irányadó egyfelől a politikai megbízhatóság, másfelől a szakértelem, illetőleg a szorgalmasság szempontja.

A 3. § időhatárt szab a rendelet alkalmazhatóságának. Az időhatár megállapításánál két szempontot kellett figyelembe venni, egyfelől, hogy elegendő idő álljon rendelkezésre a rendelet végrehajtására, másfelől pedig, hogy a rendelet végrehajtása alatt előálló átmeneti helyzet és az alkalmazottak között ennek folytán fellépő izgalmi állapot a lehető legrövidebb ideig tartson.

A 4. § az eljárást szabályozza. Az eljáró bizottság összetétele úgy van megállapítva, hogy a politikai, pénzügyi és igazságügyi szempont képviselve legyen. A végső döntést a hozandó határozatok nagy fontosságára tekintettel a tervezet a minisztertanács részére tartotta fenn.

Az 5. § lehetővé teszi, hogy súlyos kifogás esetében az alkalmazott mindenemű ellátási vagy a szolgálat alapján támasztható egyéb igény kizárásával bocsáttassék el.

A 6. § a tervezet hatálybalépéséről intézkedik.

Kérem a t. Minisztertanács hozzájárulását, hogy a bemutatott tervezetet, mint a minisztérium rendeletét kibocsáthassam.

Budapest, 1945. évi november hó 26. napján.

Dr. Ries István s. k.
igazságügyminiszter

Géppel írt tisztázat eredeti példánya.

¹⁰⁶ A 2500/1945. ME sz. rendelet a közszolgálati illetmények és nyugellátások rendezéséről szolt. MK 1945. június 17., 54. sz.

[5] 72.

JEGYZŐKÖNYV

az 1945. évi november hó 29-én de. 12 órakor a Nemzetgyűlés
miniszterelnöki szobájában Tildy Zoltán elnöklete alatt tartott
rendkívüli minisztertanácsról

Jelen voltak:

<i>Rákosi Mátyás</i> államminiszter	<i>Dr. Ries István</i> igazságügyminiszter
<i>Szakasits Árpád</i> államminiszter	<i>Tombor Jenő</i> honvédelmi miniszter
<i>Dobi István</i> államminiszter	<i>Dr. Molnár Erik</i> népjóléti miniszter
<i>Gyöngyösi János</i> külügyminiszter	<i>Bárányos Károly</i> közellátásügyi miniszter
<i>Nagy Imre</i> belügyminiszter	<i>Antall József</i> újjáépítési miniszter
<i>Gordon Ferenc</i> pénzügyminiszter	<i>Gerő Ernő</i> közlekedésügyi miniszter
<i>Kovács Béla</i> földművelésügyi miniszter	<i>Balla Antal</i> tájékoztatás[ügy]i miniszter
<i>Bán Antal</i> iparügyi miniszter	<i>Dr. Balogh István</i> miniszterelnök- ségi politikai államtitkár
<i>Rónai Sándor</i> kereskedelem- és szövetkezet[ügy]i miniszter	<i>Dr. Bojta Ernő Béla</i> miniszterelnök- ségi adminisztratív államtitkár, a minisztertanács jegyzője
<i>Keresztury Dezső</i> dr. vallás- és közoktatásügyi miniszter	

[1]

[Tildy] *Miniszterelnök* megnyitja a minisztertanács ülését: voltaképpen kötelezőnek érzi, hogy felolvassa a kormány nyilatkozatát, amelyet a Nemzetgyűlés pénteki¹ ülésén elő fog terjeszteni. Két héttel ezelőtt vette át a kormány vezetését, azóta olyan hajszában van, hogy képtelen volt megírni teljességében a beszéd szövegét.² A társmiszterek közölték elgondolásaikat és ő megkísérelte, hogy egységbe forrassa az egész anyagot. A társmiszterek terveihez ragaszkodik. Azóta a szöveget azonban több helyen kénytelen volt megszükiteni, mert az előterjesztések teljes mérvű figyelembevétele 4–5 óras beszámolóra készítette volna.³ Egynémely helyen a szövegrészt módosította, de csak annyiban, hogy összehangolja az összminisztérium programjával. Az

¹ Péntek a következő napra, azaz november 30-ára esett.

² A beszéd tervezete a jegyzőkönyv mellett nem található, és más levéltári anyagban sem sikerült felkutatni. A Nemzetgyűlés ülésén elhangzott beszédet közli: NN, 21–50.

A beszéd, azaz a kormányprogram részletes ismertetését lásd a bevezetőben.

³ A Nemzetgyűlési napló szerint a beszéd mintegy másfél óráig tartott.

ő feladata volna az expozé politikai részét, – a bevezetést és a befejezést – kidolgozni. A bevezetésben megemlékezni kíván az előző Nemzetgyűlés és kormány munkásságáról, meg kíván emlékezni a választásról, ki akarja fejteni, hogy itt egy teljes jogú Nemzetgyűlés van, amely a legfontosabb kérdésekben is jogosított dönteni. Erre azért van szükség, hogy az illetékesség kérdése ne vetődhessen fel. Egy tökéletesen tiszta választás hozta létre a kormányt, és az ország jelentős tömegei szavaztak, és az ily módon létrejött Nemzetgyűlés mindenre jogosult, még közjogi és alkotmányjogi kérdések eldöntésére is. A befejezésben ki akarja emelni a leglényegesebb aktuális kérdéseket, és [az] infláció elleni küzdelmet, a közellátási problémákat, a központi állami hatalom megszilárdítására irányuló törekvéseit. Ez utóbbihoz tartozik a rend és fegyelem, nemcsak a munka területén, hanem az állami élet mindennemű megnyilvánulásában. Szót kíván emelni a reakció elleni küzdelem kérdésében. Le akarja szögezni minden félreértést elkerülhető módon, hogy a kormány a földreform kérdését véglegesnek tekinti és semmiféle változtatásra nem hajlandó. Ezek a kérdések azok, amelyeket ki akar emelni. A kormány és a Nemzetgyűlés kétségtelenül komoly nehézségek előtt áll, de ezeket le fogjuk küzdeni és megvetjük a jobb jövő alapjait. Ha lesz ideje, a mai napon még megkísérli, hogy írásba foglalja a politikai részt és azt a Nemzetgyűlés előtt, pénteken még ismerteti a kormánnyal.⁴ Kéri, hogy a minisztertanács vegye tudomásul mostani bejelentését és azt, hogy a beszámoló a minisztertanács jóváhagyásával készült el. Ismételten hangsúlyozza, hogy ragaszkodik a társmiszterek programjához, és módosítást kizárólag ott eszközölt, ahol az általános pénzügyi program nem lett volna összeegyeztethető.

Szakasits államminiszter: kéri a miniszterelnököt, hogy külpolitikai nyilatkozatairól is tájékoztatást adjon.

[Tildy] Miniszterelnök: ebben a részben változatlanul az előző kormány álláspontjára helyezkedik. Főtörekvése megszilárdítani a Szovjetunióval való baráti viszonyunkat és megköszönni az Egyesült Államok azon gestióját, amely a követküldéssel megnyilvánult.⁵ A szomszéd államokkal kapcsolatos viszonyban Jugoszláviával teljesen szilárd és kifogástalan helyzetben vagyunk,⁶ Romániával szemben úgy lehet kifejezni, hogy 50%-os a viszonyunk és bizonyos fenntartást kell kifejeznie.⁷ Meg van győződve Groza jó szándé-

---

⁴ Nincs arra vonatkozó adat, hogy pénteken a Nemzetgyűlés ülése előtt ismét összeült volna a kormány.

⁵ Az Egyesült Államok külügyminisztere 1945. szeptember 21-én jelentette be a külügyminiszterek londoni konferenciáján, hogy kormánya – megfelelő biztosítékok esetén – elismeri Magyarország kormányát és felveszi vele a diplomáciai kapcsolatot. Az erre vonatkozó jegyzéket Schoenfeld amerikai ügyvivő másnap adta át Gyöngyösi János külügyminiszternek. Arthur Schoenfeldet november 10-én nevezték ki budapesti követté és meghatalmazott miniszterré. Az Egyesült Államok Tildy Zoltán kormányát szinte megalakulása pillanatában, 1945. november 15-én, elismerte. Lásd: SIPOS-VIDA, 1987., BALOGH, 1988. 59–65., és DMB MT. JKV. B KÖTET, 258.

⁶ A magyar–jugoszláv kapcsolatokról lásd: FÖGLEIN, 1996. és A. SAJTI, 2002.

káról, de utalni kíván arra, hogy a sovén román apparátus nem összhangban működik a kormányelnök többször hangoztatott állásfoglalásával. Nagyon komoly panaszok jönnek Erdélyből, és így óvatosságra van készítetve Románia felé. Ki akarja fejezni, hogy a diplomáciai viszonyt fel szeretné venni Franciaországgal, amellyel nem is voltunk a mostani háború során hadiállapotban.⁸ Érinteni kívánja a semlegesekkel szembeni viszonyunkat. Így, hogy Svédország a kapcsolat felvételére irányuló készségét már kifejezte,⁹ és utalni kíván arra, hogy a Szentszékkal is kívánatosnak tartjuk az összeköttetés folytatását.¹⁰ Ez befelé is megnyugvást fog kelteni. A csehszlovák viszonylatban leszögezi, hogy e téren az előbbiektől ellentétes helyzettel állunk szemben és, hogy súlyos aggodalmakat táplál a két ország békés együttműködéséhez.¹¹ Ennek ellenére megvan a tárgyalási szándékunk.

Rákosi Mátyás államminiszter: ismeri a romániai viszonyokkal kapcsolatos szövegrészt a miniszterelnök expozéjából, egyes részeket kissé élesnek tart.

[Tildy] Miniszterelnök: már enyhítette az eredeti szöveget.

Rákosi Mátyás államminiszter: megfelelő adagolással kell letompítani a felszólalás ezen tárgykörét, mert félő, hogy ez éppen káros hatású lesz. Rámutatni kíván arra, hogy Groza miniszterelnök már két ízben beszélt a vámunióról, hivatalos jellege is volt a nyilatkozatainak, és mi erre még nem adtunk választ.

[Gyöngyösi] Külügyminiszter: sajnálattal kell beszámolnia arról, hogy a kapcsolat felvétele eddig Romániával még nem sikerült.

[Tildy] Miniszterelnök: válaszolni fog Grozának, mert ki fogja fejezni, hogy a kormány szívesen vesz minden olyan javaslatot, amely a két állam közeledését szolgálja, mint pl. a vámunió kérdése.

Rákosi Mátyás államminiszter: ez a szövegezés kielégítő. A csehszlovák viszonylatban a tényekre kell utalni, amelyekkel nem értünk egyet, de számítani kell a későbbi tárgyalások sikerére. Félő, hogy Csehszlovákia a maga előnyös nemzetközi helyzetében keresztülviszi akaratát és így mindenképpen meg kell védenünk a jövő tárgyalások előfeltételeit. De éppen a csehszlovák kérdés kapcsán figyelmeztetni kell a demokrácia érdekeire, hogy ha mi eltérünk ettől – amire néhány példa jelentkezik – a külföldi sovíniszta körök olyan tápot nyernek, amely veszélyezteti ezeket a fontos szempontjainkat.

[Tildy] Miniszterelnök: erre ki fog térni.

⁷ A magyar–román viszonyról lásd: FÜLÖP–VINCZE, 1998.

⁸ Franciaországgal a diplomáciai kapcsolatok felvételére 1946 januárjában került sor. Auer Pál követ 1946. március 29-én foglalta el állomáshelyét Párizsban, Henry Gauquié francia követ azonban csak 1946 júniusában nyújtotta át megbízólevelét Tildy Zoltán köztársasági elnöknek.

⁹ Svédország már 1945 október elején jelezte készségét a diplomáciai kapcsolatok helyreállítására a Szövetséges Ellenőrző Bizottság útján. November 2-án kinevezték Svédország budapesti állandó ügyvivőjét. Böhm Vilmos magyar követ kinevezésére 1946 áprilisában került sor.

¹⁰ Vatikán Állam és Magyarország között egészen 1990-ig nem állt helyre a diplomáciai kapcsolat.

¹¹ Lásd a 71. sz. jegyzőkönyv 9. napirendi pontját, valamint a 71/a és b mellékletet.

[5] 72. 1945. november 29.

Rákosi Mátyás államminiszter: vidéken olyan hangokat ütnek meg, amit károsnak tekint ebben a vonatkozásban. A Szentszékkal kapcsolatban legjobbnak tartaná, ha egyáltalán nem említene ezt a miniszterelnök, de ha ez elkerülhetetlen, a kis államokkal kapcsolatos nyilatkozatok után volna célszerű a szentszéki viszonyt érinteni. Abban a hitben van, hogy például Bulgáriával igen jó viszonyba kerülhetünk.

[Gyöngyösi] Külügyminiszter: a Szentszék mindig előnyt élvezett és a diplomáciai kapcsolatok között elsőnek volt említve.

Rákosi Mátyás államminiszter: felemlíti a miniszterelnök-helyettesi állást.

[Tildy] Miniszterelnök: ez politikai kérdés és elő kell készíteni.

[Ries] Igazságügyminiszter: bejelenti, hogy a javaslat elkészült és a mai napon átadta dr. Balogh István miniszterelnökségi államtitkárnak. Az előterjesztés felöleli az összes fontosabb közjogi kérdéseket, a nemzeti szuverenitást, a házszabályokat, a miniszterelnök-helyettesi kérdést is.¹² Az a kívánsága, hogy az ezekkel kapcsolatos tárgyalásokra és értekezletekre ő is meghívassék és mindenkor meg fog jelenni, annyira fontos jelentőségű maga a szövegezés.

Rákosi Mátyás államminiszter: felhívja a miniszterelnök figyelmét arra is, hogy a bányák államosításával kapcsolatban is kell nyilatkozatot tenni.

[Gerő] Közlekedésügyi miniszter: elegendő volna, ha határozati javaslattal kimondatnék az az elvi döntés, hogy a bányák államosítása a kormány részéről végrehajtandó.

[Tildy] Miniszterelnök: ki fogja fejezni, hogy az egyik legfontosabb feladatunk a bányák és az energiaforrások államosítása. A Nemzetgyűlés menetére nézve az az elgondolása, hogy szombaton lesz a vita, a határozati javaslat majd utasítsa a kormányt, hogy hajtsa végre a bányák és az energiatelepek államosítását.

Rákosi Mátyás államminiszter: ki kellene fejezni az állami kezelésbevételt egyidejűleg.

[Bán] Iparügyi miniszter: a határozati javaslat úgy szóljon, hogy a bányák állami kezelésbe vétele azonnal megtörténik.

[Tildy] Miniszterelnök: hajlandó úgy kifejezni, hogy addig is, amíg az államosításról szóló javaslat letárgyalás alá nem kerül, az állami kezelésbevétel megtörténjék.¹³

---

¹² Az igazságügyminiszter az államhatalom gyakorlásának ideiglenes rendezéséről szóló 1945. évi XI. tc. tervezetere utalt, amelynek 13. §-a kimondta, hogy „A magyar felelős minisztérium a miniszterelnökből, három államminiszterből, akik közül kettő miniszterelnök-helyettes, továbbá belügy-, pénzügy-, külügy-, vallás- és közoktatásügyi, honvédelmi, földművelésügyi, kereskedelem- és szövetkezetügyi, közlekedésügyi, igazságügyi, iparügyi, közellátásügyi, népjóléti, újjáépítési és tájékoztatásügyi miniszterből áll.”

¹³ Az államosítás, illetve az állami kezelésbevétel kérdését a kormányprogram a fentiek szerint tárgyalta. A parlamenti vita során, december 4-én a kommunista parlamenti csoport nevében Révai József az alábbi határozati javaslatot terjesztette be: „A Nemzetgyűlés utasítja a kormányt,

Rákosi Mátyás államminiszter: érinteni kellene a szovjet–magyar gazdasági szerződést és az együttműködést is.

[Tildy] *Miniszterelnök:* nem tartja célszerűnek, hogy ezt a súlyos kérdést vita tárgyává tegye. Az Észak-Amerikai Egyesült Államok és Nagy Británia részéről bejelentés történt, hogy fenntartják a legtöbb kedvezmény elvét tartalmazó szerződést. Az Észak-Amerikai Egyesült Államokkal 1926-ban létesítettünk ilyen egyezményt és ez annyit jelent, hogy minden más állam által igénybe vehető kedvezményt a maguk részére is követelhetnek. A brit kormány kifejezte, hogy mint győző hatalom legalább az 1926-os egyezmény kedvezményeihez ragaszkodik.

Dr. Balogh István: a gazdasági egyezmény megvan, a minisztertanács elfogadta, csak ratifikálni kell.¹⁴

[Tildy] *Miniszterelnök:* nem célszerű most a még tapasztalatlan és gyakorlatlan Nemzetgyűlés elé vinni az egész problémát, káros hatások keletkezhetnek.

Rákosi Mátyás államminiszter: három hónapja, hogy elfogadtuk elvileg az egyezményt, ha nem hajtjuk végre az a veszély fenyeget, hogy a Szovjetunió a gazdasági egyezményre tekintettel itthagytott felszereléseket el fogja vinni.

[Bán] *Iparügyi miniszter:* felemlíti az ásványolaj kutatás koncessióját. Ezzel kapcsolatban a Szovjetunió elvi előterjesztést tett a kormány felé, hogy a kutatásban együttesen vegyenek részt.

[Tildy] *Miniszterelnök:* a koncessziót komolyan támadtuk annakidején és különben is ez csak tizenöt éves időtartamot biztosít. A gazdasági egyezmény terminusát nem említi fel a már érintett vitalehetőség miatt.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter:* elegendőnek tartaná annak kifejezését, hogy a kormány igyekszik elmélyíteni, és megfelelő rendszerbe foglalni a szovjet–magyar gazdasági érintkezést.

Rákosi Mátyás államminiszter: a földreformra visszatérve rá kíván mutatni, hogy szaporodtak az önkényes visszavételek.

[Nagy I.] *Belügyminiszter:* ugyanilyen értesülései vannak, ami azt a veszélyt jelenti, hogy a földreformról mint egy nem végleges intézményről beszélnek, és ez veszélyezteti a termelés kérdését is.

---

hogy a nemzetgazdaság érdekében a legközelebbi ülészakon terjessze be a szénbányák államosításáról szóló törvényjavaslatot, és addig is bocsásson ki rendeletet a szénbányák haladéktalan állami kezelésbe vételére.” A határozati javaslatot a Nemzetgyűlés december 6-án elfogadta. A Tildy-kormány időszakában a minisztertanács csak a szénbányák állami kezelésbe vételéről szóló rendeletet bocsátotta ki. Lásd a 75. sz. jegyzőkönyv 13. napirendi pontját és a 12 200/1945. ME sz. rendeletet, MK 1945. december 20., 205. sz. Az államosításra vonatkozó törvénytervezet csak a Nagy Ferenc kormány időszakában készült el, a törvényt (1946. évi XIII. tc.) 1946. június 26-án hirdették ki.

¹⁴ A szovjet–magyar gazdasági egyezményre bővebben lásd a 75. sz. jegyzőkönyv 10. napirendi pontját, valamint az ahhoz fűzött jegyzeteket.

[5] 72. 1945. november 29.

Szakasits Árpád államminiszter: a törvényes keret betartására kell szigorúan utalni.

[*Bárányos*] *Közellátásügyi miniszter:* felhívja a figyelmet arra, hogy az ellenkező oldalról is történtek visszaélések és a törvényt minden irányban be kell tartani.

Dr. Balogh István: olyanról is hallott, hogy például Szeged környékén 10 holdas bérlőktől is elveszik a földet.

[*Tildy*] *Miniszterelnök:* több oldalról tapasztalta a törvénnyel szembeni álláspontot, ki fogja ábrándítani minden irányban a reménykedőket és a visszaélőket, mert a földreform végrehajtását a legteljesebb komolysággal végleges állapotnak tekinti.

Minisztertanács a miniszterelnöknek beszámolójával kapcsolatos bejelentéseit tudomásul vette.

Minisztertanács 1 óra 35 perckor ért véget.

K. m. f.

Bojta Ernő Béla

Tildy Zoltán

Géppel írt tisztázat a miniszterelnök és a jegyzőkönyvvezető sajátkezű aláírásával. Az ülésen valamennyi miniszter részt vett, és a „Jelen voltak” felsorolás mellett a jegyzőkönyvet sajátkezű aláírásával látta el.

A jegyzőkönyv mellett napirendi jegyzék található, amely szerint a Miniszterelnökség előterjesztésében hat napirendi pontot tárgyaltak volna. Ezek megvitatására azonban a jegyzőkönyv szerint nem került sor.

[6] 73.

JEGYZŐKÖNYV

az 1945. évi december hó 5-én délután 3 órakor a Nemzetgyűlés
elnöki hivatalában Tildy Zoltán elnöklete alatt tartott minisztertanácsról

Jelen voltak:

<i>Rákosi Mátyás</i> államminiszter	<i>Dr. Molnár Erik</i> népjóléti miniszter
<i>Szakasits Árpád</i> államminiszter	képviselőében <i>dr. Zsebők Zoltán</i>
<i>Dobi István</i> államminiszter	államtitkár
<i>Nagy Imre</i> belügyminiszter	<i>Bárányos Károly</i> közellátásügyi
<i>Gordon Ferenc</i> pénzügyminiszter	miniszter
<i>Kovács Béla</i> földművelésügyi	<i>Antall József</i> újjáépítési miniszter
miniszter	<i>Gerő Ernő</i> közlekedésügyi miniszter
<i>Bán Antal</i> iparügyi miniszter	<i>Balla Antal</i> tájékoztatás[ügyi]
<i>Rónai Sándor</i> kereskedelem- és	miniszter
szövetkezet[ügyi] miniszter	<i>Dr. Balogh István</i> miniszterelnökségi
<i>Dr. Keresztury Dezső</i> vallás- és közoktatásügyi miniszter	politikai államtitkár
<i>Dr. Ries István</i> igazságügyminiszter	<i>Dr. Bojta Ernő Béla</i>
<i>Tombor Jenő</i> honvédelmi miniszter	miniszterelnökségi [adminisztratív]
	államtitkár, a minisztertanács jegyzője

1.

[*Tildy*] *Miniszterelnök*: megnyitja a minisztertanács ülését. Üdvözlí a megjelenteket és bejelenti, hogy Molnár Erik népjóléti miniszter Romániába, Bukarestbe utazott és helyettesítésével Rákosi Mátyás államminisztert bízta meg.¹

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.

---

¹ A minisztertanács üléséről a Prágában folyó tárgyalásokon részt vevő küldöttséget vezető Gyöngyösi János külügyminiszter is hiányzott. Őt a november 27-én tartott 71. sz. ülésen tett bejelentés szerint a miniszterelnök helyettesítette.

Molnár Erik miniszter a román kormány népjóléti miniszterének 1945. augusztusi budapesti látogatását viszonzta. Vö.: 71. sz. jegyzőkönyv 34., illetve 75. sz. jegyzőkönyv 78. napirendi pont.

[Tildy] *Miniszterelnök* felkéri dr. Balogh István miniszterelnökségi államtitkárt a miniszterelnöki bejelentések előterjesztésére.

2.

Dr. Balogh István: előterjeszti javaslatát dr. Szentkláray János pénzügyminisztériumi miniszteri osztálytanácsos, magyar közigazgatási bírósági tanácsjegyző ítélőbírói kinevezése tárgyában.²

Minisztertanács dr. Szentkláray János közigazgatási bírósági tanácsjegyző ítélőbírói kinevezéséhez hozzájárult.

3.

Dr. Balogh István: előterjeszti javaslatát a Legfőbb Állami Számvevőszék elhelyezésére szolgáló kincstári épület helyreállítási költségeire 20 000 000 P póthitel engedélyezése tárgyában.³

Minisztertanács a Legfőbb Állami Számvevőszék elhelyezésére szolgáló kincstári épület helyreállítási költségeire 20 000 000 P póthitel folyósításához hozzájárult.

4.

Dr. Balogh István: előterjeszti javaslatát a Központi Statisztikai Hivatalnál Ghimessy László dr., Kubányi Iván dr., Berti Béla dr., Krátky József dr., Hegedűs Károly, Bokor Béla, Zsolnay Zoltán, Papp Imre, Zseli János, Kálmán András kinevezése tárgyában.

Minisztertanács Ghimessy László dr., Kubányi Iván dr., Berti Béla dr., Krátky József, Hegedűs Károly, Zsolnay Zoltán, Papp Imre, Zseli János és Kálmán András kinevezéséhez az előterjesztés szerint hozzájárult. Bokor Béla kinevezését egyelőre függőben tartja, miután a pénzügyminiszter előzetes hozzájárulása hiányzik.⁴

5.

Dr. Balogh István: előterjeszti javaslatát a Budai Várpalota helyreállítási költségeire a már előzőleg folyósított 12 630 000 P-n felül további 81 600 000 P póthitel engedélyezése iránt.⁵

² A 10 689/1945. ME sz. előterjesztés szerint dr. Szentkláray János 1937 óta teljesített szolgálatot a Közigazgatási Bíróság Pénzügyi osztályán. Az igazolási eljárás során állásvesztésre ítélt egyik ítélőbíró helyére kívánták kinevezni.

³ A Legfőbb Állami Számvevőszék elhelyezésére a Budapest II. ker. Fő u. 81., illetve a Margit (ma Bem) rakpart 41. sz. alatti épület szolgált.

⁴ A miniszterelnöki előterjesztéseket tartalmazó borítólapon e napirendi ponttal kapcsolatban az olvasható, hogy „Pénzügyminiszter a 17 291/1945. II. sz. átiratában a kinevezések ellen észrevételt nem emelt”.

⁵ Ezt megelőzően a Budai Várpalota helyreállítása két alkalommal, 1945. július 25-én és október 24-én szerepelt a minisztertanács napirendjén (41. számú jegyzőkönyv 1., illetve 62. számú

Minisztertanács a Budai Várpalota helyreállítási költségeire a már előzőleg folyósított 12 630 000 P-n felül további 81 600 000 P póthitelt engedélyez.

6.

Dr. Balogh István: előterjeszti 20 – 20 000 000 P, összesen 40 000 000 P folyósítására vonatkozó javaslatát. A Szövetséges Ellenőrző Bizottság, amely sajtóellenőrzést végez, a könyvtár részére a felszabadítás óta megjelent magyar könyveket beszerezni kérte. Az első 20 000 000 P ezen könyvek vásárlásainak kiadásaira [sic!] szolgál. A szovjet–magyar jó viszony kimélyítésére szükségesnek mutatkozik az orosz irodalom mielőbbi magyar nyelven való megjelentetése, és ehhez a kormány támogatása szükséges. Ezt olyan formában kívánja érvényesíteni, hogy az újonnan megjelenő könyvekből bizonyos példányszámot a kormány előre megvenne és ezeket a könyveket az egyes munkásszervezetek, valamint a Paraszt Szövetség könyvtárának bocsájtaná rendelkezésére. A második 20 000 000 P a közeljövőben a Cserépfalvi cégnél megjelenő mintegy 14 új orosz irodalmi mű egyes példányainak beszerzésére szolgál.

[*Tildy*] *Miniszterelnök:* a Szövetséges Ellenőrző Bizottság jogosan igényli a megjelenő könyvek példányait. Most hozzájárul a felszabadulás óta eddig megjelent könyvek beszerzésére fordítandó hitelhez, de a jövőre nézve úgy kívánja megoldani a kérdést, hogy a kiadók által beszolgáltatandó köteles példányszámot hatról nyolcra emeljék fel és ez a többlet két példány utaltassék át a SZEB-hez.

[*Balla*] *Tájékoztatásügyi miniszter:* a miniszterelnök által említett irányban intézkedni fog két további köteles példány beszolgáltatása iránt.⁶

Minisztertanács 40 000 000 P folyósításához és pedig a Szövetséges Ellenőrző Bizottság részére beszerzendő eddig megjelent magyar könyvek kiadásaira továbbá az újonnan megjelenő orosz irodalmi művek példányainak beszerzéséhez, hozzájárult.

7.

Dr. Balogh István: előterjeszti javaslatát, hogy a Magyar Vöröskereszttel kapcsolatos ügyek a honvédelmi miniszteri tárcától újból a Miniszterelnökség ügykörébe utaltassanak.

---

jegyzőkönyv 10. napirendi pont). A 12 630 000 pengő póthitelt a július 25-ei ülésen hagyta jóvá a testület. Az október 24-ei ülésen ugyancsak Balogh István államtitkár terjesztett elő javaslatot 36 millió pengő póthitel biztosítására. Akkor azonban Gerő Ernő kereskedelem- és közlekedésügyi miniszter, Oltványi Imre pénzügyminiszter és Nagy Ferenc újjáépítési miniszter egyaránt a javaslat ellen szólt, miután az épületet menthetetlennek ítélték. Lásd DMB MT. JKV. A KÖTET, 688., illetve B KÖTET, 428–429., valamint a 429. oldalon levő 16. sz. jegyzetet a Budai Várpalota további sorsára vonatkozó korabeli elképzelésekről.

⁶ Előterjesztés a jegyzőkönyv mellett nem található. A határozat végrehajtására vonatkozó adatot nem sikerült felkutatni.

[Tombor] *Honvédelmi miniszter*: kéri, hogy a javaslat a mai tárgysorozat-ról levétesseék, miután annak felvétele vele előzetesen közölve nem lett és a minisztérium illetékes osztályának véleményét nem ismeri. Kifogásolja, hogy fontos minisztertanácsi javaslatok előkészítés nélkül kerüljenek tárgyalásra.⁷

Dr. Balogh István: a Vöröskereszt kérdése társadalmi jellegű, és annakidején a rendezetlen akkori közigazgatási viszonyok között, a kormány Budapestre költözése alkalmával utalták a Honvédelmi Minisztérium hatáskörébe. Az ügy nem kíván semmi előkészítést.

[Tildy] *Miniszterelnök*: kéri, hogy a honvédelmi miniszter álljon el a tárgysorozatról való levételi kívánalmától, mert az ügy eldöntése sürgős. Többirányú tárgyalások kapcsán kerül szóba a Vöröskereszt működése, így a Hazahozatali Kormánybiztosság ügymenetelével kapcsolatban szükséges, hogy a felmerülő kérdések felett azonnal dönthessen, és így el kell kerülnie a más minisztériummal való érintkezést.⁸

[Tombor] *Honvédelmi miniszter*: fenntartja a levételre vonatkozó javaslatát és a minisztertanács döntését kéri.

Minisztertanács a Vöröskereszt ügykörének a Miniszterelnökség felügyelete alá való visszahelyezéséhez hozzájárult.⁹

8.

Dr. Balogh István: a Gazdasági Főtanács mellett egy titkárság működik, amelynek vezetője a főtitkár. A Gazdasági Főtanács főtitkára Vas Zoltán és javasolja, hogy hatáskörének fokozottabb kifejezése végett részére az államtitkári cím adományozása végett a Nemzeti Főtanácshoz előterjesztés tétessék. Javadalmazását illetően a III. fizetési osztályba fog tartozni, de megilletné az a különbözet, amely a III. fizetési osztály és a polgármesteri illetmények között fennáll, miután senki sem helyezhető hátrányosabb helyzetbe, mint amilyenben az előző beosztásában volt illetmények tekintetében.

⁷ A miniszterelnöki előterjesztéseket tartalmazó borítólapon (az előzetes napirendi jegyzékben) sem ez a tárgy nem található, sem az ülésen tárgyalt jó néhány további miniszterelnöki előterjesztés. Tehát a honvédelmi miniszter észrevétele jogos volt, mert több előterjesztést minden előkészítés nélkül vittek a minisztertanács elé.

⁸ A Hazahozatali Kormánybiztosság létesítésére és a hadifoglyok hazahozatalával kapcsolatos feladataira lásd a 48. számú jegyzőkönyv 4. napirendi pontját és a hozzá kapcsolódó 45. sz. jegyzetet, DMB MT. JKV. B KÖTET, 156.

⁹ A Magyar Vöröskereszt működésének újrafelvételéről és ideiglenes vezető testületének megalkotásáról a minisztertanács 1945. január 25–26-ai ülésén Faraghó Gábor közellátásügyi miniszter tett előterjesztést (6. számú jegyzőkönyv 9. napirendi pont). A szervezet alapszabályszerű működésének újbóli megindítására vonatkozó rendeletről viszont a minisztertanács az 1945. május 25-ei ülésén Vörös János honvédelmi miniszter előterjesztése alapján tárgyalta (30. számú jegyzőkönyv 14. napirendi pont). Az augusztus 8-ai ülésen már egyszer szerepelt a Magyar Vöröskereszt feletti felügyeleti jog módosítása (43. számú jegyzőkönyv 53. napirendi pont). Akkor a népjóléti miniszter kezdeményezte, hogy e hatáskör a honvédelmi minisztertől az ő tárcájához kerüljön át. Az indítványt azonban tárgyalás nélkül levette a napirendről. Lásd DMB MT. JKV. A KÖTET, 146–148., 473. és 484–485. illetve B KÖTET, 44.

Minisztertanács hozzájárul ahhoz, hogy Vas Zoltán a Gazdasági Főtanács főtitkára részére az államtitkári cím és jelleg adományozása végett a Nemzeti Főtanácshoz előterjesztés tétessék.

9.

Dr. Balogh István: előterjeszti javaslatát Gellért Andor kormány megbízottnak II. osztályú főkonzullá az V. fizetési osztályba való kinevezése tárgyában.¹⁰

[Gerő] Közlekedésügyi miniszter: felvilágosítást kér arra vonatkozólag, hogy Gellért Andor igazolása a belföldi hatóságok részéről megtörtént-e, és hogy hol működött megelőzően.

Dr. Balogh István: Gellért Andor Stockholmban, Londonban és Genfben működött a magyar követségek mellett. A hazahozatali kormánybiztos nagyon jó benyomásokat szerzett Gellért Andor kormány megbízotti működéséről, és hatáskörének kidomborításához szükséges a javaslat szerinti címadományozás. Egyébként igazolása belföldön is megtörtént.

Minisztertanács Gellért Andornak II. osztályú főkonzullá való kinevezéséhez hozzájárult.

10.

Dr. Balogh István: a Tájékoztatásügyi Minisztérium felállításával kapcsolatban az az elgondolás merült fel, hogy adminisztrációja minél kisebb mérvű legyen. Ehhez tartozik az is, hogy külön segédhivatallal és pénztárral ne rendelkezzen, illetve az ezzel kapcsolatos funkciókat a Miniszterelnökség ezen ügyosztályai lássák el. A minisztérium dologi kiadásaira 100 000 000 P ellátmány, továbbá 1946. január 1-től kezdődőleg havi 50 000 000 P folyósítása szükséges. Javasolja, hogy ezen összeget a minisztertanács engedélyezze, és ahhoz is járuljon hozzá, hogy a Miniszterelnökség pénztárába történjen a befizetés.

Minisztertanács a Tájékoztatásügyi Minisztérium részére 100 000 000 P ellátmány, 1946. január 1. napjától pedig havi 50 000 000 P, a dologi kiadások fedezetére szolgáló összeg folyósításához hozzájárult és tudomásul vette, hogy a Tájékoztatásügyi Minisztérium külön pénztárhivatalt nem állít fel, hanem az ezzel kapcsolatos munkálatokat a Miniszterelnökség idevágó szervei látják el, és így a folyósítandó összegek a Miniszterelnökség pénztárába lennének befizetendők.

---

¹⁰ *Gellért Andor* (1907–1990) jogász, újságíró. Az 1940-es évek elején az Államtudományi Intézet munkatársa volt, majd félhivatalos megbízással Svédországba utazott, hogy a nyugati hatalmakkal kapcsolatot keressen a háború utáni, Magyarország számára kedvező rendezés támogatása érdekében. 1944-től az USA-ban, az NSZK-ban, majd ismét az USA-ban élt. 1954–1957 között a Szabad Európa Rádió magyar osztályának vezetője.

11.

Dr. Balogh István: előterjeszti javaslatát a Tájékoztatásügyi Minisztérium részére beszerzendő személygépkocsi vásárlása céljaira 300 000 000 P hitelkeret rendelkezésre bocsájtása tárgyában.

Minisztertanács a Tájékoztatásügyi Minisztérium részére beszerzendő egy darab személygépkocsi vásárlására háromszázmillió pengő hitelkeret rendelkezésre bocsájtásához hozzájárult.

12.

Dr. Balogh István: előterjeszti javaslatát a Miniszterelnökség részére vásárlandó egy darab személygépkocsi költségeire 300 000 000 P hitelkeret engedélyezése iránt.

Minisztertanács a Miniszterelnökség részére beszerzendő egy darab személygépkocsi költségeire háromszázmillió pengő folyósításához hozzájárult.

13.

Dr. Balogh István: az ideiglenes nemzeti kormány lemondásával a politikai államtitkárok is lemondottak, de az ezzel kapcsolatos felmentésük tárgyában még nincs minisztertanácsi határozat. Javasolja, hogy az előző kormány politikai államtitkárai felmentése végett a minisztertanács tegyen javaslatot a Nemzetgyűlés Elnökségéhez.¹¹

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

14.

Dr. Balogh István: javasolja, hogy Zentay Dezső dr. miniszteri osztályfőnök, a Központi Statisztikai Hivatalnak folyó hó 2-án elhunyt elnöke eltemetésével kapcsolatos költségekre 5 000 000 P állami hozzájárulást szavazzon meg a minisztertanács. Az összeg a Központi Statisztikai Hivatal házipénztára útján lenne az elhunyt özvegye számára átutalandó.¹²

---

¹¹ Az ügy előzményére lásd a 70. sz. jegyzőkönyv [4] napirendi pontját.

A jegyzőkönyv mellett egy szám nélküli előterjesztés található, amelynek szövegét a jegyzőkönyv – kisebb stiláris módosításokkal – átvette. Az ügy érdekessége, hogy előbb született előterjesztés az új államtitkárok kinevezésére, mint a korábbi államtitkárok felmentésére. Az Ideiglenes Nemzetgyűlés Elnöksége azonban annyiban korrigálta ezt, hogy az új államtitkárok kinevezésére vonatkozó előterjesztésre reagálva már 1945. november 23-án megadta a felmentést az Ideiglenes Nemzeti Kormány államtitkárai részére. (Lásd: MOL XIX-A-1-j-1945-III-11 528. alapsz.)

¹² A 11 483/1945. ME sz. előterjesztés a jegyzőkönyvben rögzítettekén túl azt is leszögezi, hogy a temetési költségek átvállalása precedensül nem szolgál.

Dr. Zentay (Hoffmann) Dezső (1888–1945) államtudományi tudori oklevéllel rendelkezett. 1910–1911-ben ügyvédi irodában, majd a Központi Statisztikai Hivatalban dolgozott. 1920-ban a Tanácsköztársaság alatti magatartásáért nyugdíjazták. Ezt követően magántisztviselő, majd

Minisztertanács Zentay Dezső elhalálozásával kapcsolatban, temetési költségre ötmillió pengő állami hozzájárulást engedélyezett azzal, hogy ez az összeg a Központi Statisztikai Hivatal házipénztára útján lesz az özvegy számára folyósítandó.

15.

Dr. Balogh István: kéri a minisztertanács hozzájárulását ahhoz, hogy dr. Bede István r[end]k[ívüli] követ és megh[atalmazott] minisztert, Magyarország londoni követét és dr. Szegedi-Maszák Aladár r[end]k[ívüli] követ és megh[atalmazott] minisztert, Magyarország washingtoni követét meghatalmazza a minisztertanács, hogy a magyar kormány nevében az UNRRA-val (United Nations Rehabilitation Relief Agency) hadifoglyok, deportáltak és menekültek segélyezése ügyében tárgyalásokat folytassanak, és megállapodásokat létesítsenek.¹³

Minisztertanács dr. Bede István r[end]k[ívüli] követ és megh[atalmazott] miniszter, Magyarország londoni követének és dr. Szegedi-Maszák Aladár r[end]k[ívüli] követ és megh[atalmazott] miniszter, Magyarország washingtoni követének az UNRRA-val folytatandó tárgyalásokra vonatkozó megbízatásához hozzájárult.

16.

Dr. Balogh István: bejelenti, hogy az ideiglenes nemzeti kormány lemondásával egyidejűleg Zombory Gyula kormánybiztos is lemondott. Mivel azon-

---

1929-től a Magyarországi Építőipari Munkások Országos Szövetségének tisztviselője volt. Ebben az időszakban több statisztikai feldolgozása (könyvek, tanulmányok cikkek) jelent meg. 1945-ben visszakerült a hivatalos statisztikai szolgálatba. Nevét ekkor változtatta Hoffmannról Zentayra (szülőhelyére utalva). 1945. augusztus 6-án nevezték ki a Központi Statisztikai Hivatal elnökévé, miniszteri osztályfőnöki besorolással. 1945. december 2-án halt meg.

¹³ A jegyzőkönyv mellett megtalálható a 11 567/1945. ME sz. ügyirat, amely a minisztertanácsi előterjesztés mellett a követek megbízására vonatkozó tervezeteket is tartalmazza.

Az UNRRA-val való kapcsolatfelvételre, illetve a szervezet által nyújtott támogatásra lásd a 74. sz. jegyzőkönyv 9., illetve a 78. sz. jegyzőkönyv 71. napirendi pontját és az ahhoz fűzött jegyzeteket.

Bede István (1904–1978) diplomata, 1929-től a Külügyminisztérium munkatársa. Pozsonyi majd belgrádi szolgálat után 1939-től a Külügyminisztérium tisztviselője. 1943 szeptemberétől 1944. március 18-ig a Sajtó osztály vezetője volt. 1945 júliusában rendkívüli követté és meghatalmazott miniszterré, majd októberben a III. fizetési osztályba adminisztratív államtitkárrá nevezték ki. 1946 elejétől Magyarország londoni diplomáciai missziójának vezetője, 1947. október 20-ától londoni követ. Tisztségéről a magyarországi belpolitikai változásokkal összefüggésben 1948. március 18-án lemondott. Haláláig emigrációban élt. 1955-től a Szabad Európa Rádió magyar adásának szerkesztője, 1957-től 1973-ig főszerkesztője volt.

Szegedi-Maszák Aladár (1903–1988) diplomata, 1928-tól állt a Külügyminisztérium szolgálatában. 1943. július 24-étől 1944. március 21-éig a Külügyminisztérium politikai osztályának vezetője. A német megszállás idején letartóztatták és Dachaubába vitték. 1945 decemberétől washingtoni magyar követ. 1947 júniusában a magyarországi belpolitikai eseményekkel összefüggésben állásáról lemondott. 1950–1986 között az Amerika Hangja Rádió munkatársa.

[6] 73. 1945. december 5.

ban működése az Elhagyott Javaknál előnyös, és az ügymenetet helyes irányba tereli, javasolja, hogy a minisztertanács a lemondást ne fogadja el és Zombory Gyulát kormánybiztosi minőségében erősítse meg.¹⁴

Minisztertanács hozzájárul ahhoz, hogy Zombory Gyula az elhagyott javak kormánybiztosi minőségében megerősíttessék.

17.

Dr. Balogh István: előterjeszti a pénzügyminiszter 3297 számú javaslatát, melyben kéri a minisztertanács hozzájárulását ahhoz, hogy a pénzügyi irodakezelési tisztviselők egyesített létszámában Borsos Margit budapesti lakos a 2500/1945. ME számú rendelet rendelkezéseitől eltérően a hivatkozott rendelet 49. §-ában foglalt rendelkezés figyelembevételével a X. fizetési osztályba I. osztályú irodatisztté kineveztessek.

Minisztertanács Borsos Margit pénzügyi I. osztályú irodatisztté való ki nevezéséhez hozzájárult.

[Tildy] Miniszterelnök: a pénzügyminiszter kíván az általános pénzügyi helyzetről napirend előtt beszámolót adni.

18.

[Gordon] Pénzügyminiszter: pénzügyi programot kellene adnia, a valóságban azonban inkább egy rövid gazdasági helyzetképpel fog szolgálni, hogy az ismertetendő tényekből levonja az azokból adódó szükségszerű következtetéseket.¹⁵

Gazdasági kérdéseket ismertet, függetlenül minden politikai beállítottságtól, egyszerűen a gazdasági alaptörvények és az egyszerű szabályainak szem előtt tartásával. – Az ország kormányzását oly időpontban vette át a jelenlegi kormány, amidőn az infláció már előrehaladott stádiumban volt, s azt megállítani nem, legjobban is csak lelassítani tudták [sic!]. Az infláció kérdésével mindannyian tisztában vagyunk, de mégis szükséges, hogy em-

---

¹⁴ Zombory Gyula lemondását és a lemondás elutasítását indítványozó minisztertanácsi előterjesztést lásd: MOL XIX-A-1-j-1945-III-10 865. alapsz.

Zombory (egyes források szerint *Zombori*, eredetileg pedig *Rab, vagy Raab*) *Gyula* 1945. szeptember 17-től 1946. június 14-ig volt az Elhagyott Javak Kormánybiztosságának a vezetője. A Szociáldemokrata Párt kádere volt. Szakasits Árpád a közellátásügyi miniszteri állásra is javaslatba hozta. A személyére és tevékenységére vonatkozó további adatokat nem ismerünk.

¹⁵ Az ország gazdasági helyzetét elemző pénzügyminiszteri előterjesztés gépelt szövege – 1945. december 5-ei dátummal – a jegyzőkönyv mellett megtalálható. Ezt a szöveget tartalmazza – minimális eltéréssel – a jegyzőkönyvnek a pénzügyminiszter szavait rögzítő része. Az előterjesztést, amely maga is több, kézírással eszközölt javítást tartalmaz, a miniszter egyes szám első személyben fogalmazta, amit a jegyzőkönyvvezető egyes szám harmadik személyű megfogalmazásba tett át. A jegyzőkönyvi szövegnek ebből, valamint egyszerű félreértésből vagy elírásból eredő nyelvi, illetve helyesírási hibáit külön jelölés nélkül javítottam.

A kérdés előzményeiről lásd a kötet bevezetőjét.

lékezetbe idézzük a jelenség szabatos definícióját. Inflációnak azt az állapotot nevezzük, amidőn a gazdasági vérkeringésbe a kellénél több pénz kerül, e révén a vásárlási készség növekszik és az ily módon fokozódó kereslet az áruk árát felveri. Miért került több pénz a forgalomba, mint amennyire a gazdasági vérkeringésnek szüksége van, annak oka több lehet, de az okok mindenkor megállapíthatók. A mi esetünkben a háborúval, a háborús előkészületekkel kezdődött. Az állam nagy hadfelszerelési rendeléseket eszközölt, tehát improduktív termelést finanszírozott és ehhez pénzre volt szüksége, tehát szaporította¹⁶ a bankjegyforgalmat. A normális, kb. 500 milliós bankjegyforgalommal szemben 1943. év végén már 4312, 1944. év végén pedig 11 132 millió [pengő] bankjegy volt forgalomban.¹⁷ A harctérré lett ország a totális háború következményeképpen természetesen igen nagy veszteségeket szenvedett. Az okozott károk legalább 10 milliárd háború előtti pengőre, nemzeti vagyonunk mintegy 25–30%-ára becsülhetők, melynek legnagyobb része közlekedési berendezésünkben, állatállományunkban, mezőgazdasági felszerelésünkben, termény- és árukészleteinkben és gyáripari berendezésünkben következett be. A mérhetetlenül lecsökkent árukészlet, a kevés áru utáni óriási kereslet, természetesen már önmagában is elegendő ok lett volna arra, hogy az árak a magasba szökjenek, a szállítás ismert nehézségei és a hiányos közbiztonság pedig csak fokozták ezt a folyamatot. A hitelszervezet és a bankok itt állottak minden készpénzkészlet nélkül és az államnak kellett gondoskodnia arról, hogy a gazdasági élet a termelés újra meginduljon. A jótételi szállításokra szükséges nagyarányú rendeléseket sürgősen ki kellett adni. Mindehhez pénz kellett, más pénzforrás pedig, mint a bankjegynyomda, nem volt. Így érthető, hogy a bankjegyforgalom augusztus végére 24, szeptember végére 42, október végére 107, november végére pedig 355 milliárdra emelkedett. A forgalomban lévő bankjegymennyiség önmagában még nem indokolta volna az árak ily mérvű kiugrását. Ahhoz, hogy ezt a folyamatot is megértsük, figyelembe kell vennünk, hogy a fokozódó bankjegymennyiséggel állandóan csökkenő fogyasztási árukészlet állott és áll szemben, mert a termelés nagy részben nem fogyasztási, hanem jótételi szállítások és az újjáépítés célját szolgáló javak előállítását kell, hogy szorgalmazza [sic!]. Ehhez járul a Vörös Hadsereg ellátási szükséglete, mely természetesen a fogyasztási javaknak a magunk fogyasztóközönsége rendelkezésére álló szűkös készleteit lényegesen tovább csökkentené [sic!].

A statisztikai számadatok egész arzenálját lehetne felvonultatni – és a közellátásügyi miniszter nyilván ugyanezt tehetné – a mondottak alátámasztására, de mellőzi a számok tömegeit, mert ez csak elködösíti a gondolatmenet egyszerű és világos vonalvezetését.

¹⁶ A jegyzőkönyvben itt helytelenül „szorította” szót írtak.

¹⁷ A pénzügyminiszter előterjesztésében e helyen még a következő, utóbb kézzel, tintával áthúzott szöveg olvasható: „Ehhez járult a nyilasok által folytatott rablógazdálkodás és az oroszok által forgalomba hozott bankjegyek. Ez év január 31-én már 11 milliárd bankjegyünk volt forgalomban.”

A felsorolt gazdasági és gazdaságon kívüli okokhoz csatlakoznak ama további kártevő tényezők, melyeket röviden úgy lehetne jelölni, hogy: az állami gépezet kerekének meglazulása és a korrupció elburjánzása. Méhészek előtt ismeretes bár szerencsére nem gyakori, hogy ha a kas tagjai rájönnek arra, hogy egyszerűbb a mézet a szomszédos kasokból ellopni, mint fáradságos munkával begyűjteni, akkor menthetetlenül rablóbandává válnak és az egész kast ki kell pusztítani. A tárgyilagos szemlélő néha csaknem úgy érzi, hogy valami hasonló folyamat tanúi vagyunk ebben a mi mai emberi társadalmunkban. Az elmúlt másfél esztendő oly súlyosan megtépázta kortársaink tekintélyes részének erkölcsi alapjait, hogy kemény és nagyon kíméletlen munkára lesz szükség ahhoz, hogy az emberek kötelességérzetét és fegyelmét arra a fokra emeljük, mely [a] rendezett állami élet fenntartásához elengedhetetlenül szükséges.

A megrendült erkölcsi alapok, tetézve az infláció nagy számai következtében mindég fokozódó könnyelműség – könnyűkezeség – felülkerekedésével, úgy a termelésben, mint az állami apparátusban oly lazaságra vezettek, mely csökkenő munkateljesítményekben és emelkedő költségekben jut kifejezésre, ily módon olajat öntve az inflációs folyamat lángjára. Nem hiszi, hogy minisztertársai közül bárki lényegében másképpen látná a tényeket, és ne látná világosan az összefüggéseket. Mégis szükségét érzi annak, hogy rámutasson minderre, mert tudatosítani kell a jelenségeket, hogy levonhassuk azok tanulságait.

E tudatosításra annál is inkább szükség van, mert a decemberi költségelőirányzat már oly félreérthetetlen számokat mutat, melyek elől lehetetlen elzárkózni.

November végén a jegybank adatai és a hozzávetőleges előirányzat alapján, mely a decemberi szükségletet egyelőre 350 milliárdra becsülte, azzal számolhatott [a pénzügyi kormányzat], hogy a bankjegynyomda kapacitása fedezni fogja a tényleges államháztartási szükségleteket. Az előirányzatnál számba vette azt, hogy a 350 milliárdos havi szükséglet a drágulás további fokozásával emelkedni fog. Erre a célra, mint tartalékkal számolhattunk azzal, hogy a 100 000 pengősök kibocsátása technikailag a hónap közepétől fogva lehetségessé válik, úgy hogy ezen időponttól kezdve a jelentkező többletszükséglet kielégítést nyerhet. Azt, hogy a 100 000-es bankjegyek kibocsátása mely időpontban történjék, attól kívánta függővé tenni, hogy mikor áll a drágulás folytán a napi 12 milliárdon felüli tényleges többletszükséglet elő. Elgondolása az volt, hogy a kibocsátási időpontot elhúzza a lehetőség szerint karácsony utánra, bizonyos tervezett pénzügyi műveletek végrehajtásáig.

Elgondolását a következő meglepetések borították fel:

1. A beszerzési segély¹⁸, amelyet előzetes tudtán kívül rendeltek el, és amely

¹⁸ Nem állapítható meg, hogy a miniszter pontosan mire gondolt. Talán a köztisztviselők részére kifizetett 50%-os segélyről van szó, amelyre hivatkozva alább, a jelen jegyzőkönyv 47. pontjában a népjóléti miniszter hasonló arányú segély kifizetését javasolja a hadi és polgári gondozottak részére. Az említett segélyről egyébként a minisztertanács valóban nem tárgyalt.

nek céljaira állami és közületi célra 35 milliárdot kellett előteremteni, de amely rendszabálynak a jóvátételen át további többmilliárdos kihatása is volt.

2. A Nemzeti Bank illetékes osztályának közlése alapján a napi 12 milliárdos produkción felül¹⁹ 70 milliárdos készlettel is számolt. Ez a készlet bizonyos átmeneti tételeknek téves beszámítása folytán tényleg[esen] csak 57 milliárd volt, amely 1-én a Nemzeti Bank fiókjainak 20 milliárdos igénye folytán tovább csökkent. Ez a felduzzadt igény nagyrészt vidéki hivatalos helyek túlbuzgó pénzdiszpozíciójának a következménye. Így a MÁV debreceni üzletvezetősége 2 milliárd pengőt vont el olyan szükséglet fedezésére, amelynek céljaira a központ is igényelt már fedezetet. A debreceni közellátási kirendeltség 2 milliárdot vont el az orosz hadsereg céljaira, amely helyi intézkedés ugyancsak duplicitást jelentett a pénzdiszpozíciókban. A miskolci gyűjtő postahivatal a diósgyőri és ózdi bérfizetések céljaira 2 milliárdnyi ellátmányt kért, amely szükséglet fedezetére ugyancsak már más oldalról intézkedés történt. A pénzdiszpozíciók ezen anarchiája folytán így 6 milliárd pengős összeg úszik, amikor az állami tisztviselők december 1-i illetményeire nincs fedezet és ezeket fokozatosan, legjobb esetben december 8-ig tudja az esetben folyósítani, ha addig a kiutalásokat még a legsürgősebb dologi kiadások céljaira is felfüggeszti. A 6 milliárdot a mai közlekedési viszonyok folytán az illetmények fedezésére értékesíteni már nem tudja. Felkéri az egyes tárcák képviselőit, ez esetben a közlekedési és közellátási minisztereket, hogy alárendelt közegek pénzdiszpozíciójából származó káros duplicitások megszűnjenek. A Nemzeti Bank vezetőségét már felkérte, hogy a vidéki fiókoknak a szokottnál magasabb összeggel való dotálását előzetes vizsgálat tárgyává tegye, és hogy ez a pénzügyminiszter hozzájárulása nélkül ne történhessenek meg.

Az államháztartás pillanatnyi helyzetéről a következőket terjeszti elő. Közigazgatási kiadásokra december hóban kereken 94 milliárdot irányzott elő az előző havi 98 milliárdnyi közigazgatási kiadással szemben. Az üzemek deficitjének fedezete decemberben 83,4 milliárdnyit igényel az elmúlt havi 54,8 milliárddal szemben. Rendkívüli kiadásokra, nevezetesen bányák és iparvállalatok támogatására, népruházati akciókra, továbbá városoknak és közületeknek nyújtott kölcsönök nyújtására egyes tárcák, illetve közületek 70 milliárdot jelentettek be a november havi 36 milliárd és az október havi 6,6 milliárd szükséglettel szemben. Nemzetközi kötelezettségeink, tehát beleértve a jóvátételt, a Vörös Hadsereg élelmiszer- és iparcikkokban való szükségletét és a SZEB szükségletét, december hóra 272 milliárdot tesznek ki, a november havi 83 milliárd és október havi 12,7 milliárddal szemben. A rendes és rendkívüli kiadások összege nemzetközi kötelezettségeinkkel együtt december havára 520 milliárdra rúgnak, szemben az előző havi 272 milliárddal. Ennek a 248 milliárdos többletigénynek kereken háromnegyed része a nemzetközi kötelezettségeinkre esik.

¹⁹ Értsd: napi 12 milliárd új bankjegy kibocsátásán felül.

A kényszerítő körülmények folytán, az érdekelt tárcákkal való megbeszélések alapján, a kiadásokat a hónap első felére 109,5 milliárd pengőre csökkentettem. Ezen kiadások keretében nemzetközi kötelezettségeinkre összesen 53,5 milliárd pengő irányoztatott elő, ami azt jelenti, hogy a hónap második felére a szükséglet erre a célra kereken – rebus sic stantibus²⁰ – 220 milliárd lesz. A hónap második felére marad ugyancsak a dologi kiadások lényeges része is, vagyis december 16-a és 31-e között a mai árnívót feltételezve 337 milliárd, vagyis munkanaponként²¹ 30 milliárdnyi szükséglet fedezetéről kell majd gondoskodni. Az előirányzatok szerinti folyó bevételek, kereken 18 milliárdnyi összegben, a szükségletnek csak elenyésző részét fogják fedezni. A bevételi előirányzat költség-technikai okokból a novemberi szinten mozog.²²

Megrendítő számok és mi sem természetesebb, mint hogy minden tőlünk függő intézkedést meg kell tennünk, ami enyhítheti helyzetünket és elháríthatja, vagy legalább elodázhathatja a fenyegető gazdasági összeomlást. A legmesszebbmenő takarékoságnak kell érvényesülnie államháztartásunk egész vonalán. Minden felesleges, minden nélkülözhető pillanatnyi kiadást le kell faragni, annak megállapítását pedig, hogy mi nélkülözhetetlen, nem bízhatjuk csak az érdekeltek elbírálására.

Kéri a minisztertanács hozzájárulását ahhoz, hogy minden tárca, január 5-éig terjessze be a Pénzügyminisztériumhoz az idei évben általa igényelt összegek felhasználásáról szóló pontos elszámolását.²³ Január 1-jétől kezdve pedig havonta minden hó 10-ig benyújtandó az egyhavi előirányzat. Javaslatom nem szorul kommentárra. Az ad hoc igénylések korszakát le kell zárni, és át kell térni a megfelelő szigorú ellenőrzésre és az előirányzatok alapján való pénzgazdálkodásra.

Kéri a minisztertanácsot, hogy állítsa vissza azt a korábban fennállott rendszert, hogy a havi előirányzatokban közölt és elfogadott rendes hitelek felül felmerülő összes pót- és rendkívüli hitelkérelmek csak a pénzügyminiszter *előzetes*²⁴ hozzájárulása esetén kerülhessenek a minisztertanács elé.²⁵

²⁰ Amíg a körülmények így maradnak.

²¹ A jegyzőkönyvben itt tévesen „munkahónaponként” kifejezés szerepel.

²² A pénzügyminiszteri előterjesztésben e helyen még az alábbi, utólag kézzel, tintával áthúzott szöveg olvasható: „Világos, hogy a mai árnívón a bevételek összege lényegesen emelkedni fog, és merem remélni, hogy gyors ütemben életbe léptetendő adórendszabályaink az emelkedés ütemét fokozatosan gyorsítani fogják. De az adóújítások hatása, mint hangsúlyoznom kell, csakis fokozatos lehet, és még a józanul feltételezhető legjobb eredmények esetén sem fedezhetik az adóbevételek a szükségletnek számba vehető törtrészét. Mégis az adózás terén minden elképzelhető erőfeszítést meg kell tennünk annak dokumentálására úgy befelé mint kifelé, hogy ez irányban kötelességünket teljesítettük.”

²³ E kérdésre vonatkozó részletesebb előterjesztést az 1945. december 29-i ülésen tett a pénzügyminiszter. Lásd a 77. sz. jegyzőkönyv 16. napirendi pontját és a 77/d számú mellékletet.

²⁴ Az előterjesztésben és a jegyzőkönyvben ezt a szót egyaránt aláhúzással emelték ki.

²⁵ Az e tárgyra vonatkozó 17 940/II./1945. PM sz. előterjesztést, mely a jegyzőkönyv mellett megtalálható, eredetileg a 22. napirendi pont keretében tárgyalták volna. Az előterjesztés utalt arra, hogy az egyes miniszterek pénzügyi kihatással járó rendelettervezeteiket és egyéb javasla-

Az államháztartás rendbehozatala még elméletben sem lehetséges anélkül, hogy az egyes tárcák pénzügyi vonatkozású gestióját²⁶ ne a pénzügyminiszter egyeztesse, a rendelkezésre álló lehetőségek mindenkori szem előtt tartásával. Ez nem személyi, hatalmi vagy hiúsági kérdés, hanem magától értődő adottság, amely felett vitatkozni sem lehet.

Három rendelettervezetet terjeszt a minisztertanács elé, kérve azok jóváhagyását.²⁷

1. A közadók kezeléséről szóló egyes rendelkezések módosítása és kiegészítése.²⁸

2. A szolgálati és munkabérvizonyból származó jövedelmek adóztatása.²⁹

3. A közadóknak adópengőben való meghatározásáról szóló rendeletek.³⁰

A további szükséges rendeletek munkában vannak, az adóbehajtás rendszerének hatályossá tétele érdekében pedig minden szükséges intézkedést már folyamatba tettünk.

E téren – elsősorban a forgalmi adóra gondol a pénzügyminiszter – nyilván drasztikus elriasztó büntetésre lesz szükség ahhoz, hogy felrázza az emberek szinte elképesztő adófizetési tunyaságát és az állam szükségletével szembeni érzéketlenségét. A szóban forgó és az elkövetkező rendelettervezetekkel kapcsolatban csak annyit óhajtok még megjegyezni, hogy tárgyi tartalmuktól

---

taikat gyakran anélkül terjesztik a minisztertanács elé, hogy azt előzetesen a pénzügyminiszterrel letárgyalták volna, illetve akkor is előterjesztik, ha ahhoz a pénzügyminiszter kifejezetten nem járult hozzá. Pedig az újjáépítés egyik legfőbb előfeltétele az, hogy a kormány intézkedései költségvetési szempontból megalapozottak legyenek, s minden felelős tényező feyelmezetten alkalmazkodjon az államháztartás teherbíró képességéhez. Ezért – folytatódik az előterjesztés – „tisztelettel kérem a minisztertanácsot, mondja ki ez alkalommal ismét és kellő nyomatékkal azt, hogy minden olyan kérdésben, amelynek pénzügyi kihatása van, csak abban az esetben lehet a minisztertanácshoz előterjesztést tenni, ha a javaslatához a pénzügyminiszter előzetesen már hozzájárult. Olyan pénzügyi kihatású javaslatot pedig, amely a pénzügyminiszterrel előzetesen le nem tárgyalatott – különösen pedig – amelyhez a pénzügyminiszter előzetesen kifejezetten hozzá nem járult, a minisztertanács elé terjeszteni nem lehet. Pénzügyi természetű kihatású kérdéseknek tekintendők a szorosan vett hitelígénlyéssel kapcsolatos kérdéseken kívül, a létszámszaporítások, az új hivatalok szervezésének a kérdései, az új kinevezések és a soron kívüli előléptetések, mert végeredményben a közszolgálati alkalmazottak létszámának szaporítása vagy a közszolgálati alkalmazottak[nak] a megengedettnél nagyobb mérvű előléptetése ugyancsak súlyos pénzügyi megterhelést jelent.” – A vita során (lásd alább!) e kérdéstről a minisztertanács részletesen tárgyal, a miniszterelnök a határozat megszövegezésére is javaslatot tett, azonban e tárggyal kapcsolatos határozatot a jegyzőkönyv nem tartalmaz.

²⁶ Ténykedését (intézkedéseit).

²⁷ Ahárom rendelettervezet a minisztertanács előzetesen összeállított napirendjén nem szerepelt, a tervezeteket a minisztertanács tagjai előzetesen nem kapták meg. A rendelettervezetek megtalálhatók a következő, 1945. december 10-i ülés jegyzőkönyve mellett. Akkor azonban természetesen már nem tárgyalta újra a minisztertanács. Lásd a 74. számú jegyzőkönyv 11. napirendi pontját.

²⁸ Lásd a 73/a mellékletet, valamint a 11 610/1945. ME sz. rendeletet (MK 1945. december 7., 195. sz.)

²⁹ Lásd a 73/b mellékletet, valamint a 11 620/1945. ME sz. rendeletet (MK 1945. december 7., 195. sz.)

³⁰ Lásd a 73/c mellékletet, valamint a 11 600/1945. ME sz. rendeletet (MK 1945. december 7., 195. sz.)

eltekintve, még egy igen lényeges szempont vezet azok megfogalmazásánál. Oly adórendeleteket óhajt hozni, melyek a lehetőség szerint egyszerűek és mindenki számára érthetőek. Világos intézkedések nélkül nem remélhető az adómorál megjavulása, e téren tehát semmit nem akar elmulasztani.

Beszélni kell az önkormányzatokról és az azok, valamint az állam kezelésében lévő üzemek gazdálkodásáról. E téren ugyancsak gyökeres változásoknak kell beállniuk. Teljesen lehetetlen fenntartani azt a rendszert, mely a felszabadulás legelső hónapjaiban talán indokolt lehetett, hogy e közületek a kizárólagos állami finanszírozás legkényelmesebb álláspontjára helyezkednek. Egyes, nagyon kivételes és indokolt esetekben való kíségetés elől természetesen nem lehet elzárkózni, az önkormányzatokat azonban rá kell szorítani arra, hogy a maguk fenntartásáról gondoskodjanak. Eltekintve ennek az intézkedésnek a nevelő hatásától, ez is az infláció elleni küzdelemnek egyik módja, mert az önkormányzatok és üzeim szolgáltatási díjainak felemelése ugyancsak a bankjegyforgalom lecsapolását, – tehát az óriási áruhiány következtében sajnos fölösnek minősítendő vételkedv csökkentését – jelenti. De jelenti egyben a kényszerű takarékoságot is az önkormányzatok gazdálkodásában, amire sok esetben nyilván nagy szükség van.

Ami az állami üzemeket illeti, e téren is mélyreható reformokra lesz szükség, mert lehetetlen, hogy ebben a szektorban tartósan oly mesterséges rendszert finanszírozzunk, mely a gazdaság minden ismert szabályával ellentétes. Tisztában van azzal, hogy e téma kényes, de csak azt jelentheti, hogy óvatosan és tapintatosan kell hozzányúlani. Viszont a köz érdekében a helyes munkaerő-gazdálkodás szempontjából, nem tartható fenn oly állapot, hogy egyes üzemeknél állami pénzekből fizetünk munkástömegeket, kik önhibájukon kívül a munkahelyükön tétlenségre vannak kárhóztatva ahelyett, hogy oly munkahelyekre irányítanánk őket, ahol produktív – ha nem is éppen a szakmájukkal azonos – munkát végezhetnének.

Tisztában kell azonban lenni azzal a ténnyel, hogy mindezen és még számtalan szükséges és ésszerű intézkedés – beleértve a kényszerkölcsönt, melyről e pillanatban még nem szeretne részletesebben szólni – az inflációnak abban a stádiumában, amelyben vagyunk, csak ideig-óráig könnyíthet valamit a helyzeten. – Alapvető módosításokra van szükség ahhoz, hogy a gazdasági összeomlás felé való rohanásunkban valóban meg tudjunk állni. Változtatásokra, melyek nem tőlünk, hanem a nagyhatalmaktól függenek. Ezt a tényt tegnap, amidőn a SZEB gazdasági osztályának vezetőjével beszélt be is jelentette, kérve, hogy ez ügyben a legsürgősebben leülhessenek tárgyalni. Természetesen addig is az a kötelesség, hogy semmit el ne mulasszunk, amit a helyzet enyhítése, mindenkinek az állampolgári kötelességei teljesítésére való szorítása érdekében, a magunk megfeszített erejéből megtehetünk.³¹ Hangsúlyozza továbbá, hogy folyamatban van az adótörvényeknek egy világos érthető összefoglalása.

---

³¹ E mondattal ér véget a pénzügyminiszter előre megírt szövege.

Bejelenti továbbá, hogy Szova ezredes elkérte azt a memorandumot, amely a pénzügyi helyzet tájékoztatását adja, és kilátása van arra, hogy ez rövidesen megbeszélésre kerül.³²

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: felvilágosítást kér arra nézve, hogy az 1945. évi december hónapra előírt bevételek összege miért 18 millió pengőben van meghatározva, amikor ugyanannyi volt a november havi bevétel és nyilvánvaló, hogy a december havi összeg emelkedik.

[Gordon] *Pénzügyminiszter*: ezt nem lehet előre pontosan tisztázni, ha változik a tétel, akkor természetesen előnyösebb lesz a kiadások és bevételek viszonylata.³³

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: nem látja az állami apparátus csökkentésével kapcsolatos pénzügyi elgondolásokat.

[Tildy] *Miniszterelnök*: ez nem a pénzügyminisztériumtól függ, ha az idevágó előterjesztést a Nemzetgyűlés magáévá teszi, úgy ennek konzekvenciáit természetesen le fogják vonni.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: a pénzügyminiszteri javaslatban az szerepel, hogy a minisztertanács elé csupán olyan pénzügyi jelleggel bíró előterjesztés kerülhet, amelyhez a pénzügyminiszter előzetesen hozzájárult. Ez félreértésre alkalmas, mert a szabályozás csak akként szólhat hogy a pénzügyi tartalmú javaslatokat előzetesen le kell tárgyalni a pénzügyminiszterrel, de ha a hozzájárulás hiányzik, akkor is a minisztertanács dönthet.

[Tombor] *Honvédelmi miniszter*: a maga részéről is kifogásolja a pénzügyminiszter javaslatának szövegét, és módosítani kellene az előterjesztést akként, hogy csupán azok a javaslatok nem kerülhetnek minisztertanács elé, amelyeket előzetesen a pénzügyminiszterrel a szakminisztériumok meg nem tárgyaltak.

[Tildy] *Miniszterelnök*: ez negatív meghatározás, a kérdést tisztább formában kell eldönteni, és úgy tartja szabályozandónak a kérdést, hogy a társmiszterek az egyes pénzügyi tartalmú javaslatokat a pénzügyminiszterrel letárgyalni kötelesek és csak annak utána kerülhetnek a minisztertanács tárgysorozatára.³⁴

³² Az ország gazdasági helyzetét taglaló memorandumról a pénzügyminiszter 1945. december 4-én tájékoztatta Szova ezredest, aki azonban annak átvételét akkor elhárította. Viszont másnap érte küldte egyik megbízottját. Vorosilov marsall azonban két nap múlva (december 7-én) „tartalmának mérlegelése nélkül” visszaküldte a Szova ezredesnek átadott memorandumot, kérve, hogy a jövőben „a SZEB-hez a Magyar Kormány és annak miniszterei csupán hivatalos okmányokat továbbítsanak, és azokat is csak hivatalos úton.” A Pénzügyminiszter azonban nem sokkal később meghívást kapott a SZEB elnökétől, és Vas Zoltánnal együtt személyesen tájékoztathatta őt a magyarországi helyzetről, illetve a kormány ezzel kapcsolatos intézkedéseiről. (MOL XIX-A-1-1-92/Eln./1945., továbbá GORDON, 1954. 365–372. Az amerikai misszióhoz eljuttatott, 1945. december 3-i keltezésű memorandumot közli: FRUS, vol. IV, 917–920.)

Szova Ira, *Jurij Ivanovics* ezredes, a Magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság gazdasági osztályának vezetője volt.

³³ Ezt a szempontot a pénzügyminiszter előterjesztésének eredeti szövege tartalmazta, de valamilyen oknál fogva az ülésen nem mondta el. Lásd e jkv. 22. jegyzetét.

³⁴ Az előterjesztéseket tartalmazó borítólapon a Miniszterelnökség részéről az előterjesztés

[6] 73. 1945. december 5.

Rákosi államminiszter: a budapesti nagy bankoknál a betét és folyószámla állomány 29 milliárd, a készpénzkészlet és a girókövetelések³⁵ 11 milliárd, ez 40 milliárd összeget tesz ki, amely tétel abból az összegből adódik, melyet feleslegesen előre folyósítottak. Ez azonban csak egy része a szükségtelenül felnövelt összegeknek. Az összeg valószínűleg nem teljes, mert az ellenőrzés hiányos.

[Gordon] *Pénzügyminiszter:* a kérdésben nem tájékozott, meg fogja vizsgálni mi a tényállás.

[Bárányos] *Közellátásügyi miniszter:* amidőn ezen banktégelekről tudomást szerzett előtte is feltűnést keltőnek jelentkezett [sic!]. Azonban, ha figyelembe vesszük, hogy öt bank között oszlik meg a 40 milliárd, egy bankra ebből 8 milliárd jut, az összeg – figyelemmel a sürgősen folyósítandó jóvátételi fizetésekre – nem túlzott. Így pl. a gyümölcs feldolgozásánál 10 milliárdos előleg szükségletek is felmerültek.

[Bán] *Iparügyi miniszter:* az volt a kialakult gyakorlat, hogy amikor a rendelkezések [helyesen: rendelések!] kimennek a kiadások 50%-át utalták ki. Tekintettel arra, hogy nem mindig tudtak a nyersanyaghoz hozzájutni, most egy olyan konstrukción dolgoznak, amely a nyersanyag beszerzésének megfelelő fedezetet biztosít.

[Bárányos] *Közellátásügyi miniszter:* mindenesetre ellenőrizni kell majd az előlegek felhasználását. Eddig a hiba az volt, hogy nem volt megfelelő rendszer. Ha rendszerességgel intézik a dolgot, úgy csak akkor áll elő zavar, ha munkabérváltozás van, de mindenesetre ezt már könnyebb lesz áthidalni. Jelenleg több olyan igénylés van a Pénzügyminisztériumban, amely meg van szavazva, de a folyósítás még nem történt meg. Így a Közellátás[ügyi] Minisztérium részéről 86 milliárd szükséglet van, amelyet a Pénzügyminisztérium napi két és fél milliárdos részletekben folyósít. Ezzel azonban a minisztérium szükséglete nincs megoldva, mert különösen akkor, amidőn az igénybevétel meglehetősen alacsony áron történik, nem lehet még külön késedelmeskedni is a kifizetésekkel. Ha a megfelelő összegekhez nem jut hozzá, a kenyérgyártás is leáll, a pékek képtelenek előlegezni a hitelt, mert nem rendelkeznek megfelelő lehetőségekkel.

[Bán] *Iparügyi miniszter:* ezzel kapcsolatban megemlíti, hogy a munkáság általános újabb fizetésrendezést igényel, és ha ez nem volna megoldható ugyanúgy, mint a legutóbbi félhavi segélyfolyósítás történt, karácsonyi segély címen kéri a szükségelt összegeket.

[Tildy] *Miniszterelnök:* a közellátási problémákkal összefüggésben rá kell mutatni arra, hogy a sajtó az árlavinához nagymértékben hozzájárul. Kiélezi az élelmiszerárakat, feltűnő módon közli, mintegy szenzációképpen. Ez

---

maradékalan támogatását javasolták: „A javaslat helyes, részünkről ragaszkodni kell hozzá. A pénzügyminiszter kell, hogy szabja meg [sic!] az egyes kiadások sorrendjét és időpontját, ezért vele előzetesen le kell tárgyalni minden pénzügyi természetű javaslatot.”

³⁵ Készpénz kikapcsolásával való elszámoláson alapuló követelés.

főképpen a vidéki bevásárlást veszélyezteti, mert az ottani eladók, akik egész más árakkal kalkulálnak a sajtóban közölt árakat követelik. Nagy híve a sajtószabadságnak, de az ilyen kilengéseknek gátat kell vetni. Helyesnek tartaná, ha a tájékoztatás[ügyi] miniszter még a mai napon felhívná a lapok figyelmét a gazdasági érdekekre, és amennyiben a lapok továbbra is vétenének az érintett szempontok ellen, úgy megfelelő szankciókat alkalmazna.

[Balla] *Tájékoztatásügyi miniszter*: a lapokat komolyan fogja figyelmeztetni a miniszterelnök által érintett irányban és kész megtorlást is alkalmazni.

[Tildy] *Miniszterelnök*: a gazdasági kérdéseket célszerűen, – az anyag nagy terjedelme miatt, – gazdasági minisztertanács³⁶ kell, hogy részleteiben megvitassa. A pénzügyminiszter által előterjesztett három javaslatot elfogadhatónak tartja.

Minisztertanács a pénzügyminiszter által előterjesztett javaslatokat és pedig „a közadók kezeléséről szóló egyes rendelkezések módosítása”, „a szolgálati és munkabérvizonyból származó jövedelmek adóztatása”, „a közadóknak adópengőben való meghatározása” – elfogadta.³⁷

19.

[Gordon] *Pénzügyminiszter*: A Szövetséges Ellenőrző Bizottság továbbította az angol misszió azon közlését, hogy az angol kormány kész a magyar kormánnyal tárgyalásba bocsátkozni az angol-magyar kereskedelmi és pénzügyi problémák megbeszélésére.³⁸ Az ezzel kapcsolatos javaslat szerint a) a Magyar Nemzeti Bank számlát nyit a Bank of England részére, b) a Bank of England számlát nyit a Magyar Nemzeti Bank részére. Mindkét számla font sterlingre szól és alszámlákra oszlik a résztvevő, sterling-blokkba tartozó államok szerint. Mindkét számlán megfelelő kezdőhitel nyitandó, hogy lehetővé tegye a várható külkereskedelem és átutalások megkezdését mindkét irányban. Oly hitelek és összegek, amelyek e két főszámlán halmozódnak fel, csak kölcsönösen a sterling-blokkba tartozó államok és Magyarország között használhatók fel. Mindkét részről a kereskedelem számára rendelkezésre álló cikkek jegyzéke a közeljövőben összeállítandó, sterlingben értékelve, mint a kereskedelmi kapcsolatok felvételére irányuló első lépés. Az Egyesült Angol Királysággal és a sterling-blokkba tartozó államokkal folytatott export és átutalások sterling összegének egy megállapított százaléka levonandó a háború előtti adósságok és az esetleges jóvátételek javára, mielőtt a Magyar Nemzeti Bank számlája meghiteleztenék. Mindaddig, míg állandó pengősterling árfolyam nem állapítható meg, a Magyar Nemzeti Bank felelős a

³⁶ Nem világos, hogy a miniszterelnök mire gondolt, hiszen gazdasági minisztertanácsi ülést a Tildy-kormány idején, ismereteink szerint már nem tartottak.

³⁷ Lásd e jkv. 28–30. sz. jegyzetét.

³⁸ A pénzügyminiszter szám nélküli előterjesztése a jegyzőkönyv mellett megtalálható. Szövege megegyezik a jegyzőkönyv következő mondatának a) pontjától a bekezdés végéig terjedő szövegével.

magyar exportőrök pengőben való kielégítéséért és a megfelelő pengőösszegek beszedéséért, amelyek a sterling-import fedezetét szolgálják; ami a sterling-területekről történő átutalásokat illeti, az árfolyam esetről-esetre állapítandó meg, vagy időről-időre, ahogy a körülmények megkívánják.

Az angol kormány kész bizonyos számlát is rendelkezésére bocsájtani a magyar kormánynak avégből, hogy Londonban [a] kiküldendő követség tartózkodási költségeit egy időre hitelezze. Ezzel szemben a magyar kormány részéről ő hajlandó felajánlani a Budapestre küldendő angol követség szükségleteinek azonos módon való előlegezését.

Minisztertanács a pénzügyminiszter bejelentését tudomásul vette.

20.

[Nagy I.] *Belügyminiszter*: előterjeszti a nemzetgyűlési választásokkal kapcsolatban 500 millió pengő póthitel igénybevételére vonatkozó javaslatát.³⁹

Minisztertanács a nemzetgyűlési választásokkal kapcsolatos költségekhez ötszázmillió pengő póthitel folyósításához hozzájárult.

21.

[Nagy I.] *Belügyminiszter*: előterjeszti a minisztérium részére gépkocsi-beszerezésekre szükséges 1300 millió pengő hitel engedélyezésére vonatkozó javaslatát. A kocsikra a svábkérdés közeli megoldásával kapcsolatban van szükség.⁴⁰

³⁹ A belügyminiszternek a jegyzőkönyv mellett megtalálható 7962/1945. Eln. számú előterjesztése utalt arra, hogy a „nemzetgyűlési választásokkal kapcsolatban az államkincstárt terhelő kiadások fedezésére az 1945. évi október 25-én tartott minisztertanács egyelőre 500 millió pengő felhasználását engedélyezte. A belügyminiszteri előterjesztéseket tartalmazó borítólapon e napirendi ponthoz az alábbi észrevételt tették: „Téves a hivatkozás, hogy az eredeti 500 millió pengőt egyelőre szavazta meg a minisztertanács, mert ezt mint kielégítő keretet jelölte meg. Az újabb 500 millió pengő 'póthitelhez' a pénzügyminiszter hozzájárult.”

A minisztertanács október 25-ei határozata nem ismeretes. A jegyzőkönyvek tanúsága szerint sem azon a napon, sem előtte, illetve utána 500 millió pengőnek a választási költségekre való biztosításáról nem tárgyaltak. A körözés útján jóváhagyott előterjesztések között sem szerepel. A határozat azonban nyilván valóban létezett, hiszen a Miniszterelnökség is tényként kezelte. Egyedül a szeptember 20-án tartott ülés (55. sz. jegyzőkönyv 54. napirendi pont) 80 millió pengőre vonatkozó döntése ismeretes ebben a vonatkozásban. Lásd DMB MT. JKV. B KÖTET, 256.

⁴⁰ A jegyzőkönyv mellett található 8254.eln/1945. BM sz. előterjesztés utalt arra, hogy az előző kormány korábban „hozzájárult ahhoz, hogy a közigazgatás reformjának végrehajtása, megszervezése, a rendőrség helyi szervei s a közigazgatási hatóságok működésének hatékonyabb helyszíni ellenőrzése, valamint az azonnali intézkedések megtétele érdekében” a belügyi tárca részére gépkocsikat szerezzenek be. Ezek a gépkocsik azonban „a hosszas és állandó használat” következtében annyira megrongálódtak, hogy már javításuk sem jelenthet kielégítő megoldást. Az igényelt póthitelből öt db „jó állapotban levő” személygépkocsit és egy tehergépkocsit szándékozott beszerezni a miniszter.

Az előterjesztésben a „svábkérdés” kifejezés semmilyen összefüggésben nem fordul elő.

Az előterjesztéseket tartalmazó borítólapon a Miniszterelnökség részéről megjegyezték, hogy az előterjesztés a pénzügyminiszter előzetes jóváhagyása nélkül került a minisztertanács elé.

Minisztertanács a Belügyminisztérium gépkocsi-beszerzéséhez szükséges egymilliárd-háromszázmillió pengő folyósításához hozzájárult.

22.

[Gordon] Pénzügyminiszter: bejelenti, hogy a tárgysorozaton szereplő előterjesztése már napirend előtti felszólalásában határozatot nyert, és így javaslatának külön tárgyalását nem kívánja.⁴¹

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.

23.

[Kovács] Földművelésügyi miniszter: előterjeszti a mezőgazdaság gépesítésére és a gazdasági gépek kijavítására szükséges 80 millió pengő hitelkérelmét.⁴²

Minisztertanács a mezőgazdaság gépesítésére és a gazdasági gépek kijavítására szükséges 80 millió pengő hitel folyósításához hozzájárult.

24.

[Kovács] Földművelésügyi miniszter: előterjeszti az állami tógazdaságok üzemének biztosítására szükséges 75 millió pengő hitelkérelmét.⁴³

Minisztertanács az állami tógazdaságok üzemének biztosítására szükséges hetvenötmillió pengő hitel folyósításához hozzájárult.

25.

[Kovács] Földművelésügyi miniszter: előterjeszti a lótenyésztéssel kapcsolatos teendők ellátására lótenyésztési felügyelői stb. állások szervezése, és a M. Kir. Méneskar megszüntetése tárgyában javaslatát. Ezzel kapcsolatban bejelenti, hogy a Honvédelmi Minisztériummal a javaslat már letárgyalást nyert és a honvédelmi miniszter az előterjesztéssel egyetért.⁴⁴

---

⁴¹ A minisztertanács ülésének tárgysorozatán a pénzügyminiszter egyetlen előterjesztése szerepelt „A minisztertanácsi pénzügyi vonatkozású javaslatok előfeltételeinek szabályozása” címmel. Lásd a 18. napirendi pontot, és az ahhoz kapcsolódó 25. jegyzetet.

⁴² A 150 426/I–3/1945. FM számú előterjesztés szerint a miniszter az igényelt hitelkeretből főként az újonnan földhöz juttatott földtulajdonosokat, illetve az ezek által alakított gépszövetkezeteket kívánta visszatérítendő kamatmentes állami kölcsönben részesíteni.

⁴³ A 44 635/VI.1./1945. FM sz. előterjesztés szerint a földreform során állami tulajdonba került tógazdaságok üzemi kiadásainak (lehalászás, ivadékszállítás és -telepítés, haltakarmány beszerzése stb.) fedezésére kellett az igényelt összeg. Az előterjesztés utalt arra is, hogy a haltenyésztésnek a fegyverszüneti szerződés 11. §-ában a Vörös Hadsereg ellátásával kapcsolatban rögzített kötelezettség teljesítése szempontjából is nagy jelentősége van. Hivatkozott továbbá arra is, hogy hasonló célra a minisztertanács az augusztus 16-ai ülésén (45. sz. jegyzőkönyv 36. napirendi pont) már engedélyezett 10 millió pengő rendkívüli hitelt. Lásd DMB MT. JKV. B KÖTET, 85.

⁴⁴ A földművelésügyi miniszter 123 000/1945. FM II/1. számú előterjesztése a jegyzőkönyv mellett megtalálható. A javaslat már az 1945. évi november 21-ei és a november 27-ei ülés napirendjén szerepelt.

[6] 73. 1945. december 5.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.

26.

[Bán] *Iparügyi miniszter*: előterjeszti Lányi Rezső MÁVAG műszaki segéd-tiszt szolgálatban való visszatartása tárgyában javaslatát.

Minisztertanács Lányi Rezső MÁVAG műszaki segéd-tiszt szolgálatban való visszatartásához hozzájárult.

27.

[Bán] *Iparügyi miniszter*: kéri a minisztertanács hozzájárulását a miniszterium tulajdonát képező Fő u. 68. sz. épület helyreállítási költségeire további 78 millió pengő folyósításához.⁴⁵

Minisztertanács az Iparügyi Minisztérium tulajdonát képező Fő utca 68. sz. épület helyreállítási költségeire további hetvennyolcmillió pengő folyósításához hozzájárult.

28.

[Bán] *Iparügyi miniszter*: kéri a miniszter[tanács] hozzájárulását a szak-szervezeti [munka]közvetítés költségvetésére 135 millió pengő hitel folyósításához.⁴⁶

---

rendjén is szerepelt, mint a 70. sz. jegyzőkönyv [63], illetve a 71. sz. jegyzőkönyv 64. napirendi pontja. Akkor azonban a társmiszterekkel való szükséges előzetes egyeztetés hiányában a napirendről levették.

A tervezett intézkedés legfőbb indoka az volt, hogy az ország lótenyésztési szolgálatát addig ellátó „Magyar Királyi Méneskar”-t mint katonai szervezetet, a változott viszonyok következtében tovább nem lehetett fenntartani, e feladat ellátására polgári szervezet kellett létrehozni. Az előterjesztés a szakigazgatási tennivalók ellátására lótenyésztési felügyelői, lótenyésztési ellenőri és fedeztetési állomásvezetői kar szervezését irányozta elő. Az e munkakörökbe kinevezendők a javaslat szerint a minisztérium létszámába tartoztak, tehát az apparátus fenntartása, beleértve a dologi kiadásokat is, a központi költségvetést terhelte. Ugyanakkor az országos fedezőmének ápolására és gondozására alkalmazott lóápoló-személyzet személyi és dologi kiadásait a törvényhatósági állattenyésztési alapokra hárította.

Lásd a 11 750/1945 ME sz. rendeletet, MK 1945. december 18., 203. sz.

⁴⁵ A jegyzőkönyv mellett megtalálható az iparügyi miniszter 74 287/IV/1./1945. IpM számú előterjesztése.

A volt Anyaghivatal Fő utca 68. sz. épületének az Iparügyi Minisztérium elhelyezését szolgáló helyreállításával korábban a minisztertanács az 1945. május 4-ei, az augusztus 31-ei és a november 21-ei ülésén foglalkozott. Lásd DMB MT. JKV. A KÖTET, 397. és B KÖTET, 166. oldal, illetve e kötetben a 70. sz. jegyzőkönyv [53] napirendi pontját.

⁴⁶ A jegyzőkönyv mellett az iparügyi miniszter előterjesztése nem található meg. Az előterjesztés – előzetes egyeztetés nélkül – már az 1945. november 27-ei ülésen is szerepelt (71. sz. jegyzőkönyv 13. napirendi pont). Akkor rövid vita után a miniszter levette a napirendről. Az ügy előzményére lásd még az 1945. évi augusztus 8-án tartott 43. ülés 44. napirendi pontját (DMB MT. JKV. B. KÖTET, 41–42.), valamint a 6490/1945. ME sz. rendeletet, MK 1945. augusztus 15., 103. sz.

Az előterjesztéseket tartalmazó borítólapon a Miniszterelnökség részéről az alábbi észrevételeket rögzítették: „Most is elleneznünk kell, mert ilyen megterhelésről az előterjesztés alkalmá-

[Tildy] *Miniszterelnök*: a javaslattal szemben pénzügyi kifogásai vannak. Az ilyen intézményeknek önmagukat kell ellátni, és a közvetítési díjat át kell hárítani a munkaadókra. A mostani javaslathoz való hozzájárulást már nem ellenzi, de a jövőben költségvetésnél az önfenntartást kéri alkalmazni.

[Bán] *Iparügyi miniszter*: a legsürgősebb szükségletekre 50 millió pengő is elegendő volna, míg a további összeg folyósítása a jövő esztendőre maradhat.

[Tildy] *Miniszterelnök*: a folyósítás részleteit az iparügyi miniszter tárgyalja le a pénzügyminiszterrel.

Minisztertanács a szakszervezeti közvetítés költségvetésére egyszázharmincötmillió pengő folyósításához hozzájárult.

29.

[Rónai] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter*: bejelenti, hogy a tárgysorozaton szereplő 1. számú előterjesztése körözés útján már elintéztést nyert, így azt a napirendről leveszi.⁴⁷

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.

30.

[Rónai] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát a magyar–lengyel árucseré-forgalmi egyezményrel kapcsolatban kiküldendő szakértői bizottság varsói utazása tárgyában.⁴⁸

---

val nem volt szó. Mivel azonban szociális kérdést érint, elvi szempontból át kell gondolni az ellenzést” „Eredetileg elleneztek, hogy a munkaközvetítés állami legyen. A minisztertanács elfogadta az előterjesztést, de akkor még nem számolt pénzügyi következményeivel. Le kell tárgyalni előbb a pénzügyminiszterrel, költségvetést kell adni, mert a közvetítőnek el kell, hogy saját magát tartsa [sic!]. A közvetítések után díjat szedhet. Ez benne is van a rendeletben, és a végrehajtási utasításban ezt ki kell emelni.”

⁴⁷ A minisztertanács előzetes napirendjén Pozsgay Gyula volt kereskedelem- és közlekedésügyi államtitkárnak a III. fizetési osztályba való kinevezése szerepelt. Az erre vonatkozó 20 098/1945. Eln. KSZM számú előterjesztés a jegyzőkönyv mellett megtalálható. Az előterjesztéseket tartalmazó borítólapon az alábbi megjegyzés olvasható: „Pártközi értekezlethez tartozik.” A rendelkezésünkre álló iratok szerint azonban a kérdést pártközi értekezleten nem tárgyalták.

Pozsgay Gyula (1907–1984) nyomdász, gépszedő. 1924-től volt a Szociáldemokrata Párt tagja, részt vett a nyomdász szakszervezet vezetőségének munkájában. 1944. december 1-jétől a pécsi nemzeti bizottság tagja, beválasztották az Ideiglenes Nemzetgyűlésbe és annak Politikai Bizottságába. 1944. december 23-tól a Kereskedelem- és Közlekedésügyi Minisztérium politikai államtitkára, majd 1945. december 6-tól 1947-ig a Kereskedelem- és Szövetkezetügyi Minisztérium adminisztratív államtitkára volt. A Peyer-csoport tagjaként kizárták a Szociáldemokrata Pártból. 1950-ben letartóztatták és életfogytiglani börtönbüntetésre ítélték. 1955-ben közkegyelemben részesült, majd rehabilitálták. 1956-ban részt vett az újra megalakult Szociáldemokrata Párt és a nyomdász szakszervezet vezetésében. 1962-ben tagja lett a Magyar Szocialista Munkáspártnak.

⁴⁸ A kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter 80 304/1945. KSZM Külkeresk. o. sz. előterjesztése megtalálható a december 18-i ülés jegyzőkönyve mellett. Akkor ugyanis Antall József újjáépítési miniszter javaslata alapján a kiutazó küldöttség összetételét módosították (75. sz. jkv. 16. napirendi pont).

[6] 73. 1945. december 5.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

31.

[*Rónai*] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter*: bejelenti, hogy a tárgysorozaton szereplő 3., 4. és 5. számú előterjesztéseit a napirendről leveszi.⁴⁹

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.

32.

[*Rónai*] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter*: előterjeszti a minisztérium részére szükséges gépjárművek beszerzési költségeire 600 millió pengő folyósítása iránti kérelmét.

Minisztertanács a Kereskedelem- és Szövetkezetügyi Minisztérium részére beszerzendő gépkocsik költségeire hatszázmillió pengő folyósításához hozzájárult.

33.

[*Keresztury*] *Vallás- és közoktatásügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát dr. Ráth Istvánnak a József Nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetemen leendő tiszteletbeli doktorrá avatása, illetőleg tiszteletbeli doktori címmel leendő kitüntetése iránt a Nemzeti Főtanácshoz leendő előterjesztés tárgyában.⁵⁰

Minisztertanács hozzájárult ahhoz, hogy dr. Ráth Istvánnak a József Nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetemen leendő tiszteletbeli doktorrá avatása iránt a Nemzeti Főtanácshoz előterjesztés tétessék.

⁴⁹ Az előterjesztéseket tartalmazó borítólapon rögzített tárgysorozat szerint a kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter 3. számú előterjesztése: „Kereskedelmi Munkabérvéleményező Bizottság felállítása”, míg a 4. sz. előterjesztése: „Munkabérszínvonal megállapító bizottsági rendelet kiegészítése”. – Ezek az előterjesztések már a november 27-ei ülés napirendjén is szerepeltek, azonban akkor is érdemi vita nélkül le kellett vennie a napirendről (71. sz. jegyzőkönyv 14. napirendi pont.) A miniszter 5. számú előterjesztése a borítólapon szerint: „A szövetkezeti miniszter hatásköre”, amely kérdést a minisztertanács már a november 27-i ülésen is tárgyalta (71. sz. jegyzőkönyv 18. napirendi pont). A jegyzőkönyv mellett megtalálható a Földművelésügyi Minisztérium Szövetkezeti ügyosztályának írásbeli véleménye, amelyet – az előterjesztéssel együtt – a 71. számú jegyzőkönyv után 71/d illetve a számú mellékletként közlünk. Lásd még: a 70. sz. jegyzőkönyv [99] napirendi pontját.

⁵⁰ A 75 986/1945. VKM V. úo. számú előterjesztés a jegyzőkönyv mellett megtalálható. Az indoklás szerint dr. Ráth István 1903-ban Hódmezővásárhelyen született. Középiskoláit a kolozsvári református kollégiumban végezte. 1921-ben Berlinben a Fogorvosi Főiskolán fogász doktori képesítést nyert. 1925 és 1933 között Romániában az olajiparban dolgozott és részt vett az olajkutatóban. 1941-ben Budapestre költözött és modern berendezésű szájsebészeti magánklinikát létesített. Közben külföldi cégek és a Hungária Vegyi- és Kohóművek megkeresésére német vegyipari termékeket helyettesítő készítményeket gyártó üzemet szervezett. A háború után hozzáállott a magyar vegyipar újjászervezéséhez, új telepek építéséhez. „... áprilistól a mai napig sikerült elérnie – folytatódik az előterjesztés –, hogy az ország egész vitaminszükségletét el tudják

34.

[Ries] Igazságügyminiszter: előterjeszti a rögtönbíráskodási eljárás szabályainak újabb módosítására vonatkozó javaslatát.⁵¹

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.

35.

[Ries] Igazságügyminiszter: előterjeszti a polgári peres és nem peres eljárások során kibocsátott hirdetmények közzétételére vonatkozó javaslatát.⁵²

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.

36.

[Ries] Igazságügyminiszter: előterjeszti a Magyar Főudvarnagyi Bíróság megszüntetésére vonatkozó javaslatát.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta azzal, hogy azt az igazságügyminiszter törvényjavaslat formájában, terjeszti a Nemzetgyűlés elé a januári ülészakban.⁵³

---

látni. Ezenkívül sorozatos új gyógyszerek gyártását kezdte el, magyar tudósok eljárásai alapján. Külföldi érdekeltségei, összeköttetései, valamint tervező és szervező munkája révén sikerült a gyártásokat annyira fokozni, hogy a hazai szükségleteket felülmúló mennyiségben A., B., C., D. és különféle kombinált vitaminkészítményekből jótételti számlára már külföldre is szállít. Az általa vezetett vállalat a közelmúltban elkezdte a fontos állatgyógyászati készítmények gyártását is. Elsősorban az eddig ismeretlen baromfipestis-vakcinát magyar tudósok eljárása alapján.”

⁵¹ A T. 2384/1945. IM sz. előterjesztés a következő általános indoklást tartalmazta: „Az utóbbi hónapokban bekövetkezett események megmutatták, hogy a bűnözés elleni küzdelemben egyelőre a demokratikus rendszer sem nélkülözheti a rögtönbíráskodás eszközeit. Az ideiglenes nemzeti kormány kénytelen volt ennek megfelelően több bűncselekményre rögtönbíráskodást hirdetni és nincs kizárva az, hogy a közeljövőben a rögtönítélő eljárásnak egyéb bűncselekményekre való kiterjesztésére is sor fog kerülni. Minthogy ehhez képest számolni kell azzal, hogy a rögtönbíráskodásra vonatkozó eljárási szabályok hosszabb ideig érvényesülnek, indokoltnak mutatkozik a rögtönbíráskodás eljárási szabályait tartalmazó 8020/1939. ME számú rendelet fogvatkozásainak és a gyakorlatban vitássá vált egyes rendelkezéseinek kijavítása, illetőleg megvilágítása. – Ezt a célt szolgálja a csatoltan bemutatott rendeletervezet.” Lásd a 11 800/1945. ME sz. rendeletet, MK 1945. december 13., 199. sz.

⁵² Az igazságügyminiszter T. 2272/1945. IM sz. előterjesztése – papírhiányra és egyéb takarékosági szempontokra hivatkozva – arra irányult, hogy a polgári peres és nem peres eljárás szabályait rögzítő 1925. évi VIII. tc. 50. §-ának előírásaitól eltérően a bíróságok vagy közjegyzők által kibocsátott hirdetményeket ne kelljen teljes terjedelmükben megjelentetni a hivatalos lapban, hanem csak azok lényegesebb adatait tartalmazó kivonatát. Lásd a 11 790/1945. ME sz. rendeletet, MK 1945. december 18., 203. sz.

⁵³ Az igazságügyminiszter T. 1917/1945. IM sz. előterjesztése többek között a következőket tartalmazta: „Az antidemokratikus intézményeknek az új Magyarország életéből való kiküszöbölése végett rendkívül fontosnak tartom a Magyar Főudvarnagyi Bíróság megszüntetését, még ha nem is kívánom kétségbe vonni, hogy annak gyakorlati szempontból nincsen a szélesebb népréteget érintő különösebb jelentősége, mert elvi okokból feltétlenül szükséges, hogy a letűnt rend-

[6] 73. 1945. december 5.

37.

[Ries] Igazságügyminiszter: előterjeszti a tartásdíj behajtására irányuló végrehajtási eljárás átmeneti módosítására vonatkozó javaslatát.⁵⁴

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.

38.

[Ries] Igazságügyminiszter: előterjeszti a közpénztárakban bűnügyi letétként kezelt külföldi fizetési eszközök beszolgáltatásáról szóló 9510/1945. ME sz. rendelet hatályon kívül helyezésére vonatkozó javaslatát.⁵⁵

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.

39.

[Ries] Igazságügyminiszter: a zsidókra vonatkozó hátrányos megkülönböztetést tartalmazó feljegyzéseknek a telekkönyvben való törlésére vonatkozó javaslatát előterjeszti.⁵⁶

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.

---

szer gyökeres átalakítására irányuló törekvések ebben a vonatkozásban is mielőbb megnyilvánuljanak. Ezt a célt szolgálja a mellékeltlen bemutatott törvényjavaslat.”

A Magyar Főudvarnagyi Bíróság a volt uralkodóház tagjai és egyes más kiváltságos személyek ügyeinek intézését szolgáló különbíróság volt. A törvénytervezet a bíróság megszüntetése után mindazon ügyeket, melyek eddig ennek hatáskörébe tartoztak, az általános hatásköri és illetékességi szabályok alkalmazásával a rendes bíróságokhoz utalta. A törvényjavaslatot az igazságügyminiszter 1946. január 25-én nyújtotta be a Nemzetgyűléshez, amely azt 1946. február 14-én tárgyalta és – kisebb módosítással – elfogadta. Lásd az 1946. évi IV. tc.-t.

⁵⁴ Az igazságügyminiszter T. 2037/1945. IM sz. előterjesztése a jegyzőkönyv mellett megtalálható. Lásd a 11 810/1945. ME sz. rendeletet, MK 1945. december 13., 199. sz.

⁵⁵ Az igazságügyminiszter előterjesztése szerint a hatályon kívül helyezendő rendelet ellentétes a kormánynak a Magyar Közlöny ugyanazon számában (1945. október 17., 153. sz.) megjelent 7160/1945. ME sz. rendeletével, amely a külföldi fizetési eszközöknek csupán kötelező bejelentését rendelte el, de beszolgáltatását nem. Lásd a 11 760/1945. ME sz. rendeletet, MK 1945. december 18., 203. sz.

A hatályon kívül helyezett rendeletet a minisztertanács az 1945. október 13-ai ülésén fogadta el (60. sz. jegyzőkönyv 2. napirendi pont). Lásd DMB МТ. ЖВ. В КОРТЕ, 364.

⁵⁶ Az igazságügyminiszter T. 2398/1945. IM sz. előterjesztése utalt arra, hogy a zsidók vagyonának bejelentése és zár alá vétele tárgyában kibocsátott 1600/1944. ME sz. rendeletet a 200/1945. ME sz. rendelet (MK 1945. március 17., 9. sz.) hatályon kívül helyezte, és így többek között elrendelte az annak 3. §/3/ bekezdése alapján eszközölt telekkönyvi bejegyzések törlését is, de csak abban az esetben, ha a telekkönyvi hatóság az aktuális bejegyzések eszközölése során észleli a jogellenes bejegyzés fennállását. A minisztertanács határozata alapján kibocsátott 11 830/1945. ME sz. rendelet (MK 1945. december 18., 203. sz.) a sérelmes telekkönyvi bejegyzések fokozatos kiküszöbölését rendelte el, anélkül azonban, hogy a telekkönyvi hatóságokat aránytalanul meg kívánta volna terhelni.

40.

[Ries] Igazságügyminiszter: bejelenti hogy a tárgysorozaton szereplő 7. számú előterjesztését, tekintettel arra, hogy a népjóléti miniszter nincs jelen, holott az előterjesztéshez hozzá kívánna szólni, a napirendről leveszi.⁵⁷

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.

41.

[Ries] Igazságügyminiszter: előterjeszti javaslatát dr. Kemény Gábor rendőrvezérőrnagy kártalanítása tárgyában.

[Gerő] Közlekedésügyi miniszter és

Szakasits államminiszter ellenzik a javaslat teljesítését, mert ez precedens volna számtalan hasonló kérelem előterjesztésére, a megfelelő költségvetési fedezet pedig hiányzik.

[Tildy] Miniszterelnök: a maga részéről is az előterjesztés ellen van.

Minisztertanács dr. Kemény Gábor rendőrvezérőrnagy kártalanítására vonatkozó javaslatot elutasította.⁵⁸

42.

Népjóléti miniszter képviselőjében Zsebők Zoltán államtitkár: előterjeszti javaslatát dr. Miskovszky Vilmos tiszti főorvosi kinevezése tárgyában a VI. fizetési osztályba.⁵⁹

---

⁵⁷ Az előterjesztéseket tartalmazó borítólapon szerint az igazságügyminiszter 7. számú előterjesztése „A zsidókra hátrányos megkülönböztetést tartalmazó jogszabályok folytán elvesztett ingóságok” ügyének rendezését célzó jogszabálytervezet volt. E kérdést korábban már tárgyalta a minisztertanács az 1945. október 24-ei ülésén (62. sz. jegyzőkönyv 59. napirendi pontja – az előterjesztést is közli: DMB МТ. ЖВ. В КӨТӨТ, 447. és 469–471.), illetve a november 27-ei ülésén (lásd a jelen kötetben a 71. sz. jegyzőkönyv 52. napirendi pontját). Az előterjesztéseket tartalmazó borítólapon a napirendi ponthoz a Miniszterelnökség részéről az alábbiakat rögzítették: „A népjóléti miniszter a már egyszer elfogadott rendeletet kifogásolja. A kifogás elvetendő, a rendeletet haladéktalanul meg kell jelentetni. A népjóléti [miniszter] azt akarja, hogy a pártok által megszerzett ingóságok ne legyenek visszakövetelhetők. Ez ellenkezik a magánjogunk szellemével.” Az ügy lezárását lásd a 78. sz. jegyzőkönyv [55] napirendi pontjában.

⁵⁸ A 24 223/1945. IM IV. sz. előterjesztés szerint dr. Kemény Gábor 1944 tavaszáig az államrendőrség budapesti főkapitánysága politikai osztályának helyettes vezetője volt. A német megszállás után szolgálatától visszavonult, a német hatóságokkal nem működött együtt, Szálasi Ferencre nem tett esküt. 1944 novemberében letartóztatták, Sopronkőhidára, majd Németországba szállították, ahonnan csak 1945 április végén szabadult. Közben a lakását teljesen kifosztották. November eleji értékelés szerint kára meghaladta a 43 millió pengőt. Ehhez képest az igazságügyminiszter a szocialista, antifasiszta vagy demokratikus magatartás miatt egyes személyeket ért hátrányok megszüntetése tárgyában kiadott 9590/1945. ME sz. rendelet 11. §-a alapján nyolcmillió pengő kártalanításban javasolta részesíteni.

⁵⁹ A 48 757/1945. NM V. o. sz. előterjesztés szerint Dr. Miskovszky Vilmos (1896–?) orvos. 1926-ban szerzett diplomát a Budapesti Tudományegyetem Orvosi karán. Miskolcon kórházi segédorvosként, városi tisztiorvosként (később tiszti főorvosként), illetve az OTI alkalmazásában körzeti kezelőorvosként dolgozott. A nyilas uralom alatt internálták, majd 1945 tavaszától ismét a miskolci városi tiszti főorvosi tisztséget töltötte be.

[6] 73. 1945. december 5.

Minisztertanács dr. Miskovszky Vilmos tisztifőorvosi kinevezéséhez a VI. fizetési osztályba hozzájárult.

43.

Népjóléti miniszter képviselőjében Zsebők Zoltán államtitkár előterjesztést tesz dr. Viola Györgynek az V. fizetési osztályban tiszti főorvosi kinevezése iránt.⁶⁰

Minisztertanács dr. Viola Györgynek az V. fizetési osztályba, tiszti főorvosi kinevezéséhez, hozzájárult.

44.

[Népjóléti miniszter képviselőjében] Dr. Zsebők Zoltán államtitkár: előterjeszti az állami alkalmazottak gyógyintézetének folyó évi helyreállítási költségeire szükséges 54 800 [ezer] pengő hitelkeret igénybevételére vonatkozó kérelmét.⁶¹

Minisztertanács az állami alkalmazottak gyógyintézetének folyó évi helyreállítási költségeihez szükséges ötvennégy millió nyolcszázezer pengő hitelkeret igénybevételéhez hozzájárult.

45.

[Népjóléti miniszter képviselőjében] Dr. Zsebők Zoltán államtitkár: előterjeszti az állami kórházak és egyéb közkórházak helyreállítására szükséges 25 millió pengő felhasználására vonatkozó kérelmét.⁶²

Minisztertanács az állami kórházak és egyéb közkórházak helyreállítási költségeire szükséges huszonöt millió pengő felhasználásához hozzájárult.

46.

[Népjóléti miniszter képviselőjében] Dr. Zsebők Zoltán államtitkár: előterjeszti Budapest és környékén fogyasztásra kerülő gyógy- és ásványvíz, forrástermék, szénsavval telített ásványvíz, szikvíz, üdítővíz, úgyszintén az itt el-

---

⁶⁰ A 48 764/1945. NM sz. előterjesztés szerint *Dr. Viola György* (1888–?) orvos. Diplomáját 1913-ban szerezte a budapesti tudományegyetemen. 1913-tól honvédorvos. 44 hónapos frontszolgálat után Szegedre került, ahol különböző beosztásokban dolgozott 1935-ig, amikor orvos alezredesként nyugdíjazták. A front átvonulása után, 1944 decemberében a polgármester felhívására elfoglalta az üresen álló városi tiszti főorvosi állást. E tisztségében kívánta megerősíteni és egyben magasabb fizetési osztályba sorolni a népjóléti miniszter.

⁶¹ A jegyzőkönyv mellett előterjesztés nem található, és más állagban sem sikerült felkutatni.

⁶² A jegyzőkönyv mellett megtalálható a népjóléti miniszter 72 548/1945. VIII. sz. előterjesztése. E szerint a kért összeget kamatmentes kölcsönként, 20 év alatt egyenlő részletekben való visszafizetés kötelezettsége mellett kívánta az érintett intézmények rendelkezésére bocsátani.

adott fürdőjegyek után fizetendő gyógyhelyi és üdülődíjakról szóló javaslatát.⁶³

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.

47.

[Népjóléti miniszter képviselőében] Dr. Zsebők Zoltán államtitkár a tárgyazonosításon nem szereplő, de igen sürgős néhány előterjesztést kíván még tenni.

Előterjeszti a hadi és polgári gondozottak ellátásával kapcsolatban ugyanannak az 50%-os segélynek a folyósítására javaslatát, mely összeget a köztisztviselők már meg is kaptak.

Minisztertanács hozzájárul ahhoz, hogy a hadi és polgári gondozottak ellátásával kapcsolatban az az 50%-os segély, mely a köztisztviselők részére már kifizetett számukra is folyósíttassék.⁶⁴

48.

[Népjóléti miniszter képviselőében] Dr. Zsebők Zoltán államtitkár: az 5136/1945. eln. számú kinevezési javaslatai közül csupán Gerő Ernőné személyére tesz a mai napon előterjesztést. Gerő Ernőné már a Nemzeti Segélynél oly értékes munkát fejtett ki, hogy javasolja a népjóléti minisztérium létszámába az V. fizetési osztályba miniszteri tanácsosi kinevezését.⁶⁵

Minisztertanács Gerő Ernőné sz[ületett] Fazekas Erzsébetnek az V. fizetési osztályba miniszteri tanácsossá való kinevezéséhez hozzájárult.

⁶³ A népjóléti miniszter 71 272/1945. NM számú előterjesztése jegyzőkönyv mellett megtalálható. Az előterjesztés, illetve az ennek alapján kibocsátott 11 850/1945. ME sz. rendelet (MK 1945. december 15., 201. sz.) egyrészt az 1934. évi XVII. törvénycikkkel létesített Budapesti Központi Gyógy- és Üdülőhelyi Bizottság illetékességét a Budapest-környéki gyógyvizekre és üdülőhelyekre is kiterjesztette, másrészt – az inflációra való tekintettel – a gyógyvizek kezelői, illetve az üdülőhelyek tulajdonosai által fizetendő díjakat nem fix összegben, hanem az eladott jegyek mindenkori árának 3%-ában határozta meg.

⁶⁴ A jegyzőkönyv mellett előterjesztés nem található. A népjóléti miniszternek a jegyzőkönyv mellett lerakott előterjesztései között található azonban egy egylapos feljegyzés, amely – nyilván előzetes szóbeli egyeztetés alapján – a Miniszterelnökségen készült „A népjóléti miniszter soron kívüli előterjesztései a mai minisztertanácsra” címmel. Ebben a fenti előterjesztéshez a Miniszterelnökségen az alábbi véleményt rögzítették: „Bár a pénzügy előzetes hozzájárulása hiányzik, azonban indokolt a segély, figyelemmel arra, hogy egyébként is a köztisztviselőkkel azonos elbánás alá esnek, és mert a segély voltaképpen burkolt fizetésemelés.” Az ügy előzményére lásd az ezen jegyzőkönyv 18. napirendi pontjához fűzött 18. sz. jegyzetet. Lásd továbbá a 11 720/1945. ME sz. rendeletet, MK 1945. december 8., 196. sz.

⁶⁵ Az 5136/1945. eln. számú előterjesztés megtalálható többek között a Miniszterelnökség iratanyagában (MOL XIX-A-1-j-IV. tétel) a 12 202/1945. számú aktában. Az előterjesztésben a miniszter Gerő Ernőné kinevezésén kívül három fogalmazó és öt segédhivatali alkalmazott kinevezésére tett javaslatot. A csak Gerő Ernőné kinevezésére vonatkozó 5319/1945. NM eln. sz. előterjesztés megtalálható a jegyzőkönyv mellett. Kinevezése után a szociális segélyezés megszer-

49.

[*Népjóléti miniszter képviselőjében*] Dr. Zsebők Zoltán államtitkár: előadja, hogy a múlt minisztertanácson az Országos Társadalombiztosító Intézetnél a baleseti biztosítási kárfedezés átmeneti szabályozása tárgyában elfogadott javaslatában az életbeléptető rendelkezés akként szól, hogy a kihirdetés napján lép hatályba. A Magyar Közlöny, hely hiánya miatt, csak késedelmesen tudja közzétenni a rendeletet. Amennyiben a hatálybalépés csak a közzététel napjával áll be, úgy az OTI-t mintegy 200 milliós pengő [sic!] kár érné. Javasolja, hogy a rendelet hatálybalépésének idejét a minisztertanácsi határozathozatal napjára módosíttassék [sic!].⁶⁶

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.

50.

[*Antall*] *Újjáépítési miniszter*: bejelenti, hogy a tárgysorozaton szereplő 1. számú előterjesztését a napirendről leveszi.⁶⁷

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.

51.

[*Gerő*] *Közlekedésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát a Nemzeti Szabadkikötő és Tengerhajózási Vállalat részére 2 db forgódaru beszerzésére 10 milli pengő hitel engedélyezése tárgyában.⁶⁸

Minisztertanács a Nemzeti Szabadkikötő és Tengerhajózási Vállalat részére 2 db forgódaru beszerzésére 10 milli pengő hitel folyósításához hozzájárult.

---

vezésébe és a társadalmi célú egyesületek ellenőrzésébe kívánták bevonni. Egyben kérték a jogi képesítés megszerzése alóli felmentés megadását.

Gerő Ernőné Fazekas Erzsébet (1900–1967) újságíró, pártmunkás, egyetemi oktató. A budapesti Iparművészeti Főiskolán, a párizsi Sorbonnon, majd a Szovjetunióban folytatott tanulmányokat. 1919 óta volt tagja a kommunista pártnak. 1919 őszén emigrált. Bécsi, romániai és párizsi tartózkodás után 1930-ban a Szovjetunióba költözött. Ott újságíróként, oktatóként tevékenykedett. Részt vett a spanyol polgárháborúban. 1943-tól a magyar hadifoglyok között végzett munkát, majd hazatérve 1945-ben a Nemzeti Segély központi titkára lett, és a gyermekvédelmi ügyeket irányította. 1949-ben a Tudományos Tanács titkára, 1950–1953 között a szegedi, 1953–1957 között pedig a budapesti tudományegyetem tanszékvezető egyetemi tanára volt.

⁶⁶ A 11 200/1945. ME számú rendeletről van szó, ezt azonban nem az előző, hanem az 1945. november 21-én tartott 70. ülésen, a [83] napirendi pont tárgyalása során fogadta el a minisztertanács.

⁶⁷ Az újjáépítési miniszter előterjesztését tartalmazó borítólapon szerint a tervezett előterjesztés tárgya: „A központi fűtőberendezések helyreállítása”. A borítóban a miniszter által javasolt rendelet tervezete is megtalálható. Ezt a tervezetet már a november 21-i ülésen (70. sz. jegyzőkönyv [89] napirendi pont) is tárgyalás nélkül levették a napirendről. Végül a december 18-i ülésen (75. sz. jegyzőkönyv [95] napirendi pont) tárgyaltak róla ismét és fogadták el.

⁶⁸ A jegyzőkönyv mellett levő 52 452/1945. II/3 KözlM számú előterjesztés szerint a [Magyar] Nemzeti Szabadkikötő és Tengerhajózási Vállalat 1942-ben a Roessemann-Harmatta gyárban két

52.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát a Ferenc Csatorna Rt. részére 680 000 pengő államkölcsön folyósítása tárgyában.⁶⁹

Miniszttertanács a Ferenc Csatorna Rt. részére hatszáznyolcvanezer pengő államkölcsön folyósításához hozzájárult.

53.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát a posta személyzet téli tüzelőanyag-ellátására 150 millió pengő kamatmentes kölcsön engedélyezése tárgyában.⁷⁰

Miniszttertanács a posta személyzet téli tüzelőanyag-ellátására 150 millió pengő kamatmentes kölcsön folyósításához hozzájárult.

54.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: az államvasúti alkalmazottak ruházati beszerzésére 100 millió pengő forgótőkekölcsön rendelkezésre bocsátása tárgyában kéri a miniszttertanács hozzájárulását.⁷¹

Miniszttertanács a magyar államvasúti alkalmazottak ruházati beszerzésére egymásmillió pengő forgótőkekölcsön rendelkezésre bocsátásához hozzájárult.

---

db három tonnás parti forgódarut rendelt és a megrendelés összegének 33%-át előlegként kifizette. A háborús események miatt azonban a daruk eddig nem készültek el. Az újabb tárgyalások során abban állapodtak meg, hogy a cég a korábban kifizetett előleget valorizált értékben a vételárba beszámítja. A kikötőnek a folyamatos üzemeléshez a darukra feltétlenül szüksége volt, annak ellenére, hogy a háború során tönkrement daruk egy részét már kijavították. Ezek ugyanis olyan súlyos sérüléseket szenvedtek, hogy javítás után is csak átmenetileg lehetett őket használni.

⁶⁹ A jegyzőkönyv mellett megtalálható a 39 671/1945. II/3. KözlM számú előterjesztés, amely szerint a részvénytársaság a hajózás szünetelése miatt a bevételeiből csak kis részben tudta fedezni kiadásait. Fennmaradása, működése azonban közérdek, ezért javasolta az államkölcsön rendelkezésre bocsátását.

⁷⁰ A közlekedésügyi miniszter 137 433/1945. A/2. számú előterjesztésének indoklása szerint a Magyar Posta mintegy 24 000 alkalmazottja a téli tüzelőt a nagyarányú áremelkedések miatt önjerejéből nem tudja beszerezni. Ezért a Posta azokon a helyeken, ahol a központosított beszerzés lehetséges, legalább a családos és kisgyermekes személyzet részére igyekszik beszerezni a szükséges tüzelőmennyiséget, hiszen nagyobb tételekben előnyösebb feltételekkel lehet vásárolni. Sőt a Posta erdőket vásárol és azokban a személyzet maga termeli ki a fát. Az alkalmazottak a részükre juttatott tüzelő ellenértékét 2–3 havi részletekben fogják visszatéríteni. Ehhez persze megfelelő tőkére van szükség, amivel a Posta nem rendelkezik

⁷¹ A 45 333/1945. II/1. KözlM előterjesztés szerint a népruházati akció keretében az iparügyi miniszter két részletben összesen 100 millió pengő értékű textilárut bocsátott az államvasúti alkalmazottak rendelkezésére, aminek vételárát haladéktalanul ki kell egyenlíteni. Az alkalmazottak azonban erre képtelenek, ezért kölcsönrel kívánnak rajtuk segíteni, amit két hónapon belül kell visszafizetniük. Az ügy sürgősségére való tekintettel egyébként a pénzügyminiszter a kért összeget már a miniszttertanács ülése előtt átutalta az államvasutak javára.

55.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: még néhány sürgős, a tárgysorozaton nem szereplő előterjesztést kíván tenni.

Előterjeszti a 12 462/1945. számú javaslatát dr. Bárdos Györgynek a VII. fizetési osztály 3. fokozatába miniszteri titkárrá való kinevezése tárgyában.⁷²

Minisztertanács dr. Bárdos György az állami rendszerű VII. fizetési osztály 3. fokozatába, miniszteri titkárrá leendő kinevezéséhez hozzájárult.

56.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát, mely szerint a magyarországi felrobbantott közúti hidak legsürgősebb helyreállítására vagy ideiglenes pótlására 4250 millió pengő póthitel igénybevételét kéri.⁷³

Minisztertanács a felrobbantott közúti hidak helyreállítási munkálataira négy milliárd-kettő[százötven]millió pengő póthitel igénybevételéhez hozzájárult.

57.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát a Buda és Pest közötti összeköttetés ideiglenes helyreállítási költségeire 2370 millió pengő póthitel igénybevétele tárgyában.⁷⁴

Minisztertanács a Buda és Pest közötti összeköttetés ideiglenes helyreállítási költségeire 2370 millió pengő póthitel igénybevételéhez hozzájárult.

---

⁷² A 12 462/1945. KözlM eln. sz. előterjesztés szerint *dr. Bárdos György* (1910–?) jogtudományi doktor, orosházi lakos az Élelmiszertermék Kiviteli Vállalat Kft., az orosházi Dénes és Eischler Baromfi- és Vadkiviteli Vállalat és más vállalatok vezetőjeként, majd 1945 folyamán történt megbízását követően ezen cégekhez kinevezett miniszteri biztосként dolgozott. Az e minőségében nyújtott teljesítménye alapján kívánta a miniszter átvenni őt a minisztérium létszámába.

⁷³ Az ügy előzményére lásd az 1945. november 21-ei ülés (70. sz. jegyzőkönyv) [71.] napirendi pontját és az ahhoz fűzött jegyzetet.

Az előterjesztés ugyanazoknak a feladatoknak a megvalósításához kért pótlólagos hitelkeretet, amelyekre már előzőleg négy alkalommal biztosított a minisztertanács elégségesnek tűnő fedezetet. Az újabb igényt azzal indokolta, hogy a nem egészen három héttel korábban készített előző költségelőirányzat óta a munkabérek 100%-kal, a fa és vasanyag árak pedig 300–400%-kal emelkedtek, „és az árak naponta, a munkabérek pedig úgyszólván hetente állandóan tovább emelkednek”.

⁷⁴ Az ügy előzményére lásd az 1945. november 21-ei ülés (70. sz. jegyzőkönyv) [70.] napirendi pontját és az ahhoz fűzött jegyzetet. Az előterjesztés ugyanazoknak a feladatoknak a megvalósításához kért pótlólagos hitelkeretet, amelyekre már előzőleg négy alkalommal biztosított a minisztertanács elégségesnek tűnő fedezetet. Az indoklás is azonos az előző napirendi ponthoz fűzött indoklással.

58.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát, mely szerint a vasútépítéssel kapcsolatos munkálatok prémium díjaira 918 millió pengő igénybevitelét kéri, és pedig a vasútépítő munkások részére 424 millió, a vontató munkások részére pedig 494 millió pengő igénybevitelét kéri.

Minisztertanács a vasútépítési munkálatokkal kapcsolatos prémiumok kiadásaira 918 millió pengő folyósításához hozzájárult.

59.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: előterjeszti a minisztérium beszerzési csoportja részére 500 000 pengő kamatmentes kölcsön igénybevitelére vonatkozó kérelmét.⁷⁵

Minisztertanács a közlekedésügyi minisztérium beszerzési csoportja részére 500 000 pengő kamatmentes kölcsön folyósításához hozzájárult.

60.

[Bárányos] *Közellátásügyi miniszter*: előterjeszti 355 777/1945. számú javaslatát lőttvad-felvásárlás céljaira négy milliárd pengő hitel biztosítása tárgyában. A kért összeg a lőtt vad mennyiség ellenértékéből három hónapon belül visszatérül és pedig teljes valorikus értékben, mert a folyósított hitel törlesztésére olyan mennyiségű lőtt vadat tartoznak leszállítani, mint amennyi vad a hitel folyósítás időpontjában a folyósított összegnek a megállapított hatósági nagykereskedői ár szerint megfelel.⁷⁶

Minisztertanács a lőttvad-nagykereskedők hitel ellátására 4 milliárd pengő hitel engedélyezéséhez hozzájárult.

61.

[Bárányos] *Közellátásügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát a tej- és tejtermékek árának megállapítása tárgyában.

---

⁷⁵ A 12 926/1945. KözlM eln. sz. előterjesztés tatalmát és a hozott határozatot a jegyzőkönyv tévesen rögzítette. Valójában a miniszter – utalással arra, hogy júliusban a minisztertanács már biztosított 500 000 pengőt a beszerzési csoport részére – 37 000 000 pengő kamatmentes kölcsönt kért, s az előterjesztéseket tartalmazó borítólapra vezetett kézírásos feljegyzés szerint a minisztertanács ezt az összeget adta meg.

⁷⁶ A közellátásügyi miniszter előterjesztése többek között a következő indoklást tartalmazta: A háborús pusztítások következtében állatállományunk annyira kipusztult, hogy az ország lakosságának legminimálisabb szükségletét sem tudom biztosítani. A vadászati lehetőségek megnyílasával módom van arra, hogy az előreláthatólag terítékre kerülő mintegy 500–600 000 darab nyúl, és 100–150 000 darab fácán húsból egyrészt a klinikák, kórházak és egészségügyi intézmények, másrészt pedig az iparközpontok munkásainak húselátását részben biztosíthassam.”

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁷⁷

62.

[*Bárános*] *Közellátásügyi miniszter*: bejelenti, hogy a rendőrség ellátása tekintetében ugyanolyan intézkedések történtek, mint a honvédség ellátásánál. Ezzel kapcsolatban megemlíti, hogy jelentős számú rendőrségi személyzet teljesít szolgálatot az egyes minisztériumoknál, holott annak szüksége már teljes mértékben nem fog fenn. A saját személye részére már nem kíván őréséget.

Dr. Balogh István: a Miniszterelnökség részéről át fog írni Budapest főkapitányának, hogy a rendőrszemélyzet őrésre való kiküldését szüntesse meg.

Minisztertanács a közellátásügyi miniszter bejelentéseit tudomásul vette. A miniszterek személyes őrzésének megszüntetéséhez hozzájárult.

63.

[*Tombor*] *Honvédelmi miniszter*: a honvédséggel kapcsolatban támadó cikkek jelentek meg egyes lapokban, és oly értelmű gyanúsítás történt, hogy a honvédelmi behívások egyes pártok, vagy tagjai ellen irányultak volna.⁷⁸ Az ilyen támadásokat a jövőben kiküszöbölni kívánja. A behívások előzménye az, hogy egy műszaki század felállítása vált szükségessé. Ehhez a Szövetséges Ellenőrző Bizottság is hozzájárult és a behívások ennek a századnak felállítási célját szolgálta.

[*Gerő*] *Közlekedésügyi miniszter*: a honvédelmi miniszter elődjével a minisztertanácson abban állapodtak meg, hogy a behívásokat a választás utáni időre halasztják el.⁷⁹ Azok a közlemények, amelyek felhívták a behívottakat arra, hogy ne jelentkezzenek, ennek a minisztertanácsi megállapodásnak adtak közhírt. Így tehát a közlemények nem voltak támadó jellegűek.

Rákosi Mátyás államminiszter: a honvédelmi miniszter tévesen van informálva. Voltak célzatos behívások, amelyek sem korban, sem foglalkozásban nem feleltek meg a műszaki század rendeltetésének. Jogos volt a lapok felhívása a bevonulás megtagadásával kapcsolatban, és a bevonulási rendelkezéstől utólag eltértek. Ahogy a választások befejeződtek, a közlemények is megszűntek. Nem lát szükségét arra, hogy elégtétel adassék.

[*Tildy*] *Miniszterelnök*: amennyiben a honvédelmi miniszternek az egyes lapok közleményeivel kapcsolatban az a kifogása, hogy a honvédelem érdekeit sértik, úgy a tájékoztatásügyi miniszter intézkedéseit vegye igénybe.

---

⁷⁷ Lásd a tej és tejtermékek ármegállapításának szabályozása tárgyában kiadott 11 680/1945. ME sz. rendeletet, MK 1945. december 15., 201. sz. A 24 092/1945. KM sz. előterjesztést a 73/d számú mellékletben közöljük.

⁷⁸ Lásd többek között a *Szabad Nép* 1945. október 30-i számának 3. oldalán megjelent cikket: SAS-behívóval és aknaszedéssel a kommunisták ellen. Vörös János ígér – Puskás százados cselekszik.

⁷⁹ A minisztertanácsi jegyzőkönyvek ilyen értelmű megállapodást nem tartalmaznak.

Minisztertanács a honvédelmi miniszter és a miniszterelnök bejelentését tudomásul vette.

Minisztertanács este 6 órakor ért véget.

K. m. f.

Bojta Ernő Béla

Tildy Zoltán

Géppel írt tisztázat a miniszterelnök és a jegyzőkönyvvezető sajátkezű aláírásával. Az ülésen valamennyi felsorolt miniszter, illetve Balogh István és Zsebők Zoltán államtitkár is részt vett, és a „Jelen voltak” felsorolás mellett a jegyzőkönyvet sajátkezű aláírásával látta el. A külügyminiszter a csehszlovák kormány képviselőivel Prágában folytatott tárgyalások miatt nem volt jelen, erről azonban az ülésen nem hangzott el tájékoztatás. A minisztert – a november 27-ei ülésen elhangzott bejelentés szerint – a miniszterelnök helyettesítette.

A jegyzőkönyv mellett megtalálható a 2., a 13–15., a 17–18., a 20–21., a 23–25., a 27., a 29., a 31–39., a 41–43., a 45–48., az 50–57. és az 58–62. számú napirendi pontokhoz tartozó előterjesztés.

[6] 73/a sz. melléklet (a [6] 73/18. napirendi ponthoz)

[Pénzügyminisztérium]

122 584/1945. szám

VII.

Minisztertanácsi előterjesztés

Tisztelettel bemutatom az igen tisztelt Minisztertanácsnak a közadók kezeléséről szóló egyes rendelkezések módosítása és kiegészítése tárgyában készült rendelet tervezetét.

A rendelettervezettel kapcsolatban tisztelettel a következőket adom elő:

Az államháztartás egyensúlyának biztosítására és az ország újjáépítésére irányuló törekvések csak abban az esetben valósíthatók meg, ha az ország minden egyes polgára hazafias áldozatkészséggel tesz eleget adófizetési kötelezettségének, és részt vesz a nehéz viszonyok által megkövetelt áldozatokban. A gyakorlati tapasztalatok szerint – sajnos – nagyon sokan vannak, akik ezekkel a szempontokkal nem törődve, fizetési kötelezettségeiknek nem tesznek eleget, jóllehet ez módjukban állana.

A pénzügyi közigazgatás munkájának eredményességét az adómorál nagymérvű leromlása hátrányosan befolyásolja, ezért olyan intézkedésekre van szükség, amelyek az adózókat fizetési kötelezettségeik teljesítésére rákényszerítik. Ezeket a kényszerrendszabályokat csak átmenetieknek kívánom tekinteni, illetőleg mindig csak az állandóan változó helyzetnek megfelelően, s a mindenkori viszonyokhoz mérten kívánom alkalmazni.

Ez a törekvésem azonban csak akkor lehet hatásos, ha a szükséges intézkedések sürgős megtételére adandó felhatalmazás azt számomra lehetővé teszi.

Az államháztartás érdekeinek a kellő biztosítását, s részben a változott viszonyoknak megfelelő adminisztrációs változások megvalósítását kívánja lehetővé tenni a tárgyalás alatt álló rendelettervezetben kért felhatalmazás.

A felhatalmazás a következőkre vonatkoznék:

1. az együttes adókezelés rendszerének és a közadók esedékességi időpontjának a szükséghez képest megváltoztatására,

2. egyes adónemeknél késedelmi kamat helyett az adópótlék bevezetésére, illetőleg a késedelmes fizetés esetében járó késedelmi kamat és adópótlék mértékének a mindenkori gazdasági helyzethez igazodó felemelésére vagy leszállítására,

3. az adóbehajtási illeték mértékének a végrehajtási költségek alakulásához mérten való megváltoztatására,

4. a terményben vagy más természetbeni szolgáltatásban lerovásra kerülő közadó behajtásával kapcsolatban a természetbeni lerovással összefüggő különleges anyagi és eljárási szabályok megállapítására,

5. a közadó kezelési jogszabályokban meglévő értékhatároknak a szükséghez képest leendő felemelésére vagy leszállítására.

A kért felhatalmazás a közadók kezeléséről szóló 1927. évi 600/PM számú hivatalos összeállítás 163. §-ának a módosítását, illetőleg kiegészítését jelentené, amennyiben abban eddig csak az előbbi 5. pontban meghatározott esetre volt a pénzügyminiszternek felhatalmazása. A tervezet tehát annak a kereteit bővítené ki a fennebbi 1–4. pontokban ismertetett körre adandó felhatalmazással.

A tervezett rendelkezések részleteiben való indokolására áttérve, tisztelettel a következőket adom elő:

Ad 1. Az együttesen kezelt közadók s egyéb visszatérő más közadók (pl. illeték-egyenérték stb.) negyedévi részletekben, más közadók pedig a jelenlegi jogszabályok szerint a fizetési meghagyás vagy az adóív kézbesítésétől, avagy a vonatkozó kivetési lajstrom közszemlére kitételének utolsó napját követő 15 napnál hosszabb idő alatt esedékesek. Az esedékességi időpontoknak ilyen hosszú időpontokban megállapítása a múltban helyes lehetett ugyan, de nem felel meg a mai időkben szinte napról-napra változó gazdasági helyzetnek. Az adózókat ugyanis ez arra ösztönzi, hogy fizetési kötelezettségeiknek minél későbbi időpontban tegyenek eleget, s ezzel a maguk javára kihasználják a pénz értékcsökkenésében időközben bekövetkezett változásokat. Ezeknek a hosszú esedékességi időpontoknak a jelenlegi helyzetben fenntartása ennél fogva tág teret nyit az adózók spekulációs törekvéseinek megvalósítására, s viszont az állam, valamint az adóztatási joggal felruházott egyes közületek az időközben tovább csökkenő vásárlóerejű pengővel tehetnek eleget fizetési kötelezettségeiknek. E hátrányos helyzetet csökkenteni lehetne azáltal, ha rövidebb tartamú esedékesség megállapításával az adók gyorsabb befolyása lehetővé válnék.

Az esedékességi időpontoknak, s ezzel egyidejűleg az együttes adókezelés rendszerének átmeneti megváltoztatása lehetővé tenné továbbá, hogy egyfelől egyes olyan újabban bevezetett közadók is bevonhatók legyenek az együttes kezelésbe, amelyek negyedévnél rövidebb idő alatt esedékesek, másfelől az együttes kezelésből kivonassanak, illetőleg külön kezelésbe vétessenek egyes olyan közadók, pl. az általános kereseti adó és társulati adó, valamint a jövedelemadó és ezek járulékai, amelyek a folyó évi jövedelem adóztatására való áttérés következtében beállott szerkezeti változások miatt az együttes kezelés mai rendszerébe nehezen illeszthetők be.

Ad 2. Az adóbefizetési eredmények gyengesége világosan mutatja, hogy az adózók fizetési kötelezettségeiknek nem tesznek eleget. A jelenlegi pénzbőség mellett a fizetési képesség emelkedését általában fel kell tételezni, azonban az adózók jelentékeny részéből a fizetési készség hiányzik.

Ha tehát az adózók a jelenlegi gazdasági helyzethez mérten általában nem elviselhetetlen terhet jelentő adók megfizetése alól az ország érdekeinek teljes figyelmen kívül hagyásával szabadulni akarnak s a kormányzatnak az államháztartás egyensúlyának lehető biztosítására irányuló törekvéseit nem támogatják, elkerülhetetlen, hogy az adózók olyan eszközökkel kényszeríttessenek a fizetésre, amely a késedelmeskedésből rájuk nézve előállt előnyöket megszünteti vagy legalább is csökkenti. Ebből az okból célravezetőnek tartanám, hogy a késedelmi kamat, illetőleg az adópótlék mértéke a jelenlegi évi 12, illetőleg havi 1%-ról a mindenkori áralakuláshoz igazodó mértékben a kért felhatalmazás alapján felemelhető vagy leszállítható legyen. Ez egyrészt alkalmas lehet a kincstárt ért károsodások ellensúlyozására, másrészt az adózókra is fizetésre ösztönző hatással lenne.

A késedelmi kamat, illetőleg az adópótlék mérvének felemelésére szükség van, illetőleg arra szükség lehet a pengő értékállandóságának (valorizálásának) biztosítására irányuló rendelkezések kiadása esetében is, mert pl. az ez idő szerint bevezetni kívánt hitelpengő a pénzérték visszamenőleges valorizálását lehetővé nem teszi, így a múltból fennálló adótartozások késedelmes fizetéséből a kincstárt ért hátrányt nem küszöböli ki.

Arra az esetre számítva, hogy szükséges lehet a jelenleg évi 12%-os késedelmi kamatnak nagyobb mértékben leendő felemelése, ezért a felemelendő mérvre tekintettel a késedelmi kamat megjelölés helyett az adópótlék elnevezésű járulékra térnének át azoknál a közadóknál is, amelyeknél az adópótlék a késedelmes fizetés esetére eddig még bevezetve nem volt. Ez az elnevezés egyben kihangsúlyozná azt a célt is, hogy a kormányzat a késedelmes fizetőknél a pengő értékcsökkenésére számító spekulációs szándékot ellensúlyozni kívánja.

Ad 3. Az adóbehajtási illeték jelenleg 3%, ha a zálogolást foganatosították, s további 5%, ha az árverést megkísérelték vagy megtartották. Ez a jelenlegi körülmények között szintén alacsony. A felemelést az adófizetési készség fokozásán kívül az indokolja, hogy az adóbehajtási illeték fejében befolyt összeg a község (város) házi pénztárát illeti, amely ebből fedezi az összes végrehaj-

[6] 73. 1945. december 5.

tási költségeket. A végrehajtással járó költségeket azonban a nyomtatványok árának, a szállítási és egyéb kiadásoknak emelkedése következtében az adó-behajtási illetékből befolyó jövedelmek nem fedezik, s a község/város ennél-fogva a végrehajtási teendők ellátására ráfizet.

Ad 4. A búzaföldadó bevezetésével, s esetleg a jövőben bevezetendő egyéb természetbeni szolgáltatások esetében az eddig pénzben járó közadók behaj-tására vonatkozó rendelkezések egy része nem alkalmazható, ezért szüksé-ges a természetbeni lerovással összefüggő anyagi és eljárási szabályok némi módosítása.

Ad 5. A közadók kezelésére vonatkozó jogszabályokban foglalt értékhatárok-nak a szükséghez képest módosítására a pénzügyminiszternek – mint már fennebb is említettem – a múltban is volt felhatalmazása. Az erre vonatkozó rendelkezést ezúttal sem kívánom módosítani, s annak tárgyalása csupán formai okokból vált szükségessé, minthogy a közadók kezeléséről szóló 1927. évi 600/PM számú hivatalos összeállításnak a felhatalmazást magában fog-laló 163. §-ában – jogszabály-szerkesztési szempontból – a legcélszerűbben megoldható az 1–4. pontok alatt meghatározott kérdésekre vonatkozó felha-talmazást tartalmazó rendelkezés beillesztése.

A fentebb előadottakból kitűnőleg a szóbanlevő felhatalmazások egy részé-nek kérését az teszi indokolttá, hogy a pénzügyminiszternek egy olyan jog-szabály álljon rendelkezésére, amelynek alapján a mai gazdasági élethez igazodó gyorsasággal megtehesse azokat az intézkedéseket, amelyek a köz-adóbevételek fokozására szükségesek, a kért felhatalmazások más részének viszont az az oka, hogy a közadókra vonatkozó szabályok keretében – jogsza-bály-alkotási szempontból – célszerűen legyenek megoldhatók azok az átme-neti módosítások, amelyeket a jelenlegi gazdasági helyzetből kifolyólag kell megtenni.

Tisztelettel kérem ennélfogva az igen tisztelt Minisztertanácsot, hogy a szóbanlevő rendelettervezetet elfogadni s annak kiadásához és kihirdetésé-hez hozzájárulni méltóztassák.

Budapest, 1945. évi december hó 5.

Hitelesítem:
Budapest, 1945. december 5.
[Olvashatatlan aláírás]
min. irodafőigazgató h.

Gordon Ferenc s. k.
pénzügyminiszter

XIX-A-83-a. 74. sz. jegyzőkönyv. Pénzügyminiszter előterjesztései.
Géppel írt tisztázat stencil eljárással készült másolata. A kiadmányt hitelesítő irodafő-igazgató neve mellett a „Magyar Pénzügyminisztérium” szövegű gumibélyegző eredeti lenyomata található. Az előterjesztés első oldalának jobb felső sarkába kék írónnal a kö-vetkezőket írták: „Min. tan. elé. Bojta át. Úr. Ér. [egy olvashatatlan szó] XII. 6.” Azaz a re-ndelet kiadásáról határozó minisztertanácsi ülés után egy nappal érkezett!

[6] 73/b sz. melléklet (a [6] 73/18. napirendi ponthoz)

[Pénzügyminisztérium]

122 945/1945. szám

VII.

Minisztertanácsi előterjesztés

Tisztelettel bemutatom a mélyen tisztelt Minisztertanácsnak a szolgálati és munkabérvizonyból származó jövedelmek adóztatása tárgyában készült rendelet tervezetét.

A rendeletben foglaltakkal kapcsolatban a következőket adom elő:

A pengő vásárló erejének csökkenése, s az ezzel kapcsolatban bekövetkezett fizetés- és munkabéremelések az alkalmazottak kereseti adója és állami pótdóója együttes kulcsának ismételt megváltoztatását tették szükségessé. A munkabérek, illetőleg a szolgálati illetmények összegének gyakori változása a munkaadókra súlyos adminisztrációs terheket is ró, amit csak fokoz a szolgálati és munkabérvizonyból származó jövedelem jövedelemadójának, és az ez úton járó állami pótdóónak a 7630/1945. ME számú rendelet szerint történő lerovása.

A rendelet gyakorlati végrehajtása során felmerült nehézségek szükségessé tették a munkabérek, illetőleg szolgálati illetmények után járó alkalmazottak kereseti adója és jövedelemadója, valamint ezek állami pótdóója lerovási kérdésének olyan elrendezését, amely feleslegessé teszi a bérek és fizetések változása esetében az adókulcs változtatását, és amely a minimumra csökkenti a munkaadóra hárult azt az adminisztrációt, amelynek következménye volt az eddig érvényben levő jogszabályokban az adóösszegek befizetésére megállapított hosszabb határidő is.

A rendeletben foglaltak szerint a szolgálati és munkabérvizonyból származó jövedelmek után az alkalmazottak kereseti adóját és jövedelemadóját, valamint ezek állami pótlékait együtt kell leróni. A jövedelemadó kiszámítása, illetőleg lerovása szempontjából a munkavállalónak esetleg egyéb forrásból származó jövedelmei figyelmen kívül maradnak, s ennek következtében azok elkülönítve kerülnek adózás alá.

Az adó összegének kiszámítása szempontjából a munkavállalók két főcsoportba soroztatnak. Az első főcsoportba tartoznak mindazok az alkalmazottak, akik szolgálati illetményüket, illetőleg munkabérüket valamely kollektív (tarifális) szerződés alapján kapják. Ebbe a csoportba tartoznak tehát az összes fizikai munkások, a nem értelmiségi munkakörben foglalkoztatott egyéb alkalmazottak, valamint az értelmiségi munkakörben alkalmazottaknak az a csoportja, akiknek szolgálati járandósága nem haladja meg a kollektív szerződések szerint megállapított legmagasabb illetményt.

A második főcsoportba tartoznak a kollektív (tarifális) szerződések hatálya alá nem tartozó értelmiségi és fizikai munkát végző alkalmazottak. Az e csoportba tartozó munkavállalók a folyó évi október hó 21. napjától kezdve

járó heti vagy havi munkabér, illetőleg szolgálati illetmény alapján öt adóosztályba soroztatnak. Az osztályba sorozást a munkabér, illetőleg szolgálati illetmény összegében bekövetkező változás – kivéve az előlépés, kinevezés vagy nyugdíjazás folytán később bekövetkező változást – nem érinti. Ez azt jelenti, hogy pl. az I. adóosztályba sorozott járandóságok értékhatára, amennyiben a munkabérek és fizetések összege – a kollektív szerződésekkel összhangban – november hó 1-jétől, illetőleg 4-étől az érdekelt alkalmazottaknál 100%-kal felemeltetett volna, már 240 000 pengőre emelkedett.

Az egyes adóosztályokra megállapított adókulcsok az alkalmazottak kereseti adójának és a jövedelemadónak progresszivitását figyelembe véve természetesen ugyancsak progresszívek. Az első főcsoport és a második főcsoport első adóosztályába tartozó munkavállalók járandóságai után az adókulcsot egyformán 10%-ban javasolom megállapítani. Az adókulcs megállapításával kapcsolatban rá kell mutatnom arra, hogy a kollektív szerződések a munkabérek és fizetések után járó alkalmazottak kereseti adóját és legtöbb esetben annak jövedelemadóját is a munkáltatókra hárították át. Ilyen körülmények között a munkások és alkalmazottak nettó béreket, illetve illetményeket kapnak, s ezek az adók őket nem terhelik. Ez a körülmény teszi indokolttá az eddig túlságosan rétegződött adókulcsoknak összébb-vonását s egyben azt, hogy a 10%-os kezdő kulcs alapján az alkalmazottaknak olyan csoportjai után is jövedelemadót kap az állam, akiknek munkabére, illetve illetménye eddig nem esett jövedelemadó alá.

A munkáltatókra háruló ezt a terhet azonban nemcsak lényegesen ellensúlyozza, de az esetek túlnyomó részében ki is egyenlíti az a körülmény, hogy a munkáltatókra nézve teljesen megszűnik az a teher, amelyet rájuk nézve az alkalmazottak kereseti adójával és a jövedelemadóval kapcsolatos adminisztrációs munka jelentett. Országos viszonylatban nagyon sok alkalmazott szabadul fel egy – a munkáltatókra nézve improduktív – munka alól, akiknek munkaerejét hasznosabb célok szolgálatába lehet állítani.

Abból a célból, hogy a munkáltatók részére a folyó évi január hó 1-jétől október 21. napjáig terjedő időre kifizetett munkabérek és szolgálati illetmények után járó jövedelemadó kiszámítását és lerovását megkönnyítsem, az említett időre kifizetett járandóságok után globálisan 10%-os adó lerovása iránt intézkedem. Ez az intézkedés feleslegessé teszi azt, hogy a munkaadók visszamenőleg egyénenként mutassák ki alkalmazottaikat s az ezek részére kifizetett járandóságokkal kapcsolatban a 7630/1945. ME számú rendelet 2. §-ának végrehajtása tárgyában kiadott utasításban foglaltaknak megfelelő nehézkes eljárással számítsák ki a jövedelemadót és annak állami pótlékát.

Az előadottak alapján tisztelettel kérem a mélyen tisztelt Minisztertanácsot, hogy a bemutatott rendelet kiadásához hozzájárulni méltóztassék.

Budapest, 1945. december 5.

Gordon Ferenc s. k.
pénzügyminiszter

Hitelesítem:

B[uda]pest, 1945. december 5.

[Olvashatatlan aláírás]

min. irodafőigazgató h.

XIX-A-83-a. 74. sz. jegyzőkönyv. Pénzügyminiszter előterjesztései.
Géppel írt tisztázat stencil eljárással készült másolata. A kiadmányt hitelesítő irodafőigazgató neve mellett a „Magyar Pénzügyminisztérium” szövegű gumibélyegző eredeti lenyomata található. Az előterjesztés első oldalának jobb felső sarkába kék írónnal a következőket írták: „Min. tan. elé. Bojta át. Úr. Érk. [egy olvashatatlan szó] XII. 6.” Azaz a rendelet kiadásáról határozó minisztertanácsi ülés után egy nappal érkezett!

[6] 73 / c sz. melléklet (a [6] 73 / 18. napirendi ponthoz)

[Pénzügyminisztérium]

123 050/1945. szám

VII.

Minisztertanácsi előterjesztés
a közadóknak adópengőben meghatározása tárgyában.

Tisztelettel bemutatom az igen tisztelt Minisztertanácsnak a közadóknak adópengőben meghatározásáról készült rendelet tervezetét.

A rendelettervezet egyik láncszemét alkotja a kormányzat részéről az államháztartás és általában az adóztatási joggal felruházott különböző közületek (vármegyék, városok, községek, kamarák stb.) háztartási egyensúlyának helyreállítására irányuló törekvések megvalósítása érdekében kiadni szándékolt intézkedéseknek.

A rendelet ezt a célt a közadók értékállandóságának biztosítása által kívánja elérni, s ennek érdekében bevezetni az adópengőt, mint a változó áralakuláshoz igazodó számolási értéket. Ehhez képest a rendelet kimondja, hogy az 1946. év január hó 1. napjától kezdődően a közadókat adópengőben kell megállapítani, illetőleg a jelzett időpontban már fennálló közadókat – egy pengőt (aranypengőt) egy adópengővel egyenlőnek véve – adópengőben meghatározottnak kell tekinteni, az adópengőben meghatározott közadót pedig, a pengőérték törvényes fizetési eszközeiben, a pengőnek és az adópengőnek a fizetés időpontjában érvényes értékviszonya szerint kell megfizetni.

Az 1946. évi január hó 1. napját követő időben az adópengőnek a pengőérték törvényes fizetési eszközeihez való mindenkori értékviszonyát a pengő vásárlóerejében bekövetkező változásoknak megfelelően az Országos Árindex Megállapító Bizottság állapítaná meg. A pengő és adópengő értékviszonyának megállapításában a kötött és szabad árakat a mindenkori piaci érvényesülési arányuknak megfelelően kell figyelembe venni.

Az előadottakból kitűnőleg a rendelet lényegében valorizációt nem jelent

ugyan, mert a pengő vásárlóerejében bekövetkezett változásokat visszamenőleg nem érvényesíti, mégis az 1946. évi január hó 1. napját követő időben a pengő értékcsökkenése tekintetében előálló változások káros következményeit az államháztartás jövedelmét alkotó közadók értékállandóságának biztosítása útján a lehetőség szerint kiküszöböli.

A szóbanlevő kérdés rendezését kizárólag ebből a szempontból tekintve, látszólag az lenne a leghelyesebb megoldás, ha az adópengő rendszere a rendelet megjelentetésének időpontjával vezetettnek be, s ezáltal lehetővé válnék, hogy a pengő vásárlóerejének az év végéig előrelátható további csökkenése következtében az államkincstárt a közadóbevételeknél további károsodás ne érje.

E szempont érvényesítését azonban megnehezíti az a körülmény, hogy a rendelet annak megjelentetése napjától az ország területének nagyobb részében – a jelenlegi postai szállítási nehézségek miatt – egyfelől a gyakorlatban tényleg alkalmazást nem nyerhetne, másfelől annak azonnali alkalmazásánál nagyobb zavarok mutatkoznának annak következtében is, mert az adóhatóságok alsó fokú szerveinél, a községi előjáróságoknál (városi adóhivataloknál) alkalmazott kisebb képesítésű és kevésbé szakképzett közegek részére a rendeletnek, illetőleg végrehajtási utasításnak alapos áttanulmányozását, s a közadók nyilvántartására és könyvelésére szolgáló főkönyvekben, naplókban s egyéb adóügyi iratokban keresztülvezetendő változtatásokat megnehezítené.

A rendeletnek a jelzett időponttal való életbeléptetése esetében az említett nehézségek és zavarok nem következhetnek be, illetőleg ez még azzal a külön előnnyel is jár, hogy az új számolási érték bevezetésének kezdőpontja egybeesik a naptári év kezdetével s így az új rendszer zökkenésmentes alkalmazását ez a tény is elősegíti.

A rendelet megjelentetése és hatálybalépése között mutatkozó több mint háromhetes időköz egyben módot is nyújt az adózóknak, hogy hátralékaikat a jelenlegi pengőértékben rendezhessék. Ha az adózók ezt a lehetőséget nagyobb mértékben kihasználnák, ez azzal az előnnyel is járna, hogy egyfelől a kincstár kényszerintézkedések nélkül egyszerre nagyobb adóbevételhez jutna, másfelől megszabadulna a hátralékoknak a következő évre felfektetendő új főkönyvekbe átvitelével és nyilvántartásával járó adminisztratív terhektől.

A pengő és adópengő értékviszonyát kifejező egyenértéket egyébként a Magyar Közlönyben kell közzétenni a közzétételt követő nappal érvényes hatállyal, s annak az adózók minél szélesebb körében ismertetése végett közzölné azt a rádió, de az arra vonatkozó hirdetményt kifüggesztenék az összes postahivatalok is.

Megemlíteni kívánom azt is, hogy az adópengő a közadókon kívül kiterjedne még a házbérekre is. Bár a magánjogi címen fennálló követeléseket, illetőleg tartozásokat – azok kérdésének később kiadandó külön jogszabály útján rendezésére tekintettel – a rendelet szabályozási körébe bevonni nem kívánta,

mégis a rendelet hatályának a közadókra azonos módon a lakbérekre kiterjesztését mellőzni nem lehetett, annál a szoros kapcsolatnál fogva, amely az egyébként továbbra is rögzített összegű lakberek és a házadónak és járulékaiknak, valamint a rendkívüli épületjavítási hozzájárulásnak jelenlegi kivétési módja, illetőleg kiegyenlítése tekintetében fennáll. Az a rendelkezés azonban, hogy a házadó alá eső béreket az 1946. évi január hó 1. napjától adópengőben meghatározottnak kell tekinteni, a lakberek összegét csak annyiban érinti, hogy az adópengőben meghatározott lakbéreket a jövőben ugyancsak a pengő és adópengő értékviszonyában beálló változásnak megfelelő egyenérték alkalmazásával kell megfizetni.

Az előadottak alapján tisztelettel kérem az igen tisztelt Minisztertanácsot, hogy a rendeletervezetet elfogadni, s annak megtörténte után a rendelet megjelentetésére felhatalmazni méltóztassék.

Budapest, 1945. évi december 5.

Gordon Ferenc s. k.
pénzügyminiszter

Hitelesítem:

Budapest, 1945. évi december 5.

[Olvashatatlan aláírás]

miniszteri irodafőigazgató

XIX-A-83-a. 74. sz. jegyzőkönyv. Pénzügyminiszter előterjesztései.

Géppel írt tisztázat stencil eljárással készült másolata. A kiadmányt hitelesítő irodafőigazgató neve mellett a „Magyar Pénzügyminisztérium” szövegű gumibélyegző eredeti lenyomata található. Az előterjesztés első oldalának jobb felső sarkába kék írónnal a következőket írták: „Min. tan. elé. Bojta át. Úr. Ér. [egy olvashatatlan szó] XII. 6.” Azaz a rendelet kiadásáról határozó minisztertanácsi ülés után egy nappal érkezett!

[6] 73/d sz. melléklet (a [6] 73/61. napirendi ponthoz)

Magyar Közellátásügyi Miniszter

24 092/1945.

IX. szám.

Minisztertanácsi előterjesztés

I.

Tisztelettel kérem a Minisztertanács hozzájárulását, hogy a szabadforgalmú tej és tejtermékek árának szabályozása tárgyában készített és idezárt rendeletervezetet, mint a kormány rendeletét kiadhassam.

II.

A tej és tejtermékek ára jelenleg csak arra a mennyiségre van megállapítva, amelyet a gazdálkodók a tehenenkénti kivetés alapján kötelesek beszállítani. Az e fölött forgalomba hozott, ún. „szabad” tejnél a termelők érdekeinek megvédésére a Tejtermelők és Tejszövetkezetek Országos Szövetsége hivatali elődöm hozzájárulásával a vaj budapesti irányárát bizottság útján megállapította és a tejparosok a szabadforgalmú tejért ez irányár 3%-át voltak kötelesek a termelőknek fizetni.

A szabad-tejjel kapcsolatosan kiépített rendszer azonban a jelenlegi viszonyoknak már nem felel meg, mert a bizottság által megállapított irányár túllépése büntetést von maga után, másrészt a termelők sincsenek kellően megvédve, miután számukra csupán a vaj irányárának megfelelő tejár kerül kifizetésre, annak ellenére, hogy a tejüzemek nagy része ennél magasabb árat érvényesít. Hátránya a jelenlegi rendszernek az is, hogy a kötött és a szabadforgalmú tej ára közötti rés a fokozatosan felemelt irányárak mellett állandóan tágul.

A rendelettervezet a kérdést abban a formában kívánja megoldani, hogy a köteles részen felül beszállított tej és tejtermékek árának szabad alakulását megszünteti, és annak irányítására Tejár Megállapító Bizottságot hoz létre. A bizottság jóváhagyással időszakonként megállapítaná a szabadforgalmú tej legalacsonyabb termelői, továbbá a tej és tejtermékek legmagasabb fogyasztói árát, amelynek túllépése, illetve a termelői árnál annak alulkínálása büntetendő cselekményt jelentene.

A bizottság ármegállapítási jogát előzetes jóváhagyásomtól kívánom függővé tenni, annak érdekében, hogy a munkabérszínvonalnál nagyobb mértékű emelkedésnek ezzel lehetőség szerint határt szabhassak.

A szabad forgalmú tej árának kötetlen alakulása a termelőknél csak kisebb mértékben jelentkezett, és annak hasznát elsősorban a tejvállalatok élvezték.

A megkötöttség révén bizonyos fokig a gazdák felé is jelentkező korlátozást azzal kívánom kiegyenlíteni, hogy a bizottság által a szabadforgalmú tejjel megállapítandó termelői ár egyharmad része képezné a kötöttforgalmú tej árát. Erre a bizonyos fokig automatikus áralakulásra a tejnél a többi mezőgazdasági termékhez viszonyítva fokozott szükség van, miután itt a napon-ta megismétlődő termelésre való tekintettel az általános áralakulással jobban lépést kell tartani, mint az egyéb beszállítandó mezőgazdasági termékekénél.

E rendszerrel megszűnik a szabad és kötöttforgalmú tejár közötti aránytalan árrés, a termelők részére a szabadforgalmú tejnél is biztosítani tudom a legalacsonyabb termelői ár kifizetését, a fogyasztókat pedig a gazdasági rendőrség segítségével meg tudom védeni, hogy a termelői árral arányban nem álló, igen magas tej- és tejtermékek alakuljanak ki, azonkívül az általános árhelyzettel józan korlátok között lépést tartó tejszárak a beszállítást is sikeresebbé teszik. A tejszáraknak ugyanis csupán az egyéb mezőgazda-

[6] 73. 1945. december 5.

sági terményekkel együtt történő árváltoztatása – a beszolgáltatás egyéb súlyos akadályaival együtt (szállítási nehézségek, tehenek igazása, a helyi hatóságoknak a rendeletekkel ellentétes intézkedései stb.) – oda vezetett, hogy míg a rendelkezésre álló tejmennyiség júliustól augusztus második feléig napi 100 000 literről 240 000 literre emelkedett, azóta a nagymértékben növekedő drágaság közben elmaradó tejárak mellett rohamosan csökkent, és ma már csak napi 100 000 liter alá esett [sic!]. A rendelkezésre álló tejmennyiség további csökkenésének megakadályozása, illetőleg a beszolgáltatás előmozdítása érdekében – a forgalmi rendelkezések végrehajtásának szorgalmazása mellett – a tervbe vett intézkedések is szükségeseknek mutatkoznak.

Budapest, 1945. évi december hó 4-én.

dr. Bárányos s. k.

A kiadmány hitelül:
dr. Sopronyi Dánielné
miniszteri irodaigazgató

Géppel írt tisztázat stencil eljárással készült másolata. A kiadmányt hitelesítő irodaigazgató neve mellett a „Magyar Közellátásügyi Minisztérium” szövegű gumibélyegző eredeti lenyomata található.

[7] 74.

JEGYZŐKÖNYV

az 1945. évi december hó 10-én délelőtt 11 órakor
Tildy Zoltán elnöklete alatt tartott minisztertanácsról

Jelen voltak:

<i>Rákosi Mátyás</i> államminiszter	<i>Dr. Ries István</i> igazságügyminiszter
<i>Szakasits Árpád</i> államminiszter	<i>Tombor Jenő</i> honvédelmi miniszter
<i>Dobi István</i> államminiszter	<i>Dr. Molnár Erik</i> népjóléti miniszter
<i>Gyöngyösi János</i> külügyminiszter	képviselőtében <i>dr. Zsebők Zoltán</i>
<i>Nagy Imre</i> belügyminiszter	államtitkár
<i>Gordon Ferenc</i> pénzügyminiszter	<i>Bárányos Károly</i> közellátásügyi
<i>Kovács Béla</i> földművelésügyi	miniszter
miniszter képviselőtében	<i>Antall József</i> újjáépítési miniszter
<i>Donáth Ferenc</i> államtitkár	képviselőtében <i>Adorján János</i>
<i>Bán Antal</i> iparügyi miniszter	államtitkár
képviselőtében <i>Mistéth Endre</i>	<i>Gerő Ernő</i> közlekedésügyi miniszter
államtitkár	<i>Balla Antal</i> tájékoztatásügyi miniszter
<i>Rónai Sándor</i> kereskedelem- és	<i>Dr. Balogh István</i> miniszterelnökségi
szövetkezetügyi miniszter	politikai államtitkár
képviselőtében <i>dr. Dulin Jenő</i>	<i>Dr. Bojta Ernő Béla</i> miniszterelnök-
államtitkár	ségi adminisztratív államtitkár,
<i>Dr. Keresztury Dezső</i> vallás- és	a minisztertanács jegyzője
közoktatásügyi miniszter	

1.

[Tildy] Miniszterelnök: megnyitja a minisztertanács ülését. Üdvözlí a megjelenteket és felkéri dr. Balogh István miniszterelnökségi államtitkárt a miniszterelnöki bejelentések előterjesztésére.

2.

Dr. Balogh István: előterjeszti a Szövetséges Ellenőrző Bizottság Magyar Gazdasági Hivatalának 1240/1945. GH számú kérelmét rendkívüli költségek fedezésére szükséges 10 milliárd P folyósítása tárgyában.¹

---

¹ A jegyzőkönyv mellett megtalálható előterjesztés szerint a kért összegből 6 milliárd pengőt a SZEB által igényelt élelmiszerek beszerzésére, míg 4 milliárd pengőt az amerikai katonai misszió által használatba vett Astoria szálló felszerelésére és berendezésére kívántak felhasználni.

Minisztertanács a Szövetséges Ellenőrző Bizottság magyar Gazdasági Hivatala által fedezendő rendkívüli költségekre tízmilliárd pengő hitelkeret engedélyezéséhez hozzájárult.

3.

Dr. Balogh István: előterjeszti a Fővárosi Közmunkák Tanácsa elnökének hitelkérelmét. A pénzügyminiszter 170 millió pengő kölcsön engedélyezéséhez járult hozzá. Javasolja ezen összeg folyósítását.

Minisztertanács a Fővárosi Közmunkák Tanácsa részére egyszázhetvenmillió pengő kölcsön folyósításához hozzájárult.

4.

Dr. Balogh István: előterjeszti javaslatát a keletről hazatérő hadifoglyok ellátásának, a Hazahozatali Kormánybiztosság hatáskörébe való utalása tárgyában.

Népjóléti miniszter [képviselőben dr. Zsebők Zoltán államtitkár]: a keletről hazatérő hadifoglyok ellátása és az ezzel kapcsolatos mindennemű intézkedés rendkívül súlyos problémát jelent, úgy, hogy egy külön szerv kell erre a célra. Korábban az ugyanezen kérdésben tartott tárcaközi értekezlet azonos álláspontot foglalt el és most még folyamatban vannak az ezzel kapcsolatos megbeszélések. Legalábbis szükséges, hogy a kormánybiztosságnál külön személy foglalkozzék a keletről jövő foglyok gondozásával, mert egész más természetű nehézségek állanak elő, mint a nyugatról érkező hadifoglyokkal összefüggésben. A népjóléti miniszternek kifejezett álláspontját képviseli ezzel a hozzászólással.

Dr. Balogh István: kéri a minisztertanácsot, hogy az eredeti javaslat mellett foglaljon állást. A nyugatról jövő hadifoglyok létszáma csökken és így a kormánybiztosság adminisztrációjának megfelelő lehetősége van a keletről jövők ügyeinek intézésére. Az természetes, hogy alkalmas ügyosztály lesz erre a célra kiépítve, de annak nincs értelme, hogy azonos tárgykörű kérdések külön szervek hatáskörébe tartozzanak. Jelenleg a keleti hadifoglyok ügyeinek nincs gazdája.

[Tildy] Miniszterelnök: az a helyes megoldás, ha a kormánybiztos felügyelete alatt, a kormánybiztosság keretén belül kerül a kérdés elintézésre, és így egységesen intézendőnek tartja úgy a keletről mint a nyugatról hazatérő hadifoglyok ügyeit.

Népjóléti miniszter [képviselőben dr. Zsebők Zoltán államtitkár]: amennyiben a minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárul, úgy a kormánybiztosság keretén belül felállítandó szerv vezetőjének személye kérdésében, szükségesnek tartja a népjóléti miniszter meghallgatását is. Főként azért, mert helyszínen megtárgyalandó problémák is vannak.

Dr. Balogh István: módja van a népjóléti miniszternek tájékoztatnia a kormánybiztost.

Minisztertanács a keletről hazatérő hadifoglyok ügyeit a Hazahozatali Kormánybiztosság hatáskörébe utalta.²

5.

Dr. Balogh István: előterjeszti a Gazdasági Főtanács főttkári hivatalának személyi és dologi kiadásaira folyósítandó 40 millió pengő hitel iránti kérelmét. A pénzügyminiszter a hitel engedélyezéséhez hozzájárult.

Minisztertanács a Gazdasági Főtanács főttkári hivatalának szervezésével kapcsolatos költségekre negyvenmillió pengő folyósításához hozzájárult.

6.

Dr. Balogh István: ismerteti a vallás- és közoktatásügyi miniszter 80 963/1945. számú javaslatát, amelyben a Debreceni Tudományegyetem Hittudományi karán üresedésben lévő „Bibliai vallástörténet és segédtudományai” című tanszékre az egyetemi tanács által jelölt dr. Pákozdy László Márton egyetemi nyilvános rendkívüli tanári kinevezésének a miniszterelnökhöz teendő előterjesztéséhez kér felhatalmazást.

Minisztertanács dr. Pákozdy László Mártonnak a „bibliai vallástörténet és segédtudományai” című tanszékre, a Debreceni Tudományegyetem Hittudományi karán egyetemi nyilvános rendkívüli tanári kinevezéséhez hozzájárult.³

---

² A Hazahozatali Kormánybiztosság létesítéséről a minisztertanács az 1945. augusztus 31-ei ülésén határozott (48. sz. jegyzőkönyv 4. napirendi pont). A kormánybiztosság létesítésével kapcsolatos, dr. Zsebők Zoltán államtitkár által említett értekezlet anyaga megtalálható: XIX-A-1-j-1945-III-7492. szám alatt. A Millók Sándor kormánybiztosnak és helyettesének kinevezéséről szóló közlemény megjelent a MK 1945. szeptember 5-i számában. (Vö. DMB МТ. ЖВ. В КӨТЕТ, 156.) A kormánybiztosság feladatkörét pontosan meghatározó rendeletet azonban nem tettek közzé. A jegyzőkönyv mellett található, a Miniszterelnökségen 1945. december 6-án 11 654/1945. szám alatt iktatott, aláírás nélküli előterjesztés tényként hivatkozik arra, hogy a Keletről, illetve Nyugatról hazatérő hadifoglyok ügyével két külön szerv foglalkozik, és ez a „szétválasztás sok nehézséget támasztott”. A kérdés mögött politikai megfontolás lehetett: a szovjet vezetők szívesebben látták volna, ha a Szovjetunióból hazatérő hadifoglyok ügye valamely kommunista irányítás alatt működő minisztériumhoz tartozik.

³ *Dr. Pákozdy László Márton* (1910–1993) református (az előterjesztés szerint görögkeleti!) lelkész, egyetemi tanár, a nyelvtudományok doktora. Tanulmányait Debrecenben, majd különböző német egyetemeken végezte. 1945-től a debreceni egyetemen a vallástörténet rendkívüli, majd rendes tanára. 1951-től 1983-ban történt nyugdíjazásáig a debreceni, majd a budapesti Református Teológiai Akadémia tanára. Szerepet játszott a kommunista állam és a református egyház közötti kapcsolatok rendezésében, illetve fenntartásában. Jelentős szakirodalmi munkásságot fejtett ki.

7.

Dr. Balogh István: előterjeszti a Miniszterelnökség részére egy gépkocsi beszerzési költségeire 400 millió pengő hitelkérelmét, amelyhez a pénzügyminiszter 8439/1945. szám alatt előzetesen hozzájárult.

Minisztertanács, a Miniszterelnökség részére, egy gépkocsi beszerzési költségeire négyszázmillió pengő hitel folyósításához hozzájárult.

8.

Dr. Balogh István: előterjeszti a Legfőbb Állami Számvevőszék tehergépkocsi vásárlása céljaira szükséges 20 000 000 P póthitel iránti kérelmét, amelyhez a pénzügyminiszter előzetesen hozzájárult.

Minisztertanács a Legfőbb Állami Számvevőszék tehergépkocsi vásárlásához húszmillió pengő póthitel folyósításához hozzájárult.

9.

Dr. Balogh István: a kormány elhatározott álláspontja az, hogy az UNR[R]A-hoz kíván segítségért fordulni. A miniszterelnök ezt már a Nemzetgyűlésen tartott beszédében is érintette. A miniszterelnök a legsürgősebben a miniszterelnök-helyettesekkel egyetértőleg összeállítja a memorandum szövegét és eljuttatja az illetékes tényezőkhöz. Elvi döntést kér.

Minisztertanács a miniszterelnök bejelentését tudomásul vette és az előterjesztéshez hozzájárult.⁴

10.

[Tildy] Miniszterelnök: [a] belügyminisztert sürgősen kéri azon bárók, mulatók és fényűző üzemek [jegyzékének] összeállítására, amelyek jelenleg is a súlyos gazdasági viszonyokkal ellentétben szinte provokációt jelentenek a

---

⁴ Dálnoki Miklós Béla miniszterelnök – az Országos Gazdasági Tanács kezdeményezése nyomán – 1945. október 16-án fordult a SZEB elnökéhez azzal a kéréssel, hogy tekintettel a nehéz élelmezési helyzetre a SZEB tegye magáévá és tolmácsolja az illetékesek felé azt az igényt, hogy az UNRRA szervezet tevékenysége Magyarországra is kiterjesztessék. A levél másolatát Arthur Schönfeldnek, az USA magyarországi képviselőjének is átadták. Vorosilov marsall azonban november elején azt közölte, hogy a SZEB elnökeként nem illetékes a kérés továbbítására, és azzal közvetlenül az amerikai kormányt kell megkeresni. (Egyes adatok szerint a kommunista párt pusztán azért ellenezte, hogy a magyar kormány az ENSZ szervezetéhez forduljon, mert attól tartott, hogy ezáltal kapcsolatokat építhet a nyugati hatalmak felé. Vö. HAAS, 2000. 104–106.) November 3-án a magyar kormány ismételten eljuttatta kérését Arthur Schönfeldhez, az USA magyarországi képviselőjéhez, aki azt minden bizonnyal továbbította az UNRRA vezetőihez. A további lépések megtételéhez volt szüksége a miniszterelnöknek a minisztertanács felhatalmazására, tekintettel az időközben lezajlott kormányváltásra is. (A további fejleményekre lásd a 78. sz. jegyzőkönyv [71] napirendi pontját.)

UNRRA = United Nations Relief and Rehabilitation Administration – Egyesült Nemzetek Segélyező és Újjáépítési Hivatala.

[7] 74. 1945. december 10.

nagy tömegek előtt. Az a kívánalma, hogy ezeket a helyiségeket 24 órán belül a belügyminiszter most már véglegesen zárassa be, és a készleteiket foglalja le.

[Nagy I.] *Belügyminiszter*: egyetért a miniszterelnök javaslatával és ennek megfelelően fog intézkedni.

Minisztertanács a miniszterelnök előterjesztéséhez hozzájárult.⁵

11.

[Gordon] *Pénzügyminiszter*: az 1., 2. és 4. folyószám alatti előterjesztéseit a folyó hó 5. napján tartott minisztertanács elvileg elfogadta, a rendeletek a Magyar Közlönyben meg is jelentek, és így a tárgysorozatról ezen javaslatait leveszi.⁶

Minisztertanács a pénzügyminiszter bejelentését tudomásul vette.

12.

[Gordon] *Pénzügyminiszter*: előterjeszti a szolgálattételre kötelezett nyugdíjasok díjazásának újabb megállapítása tárgyában javaslatát.⁷

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.

⁵ A Szövetséges Ellenőrző Bizottság több alkalommal szorgalmazta a bárók, mulatók stb. működésének korlátozását. Valószínűleg ez indította a miniszterelnököt a fenti intézkedések kezdeményezésére.

⁶ Lásd a 73. sz. jegyzőkönyv 18. napirendi pontját, valamint a 73/a, b és c sz. mellékletet.

⁷ A 16 538/1945. PM II./illetmény/számú előterjesztés emlékeztetett arra, hogy az 5600/1940. ME számú rendelet értelmében, amennyiben a szolgálat érdeke megkívánta, a nyugdíjas közszolgálati alkalmazott szolgálatteljesítésre volt kötelezhető. A háborús viszonyok által kiváltott kényszerintézkedés fenntartása továbbra is indokolt – folytatódott az előterjesztés –, hiszen egyrészt sok olyan közigazgatási feladat van, amely csak átmenetinek tekinthető, másrészt az államkincstár szempontjából a nyugdíjasok alkalmazása jelentős megtakarítást eredményez azáltal, hogy utánuk nyugdíjállulékot nem kell fizetni. Ugyanakkor méltánytalan, hogy a szolgálattételre kötelezett nyugdíjasok illetményét utoljára az 1945. május 5-én megjelent 800/1945. ME rendelet (MK 1945. május 5., 22. sz.) állapította meg, miközben a közszolgálati illetményeket és nyugellátásokat azóta hat alkalommal emelték. Ezért ennek figyelembevételével a szolgálattételre kötelezett nyugdíjasok díjazását egységesen az alábbiak szerint kívánta megállapítani (pengő/hó):

A megemelt díjazás folyósításának kezdő időpontja	Főiskolai képesítéshez kötött állásból nyugdíjazott	Középiskolai érettségihez kötött állásból nyugdíjazott	Középiskola négyosztályának elvégzéséhez kötött állásból nyugdíjazott	Egyéb közszolgálati alkalmazott
Szeptember 1-től	7 000	5 500	4 000	2 500
Október 1-től	10 000	8 000	6 000	4 000
Október 15-től	20 000	16 000	12 000	8 000
Október 21-től	40 000	32 000	24 000	16 000
November 1-től	80 000	64 000	48 000	32 000

Lásd a 11 900/1945. ME sz. rendeletet, MK 1945. december 18., 203. sz.

13.

[Gordon] Pénzügyminiszter: előterjeszti javaslatát a Magyar–Szovjet Külforgalmi Rt. részére biztosított adó- és illetékkedvezmények tárgyában, azaz, hogy a kedvezményeket egyévi időtartamra kívánja biztosítani.⁸

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.

14.

[Gordon] Pénzügyminiszter: engedélyt kér arra, hogy tárgysorozaton nem szereplő azon javaslatát előterjessze, amelyben a közalkalmazottak illetményeinek folyósítása tárgyában kiadott 18/1945. ME sz. rendelet hatályon kívül helyezését kéri.⁹

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.

[15] 16.

Iparügyi miniszter [képviselőtében Mistéth Endre államtitkár]: bejelenti, hogy a tárgysorozaton 1. folyószám alatt szereplő javaslatát, miután a pénzügyminiszterrel még letárgyalva nincs, napirendről leveszi.¹⁰

Minisztertanács az iparügyi miniszter bejelentését tudomásul vette.

---

⁸ A Magyar–Szovjet Külforgalmi Rt. alapításáról a minisztertanács 1945. szeptember 20-án határozott (55. sz. jegyzőkönyv 15. napirendi pont – lásd DMB MT. JKV. B KÖTET, 244–245. és 261–263.). A vállalat 75%-ban a magyar állam, 25%-ban pedig a Magyar Nemzeti Bank tulajdonában állt. A vállalat kizárólagos jogot kapott a Szovjetunióval létrejövő bárminemű kereskedelmi áruszállítások lebonyolítására. A jegyzőkönyvben foglaltakkal ellentétben az előterjesztéshez mellékelt rendelettervezetben és a megjelent rendeletben egyaránt öt évre (és nem egy évre szóló) kedvezmény szerepel. Lásd a 12 270/1945. ME sz. rendeletet, MK 1945. december 28., 210. sz.

⁹ A Magyar Közlöny 1945. január 5-i (első!) számában megjelent 18/1945. ME rendelet – a rendkívüli viszonyokra való tekintettel – akként intézkedett, hogy a vármegyék, illetve a törvényhatósági jogú városok az alkalmazásukban álló tisztviselők és alkalmazottak illetményeinek kifizetésén felül a törvényhatóságuk területén alkalmazott állami tisztviselők és egyéb alkalmazottak (pl. tanárok, tanítók), valamint a nyugellátásban részesülők illetményeinek, illetve járandóságainak kifizetéséről is gondoskodjanak. Ezt a rendelkezést kívánta most visszavonni, miután az illetmények kifizetésére hivatott állami szervek ismét az ország egész területére kiterjedő hatáskörrel működtek.

Lásd a 900/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. február 7., 31. sz.

¹⁰ A jegyzőkönyv mellett az iparügyi miniszter előterjesztéseit tartalmazó borítólapon 1. sorszám alatt a következő tárgy olvasható: „Az iparvállalatok újraindítására 10 milliárd pengő engedélyezése”. Ugyanezen a borítólapon a Miniszterelnökség részéről az alábbi észrevételt rögzítették: „A pénzügyminiszter hozzájárulása hiányzik ugyan, de telefonon beszéltem Gordon miniszter úrral, aki a tárgysorozatba való felvételhez hozzájárult és utólag fogja a feltételeket az iparügyi miniszterrel megbeszélni.”

[7] 74. 1945. december 10.

[16] 17.

Iparügyi miniszter [képviselőtében Mistéth Endre államtitkár]: előterjeszti javaslatát Kerner Antal és Cseszkó Jenő MÁVAG-alkalmazottak kinevezése tárgyában.¹¹

Minisztertanács Kerner Antal és Cseszkó Jenő MÁVAG-alkalmazottak kinevezéséhez hozzájárult, – Kerner Antal képesítésének meglétét a 1150/1945. ME számú rendelet 2. §-ának 2. bekezdése körében elengedte.

[17] 18.

Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter [képviselőtében dr. Dulin Jenő államtitkár]: előterjeszti javaslatát a [Magyar] Külkereskedelmi Igazgatóság bukaresti [kirendeltségének] szervezésére 18 millió pengő hitel folyósítása iránt.¹²

Minisztertanács a [Magyar] Külkereskedelmi Igazgatóság bukaresti [kirendeltségének] szervezésére tizennyolcmillió pengő hitel folyósításához hozzájárult.

[18] 19.

Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter [képviselőtében dr. Dulin Jenő államtitkár]: bejelenti, hogy a közlekedésügyi miniszter pót-tárgysorozataként szereplő 3., 4. és 5. alatti tételek a szétválasztás folytán a kereskedelem- és szövetkezetügyi minisztériumhoz tartoznak. Ezért előterjeszti javaslatát Pintér Ernő volt külkereskedelmi aligazgató özvegye részére kegydíj folyósítása iránt. A pénzügyminiszter a kegydíj folyósításához 30 464/1945. III. szám alatt hozzájárult.¹³

---

¹¹ A jegyzőkönyv mellett megtalálható az iparügyi miniszter 95 004/II/6/1945. IpM számú előterjesztése. Kerner Antalt az állami rendszerű VI. fizetési osztály 3. fokozatába főfelügyelővé, Cseszkó Jenőt pedig a IX. fizetési osztály 3. fokozatába intézővé kívánta kinevezni. A hivatkozott rendelet szerint, ha a betöltendő álláshoz főiskolai végzettség kellett, csak a minisztertanács adhatott felmentést annak megléte alól. Ezzel szemben Kerner Antal például mindössze 6 elemít és a tanonciskola 4 osztályát végezte el.

Kerner Antal (1893–1947) vas- és fémesztergályos, szociáldemokrata politikus. 1907-ben lépett a Diósgyőri Vas- és Acélgyár szolgálatába. 1944-ben szociáldemokrata programmal Diósgyőr képviselője lett az Ideiglenes Nemzetgyűlésben. Megalakulásától tagja volt a Miskolci Nemzeti Bizottságnak. 1944 decemberétől 1945 nyaráig a diósgyőri üzemi bizottság elnöke. 1945 közepén a vállalat vezérigazgató-helyettesévé és szociális igazgatóvá nevezték ki.

Cseszkó Jenő (1905–?) kovács szakmunkás, szociáldemokrata párttag. 1939 óta állt a MÁVAG szolgálatában.

¹² A jegyzőkönyv pontatlanul fogalmazott szövegét a melléte található 82 458/1945. II. KSzM sz. előterjesztés alapján egészítettem ki.

¹³ A 12 030/1945. KKM Eln. számú előterjesztés szerint néhai *Pintér Ernő* mint szerződéses alkalmazott 1929-től 1944. március 19-ig állt a volt Külkereskedelmi Hivatal szolgálatában. 1943–44-ben a hivatal stockholmi kirendeltségének volt a vezetője. Miután 1944. március 19. után a Sztójay-kormánnyal való együttműködést megtagadta, állásától, sőt állampolgárságától is megfosztották. Ez a körülmény indokolta az özvegy kérelmének méltányos elbírálását.

Miniszttertanács Pintér Ernő volt külkereskedelmi aligazgató özvegye részére kegydíj folyósításához hozzájárult.

[19] 20.

Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter [képviselőként dr. Dulin Jenő államtitkár]: előterjeszti javaslatát Krögh Tamás, özv. Török Jánosné, özv. Nagy Ferencné, özv. Barcza Gézané és özv. Dénes Miksáné rehabilitációja tárgyában.¹⁴

Miniszttertanács Krögh Tamás, özv. Török Jánosné, özv. Nagy Ferencné, özv. Barcza Gézané és özv. Dénes Miksáné rehabilitációjához hozzájárult.

[20] 21.

Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter [képviselőként dr. Dulin Jenő államtitkár]: előterjeszti javaslatát Andorka Dezső volt kereskedelemügyi minisztériumi díjnok özvegyének nyugdíja tárgyában.¹⁵

Miniszttertanács Andorka Dezső volt kereskedelemügyi minisztériumi díjnok özvegye részére kegydíj folyósításához hozzájárult.

[21] 22.

Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter [képviselőként dr. Dulin Jenő államtitkár]: előterjeszti 20 102/1945. számú javaslatát Vajda Imre nemzetgyűlési képviselő képesítési kellék alóli mentesítése és miniszteri osztályfőnöki kinevezése tárgyában.

Miniszttertanács Vajda Imrénének az 1150/1945. ME számú rendelet 2. § 2. bekezdése értelmében a képesítés meglétét elengedi és a Kereskedelem- és Szövetkezetügyi Minisztérium személyzetének létszámába miniszteri osztályfőnökkel való kinevezéséhez hozzájárult.¹⁶

---

¹⁴A kereskedelem- és közlekedésügyi miniszter 130 127/1945. A/1. sz. előterjesztése szerint a rehabilitációért – és ezzel együtt magasabb nyugellátásért – folyamodó Krögh Tamást, valamint a négy felsorolt személy férjét a Tanácsköztársaság idején tanúsított baloldali magatartásuk miatt bocsátották el a postai szolgálatból, illetve helyezték nyugállományba.

¹⁵A 11 211/1945. KKM Eln. számú előterjesztés szerint *Andorka Dezső* (1897–1945) 1907-ben lépett a Kereskedelemügyi Minisztérium szolgálatába díjnoki minőségben. 1919-ben kommunista magatartása miatt elbocsátották, majd 78 hónapot töltött büntető intézetekben, internálótáborokban, ezt követően pedig állandó rendőri felügyelet alatt állt.

¹⁶A 20 102/1945. KSZM Eln. számú előterjesztés szerint Vajda Imrét a Kereskedelem- és Szövetkezetügyi Minisztérium szervezés alatt álló Szövetkezeti főosztályának vezetésével bízták meg. *Vajda Imre* (1900–1969) magántisztviselő, közgazdász, egyetemi tanár, akadémikus, szociáldemokrata politikus. 1917 óta volt tagja a Magyarországi Szociáldemokrata Pártnak. 1918–1919-ben vállalt szerepe miatt 1920-ban emigrálnia kellett. 1938-ig Ausztriában élt, ahol szintén részt vett a szociáldemokrata, illetve kommunista mozgalomban. 1938-ban hazatért. 1945 után az SZDP központjában dolgozott és különböző tisztségeket töltött be. 1945. november 4-én az SZDP országos listáján nemzetgyűlési képviselővé választották. 1945. december 10-től a Kereskedelem-

[7] 74. 1945. december 10.

[22] 23.

[Keresztury] Vallás- és közoktatásügyi miniszter: előterjeszti javaslatát az Országos Földrengésvizsgáló Intézet elhelyezése tárgyában.¹⁷

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

[23] 24.

[Keresztury] Vallás- és közoktatásügyi miniszter: előterjeszti javaslatát Janson Vilmos tankerületi főigazgató kinevezése tárgyában.¹⁸

Minisztertanács Janson Vilmos tankerületi főigazgató kinevezéséhez hozzájárult.

[24] 25.

[Keresztury] Vallás- és közoktatásügyi miniszter: előterjeszti javaslatát magyar–orosz és orosz–magyar szótár kiadásához elvi hozzájárulás és 5 millió pengő előleges hitel engedélyezése tárgyában.¹⁹

Minisztertanács a magyar–orosz, orosz–magyar szótár kiadásához elvi hozzájárulását megadta, és ötmillió pengő előleges hitel folyósítását engedélyezte.

és Szövetkezetiügyi Minisztériumban osztályfőnök, 1946. június 16-tól adminisztratív államtitkár. Az előterjesztés szerint Vajda Imre akkor még csak kereskedelmi iskolai érettségivel rendelkezett. Ezért volt szükség kinevezéséhez a minisztertanács hozzájárulására.

¹⁷ A 68 228/1945. VKM V. üo. sz. előterjesztés utalt arra, hogy „a földrengéskutatás tárgyában kötött nemzetközi megegyezéshez a Magyar Kormány az 1903. május 3-i minisztertanácson hozott határozatával hozzájárult. Ennek következtében a magyar földrengési szolgálat ellátására alapított Országos Földrengésvizsgáló Intézet a nemzetközi munkaprogram magyarországi részének végrehajtójává lett, sőt a balkáni rengésfészkek kedvező fekvése miatt kiváltságos helyzetet foglalt el”. A Budapest V. kerület Deák Ferenc utca 12. szám alatti házat azonban, amelyben az Országos Földrengésvizsgáló Intézet elhelyezve volt, az ostrom alatt olyan súlyos károsodás érte, hogy le kell bontani. Ezért Buda hegyes részein (Gellérthegy, Naphegy stb.) kívánt megfelelő, üresen álló épületet felkutatni és megvásárolni. Ehhez kérte a minisztertanács előzetes hozzájárulását.

¹⁸ Janson Vilmos (1894–?) középiskolai tanár. Tanulmányait 1917-ben fejezte be a budapesti egyetem bölcsészeti karán. 1918-ban szerzett tanári oklevelet, ezt követően Szegeden gimnáziumi tanárként dolgozott. Mintegy 20 évi tanári szolgálat után a szegedi tankerületi főigazgatóság középiskolai szakelőadója lett. 1944-ben a budapesti tankerületi főigazgatóságra helyezték át. A 71 093/1945. VKM IV. számú előterjesztés Janson Vilmosnak az V. fizetési osztály 2. fokozatába, szegedi tankerületi főigazgatóvá történő kinevezésére tett javaslatot.

¹⁹ A 81 444/1945. VKM V. üo. sz. előterjesztés utalt arra, hogy „nagy, és minden tudományos igényt kielégítő magyar–orosz és orosz–magyar szótár” előkészítését és kiadását tervezi. Ez természetesen hosszadalmas tudományos előkészítő munkát igényel és jelentős költséggel jár. Az előterjesztést közli: FORRÁSOK, VIII., 193–194.

[25] 26.

[Tombor] *Honvédelmi miniszter*: előterjeszti javaslatát a honvédségi védőkre vonatkozó egyes rendelkezések módosítása tárgyában.²⁰

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.

[26] 27.

[Tombor] *Honvédelmi miniszter*: előterjeszti javaslatát az egyes polgári személyek felett a katonai büntető bíraskodás megszüntetése tárgyában.²¹

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.

[27] 28.

Népjóléti miniszter [képviselőtében dr. Zsebők Zoltán államtitkár]: előterjeszti javaslatát Szikra István képesítési kellék alóli felmentése tárgyában.²²

Minisztertanács Szikra István képesítésének meglétét az 1150/1945. ME sz. rendelet 2. § 2. bekezdése körében elengedte.

---

²⁰ A 44 121/1945. HM eln.bjogi számú előterjesztés mindenekelőtt utalt arra, hogy a honvédségi védői feladatok ellátására jogosultak körét az 1912. évi XXXIII. tc., és az azt kiegészítő jogszabályok határozták meg. Az indoklás szerint a javaslat „a demokratikus elveknek megfelelően kettős célt kíván szolgálni. Egyfelől az ügyvédi karra nézve sérelmet jelentő korlátozás teljes megszüntetését, másfelől pedig a védelem szakszerűvé tételét azáltal, hogy a védőként eljárni jogosult laikus elem közreműködését csak olyan esetben tesszük lehetővé, amikor más védő rendelkezésre nem áll.”

Lásd a 12 080/1945. ME sz. rendeletet, MK 1945. december 28., 210. sz.

²¹ A honvédelmi miniszter 44 003/1945. eln.bjogi számú előterjesztésében levő rendelettervezet többek között a következő típusú bűncselekményeket veszi ki a honvéd büntetőbíráskodás hatálya alól: katonai egyenruhában fegyver használatával elkövetett bűncselekmény, behívóparancs iránt tanúsított engedetlenségre csábítás, illetve ennek előmozdítása vagy leplezése stb. Az indoklás szerint „A hadviselés érdekeinek fokozottabb védelme céljából a fentebb felsorolt bűncselekmények miatt – a háború folyamán – polgári személyek is honvéd büntetőbíráskodás alá kerültek. E rendelkezés létrejöttében kétségtelenül szerephez jutott a letűnt politikai rendszernek az a törekvése is, hogy mind nagyobb számú polgári személyt vonjon a kevesebb eljárásjogi garanciával rendelkező katonai büntetőbíráskodás alá. A háború befejeztével immár nincs szükség arra, hogy a csupán különleges helyzet által indokolt és a demokratikus elvekkel össze nem egyeztethető intézkedések továbbra is érvényben maradjanak. Ennek következtében a katonai büntetőbíráskodást a polgári egyének csakis olyan bűncselekményei tekintetében lehet a demokrácia elvének sérelme nélkül továbbra is fenntartani, amely cselekmények elbírálása katonai szakértelmet feltételez.”

Lásd a 12 070/1945. ME sz. rendeletet, MK 1945. december 28., 210. sz.

²² A népjóléti miniszter 12 776/1945 II/2. számú, 1945. november 23-án keltezett előterjesztésében ahhoz kérte a minisztertanács hozzájárulását, hogy a főiskolai végzettséggel nem rendelkező Szikra István országos mezőgazdasági biztosító intézeti számellenőrt visszamenőlegesen, 1945. augusztus 31-ii hatállyal nevezhesse ki fogalmazóvá ahhoz az Országos Mezőgazdasági Biztosító Intézethez, amely azon a napon megszűnt és beolvadt az Országos Társadalombiztosító Intézetbe (OTI).

[7] 74. 1945. december 10.

[28] 29.

Népjóléti miniszter [képviselőtében dr. Zsebők Zoltán államtitkár]: előterjeszti javaslatát dr. Sipos Árpád kerületi főorvosi kinevezése (VI. fiz. o.) tárgyában.²³

Minisztertanács dr. Sipos Árpádnak a VI. fizetési osztályba, kerületi főorvossá, való kinevezéséhez hozzájárult.

[29] 30.

Népjóléti miniszter [képviselőtében dr. Zsebők Zoltán államtitkár]: előterjeszti javaslatát dr. Siklós Albinnak az V. fizetési osztály 2. fokozatába igazgató főorvossá való kinevezése tárgyában.²⁴

Minisztertanács dr. Siklós Albinnak, az V. fizetési osztály 2. fokozatába, igazgató főorvossá való kinevezéséhez hozzájárult.

[30] 31.

Népjóléti miniszter [képviselőtében dr. Zsebők Zoltán államtitkár]: előterjeszti javaslatát az OTI részére engedélyezett államkölcsön 1 500 millió pengőre való felemelése iránt.²⁵

[Gordon] Pénzügyminiszter megállapítja, hogy feljegyzései szerint a pénzügyminisztérium az államkölcsön összegének csupán 1284 millió pengőre való felemeléséhez járult hozzá.

Minisztertanács az OTI államkölcsön összegének egyezer-kettőszáznolcvannégymillió pengő összegére [sic!] való felemeléséhez hozzájárult.

[31]

[Tildy] Miniszterelnök: az OTI behajtás szorgalmazását rendkívül fontosnak tartja, mert rá kell szorítani intézményeinket az önfenntartásra. Kimutatást kér arról, hogy a behajtás terén minő intézkedések vannak folyamatban, milyen tételek folytak be és milyen összegű hátralékok állanak fenn. Kéri

---

²³ A 12 775/1945. II. NM sz. előterjesztés szerint *dr. Sipos* (az előterjesztés ezt az írásmódot alkalmazza!) *Árpád* 1944. januárja óta látta el megbízottként az Országos Tisztviselői Betegségügyi Alap budapesti kerületénél a főorvosi teendőket. A tervezett kinevezéssel ezt kívánta véglegesíteni, és őt a közszolgálati betegellátás személyzeti létszámába felvenni.

²⁴ A 12 774/1945. II. NM számú előterjesztésben a miniszter *dr. Siklós Albin* urológus egyetemi tanárnak az Országos Tisztviselői Betegségügyi Alap igazgató főorvosi állására történő kinevezésére tett javaslatot. Ezt a munkakört egyébként a korábbi igazgató főorvos megbetegedése miatt, megbízottként már 1944 óta ellátta.

²⁵ Előzményét lásd november 21-i ülés (70. sz. jegyzőkönyv) [82] napirendi pontjában. Az alig három héttel korábban hozott határozat 752 millió pengő államkölcsönre vonatkozott. A 12 729/1945. II. NM sz., november 28-án keltezett előterjesztés az előzőleg biztosított összeg megduplázására vonatkozó javaslatot a bérek időközben bekövetkezett 100%-os, illetve az árak több mint 100%-os emelkedésével indokolta.

a minisztertanács hozzájárulását azon javaslatához, hogy az OTI-hátralékok a köztisztviselők fizetéséhez hasonló mértékben visszamenőleg felemeltesse- nek, hogy ilyen módon a pénz időközi értékváltozása kiegyenlítődjék, más- részt pedig, hogy az adó- és kötelességmorált kifejlesszük. 1946. január 1. napjától kezdődően pedig adópengőben történjék a járulékok megállapítása és a végrehajtás. Természetesen azoknál a kisebb adózóknál, akik önhibájuk- kon kívül nem voltak képesek fizetni, ott nem kíván megtorlást, de a fizetés- re képes vállalatoknál, vagy személyeknél ragaszkodik mulasztásaik komo- lyabb következményeihez.

Népjóléti miniszter [képviselőtében dr. Zsebők Zoltán államtitkár]: most készülnek a behajtást érintő tervezetek, és rövidesen előterjesztésre kerül- nek. Egyébként a behajtásra szigorú utasítást kaptak a pénztárak.

[Gordon] Pénzügyminiszter: két héttel ezelőtt tárgyalt az OTI vezérigazga- tójával, és abban állapodtak meg, hogy 48 órán belül a szükséges rendelke- zések szövegét a pénzügyminiszterhez eljuttatja, ez azonban máig sem tör- tént meg.

[Tildy] Miniszterelnök: felkéri a pénzügyminisztert, hogy azonnal intéz- kedjék.

Minisztertanács a miniszterelnök előterjesztését elfogadta.

32.

Népjóléti miniszter [képviselőtében dr. Zsebők Zoltán államtitkár]: előter- jeszti javaslatát az Országos Szociálpolitikai Intézet részére 12 000 000 P kiutalása tárgyában.²⁶

Minisztertanács az Országos Szociálpolitikai Intézet részére tizenkettő- millió pengő folyósításához hozzájárult.

33.

Népjóléti miniszter [képviselőtében dr. Zsebők Zoltán államtitkár]: előter- jeszti javaslatát az Országos Közegészségügyi Intézet beszerzési csoportja részére 11,5 millió pengő kiutalása tárgyában.

[Bárányos] Közellátásügyi miniszter: már korábban szóvá tette, hogy eze- ket a hiteleket centralizálni kell és legalább az egyes tárcákon belül egysége- sen kell elintézni. Nem ökonomikus a külön kezelés, és igazságtalan is, mert egyes tárcákhoz tartozó tisztviselők jogosulatlan előnyökhöz jutnak, más

---

²⁶ A 13 060/1945. II. NM számú előterjesztés utalt arra, hogy az *Országos Szociálpolitikai In- tézet* – amelyet 1912-ben alapítottak, és alapítványi formában működött – az elmúlt években is főleg állami támogatásból tartotta fenn magát. Az intézet keretében nemibeteg-gondozó, tüdőbe- teg-gondozó és csecsemőgondozó intézmény működött, és ezekben átlag 40 alkalmazott (orvosok, gondozónők, ápolónők, irodai és egyéb alkalmazottak) tevékenykedett a szolgáltatásait igénybe- vevő munkások és szegény betegek ellátása érdekében.

[7] 74. 1945. december 10.

tárcák tisztviselői karával szemben. Ezért egyesíteni kell az egyes tárcán belüli csoportokat.

Minisztertanács az Országos Közegészségügyi Intézet beszerzési csoportja részére 11,5 millió pengő folyósításához hozzájárult.²⁷

34.

Népjóléti miniszter [képviselőtében dr. Zsebők Zoltán államtitkár]: előterjeszti javaslatát a Népjóléti Minisztérium V. ker. Akadémia utca 3. szám alatti épületének helyreállítási költségeire 38 650 000 P hitel igénybevétele tárgyában.²⁸

Minisztertanács az Akadémia utca 3. szám alatti épület helyreállítási költségeire harmincnyolcmillió-hatszázötvenezer pengő folyósításához hozzájárult.

35.

Népjóléti miniszter [képviselőtében dr. Zsebők Zoltán államtitkár]: előterjeszti a társadalombiztosító intézeteknek 1945. évben folyósított kölcsönökről készített kimutatást.²⁹

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.

36.

Népjóléti miniszter [képviselőtében dr. Zsebők Zoltán államtitkár]: előterjeszti a tárgysorozaton nem lévő javaslatát a gyermekmenhelyen elhelyezett gyermekek ruhaellátásával kapcsolatban, a vállalkozóknál a bankgarancia

---

²⁷ A 63 371/1945. VII. NM sz. előterjesztés arra hivatkozott, hogy korábban a pénzügyminiszter már hozzájárult a népjóléti tárca költségvetésén belül az „Országos Közegészségügyi Intézet beszerzési csoportjának forgótőke-kölcsöne” elnevezéssel külön rovat megnyitásához, amelyre akkor 1 500 000 P forgótőkekölcsönt utaltak ki. Most ehhez igényelt még további 10 milliót, így jött ki a 11,5 milliós igény, amelynek visszafizetési feltételeit a népjóléti miniszter később kívánta megállapítani a pénzügyminiszterrel egyetértésben.

²⁸ A 4960/1945. MN eln. sz. előterjesztés utalt arra, hogy az Akadémia utca 3. sz. alatti épületben működött a minisztérium jelentős része.

²⁹ A kimutatás elkészítését és bemutatását a minisztertanács november 21-i ülésén a miniszterelnök kérte. Vö.: 70. sz. jegyzőkönyv [82] napirendi pont. A kimutatás egyes biztosító intézetekre bontva részletesen felsorolta az év folyamán különböző időpontokban folyósított összegeket. A legnagyobb támogatást (1 324 800 000.–P) az Országos Társadalombiztosító Intézet kapta, de támogatásban részesült a Magánalkalmazottak Biztosító Intézete, a Magyar Hajózási, Betegségi Biztosító Intézet, a Posta Betegségi Biztosító Intézete, a Báró Radvánszky-féle Sajókazai Kőszénbánya Rt. társaspénztára, valamint a Takarékpénztárak és Bankok Nyugdíjintézete is. 1945 februárjától 1945 november végéig az összes társadalombiztosító intézet együtt 2 303 439 661 P támogatást kapott. Ez az adat természetesen csak az akkor egyre inkább gyorsuló inflációval összevetve értelmezhető.

elengedése tárgyában. A pénzügyminiszter sem ragaszkodik a kezesség biztosításához.

[Tildy] *Miniszterelnök*: adjon tájékoztatást a népjóléti miniszter, hogy pályázat, vagy versenytárgyalás volt-e tartva?

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: van egy régebbi minisztertanácsi határozat, hogy el lehet ettől tekinteni.

[Tildy] *Miniszterelnök*: a megrendelésre előre lehetett számítani, és így nem indokolt a szűkebb körben való megrendelés eszközlése.

Népjóléti miniszter [képviselőtében dr. Zsebők Zoltán államtitkár]: az egyes vállalkozókról információkat szereztek be, és azok kielégítőnek mutatkoztak.³⁰

37.

[Bárános] *Közellátásügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát a Magyar Vadászok Lőttvadértékesítését Lebonyolító Iroda részére 14 millió pengő hitel engedélyezése iránt.³¹

Minisztertanács a Magyar Vadászok Lőttvadértékesítését Lebonyolító Iroda részére tizennégymillió pengő hitel folyósításához hozzájárult.

38.

[Bárános] *Közellátásügyi miniszter*: bejelenti, hogy a közellátási szénszükséglet biztosításáról szóló előterjesztését a Gazdasági Főtanács döntése alá kívánja bocsátani.

[Tildy] *Miniszterelnök*: a Gazdasági Főtanács folyó hó 11-én délelőtt 11 órakor összeül és meg fogja tárgyalni a felmerült kérdéseket. Felkéri a pénzügyminisztert és a közellátásügyi minisztert is, hogy az ülésen megjelenjenek.³²

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.

39.

[Bárános] *Közellátásügyi miniszter*: a péksztrájkjal kapcsolatban bejelenti, hogy ad hoc sztrájk lépett fel az élelmiszer munkások szakszervezete körébe eső munkásoknál. A jövőre nézve azt szeretné, ha előbb tárgyalnának a munkások és csak eredménytelenség esetén következne be a sztrájk, nem

³⁰ A jegyzőkönyv a minisztertanács határozatát nem tartalmazza, illetve nem derül ki, hogy egyáltalán született-e határozat.

³¹ A közellátásügyi miniszter 355 776/1945. számú előterjesztése szerint a Magyar Vadászok Lőttvadértékesítését Lebonyolító Iroda a 110 630/1945. KM számú rendelet (MK 1945. december 1., 190. sz.) alapján létesült, mint fontos közellátási feladatot ellátó intézmény. Ezért kért a miniszter ennek fenntartási, valamint dologi és személyi kiadásaira a várható bevételekből visszatérülő hitelt.

³² A Gazdasági Főtanács 1945. december 11-i ülésére vonatkozó adattal nem rendelkezőnk. A közellátásügyi miniszter előterjesztését lásd a 74/a számú mellékletben.

[7] 74. 1945. december 10.

pedig fordítva. Rendkívül károsnak tartja, hogy előbb van sztrájk, és utána folynak tárgyalások. Egyébként a tárgyalások kielégítőek és eredményre vezetnek.³³

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.

40.

[Bárányos] *Közellátásügyi miniszter*: a közellátás közigazgatási organizációja hiányos, szükségesnek tartja, hogy a termelési biztosokat bevonják a beszolgáltatás munkálataiba. Ezzel komoly időt remél megtakarítani, mert a behajtás fokozására sürgős szükség van.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.

41.

[Bárányos] *Közellátásügyi miniszter*: már a múlt minisztertanácson is szóvá tette, hogy december havi szükségletét a Pénzügyminisztérium nem egy összegben folyósította.³⁴ A napi 2,5 milliárdos összegekből nem tudja teljesíteni azokat a kötelezettségeket, amelyek a terményátvételekkel kapcsolatban elengedhetetlenek. Jelenleg is kétezer vagon áru áll felszállítás alatt. – Figyelemmel arra, hogy az átvételnél elszámolandó vételár alacsony, az összegek ki nem fizetése a gazdák további károsodását jelenti, amit el akar kerülni.

[Tildy] *Miniszterelnök*: ezt a kérdést is a Gazdasági Főtanács holnapi ülésén részletesen meg fogják vizsgálni.³⁵

Minisztertanács a miniszterelnök bejelentését tudomásul vette.

42.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát a Nemzeti Szabadkikötő és Tengerhajózási Vállalat két tisztviselőjének külföldi kiküldése tárgyában.³⁶

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

---

³³ 1945. december 10-én a budapesti sütőmunkások 24 órás, politikai jellegű sztrájkjal követelték a luxusélelmezési üzemek bezárását, az ipari dolgozók ellátásának megszervezését, valamint a munkakerülők kirekesztését a közlelmezésből.

³⁴ Lásd a miniszter felszólalását a pénzügyminiszternek az ország gazdasági és pénzügyi helyzetét ismertető beszámolójához kapcsolódó vitában: 73. sz. jegyzőkönyv 18. napirendi pont.

³⁵ A Gazdasági Főtanács 1945. december 11-i ülésére vonatkozó adattal nem rendelkezőnk.

³⁶ A közlekedésügyi miniszternek a jegyzőkönyv mellett található 12 915/1945. Eln. számú előterjesztése szerint a Magyar Nemzeti Szabadkikötő és Tengerhajózási Vállalat két vezető tisztviselőjét, Sármány Dénes igazgatót és Kispéteri Jenő tanácsost Olaszországba és Svájcba szándékozott kiküldeni. A kiküldetés célja volt többek között, hogy Triesztben a vállalat tárházaira és

43.

[*Gerő*] *Közlekedésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát a Magyar Dunántúli Villamossági Rt. hiányának fedezésére 1 259 000 000 P hitel igénybevétele tárgyában.³⁷ Megjegyzi, hogy a szénárak felemelése esetén a hiány csökkenni fog és így kisebb összegű hitel igénybevételére lesz szükség.

Minisztertanács a Magyar Dunántúli Villamossági Rt. részére egymilliárd-kettőszázötvenkilencmillió pengő hitel folyósításához hozzájárult.

44.

[*Ries*] *Igazságügyminiszter*: előterjeszti javaslatát a köztisztviselők esküjének szövege tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.³⁸

45.

[*Gyöngyösi*] *Külügyminiszter*: előterjeszti javaslatát a Magyar Szovjet Művelődési Társaság költségeinek fedezésére 20 000 000 P hitel engedélyezése tárgyában. A pénzügyminiszter 7719/1945.I.a. sz. alatt hozzájárult.

Minisztertanács a Magyar–Szovjet Művelődési Társaság költségeinek fedezésére húszmillió pengő hitel engedélyezéséhez hozzájárult.³⁹

46.

[*Tildy*] *Miniszterelnök*: felkéri a külügyminisztert, hogy prágai útjával kapcsolatosan, egyelőre csak általánosságban, tájékoztatást adjon a minisztertanács részére. Részletes beszámolóját pedig a következő minisztertanácson, megfelelő előkészítés után terjessze elő.⁴⁰

---

raktáira vonatkozó szerződéseket megújítsák, az Olaszországban levő magyar állami és magánjavakról információkat szerezzenek, illetve, hogy a korábbi svájci összeköttetéseket felújítsák.

³⁷ Az 57 628/1945. II/2. KözlM számú előterjesztés a hiteligeny indoklásaként rámutatott, hogy a kormányzat még nem intézkedett arról, hogy az elektromos áram termelési egységárait az időközben változott szén- és anyagárakkal, valamint a felemelt munkabérekkel összhangba hozza. Az ennek következtében keletkezett költségtöbblet, illetőleg bevételi hiány fedezéséről kellett gondoskodni a Magyar Dunántúli Villamossági Részvénytársaságnál.

³⁸ Az igazságügyminiszter előterjesztése a minisztertanács előzetesen megállapított napirendjén nem szerepelt. A jegyzőkönyv mellett előterjesztés nem található. Az egy hét múlva közzétett 11 820/1945. ME sz. rendelet (MK 1945. december 18., 203. sz.) szerint a közhivatali alkalmazottak esküjében, illetve a közjegyzők, ügyvédek fogadalmában az alábbi formula szerepelt: „...Magyarországhoz, annak alkotmányához, Nemzetgyűléséhez és kormányához hű leszek, Magyarország törvényeit, törvényes szokásait és a kormány rendeleteit megtartom...”

³⁹ Az előterjesztés a minisztertanács előzetesen megállapított napirendjén nem szerepelt. A jegyzőkönyv mellett előterjesztés nem található.

⁴⁰ Előzményét lásd a november 27-ei ülés (71. sz. jegyzőkönyv) 9. napirendi pontjánál, és az ahhoz kapcsolódó mellékletekben. A minisztertanács a prágai tárgyalások értékelésére nem tért vissza.

[Gyöngyösi] *Külgügyminiszter*: december 3-tól 7-ig tartózkodott Prágában és tárgyalt a csehszlovák kormánnyal.⁴¹ A cél az volt, hogy elsősorban segítsen a csehszlovákiai magyarok sanyarú helyzetén. További elgondolása az volt, hogy a két állam közötti súrlódásokat kiküszöbölje és a jó baráti viszony előfeltételeit megteremtse. Alakosságcsere tekintetében sikerült azt az álláspontot elfogadtatni, hogy a magyarországi szlovákok közül azok kerülnek kitelepítésre, akik önként jelentkeznek. A kitelepülőkkel szemben ugyanolyan számú magyar kerül vissza Magyarországra, és ezeknek létszámába beszámítatnak azok, akik már eddig kiutasítottak. Egyebekben a csehszlovák kormánytól tájékoztatást kért a tekintetben, kiket, honnan és milyen foglalkozásúakat kíván cserébe adni. Bizonyos nehézségek mutatkoznak a megfelelő megállapodás előkészítése körül. A csehszlovák álláspont az, hogy a délszlovák határvidékek lakosságát akarják a cserénél felhasználni, ez a magyarság érdekeit sérti. Ezen a tárgykörön kívül természetesen megbeszélés tárgyát képezte a magyarok elleni rendelkezések felfüggesztése.⁴² A tárgyalások tartamára a felfüggesztéshez a csehszlovák kormány hozzá is járult. Úgy látja, hogy a csehszlovák kormánynak intézkedései [sic!] a magyarság belső széttelepítését szándékolják. – Az a körülmény pedig, hogy 1946. évi január hó 31. napjáig hajlandók csak felfüggeszteni a kifogásolt magyarelles intézkedéseket, amellet szól, hogy amennyiben a kormányok közötti megállapodás nem jön létre, úgy az intézkedéseket továbbra is érvényesítik. Úgy látja, hogy a visszamaradó magyarok számára a csehszlovák kormány a kisebbségi jogokat nem akarja biztosítani, amivel szemben az volt az álláspontja, hogy akkor ezen lakossággal együtt a föld is azonosképpen vissza kell, hogy kerüljön a magyar állam területéhez. Ezt revizionista jellegűnek tüntették fel. Rámutatott arra, hogy a csehszlovák kormány vetette fel ezt a problémát a kisebbségi jogok megtagadásával. Végeredményben úgy lehet tekinteni, hogy a megbeszélések nem vezettek eredményre, azonban a magyar kormány álláspontját leszögezte. Ezek után nincs más mód, mint diplomáciai térre vinni a kérdést, és nemzetközi döntést provokálni. Az emberi, nemzetközi [sic!] jogokat⁴³ és az életfeltételeket biztosítani kell a magyar kisebbségek részére úgy, amint azt a szövetségesek kiáltványai minden ember számára kilátásba helyezték.⁴⁴

⁴¹ A tárgyalások magyar részről készített, de a csehszlovák féllel nem egyeztetett jegyzőkönyvei megtalálhatók: MOL XIX–J–1–a IV–66. tétel (43. doboz). Közli: LÁZAR, 1998. 120–164. A tárgyalások eredményeinek, a magyar küldöttség szereplésének értékelése a szakirodalomban azóta is vita tárgyát képezi. Lásd többek között: KERTÉSZ, 1995. 241–246., BALOGH, 1988. 112–114., VADKERTY, 2001. 214–217.

⁴² A magyarelles rendelkezésekre lásd a 71. sz. jegyzőkönyv b mellékletét, illetve alább a 74/b sz. mellékletet.

⁴³ Nyilvánvaló elírás. Helyesen: nemzetiségi jogokat.

⁴⁴ Utalás az Atlanti Chartára (1941. augusztus 14.) és az ENSZ alapokmányára (1945. október 24.). A dokumentumokat közli: HALMOSY, 1966. 516–521., illetve HALMOSY, 1985. 19–44.

A csehszlovák kormánnyal való tárgyalásai során jóvátételi kérdések is felmerültek. Ezekben azonban nem volt tájékozott, és így nem nyilatkozhatott. A csehszlovákok panaszolták, hogy 5 millió dollár ez évben esedékes jóvátételi teljesítésekre [sic!] még mit sem kaptak. Mérlegelés tárgyává kívánja majd tenni ezt a problémát, és legalább részbeni teljesítés volna szükséges.⁴⁵

Egyébként részletes beszámolóját a legközelebbi minisztertanácson fogja előterjeszteni.⁴⁶

Minisztertanács a külügyminiszter bejelentését tudomásul vette.

47.

Földművelésügyi miniszter [képviselőtében Donáth Ferenc államtitkár]: előterjeszti javaslatát Medveczky Zsigmond, Baranyi József, Bujdosó Géza, Bölcs házy Kálmán és Saáry József főállatorvosoknak a VI. fizetési osztályba állategészségügyi főtanácsossá leendő kinevezése tárgyában.⁴⁷

Minisztertanács Medveczky Zsigmond, Baranyi József, Bujdosó Géza, Bölcs házy Kálmán és Saáry József főállatorvosoknak a VI. fizetési osztályba állategészségügyi főtanácsossá leendő kinevezéséhez hozzájárult.

48.

Földművelésügyi miniszter [képviselőtében Donáth Ferenc államtitkár]: előterjeszti javaslatát Kákósy Jenő gazdasági tanárnak a VI. fizetési osztályba való kinevezése tárgyában.⁴⁸

Minisztertanács Kákósy Jenő gazdasági tanárnak a VI. fizetési osztályba való kinevezéséhez hozzájárult.

---

⁴⁵ Csehszlovákia részére az első jóvátételi szállítások 1946 januárjában történtek. Lásd e kötetben a 79. sz. jegyzőkönyv 76., a 81. sz. jegyzőkönyv 50. és 54. napirendi pontját. A Csehszlovákiával megkötendő jóvátételi egyezményre vonatkozó tárgyalások is ekkor kezdődtek. Az egyezményt 1946. április 6-án írták alá. Lásd: NF MT. JKV. (1946), 348–351., továbbá: BALOGH–FÖLDESI, 1998. és FÖLDESI, 1998.

⁴⁶ A külügyminiszternek a prágai tárgyalásokról szóló részletes beszámolója a minisztertanács ezt követő üléseinek napirendjén nem szerepelt. Ilyen beszámolót sem a minisztertanács, illetve a Miniszterelnökség, sem a Külügyminisztérium iratanyagában nem találtunk. Ugyanakkor a kormány szükségesnek tartotta az angol, amerikai és a szovjet kormány tájékoztatását a tárgyalások lefolyásáról, illetve a magyar álláspontról. Az erről szóló levelet lásd alább a 74/b számú mellékletben. Az Egyesült Államok, illetve Nagy-Britannia képviselőjének válaszlevelét a 74/c és d számú mellékletben közöljük.

⁴⁷ A 147 821/1945. FM III. 1. üo. számú előterjesztése szerint a javaslatba hozott személyek valamennyien a VII. fizetési osztályba sorolt főállatorvosi besorolásban dolgoztak, soron kívüli előléptetésük— a jegyzőkönyv szövegével ellentétben – nem főtanácsosi, hanem tanácsosi beosztásba történt.

⁴⁸ A 7296/FM Eln. X–2/1945. számú előterjesztés szerint *Kákósy Jenő* (1886–?) 1911-ben lépett állami szolgálatba. 1918 augusztusában azonban az alsó fokú mezőgazdasági szakoktatás megreformálásáról szóló könyve miatt nyugdíjazták. 1918/1919-ben a minisztériumban dolgozott, majd ismét nyugdíjazták. 1941-ben reaktiválták, és ismét a minisztériumba osztották be kultu-

[7] 74. 1945. december 10.

49.

Földművelésügyi miniszter [képviselésében Donáth Ferenc államtitkár]: előterjeszti javaslatát Pór Mihály középiskolai tanárnak a VII. fizetési osztályba gazdasági tanárrá leendő kinevezése tárgyában.⁴⁹

Minisztertanács Pór Mihály középiskolai tanárnak a VII. fizetési osztályba gazdasági tanárrá leendő kinevezéséhez hozzájárult.

50.

Földművelésügyi miniszter [képviselésében Donáth Ferenc államtitkár]: bejelenti, hogy a tárgysorozaton 4., 5. és 6. tétel alatt felvett javaslatait még előkészítendőnek tartja, és így a mai tárgysorozatról leveszi.⁵⁰

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.

51.

Újjáépítési miniszter [képviselésében Adorján János államtitkár]: bejelenti, hogy a tárgysorozaton 1. folyószám alatt szereplő javaslatát egyelőre a napirendről leveszi.⁵¹

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.

A minisztertanács 13 órakor ért véget.

K. m. f.

Bojta Ernő Béla

Tildy Zoltán

Géppel írt tisztázat a miniszterelnök és a jegyzőkönyvvezető sajátkezű aláírásával. Az ülésen részt vevő miniszterek és államtitkárok az első oldalon, a jelen voltak felsorolásánál látták el kézjegyükkel a jegyzőkönyvet. Nem található azonban a jegyzőkönyvön sem

---

rális előadónak. Rangsorban azonban messze elmaradt kortársai mögött. Soron kívüli előléptetésével ezt kívánták korrigálni.

⁴⁹ A 9619/1945. FM X-2. számú előterjesztése szerint *Pór Mihály* (1909-?) 1935-ben a debreceni tudományegyetem bölcsészeti karán szerzett középiskolai tanári oklevelet. Ezt követően több középiskolában, gimnáziumban tanított. A kinevezéssel egyidejűleg a Földművelésügyi Minisztériumban a közép- és alsó fokú gazdasági szakoktatási intézmények részére szükséges új tankönyvek szerkesztésével kívánták megbízni.

⁵⁰ A jegyzőkönyv mellett a földművelésügyi miniszter előterjesztéseit tartalmazó borítólapon a hivatkozott sorszámok alatt az alábbi tárgyak szerepelnek: „Állami erdőgazdálkodás hasznosabbá tétele és ezzel kapcsolatban az állami erdőgazdálkodás átszervezése”, „Erdészeti igazgatás átszervezése”, „A 600/1945. ME sz. rendelet alapján állami tulajdonba került erdőgazdaságok alkalmazottainak szolgálati viszonya”. Az előterjesztéseket a következő, azaz a december 18-ai ülésen tárgyalták. (Vö. 75. sz. jegyzőkönyv 28., 29. és 30. napirendi pont.)

⁵¹ Sem a jegyzőkönyvből, sem a mellette levő feljegyzésekből nem derül ki, hogy az újjáépítési miniszter milyen előterjesztést kívánt tenni.

Kovács Béla földművelésügyi miniszter sem Molnár Erik népjóléti miniszter, illetve az őket képviselő Donáth Ferenc és Zsebők Zoltán államtitkár kézjegye.

A jegyzőkönyv mellett megtalálható a 2., a 4., a 6., a 11–14., a [16]–[30], a 32–35., a 37–38., a 42–43. és a 47–49. számú napirendi pontokhoz tartozó előterjesztés.

[7] 74/a sz. melléklet (a [7] 74/38. napirendi ponthoz)

Magyar Közellátásügyi Miniszter
IV. főosztály
515 035/1945.

Minisztertanácsi előterjesztés
Tárgy: Közellátási szénszükséglet biztosítása

I.

Utasítsa a Minisztertanács az Iparügyi Minisztert, valamint a széngazdálkodás országos kormánybiztosát, hogy az elsőrendű közellátási szénigényeket közvetlenül az Államvasutak teherszállítási szénszükségletének kielégítése után biztosítsa. Egyidejűleg utasítsa a Minisztertanács a közlekedésügyi minisztert arra, hogy az elsőrendű közellátási szénszállítmányok soron kívül továbbíttassanak.

II.

A budapesti malmok napi szénszükséglete 450 q, ami jelentéktelen mennyiség a MÁV, illetőleg az Elektromos Művek szénszükségletéhez mérten. Ennek dacára az utóbbi hetekben többször előfordult, hogy egyes budapesti malmok szénhiány miatt az üzemüket kénytelenek voltak beszüntetni, holtl őrlőanyag rendelkezésükre állott. Célszerű lenne, ha a budapesti malmok szénszükséglete az Államvasutak ennek megfelelően felemelt kontingenséből elégítették ki. Amennyiben ennek tárgyi nehézségei lennének és a budapesti malmi szénszükséglet közvetlenül a bányákból biztosíthatnák, úgy feltétlenül kívánatos lenne – az ismert szállítási nehézségek miatt – legalább 10 napi tartalékról gondoskodni.

A Budapest részére őrlő vidéki kenyérgabona-malmok és a vidéki tengeri őrlő malmok szénszükséglete minimálisan napi 2500 q. Erre a célra az Iparügyi Minisztérium november hó első felében közel 30 000 q szenet utalt ki, amelynek leszállítása mindmáig nem történt meg. A szénszállítások elmaradása egyrészt azzal a következménnyel jár, hogy a főváros részére tartalékolni tervezett, 15 000 q liszt mindmáig nem került felőrlésre, másrészt a kenyérszükséglet megoldásánál elsőrendű szerepet játszó tengeri őrlés mindmáig nem indult meg, jóllehet kb. napi 60 vagon őrlési kapacitással bíró üzem áll rendelkezésre, melynek nagyrészebe a szükséges tengeri mennyiség már beszállított. Miután rövidesen a kenyérgabona készletek kimerülésével kell számolnunk a tengeriliszt forgalomba-hozatalának késedelme miatt komoly

[7] 74. 1945. december 10.

kenyérellátási nehézségek jelentkeznek, úgy a fővárosban, mint a vidéki bánya- és iparvidékeken.

Az orosz jóvátétel keretében 1400 vagon 16%-os víztartalmú kukoricát kell szállítanunk 1946. évi január 20-ig. Miután ó-tengeri készletek erre a célra nem állanak rendelkezésre, az 1945. évi idényszerűen száraz kukoricákat kell a megfelelő víztartalomra leszárítani. Az ehhez szükséges 5700 q pécsi kokszból az Iparügyi Miniszter Úr 3550 q-t már október, illetőleg november hó folyamán kiutalt anélkül, hogy a leszállítás ténylegesen megtörtént volna. Emiatt a november hóban előírt 420 vagonos jóvátételi kvótából csak 52 vagon kerül leszállításra.

Meg kell említenünk, hogy az érdekelt malmok egyöntetű jelentése szerint a bányák csak az esetben hajlandók az Iparügyi Miniszter Úr által kiutalt szén leszállítására, ha a malom a közellátásügyi miniszter által biztosított fejadagon túlmenően vállalkozik liszt szállítására.

Budapest, 1945. december hó 4.

dr. Bárányos Károly s. k.
közellátásügyi miniszter

A másolat hitelélül:
[Olvashatatlan aláírás]
min. s. hiv. igazgató

Gévelt tisztázat stencil eljárással készített másolata. A kiadmányt hitelesítő irodatiszt aláírása mellett a „M[agyar] Közellátásügyi Miniszter. Budapest. M[agyar] Közellátási Hivatal” szövegű gumi körbélyegző lenyomata látható.

[7] 74/b sz. melléklet (a [7] 74/46. napirendi ponthoz)

K Ü L Ü G Y M I N I S Z T E R
133/res. Be-1945. szám

Tárgy: Az angol, amerikai és szovjet kormányok tájékoztatása a prágai tárgyalásokról

Követ Úr!

A magyar és csehszlovák kormányok kiküldöttei között Prágában, folyó év december hó 3., 4., 5. és 6. napján folyt tárgyalásokról van szerencsém a szovjet/angol kormányt (az Amerikai Egyesült Államok kormányát) az alábbiakban tájékoztatni.

A tárgyalások kiindulópontjaként a csehszlovák kormány által készített „Propositions pour les négociations” című szöveg szolgál (A. melléklet). E

javaslat lényege az, hogy Csehszlovákia és Magyarország kölcsönös lakosságcsere-t hajtanak végre, és pedig oly módon, hogy a Csehszlovákiába való áttelepítésre önként jelentkező magyarországi szlovákok helyébe velük azonos számú magyar telepíttetnék át Csehszlovákiából Magyarországra. A lakosságcsere után fennmaradó magyarokat pedig, vagyonuk elkobzása után, a csehszlovák kormány kitelepítené Magyarországra.

A magyar delegáció kijelentette, hogy a magyar kormány a lakosságcsere-t sem a demokrata elvekkel egyezőnek, sem humánusnak nem tartja, ezért a maga részéről azt nem helyesli. Attól a céltől indítatva azonban, hogy a két ország között az ellentéteket enyhítse, és hogy baráti kapcsolatok kiépítésére alkalmasabb légkört teremtsen, hozzájárul a lakosságcsere-hez azzal a kiegészítéssel, hogy a kicserélendő magyarok közé beszámítandók a csehszlovákiai magyarok alábbi csoportjai:

a) azok a volt csehszlovák állampolgárok, akiket a csehszlovák hatóságok kiutasítottak vagy egyéb intézkedésekkel kényszerítettek Magyarországra költözni, amennyiben előző lakhelyükre nem szándékoznak visszatérni;

b) azok a volt csehszlovák állampolgárok, akik a csehszlovák hatóságok elzárkózása folytán nem tudnak Szlovákiában lévő állandó lakhelyükre visszatérni;

c) ezt követően kicserélésre kerülnének a csehszlovák szempontból bírói fórum által nemzetellenesnek nyilvánított, de fasisztáknak nem tekinthető egyének.

E kategóriák kimerülése után a lakosságcsere-hez még szükséges csehszlovák állampolgárságú magyar nemzetiségű személyek kiválasztásának módja (lakhely, foglalkozási megoszlás, vagyoni helyzet stb.) tekintetében a felek külön egyeznének meg.

A magyar delegáció azt javasolta továbbá, hogy a cserénél közreműködő bizottságok nemzetközi jellegűek legyenek, és pedig oly módon, hogy azokban a két érdekelt állam képviselőin kívül a Szovjetunió, az Amerikai Egyesült Államok és Nagy-Britannia képviselői is helyet foglaljanak.

A kicserélendő magyarokra vonatkozólag hozott összes diszkriminatív jogfosztó rendelkezések hatálytalanítandók volnának. Ily módon azok in integrum restitutióban és esetleg kártérítésben is részesítendőek volnának a csere végrehajtása előtt.

A fentiekben körvonalazott feltételek mellett történő lakosságcsere-nek azonban a magyar álláspont szerint feltétele volna, hogy a lakosságcsere végrehajtása után Csehszlovákiában visszamaradó magyarságnak a sorsa megfelelő rendezést nyerjen. Teljesen elfogadhatatlan az az álláspont, hogy a lakosságcsere után Csehszlovákiában visszamaradó magyarság minden további nélkül Magyarországra telepíttessék.

Csehszlovák részről viszont ismételtlen kifejezésre jutott az az álláspont, hogy Csehszlovákia nemzeti állam akar lenni. Ezért a nemzeti egység kiépítése érdekében szükségesnek tartja a lakosságcsere után fennmaradó magyarok túlnyomó többségének Magyarországra való kitelepítését és azt, hogy a

Csehszlovákiában visszamaradó magyarok számára kisebbségi jogok ne biztosítottassanak.

A magyar álláspont szerint a Csehszlovákiában maradó magyarságnak mindenesetre kisebbségi jogok biztosítandók. Vagy ha Csehszlovákia erre nem hajlandó és ragaszkodik a magyarok kitelepítéséhez, akkor az őslakós földművelő magyarság kitelepítése csakis földterület átengedésével egyidejűleg valósítható meg. Addig is azonban, amíg a Csehszlovákiában visszamaradó magyarság sorsa közvetlen tárgyalások útján vagy nemzetközi döntéssel, illetőleg a békeszerződésekkel végleges rendezést nyer, biztosítandó volna részükre a személyi, vagyoni és jogbiztonság, úgy amint az 1938. november 1-én fennállott. E felfogás annál inkább jogos, mert Csehszlovákia, valamint a Szövetséges és Társult Főhatalmak között 1919. szeptember 10-én kötött kisebbségvédelmi szerződés⁵² jelenleg is érvényben van. Tekintettel mégis arra, hogy ideiglenes jellegű rendezésről volna szó, a politikai jogok biztosításához a magyar kormány nem ragaszkodnék.

A tárgyalások során a csehszlovák kormány hajlandónak mutatkozott 1946. január 31-ig felfüggeszteni a magyarok kiutasítását és áttelepítését, valamint a magyar nemzetiségű olyan személyek vagyonának elkobzását, akik nem vétettek a csehszlovák köztársaság ellen. Utóbb a csehszlovák delegáció még néhány kisebb jelentőségű jogfosztó rendelkezéssel kapcsolatban is tett engedményt (pl. a magyaroktól megvont nyugdíjak helyett kilátásba helyezte szociális segélyek folyósítását) és elállt attól is, hogy a felfüggesztést csak 1946. január 31-ig terjedő hatállyal eszközölje.

Ennek ellenére is azonban a b) alatti mellékletben feltüntetett diszkriminációs rendelkezések a vagyonelkobzási dekrétum kivételével érvényben maradtak volna. Ezek közül különösen súlyos az állampolgárságtól való megfosztás, ami a további diszkriminációk alapja. Az állampolgárságtól való megfosztás a magyarság helyzetét teljesen bizonytalanná, és gazdasági tevékenység kifejtését egyenesen lehetetlenné teszi. A diszkriminációs közmunkarendelet pedig arra ad módot, hogy közmunkák címén a magyarokat erőszakosan széttelepítsék.

Az engedmények ily módon nem biztosították volna a csehszlovákiai magyarság minimális jog-, vagyon- és személybiztonságát addig sem, amíg soruk végleges elrendezést nem nyer. Ezért a magyar delegáció nem járulhatott hozzá a megegyezéshez a csehszlovák kormány által kilátásba helyezett engedmények alapján. De nem tehette ezt már csak azért sem, mert még ideiglenes jelleggel sem fogadhatott el olyan rendelkezést, amely a csehszlovákiai magyarságot minden erkölcsi és jogi alap nélkül, tisztán származási okok miatt, kollektív büntetéssel sújtja, és el akarja távolítani. Ilyen magatartással tulajdonképpen azokat a hitlerista eszméket szankcionálta volna, amelyek ellen a háború folyt, és amelyeknek Magyarország is tragikus sorsát köszönheti.

⁵² Közli: HALMOSY, 1966. 87–92.

A fentiek folytán a magyar kormány tisztelettel kéri a szovjet/angol kormányt (az Amerikai Egyesült Államok kormányát), hogy szíveskedjék támogatni a magyar kormánynak azt az álláspontját, amely szerint a Magyarország és Csehszlovákia között esetleg megkötendő lakosságcsere-egyezmény egyidejűleg Csehszlovákiában a magyarságot sújtó jogfosztó diszkriminációs rendelkezések en bloc hatályon kívül való helyezésével, és a törvényes rendelkezéseken is túlmenő üldözések megszüntetése útján biztosíttassék a magyarság számára a félelemtől és nyomortól mentes élet addig is, amíg sorsukat végleges rendezés el nem dönti.

Tisztelettel kéri továbbá a magyar kormány a szovjet/angol kormányt (az Amerikai Egyesült Államok kormányát) arra, hogy a lakosságcsere-egyezmény megkötése esetén, az egyezmény végrehajtásánál közreműködő vegyesbizottságba képviselőjét kiküldeni szíveskedjék.

Szükségesnek tartja végül a magyar kormány még azt hangsúlyozni, hogy Magyarország jelenlegi válságos gazdasági helyzetében lakosságcsere is csak oly módon valósítható meg, hogy ebből újabb gazdasági teher ne származzék az országra nézve.

Budapest, 1945. december 11-én.

[Gyöngyösi János
külgügyminiszter]

A) Melléklet

Javaslatok a tárgyalásokra

1/ A lakosságcsere kérdése.

2/ Magyarország jóvátételi és visszaszolgáltatási kötelezettségének teljesítése.

A kérdés megoldásánál a mi oldalunkról elsősorban a következőket vesszük számításba:

1/ Megoldandó a magyarországi szlovák lakosság és a szlovákiai magyarok kölcsönös cseréje. A magyarországi szlovákok átköltöztetése az önkéntesség alapján történik, s Csehszlovákia ezzel egyező számú magyart költöztet át Magyarországra.

2/ A lakosságcsere előkészítésére csehszlovák szakértőkből és jogászokból álló bizottságot küldünk Magyarországra, melynek biztosíttatik a szabad mozgás, valamint a magyarországi szlovákok hazatelepítése megszervezésének és végrehajtásának lehetősége. A magyar hatóságok részükre minden segítséget és támogatást tartoznak megadni.

3/ A lakosságcsere végrehajtása során a magyarországi szlovák áttelepülők és a szlovákiai magyar áttelepülők számára engedélyeztetik, hogy egyidejűleg átszállítsák az ingó vagyonukat, élő és holt javaikat (kocsijukat, mezőgazdasági felszerelésüket, lovaikat, szarvasmarháikat, sertéseiket és birkáikat stb.). Ha a repatriáló abban az országban, ahol addig lakott, ingatlanát

[7] 74. 1945. december 10.

vagy holt vagyonát stb. eladja, vagy elcseréli az ő ellenében a másik országba áttelepülővel, ezt megteheti, és szabadon rendelkezhet a javai felől az adott államban érvényes rendelkezések keretei között. Az áttelepülőt kártalanítani kell földjeik és egyéb ingatlan vagyonuk után, esetenként szabadon el is adhatják ezeket, figyelemmel annak az államnak a hatályos jogszabályaira, ahol addig éltek.

4/ Azok a magyarok, akiket nem cserélnék ki magyarországi szlovákokra, kényszerítve lesznek az áttelepülésre, kivéve azokat, akik a vonatkozó rendeletek és rendelkezések értelmében a csehszlovák nemzetbe felvételt nyernek (antifasiszták, Csehszlovákiáért harcot folytatott személyek stb.).

Az ellenséges elemek stb. vagyonának elvételére vonatkozó rendeletek és rendelkezések ezekre az áttelepítendő magyarokra is alkalmazandók.

5/ Azok a magyarok, akiket a csehszlovák nemzetbe felvettek, kedvezményezettjei minden állampolgári jognak, tagjai lehetnek a csehszlovák törvényhozásnak, de nem tarthatnak igényt a kisebbségi jogokra (nyelvük használatára, kisebbségi oktatásra stb.).

6/ A lakosságcsere koordinálására csehszlovák–magyar vegyes bizottság alakítandó. A csehszlovák hivataloknál, Csehszlovákia területén csak a bizottság csehszlovák tagjai, a magyar hivataloknál, Magyarország területén pedig a magyar tagok hivatottak eljárni.

7/ A magyar és a csehszlovák kormány kötelezi magát, hogy semmiféle akadályt nem gördít a magyarországi szlovákok és a szlovákiai magyarok egyénileg végrehajtandó repatriálása elé. Ellenkezőleg, az egyének áttelepítése kölcsönös jóindulattal, a hatóságok teljes együttműködésével hajtandó végre.

8/ A magyar sajtóban és rádióban felfüggesztendő minden revizionista propaganda, így a lakosságcsere elleni is.

9/ A két állam sajtója éppen ellenkezőleg, pozitív magatartást tanúsít a lakosságcsere tekintetében.

10/ A szlovákiai magyarok és a magyarországi szlovákok esetében meg kell szüntetni minden áttelepítést, kitelepítést és belső átköltöztetést. Kivételt képeznek a háborús bűnösök, és azok a magyarok, akik 1938. november 2-a után, a bécsi döntés által érintett területre települtek át.

Prága, 1945. december 3.

Az aktában a csehszlovák fél tárgyalási javaslatainak csak géppel írt francia szövege található meg. Nyilván ezt nem is fordították angolra vagy oroszra. A javaslat tartalmát magyarul rögzítette a prágai tárgyalásokról a magyar fél által készített jegyzőkönyv, ez azonban nem tekinthető teljes és hiteles fordításnak. (Lásd: LÁZÁR, 1998. 127–128.) Az itt közölt fordítás Pintér Mariann és Szűcs László munkája.

B) *Melléklet*

A CSEHSZLOVÁKIAI MAGYARSÁGRA HOZOTT DISZKRIMINÁCIÓS
JOGFOSZTÓ RENDELKEZÉSEK

I.

Elnöki dekrétumok

(Zbirka zákonu a narizeni štátu Československého)⁵³

- Elnöki dekrétum 1945. május 19-ről. 5. szám. A magyarok vagyonának állami felügyelet alá való helyezése. Megjelent 1945. május 23. 4. számú füzet.
1945. június 21. 12. számú dekrétum. Megjelent 1945. június 23-án. A magyarok földtulajdonának kártérítés nélkül való elkobzása. 7. számú füzet.
1945. július 17. 27. számú dekrétum. Megjelent 1945. július 19. A belső telepítésügyi hivatal létesítése. 13. számú füzet.
1945. július 20. 28. számú dekrétum. Szláv lakosság telepítése elkobzott magyar földtulajdonokra. 1945. július 26-án jelent meg. 14. számú füzet.
1945. augusztus 2. 33. számú dekrétum. A magyar nemzetiségűek elvesztik állampolgárságukat. Megjelent 1945. augusztus 10. 17. számú füzet.
1945. szeptember 19. 71. számú dekrétum. A magyar nemzetiségűek közmunkára való igénybevétele. Megjelent 1945. szeptember 27-én. 32. számú füzet.
1945. szeptember 20. 45. számú dekrétum. Értékpapíroknál, betétkönyveknél fel kell tüntetni a nemzetiséget. Megjelent 1945. szeptember 23. 45. számú füzet.
1945. október 25-én kelt elnöki dekrétum az ellenséges vagyon elkobzásáról, amely szerint egyebek között elkobzás alá esik a magyar személyek minden vagyona, s az elkobzás alól csak a legelemibb életszükségletek kielégítésére irányuló ingó vagyont vonja ki (némi ruha, ágynemű, fehérnemű, stb.).
- Dekrétum-tervezet a magyarok perlési jogának korlátozásáról. (Národná Obroda, 1945. október 28.)

II.

A Szlovák Nemzeti Tanács határozatai alapján fogantatosított intézkedések

1. Kulturális sérelmek

- 1) A magyar közép- és polgári-iskolák bezárása.
- 2) A magyar tanítók elbocsátása.
- 3) Magyar istentiszteleti nyelv betiltása a szlovák politikai hatóságok részéről több helyen.
- 4) Magyar egyházi személyek kiutasítása.
- 5) Minden magyar kulturális, társadalmi stb. egyesület, társulat feloszlatása és vagyonának elkobzása.

⁵³ A csehszlovák állam törvényeinek és rendeleteinek gyűjteménye

[7] 74. 1945. december 10.

6) A magyar nyelvhasználat megtiltása több városban plakátok és különféle hatósági rendeletek útján.

2. Közigazgatási sérelmek

7) Magyar vagy magyar többségű községek nem választhatnak nemzeti bizottságot, hanem a szlovák nemzeti tanács kormánybiztost nevez ki. (1945. IV. 9. 26. számú rend.)

8) Minden magyar közalkalmazott kártérítés nélkül való elbocsátása, a magyar nyugdíjasok illetményeinek letiltása.

9) A magyar magánalkalmazottak és munkások elbocsátása.

10) A magyar nemzetiségűek megjelölése a lakásjegyzékben, Pozsonyban.

11) A magyar orvosok eltávolítása magyar vidékekről és szlovák vidékre való helyezése.

12) A pozsonyi nemzeti bizottság kerületi parancsnoksága 1945. november 16-án 5612/1945. Pres. számú hirdetményével elrendelte a magyarság összeírását. A magyaroknak, mint idegen állampolgároknak tartózkodási engedélyt kell kérniök, és csak ennek alapján tartózkodhatnak Pozsonyban. Azokat, akik nem jelentkeznek pénzbüntetésben részesítik, és kiutasítják a Csehszlovák Köztársaság területéről.

13) A szlovák belügyi megbízott elrendelte, hogy magyar nemzetiségű személyeknek nemzeti és állami megbízhatósági igazolványt ne adjanak ki. (Národná Obroda, november 13.)

14) A szlovák belügyi megbízott felhívást tett közzé, figyelmeztette a szlovákokat, hogy magyarokkal ne kössenek házasságot. Akik ezt megteszik, azokat magyar nemzetiségű házastársukkal együtt kiutasítják. (Cas, november 18.)

3. Közgazdasági sérelmek

15) A magyar nemzetiségűek üzleteinek, ipari műhelyeinek, raktárainak stb. zárgondnokság alá való helyezése.

16) A 83/1945. számú rendelet megtiltotta a bankoknak a magyar betevők pénzének kifizetését.

17) Minden magánvállalat, mely 1938. október 6-a után keletkezett, az államra száll át.

4. Politikai sérelmek

18) A kommunista és szociáldemokrata magyar pártszervezkedés megtiltása.

5. Általános észrevételek

A magyarságnak e jogfosztó dekrétumok és rendelkezések mellett még számos sérelemben van része a csehszlovák helyi hatóságok részéről. Így idetartozik első sorban a kiutasítás, továbbá az az eljárás, amely a magyar tanítóság igazolásánál érvényesült, s amelynek eredménye az, hogy a legtöbb magyar népiskolában nem kezdődhetett meg a tanítás. Így a Szlovák Nemzeti Tanácsnak ama rendelkezése, mellyel hozzájárult az 1938. november 2-a előtt fennállott magyar nyelvű elemi iskolák működéséhez, csupán elméleti jelentőségű a tanítói kar hiánya következtében.

[7] 74. 1945. december 10.

A közmunkarendelet végrehajtása, mely egyébként éppen hivatalos szlovák nyilatkozatok következtében deportálásnak és széttelepítésnek tekinthető, szintén nem az elnöki dekrétumban foglalt előírások szerint történt, aminek eredménye sok sérelem és szenvedés lett.

Sérelem érte a magyarságot a két pénzbevéltással kapcsolatban is.

Végül rá kell mutatni arra, hogy a magyar lakossággal szemben olyan magatartás nyilvánul meg a csehszlovák hatóságok részéről, mely részére nem teszi lehetővé a félelem nélküli életet.

MOL XIX-J-1-a-IV-66-133/res. Bé/1945. sz. A Külügyminisztérium előadói ívéen, illetve betétlapokon géppel írt fogalmazvány. A levéltervezetet a keltezés után Kertész István, a Békeelőkészítő osztály vezetője látta el kézjeggyével. Az előadói ív első oldalán még ugyanazon a napon (december 11.) a „Jóváhagyás után” rovatba a következőket írták: „Szíves orosz nyelvre történő lefordítás végett lássa Fordító Osztály”. Majd alább az „Elküldés után” rovatban XII. hó 13-ai keltezéssel az alábbi bélyegző-nyomat olvasható: „A tisztázatot miniszter úr írta alá”.

[7] 74/c sz. melléklet (a [7] 74/46. napirendi ponthoz)

Amerikai Egyesült Államok Követsége
Budapest, 1946. február 9.

Miniszter Úr!

Van szerencsém válaszolni Nagyméltóságod 120/res.–Bé.–1945., november 20-án kelt és 133/res.–Bé.–1945., december 11-én kelt jegyzékeire a magyar–csehszlovák kisebbségi kérdés tárgyában, és kormányom utasítására válaszképpen a fenti jegyzékre Nagyméltóságodat az alábbiakról értesítem:

1/ A jelen körülmények között az Egyesült Államok kormánya nem tartja megvalósíthatónak egy nemzetközi bizottság megalakítását a magyar–csehszlovák kisebbségi kérdés megvizsgálására vagy bármely lakosságcsere ellenőrzésére.

2/ Az Egyesült Államok kormánya nem támogathatja a Szlovákia magyarlakta területeinek nemzetközi ellenőrzés alá helyezésére irányuló kérést.

3/ Az Egyesült Államok kormánya el fog ismerni és támogatni fog egy olyan emberséges megoldást, amelyben Magyarország és a Csehszlovák Köztársaság kormányai szabadon egyeztek meg egymás közt.

Felhasználom ezt az alkalmat, hogy Nagyméltóságodat ismételten biztossam legőszintébb nagyrabecsüléséről.

Arthur Schoenfeld s. k.

MOL XIX-A-1-n „Z” 1007/1946. (2 180/1946. alapsz. – 5. doboz). Egykorú hivatalos magyar fordítás géppel írt másolata. A Schoenfeld követ aláírásával ellátott eredeti angol nyelvű levél megtalálható: MOL XIX-J-1-a-IV-66.

[7] 74. 1945. december 10.

[7] 74/d sz. melléklet (a [7] 74/46. napirendi ponthoz)

No. 45/4/73/46.

Magyarországi Brit Politikai Misszió.

1946. március 19.

Kegyelmes Uram!

Van szerencsém hivatkozni 61.–res.–Be.–1945., szeptember 14-én kelt, 120.–res.–Be.–1945., november 20-án kelt és 133.–res.–Be.–1945., december 11-én kelt közléseire a szlovákiai magyar kisebbség ügyében, amelyekben Nagyméltóságod azt a javaslatot tette, hogy állítsassék fel egy nemzetközi bizottság a magyar és csehszlovák kormány között fennálló vitás kérdések megvizsgálása céljából és hogy egy ilyen bizottság felállításáig Szlovákiának magyarul lakta vidékei helyeztessenek nemzetközi ellenőrzés alá. A fenti közlések javaslatot tartalmaztak arránézve is, hogy amennyiben a lakosságcserek nem lennének lehetségesek, a magyaroknak Csehszlovákiából Magyarországra történő telepítése olyan csehszlovák területek átengedése útján foganatosíttassék, amelyeket a magyar kisebbség lakja.

2/ Nagyméltóságod által a magyar kormány nevében kifejezett szempontokat Őfelsége kormánya gondos megfontolás alá vette, és most van szerencsém Őfelsége legfőbb külügyi titkárának utasítására értesíteni Önt, hogy Őfelsége kormánya nem akar résztvenni semmilyen, a csehszlovákiai magyar kisebbségi kérdést vizsgáló vagy a csehszlovákiai magyar lakosságcserét a magyar kormány által javasolt módon ellenőrző nemzetközi bizottságban. Őfelsége kormányának az a véleménye, hogy ezt a kérdést dilaterális alapon a két érdekelt kormánynak kell elintézni. Továbbá ő nem hajlandó a csehszlovák kormányt bármely, Magyarország javára történő határkiigazítás elfogadására rábírní, bár nem tagadná meg elismerését bármely olyan módosítástól, amelyben a két érdekelt állam egymás között szabadon megegyezett.

3/ Őfelsége kormánya tudomást szerzett a közelmúltban, Prágában letárgyalt lakosságcsere-egyezményről, és utasítására értesítem Nagyméltóságodat, hogy ez a fejlemény megerősíti Őfelsége kormányának azt a nézetét, hogy az e kérdésben való előrehaladásnak legjobb módszere a két érdekelt fél között folytatott közvetlen tárgyalás.

Van szerencsém felhasználni ezt az alkalmat, hogy Nagyméltóságodat legőszintébb nagyrabecsüléséről biztosítsam.

W. Mitchell-Carse s. k.
helyettes brit politikai megbízott

MOL XIX-A-1-n „Z” 1007/1946. (2 180/1946. alapsz. – 5. doboz). Egykorú hivatalos magyar fordítás géppel írt másolata. A W. Mitchell-Carse követ aláírásával ellátott eredeti angol nyelvű levél megtalálható: MOL XIX-J-1-a-IV-66.

[8] 75.

JEGYZŐKÖNYV

az 1945. évi december hó 18-án délután 3 órakor Tildy Zoltán elnöklete
alatt tartott minisztertanácsról

Jelen voltak:

Rákosi Mátyás államminiszter
Szakasits Árpád államminiszter
Dobi István államminiszter
Gyöngyösi János külügyminiszter
Nagy Imre belügyminiszter
Gordon Ferenc pénzügyminiszter
Kovács Béla földművelésügyi
miniszter
Bán Antal iparügyi miniszter
Rónai Sándor kereskedelem- és
szövetkezetügyi miniszter
Dr. Keresztury Dezső vallás- és
közoktatásügyi miniszter
Dr. Ries István igazságügyminiszter
képviselőében *dr. Pfeiffer Zoltán*
államtitkár

Tombor Jenő honvédelmi miniszter
helyett előbb *dr. Sárkány József*
államtitkár, később a miniszter
személyesen
Dr. Molnár Erik népjóléti miniszter
Bárányos Károly közellátásügyi
miniszter
Gerő Ernő közlekedésügyi miniszter
Balla Antal tájékoztatásügyi
miniszter
Dr. Balogh István miniszterelnökségi
politikai államtitkár
dr. Bojta Ernő Béla miniszterelnök-
ségi adminisztratív államtitkár,
a minisztertanács jegyzője

[Tildy] Miniszterelnök: Megnyitja a minisztertanács ülését, üdvözli a megjelenteket, bejelenti, hogy a pénzügyminiszter sürgős előterjesztést kíván tenni.

1.

[Gordon] Pénzügyminiszter: előterjeszti javaslatát a Magyar Nemzeti Bank által kibocsájtott bankjegyek egyes címleteinek bélyegjeggyel való megjelölése tárgyában.

Rákosi államminiszter: szükségesnek tartja, hogy a rendelettervezet kifejezze a rendelet indokait, hogy ilyen módon a közvélemény tájékozott legyen.

[Gordon] Pénzügyminiszter: a tervezet elfogadása esetén a lapok részletes kommunikét fognak közölni. Hat órától kezdődőleg a rádió, megfelelő indo-

[8] 75. 1945. december 18.

kolással, közli a szöveget. Ezért nem tartja szükségesnek, hogy a Magyar Közlöny számára készült hivatalos szöveg a rendelet indokaival foglalkozzék.¹

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.

[Tildy] *Miniszterelnök* felkéri dr. Balogh István miniszterelnökségi államtitkárt a miniszterelnöki bejelentések megtételére.

2.

Dr. Balogh István: előterjeszti a Miniszterelnökségnek a Parlamentbe költözésével kapcsolatban felmerült költségekre további 100 millió pengő hitelkérélmét azzal, hogy amennyiben a pénzügyi rendelkezések folytán a pénz vásárló ereje változik, úgy a felhasználandó hitelösszeg csökkenhet.

Minisztertanács a Miniszterelnökségnek a Parlamentbe költözésével kapcsolatban felmerült költségekre 100 millió pengő póthitel folyósításához hozzájárult.²

3.

Dr. Balogh István: előterjeszti javaslatát a Legfőbb Állami Számvevőszék elhelyezésére szolgáló kincstári épület[ek] helyreállítási költségeire 20 millió pengő biztosítása tárgyában.³

Minisztertanács a Legfőbb Állami Számvevőszék elhelyezésére szolgáló kincstári épület[ek] helyreállítási költségeire 20 millió pengő folyósításához hozzájárult.

4.

Dr. Balogh István: bejelenti, hogy a tárgysorozaton szereplő 3. tétel szám alatt felvett előterjesztést a napirendről leveszi.⁴

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.

¹ Az előterjesztés a minisztertanács előzetesen összeállított napirendjén nem szerepelt. A jegyzőkönyv mellett előterjesztés nincs, de a rendelet tervezete megtalálható. A kiadott rendelet értelmében az 1000, 10 000 és 100 000 pengős címletű bankjegyeket bélyegjeggyel kellett ellátni. A bélyegjegy ára a lebélyegezendő bankjegy névértékének háromszorosa, azaz pl. 1000 pengős bankjegy esetében 3000 pengő. A művelet eredményeként a forgalomban levő bankjegyek háromnegyed részét – a bankjegyet birtoklók költségén – kivonták a forgalomból („bankjegydezma”). Lásd a 12 000/1945. ME sz. rendeletet, MK 1945. december 19., 204. sz.

² A 11 679/1945. ME számú előterjesztés utalt arra, hogy korábban már erre a célra engedélyezett a minisztertanács 100 millió pengőt. Lásd a november 21-i ülés (70. sz. jegyzőkönyv) [16] napirendi pontját.

³ Előzményét lásd a december 5-i ülés (73. sz. jegyzőkönyv) 3. napirendi pontjában. A jegyzőkönyv szövegét a 11 682/1945. ME sz. előterjesztésnek megfelelően javítottam „kincstári épületek”-re.

⁴ A miniszterelnöki előterjesztéseket tartalmazó borítólapon levő felsorolásban a 3. tétel Szakasits Antal szociáldemokrata politikus, iparügyi minisztériumi fősztályvezető szolgálati idő

5.

Dr. Balogh István: előterjeszti javaslatát a közintézmények elhelyezése kérdéseiben a Miniszterelnökség megbízatása és hatásköre tárgyában. Kéri a minisztertanácsot, hogy adjon felhatalmazást a miniszterelnököknek kizárólagos intézkedési jogkörre. Ugyanis a közintézmények elhelyezése megfelelően biztosítva nincs, szükséges, hogy az elhelyezkedés egységes és központi irányítást nyerjen. A lakáshivatali szervek ennek ellátására megfelelő erélyt kifejteni nem tudnak, de különben sem volna célszerű, hogy az államigazgatás legfontosabb szervei a lakáshivatal városi jellegű intézkedései körében nyerjenek intézést, és függjenek az ottani adminisztrációs nehézségektől. Ezért a rendelkező rész szerinti megoldást tartja az egyedül megfelelőnek.⁵

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

6.

Dr. Balogh István: kéri a minisztertanács hozzájárulását, hogy Katona Géza Közp[onti] Stat[isztikai] Hiv[atal-i] I. oszt. irodatisztet, aki egészen kiváló munkateljesítménye és képességei ellenére származása folytán az utóbbi években mellőztetésben részesült, és 1944-ben, mint szakdíjnok kényszernyugdíjaztatott, a 2500/1945. ME sz. rendelet 49. §-a alapján a IX. fizetési osztály 3. fokozatába statisztikai főtisztté neveztesse ki.⁶

Minisztertanács Katona Géza Közp[onti] Stat[isztikai] Hiv[atal-i] I. oszt. irodatiszt[nek] a IX. fizetési osztály 3. fokozatába, statisztikai főtisztté való kinevezéséhez hozzájárult.

---

beszámítási ügyére vonatkozott. Erről 1946. január 5-én tárgyalt ismét a minisztertanács. Lásd a 78. számú jegyzőkönyv 2. napirendi pontját.

⁵ A Miniszterelnökség 11 699/1945. III. számú előterjesztése, amely a jegyzőkönyvbe átvett indoklás mellett azt is rögzítette, hogy – több mint fél évvel a kormányzati hivatalok Budapestre költözése után – még mindig nem volt biztosítva a Kereskedelem- és Szövetkezetiügyi Minisztérium, a Belügyminisztérium és a Közellátásügyi Minisztérium rendkívül fontos szervei, továbbá a Hazahozatali Kormánybiztoság és más közintézmények megfelelő elhelyezése.

Az elfogadott határozatot a Miniszterelnökség átiratban közölte az egyes miniszterekkel, valamint Budapest polgármesterével. A határozat azonban ütközött a kormányzati szervek hatáskörét megállapító korábbi rendelkezésekkel, ezért kormányrendelet kiadására lett volna szükség. Mindenekelőtt csorbította a népjóléti miniszter lakásgazdálkodással, illetve az intézmények elhelyezésével kapcsolatos jogkörét. Gondot okozott az is, hogy a Miniszterelnökség nem rendelkezett olyan apparátussal, amely az intézmények elhelyezésével kapcsolatos operatív feladatok ellátására alkalmas lett volna. Ezért 1946 januárjában a Miniszterelnökség akként módosította álláspontját, hogy a miniszterelnök csupán az intézmények igényeinek jogosságát kívánja elbírálni, a végrehajtás azonban továbbra is a népjóléti miniszterre, illetve a Lakáshivatalra hárul.

A Miniszterelnökség 11 699/1945. iktatószámú ügyirata a jegyzőkönyv mellett található. Az előadói ív szerint az intézkedést Balogh István államtitkár hagyta jóvá. A miniszterelnökségi előterjesztéseket tartalmazó borítólapon a napirendi pontnál az alábbi – valószínűleg Bojta Béla államtitkártól származó – megjegyzést tartalmazza: „Balogh államtitkár rendelkezése”.

⁶ A jegyzőkönyv szinte szó szerint átvette a 11 759/1945. ME sz. előterjesztés indoklását, amely Katona Gézára vonatkozóan további információkat nem tartalmaz.

7.

Dr. Balogh István: előterjeszti a közellátásügyi miniszter javaslatát Gál András burgonyaellátási kormánybiztos saját kérelmére való felmentése tárgyában. A kormánybiztos betegségére való hivatkozással mielőtt működését megkezdte volna a hivatal elfoglalásában akadályoztatott [sic!].⁷

Minisztertanács Gál András burgonyaellátási kormánybiztos, kormánybiztosi felmentéséhez hozzájárult.

8.

Dr. Balogh István: az állásnélküli zenészek küldöttsége jelent meg a miniszterelnöknél és támogatást kért. Javasolja, hogy 30 millió pengő folyósítását engedélyezze a minisztertanács. Az összeg a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez utaltassék ki és a Művészeti Tanács, vagy más szerv útján eszközöltessék a felhasználás.⁸

Minisztertanács az állástalan zenészek támogatására 30 millió pengő folyósítását engedélyezi. A felhasználás tekintetében a vallás- és közoktatásügyi miniszter az illetékes.

9.

Dr. Balogh István: előterjeszti, hogy Ausztria és Németország területén komoly műértékek és állami tulajdont képező javak vannak és ezeknek visszaszerzése végett a miniszterelnök a kormány nevében az amerikai és angol kormányhoz, valamint a katonai hatóságokhoz kíván fordulni. A kérelem lényege az, hogy ne gördítsenek akadályt a javak visszahozatala elé. Kéri a minisztertanácsot, járuljon hozzá a kormány ilyen értelmű átiratához, ami természetesen a Szövetséges Ellenőrző Bizottságon keresztül történik.⁹

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

---

⁷ Gál András kézzel írt levele, valamint az előterjesztés megtalálható: MOL XIX-A-1-j-1945-III-9452 alapszám. Gál András kinevezéséről október 15-én határozott a minisztertanács (61. sz. jegyzőkönyv 6. napirendi pont). Lásd: DMB MT. JKV. B KÖTET, 385.

⁸ E tárgy a minisztertanács előzetesen összeállított napirendjén nem szerepelt, írásbeli előterjesztés nem készült.

⁹ A Szövetséges Ellenőrző Bizottság már korábban, 1945. november 28-i ülésén tárgyalta a kérdésről. A brit kormány képviselője, Edgcumbe vezérőrnagy arról tájékoztatta az ülés résztvevőit, hogy „Őfelsége kormányának jelenleg nem áll szándékában a magyar tulajdont visszaadni, vagy engedélyezni bármilyen magyar küldöttség számára, hogy ilyen tulajdont kutassanak fel”. A magyar kormánynak a németek által Nyugatra hurcolt magyar javakról szóló jegyzéke 1946 januárjában érkezett meg a Szövetséges Ellenőrző Bizottsághoz. A brit képviselő reagálása azonban még ekkor is elutasító volt, s csak a békeszerződéssel összefüggésben látott lehetőséget a kérdés rendezésére. (SZEB JKV., 113.)

10.

Dr. Balogh István: bejelenti, hogy a szovjet–magyar gazdasági együttműködési szerződést¹⁰ a Politikai Bizottság csütörtöki ülésén fogja ratifikálás céljából tárgyalás alá vonni. Időközben olyan változások történtek, amelyeknél fogva a minisztertanács akkori határozatában szereplő kikötések, vagyis a klauzulák módosítása szükséges¹¹. Kéri, hogy a minisztertanács a következő szövegű záradék felvételét javasolja a Politikai Bizottságnak. „A Nemzetgyűlés politikai bizottsága a Nemzeti Főtanácsnak a szovjet–magyar gazdasági együttműködési egyezményt jóváhagyásra ajánlja, és tudomásul veszi a kormánynak azt a nyilatkozatát, hogy ez az egyezmény semmiben nem akadályozza a magyar államot abban, hogy más államokkal bármilyen gazdasági, vagy kereskedelmi egyezményt köthessen.”

Az amerikai és angol misszió az Ideiglenes Nemzeti Kormányhoz külön-külön jegyzéket intézett.¹² Az Ideiglenes Nemzeti Kormány nem adott választ és ennek a pótlása szükséges. Az angolszász hatalmaknak az volt az álláspontja, hogy a jaltai egyezményben kifejezett akaratnyilvánításuk az, hogy a legyőzött államok gazdasági újjáépítéséről együttesen kívánnak gondoskodni. A szovjet–magyar gazdasági egyezmény nem állít korlátot ezen álláspont érvényesülése tekintetében és az angolszász hatalmak pedig úgy köthetnek gazdasági megállapodást velünk, mint a Szovjetunióval tervezett egyezmény. Egyébként az angolszászok kifejezték azt is, hogy az 1925–26 években kötött

¹⁰ A minisztertanács előzetesen összeállított napirendjén nem szerepelt, a tárgyra vonatkozó írásbeli előterjesztés nem készült.

A Gerő Ernő és Bán Antal által Moszkvában 1945. augusztus 27-én parafált szovjet–magyar gazdasági együttműködési szerződésről előzőleg az Ideiglenes Nemzeti Kormány 1945. augusztus 29-én (47. sz. jkv. 9. napirendi pont), október 12-én (59. sz. jkv. 1. napirendi pont) és október 24-én (62. sz. jkv. 1. napirendi pont) tárgyalt. Az együttműködési szerződés kiterjedt a mezőgazdaság, az ipar, a bányászat, a közlekedés, a tudományos kutatás alapvető ágazataira. Többek között közös vállalatok és közös bank létrehozását irányozta elő. Ezért sokan a magyar gazdaságnak a Szovjetuniótól való függő helyzetbe hozásaként értékelték. Részben ezért, részben mert az egyezmény megkötése ellen az Egyesült Államok és Nagy Britannia kormánya is tiltakozást jelentett be, az Ideiglenes Nemzeti Kormány nem vállalta a kérdésben való döntést, s nem terjesztette azt jóváhagyásra a Nemzeti Főtanács elé. DMB MT. JKV. B. KÖTET, 141–142., 335–342., 351–358., 423–426. és 453–456., továbbá Sipos–VIDA, 1985. Az egyezmény hiteles példánya megtalálható: MOL XIX–J–1–f 341. d. 2. tétel.

¹¹ Az október 12-én tartott minisztertanács (59. sz. jkv. 1. napirendi pont) a következő határozatot hozta: „Minisztertanács a szovjet–magyar együttműködésre vonatkozó megállapodást elfogadja azzal, hogy a kísérőlevél szövegében kiemelendő, hogy

1. a szerződő felek megállapítják, hogy a szovjet–magyar gazdasági együttműködésre vonatkozó jelen megállapodás nem bír kizáró jelleggel az egyesült nemzetek és az összes többi országokkal szemben.

2. megállapítják a szerződő felek, hogy a jelen egyezmény elsősorban azokra a javakra vonatkozik, amelyek a potsdami tárgyalások alapján a Szovjetunió által Magyarországon igénybe vehetők.

Az egyezményt ratifikálás céljából az Ideiglenes Nemzetgyűlés Politikai Bizottsága, majd a Nemzeti Főtanács elé terjeszti, és erről a Szövetséges Ellenőrző Bizottságot kétnyelvű átiratban értesíti.”

¹² Ezek ismertetését, illetve az amerikai jegyzék szövegét lásd: DMB MT. JKV. B. KÖTET, 423–425. és 453–456.

megállapodást fennállónak tekintik, ez pedig biztosítja számukra a legtöbb kedvezmény elvét. Az előterjesztett klauzulát kielégítőnek és biztosítóknak tekinti.

[Bárányos] *Közellátásügyi miniszter*: nem ismeri az alapegyezmény-tervezetet és megfelelő felvilágosítások nélkül nem tud nyilatkozni.¹³

[Tildy] *Miniszterelnök*: a közellátásügyi miniszter rendelkezésére bocsájtja az egyezmény másolatát, aminek tanulmányozása után

[Bárányos] *Közellátásügyi miniszter*: az a véleménye, hogy a szöveg némi módosításával jobban ki lehetne fejezni szabad szerződési jogunkat és ezáltal a klauzulában kifejezett álláspont is világosabbá és megnyugtatóbbá válna.

Pfeiffer Zoltán államtitkár: a korábbi kereskedelmi szerződéseknél felmerülhet egy olyan álláspont is, hogy a háború az összes megállapodásokat hatályon kívül helyezte.

Dr. Balogh István: az előző kormány már elfogadta az egyezményt és a minisztertanács csak abban a tekintetben határoz, hogy az akkor alkalmazott kettős kikötés, nevezetesen a német javak elsősorban megtagyálása, továbbá a kizárólagosság kiküszöböltesék, módosítandó ez a mostani előterjesztés szerint [sic!]. Egyébként a Politikai Bizottság a kérdést részletesen megvitatja és hozzászólhat.

Minisztertanács a Politikai Bizottság határozatát illetően ezen kísérő szöveget javasolja: „A Nemzetgyűlés Politikai Bizottsága a Nemzeti Főtanácsnak a szovjet–magyar gazdasági együttműködési egyezményt jóváhagyásra ajánlja, és tudomásul veszi a kormánynak azt a nyilatkozatát, hogy ez az egyezmény semmiben nem akadályozza a magyar államot abban, hogy más államokkal bármilyen gazdasági, vagy kereskedelmi egyezményt köthessen.”¹⁴

11.

Dr. Balogh István: a vallás- és közoktatásügyi miniszter bejelentése alapján a minisztertanács foglalkozni kénytelen a tanügyi tényezők nagyon sivár és szomorú anyagi helyzetével. Szükséges, hogy megfelelő megnyugtató törvények, és így most csak elvi hozzájárulást kér, a megoldás részleteit a vallás- és közoktatásügyi miniszter megtárgyalja a pénzügyminiszterrel.

---

¹³ Miklós Béla miniszterelnök már a szovjet–magyar gazdasági egyezmény ügyét tárgyaló első minisztertanácsi ülésen, 1945. augusztus 29-én kérte, hogy az egyezmény szövegét kezeljék bizalmasan. Bárányos Károly, miután az előző kormánynak nem volt tagja, nem ismerhette a szöveget. Egyébként a következő napokban a Nemzetgyűlés Politikai Bizottságának tagjai és a Nemzeti Főtanács tagjai is csak az ülésen kapták meg tanulmányozásra az egyezmény szövegét, s azt később sem hozták nyilvánosságra.

¹⁴ Az itt elfogadott szöveg annyiban volt kedvezőtlenebb a magyar fél számára a fent idézett október 12-i határozatnál, hogy a német javakra történő utalás elhagyása még ezt a jelképes korlátot is kiiktatta a szovjet gazdasági terjeszkedés útjából.

[Keresztury] *Vallás- és közoktatásügyi miniszter*: a szakszervezetek is támogatják a kérést, mert a tanszemélyzet helyzete tarthatatlan, és így legalább egyelőre egy megfelelő gesztust kell feléjük mutatni.

[Gordon] *Pénzügyminiszter*: hajlandó támogatni egy olyan álláspontot, hogy a tanerők az ipari munkásság életviszonyaihoz megfelelő anyagi körülmények közé juttassanak.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: kombinált megoldást javasol és pedig megfelelő területű földet kell a tanügyi tényezők rendelkezésére bocsájtani.

[Tildy] *Miniszterelnök*: ezt már annakidején magyarázta, azonban ennek ellenére nagy részben elvették a tanítók földjét, mert csak a kis településeknél hagyták meg a kisebb birtokokat.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: úgy tudja, 27 ezernél felül áll [sic!] a tanszemélyzet, és így a megoldás nem túlzott probléma.

[Keresztury] *Vallás- és közoktatásügyi miniszter*: ennél nagyobb a létszám.

[Nagy I.] *Belügyminiszter*: a maga részéről is helyesnek tartja a földdel való természetbeni hozzájárulást.

[Keresztury] *Vallás- és közoktatásügyi miniszter*: egyelőre megelégszik az elvi hozzájárulással úgy, amiként azt a politikai államtitkár előterjesztette, mert a sajtóban le akarja közölni, hogy a minisztertanács foglalkozott a kérdéssel.

Minisztertanács a tanügyi tényezők helyzetének megoldásához az elvi hozzájárulást megadta.¹⁵

12.

Dr. Balogh István: a vallás- és közoktatásügyi miniszter javaslata alapján előterjeszti a klinikák ellátására szükséges teherautók beszerzésének hiteletét. Az összecszerúséget a vallás- és közoktatásügyi miniszter és pénzügyminiszter együttesen határozzák meg, egyelőre az elvi hozzájárulás megadását tartja szükségesnek.

Minisztertanács a klinikák ellátásához szükséges teherautók beszerzésére a hitelfolyósítás elvi engedélyét megadta.¹⁶

13.

Dr. Balogh István: előterjeszti az iparügyi miniszter 98 720/1945. számú javaslatát a szénbányák állami kezelésbe vételéről.¹⁷

¹⁵ Az ülés előzetes napirendjén nem szerepelt, írásbeli előterjesztés nem készült.

¹⁶ Az ülés előzetes napirendjén nem szerepelt, írásbeli előterjesztés nem készült.

¹⁷ Az ülés előzetes napirendjén nem szerepelt. A jegyzőkönyv mellett csak a 98 720/1/2/1945. IpM számú átirat, valamint a rendelet tervezete található meg, az átiratban említett előterjesztés azonban nem.

A Gazdasági Főtanács az előző napon, 1945. december 17-én tartott ülésén a 2. napirendi pont keretében tárgyalt a kérdésről. Az ülésről felvett jegyzőkönyv a következőket rögzítette: „Az ipar-

[8] 75. 1945. december 18.

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter*: ezzel kapcsolatban felemlítendőnek tartja, hogy az amerikai misszió a fegyverszüneti szerződés 13. §-ára hivatkozással megállapítja, hogy az amerikai tulajdonban lévő erőforrások tulajdonjogát még ezen üzemek nacionalizálása ellenére is fenntartja, és tiltakozik minden olyan intézkedés ellen, amely az amerikai érdekeltséget érintené. Ez egyelőre az írásbeli jegyzék szerint csak a nyersolajra vonatkozott. Szóbelileg azonban a szénbánya érdekeltségeket is megemlégtették. Voltaképpen két amerikai érdekeltségű bánya, a két kis borsodi bánya van, amelyek közül egyik 250, a másik 80 fővel dolgozik.

[Tildy] *Miniszterelnök*: a mostani rendelet egyelőre nem érinti ezeket az érdekeltségeket.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.¹⁸

14.

Dr. Balogh István: előterjeszti a magyarországi német vagyonnak a Szovjetunióknak való átadása tárgyában készült javaslatát. A rendelet kibocsájtása sürgős, mert három hónapi késedelemben vagyunk.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.¹⁹

15.

Dr. Balogh István: előterjeszti a közlekedésügyi miniszter 12 600/1945. számú javaslatát Rózsa Ernő és társainak rehabilitálása, és jóvátétel nyújtása tárgyában.²⁰

Minisztertanács a közlekedésügyi miniszter 12 600/1945. számú előterjesztéséhez, és illetve az előterjesztésben felsorolt 61 személynek a javaslat szerinti rehabilitációjához, és jóvátétel nyújtásához hozzájárult.

ügyi miniszter ismerteti a bányák állami kezelésbe vételére vonatkozó rendelettervezetet. A Főtanács a tervezetet egyes módosításokkal elfogadta. Ezek közül a legfontosabb, hogy a karbidtermelő üzemeket is állami kezelésbe kell venni.”

¹⁸ Lásd a 12 200/1945. ME sz. rendeletet, MK 1945. december 20., 205. sz.

¹⁹ A német vagyonnak a Szovjetunió részére való átadása az ülés előzetesen összeállított napirendjén nem szerepelt. A jegyzőkönyv mellett csak a rendelettervezet található, indoklás nem. A kérdés részletesebb ismertetését lásd e kötet bevezetőjében. Lásd továbbá a 11 700/1945. ME sz. rendeletet, MK 1945. december 23., 208. sz.

²⁰ A jegyzőkönyv mellett megtalálható előterjesztés három főiskolai végzettséggel rendelkező, hat középiskolai végzettséggel rendelkező, továbbá 14 segédtszót, 11 altiszt és 27 nyugbérés MÁV alkalmazott nevét és beosztását, illetve a javasolt új munkakörét és besorolását tartalmazza. Valamennyien a Tanácsköztársaság alatti, illetve azóta tanúsított baloldali (kommunista, szociáldemokrata, antifasiszta) magatartásuk miatt szenvedtek hátrányt az előmenetelben, illetve közülük többen szenvedtek börtönt, fegyházbüntetést is.

16.

Dr. Balogh István: a minisztertanács egyik legutóbbi ülésén tudomásul vette annak a delegációnak összeállítását, amely a magyar–lengyel megállapodás előkészítése és létesítése végett Varsóba utazik. Az újjáépítési miniszter, akinek jelentős lengyel kapcsolatai vannak, részt kíván venni a küldöttségben és ezért kéri, hogy a december 5-i minisztertanácson jóváhagyott szakértői bizottság vezetésével bízassék meg. Ismerteti a 42 252/1945. számú újjáépítési miniszteri előterjesztést.

Minisztertanács hozzájárul ahhoz, hogy a Varsóba kiutazó delegáció létszáma dr. Antall József újjáépítési miniszterrel kiegészíttessék.²¹

17.

[*Gyöngyösi*] *Külügyminiszter:* előterjeszti javaslatát egy budapesti szálloda rendbehozatala [sic!] külföldi vendégek elhelyezése tárgyában.²²

²¹ Az előterjesztés a minisztertanács előzetesen összeállított napirendjén nem szerepelt. A magyar kereskedelmi delegáció Lengyelországba utazásáról a kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter javaslata alapján előzőleg a december 5-i ülésén (73. sz. jkv. 30. napirendi pont) tárgyalta a minisztertanács. A jegyzőkönyv mellett megtalálható az akkor tárgyalt előterjesztés is. A kiutazó delegációt az akkori javaslat szerint dr. Szilágyi Mihály, a KSZM osztálytanácsosa vezette volna, és létszámát nyolc főre tervezték. Ezzel szemben a mostani határozat 12 fő kiutazását irányozta elő, s a küldöttség vezetője dr. Antall József újjáépítési miniszter lett.

Az újjáépítési miniszter 1945. december 15-én keltezett javaslata az alábbi indoklást tartalmazta: „A háború alatt, mint a Belügyminisztérium illetékes osztályának vezetője, érintkezésbe jutottam sok, országunkba menekült lengyel alattvalóval, akik ma, hazájukba visszatérve olyan állásokat töltenek be, amelyek gazdasági vonalon reánk nézve érdekel bennünket. Avégből, hogy ezen kapcsolatokat felújíthassam, fel kívánom használni a közeljövőben sorra kerülő és Varsóban megtartandó magyar–lengyel külkereskedelmi tárgyalások alkalmát. Kézenfekvő, hogy korábbi kapcsolataim felvétele így gazdasági vonalon elősegítené a magyar–lengyel relációk szívélyességét. Egyben olyan, a lengyeleknek Magyarországon való tartózkodása idejéből származó fénykép- és filmanyagot is vinnék magammal, amelynek bemutatása a nálunk élvezett támogatás felelevenítése által számunkra hasznos lenne.”

A lengyel féllel folytatott tárgyalások lezárásaként a kiküldött bizottság 1946. június 28-án kötötte meg a magyar–lengyel árucsereforgalmi megállapodást, amely 1947. június 30-áig maradt érvényben. Lásd NF Mt. jkv. (1946), 1088–1089.

²² A külügyminiszter 20 314/2/1945. iktatószámú előterjesztésében levő javaslat egyrészt arra vonatkozott, hogy a Bristol Szálloda (Bp. IV. ker., Mária Valéria u. 4. sz. – ma: V. kerület Apáczai Csere János u.) „a hivatalos újjáépítési erők igénybevételével soron kívül helyeztessék teljesen lakható állapotba, és a szükséges munkaerők, építkezési anyagok, ablaküveg és fűtőanyag bocsátassák azonnal a szálloda rendelkezésére.” Másrészt azt is javasolta, hogy „Amennyiben a szálloda tulajdonosai részéről pénzügyi nehézségek merülnének fel és ezek a karba helyezést késleltetnék, bocsátassák a szálloda rendelkezésére megfelelő hitel rendelkezésre, esetleg a szálloda államköltségen volna rendbe hozandó.” A szöveg logikájából tehát az következik, hogy a javaslat első része a hivatalos újjáépítési erőknek a költségek megtérítése melletti rendelkezésre bocsátására vonatkozott, és csak második lehetőségként vetette fel a teljes állami kötelezettségvállalást.

Az előterjesztés indoklása rámutat, hogy a nemzetközi diplomáciai élet megindulásával a hivatalosan Magyarországra érkező külföldiek (követségek, delegációk) jelenleg sehol sem helyezhetők el. A nemzetközi kapcsolatok újrafelvétele pedig az ország elemi érdeke.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: az előterjesztés nem tünteti fel, hogy mit jelent ez pénzügyi vonatkozásban.²³

[Bán] *Iparügyi miniszter*: a Gellért szálló tekintetében az az információja, hogy a munkálatok sürgősen befejezhetőek és a külföldi missziók rendelkezésére állhat. Ezt alkalmasabbnak tartja, mint a Bristol szállót, s megfontolásra ajánlja.

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter*: voltaképpen elvileg az állami hozzájárulás ellen van. Az Astoria szálló rendbe hozásánál a fegyverszüneti szerződés 11. §-ára utalással olyan súlyos összegeket igényelt az amerikai misszió, amelyek túlságos megterhelést jelentettek.²⁴ A Bristol igen alkalmas, mert nincs túlságosan romállapotban, ezért kéri a javaslat elfogadását.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

18.

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter*: előterjeszti javaslatát a SZEB költségeinek fedezésére 6 milliárd pengő hitel igénybevétele tárgyában.²⁵

[Tildy] *Miniszterelnök*: hozzájárul a hitel megszavazásához, azonban azt kéri, hogy a jövőben a számlákat a Szövetséges Ellenőrző Bizottságon keresztül ellenőriztessék.

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter*: ezt szívesen veszi a maga részéről, de ebből súlyos sértődések lesznek. Hiába küzd a rendkívüli megterhelés ellen. Egy alkalommal egy recamier helyreállítási költségeire 84 millió pengőt számláztak. De ha akadályokat gördít az igények elé, úgy a misszió vezetői részéről meglehetősen hűvösséget tapasztal, aminek nem teheti ki magát. Egyébként is a kifizetések rendszerint sürgősek, és nem lehet előzetesen ellenőrzést gyakorolni.

Dr. Balogh István: a kifizetést eszközölheti a külügyminiszter, és utólagosan mutassa be a számlát a Szövetséges Ellenőrző Bizottsághoz, lássák a missziók vezetői, mire és minő kiadások történnek.

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter*: ha kifogást emel az amerikai, vagy angol misszió valamely követelése ellen, az a válasz, mutassa ki minő kiadásokat viselünk orosz vonalon.

[Tildy] *Miniszterelnök*: ragaszkodik az általa érintett módozathoz.

---

²³ Az előterjesztéseket tartalmazó borítólapon a miniszterelnökség részéről hasonló észrevételt tettek: „Tisztázandó, mi az ellenértéke annak, hogy a kincstár hozza rendbe? Megtérül-e ez? Ha igen, akkor megfelelő valorikus kikötés volna alkalmazandó.”

²⁴ Az Astoria Szálló a Kossuth Lajos u. 19–21. sz. alatt működött.

²⁵ Az előterjesztéseket tartalmazó borítólapon a Miniszterelnökség részéről az alábbi kérdést rögzítették: „A SZEB Gazdasági Hivatala részére az elmúlt minisztertanács 10 milliárd pengő szavazott meg. Vajon ez külön tétel?” (Vö. 74. sz. jkv. 2. napirendi pont.) Az 5926/1/1945. KüM sz. előterjesztés a hitel igénylését elsősorban azzal indokolta, hogy a Szövetséges Ellenőrző Bizottság kiadásai a pengő értékcsökkenése következtében rendkívül megnövekedtek.

Minisztertanács a Szövetséges Ellenőrző Bizottság költségeinek fedezésére hatmilliárd pengő hitel folyósítását engedélyezi azzal, hogy a számlák a Szövetséges Ellenőrző Bizottságnak bemutatandók ellenőrzés, esetleg tudomásulvétel végett.²⁶

19.

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter*: javasolja a hivatalos jellegű külföldi utazásoknak a minisztertanács elé terjesztését.

[Rónai] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter*: az az észrevétele, hogy a kereskedelmi tárgyalások az ő hatáskörébe tartoznak.

[Tildy] *Miniszterelnök*: ez az álláspont téves, mert általános szempontok érvényesülnek, és így a külügyminiszter irányítása szükséges.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: át lehet hidalni akként a problémát, hogy a külügyminiszter és a kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter egyetértőleg jár el, ha külkereskedelmi kérdésekről van szó.

[Tildy] *Miniszterelnök*: a 2. pont c/ tételénél azt a változtatást kívánja, hogy amennyiben a minisztertanács hozzájárulásának kieszközlésére megfelelő idő nem áll rendelkezésre, úgy a kiküldetéshez a miniszterelnök hozzájárulása is megszerzendő.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadja azzal, hogy a 2. pont c/ tétele akként módosul, hogy amennyiben a minisztertanács hozzájárulásának kieszközlésére megfelelő idő nem áll rendelkezésre, úgy a kiküldetéshez a miniszterelnök hozzájárulása is megszerzendő.²⁷

20.

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter*: előterjeszti 6136/1945. számú javaslatát Nemesóthy Dénes miniszteri osztálytanácsos részére a párizsi magyar misszióhoz történő beosztásának tartamára a II. osztályú követségi tanácsosi cím

---

²⁶ A következő időszakban egyébként sorozatos viták, hírlapi polémiák keletkeztek a SZEB kiadásai körül. (Vö. FÖLDESI, 1995. 35–44.) A SZEB Magyar Gazdasági Hivatalának a Szövetséges Ellenőrző Bizottsághoz is eljuttatott kimutatása szerint a SZEB és a missziók összes költsége 1945 decemberében 32 817 966 788 pengő volt, amiből 9 859 815 545 pengőt az orosz misszió (30,4%), 5 974 517 973 pengőt (18,2%) az amerikai, 4 742 045 542 pengőt (14,45%) a brit, 2 769 686 011 pengőt (8,44%) a csehszlovák, és 4 278 988 949 pengőt (13,04%) a jugoszláv misszió használt fel. (740 00119 Control (Hungary)/1–3046, Record Group 59, NA, Washington D.C. Idézi: CSEH, 2000., 118. Továbbá lásd még: a SZEB JKV., 129–130., 132., 135–136., 140–141., 152., 189., 420–425.

Ami a miniszterelnöknek a számlák előzetes ellenőrzésére vonatkozó kikötését, illetve az erre vonatkozó határozatot illeti: Vorosilov marsall a magyar kormány megkeresése nyomán 1946. január 9-én a következőket írta Gyöngyösi János külügyminiszternek: „kérem Önt, utasítást adni a pénzügyi szerveknek arról, hogy a Szövetséges Ellenőrző Bizottság és a Szövetséges Államok képviselőitnek ellátására kifizetendő összeget csak az esetben folyósítsák, ha azok a SZEB vezérkari főnöke által igazoltattak.” A SZEB két nappal későbbi ülésén azonban a számláknak nem előzetes, hanem utólagos ellenőrzését hagyták jóvá, amiből újabb bonyodalmak, újabb sértődések keletkeztek. Lásd: SZEB JKV., 129–130, 132, 135–136, 140–141, 152, 189, 420–425.

²⁷ A jegyzőkönyv mellett megtalálható előterjesztést lásd a 75/a számú mellékletben.

[8] 75. 1945. december 18.

ideiglenes használatának engedélyezése iránt a Nemzeti Főtanácshoz való felterjesztés tárgyában.²⁸

Minisztertanács hozzájárul ahhoz, hogy Nemestóthy Dénes miniszteri osztálytanácsos részére a párizsi magyar misszióhoz történő beosztásának tartamára a II. osztályú követségi tanácsosi cím ideiglenes használatának engedélyezése iránt a Nemzeti Főtanácshoz előterjesztés tétessék.

21.

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter*: előterjeszti 3176/1945. számú javaslatát Erős Jánosnak miniszteri osztálytanácsossá történő kinevezése tárgyában.²⁹

Minisztertanács Erős János miniszteri osztálytanácsossá történő kinevezéséhez hozzájárult, az 1883. évi I. tc. 31. §-ában előírt képesítés meglétét az 1150/1945. 2. §. 2. bekezdés jogkörében elengedte.

22.

[Gordon] *Pénzügyminiszter*: előterjeszti javaslatát a külkereskedelmi árkiegyenlítés céljára szolgáló alap pénzügyi bizottsága elnökének kijelölési joga tárgyában.³⁰

Minisztertanács a külkereskedelmi árkiegyenlítés céljára szolgáló alap pénzügyi bizottsága elnökének kinevezési jogát a pénzügyminiszter hatáskörébe utalja.

---

²⁸ A külügyminiszter 6136/1/1945. sz. előterjesztésében olvasható indoklás szerint a nemzetközi gyakorlat megkívánta, hogy a Párizsba kiküldendő Nemestóthy Dénes külföldi szolgálata tartamára rangjának megfelelő diplomáciai címmel ruháztassék fel.

Nemestóthy Dénes külügyminisztériumi, illetve párizsi követségi tisztviselő. A béketárgyalások befejezése után rövidesen lemondott állásáról és Franciaországban maradt. Szerepet játszott a párizsi magyar emigráció életében.

²⁹ A külügyminiszter 3176/1/1945. sz. előterjesztése arra hivatkozott, hogy „Erős János politikai múltjánál és megfelelő képzettségénél fogva a javasolt kinevezésre érdemesnek látszik.” Nem szolgáltattott azonban semmiféle további adatot a kinevezendőre vonatkozóan.

Erős János (1905–?) közgazdász, szociológus, külügyminisztériumi tisztviselő. 1948. szeptember 9-től rendkívüli követ és meghatalmazott miniszter, 1948. október 8-tól 1949. május 27-ig londoni követ. Ezt követően emigrációba vonult. Angliában telepedett le, egyetemi oktatóként tevékenykedett. Számos politikai, szociológiai és közgazdasági cikk, illetve több könyv szerzője.

³⁰ A jegyzőkönyv mellett előterjesztés nem található, bár a tárgy szerepelt a minisztertanács előzetesen összeállított napirendjén. Előzményét lásd a november 21-ei ülés (70. sz. jkv.) [24] napirendi pontjában, amikor is az alap létrehozásáról és pénzügyi bizottságnak a kereskedelem- és szövetkezetiügyi miniszter irányításával való megalakításáról döntöttek. A következő ülésen, november 27-én (71. sz. jkv., 62. napirendi pont) azonban az utóbbi döntést már megváltoztatták abban az értelemben, ahogyan a mostani döntés is szól. Nem világos tehát, hogy miért kellett a kérdést ismét napirendre tűzni.

Lásd a 12 170/1945. ME sz. rendeletet, MK 1945. december 23., 208. sz.

23.

[Gordon] Pénzügyminiszter: előterjeszti a házsövetkezetek épületeinek társasházakká való átalakításával kapcsolatos társulati adó- és illetékkedvezményét.³¹

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.

24.

[Gordon] Pénzügyminiszter: előterjeszti 123 201/1945. VII. számú javaslatát az egyes jövedelemforrások után az 1945. évre fizetendő jövedelemadóról szóló rendelet-tervezete tárgyában.³²

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.

25.

[Gordon] Pénzügyminiszter: előterjeszti 212 277/1945. számú javaslatát a dohánytermelés kiterjesztése tárgyában.³³

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.

---

³¹ A pénzügyminiszter 190 624/1945. XI. a. számú előterjesztése, valamint a kiadott rendelet a házsövetkezetek mellett a részvénytársaságok tulajdonában levő épületek társasházakká való átalakítására is vonatkozott. Az előterjesztés szerint a rendelkezés célja az volt, hogy a háború okozta épületkárok helyreállításához fűződő rendkívül nagy nemzeti érdekre való tekintettel elősegítse azon házrészvénytársaságok és házsövetkezetek társasházakká való átalakulását, amelyek célja nem a nyereszkesedés, hanem kizárólag az, hogy tagjaik részére részvényeik, illetőleg üzletrészeik ellenében öröklakásokat biztosítsanak. A kedvezmény lényege, hogy míg a hatályos jogszabályok szerint az átalakulás esetén a megszűnő vállalat törzsvagyonából természetben (azaz pl. lakás formájában) átengedett vagyონrész után nem a mérlegben feltüntetett érték alapul vételével kellett kivetni az adót és illetéket, hanem az ingatlan mindenkor forgalmi értéke alapján, addig a javaslat szerint az említett kedvezményezett kör esetében – az egyre növekvő inflációt, és a mérleg szerinti és a tényleges forgalmi érték közötti egyre nagyobb eltérést figyelembe kívül hagyva – a mérlegben feltüntetett érték alapján javasolták kiszámítani a megfizetendő adót és illetéket. Az előterjesztés hangsúlyozta, hogy a házak kezelésével és értékesítésével foglalkozó korlátolt felelősségű társaságok, amelyek tulajdonosai a házingatlanoknak csak kis részét használják saját családjuk elhelyezésére, természetesen e kedvezményben nem fognak részesülni.

Lásd a 12 110/1945. ME sz. rendeletet, MK 1946. január 17., 14. sz.

³² A pénzügyminiszternek az ülésen betervezett ezen, illetve ezt követő előterjesztései a minisztertanács előzetesen összeállított napirendjén nem szerepeltek. A pénzügyminiszteri előterjesztéseket tartalmazó borítólapon olvasható feljegyzés szerint az ülést megelőző nap délelőttjén a pénzügyminiszter távbeszélőn jelentette, hogy ezek sürgős letárgyalását kéri.

A pénzügyminiszter előterjesztése és a rendelet tervezete a jegyzőkönyv mellett megtalálható. Az előterjesztést a 75/b számú mellékletben közöljük. Lásd még az ennek alapján kiadott 12 050/1945. ME sz. rendeletet, MK 1945. december 20., 205. sz.

³³ Az előterjesztés nem csupán a dohánytermelés kiterjesztéséről, hanem legalább ugyanilyen hangsúllyal a megtermelt dohánynak az állami szervek részére történő átadásáról, illetve ennek kikényszerítéséről szól. Lásd a 75/c sz. mellékletet.

[8] 75. 1945. december 18.

26.

[Gordon] Pénzügyminiszter: előterjeszti 3401/1945. számú javaslatát 400 milliárd pengő összegű új kincstári jegykölcson felvétele tárgyában.³⁴

Rákosi államminiszter: felhívja a figyelmet arra, hogy a bankok 1/4%-os részesedés[e] csökkentendő volna, mert ez igen jelentős összeget képez.

Miniszttertanács az előterjesztéshez hozzájárul azzal, hogy a pénzügyminiszter az 1/4%-os jutalék összegének csökkentése tárgyában saját hatáskörében intézkedjék.

27.

[Gordon] Pénzügyminiszter: előterjeszti 8633/1945. számú javaslatát, az 1946. évi január 1. napjától 1946. június hó 30-ig terjedő hat havi időtartamra, az államháztartás ügyeinek alkotmányos továbbvitelére, indemnitás kérelmére való hozzájárulás tárgyában.³⁵

Miniszttertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

28.

[Kovács] Földművelésügyi miniszter: előterjeszti javaslatát az állami erdőgazdálkodás hasznosabbá tétele és ezzel kapcsolatban az állami erdőgazdálkodás átszervezése tárgyában.³⁶

³⁴ A pénzügyminiszter előterjesztését lásd a 75/d számú mellékletben.

³⁵ A pénzügyminiszteri előterjesztéseket tartalmazó borítólapon a pénzügyminiszter távbeszélőn tett bejelentését rögzítő feljegyzésben az indemnitásra vonatkozó előterjesztés mellett említés történik az 1946. évi állami költségvetés összeállítására vonatkozó munkálatok megindításáról is. Az erre vonatkozó előterjesztés a jegyzőkönyv mellett szintén megtalálható, és bár a jegyzőkönyv szerint erről az ülésen nem esett szó, közlése indokolt. A pénzügyminiszter két előterjesztését lásd a 75/e és 75/f számú mellékletben.

Indemnitás: országgyűlési felhatalmazás, amelynek alapján a kormánynak joga van arra, hogy a benyújtott új költségvetésnek törvényerőre emelkedéséig az állam pénzügyeit az előző év költségvetésének keretén belül intézze. Ebben az esetben azonban 1945-ben nem készült költségvetés!

Az államháztartásnak az 1946. évi január hó 1. napjától az 1946. évi október hó 31. napjáig terjedő viteléről szóló törvényjavaslatot, továbbá az ehhez mellékelte tájékoztató jelentést az 1945. évben tényleg teljesített kiadásokról és befolyt bevételekről csak hónapokkal később, 1946. július 23-án nyújtotta be a pénzügyminiszter a Nemzetgyűléshez, amely azt július 31-én elfogadta. Az 1946. évi XVII. törvénycikket 1946. szeptember 14-én hirdették ki. (NI I. KÖTET, 261–270., illetve NN II. KÖTET, 320, 508, 570–630.)

³⁶ A földművelésügyi miniszter ezen és következő két előterjesztése szerepelt már a december 10-ei ülés napirendjén is, amikor azonban tárgyalására nem került sor. Lásd: 74. sz. jkv. 50. napirendi pont. Az ezen az ülésen elfogadott rendelet első tervezeteit még szeptemberben küldte meg a földművelésügyi miniszter a társmisztereknek véleményezésre. A több hónapos egyeztetés során elhangzott, illetve írásban közölt vélemények lényegét az előterjesztés mellett megtalálható hat oldalas feljegyzésben foglalta össze a Földművelésügyi Minisztérium.

Az előterjesztést alább a 75/g számú mellékletben közöljük. Lásd a 12 120/1945. ME sz. rendeletet, MK 1945. december 23., 208. sz.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta azzal, hogy az I. § második sorának végére beszúrandó, hogy „az 1945:VI. törvénycikkbe iktatott”³⁷, a 6. § (2) bekezdésének³⁸ utolsó mondata elé: „továbbá az Országos Földbirtokrendező Tanács, annak megszűnése után a Földhivatal egy tagot ötévi időszakra”, a 9. §-ba (14) bekezdésként³⁹: „Mind az állandó, mind az ideiglenes személyzet tagjait a büntetőtörvényszék [sic!] alkalmazása szempontjából úgy kell tekinteni, mint ha közhivatalnokok volnának”, a 19. §⁴⁰ harmadik sora végére: „valamint a 75 200/1945. FM sz. rendelet (megjelent a Magyar Közlöny 1945. X. 31-i 165. számában) 2. §-a (1) bekezdésének d) és e) pontjától” és végül a 20. §⁴¹ utolsó mondatának [sic!] „vonatkozó” szó elé: „valamint a 75 200/1945. FM sz. rendelet 2. §-a (3) bekezdésének, 7. §-a (1) bekezdésének és 11. §-a (1) és (3) bekezdésének az erdőgazdaságra”.

29.

[Kovács] Földművelésügyi miniszter: előterjeszti javaslatát az erdészeti igazgatás átszervezése tárgyában.⁴²

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

30.

[Kovács] Földművelésügyi miniszter: előterjeszti javaslatát a „600/1945. ME sz. rendelet alapján állami tulajdonba került erdőgazdaságok alkalmazottainak szolgálati viszonya” tárgyában.⁴³

A vallás- és közoktatásügyi miniszter a 2. § 1. bekezdéséhez észrevételt tett,

---

³⁷ A javasolt módosítás a földreformról szóló 600/1945. ME számú rendelet törvényerőre emelésére utalt.

³⁸ A 6. § (2) bekezdése a rendelet által létrehozott Magyar Állami Erdőgazdasági Üzemek felett felügyeletet gyakorló „Szakbizottság” összetételéről rendelkezett.

³⁹ A jegyzőkönyvben nyilvánvaló elírás történt: A 9. §-nak a rendelettervezetben csak három bekezdése van, s a jegyzőkönyv mellett található példányra – a többi módosítással együtt – rá is vezették a fenti szöveget (4) bekezdésként. A 9. § egyébként a vezetők és alkalmazottak kinevezési rendjéről, szolgálati, fegyelmi, illetmény- és nyugdíjszabályzatáról szólt.

⁴⁰ A 19. § az Erdőgazdaság bevételeinek az állami költségvetési szervekre vonatkozó előírásoktól eltérő kezeléséről rendelkezett.

⁴¹ A 20. § módosító és hatályon kívül helyező rendelkezéseket tartalmaz.

⁴² Az előterjesztést alább a 75/h számú mellékletben közöljük. Lásd a 12 130/1945. ME sz. rendeletet, MK 1945. december 23., 208. sz.

⁴³ A földművelésügyi miniszter 7840/eln./1945. V/1. számú előterjesztése utalt arra, hogy a földreformról szóló rendeletek értelmében az állami tulajdonba jutó erdőgazdaságoknál szolgálatot teljesítő tisztviselőket és egyéb alkalmazottakat további rendelkezésig az állam magánalkalmazottainak kellett tekinteni. Ez egyrészt ezeket a személyeket bizonytalan helyzetbe hozta, másrészt az államra is aránytalanul nagy terhet rótt. A javaslat és az ennek nyomán kiadott rendelet értelmében az erdőmérnöki vagy alerdész képesítéssel rendelkezőket tényleges állami szolgálatba lehetett venni, a szakképesítéssel nem rendelkezők pedig az állami szolgálat körében megállapított javadalmazással szolgálati viszonyuk megszüntetéséig továbbra is az állam magánalkalmazottai maradtak.

Lásd a 12 260/1945. ME sz. rendeletet, MK 1946. január 17., 14. sz.

[8] 75. 1945. december 18.

amelyet a maga részéről is elfogad, nevezetesen a szövegben az „igazolt” kitétel szerepel, ezt pedig az igazolási rendeletek nem ismerik, hanem [az] „állásvesztés vagy kényszernyugdíjazás” kifejezést kívánja felvenni.

Minisztertanács az ekként módosított előterjesztést elfogadta.

31.

[Kovács] *Földművelésügyi miniszter*: kéri Gedeon Ernő bódvaszilasi lakosnak gazdasági segédfelügyelővé történő kinevezéséhez az előírt alaki képesítés alóli felmentést.⁴⁴

Minisztertanács Gedeon Ernő képesítési meglétét, az 1150/1945. ME sz. rendelet 2. § 2. bekezdés jogkörében elengedte.

32.

[Kovács] *Földművelésügyi miniszter*: előterjeszti Dombegyházi Ödön budapesti lakosnak a magyar állami gazdasági felügyelői létszámba a IX. fizetési osztályba történő kinevezését, és az ehhez megkívánt képesítési kellék alól való felmentését.⁴⁵

Minisztertanács Dombegyházi Ödön a magyar állami gazdasági felügyelői létszámba a IX. fizetési osztályba történő kinevezéséhez, valamint a képesítési kellék alól való felmentéséhez az 1150/1945. ME sz. rendelet 2. § 2. bekezdése jogkörében hozzájárult.

33.

[Kovács] *Földművelésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát néhai Magyar Gyula kertészeti felügyelő özvegye részére kegydíj folyósítása tárgyában.⁴⁶

Minisztertanács néhai Magyar Gyula kertészeti felügyelő özvegye részére kegydíj folyósításához hozzájárult.

34.

[Kovács] *Földművelésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát a tolnai állami selyemfonógyár részére tehergépkocsi vásárlására. Az autó vételára 600 kg selyemcérna, ez a mennyiség a rendelkezésre álló 2000 kg selyemcérnával biztosítva van.⁴⁷

---

⁴⁴ A földművelésügyi miniszter 111 139/1945. XII.1. számú előterjesztése szerint Gedeon Ernőt, aki a tornai járás gazdasági felügyelői teendőit látta el, a X. fizetési osztályba nevezték ki.

⁴⁵ A 111 928/1945. XII.1. FM számú előterjesztés szerint Dombegyházi Ödön a budapesti Nővényttermelési Hivatalnál teljesített szolgálatot.

⁴⁶ Az előterjesztés száma 24 358/1945. I.3. FM.

⁴⁷ A földművelésügyi miniszter 22 259/1945. I/3. üo. számú előterjesztése mindenképp a bizonytalan közlekedési és szállítási viszonyokkal, a vasúti szállítás megbízhatatlanságával indo-

Minisztertanács a tolnai állami selyemfonógyár részére tehergépkocsi vásárlásához hozzájárult.

35.

[Kovács] *Földművelésügyi miniszter*: bejelenti, hogy a tárgysorozaton szereplő 8. tételt a tejpótló és tejtermékpótló cikkek gyártásának iparendélyhez kötése tárgyában előterjeszteni kívánt javaslatát a napirendről leveszi.⁴⁸

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.

36.

[Kovács] *Földművelésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát Giber János mezőgazdasági szakiskolai igazgatónak középfokú gazdasági tanintézeti igazgatóvá a VI. fizetési osztályba való kinevezése tárgyában.⁴⁹

Minisztertanács Giber János mezőgazdasági szakiskolai igazgatónak középfokú gazdasági tanintézeti igazgatóvá a VI. fizetési osztályba való kinevezéséhez hozzájárult.

37.

[Kovács] *Földművelésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát a tejellátás érdekében tehénvásárlási akció lebonyolítására 100 millió pengő hitellel kapcsolatban állami szavatosság vállalása tárgyában.⁵⁰

Minisztertanács százmillió pengő hitellel kapcsolatos állami szavatosság vállalásához hozzájárult.

38.

[Kovács] *Földművelésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát a termelői készletekre előírt bejelentési kötelezettség határidejének meghosszabbítása tárgyában.⁵¹

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.

---

kolta a tehergépkocsi beszerzését, amelyet az üzemanyag-beszerzésnél, a nyersanyag és a készáruk szállításánál, valamint az alkalmazottak étel-miszer-ellátásának megoldása terén is jól tudnak hasznosítani.

⁴⁸ A tárgy szerepel még az 1946. január 5-i ülés napirendjén is (78. sz. jkv. 33. napirendi pont), de akkor sem tárgyalták.

⁴⁹ A földművelésügyi miniszter 8011/1945. eln. X.2. számú előterjesztése szerint *Giber János* (1900–?) 1923-ban lépett állami szolgálatba, 1927-ben gazdasági tanárrá, 1935-ben a karcagi mezőgazdasági szakiskolánál igazgatóvá nevezték ki. 1939 óta Csermajorban az ottani tejipari szakiskola, valamint az ugyanott működő mezőgazdasági szakiskola igazgatója volt.

⁵⁰ A földművelésügyi miniszter a 123 374/1945. II.1. számú előterjesztés szerint Budapest tejellátását úgy kívánta megjavítani, hogy a Budapest környékén földhözjuttatottak részére a fenti, államilag garantált hitellel igazásra is alkalmas tenyészállatok vásárlását teszi lehetővé.

⁵¹ A földművelésügyi miniszter 133 015/1945. IV–2. számú előterjesztése emlékeztet rá, hogy

39.

[Bán] *Iparügyi miniszter*: bejelenti, hogy a tárgysorozaton szereplő „ipari és kereskedelmi munkavállalók elbocsájtásának korlátozása” tárgyában készített javaslatát a napirendről leveszi.⁵²

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.

40.

[Bán] *Iparügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát a Magyar Technológia[i] és Anyagvizsgáló Intézet helyreállítási költségeire 65 millió pengő igénybevétele tárgyában.⁵³

Minisztertanács hatvanötmillió pengő igénybeviteléhez, a Magyar Technológia[i] és Anyagvizsgáló Intézet helyreállítási költségeire, hozzájárult.

41.

[Bán] *Iparügyi miniszter*: előterjeszti az iparvállalatok újramegindítására 10 milliárd pengő engedélyezését.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: az előterjesztés jellegénél fogva inflációs folyamat megindítására alkalmas. Az az álláspontja, hogy csak munkabérekre folyósítsunk előlegeket.

Dr. Balogh István: a valorikus összeget 100%-ban javasolja megállapítani.

[Bán] *Iparügyi miniszter*: eredetileg saját álláspontja is ez volt. A javaslatot nem tudja levenni a napirendről, mert a folyósítandó összeg egy részét már a pénzügyminiszterrel való megállapodás folytán ténylegesen igénybe vették. Különben sem maradhat minden pénz nélkül, mert ki kell elégténi a felmerülő sürgős szükségleteket.

[Báránys] *Közellátásügyi miniszter*: leghelyesebb volna, ha a minisztertanács 1 milliárd hitelkeretet az eddigi kondíciók mellett engedélyezne, és a további részt a Gazdasági Főtanács vizsgálja meg.

---

a november 21-i ülésen (70. sz. jegyzőkönyv. [66] napirendi pont) elfogadott 11 260/1945. ME sz. rendelet (MK 1945. XI. 28. 187. szám) a termelők tulajdonában, illetve birtokában levő – a Szovjetunió részére jóvátétel fejében szállításra kerülő – vetőmagkészletekre bejelentési kötelezettséget és hatósági zár alá helyezést rendelt el. A rendeletben megszabott két hetes bejelentési határidőt azonban meg kell hosszabbítani, mert a vasúti korlátozások miatt a postaforgalom a távolabbi vidékekre esetenként több hetet vesz igénybe. Az előterjesztésben eredetileg december 31-i határidőt jelöltek meg, ezt azonban kézzel, tintával január 15-re javították. A közzétett rendelet is ezt tartalmazta: 12 030/1945. ME sz. rendelet, MK 1945. december 21., 206. sz.

⁵² Arendelettervezetet az 1946. január 5-ei ülésen tűzték ismét napirendre. Lásd a 78. sz. jegyzőkönyv 47. napirendi pontját.

⁵³ A Magyar [Királyi] Technológiai és Anyagvizsgáló Intézet – múlt századi előzményekre épülve – 1921-ben alakult a kereskedelemügyi miniszter felügyelete alatt. Feladata volt a kis- és közép-ipar fejlődésének előmozdítása, az ipar műszaki állapotának, versenyképességének, az energiazagdálkodás és a munkásvédelem kérdéseinek tanulmányozása, az ipari szabványosítás előmozdítása. Budapesten a VIII. kerületben, József körút 6. szám alatt működött.

Szakasits Árpád államminiszter: a valorikus kikötésnél felhívja a figyelmet arra, hogy ipari kölcsönökről van szó, amelyek nem értékelhetők át teljességgel.

[Gerő] Közlekedésügyi miniszter: rá kell szorítani az iparvállalatokat arra, hogy adjanak el árut, és ilyen módon biztosítsák szükségleteiket.

[Tildy] Miniszterelnök: természetes, hogy az eddig folyósított hitelek tekintetében meg kell adni az iparügyi miniszternek a felmentést. Helyesli az egymilliárdos keretet és a Gazdasági Főtanács véglegesse a kormány álláspontját.

Miniszttertanács az iparvállalatok újra megindítására kért tízmilliárd pengő terhére a mai napig folyósított hitelek engedélyezéséhez hozzájárult. Az iparügyi miniszter rendelkezésére bocsájt további egymilliárd pengőt a sürgős szükségletek fedezésére. Az előterjesztés további részében a Gazdasági Főtanács dönt.⁵⁴

42.

[Bán] Iparügyi miniszter: bejelenti, hogy a tárgysorozaton szereplő 4. tételt, a PK-val kötendő bérleti szerződésből keletkező jogvita eldöntésénél a választott bíróság hatásköre tárgyában készített előterjesztését, a napirendről leveszi.

Miniszttertanács a bejelentést tudomásul vette.

43.

[Bán] Iparügyi miniszter: előterjeszti javaslatát a jótételti szállítások kiegyenlítésére 60 milliárd pengő felvételére.⁵⁵

Miniszttertanács a jótételti szállítások kiegyenlítésére 60 milliárd pengő felvételéhez hozzájárult.

44.

[Rónai] Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter: a Központi Mértékügyi Intézet XII. Németvölgyi út 37–39. sz. alatti épületének helyreállítására 4 800 000 pengő hitel engedélyezését kéri a miniszttertanácstól azzal, hogy egyelőre csak elvi megállapítást kér, mert az összecszerűség az időközi értékváltozások folytán módosul.⁵⁶

---

⁵⁴ A Gazdasági Főtanácsnak a Magyar Országos Levéltárban őrzött iratfondjában (XIX–A–10) csak 1946. január 4-től található meg a testület üléseiről felvett jegyzőkönyvek. Ezekben a fenti téma tárgyalására nincs adat.

⁵⁵ Az iparügyi miniszter 95 049/V/5.–1945. IpM sz. előterjesztését lásd a 75/i számú mellékletben.

⁵⁶ A 20 291/1945. KSz M Eln. fő. sz. előterjesztés szerint a Központi Mértékügyi Intézet épületének helyreállítására a miniszttertanács korábban már 540 000 pengő hitelt engedélyezett (lásd

[8] 75. 1945. december 18.

Miniszttertanács a Központi Mértékügyi Intézet XII. Németvölgyi út 37–39. sz. épületének helyreállítására szükséges hitel folyósításához elvben hozzájárul.

45.

[Rónai] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát a Magyar–Szovjet Külforgalmi Rt. feloszlata tárgyában.⁵⁷

Miniszttertanács az előterjesztést elfogadta.

46.

[Rónai] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter*: előterjeszti dr. Bódogh Pál, dr. Mányai György, dr. Oltvai Mátyás min[iszteri] titkárok[nak] és Metz Vilmos MÁV műszaki tanácsosnak a VI. fiz[etési] oszt[ály] 3. fokozatába, dr. Nagy Károly, dr. Fonyó László min[iszteri] s[egéd] titkároknak a VII. fiz[etési] osztály 3. fokozatába való kinevezését.⁵⁸

Miniszttertanács az előterjesztés szerinti javaslathoz hozzájárult.

---

a 45. sz. jegyzőkönyv 38. napirendi pontját. DMB MT. JKV. B KÖTET, 86.), és a jelenleg igényelt összegből a pénzügyminiszter már 1 800 000 pengőt rendelkezésre bocsátott.

⁵⁷ A Magyar–Szovjet Külforgalmi Rt-t a miniszttertanács az 1945. szeptember 20-án tartott ülésén hozta létre a magyar–szovjet áruszállítási egyezményből adódó szállítások és kereskedelmi ügyletek lebonyolítására (55. sz. jegyzőkönyv 15. napirendi pont. DMB MT. JKV. B KÖTET, 244–245. és 261–263.). A kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter előterjesztéseit tartalmazó borítólapon a Miniszterelnökség részéről az előterjesztéssel kapcsolatban az alábbiakat rögzítették: „Itt csak azt jegyzem meg, hogy annak idején a Miniszterelnökség kifogásolta a részvénytársaság kizárólagos működését, és a magángazdaságok bevonását előbbre valónak tartotta. – Egyébként észrevétel nincs.”

A Magyar–Szovjet Külforgalmi Rt. egy héttel korábban, december 10-én még egészen más összefüggésben szerepelt a miniszttertanács előtt: egy évre szóló adó- és illetékkezdvezményt biztosítottak részére. Az erre vonatkozó rendelet meg is jelent a Magyar Közlöny december 28-ai számában, tehát 10 nappal a jelen határozat meghozatala után. (Vö. 74. sz. jegyzőkönyv 13. napirendi pont.)

Az előterjesztést alább a 75/j számú mellékletben közöljük.

⁵⁸ A 20 323/1945. KSZM Eln. fő. számú előterjesztésből kiderül, hogy a javaslatba hozott személyek a jogelőd Kereskedelem- és Közlekedésügyi Minisztérium tisztviselői voltak, és a minisztérium kettéválása után, a fokozatosan megszerveződő Kereskedelem- és Szövetkezetügyi Minisztériumban kaptak középvezetői beosztást. *Dr. Bódogh Pál* (1907–?) valamint *dr. Mányai György* (1907–?) jogász, egységes ügyvédi és bírói vizsgával, valamint közigazgatási szakvizsgával rendelkezett. Mindketten 1939 óta dolgoztak a minisztériumban. *Dr. Oltvai Mátyás* (1907–?) jogász, államigazgatási szakvizsgát tett. 1940 óta dolgozott a minisztériumban. *Metz Vilmos* (1901–?) gépészmérnök, MÁV műszaki tanácsos. Német, angol és román nyelvtudással rendelkezett. *Dr. Nagy Károly* (1907–?) jogász, közigazgatási szakvizsgával, valamint német, angol és francia nyelvismerettel rendelkezett, 1941 óta dolgozott a minisztériumban. *Dr. Fonyó László* (1908–?) jogász, közigazgatási szakvizsgát tett. Előbb a vármegyei közigazgatásban, majd 1943-tól a minisztériumban teljesített szolgálatot.

47.

[Rónai] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter*: előterjeszti 20 325/1945. számú javaslatát a miniszteri számvevőség szakszemélyzetének egyes tagjaira vonatkozó kinevezések tárgyában.⁵⁹

Minisztertanács az előterjesztés szerinti kinevezésekhez hozzájárult.

48.

[Rónai] *Kereskedelem és szövetkezetügyi miniszter*: előterjeszti dr. Szilágyi Mihály és dr. Mohar István miniszteri osztálytanácsosnak az V. fizetési osztályba, dr. Kobulszky Károly postafőigazgatónak az V. fiz. osztály 1. fokozatába miniszteri tanácsossá való kinevezését.⁶⁰

Minisztertanács dr. Szilágyi Mihály és dr. Mohar István miniszteri osztálytanácsosnak az V. fizetési osztályba, dr. Kobulszky Károly postafőigazgatónak az V. fizetési osztály 1. fokozatába miniszteri tanácsossá történő kinevezéséhez hozzájárult.

49.

[Keresztury] *Vallás- és közoktatásügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát a budapesti Pázmány Péter Tudományegyetem klinikái élelmiszer-ellátásának biztosítására 22 000 000 pengő rendkívüli hitel engedélyezése tárgyában.⁶¹

Minisztertanács a klinikák élelmiszer ellátására 22 millió pengő rendkívüli hitelt engedélyezett.

---

⁵⁹ A kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter 16 személy kinevezéséhez kérte a minisztertanács hozzájárulását.

⁶⁰ A 20 321/1945. KSZM Eln. fő. számú előterjesztés szerint a nevezettek kinevezése a miniszterelnök hatáskörébe tartozott.

Dr. Szilágyi Mihály (1903–?) közgazdász, e tudományágból szerzett doktori címet is. Több nyugat-európai nyelven beszélt. 1929-ben lépett állami szolgálatba. Előbb a Pénzügyminisztérium Vám osztályán, majd a Kereskedelemügyi Minisztérium Külkereskedelmi osztályán. Számos nemzetközi kereskedelmi szerződés előkészítésében vett részt. Az előterjesztés idején a KSZM-ben a Vámjogi és vámpolitikai főosztály vezetője volt.

Dr. Mohar István (1905–?) jogász, egységes ügyvédi és bírói vizsgát, valamint közigazgatási szakvizsgát tett. 1933-ban lépett állami szolgálatba. 1945 márciusától a jogelőd minisztériumban a Kereskedelmi közigazgatási szakosztály vezetője volt, az előterjesztés idején a KSZM Elnöki főosztályának vezetője.

Dr. Kobulszky Károly (1887–?) postafőigazgató, államtudományi doktor. 1908-ban lépett állami szolgálatba. Az előterjesztés idején a KSZM Kereskedelmi érdekképviseleti szakosztályának vezetője.

⁶¹ A 71 056/1945. VKM V. üo. sz. előterjesztés tulajdonképpen azt célozta, hogy a klinikák ne legyenek kitéve a naponta változó árak okozta bizonytalanságnak, hanem – mint a múltban – a fontosabb élelmiszerekből mintegy fél évre elegendő készletet szerezhessenek be. Az előterjesztés részletes kimutatást tartalmaz, hogy az egyes élelmiszerekből milyen mennyiséget kell beszerezni ahhoz, hogy 1800 fő (a betegek és alkalmazottak együttes létszáma) ellátását biztosíthassák, s ez az akkori árakon mennyibe kerül. Így jött ki az igényelt összeg.

[8] 75. 1945. december 18.

50.

[Keresztury] Vallás- és közoktatásügyi miniszter: előterjeszti javaslatát dr. Kőrösy Kornél ny. r. tanári címmel való kitüntetése tárgyában.⁶²

Minisztertanács dr. Kőrösy Kornél ny. r. tanári címmel való kitüntetéséhez hozzájárult.

51.

[Keresztury] Vallás- és közoktatásügyi miniszter: előterjeszti javaslatát dr. Vincze Frigyes magántanár egyetemi rk. tanári címmel való kitüntetése tárgyában.⁶³

Minisztertanács dr. Vincze Frigyes magántanár egyetemi rk. tanári címmel való kitüntetéséhez hozzájárult.

52.

[Keresztury] Vallás és közoktatásügyi miniszter: előterjeszti 83 331/1945. V. üo. számú javaslatát a Teleki Pál Tudományos Intézet létszámkerete megállapítása tárgyában.⁶⁴

Minisztertanács az előterjesztés szerinti kinevezésekhez hozzájárult.

53.

[Keresztury] Vallás- és közoktatásügyi miniszter: előterjeszti 77 196/1945. számú előterjesztését a Budapesti Tudományegyetem Bölcsészettudományi karán kezelési és aliszti állások szervezése tárgyában.⁶⁵

---

⁶² A 77 877/1945. VKM V. számú előterjesztés szerint az egyetemi tanári cím adományozása a Nemzeti Főtanács hatáskörébe tartozott. A minisztertanács tehát ahhoz járult hozzá, hogy a miniszter – a Pázmány Péter Tudományegyetem Orvostudományi Karának, illetőleg Tanácsának javaslatát elfogadva – oda előterjesztést tehessen.

Dr. Kőrösy Kornél (1879–1948) orvos, egyetemi tanár. Orvostudományi doktori oklevelét 1903-ban szerezte meg a Budapesti Tudományegyetemen. 1911-ben általános élettanból magántanári képesítést szerzett az egyetem Orvostudományi Karán. 1911-től 1944-ig minden félévben tartott előadásokat az egyetemen az általános élettan, illetve az örökléstan témaköréből. Közben több külföldi intézetben is dolgozott, és számos publikációja jelent meg hazai és külföldi szaklapokban.

⁶³ A 72 744/1945. VKM V. számú előterjesztés szerint a címadományozást a József Nádor Gazdaságtudományi Egyetem Közgazdaságtudományi Kara, illetve Tanácsa kezdeményezte.

Dr. Vincze Frigyes (1884–?) egyetemi tanár. Tanulmányait a Budapesti Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karán végezte. Németországban, illetve Törökországban tett tanulmányutakat irodalmi és nyelvi tanulmányok folytatása céljából. 1907-ben szerzett tanári oklevelet, illetve török nyelv és irodalomból doktori címet. 1907-től 1921-ig a Kolozsvári Kereskedelmi Akadémia tanára, majd igazgatója volt. 1921-ben Kolozsvárról el kellett jönnie, és 1939-ig a Budapesti Kereskedelmi Akadémia tanára, illetve igazgatója. 1925-ben a kereskedelmi oktatásügy témaköréből egyetemi magántanári képesítést szerzett. Azóta folyamatosan tartott előadásokat a Kereskedelmi Akadémián, illetve az egyetemen. E mellett öt nagyobb munkája és számos cikke jelent meg.

⁶⁴ Az előterjesztést lásd a 75/k számú mellékletben.

⁶⁵ A jegyzőkönyv mellett megtalálható előterjesztés indoklása többek között a következőket

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.

54.

[Keresztury] Vallás- és közoktatásügyi miniszter: előterjeszti javaslatát dr. Kiss Zoltán tanügyi fogalmazó tanügyi s[egéd] titkári kinevezése tárgyában.⁶⁶

Minisztertanács dr. Kiss Zoltán tanügyi fogalmazó tanügyi s[egéd] titkári kinevezéséhez hozzájárult.

55.

[Keresztury] Vallás- és közoktatásügyi miniszter: dr. Kósa János gimnáziumi rendes tanárrá való kinevezéséhez kéri a minisztertanács hozzájárulását.⁶⁷

Minisztertanács dr. Kósa János gimnáziumi rendes tanárrá való kinevezéséhez hozzájárult.

56.

[Keresztury] Vallás- és közoktatásügyi miniszter: előterjeszti javaslatát az egyetemi beszerzési csoportok részére 6 551 000 pengő hitel felhasználása tárgyában.⁶⁸

Minisztertanács az egyetemi beszerzési csoportok részére 6 551 000 pengő hitel folyósításához hozzájárult.

---

tartalmazza: „A Bölcsészettudományi kar a hallgatók, a tanszékek és a tanárok számát tekintve a legnagyobb kar. Közel félszáz tudományos intézet működik a karon, a tanszékek és intézetek azonban rendszeres állást betöltő irodai segéderővel egyáltalán nem rendelkeznek. A 400 alkalmazottat foglalkoztató Bölcsészettudományi karnak csak egyetlen ideiglenes gépirónő áll rendelkezésére. Az eddig is rendkívül sok gépirói munkához a folyó tanévtől kezdve többletmunkaként járul a Bölcsészettudományi karon meginduló munkástovábbképző tanfolyam ügyvitele. Ez a tanfolyam a jövőben is rendszeresen működni fog, s a felveendő munkáshallgatók nagy számát (kb. 300 munkáshallgató) tekintve, igen tetemes munkatöbbletet jelent.”

⁶⁶A 79 717/1945. IV. üo. számú előterjesztés szerint *Dr. Kiss Zoltán* (1911–?) református lelkész, tanár, köztisztviselő. Tanulmányainak egy részét – francia állami ösztöndíjaként – a strasbourgi egyetemen végezte. A lelkészi és tanítói oklevél mellé 1939-ben államtudományi oklevelet is szerzett. 1936–1940 között a Külügyminisztérium megbízásából a franciaországi magyarok gondozásában vett részt. 1940-ben került a VKM állományába. A háború végén bekapcsolódott az ellenállási mozgalomba, amiért letartóztatták, Sopronkőhidára, majd Bajorországba hurcolták. A miniszter a VIII. fizetési osztály 3. fokozatába kívánta kinevezni.

⁶⁷A 76 081/1945. IV. üo. számú előterjesztése szerint *Dr. Kósa János* (1914–?) középiskolai tanár, újságíró. Középiskolai tanári, valamint doktori oklevélét 1937-ben szerezte a Pázmány Péter Tudományegyetemen. Származása miatt azonban középiskolai tanári kinevezést nem kapott. Állami ösztöndíjjal Bécsben, illetve Párizsban végzett különböző feladatokat. 1942-ben munkaszolgálatra vonult be, ahol közel két évet töltött. 1945 szeptemberétől a Miniszterelnökségen teljesített szolgálatot. A miniszter a VIII. fizetési osztály 3. fokozatába kívánta kinevezni.

⁶⁸A 78 696/1945. V. számú előterjesztés szerint a Pázmány Péter Tudományegyetem, a Magyar Nemzeti Múzeum és a József Nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem beszerzési csoportjai részére a pénzügyminiszter által már korábban nyitott hitelkeret utólagos jóváhagyásáról volt szó. A beszerzési csoportok összesen 6090 fő tüzelőellátásáról és egyéb szükségleteiről gondoskodtak.

57.

[Keresztury] Vallás- és közoktatásügyi miniszter: előterjeszti Nagy Ferenc okl. gépészmérnök, műegyetemi géplaboratórium-vezető műegyetemi intézeti tanárrá a VII. fizetési osztályba való kinevezését.⁶⁹

Minisztertanács Nagy Ferenc okl. gépészmérnök műegyetemi intézeti tanárrá a VII. fizetési osztályba való kinevezéséhez, hozzájárult.

58.

[Keresztury] Vallás- és közoktatásügyi miniszter: előterjeszti javaslatát Kucharik József, Láng Gyula és Nemcsics Elek tanárok rehabilitálása tárgyában.⁷⁰

Minisztertanács hozzájárul ahhoz, hogy Kucharik József az V. fizetési osztály 1. fokozatába, Láng Gyula VI. fizetési osztály 2. fokozatába és Nemcsics Elek VII. fizetési osztály 2. fokozatába való besorolásához hozzájárult.

59.

[Keresztury] Vallás- és közoktatásügyi miniszter: előterjeszti a 79 291/1945. számú javaslatát a közalapítványi alkalmazottaknak a 2500/1945. ME szá-

---

⁶⁹ A 77 198/1945. VKM V. üo. számú előterjesztés szerint Nagy Ferenc (1904–?) intézeti tanárrá történő kinevezését a József Nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem már 1942 óta szorgalmazta. Szakmai érdemein túl a háború végén egyéb érdemeket is szerzett. Erről az előterjesztés a következőket írja: „Nevezett 1944 novemberében a Műegyetem kitelepítésével kapcsolatban elrendelt előkészítő munkálatokat meghiúsította, és ez által lehetővé tette, hogy 36 műszerekkel és gépekkel [megrakott] vagonot már nem tudtak az ország területéről kivinni. Az osztróm alatt a legnagyobb veszély idején állandóan bejárt hivatalába, és ezáltal az itt maradt műszerek alkalmas helyekre való elraktározásával azokat megmentette.”

⁷⁰ A 76 085/1945. VKM IV. üo. számú előterjesztés szerint a felsorolt személyek a Tanácsköztársaság alatti magatartásuk miatt szenvedtek hátrányt, s ezt kívánták most kompenzálni a 9590/1945. ME sz. rendelet 8. és 9. §-a szerint. A VI. fizetési osztály 2. fokozatába kinevezendő Láng Gyula (1888–?) állami polgári fiúiskolai tanár 1910-ben Losoncon szerezte meg oklevelét. Tordán, majd a brádi állami polgári fiúiskolában tanított. A Tanácsköztársaság alatti magatartása miatt egy évre állásából felfüggesztették, majd az előmenetelből öt évre kizárták, később igazgatói pályázatát is emiatt utasították el Sátorajaujhelyen. A VII. fizetési osztály 2. fokozatába nevezték ki, illetve ezt követően – végleges szolgálatképtelenség jogcímén – nyugdíjazták. Nemcsics Elek (1893–?) 1917-ben kezdte tanári pályáját a pápai református főgimnáziumban. A Tanácsköztársaság alatti magatartása miatt a dunántúli püspök 1919-ben állásából elbocsátotta. Ezt követően ideiglenesen a székesfehérvári állami főreáliskolához osztották be. 1922-ben azonban egy politikai jellegű újságcikke miatt végkielégítéssel elbocsátották.

Kucharik József (1886–?) testnevelő tanár, vívómester. Tanári pályáját 1909-ben kezdte a miskolci Királyi Katolikus Főgimnáziumban. A Tanácsköztársaság alatt tanúsított magatartása miatt előbb fegyelmi, majd bűnvádi eljárás indult ellene. Két hónapi fogházbüntetésre és állásvesztésre ítélték. Ezt követően különböző városokban vívómesterként működött. 1929-ben perújrafelvétel eredményeként a korábbi büntetés hatálya alól mentesítették. 1932-től 1945-ig a budapesti VIII. kerületi Zrinyi Miklós Gimnáziumnál dolgozott. 1945 júniusában szolgálatáteltele a minisztériumba rendelték.

mú rendelet 49. §-a értelmében, magasabb fizetési osztályba leendő kinevezése tárgyában.⁷¹

Minisztertanács az előterjesztés szerinti kinevezésekhez hozzájárult.

60.

[Keresztury] Vallás- és közoktatásügyi miniszter: előterjeszti javaslatát Madocsai Pál róm. kath. gimnáziumi igazgató, c. tanügyi tanácsosnak az V. fizetési osztály 2. fokozatába való kinevezés iránt.⁷²

Minisztertanács Madocsai Pál gimnáziumi igazgató V. fizetési osztály 2. fokozatába való kinevezéséhez hozzájárult.

61.

[Keresztury] Vallás- és közoktatásügyi miniszter: előterjeszti javaslatát Beck Ödön [sic!] Fülöp rehabilitálása tárgyában.⁷³

Minisztertanács hozzájárult ahhoz, hogy Beck Ödön Fülöp 1945. év október hó 1-től 19 évi szolgálati idő beszámításával a VI. fizetési osztályban nyugdíjaztassék.

62.

[Keresztury] Vallás és közoktatásügyi miniszter: előterjeszti javaslatát Kunéry Kálmán ny. állami elemi iskolai tanító rehabilitálása tárgyában.⁷⁴

---

⁷¹ Az előterjesztés a Közalapítványi Ügyigazgatóság hét alkalmazottjának a szabályos előmeneteli rendtől eltérő, soron kívüli előléptetésére vonatkozott. Dr. Tahy Gábort (1903–?) a VI. fizetési osztályba közalapítványi főügyész-helyettesé, Tankó Sándort (1911–?) a VIII. fizetési osztályba közalapítványi főerdőmérnöké, Kismarty-Lechner Ödönt (1916–?) a VIII. fizetési osztályba közalapítványi főmérnöké, illetve további négy alkalmazottat különböző adminisztratív és altiszti beosztásba kívántak kinevezni.

⁷² A 76 082/1945. VKM IV. üo. számú előterjesztés szintén soron kívüli előléptetésre vonatkozott.

Madocsai Pál (1897–?) középiskolai tanár, gimnáziumi igazgató. Tanári oklevelét 1922-ben a Budapesti Egyetemen szerezte. 1923-tól különböző középiskolákban tanított. 1939–1940-ben a székesfehérvári tankerületi főigazgatói hivatalt vezette. Az előterjesztés idején a Kemény Zsigmond Gimnázium igazgatója. Az indoklás szerint mind tanári, mind igazgatói, mind tanügyi-igazgatási területen kiváló teljesítményt nyújtott.

⁷³ A 42 437/1945. VII. üo. számú előterjesztés Beck Ö. Fülöp özvegyének kezdeményezésére született, és arra irányult, hogy a Buda ostroma idején eltűnt mester rehabilitálása révén az özvegy részére megfelelő nyugellátást lehessen biztosítani. Mind az előterjesztés, mind a jegyzőkönyv helytelenül „Ödön”-nek oldja fel a művész nevében levő rövidítést.

Beck Ö[tvös] Fülöp (1873–1945) szobrász- és éremművész, a modern magyar szobrászat egyik úttörője. 1919-ben a közoktatásügyi népbiztos a Képzőművészeti Főiskola rendes tanárává nevezte ki, amely állásból azonban a Tanácsköztársaság bukása után elbocsátották. Az indoklás szerint – ha nem bocsátották volna el – a korhatár alapján történő nyugdíjazásáig 19 év szolgálatlalt, és a VI. fizetési osztályba szóló kinevezéssel rendelkezett volna.

⁷⁴ A 32 032/1945. VKM IV. üo. számú előterjesztés szerint Kunéry Kálmán (1877–?) 1911-ben

Minisztertanács Kunéry Kálmán volt állami népiskolai tanító kiváló érdemeire való tekintettel az 1935.⁷⁵ évi VI. tc. 11. §. (3) bekezdése figyelembevételével és a 9590/1945.⁷⁶ ME számú rendelet alapján a tényleges szolgálatban, valamint a szolgálaton kívül eltöltött ideje beszámításával az állami rendszerű VI. fizetési osztály 3. fokozatába tanügyi előadóvá való kinevezéséhez hozzájárult.

63.

[Keresztury] Vallás- és közoktatásügyi miniszter: előterjeszti javaslatát Hlaszny Ferenc rehabilitálása tárgyában.⁷⁷

Minisztertanács hozzájárult ahhoz, hogy Hlaszny Ferenc a vallás- és közoktatásügyi minisztérium altisztjeinek létszámába visszavéttessék, s a szolgálatban és szolgálaton kívül eltöltött idejének előléptetés és nyugellátás szempontjából való beszámításával a XII. fizetési osztály 3. fokozatába besoroltassék.

64.

[Keresztury] Vallás- és közoktatásügyi miniszter: előterjeszti javaslatát a kecskeméti Faragó Béla Országos Árvaház irodatisztjének és altisztjének előléptetése tárgyában.

Minisztertanács hozzájárult ahhoz, hogy a Faragó Béla kecskeméti Országos Árvaház alkalmazásában álló Mándy Gáborné Kovács Sára II. osztályú irodatiszt a X. fizetési osztály 3. fokozatába I. osztályú irodatiszté, Salamon Zoltán altiszt műszaki segédtszatté a XI. fizetési osztály 2. fokozatába kineveztessék.⁷⁸

---

kezdte meg közszolgálatát. 1917-ben a vallás- és közoktatásügyi miniszter központi szolgálatra rendelte be. A Tanácsköztársaság alatti magatartása miatt azonban fogházbüntetésre, illetve állásvesztésre ítélték. „Ezután Hollandiába vándorolt ki, hol a tudományos élet terén végzett kiváló munkásságával a magyarság ügyének érdemeket szerzett.” Erről azonban az előterjesztés további adatokat nem közöl. Rehabilitálásával egyidejűleg – életkorára való tekintettel – nyugállományba helyezték.

⁷⁵ A jegyzőkönyvben tévesen 1945. évi VI. tc.-t írtak. Az előterjesztésben a jogszabály kiadásának éve helyesen szerepel, ennek alapján javítottam a szöveget.

⁷⁶ A jegyzőkönyvben tévesen 9580/1945. számot írtak. Az előterjesztésben a hivatkozott rendelet számát helyesen tüntették fel.

⁷⁷ A 12 496/1945. eln. számú előterjesztés szerint Hlaszny Ferenc 1918 márciusától 1919 októberéig mint ideiglenes kiegészítő szolga állott a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium szolgálatában. Ezt követően a Tanácsköztársaság alatt tanúsított magatartása miatt elbocsátották. Űgye a politikai célnál rehabilitálás meglehetősen szélsőséges esete.

⁷⁸ A 66 841/1945. VKM IV. üo. számú előterjesztés alapján a jegyzőkönyv szövegét korrigáltam. A jegyzőkönyvvezető ugyanis Mándy Gáborné nevét tévesen „Tiborné”-nak írta.

65.

Igazságügyminiszter [képviselőtében Pfeiffer Zoltán államtitkár]: előterjeszti javaslatát a „Kúrián honvédbírósági fellebbviteli tanács szervezése és ezzel kapcsolatos rendelkezések” tárgyában.⁷⁹

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.

66.

Igazságügyminiszter [képviselőtében Pfeiffer Zoltán államtitkár]: előterjeszti a bíróságok és ügyészségek tagjainak az igazságügy-minisztériumban való ideiglenes alkalmazásáról szóló 1899: XLVIII. tc. hatályának meghosszabbítása tárgyában készített javaslatát.⁸⁰

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.

67.

Igazságügyminiszter [képviselőtében Pfeiffer Zoltán államtitkár]: bejelenti, hogy a tárgysorozatban szereplő 3. számú előterjesztését a közszolgálat

---

⁷⁹ Az igazságügyminiszter T. 2419/1945. számú előterjesztése a Honvédség bűnvádi perrendtartásáról szóló 1912. évi XXXIII. tc. módosítására vonatkozott, és a törvényjavaslat nemzetgyűlés elé terjesztéséhez kérte a minisztertanács jóváhagyását. Az előterjesztés rámutatott, hogy a honvédség demokratikus újjászervezése során elháríthatatlan akadályokba ütközött a legfelsőbb honvéd törvényszék és a legfőbb honvéd államügyészség felállítása, holott a honvéd büntetőbíráskodás jogszerű intézéséhez feltétlenül szükség lett volna a fellebbvitel tárgyában határozó bírói szerv működésének megindítására. Ezért a Kúrián – hadbírói tagok bevonásával – külön honvéd-bírói fellebbviteli tanács szervezését tervezték, a honvéd legfőbb államügyészi teendők ellátását pedig a javaslat – és a kibocsátott törvény – szerint a legfőbb államügyészre bízták.

A törvényjavaslatot Ries István miniszter 1946. január 25-én nyújtotta be a Nemzetgyűléshez, amit a kormányváltás után 1946. február 7-én megismételt. A javaslatról a Nemzetgyűlés alkotmányjogi és közjogi bizottsága készített jelentést, amelynek meghallgatása után 1946. február 14-én a törvényt vita és ellenszavazat nélkül elfogadták. Lásd az 1946. évi III. tc.-t, amelyet 1946. február 20-án hirdettek ki.

⁸⁰ A T. 2338/1945. számú előterjesztés többek között az alábbi indoklást tartalmazta: „A bírának és az ügyészeknek az Igazságügyminisztériumban való alkalmazására annak a felismerése vezetett, hogy az Igazságügyminisztérium hatáskörébe tartozó ügyek jelentékeny részének megfelelő ellátásához az igazságszolgáltatás terén szerzett gyakorlati tapasztalatok és ismeretek szükségesek. Ilyeneknek tekintette a törvényhozás az 1899: XLVIII. tc. megalkotásakor különösen a bíróságok és ügyészségek felett a felügyelet gyakorlását, jogi vélemények adását, törvényjavaslatok elkészítését, a törvények végrehajtásának szabályozását, továbbá mindazokat a tennivalókat, amelyek a most felsoroltakkal összefüggnek. [...] De a jelenlegi rendszer fenntartása mellett szól az az előny is, amely a bíróságok és az ügyészségek tagjainak az Igazságügyminisztériumban való alkalmazásából az igazságszolgáltatásra származik. Az Igazságügyminisztériumban alkalmazott bírák és ügyészek ugyanis, ha a törvényelőkészítő munkálatokban vesznek részt, bizonyos irányban szükségképp magasabb jogi képzettségre és szélesebb látókörre tesznek szert, ha pedig az Igazságügyminisztérium felügyeleti vagy igazgatási ügykörében működnek, az igazságügyi adminisztráció terén jutnak másutt meg nem szerezhető olyan ismeretekhez, amelyeket később, mint a bíróságok vagy az ügyészségek vezetői az igazságszolgáltatás javára értékesíthetnek.”

Lásd az 1946. évi V. tc.-t, amelyet 1946. február 20-án hirdettek ki.

demokratikus újjászervezése érdekében szükséges rendelkezések tárgyában a napirendről leveszi.⁸¹

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.

68.

Igazságügyminiszter [képviselőként Pfeiffer Zoltán államtitkár]: bejelenti, hogy a tárgysorozatban szereplő javaslatát „a zsidókra hátrányos megkülönböztetést tartalmazó jogszabályok folytán elvesztett ingóságok” tárgyában a napirendről leveszi.

Dr. Balogh István: a rendeletet a minisztertanács még szeptember havában elfogadta a minisztertanács [sic!], de eddig a Közlönyben még nem jelent meg. Több oldalról sürgetés történt, küldöttségek keresték fel a miniszterelnököt.

[Molnár] Népjóléti miniszter: annakidején a minisztertanács elfogadta, de azzal, hogy az igazságügyminiszter a népjóléti miniszterrel tárgyalja meg a pontos szöveget, de ez még nem történt meg.

Dr. Balogh István: csak stiláris, de nem érdemi észrevételek voltak. A megbeszélést és a véglegzést sürgősnek tartja.⁸²

Minisztertanács az igazságügyminiszter bejelentését tudomásul vette.

---

⁸¹ Az előterjesztés az állami alkalmazottak politikai szempontok szerinti „megrostálását” (később alkalmazott kifejezéssel: B-listázását) célozta. Előzményét lásd az 1945. november 27-i ülés (71. sz. jegyzőkönyv) 51. napirendi pontjában, és a 71/g számú mellékletben.

Az igazságügyminiszter előterjesztéseit tartalmazó borítólapon a Miniszterelnökség részéről az alábbiakat rögzítették: „Részünkről különösebb észrevétel nincs. A közellátásügyi miniszter tett észrevételeket azzal, hogy kontradiktórikus eljárás történjék, és az alkalmazott megfelelő lehetőséget nyerjen a védekezésre. A minisztertanácsot fellebbezési fórumnak tekinti, és csak az V. és ennél magasabb fizetési osztályhoz szóljon hozzá. Kifogásolja továbbá, hogy minden ellátási igény nélkül zárassanak ki a tisztviselők, mert ez politikai szempont szerint is érvényesülhet.”

⁸² A jegyzőkönyv mellett előterjesztés nem található. Balogh István hozzászólásával ellentétben a minisztertanács nem szeptemberben, hanem az 1945. évi október 24-ei ülésén (62. számú jegyzőkönyv 59. napirendi pont) tárgyalta és fogadta el – észrevételekkel – a rendelet tervezetét. Az előterjesztést is közli: ДМБ МТ. ЯКВ. В КӨТЕТ, 447. és 469–471. Az előterjesztés ezt követően is többször szerepelt a minisztertanács napirendjén, de mindannyiszor érdemi tárgyalás nélkül visszavonta a miniszter. Lásd e kötetben a 71. sz. jegyzőkönyv 52. és a 73. sz. jegyzőkönyv 40. napirendi pontját.

A minisztertanács tagjai közötti véleménykülönbség lényegét a jegyzőkönyv szövegénél jobban tükrözi az igazságügyminiszter előterjesztéseit tartalmazó borítólapon a Miniszterelnökség részéről rögzített feljegyzés: „A népjóléti miniszternek vannak észrevételei utólagosan – olvasható a borítólapon –, és ezért újból minisztertanács elé hozták a dolgot. Ez szerintem törvénytelen, és az, amit a népjóléti miniszter akar, az súlyos támadás a magántulajdon ellen. Nevezetesen azt akarja, hogy a pártok által zsidóktól elvett javakat a zsidók ne követelhesék vissza. A párt nem lehet erkölcszenebb helyzetben, mint a magánfél. Utasítani kellene az igazságügyminisztert, hogy a rendeletet hajtsa végre.” Végül is a népjóléti miniszter, azaz a baloldali pártok által kívánt tartalommal fogadták el a rendeletet. Lásd a 78. sz. jegyzőkönyv [55] napirendi pontját.

69.

Igazságügyminiszter [képviselőtében Pfeiffer Zoltán államtitkár]: előterjeszti javaslatát dr. Bajor László miniszteri tanácsosi és dr. Szabó Imre miniszteri osztálytanácsosi kinevezése tárgyában.

Minisztertanács dr. Bajor László miniszteri tanácsosi és dr. Szabó Imre miniszteri osztálytanácsosi kinevezéséhez hozzájárult.⁸³

70.

Igazságügyminiszter [képviselőtében Pfeiffer Zoltán államtitkár]: előterjeszti javaslatát Mikovényi Dezső bírósági végrehajtó és járásbírósági irodasegéd-tiszt rehabilitálása tárgyában.⁸⁴

Minisztertanács hozzájárul ahhoz, hogy Mikovényi Dezső, illetve elhalálása esetén neje részére a X. fizetési osztály 3. fokozatának megfelelő nyugdíj állapíttassék meg, s ez részére folyó évi október hó 1. napjától kezdődőleg folyósíttassék.

71.

Igazságügyminiszter [képviselőtében Pfeiffer Zoltán államtitkár]: előterjeszti javaslatát dr. Fekete Pál volt kiskunfélegyházi járásbíró özvegyének nyugdíj megállapítása tárgyában.⁸⁵

---

⁸³ Az előterjesztés száma: 25 943/1945. IM E.

Dr. Bajor László (1911–?) bíró, köztisztviselő. 1938-ban tette le az egységes bírói és ügyvédi vizsgát. Önálló ügyvédi gyakorlat után 1945 júliusától budapesti ítélőtáblai bíró, majd az Igazságügyminisztériumba berendelt tisztviselő. Itt kezdettől fogva a minisztérium „egyik legfontosabb” ügyosztályán, a X. Népbírósági osztályon teljesített szolgálatot, illetve az előterjesztés időpontjában már annak vezetője volt. „Mint a népbírósági ügyosztály vezetője, annak az osztálynak az élén áll, amely az ország valamennyi népbíróságának, népügyészségének, valamint a Népbíróságok Országos Tanácsának is legfőbb felügyeleti hatósága. Osztályvezetői és egyben felügyeleti helyzetében ekként bizonyos tekintetben felettese a felsorolt népbírósági szervek vezetőinek is.” Ezért is tartotta szükségesnek és indokoltnak a miniszter az V. fizetési osztály 2. fokozatába való kinevezést.

Dr. Szabó Imre (1912–1991). jogász, akadémikus. Diplomáját a prágai Károly Egyetemen szerezte. 1945-ben tette le az egységes bírói és ügyvédi vizsgát. Cseh, szlovák, orosz, német és francia nyelven beszélt. 1945 júniusában nevezték ki az Igazságügyminisztérium Törvényelőkészítő ügyosztályára miniszteri titkárrá, 1948–1949-ben a Kodifikáció főosztály vezetője, 1949-től az ELTE professzora. Kiterjedt szakirodalmi munkásságot fejtett ki.

⁸⁴ A 23 514/1945. IM E. számú előterjesztés szerint *Mikovényi Dezső* Kiskunfélegyházán szolgált a Tanácsköztársaság idején Akkori magatartása miatt börtönbüntetésre ítélték, s állását elvesztette.

⁸⁵ Az előterjesztés száma: 25 260/1945. IM E. *Dr. Fekete Pál* (1867–1935) bíró. 1910–1917 között Újvidéken törvényszéki bíró volt, 1917-től 1919-ig pedig a kiskunfélegyházi járási bíróság bírója. A Tanácsköztársaság alatt az igazságügyi népbiztos 1919. július 11-én a kiskunfélegyházi járásbíróságnál „a sürgős természetű peres ügyek” elintézésére alakított tanács elnökévé nevezte ki. Ekkori ténykedése miatt 1920-ban két évi börtönbüntetésre és hivatalvesztésre ítélték. A későbbiek során sem bíróként, sem ügyvédként nem dolgozhatott.

[8] 75. 1945. december 18.

Minisztertanács hozzájárul ahhoz, hogy néhai dr. Fekete Pál özvegye Varga Margit részére az V. fizetési osztály 2. fokozatának alapulvételével október hó 1. napjától kezdődőleg nyugdíj folyósíttassék.

72.

Igazságügyminiszter [képviselőében Pfeiffer Zoltán államtitkár]: javaslatát a német javakkal kapcsolatban különböző büntetőjogi szankciók szabályozása tárgyában kívánja előterjeszteni.

[Tildy] Miniszterelnök: a belügyminiszternek azonos tárgyú javaslata van, amelyet rendkívüli minisztertanács fog tárgyalni, s ugyanakkor majd összeegyeztethető lesz az igazságügyi javaslat is egyelőre kéri, hogy vegye le az igazságügyminiszter a napirendről.

Igazságügyminiszter [képviselőében Pfeiffer Zoltán államtitkár]: az előterjesztést a napirendről leveszi.⁸⁶

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.

73.

[Tombor] Honvédelmi miniszter⁸⁷: előterjeszti javaslatát a katonai rendfokozatnak a közgazgatási úton való elvesztése tárgyában.⁸⁸

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.

74.

[Tombor] Honvédelmi miniszter: bejelenti, hogy a tárgysorozatban szereplő 2., 3. és 4. tétel alatt felvett előterjesztéseit a napirendről leveszi.⁸⁹

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.

---

⁸⁶ A minisztertanács előzetesen összeállított napirendjén nem szerepelt, a jegyzőkönyv mellett előterjesztés nem található. A javaslat a Magyarországról kitelepítendő német lakosság vagyontárgyaival kapcsolatos rendelkezésekre vonatkozott. Ezt a kérdést a következő, december 22-én tartott rendkívüli minisztertanács ülésen tárgyalták. Lásd a 76. sz. jegyzőkönyv [3] napirendi pontját.

⁸⁷ A jegyzőkönyv első oldalán a jelen voltak felsorolásában az olvasható, hogy „Tombor Jenő miniszter helyett előbb Sárkány József államtitkár, később a miniszter személyesen.” A jegyzőkönyv alapján nem állapítható meg, hogy a honvédelmi miniszter előterjesztéseinek tárgyalására Tombor Jenő megérkezett-e az ülésre, ez azonban valószínű.

⁸⁸ A honvédelmi miniszter 31 070. eln. bjog/1945. számú előterjesztése mindenekelőtt utalt arra, hogy a honvédség különböző szabályzatainak (Szolgálati Szabályzat, Becsületügyi Szabályzat) hatályon kívül helyezése folytán szükségessé vált új szabályzatok életbeléptetése az államfői jogok bizonyos vonatkozásainak rendezetlensége miatt akadályokba ütközött. Ezért ahhoz kérte a minisztertanács hozzájárulását, hogy a tisztek, tiszthelyettesek és tisztsek esetében alkalmazandó lefokozási eljárást honvédelmi miniszteri rendelettel szabályozhassa.

⁸⁹ A honvédelmi miniszter előterjesztéseit tartalmazó borítólapon található felsorolás szerint a miniszter az alábbi előterjesztéseket vonta vissza:

2. Tábornoki rendfokozat elnevezésének megváltoztatása.

75.

[Tombor] *Honvédelmi miniszter*: előterjeszti javaslatát Domján Béla vezérőrnagyi kinevezése tárgyában.

[Tildy] *Miniszterelnök*: felvilágosítást kér nem volna-e elegendő egy alacsonyabb fokú kinevezés. Elegendőnek tartaná, ha ezredessé történnék a rehabilitálás, illetve az előléptetés.

Minisztertanács Domján Béla ezredessé való kinevezéséhez hozzájárult.⁹⁰

76.

[Tombor] *Honvédelmi miniszter*: előterjeszti 48 980/1945. számú javaslatát a honvédbíróóságok által kiszabott szabadságvesztés büntetés végrehajtásának elhalasztása vagy félbeszakítása tárgyában.⁹¹

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.

77.

[Tildy] *Miniszterelnök*: bejelenti, hogy az Ideiglenes Nemzeti Kormány megalakulásának egyéves évfordulója alkalmából fogadóestét rendez folyó hó 20-án este 7 órakor a Nemzetgyűlés elnöki termeiben, és az estélyen a Szövetséges Ellenőrző Bizottság vezetőit és a társmisztereket meghívja. Erről a fontos évfordulóról meg kell emlékezni, és szükségesnek tartja azt is, hogy a kormány volt tagjaival szemben a hálát ismételten kifejezzük.

Dr. Balogh István: [az] annak idején legkedvesebb vendéglátó és Magyarország igaz barátjaként jelentkező Susejkov [Szuszajkov] tábornok jelenleg Bukarestben van. Szükségesnek tartaná, hogy a miniszterelnök a kormány nevében táviratban köszöntse őt azokért a szolgálatokért, amelyeket a magyar küldöttséggel és az ideiglenes nemzeti kormánnyal szemben nyújtott.

[Gyöngyösi] *Külgügyminiszter*: ezen alkalomból Molotov és Dekanozov üdvözlését is helyénvalónak tartja.

Dr. Balogh István: ezek üdvözlésére a fegyverszüneti évforduló ad majd jó alkalmat.

---

3. A repülősporttal kapcsolatos egyes kérdések szabályozása.

4. A belépő határállomásokon és szűrőtáborokban kincstári katonai anyagok összegyűjtése és átvétele.

Az előterjesztések – amelyekhez egyébként a Miniszterelnökség részéről észrevételt nem tettek – a jegyzőkönyv mellett nem található.

⁹⁰ A jegyzőkönyv mellett előterjesztés nem található. A honvédelmi miniszter előterjesztéseit tartalmazó borítólapon a következő észrevételt rögzítették: „Az iratokból az állapítható meg, hogy [az] illető elhagyta az ország területét, és bár demokratikus gondolkodása kétségtelen, azonban nem mindenki lett vezérőrnagy, és így erre a rangra való rehabilitálása túlmegy a határon. Legfeljebb ezredesi előléptetést látom indokoltnak.”

⁹¹ A jegyzőkönyv mellett megtalálható előterjesztés lényege, hogy az egy évet meghaladó büntetés elhalasztását vagy félbeszakítását kizárólag a honvédelmi miniszter rendelheti el. Lásd a 12 060/1945. ME sz. rendeletet, MK 1945. december 28., 210. sz.

[8] 75. 1945. december 18.

Minisztertanács a miniszterelnök bejelentését tudomásul vette és hozzájárul ahhoz, hogy Molotov a Szovjetunió külügyi népbiztosát, továbbá Susejkov [Szuszajkov] tábornokot a miniszterelnök az Ideiglenes Nemzeti Kormány nevében üdvözölje.⁹²

78.

[Molnár] Népjóléti miniszter: előterjesztésének megtétele előtt bejelenti, hogy hazatérve Bukarestből tolmácsolja Groza román miniszterelnök üdvözlését a kormány tagjai számára.⁹³

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.

79.

[Molnár] Népjóléti miniszter: előterjeszti javaslatát az Országos Családpénztár részére 200 millió pengő államsegély engedélyezése tárgyában. A pénzügyminiszter nem járult hozzá.

[Tildy] Miniszterelnök: a népjóléti miniszter és a pénzügyminiszter tárgyalják meg még egyszer a kérdést, és akkor tegyen a népjóléti miniszter újabb előterjesztést.

[Molnár] Népjóléti miniszter az előterjesztést a napirendről leveszi.⁹⁴

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.

80.

[Molnár] Népjóléti miniszter: előterjeszti javaslatát az Országos Családpénztár IV. ker. Kaas Ivor u. 9. sz. ház állagmegóvási munkálataira 20 millió pengő államkölcsön engedélyezése tárgyában.⁹⁵

---

⁹² Dekanozov, Vlagyimír Gavrilovics (1908–1953) szovjet diplomata. 1945–1947 között külügyminiszter-helyettes.

Szuszajkov, Iván Zaharovics (1903–1962) szovjet páncélos vezérezredes. 1943 októberétől 1945 márciusáig a 2. Ukrán Front haditanácsának tagja. 1944 decemberében a megalakuló magyar kormányzati szervek és a Vörös Hadsereg közötti kapcsolat megteremtésére kapott megbízást.

⁹³ Molnár Erik romániai látogatásáról lásd a 71. sz. jegyzőkönyv 34. és a 73. sz. jegyzőkönyv 1. napirendi pontját.

⁹⁴ A jegyzőkönyv mellett előterjesztés nem található. A javaslat szerepelt a december 29-i ülés napirendjén is, de tárgyalás nélkül levették a napirendről.

Az Országos Családpénztár 1945 szeptemberében létesült (7520/1945. ME sz. rendelet, MK 1945. szeptember 4., 118. sz.). Feladata volt a munkások családi pótlékával és a részükre kifizetendő járadékokkal összefüggő teendők ellátása az ország egész területén, kivéve a MÁV és a Posta dolgozóit. 1946 októberében beolvadt az Országos Társadalombiztosító Intézetbe (11 780/1946. ME sz. rendelet, MK 1946. október 13., 234. sz.).

⁹⁵ A 9694/1945. NM számú előterjesztés utalt arra, hogy az október 25-ei ülésén (63. sz. jegyzőkönyv 16. napirendi pont, közölve: DMB MT. JKV. B KÖTET 482.) a szóban forgó épület tetőfedési és állagmegóvási munkáira a minisztertanács 6 750 000 pengő folyósítását már engedélyezte. Időközben azonban, mielőtt a pénzt felhasználták volna, a bérek négyszeresen megemelkedtek, ezért kérte a hitelösszeg négyszeres felemelését.

Minisztertanács húszmillió pengő államkölcsön folyósításához az Országos Családpénztár IV. ker. Kaas Ivor u. 9. sz. ház állammegóvási céljaira hozzájárult.

81.

[*Molnár*] *Népjóléti miniszter*: előterjeszti javaslatát az Országos Családpénztár részére 480 millió pengő államsegély folyósítása tárgyában.⁹⁶

Minisztertanács az Országos Családpénztár részére 480 millió pengő államsegély folyósításához hozzájárult.

82.

[*Molnár*] *Népjóléti miniszter*: a Magyar Hajózási Betegségi Biztosító Intézet részére 20 millió pengő hitel engedélyezéséhez kér hozzájárulást.⁹⁷

Minisztertanács hozzájárul ahhoz, a Magyar Hajózási Betegségi Biztosító Intézet részére húszmillió pengő hitel folyósíttassék.

[83] 82.

[*Molnár*] *Népjóléti miniszter*: előterjeszti javaslatát 20 millió pengő hitel folyósítására a szükségkórházak felszerelésére és helyreállítására.⁹⁸

---

⁹⁶ A 100 340/1945–I/4. NM sz. előterjesztésben a családos munkások megsegítése érdekében kérte a miniszter az államsegély folyósítását. Azt ugyanis arra kívánta felhasználni, hogy a családi pótlékra jogosult munkások részére a november havi családi pótlékot – karácsonyi segély címén – az Országos Családpénztár által kétszeres összegben utaltathassa ki. „Az elmúlt két évben az Országos Családpénztár jogelődei, a szakmai családpénztárak karácsonykor a gyermeknevelési pótlékot ugyancsak kétszeres összegben fizették. Az érdekelt munkások körében igen jó hatást váltana ki, ha az idén is megkapnák a családi pótlék kétszeres összegét.” Az Országos Családpénztár azonban ehhez elegendő tartalékkal nem rendelkezett.

⁹⁷ A 12 916/1945. II. NM számú előterjesztés szerint az igényelt államkölcsönt a betegbiztosító intézet a törvényben meghatározott járadékfizetési kötelezettségeinek teljesítésére kívánta felhasználni. Ezen kötelezettségének teljesítését az akadályozta, hogy a hajóforgalom szünetelése következtében a hajózási vállalatok nem, vagy csak csökkentett mértékben fizették be a kötelező járulékokat. A továbbiakban hivatkozott arra, hogy: „A Magyar Hajózási Betegségi Biztosító Intézet a magyar szociálpolitikában rendkívül fontos feladatkört tölt be, mert a közép-európai kereskedelmi forgalom jelentékeny részét lebonyolító dunai hajósszemélyzet betegségi biztosítását látja el. Ezt a feladatát az említett intézet mindig közmegegyezésre teljesítette, és biztosítottjai részére olyan szolgáltatásokat nyújtott, amelyek nemzetközi viszonylatban is kiemelkedőek voltak. Tekintettel arra, hogy a Szövetséges Hatalmak már kilátásba helyezték dunai hajóparkunk jelentékeny részének – jogfenntartással – visszaadását, illetőleg használatra való visszaengedését, remélhető, hogy a tavaszi hónapokban dunai hajózásunk megindulhat.”

A *Magyar Hajózási Betegségi Biztosító Intézet* 1924-ben létesült. Kötelezőleg ellátta a hajózási, kotró-, rév-, komp- és tutajozó vállalatoknál, illetve ezek gyáraiban, műhelyeiben, építkezéseinek és fenntartási munkálatainak alkalmazott munkavállalók betegségi biztosítását. (Baleseti, öregségi, rokkantsági és árvasági biztosításban ezek a munkavállalók is az OTI-nál részesültek.) 1948 decemberében beolvadt az Országos Társadalombiztosító Intézetbe.

⁹⁸ A 75 332/1945. VIII. NM számú előterjesztés mindenekelőtt utalt arra, hogy a háborús események következtében az ország kórházi-ellátottsága lényegesen romlott. A statisztikai fel-

[8] 75. 1945. december 18.

Minisztertanács a szükségkórházak felszerelésére és helyreállítására húszmillió pengő folyósításához hozzájárult.

[84] 83.

[Molnár] *Népjóléti miniszter*: előterjeszti javaslatát a téli étkeztetési akció megszervezésére további 150 millió pengő póthitel tárgyában.⁹⁹

Minisztertanács a téli étkeztetési akció megszervezésére további 150 millió pengő póthitel folyósításához hozzájárult.

[85] 84.

[Molnár] *Népjóléti miniszter*: az Országos Tüdőbeteg-Szanatórium Egyesület államosításával felmerülő kiadásokra 712 494 000 pengő folyósításához kér hozzájárulást.¹⁰⁰

Minisztertanács hétszáztizenkétfélmillió-négyszázkilencvennégyezer pengő hitel folyósításához az Országos Tüdőbeteg-Szanatórium Egyesület államosításával felmerülő kiadásokra, hozzájárult.

[86] 85.

[Molnár] *Népjóléti miniszter*: előterjeszti javaslatát az Állami Hadigondozó Gyógyintézettel kapcsolatosan a Horánszky utca 24. és Mátyás tér 6. sz. alatt rendelőintézet és kórházi osztály létesítése és fenntartása tárgyában.¹⁰¹

---

mérések szerint a közkórházi ágyak 1944. évi számához viszonyítva 1945 végén mintegy 70% állt a betegek rendelkezésére. Részben ezért, részben a közlekedés, a betegszállítás és a mentés sűrűsége miatt egyes közületek szükségkórházat (a Népjóléti Minisztérium kimutatása szerint összesen 18 szükségkórházat) létesítettek, amelyek működésére még továbbra is igény van. Az igényelt összegből ezen kórházak részére kívántak támogatást nyújtani kisebb felújítási munkákhoz, illetve felszerelési tárgyak beszerzéséhez azzal, hogy ez utóbbiak a tárca tulajdonát képezik, és a szükségkórház megszűnése után visszaadandók.

⁹⁹ Egy nagyszabású téli étkeztetési akció megszervezését a minisztertanács az 1945. október 15-i ülésén határozta el (61. sz. jegyzőkönyv 48. napirendi pont). Az akció lebonyolítására akkor október, november, december hónapokra összesen 200 millió pengőt biztosítottak. Ennek kiegészítésére kért most a miniszter további 150 millió pengőt. (Az előzményt lásd: DMB MT. JKV. B KÖR 401. és 420–421.)

¹⁰⁰ A népjóléti miniszter 76 155/1945. NM VIII. számú előterjesztése többek között a következőket tartalmazta: „Az Országos Tüdőbeteg Szanatórium Egyesület (továbbiakban OTSZE) a háborús károsodások következtében eddig fenntartott intézeteit üzemben tartani nem tudván, azokat az államnak ajánlotta fel azzal a feltétellel, hogy az OTSZE összes terheit, összes alkalmazottait, azok nyugdíj- és segélyigényét szolgálati idejük tekintetbevételével az állam vállalja magára. Az OTSZE ajánlatának alapos megvizsgálása után [...] tisztelettel kérem a Minisztertanács hozzájárulását a debreceni Augusztina Szanatórium (400 ágy) a gyulai József Szanatórium (320 ágy), a nagykanizsai tüdőbetegotthon (50 ágy), a ricsei tüdőbetegotthon (50 ágy), az újpesti gyermek tüdőbetegotthon és gyógyiskola (72 ágy), a békéscsabai gyógyiskola, a gyulai, mátészalkai, miskolci, nyírbátori, ricsei és újpesti tüdőbeteg-gondozó intézetek államosításához, és ezzel kapcsolatban az OTSZE aktív és passzív vagyonának és kötelezettségeinek és személyzetének átvételéhez.”

¹⁰¹ A népjóléti miniszter előterjesztése a jegyzőkönyv mellett megtalálható. (A stencil eljárással

Minisztertanács 50 millió pengő rendkívüli hitel igénybevételéhez, az Állami Hadigondozó Gyógyintézettel kapcsolatosan a Horánszky utca 24. és Mátyás tér 6. sz. alatt rendelőintézet és kórházi osztály létesítése és fenntartására [sic!], hozzájárult.

[87] 86.

[Molnár] *Népjóléti miniszter*: kéri a minisztertanács hozzájárulását a pest-szentlőrinci és sashalmi lakótelepek épületeinek helyreállítására 20 millió pengő folyósításához.¹⁰²

Minisztertanács hozzájárult ahhoz, hogy a pest-szentlőrinci és sashalmi lakótelepek épületeinek helyreállítására húszmillió pengő hitel folyósíttassék.

[88] 87.

[Molnár] *Népjóléti miniszter*: előterjeszti javaslatát az OTI részére 400 000 000 pengő államkölcsön engedélyezése tárgyában.¹⁰³

Minisztertanács az OTI részére nyugbélrelőlegek folyósítása céljára négy-százmillió pengő államkölcsön engedélyezéséhez hozzájárult azzal, hogy a népjóléti miniszter a legrövidebb időn belül adjon az OTI gazdálkodásáról tiszta képet, és különösen mutassa ki, hogy mily mérvű behaj-

---

sokszorosított előterjesztésről azonban a minisztérium megnevezése és az iktatószám lemaradt.) Az előterjesztés utalt arra, hogy a minisztertanács az október 25-ei ülésén (63. sz. jegyzőkönyv 11. napirendi pont, lásd: DMB МТ. ЖВ. В КӨРЕТ, 481.) már biztosította a szükséges fedezetet az Országos Hadigondozó Gyógyintézet részére a budai oldalon rendelkezésre bocsátott épületek helyreállításához. Szükséges azonban, hogy a gyógyintézetnek a pesti oldalon is működjön osztálya. Erre a célra a minisztérium rendelkezésére álló VIII. kerületi, az előterjesztésben megnevezett épületek a legalkalmasabbak.

¹⁰² A népjóléti miniszter 35 933–1/1945. III. számú előterjesztése a lakótelepek helyreállításának állami kiadásként való elszámolását az alábbiakkal indokolta: „A fenti összeg a több milliárd pengő ingatlan és ingó leltári értéket képviselő, együttesen több mint 10 000 lélekszámú 2200 lakással és számos hivatali és üzlethelyiséggel, műhellyel, raktárhelyiségekkel, istállókkal és egyéb gazdasági épületekkel, saját vízművekkel (gépházakkal és derítőtelepekkel) stb. létesítményekkel bíró két Budapest-környéki nagy munkástelepen megrongált, és még helyre nem állított épületeinek és lakásainak legszükségesebb, csupán az állag megővéséhez, valamint a használhatóság biztosításához szükséges karbafelvezési munkálatai költségfedezetére szolgálna, amely munkálatokat úgy szociális, mint kincstári érdekből még a téli időszak beállta előtt be kellene fejezni, éspedig elsősorban a tetőfedési és a falazási munkákat.”

¹⁰³ A 13 117/1945. NM II. számú előterjesztés szerint az ügy előzményéhez tartozott, hogy a minisztertanács a november 27-ei ülésén (71. sz. jegyzőkönyv 24. napirendi pont) a Rímamurány-Salgótarjáni Vasmű Rt. bányanyugbéresei részére 10 hónap alatt visszatörlesztendő egyszeri beszerzési segítyt engedélyezett. Mivel azóta újabb üzem bányanyugbéresei jelentkeztek hasonló igénnyel, a miniszter arra tett javaslatot, hogy egységesen, valamennyi bányanyugbéresnek biztosítsanak hasonló feltételekkel támogatást a téli élelmiszerszükséglet fedezésére. E szerint a nyugbéres tagok fejenként 30 000, az özvegyek 20 000, az árvák 16 000, és a félárva 8000 pengő nyugbélrelőleget kapnak, amit 10 hónap alatt kell visszatéríteniük.

[8] 75. 1945. december 18.

tás történt, milyen összegű és mely időből származó hátralékok állanak fent.¹⁰⁴

[89] 88.

[*Molnár*] *Népjóléti miniszter*: előterjeszti a fertőzési veszélynek kitett egyes orvosok és egészségügyi alkalmazottak veszélyességi pótléka tárgyában javaslatát.¹⁰⁵

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

[90] 89.

[*Molnár*] *Népjóléti miniszter*: előterjeszti a tárgysorozaton nem szereplő azon javaslatát, hogy a hadigondozottak és segélyesek részére ugyan úgy, mint a félhavi illetmények kiadásánál, megfelelő karácsonyi segély engedélyeztetésük.¹⁰⁶ Eredetileg egy hónapi segély folyósítását kérte, de a pénzügyminiszter csupán félhavi összeghez járult hozzá.

Minisztertanács a hadigondozottak és segélyesek részére félhavi illetmény folyósítását engedélyezte.

[91] 90.

[*Bárányos*] *Közellátásügyi miniszter*: előterjeszti [javaslatát] a jótéteti sertésszállításokra 1 963 500 000 pengő felvétele tárgyában.¹⁰⁷

Minisztertanács a jótéteti sertésszállításokra 1 963 500 000 pengő felvételéhez hozzájárult.

[92] 91.

[*Bárányos*] *Közellátásügyi miniszter*: bejelenti, hogy a BURGOSZ által felvett előlegek, amelyeknek megfelelő burgonyaszállítás nem történt, különösen a bányavidék súlyos károsodását idézték elő. Ha teljesen átértékeltet akarja a visszafizetéseket eszközölni, úgy 2–3 milliárd [pengő] folyósítására van szükség, azonban kizárólag az egészen kis emberek részére, és pedig a salgótarjáni és a bányák vidékén [sic!] kíván kártalanítást adni, és pedig négyszázmillió pengő keretben. Ehhez kéri a minisztertanács hozzájárulását. – Egy olyan megoldás is keresztülvihető lenne, hogy azok, akik nem kapták meg

¹⁰⁴ Ilyen jellegű kimutatás a Tildy-kormány működése alatt nem került a minisztertanács elé.

¹⁰⁵ Lásd a 12 350/1945. ME sz. rendeletet, MK 1945. december 30., 212. sz.

¹⁰⁶ Lásd a 12 140/1945. ME sz. rendeletet, MK 1945. december 20., 205. sz.

¹⁰⁷ A közellátásügyi miniszter 110 002/1945. eln. sz. előterjesztése a kérést azzal indokolta, hogy a fegyverszüneti egyezmény 12. §-a alapján jótéteti célokra 60 000 db sertést kell leszállítania. November végéig a korábban rendelkezésre bocsátott összegből 43 000 darabot sikerült felvásárolni. Közben azonban az általános drágulással összefüggésben a sertés kilogrammonkénti felvásárlási árát 50 pengőről 2000 pengőre kellett felemelni. Ezért kell a még felvásárlandó 17 000 darab vételárára az igényelt magas összeg.

a [be]fizetett összegek ellenértékét, tavasszal részesüljenek előnyben. Akik hibáztak, felelősek, és az anyagi felelősségre vonásnak is be kell következnie.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: lélektani szempontból ez veszélyes, mert bár helyes az elgondolása a közellátásügyi miniszternek, mégis elhúzza a dolgok megoldását. Támogatja a közellátásügyi miniszter előterjesztését és most nyomban lebonyolítandónak tartja a kártalanítást.

[Bárányos] *Közellátásügyi miniszter*: igyekezni fog, hogy a 400 millió pengős keret ne merüljön ki, de ennyivel biztosítottnak látja a megoldást.

Miniszttertanács a BURGOSZ által okozott károk megtérítésére a közellátásügyi miniszter részére négyszázmillió pengő hitelkeretet engedélyezett.¹⁰⁸

[93]

[Tildy] *Miniszterelnök* felkéri az igazságügyminiszter képviselőjében megjelenő Pfeiffer Zoltán államtitkárt, hogy a burgonya-ügy gyanúsítottjainak bűnperében a felmerült kártérítési szempontokra az igazságügyminiszter figyelmét felhívja.

Miniszttertanács a miniszterelnök bejelentését tudomásul veszi.

[94] 92.

[Bárányos] *Közellátásügyi miniszter*: a pékek üzemeinek biztosításához 300 millió pengő előlegkölcson folyósítása volna kívánatos. Nem tudnak a pékek fát kapni, és így a kenyértermelés részben veszélyeztetve van. Javaslatát megfelelően elő fogja készíteni, s újabb megfontolás tárgyává teszi.¹⁰⁹

Miniszttertanács a bejelentést tudomásul vette.

[95] 93.

[Antall] *Újjáépítési miniszter*: előterjeszti javaslatát a központi fűtőberendezések helyreállítása tárgyában.¹¹⁰

Miniszttertanács az előterjesztést elfogadta.

---

¹⁰⁸ 1945 augusztusában a burgonya forgalmának és felhasználásának zavartalan lebonyolítására *Burgonyakereskedők Országos Szervezete (BURGOSZ)* elnevezéssel, Bp. VII. ker. Dohány u. 40. székhellyel a burgonyakereskedők „egyesület” alakítottak. Az egyesülésbe tömörült felvásárló és elosztó kereskedők a burgonyaforgalom nagyobb részét magukhoz vonták, s miközben a kormánytól, különböző közületektől és egyéb szervezetektől jelentős hitelt, illetve előlegeket vettek fel, a lakosság ellátásáról nem gondoskodtak. Burgonyához lényegében csak a feketekereskedelembe lehetett hozzájutni, természetesen igen magas áron. Az ügyet részletesen ismerteti: FORRÁSOK, IV., 120–130.

¹⁰⁹ A miniszttertanácshoz a Tildy-kormány idején nem terjesztett elő újabb javaslatot ebben a tárgyban.

¹¹⁰ Az újjáépítési miniszter előterjesztése utalt arra, hogy a háborús események következtében

[8] 75. 1945. december 18.

[96] 94.

[Antall] Újjáépítési miniszter: előterjeszti javaslatát a Bethesda Diakonissza Kórház helyreállítási költségeire 33,5 millió pengő hitel engedélyezése tárgyában.¹¹¹

Minisztertanács a Bethesda Diakonissza Kórház helyreállítási költségeire harminchárommillió-ötszázezer pengő folyósításához hozzájárult.

[97] 95.

[Antall] Újjáépítési miniszter: előterjeszti javaslatát Varga István [részére] államtitkári cím adományozása tárgyában.¹¹²

Minisztertanács hozzájárult ahhoz, hogy Varga Istvánnak államtitkári cím adományoztassék.

---

a lakóházakat ért rongálódások során sok helyütt megsérült a központi fűtőberendezés is. A rendelet kiadását azért tartotta szükségesnek, mert a kuszált jogviszonyok következtében a bérlők és a tulajdonos jogai és kötelezettségei nem voltak egyértelműek.

Lásd a 12 300/1945. ME sz. rendeletet, MK 1945. december. 23., 208. sz.

¹¹¹ A jegyzőkönyv mellet megtalálható 51 251/1945. UM sz. előterjesztés a hitel engedélyezésére vonatkozó javaslatot azzal indokolta, hogy a Bethesda Diakonissza Közkórház épületében, amelynek a háborús pusztítás során keletkezett sérüléseit már csaknem teljesen helyreállították, a november 24-én bekövetkezett robbanás ismét súlyos károkat okozott. Az intézetre a főváros lakosságának betegellátása szempontjából nagy szükség van, különösen annak szülészeti részlegére. Másrészt a súlyosan megrongálódott tető és tetőszerkezet helyreállítása nélkül a tél folyamán az épületben további károk keletkezhetnek.

¹¹² Az 1945. szeptember 26-án keltezett, Nagy Ferenc akkori újjáépítési miniszter által aláírt előterjesztés, valamint a Varga István igazolásával és kinevezésével kapcsolatos további iratok megtalálhatók: MOL XIX-A-1-j 1945-III-8922. alapsz. Az előterjesztésről akkor nem tárgyalt a minisztertanács. Antall József decemberben azonban ismét kezdeményezte az ügy napirendre tűzését. Az újjáépítési miniszter előterjesztéseit tartalmazó borítólapon a Miniszterelnökség részéről az alábbi észrevételt rögzítették: „Miután az Újjáépítési Minisztérium szerződéses tisztviselőjét már államtitkári címmel ruháztuk fel [az utalás Bencsik Gyulára vonatkozik: 70. sz. jegyzőkönyv [5] napirendi pont], a minisztériumban legnagyobb munkát végző Varga Istvánnak ilyen kitüntetése indokolt. Annak idején az igazolásnál nehézségei voltak, de nem tisztázódott eléggé a neki imputált szerep.” Ezzel kapcsolatban az iratokból kiderül, hogy Varga István tevékenységét négy alkalommal négy különböző igazolóbizottság vizsgálta. Közülük három semmi kivetni valót nem talált múltjában, a Magyar Nemzeti Bank II. sz. igazolóbizottsága azonban mondva csinált indokokkal feddésre ítélte, amely ellen Varga István a népbírószághoz fellebbezett. Közben október 10-én a Szabad Népből durva támadást intéztek ellene. Mindkét támadás érthetetlen és méltatlan volt, hiszen Varga István részt vett az ellenállási mozgalomban, ezért 1944. március 20-án a németek letartóztatták, később Németországba hurcolták, ahonnan csak 1945 májusában térhetett haza.

Varga István (1897–1962) statisztikus, közgazdász. 1927-től 1949-ig a Magyar Gazdaságkutató Intézet igazgatója. 1945-től a Kisgazdapárt tagja, a párt gazdasági szakértője. 1945. június 13-ától az Újjáépítési Minisztérium gazdaságpolitikai osztályának vezetője államtitkári jogkörben. 1946. január 9-től államtitkár, 1946. június 19-től az Anyag- és Árhivatal elnöke. 1946-tól egyetemi nyilvános rendes tanár. 1948-tól az MTA Közgazdaságtudományi Intézetében, 1957-től a Közgazdaságtudományi Egyetemen dolgozott.

[98] 96.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát a MÁV tűzifaszükségletének biztosítása tárgyában.¹¹³

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.

[99] 97.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát a kormányzati futárvonatok közlekedése tárgyában azzal, hogy ez csak tájékoztatás volt a társmiszterek részére, nem kíván ebben minisztertanácsi határozatot.¹¹⁴

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.

[100] 98.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: előterjeszti 170 millió pengő [folyósítása iránti] kérelmét [a] gépjárműforgalom megindítására.¹¹⁵

Minisztertanács [a] gépjárműforgalom megindítására százhetvenmillió pengő folyósításához hozzájárult.

[101] 99.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát a Nemzeti Szabadkikötő és Tengerhajózási Vállalat háborús kárainak fedezésére további 80 millió pengő hitel folyósítása tárgyában.¹¹⁶

Minisztertanács nyolcvanmillió pengő folyósításához, a Nemzeti Szabadkikötő és Tengerhajózási Vállalat háborús kárainak fedezésére, hozzájárult.

---

¹¹³ Az 55 900/1945. II/2. KözlM számú előterjesztés emlékeztet arra, hogy az államvasutak üzeme állandóan nagy szén- és tűzifahiánnyal küzd. Ez azzal a veszéllyel jár, hogy még a mozdonyok begyújtásához szükséges famennyiség sem áll rendelkezésre. A javaslat a Magyar Államvasutak tűzifaszükségletét úgy kívánta biztosítani, hogy az a MÁV állomásokon feladásra kerülő tűzifa szállítmányok egy részének (5%) igénybevételére kapjon felhatalmazást. Lásd a 12 040/1945. ME sz. rendeletet, MK. 1945. december 23., 208. sz.

¹¹⁴ A tájékoztatás arra vonatkozott, hogy miután a vasúti közlekedés korábban nehézkes és rendszertelen volt, a kormányzati tisztviselők kiszállásait futárvonatok indításával bonyolították le. A helyzet fokozatos normalizálódásával azonban ekkor már felvetődött ezek megszüntetésének lehetősége. VARGA, 1980. és FORRÁSOK, V., XVIII–XXVIII, és 145–151. Lásd még a 79. sz. jegyzőkönyv 2. napirendi pontját.

¹¹⁵ Az 59 901/II/4/1945. KözlM számú előterjesztés részletesen ismertette a gépjárművek beszerzése, a roncs gépkocsik javítása, összeszerelése, a hiányzó alkatrészek pótlása érdekében addig tett intézkedéseket. Az igényelt összegből 25 gépjármű összeszerelését, javítását kívánta elvégeztetni. Egyúttal jelezte, hogy a felújított gépkocsik egy részének értékesítését tervezi, s így az összeg részben bevételként vissza fog térülni.

¹¹⁶ Az 58 415/1945. II/3. KözlM számú előterjesztés utalt arra, hogy a Nemzeti Szabadkikötő és

[8] 75. 1945. december 18.

[102] 100.

[Gerő] Közlekedésügyi miniszter: előterjeszti tárgysorozaton nem lévő javaslatát az elsüllyedt hajók kiemelésével kapcsolatban szükséges 300 millió pengő folyósítása tárgyában.

Minisztertanács a háromszázmillió pengő hitel folyósításához az elsüllyedt hajók kiemelésével kapcsolatban, hozzájárult.

Minisztertanács este 7 órakor ért véget.

K. m. f.

Bojta Ernő Béla

Tildy Zoltán

Géppel, tintával írt tisztázat a miniszterelnök és a jegyzőkönyvvezető sajátkezű aláírásával. A „jelen voltak” listájából Antall József újjáépítési miniszter neve kimaradt, és ő, valamint Rákosi Mátyás államminiszter, továbbá Ries István igazságügyminiszter illetve a képviseletében megjelent Pfeiffer Zoltán államtitkár, végül Tombor Jenő honvédelmi miniszter kézjegye a jegyzőkönyvön nem található.

A jegyzőkönyv mellett megtalálható a 2–3., az 5., a 13–21., a 23–34., a 36–38., a 43–66., a 69–71., 73., a 76., a 79–[88], a [91], a [95]–[96], a [98] és a [100]–[101] számú napirendi pontokhoz tartozó előterjesztés.

[8] 75/a sz. melléklet (a [8] 75/19. napirendi ponthoz)

Magyar Külügyminisztérium
32 793/pol.–1945.

Minisztertanácsi előterjesztés
[Külföldi hivatalos kiküldetések engedélyezése]

I.

Tisztelettel kérem a minisztertanácsot, hogy mondja ki a következőket:

Külföldre szóló kiküldetésnél a minisztertanácsnak 1922. évi december hó 22-én kelt határozatában, valamint a minisztérium 7100/1930. ME számú rendeletének 12. és 13. pontjaiban foglalt rendelkezéseket, amelyek a minisztertanács előzetes hozzájárulásának kieszközlését kötelezővé teszik, ez idő szerint is alkalmazni kell, és pedig az alább részletezett kiegészítésekkel:

a/A külföldre szóló kiküldetésekhez a minisztertanács előzetes hozzájárú-

---

Tengerhajózási Vállalat csepeli telepe háborús kárainak helyreállítására korábban már 30 millió pengő hitelt biztosított a minisztertanács. Az újabb igényt a munkabérek és anyagárak nagymérvű emelkedésével indokolta, egyben hangsúlyozta, hogy „a kikötő jelenleg jótételi munkálatokon dolgozik, és újjáépítése a közeljövőben meginduló hajózási forgalom zavartalan fenntartása érdekében multhatatlanul szükséges.”

lását minden egyes esetben ki kell eszközölni. A minisztertanácsi előterjesztésben fel kell említeni a kiküldendőik nevét és állását, és a kiküldetésnek részletesen megindokolt célját és szükségességét, és a kiküldetés előrelátható időtartamát, valamint azt is, hogy a tárgyalások vezetésére a kiküldöttek közül ki lesz hivatva. Az előterjesztés megtételére, amennyiben több központi hatóság kiküldöttje utazik ki nemzetközi tárgyalás vagy értekezletre, rendszerint a külügyminiszter hivatott. A tervezett kiküldetéshez azonban a külügyminiszter előzetes hozzájárulása akkor is kikérendő, ha az előterjesztést az érdekelt szakminiszter teszi meg. A minisztertanácsi előterjesztés tervezetét a külügyminiszternek mindig előzetesen meg kell küldeni. Ezek a rendelkezések egyaránt vonatkoznak a központi hatóságok mint az alsófokú hatóságok kiküldetésére, valamint azokra is, akik valamelyik kormánybiztostól vagy miniszteri biztostól nyerték megbízásukat. Vonatkoznak végül azokra az esetekre is, amidőn állami szolgálatban nem álló egyént valamilyen állami megbízatás végett küldenek ki külföldre.

b/ A minisztertanács hozzájárulására nincs szükség azoknál a hivatalos utazásoknál, amelyeket:

1. a Külügyminisztériumban valamint a magyar külképviseleti hatóságoknál alkalmazott személyek a rendes külügyi szolgálat ellátása közben;
2. a vasúti, hajózási és légiforgalom, valamint a nemzetközi postaforgalom lebonyolításánál közreműködő személyek a rendes forgalmi szolgálat ellátása közben teljesítenek.

c/ Amennyiben a késedelemből az államra valamilyen súlyos hátrány származnék, a minisztertanács előzetes hozzájárulásának kieszközölése rendkívül kivételes esetekben mellőzhető, feltéve, hogy a kiküldetés a miniszterelnökkel¹¹⁷ és a külügyminiszterrel egyetértésben eszközöltetett. A kiküldetést a minisztertanácsnak utólag ebben az esetben is be kell jelenteni.

d/ Ugyanabban az ügyben egy központi hatóság részéről csak abban az esetben lehet egynél több tisztviselőt kiküldeni, ha ezt a tárgyalandó ügyek fontossága feltétlenül megkívánja; ha több tárca van érdekelve, úgy lehetőleg csak az elsősorban érdekelt tárcák küldjenek ki képviselőt.

e/ Külföldi tárgyalásokra lehetőleg csak olyan tisztviselők küldhetők ki, akik kellő nyelvismeretekkel rendelkeznek, illetőleg a tárgyalásokon használt idegen nyelven tárgyalni képesek.

f/ Fontosabb nemzetközi tárgyalások vezetésére a Külügyminisztérium képviselője hivatott; a minisztertanács azonban kivételesen más személyt is megbízhat a tárgyalások vezetésével.

g/ A kiküldöttek elszállásolásukról külföldön maguk kötelesek gondoskodni, és a magyar állam tulajdonát képező épületekben szállást vagy úti poggyászuk részére elhelyezést csak akkor igényelhetnek, ha az épület felett főfelügyeletet gyakorló miniszter ehhez előzetesen hozzájárult, és az erre vonatkozó határozatot fel tudják mutatni. A főfelügyeletet gyakorló miniszter

¹¹⁷ Ezt a szót utólag kézzel, tintával írták be.

[8] 75. 1945. december 18.

engedélyének hiányában a kiküldött részére kiállított nyílt parancsban vagy más hasonló iratban foglalt ily tárgyú felhívás az épület gondozását közvetlenül ellátó, illetve a felett rendelkező hatóság, hivatal vagy intézet által nem vehető figyelembe.

h/ Amennyiben abban az országban, ahová a kiküldetés történik, magyar külképviseleti hatóság működik, a kiküldött annak vezetőjénél nyomban megérkezése után jelentkezni köteles.

i/ A kiküldetés eredményéről a kiküldött a főfelügyeletet gyakorló miniszternek írásbeli jelentést tenni köteles, amelynek másolata a külügyminiszterrel és az összes érdekelt tárcákkal közlendő. Társas kiküldetés esetén eleendő, ha a kormánybizottság vezetője tesz jelentést.

II.

Sajnálattal kell tapasztalnom, hogy az érdekelt magyar központi hatóságok a külföldre szóló kiküldetéseknél figyelmen kívül hagyják azokat az ezidőszerint is hatályban levő rendelkezéseket, amelyek a minisztertanács előzetes hozzájárulásának kieszközlését teszik kötelezővé. Számos fő- vagy központi hatóság küldött ki külföldre megbízottakat anélkül, hogy a kiküldetésről a Külügyminisztériumnak tudomása lett volna. Az is előfordult, hogy hivatalos megbízatással magánszemélyeket küldtek ki külföldre, akik meg nem felelő magatartásukkal aláásták a magyar kormány tekintélyét. Ezek a tapasztalatok arra indítanak, hogy megfelelő korlátozást és ellenőrzést javasoljak a külföldi kiküldetéseknél. A külföldre való kiküldetéseknél a külügyminisztériummal való előzetes letárgyalása már csak azért is szükséges, mivel ellenkező esetben nem kerülhető el, hogy ugyanabban az ügyben egyszerre több központi hatóság is küldjön ki kiküldötteket.

Budapest, 1945. december 11.

[Gyöngyösi János külügyminiszter]

Géppel írt, aláírás nélküli tisztázat stencil eljárással készült másolata.

[8] 75 / b sz. melléklet (a [8] 75 / 24. napirendi ponthoz)

[Pénzügyminisztérium]

123 201/1945. szám.

PM VII.

Minisztertanácsi előterjesztés

[A jövedelemadóra vonatkozó rendelkezések módosítása]

Tisztelettel bemutatom a mélyen tisztelt Minisztertanácsnak az egyes jövedelemforrások után az 1945. évre fizetendő jövedelemadóról szóló rendelet tervezetét.

A tervezetben foglaltakkal kapcsolatban a következőket adom elő:

A jövedelemadó alapjának ideiglenes megváltoztatása tárgyában 7630/1945. ME szám alatt kiadott rendelet¹¹⁸ a folyó évi jövedelemadó kivetéstől kezdve a megelőző évi jövedelem helyett az adóév várható jövedelmét tette meg a jövedelemadó alapjául.

A rendelettel megvalósítani szándékolt elgondolás szerint az adóév jövedelmét jövedelemforrások szerint oly módon kell megállapítani, hogy azoknál a jövedelemforrásoknál, amelyeknél a folyó jövedelem alkotja a hozadéki adók alapját is, azt az összeget kell számításba venni, amely összeget a jövedelemforrás jövedelme gyanánt az adóévre szóló hozadéki adó kivetésénél megállapítottak. Ha a jövedelemforrást terhelő hozadéki adónál nem a jövedelemforrás tiszta jövedelme, hanem a nyersbevétel a hozadéki adó alapja, a nyersbevételből az annak megszerzésére, kezelésére, biztosítására és fenntartására fordított kiadások, valamint az összes jövedelemforrásokból levonható terhek egy évre várható összegét kell levonni. A folyó jövedelmet kell alapul venni általában a házbirtokból, az általános kereseti adó alá eső hasznot hajtó foglalkozásokból, a korlátolt felelősségű társaságok tagviszonyából, a szolgálati, illetőleg munkabérvizonyból és nyugellátásból, a tőkevagyonból, a tantiemadó¹¹⁹ alá eső járandóságokból és az egyéb jövedelemforrásokból eredő jövedelmek tekintetében.

Részletesen szabályozta a rendelet a föld- és szőlőbirtok folyó jövedelmének kiszámítási módját.

Gazdasági életünkben a rendelet megjelenése óta bekövetkezett változások, különösen pedig pénzünk vásárlóerejének nagymérvű csökkenése következtében nyilvánvalóvá vált, hogy a rendelet szerint fenntartani kívánt nehézkes és túlzottan bürokratikus adókivetési rendszerrel az adminisztráció megbirkózni nem tud. Ettől eltekintve, még ha hónapokat igénybevevő munkával el is készülne a kivetéssel, illetőleg az adóalanyoknak folyó jövedelem alapján teljesített adóbefizetései leszámolásával, a pengő időközi rohamos elértéktelenedése miatt munkája az államháztartás szempontjából számottevő eredményt alig jelentene.

A folyó jövedelem után járó jövedelemadó utólagos kivetése mellett az egész rendszer az adóalanyok önadóztatásán, s az önadóztatással megállapított adó önkéntes befizetésén épült fel. Ez az elgondolás – sajnos – nem váltotta be a hozzáfűzött reményeket. Az adóalanyok ugyanis jövedelemadó fejében legfeljebb az előző évi alapon teljesítettek befizetéseket, amely összegek a folyó évi viszonyok mellett említést is alig érdemelnek. A tárgyi igazság kedvéért nem hallgathatom el, hogy ebben nem kis részük volt a legutóbb a 7640/1945. ME számú rendelettel¹²⁰ megállapított adókulcsoknak is, amelyek a pengő romlása következtében elviselhetetlenül súlyosakká váltak.

¹¹⁸ MK 1945. szeptember 8., 122. sz.

¹¹⁹ A részvénytársaságok tiszta jövedelméből származó részesedés, az osztalék, a jutalék után fizetett adó.

¹²⁰ A 7640/1945. ME sz. rendelet (MK szeptember 8., 122. sz.) a jövedelem- és vagyonadóra vonatkozó egyes törvényes rendelkezések módosításáról és kiegészítéséről intézkedett.

Ilyen körülmények között azt tartom célszerűnek, hogy a folyó évre járó jövedelemadó az egyes jövedelemforrásokból származó jövedelmek kimunkálása helyett az adóalany által is könnyen kiszámítható egyszerű módon kerüljön a legrövidebb időn belül befizetésre.

Ezt a célt valósítja meg a tisztelettel bemutatott rendeletervezet, amelyet részleteiben következőkben ismertetek:

Az elmúlt évek során általában a 10 kat. holdat meghaladó területű földbirtok, illetőleg a 3 kat. holdat elérő szőlő került jövedelemadó alá. Tekintettel arra, hogy a kataszteri tiszta jövedelem országos átlaga 10 aranykorona, a rendelettel a 100 aranykorona kataszteri tisztajövedelmet, illetőleg területileg átlagban a 10 kat. holdat elérő földbirtokok tulajdonosát kívánom jövedelemadó fizetésére kötelezni. Ezek szerint a 10 kat. holdon aluli kisbirtokok, különösen pedig a nagybirtokok felosztásával földhöz jutott kisemberek tömegei jövedelemadót nem fognak fizetni, illetőleg csak akkor fizetnek, ha a birtokukban levő földterület kataszteri tiszta jövedelme a 100 aranykoronát eléri. A kataszteri koronánként megállapított 300 P teher azt jelenti, hogy egy 10 kat. holdas átlagos jó minőségű földbirtok tulajdonosa 30 000 pengővel, tehát a mai viszonyok között legfeljebb egy pár csirke árával ki tudja fizetni folyó évi jövedelemadó tartozását. A szőlővel kapcsolatban kataszteri koronánként megállapított 1500 P jogosságát a szőlő nagyobb jövedelmezősége, s a rendkívül magas borárak indokolják, ez az összeg azt jelenti, hogy egy hold szőlő után, amelynek kataszteri tiszta jövedelme 30 aranykorona – természetesen feltételezve azt, hogy az adóalany mezőgazdasági és szőlőbirtokának összes kataszteri tiszta jövedelme a 100 aranykoronát meghaladja – kataszteri holdanként 45 000 P jövedelemadót kell fizetni.

A rendeletervezet szerint az adó kiszámításánál figyelmen kívül kell hagyni azokat a földterületeket, amelyek a háborús helyzet következtében a folyó gazdasági évben vetetlenek maradtak, vagy amelyek hadikárokat szenvedtek és ilyen címenek földadó-elengedésben részesültek.

A bérkorlátozó rendelkezések miatt a házbirtok a folyó évben jövedelmet nem hozhat, éppen ezért a bérrögzítő rendelkezések hatálya alá tartozó házvagyont a folyó évben jövedelemadó alól mentesíteni kívánom. Ez a méltányos elbánás természetesen nem alkalmazható azokkal a háztulajdonosokkal szemben, akik házaikat vagy azoknak valamely részét szabad megegyezés alapján jelentős összegekért (természetbeni juttatásért vagy valorizáltan megállapított bérösszegért) adják bérbe, miért is az ilyen bérjövedelmek után a megfelelő jövedelemadó lerovása iránt intézkedtem.

Az általános kereseti adó fizetésére kötelezett adóalanyokat a rendelet arra kötelezi, hogy a folyó évi jövedelemadó és annak állami pótléka fejében a vonatkozó rendelkezések alapján, általános kereseti adó és állami pótdója címén befizetendő, illetőleg befizetett összeg 100%-át fizessék be. Tekintettel a pengő vásárlóerejének különösen december hónap folyamán bekövetkezett nagyarányú romlására, a decemberi nyersbevétellel, illetőleg tiszta jö-

[8] 75. 1945. december 18.

vedelemmel kapcsolatban, a rendelet az adóalanyt a kereseti adó címen befizetett összeggel arányosan emelkedő jövedelemadó befizetésére kötelezi.

A tantiemadó alá eső javadalmazásokból, a tőkevagyonból, valamint a jövedelemadóra vonatkozó rendelkezések szerint jövedelemadó alá tartozó ún. egyéb jövedelmek után befizetendő jövedelemadó és annak állami pótdója mértékét 25%-ban javasolom megállapítani.

A rendelet végül befizetési határidők tekintetében tartalmaz megfelelő rendelkezéseket.

Tisztelettel kérem a mélyen tisztelt Minisztertanácsot, hogy a rendelettervezetet elfogadni, és annak kiadásához hozzájárulni méltóztassék.

Budapest, 1945. évi december hó 17-én.

Gordon Ferenc s. k.
pénzügyminiszter

Hitelesítem:

Budapest, 1945. december 17.

Bicskey

miniszteri irodafőigazgató

Géppel írt, stencil eljárással sokszorosított tisztázat. A hitelesítési záradék mellett a „Magyar Pénzügyminisztérium” feliratú gumi körbélyegző eredeti lenyomata látható.

[8] 75 / c sz. melléklet (a [8] 75 / 25. napirendi ponthoz)

[Pénzügyminisztérium]

212 277/1945.

PM XIII.

Minisztertanácsi előterjesztés

[A dohánytermesztés kiterjesztése és a dohányjövédék bevételeinek biztosítása]

Az 1940–44-es években a dohányjövédék a dohánytermő területeket 22 000 kat. holdról 42 000 kat. holdra emelte. A dohányjövédék ezt a területemelést nem megnövekedett háborús fogyasztás kielégítése céljából vitte keresztül, hanem azért, hogy a háború után fellépő nagy dohányhiány idején export céljaira megfelelő dohánymennyiség álljon rendelkezésre, s így azokon a piacokon is bevezesse a magyar dohányt, amelyek a múltban szükségletüket más államokból (Japánból, Kinából és tengerentúlról) szerezték be.

A dohánytermelés kiterjesztése főként szociális szempontból nagyjelentőségű, mert nagy kézimunka-szükséglete (kat. holdankint 140–160 munkanap) jórészt arra az időre esik, amikor a mezőgazdaságban más munka alig akad.

Ezért a dohánytermelés kiterjesztéséhez, illetőleg a régebbi mértékben való fenntartásához fontos nemzetgazdasági érdekek fűződnek.

Az 1944. év folyamán lezajlott háborús események következtében a dohányjödék nagymennyiségű tartalékkészleteit csaknem teljes egészében elvesztette. Megfeszített erővel, a súlyos nehézségeket leküzdve sikerült az 1945. évben 14 000 kat. hold területen a dohánytermelést beállítani. E területen várható 60 000 q dohányból eddig 24 000 q-t szállítottak be. Ezeknek a dohányoknak beszállítása eddig is szinte leküzdhetetlen akadályokkal járt, annak ellenére is, hogy a dohányjödék a dohánybeváltási áraknak kat. holdankint átlag 1 000 000 P jövedelmet biztosító megállapításával, azon felül az adott körülmények között nyújtható kedvezményekkel igyekezett elősegíteni a dohánytermelés zavartalanságát és a termés akadálytalan beszállítását.

A beérkezett jelentésekből megállapíthatólag a fennmaradó kb. 36 000 q dohány beszállítása egyáltalán nincs biztosítva, mert egyes dohánytermelők a dohányok beszállítását megtagadva, azt csempész úton értékesítik, és az eljáró dohányjödéki és pénzügyőri közegeket kötelességük teljesítésében megakadályozzák, életveszélyesen fenyegetik, sőt bántalmazzák is.

Az eljáró pénzügyi közegek a rendőrség segítségét is igénybeveszik. Előfordult azonban az is, hogy a rendőrség – főként kisebb helyeken – a közreműködést megtagadta, vagy ha közre is működött és a dohányt lefoglalta, ahelyett, hogy azt beszállította volna, saját céljaira használta fel, vagy pedig csempész úton maga értékesítette.

Ezek a fentebb közölt cselekmények olyan természetűek, amelyeknek megakadályozása már a dohányjödék intézkedési körén kívül esik, ezért feltétlenül szükséges, hogy a közrendészeti szervek is erélyes intézkedésekkel biztosítsák a még hátralévő dohány beszállítását [sic!].

A még kintlévő dohány beszállítása a dohányjödéknek szinte életkérdés, mert külföldről ma dohányt beszerezni csaknem lehetetlen. Már pedig ha dohányt nem sikerül biztosítani, a dohánygyárak rövidesen leállnak, s a munkásokat el kell bocsátani.

Ezeknek a dohányoknak beszállítása költségvetési szempontból is nagyjelentőségű.

A dohányjödék bruttó bevétele ugyanis – normális körülmények között – az összes költségvetési bevételeknek 14–15%-át teszik ki, s minthogy a dohányjödék 75–80%-os tiszta haszonnal dolgozik, a nettó bevétel az összes költségvetési bevételeknek tehát kb. 10–12%-a.

Ezek szerint tehát nemcsak a magyar dohányzó közönség ellátása, továbbá az orosz hadsereg szükségletei egy részének megállapodás szerinti kielégítése szempontjából fontos a kintlévő dohány beszállítása, hanem költségvetési szempontból is nagyjelentőségű, tekintettel arra, hogy minden gramm dohány a jelenlegi körülmények között kb. 50 P értéket képvisel.

Fent előadottak alapján szükségesnek mutatkozik, hogy a belügyminiszter úr az alárendelt közegeit szigorúan utasítsa, hogy a dohányjödék és a pénzügyőrségi közegek kívánságára a dohánytermés beszállításának biztosításánál tevékenyen működjenek közre, és mindent kövessenek el a dohánytermés hiánytalan beszállítása érdekében.

[8] 75. 1945. december 18.

Folytatólag szükséges az is, hogy a rendőri közegek olyan utasítást kapjanak, hogy minden olyan nem kincstári raktárból származó és nem a dohányjövedék által készített dohányt, illetőleg dohánygyártmányt, amelyet nem az erre jogosított dohányárudák útján hoznak forgalomba, foglalják le, s azt feltétlenül a dohányjövedék raktáraiba szállítsák be.

Folytatólag kérem, hogy abban az esetben, ha tömeges ellenállás fordulna elő, vagy egyes községek razziaszerű ellenőrzése válna szükségessé, amely csak nagyobb számú rendőri karhatalom közreműködésével lenne keresztülvihető, a felhatalmazás erre vonatkozólag is megadassék.

Szükséges volna az is, hogy legalább példaadás kedvéért néhány esetben a dohányszállítást megtagadó dohánytermelők internáltassanak.

Szükséges volna továbbá az is, hogy a pénzügyőrség tagjai – személyük megvédése céljából – a honvédelmi miniszter úr útján fegyverrel láttassanak el.

Ilyen intézkedések nélkül ugyanis egyáltalán nem lehet remélni, hogy a még kintlévő dohányt beszállítják. Ezekre az intézkedésekre éppen ezért sürgős szükség van, mert ezek hiányában attól kell tartani, hogy a termelők a dohányt rövid időn belül csempész úton értékesítik.

Tisztelettel kérem a Minisztertanácsot, hogy javaslatomhoz hozzájárulni és a belügy-, a honvédelmi és földművelésügyi miniszter urakat a fenti intézkedések sürgős kiadására felhívni méltóztassék.

Budapest, 1945. évi december hó 12.

Gordon Ferenc s. k.
penzügyminiszter

Hitelesítem:

Budapest, 1945. évi december 13.

Bicskey

miniszteri irodafőigazgató

Géppel írt, stencil eljárással sokszorosított tisztázat. A hitelesítési záradék mellett a „Magyar Pénzügyminisztérium” feliratú gumi körbélyegző eredeti lenyomata látható.

[8] 75/d sz. melléklet (a [8] 75/26. napirendi ponthoz)

[Pénzügyminisztérium]

3401/1945. PM IV.a. szám

Minisztertanácsi előterjesztés

[400 milliárd P összegű kincstári jegykölcson felvétele]

Bejelentem a t. Minisztertanácsnak, hogy a belső állami élet rendezésével, s részben a jóvátételi kötelezettségünk teljesítésével kapcsolatos pénzszükséglet fedezése céljából újabb állami hitelművelet vált szükségessé. Ennek érdekében 400 milliárd pengő összegű új kincstári jegykölcsonnt vennék fel,

[8] 75. 1945. december 18.

és pedig 200 milliárd pengőt a TÉBÉ-be¹²¹ tömörült budapesti pénzintézetektől, 200 milliárd pengőt pedig a három altruista intézettől, nevezetesen a Pénzintézeti Központtól, az Országos Földhitelintézettől és az Országos Központi Hitelszövetkezettől. A szóbanlévő új, „M” sorozatú kölcsönt a TÉBÉ-érdekeltségű pénzintézetek – az általuk nyújtott 200 milliárd P összegű keretben – a szokásos TÉBÉ-quota szerint reájuk eső arányban, míg az altruista intézetek közül – az általuk nyújtott 200 milliárd P összegű keretben – 60%-ot a Pénzintézeti Központ, 20–20%-ot az Országos Földhitelintézet és az Országos Központi Hitelszövetkezet jegyezne. A három altruista intézet ezenfelül, mint TÉBÉ-tag is részt venne a jegyzésben, a TÉBÉ-kereten belül.

A szóbanlévő új kölcsön előzetesen évi 3¼%-kal kamatozó, háromhavi lejáratú, ún. „M” sorozatú kincstári jegyek ellenében kerülne felvételre. Az érdekelt intézetek a kincstári jegyeket tőketörlesztés nélkül három ízben – mindenkor további három-három óra – megújítanak. A megfelelő refinanszírozás természetesen ezúttal is lehetővé tétetnék.

A Magyar Nemzeti Bank, ily irányú külön megállapodás értelmében, a refinanszírozás folytán tárcájába kerülő kincstári jegyek 1%-os kamatát meghaladó kamatrészt a kincstárnak visszatérítené, illetőleg ezt a megtérítendő kamatrészt a Bank csakis akkor és annyiban használná fel a saját céljaira, ha és amennyiben a mérleghiányok kiküszöbölése végett erre szükség volna.

A szóbanlévő új kincstári jegykölcsönből külön kiharított részként, mintegy 120 milliárd pengőt a jóvátételi kötelezettségünkkel kapcsolatban a Neményi erőtelep, a Weiss Manfréd erőtelep és az Ajkai erőtelep részére különböző gépberendezések beszerzésére fordítanék. Akérdéses gépberendezéseket Svájc szállítja a vételár egy része: 5 484 375 svájci frank, vagyis a jelenlegi hivatalos árfolyamon átszámított értékben kb. 120 milliárd pengő rögtön fizetendő.

A szóbanlévő kincstári jegykölcsön felvétele egyébként az 1945. évi X. tc. 2. §-ának második bekezdésében foglalt felhatalmazás¹²² alapján történnék.

Kérem a t. Minisztertanácsot, hogy bejelentésemet tudomásul venni és a szóbanlévő kincstári jegykölcsön felvételéhez a szükséges felhatalmazást megadni szíveskedjék.

Budapest, 1945. évi december hó 15-én.

Hitelesítem:
Budapest, 1945. december 15.
Abonyi
miniszteri irodaigazgató

Gordon Ferenc s. k.
pénzügyminiszter

¹²¹ A *Takarékpénztárak és Bankok Egyesülete (TÉBE)* 1919-ben alakult a pénzintézetek, illetve tulajdonosaik érdekeinek megvédése és előmozdítása, továbbá korszerű és egyöntetű üzleti gyakorlat kialakítása céljából.

¹²² A hivatkozott törvény felhatalmazta a pénzügyminisztert, „hogy az állam folyó bevételei által nem fedezhető kiadások fedezetének megszerzése iránt hitelműveletek útján intézkedjék.”

[8] 75. 1945. december 18.

Géppel írt, stencil eljárással sokszorosított tisztázat. A hitelesítési záradék mellett a „Magyar Pénzügyminisztérium” feliratú gumi körbélyegző eredeti lenyomata látható.

[8] 75 / e számú melléklet (a [8] 75 / 27. napirendi ponthoz)

[Pénzügyminisztérium]

8633/1945. szám

PM I.a.

Minisztertanácsi előterjesztés

Tisztelettel kérem a Minisztertanács hozzájárulását, hogy az 1946. évi január hó 1-től 1946. június hó 30-ig terjedő hat havi időtartamra az államháztartás ügyeinek alkotmányos továbbvitelére a demokratikus és parlamentáris alapelveknek megfelelően törvényi felhatalmazást – indemnitást – kérhessek.

Előterjesztésem elfogadását feltételezve, a szóban forgó törvényjavaslatot csatoltan bemutatom.

Indoklás:

A rendkívüli viszonyok következtében az 1945. évre költségvetés nem volt készíthető, s így az államháztartás ügyeinek vitelére az ideiglenes nemzetgyűlés az 1945. X. tc.-kel adott felhatalmazást a kormánynak. Ez a felhatalmazás az 1945. év december 31-ével lejár. Az 1946. évre az államháztartás tervszerű és rendszeres vitele érdekében költségvetést szándékozom készíteni és az országgyűlés elé terjeszteni, azonban a költségvetés összeállítására a tárcák és a pénzügyminisztérium részéről többhavi munkát igényel, parlamenti tárgyalása is hosszabb ideig tart, tehát a jövő évi költségvetés legjobb esetben is csak az év első felének végével emelkedhetik törvényerőre. A demokratikus államrendszer és a parlamentáris kormányforma alapelveinek megfelelően a törvényen kívüli állapotot – exlexet – feltétlenül elkerülni kívánom, s ezért a szóban forgó időtartamra az államháztartás ügyeinek vitelére törvényi felhatalmazás kérését tartom szükségesnek.

Az indemnitási törvényjavaslat csatolt szövegéből kitűnően az 1. §-ban az országgyűlés felhatalmazást adna a kormánynak, hogy az említett időszakban a kiadásokat az 1945. évre szóló indemnitási törvénynek megfelelő módon és mérvben teljesíthesse, a 2. §-ban pedig arra, hogy a kiadásokat az adókból és egyéb állami jövedelmekből fedezhesse. A 3. §-ban az államháztartási hiánynak kölcsönfelvétel útján fedezésére kapna felhatalmazást a pénzügyminiszter. Végül a 4. § a hatálybalépésről intézkednék.

Tisztelettel kérem a Minisztertanácsot, hogy előterjesztésemet elfogadni, s a törvényjavaslatnak alkotmányos tárgyalásra benyújtására a felhatalmazást megadni szíveskedjék.¹²³

Budapest, 1945. évi december hó 15-én.

¹²³ Bár a minisztertanács az előterjesztést elfogadta, a benyújtott törvényjavaslatot 1946 első

[8] 75. 1945. december 18.

Gordon Ferenc s. k.
pénzügyminiszter

Hitelesítem:
Budapest, 1945. december 15.
Abonyi
miniszteri irodaigazgató

Géppel írt, stencil eljárással sokszorosított tisztázat. A hitelesítési záradék mellett a „Magyar Pénzügyminisztérium” feliratú gumi körbélyegző eredeti lenyomata látható.

[8] 75/f sz. melléklet (a [8] 75/27. napirendi ponthoz)

[Pénzügyminisztérium]
8632/1945. szám
PM I.a.

Minisztertanácsi előterjesztés

Tisztelettel kérem a minisztertanácsot, hogy az 1946. évi állami költségvetés összeállítására irányuló munkálatok megindítására a felhatalmazást megadani, s egyben a költségvetés összeállításánál alkalmazandó alapelveket javaslatomnak megfelelően megállapítani szíveskedjék.

Indoklás:

Amint a Minisztertanács előtt ismeretes, az 1945. évre költségvetés nem készült, s az államháztartás vitelére az 1945: X. tc. mindössze keretszerű felhatalmazást adott. Az államháztartás tervszerű és rendszeres vitele érdekében, az államháztartás egyensúlyának az egész közgazdasági élet szempontjából annyira jelentős biztosítása céljából az 1946. évre költségvetés összeállítását feltétlenül szükségesnek tartom. A jelenlegi rendkívüli viszonyok között az állami számvitelről szóló 1897: XX. tc. 3. §-ának rendelkezése, hogy a költségvetési előirányzat az országgyűlés által az illető évet megelőző év végéig letárgyalható legyen, nem volt betartható. Az 1946. év első hat hónapjára, az államháztartás vitelére a nemzetgyűléstől felhatalmazást kívánok kérni, s az 1946. évi költségvetést ez alatt az idő alatt szándékozom összeállítani, előterjeszteni, s a nemzetgyűlésen annak letárgyalását biztosítani. Ezért tisztelettel kérem a Minisztertanács felhatalmazását, hogy a költség-

---

felében nem tárgyalta a Nemzetgyűlés. (lásd a jegyzőkönyv szövegéhez kapcsolódó jegyzetet.) Az 1946. szeptember 14-én kihirdetett 1946. évi XVII. tc. „az államháztartásnak az 1946. évi január hó 1. napjától az 1946. évi október hó 31. napjáig terjedő viteléről” szól, s ebben a Nemzetgyűlés egyrészt utólagosan „jövőhagyja a minisztériumnak mindazokat az intézkedéseit, melyeket az 1946. évi január hó 1. napjától az 1946. évi július hó 31. napjáig terjedő időben az állami kiadások teljesítése és a kiadások fedezésére szolgáló bevételek biztosítása iránt tett”, másrészt az augusztus 1. és október 31. közötti időszakra ad további felhatalmazást.

vetés összeállítására irányuló munkálatokat haladéktalanul megindíthassam és a miniszter uraktól a költségvetési előirányzatok elkészítését és megküldését kérjem.

A költségvetés összeállításánál alkalmazandó alapelvekre vonatkozóan tisztelettel a következőkre kívánok rámutatni:

Az 1944. év folyamán és a folyó év tavaszán a jelenlegi országterület teljes egészében hadszínterré vált. Az ország közgazdasága mérhetetlen nagyságú háborús károkat szenvedett, a nyersanyagokban, terményekben, termékekben, félégyártmányokban, gyártmányokban, termelőeszközökben és berendezésekben lévő jószágmennyiség minimálisra apadt, a rendelkezésre álló munkaerő-mennyiség jelentős mérvben kevesebbedett. Ilyen válságos gazdasági helyzetben kell az államélet fenntartásáról gondoskodni, a nemzetközi szerződésekben elvállalt kötelezettségeket teljesíteni, s az újjáépítés hatalmas munkáját elvégezni. Mindezek a feladatok az állami kiadások állandó emelkedésére vezetnek, amivel szemben a közszolgáltatási képesség tagadhatatlan korlátozottsága és a közteherviselési készség hihetetlen hanyatlása folytán az állami bevételek szinte a jelentéktelenségig csökkentek. Az államháztartás hiánya a jelenlegi helyzetben csupán a Magyar Nemzeti Bank igénybevételével, bankjegyszaporító kölcsönfelvétellel, tehát inflációval tüntethető el, s minél nagyobb a kiadások és bevételek között a különbség, annál szélesebb körű és annál gyorsabb az infláció, amely végül is a teljes pénzügyi és gazdasági összeomláshoz vezet.

Az államháztartás egyensúlyba hozására irányuló törekvésnek fentiek szerint ma nagyobb a jelentősége, mint valaha. Az egyensúlynak, ha nem is elérése, de legalább megközelítése érdekében tehát a kiadások erélyesen csökkentendők, a bevételek pedig minden lehetőség kihasználásával növelendők. A kiadások csökkentése tekintetében az államháztartási helyzet eddigi alakulásának tapasztalatai feltétlenül figyelembe veendőek. Ha a nemzetközi szerződésben vállalt kötelezettségeket változatlanul teljesítenünk kell, akkor a jóvátétellel kapcsolatos kiadások csökkentésére nincs lehetőség. Az államháztartással szemben tanúsított összes többi igény megítélésénél tudatában kell lennünk azonban annak, hogy bár önmagában majdnem minden igény indokolt, az igények nagy száma és mérve miatt, s a lehetőségek korlátoltsága következtében csak a legfontosabb és legsürgősebb szükségletek kielégítésére kerülhet sor.

A kiadások csökkentése érdekében az állami adminisztráció a lehető legszűkebb keretek közé szorítandó, minden nélkülözhetőnek minősülő intézmény megszüntetendő, s új intézmények létesítése mellőzendő, illetőleg későbbre halasztandó. Az állami alkalmazottak létszáma általában legfeljebb a trianoni országterületre készült utolsó költségvetésben megállapított mérvben állítható be, s az esetleges új, vagy több feladat ellátására a létszám nem szaporítható, hanem a feladatok ellátására a menekült tisztviselők vagy nyugdíjasok veendőek igénybe. A dologi és üzemi jellegű kiadásoknál a legnagyobb fokú gazdaságosság és takarékoság érvényesítendő. Az átmeneti kiadások

[8] 75. 1945. december 18.

csökkentése céljából ezek között általában csak a helyreállítási munkálatok és a közérdekű szervek támogatására szolgáló kölcsönök és segélyek vehetők fel. Különösképpen mellőzendők a közgazdaságilag és pénzügypolitikailag indokolatlan fogyasztásfinanszírozó akciók kiadásai. Az ország újjáépítésére irányuló beruházási munkálatok a nyersanyag- és munkaerőviszonyokra tekintettel, az újjáépítési miniszter úrral egyetértésben átfogó gondossággal elkészített program keretében, több évre elosztva végezhető csak el, az új intézmények létesítésére irányuló beruházások mindenképpen kedvezőbb időkre halasztandók. Az országos és részleges újjáépítési program kidolgozásánál, sőt a végrehajtásánál is figyelembe kell venni, hogy az egyidőben párhuzamosan végzett nagyszabású helyreállítási és beruházási munkálatok egyrészt a beszerezhető nyersanyagok és a rendelkezésre álló munkaerő mennyiségének korlátozottsága miatt az árak és bérek emelése folytán, másrészt a munkálatok finanszírozásához szükséges kölcsönfelvétel útján az infláció fokozódásához és gyorsulásához vezetnek, amit a tapasztalat kellően igazol.

A bevételek olymértvű növelésére, hogy azok az újjáépítés költségeit, s általában a rendkívüli kiadásokat is fedezzék, nem látok lehetőséget, arra azonban minden erővel törekednem kell, hogy a bevételek mind a közigazgatásban, de különösen az állami üzemeknél, legalább a rendes kiadásokra nyújtsanak fedezetet. A bevételek előirányzásában tehát a tárcabevételek és az üzemi jellegű bevételek fokozását is meg kell valósítani, módot kell találni a bevételeknek az árszínvonalhoz való minél gyorsabb és automatikusabb hozzáigazítására, és emellett új bevételi forrásokat is fel kell tárni. A közszolgáltatási bevételek növelésére már több intézkedés történt, s a pénzügyi csökkenésből az államkincstárra háruló károsodást az adópengő intézményével szándékozom elkerülni.¹²⁴ Az adópengő egyben arra is lehetőséget ad, hogy a költségvetési előirányzat értékálló számolási egységgel készülhessen el.

Fentiek alapján tisztelettel kérem az igen tisztelt Minisztertanácsot, hogy a kért felhatalmazást megadni, a költségvetés összeállításának javasolt alapelveit elfogadni, s az előirányzat elkészítésénél a megállapított alapelveket alkalmazni szíveskedjék.

Budapest, 1945. évi december hó 15-én.

Gordon Ferenc s. k.
pénzügyminiszter

Hitelesítem:

Budapest, 1945. december 15.

Abonyi

miniszteri irodaigazgató

Géppel írt, stencil eljárással sokszorosított tisztázat. A hitelesítési záradék mellett a „Magyar Pénzügyminisztérium” feliratú gumi körbélyegző eredeti lenyomata látható.

¹²⁴ Lásd a december 5-i ülés (73. jegyzőkönyv) 18. napirendi pontját és a 11 600/1945. ME sz. rendeletet, MK 1945. december 7., 195. sz.

[8] 75/g sz. melléklet (a [8] 75/28. napirendi ponthoz)

[Földművelésügyi miniszter]

Előterjesztés a Minisztertanácshoz

I.

Az állami erdőgazdálkodás hasznosabbá tétele és ezzel kapcsolatban az állami erdőgazdálkodás átszervezése tárgyában

II.

A 600/1945. ME sz. rendelet¹²⁵, amely a nagybirtokrendszer megszüntetéséről és a földművesnép földhözjuttatásáról intézkedik, a mezőgazdasági nagybirtokokat a földművesnép kezébe adta, ezzel szemben az erdőgazdasági ingatlanokat az állam tulajdonába juttatta. Ez a rendelkezés feltétlenül indokolt és szükséges volt, mert az erdőingatlanok kezelésénél az erdők fenntartásának és a használatok tartamosságának biztosítására irányuló gazdaságpolitikai elveket egyedül az állam képes kellő eréllyel képviselni. Ugyanis amíg a mezőgazda vetését egy éven belül le is aratja, addig az erdőgazda vetésének¹²⁶ eredménye csak két-három emberöltő után élvezhető, ami a magángazdaságnál az erdő faállományában fekvő tőke idő előtti igénybevételére irányuló törekvésekre és ezen keresztül az erdőgazdaság elsorvadására vezet. Ebből önként következik, hogy az erdőgazdálkodásra az állam a legalkalmasabb.

A 600/1945. ME sz. rendelet végrehajtása során egy óriási erdőgazdaság van kialakulóban, amelynek tulajdonosa a magyar állam. Az eddigi kereken 90 000 kat. hold állami erdő közel 1 850 000 kat. hold erdőre fog felszaporodni. Ezek az erdőingatlanok a nemzeti vagyonnak igen tekintélyes részei. Nem közömbös tehát, hogy az állami erdőkkel mi történik, és hogy ez a nemzeti vagyon hogyan állítható az általános jólét szolgálatába.

Tényként állapítható meg, hogy az állam tulajdonába kerülő erdőingatlanok összességéből kialakuló hatalmas méretű állami erdőgazdaság üzemszerű és gazdaságos kezelésére az állami gépezet nem megfelelő. Az állam elsősorban igazgatásra van beállítva, üzemszerű kezelésre azonban nem, mert ehhez túlkötött, nehézkes és túladminisztrált. Ezért annak kezelésére külön termelési és értékesítő szervezet felállítása látszik szükségesnek, amelyről a benyújtott kormányrendelet-tervezet intézkedik.¹²⁷

A szervezet feladata igen széleskörű lesz. Nemzetgazdasági szempontból feladata lesz a faszükséglet minél kielégítőbb biztosítása, következésképpen a belső termelés szakszerű fokozásával a behozatal csökkentése. Köztudomású, hogy külkereskedelmi mérlegünket nagyobbára a fa behozatala tette passzívává, ennek pedig az volt az oka, hogy a hazai erdőgazdaság a múlt

¹²⁵ MK 1945. március 18., 10. sz.

¹²⁶ Az előterjesztésben e helyen – nyilvánvaló gépelési hiba folytán – „vezetésének” szó áll.

¹²⁷ Lásd a 12 120/1945. ME sz. rendeletet, MK 1945. december 23., 208. sz.

rablogazdálkodása következtében kat. holdankint mindössze 1 m^3 faanyagot hozott, az elvárható kat. holdankinti 3 m^3 -es fahozammal szemben. Ez gyakorlatilag annyit jelent, hogy az ország $8\text{--}9$ millió m^3 -es faszükségletéből a hazai erdőgazdaság mindössze 2 millió m^3 faanyagot termelt a kitermelhető $6\text{--}7$ millió m^3 helyett. Ezt a kívánt állapotot természetesen nem lehet azonnal elérni, de annak előfeltételeiről sürgősen gondoskodni kell, még mielőtt nemzeti vagyonunk e tekintélyes része a végső kizsároltság állapotába nem kerül.

Rá kell még mutatnom arra is, hogy erdeink pusztulásával hazánk klimatikus viszonyai is romlani fognak, és ez károsan fog kihatni mezőgazdasági termelésünkre is. Ha erdeinket kipusztítjuk, az Alföld néhány évtized alatt terméketlen területté válhat. Ezért az alakítandó szervezetnek igen nagy erdőfelújítási és erdőállomány-gyarápítási feladatokat kell megoldania.

Foglalkoznom kellett azonban ezzel a kérdéssel azért is, mert a demokratikus Magyarország célkitűzései közé tartozik a nagy termelő üzemek fokozatos állami kezelésbe való vétele. Ha nem biztosítjuk azt a lehetőséget, hogy az állami kezelésbe vett nagyüzemek eredményesen működhessenek, hanem az eredményes működés útjába az állami bürokratizmussal gátakat emelünk, akkor a nagyüzemek állami kezelésbe vétele nem fogja a kívánt eredményt szolgálni, hanem az általános jólét emelése helyett teherként fog jelenteni a társadalom részére. Ebből a szempontból vizsgálva a szóbanforgó kérdést, az nemcsak erdőgazdasági vonatkozású, hanem ezen túlmenően kísérlet egy nagyüzemnek az állam részéről való gazdaságos kezelésére is.

Ezek az elgondolások készítettek a benyújtott rendelettervezet elkészítésére. A rendeletben foglalt intézkedésektől azt várom, hogy az erdőgazdaság gazdaságossága felfokozódjék, és így az államnak ez a nagyüzeme már a jelenben is jövedelmezőbb legyen, a jövőben pedig az államnak hasznot hajtó vagyonává fejlődjék.

A rendelettervezet elkészítésénél két szempontot kellett érvényesítenem. Egyrészt biztosítanom kellett, hogy az új üzemszerű alapokra helyezett erdőgazdaság működésének útjából minden akadályt elhárítsak, és lehetővé tegyem azt a könnyedséget és rugalmasságot, amely előfeltétele az eredményes termelő munkának. Másrészt gondoskodnom kellett arról, hogy az állam a jövőben is megnyugtató módon gyakorolhassa az ellenőrzést e felett a vagyonrésze felett. Meggyőződésem, hogy ezt a kettős célt a rendelettervezet sikeresen oldotta meg.

Bejelentem továbbá, hogy a felállítandó szervezet ellenőrzésében már most helyet biztosítottam a kereskedelemügyi és az iparügyi tárcáknak. Ha ez a szervezet beváltja a hozzáfűzött reményeket, akkor célirányos lesz azt az általános fagazdálkodás csúcsszervezetévé kifejleszteni, mert úgy a faellátás, mint a belföldi erdőgazdálkodás érdekei csak így lesznek kellőképpen biztosíthatók.

Ennek a szervezetnek létesítésével párhuzamosan az erdészeti igazgatásnak is szükségszerűen módosulnia kell, amelyről külön rendelettervezetet nyújtok be. Erre főleg takarékosági és célszerűségi okokból volt szükség.

[8] 75. 1945. december 18.

Ugyanez a szempont vezetett a vármegyei közös erdészeti segédszolgálati szervezet megszüntetésére, a szervezetnél alkalmazott személyzetnek az erdőgazdaság személyzeti létszámába való beolvasztására, és teendőinek az erdőgazdaság tennivalói közé sorolására vonatkozó rendelkezések beállításánál.

Kiemelni kívánom még, hogy ennek a külön rendeletnek életbe léptetésével az államerdészeti kezelésbe vett erdők kezelési teendőit a jövőben az állami erdőgazdaságnak legközelebb eső erdőgondnokságai fogják az állami helyett díjtalanul elvégezni. Ennek következtében ezért a munkáért az eddig befolyt, és túlnyomó részben az erdőbirtokossági társulatok által befizetett, lényegtelen összegű kezelési költségjárulékok fizetését is megszüntetni tervezem.

A tervezetet egyébként az összes társmisztériumok, valamint a Legfőbb Állami Számvevőszék előzetesen látták, hozzászólásaikat figyelembe vettem, az Igazságügyminisztérium törvényelőkészítő osztályával letárgyaltam.

Tisztelettel kérem a t. Minisztertanács hozzájárulását ahhoz, hogy az állami erdőgazdálkodás hasznosabbá tétele, és ezzel kapcsolatban az erdészeti igazgatás átszervezése tárgyában az idecsatolt alakban összeállított rendelet-tervezetet a kormány rendeleteként kiadhassam.

Budapest, 1945.

[Kovács Béla földművelésügyi miniszter]

Géppel írt, aláírás és keltezés nélküli eredeti tisztázat. Az előterjesztés mellett a rendelet tervezete is megtalálható, amelyre kézzel, tintával rávezették a minisztertanács jegyzőkönyvében rögzített változtatásokat.

[8] 75/h sz. melléklet (a [8] 75/29. napirendi ponthoz)

[Földművelésügyi miniszter]

Előterjesztés a Minisztertanácshoz

I.

Az erdészeti igazgatás átszervezése tárgyában

II.

A 600/1945. ME számú rendelet, amely a nagybirtokrendszer megszüntetéséről és a földműves nép földhözjuttatásáról intézkedik a mezőgazdasági birtokokat a földműves nép kezébe adta, az erdőgazdasági ingatlanokat viszont az állam tulajdonába juttatta.

E rendelet következményképpen az eddigi kereken 90 000 kat. hold állami erdő közel 1 850 000 kat. holdra fog felszaporodni.

Mivel ekkora ingatlan üzemszerű és gazdaságos kezelésére az állami gépezet nem megfelelő, az állami erdőgazdálkodás átszervezéséről kellett gondoskodni. Ennek megvalósítása érdekében az egyidejűleg előterjesztett

.../1945. ME számú rendelettervezet¹²⁸ szerint az erdőgazdálkodás színvonalának emelése és megfelelő jövedelmezőségének biztosítása érdekében, az állami erdők önálló egységként, az eddigi megkötöttségéből felszabadítva, meg-növekedett felelősséggel kezeltetnének tovább. Ezt a feladatot pedig a tervezet szerint a „Magyar Állami Erdőgazdasági Üzemek” elnevezésű egyéni céggént bejegyzett szervezet fogja ellátni, amelynek élén az „Igazgatótanács” fog működni, az érdekelt minisztériumokból összeállított szakbizottság felügyelete alatt.

Ezzel kapcsolatban az említett rendelettervezet szerint az új „Központi Igazgatóság” felállításával mellett az eddigi külső szervek az erdőigazgatóságok és erdőhivatalok¹²⁹, mint kizárólag gazdasági hatáskörben működő szervezetek megmaradnak, hatáskörük azonban kizárólag az állami erdők kezelésére terjed ki.

Jelen rendelettervezet az erdészeti közigazgatásnak a hatósági feladatok ellátásával kapcsolatos átszervezésére vonatkozik. Ennek megfelelően a jövőben az erdőrendészeti hatósági jogkört elsősorban a törvényhatóságok közigazgatási bizottságának gazdasági albizottsága mellett – az erdőigazgatóságok helyett – a már működő erdőfelügyelőségek látják el, amelyek a rendelet életbeléptetésével közvetlenül a földművelésügyi miniszternek lesznek alárendelve.¹³⁰

Mindkét elsőfokú erdőrendészeti hatóság hatáskörét a földművelésügyi miniszter – a gazdasági albizottságát természetesen a belügyminiszterrel egyetértve – a szükséghez képest rendelettel szabályozhatja.¹³¹

Eddig a működési területén levő törvényhatóságok törvényhatósági bizottságának az erdőigazgatóság főnöke volt a tagja, akinek szerepét a rendelettervezet szerint az átadott hatáskörrel együtt az erdőfelügyelőség vezetője veszi át.

Az 1935: IV. tc. 237. §-a az erdészeti közigazgatásban az erdőgazdasági közérdek és az erdőtulajdonosok érdekei között az összhangnak biztosítása céljából Országos Erdőgazdasági Tanács néven véleményező testület létesítését rendelte el. Ennek a testületnek létjogosultsága a 100 kat. holdnál nagyobb kiterjedésű erdőknek a 600/1945. ME számú rendelet alapján való

¹²⁸ Lásd a 12 130/1945. ME sz. rendeletet, MK 1945. december 23., 208. sz.

¹²⁹ Az erdőigazgatóságokat és az erdőhivatalokat az 1923. évi XVIII. tc. hívta életre, mint az állami erdőgazdasági szolgálat középfokú, illetve alsó fokú szerveit. Az ország területe erdőigazgatósági, az erdőigazgatóságok területe pedig erdőhivatali kerületekre oszlott. A 80 600/1945. FM sz. rendelet (MK 1945. június 28., 63. sz.) értelmében az ország területén 11 erdőigazgatóság működött. A fenti, 75/g sz. mellékletben közölt előterjesztés alapján kiadott 12 120/1945. ME rendelet értelmében az erdőigazgatóságok és erdőhivatalok megmaradtak ugyan, de a Földművelésügyi Minisztériummal, mint az erdőgazdasági szolgálat főhatóságával való közvetlen kapcsolatuk megszűnt, és beolvadtak a Magyar Állami Erdőgazdasági Üzemek szervezetébe.

¹³⁰ Az erdőfelügyelőségeket az erdőkről és a természetvédelemről szóló 1935. évi IV. tc. hozta létre. Feladatuk az erdők és a természetvédelmi területek közvetlen állami felügyeletének ellátása volt.

¹³¹ Lásd a 3166/1946. FM sz. rendeletet, MK 1946. április 25., 93. sz.

állami tulajdonba jutása folytán megszűnt, s így a Tanács megszüntetéséről is gondoskodni kell.

A tervezet rövid ismertetéséből is kitűnik, hogy az erdészeti igazgatásnak a változott viszonyok által megkívánt átszervezése alapján véve minden rázkódtatás és költség nélkül máról holnapra megoldható.

Tisztelettel kérem a t. Minisztertanács hozzájárulását ahhoz, hogy az erdészeti igazgatás átszervezése tárgyában az idecsatolt rendelettervezetet a kormány rendeleteként kiadhassam.

Budapest, 1945.

Géppel írt, aláírás és keltezés nélküli eredeti tisztázat. Az előterjesztés mellett a rendelet tervezete is megtalálható.

[8] 75/i sz. melléklet (a [8] 75/43. napirendi ponthoz)

[Iparügyi miniszter]
95 049/V/5.–1945. IpM sz.

Minisztertanácsi előterjesztés
[A jótételti szállítások hitelszükséglete]

I.

A pénzügyminiszter úrral egyetértve tisztelettel kérem a minisztertanácsot, szíveskedjék a jótételti szállítások ellenértékének kiegyenlítésére további 60 000 000 000 (hatvanmilliárd) pengőt engedélyezni, és hozzájárulni ahhoz, hogy ezt az összeget tárcám 1945. évi kezelésében az „Ipari célok” cím kere-tében előirányzat nélküli átmeneti kiadásként elszámolhassam.

II.

Tisztelettel bejelentem, hogy a minisztertanács a 69 614/1945.–V/5. számú előterjesztésemre az 1945. évi szeptember hó 20-án tartott ülésén hatmilliárd (6 000 000 000) pengő, a 80 855/1945.–V/5. számú előterjesztésemre tizenötmilliárd (15 000 000 000) pengő, a 89 855/1945.–V/5. szám alatti előterjesztésemre pedig az 1945. évi november hó 21-én tartott ülésén 20 000 000 000 (húszmilliárd) pengő¹³² felhasználását engedélyezte.

Az eddig rendelkezésre bocsátott hiteleket a III. szám alatti kimutatásban foglalt részletezésben bocsátottam a jótételti szállításokban résztvevő egyes vállalatoknak rendelkezésére.

A kimutatás tanúsága szerint az eddig rendelkezésre bocsátott hitelt kime-rítettem.

¹³² Lásd a 70. sz. jegyzőkönyv [59] napirendi pontját.

Tisztelettel bejelentem, hogy hitelosztályomon a jóvátételi szállításokra történt utalványozások napi átlaga az utóbbi héten 2 000 000 000 (kettőmilliárd) pengő fölé emelkedett, így a pengő mai vásárlóerejével számolva az év végéig előreláthatólag szükségem lesz a kért összegre.

III. Kimutatás

1) Alkaloida Vegyészeti Gyár Rt.	2 600 000,- P
2) Agrolux Községeket és Mezőgazdaságokat Villamosító Rt.	808 000 000,- P
3) Alfa Separator Rt.	98 000 000,- P
4) Asztalosmesterek Kiviteli Szövetkezete	276 000 000,- P
5) Bányagépek és Mechanikai Szállítóberendezések Gyára Rt.	170 500 000,- P
6) Binét Bernát	912 000 000,- P
7) Budapest-Salgótarjáni Gépgyár és Vasöntő Rt.	542 000 000,- P
8) Borbás Testvérek Első Budapesti Kötszövöttárugyár	8 000 000,- P
9) Bőrművek Rt.	21 500 000,- P
10) Blumental Lipót és Tsa	6 300 000,- P
11) Chinoin Gyógyszer és Vegyészeti Term. Rt.	122 280 000,- P
12) Csonka János Gépgyár Rt.	530 000 000,- P
13) Csiszoló Ipar Rt.	145 000 000,- P
14) Columbia Textilipari Rt.	6 900 000,- P
15) Danuvia Fegyver és Lőszergyár Rt.	674 000 000,- P
16) Dunavölgyi Timföld-Ipar Rt.	273 000 000,- P
17) Dialit Fémkerámiai Laboratórium	3 341 000,- P
18) Dreher-Haggenmacher Első Magyar Részvény-Serfőzde	172 000 000,- P
19) Dukesz és Pelczer	600 000,- P
20) Demetrovits Mérnök Textilgyára	400 000,- P
21) Elektromos Művek (Bp. Sz[ékes]főv[áros])	1 500 000,- P
22) Első Dunagőzhajózási Rt.	103 500 000,- P
23) Elektromosművek (Mátravidéki Int.)	3 000 000,- P
24) Első Magyar Szövő és Kötőárugyár, Vác	43 500 000,- P
25) Engel Károly Elektromosgyár	410 000 000,- P
26) Elgisz Elektromos Gépipari Szöv.	61 300 000,- P
27) Egyesült Izzólámpa és Villamossági Rt.	284 900 000,- P
28) Erzsébetfalvai Harisnyagyár Rt.	6 800 000,- P
29) Első Dunagőzhajózási Társaság Pécsi Bányaművei	420 000 000,- P
30) Egyesült Golyóscsapagyüzem	4 068 180,- P
31) Első Rákospalotai Kötő- és Szövőgyár	1 000 000,- P
32) Erőátviteli és Világítási Rt.	20 000 000,- P
33) Fémáru-, Fegyver- és Gépgyár Rt.	912 100 000,- P
34) Friedrich Siemens Művek Vasöntő Rt.	59 000 000,- P
35) Ferrotechnika	82 000 000,- P
36) Felső-Dunai Folyamhajózási Ügynökség	1 082 500 000,- P
37) Ganz és Társa	7 844 000 000,- P
38) Guttman és Fekete Gfb. Harisnya és Kötöttárugyár	53 850 000,- P
39) Gamma Finommechanikai és Optikai Művek	113 100 000,- P
40) Gerber és Virány Cotton Harisnyagyár	99 500 000,- P

41) Győző és Társa Szivattyú és Gépüzeme	2 000 000,- P
42) Gosztonyi Gyula Motor és Gépgyár	126 000 000,- P
43) Hajós és Szántó Rt.	207 500 000,- P
44) Hubert és Sigmund Acél- és Fémárugyár	112 100 000,- P
45) Hoffherr-Schranz-Clayton-Schuttleworth	1 014 100 000,- P
46) Haas Zoltán Textilipartelepe Pesterzsébet	870 000,- P
47) Hazai Kötőszövőipar	1 900 000,- P
48) Hajdúböszörményi Kötőszövőgyár Rt.	2 400 000,- P
49) Hubert és Társa	25 630 000,- P
50) Iszer Hegesztett Szerkezetek Gyára	81 200 000,- P
51) Illés József Szerszámgépüzem Kft.	44 000 000,- P
52) Ikart	2 710 000 000,- P
53) Kozma Elektrohegesztő és Vasszerkezeti Vállalat	203 960 000,- P
54) „Kühne” Mezőgazdasági Rt.	91 000 000,- P
55) Kft. Acél és Vasáruk Gyártására	3 000 000,- P
56) Kokron József és Fiai Kötőszövtáru gyár	50 000 000,- P
57) Krausz és Gróf cég	7 000 000,- P
58) Lötsös Vilmos Ferrotechnika Esztergályos és Lakatosüzem	354 170 000,- P
59) Lötsös Vilmos Különleges Gépek Gyára	221 000 000,- P
60) Láng L. Gépgyár Rt.	780 500 000,- P
61) Lakatos és Székely	30 450 000,- P
62) Lumen Fénytechnikai Üzem	3 625 000,- P
63) Löbl Béla Elektrotechnikai Vállalat	208 000 000,- P
64) Magyar Wolframlámpagyár (Kromenetzky) Rt.	21 000 000,- P
65) Magyar Radiátorgyár Rt.	404 550 000,- P
66) Magyar Termény és Áruforgalmi Rt.	40 000 000,- P
67) Magyar Amerikai Olajipar Rt.	5 000 000,- P
68) Magyar Általános Kőszénbánya Rt.	10 000 000,- P
69) Magyar Fémlemezipari Rt.	762 000 000,- P
70) Masalán Pál Mélyfűrészi Vállalat	67 000 000,- P
71) Magyar Acélárugyár Rt.	410 000,- P
72) Magyar Bauxitbánya Rt.	1 317 500 000,- P
73) Mátravidéki Szénbányák Rt.	39 826,- P
74) Magyar Olajművek Rt.	398 000 000,- P
75) Magyar Pamutipar Rt.	70 500 000,- P
76) Mezei Bánya és Iparvasutak és Általános Gépgyári Rt.	369 200 000,- P
77) Magyar Állami Vas-, Acél- és Gépgyárak	850 924 250,- P
78) Magyar Waggon és Gépgyár Rt.	3 550 000 000,- P
79) Magyar Pharma Gyógyáru Rt.	3 500 000,- P
80) Magyar Optikai Művek Rt.	301 000 000,- P
81) Magyar Brown-Boveri Művek Vill. Rt.	256 970 000,- P
82) Magyar Fogaskerék, Autó, Traktoralkatrész és Gépgyár Kft.	33 500 000,- P
83) Magyar Rézhengerművek Rt.	66 000 000,- P
84) Magyar Építő Rt.	66 700 000,- P
85) Magyar Szellőzőművek és Gépgyár Rt.	41 300 000,- P
86) Márkus Lajos Rt.	52 000 000,- P
87) Márkus Miksa Lakatosáru és Vasszerkezetek Gyára	9 500 000,- P
88) Nitrokémia Ipartelepek Rt.	35 300 000,- P

[8] 75. 1945. december 18.

89) Neményi Testvérek Papírgyár Rt.	223 477 000,- P
90) Nyírbogdányi Petroleumgyár Rt.	93 000 000,- P
91) Nemzetközi Gépkereskedelmi Rt.	197 500,- P
92) Ökrös Sándor Fémárugyár	1 350 000,- P
93) Oetl Antal Vasöntőde és Gépgyár	220 000 000,- P
94) Öntőde Ipari és Kereskedelmi Kft.	5 400 000,- P
95) Pesti Magyar Kereskedelmi Bank	30 445 200,- P
96) Perlesz Sándor Rt.	1 000 000,- P
97) Petz Iparművek Rt.	109 000 000,- P
98) Péti Nitrogénművek Rt.	83 200 000,- P
99) Prommer Béla Gép- és Szerszámárugyára	173 000 000,- P
100) Papír és Nyersfedéllemez Gyár Rt.	1 350 000,- P
101) Rimamurány-Salgótarjáni Vasmű Rt.	6 245 500 000,- P
102) Röck István Gépgyár Rt.	1 369 900 000,- P
103) Roessemann-Harmatta Gép- és Csőgyár Rt.	329 000 000,- P
104) Richter Gedeon Vegyészeti Gyár Rt.	25 837 495,- P
105) Rokka Kötészöveggyár Rt.	11 500 000,- P
106) Róth Gyula Rotter Felvonó- és Gépgyár	83 049 000,- P
107) Roseth György	15 700 000,- P
108) Standard Villamossági Rt.	722 000 000,- P
109) Shell Kőolaj Rt.	875 931 838,- P
110) Strausz Béla és György	20 000 000,- P
111) Selyem és Gyapjúárugyár Rt.	2 000 000,- P
112) Sorg Antal Építőipari Rt.	294 445 050,- P
113) Sommer és Fein	33 000 000,- P
114) Stern Richard	6 500 000,- P
115) Schlesinger Alajos Gépgyár	145 751 500,- P
116) Szívós Ottó Elektrotechnikai, Fémáru és Csavargyár	522 000 000,- P
117) Szalay István Rt.	334 300 000,- P
118) Szabó és Mátéffy Villamosipari és Gépgyár Rt.	23 950 000,- P
119) Szederkényi Ferenc	109 563 313,- P
120) Telefongyár Rt.	565 000 000,- P
121) Uhri Testvérek Járműgyár	155 000 000,- P
122) Uránia Bútor és Szőnyeg Rt.	83 540 284,- P
123) Villamos Ipari és Ker. Rt.	198 802 000,- P
124) Váci Fonógyár Rt.	7 000 000,- P
125) Vacuum Oil Rt.	425 000 000,- P
126) Vasútfejlesztő Rt.	784 000 000,- P
127) Viktória Kötő és Szövőgyár Rt.	4 100 000,- P
128) Váci Fonógyár Rt.	5 000 000,- P
129) Weiss Manfréd Acél- és Féművei Rt.	7 665 300 000,- P
130) Zelensky Róbert [Gróf Mezőgazdasági és Ipari Gépgyár] Kft.	31 000 000,- P
131) Zsille Géza Cég	83 500 000,- P
Összesen:	42 923 625 436,- P

[Iparügyi miniszter]

Géppel írt, stencil eljárással sokszorosított, aláírás és keltezés nélküli tisztázatot.

[8] 75/j sz. melléklet (a [8] 75/45. napirendi ponthoz)

[Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter]

[Előterjesztés a Minisztertanácshoz]

I.

Kérem a Minisztertanács hozzájárulását, hogy a Magyar–Szovjet Külforgalmi Rt. felozlatására a részvénytársaság közgyűlésének javaslatot tehessek.

II.

A Minisztertanács 1945. szeptember 20. napján tartott ülésében hozott határozata alapján a magyar–szovjet árucsereforgalom lebonyolítására állami érdekeltségű részvénytársaság, a Magyar–Szovjet Külforgalmi Rt. alakított. Ennek a részvénytársaságnak a megalakítását annak idején az tette indokolttá, hogy a magyar–szovjet árucsereforgalom lebonyolításához szükséges hitelt még abban az esetben is az államkincstár kellett volna rendelkezésre bocsássa, ha az áruforgalom a magánkereskedelem útján megy végbe.

Az azóta bekövetkezett pénzügyi változásokra, továbbá a felmerült gyakorlati nehézségekre tekintettel azonban a részvénytársaság fenntartása áthidalhatatlan nehézségeket okoz. Az infláció okozta áremelkedéssel ugyanis az állami pénzkezelés nem tud lépést tartani, és ennek következtében a részvénytársaság tevékenysége az áruk felvásárlása terén a legnagyobb nehézségekbe ütközik. A késedelmes pénzkiutalások ugyanis arra vezettek, hogy mire a kért hitelek folyósítatnak, az előírt áron az időközben bekövetkezett emelkedés miatt már nem lehetett vásárolni.

A mai gazdasági viszonyok mellett szükséges gyors cselekvés biztosítása érdekében szükség van a magyar–szovjet árucsereforgalom lebonyolításába a magángazdálkodást is bevonni, hogy így egyrészt az expedív végrehajtás biztosítva legyen, másrészt az árucsereforgalomban ezen keresztül a magántőkének a lebonyolításhoz szükséges áldozatvállalása is lehetővé tétessék.

Természetesen a Magyar–Szovjet Külforgalmi Rt. felszámolása után is a legteljesebb mértékben biztosítani kívánom az árucsereforgalmi egyezmény akadálytalan lebonyolítását, amely véleményem szerint a magánvállalatok közvetlen bekapcsolásával még fokozottabb mértékben biztosítható lesz.

Az árucsereforgalomban résztvevő magánvállalatoknak a közérdek szempontjából való megfelelő ellenőrzését úgy kívánom biztosítani, hogy a Külkereskedelmi Igazgatóság hatáskörét idevonatkozóan kiszélesítem, úgy, hogy a magánvállalatok tevékenységét megfelelően ellenőrizhesse.

Géppel írt, iktatószám, dátum és aláírás nélküli tisztázat stencil eljárással készített másolata.

[8] 75. 1945. december 18.

[8] 75 / k sz. melléklet (a [8] 75 / 52. napirendi ponthoz)

Magyar Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium
83 331/1945. V. üo. sz.

Minisztertanácsi előterjesztés

[A Teleki Pál Tudományos Intézet létszámkeretének felemelése; kinevezések a betöltetlen álláshelyekre]

A Teleki Pál Tudományos Intézet alapjainak megszilárdítása az ország szellemi újjáépítésének egyik feltétele. Az Intézet feladata a magyarság, s a vele együtt élő és szomszédos népek életének, történetének, állami és társadalmi berendezésének, gazdasági és művelődési állapotának módszeres tanulmányozása és ismertetése. Működésében igénybe veszi más intézmények és társulatok közreműködését és támogatja azoknak rokontermészetű munkálatait. A feladatkörébe vágó tudományos kérdésekben szakértő szervként áll a hatóságok rendelkezésére.

Ennek a széleskörű feladatnak az Intézet csak abban az esetben felelhet meg eredményesen, ha alkalmazottainak státuszviszonyait megfelelő módon biztosítjuk.

A fentieket méltányolva a pénzügyminiszter úr hozzájárult ahhoz, hogy a Teleki Pál Tudományos Intézet létszámkerete a következőképpen állapíttassék meg:

Tudományos tisztviselők:

VII. fizetési osztály	19
VIII. fizetési osztály	16
IX. fizetési osztály	9
X. fizetési osztály	7

Tudományos segédszemélyzet:

IX. fizetési osztály	2
X. fizetési osztály	5
XI. fizetési osztály	1
Kezelők	3
Altisztek:	6

A jelenleg betöltetlen állásokra a 2500/1945. ME számú rendelet 49. §-a¹³³ alapján az alant felsorolt tisztviselőket kívánom előléptetni, illetőleg kinevezni, figyelemmel arra, hogy a tudományos tisztviselők és tudományos segéd-

¹³³ A közszolgálati illetmények és nyugellátások rendezéséről szóló 2500/1945. ME sz. rendelet (MK 1945. június 17., 54. sz.) 49. §-a úgy rendelkezett, hogy 1945. december 31-ig egyes személyek kinevezése tekintetében a rendelet előírásaitól el lehet térni (azaz magasabb fizetési kategóriába is be lehet sorolni, mint ami képzettsége, illetve szolgálati ideje alapján az alkalmazottat megilletné), de ehhez minden esetben a minisztertanács hozzájárulása szükséges.

személyzet létszámában a soronkívüli kinevezésre lehetőséget nyújtó $\frac{1}{6}$ rész már kimerült.

Megjegyezni kívánom, hogy az alább a VII. fizetési osztályba előléptetésre javaslatba hozott tudományos tisztviselők nagyobb része a 2500/1945. ME számú rendelet alapján de jure¹³⁴ amúgy is egy fokkal előbb volna sorolható. Nevezettek értékes tudományos munkásságuk és akadémiai grádusaik ellenére súlyos hátrányt szenvedtek azzal, hogy a múlt rendszerben hosszú éveken át, mint ÁDOB-osok voltak kénytelenek működni.

Tudományos tisztviselők:

Dr. Csihony Sándor intézeti tanár, akit a VIII. fizetési osztály 2. fokozatából a VII. fizetési osztályba kívánok kinevezni. Nevezett 1901-ben született, 1935-ben kezdte meg állami szolgálatát, és a VIII. fizetési osztályba 1941-ben neveztetett ki. Az Államtudományi Intézetnél a térképészetben dolgozik és kartográfiai, valamint földrajzi tudásával az Intézet egyik nélkülözhetetlen alkalmazottja. Kiváló szaktudásánál fogva az előléptetésre feltétlenül rászolgál.

*Dr. Jakabffy Imre*¹³⁵ intézeti segédtitkárt a VIII. fizetési osztály 3. fokozatából a VII. fizetési osztály 3. fokozatába intézeti tanárrá kívánom kinevezni. Jakabffy 1915-ben született, állami szolgálatát 1939-ben kezdte. 1944-ben a VIII. fizetési osztály címét és jellegét kapta meg, amelynek alapján ebbe a fizetési osztályba soroltatott be. Nevezett az Államtudományi Intézetben a térképészeti osztályon működik és kiváló tudományos szakképzettségénél fogva ezen osztály vezetőjévé jelöltetett ki. Az országos szempontból különös jelentőséggel bíró és az ostrom alatt megsérült térképanyag összeállítási munkálatainak vezetője.

*Dr. Tóth Zoltán*¹³⁶ intézeti tanár, akit a VIII. fizetési osztály 3. fokozatából a VII. fizetési osztály 3. fokozatába óhajtok kinevezni. 1911-ben született, állami szolgálatát 1934-ben kezdte meg, a VIII. fizetési osztályba 1943-ban lépett elő. Szaktárgyában, az újkori román nemzetiségi kérdésben elsőrendűen képzett szaktudós és az Intézet nemzetiségi bibliográfiai munkájának vezetője. Két esztendeig Párizsban tartózkodott nemzetiségi kutatási tanulmányi úton.

*Dr. Csapodi Csaba*¹³⁷ intézeti tanárt a VIII. fizetési osztály 3. fokozatából

¹³⁴ Jog szerint, igazság szerint.

¹³⁵ *Jakabffy Imre* (1915–) térképész, statisztikus, bibliográfus. 1938-ban szerzett jogi doktorátust. Az Államtudományi Intézet (Teleki Intézet) Románia-referenseként dolgozott. Térképészetrel és nemzetiségstatisztikával foglalkozott. 1946-ban a határkérdések és a nemzetiségstatisztika szakértőjeként tagja volt a magyar béke delegációnak. 1948-ban, 34 évesen nyugdíjazták. 1950-től Az MTA Történettudományi Intézete munkatársaként a Közép-Dunamedence régészeti bibliográfiájának összeállításán dolgozott.

¹³⁶ *Tóth Zoltán, I.* (1911–1956) történész, egyetemi tanár, akadémikus. Fő kutatási területe a magyarországi nemzetiségi kérdés, valamint a magyar–román kapcsolatok története. Szerkesztésében jelent meg a *Magyar Történeti Bibliográfia 1825–1867* című három kötetes mű (1950–1952).

¹³⁷ *Csapodi Csaba* (1910–2004) irodalom- és művelődéstörténész. 1942–1949 között a Teleki Pál

a VII. fizetési osztályba óhajtóm kinevezni. 1910-ben született és állami szolgálatát 1933-ban kezdte meg; a VIII. fizetési osztályba 1944-ben nevezték ki. Nevezett az újkori magyar történettel, továbbá történeti bibliográfiai kutatásokkal foglalkozik, és a magyarságról idegen nyelven megjelent munkák bibliográfiájának előkészítője.

*Dr. Komjáti Miklós*¹³⁸ intézeti tanár, akit a VIII. fizetési osztály 2. fokozatából a VII. fizetési osztályba óhajtók előléptetni. 1909-ben született és állami szolgálatát 1933-ban kezdte meg. Nevezett középkori magyar történettel foglalkozik és a magyar államhatár kialakulásáról írt dolgozatai jelentősek.

*Dr. Benda Kálmán*¹³⁹ (született 1913-ban) intézeti tanárt a IX. fizetési osztály 2. fokozatából intézeti tanárrá – ugyancsak a VII. fizetési osztályba – kívánom kinevezni. Nevezett a Történettudományi Intézet igazgatójának helyettese, a *Revue d'Histoire Comparée* folyóirat (Magyarország egyetlen idegennyelvű folyóirata) szerkesztője, törökkori magyar történész, a Történettudományi Intézet nélkülözhetetlen munkatársa. Magántanári képesítése a budapesti tudományegyetemen folyamatban van.

*Dr. Hadrovics László*¹⁴⁰ középiskolai tanárt szintén VII. fizetési osztályú intézeti tanárrá kívánom kinevezni. Nevezett 1910-ben született, állami szolgálatát 1937-ben kezdte és a IX. fizetési osztály 2. fokozatába soroltatott be. A szerb és horvát kérdés Magyarországon egyedüli történeti szakértője. E tárgykörből 1941 óta egyetemi magántanár.

*Dr. Berlász Jenő*¹⁴¹ intézeti tanár, akit a IX. fizetési osztály 3. fokozatából a VII. fizetési osztályba kívánok kinevezni. 1915-ben született, állami szolgálatát 1936-ban kezdte meg, 1944-ben lépett elő a IX. fizetési osztályba. Magyar gazdaságtörténész, e tárgykörből 1943 óta magántanár.

Tudományos Intézet, 1950-től 1975-ig az MTA Könyvtárának munkatársa, majd osztályvezetője. Fő kutatási területe a 15–16. századi magyar könyvtörténet, a magyarországi humanizmus, valamint a 17–19. századi magyar történelem.

¹³⁸ *Komjáti Miklós* (1909–1993) történész, levéltáros. 1942–1949 között a Teleki Pál Intézet, ezt követően két évig az Országos Könyvtári Központ, majd rövid ideig a Levéltárak Országos Központja munkatársa volt. 1952-től 1976-ban történt nyugdíjazásáig a Magyar Országos Levéltárban dolgozott. Fő kutatási területe a középkori magyar történelem, illetve az Osztrák–Magyar Monarchia 19–20. századi kormányzattörténete. Több levéltári segédletet is publikált.

¹³⁹ *Benda Kálmán* (1913–1994) történész, akadémikus. 1945–1949 között a Teleki Pál Tudományos Intézet igazgatóhelyettese. 1957-től 1945-ig az MTA történettudományi Intézetének igazgatóhelyettese, majd munkatársa, illetve osztályvezetője. Fő kutatási területe a XVII–XIX. századi Magyarország politika- és művelődéstörténete.

¹⁴⁰ *Hadrovics László* (1910–1997) filológus, lexikográfus, nyelvész, egyetemi tanár, akadémikus. 1949-ig a Teleki Pál Tudományos Intézet, majd az MTA Történettudományi Intézete munkatársa volt. Ezt követően az ELTE docense, majd egyetemi tanára, a Szláv Filológiai Tanszék vezetője. Fő kutatási területei: a horvát irodalmi nyelv, magyar–délsláv kapcsolatok, jövevényszavak a magyar nyelvben, a magyar nyelv mondattani, jelentéstani, frazeológiai kérdései.

¹⁴¹ *Berlász Jenő* (1915–) történész, könyvtáros, levéltáros. 1942-től 1947-ig a Teleki Pál Tudományos Intézet tanára, 1943-tól 1948-ig a *Századok* helyettes szerkesztője, majd szerkesztője, 1948-tól az MTA Könyvtára osztályvezetője, 1957-től 1976-ig az OSZK tudományos főmunkatársa. Fő kutatási területe a 17–19. századi magyar történelem, könyvtártörténet, könyvtártudomány.

*Dr. Gyóni Mátyás*¹⁴² középiskolai tanár, akit a IX. fizetési osztály 3. fokozatából intézeti tanárrá a VII. fizetési osztályba óhajtók kinevezni. 1913-ban született, állami szolgálatát 1939-ben kezdte meg. A IX. fizetési osztály 2. fokozatába 1945. január 1-vel került. A középkori Balkán-kérdésnek és bizantinológiának szaktudósa, sub auspiciis Gubernatoris doktorrá avatott¹⁴³ 1940-ben, magántanári képesítést nyert 1944-ben.

*Dr. Barta István*¹⁴⁴ középiskolai tanár, akit a VIII. fizetési osztály 3. fokozatából intézeti tanárrá a VII. fizetési osztályba óhajtók kinevezni. 1910-ben született és állami szolgálatát 1936-ban kezdte meg. Nevezett az intézet osztályreferense, középkori történeti tanulmányai folyamán Magyarország és a külföldi egyetemek kapcsolataival foglalkozott.

*Dr. Maksai Ferenc*¹⁴⁵ középiskolai tanár, akit a IX. fizetési osztály 2. fokozatából intézeti tanárrá a VIII. fizetési osztályba óhajtók kinevezni. 1916-ban született. Állami szolgálatát 1939-ben kezdte, és 1942-ben neveztetett ki a IX. fizetési osztályba. Nevezett magyar település-történettel foglalkozik és jelenleg a Pázmány Egyetem Magyarságtudományi Intézetében teljesít szolgálatot. Tudományos szakmunkái a településtörténet köréből önállóan és gyűjteményes munkákban jelentek meg.

*Dr. Kovács Endre*¹⁴⁶ középiskolai tanár, akit a IX. fizetési osztály 2. fokozatából intézeti tanárrá a VIII. fizetési osztályba óhajtók kinevezni. 1911-ben született, állami szolgálatát 1937-ben kezdte meg, és 1943-ban került a IX. fizetési osztály 2. fokozatába. Nevezett a cseh és a szlovák irodalom és irodalomszociológia problémáival foglalkozik. Több tudományos és szépirodalmi mű szerzője.

Dr. Vas Margit könyvtári segédőr, akit a IX. fizetési osztály 3. fokozatából intézeti tanárrá a VIII. fizetési osztályba óhajtók kinevezni. 1906-ban született, állami szolgálatát 1936-ban kezdte meg, és a IX. fizetési osztályba 1945-ben neveztetett ki. Nevezett irodalomtörténeti és könyvtártani tanulmányokkal foglalkozik, és ezen a téren oly kiváló szaktudásra tett szert, hogy a Teleki Pál Tudományos Intézet státusába történő átvételre méltónak bizonyult.

¹⁴² *Gyóni Mátyás* (1913–1955) történész, egyetemi tanár, akadémikus. Fő kutatási területe a 10–13. századi magyar és délkelet-európai történelem és ezek bizánci forrásai.

¹⁴³ Kormányzói kitérítéssel doktorrá avatott, kormányzógyűrés doktor.

¹⁴⁴ *Barta István* (1910–1966) történész. A Teleki Pál Tudományos Intézet, majd 1949-től az MTA Történettudományi Intézete munkatársa. Fő kutatási területe: középkori művelődéstörténet, a reformkor és a szabadságharc története.

¹⁴⁵ *Maksai Ferenc* (1916–1984) történész, levéltáros. 1945-től 1949-ig a Teleki Pál Tudományos Intézet, ezt követően haláláig a Magyar Országos Levéltár munkatársa volt. Kutatási területe: középkori településtörténet, továbbá a magyar paraszti társadalom és az agrártörténet a XVI. században. A levéltári anyag (családi levéltárak, térképtár, magyar kamara archívuma stb.) rendezése és segédleteinek közzététele terén is maradandót alkotott.

¹⁴⁶ *Kovács Endre* (1911–1985) újságíró, történész, irodalomtörténész. 1935-ben a pozsonyi egyetemen középiskolai tanári oklevelet, majd 1943-ban a budapesti egyetemen bölcsészdoktori oklevelet szerzett. 1945-től a Teleki Pál Tudományos Intézet, 1949-től az MTA Történettudományi Intézet munkatársa. Fő kutatási területe a magyar–lengyel és a magyar–szlovák kapcsolatok újkori története, illetve a lengyel irodalom története.

[8] 75. 1945. december 18.

Tudományos segédszemélyzet:

Havas Lujza II. osztályú irodatiszt a XI. fizetési osztály 1. fokozatából kerülne a IX. fizetési osztályba. 1900-ban született, állami szolgálatát 1928-ban kezdte és 1943. december 31-én lépett előjelenlegi fizetési osztályába. Havas Lujza az Államtudományi Intézet legrégebb alkalmazottja és a könyvtár szak-katalogizálási munkálatainak évek óta vezetője. Kiváló gyors- és gépíró, az Intézet adminisztratív munkájának nélkülözhetetlen tagja.

Mándoky Fülöpné II. osztályú irodatiszt a XI. fizetési osztály 3. fokozatából kerülne a IX. fizetési osztályba. 1919-ben született, gimnáziumi érettségivel és gyorsírástanítói oklevéllel rendelkezik. Állami szolgálatát 1938-ban kezdte, és 1945-ban neveztetett ki a XI. fizetési osztályba. Minisztériumom iskolán kívüli népművelési ügyosztályán, majd a tudományos és felsőoktatási ügyosztályban teljesített szolgálatot. Kiváló gyors- és gépírónő, aki rendkívül alapos adminisztratív szaktudással is rendelkezik. Működésére az Intézetnek multhatatlanul szüksége van.

*Méri István*¹⁴⁷ intézeti segédtsízt a X. fizetési osztály 2. fokozatából a IX. fizetési osztályba intézeti főtisztte kívánom kinevezni. 1911-ben született, állami szolgálatát 1932-ben kezdte, 1945-ben került a X. fizetési osztály 2. fokozatába. A Teleki Intézet Erdélyi Tudományos Intézetében az Intézet megalakulása óta szolgálatot teljesít. Nevezett archeológiai kutatásokkal foglalkozik, és e tárgykörből több tudományos dolgozata jelent meg. Diplomát csak anyagi viszonyainak igen szűkös volta miatt nem szerezhett eddig, azonban remény van arra, hogy 1946-ban doktorálni fog és akkor a tudományos státusba átvehető lesz.

Erre való tekintettel kinevezése a tudományos tisztviselők létszámában egy IX. fizetési osztály állás terhére történne. Kiváló térképrajzoló.

Dr. Hary Györgyné intézeti segédtsízt a XI. fizetési osztály 3. fokozatából kerülne a X. fizetési osztályba. 1907-ben született, állami szolgálatát 1936-ban kezdte. A XI. fizetési osztály 3. fokozatába 1944. január 1-én neveztem ki. Kiváló gyors- és gépíró, német, angol és francia nyelvtudással. A Történettudományi Intézet és az elnöki titkárság központi adminisztrációját látja el.

A fentiek alapján tisztelettel kérem a Minisztertanácsot, hogy a kinevezésekhez hozzájárulni méltóztassék.

Tisztelettel megjegyzem, hogy előterjesztésemhez a szükséges előzetes hozzájárulást a pénzügyminiszter úr 17 350/1945. II. szám alatt megadta.

Géppel írt, keltezés és aláírás nélküli tisztázat karbonpapírral készült másodlata.

---

¹⁴⁷ *Méri István* (1911-?) régész.

[9] 76.

JEGYZŐKÖNYV

az 1945. évi december hó 22-én délután 1/21 órakor
Tildy Zoltán elnöklete alatt tartott rendkívüli minisztertanácsról

Jelen voltak

<i>Rákosi Mátyás</i> államminiszter	<i>Dr. Molnár Erik</i> népjóléti miniszter
<i>Dobi István</i> államminiszter	<i>Bárányos Károly</i> közellátásügyi miniszter
<i>Gyöngyösi János</i> külügyminiszter	<i>Gerő Ernő</i> közlekedésügyi miniszter
<i>Nagy Imre</i> belügyminiszter	<i>Balla Antal</i> tájékoztatásügyi miniszter
<i>Gordon Ferenc</i> pénzügyminiszter	<i>Dr. Antall József</i> újjáépítési miniszter
<i>Kovács Béla</i> földművelésügyi miniszter	<i>Dr. Balogh István</i> miniszterel- nökségi politikai államtitkár
<i>Bán Antal</i> iparügyi miniszter	<i>Dr. Bojta Ernő Béla</i> miniszterelnök- ségi adminisztratív államtitkár, a minisztertanács jegyzője
<i>Dr. Keresztury Dezső</i> vallás- és közoktatásügyi miniszter	
<i>Dr. Ries István</i> igazságügyminiszter	
<i>Tombor Jenő</i> honvédelmi miniszter	

[1]

[Tildy] *Miniszterelnök*: 12 óra 30 perckor megnyitja a minisztertanácsot, és elnézést kér a késedelemért, de főispáni értekezlet volt, és emiatt nem tudott előbb megjelenni.

A mai rendkívüli minisztertanács tárgysorozatán három sürgős javaslat van. Az egyik a belügyminiszter rendelete a sváb kérdés, a második az iparügyi miniszter előterjesztése az egyes készletek bejelentése és zárolása, a harmadik az igazságügyminiszter előterjesztése a Gazdasági Főtanács megszervezése tárgyában.¹

[2] 1.

[Nagy I.] *Belügyminiszter*: előterjeszti javaslatát a magyarországi német lakosságnak Németországba való áttelepítése tárgyában. A rendelet alapjá-

---

¹ A Gazdasági Főtanács megszervezését tárgyaló napirendi pont előterjesztője a miniszterelnök volt. Amint a vita során is kiderült, az igazságügyminiszter éppenséggel nem előterjesztője, hanem ellenzője volt az új szerv létesítésének.

ul két körülmény szolgál. Egyrészt saját magyar nemzeti kötelezettségünk, amely a német lakossággal kapcsolatban arra ösztökél bennünket, hogy most végre a német lakosságot kitelepítsük. A másik pedig a szövetséges három demokratikus nagyhatalom határozata.² A berlini hármass konferencia jegyzőkönyvének 13. pontja a német lakosság kitelepítésével foglalkozik. Kimondja, hogy úgy Csehszlovákiából, Ausztriából, Jugoszláviából és Lengyelországból, mint Magyarországból a német lakosság kitelepítendő.³ Ennek alapján a november 20-án tartott berlini értekezlet utasításokat adott a berlini hármass értekezlet határozatainak végrehajtására.⁴ A konkrét pontokat most nem ismerteti, de rámutat arra, hogy a rendelettervezet az előírások szellemében készült⁵. Egyrészt tehát történelmi feladatunk, másrészt pedig nemzetközi megállapodás kötelez a végrehajtásra. Megállapítja, hogy kiket kívánunk

² A magyarországi németek kitelepítésére vonatkozó rendelet előzményeinek ismertetését lásd a jelen kötet bevezetőjének megfelelő fejezetében, továbbá lásd alább a 76/a, b és c számú mellékletet.

³ A potsdami (berlini) értekezletéről egykorúlag közzétett „Jelentés” hivatkozott passzusát a bevezetőben idézem. A potsdami értekezletről közzétett dokumentumokban Lengyelországon, Csehszlovákián és Magyarországon kívül a német lakosságnak más országból (Ausztria, Jugoszlávia, Románia) való kitelepítéséről nem történik említés (HALMOSY, 1966. 656–657.). Az értekezlet utasította a németországi Szövetséges Ellenőrző Tanácsot, hogy dolgozzon ki tervet az áttelepítés lebonyolítására, ütemezésére és a megszállási övezetek közötti arányos elosztására. A határozat értelmében a németországi Szövetséges Ellenőrző Tanács e kérdésben a magyar kormánnyal nem közvetlenül, hanem a magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság közvetítésével érintkezett.

⁴ A németországi Szövetséges Ellenőrző Tanács november 20-án tartott ülésén tárgyalt a Lengyelországból, Csehszlovákiából és Magyarországról kitelepítendő németek ügyéről. Azzal számolt, hogy Kelet-Európából összesen 6 650 000 embert telepítenek át. Meghatározta, hogy az egyes országokból Németország különböző megszállási övezeteibe hány fő telepíthető át.

A magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság november 28-ai ülésén az elnöklő Vorosilov marsall bejelentette, hogy értesítést kapott a Németországi Szövetséges Ellenőrző Tanácstól a németek áttelepítésével kapcsolatban. Ennek lényege – a marsall megfogalmazása szerint –, hogy Magyarországról „valószínűleg maximálisan 500 000 svábot deportálnak”, valamennyiüket az amerikai megszállási zónába. Azt is hozzátette azonban, hogy a magyar kormánytól kapott adatok szerint az áttelepítendő németek száma inkább 350 000 fő lesz. Az ellenőrző hatóságok terve szerint az áttelepítés decemberben kezdődik el, és az alábbi ütemezésben folyik:

1945. december:	10%
1946. január:	5%
1946. február:	5%
1946. március:	15%
1946. április:	15%
1946. május:	20%
1946. június:	20%
1946. július:	10%

A határozatot Vorosilov marsall november 30-án közölte a magyar kormánnyal. Lásd a 76/d mellékletet, továbbá lásd: SZEB ЈКВ., 111–112., ТОТН, 1993. 41.

⁵ A jegyzőkönyv mellett mindössze egy „1945. december hó ...-n” keltezésű, tehát pontos dátumot nem tartalmazó rendelettervezet található, amelyet a 76/e számú mellékletben közlünk. A rendelettervezet 8 §-t tartalmaz. Preambuluma, a lényegyet tekintve, megegyezik a közzétett rendelet preambulumaival. A tervezet 1. §-a szó szerint megegyezik a közzétett rendelet 1. §-ával. A 2. és 3. § tartalmazza a mentesítésre vonatkozó rendelkezéseket, amelyeket a közzétett szöveg-

kitelepíteni. Kitelepülni köteles az, aki a legutolsó népszámlálási összeírás alkalmával német nemzetiségűnek vagy anyanyelvűnek vallotta magát, vagy aki magyarosított nevét német hangzásúra változtatta vissza, továbbá az, aki a Volksbundnak vagy valamely fegyveres német alakulatnak (SS) tagja volt.⁶ A kitelepítést nem, mint büntetőszankciót fogjuk fel, hanem a német lakosság áttelepítéséről van szó. A rendelet azokat a humánus szempontokat tartja szem előtt, amelyekre nekünk figyelemmel kell lennünk. Kivételt tesz a javaslat a vegyes házasságoknál, és nem kerül kitelepítésre a vegyes házasság német tagja és a gyermekek sem.⁷ Nem telepíthető ki továbbá az sem, aki valamely demokratikus pártnak cselekvő tagja volt.⁸ A megszorítás itt az, hogy csak ha valóban arra rászolgált, akkor mellőzhető a kitelepítés. A mentesítendőek számát 10%-ra korlátozza.⁹ Az eredeti tervszöveggel szemben bizonyos módosításokat eszközöl. A 4. § a következőképpen hangzik. „Az áttelepülésre kötelezett személyeket minden községben lakóházankint össze kell írni, és a közös háztartásban élő családonként csoportosítva jegyzékbe kell foglalni. Külön névjegyzékbe kell foglalni azokat, akik az összeíráskor lakóhelyüktől távol vannak”¹⁰. Sokan vannak még, akik nem tartózkodnak az országban. Tehát ezek nem helyezhetők előnyösebb helyzetbe, mint azok, akik itt maradnak [sic!]. Külön névjegyzékbe kell foglalni azokat, akik az összeíráskor lakóhelyüktől távol vannak. Az 5. §-nál egy új pontot javasol: „Akik lakóhelyüket engedély nélkül elhagyják, vagy magukat az áttelepülési kötelezettség alól kivonják, azokat áttelepítésükig rendőrhatalósági őrizetbe kell venni (internál-

---

ben – lényeges kiegészítésekkel – a 2. §-ba vontak össze. A tervezet 4. §-a a kitelepítésre kötelezett személyek vagyonának zár alá vételéről és leltározásáról, valamint a büntető szankciókról szól. Az 5. és 6. § a kitelepítésre kötelezettek összeírásáról és a névjegyzékbe foglaltakkal szemben érvényesítendő korlátozásokról rendelkezik. A 7. és 8. § szó szerint megegyezik a közzétett rendelet 6. és 7. §-ával. A tervezet és a rendelet végleges szövege közötti lényeges eltérések közül megemlítendő még, hogy az előbbi következetesen a „kitelepülni köteles” kifejezést, míg utóbbi az „áttelepülni köteles” kifejezést használja. Mint látható, a jegyzőkönyvnek a belügyminiszter mondandóját rögzítő része is ez utóbbi kifejezést alkalmazza. Ebből, valamint abból a körülményből, hogy az előterjesztő miniszter nem a tervezet §-számaira, hanem a közzétett rendelet szerinti §-okra utal, arra következtethetünk, hogy a minisztertanács nem a jegyzőkönyv mellett található tervezetről, hanem annak egy újabb, átdolgozott változatáról tárgyalt.

⁶ A tervezet és az elfogadott rendelet 1. §-a.

⁷ A tervezet 2. §-a, illetve a végleges szöveg 2. § (1) bekezdése.

⁸ A miniszter által javasolt mentesség a tervezetben is így szerepel. A közzétett rendelet 2. § (2) bekezdése azonban a mentességet a demokratikus pártok cselekvő tagján túl arra is kiterjeszti, aki „legalább 1940 óta tagja volt a Szakszervezeti Tanács kötelékébe tartozó valamely szakszervezetnek”. Lásd ezzel kapcsolatban a miniszterelnök hozzászólását.

⁹ A 10%-os korlátozást a jegyzőkönyv mellett található rendelettervezet (3. § 2. bekezdés) tartalmazza, de a rendelet végleges szövegében ez nem szerepel.

¹⁰ Ennek az előírásnak – amely megegyezik a rendelet közzétett szövege 4. §-ának (1) bekezdésével – a jegyzőkönyv mellett található szövegtervezet csak az első mondatát tartalmazza (5. § 1. pont).

ni), ingó és ingatlan vagyonukat pedig el kell kobozni.”¹¹ Ezekkel a módosításokkal kéri a rendelettervezetet elfogadni.

[Kovács] *Földművelésügyi miniszter*: felszólal a rendelet letárgyalása ellen, mert a javaslatot nem kapta meg és nem volt módjában áttanulmányozni. Ilyen fontos kérdésben pedig nem lehet ad hoc dönteni.

[Tombor] *Honvédelmi miniszter*: a maga részéről is tiltakozik a javaslat tárgyalása ellen. Egyébként, pl. ha valaki a német hadseregben szolgált, még akkor sem volt feltétlen németérezelmű, mert hiszen kényszer alkalmazás[á]val sorozták be egyeseket az SS kötelékébe.

[Nagy I.] *Belügyminiszter*: ha polgári magatartása kivételezés alá vonja, akkor úgysis beleesik a 10%-ba.

[Antall] *Újjáépítési miniszter*: nem ismeri a potsdami határozatot.

[Nagy I.] *Belügyminiszter*: a potsdami határozat kimondja, hogy Magyarországról 500 000 német kitelepítése szükséges.¹²

[Balla] *Tájékoztatásügyi miniszter*: felvilágosítást kér, vajon Magyarországon is úgy értelmezik-e a kitelepítést, mint Romániában, ahol csak a fasisztákat és nem minden németet kell kitelepíteni.

[Nagy I.] *Belügyminiszter*: a potsdami határozatban csak a németek kitelepítéséről volt szó. November 20-án a berlini Szövetséges Ellenőrző Tanács fenntartotta a potsdami határozatot és felszólított bennünket, hogy konkrét terveinket terjesszük elő.

[Gyöngyösi] *Külgügyminiszter*: külpolitikai aggályai vannak a kérdéssel kapcsolatosan. Ahhoz, hogy álláspontját megvilágíthassa, szükségesnek tartja ennek a kérdésnek a historikumát ismertetni. Eddig a magyar kormány úgy a 3820/1945. ME sz. rendeletben, mint az összes jegyzékekben következetesen azt az álláspontot foglalta el, hogy elutasítja a kollektív felelősségrevonást és azokat a németeket sújtja, akik magatartásukkal állást foglaltak és hűtlenek lettek a magyarsághoz.¹³ Ebben a rendeletben a kitelepítés nem mint megtorlás, hanem mint a nemzetiség eltávolítása szerepel. A 3820-as számú rendeletben elsősorban a Volksbund vezetők, az önkéntes SS kötelékbe tartozók, s a hitlerista szervek tagjainak kitelepítése szerepel. Május 26-án jegyzéket intéztünk a Szovjetunió kormányához azzal az állásponttal összhangban, [a]hogy a magyar kormány az Egyesült Államok missziójánál június 19-én

¹¹ A javasolt szöveg megegyezik az elfogadott rendelet 5. §-ának (3) bekezdésével.

¹² A potsdami határozat konkrét számadatokat nem tartalmazott, a németországi Szövetséges Ellenőrző Tanács november 20-ai értekezlete is csak lehetséges felső határként szabta meg az 500 000 főt.

¹³ A 3820/1945. ME sz. rendelet (MK 1945. július 1., 65. sz.) a „fasiszta” németekkel szembeni korlátozó rendelkezésekről, a német lakosság nemzethűség szempontjából való megvizsgálásáról szól. A külügyminiszternek a jegyzőkönyvben olvasható megfogalmazása szerepel a Szövetséges Ellenőrző Bizottság elnökéhez 1945. augusztusában megküldött, a németek kitelepítésére vonatkozó „Munkaterv”-ben. (Közli: DMB mt. jkv. B kötet 69–71.) És ugyanezt a megfogalmazást tartalmazza például a három szövetséges nagyhatalom kormányához a felvidéki magyarok helyzetével kapcsolatban intézett 120/res. Be/1945. iktatószámú, 1945. november 20-án keltezett memorandum is. (MOL XIX–J–1–a–IV–69. 44. doboz.)

tiltakozott az ellen, hogy a magyarság üldözése, hasonlóan a zsidóüldözésekhez kollektív módon történik.¹⁴ Bevin külügyminiszterhez intézett jegyzékben 500 000-ben állapított meg a kitelepítendő németek száma.¹⁵ – Kijelenti, hogy meggyőződésével ellenkezik [a] tisztán etnikai okból való kitelepítés. A magyar kormány eddig egy határozott álláspontot szögezett le, ezt megváltoztatni most már nem lehet. Csak abban az esetben volna indokolt, ha megállapítható lenne, hogy ennek a kérdésnek az eldöntését a Szövetséges Hatalmak nem tekintik a magyar kormány belügyének, hanem az ő döntésük szólna így. De ezt az álláspontot ilyen módon nem szögezték le és sajnálja, hogy az a jegyzék, amelyet a Szövetséges Ellenőrző Bizottság a magyar kormányhoz intézett, s amelyet a külügyminiszter egyáltalán nem kapott meg, nem világos, nem fejezi ki azt, hogy a kitelepítendő németek elbírálását a magyar kormányra bízza-e, vagy minden német kivétel nélkül kitelepítendő. Ha erről van szó, akkor a Szövetséges Ellenőrző Bizottság utasítása maga is áthágná ezt az elvet. Külpolitikai szempontból nem közömbös, hogy mi most egy ilyen kollektív felelősségrevonás alapján, egyszerűen egy nemzetiségtől való megszabadulás érdekében, valamennyi németet kitelepítsünk. – A gyakorlati megoldásra nézve a következő észrevételei vannak: a potsdami határozat az ausztriai és a magyarországi németek kitelepítését az ottani ellenőrző bizottságra bízta. Ebből az következik, hogy mi szigorúan kötelesek vagyunk végrehajtani azt az állásfoglalást, amely a Szövetséges Ellenőrző Bizottság felfogásában megnyilvánul. Amennyiben tehát rá tudunk mutatni egy olyan döntésre, hogy innen a németek kitelepítendő, úgy nincs kifogása, de ha erre nem tudunk rámutatni, és ha a kérdés a magyarság döntésére van bízva, súlyos külpolitikai kihatástól tart. Kétízbeni jegyzéke kimutatja, hogy Csehszlovákiának a német kitelepítésnél alkalmazott módszere és a magyarok elleni kollektív intézkedések erős ellenszenvet váltottak ki az Egyesült Államoknál, és az Egyesült Államok kötelesnek tartotta álláspontját leszögezni, és azt velünk is közölni. A lényeg az volt, hogy egy etnikum kollektíve nem vonható felelősségre, és hogy a kitelepítésnek humánus[nak] és minden tekintetben megfelelőnek kell lennie. Megállapítja, hogy a rendelet erre vonatkozóan nem tartalmaz intézkedéseket. Ki vagyunk téve annak, hogy az elkeseredés nem kívánatos eljárási módszerekben fog megnyilvánulni, s ez azért is kellemetlen, mert a közegek maguk sem tudják, hogy hogyan járjanak el. Arra sincs intézkedés, hogy mi történik a még Magyarország határain kívül lévő transzportokkal.

[Nagy I.] *Belügyminiszter*: a humánus végrehajtásra nézve van végrehajtási utasítás. Most részleteivel nem foglalkozunk a rendeletben.¹⁶

[Tildy] *Miniszterelnök*: arra hívja fel a minisztertanácsot, döntsön atekin-

¹⁴ Mindkét jegyzék korabeli másolata megtalálható: XIX-J-1-a-IV-69. 44. doboz.

¹⁵ A Bevinhez intézett jegyzék nem ismeretes.

¹⁶ A minisztertanács határozata alapján közzétett ME rendelet (lásd alább!) végrehajtása tárgyában – hetekkel, illetve hónapokkal az alaprendelet megjelenése után – több belügyminiszte-

tetben, hogy vajon elfogadja-e a szövetséges hatalmak határozatát, mely szerint Magyarország köteles bizonyos számú németet az országból kitelepíteni, vagy pedig szabadon foglalkozik a kitelepítéssel.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: az Ideiglenes Nemzeti Kormány kérte az engedélyt, hogy a magyarországi németeket kitelepíthesse.

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter*: az Ideiglenes Nemzeti Kormány azt kérte, hogy a szövetséges hatalmak tegyék lehetővé a németek bizonyos magyarellenese kategóriáinak kitelepítését.

[Nagy I.] *Belügyminiszter*: a végrehajtási utasításban pontosan meg van jelölve, hogy mit vihetnek magukkal és milyen mennyiségű élelmiszert. A kitelepítendőket gyűjtő táborokban szedik össze. A végrehajtás tekintetében az Ellenőrző Bizottság részéről is kapott utasítást. Ők éppen az ellenkező intézkedéseket követelik, mint amit a külügyminiszter kért.¹⁷

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter*: minden eshetőségre kívánatos volna elsősorban a volksbundista németek kitelepítése. Megtörténhet, hogy beáll a kitelepítésnek a leállítása, és éppen a volksbund németek maradnak itt.

[Ries] *Igazságügyi miniszter*: az 1. § azon kitétele ellen van aggálya, hogy a német nemzetiség mellé bevették a német anyanyelvűeket is. A német anyanyelv mellett még lehet valaki magyar nemzetiségű. Kihagyandó az anyanyelv megjelölése, és csak a nemzetiség maradna. A 3. § 1. bekezdésében kivételként szerepel az, hogy ha valamely demokratikus pártnak volt tagja. Túlságosan általánosságnak [sic!] tartja ezt a megjelölést és nem ellenőrizhető. Az 1. §-ban ez akként módosítandó, hogy kivétel, ha az 1940–45. években megszakítás nélkül tagja volt valamely demokratikus pártnak. Itt nem lehet félreértés, és nem lehet önkényeskedés. A 2. § kivételei nem lehetnek nagyobbak a kitelepítésre kötelezett lakosság 10%-ánál, ha nem volt tagja a Volksbundnak, és ha tagja volt valamely demokratikus pártnak.

[Bárányos] *Közellátásügyi miniszter*: szeretné tudni, hogy a potsdami határozat egy abszolút diktátum-e, vagy reánk bízta a végrehajtást. Fontos, hogy tisztáztassék, mire vagyunk kötelezve, azt hajtsuk végre, de tovább ne menjünk, mert a határon kívüli véreinkre kihatással lenne.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: az Ideiglenes Nemzeti Kormány még augusztusban fordult a Szövetséges Ellenőrző Bizottsághoz a németek kitelepítése kérdésében. Akkor 200–250 000-re kontemplálta a kitelepítendők szá-

---

ri rendeletet is kiadtak. A 70 010/1946. BM sz. rendelet (MK 1946. január 15., 12. sz.) az áttelepítésre kötelezettek névjegyzékének összeállításáról, vagyonuk leltározásáról és megőrzéséről, valamint elszállításukról; a 70 020/1946. BM sz. rendelet (MK 1946. január 29., 24. sz.) az áttelepítés zavartalan lebonyolítása érdekében szükséges forgalmi korlátozásokról; végül a 154 845/1946. BM sz. rendelet (MK 1946. április 7., 79. sz.) a közigazgatási hatóságoknak a kitelepítés-sel kapcsolatos feladatairól szólt.

A szakirodalom a belügyminiszter ígéretével ellentétben éppen e rendelkezések antihumánus szellemét hangsúlyozza. Vö.: Tóth, 1993. 41–51. és 110–116. Lásd ezzel kapcsolatban alább a 76/g sz. mellékletet is.

¹⁷ A belügyminiszter által hivatkozott SZEB-utasítás nem ismeretes.

mát. Ha figyelembe vesszük azt, hogy összesen 477 000 volt a németek száma, de ebből egy bizonyos szám, néhány tízezer külföldön van, néhány tízezer, akire a vegyes házasság vonatkozik, néhány tízezer támogatta a demokratikus pártokat, s néhány tízezer beleesik a 10%-ba. Ha ezt összeadjuk, máris kialakul a 250 000 fő. Külpolitikai szempontból helytelennek tartja félelmüket, hogy analógiaképpen alkalmazhatják határon kívül lévő véreinkkel szemben. Nincs kollektív felelősség a magyar nemzet felelősségét illetően.

[Tombor] *Honvédelmi miniszter*: a maga részéről teljesen azonos álláspontot foglal el, mint a külügyminiszter. Meg van győződve, hogy nagyon ártana, és a külügyminiszter külpolitikai akcióját megnehezítené, ha egy ilyen rendeletet adna ki a kormány. Ezt a tervezetet abban a módosított formában kéri kiadni, hogy az összes miniszterek alaposan átfontolhassák, és egy újabb rendelettervezet csak azzal foglalkozna, hogy milyen módon telepítsük ki a volksbundistákat. Ezzel szemben valóban egy népfajnak a megbüntetéséről van szó, s nagyon emlékeztet a deportálásra.

Rákosi Mátyás államminiszter: meglepetéssel hallja a vitát, mert hiszen magunk kértük a németek kitelepítését. 478 000 német van Magyarországon. Anglia, Amerika és a Szovjetunió 500 000 emberben szabta meg a határt. Azt követelik, hogy hajtsuk végre ezt a határozatot. A magyarországi németeket az amerikaiak fogják átvenni. Ők nem Auschwitzba mennek és nem gázkamrákba. Felmerül a nemzetközi kérdés. Nagyon jól tudja, hogy a csehek spórolnak erre a tényre. Tekintet nélkül arra, hogy mi kitelepítjük a németeket, vagy nem, ők azért mégis átteszik magyar véreinket. Ez a kérdés nem a szlovákiai magyarság kérdésével függ össze, hanem Csehszlovákiából, Jugoszláviából, Romániából és Ausztriából is eltávolítják a németeket. Egynegyedmillió a reális szám. Mihelyt mi visszacsavarjuk a számot, azonnal politikai kihatása lesz. A nemzetközi demokratikus közvéleményben úgy fog szerepelni, hogy Magyarországon mentő expedíció alakul a svábok itt tartására. Tegnap olvasott egy ifjúsági nyilatkozatot, amely tiltakozik a nemzetnek legyőzöttekre és győzőkre való tagolása ellen. A németek kitelepítését nem a magyar kormány találta ki. Ennél fogva mi most azon az úton vagyunk, hogy a demokratikus nagyhatalmak és a demokratikus közvélemény határozatát elutasítsuk. Óriási tapasztalatlanságot mutatna külpolitikai vonalon, ha a magyarság megtagadná a német nép kollektív felelősségre vonását. Meg lesz a nemzetközi visszhangja, ha ezt mi megszabotáljuk [sic!]. A határozatot úgy kell végrehajtani, ahogy az a magyar nép érdekeit legjobban szolgálja. Belpolitikai visszhangot is fog kelteni, mert ha meg kell mondani a parasztnak, hogy miről van szó, akkor polgárháború lesz. Az egész intézkedésre júniusig van határidő.¹⁸ Az úgy demokratikus, nemzetközi és magyar vonatkozásával is

¹⁸ A SZEB fentebb ismertetett határozata azzal számolt, hogy a kitelepítés már 1945 decemberében megkezdődik. Ezzel szemben csak egy hónapos késéssel, január 19-én indult el az első szerelvény a kitelepítendő németekkel. 1946 júliusát a határozat a kitelepítés befejezésének határidejeként jelölte meg. Rákosi Mátyás megjegyzése tehát félrevezető.

tisztában kell lenni. A nagyhatalmak, köztük a demokratikus nagyhatalmak, felvetették a németek kollektív felelősségre vonását, súlyos hibát követünk el, ha nem fogadjuk el határozatukat.¹⁹

[Gordon] Pénzügyminiszter: Rákosi Mátyás államminiszter felszólalása után nehezebbé vált a hozzászólás, de ennek ellenére sem tudja a saját meggyőződését véka alá rejteni. A maga részéről nem tudja elfogadni a kollektív felelősséget, épp úgy nem, mint ahogy nem tudta elfogadni a zsidók esetében sem.

Rákosi Mátyás államminiszter: nem lehet összehasonlítani a kettőt, mert, amint már említette ezek nem Auschwitzba és nem gázkamrákba mennek.

[Gordon] Pénzügyminiszter: azokat, akik nem találtattak bűnösnek kitelepítés esetén az őket ért vagyonszétért kártérítés illeti meg. A német államra lehet hárítani a kártérítés vállalását.

Rákosi Mátyás államminiszter: ők viszont reánk hárítanak át.

[Gordon] Pénzügyminiszter: nem büntethető egy olyan egyén, akinél tisztázva van az, hogy semmit sem követett el. De igen előnyös kihatásai lehetnének ily megoldásnak a jóvátétel szempontjából is, mert ugyanilyen állásfoglalásra tarthatnának igényt a szomszéd államokból kitelepítésre kerülő magyarsággal szemben [sic!].

[Nagy I.] Belügyminiszter: Tolna megyében a lefolytatott igazolási eljárás eredménye a következő: a németek száma 276 926, németnek vallotta magát 526, az igazolóbizottság tovább folytatja munkáját és ennek eredményeképpen mindössze 1/6 részét 584 egyént soroltak a felelőssé tehetőkhöz.²⁰

[Antall] Újjáépítési miniszter: nemzetpolitikai szempontból nem kétséges, hogy Magyarországnak érdeke, [hogy] minél nagyobb számban hagyják el a németek az országot. Soha nem lesz ilyen alkalom, hogy megszabaduljunk a németektől. Nemzetközi szempontból is nagy jelentősége van a kérdésnek. Ma még egy csomó igényjogosultnak nem tudtunk földet adni. Annál is inkább törekedni kell erre, mert a középosztálynál ez nem oldható meg. Legalább azok, akik német nemzetiségűnek vallották magukat, azok hagyják el az országot. A 3. §-ban szerepel az a kitétel, hogy az 1. §-t nem kell alkalmazni arra, aki cselekvő támogatója volt valamely demokratikus pártnak. Ez önkényes, a koalíciót veszélyezteti.

---

¹⁹ A potsdami háromhatalmi értekezletről kiadott „Jelentés” Németországról szóló III. fejezete többek között a következőket tartalmazza: „A szövetséges hadseregek megszállják egész Németországot és a német nép bűnhődik szörnyű bűneiért, amelyeket azoknak a vezetése alatt követett el, akiknek a sikerek idején nyíltan helyeselt és vakon engedelmesskedett [...] A német militarizmust és nácizmust gyökerestől kiirtják és a szövetségesek most és a jövőben egymással egyetértve fogják az egyéb szükséges intézkedéseket is foganatosítani avégett, hogy Németország soha többé ne veszélyeztesse szomszédait vagy a világbékét. [...] A szövetségeseknek nem szándékuk megsemmisíteni vagy rabszolgaságba vetni a német népet. A szövetségeseknek az a szándéka, hogy alkalmat nyújtsanak a német népnek arra, hogy felkészülhessen életének demokratikus és békés alapon történő újjászervezésére.”

²⁰ A számok leírása során nyilvánvaló jegyzőkönyv-vezetési pontatlanság történt! Nem sikerült megállapítani, hogy a belügyminiszter mely jelentés alapján, milyen számokat ismertett.

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter*: nagyon nehéz Rákosi államminiszter tekintélyével és dialektikus erejével megküzdeni. Mégis azt kell mondani, hogy az álláspontját, már csak morális okokból is, de fenntartja.

Rákosi Mátyás államminiszter: sok magyar fog visszajönni a határokon túlról, akiknek helyet kell csinálni.

[Tildy] *Miniszterelnök*: mindenképp előtte kell döntenie, hogy ezt a kérdést ezen a minisztertanácson végső döntés elé visszük-e, mert történt olyan javaslat is, hogy ezt a rendeletet halasszuk el.

[Nagy I.] *Belügyminiszter*: a gyakorlati megvalósulás követeli, hogy most döntsünk, mert bármikor jöhet a rendelkezés, hogy meghatározott helyre, az első szerelvényt el kell indítani.²¹

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter*: a kérdés elintézése sürgős, mert a magyar kormány nem vállalhatja a felelősséget a halogatásért.

[Tildy] *Miniszterelnök*: az tény, hogy a németiség részéről történt árulás. A németiség döntő többsége nem úgy viselkedett a magyar nemzettel szemben, mint az magyar állampolgároktól várható lett volna. A Szövetséges Ellenőrző Bizottság²² részéről megküldött átirat a döntést az itteni Szövetséges Ellenőrző Bizottságra bízta²³, tehát minden külpolitikai aggodalom nélkül elfogadhatjuk a javaslatot. Ezért lényegében a felelősség nem minket terhel. Tehát nem büntető szankcióról van szó, csak a lakosság áttelepítéséről. A két angolszász bizottság határozatában rámutattak a németek kollektív felelősségére.²⁴ Itt is szerepel a félmilliószám, amely meghatározza, hogy Magyarországról milyen keretben kell kitelepíteni a németeket. Eldöntendő, hogy megmaradunk-e a Szövetséges Ellenőrző Bizottság kívánalma mellett. Mi kaptunk egy döntést, amiben van egy terminológia, és ennek keretében minden intézkedést alkalmazni lehet. Ezt nem használhatják fel ellenünk Londonban vagy Washingtonban, mert ezt a szövetséges nagyhatalmak határozták el.²⁵ Ha eldöntjük azt, hogy ma döntünk, akkor elindulunk azon a vonalon, amelyet elibénk tettek, vagy más vonalon akarunk elindulni? Kikerülhetetlen, hogy igazságtalanságok ne legyenek, de kevés lesz azoknak a száma.

²¹ A magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság 1945 decemberében tartott ülésein valóban többször sürgették a magyar kormány kitelepítést előkészítő intézkedéseinek felgyorsítását, az első szállítmányok elindítását.

²² Helyesen: németországi Szövetséges Ellenőrző Tanács.

²³ Lásd ezzel kapcsolatban a bevezetőt, illetve a 76/d sz. mellékletet.

²⁴ Nem világos, hogy mire vonatkozik az utalás.

²⁵ E gondolatmenetet tükrözi a kiadott rendelet preambuluma: „A minisztérium a Szövetséges Ellenőrző Tanács 1945. november hó 20-án kelt, és a magyarországi német lakosság Németországba való áttelepítéséről szóló határozata végrehajtásának tárgyában [...] a következőket rendeli” A rendeletnek ezen megfogalmazása ellen, mint ismeretes, a szövetségesek részéről az Amerikai Egyesült Államok képviselője Gyöngyösi János külügyminiszternél és a SZEB-nél is tiltakozott, és a kormány kénytelen volt jegyzékben elismerni, hogy a németek kitelepítésére ilyenfajta kötelező erejű utasítás a magyar kormányt nem kényszerítette. (MOL XIX–J–1–u [KüM miniszteri és miniszterhelyettesi iratok – Gyöngyösi János] 23. doboz „Amerikai” c. dosszié. Továbbá lásd a 76/f sz. mellékletét.)

[9] 76. 1945. december 22.

[Tombor] *Honvédelmi miniszter*: a potsdami határozat a német lakosság, vagy annak egy részének kitelepítése kérdésében döntött. Júliusig van még idő és nem olyan sürgős, hogy télvíz idején történjék meg a kitelepítés.

[Bárányos] *Közellátásügyi miniszter*: tájékozatlan abban, mennyi idő áll még rendelkezésünkre.

[Keresztury] *Vallás- és közoktatásügyi miniszter*: a potsdami határozat az, hogy a német lakosságot vagy egy részét kell kitelepíteni. Tehát ennek az értelmében döntünk akkor is, ha csak egy részét telepítjük ki.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: itt arról van szó, hogy pontosabban megjelöljük azokat a kategóriákat, akik kitelepítendők.

[Nagy I.] *Belügyminiszter*: itt van először a német anyanyelv kérdése.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: ha német anyanyelvű, de valamely demokratikus pártot támogatót nem kerül kitelepítésre.

[Bárányos] *Közellátásügyi miniszter*: ez kevés. Csupán azok volnának kitelepítendők, akik német nemzetiségűnek vallották magukat.

[Nagy I.] *Belügyminiszter*: kéri az anyanyelvet is fenntartani.

[Bárányos] *Közellátásügyi miniszter*: nagyon súlyosnak és nagyon veszélyesnek tartja ezt az álláspontot, mert ha még ezekhez az önkéntesek is hozzácsatlakoznak, akkor kijön a megfelelő létszám. Nem elég morális bázison állunk, mert arról senki nem tehet, hogy anyanyelve német, de ha magyar-nak vallotta magát, nem lehet németnek tekinteni.

Rákosi Mátyás *államminiszter*: vagy most kell dönteni, vagy soha.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: a német lakosság első ismérve kizárólagosan az anyanyelv.

[Bárányos] *Közellátásügyi miniszter*: nagyon egyszerű, mert van egy matematikai bázis.

[Gordon] *Pénzügyminiszter*: ez az anyanyelv differencia kb. 170 000 lelket jelent, azt javasolja, hogy ezek ne vétessenek a kitelepítendők közé.

[Antall] *Újjáépítési miniszter*: előfordult, hogy egy családban volt Volksbund tag és volt, aki részt vett a hűségmozgalomban.

[Bán] *Iparügyi miniszter*: aki kitarzott végig magyarsága mellett, azt kivételezni lehessen. Amit a miniszterelnökkel közölt a Szövetséges Ellenőrző Bizottság abban az van, hogy mi közöljük a részlet[es] kidolgozást. Nem is a magyar kormányt kérték meg, hanem a Szövetséges Ellenőrző Bizottságot bízták meg a lebonyolítással. Egyet nem értés esetén ezt a rendeletet vissza is adhatják. A tendencia az, hogy minél többet telepítsünk ki az országból. Közöljük ezt a Szövetséges Ellenőrző Bizottsággal, és addig nem közölhető hivatalosan a Közlönyben.

[Nagy I.] *Belügyminiszter*: javasolja az eredeti szöveget azzal, hogy amennyiben elfogadják, úgy azt bemutatják a Szövetséges Ellenőrző Bizottságnak.

[Tildy] *Miniszterelnök*: ha nem tudják eldönteni a kérdést, úgy szavazásra kerül a dolog.

Rákosi Mátyás *államminiszter*: névszerinti szavazást kér.

[Tildy] *Miniszterelnök*: azokat a külpolitikai aggodalmakat, melye[ke]t a

külgügyminiszter felvetett elejtettük. Kérdés, hogy elfogadjuk-e a nagyhatalmak döntését. A magyar közvélemény hangulata és az egész magyar sajtó eddig a svábság kérdésének likvidálását követelte. A javaslatot tehát akként teszi fel döntésre, hogy a német anyanyelvűek is a rendelet hatálya alá esnek, ellenben nem lehet a rendelet 1. §-ának határozmányait alkalmazni arra, aki cselekvő tagja volt valamely demokratikus pártnak, vagy legalább 1940 óta tagja volt a Szakszervezeti Tanács kötelékébe tartozó valamely szakszervezetnek.²⁶ – Nem kell alkalmazni az 1. § rendelkezését azokra sem, akik bár német anyanyelvűeknek, de magyar nemzetiségűeknek vallották magukat, ha hitelt érdemlően igazolják, hogy a magyarsághoz való nemzethű magatartásukért üldöztetést szenvedtek. Ez részletezésben [sic!] a végrehajtási utasításban lenne kidomborítva. Hangsúlyozza, hogy a potsdami határozat alapján vagyunk a javaslat elfogadására kötelezve.

[Gordon] Pénzügyminiszter: a 10% – mint felső határ – önmagában is furcsa.

[Tildy] Miniszterelnök: a módosított javaslat tekintetében kéri a minisztertanács döntését.

Dobi István államminiszter:	igen
Belügyminiszter:	igen
Közlekedésügyi miniszter:	igen
Népjóléti miniszter:	igen
Rákosi Mátyás államminiszter:	igen
Honvédelmi miniszter:	nem
Újjáépítési miniszter:	igen
Közellátásügyi miniszter:	nem
Igazságügyminiszter:	nem
Iparügyi miniszter:	módosítva: igen
Tájékoztatásügyi miniszter:	nem
Külgügyminiszter:	nem
Pénzügyminiszter:	módosítva: igen
Vallás- és közoktatásügyi miniszter:	módosítva: igen

[Bán] Iparügyi miniszter: kéri, hogy a végrehajtási utasítás e részének megszövegezése iránt a belügyminiszter intézkedjék.²⁷

[Gerő] Közlekedésügyi miniszter: a tagságot magát nagyon nehéz igazolni.

[Ries] Igazságügyminiszter: közjogilag nagyon aggályosnak tartja. A potsdami határozat a „német lakosság, vagy annak egy része”, tehát nem minden német telepítendő ki.

²⁶ Ez a kritérium eddig nem szerepelt, viszont bekerült a rendelet végleges szövegébe. Lásd 2. §. (2) bekezdés.

²⁷ Bán Antal hozzászólása valószínűleg a pénzügyminiszter szavazás előtti hozzászólásához, a 10%-os felső határ kérdéséhez kapcsolódik. Ez a korlátozás azonban a közzétett rendeletben végül is nem szerepel.

[9] 76. 1945. december 22.

[Nagy I.] *Belügyminiszter*: áthidalja a kérdést és utasítást fog adni, hogy mihez tartsa magát a végrehajtó szerv. Járásonkint veszi a 10%-ot a kivételezéseknél figyelembe.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta azzal, hogy az 1. § rendelkezését nem kell alkalmazni arra, aki cselekvő tagja volt valamely demokratikus pártnak, vagy legalább 1940 óta tagja volt a Szakszervezeti Tanács kötelékébe tartozó valamely szakszervezetnek. Nem kell alkalmazni az 1. § rendelkezését azokra sem, akik bár német anyanyelvűeknek, de magyar nemzetiségűeknek vallották magukat, ha hitelt érdemlően igazolják, hogy a magyarsághoz való nemzethű magatartásukért üldöztetést szenvedtek.²⁸

[3] 2.

[Ries] *Igazságügyminiszter*: előterjeszti javaslatát a magyarországi német lakosságnak Németországba kitelepítésével kapcsolatos bűnvádi eljárási rendelkezések tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.²⁹

[4] 3.

[Bán] *Iparügyi miniszter*: a Gazdasági Főtanácson azon törekvése, hogy egy minisztériumba összpontosuljanak az ipari anyagcikkok, már kifejezésre jutott. Most előterjeszti javaslatát az áru- és anyagkészletek termelésének, felhasználásának és forgalmának szabályozása tárgyában. Javaslatát helyesnek találták, csak bizonyos aggályokat jelentettek be.³⁰ Kéri a minisztertanács felhatalmazását ezen gazdálkodás bevezetéséhez.³¹

---

²⁸ Arendelet egy hét múlva jelent meg. Lásd a magyarországi német lakosságnak Németországba való áttelepítéséről szóló 12 330/1945. ME számú rendelet, MK 1945. december 29., 211. szám. A Szövetséges Ellenőrző Bizottságnak a rendelettel kapcsolatos átiratát a 76/f, a Miniszterelnökségen készült feljegyzést pedig, amely a német lakosság jogainak korlátozására, majd kitelepítésére vonatkozó rendelkezések megszületését tekinti át a 76/g sz. mellékletben közöljük.

²⁹ Arendelettervezetet a miniszter már az előző, december 18-ai ülésen is előterjesztette (lásd a 75. sz. jkv. 72. napirendi pontját), akkor azonban a miniszterelnök kérésére levette a napirendről, azért, hogy a német lakosság kitelepítéséről szóló, fent ismertetett alaprendelettel együtt lehessen tárgyalni. A jegyzőkönyv mellett csak a rendelettervezet szövege található, indoklás nem.

Lásd a 12 340/1945. ME sz. rendeletet, MK 1945. december 29., 211. szám.

³⁰ Az ipari anyaggazdálkodás centralizációjáról a Gazdasági Főtanács az 1945. december 18-i és 21-i ülésen is tárgyalt. A fennmaradt szűkszavú jegyzőkönyvek azonban nem rögzítették az előterjesztés, a vita és a határozat részleteit.

³¹ A jegyzőkönyv mellett megtalálható az iparügyi miniszter szám nélküli előterjesztése és a rendelet tervezete.

Az ipari anyaggazdálkodás kérdésével és a kötött gazdálkodás bevezetésével – amely részben az infláció megfékezéséről és ezáltal a gazdaság stabilizálásáról, részben pedig a magángazdaság

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: tekintettel arra, hogy itt kész árukról is van szó, az iparügyi miniszter, a kereskedelemügyi miniszterrel egyetértőleg járjon el.

[Bán] *Iparügyi miniszter*: az így kézbevett iparcikkek, amennyiben azok kézbe kerülnek a Közlekedésügyi Minisztériumon keresztül kerülnének forgalomba. A bejelentésről és a zárolásról szóló készletekre vonatkozó rendelet³² már készen van. A jó és gyors lebonyolítást gátolja a két minisztérium együttes eljárása.

Rákosi Mátyás *államminiszter*: javasolja a büntetési tétel 15 évre [való] felemelését.

[Tombor] *Honvédelmi miniszter*: kéri a napirendről levenni, mert nem volt ideje áttanulmányozni az előterjesztést.

[Tildy] *Miniszterelnök*: a mai rendkívüli súlyos helyzetben kénytelenek vagyunk sürgős döntéseket és rendeleteket hozni.

[Tombor] *Honvédelmi miniszter*: úgy kell értelmezni a tervezetet, hogy pl. a Honvédelmi Minisztérium nem utalhat ki ruházatot, amíg az iparügyi miniszter hozzá nem járult?

[Bán] *Iparügyi miniszter*: a minisztériumi készletek nem vonatnak zár alá.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: a 2. § utolsó bekezdés[e] kiegészítendő, hogy akitől az iparengedély elvételük, ott az üzlethelyiség is igénybeveendő, sőt, a 7. bekezdés oly szövegben lenne helyes, hogy büntetésként mondja ki az iparengedély elvonását.³³ Szükséges a gazdasági szervezet felállítása, amely továbbítja ezen cikkeket. Különböző munkásszövetkezeteket kell létesíteni az ellátásra.

---

korlátozását szolgálta –, korábban a minisztertanács többek között az 1945. július 18-i, augusztus 22-i, október 12-i, október 13-i, október 15-i és október 24-i ülésén, illetve a gazdasági miniszteri értekezlet szeptember 27-i ülésén foglalkozott (40. jkv. 35., 46. jkv. 51., 59. jkv. 3–4., 60. jkv. 15., 61. jkv. 2. és 62. jkv. 53. napirendi pont). Lásd DMB MT. JKV. A KÖTET, 678., illetve B KÖTET, 128., 343–350., 370., 379–383., 607–609.

Az előterjesztés a tervezett intézkedéseket a következőkkel indokolta: „Az ország ellátatlan lakossága részére szükséges élelmiszereket csak az iparcikkek cseréje ellenében lehet biztosítani. Ugyancsak iparcikkek szükségesek a kötött bérrendszer következtében messze a reális megélhetési költségek színvona alá maradó ipari dolgozók, kisfizetésű magán- és köztisztviselők legszűkösebben mért ruházati és háztartásbeli ellátásához is. Az iparcikkekben ez idő szerint mutatkozó igen nagyfokú hiány következtében a fenti célokra szükséges iparcikkek csak kötött és irányított gazdálkodás mellett biztosíthatók. Ennek egységes szempontok szerint történő, központi irányítása pedig a célszerű gazdálkodás elengedhetetlen feltétele.

Ezeknek a céloknak megvalósítása érdekében készült a csatolt tervezet, amelynek 1. § (1) bekezdése valamennyi ipari nyersanyag és termelvény zár alá vételére, kötelező bejelentésének elrendelésére, termelésük, felhasználásuk és forgalmuk szabályozására a szükséges felhatalmazást biztosítja az iparügyi miniszter számára.”

³² Értsd: A készletek bejelentésére és zárolására vonatkozó rendelet. Lásd e jegyzőkönyv következő, [5] napirendi pontját.

³³ A tervezet „az iparjogosítványt meg lehet vonni” kifejezést tartalmazza.

[9] 76. 1945. december 22.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta azzal, hogy a 2. §-ban megállapított 5 évig terjedhető fegyház büntetés mérve 15 évig terjedhető fegyház.³⁴

[5] 3.

[Bán] *Iparügyi miniszter*: bejelenti, hogy a végrehajtási utasítást tartalmazó rendelkezések közül két rendelettervezete készen van és pedig: „egyres áru- és anyagkészletek bejelentése és zár alá vétele”, továbbá: „a polgári lakosság ellátására szükséges textilárúk előállításának szabályozása” tárgyában. A rendeleteket szétosztotta. Azok részletesen felsorolják az igénybeveendő anyagokat, és kéri a minisztertanács hozzájárulását ezen iparügyi rendeletek kiadásához.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul veszi és az előterjesztett rendeletek kiadásához hozzájárul.³⁵

[6] 4.

[Bán] *Iparügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát a kollektív szerződések hatályának átmeneti meghosszabbítása tárgyában.³⁶

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.

[7] 5.

[Gordon] *Pénzügyminiszter*: bejelenti, hogy a tárgysorozatra fel nem vett sürgős előterjesztése van. Szükségesnek mutatkozik a Magyar Nemzeti Bank által kibocsátott kék számozású 100 000 pengő címletű bankjegyekre a 12 000/1945. ME számú rendelet rendelkezéseinek módosítása. Ezzel kapcsolatban

---

³⁴ Lásd a 12 400/1945. ME számú rendeletet, MK 1945. XII. 23., 208. sz. (A rendelet tehát már az ülést követő napon megjelent a Magyar Közlönyben.) A kiadott rendelet szövegében mind Rákosi Mátyás, mind Gerő Ernő javaslata tükröződik. A büntetési tétel általában öt évig terjedhet, azonban „ha a cselekmény az ipari termelés vagy az ország ellátásának érdekeit súlyosan sérti vagy veszélyezteti, a büntetés 15 évig terjedhető fegyház.” A 2. § (7) bekezdése pedig kimondja, hogy „Azon ítéletben, mellyel valamely iparost (kereskedőt) [...] jelen § (1) bekezdésében meghatározott büntetésben mondja ki bűnösnek, mellékbüntetésként az iparjogositvány megvonása, és az üzlethelyiség vagy üzem helyiségének igénybevétele is elrendelendő.”

A rendeletben meghatározott bűncselekményeket az 1946. január 31-i ülés (83. sz. jegyzőkönyv, 79. napirendi pont) határozata alapján az uzsorabíróóság hatáskörébe utalták.

³⁵ Mindkét rendelettervezet megtalálható a jegyzőkönyv mellett. Lásd a 100 500/1945. IpM sz. és a 99 400/1945. IpM sz. rendeletet, MK 1945. XII. 23., 208. sz.

³⁶ A jegyzőkönyv mellett megtalálható a 99 783/1/2/1945. IpM iktatószámú (indoklás nélküli) rendelettervezet. Az ügy előzménye, hogy a 6460/1945. ME számú rendelet (MK 1945. augusztus. 15., 103. sz.) minden munkaadóra és minden munkavállalóra kiterjesztette az iparági kollektív szerződések hatályát. A rendelkezést azért kellett kiadni, mert az 1945 folyamán kötött kollektív szerződések hatálya az év végével lejárt volna. Lásd a 12 240/1945. ME sz. rendeletet, MK 1945. december. 23., 208. sz. Az új kollektív szerződések megkötésére lásd a 80. sz. jegyzőkönyv 1. napirendi pontját.

előterjeszti javaslatát a „Magyar Nemzeti Bank által kibocsátott bankjegyek egyes címleteinek bélyegjeggyel való megjelöléséről” szóló 12 000/1945. ME. számú rendelet kiegészítése tárgyában.³⁷

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.

[8] 6.

[Gordon] Pénzügyminiszter: előterjeszti az illetékekre vonatkozó jogszabályok módosítása és kiegészítése, valamint az illetékek újabb megállapítása tárgyában javaslatát.³⁸

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.

[9] 7.

[Báránys] Közellátásügyi miniszter: előterjeszti 32 000/1945. KM számú javaslatát „az 1945. évi december hó 15. napján érvényesített árak bejelentése” tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.³⁹

---

³⁷ Az úgynevezett „bankjegydézmáról” szóló 12 000/1945. ME sz. rendeletet (MK 1945. december 19., 204. sz.) a minisztertanács az előző, december 18-i ülésén fogadta el (75. sz. jegyzőkönyv 1. napirendi pont).

A jegyzőkönyv mellett a rendelet tervezete megtalálható, de indoklás nem. Az ennek alapján kiadott 12 280/1945. ME sz. rendelet (MK 1945. december 25., 209. sz.) arról intézkedett, hogy a december elején kiadott kék színű és vörös számozású 100 000 pengősöket bélyegjeggyel el kell látni (azaz a „bankjegydézsma” rájuk vonatkozik), az ugyanazon klisékről nyomott, de zöldesbarna színű és kék számozású, 1945. december 27-étől forgalomba kerülő 100 000 pengősöket viszont nem kell bélyegjeggyel ellátni.

³⁸ A pénzügyminiszter 190 676/1945. XI. a. számú előterjesztése többek között az alábbi indoklást tartalmazta: „Az adópengőről szóló 11 600/1945. ME számú kormányrendelet végrehajtásával kapcsolatban szükségessé vált az illetékek tekintetében irányadó értékhatároknak adópengőben, mint számolási egységben való új megállapítása, továbbá az állandó összegű illetékeknek eddig időnkint kiadott kormányrendeletekkel emelni szokott tételei helyébe az állandó értékűnek tervezett adópengő-egységekben kifejezett új tételek megállapítása. E mellett nem kevésbé fontos az adópengőre történő át-, majd visszaszámításokkal, és egyidejűleg pengőben és adópengőben történő – kétszeres – elszámolásokkal amúgy is körülményessé és nehézkessé váló kiszabási és kezelési rendnek, egyszóval az illetékekre vonatkozó egyes jogszabályoknak lényeges egyszerűsítése, hogy ezáltal az adópengőre való áttérés adminisztratív nehézségei a lehetőségig ellensúlyozhatókká váljanak.”

Lásd a 12 250/1945. ME sz. rendeletet, MK 1945. december 29., 211. sz.

³⁹ A jegyzőkönyv mellett előterjesztés nem található. Miután a közellátásügyi miniszter árszabályozó hatásköréről szóló 9690/1945. ME sz. rendelet alapján a közellátásügyi miniszternek joga volt a rendeletet kiadni, nem világos, hogy miért terjesztette azt a minisztertanács elé, és utána jelentette meg a saját rendeleteként. Lásd a 32 000/1945. KM sz. rendeletet, MK 1945. december 23., 208. sz.

[10] 8.

[Tildy] *Miniszterelnök*: a Gazdasági Főtanácsról szóló rendeletet egy korábbi minisztertanács november 21-én már elfogadta,⁴⁰ azonban akkor még nem volt meg a kormánynak a közjogi felhatalmazása, és ezt csak az 1945. évi XI. tc. 15. §-a szabályozta. A javaslat és az eredeti minisztertanácsi határozat alapján a Nemzetgyűlés elé kellene terjeszteni, ellenben éppen a kormány időközben szerzett felhatalmazása alapján, amennyiben ismételten magáévá teszi, az előterjesztést most már a Nemzetgyűlés hozzájárulása nélkül ki lehet bocsájtani. Kéri a minisztertanácsot, hogy újból erősítse meg és tartsa fenn korábbi határozatát.⁴¹

[Bárányos] *Közellátásügyi miniszter*: a javaslattal szemben aggályai vannak. Kifogásolja a „fenyegető gazdasági” kitétel,⁴² továbbá azt, hogy a Gazdasági Főtanács olyan határozatai is végrehajtsanak a társmiszterek által, amelyek meghozatalánál azok részt nem vettek.

[Antall] *Újjáépítésügyi [sic!] miniszter*: a maga részéről is jogilag érvénytelennek tartja a Gazdasági Főtanács kormányerejű rendelkezéseit, és ha a büntetőszankciókat alkalmazni kell, a bíróságok, amelyek a rendelet érvényességét is vizsgálatuk körébe vonják, nem fogják alkalmazni a szankciókat. Az az álláspontja, hogy a Gazdasági Főtanács olyan rendeleteit, amelyek kibocsájtása a kormány hatáskörébe tartoznék a minisztertanács mindenkor tárgyalja le.

[Ries] *Igazságügyminiszter*: a maga részéről is csatlakozik ehhez az állásponthoz, mert a Gazdasági Főtanács nem rendelkezhetik oly jogkörrel, mint a minisztertanács, és az 1848. évi III. tc. értelmében felelős miniszter megtagadhatja a végrehajtást. Áthidalható az egész kérdés, ha olyan tárgykörben, ahol szakminiszternek is rendelkezési joga van a Gazdasági Főtanács valamelyik tagja bocsájt ki rendeletet, ahol pedig a minisztertanács határozata szükséges, ott esetleg körözés útján döntsön a minisztertanács. Ezzel a módosításokkal [sic!] javasolja a 2. §-t elfogadásra.

---

⁴⁰ A Gazdasági Főtanácsra vonatkozó rendelettervezetet a minisztertanács valójában nem a november 21-i, hanem a november 27-i ülésén tárgyalta. Lásd a 71. sz. jegyzőkönyv 3. napirendi pontját. A hozzászólásokból arra következtethetünk, hogy az akkor tárgyalt javaslatot változatlan formában vitték ismét a minisztertanács elé.

⁴¹ A december 16-án kihirdetett 1945. évi XI. tc. 15. §-a a következőket tartalmazza: „Aminisztérium az állam gazdasági, pénzügyi és közigazgatási rendjének biztosítása érdekében rendelettel megteheti a rendkívüli helyzetben szükséges bármely magánjogi, büntetőjogi, közigazgatási és a törvényhozás hatáskörébe tartozó egyéb rendelkezést, és evégből a fennálló törvényektől eltérő rendelkezéseket állapíthat meg, kivéve a Nemzetgyűlés által alkotott törvényeket. E felhatalmazás alapján az állam főhatalmi szervezetét vagy annak működését érintő rendelkezéseket kibocsájtani nem lehet. A kiadott rendeletek a Nemzetgyűlésnek – annak legközelebbi ülésén – utólagos jóváhagyás céljából bemutatandók.” Ez nehezen értelmezhető úgy, ahogyan azt a miniszterelnök interpretálta. A Gazdasági Főtanács tervezet szerinti hatásköre ugyanis az állam főhatalmi szervezetét érintette volna. Erre utalt az igazságügyminiszter, ezért voltak aggályai más minisztereknek is. Tulajdonképpen e körül folyt a vita már az említett november 27-i ülésen is.

⁴² A közzétett rendelet a kifogásolt kifejezést nem tartalmazza.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta azzal, hogy a kormány hatáskörébe eső javaslatokat a Gazdasági Főtanács a minisztertanács elé terjeszti, rendkívül sürgős esetben az előterjesztések körözés útján is elfogadhatók.⁴³

[11] 9.

[Gyöngyösi] *Külgügyminiszter*: előterjeszti javaslatát Vitál Zoltán osztálytanácsos részére diplomata útlevel kiadása tárgyában. Vitál Zoltán a közlekedésügyi miniszter megbízásából, a nyugati államokkal való posta- és távíró-egyezmény megkötése céljából utazik Ausztriába, Svájcba és Franciaországba.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

Minisztertanács este 1/27 órakor ért véget.

K. m. f.

Bojta Ernő Béla

Tildy Zoltán

Géppel írt tisztázatot a miniszterelnök és a jegyzőkönyvvezető sajátkezű aláírásával. A miniszterek az első oldalon a „jelen voltak” felsorolásánál látták el kézjegyükkel a jegyzőkönyvet.

A jegyzőkönyv mellett megtalálható a [2]–[8] számú napirendi ponthoz tartozó előterjesztés.

---

⁴³ A következő két hétben többek között azzal igyekeztek áthidalni a felmerült alkotmányjogi aggályokat, hogy a Gazdasági Főtanács létesítésére és feladatkörének meghatározására vonatkozó rendelet mellett, (amely a jogszabályalkotással kapcsolatos kérdéseket csak nagy általánosságban érintette), kidolgoztak egy külön minisztertanácsi rendeletet, amely a Főtanács rendeletkibocsátási jogát szabályozta. Az előbbi jogszabálytervezet első változata december 24-i, a másik rendelettervezet első változata december 27-i keltezéssel készült el. 1946. január 3-áig, a következő minisztertanácsi előterjesztés elkészítéséig mindkét tervezetet többször átdolgozták. (XIX–A–10. A GF első rendeleteit, valamint a létrejöttével kapcsolatos ügyiratokat, tervezeteket tartalmazó kötet. – 86. doboz.) E javaslatok tárgyalására az 1946. január 5-ei ülésen került sor. Lásd a 78. sz. jegyzőkönyv 1. napirendi pontját.

[9] 76. 1945. december 22.

[9] 76/a sz. melléklet (a [9] 76/[2] napirendi ponthoz)

[A magyar kormány adatszolgáltatása a SZEB részére
a kitelepítendő németek számáról]

A Magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottságnak
(Ljovuskin⁴⁴ vezérőrnagy úr kezébe)

Budapest

A folyó évi október hó 13-án 1085. szám alatt kelt, a Magyarországból kiutasítandó svábokra vonatkozó megkeresésére, és az arra 9633/1945. ME III. szám alatt a folyó évi október hó 19-én adott válaszomra⁴⁵ való hivatkozással csatoltan van szerencsém eljuttatni azt a kimutatást, amelyet a magyar belügyminiszter úr, mint a magyarországi svábok kitelepítésének tervezett végrehajtásával megbízott hatóság bocsátott rendelkezésemre.

Ezúttal is hangsúlyozom, hogy a kitelepíthető magyarországi németek átlagos számaként megadott szám csupán becslésszerű, tájékoztató adatnak tekinthető.

Amint a Magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottságnak 6382/A.-1945. ME I. szám alatt a folyó évi augusztus hó 14-én előterjesztett munkatervben is rámutattam arra, figyelembe kell venni azt is, hogy a magyarországi németek közül számosan bizonyosságát adták a magyarsághoz való tartozásuknak, részt vettek baloldali mozgalmakban, továbbá, hogy a háború folyamán nagyobb számú német lakosság elmenekült.

Van szerencsém továbbá közölni, hogy külön feldolgozási munka van még folyamatban, amely a kitelepítendő némettség vagyoni és társadalmi helyzetéről a legpontosabb képet fogja megadni. Ez a munka előreláthatólag még 6–8 hetet vesz igénybe. Ennek adatait is, beérkezése után, rendelkezésre fogom bocsátani.

2207/1945. [BM sz.]

Adatok a német nemzetiségűekről

Német nemzetiségűek összesen	(1941)	303 419
ebből férfi	(1941)	147 572
ebből nő	(1941)	155 847
12 éven aluli	(1941)	60 562
60 éven felüli	(1941)	60 562
német nemzetiségű a német anyanyelvűek közül	(1941)	63,6%

⁴⁴ Ljovuskin, helyesen *Levuskín, Iván Ivanovics* vezérőrnagy, a magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság törzsvezetője volt.

⁴⁵ Mindkét dokumentum megtalálható a MOLXIX-A-1-n „Z” 970/1945. sz. aktában. A miniszterelnök október 19-i válasza csupán azt tartalmazta, hogy a kért adatokat rövidesen rendelkezésre bocsátja.

földbirtoka van, 20 kat. holdon felül	(1941)	4 220
földbirtoka van, 5–20 kat. hold	(1941)	16 117
földbirtoka van, 5 kat. holdon alul	(1941)	39 067
Munkás (segédszemélyzet összesen)	(1941)	61 333
hivatalnok (tisztviselő összesen)	(1941)	4 781
értelmiségi (közszolgálati ágak és szabadfog-		
lalkozások körébe tartozó értelmiségi kereső egyének)		2 776
kereskedő (kereskedelem; önálló kereskedők)	(1941)	2 257
gyáros	–	nincs

Megjegyzés: Az összes adatok, az 1941. évek kivételével az 1930. évi népszámlálás idevágó közlésein alapuló becslések. Kiindulási pont a megfelelő 1930. évi német anyanyelvűekre vonatkozó szám, ez van helyesbítve azzal a kulcsszámmal, mely az 1941-ben a német nemzetiségűek részesedését jelezte, a német anyanyelvűek számából. Így a számítás azon a feltevésen nyugszik, hogy a német nemzetiségűek 100%-ban a német anyanyelvűek sorsaiból kerültek ki, valamint, hogy az egyes társadalmi csoportok a német nemzetiségűek között ugyanolyan arányban vannak képviselve, mint a német anyanyelvűek között.

A számítás nem lehet figyelemmel az 1930. és 1941. évek közötti esetleges strukturális változásokra, melyek a németek társadalmi tagozódásában, így különösen a földbirtok megoszlásban bekövetkezett eltolódásokat eredményezhették. Hasonlóképpen számításon kívül maradtak azok az összefüggések, melyek az életkor, valamint vagyoni, társadalmi helyzet és a nemzeti hovatartozás bevallása tekintetében fennállottak.

Egyébként az átiratban jelzett társadalmi csoportok ilyen megjelölése közhasználatban szokásos ugyan, de a számszerű meghatározáshoz pontosabb körülírás kellene. Igyekeztünk ezt a statisztikailag legjobban megközelíthető kategóriák (kategória csoportok) alkalmazásával pótolni. Ebből következik pl., hogy a „hivatalnok” és az „értelmiségi” csoportok megfelelő adatai nem adhatók össze, mert tisztviselők mindkét csoportban szerepelnek. Hasonlóképpen a különböző társadalmi csoportok tagjai között is szerepelhetnek földtulajdonosok, s így az összeállítás több adatában is bennfoglaltatik.

Fentiek alapján természetes, hogy az adatok, kivéve az 1941. éveket, hangsúlyozottan csak durva becslésszerű, tájékoztató adatok. A kitelepítendő némettség (német nemzetiségűek) vagyoni, társadalmi helyzetéről az 1941. évi állapotnak megfelelő képet csak a most folyamatban lévő külön feldolgozás eredményeinek birtokában adhat a hivatal.⁴⁶

⁴⁶ A Népgondozó Hivatal által a némettség vagyoni és társadalmi helyzetéről készített feldolgozást nem sikerült felkutatni.

[9] 76. 1945. december 22.

Budapest, 1945. évi október hó 29-én.

Olvashatatlan aláírás s. k.
min. fogalmazó, elnöki előadó

MOL–XIX–A–1–n „Z” 970/1945. alapszám (10 545/1945. ikt. sz.)

A Miniszterelnökség előadói ívén készült, géppel írt fogalmazvány. Az előadói ív első oldalán kézzel, tintával írva a következő feljegyzés olvasható: „A I. kiadvány és az ahhoz csatolandó „Adatok” c. melléklet oroszra fordítandó. K. XI. 23. TZ.” Az ugyancsak az előadói ív első oldalán található feljegyzés szerint a levelet november 24-én elküldték a SZEB részére.

A levél melléklete géppel írt egykorú másolat a Belügyminisztérium által készített adatösszeállításról.

[9] 76/b sz. melléklet (a [9] 76/[2] napirendi ponthoz)

MAGYAR KÜLÜGYMINISZTERIUM

ad 130/res. Be. –1945.

Budapest, 1945. november 29.

Tárgy: Jegyzék az amerikai, angol és szovjet kormányhoz a magyarországi németek kitelepítése tárgyában.

Melléklet: 1 db

Magyar Miniszterelnök Úrnak
(Pásint Ödön miniszteri osztályfőnök úr kezeihez)

Szíves tájékoztatásul és esetleges észrevételek szíves sürgős közlése végett van szerencsém csatoltan megküldeni a magyarországi németek kitelepítése tárgyában készült jegyzék szövegét, melyet a közeli napokban szándékozom a Szovjetunió, az Amerikai Egyesült Államok és az Egyesült Királyság budapesti követeinek átnyújtani.

A miniszter rendeletére:

Kertész István
rendk. követ és megh. miniszter

Követ Úr!

A sajtóban napvilágot látott hírek arra mutatnak, hogy a közép–európai kérdések rendezésére hivatott illetékes tényezők tévesen vannak tájékozva a magyarországi németek számáról, és ezzel kapcsolatban főleg arról, hogy hány németet lehet Magyarországról kitelepíteni a győztes főhatalmak által elfogadott elvek szerint. Ezért a magyar kormány kötelességének tartja e tárgyban az angol, [a] szovjet kormánynak (az Amerikai Egyesült Államok kormánynak) tudomására hozni az alábbi adatokat.

Az 1941. évben megtartott népszámlálás alkalmával a jelenlegi Magyaror-

szág területén a német anyanyelvűek száma 477 057, a német nemzetiségűek száma pedig 303 419 volt.

E két számadat közötti jelentős különbség onnan származik, hogy a német anyanyelvűek között számos zsidó és más nem német származású elemek is voltak, ezen kívül a német származású és német anyanyelvű elemek közül is sokan vallották magukat magyar nemzetiségűeknek. 1941-ben, a német győzelmek tetőpontján, s a Magyarországon is egyre fokozódó német nyomás és terror idején, ez a magatartás szakítást jelentett a németiséggel és hitvallást a magyarság mellett. A német származású és anyanyelvű elemek között valóban tekintélyes számban vannak a magyarsággal a legnagyobb német nyomás idején is sorsközösséget vállalt egyének, akik részt vettek a demokratikus pártok ellenállási mozgalmaiban is. A németek ellen folyó különleges igazolási eljárás során tényleg az bizonyosodott be, hogy eljárni tulajdonképpen túlnyomólag csak azok ellen lehet, akik magukat német nemzetiségűnek vallották.

A német lakosságnak nemzethűség szempontjából való kivizsgálása külön erre a célra alakított járási bizottságok útján történik a 3820/1945. ME. számú rendelet alapján.⁴⁷

E járási bizottságok a helyi körülmények figyelembevételével a vizsgálat alá vont személy egész magatartásának, egyéni helyzetének és az összes rendelkezésre álló adatoknak tüzetes és lelkiismeretes mérlegelése alapján az alábbi megállapításokat tehetik:

1/ megállapítják, hogy a vizsgálat alá vont személy hitlerista szervezetben vezető szerepet vitt, vagy SS fegyveres alakulatba önként belépett (4. § 1. p.),

2/ megállapítják, hogy a vizsgálat alá vont személy hitlerista szervezet egyszerű tagja volt (4. § 2. p.),

3/ megállapítják, hogy a vizsgálat alá vont személy bár hitlerista szervezet tagja nem volt, azok célkitűzéseit támogatta (4. § 3. p.),

4/ megállapítják, hogy a vizsgálat alá vont személy hitlerista szervezet vezetője, tagja, vagy támogatója nem volt (4. § 4. p.).

Ezen felül a rendelet 6. §-ának alapján megállapíthatják, hogy egyes német nemzetiségű személyek a hitlerista terror ellenére is nemzethűségüknek és demokratikus érzelmüknek bizonyosságát adták.

A 303 000 német nemzetiségűből városi lakosság 30 000, tehát a járási bizottságok eljárása tulajdonképpen a 273 000-et kitevő falusi lakosság ellen folyik. Az eddig 96 községben lefolytatott igazolási eljárás során a német nemzetiségű falusi lakosság 10%-a bizonyult Volksbund vezetőnek vagy SS katonának, 28%-a volt Volksbund-tag vagy Hitler Jugend, 32%-a Volksbund támogató, és 30%-a pedig egyáltalában semmi kapcsolatban sem volt a Volksbunddal. Az eddig tapasztaltak alapján a 3820/1945. ME számú rendelet értelmében, a sváb nemzetiségűek 38%-a, azaz 103 000 személy fog vagyonek kobzást szenvedni. Ebbe a csoportba tartoznak tudvalevőleg a hitlerista

⁴⁷ MK 1945. július 1., 65. sz.

[9] 76. 1945. december 22.

szervezetek tagjai és vezetői. Ha még ehhez a számhoz a Volksbund-támogató németeket is hozzávesszük (32%) akkor is a kitelepítésre kerülő németek száma a 200 000-et alig haladhatja meg. Tekintettel arra, hogy a leginkább kompromittált németek és különösen a német férfilakosság jelentős része a megvert német hadsereggel együtt elhagyta az ország területét, valószínűnek látszik, hogy a kitelepítendő német lakosság száma tekintetében a magyar kormány 1945. évi május hó 26-i, a Szovjetunió kormányához intézett jegyzékében⁴⁸ megadott 200–250 000 fő látszik reálisnak.

Ez alkalommal is a demokratikus Magyarország kormánya kijelenti, hogy meggyőződésével ellenkeznek magyar állampolgároknak tisztán etnikai, származási ok miatti kitelepítése. Úgy ezt, mint a kollektív büntetésnek mindenféle fajtát helyteleníti. Ezért kívánatosnak tartja, hogy kitelepítés alá csak azok a németek kerüljenek, akik kifejezett magatartásukkal Magyarország ügyét elárulták, és a hitlerizmus szolgálatában állottak. Ezek kitelepítését azonban a magyar kormány feltétlenül szükségesnek tartja, és kéri, mert ez egyik biztosítéka volna annak, hogy többé a német szellem és német elnyomás ne lehessen úrrá az országon.

MOL XIX-A-1-n „Z” 970/1945. alapszám. Géppel írt, dátum és aláírás nélküli fogalmazvány. A levéltervezetet és a Külügyminisztérium 130/res. Be/1945. ikt. számú kísérőlevelét 1945. november 30-án iktatták.

[9] 76/c sz. melléklet (a [9] 76/[2] napirendi ponthoz)

[Választervezet a fenti átiratra, a miniszterelnök részére]

Külügyminiszter Úrnak

Budapest

A fenti számra és tárgyra hivatkozással⁴⁹ van szerencsém közölni Miniszter Úrral, hogy a magyarországi németek kitelepítése tárgyában készült jegyzék szövegét helyesnek tartom, és ahhoz észrevételt nem teszek.

Miniszter Úr tájékoztatására közlöm, hogy a magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság hivatali elődömhöz a f. évi október hó 13-án 1085 szám alatt intézett jegyzékében a Magyarországból kitelepítendő svábokra vonatkozó statisztikai adatok közlését kérte. A belügyminiszter úr, mint a magyar-

⁴⁸ A magyar kormánynak a Szövetséges Ellenőrző Bizottsághoz intézett, 1945. május 26-án kelt szóbeli jegyzéke megtalálható a Külügyminisztérium Békeelőkészítő osztályának iratanyagában (MOL XIX-J-1-a-II-28.)

⁴⁹ Az utalás a külügyminiszter fentebb, 76/b sz. alatt közölte 130/res. Be.-1945. számú, a németek kitelepítése ügyében a szövetséges hatalmak kormányaihoz intézendő levéltervezetre vonatkozik.

országi svábok kitelepítésének tervezett végrehajtásával megbízott hatóság által rendelkezésemre bocsátott statisztikai kimutatást a magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottságnak a f. évi november hó 23-án megküldöttem.

Csatoltan másolatban eljuttatom Miniszter Úr szíves tájékoztatása céljából úgy a Szövetséges Ellenőrző Bizottság fent említett 1085 számú jegyzékét, valamint a 10 545/1945. ME szám alatt arra adott válaszmot és az ahhoz csatolt statisztikai kimutatást.

Miniszter Úr által tervezett jegyzékben a kitelepíthető svábok számára nézve megadott kb. 200 000 főnyi számot nem gyöngíti a belügyminiszter úr által megadott 300 419 főnyi szám, amely a magyarországi német nemzeti-ségű egyéneknek a száma. A SZEZB-hez f. évi november hó 23-án megküldött átiratom ugyanis hangsúlyozta, hogy a kitelepíthető magyarországi németek átlagos számaként megadott ez a szám csupán becslésszerű, tájékoztató adatnak tekinthető. Hivatkozás történt arra, hogy figyelembe kell venni azt is, hogy a magyarországi németek közül számosan bizonyosságát adták a magyarsághoz való tartozásnak, részt vettek baloldali mozgalmakban, továbbá, hogy a háború folyamán nagyobb számú német lakosság elmenekült.

Kilátásba helyeztem végül a magyarországi SZEZB-hez intézett átiratomban azt, hogy a folyamatban lévő külön feldolgozást, amely a kitelepítendő némettség vagyoni és társadalmi helyzetére vonatkozó részletes adatokat fogja tartalmazni annak idején, amint azt a belügyminiszter úr rendelkezésemre bocsátja, el fogom juttatni. Megjegyzem azonban, hogy az adatokat a belügyminiszter úr még nem bocsátotta rendelkezésemre.

Budapest, 1945. november hó.

MOL XIX-A-1-n. „Z” 970/1945. alapszám. A Miniszterelnökség előadói ívén, illetve betétlapján géppel írt fogalmazvány, amelyet az előadó és Pásint Ödön osztályfőnök november 30-án szignált, a miniszterelnök pedig december 10-én kiadmányozott.

[9] 76/d sz. melléklet (a [9] 76/2. napirendi ponthoz)

[A SZEZB átirata a magyar kormányhoz a németek kitelepítésével kapcsolatos döntésről]

Magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság
1534. sz.

1945. november 30.

Miniszterelnök Úr!

Van szerencsém mellékelten megküldeni Önnek a Németországi Szövetséges Tanács 1945. november 20-i határozatát az Ausztriából, Csehszlovákiából, Magyarországról és Lengyelországból Németországba áttelepítendő német lakosság ügyében.

Kérem, Miniszterelnök Úr, legyen oly szíves és a legrövidebb időn belül küldje meg nekem a Magyar Kormány konkrét tervét a magyarországi németek (svábok) kitelepítésére vonatkozóan Németország amerikai megszállás alatt lévő zónájába, és ugyanakkor a végrehajtás idejét is jelölje meg, a Szövetséges Tanács határozatával egyetértésben.

Fogadja Miniszterelnök Úr, mély tiszteletem kifejezését.

K. Vorosilov s. k.

T e r v e z e t

az Ausztriából, Csehszlovákiából, Magyarországról és Lengyelországból Németországba áttelepítendő lakosság ügyében. Elhatározottat a németországi Szövetséges [Ellenőrző] Tanács 1945. november 20-i ülésén.

1. A Lengyelországból kitelepített egész német lakosság (3,5 millió fő) Németországnak szovjet és angol megszállás alatt álló zónáiban talál befogadást.

2. A Csehszlovákiából, Ausztriából és Magyarországról kitelepítendő egész német lakosság (3 150 000 fő) Németországnak amerikai, francia és szovjet megszállás alatt lévő zónába telepítetik át.

3. Előzetes tájékoztató beosztás e lakoságnak az egyes zónák között történő megoszlása tekintetében:

a) a szovjet zónába Lengyelországból 2 millió német, Csehszlovákiából 750 000,

b) az angol zónába: Lengyelországból 1,5 millió fő,

c) az amerikai zónába: Csehszlovákiából 1 750 000 fő, Magyarországról 0,5 millió,

d) a francia zónába: Ausztriából 150 000 fő.

A francia zónában e népesség befogadása nem kezdődik meg 1946. április 15-e előtt. Addig is, a német menekültek 1:1 arányban történő kicserélésének befejeztéig, a francia zóna befogadja azt a 250 000 német menekültet az amerikai zónából, akik azelőtt a francia zónában éltek.

4. Ezen elvi tervzet elfogadása után lehetségesnek látszik, hogy haladéktalanul megkezdődjék a német kitelepítettek befogadása a fenti államokból, mégpedig a következő beosztás szerint: 1945. decemberében 10 százalék, 1946. január havában 5 százalék, februárban 5 százalék, márciusban 15 százalék, áprilisban 15 százalék, májusban 20 százalék, júniusban 20 százalék, 1946 júliusában pedig 10 százalék. (A százalékok az egész kitelepítendő német lakosság számából összesen értendők.)

Az időjárás vagy a szállítási lehetőségek változásokat okozhatnak ebben a tervben, ugyancsak változás állhat be, ha pontosabb adatokat kapunk a kitelepítendő lakosság számáról.

A brit zónában a német kitelepítettek befogadása akkor kezdődik meg, amikor ezt a jelenleg folyamatban lévő menekült-csere befejezése megenge-

di. A befogadás kezdetének pontos dátumát a szovjet és brit repatriációs osztályok főnöke fogja megállapítani.

5. Ennek a tervezetnek a végrehajtása semmiképpen sem zavarhatja meg a már előzőleg létrejött megállapodás végrehajtását a német menekültek 1:1 arányban történő kicserélését illetően.

6. Amint ez a terv megerősítést nyert, értesíteni kell róla a lengyel és a csehszlovák kormányt, valamint a magyarországi és ausztriai szövetséges ellenőrző bizottságokat.

MOL XIX-A-1-j-1946-XXIII/e-276. ikt. sz. A levél és a mellékletként megküldött „Tervezet” egykorú magyar fordítás géppel írt másolata.

[9] 76/e sz. melléklet (a [9] 76/[2]. napirendi ponthoz)

[A minisztertanács december 22-i ülésén tárgyalt
rendelettervezet szövege]

A minisztérium ...../1945. ME számú rendelete a magyarországi német lakosságnak Németországba kitelepítéséről

A minisztérium a Szövetséges Ellenőrző Tanács 1945. évi november hó 20-án kelt határozata végrehajtásának tárgyában – az 1945. évi XI. tc. 15. §-ában kapott felhatalmazás alapján – a következőket rendeli.

1. §

Németországba kitelepülni köteles az a magyar állampolgár, aki a legutolsó népszámlálási összeírás alkalmával német nemzetiségűnek vagy anyanyelvűnek vallotta magát, vagy aki magyarosított nevét német hangzásúra változtatta vissza; továbbá az, aki a Volksbundnak vagy valamely fegyveres német alakulatnak (SS) tagja volt.

2. §

Az 1. § rendelkezése nem vonatkozik a nem német nemzetiségű (anyanyelvű) személy vele együtt élő házastársára és kiskorú gyermekeire, valamint a velük – már a jelen rendelet hatálybalépését megelőzően is – közös háztartásban élő felmenőkre (szülők, nagyszülők), ha azok 65. életévüket 1945. évi december hó 15. napja előtt már betöltötték.

3. §

(1) Az 1. § rendelkezését nem kell alkalmazni arra, aki cselekvő támogatója volt valamely demokratikus pártnak. A mentesítés kérdésében a belügyminiszter által kiküldött bizottság – jogorvoslat kizárásával – végérvényesen

határoz. Ez a mentesség kiterjed a feleségre (özvegyre), a kiskorú gyermekekre (kiskorú árvákra), valamint a velük – már a jelen rendelet hatálybalépését megelőzően is – közös háztartásban élő felmenőkre (szülők, nagyszülők) is.

(2) Az ilyen címen mentesítettek számára – beleértve a mentesülő családtagok számát is – községenként (városonként) nem lehet nagyobb a község (város) kitelepülésre kötelezett lakosainak 10%-ánál.

4. §

(1) A kitelepülésre kötelezett személyek minden ingatlan és ingó vagyonát 1945. évi december hó 15. napjától kezdődően zár alá vettnek kell tekinteni, a tulajdonos (birtokos) abból semmit el nem idegeníthet, és azt meg sem terhelheti. A zár alá vett készletekből (élelmiszer, takarmány, tüzelő, stb.) a tulajdonos (birtokos) csak a rendes háztartási és gazdasági szükségletének megfelelő mennyiséget használhatja fel.

(2) A zár alá vett vagyont leltározni kell. A leltárok elkészítéséhez és a leltárba vett vagyontárgyak megőrzéséhez szükséges szakszemélyzetet az illetékes miniszterek bocsájtják rendelkezésre.

(3) Azt, hogy a kitelepülésre kötelezett milyen ingóságot vihet magával, a belügyminiszter állapítja meg.

(4) Az (1) bekezdésben foglalt tilalmak megszegése, valamint a zár alá vett vagyontárgyak megrongálása vagy megsemmisítése büntett, és büntetése tíz évig terjedő fegyház.

5. §

(1) A kitelepülésre kötelezett személyeket, (1. §) minden községben (városban) lakóházanként össze kell írni és a közös háztartásban élő családonként csoportosítva jegyzékbe kell foglalni.

(2) Külön összeírást és névjegyzéket kell készíteni azokról, akikre a kitelepülési kötelezettség a 2. §-ban foglaltak szerint nem vonatkozik, valamint azokról is, akiket a 3. § értelmében mentesség illet meg.

(3) Minden hatóság köteles a birtokában lévő és az összeírás céljára szükséges adatot a községi elöljáróság rendelkezésére bocsájtani.

6. §

(1) A kitelepülésre kötelezettek névjegyzékét a község (város) hirdetőtábláján ki kell függeszteni.

(2) A névjegyzékbe felvett személyek lakóhelyüket csak a községi rendőrhatalóság engedélyével hagyhatják el. Ilyen engedély csak kivételesen indokolt esetben adható.

(3) Azokra a községekre vonatkozóan, ahol arra a kitelepítés zavartalan lebonyolítása érdekében szükség van, a belügyminiszter különleges forgalmi korlátozásokat rendelhet el.

7. §

(1) A kitelepítés végrehajtásának irányítására és ellenőrzésére a belügyminiszter miniszteri biztosokat küldhet ki.

(2) A miniszteri biztosnak a kitelepítéssel kapcsolatosan kiadott rendelkezését minden közigazgatási hatóság és hivatal köteles haladéktalanul végrehajtani.

(3) A miniszteri biztos rendelkezik a végrehajtásnál szükséges karhatalommal.

8. §

(1) A jelen rendelet végrehajtásával kapcsolatosan szükséges részletes szabályokat – az érdekelt miniszterekkel egyetértésben – a belügyminiszter állapítja meg.

(2) A jelen rendelet kihirdetése napján lép hatályba és végrehajtásáról a belügyminiszter gondoskodik.

Budapest, 1945. december hó .....n.

Géppel írt tisztázat karbonpapírral készült másodlata.

A kiadott rendelet a belügyminiszter bevezető mondataiban jelzett változtatásokon túl a minisztertanács tagjai által tett észrevételek egy részét is tükrözte, és a tervezettől az alábbi lényegesebb eltéréseket tartalmazta: „Kitelepülés” helyett következetesen az „áttelepülés” kifejezést használta. A bevezető szöveg (preambulum) kiegészült a következő szavakkal: „és a magyarországi német lakosság Németországba való áttelepítéséről szóló”. A rendelet hatálya alóli mentesítésről szóló 2. és 3. §-t a kiadott rendeletben összevonták, ezáltal az nem nyolc, hanem csak hét §-ból áll. A mentesítésekről szóló, így kialakított 2. §-t a minisztertanács ülésén elhangzottaknak megfelelően részletesebben és szabatosabban fogalmazták meg, illetve törölték a mentesíthetők számát 10%-ban maximáló, többek által kifogásolt, előírást. A tervezetnek a kitelepítendő összeírására vonatkozó 5. §-a (a kiadott rendelet 4. §-a) kiegészült azzal az előírással, hogy külön jegyzékben össze kell írni a lakóhelyüktől távol levőket is. A 6. § (a kiadott rendelet 5. §-a) egy új bekezdéssel egészült ki, amely arról rendelkezett, hogy akik lakóhelyüket engedély nélkül elhagyják, vagy áttelepülési kötelezettségüknek nem tesznek eleget, azokat internálni kell.

[9] 76/f sz. melléklet (a [9] 76/[2] napirendi ponthoz)

[A SZEB átirata, melyben kifogásolja, hogy a rendelet első mondata a szövetséges hatalmak döntéseként tünteti fel a németek kitelepítését]

Magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság
223. sz.

1946. január 25.

Tildy Zoltán miniszterelnök úrnak,
B u d a p e s t

Miniszterelnök Úr!

A Magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság ülésén az Amerikai Egyesült Államok képviselője, Key vezérőrnagy úr, felvetette a kérdést a nemzeti kormány 12 330/1945. ME számú rendeletének (a magyarországi németek Németországba való kitelepítése tárgyában) helytelen megfogalmazásáról.⁵⁰

A rendelet bevezető része így szól:

„A Szövetséges Ellenőrző Tanács 1945. november 20-i döntésének teljesítésében [sic!], a magyarországi német lakosságnak Németországba való kitelepítése tárgyában, és az 1945. évi XI. törvény 15. § alapján, történt felhatalmazás értelmében a miniszterelnökség a következőket rendeli el:”⁵¹

Ebből a fogalmazásból az következik, hogy a svábok kitelepítése Magyarországról Németországba nem a magyar kormány kérése, hanem a németországi Szövetséges Ellenőrző Tanács döntésére történik. A valóságban, mint tudja, a magyar kormány 1945. július 5-én a 30 986/pol.–1945. számú szóbeli jegyzékben kéréssel fordult a Szövetséges Ellenőrző Bizottsághoz, és segítségét kérte a sváboknak Magyarországról történő kitelepítéséhez.⁵² A németországi Szövetséges Ellenőrző Tanács döntése csupán a magyar kormány kérelmének kielégítése.

Teljesen egyetérték Key vezérőrnagy úrral, és kérem Önt, Miniszterelnök Úr, változtassa meg a 12 330/1945. ME számú kormányrendelet fogalmazását a valóságos helyzetnek megfelelően. Egyidejűleg feltétlenül szükséges,

⁵⁰ A Szövetséges Ellenőrző Bizottság 1946. január 25-én, tehát a levél keltezésének napján tárgyalta a magyarországi „svábok” kitelepítésének megkezdéséről, illetve Key tábornoknak a miniszterelnöki rendelet megfogalmazásával kapcsolatos felvetéséről. (SZEB JKv., 139–140.)

⁵¹ A szöveg valószínűleg a többszörös fordítás következtében torzult el. A közzétett rendelet bevezető része valójában így szól: „A minisztérium a Szövetséges Ellenőrző Tanács 1945. évi november hó 20-án kelt és a magyarországi német lakosság Németországba való áttelepítéséről szóló határozat[a] végrehajtásának tárgyában az 1945: XI. tc. 15. §-ában kapott felhatalmazás alapján a következőket rendeli:”

⁵² A Külügyminisztérium 1945. július 5-én kelt 30 986/pol.–1945. számú – két bekezdésből álló – szóbeli jegyzéke a Magyar Kormány nevében és felhatalmazása alapján értesítette a Szövetséges Ellenőrző Bizottságot, hogy a magyarországi volksbundista, SS és egyéb népellenes németek internálását elrendelte. A jegyzék második bekezdésében hangsúlyozottan csak a fasiszta svábok kitelepítéséhez kérte a SZEB segítségét, és a kitelepítendőek számát 200 000-ben jelölte meg. A külügyminiszternek az ügyvel kapcsolatos tájékoztatója, valamint a szóbeli jegyzék másolata megtalálható többek között az Igazságügyminisztérium iratanyagában (MOL XIX–E–1–Y–125/1945. szám alatt).

⁵³ A Szövetséges Ellenőrző Bizottság fent említett ülésén arról is szó esett, hogy a Magyar Nemzet kiadását Vorosilov marsall, a SZEB elnöke átmenetileg felfüggesztette, „mert a lap az igazságnak nem megfelelő cikkeket közölt a svábok kitelepítéséről”. Míután a lap a Kisgazdapárthoz, és így a kormányhoz közelálló sajtóorgánium volt, a miniszterelnök közbenjárt az ügyben, és Vorosilov visszavonta rendelkezését. (SZEB JKv. 140.) A kifogásolt cikkek egyébként bírálták a kitelepítésre vonatkozó rendelkezést, és bemutatták a kitelepítés megkezdésekor tapasztalt szervezetlenséget, illetve a kitelepítendőek kiválasztásában megnyilvánuló elfogultságot és politikai tendenciát. Ezek után nem véletlen, hogy a SZEB elnöke éppen a Magyar Nemzetet jelölte meg „a svábok kitelepítése ügyének valóságos helyzetét” bemutató cikksorozat megjelenési helyéül. Ilyen cikksorozat azonban a Magyar Nemzetben nem jelent meg.

[9] 76. 1945. december 22.

hogy a „Magyar Nemzet”-ben a magyar közvélemény tájékoztatására cikksozortatot közöljön, amelyben közli a svábok kitelepítése ügyének valóságos helyzetét.⁵³

Kiváló tisztelettel

K. E. Vorosilov s. k.

XIX-A-1-n-”Z” 118/1946. ikt. sz. (3. doboz). Korabeli fordítás géppel írt másolata.

[9] 76/g sz. melléklet (a [9] 76/[2] napirendi ponthoz)

Magyar Miniszterelnökség
Z. 324/1946. szám

Tárgy: A német nemzetiségi kérdésben
tett intézkedésekről összefoglaló jelen-
tés. (1946. febr. 22-ig)

N. b.:⁵⁴

Osztályunknak először múlt év februárjában volt alkalma felhívni az Ideiglenes Magyar Nemzeti Kormány figyelmét a német nemzetiséggel kapcsolatos szempontokra. Amikor ugyanis híret vettük, hogy Szatmárról a német anyanyelvűeket, sőt német nevűeket, egyéni elbírálás nélkül deportálják és internálják, feljegyzésekben és előszóban ismételten reámutattunk arra, hogy a kollektív megtorlás ilyen módszerét még a német nemzetiséggel szemben sem tarthatjuk helyesnek. Mindig hangsúlyoztuk, hogy a hadműveleti zónában az orosz katonai szervek által alkalmazott rendszabályokra befolyásunk nincs, de a magyar hatóságoknak átadott területeken történő akciókért a magyar kormányzat felelős.

Az ideiglenes nemzeti kormány Budapestre költözése után Balogh á[llam]-t[itkár] úr sürgős rövid tájékoztatást kért osztályunktól Vorosilov marsall úr számára a hazai német kisebbségről. Előadó a benti, 1945. június 6-án kelt „Feljegyzés”-t készítette, amelyhez néhány nap múlva csatolta a németek által lakott községek nemzetiségi megoszlásának statisztikai táblázatait. Ebben a feljegyzésünkben kidomborítottuk, hogy a németiség hazaáruló része megérdemli a kitelepítést, az államhű része azonban megbecsülést érdemel.⁵⁵

Múlt év nyarán a kommunista és a paraszt párt ankétokon és lapjaikban követelte a németek kitelepítését. Több rendelettervezet készült. Egyelőre a németek összetelepítésére és a magyar határon belüli áttelepítésére, továbbá egyes elemeknek vagyonuktól való megfosztására. Ennek a kampánynak volt eredménye a 3820/1945. ME számú rendelet, amely lényegében a német-

⁵⁴ Mai helyesírás szerint: NB. = nota bene! Megjegyzés, jegyezd meg! Itt talán leginkább: Figyelmeibe ajánlom!

⁵⁵ A hivatkozott feljegyzés, illetve a szövegben említett további dokumentumok másolatai az aktában megtalálhatók.

ség kitelepítésével kapcsolatban szükséges előkészítő rendelkezéseket tartalmazza.

Meg kell jegyeznünk, hogy az akkori belügyminiszter által benyújtott rendelettervezet előkészítéséhez osztályunknak beleszólása nem volt. A rendelettervezet szövegéről a napisajtóban értesültünk. Az aktához csatolt „ad 3820/1945. ME” jelzésű „Feljegyzés”-ben a következő alapelveket fektettük le:

1/ A kérdés rendezésének, különösen a németység egy része kitelepítésének előfeltétele, hogy az ügyet a magyar kormány a szövetséges nagyhatalmakkal tisztázza.

2/ Szigorúan kerülendő és visszautasítandó minden junctim, a hazai német kérdés rendezése és a határon túl élő magyarság sorsa között.

3/ A németység azon részének kitelepítése, amely a magyar államhoz hű maradt, igazságtalanság és veszedelmes precedens lenne.

A 3820/1945. ME számú rendelet [a] gyakorlatban teljesen alkalmazhatatlan minősítési kategóriáival meglehetősen zűrzavart teremtett, ezért arra törekedtünk, hogy legalább a rendelet végrehajtása során megfelelő gyakorlatot alakítsunk ki. Szóbelileg és átiratokban reámutattunk arra, hogy a hazai németység egy része élesen szemben állt a hazaáruló irányzattal, és az igazolások során ezt tekintetbe kell venni. A földművelésügyi minisztériumhoz intézett 8303/1945. ME [számú átiratban] felhívtuk – Reibel Mihály beadványa⁵⁶ alapján – a figyelmet az úgynevezett „Hűség Mozgalom” érdemeire. A 970/Z. 1945. ME számú ügyiratban és előirataiban a külügyminisztériumot, a Magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottságot, s a tárcákat tájékoztattuk a német kisebbségre vonatkozó adatokról, helyzetükről és mindig reámutattunk, hogy a kollektív felelősség elvének alkalmazása a német anyanyelvűekkel szemben igazságtalan és indokolatlan. Felvettük az érintkezést a Népgondozó Hivatallal és jelentéseket kértünk tőle, amelyek alapján tartott értekezleteken felhívtuk a Hivatal vezetőjének a figyelmét előttük eddig ismeretlen szempontokra.

A potsdami konferencián a szövetséges hatalmak hozzájárultak a magyar kormány kéréséhez, hogy németeket az országból kitelepítsen. Ezt a Szövetséges Ellenőrző Bizottság közelebbi elvek megjelölése nélkül közölte a magyar kormánnyal. Ennek alapján jött létre a 12 330/1945. ME számú rendelet, amely azáltal, hogy általában a német anyanyelvűek kitelepítését – nemzetiségre való tekintet nélkül rendeli el – továbbá, hogy a mentesítettek maximális arányát 10%-ban határozza meg, a kollektív felelősség alapjára helyezkedik.

A rendelet osztályunk megkérdezése nélkül jött létre. Megkíséreltük, hogy legalább a végrehajtási utasítás legyen észszerűbb; a kérdés tanulmányozá-

---

⁵⁶ Reibel Mihály eleki plébános beadványában egyrészt a Hűség Mozgalomban részt vett németek érdemeire hívta fel a figyelmet, másrészt kifogásolta a németek összeköltöztetésével kapcsolatos intézkedéseket: „csak azt lehessen internálni, akiről kétségen kívül megállapítható, [...] hogy volksbundista, mert ma elegendő, ha valakinek szép háza vagy gazdasága van, hogy a vagyonából kiforgassák”. (MOL XIX-A-1-j-1945-XXIII/e-8303.)

sára tárcaközi bizottságot hívtunk össze, – ez lefektette a végrehajtásnál szem előtt tartandó elveket, amelyekkel elvehetjük volna az élét a kollektív felelősségre vonásnak. (74/Z. 1946. ME) Közben azonban megjelent a 70 010/1946. BM számú rendelet, amely bizonyos mértékben még szigorította az alaprendelet intézkedéseit.

Le kell szögeznünk, hogy a hazai német kérdést rendező alapvető három rendelet mindegyike osztályunk mellőzésével készült, és végrehajtásukba sem volt módunk befolyást nyerni. Ezt a fonák helyzetet csak még kényesebbé tette az, hogy – különösen az utóbbi rendeletek tekintetében – a kormány tagjai között nem volt összhang. Az előbb említett tárcaközi bizottságot a Külügyminisztérium felkérésére hívtuk össze, mert a Külügyminisztériumot is nyugtalanították a 12 330/1945. ME [sz. rendelet] rendelkezései, és súlyt helyezett a végrehajtás során az enyhítésre. Ugyanis – mint utólag tudomásunkra jutott, – a Külügyminisztérium a Szövetséges Ellenőrző Bizottsággal történt átirat és jegyzékváltásai alkalmával ismételten leszögezte, hogy a magyar kormány nem gondol a német anyanyelvűek kollektív felelősségre vonására.

Időközben megállapítottuk azt, hogy a potsdami egyezmény vonatkozó szövege a magyar kormánynak szabadkezet adott a tekintetben, hogy kiket akar kitelepíteni, és a Szövetséges Ellenőrző Bizottság pedig átirat a magyar kormányhoz, óvást emelve az ellen, hogy a 12 330/1945. ME első bekezdése és az ügyel foglalkozó magyar sajtó úgy tünteti fel a németek kitelepítését, mintha azt a szövetséges nagyhatalmak rendelték volna el. Minderre egy sajtónyilatkozat kapcsán egy a Külügyminisztériumhoz 143/Z. 1946. ME szám alatt intézett átiratunkban mutattunk rá. Ezen kívül 98/Z. 1946. ME szám alatt a miniszterelnök úrnak jelentést tettünk osztályunk álláspontjáról és a németek kitelepítése körüli szerencsétlen jelenségekről.

85/Z. 1946. ME és 105/Z. 1946. ME számú ügyiratainkban a Volksbund törekvéseivel szemben érdemeket szerzett egyéneknek a kitelepítés alóli mentessége végett interveniáltunk.⁵⁷

A fentiekből megállapítható, hogy felfogásunk és BM álláspontja között a hazai német kérdés rendezésének kezdete óta lényeges különbség volt, azonban felfogásunk azonos a KÜM és a SZEB által képviselt állásponttal.

A hazai német kérdés rendezésére vonatkozó jogszabályokat mellékletben foglaltuk össze.

Tud[omásul] szolg[ál]. Adatjellegű.

a/a

Ks II/22.

[Olvashatatlan szignó]

⁵⁷ A felsorolt iktatószámokhoz tartozó iratok a Miniszterelnökség Nemzetiségi és kisebbségi osztálya iratanyagában, a MOL XIX-A-1-n jelű állagban megtalálhatók.

[Melléklet a fenti emlékeztetőhöz]

ad.: 324/1946. Z.

A demokratikus Magyarország német vonatkozású jogszabályai.

- 1/ A fegyverszüneti egyezményt becikkelyező 1945. évi V. tc. 15. pontja.
- 2/ Az 529/1945. ME számú rendelet a fasiszta politikai és katonai jellegű szervezetek feloszlásáról.
- 3/ Az 1945. évi VI. tc., a nagybirtokrendszer megszüntetése tárgyában kibocsátott kormányrendelet törvényerőre emelése. Illetve a 600/1945. ME számú rendelet II. fejezet 4. §-a, 5. §-a, 8. §-a és 48. §-a. Az I. számú végrehajtási rendelet (33 000/1945. FM) 19. §-a, 21. §-a.
- 4/ A honvédelmi gondozással kapcsolatos kérdések tárgyában kiadott 346/1945. ME számú rendelet 3. és 4. §§.
- 5/ Az 1945. évi VII. tc.-kel törvényerőre emelt népbírászkodási rendeletek közül az 1440/1945. ME számú rendelet 12. § 2. pontja és 13. §-a.
- 6/ Az újjáépítési közmunka-kötelezettség szabályozása tárgyában kiadott 4000/1945. ME számú rendelet 9. §-a (Hiv[atalos] lap: 1945. VI. 28-i 63. szám).
- 7/ A Népgondozó Hivatal felállításáról szóló 1710/1945. ME számú rendelet (Hiv[atalos] lap: 1945. V. 10-i 26. szám) 1. § (1), 2. § (5) pont.
- 8/ A fasiszta németekre vonatkozó intézkedéseket tartalmazó 3820/1945. ME számú rendelet vonatkozó intézkedései (Hiv[atalos] lap: 1945. VII. 1-i 65. szám).
- 9/ A belügyminiszter 20 100/1945. 7. BM I. számú rendelete a német nemzetiségű személyekkel kapcsolatos intézkedésekről (Hiv[atalos] lap: 1945. VII. 1-i 65. szám).
- 10/ A német állampolgárságú háborús bűnösök által Magyarországon elkövetett bűncselekmények felkutatásának hatályosabbá tétele és egységes irányítása tárgyában kiadott 1945. évi 6740/1945. ME számú rendelet (Magyar Közlöny: 1945. VIII. 22-i 107. szám).
- 11/ A magyarországi német lakosságnak Németországba való áttelepítéséről kiadott 12 330/1945. ME számú rendelet (Magyar Közlöny: 1945. dec. 29-i 211. szám).
- 12/ A 12 330/1945. ME számú kormányrendelet végrehajtási rendelete: 70 010/1946. BM szám (Magyar Közlöny: 1946. I. 15-i 12. szám).
- 13/ A német lakosság áttelepítésének zavartalan lebonyolítása érdekében szükséges forgalmi korlátozásokról szóló 70 020/1946. BM számú rendelet (Magyar Közlöny: 1946. I. 29-i 24. szám).
- 14/ Pest vármegye területére a kitelepítés irányítására és ellenőrzésére dr. Benczúr József belügyminisztériumi miniszteri osztálytanácsos miniszteri biztosi kinevezése (236/1946. BM, Magyar Közlöny: 1946. I. 12-i 10. szám). Helyettese dr. Németh Gyula belügyminisztériumi miniszteri titkár.

- 15/ Baranya vármegye területére miniszteri biztos: Cser Sándor kőműves (717/1946. BM, Magyar Közlöny: 1946. II. 9. 32. szám).
- 16/ Győr, Sopron, Vas vármegye területének miniszteri biztosa Náday József (Magyar Közlöny: 1946. II. 17-i 40. szám).
- 17/ Pest, Nógrád–Hont, Komárom–Esztergom, Fejér vármegyék miniszteri biztosa: Benczúr József, helyettese dr. Császár Bálint vármegyei aljegyző (Magyar Közlöny: 1946. II. 17. 40. szám).

A magyarországi svábok kitelepítésére vonatkozó, [az] 1945. július 17.–augusztus 2. napján folyt [tárgyalás során létrejött] ún. potsdami egyezményt tartalmazó jegyzőkönyv XIII. cikke a német lakosság áttelepítésének rendezéséről:

„A három kormány, megvizsgálva a kérdést minden szemszögből, elismeri, hogy a Lengyelországban, Csehszlovákiában és Magyarországon tartózkodó német lakosság, vagy annak egy része Németországba való áttelepítésére vonatkozólag intézkedéseket kell foganatosítani. Egyetértenek abban, hogy bármilyen áttelepítés történjék is, annak szervezetten és emberséges módon kell végbemennie.”

MOL XIX-A-1-n. „Z” 324/1946. ikt. sz. (3. doboz). A Miniszterelnökség előadói ívén készült, géppel írt fogalmazvány és annak ugyancsak géppel írt melléklete. Az előadói ív első oldalán a következő, kézzel, tintával írt szöveg olvasható: „Birkás tanácsos úrhoz vissza azzal, hogy visszavonásig havonta folyamatosan kiegészítendő a történt eseményekkel és intézkedésekkel. II. 22. [Olvashatatlan szignó]” Kiegészítő feljegyzések azonban nem találhatók az aktában.

[10] 77.

JEGYZŐKÖNYV

az 1945. évi december hó 29-én reggel 9 órakor Rákosi Mátyás elnöklete
alatt tartott minisztertanácsról

Jelen voltak:

<i>Szakasits Árpád</i> államminiszter	<i>Dr. Molnár Erik</i> népjóléti miniszter
<i>Dobi István</i> államminiszter	<i>Gerő Ernő</i> közlekedésügyi miniszter
<i>Gyöngyösi János</i> külügyminiszter	képviselésében <i>Varga Lajos</i>
<i>Báránys Károly</i> közellátásügyi miniszter	államtitkár
<i>Nagy Imre</i> belügyminiszter	<i>Antall József</i> újjáépítési miniszter
<i>Bán Antal</i> iparügyi miniszter	képviselésében <i>Bencsik Gyula</i>
<i>Gordon Ferenc</i> pénzügyminiszter	államtitkár
<i>Rónai Sándor</i> kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter	<i>Balla Antal</i> tájékoztatásügyi miniszter képviselésében
<i>Dr. Keresztury Dezső</i> vallás- és közoktatásügyi miniszter	<i>Kállai¹ Gyula</i> államtitkár
<i>Dr. Ries István</i> igazságügyminiszter	<i>Dr. Balogh István</i> miniszterelnökségi politikai államtitkár
<i>Tombor Jenő</i> honvédelmi miniszter	<i>Dr. Bojta Ernő Béla</i> miniszterelnök ségi adminisztratív államtitkár,
képviselésében <i>Zentai Vilmos</i>	a minisztertanács jegyzője
államtitkár	

Rákosi Mátyás [elnöklő] államminiszter: a távollevő miniszterelnök² helyett megnyitja a minisztertanácsot és bejelenti, hogy az iparügyi miniszternek napirend előtt sürgős előterjesztése van.

1.

[Bán] Iparügyi miniszter: előterjeszti javaslatát egyszeri beszerzési segély folyósítása tárgyában. A kollektív (tarifális) szerződések hatálya alá tartozó minden olyan szellemi és testi munkavállalónak, úgyszintén a közszolgálati

¹ Kállai Gyula nevét helytelenül „Kállay”-nak írták.

² Tildy Zoltán miniszterelnök 1945. december 27-én írásbeli megbízást adott Rákosi Mátyásnak, hogy december 28-tól 31-éig, távolléte ideje alatt a miniszterelnöki teendők ellátásában helyettesítse és a december 29-ére kitűzött minisztertanácscon elnököljön. A miniszterelnök távollétének oka az ügyiratból nem derül ki. (MOL XIX-A-1-j-1945-III-12 065.)

illetmények és nyugellátások rendezése tárgyában kiadott 9500/1945. ME sz. rendelet³ hatálya alá eső minden olyan személy részére, aki az 1945. évi december hó folyamán a munkáltatótól a karácsonyi segély folyósításáról szóló 1/1945. GF számú rendelet⁴ alapján járó karácsonyi segélyen felül kétheti keresetét, illetőleg havi illetmények esetében ezek fele részének megfelelő illetményét meghaladó segélyben nem részesült, az 1945. évi december hó 23-át követő bérfizetésnél egyheti keresetének, havi illetmények esetében ezek negyed részének megfelelő összegű egyszeri beszerzési segélyt kell folyósítani.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁵

2.

Dr. Balogh István: előterjeszti dr. Szent-Györgyi Albert kérelmét Biokémiai Intézetének január havi ellátmánya tárgyában. December hónapban 45 millió pengő ellátmány lett az Intézet részére folyósítva. Ezt az összeget javasolja január hónapra is kiutalni.

Minisztertanács Szent-Györgyi Albert Biokémiai Intézetének január havi ellátmányára negyvenötmillió pengő folyósításához hozzájárult.⁶

3.

Dr. Balogh István: előterjeszti javaslatát a Magyar Természettudományi Akadémia január havi kutatási céljaira 100 000 000 pengő folyósítása tárgyában.⁷

Minisztertanács a Magyar Természettudományi Akadémia tudományos kutatások céljaira [sic!] január hónapra egymillió pengő folyósításához hozzájárult.

4.

Dr. Balogh István: előterjeszti a vallás- és közoktatásügyi miniszter kérelmét a róm[ai] kath[olikus] egyházi közigazgatási szervek tiszteletdíjának

---

³ A 9500/1945. ME sz. rendelet (MK 1945. október 16., 152. sz.) arról szól, hogy a közszolgálati illetmények és nyugellátások rendezése tárgyában kiadott 2500/1945. ME sz. rendelet hatálya alá tartozó közszolgálati alkalmazottak illetményeit és pótlékait milyen mértékben kell felemelni az inflációra való tekintettel.

⁴ A karácsonyi segély folyósításáról szóló 1/1945. GF számú rendelet a MK 1945. december 12-i 198. számában jelent meg.

⁵ Lásd a 12 320/1945. ME sz. rendeletet, MK december 30., 212. sz.

⁶ A jegyzőkönyv mellett megtalálható Szent-Györgyi Albert december 17-én keltezett, a miniszterelnökhöz címzett levele. Ebben a tudós a decemberi ellátmány három és félszeresét kérte január hónapra.

⁷ A jegyzőkönyv mellett található, december 17-én keltezett beadványban Szent-Györgyi Albert a decemberi 100 millió pengő támogatással szemben január hónapra – „dacára a 350%-os áremelkedéseknek” – csak alig valamivel többet, 120 millió pengő támogatást kért.

[10] 77. 1945. december 29.

fedezése céljából, előirányzat nélküli kiadásként a folyó költségvetési évben 88 500 000 pengő utalványozása tárgyában. Ezzel kapcsolatban kéri ugyan-ezen célra a református egyház részére a január hónapra 16 600 000 P folyósítását.⁸

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

5.

Dr. Balogh István: bejelenti, hogy a héten három fiatal partizánnak a temetése volt. Ennek költségeinek fedezésére 2 millió pengő folyósítását kéri.

Minisztertanács három fiatal partizán temetési költségeire kétféle millió pengő folyósításához hozzájárult.⁹

6.

Dr. Balogh István: bejelenti, hogy az államminiszterek hivatali kiadása a Miniszterelnökség dologi és személyi kiadásainak keretében fog elszámolást nyerni. Ez leegyszerűsíti az adminisztrációt, viszont megnöveli majd a Miniszterelnökség költségvetését. Javasolja, hogy az államminiszterek jelentsek be szükségleteik összegét, és ezek folyósítása a Miniszterelnökség részéről történjék.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

7.

Dr. Balogh István: előterjeszti dr. Zák Ferenc belügyminisztériumi miniszteri titkár miniszteri osztálytanácsossá való kinevezését. Dr. Zák Ferenc 24 évi szolgálattal rendelkezik. A belügyminiszter öt miniszteri osztálytanácsossá kívánta kinevezni. Miután ebben az évben lett miniszteri titkárrá kinevezve, a minisztertanács hozzájárulása szükséges az újbóli előléptetéshez. Kiváló, komoly tudású tisztviselő.

Minisztertanács dr. Zák Ferenc miniszteri titkár miniszteri osztálytanácsosi kinevezéséhez hozzájárult.¹⁰

---

⁸ A vallás- és közoktatásügyi miniszter 88 460/1945. I., illetve 71 367/1945. II. számú előterjesztését alább, a 77/a, illetve a 77/b számú mellékletben közöljük. A b mellékletből kiderül, hogy a támogatás – a jegyzőkönyv szövegével ellentétben – a protestáns egyházakat együttesen, tehát a református mellett az evangélikus egyházat is illette.

⁹ 1945. december 24-én, hétfőn temették újra, méltó tiszteletadással, a nyilasok által egy évvel korábban, 1944. december 24-én Sopronkőhidán kivégzett Pataki Istvánt, Pesti Barnabást és Kreutz Róbertet.

¹⁰ *Dr. Zák Ferenc* 1922-től 1940 decemberéig Újpest megyei város szolgálatában állt, 1939 ele-

8.

Dr. Balogh István: bejelenti, hogy a tárgysorozaton szereplő azon előterjesztését, mely „a kinevezések minisztertanácsi előterjesztésénél egyes adatok feltüntetése” tárgyában készült, a miniszterelnök távolléte folytán a napirendről leveszi.¹¹

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.

9.

[Nagy I.] Belügyminiszter: előterjeszti javaslatát a közbiztonsági szervezetek tagjai által elkövetett szökés megtorlása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.¹²

10.

[Nagy I.] Belügyminiszter: előterjeszti javaslatát a Közigazgatási Bíróság elhelyezésére szolgáló épület helyreállítási költségeire 30 231 000 P hitel folyósítása tárgyában.

Minisztertanács a Közigazgatási Bíróság elhelyezésére szolgáló épület helyreállítási költségeire harmincmillió-kettőszázharmincegyezer pengő folyósításához hozzájárult.¹³

---

jétől a közigazgatási osztály vezetője volt. E minőségében nem tett eleget Endre László, Pest vármegye akkori alispánja rendeletének, amely szerint felül kellett volna vizsgálnia az úpesteri iparjogosítványokat, és a zsidók iparjogosítványait vissza kellett volna vonnia. Ezért fegyelmi büntetésben részesült, majd nyugdíjazták. 1945. június 1-jével belügyminisztériumi miniszteri titkárrá nevezték ki. Baloldali magatartására való tekintettel a minisztertanács 1945. szeptember 10-ei ülésén a 285/1945. ME sz. rendelet 4. §-a alapján rehabilitálták, és szolgálaton kívül töltött idejét a tényleges szolgálatba beszámították. Lásd DMB MT. JKV. B. KÖTET, 193–194.

¹¹ A Miniszterelnökség előadói ívén készített előterjesztés egyrészt a pártállás feltüntetését kérte a személyi javaslatoknál, hogy „bizonyos egyensúlyt” lehessen tartani. Másrészt annak kimondását kérte a minisztertanácstól, hogy a rehabilitációs előterjesztéseknek pénzügyi vonatkozása van, ezért a pénzügyminiszter előzetes véleményezése szükséges.

¹² A 20 451/1945. BM II/4. számú előterjesztés a Katonai Büntető Törvénykönyv (1930. évi II. tc.) 93. §-ának alkalmazását javasolta a közbiztonsági szervezet tagjaira. Az indoklás többek között a következőket tartalmazta: „Ismételen előfordult, hogy a rendőrség egyes tagjai a szolgálatteljesítés elől megszöktek, és a nekik használatra átadott kincstári felszerelési tárgyakat is, eltulajdonítási céllal, magukkal vitték. Bár az utóbbi cselekmény a lopás fogalma alá vonható, és ezen a címen büntetőjogi megtorlásban részesül, szükségesnek látszik olyan büntetőjogi rendelkezés, amely a közbiztonsági szervezetek tagjai részéről elkövetett szökést megfelelő megtorlásban részesíti, annál is inkább, mert a felszerelési tárgyak eltulajdonításán kívül az államkincstárt még sokkal tetemesebb károsodás éri annak következtében, hogy a rendőrújoncok kiképzésével járó meglehetősen magas kiadások is kárba vesznek.”

Lásd a 100/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. január 4., 3. sz.

¹³ A 8444/1945. BM eln. számú előterjesztés (és ennek következtében a határozat) tartalmát a

[10] 77. 1945. december 29.

11.

[Nagy I.] *Belügyminiszter*: bejelenti, hogy a sváb áttelepítésekkel kapcsolatban kormánybiztos kinevezésére van szükség. Kormánybiztosi kinevezésre Szepesi Gézárt a Népgondozó Hivatal vezetőjét hozza javaslatba.

[Gordon] *Pénzügyminiszter*: figyelemmel arra, hogy ez a tárgysorozaton nem szerepelt, így nem tudott tájékozódást szerezni e kérdésben, kéri a napirendről való levételt.

[Nagy I.] *Belügyminiszter* előterjesztését a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.

12.

[Ries] *Igazságügyminiszter*: egy általános jellegű bejelentése van. Kéri a társminisztereket, hogy rendeleteiknél ne az 1945. évi szeptember hó 13-án kapott felhatalmazásra, hanem az 1945. évi XI. tc. 15. §-ában kapott felhatalmazásra hivatkozzanak.¹⁴

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.

13.

[Gordon] *Pénzügyminiszter*: előterjeszti javaslatát a 2500/1945. [ME] számú rendelet [hatályának] meghosszabbítása tárgyában.¹⁵ E rendelet 49. §-a alapján a szolgálat érdekében egyes személyek kinevezése tekintetében az 1945. évi december hó 31. napjáig a rendelet rendelkezéseitől eltérően is lehet intézkedni. Ilyen intézkedéshez minden esetben a minisztertanács hozzájárulása szükséges. Az egyes tárcák részéről ismételtlen azzal a kéréssel fordultak hozzá, tegye lehetővé azt, hogy az idézett § alapján eszközölhető rendkívüli kinevezések ügyében a szükséges előterjesztéseket az 1946.¹⁶ évi január hó 1. napja után pótlólag még megtehessek, figyelemmel arra, hogy az állami közigazgatás egyes ágazataiban oly mérvű személyi átszervezések

---

jegyzőkönyv pontatlanul rögzítette. Az előterjesztés szerint ugyanis a Közigazgatási Bíróság elhelyezésére szolgáló Budapest, Fő u. 1. sz. alatti épület helyreállítására a minisztertanács korábban biztosított már 30 231 000 P hitelt (DMB MT. JKV. A KÖTET 578., B KÖTET 484–485. és 567.), ami azonban az időközi drágulás következtében kevésnek bizonyult, és ezért most további 30 millió pengő felhasználásának engedélyezését kérte a miniszter.

¹⁴ Az államhatalom ideiglenes gyakorlásának rendezéséről szóló 1945. évi XI. tc.-t a Nemzetgyűlés 1945. szeptember 13-án fogadta el. Tehát csak a jogszabályszerkesztés szakszerűségét kívánta biztosítani az igazságügyminiszter, amikor arra kérte minisztertársait, hogy tervezeteikben ne a törvény elfogadásának dátumára, hanem a számára hivatkozzanak.

¹⁵ A 2500/1945. ME sz. rendelet (MK 1945. június 17., 54. sz.) a közszolgálati illetmények és nyugellátások rendezéséről intézkedett, s egyben meghatározta a közalkalmazottak fizetési osztályokba és fokozatokba sorolásának feltételeit, valamint a hivatali előmenetel rendjét. Bővebb ismertetését lásd a kötet elején levő „Tájékoztató”-ban.

¹⁶ A jegyzőkönyvben itt, és a következő mondatban „1945. évi január hó 1.” szerepel, ami nyilvánvalóan elírás.

és átcsoportosítások folynak, amiknek következtében a szükséges minisztertanácsi előterjesztést kellő időben megtenni nem tudták. Tekintettel arra, hogy a tárcák részéről hozzá intézett kérelmeket a maga részéről is alaposnak és indokoltnak találja, [javasolja, hogy] a 2500/1945. ME számú rendelet 49. §-a alapján teendő minisztertanácsi előterjesztések az 1946. évi január hó 31. napjáig még benyújthatók legyenek, és hogy az így eszközölt kinevezéseket az érdekelt miniszterek – ahol arra éppen szükség van, a miniszterelnök – antedatálva az 1946. évi január hó 31. napjáig pótlólag aláírhassa.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.

14.

[Gordon] Pénzügyminiszter: előterjeszti javaslatát a pénzügyőrség rangelnevezéseinek, előléptetési viszonyainak, egyenruházatának, valamint fegyverhasználati jogának módosítása tárgyában.

Rákosi Mátyás államminiszter: komikusnak találja a katonai elnevezések átültetését a pénzügyőri személyzetre.

[Ries] Igazságügyminiszter: kéri a javaslat levételét.

[Gordon] Pénzügyminiszter: előterjesztését a napirendről leveszi.¹⁷

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.

15.

[Gordon] Pénzügyminiszter: előterjeszti javaslatát a biztosító magánvállalatok működéséhez szükséges engedély kiadásának további felfüggesztése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.¹⁸

¹⁷ A jegyzőkönyv mellett előterjesztés nem található.

¹⁸ A pénzügyminiszter 76 691/1945. V. számú előterjesztése többek között a következő indoklást tartalmazta: „Az 1924–26. években a biztosító vállalatoknak, de különösen a külföldi biztosító vállalatok belföldi fiókjainak száma Magyarországon lényegesen megnövekedett. Tekintettel arra, hogy a külföldi vállalatok nagyarányú térfoglalása az amúgy is már nagy számú hazai biztosító intézet fennállását veszélyeztette, a kormány az akkori pénzügyminiszter javaslatára az 1923. VIII. tc. 6. §-ában kapott felhatalmazással élve, az 5155/1926. ME sz. rendelettel a biztosító magánvállalatok részére megalakulásukhoz, illetőleg külföldiek letelepedéséhez szükséges engedély kiadását 1928. évi június hó 30. napjáig felfüggesztette, majd ennek a felfüggesztésnek hatályát időről-időre ismét meghosszabbította. Jelenleg a 7670/1942. ME sz. rendelet értelmében 1945. évi december hó 31. napjáig áll fenn a koncessziózárlat. Ha az előreláthatólag felszámolás alá kerülő német biztosítási fiókokat figyelmen kívül hagyjuk, és számolunk az osztrák vállalatok egy részének kivonulásával, akkor is az a helyzet, hogy az ország biztosítási szükségletéhez képest túl nagy az itt működő vállalatok száma. A háború pusztításai folytán és a gazdasági helyzet súlyosbodásával ugyanis egyrészt csökkentek a biztosítási lehetőségek, aminek folytán különösen a kisebb biztosító társaságokra kevesebb biztosítás esik, másrészt a hosszabb időre kötött szerződésekben megállapított díjak nincsenek arányban a háborús drágulás folytán egyre növekvő üzemi költségekkel. Abban az esetben tehát, ha lehetőség nyílna arra, hogy új biztosító magánvállalatok alakuljanak, vagy újabb külföldi vállalatok telepedjenek le az országban, az amúgy is

16.

[Gordon] Pénzügyminiszter: előterjeszti javaslatát az államháztartás 1945. évi kiadásairól és bevételeiről szóló kimutatások összeállításánál követendő közelebbi szabályok megállapítása tárgyában.¹⁹

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.

17.

[Gordon] Pénzügyminiszter: előterjeszti javaslatát Spitzer Zoltán pénzügyi titkár szolgálaton kívül töltött idejének nyugdíjba való beszámítása tárgyában.²⁰

Minisztertanács Spitzer Zoltán szolgálaton kívül eltöltött idejének nyugdíjazása során történő beszámításához hozzájárult.

18.

[Gordon] Pénzügyminiszter: előterjeszti Gyenis Ferenc volt pénzügyőri fővigyázó rehabilitációjára vonatkozó javaslatát, mely szerint a szolgálaton kívül töltött ideje beszámíttassék és a pénzügyőri szemlési szakvizsga letétele alól való felmentése mellett a VII. fizetési osztály 1. fokozatába pénzügyőri törzsbiztossá kinevezessék.²¹

Minisztertanács Gyenis Ferenc rehabilitációjához hozzájárult.

19.

[Gordon] Pénzügyminiszter: előterjeszti 3041/1945. számú javaslatát Klimó Kálmán, Kemény Gyula és Nagy Lajos kinevezése tárgyában.²²

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

---

megcsökkent biztosítási lehetőségek még jobban megoszlanának, ami nem csak a már itt működő vállalatok anyagi helyzetét rontaná, de veszélyeztetné a biztosítottak érdekeit is." Erre való tekintettel kezdeményezte a pénzügyminiszter a biztosítási piacra vonatkozó koncesszió-zárlat további három évvel való meghosszabbítását.

Lásd a 12 390/1945. ME sz. rendeletet, MK 1946. január 1., 1. sz.

¹⁹ A pénzügyminiszter előterjesztését lásd alább, a 77/c számú mellékletben.

²⁰ A 253 779/1945. PM XVI. számú előterjesztés szerint *Spitzer Zoltánt* (1880–?) a Tanácsköztársaság alatti magatartása miatt más beosztásba helyezték, majd 1922-ben nyugdíjazták. 1945 májusában reaktiválták, és az V. fizetési osztályba miniszteri tanácsossá nevezték ki. Miután 65. életévét betöltötte, az év végével nyugdíjazását tervezték, s ezért kellett rendezni szolgálati idejének kérdését.

²¹ A 274 855/1945. PM XVIII. számú előterjesztés szerint *Gyenis Ferencet*, aki 1912-ben lépett a pénzügyőrség szolgálatába, 1921-ben kommunista magatartás miatt internálták, majd 1923-ban elbocsátották a pénzügyőrségtől. A jegyzőkönyvvel ellentétben a javaslat szerint nem a VII., hanem a VIII. fizetési osztály 1. fokozatába tervezték kinevezni.

²² A jegyzőkönyv mellett megtalálható 3041/1945. XVI. PM számú előterjesztés szerint a pénzügyi műszaki tisztviselők egyesített mérnöki létszámába történő kinevezésekre a földreformmal

20.

[Gordon] Pénzügyminiszter: előterjeszti javaslatát dr. Ágoston Pál pénzügyi segédtitkár min[iszteri] titkárrá való kinevezése tárgyában.

Minisztertanács dr. Ágoston Pál pénzügyi segédtitkár min[iszteri] titkárrá való kinevezéséhez hozzájárult.²³

21.

[Gordon] Pénzügyminiszter: bejelenti, hogy az 1946. évre járó italmérségi engedélyilletékek kivetési eljárás mellőzésével történő előírása tárgyában készített rendeletervezetét a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.

22.

[Gordon] Pénzügyminiszter: előterjeszti a biztosítási magánintézmények életbiztosítási díjtartalék, járuléktartalék, illetőleg halálozási tartalékalap fedezeti értékeinek értékesítésénél, kicserélésénél, felértékelésénél mutatózó többlet felhasználása tárgyában javaslatát.²⁴

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.

23.

[Gordon] Pénzügyminiszter: bejelenti, hogy az 1946. évi január hóban a 2500/1945. ME számú rendelet 3. §-a alapján eszközöl[hető] előléptetések számarányának megállapítása tárgyában készített előterjesztését a napirendről leveszi.²⁵

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.

---

kapcsolatos műszaki munkálatok sürgős elvégzése miatt van szükség. A miniszter *Klimó Kálmán* okleveles főerdőmérnököt (Balassagyarmat) és *Kemény Gyula* okleveles gépészmérnököt (Székesfehérvár) a VIII. fizetési osztályba ideiglenes minőségű főmérnöké, *Nagy Lajos* okleveles erdőmérnököt (Szombathely) a IX. fizetési osztályba ideiglenes minőségű mérnöké kívánta kinevezni.

²³ A 3452/1945. PM Eln.A. számú előterjesztés szerint dr. Ágoston Pál 1939-ben kezdte szolgálatát a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium számvevőségénél, majd 1941-ben került át a Pénzügyminisztériumba. A VII. fizetési osztályba kívánta kinevezni. A jegyzőkönyv határozati részében „pénzügyi” helyett tévesen „pénzügyőri”-t írtak.

²⁴ Lásd a 12 380/1945. ME sz. rendeletet, MK 1946. január 1., 1. sz.

²⁵ A közszolgálati illetmények és nyugellátások rendezése tárgyában kiadott 2500/1945. ME sz. rendelet 3. §-a az előléptetések rendjét szabályozta, és egyben meghatározta a soron kívüli előléptetési lehetőségeket, illetve maximálta azt az arányt, amelyet a soron kívül előléptettek száma az ugyanazon fizetési osztályba sorolt összes alkalmazott számához képest elérhetett.

[10] 77. 1945. december 29.

24.

[Gordon] Pénzügyminiszter: a földbirtokrendezés során földhöz és házhelyhez jutottak tartozásainak rendezéséről szóló 2000/1937. ME számú rendelet módosítása és kiegészítése tárgyában előterjeszti javaslatát.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.²⁶

25.

[Gordon] Pénzügyminiszter: előterjeszti a hadifogságból, deportálásból hazatért kisiparosok iparuk folytatásához szükséges munkaeszközökkel való ellátása tárgyában javaslatát.²⁷

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.

26.

[Gordon] Pénzügyminiszter: előterjeszti az Országos Központi Hitelszövetkezet üzletrésztőkéjében az államkincstár érdekeltségének megállapítására vonatkozó javaslatát.

[Rónai] Kereskedelem- [és szövetkezet]ügyi miniszter: kéri egyelőre ezt a rendelettervezetet a napirendről levenni.

[Gordon] Pénzügyminiszter előterjesztését leveszi a napirendről.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.²⁸

27.

[Gordon] Pénzügyminiszter: előterjeszti javaslatát az 1946. évi január hó 1. napján készítendő üzleti leltárakról szóló rendelettervezetre vonatkozóan. A tárgysorozaton ugyan nem szerepel, de sürgős lenne az elfogadás, mert még január elseje előtt kellene megjelennie.

---

²⁶ Az előterjesztést alább, a 77/d sz. mellékletben közöljük. Lásd továbbá a 12 433/1945. ME sz. rendeletet, MK 1946. január 8., 6. sz.

²⁷ A 62 383/1945. PM IV.a számú előterjesztés arra vonatkozott, hogy 300 millió pengős hitelkeretet kell létesíteni az iparuk folytatásához elegendő felszereléssel nem rendelkező kisiparosok támogatására. A hadifogságból, deportálásból hazatért, az elszakított területekről kiutasított, továbbá a háborús kárt szenvedett kisiparosok e keret terhére állami szavatosságvállalás mellett vehetnek igénybe maximum 300 000 pengő kölcsönt, amelyet kizárólag munkaeszközök vásárlására fordíthatnak.

A hitelakció több hónapos előkészítés után jutott abba a stádiumba, hogy a minisztertanács a javaslatot elfogadta. Ezt követően 1946 januárjában a pénzügyminiszter, az iparügyi miniszter a Magyar Nemzeti Bank és a Pénzintézeti Központ által közösen jegyzett részletes „Feljegyzés” készült a hitelakció lebonyolításának szabályairól, amit az akcióban részt vevő bankoknak is megküldtek. Februárban arról született döntés, hogy a hitelkeretet 1 milliárd adópengőben határozzák meg. 1946 áprilisában a Magyar Nemzeti Bank fiókjainál a hitelkeretet „kisipari szerzőségi hitel” elnevezéssel megnyitották. Lásd: FORRÁSOK, IX. 183–192.

²⁸ A javaslatot két héttel később, az 1946. január 12-i ülésen fogadták el. Lásd e kötetben a 79. sz. jegyzőkönyv 14. napirendi pontját.

[Bárányos] *Közellátásügyi miniszter*: javasolja, hogy az egészen kis kategóriák általánosságban mentesíttessenek a bejelentési kötelezettség alól.

[Gordon] *Pénzügyminiszter*: erre a rendelet 1. § 2. bekezdése úgyszólván módosítást nyújt.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.²⁹

28.

[Gordon] *Pénzügyminiszter*: előterjeszti a külföldi fizetési eszközök, követelések, értékpapírok, továbbá az arany bejelentése és rendelkezésre bocsátása tárgyában kiadott 7160/1945. ME sz. rendelettel kapcsolatban a Magyar Nemzeti Bank által közzétett árfolyamok alkalmazhatósága, továbbá egyes külföldi tartozások tekintetében megállapított pengő-letételi köteletség felülvizsgálata tárgyában javaslatát.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.³⁰

29.

[Gordon] *Pénzügyminiszter*: előterjeszti a lakásadóról szóló rendelettervezetét.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.³¹

---

²⁹ A 123 364/1945. PM VII. számú előterjesztés rámutatott arra, hogy a helyes és igazságos adóztatás biztosítása és az adóterv helyességének ellenőrzése céljából mind a társulati adóra, mind az általános kereseti adóra vonatkozó jogszabályok szerint az üzlet, illetőleg üzem vagyonnáról leltárt kell készíteni. „Az adóalanyok igen tekintélyes része azonban ennek a kötelezettségének nem tesz eleget főként azért, mert bizonytalanságban van a tekintetben, hogy a politikai és háborús események következtében elszenvedett veszteségeit hogyan számolhatja el, illetőleg vagyontárgyait a pénz vásárlóerejének csökkenésére tekintettel hogyan értékelje.” A rendelet többek között előírta, hogy a leltárt kétféle értékkel kell elkészíteni: az 1946. január 1-jei pengőérték mellett fel kell tüntetni az 1939. december 31-i pengőértékre átszámított értéket is.

Lásd a 12 370/1945. ME sz. rendeletet, MK 1946. január 1., 1. sz.

³⁰ A külföldi fizetési eszközök, követelések és értékpapírok, továbbá az arany bejelentése és rendelkezésre bocsátása tárgyában kibocsátott 7160/1945. ME sz. rendelet (MK 1945. október 17., 153. sz.) több hónapos előkészítés után született meg. Az előzményeket lásd: DMB MT. JKV. B KÖTET 394.

Az előterjesztést alább a 77/e sz. mellékletben közöljük.

Az ezen az ülésen elfogadott rendeletet végül is nem tették közzé. Annak átdolgozott és a transzfermentáriumra, valamint a valutaárfolyamokra, valutakötelmekre, illetőleg az aranykötelmek-re vonatkozó rendelkezésekkel kiegészített változatáról a minisztertanács az 1946. január 21-i ülésen (81. sz. jegyzőkönyv 20. napirendi pont) tárgyalta. Lásd a 81/d sz. mellékletet is.

³¹ A lakásadónak, mint addig ismeretlen adónemnek a bevezetésére vonatkozó javaslatot a pénzügyminiszter már az Ideiglenes Nemzeti Kormány idején, 1945. október 30-án és november 2-án is előterjesztette, azonban előbb a kereskedelem- és közlekedésügyi, illetve az újjáépítési miniszter, majd az igazságügyminiszter kérésére érdemben nem tárgyaltak róla. Lásd: DMB MT. JKV. B KÖTET, 501., 535. és 551–553., valamint MOL XIX–E–1–e–L–2043/1945. (Téves a DMB MT. JKV. B KÖTET 501. oldalán a 64. sz. jegyzőkönyv 15. sz. jegyzetének az a közlése, hogy a 9970/1945. ME sz. rendelet az akkor előterjesztett pénzügyminiszteri javaslat nyomán jelent volna meg. A

30.

[Gordon] Pénzügyminiszter: előterjeszti javaslatát az „N” sorozatú kincstári jegyek ellenében 500 milliárd pengő felvétele tárgyában.³²

Minisztertanács ötszázmilliárd pengő kölcsön felvételéhez hozzájárult.

rendelet ugyanis a házadóra vonatkozó egyes rendelkezéseket módosította, és nem a lakásadó-ról szólt.)

A jegyzőkönyv mellett csak a rendelet tervezete található meg. A pénzügyminiszter előterjesztése, a rendelettervezet, valamint az Igazságügyminisztériumban ezzel kapcsolatban keletkezett feljegyzések és átiratok megtalálhatók az Igazságügyminisztérium Törvényelőkészítő főosztálya iratanyagában (MOL XIX-E-1-e-L-2043/1945.).

A pénzügyminiszter ad 2194/1945. PM VII. számú, 1945. december 28-án – tehát a minisztertanács ülése előtt egy nappal – keltezett előterjesztése utalt arra, hogy a korábbi időszakban az állam egyenesadó-bevételeinek mintegy 24%-a (tehát közel egynegyede) a házadóból származott, amelyet a lakbérekhez viszonyítva vetettek ki. A lakbérek kötöttségével (azaz alacsony szinten tartásával) együtt azonban a házadóból származó állami bevétel jelentéktelen összeggé zsugorodott, olyannyira, hogy az előterjesztés szerint már az adminisztrációval kapcsolatos költségeket is alig fedezte. Miután a létfenntartás költségei között a lakbér úgyszólván semmivé zsugorodott, illetve miután az alacsony lakbérek a bérházak üzemeltetésével kapcsolatos költségeket is alig fedezik, s így a háztulajdonosokat sem lehet tovább terhelni – folytatódik az előterjesztés gondolatmenete – csak a helyiségek tényleges használóinak (akár tulajdonosok, akár bérlők, akár más címen használják) megadóztatása juttathatja az államot a lakásvagon értékével arányos adó-bevételhez. Az előterjesztés (és a megjelent rendelet) az éves lakásadó-kötelezettséget a havi házbér 200–500-szorosában állapította meg. A minisztertanács fenti határozata alapján a javasolt rendelkezés 12 410/1945. ME sz. alatt megjelent a MK 1946. január 1-jei 1. számában.

Az igazságügyminiszter 1946. január 4-én kelt T 2807/1945. számú, a pénzügyminiszternek címzett, de a miniszterelnöknek és valamennyi miniszternek is megküldött levelében kifogásolta, hogy a minisztertanács ülésén érdemi észrevételt nem tehetett, mivel az előterjesztés és a rendelettervezet csak két nappal később érkezett meg minisztériuma Törvényelőkészítő osztályára. Hibáztatta a rendelet pontatlan fogalmazását és a végrehajtással kapcsolatban megállapított betarthatatlan határidőket is. Leglényegesebb és legsúlyosabb kifogásai azonban általános igazságügyi és szociális szempontokat érintettek, ami a két miniszter alapvető szemléleti ellentétét tükrözte: „A rendelet – hangsúlyozta többek között az igazságügyminiszter – a jelenlegi formájában olyan méltánytalan terheket ró a népesség vagyontalan, kisjövedelmű részére, hogy az nemcsak hogy a szociális követelményeknek nem felel meg, hanem az államkincstár érdekeit sem szolgálja, mert az előírt adó a dolgozó, keresetéből élő népréteg teljesítőképességét meghaladja, és ennél fogva az esetek legnagyobb részében az adót nem lehet majd behajtani. A helyes adópolitikának elsősorban a nagytőkét és a nagyjövedelmeket kell megfognia. Ha az így befolyó adók nem fedezik az állam kiadásait, akkor az adókat a progresszivitás elvének figyelembevételével kell emelni, mert a nagyobb gazdasági erő nagyobb áldozatra képes. Ezzel szemben ez a rendelet a gazdaságilag leggyengébb réteget – a fizetésükből, bérükből élő dolgozókat – sújtja leginkább, mert a vagyontól és keresettől függetlenül kiszabott adó az átlagos dolgozó jövedelmének 20–50%-át viszi el, míg a konjunktúrális szabad foglalkozásúak alig fogják azt megérezni.”

Az igazságügyminiszter észrevételei ellenére a rendeletet nem vonták vissza. A szociális problémák enyhítésére azonban 1946. január 31-én a tényleges szolgálatban álló alkalmazottak részére lakásadó-térítést állapítottak meg (lásd e kötetben a 83. sz. jkv. 72. napirendi pontját), és 1946 májusában is módosították egyes rendelkezéseit (NF MT. JKV (1946), 706.). A lakásadót, mint adónemet végül azonban bevezetése után alig félévvel, a valutastabilizációval összefüggésben végrehajtott lakbér-valorizáció során mégis megszüntették, s egyidejűleg a korábbi gyakorlatnak megfelelően visszaállították a házadót. Lásd: NF MT. JKV (1946), 947–948 és 1049; továbbá a 6490/1946. ME (MK 1946. június 7., 128. sz.), a 8000/1946. ME (MK 1946. július 19., 161. sz.) és a 8790/1946. ME (MK 1946. július 31., 172/b sz.) számú rendeleteket.

³²A jegyzőkönyv mellékleteinek utólagos összeállítása során tévedésből helyezték el itt az „M”

31.

Dr. Balogh István: megállapítja, hogy a Földművelésügyi Minisztérium részéről a minisztertanácson senki sem jelent meg, ennek folytán javasolja, hogy a tárgysorozaton IV. sorszám alatt felvett előterjesztések a napirendről levéssenek.³³

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.

32.

[Bán] Iparügyi miniszter: előterjeszti az Országos Iparoktatási Tanács szervezése tárgyában javaslatát.

Közlekedésügyi miniszter képviselőjében Varga Lajos államtitkár kéri, hogy a Tanács szervezésénél a közlekedésügyi tárca is képviselőt nyerjen.

Rákosi Mátyás [elnöklő] államminiszter: ehhez hajlandó hozzájárulni.

[Keresztury] Vallás- és közoktatásügyi miniszter: csak elvileg ismételtet teszi kifogás tárgyává az oktatásnak széttagoltságát, ezt a kérdést ugyanis külön kívánja a minisztertanács elé vinni.³⁴

Minisztertanács az előterjesztést elfogadja azzal, hogy az Országos Iparoktatási Tanácsnak a közlekedésügyi miniszter képviselője is tagja.³⁵

33.

[Bán] Iparügyi miniszter: előterjeszti a népruházati akció lebonyolításához szükséges 25 milliárd pengő hitel rendelkezésre bocsajtása tárgyában javaslatát.

---

sorozatú, 400 milliárd pengő összegű kincstárjegy kibocsátására vonatkozó 3401/1945. PM IV. a számú előterjesztést, amelyet a minisztertanács az 1945. december 19-ei ülésén már jóváhagyott. Lásd a 75. sz. jegyzőkönyv 26. napirendi pontját és a 75/d számú mellékletet.

³³ Miután az előterjesztések eredeti borítólapjai, és így az ezeken rögzített napirendi jegyzék nem maradt fenn, nem állapítható meg, hogy a földművelésügyi miniszter mely előterjesztései szerepeltek volna a minisztertanács ülésén.

³⁴ A vallás- és közoktatásügyi miniszter ezzel kapcsolatos előterjesztését a minisztertanács a november 27-i ülésen tárgyalta. Lásd a 71. sz. jegyzőkönyv 19. napirendi pontját. A Tildy-kormány működése alatt a vallás- és közoktatásügyi miniszter nem tett ezzel kapcsolatban újabb előterjesztést.

³⁵ A 95 834/II/8/1945. IpM sz. előterjesztés szerint az iparügyi miniszter az ipari szakoktatás és az ipari élet szorosabb kapcsolatának megteremtése céljából „olyan állandó tanácskozó és vélemény-nyilvánító” szervezet kívánt létesíteni, amelyben a műszaki és tudományos élet, az ipari közélet, az érdekképviselők, a szakszervezetek, az iparoktatás személyzete és az ipari közigazgatás képviselői foglalnak helyet. A továbbiakban utalt arra, hogy az ipari és kereskedelmi szakoktatásnak a volt kereskedelemügyi miniszter hatásköréből 1935-ben a vallás- és közoktatásügyi miniszter hatáskörébe történt átadását megelőző időben a kereskedelemügyi miniszter mellett, Országos Ipari és Kereskedelmi Oktatási Tanács elnevezéssel, hasonló szerv működött, illetve, hogy 1945 folyamán a földművelésügyi és a kereskedelemügyi miniszter hasonló feladat- és hatáskörrel rendelkező szervezet létesített a mezőgazdasági, illetőleg a kereskedelmi szakoktatás ügyeinek összehangolására és segítésére.

Lásd a 80/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. január 23., 19. sz.

[10] 77. 1945. december 29.

Rákosi Mátyás [elnöklő] államminiszter: felveti a kérdést, hogy az igénybevett hitel valorizálása biztosítva van-e?

[Bán] Iparügyi miniszter: a hitel nem valorizálható, mert a visszatérítés részletekben és nem egyszerre történik.

[Gordon] Pénzügyminiszter: a maga részéről legfeljebb 3 400 millió felhasználásához járulhat hozzá, mivel a Postatakarékpénztár kimerült. Egyébként is az egész akciót meglehetősen aggodalommal nézi, és annak revidálását feltétlenül szükségesnek tartja, mert feltehető, hogy nem egészen üzletszerűen folynak ezek a tranzakciók. Jelenleg nem tud állást foglalni véglegesen, kéri, hogy megfelelő időt kapjon az ügy átvizsgálására.

[Antall] Újjáépítési miniszter: tárcaközi bizottság kiküldését tartaná szükségesnek.

[Bán] Iparügyi miniszter: semmi kifogása a revidálások ellen. A textil vonalon késedelmet az ár megállapításának nehézségei okoztak, a gyárosok állandóan keveslik az ellenértéket, amit méghozzá késedelmesen kapnak kézhez. A kérdésben azt tartja fontosnak, hogy a rászorultak minél hamarabb ruhaneműhöz jussanak. Szívesen venné, ha a kérdés anyagi részével a pénzügyminiszter foglalkozna, ő csak a lebonyolítást tartaná fenn magának.

[Gordon] Pénzügyminiszter: nem tárcaközi bizottság feladatának gondolja az akció átvizsgálását, hanem ezt a feladatot szakértőkkel kell megoldatni. A nem ésszerű és rentábilis akciókat le kell faragni.

[Bán] Iparügyi miniszter: javaslatához elvi hozzájárulást kér azzal a megszorítással, hogy a pénzügyminiszter vizsgálatának eredményéhez képest folyóíttassék az akcióhoz szükséges fedezet.

Minisztertanács az előterjesztéshez elvileg hozzájárult azzal, hogy a kifizetés részleteit az iparügyi miniszter a pénzügyminiszterrel egyetértőleg állapítsa meg.³⁶

34.

[Bán] Iparügyi miniszter: előterjeszti javaslatát a bányaiilletékek újabb megállapítása tárgyában.³⁷

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.

---

³⁶ A 98 520/V/5/1945. IpM sz. előterjesztés utalt arra, hogy a népruházati akció, amelynek keretében mintegy 160 000 munkás, illetve (élelmezési cikkekért cserébe) a falusi lakosság egy részének ruhaneművel való ellátását tervezték, 1945 augusztusában kezdődött. A minisztertanács az akció céljaira az 1945. augusztus 8-i ülésén 250 millió, a szeptember 15-ei ülésén 750 millió pengő felhasználását engedélyezte (vö. DMB МТ. ЖВ. В КӨТЕТ, 42. és 398.). A Tildy-kormány megalakulása után, november 27-én ugyancsak foglalkozott az ügygel a minisztertanács, s ekkor ötmilliárd pengő felhasználását engedélyezte (lásd: 71. sz. jegyzőkönyv 11. napirendi pont). Mostani javaslatát azzal indokolta, hogy a Vörös Hadsereg ruhaellátásával kapcsolatos kötelezettségek megszűntek, és a visszaradrt készletek, illetve a még folyamatban levő megrendelések eredményének hasznosítása ezen az úton oldható meg.

³⁷ A 99 193/I/4/1945. IpM számú előterjesztés utalt arra, hogy a bányaiilletékek felemeléséről

35.

[*Rónai*] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter*: bejelenti, hogy javaslatát a Baross Szövetség székházának igénybevétele tárgyában, a napirendről leveszi.³⁸

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.

36.

[*Keresztury*] *Vallás- és közoktatásügyi miniszter*: Békési Lajos polgári iskolai tanár rehabilitálása tárgyában terjeszti elő javaslatát.³⁹

Minisztertanács Békési Lajos rehabilitálásához hozzájárult.

---

legutóbb a 6480/1945. ME sz. rendelet intézkedett július 1-jei hatállyal. Tekintettel az év folyamán bekövetkezett mintegy százszoros pénzromlásra, illetve a szénárak 1300–1500-szoros emelésére, a bányaiilletékeknek a jelenlegi százszorosára történő felemelését tartja szükségesnek. Lásd az 1240/1946. ME rendeletet, MK 1946. március 1., 50. sz.

³⁸ A 83 733/1945. I/1. KSZM sz. előterjesztés a javaslatot azzal indokolta, hogy az átmeneti gazdálkodással járó feladatok ellátására kereskedői ágak szerint árueosztó irodákat kell létrehozni, és ezek megfelelő elhelyezésére lenne szükség az épületre. A jegyzőkönyv, illetve az előterjesztés mellett ugyancsak megtalálható a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium Elnöki osztálya által a kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszterhez intézett 14 104/1945. eln. számú választ írat másolata. Ebben mindenekelőtt utalt arra, hogy az egykori Baross Szövetség VIII. kerület Múzeum utca 17. szám alatti, volt székháza ekkor a Magyar Pedagógusok Szabad Szakszervezete székházául szolgált. „A Pedagógusok Szakszervezetének vezetősége az ostrom során súlyosan megrongálódott és elhagyott épületet gondozásába vette, és rendbehozatalát az akkor rendelkezésre állott módon és eszközökkel megkezdte. A Budapesti Nemzeti Bizottság folyó évi február hó 13-án jóváhagyólag tudomásul vette, hogy a pedagógusok szakszervezete a székházat igénybe vette. Amikor a kormány felállította az Elhagyott Javak Kormánybiztosságát, a Pedagógusok Szakszervezetének vezetősége a kormánybiztoshoz fordult a székház jogszerű birtoklásának rendezése céljából. A kormánybiztos is jóváhagyta a székház használatát. A szakszervezet vezetősége eddig több milliót költött a súlyosan megrongált épület helyreállítási munkálataira, továbbá a szakszervezeti székház céljainak megfelelő berendezésére.” Végül további érvként említette meg, hogy az épületben helyezkedett el a 14 000 budapesti pedagógust tömörítő fogyasztási szövetkezet is. A vallás- és közoktatásügyi miniszter ezért a minisztertanács olyan értelmű határozatát kérte, hogy az épület birtoklásának végleges rendezéséig azt a Magyar Pedagógusok Szabad Szakszervezete használhassa.

A *Baross Szövetség* Baross Gábor (1848–1892) közmunka- és közlekedésügyi, majd kereskedelemügyi miniszter tevékenységére, illetve eredményeire utalva 1920-ban alakult. Kereskedelmi és ipari érdekvékviseleti szervezet volt, amely a kor szellemének megfelelően elsősorban a keresztny vállalkozókat tömörítette. A háború után – mint jobboldalinak minősülő szervezet – nem működhetett tovább.

³⁹ A 81 461/1945. VKM IV. üo. számú előterjesztés szerint *Békési (Zatykó) Lajos* (1891–?) orosz állami polgári fiúiskolai tanárt a Tanácsköztársaság alatti magatartása miatt fegyelmi eljárás alá vonták, és nyilvános dorgálásban részesítették, majd 1925-ben baloldali magatartása miatt kényszernyugdíjazásra ítélték. (Tanári szolgálatát azonban 1927-től ismét folytathatta.) A miniszter VI. fizetési osztály 3. fokozatába kívánta kinevezni.

[10] 77. 1945. december 29.

37.

[Keresztury] Vallás- és közoktatásügyi miniszter: előterjeszti Szöllősi Antalnak a X. fizetési osztályba való kinevezése tárgyában javaslatát.⁴⁰

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

38.

[Keresztury] Vallás- és közoktatásügyi miniszter: előterjeszti Niemetz Sándor egyetemi gondnoknak a VI. fizetési osztály 3. fokozatába való kinevezése tárgyában javaslatát.⁴¹

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

39.

[Keresztury] Vallás- és közoktatásügyi miniszter: előterjeszti 81 992/1945. számú javaslatát Rédei Jenő és társai rehabilitálása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁴²

---

⁴⁰ Az előterjesztés szerint *Szöllősi Antal* a Szegedi Tudományegyetem Gazdasági hivatala műszaki osztályának vezetője volt.

⁴¹ A 79 289/1945. VKM V. üo. számú előterjesztése szerint *Niemetz Sándor* (1892–?) hosszú időn keresztül volt a Műegyetem Gazdasági hivatala vezetőjének helyettese, majd annak Németországba történt távozása után – nehéz időszakban – átvette a hivatal vezetését. Az átsorolással a vezető beosztásban kívánták megerősíteni.

⁴² A 81 992/1945. VKM IV. üo. sz. előterjesztés összesen tizenhárom pedagógus rehabilitálására, baloldali magatartás miatt elszenvedett sérelmei orvoslására vonatkozott.

Rédei Jenő (1887–?) gimnáziumi tanár, 1912-től a Sárospataki Állami Tanítóképző Intézet tanára. A Tanácsköztársaság alatt tanúsított magatartása miatt állásából elbocsátották, illetve börtönbüntetésre ítélték.

Akácsos [sic!] András (1889–?) gimnáziumi tanár, 1918-tól az aszódi evangélikus Petőfi Gimnázium tanára. A Tanácsköztársaság alatt tanári állását elhagyta, direktórium tag és később a helybeli javítóintézet igazgatója lett. Ezért később elbocsátották, majd letartóztatták és két és fél évi fegyházbüntetésre ítélték.

Szöllősi Jenő (1875–?) községi tanító. 1919-ben tanfelügyelővé nevezték ki, és egyidejűleg szolgálatátelre a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztériumba rendelték be. A Tanácsköztársaság alatt a Népoktatási osztály csoportvezetője volt. Hivatalvesztésre ítélték.

Maller Dezső (1881–?) református gimnáziumi tanár. 1903-tól a pápai, 1907-től a csurgói református gimnáziumban működött. A Református Egyház Egyetemes Konventje 1921-ben a Tanácsköztársaság alatti magatartása miatt állásvesztésre ítélte.

Győrffy Imrét (1885–?) 1919-ben Komárom vármegye vezető tanfelügyelőjévé nevezték ki. A Tanácsköztársaság alatt tanúsított magatartása miatt nyugállományba helyezték.

Zomora Samu János (1885–?) polgári iskolai igazgató. A Tanácsköztársaság idején Jász–Nagykun–Szolnok vármegyében kifejtett tevékenysége miatt állásától megfosztották.

Dr. Kalovits Alajos (1872–?) elemi népiskolai tanító. A Tanácsköztársaság idején Egerben népművelési megbízottként működött. Politikai magatartása miatt elbocsátották.

Balda Béla (1893–?). Állami gimnáziumi tanárrá 1919-ben nevezték ki Budapesten. A Tanácsköztársaság alatt főként a szakszervezetben tevékenykedett, illetve politikai jellegű előadásokat tartott.

Kuhn Zoltán (1895–?) református népiskolai tanító, majd lelkész. A Tanácsköztársaság alatti

40.

[Keresztury] Vallás- és közoktatásügyi miniszter: előterjeszti javaslatát Györffy György intézeti tanárnak a VII. fizetési osztályba való kinevezése tárgyában.⁴³

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

41.

[Keresztury] Vallás- és közoktatásügyi miniszter: előterjeszti javaslatát dr. Molnár Zoltán könyvtári segédörnek egyetemi alkönyvtárokká a VIII. fizetési osztályba való kinevezése tárgyában.⁴⁴

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

42.

[Keresztury] Vallás- és közoktatásügyi miniszter: előterjeszti javaslatát dr. Udvardy Miklós asszisztensnek a VIII. fizetési osztályba való kinevezése tárgyában.⁴⁵

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

---

szervező tevékenysége miatt vizsgálatot indítottak ellene. Az internálás elől Romániába szökött. 1931-ben tért vissza Magyarországra.

Nagy Ferenc (1887–?) főgimnáziumi tanár 1909-ben kezdte szolgálatát a nagyszombati érseki gimnáziumban, majd a miskolci királyi katolikus főgimnáziumban helyezkedett el. Miután állomáshelyén megszervezte a Galilei Kört, és a Tanácsköztársaság idején likvidálta a felekezeti iskolákat, 1920-ban állásvesztésre ítélték.

Jirkovszky Sándor (1883–?) gimnáziumi tanár 1908-ban kezdte szolgálatát a szentesi állami gimnáziumban. A Tanácsköztársaság alatti magatartása miatt fegyelmi eljárás indult ellene, s pénzbüntetésre ítélték. 1921-ben nyugdíjazták. 1923-ban a Pénzügyminisztérium Központban helyezkedett el, és 1945-ben is ott működött cégvezetői minőségben.

Pinkert Zsigmond (1880–?) 1904-ben kezdte szolgálatát a Kiskunfélegyházi Állami Tanítóképző Intézetnél. 1918-ban ugyanitt igazgatóvá nevezték ki. A Tanácsköztársaság alatt tanúsított magatartása miatt fegyelmi eljárást indítottak ellene, elbocsátották, és nyugállományba helyezték.

Dr. Radvány Ferenc (1878–1933) tanfelügyelő volt az Abaúj–Torna vármegyei tanfelügyelőség-nél. 1919-ben szolgálattételre a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztériumba rendelték. A Tanácsköztársaság alatti magatartása miatt 1921-ben a szolgálatból elbocsátották, majd nyugállományba helyezték.

⁴³ A 71 057/1945. VKM V. üo. számú előterjesztés szerint Györffy György intézeti tanárt, megbízott igazgatót a IX. fizetési osztályból kívánták a VII. fizetési osztály 3. fokozatába átsorolni, és a Teleki Pál Tudományos Intézet Államtudományi Intézete keretében működő Néptudományi Intézet igazgatója, 1949-től az MTA Történettudományi Intézetének munkatársa. Fő kutatási területe a magyar őstörténet, az Árpád-kor magyar történelme és történeti földrajza volt.

Dr. Györffy György (1917–2001) történész. 1940–1942-ben az Egyetemi Könyvtár gyakornoka, 1942-től a Teleki Pál Tudományos Intézet tanára, majd az ennek keretében működő Néptudományi Intézet igazgatója, 1949-től az MTA Történettudományi Intézetének munkatársa. Fő kutatási területe a magyar őstörténet, az Árpád-kor magyar történelme és történeti földrajza volt.

⁴⁴ A 73 950/1945. VKM V. üo. számú előterjesztés szerint dr. Molnár Zoltán (1907–?) 1943-ban lépett az Egyetemi Könyvtár szolgálatába, ezt megelőzően a Központi Statisztikai Hivatal alkalmazásában volt. Soron kívüli előléptetését tudományos munkásságával indokolták.

⁴⁵ A 25 080/1945. VKM V. üo. számú előterjesztés szerint a miniszter dr. Udvardy Miklóst, az FM főhatósága alá tartozó Madártani Intézet X. fizetési osztályba sorolt asszisztensét, a tihanyi

43.

[Keresztury] Vallás- és közoktatásügyi miniszter: előterjeszti javaslatát dr. Sós József egyetemi rendkívüli tanári címmel leendő kitüntetése tárgyában.⁴⁶

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

44.

[Keresztury] Vallás és közoktatásügyi miniszter: előterjeszti javaslatát dr. Oravecz Pál egyetemi magántanárnak egyetemi rendkívüli tanári címmel leendő kitüntetése tárgyában.⁴⁷

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

45.

[Keresztury] Vallás- és közoktatásügyi miniszter: előterjeszti javaslatát dr. Tolnai Gáborné egyetemi magántanárnak a VII. fizetési osztályba, első osztályú műemléki örré való kinevezése tárgyában.⁴⁸

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

Biológiai Kutatóintézet tudományos tisztviselőinek létszámába a VIII. fizetési osztályba kívánna kinevezni.

Dr. *Udvardy Miklós* (1919–1998) biológus. 1942–1945-ben a Madártani Intézet asszisztense, 1946–1948-ban a tihanyi Biológiai Kutatóintézet adjunktusa. 1948-ban külföldre távozott. Finnországban, Svédországban, Kanadában és az Egyesült Államokban különböző egyetemeken oktatott, illetve múzeumokban és tudományos intézetekben dolgozott. hét könyv, két világtérkép és 194 publikáció szerzője. 1993-tól a MTA külső tagja.

⁴⁶ A 64 290/1945. VKM V. úo. számú előterjesztés szerint dr. Sós József ekkor az Országos Közegészségügyi Intézetben, illetve a Népjóléti Minisztériumban dolgozott közegészségügyi főfelügyelői minőségben. Egyetemi rendkívüli tanári címmel történő kitüntetését a Pécsi Tudományegyetem Orvostudományi Kara, illetve Tanácsa kezdeményezte. A cím adományozása a Nemzeti Főtanács hatáskörébe tartozott.

Dr. *Sós József* (1906–1973) orvos, egyetemi tanár, az MTA levelező tagja, a kórélettan és a táplálkozástudomány művelője. 1932-ben szerzett orvostudományi doktori oklevelet a debreceni egyetemen. Éveken át falusi orvosként dolgozott. 1936-tól a Pécsi Tudományegyetem tanársegéde, ugyanott 1940-ben magántanári képesítést szerzett. 1941-től az Országos Közegészségügyi Intézet Néptáplálkozási osztályának vezetője. 1945 után a Népjóléti Minisztérium Egészségügyi főosztályának vezetője. 1948-tól a Budapesti Orvostudományi Egyetemen tanár, intézeti igazgató, majd rektor. Számos tudományos publikáció szerzője.

⁴⁷ Az 53 265/1945. VKM V. úo. számú előterjesztés szerint dr. Oravecz Pál ekkor a Pécsi Tudományegyetem Orvostudományi Kara oktatója volt, egyetemi rendkívüli tanári címmel történő kitüntetését is ez az intézmény kezdeményezte.

Dr. *Oravecz Pál* (1895–1962) stomatológus, egyetemi tanár, az orvostudományok kandidátusa. Orvostudományi oklevelét 1921-ben szerezte a Budapesti Tudományegyetemen. 1921–1931-ig az egyetem stomatológiai klinikáján tanársegéd, 1932–1945-ig a Stefánia Gyermekkorház főorvosa. Közben 1938-ban a Pécsi Tudományegyetem Orvostudományi Karán magántanári képesítést szerzett, és ugyanott a Stomatológiai Intézet megbízott vezetője lett. 1948-tól egyetemi nyilvános rendes tanár. Széles körű szakirodalmi munkásságot folytatott.

⁴⁸ A 72 257/1945. VKM V. úo. számú előterjesztés szerint dr. Tolnai Gáborné dr. Berkovits Ilona ekkor az Országos Széchényi Könyvtárban dolgozott.

46.

[Keresztury] Vallás- és közoktatásügyi miniszter: előterjeszti javaslatát dr. Korányi András egyetemi magántanárnak rendkívüli tanári címmel leendő kitüntetése tárgyában.⁴⁹

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

47.

[Keresztury] Vallás- és közoktatásügyi miniszter: előterjeszti javaslatát dr. Boros Béla egyetemi magántanár rendkívüli egyetemi tanári címmel való kitüntetése tárgyában.⁵⁰

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

48.

[Keresztury] Vallás- és közoktatásügyi miniszter: előterjeszti javaslatát dr. Ligeti Lajos bölcsészkarai nyilvános rendes tanár rendkívüli tanári minőségben eltöltött szolgálati idejének beszámítása tárgyában.⁵¹

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

49.

[Keresztury] Vallás- és közoktatásügyi miniszter: előterjeszti javaslatát Barta Imre dr. egyetemi magántanárnak egyetemi rendkívüli tanári címmel leendő kitüntetése tárgyában.⁵²

Berkovits Ilona (1904–1986) művészettörténész, a művészettörténet-tudományok doktora. Fő kutatási területe a magyar kódexfestés története volt. Tanulmányai magyar és olasz nyelven jelentek meg. Az 1960-as években Zichy Mihályról jelentetett meg monográfiát.

⁴⁹ A 63 069/1945, VKM V. üo. számú előterjesztés szerint dr. Korányi András orvos, belgyógyász 1936-ban a Szegedi Tudományegyetem Orvostudományi Karán szerzett egyetemi magántanári képesítést, s az ottani belgyógyászati klinika adjunktusa volt. Oktatói tevékenysége mellett kiterjedt tudományos szakirodalmi munkásságot fejtett ki.

⁵⁰ Az 53 623/1945. VKM V. üo. számú előterjesztés szerint Dr. Boros Béla (1903–?) szemész, egyetemi tanár a Pécsi Tudományegyetem Orvostudományi Karán szerzett oklevelet, majd ugyanott 1941-ben egyetemi magántanári képesítést szerzett. 1944 óta a pécsi egyetem Szemészeti Klinikájának vezetője volt. Kiterjedt tudományos munkásságának középpontjában a szem allergiás megbetegedéseinek kutatása állt.

⁵¹ Az 52 549/1945. VKM V. üo. számú előterjesztés utalt arra, hogy a szolgálati időbe történő beszámítás tekintetében alkalmazott kedvezőbb minősítéshez a 2500/1945. ME sz. rendelet 6. § (4) bekezdése szerint a minisztertanács hozzájárulása szükséges.

Dr. Ligeti Lajos (1902–1987) nyelvtudós, orientalista, egyetemi tanár, akadémikus. Egyetemi tanulmányait Budapesten, majd Párizsban végezte, utána több kutatóutat tett Belső-Mongóliában, Észak-Mandzsúriában, Afganisztánban, illetve Japánban. Érdeklődése középpontjában Közép-Ázsia története, az onnan nyugatra induló áramlatok álltak. Legjelentősebb eredményeit a magyar nyelv korai török jövevényszavainak kutatásában érte el. 1949-től 20 éven át az MTA alelnöke. Több évtizeden keresztül volt a budapesti egyetem oktatója, 1939-től 1972-ig tanszékvezető egyetemi tanár.

⁵² Az előterjesztés száma: 53 624/1945. VKM V. üo.

[10] 77. 1945. december 29.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

50.

[Keresztury] Vallás- és közoktatásügyi miniszter: előterjeszti javaslatát 76 084/1945. szám alatt Farkas Benjámin és társai rehabilitálása tárgyában.⁵³

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

51.

[Keresztury] Vallás- és közoktatásügyi miniszter: előterjeszti dr. Mátyás Jenő egyetemi magántanárnak egyetemi rendkívüli tanári címmel leendő kitüntetése tárgyában javaslatát.⁵⁴

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

52.

[Keresztury] Vallás- és közoktatásügyi miniszter: előterjeszti javaslatát dr. Marót Károly gimnáziumi tanárnak egyetemi nyilvános rendes tanárrá leendő kinevezése tárgyában.⁵⁵

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

Dr. Barta Imre (1899–1978) orvos, haematológus, egyetemi tanár. Belgyógyász egyetemi magántanári képesítését 1933-ban a Pécsi Tudományegyetem Orvostudományi Karán szerezte meg. Tudományos munkásságának középpontjában a vérképzés és véralvadás kérdése, a vérképző szervek kórtanának kutatása állt. Egyetemi oktatói munkája mellett 1936-tól a Mohácsi Közkórház Belgyógyászati osztályának vezetője, majd 1947-től igazgató főorvosa volt. 1960–1968 között a Pécsi Orvostudományi Egyetem egyetemi tanára.

⁵³ A 76 084/1945. VKM IV. üo. számú előterjesztés a 9590/1945. ME sz. rendelet alapján tíz pedagógusnak a Tanácsköztársaság alatti magatartása miatt elszenvedett hátrányok jóvátételére – többnyire magasabb besorolás alapján megállapított nyugellátás folyósítására – tett javaslatot.

⁵⁴ A 31 075/1945. VKM V. üo. számú előterjesztés szerint *dr. Mátyás Jenő* (1885–?) 1910-ben szerzett természetrajz–földrajz szakos tanári képesítést a Kolozsvári Tudományegyetemen. 1924-től a Szegedi Tudományegyetem Matematikai és Természettudományi Kara Általános Állattani Intézetének tanársegéde, később tanára. Tudományos munkásságát az összehasonlító csonttan területén fejtette ki.

⁵⁵ A 65 237/1945. VKM V. üo. számú előterjesztés szerint Marót Károly gimnáziumi tanárnak, aki ekkor címzetes nyilvános rendkívüli tanári címmel rendelkezett, és megbízott előadó volt a szegedi egyetemen, egyetemi rendes tanárrá történő kinevezését a Szegedi Tudományegyetem Bölcsészeti-, Nyelv- és Történettudományi Kara, valamint az Országos Köznevelési Tanács kezdeményezte.

Dr. Marót Károly (1885–1963) klasszika-filológus, egyetemi tanár, akadémikus. Tanári működését 1908-ban kezdte. 1917-ben a Kolozsvári Tudományegyetemen magántanári képesítést szerzett. 1924-ben elnyerte a nyilvános rendkívüli tanári címet. 1947-ig a szegedi, ezt követően haláláig a budapesti egyetemen tanított. Tudományos munkásságának középpontjában a görög irodalom kezdeteinek és Homérosz világának kutatása állt.

53.

[Keresztury] Vallás- és közoktatásügyi miniszter: előterjeszti javaslatát Simándi Béla állami népiskolai tanítónak a VII. fizetési osztályba való kinevezése tárgyában.⁵⁶

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

54.

[Keresztury] Vallás- és közoktatásügyi miniszter: előterjeszti javaslatát Angyal János t[an]ü[gyi] tanácsosnak az V. fizetési osztályba tanügyi főtanácsos-sá való kinevezése tárgyában.⁵⁷

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

55.

[Keresztury] Vallás- és közoktatásügyi miniszter: előterjeszti javaslatát dr. Goldziher Károly ny[ugalmazott] polgári iskolai tanár egyetemi rendes tanári címmel leendő kitüntetése tárgyában.⁵⁸

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

---

⁵⁶ A 72 632/1945. VKM IV. üo. számú előterjesztés szerint *Simándi Béla* (1899–?) központi szolgálatra berendelt állami tanító, népművelési titkár három év óta teljesített szolgálatot a minisztérium népművelési osztályán. Az előterjesztés azért érdemel figyelmet, mert a X. fizetési osztályból rögtön a VII. fizetési osztályba javasolták átsorolni. Az indoklás kiemelte, hogy „nem csak hivatali munkája révén szolgálta a nép művelésének ügyét, hanem mint újságíró, mint pártember, mint előadó” is.

⁵⁷ A 71 189/1945. VKM IV. üo. számú előterjesztés a kivételes előléptetést a 2500/1945. ME sz. rendelet 49. §-a alapján kérte.

Angyal János (1888–1978) 1910-ben népiskolai tanító, majd 1918-ban polgári iskolai tanári oklevelet szerzett. Segéd-tanfelügyelőként, tanügyi titkárként, majd polgári iskolai, illetve gimnáziumi tanárként dolgozott a fővárosban, Érsekújváron majd Kecskeméten. Ezekben az években számos pedagógiai szakcikke, valamint novellája jelent meg. 1932-től a Népoktatási Szemle felelős szerkesztője volt. Számos pedagógiai szakcikke jelent meg. 1942-ben szolgálatértelre a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztériumba rendelték, ahol 1945-ben a Köznevelési ügyosztályon a tanügyi reform kidolgozásában vett részt. 1947-ben miniszteri osztályfőnök, az Általános iskolai főosztály vezetője volt. Nevéhez fűződik az iskolák államosításának elméleti előkészítése és végrehajtása.

⁵⁸ A 72 746/1945. VKM V. üo. számú előterjesztés szerint *Goldziher Károly* – a jegyzőkönyvben foglaltaktól eltérően – nyugalmazott polgári iskolai tanárképző főiskolai tanár volt.

Dr. Goldziher Károly (1881–1955) matematikus. Tanulmányait a budapesti és göttingeni egyetemen végezte. Munkásságát az alkalmazott matematika terén fejtette ki. 1908-tól 1930-ig a Polgári Iskolai Tanárképző Főiskola rendes tanára. 1911-ben egyetemi magántanári képesítést szerzett, 1935-ben pedig egyetemi rendkívüli tanári címmel tüntették ki. Kiterjedt szakirodalmi munkásságot fejtett ki. Cikkeiben – amelyek magyar, német, francia, amerikai, olasz stb. tudományos folyóiratokban jelentek meg – a középiskolai matematikai oktatás reformját, illetve a matematikai statisztika, valamint a kereskedelmi és biztosítási matematika egyes kérdéseit tárgyalta.

[10] 77. 1945. december 29.

56.

[Keresztury] Vallás- és közoktatásügyi miniszter: előterjeszti javaslatát dr. Sinkovics Dániel t[an]ü[gyi] tanácsosnak az V. fizetési osztályba való kinevezése tárgyában.⁵⁹

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

57.

[Keresztury] Vallás- és közoktatásügyi miniszter: előterjeszti javaslatát a Budapesti Pázmány Péter Tudományegyetem Bölcsészettudományi kar „Oklevél- és címertan” elnevezésű tanszékének „A történelem segédtudományai” címre változtatása tárgyában.⁶⁰

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

58.

[Keresztury] Vallás- és közoktatásügyi miniszter: előterjeszti javaslatát dr. Kalmár László egyetemi adjunktusnak egyetemi rendkívüli tanári címmel való kitüntetése tárgyában.⁶¹

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

59.

[Keresztury] Vallás- és közoktatásügyi miniszter: előterjeszti 76 327/1945. számú javaslatát Andrassy János és társai rehabilitálása tárgyában.⁶²

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

---

⁵⁹ A 71 188/1945. VKM IV. üo. számú előterjesztés szerint *Dr. Sinkovits Dániel* (1893–?) 1914-ben polgári iskolai tanári oklevelet, 1920-ban tanítóképző-intézeti tanári, valamint jogtudományi doktori oklevelet, végül 1921-ben bölcsészettudományi doktori oklevelet szerzett. 1921-től 1937-ig a székesfehérvári állami polgári fiúiskolában tanított, majd a székesfehérvári tankerületi főigazgatóságához, illetve 1940-ben a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztériumba rendelték be szolgálatára. A VI. fizetési osztályból az V. fizetési osztály 2. fokozatába való előléptetését javasolta.

⁶⁰ A 49 130/1945. VKM V. üo. számú előterjesztést lásd alább, a 77/f sz. mellékletben.

⁶¹ Az előterjesztés száma: 35 826/1945. VKM V. üo.

Dr. Kalmár László (1905–1976) matematikus, egyetemi tanár, akadémikus. Középiskolai tanári oklevelet és doktori címet 1927-ben a budapesti egyetemen szerzett. 1927-től a Szegedi Tudományegyetem Matematikai–Fizikai tanszékén tanársegéd, majd adjunktus. 1932-ben magántanári képesítést szerzett. Elsősorban matematikai logikával, függvénytantal és analitikus számelmélettel foglalkozott. A kibernetikai kutatások egyik hazai úttörője, a számítógép-tudomány meghonosítója, a gépi számítástechnika egyetemi oktatásának, a programozó matematikusok képzésének megszervezője volt.

⁶² A előterjesztés tizenkét pedagógusnak a Tanácsköztársaság alatti magatartása következtében elszenvedett hátrányok miatti rehabilitálására – többnyire magasabb besorolás alapján megállapított nyugellátás folyósítására – tett javaslatot.

60.

[Keresztury] Vallás- és közoktatásügyi miniszter: előterjeszti javaslatát dr. Dénes Szilárd rehabilitálása, és ennek folytán az V. fizetési osztály 1. fokozatába való kinevezése tárgyában.⁶³

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

61.

[Keresztury] Vallás- és közoktatásügyi miniszter: előterjeszti javaslatát Simsay Béláné kereskedelmi tanár tanügyi titkárrá a VII. fizetési osztályba való kinevezése tárgyában.⁶⁴

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

62.

[Keresztury] Vallás- és közoktatásügyi miniszter: előterjeszti javaslatát Masszi Ferenc gimnáziumi igazgatónak az V. fizetési osztályba való kinevezése tárgyában.⁶⁵

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

63.

[Keresztury] Vallás- és közoktatásügyi miniszter: előterjeszti javaslatát dr. Gál István középiskolai tanárnak VIII. fizetési osztályba való kinevezése tárgyában.⁶⁶

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

---

⁶³ A 79 298/1945. VKM IV. üo. számú előterjesztés szerint dr. Dénes Szilárd (1883–?), korábban a tárca létszámába tartozó tanügyi titkár zsidó származása miatt szenvedett hátrányt, oly módon, hogy 1926-tól 18 éven keresztül minden előléptetésnél mellőzték, majd 1944-ben nyugdíjazták. 1945-ben reaktiválták, s a Pestvármegyei tanfelügyelőségen teljesített szolgálatot. A 9590/1945. ME sz. rendelet alapján javasolta a miniszter átsorolását a VII. fizetési osztályból az V. fizetési osztály 1. fokozatába.

⁶⁴ A 71 977/1945. VKM IV. üo. sz. előterjesztés szerint Simsay Béláné dr. Maksa Ilona (1912–?) 1935-ben Budapesten szerzett középiskolai tanári oklevelet, 1936-ban doktorált szociálpolitikából. A Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium munkatársaként kultúrstatistikával, a tehetséges falusi tanulók kiválasztásával és iskoláztatásával, valamint iskolaépítési ügyekkel foglalkozott. (A jegyzőkönyvben nevét „I”-vel írták, amit az előterjesztésben szereplő formára javítottam.)

⁶⁵ A jegyzőkönyv mellett megtalálható a 83 251/1945. VKM IV. üo. számú előterjesztés.

Masszi Ferenc (1899–?) gimnáziumi igazgató 1924-ben szerzett matematika–fizika szakos középiskolai tanári oklevelet. 1933-ban gyakorló gimnáziumi tanárrá, 1943-ban gimnáziumi igazgatóvá nevezték ki. Közben 1938-tól a pécsi tankerületi főigazgatóságon is szolgálatot teljesített, a javaslat időszakában a főigazgató helyettese volt. Szaktárgyi és általános nevelésügyi kérdésekben jelentős irodalmi munkásságot fejtett ki.

⁶⁶ A 71 756/1945. VKM V. üo. számú előterjesztés értelmében Gál Istvánt az Országos Könyvforgalmi és Bibliográfiai Központhoz kívánták kinevezni, ahol a külföldi kapcsolatok átszervezésével, korszerűsítésével tervezték megbízni.

64.

[Keresztury] *Vallás és közoktatásügyi miniszter*: az egyetemi és főiskolai hallgatók téli ruhával és lábbelivel való ellátása tárgyában előterjeszti javaslatát.⁶⁷

Minisztertanács az előterjesztéséhez hozzájárult.

65.

[Keresztury] *Vallás- és közoktatásügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát a budapesti tankerületi pedagógusok beszerzési segélyére 23 250 000 pengő kölcsön folyósítása tárgyában.⁶⁸

Minisztertanács a budapesti tankerületi pedagógusok beszerzési segélyére huszonhárommillió-kettőszázötvenezer pengő kölcsön folyósításához hozzájárult.

66.

[Keresztury] *Vallás- és közoktatásügyi miniszter*: előterjeszti 81 135/1945. számú javaslatát a Képzőművészeti Főiskola és az [Országos Magyar] Iparművészeti Iskola tanári létszámába Ferenczy⁶⁹ Béni és társai kinevezése tárgyában.⁷⁰

Dr. Gál István (1912–1982) középiskolai tanár, lapszerkesztő, irodalomtörténész. 1942-ben szerzett tanári, majd doktori diplomát. Többek között német, francia és angol nyelven beszélt. Egyetemi éve alatt részt vett a baloldali ifjúsági mozgalomban, ami miatt vizsgálati fogságba került. Az 1930-as évektől kezdve rovatvezetője, illetve rendszeres cikkírója a Külügyminisztérium által kiadott különböző idegen nyelvű tájékoztató folyóiratoknak. 1946-tól az 1950-es évek elejéig az Országos Könyvtári Központ igazgatója volt.

⁶⁷ A 72 724/1945. VKM III. üo. számú előterjesztés mindenekelőtt utalt arra, hogy az állandóan aggasztó lakáskérdés mellett az egyre hidegebb időjárás beköszöntével a tanuló ifjúságnak téli ruhával és lábbelivel való ellátása vált a legsürgősebben megoldandó feladattá. A fővárosi kollégiumokban lakó diákok közül (csak ezekről rendelkeztek megbízható adatokkal!) kb. 160 főnek nem volt télikabátja, de még átmeneti kabáttal sem rendelkezett kb. 40 fő. 140 diáknak nem volt megfelelő téli cipője, és csaknem ugyanennyinek meleg felsőruhája. A hallgatók így távol maradtak az előadásoktól, és a hideg kollégiumi szobákban pokrócba burkolózva töltötték idejüket. A miniszter azt javasolta, hogy a minisztertanács kérje fel a Nemzeti Segély Központját, hogy megfelelő mennyiségű ruhaneműt bocsásson rendelkezésre, illetve, hogy az ipari munkásság között szétosztandó ruha és lábbeli mennyiségből egy kis részt fordítsanak diákjóléti célokra.

⁶⁸ A 78 941/1945. VKM IV. üo. számú előterjesztés utalt arra, hogy a budapesti tanítók és tanárok beszerzési csoportja 1945 őszén alakult meg. A csoport tagjainak száma 6500 fő. Közülük több mint 2000 állami, mintegy 600 felekezeti, a többi pedig községi jellegű intézmény alkalmazottja. A forgótöke biztosítására – az előterjesztés szerint – a tagok szűkös anyagi helyzete miatt, illetve a csoport életképes működésének biztosítása érdekében volt szükség.

⁶⁹ A jegyzőkönyvvezető Ferenczy Béni nevét tévesen „Ferency”-nek írta.

⁷⁰ Az előterjesztés szerint a Képzőművészeti Főiskola Ferenczy Bényt a szobrászat, Bernáth

Szakasits Árpád államminiszter: Cs. Szabó László kinevezését kifogásolja különösen arra is figyelemmel, hogy a rendkívül érdemes Berény⁷¹ kinevezése még nincs előterjesztve.

[Nagy] Belügyminiszter: Cs. Szabó személye ellen kifogások merültek fel, igazolása körül is zavarok voltak.

[Keresztury] Vallás- és közoktatásügyi miniszter: Cs. Szabó László ellen cikkei miatt felmerült kifogások alaptalanoknak bizonyultak, mert azokat az ő neve alatt Szabó Lőrinc írta.

[Ries] Igazságügyminiszter: kéri Cs. Szabó kinevezésének a levételét és ő

Aurél az alakrajz és festés, dr. Takács Menyhértet az esztétika, filozófia és lélektan, Cs. Szabó Lászlót pedig az irodalom- és művelődéstörténet tanítására hívta meg egyetemi rendes tanári minőségben. Muhits Sándort és Györgyi Dénest az Országos Magyar Iparművészeti Iskola tanári létszámába az V. fizetési osztályba kívánták kinevezni.

Ferenczy Béni (1890–1967) grafikus és szobrászművész 1916 óta szerepelt hazai és nemzetközi kiállításokon. Részt vett a Tanácsköztársaság kulturális munkájában, majd Bécsbe emigrált, ahol 12 évig élt. 1932–1935 között Moszkvában dolgozott, majd 1936-ban Budapesten telepedett le. Az 1942. évi Velencei Biennálén nagy nemzetközi sikert aratott. 1945-től 1950-ig volt a Képzőművészeti Főiskola tanára.

Bernáth Aurél (1895–1982) festőművész a nagybányai festőiskolán tanult. 1921–1926 között Bécsben, illetve Berlinben élt. A két világháború között művei mind Magyarországon, mind külföldi kiállításokon elismerést arattak. A háború után a művészeti élet vezető egyénisége lett. 1945-től nyugdíjazásáig a Képzőművészeti Főiskola tanára volt. Művészeti esszéi és önéletrajzi vallo-másai is munkásságának fontos részét alkotják.

Takács Menyhért (1906–?) minisztériumi tisztviselő, főiskolai tanár a Pázmány Péter Tudományegyetemen szerzett 1930-ban jogtudományi, majd 1941-ben esztétikai, filozófiai és művészettörténeti doktori oklevelet. 1930-tól a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium művészeti ügyosztályának tisztviselője, a javaslat időszakában miniszteri tanácsos, a művészeti ügyosztály helyettes vezetője. Könyve és több cikke jelent meg az esztétika tárgyköréből.

Cs. Szabó László (1905–1984) író, esszéista. Tanulmányait a Budapesti Tudományegyetem Közgazdaságtudományi Karán és a párizsi Sorbonne-on végezte. 1931-ben gazdaságtörténetből doktorált. 1932-től 1935-ig a Kereskedelmi és Iparkamara fogalmazója, 1935-től 1944 márciusáig a Magyar Rádió Irodalmi osztályának vezetője. Utazásairól, irodalmi és művészeti élményeiről írt esszéit a Nyugatban és más folyóiratokban publikálta. Írásaiban azokat a kulturális és erkölcsi értékeket védelmezte, amelyek veszélybe kerültek a közeledő háború és a teret nyerő fasizmus miatt. 1945-től 1948-ig a Képzőművészeti Főiskola újonnan alapított Művészettörténeti tanszé-kének vezetője volt. 1948-ban emigrált. Olaszországban, majd Angliában élt. 1951-től az angol rádió magyar adásainak munkatársa. Az emigrációban is széles körű irodalomszervező és publikációs tevékenységet fejtett ki, az emigráció szellemi életének egyik vezetője volt.

Muhits Sándor (1882–1956) tanár, festő és iparművész. 1903-ban az Iparművészeti Iskola díszítő-festő szakán szerzett oklevelet. 1910 óta tanított ugyanott, leszámítva az első világháború alatti katonai szolgálat és orosz hadifogság időszakát. 1935-től az Iparművészeti Iskola Textil szakosztályának vezetője volt, 1946-ban nyugdíjba vonult. Oktatói munkája mellett jelentős művészi munkásságot is kifejtett: dekoratív templomi festmények (pl. szegedi Fogadalmi temp-lom), illetve üvegfestmények (marosvásárhelyi kultúrpalota) fémjelzik tevékenységét.

Györgyi Dénes (1886–1961) építész. A Műegyetem építészeti szakán 1909-ben szerzett oklevelet. 1911-től tanított az Iparművészeti Iskola lakberendezési szakosztályán, majd nyugdíjazásáig az iskola igazgatója volt. Sikeres tanári működése mellett magasabb besorolását indokolta gyakorlati műépítész munkássága is. Több budapesti középület valamint a keszthelyi és a debreceni múzeum és más jelentős épületek tervezése fűződik nevéhez.

⁷¹ Szakasits Árpád *Berény Róbert* (1887–1953) festőművészre utalt, amint ez az előterjesztés margójára írt megjegyzésből is kiderül. A jegyzőkönyvvezető tévesen „Berényi”-t írt.

[10] 77. 1945. december 29.

a vallás- és közoktatásügyi miniszternek nevezett tanulmányait rendelkezésére fogja bocsájtani.

[Keresztury] *Vallás- és közoktatásügyi miniszter*: a kérdéssel behatóan foglalkozott, és azt tökéletesen ismeri. Cs. Szabó a demokrata vonalon kifogástalanul viselkedett és emiatt a rádióban meglehetősen erős jobboldali támadásokban is részesült. Egyetlen hibája, hogy Berlinbe a magyar diákok vezetősége részéről adott meghívást elfogadta, bár a vezetőség nem volt náci érzelmű. A meghívás éppen azt célozta, hogy ne Nyíró és társai tartsanak kint előadást, hanem olyan személy, aki minőségben megfelel. A meghívás elfogadása nem tekinthető demokráciaellenesnek, mert megtiszteltetésnek vette, hogy őt, mint egy európai műveltségű embert hívják ki, hogy ott komoly magyar kultúrát képviseljen.

[Ries] *Igazságügyminiszter*: az ügy tüzetesebb kivizsgálását, és annak megtörténteig Cs. Szabó kinevezésének függőben tartását kéri.

Minisztertanács az előterjesztéshez, Cs. Szabó László kinevezésének kivételével, hozzájárult.⁷²

67.

[Keresztury] *Vallás- és közoktatásügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát Kerezsi Endre testnevelési főiskolai tanárnak a VI. fizetési osztályba való kinevezése tárgyában.⁷³

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

68.

[Keresztury] *Vallás- és közoktatásügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát a „Nemzeti Szalon” kiállítási helyiségének helyreállítási költségeire szükséges 25 millió pengő engedélyezése tárgyában.

---

⁷² Cs. Szabó László kinevezésére lásd a 81. jegyzőkönyv 44. napirendi pontját és az ahhoz kapcsolódó mellékletet.

⁷³ A 83 259/1945. VKM V. üo. számú előterjesztés szerint Kerezsi Endrét 1944. júliusában neveztek ki a VII. fizetési osztály 3. fokozatába, ahonnan most a 2500/1945. ME sz. rendelet 49. §-a alapján tervezték a VI. fizetési osztály 3. fokozatába való átsorolását. Az előterjesztés ezt többek között a következőkkel indokolta: „Nevezett, mint a [Testnevelési] Főiskola megbízott igazgatója, a tavalyi hivatalos intézkedések ellenére megakadályozta a Főiskola hallgatóinak kitélepipítését, és a féktelen fasiszta propaganda ellenére a főiskolán német- és nyilas-ellenes szellemet létesített. Elsősorban az ő tevékenységének köszönhető, hogy a Főiskolán maradt hallgatóság az országok mellé állva a felszabadulásakor a németek ellen felvette a harcot. Mindezen tevékenysége során többször életét kockáztatta.”

Kerezsi Endre (1908–1971) testnevelő-tanár, szakíró. Állami szolgálatát 1929-ben kezdte a Testnevelési Főiskolán, 1941-től főiskolai tanár, 1965–1967 között a főiskola igazgatója. A világon elsőként indította meg a Magyar Rádióban a reggeli tornát (1933), amelyet haláláig vezetett. 1935-től a Magyar Torna Szövetség elnökségi tagja, a férfi tornászválogatott edzője. 1949–1960 között nemzetközi versenyző. Részt vett az iskolai testnevelési tantervek korszerűsítésében.

Minisztertanács a Nemzeti Szalon kiállítási helyiségének helyreállítási költségeihez szükséges Huszonötmillió pengő folyósításához hozzájárult.⁷⁴

69.

[Keresztury] Vallás- és közoktatásügyi miniszter: előterjeszti javaslatát Udvarhelyi Ágoston állami gimn. tanárnak a VI. fizetési osztályba való kinevezése tárgyában.⁷⁵

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

70.

[Keresztury] Vallás- és közoktatásügyi miniszter: előterjeszti javaslatát az állami színházak villanykorlátozási mentesítése tárgyában.⁷⁶

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.

71.

[Keresztury] Vallás- és közoktatásügyi miniszter: előterjeszti javaslatát a III. számú épülettervezési tanszék megszervezése, és arra Weichinger Károly okleveles építésznek egyetemi nyilvános rendes tanári minőségben való kinevezése tárgyában.⁷⁷

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

---

⁷⁴ A 82 259/1945. VKM VII. üo. számú előterjesztés hangsúlyozta, hogy a háborús sérüléseket szenvedett kiállítóhelyiség mielőbbi helyreállítását fontos kulturális érdekek indokolják.

A Nemzeti Szalon Művészeti Egyesület 1894-ben alakult. Célja a modern művészet fejlesztése volt. Kiállítóhelyisége a „Nemzeti Szalon”, 1907-ben épült fel az Erzsébet téren. Az épületet 1960-ban lebontották.

⁷⁵ A 87 087/1945. VKM IV. számú előterjesztés szerint Udvarhelyi Ágoston (1904–?) középiskolai tanár pályáját 1929-ben kezdte a Fáy András Gimnáziumban, ahol ekkor igazgatóhelyettesi teendőket látott el. Az előterjesztés kiemelte: „Tevékenységének köszönhető, hogy a háborús események folytán súlyosan megrongált iskolai épület a legelsőők között került használható állapotba. Kiválóan képzett pedagógus, mind elméleti, mind gyakorlati téren a legjobbak közé tartozik.”

⁷⁶ A 83 333/1945. VKM VII. üo. számú előterjesztés utalt arra, hogy a Tildy-kormány által a villamos energia felhasználásának korlátozása tárgyában kiadott rendelkezés (11 240/1945. ME sz. rendelet MK 1945. december 1., 190. sz.) 5. §-a a szállodák és szórakozóhelyek mellett a színházakat is az áramfelhasználás csökkentésére kötelezte. Ezt mind elvi, mind gyakorlati szempontból tarthatatlannak minősítette.

⁷⁷ A 71 752/1945. VKM V. üo. számú előterjesztés értelmében a III. számú épülettervezési tanszékét a József Nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Építészmérnöki Karának Építészmérnöki osztályán kívánták létrehozni. „A tanszék felállítására és megszervezésére – olvasható az előterjesztésben – azért van szükség, mert a háború pusztításai következtében az építészmérnök-képzés szélesebb körű kiterjesztése országos érdek. A Műegyetem Építészmérnöki osztályára a folyó 1945–46. tanévre 350-nél több hallgató felvételét engedélyeztem, a múltban felvett 30–40 hallgatóval szemben. A tervezés tanítása az oktatás legfontosabb része, amely a tanár személyes és egyéni munkáját igényli. Segédtanerő munkájával nem helyettesíthető, és komolyan csak arányos számú hallgatósággal végezhető el.”

[10] 77. 1945. december 29.

72.

[Keresztury] Vallás- és közoktatásügyi miniszter: előterjeszti javaslatát dr. Szekeres Margit II. osztályú könyvtári segédőrnek I. osztályú könyvtári segédőrré a IX. fizetési osztályba való kinevezése tárgyában.⁷⁸

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

73.

[Keresztury] Vallás- és közoktatásügyi miniszter: előterjeszti javaslatát Horváth Mária állami gimnáziumi tanárnak 1945. december 31-i hatállyal a VII. fizetési osztályba való kinevezése tárgyában.⁷⁹

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

74.

[Keresztury] Vallás és közoktatásügyi miniszter: előterjeszti 86 041/1945. számú javaslatát Gergelics László és társai kinevezése tárgyában.⁸⁰

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

75.

[Keresztury] Vallás- és közoktatásügyi miniszter: előterjeszti 87 552/1945. számú javaslatát a Tihanyi Magyar Biológiai Intézet kibővítésére a tudományos tisztviselők létszámában leendő kinevezések tárgyában.⁸¹

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

Weichinger Károly (1893–1982) építészmérnök, egyetemi tanár. Építészmérnöki oklevelét 1920-ban szerezte Budapesten. 1921-től 1944-ig az Országos Magyar Iparművészeti Iskola oktatója, 1927-től főiskolai tanár. A Műszaki Egyetemen 1945-től a Városépítési, 1946-tól a Középület-tervezési Tanszék egyetemi tanára, majd utóbbinak 1969-ig tanszékvezető tanára volt. Szakirodalmi munkássága mellett kiterjedt tervezői és építési tevékenységet folytatott. Számos budapesti középület mellett nevéhez fűződik többek között Győr és Pécs városrendezési terve.

⁷⁸ Az előterjesztés száma: 86 124/1945. VKM V. üo.

⁷⁹ A 87 142/1945. VKM IV. üo. számú előterjesztés szerint Horváth Mária (1908–?) a középiskolai tanári oklevél megszerzése után tanári állást nem kapott, ezért 1935-től az Iparügyi Minisztériumban helyezkedett el, mint irodai munkaerő. 1940 óta a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium Középiskolai ügyosztályán előadói beosztásban dolgozott. A VIII. fizetési osztály 3. fokozatából a VII. fizetési osztály 3. fokozatába kívánták előléptetni.

⁸⁰ Az előterjesztés különböző felsőoktatási intézmények gazdasági, illetve kezelési szaklétszámába tartozó tisztviselők soron kívüli előléptetésére vonatkozott.

⁸¹ A minisztertanács – amint erre az előterjesztés is utalt – előzőleg az október 24-i ülésen foglalkozott az 1930-as években létesített Tihanyi Magyar Biológiai Kutató Intézet státuszának rendezésével és kibővítésével. (Lásd DMB MT. JKV. B KÖTET, 433.) Az itt tárgyalt előterjesztés a tudományos tisztviselők létszámába 16 főnek, a tudományos és műszaki segédzsemyelet létszámába kettő, az altisztek létszámába pedig három főnek a kinevezését irányozta elő. A kinevezések mindegyike a 2500/1945. ME sz. rendelet által biztosított lehetőséggel élve, a szabályszerű előmeneteltől eltérő feltételekkel történt, ezért kellett a minisztertanács hozzájárulása. Az előter-

76.

[Keresztury] Vallás- és közoktatásügyi miniszter: előterjeszti a 88 226/1945. számú javaslatát a Teleki Pál tudományos intézet kibővítésével kapcsolatosan szükségessé vált, újabb kinevezések tárgyában.⁸²

[Ries] Igazságügyminiszter: súlyos aggályai vannak Gogolák Lajos személyével kapcsolatban.

jesztés alapján többek között a következő munkatársak kinevezésére került sor: dr. Krámlí András (1910–1988) orvos–vegyész; dr. Gerendás Mihály (1908–1976) biokémikus; dr. Hajdu István (1915–?) orvos, fiziológus; Havas László (1885–?) biológus; dr. Horváth János (1910–?) talajbakteriológus; dr. Balogh János (1913–2002) biológus; dr. Sebestyén Olga limnológus.

⁸² Az előterjesztés bevezetőben utalt arra, hogy a december 18-ai ülésen a minisztertanács már tárgyalta a Teleki Pál Tudományos Intézet létszámkeretének megállapításáról, és jóváhagyott egyes kinevezéseket. (Lásd a 75. sz. jegyzőkönyv 52. napirendi pontját és a 75/n sz. mellékletet.) Az itt javasolt újabb kinevezésekre az engedélyezett létszámkereten belül, de a 2500/1945. ME sz. rendelet általános előírásaitól eltérően, azaz a 49. § alapján került sor. Az előterjesztés a tudományos tisztviselők létszámába tizenegy fő, a tudományos és műszaki segédzsemetényzet létszámába pedig három fő kinevezését irányozta elő.

Gogolák Lajos (1910–1987) történész, újságíró, egyetemi tanár. Szekfü Gyula tanítványa, majd tanársegéde. A Pázmány Péter Tudományegyetemen szerzett filozófiai és jogi diploma után állami ösztöndíjjal Prágában cseh és szlovák történelmet, Rómában pedig művészet- és művelődéstörténelmet tanult. A *Magyar Nemzet* című lap egyik munkatársa. A jobboldali demagógiával szemben a Duna-völgyi népek megbékélését szorgalmazta. Származásánál fogva a cseh és szlovák nyelv, valamint művelődéstörténet avatott ismerője volt. 1945 után különböző lapok közölték írásait, a kulturális életben azonban érdemi szerepet nem kapott. 1956-ban emigrált. Ezt követően évtizedeken keresztül a szlovák történelem professzora volt a bécsi egyetemen.

Sötér István (1913–1988) író, műfordító, irodalomtörténész, egyetemi tanár, akadémikus. Fő kutatási területe a magyar–francia kapcsolatok és a XIX. századi magyar irodalom volt. Az előterjesztés is utalt – mint megjelenés előtt álló műre – a *Magyar–francia kapcsolatok* című monográfiájára (Bp. 1946.).

Perényi József (1915–1981) történész, egyetemi tanár. A budapesti egyetemen szerzett történelem–földrajz szakos diplomát, majd Párizsban és Bécsben tanult. 1938–1939-ben tanársegéd a Pázmány Péter Tudományegyetemen, majd 1945-ig a Ganz-gyár képviselője Isztambulban. 1946–1949-ben a Kelet európai Tudományos Intézet munkatársa, közben 1946–1947-ben a moszkvai magyar követség sajtó- és kulturális attaséja. 1949-től a MTA munkatársa, 1960-tól 1975-ig az Eötvös Loránd Tudományegyetem docense, majd tanszékvezető egyetemi tanára. Fő kutatási területe a szláv népek története volt.

Varga Imre (1910–?) újságíró, történész. A prágai egyetemen szerzett jogi diplomát, majd bekapcsolódott a felvidéki falukutató mozgalomba.

Lőrincze Lajos (1915–1993) nyelvész, nyelvművelő. 1941–1943-ban egyetemi tanársegéd, 1943–1945-ig középiskolai tanár Pápán, 1946-tól 1949-ig a Kelet európai Intézet tanára, 1949-től a MTA Nyelvtudományi Intézetének osztályvezetője, majd igazgatóhelyettese. A nyelvművelés mellett főleg nyelvjáráskutatással foglalkozott.

Kenyeres László (1911–?) újságíró, irodalomtörténész. Miután bölcsészdoktori oklevelet szerzett a budapesti egyetemen, tanulmányait Párizsban folytatta. 1942-től a Teleki Pál Tudományos Intézet alkalmazottja volt.

Tálasi István (1910–1984) etnográfus, egyetemi tanár. A budapesti egyetemen szerzett bölcsészdoktori oklevelet. 1935-től Hódmezővásárhelyen, majd Budapesten gimnáziumi tanár, 1943-tól 1949-ig a Teleki Pál Tudományos Intézet munkatársa. 1949-től az ELTE Néprajzi Intézetének tanára, 1951-től 1980-ig tanszékvezető egyetemi tanár.

Kovács Péter (1912–?). 1940-ben Budapesten szerzett gazdasági szaktanári oklevelet. 1939 óta dolgozott a Teleki Pál Tudományos Intézetben.

[10] 77. 1945. december 29.

[Keresztury] *Vallás- és közoktatásügyi miniszter*: A Teleki Tudományos Intézethez való beosztását az Intézet azért tartotta szükségesnek, mert az egyetlen ember, aki a csehszlovák viszonylatban tájékozott. Szekfű Gyula Moszkvába is magával akarta vinni, mint kiváló szakértőt. Sok egyéni hibáját ismeri, de mindig úgy tudta, hogy a fiatalság körében a legbaloldaliabb gondolkozásról adott tanúbizonyságot. A Népszínház utcai lakásán zsidó egyének rejtegetése miatt úgy őt, mint édesanyját a nyilasok tettelegesen bántalmazták. Kemény, aki barátja volt, mentette őt ki a nyilasok kezéből azzal a kikötéssel, ha a külügy sajtóosztályának vezetését elvállalja. Ezt a pozíciót így kényszerűségből vállalta, de semmilyen aktív tevékenységet nem fejtett ki.

[Ries] *Igazságügyminiszter*: veszélyes példák, mert a látszatra is adni kell.

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter*: a felszabadulás után Debrecenben szolgáltatételre a külügyminisztériumban jelentkezett. Ott igazolták is, minthogy megállapítást nyert, hogy a nyilas éra alatt megbízatását életveszélyes fenyegetés következtében vállalta, de szolgáltatást ténylegesen nem teljesített. Az tény, hogy a Teleki Intézetnek szüksége van rá, mert nincs megfelelő szakember.

Rákosi Mátyás [elnöklő] államminiszter: javasolja, hogy Gogolák kinevezési ügyét vegyék le a napirendről, mert nem jó ajánlólevél a nyilas éra alatti szereplése. Azt tudja, hogy érdekében különböző befolyások igyekeznek érvényesülni.

Minisztertanács az előterjesztéshez Gogolák Lajos kinevezésének kivételével hozzájárult.

77.

[Ries] *Igazságügyminiszter*: előterjeszti javaslatát egyes bírói határozatok megtámadása, illetőleg semmissége tárgyában.⁸³

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.

Mikesi Sándor (1917–?) magyar–német szakos középiskolai tanár. 1943-tól a Pázmány Péter Tudományegyetem Magyarisztantudományi Intézetének munkatársa volt.

Vajkai Aurél (1903–1987) etnográfus. 1942-től a Pázmány Péter Tudományegyetem Magyarisztantudományi Intézetének munkatársa. 1945-től 1949-ig a Néptudományi Intézet tanára. 1949-ben ő vetette meg a veszprémi Bakony Múzeum alapját, amelynek 1955-ig igazgatója, 1955-től 1965-ig tudományos osztályvezetője volt. A népi orvoslás, a népi építkezés témaköréből számos cikke, tanulmánya jelent meg.

Fülöp Sándor (1921–?) A budapesti műegyetemen szerzett közgazdasági oklevelet, majd Bécsben és Genfben tanult. 1943-tól az Államtudományi Intézetben dolgozott.

⁸³ Az előterjesztést alább, a 77/g számú mellékletben közöljük. Lásd továbbá a 40/1946. ME sz. rendeletet. MK 1946. január 5., 3. sz.

78.

[Ries] *Igazságügyminiszter*: előterjeszti javaslatát az egyes tulajdonjogoknak a telekkönyvben visszaállítása tárgyában.⁸⁴

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.

79.

[Ries] *Igazságügyminiszter*: előterjeszti javaslatát a közadóknak adópengőben illetőleg más értékben való meghatározásával kapcsolatos büntetőjogi és telekkönyvi rendelkezések tárgyában.⁸⁵

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.

[80] 77.

[Ries] *Igazságügyminiszter*: előterjeszti javaslatát a büntető igazságszolgáltatás körében szükségessé vált egyes rendelkezések tárgyában.

Közlekedésügyi miniszter [képviselőtében Varga Lajos államtitkár]: aggálya van a 4. §-ban körülírt kedvezménnyel szemben, mert éppen ezen cselekmények sok esetben nagy súlyúak, így pl. a vasúti rablások. Nem tartja megengedhetőnek, hogy a sértett kártalanítása esetén a bünvádi következmények alól [a] tettes mentesüljön. Fontosabb a megtorlás, mert ez közérdekű, míg a jóvátétel tisztán magán jellegű.

Dr. Balogh István: az 1. §) pontja úgy is értelmezhető, hogy még gyilkosságok miatt is meg lehet szüntetni az eljárást, nyilatkozzék az igazságügyminiszter, hogyan értelmezi és tartja alkalmazandónak a rendelet idézett részét.

---

⁸⁴ Az T. 564/1945. IM számú előterjesztés a rendelet kiadásának indokaként mindenekelőtt emlékeztetett arra, hogy „a fasiszta kormányrendszerek zsidóellenes intézkedéseinek egyik leg-súlyosabbika volt a zsidó tulajdonban levő ingatlanokra vonatkozó rendelkezések” sorozata. Az elvett ingatlanok egy részének visszaszerzésére a földreformról szóló rendeletek lehetőséget adtak, igen gyakori eset volt azonban – folytatódott az indoklás –, hogy a volt zsidó tulajdonos, a sérelmes rendelkezések elkerülése érdekében ingatlanát átruházta olyan személyre, aki származásánál fogva nem eshetett a zsidóellenes rendelkezések hatálya alá. A közzétett rendelet ezért lehetővé tette, hogy az ilyen okból 1937. december 31. után eszközölt tulajdoni bejegyzéseket a telekkönyvből az új tulajdonos beleegyezése esetén egyszerűsített eljárás mellett illetékmentesen töröljék, ha azt a megadott határidőig a felek kérik. Az előterjesztés mellett a rendelettervezet is megtalálható. Lásd a 30/1946. ME sz. rendeletet, MK január 4., 3. sz.

⁸⁵ A T. 2665/1945. IM sz. előterjesztés utalt arra, hogy a növekvő inflációnak az adóbevételekre gyakorolt kedvezőtlen hatásának mérséklése érdekében a 4300/1945. ME sz. rendelet (MK 1945. július 8., 71. sz.) a pengőben fizetendő földadó helyett a búzában fizetendő földadót vezette be, illetve, hogy a 11 600/1945. ME sz. rendelet (MK 1945. december 7., 195. sz.) értelmében 1946. január 1-től valamennyi adót adópengőben kellett megfizetni. Ezen intézkedések következetes érvényesítését szolgálja a kiadni tervezett rendelet, amelynek értelmében adócsalás vagy jövedéki kihágás esetén a bíróság a pénzbüntetést is adópengőben (búzában) állapítja meg. Ezzel megakadályozható, hogy a közadókra vonatkozó jogszabályokat kijátszó személy a büntetést elértéktelenedő pengőben fizesse meg. Lásd a 20/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. január 3., 2. sz.

[10] 77. 1945. december 29.

[Ries] *Igazságügyminiszter*: a most felmerült aggály alaptalan, mert a rendelet nem ilyen célra készült, és ilyenként nem is lehet értelmezni. Hajlandó a javaslatot a mai tárgysorozatról levenni, de kéri a legközelebbi minisztertanácsi tárgysorozatba felvenni.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁸⁶

[81] 78.

[Ries] *Igazságügyminiszter*: előterjeszti javaslatát a nyugatra távozott személyek igazolása tárgyában.

[Bárányos] *Közellátásügyi miniszter*: javasolja, hogy azokra a közalkalmazottakra, akik az állami vagyont odakint megőrizték, a rendelet ne vonatkozzék, vagy legalábbis előnyben részesíttessenek. Akiket esetleg már beállított munkába, a rendelet folytán ki kell állítani a munkából mindaddig, amíg az igazolása megtörténik. Kéri, hogy elsősorban a már munkába állított tisztviselők kerüljenek igazolási eljárás alá.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁸⁷

[82] 79.

[Ries] *Igazságügyminiszter*: előterjeszti javaslatát a letartóztató-intézeti őrszemélyzet ruházatához szükséges posztó ruhaanyag beszerzési költségére 120 000 000 P póthitel engedélyezése tárgyában.

Minisztertanács a letartóztató-intézeti őrszemélyzet ruházatához szükséges posztóanyag beszerzési költségére 120 000 000 P póthitel folyósításához hozzájárult.

⁸⁶ A javaslat egyrészt a bekövetkezett politikai változások miatt anakronisztikussá vált bírósági ügyek (pl. kormányzósértés), másrészt az 1945. július 1. előtt elkövetett lopás, sikkasztás, orgazdaság stb. miatt indított bűnvádi ügyek lezárását, pontosabban a vád elejtését, és az eljárás megszüntetését célozta. Az előterjesztést a minisztertanács a következő ülésén ismét tárgyalta. Lásd a 78. sz. jegyzőkönyv [54] napirendi pontját, valamint 78/f sz. mellékletet.

⁸⁷ A T. 2663/1945. IM sz. előterjesztés az igazolási eljárás további – politikai indíttatású – szigorítását kezdeményezte. Bevezetőben utalt arra, hogy az igazoló bizottságok – gyakori panasz szerint – a Nyugatra távozott személyekkel szembeni eljárás során nem vizsgálták kellő gondossággal a távozás okát és kísérő jelenségeit. Ezért szükség van – folytatódik az előterjesztés – a Nyugatról visszatérő személyek igazolására külön igazolóbizottságok létesítésére. Egyidejűleg szükségesnek tartja a fennálló rendelkezések olyan értelmű szigorítását is, hogy az igazolási eljárás alá vonandó személyek az eljárás lefolytatásáig még ideiglenesen sem állíthatók szolgálatba, illetőleg közülük foglalkozását senki nem gyakorolhatja. Egyetlen kivételt mégis megenged: a külföldre hurcolt magyar nemzeti vagyon gondozása körül jelentős érdemeket szerzett személyek – a 11 400/1945. ME sz. rendelet (MK 1945. december 1., 190. sz.) 2. §-a (2) bekezdésének hatályát fenntartva – igazolásuk megtörténte előtt is visszavehető a szolgálatba. A közellátásügyi miniszter hozzászólása tehát valószínűleg figyelmetlenségen alapult, hiszen a rendelettervezet és a közzétett rendelet egyaránt tartalmazta az erre vonatkozó rendelkezést. E kérdésről egyébként november 27-ei ülésén folytatott részletesebb vitát a minisztertanács, akkor fogadták el a fent hivatkozott rendeletet is (71. sz. jkv. 50. napirendi pont).

Lásd a 10/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. január 4., 3. sz.

[83] 80.

[Ries] *Igazságügyminiszter*: előterjeszti javaslatát dr. Takács László volt kaposvári törvényszéki bíró rehabilitálása és nyugdíjának megállapítása tárgyában.⁸⁸

Minisztertanács hozzájárult ahhoz, hogy dr. Takács László törvényszéki bíró nyugdíja az V. fizetési osztály 2. fokozatának alapulvételével november hó 1. napjától kezdődőleg állapíttassék meg.

[84] 81.

[Ries] *Igazságügyminiszter*: előterjeszti javaslatát Somlói László budapesti központi járásbírói I. osztályú irodatisztnak irodafőtisztté való kinevezését.⁸⁹

Minisztertanács Somlói László budapesti központi járásbírói I. osztályú irodatisztnak irodafőtisztté való kinevezéséhez hozzájárult.

[85] 82.

[Ries] *Igazságügyminiszter*: előterjeszti javaslatát Mózes József volt budapesti központi járásbírói altiszt jóvátétel iránti kérelmét.

Minisztertanács hozzájárult ahhoz, hogy Mózes József volt budapesti központi járásbírói altiszt részére a XI. fizetési osztály 3. fokozatának alapulvételével szolgálaton kívül eltöltött idejének beszámításával állapíttassék meg teljes nyugdíja.⁹⁰

[86] 83.

[Ries] *Igazságügyminiszter*: előterjeszti javaslatát a rögtönbíráskodás kiterjesztése és kihirdetésének elrendelése tárgyában. Ebben a tárgyban már korábban a minisztertanácstól kapott felhatalmazást, most a részletes szöveget terjeszti elő, amelynek értelmében a rögtönbíráskodás kiterjed a közforgalmú vaspályák és tömegszállításra rendelt egyéb géperejű közforgalmú közlekedési vállalatok üzemi berendezéséhez, vagy felszereléséhez tartozó

---

⁸⁸ A 28 758/1945. IM E. sz. előterjesztés szerint dr. Takács László (1877-?) törvényszéki bíró, ügyvéd. Bírósági szolgálatát 1903-ban kezdte. 1917-ben nevezték ki bírónak a kaposvári törvényszékhez. A Tanácsköztársaság alatt tanúsított magatartása miatt bűnvádi és fegyelmi eljárás indult ellene, 1922-ben ennek eredményeként állásából felmentették. Ezt követően Veszprémben ügyvédi gyakorlatot folytatott, illetve az előterjesztés idején is folytató.

⁸⁹ A 29 035/1945. IM E. számú előterjesztés szerint Somlói Lászlót 1945. június 7-én nevezték ki a X. fizetési osztály 3. fokozatába és most egy fél év után a IX. fizetési osztály 3. fokozatába szándékoztak előléptetni. Az indoklás kiemelte, hogy nevezett kiváló minőségű, demokratikus érzelmű tisztviselő, aki a Közalkalmazottak Országos Szabad Szakszervezete igazságügyi csoportjának szervezésében és munkájában is tevékenyen részt vett.

⁹⁰ A 28 986/1945. IM E. sz. előterjesztés szerint Mózes Józsefet a Tanácsköztársaság alatt „folytatólagosan elkövetett igazgatás” miatt bocsátották el, illetve ítéltek két év börtönbüntetésre.

[10] 77. 1945. december 29.

tárgyak tekintetében, továbbá a vaspályák és az említett vállalatok szállítóeszközein szállított ingóságokra, és a vaspályák és vállalatok pályaudvarán és épületeiben tárolt ingóságok lopásának büntetése és mindezen cselekményeknél a részesekre is.⁹¹

Rákosi Mátyás [elnöklő] államminiszter: szükségesnek látszik az gazdaság büntetésének szigorúbb megtorlása és a halálbüntetésnek az gazdasági cselekményekre való kiterjesztése. Végeredményben az orgazdák az igazi bűnösök.

[Ries] Igazságügyminiszter: a rögtönbíráskodás körébe azért nem vonható az gazdasági cselekmény, mert a tényállás tisztázása bonyolultabb, és így a rögtönbíráskodás eljárási alapelveivel nem egyezik. Ha a kormány az gazdaságot halálbüntetéssel kívánja sújtani, úgy a közönséges bűnvádi eljárás keretében kiadandó rendelettel kell a halálbüntetés kiszabását előírni.

Minisztertanács az igazságügyminiszter által „a rögtönbíráskodás kiterjesztése és kihirdetésének elrendelése” tárgyában tett előterjesztését elfogadta, és felhatalmazta, hogy az gazdaság büntettének szigorúbb megtorlása, nevezetesen halálbüntetés kiszabásának előírása tárgyában rendeletet szövegezzon meg, amely mint a nemzeti kormány rendelete a rögtönbíráskodás kiterjesztése és kihirdetésének elrendelésével [sic!] kapcsolatos rendelettel egy időben jelenjen meg. Halálbüntetéssel sújtandó az orgazdának büntette az esetben, ha az orgazda olyan lopott dolgot szerez meg, rejt el, vagy elidegenítésében működik közre, amelyről tudja, hogy a tolvaj a közforgalmú vaspályák és tömegszállításra rendelt egyéb géperejű közforgalmú közlekedési vállalatok helyiségeiben vagy területéről lopta el, vagy pedig rablás büntette következtében jutott birtokosá vagy bírálója kezébe.⁹²

[87] 84.

Honvédelmi miniszter [képviselőtében Zentai Vilmos államtitkár]: bejelenti, hogy a tárgysorozaton szereplő és a belépő határállomásokon és szűrőtáborokban kincstári katonai anyagok összegyűjtése és átvételére vonatkozó előterjesztését, valamint a repülősporttal kapcsolatos egyes kérdések szabályozására vonatkozó előterjesztéseit a napirendről leveszi.⁹³

⁹¹ A javaslatról (szóbeli előterjesztés alapján) előzőleg november 27-én tárgyalt a minisztertanács. Vö. 71. sz. jkv. 65. napirendi pont. A rendelettervezet és az ezzel kapcsolatos ügyirat megtalálható az Igazságügyminisztérium Törvényelőkészítő főosztálya iratai között (MOL XIX-E-1-c-Bö-5-1945. sz.).

⁹² Lásd a rögtönbíráskodás kiterjesztése és kihirdetésének elrendelése tárgyában kiadott 50/1946. ME sz. rendeletet, valamint az gazdaság büntettének szigorúbb megtorlása tárgyában kiadott 60/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. január 3., 2. sz.

⁹³ A két javaslatot a honvédelmi miniszter már a december 18-i ülésen is előterjesztette, majd visszavonta. Lásd a 75. sz. jegyzőkönyv 74. napirendi pontját. A Tildy-kormány idején a továbbiakban e kérdésekről nem tárgyaltak.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.

[88] 85.

Honvédelmi miniszter [képviselőtében Zentai Vilmos államtitkár]: előterjeszti javaslatát a honvédelmi szolgáltatások igénybevételének feloldása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁹⁴

[89] 86.

Honvédelmi miniszter [képviselőtében Zentai Vilmos államtitkár]: bejelenti, hogy a honvédség hadifogságból visszatérő hivatásos tagjainak ideiglenes őrizetbevétele tárgyában előterjesztett javaslatát a napirendről leveszi.⁹⁵

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.

[90] 87.

Honvédelmi miniszter [képviselőtében Zentai Vilmos államtitkár]: előterjeszti javaslatát a honvédség nyugállományú tagjainak az újjáépítés szolgálatába bekapcsolására rendelt szerv támogatása tárgyában. A feladat megoldására hivatott szerv vezetésével miniszteri biztos minőségben dr. Ferenczy Ferenc ny. miniszteri tanácsost bízta meg.⁹⁶

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta azzal, hogy a jövőben az újjáépítési kérdéseket előzetesen az újjáépítési minisztériummal kell letárgyalni.

---

⁹⁴ Az előterjesztés megtalálható többek között az Igazságügyminisztérium Törvényelőkészítő főosztálya anyagában (MOL XIX–E–1–c 2582–1945.). A javaslat azoknak az ingatlanoknak és ingóságoknak a visszaadására vonatkozott, amelyeket a honvédelemről szóló 1939. évi II. tc. alapján dologi honvédelmi szolgáltatás címén a háború alatt ideiglenes használatra igénybe vettek. Bár a minisztertanács a rendelettervezetet elfogadta, annak kiadására mégis csak hónapokkal később került sor, mert a honvédelmi miniszter a végrehajtási utasítással együtt kívánta megjelentetni (NF Mt. Jkv. (1946), 280.). Lásd a 2740/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. március 13., 60. sz.

⁹⁵ Az ügy további fejleményére lásd a 81. sz. jegyzőkönyv 70. napirendi pontját.

⁹⁶ A 48 073/1945. HM eln. Jogi cs[oport]f[őnök]ség számú előterjesztés szerint a honvédelmi miniszter tulajdonképpen csak tájékoztatni kívánta a miniszterelnököket és a minisztereket, hogy a Honvédelmi Minisztérium keretében létrehozott egy miniszteri biztosságot, amelynek az a feladata, hogy a honvédség dolgozni képes nyugállományú tagjait bekapcsolja az újjáépítés munkájába.

Dr. Ferenczy Ferenc ny. miniszteri tanácsos. A II. világháború előtt a Honvédelmi Minisztérium alkalmazottja. 1939-ben Tombor Jenő egyik németellenes cikkéhez kapcsolódva a vezetése alatt álló „Nemzeti Értékek Védelmére Alakult Országos Bizottság” az ő kezdeményezésére olyan felhívást bocsátott ki, amely mindenkit arra hívott fel, hogy személyes munkájával is vegyen részt a határ biztonságát szolgáló munkálatokban, beleértve a nyugati határoknak a németekkel szembeni védekezésre történő alkalmassá tételét is.

[10] 77. 1945. december 29.

[91] 88.

Honvédelmi miniszter [képviselőében Zentai Vilmos államtitkár]: bejelenti, hogy előterjesztését – „a határsávban elrendelt korlátozások tárgyában kiadott kormányrendelet hatálytalanítása” – a napirendről leveszi.⁹⁷

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.

[92] 89.

Honvédelmi miniszter [képviselőében Zentai Vilmos államtitkár]: előterjeszti az 1. és 6. hadosztálynál és a határőrségnél történő felváltás tárgyában javaslatát. Megjegyzi, hogy ez a Szövetséges Ellenőrző Bizottság tudomásával és engedélyével történik.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.

[93] 90.

Honvédelmi miniszter [képviselőében Zentai Vilmos államtitkár]: előterjeszti javaslatát Szántó Béla volt hadügyi népbiztos rehabilitációja tárgyában.⁹⁸

Minisztertanács hozzájárult ahhoz, hogy Szántó Béla volt hadügyi népbiztos, az 1919. évi március hó 21-től július 31-ig terjedő szolgálati idejéhez az 1919. évi augusztus hó 1-től 1945. évi november hó 30-ig eltelt idő hozzászámításával, részére 1945. évi december hó 1-től a II. fizetési osztály szerinti 72%-os nyugdíj folyósíttassék [sic!].

[94] 91.

[Molnár] Népjóléti miniszter: bejelenti, hogy az Országos Családpénztár részére 200 millió pengő államsegély engedélyezése iránti kérelmét a napirendről leveszi.⁹⁹

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.

---

⁹⁷ Az átdolgozott javaslatot a minisztertanács az 1946. január 12-ei ülésén fogadta el. Lásd a 79. sz. jegyzőkönyv 63. napirendi pontját.

⁹⁸ A jegyzőkönyv mellett az 1945. december 19-én kelt előterjesztés stencil eljárással készített másolata található, amelyről a fejléc, és így az iktatószám lemaradt.

Szántó Béla (1881–1951) magántisztviselő, szociáldemokrata, majd kommunista politikus. A Tanácsköztársaság idején hadügyi népbiztos, a Vörös Hadsereg egyik szervezője. Később Németországban, Ausztriában, illetve a Szovjetunióban élt. 1946-ban tért haza Magyarországra. 1947-től belgrádi, 1948-tól varsói követ volt haláláig.

⁹⁹ Az Országos Családpénztár államsegélyéről előzőleg december 18-án tárgyalt a minisztertanács (75. jegyzőkönyv 79. napirendi pont). A népjóléti miniszter előterjesztését akkor a pénzügyminiszter ellenvéleménye miatt vették le a napirendről.

[95] 92.

[*Molnár*] *Népjóléti miniszter*: előterjeszti javaslatát dr. Árvay Sándor és dr. Dóczy Gedeon egyetemi magántanároknak a gyulai állami kórház főorvosainak a VI. fizetési osztály 3. fokozatába való kinevezése tárgyában.¹⁰⁰

Minisztertanács dr. Árvay Sándor és dr. Dóczy Gedeon kórházi főorvosoknak a VI. fizetési osztály 3. fokozatába való kinevezéséhez hozzájárult.

[96] 93.

[*Molnár*] *Népjóléti miniszter*: előterjeszti javaslatát dr. Haitsch Emil főorvosnak 1945. évi július 1-i hatállyal a VI. fizetési osztály 3. fokozatába való kinevezése tárgyában.¹⁰¹

Minisztertanács dr. Haitsch Emil főorvosnak a VI. fizetési osztály 3. fokozatába való kinevezéséhez hozzájárult.

[97] 94.

[*Molnár*] *Népjóléti miniszter*: előterjeszti javaslatát a Budai Izraelita Szentegylet részére 20 millió pengő államkölcsön kiutalása tárgyában.¹⁰²

Minisztertanács a Budai Izraelita Szentegylet zugligeti gyógyintézete részére húszmillió pengő államkölcsön folyósításához hozzájárult.

[98] 95.

[*Molnár*] *Népjóléti miniszter*: előterjeszti 74 693/1945. számú javaslatát dr. Jung Géza és társai orvosok kinevezése tárgyában.¹⁰³

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

---

¹⁰⁰ A 76 474/1945. NM VIII. számú előterjesztés szerint *dr. Árvay Sándor* (1903–1997) orvos, szülész-nőgyógyász 1928 óta állt közszolgálatban és nyolc éve kórházi osztályvezető főorvos; *dr. Dóczy Gedeon* (1891–?) orvos 26 esztendeje állt közszolgálatban. Mindketten komoly tudományos munkásságot fejtettek ki, és megszerezték az egyetemi magántanári címet. Ezért volt indokolt soron kívüli előléptetésük.

¹⁰¹ A 74 547/1945. NM VIII. számú előterjesztés szerint *dr. Haitsch Emil* (1897–1967) orvos a diploma megszerzése után a budapesti egyetem elme-kórtani klinikáján adjunktus, 1930-tól 1941-ig a győri közkórház főorvosa, majd a Budapest–Magdolnavárosi (Róbert Károly körút) Állami Elme- és Ideggyógyintézet főorvosa volt. Az előterjesztés külön kiemelte Budapest ostroma alatt tanúsított helytállását.

¹⁰² A 75 821/1945. NM VIII. számú előterjesztés mindenekelőtt utalt arra, hogy a tüdőbetegek elhelyezése céljából rendelkezésre álló ágyak száma országos viszonylatban is rendkívül alacsony, miközben a tüdőbetegek száma az ellátási viszonyok romlása következtében nagymértékben emelkedett. Ezért az egészségügyi kormányzat – folytatódott az indoklás – örömmel fogadta a Budai Izraelita Szentegylet bejelentését, hogy a tulajdonában levő, és teljesen kiürített zugligeti gyógyintézetet tüdőbeteg deportáltak rendelkezésére bocsátja, s azt 80 ágygal akarja felszerelni. A berendezéshez szükséges állami támogatás megadása esetén a betegek ellátásával kapcsolatos költségeket a Magyar Zsidó Deportáltakat Gondozó Bizottság vállalta.

¹⁰³ A 74 693/1945. NM VIII. számú előterjesztésben a miniszter ahhoz kérte a minisztertanács

[10] 77. 1945. december 29.

[99] 96.

[*Molnár*] *Népjóléti miniszter*: előterjeszti kérelmét a Németvölgyi úti hadirokkant otthon építkezéseihez szükséges 25 millió pengő póthitel folyósítása tárgyában.

Dr. Balogh István: tekintettel arra, hogy a Miniszterelnökség a múlt minisztertanácson felhatalmazást kapott a közérdekű intézmények elhelyezésére, felhívja a figyelmet arra, hogy ilyen tárgyú ügyekkel a Miniszterelnökség foglalkozik.

Minisztertanács a Németvölgyi úti hadirokkant otthon építkezéséhez szükséges huszonötmillió pengő póthitel kiutalásához hozzájárult.¹⁰⁴

[100] 97.

[*Molnár*] *Népjóléti miniszter*: bejelenti, hogy a tárgysorozaton szereplő 7. előterjesztését a Daróci úti hadigondozó gyógyintézet helyreállítási és átalakítási munkálatait gátló körülmények elhárítása tárgyában, dr. Balogh István államtitkár előbbi figyelmeztetésére tekintettel a napirendről leveszi.¹⁰⁵

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.

állásfoglalását, hogy a Gyulai Állami Kórház három osztályvezető főorvosát, valamint a Budapesti Állami Szemkórház igazgató-főorvosát és a Budapest–Lipótmezei Állami Elme- és Ideggyógyintézet megbízott igazgató-főorvosát az V. fizetési osztály 2. fokozatába a miniszterelnök kinevezte.

Dr. Jung Géza (1884–?) orvos 1927 óta volt a Gyulai Állami Kórház főorvosa. *Dr. Oláh Emil* (1885–?) orvos 1911-ben kezdte közszolgálatát, 1919 óta volt a Gyulai Állami Kórház főorvosa. Kórházi munkája mellett értékes tudományos munkásságot fejtett ki. Az előterjesztés szerint részben származása, részben politikai beállítottsága miatt üldöztetésben volt része, kénytelen volt nyugdíjazását kérni. 1945-ben a szolgálatba visszavették. *Dr. Szórády István* (1889–?) orvos 1914 óta állt közszolgálatban, 1919 óta a Gyulai Állami Kórház főorvosa. Üresedés esetén több alkalommal évekig ellátta az igazgató-főorvosi teendőket is. *Dr. Horay Gusztáv* (1895–1968) szemész, egyetemi tanár. 1920-tól különböző budapesti kórházak, illetve egyetemi klinikák munkatársa volt. 1936-ban egyetemi rendkívüli tanári címet szerzett. 1940-től a Budapesti Állami Szemkórház, majd az I. sz. Szemklinika igazgató főorvosa. Elismert diagnosztá, aki számos sikeres szemműtétet végzett. Több szakcikk szerzője, illetve különböző szaklapok szerkesztője volt. *Dr. Stief Sándor* (1896–1954) orvos 1921–1935 között a szegedi egyetem elme- és ideggyógyászati klinikáján dolgozott. 1932-ben egyetemi rendkívüli tanári címet szerzett. 1935-től különböző budapesti elme- és ideggyógyintézetek munkatársa. 1945-től a Budapest–Lipótmezei Állami Elme- és Ideggyógyintézet megbízott igazgató-főorvosa, később 1953-ig igazgató főorvosa volt. Értékes tudományos munkásságot fejtett ki.

¹⁰⁴ A népjóléti miniszter előterjesztésében utalt arra, hogy a Magyar Állami Hadirokkantotthon Budapest, Németvölgyi út 41–43. szám alatti megrongálódott barakképületének helyreállítására a minisztertanács november 21-én már engedélyezte 25 millió pengő felhasználását. (Lásd a 70. sz. jkv. 80. napirendi pontját.) Az akkori összegből azonban a rohamos infláció miatt a munkálatoknak csak egy kis részét lehetett elvégezni. Balogh István államtitkár megjegyzésével kapcsolatban lásd a 75. sz. jkv. 5. napirendi pontját.

¹⁰⁵ Az előterjesztés arra irányult, hogy a Budapest, XI. kerület Daróci út 24. szám alatti lakatyaépületet a honvédelmi igazgatástól a Népjóléti Minisztérium vehesse át egy létesítendő hadigondozó gyógyintézet számára.

[101] 98.

[*Molnár*] *Népjóléti miniszter*: előterjeszti javaslatát a Hajdúhadházán létesítendő gyermekotthon részére 80 millió pengő hitel folyósítása tárgyában.¹⁰⁶

Minisztertanács a Hajdúhadházán létesítendő gyermekotthon részére nyolcvanmillió pengő hitel folyósításához hozzájárult.

[102] 99.

[*Molnár*] *Népjóléti miniszter*: előterjeszti 5136/1945. számú javaslatát dr. Hendel Ottó és társainak a Népjóléti Minisztériumhoz való kinevezése iránt.¹⁰⁷

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

[103] 100.

[*Molnár*] *Népjóléti miniszter*: előterjeszti javaslatát a fegyverszüneti egyezmény értelmében kiürített területekről Magyarország jelenlegi területére költözött fogászmesterek gyakorlatának szabályozása tárgyában.¹⁰⁸

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.

[104] 101.

[*Molnár*] *Népjóléti miniszter*: bejelenti, hogy a tárgysorozaton szereplő előterjesztését az épületjavítási hozzájárulás adópengőben való fizetésének szabályozása tárgyában, a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.

---

¹⁰⁶ Az 5522/1945. NM Eln. számú előterjesztés az állami gondozás alatt álló gyermekek ellátásával és elhelyezésével kapcsolatos nehézségekkel indokolta a Hajdúhadház községben levő katonai lőter épületeinek gyermekotthonná alakítására vonatkozó tervet. Egyelőre 250–300 gyermek befogadására kívánta alkalmassá tenni az új otthont, de teljes igénybevétel esetén mintegy 5000 gyermek elhelyezését is lehetségesnek tartotta, és az objektumhoz tartozó 2000 hold mezőgazdasági ingatlan – a gyermekek alapos mezőgazdasági szakképzése mellett – bizonyos idő után az intézet önellátását is biztosította volna.

¹⁰⁷ A jegyzőkönyv mellett előterjesztés nem található, csupán a népjóléti miniszter 5136/1945. NM Eln. számú, Bojta Béla államtitkárnak címzett átirata, amely szerint a javaslatot a minisztertanács az 1945. november 27-i ülésén már megvitatta, csak a pénzügyminiszter előzetes egyetértésének hiányában nem hagyta jóvá. Időközben azonban a Pénzügyminisztérium hozzájárulása is megérkezett, tehát *Dr. Hendel Ottó, dr. Hazai Géza, Lukács Béláné, Debreceni Imre, Rab Sándorné, Kiss Károlyné és Várkonyi László* kinevezésének nincs akadálya. A november 27-i (71. sz.) ülés jegyzőkönyvében azonban ilyen napirendi pont nem szerepelt, illetve a jegyzőkönyv mellékletei között a felsorolt személyekre vonatkozó előterjesztés nem található.

¹⁰⁸ Az 5165/1945. NM Eln. számú előterjesztés a környező országokban szerzett fogászmesterei oklevelek honosításáról, illetve annak feltételeiről szóló rendelet kiadását azzal indokolta, hogy méltányossági okokból lehetővé kell tenni a fegyverszüneti egyezmény értelmében kiürített területről Magyarország jelenlegi területére költözött fogászmesterek itteni működését. Lásd a 110/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. január 10., 8. sz.

[10] 77. 1945. december 29.

[105] 102.

[Molnár] *Népjóléti miniszter*: előterjeszti a tárgysorozaton nem lévő kérelmét az OTI részére 2820 [millió] pengő államkölcsön és 300 millió pengő állami ellátmány engedélyezése tárgyában. A pénzügyminiszter már hozzájárult és másfélmilliárdot már ki is utalt.

[Rákosi] *Miniszterelnök[-helyettes]*: a késedelmes járulékok befizetésével szemben [sic!] szankciókat kell alkalmazni.

[Molnár] *Népjóléti miniszter*: a késedelmes befizetésekkel szemben már alkalmaztak szankciókat és azokat most meg fogja szigoríttatni.

Minisztertanács az Országos Társadalombiztosító Intézet részére kétmilliárd-nyolcszázhuszmillió pengő államkölcsön és háromszázmillió pengő állami ellátmány folyósításához hozzájárult.¹⁰⁹

[106] 103.

[Bárányos] *Közellátásügyi miniszter*: előterjeszti 111 790/1945., 111 800/1945., 111 645/1945., 111 646/1945. és 111 647/1945. számú javaslatait a minisztérium létszámába tartozó kinevezések és képesítési kellékek meglétének engedélyezése [sic!] tárgyában.¹¹⁰

Minisztertanács az előterjesztésekhez hozzájárult.

[107] 104.

[Bárányos] *Közellátásügyi miniszter*: javasolja, hogy a társmiszterek az egyes árak emelésével kapcsolatban oly álláspontot foglaljanak el, hogy január 15-ig változás ne történjék. Ebből, figyelemmel az árrögzítésre, általánosságban a jelenlegi árak fenntartását reméli.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.

---

¹⁰⁹ A 13 244/1945. NM II. o. számú előterjesztés mindenekelőtt utalt arra, hogy az igényelt támogatás mindössze a december hónapban keletkező hiány fedezésére elegendő, majd többek között a következő indoklást tartalmazta: „Az Országos Társadalombiztosító Intézet folyó évi december havi teljes pénzszükséglete a bemutatott költségelőirányzat szerint 5120 millió pengőt tesz ki. Ezzel az összeggel szemben az Intézet december havi várható járulékjövedelmét a november hónapban befolyt összeg alapulvételével 2000 millió pengőre lehet becsülni.” Az így keletkező 3120 millió pengőből 300 milliót azért kellett az előterjesztés szerint állami ellátmányból fedezni, mert a gazdasági munkavállalók társadalombiztosításának átmeneti rendezéséről szóló 6180/1945. ME sz. rendelet (MK 1945. augusztus 14., 102. sz.) 13. §-a kimondta, hogy a gazdasági munkavállalók járulékbefizetéssel nem fedezett öregségi járadékát az államkincstár megtéríti. – A támogatás folyósítását a minisztertanács következő ülésének határozata alapján felfüggesztették. (Lásd a 78. sz. jegyzőkönyv 66. napirendi pontját.)

¹¹⁰ A felsorolt öt előterjesztés – amely a jegyzőkönyv mellett megtalálható – összesen 186 tisztviselő és egyéb alkalmazott kinevezéséhez, előléptetéséhez, illetve tisztségében való véglegesítéséhez kérte a minisztertanács hozzájárulását. Erre valamennyiük esetében azért volt szükség, mert az előírt képesítési kellékekkel nem rendelkeztek. A kinevezések nagyobbrészt a vidéki közellátási, felügyelőiségek személyzetét érintették, kisebbrészt a minisztérium központi létszá-

[108] 105.

[Bárányos] *Közellátásügyi miniszter*: bejelenti, hogy a tárgysorozaton szereplő javaslatát a Budapesti Sütők Ipartestülete részére folyósítandó kölcsön kiutalása tárgyában, a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.

[109] 106.

Újjáépítési miniszter [képviselőtében Bencsik Gyula államtitkár]: bejelenti, hogy a tárgysorozaton szereplő előterjesztését „Mezőgazdasági Szövetkezeti Központ, mint Szövetkezet, működési körének szabályozása és eredményes működésének előmozdítása” tárgyában a napirendről leveszi.¹¹¹

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.

[110] 107.

Közlekedésügyi miniszter [képviselőtében Varga Lajos államtitkár]: a tárgysorozaton szereplő előterjesztését a Hajózási Tárcaközi Bizottság költségeire 300 millió [pengő] kiutalása tárgyában a napirendről leveszi, miután az már a december hó 18-án tartott ülésen letárgyaltatott.¹¹²

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.

[111] 108.

Közlekedésügyi miniszter [képviselőtében Varga Lajos államtitkár]: előterjeszti 61 877/1945. számú javaslatát a Magyar Folyam- és Tengerhajózási Rt. részére a Balatoni Hajózási Rt. hajóépítő-üzeménél megrendelt három darab motoros vontatóhajó költségeire 140 000 000 pengő további hitel engedélyezése tárgyában.¹¹³

Minisztertanács száznegyvenmillió pengő hitelt engedélyezett a Magyar Folyam- és Tengerhajózási Rt. részére három darab motoros vontatóhajó költségeire.

---

mába tartozókat. A 186 fő közül 22-t a VI., 26-ot a VII., 39-et a VIII., 20-at a IX., 21-et a X., 19-et a XI., 14-et a XII., hatot a XIII., hetet a XIV., 12-t pedig a XV. fizetési osztályba neveztek ki. Az előterjesztések életrajzi adatokat nem tartalmaznak.

¹¹¹ Az ügy további tárgyalására lásd a 81. sz. jegyzőkönyv 5., és a 83. sz. jegyzőkönyv 5. napirendi pontját.

¹¹² A kérdés ebben a formában az 1945. december 18-ai ülésen nem szerepelt. Az akkori ülésről felvett 75. sz. jegyzőkönyv 102. napirendi pontjának tárgya: „Az elsüllyedt hajók kiemelésével kapcsolatos költségekre 300 millió pengő hitel folyósítása”. Talán erre utalt az államtitkár.

¹¹³ Az előterjesztés utalt arra, hogy a minisztertanács augusztus 8-án 13 millió, november 21-én pedig (70. sz. jegyzőkönyv 74. napirendi pont) további 15 millió pengő hitelt engedélyezett. Az újabb – nagyságrendekkel nagyobb – hitelszükségletet a munkabérek és az árak rohamos emelkedésével indokolta a miniszter.

[10] 77. 1945. december 29.

[112] 109.

Közlekedésügyi miniszter [képviselőként Varga Lajos államtitkár]: előterjeszti 59 011/1945. számú javaslatát az államvasúti alkalmazottak téli élelmiszer-beszerzése céljára 750 000 000 pengő forgótőke kölcsön rendelkezésre bocsátása tárgyában.¹¹⁴

Minisztertanács hétszázötvenmillió pengő folyósításához a MÁV alkalmazottak téli élelmiszer-beszerzés[e] céljaira hozzájárult.

[113] 110.

Tájékoztatásügyi miniszter [képviselőként Kállai Gyula államtitkár]: bejelenti, hogy a tárgysorozaton szereplő előterjesztését a minisztérium munkaköre tárgyában, a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.

Minisztertanács 11 óra 30 perckor ért véget.

K. m. f.

Bojta Ernő Béla

Rákosi [Mátyás]

Géppel írt tisztázat Rákosi Mátyás államminiszter (miniszterelnök-helyettes) és a jegyzőkönyvvezető aláírásával.

A „jelen voltak” felsorolása mellett a jegyzőkönyv – a közlekedésügyi minisztert és az újjáépítési minisztert képviselő államtitkárok kivételével – valamennyi résztvevő sajátkezű aláírásával látta el.

A jegyzőkönyv mellett megtalálható az 1–4., a 8–10., a 15–20., a 24–25., a 27–30., a 32–[85], a [90], a [93], a [95]–[106] és a [111]–[112] számú napirendi ponthoz tartozó előterjesztés.

Hiányoznak a jegyzőkönyv mellől az egyes tárcák előterjesztéseit összefogó borítólapok, és így a tárgyalásra kerülő előterjesztések jegyzéke, azaz a tervezett napirend, illetve a Miniszterelnökség részéről tett esetleges észrevételek. Ez az ülésen történtek rekonstruálását, az egyes döntések megszületésének értelmezését nagymértékben nehezíti.

---

¹¹⁴ Az előterjesztés utalt arra, hogy a minisztertanács november 21-én már 300 millió pengő hitelt engedélyezett erre a célra (70. sz. jegyzőkönyv [93] napirendi pont), az árak állandó és ug-rásszerű emelkedése miatt azonban ez nem bizonyult elégségesnek. Egyben jelezte, hogy a kérdés sürgősségére való tekintettel a pénzügyminiszter – a minisztertanács hozzájárulásától felté-telezetten – az összeget már át is utalta.

[10] 77/a sz. melléklet (a [10] 77/4. napirendi ponthoz)

Magyar Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium
88 460/1945. I. szám

Előterjesztés a minisztertanácshoz

[A római katolikus egyház közigazgatási szervei tiszteletdíjának fedezése]

A Pénzügyminiszter úr 16 807/1945. II. számú hozzájárulása alapján tisztelettel kérem a minisztertanácsot, méltóztassék engedélyt adni arra, hogy a [római] k[atolikus] egyházi közigazgatási szervek tiszteletdíjának fedezése céljából tárcám költségvetése 3. cím, 1. rovat, 1. alrovatan, előirányzat nélküli kiadásként, a folyó költségvetési évben 88 500 000 pengőt utalványozhassak.

A földreform során szétesztásra kerültek az úgynevezett egyházi nagyjavadalmak, melyeknek egyik főhivatása az volt, hogy az egyházi közigazgatás szerveinek, az egyházfőnek, a székeskáptalanoknak, az egyházmegyei hivataloknak és az egyházmegyei tanfelügyelőségeknek tagjait és alkalmazottait megélhetési forráshoz juttassa.

Politikai és kormányzati szempontból fontos, hogy a fennakadás nélkül működő egyházkormányzat segítségével a polgárok lelki irányítása is zavartalan maradjon, lássák a magyar kormányzat megértését és őszinte segíteni-akarását az Egyház felé.

Már ismételten tapasztalhattuk a kormányzatban és a politikai pártok vezetőiben megnyilvánuló készséget arra, hogy az egyházkormányzati szervek anyagi fenntartását az igénybevett egyházi földbirtokok fejében állami forrásból fedezzük. E készségre állítottam össze azoknak a földreform által eddigi jövedelmi forrásaikat elvesz[t]ett volt nagyjavadalmas egyházi közigazgatási szerveknek jegyzékét, melyeknek fenntartását állami támogatással feltétlenül biztosítandónak tartom. Ezeknek az egyházi szerveknek tiszteletdíját oly állami fizetési osztály mértékével egyező összegben vélem megállapítandónak, mint amelyik állami tisztviselő munkakörével körülbelül meg egyező munkát végez az egyházkormányzati szerv alkalmazottja. Előre bocsájtom, hogy ez a számítás aránylag kevés megterhelést jelent.

Elgondolásom szerint a hercegprímás az I. fizetési osztály kétszeresének megfelelő összegű tiszteletdíjat; két érsek a II. fizetési osztály másfélszeres illetményeivel egyező összegű tiszteletdíjat; 9 megyéspüspök és [a] pannonhalmi főpát a II. fizetési osztály illetményeivel egyező összegű tiszteletdíjat; 4 segédpüspök a IV/1 fizetési osztály illetményeivel egyező összegű tiszteletdíjat; 18 apostoli kormányzó, káptalani helynök illetve püspöki helynök és a 4 volt nagyjavadalmas rendfőnök a III. fizetési osztály illetményeivel; 65 kolumnás kanonok, 4 rendfőnöki helyettes, 17 irodaigazgató és 21 főtanfelügyelő az V/1 fizetési osztály illetményeivel; 72 kanonok, 40 titkár és 11 tanfelügyelő a V/1. fizetési osztály illetményeivel; 12 szertartó, a VII/1 fizetési

[10] 77. 1945. december 29.

osztály illetményeivel; 10 levéltáros a VIII/1. fizetési osztály illetményeivel; 17 számvevő a IX/1. fizetési osztály illetményeivel; 18 kezelő a X/1. fizetési osztály illetményeivel; 34 gépíró a XI/1. fizetési osztály illetményeivel és 22 altiszt a XIII/1. fizetési osztály illetményeivel egyező összegű tiszteletdíjban részesülne.¹¹⁵

A besoroltak fizetési osztálya nem változnék, magasabb fizetési fokba nem lépnének (ez az indoka a felsőbb fizetési fokozat felvételének [a] fizetési osztályon belül), mert nem állami fizetési osztályba sorolhatnának be, csupán egy-egy állami fizetési osztály mindenkori illetményeivel egyező összeget kapnának állandó tiszteletdíj gyanánt.

Tisztelettel megjegyzem, hogy a protestáns egyházakat illetően a [folyó] évi november hó 21-én tartott minisztertanács már hozzájárult azonos mértékű tiszteletdíjak utalványozásához.¹¹⁶

Géppel írt, dátum és aláírás nélküli tisztaát stencil eljárással készített másolata.

---

¹¹⁵ Az előterjesztésben szereplő fizetési osztályok és fokozatok rendszerét a közszolgálati illetmények és nyugellátások rendezése tárgyában kiadott – a kötet Tájékoztatójában is ismertetett – 2500/1945. ME sz. rendelet állapította meg 1945. április 1-jei hatállyal. Az egyes fizetési osztályokhoz és fokozatokhoz rendelt illetményeket, illetve nyugellátást az inflációt követve időről-időre külön rendelettel állapították meg.

Az előterjesztés értelmezéséhez – a teljesség igénye nélkül – az alábbi adatok szolgálnak támpontul:

I. fizetési osztály: miniszterelnök, tábornagy.

II. fizetési osztály: miniszter, az Állami Számvevőszék elnöke, a köztársasági elnöki hivatal vezetője, a kúria és a közigazgatási bíróság elnöke, vezérezredes.

III. fizetési osztály: államtitkár, Állami Számvevőszék alelnöke, a kúria másodelnöke, a budapesti ítélőtábla elnöke, a koronaügyész, altábornagy, Budapest főpolgármestere.

IV. fizetési osztály: az, akinek az állására vonatkozóan a jogszabály főiskolai vagy kettős főiskolai végzettséget követel meg (fokozatos előlépés után, szolgálata végén), kúriai tanácselnök, vidéki ítélőtáblai elnök, budapesti főügyész, egyetemi nyilvános rendes tanár (fokozatos előlépés után), vezérőrnagy, Budapest alpolgármestere.

V. fizetési osztály: főispán, ítélőtáblai bíró (fokozatos előlépés után), egyetemi nyilvános rendkívüli tanár (fokozatos előlépés után), ezredes, alispán (fokozatos előlépés után).

VI. fizetési osztály: az, akinek állására vonatkozóan a jogszabály középiskolai érettségi bizonyítvány meglétét követeli meg (fokozatos előlépés után, szolgálata végén), törvényszéki bíró, járásbíró (mindkettő fokozatos előlépés után), középiskolai valamint tanítóképző-intézeti tanárok (fokozatos előlépés után), alezredes, megyei város polgármestere (fokozatos előlépés után).

¹¹⁶ Tulajdonképpen mind a katolikus egyházzal, mind a protestáns egyházakkal kapcsolatban hozott már korábban hasonló döntést a minisztertanács. Lásd a 70. sz. jegyzőkönyv [8] napirendi pontját és az ahhoz fűzött jegyzetet.

[10] 77/b sz. melléklet (a [10] 77/4. napirendi ponthoz)

Magyar Vallás- és Közoktatásügyi Minisztertől

71 367/1945. szám

II. üo.

Előterjesztés a minisztertanácshoz
[A protestáns egyházak kárpótlása, közigazgatási szerveik
tiszteletdíjának fedezése]

A Pénzügyminiszter Úr 7590/1945. I/a. számú hozzájárulása alapján tisztelettel kérem a minisztertanácsot, méltóztassék engedélyt adni arra, hogy a protestáns egyházak kormányzati szervek anyagi fenntartását szolgáló, és a földbirtokreform során igénybevett egyházi birtokok jövedelmének kárpótlásaképpen a protestáns püspökök és egyházkerületi tisztviselők javadalmazása céljából tárcám 3. „Vallási célok támogatása és egyházak javadalmazása” cím 1. „Hozzájárulás a lelkészek illetményeihez” rovat 2. „protestáns egyházak támogatására” alrovatán előirányzat nélküli kiadásaképpen 16 600 000 P-utalványozhassak.

A nagybirtokrendszer megszüntetéséről és a földművelő nép földhözjuttatásáról szóló, és az 1945. évi VI. tc.[-be] iktatott 600/1945. ME sz. rendelet a hazai protestáns egyházakat is érintette, mert az egyházak és egyházi intézmények tulajdonában álló mezőgazdasági ingatlanokat igénybe vették, sőt a hivatkozott törvényrendelet ellenére az igénybevétel alól mentes és megváltás alá nem eső 100 kat[aszteri] holdat is kiosztották, úgyhogy az egyházak kormányzati szervek és intézmények további működése megakadt; az pedig nem kétséges, hogy nem csak az egyházi, hanem politikai és kormányzati szempontból is fontos, hogy az egyházak a maguk feladatkörében zavartalanul, és az államot is segítőleg továbbműködhessenek. Így teljes egészében igénybe vették és kiosztották a protestáns püspököknek az 1924. [évi] VII. tc.-kel püspöki javadalmul juttatott mezőgazdasági ingatlanokat, jöllehet a protestáns püspököknek egyenként kb. 600 kat[aszteri] hold területű földbirtoka szolgált kizárólagos illetményül. Idevonatkozóan tisztelettel megjegyzem azt is, hogy a protestáns püspökök az 1924. [évi] VII. tc. hatályba lépte előtt – éppen, mert földjavadalmuk nem volt – az állam részéről személyenként évi 30 000 ar[any] koronának megfelelő tiszteletdíjban részesültek.

Elvették azonban a magyarországi protestáns egyházkerületek birtokállományát is, amelynek a hozadékából tartották fenn a protestáns egyházak az egyházegyetem és az egyházkerületek közigazgatását. Ez idő szerint az a helyzet, hogy a földjövedelem kiesése folytán az egyházegyetem és az egyházkerületek közigazgatása teljesen megbénult, tisztviselőiket fizetni nem tudják, illetve velük szemben az illetményemelő rendeleteket végrehajtani nem képesek, és azt a juttatást, amit a folyó évben tisztviselőiknek adtak, bank- és egyéb kölcsönökből teremtettek elő. Megállapítottam azokat a legszüksé-

[10] 77. 1945. december 29.

gesebb kereteket, amelyeknek fenntartása feltétlenül szükséges ahhoz, hogy az egyházak tovább folytathassák működésüket. Ezen kereteken belül az egyházi tisztviselők államsegélyét egyfelől az eddig élvezett fizetésükhöz képest, másfelől azon állami fizetési osztályoknak megfelelő összegű tiszteletdíjjal vélem megállapítani, mint amelyik állami tisztviselő munkakörével megegyező munkát végez az illető egyházi tisztviselő. Tisztelettel hangsúlyozom, hogy a prot[estáns] egyházaknál az egyházegyetem és az egyes egyházkerületek annyira lecsökkentett tisztviselői karral dolgoznak, hogy ezek fizetésének átvállalása nagyobb megterhelést nem jelent.

A magyarországi református és evangélikus püspököket az állami rendszerű II. fizetési osztály illetményeivel egyezőösszegű fizetésben, illetve tiszteletdíjban gondolom részesíteni. A püspökök mellett[i] püspöki hivatal adminisztrációját a püspöki titkárok végzik, akiknek az egyházi forrásból eredő javadalmuk a VI. fizetési osztálynak felel meg. A két prot[estáns] egyház központi hatóságánál, a református konventnél és az evangélikus egyetemes felügyelőségnél, továbbá az egyes egyházkerületeknél az ügyintézészt rendszerített álláson alkalmazott egyházkerületi tanácsosok vezetik; ezenkívül a konventnél három, az egyetemes felügyelőségnél egy, az egyházkerületeknél pedig még négy fogalmazáskari tisztviselőre, a számviteli és pénztári teendők ellátására 21 számvevőségi tisztviselőre, az irodai szolgálat végzése céljából 27 irodai alkalmazottra és végül 14 altisztre van feltétlenül szükség. A fent említett tisztviselők állami rendszerű fizetési osztályba vannak sorolva, éppen ezért célszerű volna őket aszerint, hogy milyen képesítéshez kötött állásban működő tisztviselőknek tekinthetők, a 2500/1945. ME sz. rendelet alapján fizetési osztályokba beosztani, s illetményeiket ehhez képest megállapítani. Ezen elvek alapján végzett számítások szerint a szóban levő tisztviselők havi járandósága az állami alkalmazottak illetményeit szabályozó 10 700/1945. ME sz. rendelet alapján összesen havi 16 600 000 P-t tesz ki.

Budapest, 1945. december hó

Géppel írt, aláírás nélküli eredeti tisztázata.

[10] 77/c sz. melléklet (a [10] 77/16. napirendi ponthoz)

[Pénzügyminisztérium]
8631/1945. I.a.

Minisztertanácsi előterjesztés
[Az államháztartás 1945. évi kiadásairól és bevételeiről szóló
kimutatások összeállítása]

A minisztertanács 1945. évi december hó 5-én tartott ülésén hozott elvi határozat¹¹⁷ alapján tisztelettel kérem a minisztertanácsot, hogy az államháztartás 1945. évi kiadásairól és bevételeiről szóló kimutatások összeállításánál követendő közelebbi szabályokat – javaslatunknak megfelelően az alábbiak szerint – megállapítani szíveskedjék.

Indoklás

Az 1945. évben viselendő közterhekről és fedezendő kiadásokról szóló 1945: X. tc.¹¹⁸ 3. §-a kimondotta, hogy a kormány a tényleg teljesített kiadásokról és a befolyt bevételekről az év vége után három hónapon belül a nemzetgyűlésnek tájékoztatást köteles adni. A felhatalmazási törvény értelmében és az idézett § végrehajtása céljából a minisztertanács a folyó évi december hó 5-én tartott ülésén – javaslatomra – úgy határozott, hogy az egyes tárcák és üzemek december hó 31-ig teljesített kiadásairól és befolyt bevételeiről kimutatások készítenődök, és azok összesítés céljából a vezetésem alatt álló minisztériumnak küldendők meg. Szükségesnek látom, hogy a minisztertanács a szóban forgó kimutatások összeállításának közelebbi szabályait is megállapítsa, s ezekre vonatkozóan bátor vagyok a következőket előadni, illetőleg javasolni.

Az 1945. évre szorosabb értelemben vett költségvetés nem készült, és költségvetési törvény nem jelent meg, tehát a kimutatásokon alapuló tájékoztatás voltaképpen a költségvetést, illetőleg az országgyűlésnek történt bemutatás és elfogadás után a költségvetési törvényt lesz hivatva pótolni. Az 1945: X. tc. 3. §-a alapján azonban nem a kiadási és bevételi előirányzatok, vagyis a kiadások esetében az engedélyezett, illetőleg rendelkezésre bocsátott hite-

---

¹¹⁷ A pénzügyminiszter a december 5-i ülésén az ország pénzügyi helyzetéről szóló tájékoztatás, illetve a megteendő legfontosabb intézkedések ismertetése során kérte a minisztériumoknak az 1945-ben igényelt összegekről szóló elszámolását, illetve ennek benyújtását a Pénzügyminisztériumhoz. A jegyzőkönyv szerint akkor e tárgyban határozat nem született. Lásd a 73. sz. jegyzőkönyv 18. napirendi pontját.

¹¹⁸ Az 1945. évi X. törvénycikkkel az Ideiglenes Nemzetgyűlés jóváhagyta az Ideiglenes Nemzeti Kormányának mindazokat az intézkedéseit, amelyeket az állami kiadások teljesítése, és a kiadások fedezésére szolgáló bevételek biztosítása iránt tett. Egyúttal felhatalmazta a kormányt, hogy az állami közigazgatás vitelével, állami üzemek fenntartásával és helyreállításával, valamint a fegyverszüneti egyezmény végrehajtásával kapcsolatban jelentkező kiadásokat továbbra is teljesítse. A pénzügyminisztert felhatalmazta, hogy a folyó bevételek által nem fedezhető kiadások fedezetének megszerzése iránt hitelműveletek útján intézkedjék.

lek, hanem a tényleges kiadások összegéről és a tényleges, vagyis a befolyt bevételek összegéről kell tájékoztatást adni, tehát a kimutatásoknak is ezeket az adatokat kell tartalmazniuk. A kimutatásokba a postatakarékpénztárnál rendelkezésre bocsátott és felhasznált hiteleken felül a Debrecenben és a Magyar Nemzeti Banknál lebonyolított kezelés, valamint a bevételekből közvetlenül teljesített kiadások megfelelő adatai is felveendőek.

Az 1945: X. tc. 4. §-a szerint az 1945. évben teljesített kiadások és befolyt bevételek – az időközben történt változások tekintetbevételével – az 1944. évre szóló állami költségvetés rovatrendszerének megfelelően számolandók el. Az időközi változások elsősorban a rendkívüli kiadások osztályában érvényesülnek. A rendes kiadások között a személyi járandóságok, a dologi kiadások, a kiküldetési és átköltözködési költségek, az egyéb dologi vagy üzemi jellegű kiadások tüntetendők fel, alrovatig menő részletezéssel. A rendkívüli kiadások között kell feltüntetni a háborús károk helyreállításának és újjáépítésének kiadásait, akármilyen jellegű számlán történt is a hitel rendelkezésre bocsátása. Az újjáépítési és háborús kárhelyreállítási kiadások közül azok, amelyek az állami ingatlanvagyonnal kapcsolatosak – épületek, közutak, vasutak, hidak, műtárgyak stb. helyreállítása – a beruházások között, de az esetleges egyéb beruházásoktól elkülönítve, külön rovaton veendőek fel; az egyéb újjáépítési és kárhelyreállítási kiadások – anyagok, leltári tárgyak, szerek, eszközök stb. új beszerzése – az átmeneti kiadások között, de az egyéb átmeneti kiadásoktól szintén elkülönített rovaton veendőek fel. Az átmeneti kiadások közé állítandók be a fegyverszüneti egyezményben vállalt kötelezettségek teljesítéséből származó, valamint a jelenlegi rendkívüli helyzetből következő kiadások is, mint például a Szövetséges Ellenőrző Bizottság kiadásai, a Vörös Hadsereg ellátásával kapcsolatos kiadások, az ipari és mezőgazdasági jóvátétel, bányák és iparvállalatok támogatása, a kötött élelmiszergazdálkodás költségei, az ártartási célú kiadások, közületek, kamarák, egyesületek támogatása, intézményeknek és vállalatoknak nyújtott kölcsönök stb. A tárcák és üzemek által folyósított nyugellátások a kimutatásokba szintén felveendőek. A bevételek között a tárcabevételek és üzemi bevételek, valamint az esetleges rendkívüli bevételek tüntetendők fel. A kimutatások összeállításánál és összesítésénél az a cél vezet, hogy az 1945. évi kiadásokról és bevételekről szóló tájékoztatás az államháztartásnak, s egyben az egész ország gazdasági és pénzügyi helyzetének hű képét adja.

Minthogy a kimutatások összesítésén alapuló tájékoztatást az Országgyűlés elé kell terjesztenem, mind a kiadások, mind a bevételek indokolandók lennének. A rendes kiadások indoklása majdnem minden tárcánál és üzemenél, illetőleg minden címnél azonos, vagy legalábbis igen hasonló volna, s így ezért ezeket a kiadásokat, a kiadások nagyságát csak általánosságban kívánám indokolni. A rendkívüli kiadások azonban külön-külön részletes indoklást igényelnek, amelyben a kiadások szüksége, indoka, jogalapja, teljesítésének módja és mérve teljesen feltárandó lenne. Ugyancsak indoklást kívánanak a bevételek is, különösen azok csekélysege miatt.

[10] 77. 1945. december 29.

Amennyiben az igen tisztelt Minisztertanács fenti javaslataimat elfogadni szíveskedik, az 1945. évi állami kiadások és bevételek kimutatásainak összeállítására vonatkozó szabályokat átiratban is közölném a miniszter urakkal. Átiratomhoz a kimutatások mintáját is csatolnám, hogy a kimutatások egységes formában készülhessenek. A kimutatások készítésével kapcsolatban esetleg felmerülő kérdésekre a vezetésem alatt álló minisztérium illetékes ügyosztálya rövid úton is tájékoztatást nyújtana. Minthogy a kimutatások összeállítása, és különösen az indoklás elkészítése jelentős munkát igényel, a kimutatások és indokolások megküldését 1946. január hó 31-ig kérném. Ebben az esetben az 1945: X. tc. 3. §-ában foglalt rendelkezésnek eleget tehetnék, s tájékoztatásomat, illetőleg jelentésemet még a jövő év első három hónapján belül a nemzetgyűlés elé terjeszthetném.¹¹⁹

Tisztelettel kérem a Minisztertanácsot, hogy előterjesztésemet elfogadni, a szóban forgó szabályokat javaslatomnak megfelelően megállapítani, s azokat a kimutatások összeállításánál alkalmazni szíveskedjék.

Budapest, 1945. évi december hó 15.

Gordon Ferenc s. k.
pénzügyminiszter

Hitelesítem:

B[uda]pest, 1945. december 15.

[Olvashatatlan aláírás]

miniszteri irodaigazgató

Géppel írt tisztázat stencil eljárással sokszorosított másolata. A hitelesítési záradék mellett a „Magyar Pénzügyminisztérium” szövegű gumi körbélyegző eredeti lenyomta látható.

[10] 77/d sz. melléklet (a [10] 77/24. napirendi ponthoz)

[Pénzügyminisztérium]

123 500/1945. VII. szám

Minisztertanácsai előterjesztés

Tisztelettel bemutatom az igen tisztelt Minisztertanácsnak a földbirtokrendezés során földhöz és házhelyhez juttatottak tartozásainak rendezéséről

¹¹⁹ Az 1945. évben tényleg teljesített kiadásokról és a befolyt bevételekről szóló tájékoztató jelentést csak hónapokkal később – az államháztartásnak az 1946. évi január hó 1. napjától az 1946. évi október hó 31. napjáig terjedő viteléről szóló törvényjavaslat mellékleteként – 1946. július 23-án nyújtotta be a pénzügyminiszter a Nemzetgyűléshez, amely azt július 31-én elfogadta. (NN II. KÖTET 320, 508, 570–630.)

[10] 77. 1945. december 29.

szóló 2000/1937. ME számú rendelet¹²⁰ módosításáról és kiegészítéséről készült rendelet tervezetét.

Az 1914–1918. évi előző világháborút követő időben az ország területén három nagy földbirtok-politikai tevékenység folyt le, nevezetesen az 1920: XXXVI. tc. alapján az Országos Földbirtokrendező Bíróság útján lefolytatott földbirtokrendezés, az 1936: XXVII. tc. alapján a Földművelésügyi Minisztérium által megindított telepítési tevékenység, és a 600/1945. ME számú rendelettel¹²¹ megszüntetett nagybirtokrendszer eredményeképpen a földművelésügyi miniszter úr irányítása mellett folyamatban levő földbirtok-rendezési eljárás.

Az 1920: XXXVI. tc. alapján lefolytatott földbirtokrendezés során – amelynek lebonyolítását az 1928: XLI. tc., illetőleg az ezt módosító és kiegészítő rendelkezések a pénzügyi közigazgatás, illetőleg a pénzügyminiszter felügyelete alatt működő Földbirtokrendezés Pénzügyi Lebonyolítására Alakult Szövetkezet hatáskörébe utalták – a juttatott földek megváltási árát az azt szabályozó legutóbbi rendelkezés, a 2000/1937. ME számú rendelet, a kataszteri tiszta jövedelem negyvenszeres szorzatában állapította meg. Ez a megváltási ár az országos átlagnak megfelelő tíz koronás kataszteri tiszta jövedelmű normál hold földnél 400 P-t tesz ki, s azt az 1937. évtől számított 47 éven át a 3% kamatot magában foglaló 4%-os évi részlet (annuitás) fizetése útján kell törleszteni.

Az 1936: XXVII. tc. alapján megindított telepítési tevékenység során juttatott földek megváltási árát a tényleges forgalmi érték alapulvételével kellett megállapítani. Ez a megváltási ár egy hold normál földnél kb. 1000 P. Az 1936: XXVII tc. módosításáról és kiegészítéséről szóló 1940: IV. tc. értelmében az 1940. évi október 15. napjától kezdődően juttatott földek megváltási árát búzában avagy rozsban kellett megállapítani. Az így megállapított megváltási ár egy hold normál földnél mintegy 30 q búzát tesz ki. Mind a pénzben, mind a búzaértékben megállapított megváltási ár általában 20 év alatt évi 3% kamattal törleszthető.

A 600/1945. ME számú rendelet alapján folyamatban levő földbirtokrendezés során fizetendő megváltási árát a kataszteri tiszta jövedelem 23,2-szeresében meghatározott pengőértéknek 40 pengős mázsánkénti búzaár mellett kiszámított búzamennyiség alkotja. Ez a normálholdanként 5 q 80 kg búzát kitevő megváltási ár 10 év alatt egyenlő évi részletben kamatmentesen törleszthető.

A megváltási ár mérvének megállapításánál fennálló, a fentiekből kitűnő indokolatlan és igazságtalan egyenlőtlenség a juttatottak körében méltán kelthet elégedetlenséget. Ezt csak úgy tudjuk megszüntetni, ha az összes földbirtok-politikai ingatlanok megváltási árának mérvét és törlesztési feltételeit lehetőleg azonos módon állapítjuk meg.

¹²⁰ Rendeletek Tára 1937. évfolyam 43. oldal.

¹²¹ MK 1945. március 18., 10. sz.

Az egyes földbirtok-politikai jogszabályok között azonban nem csak a megváltási ár mérvének és törlesztési feltételeinek megállapítása tekintetében van különbség. A különböző jogszabályok ugyanis egymástól teljesen eltérő módon állapították meg a juttatottak különböző ügyeiben eljárni hivatott hatóságokat, s az egyes jogorvoslati szerveket. Más-más szervhez kell fizetni a megváltási-ár törlesztéseket, mások a kimozdítás előfeltételei, s ismét mások a megváltást szenvedők kielégítésére fennálló jogszabályok stb.

Kétségtelen, hogy ezen a helyzeten segíteni kell, mert a túlnyomó részben kisebb iskolai végzettségű juttatottak, akik közül egyesek mind a három földbirtokrendezés során is részesülhettek juttatásban, nem ismerhetik ki magukat abban a labirintusban, amelyet a jogszabályok különbözősége teremtett meg. Egyszerű, áttekinthető és egyöntetű jogszabályokra, s az egész kérdésnek lehetőleg azonos alapokon felépítésére, igazságos és méltányos rendezésére van szükség.

A kérdésnek ilyen irányú átfogó, gyökeres rendezése azonban hosszabb időt vesz igénybe. Ez teszi szükségessé, hogy addig is, amíg a kívánt rendezés befejezést nyerhet, a tárgyalás alatt álló rendelettervezetbe felvett két kérdés szabályoztassék.

A rendelettervezet 1. §-a kimondja egyrészt, hogy a juttatottak a megváltási árra átmenetileg rendkívüli tőketörlesztést nem teljesíthetnek, másrészt az 1945. évben már teljesített rendkívüli tőketörlesztések végleges elszámolását függőben kell tartani, illetőleg, ha azt már elszámolták is, a megváltási ártartozást azzal kiegyenlítettnek tekinteni nem kell.

E rendelkezésre azért van szükség, mert a fennebb említett jogszabályegységesítés során sor kerülhet arra, hogy az 1920. évi földbirtokrendezés során juttatott földek pengőértékben megállapított megváltási árát az 1945. évtől kezdődően ugyanúgy búzaértékben állapítsuk meg, mint az 1945. évben folyamatba tett földbirtokrendezés során juttatott földeknél. Minthogy azonban az 1920. évi földbirtokrendezés során juttatott földekre vonatkozólag a 2000/1937. ME számú rendelet a megváltási árnak rendkívüli tőketörlesztés útján való kiegyenlítését nem csak hogy lehetővé tette, hanem ilyen esetben még 10%-os rendkívüli tőketörlesztési jutalmat is engedélyezett, a juttatottak a pénzben megállapított megváltási ár teljes elértéktelenedése folytán – kihasználva a rendkívüli tőketörlesztés lehetőségét – most igen nagy számban fizetik ki megváltási ártartozásukat, s ezáltal, a tervezett korlátozó rendelkezés hiányában bekövetkezhetnek, hogy a megváltási árat ilyen csekély érték esetén a juttatottak mindegyike kiegyenlítené, s ezzel, mielőtt a megváltási árnak búzaértékre átszámítása megtörténnék, elvonnák a Svéd Gyufa Trust-tól a földbirtokrendezés pénzügyi lebonyolítására felvett 36 millió dolláros kölcsön fedezetét.¹²² Ezt lenne hivatva megakadályozni az előbb

¹²² Az ún. gyufakölcsönre vonatkozó szerződés 1928-ban jött létre a magyar állam és a svéd-amerikai gyufatrust, a Svenska Tändsticks Aktiebolaget között. A szerződés értelmében az említett cég átvette az összes magyarországi gyufagyárat és ezzel együtt a monopolizált gyufagyár-

[10] 77. 1945. december 29.

említett rendelkezés. A szóbanlevő dollárkölcsönért egyébként garanciát vállalt az állam is, ennél fogva a juttatott földek megváltási árának, mint a dollárkölcsön fedezetének elértéktelenedése vagy megszűnése esetében a kincstárra is jelentékeny terhek hárulnának, ha a garancia érvényesítésére sor kerülne. Az 1920. évi földbirtokrendezés során juttatott földek megváltási árának búzaértékre átszámítása, s ez által az elértéktelenedés veszélyének kiküszöbölése ennél fogva az állam anyagi kötelezettségei szempontjából sem érdektelen.

A tervezet 2. §-a lehetővé kívánja tenni, hogy a Földbirtokrendezés Pénzügyi Lebonyolítására Alakult Szövetkezet a juttatott földek megváltási árának kifizetése esetében a tartozás biztosítására bejegyzett jelzálogjog törlésének bekebelezése során a felmerült tényleges kiadásainak megtérítésére kötelezhesse a juttatottat. A költségek felszámítását eddig jogszabály nem biztosította, s a szövetkezet e címen a juttatottakat nem is terhelte meg, de az összeg csekélyisége miatt arra szükség sem volt. Most azonban, amikor a megváltási ár elértéktelenedése következtében a tartozás többszörösét teszi ki a jelzálogjog törlésével kapcsolatos kiadások összege, azok felszámítása továbbra nem mellőzhető. Az 1. §-ba felvett rendelkezés következtében a költségek felszámítására az 1945. évet megelőző időben kiegyenlített tartozások zálogjogának a múltban elmaradt törlése esetében kerülhet sor.

Az előadottakra tekintettel, tisztelettel kérem az igen tisztelt Minisztertanácsot, hogy a rendeletet elfogadni, s annak kiadására és kihirdetésére felhatalmazni méltóztassék.

Budapest, 1945. december hó 19.

Gordon Ferenc s. k.
pénzügyminiszter

Hitelesítem:

B[uda]pest, 1945. december 19.

[Olvashatatlan aláírás]

miniszteri iroda-főigazgató h.

Géppel írt tisztázat stencil eljárással sokszorosított másolata. A hitelesítési záradék mellett a „Magyar Pénzügyminisztérium” feliratú gumi körbélyegző eredeti lenyomata látható.

---

tást, és ellenszolgáltatásul 36 millió dolláros kölcsönt folyósított. E kölcsönért kapta a gyufatrust a Földbirtokrendezés Pénzügyi Lebonyolítására Alakult Szövetkezet kötvényeit 92%-os árfolyamon. A kölcsön első részét, 12 millió dollárt már 1928-ban, második részét 1929 őszén kapta meg az állam. A kölcsön a mezőgazdaság támogatását szolgálta.

[10] 77/e sz. melléklet (a [10] 77/28. napirendi ponthoz)

[Pénzügyminisztérium]

71 103/1945. szám.
PM IV.b.

Minisztertanácsi előterjesztés

[Az MNB által közzétett valutaárfolyamok alkalmazásának mellőzése a nemzetközi pénzügyi kapcsolatokban]

A külföldi fizetési eszközök, követelések és értékpapírok, továbbá az arany bejelentése és rendelkezésre bocsátása tárgyában kibocsátott 7160/1945. ME számú rendelettel kapcsolatban a Magyar Nemzeti Bank október hóban megkezdte a valutaárfolyamok közzétételét.

Az árszínvonal alakulásának figyelembevételével megállapított ezen árfolyamok azt célozták, hogy a valutabirtokosok valutáikat méltányos érdekeik sérelme nélkül bocsáthassák a Magyar Nemzeti Bank, s ezzel a magyar közgazdaság rendelkezésére. Rá kell mutatni azonban arra, hogy a Magyar Nemzeti Bank árfolyamjegyzésének a valuta-beszolgáltatásokon túlmenő jelentősége is van. A Magyar Nemzeti Bank által megállapított árfolyamok közzététele folytán szükségessé vált annak a kérdésnek a megvizsgálása, hogy ezen árfolyamok a belföldi valutakötelmekre, illetőleg a külföldi hitelezőkkel szemben fennálló tartozásokra vonatkozólag is irányadók legyenek-e, illetőleg milyen rendelkezések történjenek a belföldi valutakötelmek, valamint a külföldi hitelezőkkel szemben fennálló tartozások tekintetében. Ezt a kérdést kívánja szabályozni a tisztelettel előterjesztett jelen rendeletervezet.

A rendeletervezet azon az alapelven épül fel, hogy a Magyar Nemzeti Bank által közzétett árfolyamok sem a belföldi valutakötelmeknél, sem a külföldi hitelezőkkel szemben fennálló tartozásoknál a minisztérium további rendelkezéséig nem nyernek alkalmazást. Ezzel összhangban a minisztérium további rendelkezéséig a külföldi hitelezőkkel szemben fennálló tartozásokra vonatkozólag megállapított pengőletételi köteleesség is szünetel. A kérdés ily rendezése az alábbi vizsgálódások eredménye:

Annak a vizsgálatánál, hogy milyen hatással járna a Magyar Nemzeti Bank árfolyamainak az alkalmazása a belföldi valutakötelmeknél, illetve a külföldi tartozásoknál, elsősorban abból indultam ki, hogy bizonyos közgazdasági érdekek kétség kívül fűződnének ahhoz, hogy az adósok fizetési kötelezettségeiknek eleget tegyenek, figyelemmel ennek komoly deflációs hatására. Meg kell azonban állapítanom, hogy ezek az árfolyamok az adósok számára elviselhetetlenek, annak ellenére, hogy az ún. zugpiacon kialakult árfolyamokhoz viszonyítva természetesen alacsonyan vannak megállapítva. Gazdasági struktúránknak alapjaiban történt meggyengülése ugyanis többek között az adósok fizetőképessége tekintetében is rendkívül jelentős változásokat okozott. Az adósok különböző kategóriáit tekintve megállapítható, hogy a föld-

birtok fizetőképessége a földreform következtében, a háztulajdonosoké a házbérek igen alacsony szinten tartása folytán, a pénzintézeteké az összezsugorodott üzleti lehetőségek miatt jelentős mértékben csökkent. Még aránylag az ipari vállalatok vannak a jóvátételi szállítások, illetve a különböző állami támogatások folytán az adósok között a legkedvezőbb helyzetben, mégis ha a jelen rendelettel érintett kötelezettségeiket teljesíteniük kellene, ennek az lenne a következménye, hogy újabb igényekkel lépnének fel az államkincstárral szemben. Tulajdonképpen az adósoknak csak egyetlen csoportja, a konjunkturális jövedelmeket élvezők kategóriája tudna külföldi pénzben stipulált¹²³ kötelezettségeinek eleget tenni. A konjunkturális jövedelmeket élvezők kategóriájának pontos meghatározása s e kategória fizetési kötelezettségének kimondása azonban rendkívül nehéz lenne.

A külföldi hitelezők szempontjából vizsgálva a problémát, kétségtelen, hogy a múltban bevezetett pengőletéleti kötelezettség fő célja az volt, hogy a külföldi hitelező az adós helyzetében esetleg bekövetkező romlás veszélyét ne viselje. A letéleti kötelezettség folytán lehetővé vált, hogy a hitelező csupán a transzfer veszélyét viselje. A jelenlegi pénzügyi és gazdasági helyzetben a letéleti kötelezettség a külföldi hitelezőre nézve elvesztette jelentőségét, mert a letett összegek az infláció folytán értéktelenednek, nem is beszélve arról, hogy a transzfer lehetősége úgyszólván teljesen megszűnt. Míg tehát a letéleti kötelezettség fenntartása az adósok részére elviselhetetlenül súlyos terhet jelentene, a külföldi hitelezők részére semmiféle előnnyel sem járna az infláció, valamint a transzferlehetőség megszűnése miatt.

Amidőn a rendelet az adósok részére elvileg moratóriumot biztosít, a belöldi valutakötelmek hitelezőinek méltányos érdekeit is figyelembe veszi. A rendelet ugyanis módot nyújt arra, hogy a jogosított létfenntartásának biztosítása céljából – addig is, amíg a követelés érvényesítésének lehetősége ismét megnyílik – elszámolás kötelezettsége mellett bizonyos összegű előleg fizetését bírói úton követelhesse. A belöldi valutakötelmek hitelezői részére, – akik elesnek a valutakikötés által elérni kívánt előnytől – méltányosnak látszott ily lehetőséget biztosítani, mert ellenkező esetben e hitelezők rosszabb helyzetbe kerültek volna, mint azok, akik pengőben, bíróilag érvényesíthető valorizációs kikötés mellett kötöttek szerződéseket.

További kérdés, hogy nem lenne-e lehetséges a szóban forgó tartozásokra vonatkozólag más árfolyamokat megállapítani. Ezt a gondolatot el kellett vetni, mert a Magyar Nemzeti Bank a valutajegyzések hitelének sérelme nélkül nehezen állapíthat meg ugyanazon valutákra több különböző árfolyamot.

[...] ¹²⁴

¹²³ Szerződésben kikötött, meghatározott.

¹²⁴ Az előterjesztés a továbbiakban a rendelettervezet egyes §-aihoz, illetve pontjaihoz kapcsolódó részletes indoklást tartalmaz. Miután a rendelet ebben a formában nem jelent meg, e rész közlésétől eltekintünk. A rendelkezés véglegesítésére és kiadására vonatkozóan lásd a 81. sz. jegyzőkönyv 20. napirendi pontját, valamint a 81/c számú mellékletet.

[10] 77. 1945. december 29.

Tisztelettel kérem a Minisztertanácsot, hogy a tervezetet elfogadni, s annak a magyar kormány rendeletként leendő közzétételéhez hozzájárulni szíveskedjék.

Budapest, 1945. december 28.

Gordon Ferenc s. k.
pénzügyminiszter

Hitelesítem.

Budapest, 1945. december 28.

Bicskey
miniszteri iroda-főigazgató

Géppel írt tisztázat stencil eljárással sokszorosított másolata. A hitelesítési záradék mellett a „Magyar Pénzügyminisztérium” feliratú gumi körbélyegző eredeti lenyomata látható.

[10] 77 / f sz. melléklet (a [10] 77 / 57. napirendi ponthoz)

Magyar Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium
49 130 / 1945. V. ügyosztály szám

Előterjesztés a minisztertanácshoz

Tisztelettel kérem a Minisztertanács hozzájárulását ahhoz, hogy a Budapesti Pázmány Péter Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar „Oklevél-és címertan” elnevezésű tanszékének „A történelem segédtudományai” címre való változtatásához hozzájárulni szíveskedjék [sic!].

A tanszék mintegy 150 éve áll fenn. 1848 előtt a rendi társadalomban a heraldikának nagy jelentősége volt, a rendiség megszűnte után azonban rohamosan csökkent. Ezzel szemben a XIX. század közepe óta a történelem számos segédtudománya, melyek régebben csak az oklevéltan fejezeteiként szerepeltek (írástörténet, kortan, genealógia, pecséttan stb.), nagyot fejlődött és önálló történeti stúdium jellegét nyerte.

A tanszék jelenlegi elnevezése egyrészt korlátozza a tanárt abban, hogy ezeknek a fontos, de tanszékük címéből kizárt tudományágaknak előadását külön tudományágak gyanánt hirdesse meg, másrészt pedig a heraldika jelentőségét a valóságnál magasabbra emeli. A külföldi egyetemeken szintén „A történelem segédtudományai” a neve az illető tanszékeknek.

A fentiek alapján a tanszék elnevezésének „A történelem segédtudományai” címre való megváltoztatását indokoltnak és szükségesnek tartom.

Géppel írt tisztázat stencil eljárással sokszorosított másolata, dátum, aláírás és hitelesítés nélkül.

[10] 77/g sz. melléklet (a [10] 77/77. napirendi ponthoz)

[Igazságügyminiszter]
Ad. T. 1746/1945.

Minisztertanácsi előterjesztés
az egyes bírói határozatok megtámadásáról, illetőleg semmisségéről szóló
rendelettervezet tárgyában.

Kérem a t. Minisztertanács hozzájárulását, hogy a fenti tárgyban készített, mellékelten bemutatott rendelettervezet a minisztérium rendeleteként kibocsáttassék.

Ismeretes, hogy az ún. Szálasi-kormány az 1944. évi december havában a Kúriának egy polgári és egy büntető tanácsát kitelepítette Sopronba. A két tanács a rendelkezésre álló adatok szerint mintegy 20 polgári és bűnvádi ügyben hozott ítéletet, lehetséges azonban, hogy az említett tanácsok által hozott ítéletek száma húsznál több. Az eddig megállapított adatok szerint két polgári perben az ítélet hozatalában részt vett egy budapesti ítélőtáblai bíró, akit Szálasi Ferenc kúriai bíróvá nevezett ki. Kívüle a bűnvádi ügyekben az ítéletek hozatalában egy budapesti ítélőtáblai bíró és egy budapesti büntető-törvényszéki tanácselnök is részt vett, akiket Szálasi Ferenc kúriai bírakká nevezett ki. Az ítéletek hozatalában részt vett több[i] bíró a Kúria érvényesen kinevezett bírója volt.

A Szálasi Ferenc által kinevezett kúriai elnök és kúriai bírák kinevezése az 1160/1945. ME számú rendelet¹²⁵ (Magyar Közlöny 21. szám) 1. §-a értelmében hatálytalan. Azok az ítéletek tehát, amelyek hozatalában a Szálasi Ferenc által kinevezett kúriai elnök és kúriai bírák részt vettek, nem tekintendők a Kúria ítéleteinek, mert ezek a bírák nem voltak a Kúriának tagjai.

Az a kérdés, hogy a Sopronba kitelepített kúriai tanács által polgári perekben hozott többi ítélet érvényes kúriai ítéletnek tekinthető-e, vitás. Ezek hozatalában csak érvényesen kinevezett kúriai bírák vettek részt, és nincs alap annak a feltételezésére, hogy az ítéletek hozatalánál nem a legjobb tudásuk és lelkiismeretük szerint jártak el. Ez a megfontolás amellet szólna, hogy az említett ítéleteket érvényes kúriai ítéleteknek kell tekinteni. Az ellenkező álláspont mellett szól az, hogy az említett bírák az ún. Szálasi-kormány felhívására – ha bizonyos fokú kényszer hatása alatt is – elhagyták a Kúria székhelyét, az ún. Szálasi-kormány rendelkezésére Sopronban hivatali működést fejtettek ki, ezért őket az igazolóbizottság különböző büntetésekkel sújtotta. Ellentmondás lenne az, ha az igazolóbizottság által büntetendőnek tekintett bírói működés során hozott ítéleteket teljes hatályú kúriai íté-

---

¹²⁵ A rendelet a közalkalmazás körében történt egyes kinevezések, előléptetések és áthelyezések hatálytalanításáról, illetve az 1944. március 19. és az 1944. október 15-e közötti kinevezések, előléptetések, áthelyezések hivatalból történő felülvizsgálatáról szolt.

leteknek ismernénk el. Gyakorlati szempontból is nehézségeket okozna, ha a feleknek kutatniok kellene, hogy az ügyükben eljárás tanács tagjait mikor, ki nevezte ki, és ehhez képest az ügyben hozott ítélet érvényes-e.

Az érdekelték körében nem csak a most említett, hanem az összes polgári és bűnvádi ügyekben hozott ítéletek érvényessége tekintetében bizonytalanság uralkodik, mert erre a kérdésre az eljárási szabályainkban rendelkezés nincs, és az érdekelték előtt a kitelepítésnek, valamint az ítéletek hozatalában részt vett bírák kinevezésének körülményei nem ismeretesek. A bizonytalanságot növeli az, hogy az ítéletek semmissége esetén is több vitás kérdés merül fel.

Az előadott okokból szükséges az említett ítéletek hatályosságával összefüggő kérdéseknek jogszabály alkotása útján történő rendezése. Ezt a rendezést tartalmazza a mellékelten bemutatott rendelettervezet.

A tervezet 1–6. §-a a polgári perekben hozott ítéletekre vonatkozik. Az ezekben a §-okban foglalt rendelkezések azon a megfontoláson alapulnak, hogy a felek a polgári perben a Sopronba kitelepített kúriai tanács által hozott ítéletben esetleg megnyugodtak, a marasztalt fél a kötelezettségét teljesítette, a vita ezzel lezárult, nem lenne helyes, ha az összes ilyen ítéletek semmissé nyilvánításával a már megszűnt vitát újból felkavarnánk, a feleket – megkérdezésük nélkül – újabb izgalmaknak tennénk ki, és új költségekkel terhelnénk őket. A tervezet ezért a felekre bízta azt, hogy a Kúria Sopronba kitelepített tanácsa által a polgári perekben hozott ítéleteket érvényesnek ismerik-e el, vagy pedig azokat meg akarják támadni.

[...] ¹²⁶

A 8. § kimondja, hogy a Kúriának Sopronba kitelepített tanácsa által bűnvádi ügyben hozott minden határozata semmis, és semmisek az említett tanácsnak bűnvádi ügyben tett intézkedései is.

A 9. § az eljárást, a 10–12. § a határozat semmisségének következtében felmerülő kérdéseket szabályozza. Ezeknek a rendelkezéseknek a célja az, hogy az érdekeltékre a semmis határozat végrehajtásából a lehetőség szerint ne származzék hátrány, s az ellentétes érdekek a méltányosságnak megfelelően, a közérdek sérelme nélkül, kiegyenlítődjenek.

A 13. § a rendelet hatálybalépéséről és végrehajtásáról intézkedik.

Budapest, 1945. évi december hó 20. napján.

Dr. Ries István s. k.
igazságügyminiszter

Géppel írt, aláírás és hitelesítés nélküli tisztázat stencil eljárással sokszorosított másolata.

---

¹²⁶ Az előterjesztés kihagyott bekezdései a polgári peres ügyekkel foglalkozó 1–7. § további ismertetését és indoklását tartalmazzák.

[11] 78.

JEGYZŐKÖNYV

az 1946. évi január hó 5. napján reggel 9 órakor
Tildy Zoltán elnöklete alatt tartott minisztertanácsról

Jelen voltak:

<i>Rákosi Mátyás</i> államminiszter	<i>Tombor Jenő</i> honvédelmi miniszter
<i>Szakasits Árpád</i> államminiszter	képviselésében <i>dr. Sárkány József</i>
<i>Dobi István</i> államminiszter	államtitkár
<i>Gyöngyösi János</i> külügyminiszter	<i>Dr. Molnár Erik</i> népjóléti miniszter
<i>Nagy Imre</i> belügyminiszter	<i>Bárános Károly</i> közellátásügyi
<i>Gordon Ferenc</i> pénzügyminiszter	miniszter
<i>Kovács Béla</i> földművelésügyi	<i>Antall József</i> újjáépítési miniszter
miniszter	<i>Gerő Ernő</i> közlekedésügyi miniszter
<i>Bán Antal</i> iparügyi miniszter	<i>Balla Antal</i> tájékoztatásügyi
<i>Rónai Sándor</i> kereskedelem- és	miniszter
szövetkezetügyi miniszter	<i>Dr. Balogh István</i> miniszterelnök-
<i>Dr. Keresztury Dezső</i> vallás- és közoktatásügyi miniszter	ségi politikai államtitkár
képviselésében <i>Bereczky Albert</i>	<i>Dr. Bojta Ernő Béla</i> miniszterelnök-
államtitkár	ségi adminisztratív államtitkár,
<i>Dr. Ries István</i> igazságügyminiszter	a minisztertanács jegyzője

[*Tildy*] *Miniszterelnök*: megnyitja a minisztertanács ülését és felkéri dr. Balogh István államtitkárt, hogy a miniszterelnöki bejelentéseket terjessze elő.

1.

Dr. Balogh István: a Gazdasági Főtanácsra vonatkozólag annakidején már határozatot fogadott el a minisztertanács, mellyel kapcsolatban több alkotmányjogi aggodalom merült fel. Ezért egy új formulát szövegeztek meg. Előterjeszti javaslatát a Gazdasági Főtanácsról és a Gazdasági Főtanács rendelet-kibocsátási jogkörének megállapítása tárgyában.¹ Elvben kéri elfogadni javaslatát azzal, hogy az eredeti szöveget az igazságügyminiszter, az újjá-

¹ A Gazdasági Főtanács létesítésével a minisztertanács az 1945. november 27-i és december 22-i

építési miniszter és Bojta Béla államtitkár együttesen szövegezzék meg úgy, hogy az minden aggodalmat elhárítson.

Minisztertanács az előterjesztéseket elfogadta azzal, hogy a végleges szöveget az igazságügyminiszter, az újjáépítési miniszter és a miniszterelnökség együttesen szövegezzék meg.²

2.

Dr. Balogh István: előterjeszti javaslatát Szakasits Antal szolgálaton kívül és szerződéses minőségben eltöltött idejének nyugdíjba való beszámítása tárgyában. Ennek ugyan nincs meg a törvényes előfeltétele, de az a körülmény, hogy annakidején a Miniszterelnökség sajtóosztályával szerződéses viszonyban volt, a beszámítási lehetőséget megadja. Javaslatát azzal kéri elfogadni, hogy ez precedensül a jövőben ne szolgáljon, és hogy hasonló kérelmekkel a minisztertanács jövőben nem foglalkozik.

[Ries] Igazságügyminiszter: elfogadja a javaslatot, de kéri, hogy csak az mondassék ki, a tárgyalt eset precedensül nem szolgál.

[Tildy] Miniszterelnök: elfogadható az előterjesztés azzal, hogy precedensül nem szolgál és később még feloldható ez a megszorítás.

Minisztertanács hozzájárul ahhoz, hogy Szakasits Antal szolgálaton kívül és szerződéses minőségben eltöltött ideje 1919. április hó 1 napjától kezdődően nyugdíj idejéhez hozzászámíttassék.³

ülésén foglalkozott. A felmerült alkotmányjogi aggodalmakra lásd e kötet bevezetőjének megfelelő fejezetét, továbbá lásd a 71. sz. jegyzőkönyv 3. és a 76. sz. jegyzőkönyv [10] napirendi pontját, valamint az ezekhez fűzött jegyzeteket.

Mindkét előterjesztés és rendelettervezet megtalálható a Gazdasági Főtanács iratai között. (XIX–A–10. A GF első rendeleteit, valamint a létrejöttével kapcsolatos ügyiratokat, tervezeteket tartalmazó kötet. – 86. doboz.) Az előterjesztéseket alább a 78/a és b számú mellékletben közöljük.

² Az igazságügyminiszter, az újjáépítési miniszter és a Miniszterelnökség képviselőinek két nappal később, január 7-én tartott megbeszéléséről készített feljegyzést alább a 78/c számú mellékletben, a közellátásügyi miniszternek ez ügyben a miniszterelnökhöz írt levelét pedig a 78/d mellékletben közöljük.

A Gazdasági Főtanács létesítéséről a 12 090/1945. ME sz. rendelet, míg a Gazdasági Főtanács rendeletkibocsátási jogköréről a 230/1946. ME sz. rendelet rendelkezett: MK 1946. január 9., 7. szám.

³ Szakasits Antal szolgálati idő beszámítási ügye előzőleg a december 18-ai ülésen (75. sz. jegyzőkönyv 4. napirendi pont) is szerepelt, akkor azonban tárgyalás nélkül levették a napirendről. Előterjesztés sem az akkori sem a jelenlegi jegyzőkönyv mellett nem található. A december 18-ai ülés jegyzőkönyve mellett a miniszterelnöki bejelentéseket tartalmazó borítólapon az alábbi – Balogh István politikai államtitkárnak a jelen jegyzőkönyvben rögzített véleményével összecsengő – észrevételt rögzítették: „Az iparügyi miniszter terjesztette elő, azonban kizárólag a Nemzeti Főtanács útján lehet elintézni. Ugyanis Szakasits Antal 1919-ben szerződéses sajtóalkalmazott volt, ezeknek rehabilitálása helyt nem foghat [sic!]. Csak az esetben szabad hozzájárulni, ha kimondja a minisztertanács, hogy a jövőben méltányossági alapon ilyen kérelmekhez nem járul hozzá. Tudomásom van, hogy több hasonló kérelem készül, ami a kincstár komoly megterhelését

3.

Dr. Balogh István: az államminiszterek és a miniszterelnökség részére 6 db személygépkocsi és 1 db tehergépkocsi vásárlására kér engedélyt. A gépkocsik Rákosi Mátyás, Szakasits Árpád, Dobi István államminiszterek, Balla Antal tájékoztatásügyi miniszter, Bojta Béla államtitkár részére, egy kocsi pedig a Miniszterelnökség [részére] általános tartalék céljaira szolgálna. A tehergépkocsi a beszerzési csoport szükségletére és egyéb szállításokra lenne felhasználandó. Egyszer már kapott a miniszterelnökség ezen gépkocsik vásárlására 600 millió pengőt,⁴ de még nem volt alkalmas vásárlásra [sic!] lehetőség. A pénzügyminiszter akkor utalná ki az összeget és oly mértékben, ahogy a vételek szerint arra szükség lesz. Kb. két és félmilliárd további hitelkeret szükséges, de ennek összegét előre pontosan nem lehet meghatározni.

[Gordon] *Pénzügyminiszter:* kéri, nem lehetne-e elhalasztani a vásárlásokat a pénteki Gazdasági Főtanácson már ismertetett okok miatt.⁵

Dr. Balogh István: úgysem valószínű, hogy a vásárlások azonnal eszközöltenek, ezért a rendkívüli fontosságra való tekintettel kéri a hozzájárulást.

Minisztertanács 6 db személygépkocsi és 1 db tehergépkocsi vételéhez az államminiszterek és a miniszterelnökség részére, hozzájárult.

4.

Dr. Balogh István: előterjeszti a vallás- és közoktatásügyi miniszter előterjeszti [...]/1945. [sic!] számú javaslatát a nemzetiségi iskolák fenntartása tárgyában.⁶

---

jelentí, és a mozgalmi időök beszámítása a közszolgálati időbe a joggal való visszaélést jelentí. A döntés az kell, hogy legyen: a Nemzeti Főtanácshoz tesz a minisztertanács javaslatot Szakasits Antalnak 1919. április 1. napjától eltöltött ideje beszámítása tárgyában.” December 18-án nyilván azért nem tárgyalta a kérdést a minisztertanács, mert az előterjesztő miniszter (és általában a kedvező döntést szorgalmazó baloldali miniszterek) nem kívánták a kérdést a Nemzeti Főtanács elé vinni. E vonatkozásban Balogh István államtitkár is visszakozott, s a minisztertanács végül nyitva hagyta a lehetőséget további hasonló kérelmek előterjesztése és megtárgyalása előtt.

Szakasits Antal (1893–1981) nyomdász, szociáldemokrata politikus. 1910-tól volt szakszervezeti tag és az MSZDP tagja. A Tanácsköztársaság után Bécsbe emigrált, ahonnan 1922-ben tért haza. Ezt követően a Szakszervezeti Tanács munkatársa, majd 1937-től Budapest törvényhatósági bizottságának tagja. 1945 júniusától az Iparügyi Minisztériumban osztályfőnök, majd államtitkár. 1950-ben letartóztatták és elítélték, majd 1956-ban rehabilitálták.

⁴ Az előterjesztés ebben a formában korábban nem szerepelt a minisztertanács napirendjén. Az utalás valószínűleg a 73. sz. jegyzőkönyv 11. és 12. napirendi pontjára vonatkozik.

⁵ A Gazdasági Főtanács előző napi, január 4-i ülésén első napirendi pontként tárgyalta a pénzügyminiszternek a pénzügyi helyzetről szóló beszámolóját.

⁶ A jegyzőkönyv mellett előterjesztés, illetve rendelettervezet nem található, és más irategyüttesben sem sikerült felkutatni.

A nemzetiségi oktatás ügyének rendezését Magyarország nemzetközi helyzete, a kapcsolatok rendezése a környező országokkal, illetve az ottani magyar kisebbségek jogainak biztosítása érdekében való fellépés alátámasztása tette sürgőssé. A kérdéssel már az Ideiglenes Nemzeti Kormány is foglalkozott az 1945. október 24-i ülésén. Ennek eredményeként jelent meg a 10 030/1945. ME sz. rendelet (MK 1945. október 30., 164. sz.), amely tíz tanuló szülőjének kezdeményezése

[Gyöngyösi] *Külgügyminiszter*: miután külpolitikai indokok hozták létre a rendeletet, kívánatos volna egy egészen rövid rendelkezésben összefoglalni azt, hogy minden állampolgárnak joga van a saját nyelvén tanulmányait folytatni. A 2. §-ban imperatív módon kifejezésre kell juttatni, hogy a nemzetiségi iskolát fel kell állítani. Ha az részvétlenség következtében elnéptelenedne, akkor majd megszűnik az iskola, de okvetlen fel kell állítani. A szomszédos államoktól be kellett volna szerezni a népoktatásra vonatkozó intézkedések szövegét.

Bereczky Albert államtitkár [a vallás- és közoktatásügyi miniszter képviselőjében]: oly módon lehetne a reparációt csinálni, hogy a rendeletnek azt a részét, amely kifogás alá esik, jugoszláv vonalon kiegészítéssel látnánk el. Elfogadnók egy általános új rendelkezést és csak a végrehajtási utasítást egészítenénk ki azokkal a módosításokkal, amelyeket Jugoszlávia joggal megkívánhat.

[Gyöngyösi] *Külgügyminiszter*: az előterjesztett rendelet szinte felhívás nemzetiségi pártok alakítására.

[Tildy] *Miniszterelnök*: elvileg fogadjuk el a rendeletet és a vallás- és közoktatásügyi miniszter a külgügyminiszterrel együttesen állapítsa meg a módosított szövegezést. A rendeletet előzetesen letárgyalta a vallás- és közoktatásügyi miniszterrel, azonban úgy látja, hogy nem egészen azok a szempontok érvényesültek, amelyeket ő világosan irányelvként elfogadott. A nemzetiiséghez tartozó tanulókat anyanyelvi oktatásban kell részesíteni, az iskolákat pedig államsegély biztosításával kell fenntartani. Ebben az esetben a 10 030/1945. ME sz. rendelet hatályát veszti.

Bereczky Albert államtitkár [a vallás- és közoktatásügyi miniszter képviselőjében]: az előterjesztett szöveg helyett egyszerűbbnek látszik egy általános rendelkezés, amelynek értelmében a nemzetiséghez tartozó tanulókat anyanyelven folyó oktatásban kell részesíteni. Az anyanyelvi oktatást állami iskolák létesítésével és fenntartásával, illetőleg államsegély nyújtásával kell biztosítani.

[Gyöngyösi] *Külgügyminiszter*: ez a szabályozás megfelel felfogásának és ezzel előbbi felszólalása tárgyalanná válik.

Minisztertanács a vallás- és közoktatásügyi miniszter által előterjesztett javaslatot elfogadta.⁷

---

esetén a szülők titkos szavazáson kinyilvánított akaratától tette függővé nemzetiségi osztályok létesítését. Ezt az intézkedést a hazai nemzetiségi vezetők és egyes szomszédos országok részéről több bírálattal illették. Lásd DMB MT. JKV. B KÖTET, 437. és 462–465. valamint FÖGLEIN, 1990/b.

⁷ A minisztertanács valójában nem az eredeti előterjesztést, hanem a Bereczky Albert államtitkár által a vita során vázolt megoldást fogadta el. Ekkor ugyanis csak egy rövid, két §-ból álló rendeletet adtak ki, amely egyrészt azt mondta ki, hogy a valamely nemzetiséghez tartozó tanulókat anyanyelven folyó oktatásban kell részesíteni, az anyanyelvi oktatást állami iskolák létesítésével és fenntartásával, illetőleg államsegélyek nyújtásával kell biztosítani, másrészt kimond-

5.

Dr. Balogh István: bejelenti, hogy árvízveszedelem fenyegeti az országot. A kormánynak alig lehet sürgősebb és fontosabb teendője, mint ami az árvízveszedelem elhárítására szükséges. Evégből előterjeszti a földművelésügyi miniszter javaslatát „a vízitársulatok területén az árvíz és belvíz leküzdéséhez szükséges intézkedések és a vízitársulatok helyzete” tárgyában.⁸ Az árvízveszedelem leküzdésére kormánybiztos kinevezése vált szükségessé és Takács Ferenc államtitkárt hozza javaslatba. 10 milliárd pengő az az összeg, amely a célra elegendőnek látszik.

Minisztertanács az árvízveszély elhárításának költségeire 10 milliárd pengő hitelkeret folyósítását engedélyezte. Takács Ferenc kormánybiztosi kinevezéséhez hozzájárult.⁹

---

ta, hogy a végrehajtásról a vallás- és közoktatásügyi miniszter gondoskodik, és hogy a 10 030/1945. ME sz. rendelet hatályát veszti.

Lásd a 330/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. január 15., 12. sz., A végrehajtásról az 1200/1946. VKM sz. rendeletet (MK 1946. február 20., 42. sz.) intézkedett. Ez 17 §-ba foglalva szabályozta a nemzetiségi népiskolák, közép-, középfokú- és szakiskolák létesítését és működését. Elkészült azonban ez utóbbi rendeletnek egy harminckét §-ra terjedő változata is. Ez részletesen szabályozta a nemzetiségi iskolák létesítésével kapcsolatos szülői szavazás módját, illetve az esetleges megszüntetésével kapcsolatos eljárást. Ez a tervezet a külügyminiszter iratai között maradt fenn. Ennek hátoldalán található ceruzás feljegyzés szerint a kérdést január 25-én a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztériumban Bassola Zoltán államtitkár elnökletével tartott értekezleten vitatták meg. A terjedelmi eltérés mellett a tervezet és a kiadott rendelet között a leglényegesebb különbség, hogy az utóbbi a népszámlálási adatok, illetve a tanköteles gyermekek osztálybeosztására vonatkozó űrlapok adatai alapján 15 azonos nemzetiséghez tartozó tanköteles gyermek esetén – a szülők megkérdezése nélkül – kötelezővé teszi a nemzetiségi osztályba való beíratás meghirdetését, és 15 tanuló jelentkezése esetén kötelezővé teszi a nemzetiségi iskola megnyitását, lehetőleg a működő iskola keretei között. (MOL XIX-J-1-u Gyöngyösi János miniszter feljegyzései c. dosszié – 24. doboz.)

⁸ Az előterjesztést alább a 78/e sz. mellékletben közöljük.

⁹ Az árvízveszély kérdése és árvízvédelmi kormánybiztos kinevezése a Gazdasági Főtanács január 4-i ülésének napirendjén is szerepelt, s tulajdonképpen a Gazdasági Főtanács hívta fel a földművelésügyi minisztert, hogy a fenti előterjesztéseket megtegye. Egyúttal a Gazdasági Főtanács felhívással fordult valamennyi érdekelt tárcához, hogy e kérdésben a földművelésügyi miniszter, illetve a kinevezendő árvízvédelmi kormánybiztos munkáját segítse, és a saját hatáskörében is minden intézkedést megtegyen a veszély elhárítása érdekében. (MOL XIX-A-10-1946. január 4-i ülés jegyzőkönyve.)

A Földművelésügyi Minisztérium a 90 137/1946. FM VII. fő. számú kísérőlevéllel még ugyanazon a napon, január 4-én megküldte a Miniszterelnökséghez az Országos Árvízvédelmi Kormánybiztosság felállítására és Takács Ferenc árvízvédelmi kormánybiztosi kinevezésére vonatkozó előterjesztését. Ez többek között a következőket tartalmazta: „Az árvízveszély elhárítása érdekében most egy olyan kivételes hatalommal felruházott személyre van szükség, aki fel van hatalmazva arra, hogy az országban meglévő, és kereskedelemben felhasználható árvédelmi anyagot és felszerelést és üzemanyagot lefoglalhassa, és a szállítási, közmunka kirendelési, élelmezési és pénzügyi stb. kérdéseket az illetékes szakminiszterekkel megbeszélve gyorsan és biztosan megoldhassa, a honvédség és az orosz hadsereg bizonyos irányú támogatását a Szövetséges Ellenőrző Bizottsággal folytatandó személyes tárgyalások révén biztosítani tudja, a pártok bizalmát bírva, azok szervezeteit a munkába be tudja állítani, szóval egy olyan hatalomra, mely az ország rendelkezésére álló erőforrásait erre a célra, az ár- és belvív védelem sikeres biztosítá-

[Tildy] Miniszterelnök bejelenti, hogy a vallás- és közoktatásügyi miniszter képviseletében megjelent dr. Bereczky Albert államtitkár más irányú elfoglaltsága miatt javaslatait soron kívül terjeszti elő.

6.

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviseletében dr. Bereczky Albert államtitkár] javaslatát dr. Altorjay Sándor jogakadémiai tanár rehabilitálása tárgyában a napirendről leveszi.¹⁰

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.

7.

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviseletében dr. Bereczky Albert államtitkár]: előterjeszti 50 520/1945. számú javaslatát tanítók rehabilitálása tárgyában.¹¹

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

8.

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviseletében dr. Bereczky Albert államtitkár]: előterjeszti javaslatát Szebeni János altiszt rehabilitálása tárgyában.¹²

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

9.

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviseletében dr. Bereczky Albert államtitkár]: előterjeszti 68 218/1945. számú javaslatát tanítók rehabilitálása tárgyában.¹³

---

sára, ki tudja használni. Éppen ezért tisztelettel javaslatot teszek arra, hogy a minisztertanács, miként az [az] 1940–43. években az ország lényegesen könnyebb helyzetében történt, az Országos Árvízvédelmi Kormánybiztosságot állítsa fel, azt a fentiekben körülírt különleges hatalommal ruházza fel, a felmerülő kiadásokra azonnal felhasználható, a mai viszonyok között is jelentékeny, azonnal rendelkezésre álló pénzügyi keretet biztosítson.”

¹⁰ Az Altorjay Sándorra vonatkozó előterjesztés a jegyzőkönyv mellett nem található, rehabilitálása a Tildy-kormány időszakában tartott minisztertanácsi ülések napirendjén többször nem szerepelt. Rehabilitálásának elutasításáról lásd a 142. sz. jegyzőkönyv 48. és a 143. sz. jegyzőkönyv 29. napirendi pontját (NF MT. JKV. (1946), 1495–1496 és 1515–1516.). Ugyanott megtalálhatók Altorjay Sándor életrajzi adatai is.

¹¹ Az előterjesztésben felsorolt alábbi 11 tanító a Tanácsköztársaság alatti magatartása miatt elszenvedett hátrányok rehabilitálását kérte: Tamás Gyula (Egyházashollós), Horcsák Lajos (Péteri), Taska János (Jászberény), Barkó István Gyula (Pestszentlőrinc), Bazán József (Göncruszka), Markovich Vilmos (Lapujtő), Zsoldos Ferenc (Buj), Medveczky János (Aldebrő), Darvas Béla (Szarvas), Németh Béla (Zalanémetfalva), Madarász Lajos (Alsóróna).

¹² A jegyzőkönyv mellett megtalálható a 44 930/1945. VKM V. üo. számú előterjesztés.

¹³ Az előterjesztésben felsorolt hét tanító a Tanácsköztársaság alatti magatartása miatt elszen-

[11] 78. 1946. január 5.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

10.

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselőként dr. Bereczky Albert államtitkár]: előterjeszti javaslatát Szeghalmi Gyula volt tanfelügyelő rehabilitálása tárgyában.

[Tildy] Miniszterelnök: javasolja Szeghalmi Gyula magatartásának alaposabb kivizsgálását és az előterjesztést a napirendről levenni.

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselőként dr. Bereczky Albert államtitkár]: az előterjesztést a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.¹⁴

11.

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselőként dr. Bereczky Albert államtitkár]: előterjeszti javaslatát dr. Zákonyi Mihály allevéltárnok rehabilitálása tárgyában.¹⁵

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

---

vedett hátrányok rehabilitálását kérte: *Kozma Ármin* (Sátoraljaújhely), *Kuts Mihály* (Iharosberény), *László Domokosné, Nagy Margit* (Pestszentlőrinc), *Dancs Béla* (Nagymákfa), *Szalay István* (Vas megye), *Jelinek Pál* (Újhódópuszta), *Csaplár János* (Derecske).

¹⁴ A jegyzőkönyv mellett előterjesztés nem található, és Szeghalmi Gyula rehabilitálása a minisztertanácsi ülések napirendjén többé nem szerepelt.

Szeghalmi Gyula (1876–1963) pedagógus, muzeológus, történeti ismeretterjesztő művek szerzője. A 20. század első éveitől jelentek meg pedagógiai tárgyú, illetve politikai és ismeretterjesztő jellegű cikkei a helyi és országos lapokban. A Tanácsköztársaság idején Szeghalom községben, illetve Békés, Zala, Somogy és Gömör megyében fejtett ki közművelődési szervező és agitációs tevékenységet. 1920-ban fegyelmi eljárás indult ellene és átmenetileg nyugállományba helyezték. Az 1920-as évek közepétől ismét tanított Szeghalmon, és aktív résztvevője volt a helyi és a Békés megyei közéletnek, tagja volt a megyei törvényhatósági bizottságnak. A község vezetőit folyamatosan támadó, kipellengérező megnyilatkozásai miatt azok kezdeményezésére 1933-ban paranoiás elmebetegnek nyilvánították, az árvaszék gondnokság alá helyezte. A Kúria azonban a határozatot megsemmisítette. A szeghalmi református közösség (a presbitérium és az iskola-szék) ugyanabban az évben iskolaigazgatóvá választotta. Mint ismeretes, Tildy Zoltánt 1932 nyarán választotta lelkésszé a szeghalmi református egyház presbitériuma, állását 1933 elején foglalta el. Az ügyet tehát közelről ismerte, Szeghalmi Gyulával alkalmanként helyi, politikai, illetve ismeretterjesztő jellegű rendezvényeken is együtt szerepelt. A minisztertanács ülésén nyilvánított véleménye ezért érdemel figyelmet. (MIKLAY, 1965., VÍGH, 1991.)

¹⁵ A 61 477/1945. VKM V. üo. számú előterjesztés szerint *dr. Zákonyi Mihály* (1887–1960) levéltáros 1912-ben kezdte állami szolgálatát a Magyar Országos Levéltárnál. 1919-ben tanúsított magatartása, és a kommunista pártba való belépése miatt 1920-ban nyugállományba helyezték. 1926-tól a pécsi egyetemi könyvtárnál dolgozott, majd a káptalani levéltárak, később az esztergomi primási uradalmi levéltár kezelésével bízták meg. A miniszter a VI. fizetési osztály 1. fokozatába való kinevezését javasolta.

12.

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselésében dr. Bereczky Albert államtitkár]: előterjeszti javaslatát dr. Moesz Gusztáv ny. nemzeti múzeumi igazgató rehabilitálása tárgyában.¹⁶

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

13.

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselésében dr. Bereczky Albert államtitkár]: az Országos Szabad Művelődési Tanács elnöki kinevezésére dr. Karácsony Sándor egyetemi ny. r. tanárt hozza javaslatba és kéri a minisztertanács hozzájárulását ahhoz, hogy a kinevezés végett a Nemzeti Főtanácshoz előterjesztés tétessék.¹⁷

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

14.

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselésében dr. Bereczky Albert államtitkár]: előterjeszti javaslatát özv. Nagy Józsefné, szakaltiszt özvegye [sic!] részére magasabb özvegyi ellátás megállapítása tárgyában.¹⁸

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

---

¹⁶ A 47 278/1945. VKM V. üo. számú előterjesztés szerint Moesz Gusztáv ellen 1919-ben azért indítottak fegyelmi eljárást, mert megjelentetett két természettudományi ismeretterjesztő jellegű cikket, amelyek a kommunisztikus, illetve antiklerikális eszmékkel való szimpatizálását tükrözték. A fegyelmi eljárás eredményeként az előmenetelben mellőzték, illetve egyetemi magántanári jogositványát megvonták. Nyugellátásának az V. fizetési osztály 2. fokozata alapján történő újbóli megállapítását javasolta.

Dr. Moesz Gusztáv (1873–1946) mikológus, flórakutató. A Magyar Nemzeti Múzeum Növénytárának igazgatója volt. Főleg a növénykórtan területén végzett kutatásokat. Több önálló monográfiája jelent meg.

¹⁷ A 86 602/1945. VKM VI. 1. számú előterjesztés utalt arra, hogy az Országos Szabad Művelődési Tanács szervezése tárgyában kiadott 12 100/1945. VKM számú rendelet (MK 1946. október 14., 151. sz.) értelmében annak elnökét a Tanács által előterjesztett öt személy közül az államfő nevezi ki. A Tanács 1945. december 10-én tartott alakuló ülése 34 szavazattal dr. Karácsony Sándort, 12–12 szavazattal dr. Hajnal Istvánt és dr. Moór Gyulát, végül 11–11 szavazattal Kelemen Krizosztomot és Sfk Sándort jelölte az elnöki tisztségre.

Dr. Karácsony Sándor (1891–1952) pedagógus, filozófus, kultúrpolitikus. 1934-től magántanár, majd 1942-től 1950-ig nyilvános rendes tanár a debreceni egyetemen. Jelentős szerepe volt a protestáns ifjúsági szervezetekben és a Cserkészfiúk Szövetségében. A koalíciós korszakban (1948-ig) a Szabad Művelődési Tanács elnöke, a szabadművelődési irányzat ideológiai irányítója. Azon fáradozott, hogy a felülről irányított népművelést felváltsa a nép szabad és közvetlen művelődési tevékenysége.

¹⁸ A 13 592/1945. VKM eln. számú előterjesztés szerint *Nagy József* szakaltiszt 1938–1944 között a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium gépkocsivezetője volt, s ebben a minőségében tevékenyen segítette a nemzeti ellenállási mozgalmat, s megtagadta az együttműködést a nyilasokkal. Érdemeire való tekintettel javasolták, hogy özvegye méltányossági alapon magasabb összegű ellátást kapjon.

15.

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselőjében dr. Bereczky Albert államtitkár]: előterjeszti javaslatát a Magyar Katolikus Vallásalap költségvetési hiányának pótlására 40 millió pengő engedélyezése tárgyában.

[Tildy] Miniszterelnök: a Gazdasági Főtanács már megvizsgálta és javasolja a hozzájárulást.

Minisztertanács a Magyar Katolikus Vallásalap költségvetési hiányának pótlására negyvenmillió pengő folyósításához hozzájárult.¹⁹

16.

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselőjében dr. Bereczky Albert államtitkár]: előterjeszti javaslatát dr. Deér József egyetemi nyilvános rendes tanári kinevezése tárgyában.

[Molnár] Népjóléti miniszter: az illető politikai felfogása miatt ez a javaslat egyszer már a napirendről levétetett.

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselőjében dr. Bereczky Albert államtitkár]: az volt ellene a vád, hogy Hóman Bálinttal összeköttetésben volt. Azonban a Teleki Intézet igazolóbizottsága alapos vizsgálattal tisztázta.

[Gerő] Közlekedésügyi miniszter: itt két kérdéstről van szó, az igazoló bizottság igazolta, de kérdés, hogy alkalmas-e a magyar történelem tanítására.

[Balla] Tájékoztatásügyi miniszter: azt kell eldönteni, hogy feudális szempontból tanítaná-e a magyar történelmet, és hogy tárgyilagosan és elfogulatlanul tárgyalná-e a kérdést?

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselőjében dr. Bereczky Albert államtitkár]: Deér József megbízhatóságát az egyetemi tanács is megvizsgálta, tagjai Ortutay Gyula, Halász György és Horváth Zoltán voltak. Ez biztossítja az alapos felülbírálatnak.

[Tildy] Miniszterelnök: egyelőre javasolja a napirendről való levételt és felkéri a tájékoztatásügyi minisztert, hogy Ortutay Gyula és Halász György bevonásával vizsgálja meg dr. Deér József ügyét, s majd ezeknek nyilatkozata után dönt a minisztertanács.

---

¹⁹ A 76 069/1945. VKM IV. üo. számú előterjesztés mindenekeelőtt utalt arra, hogy a *Magyar Katolikus Vallásalap* a földbirtokreform következtében – 100 hold kivételével – elvesztette 87 082 katasztrális hold kiterjedésű birtokát. Ha most kényszerűségből szünetelteti is új lelkesítések létesítésére irányuló törekvését, amely létesítésének fő célja volt, több olyan fenntartási és fizetési kötelezettsége van, amelyek teljesítése szociális szempontból is fontos közérdek. Mindenekeelőtt a hittanárok, kegyúri plébánosok, egyházi intézményi alkalmazottak illetményeinek kifizetésére, illetve az alap nyugdíjasainak ellátására utalt.

A Gazdasági Főtanács január 4-én tárgyalta a Katolikus Vallásalap támogatásáról (21. napirendi pont) és a következő határozatot hozta: „A méltánylást érdemlő indokokra való tekintettel erre az egy alkalomra helyes a Magyar Katolikus Vallásalap támogatása. A jövőre nézve azonban célszerű lenne, ha az Alap kiadásainak ellátásához szükséges megfelelő bevételekről gondoskodnék, mert az ország súlyos pénzügyi nehézségei miatt a jövőben ilyen támogatás nem adható.” (MOL XIX-A-10 1946. január 4-i ülés jegyzőkönyve és egyéb iratai.)

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette és az előterjesztés levélteléhez hozzájárult.²⁰

17.

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselőjében dr. Bereczky Albert államtitkár]: előterjeszti javaslatát dr. Tóth József és dr. Gálos László egyetemi magántanárok egyetemi nyilvános rk. tanári címmel való kitüntetése tárgyában.²¹

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

18.

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselőjében dr. Bereczky Albert államtitkár]: előterjeszti javaslatát Kárpáti Aurél és Galamb Sándor V. fizetési osztályba való kinevezése tárgyában.²²

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

---

²⁰ A 85 608/1945. VKM V. üo. számú előterjesztés Deér Józsefnek a budapesti Pázmány Péter Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karán a „Magyar történelem 1526-ig” című tanszékre történő kinevezésére (tulajdonképpen a József Nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetemtől való áthelyezésére) irányult. A tanszék annak következtében üresedett meg, hogy Mályusz Elemért az igazoló bizottság nyugdíjazásra ítélte. Deér József kinevezésének ügyét előzőleg a minisztertanács 1945. október 24-ei ülésén tárgyalták (62. sz. jegyzőkönyv 28. napirendi pont.) Az akkori ülésen az előterjesztő Teleki Géza vallás- és közoktatásügyi miniszter ugyanúgy magára maradt javaslatával, mint most Keresztury Dezső. Még a kisgazdapárti miniszterek is ellene szóltak. Gyöngyösi János külügyminiszter Balla Antal kinevezésére tett javaslatot. Lásd DMB MT. jkv. B kötet, 434–436. A kinevezésre vonatkozó előterjesztést végül 1946. július 12-én (120. sz. jegyzőkönyv 60. napirendi pont) fogadta el a minisztertanács (lásd: NF MT. jkv. (1946), 925.).

Dr. Deér József (1905–1972) történész, akadémikus, egyetemi tanár. A budapesti tudományegyetemen végezte tanulmányait. 1932-ben szerzett egyetemi magántanári képesítést, 1936-tól egyetemi nyilvános rendkívüli tanár előbb Szegeden, majd Kolozsváron, illetve a József Nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetemen. 1941-től 1945-ig a Teleki Pál Tudományos Intézet keretében szervezett Történettudományi Intézet igazgatója volt. 1946-tól egyetemi nyilvános rendes tanár a budapesti egyetem bölcsész karán. Munkássága elismeréseként a MTA levelező tagjává választották. 1948-ban elhagyta az országot. 1950–1971 között a berni egyetem tanára. Külföldön is számos publikációja jelent meg a középkori magyar és egyetemes történelem tárgyköréből.

²¹ A 83 079/1945. VKM V. számú előterjesztés szerint *dr. Tóth József* (1897–?) jogász, egyetemi tanár. Tanulmányai befejezése után az Egri Érseki Jogakadémia tanára volt. 1940-től a Pécsi Tudományegyetemen a közigazgatási jog magántanára. *Dr. Gálos László* (1899–1968) teológus, egyetemi tanár. Papi szolgálat, illetve hittanári működés után 1940-től a Pécsi Tudományegyetemen az egyházjog magántanára, 1946-tól rendkívüli egyetemi tanára volt. 1951 után visszatért a papi szolgálathoz.

²² A 86 218/1945. VKM VII. számú előterjesztés Kárpáti Aurélnak az Országos Színművészeti Akadémia Dramaturgia Tanszékére történő kinevezéséhez, továbbá Galamb Sándornak, aki ugyanezen intézmény tanára és címzetes igazgatója volt, az V. fizetési osztályba történő előléptetéséhez kérte a minisztertanács hozzájárulását.

Kárpáti Aurél (1884–1963) író, újságíró, színháztörténész. Már az 1910-es években ismert újságíró, lapszerkesztő. A Tanácsköztársaság alatti magatartása miatt tanári állásából elbocsátották. 1921-től a Pesti Napló színházi, művészeti és irodalmi kritikusa. 1946-tól a Színművészeti

19.

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselőtében dr. Bereczky Albert államtitkár]: előterjeszti javaslatát „közéiskolai tanulmányok folytatásának elősegítése” tárgyában.²³

[Ries] Igazságügyminiszter: a rendelet 1. § első sorában „rendelkezés ellenére” helyébe a következő szöveget javasolja: „a vallás- és közoktatásügyi miniszter kivételesen, az iskolai év elején, a következő osztály tanítási anyagából az 1934: XI. tc. 31. §-ának 1 bekezdésében megszabott feltételek hiányában is magánvizsgálatra bocsáthatja”. A további szöveg érintetlen marad.

Minisztertanács az előterjesztést a felvetett módosítással elfogadta.

20.

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselőtében dr. Bereczky Albert államtitkár]: előterjeszti a szabadművelődés fogalmazási személyzetéről szóló javaslatát. Az állami szervek önálló hatáskört kapnak, és ennek következtében szabadművelődési felügyelőségek megszervezése vált szükségessé.

[Gerő] Közlekedésügyi miniszter: javaslata az, hogy a vallás- és közoktatásügyi miniszter gondolja át a kérdést még egyszer, mert nem találja jó kifejezésnek az önálló szabadművelődési felügyelőség elnevezését.

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselőtében dr. Bereczky Albert államtitkár]: már megpróbáltak minden más kifejezést alkalmazni, de egyik sem volt megfelelő. Ha most nem kerül a javaslat elfogadásra, ezzel megint elhúzódik a státus létesítése, ami az iskolán kívüli népművelést hátráltatja.

[Tildy] Miniszterelnök: hozzájárul a javaslathoz. A pénzügyminiszter figyelmét azonban felhívja arra, hogy abban az esetben, ha más idegen címek alatt létesülnének állások, azok megszüntetessenek, és ezt így kéri lerögzíteni a minisztertanácsi jegyzőkönyvben is.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.²⁴

Akadémia tanára volt. Mint kritikus jelentős szerepet játszott az 1940-es, 1950-es évek irodalmi és színházi életben. Munkásságát 1960-ban Kossuth-díjjal ismerték el.

Dr. Galamb Sándor (1886–?) dramaturg, színikritikus, drámatörténész. 1945–1949 között a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagja. A budapesti egyetemen 1907-ben szerzett bölcsész-doktori címet. 1928-tól 1932-ig a szegedi Polgári Iskolai Tanárképző Iskola igazgatója, 1931-ben a szegedi egyetemen a dramaturgia magántanára, 1932-től az Országos Magyar Színművészeti Akadémia tanára, 1937-től címzetes igazgatója. A dramaturgia, irodalom- és művelődéstörténet tárgyköréből tartott előadásokat. Számos régi magyar színjátékot dolgozott át színpadra.

²³ A 14 102/1945. VKM eln. számú előterjesztés a háborús események miatt tanulmányaik folytatásában akadályozott, s így „tülkorossá” vált tanulók vizsgára bocsátását kívánta megkönnyíteni. Lásd a 220/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. január 15., 12. sz.

²⁴ A 86 571/1945. VKM VI. üo. számú előterjesztést lásd a 78/f számú mellékletben. Lásd továbbá a 240/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. január 15., 12. sz.

21.

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter*: előterjeszti javaslatát dr. Vadasi Károly és Fehér József külügyi fogalmazói jelölteknek a 10 640/1945. ME sz. rendelet 2. §-ában foglalt korhatár alól való mentesítése tárgyában.²⁵

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

22.

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter*: előterjeszti 20 millió pengő póthitel igényét a külügyi tárca „Külföldi szolgálat” címének „Rendkívüli kiadások, követségi épületek tatarozása” elnevezésű rovatán.²⁶

Minisztertanács húszmillió pengő póthitel igénybevételéhez követségi épületek tatarozási céljára hozzájárult.

23.

[Nagy I.] *Belügyminiszter*: előterjeszti javaslatát a Belügyminisztérium beszerzési csoportja részére 51 050 000 pengő forgótőke engedélyezése, – továbbá 290 millió pengő tehergépkocsi vásárlására.

[Tildy] *Miniszterelnök*: a beszerzési csoport részére kért forgótőke engedélyezéséhez kivételesen járul hozzá, mert tulajdonképpen a kért összeg nem forgótőke, hanem segély. Javasolja, hogy az összegek tényleg forgótőkeként használtassanak fel, nem pedig akként, hogy két hét múlva, ha elfogy újabb igényt jelentsenek be. Továbbá kéri a belügyminisztert, hogy autóvásárlástól egyelőre álljon el. Az autó fronton úgysis rendet akar teremteni.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: az oroszoktól beféért 20 db új tehergépkocsi már be van vagonírozva, megérkezése rövidesen várható.

[Nagy I.] *Belügyminiszter*: abban a reményben, hogy ebből a 20 db tehergépkocsiból a Belügyminisztériumnak is jut, javaslata ezen részét egyelőre a napirendről leveszi.

Minisztertanács 51 050 000 pengő forgótőke engedélyezéséhez a belügyminisztérium beszerzési csoportja részére hozzájárult.²⁷

---

²⁵ A külügyminiszter 5751/1/1945. számú előterjesztése rámutatott, hogy bár a külügyi szolgálat fogalmazási szakában szükséges kellekekről szóló 10 640/1945. ME sz. rendelet (MK 1945. november 23., 183. sz.) 2. §-a a külügyi fogalmazói felvételi vizsgára jelentkezők korhatárát 30 évben állapította meg, a jelöltek vizsgára bocsátása indokolt, mivel egyrészt ezt a korhatárt „alig valamivel” lépték túl, s miután másrészt a Teleki Pál Munkaközösség tanfolyamát kiváló eredménnyel végezték el.

²⁶ Az 5015/1/1945. KÜM számú előterjesztés szerint a póthitelt a Belgrád bombázása során súlyos sérüléseket szenvedett ottani követségi épület helyreállítására kívánták felhasználni. Az előterjesztés utalt arra is, hogy a közeljövőben tervezik a követség felállítását.

²⁷ A belügyminiszter 8757/1945. eln. számú előterjesztése utalt arra, hogy a tárca keretében alakult beszerzési csoport működéséhez, valamint az ebédeltetési akcióra és a beszerzési csoport tagjainak tüzelőellátására korábban már 1 200 000 pengő forgótőke kölcsönt engedélyezett a

[11] 78. 1946. január 5.

24.

[Gordon] *Pénzügyminiszter*: előterjeszti javaslatát „italmérési jövedéki kihágásokra megállapított pénzbüntetések mérvének újabb megállapítása” tárgyában.²⁸

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.

25.

[Gordon] *Pénzügyminiszter*: előterjeszti javaslatát a közszolgálati illetmények és nyugellátások rendezése tárgyában kiadott 2500/1945. ME számú rendelet egyes intézkedéseinek módosítására.

[Tombor] *Honvédelmi miniszter képviselőjében Sárkány József államtitkár*: kéri, hogy a javaslat minisztériumának szakközegeivel is tárgyalassék le.

[Tildy] *Miniszterelnök*: a rendeletek oly sürgősek, hogy azok nem tárgyalhatók le valamennyi minisztérium szakközegeivel, és így a minisztertanácson kell dönteni.

[Ries] *Igazságügyminiszter*: a pénzügyminiszterrel már megállapodott abban a módosításban, hogy az 1920: XX. tc. rendelkezései alól mentesíti az ítélőbírákat és az ügyészeket. A rendelettervezetre vonatkozóan észrevételeit 2720/1945. sz. alatt már megtette.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.²⁹

---

minisztertanács. Most ennek mintegy negyvenszeresét kérte kamatmentes kölcsön formájában. A minisztérium tehergépkocsi-beszerzési igényét korábban az október 25-ei minisztertanács elvileg már jóváhagyta. Most erre hivatkozva kérte az összeg biztosítását.

A belügyminiszter igényét a Gazdasági Főtanács is tárgyalta az előző napi ülésén. A miniszterelnök részére az ülésről készített feljegyzés az előterjesztést indokolatlannak minősítette: „... ez fedezetlen hitelnyújtást jelent, ami az államháztartás további megterhelése mellett alkalmas arra, hogy az inflációt növelje.” (MOL XIX–A–10. 1946. január 4-i ülés.)

²⁸ A pénzügyminiszter 236 024/1945. PM XV. számú előterjesztése utal arra, hogy az italmérési jövedéki kihágásokra alkalmazandó pénzbüntetéseket legutóbb 1927-ben szabályozták. Az akkor megállapított büntetési tételek a pénzromlás következtében eljelentéktelenedtek. Az általános áremelkedésre és a leromlott adómorálra való tekintettel ötezerszeres emelést tart indokoltnak, s egyben a pénzbüntetési tételeket a január 1-jével bevezetendő adópengőben határozza meg. Lásd a 310/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. január 11., 9. sz.

²⁹ A pénzügyminiszter 17 475/1945. II. számú előterjesztése utalt arra, hogy az 1945. június 17-én közzétett 2500/1945. ME sz. rendelet – a korábbi évtizedekben kialakult szabályozást követve, illetve az új viszonyokhoz alkalmazva – megállapította a közszolgálati alkalmazottak előmeneteli rendszerét, és az egyes fizetési osztályokba történő kinevezés feltételeit, a kinevezéssel járó juttatásokat, továbbá a közszolgálatban eltöltött idő után járó nyugellátások mértékét. Az előterjesztett javaslat az alábbi témakörökben kívánt kisebb módosításokat eszközölni a jogszabályon: az élelmezési költség-hozzájárulás kiterjesztése a közalkalmazottak valamennyi kategóriájára; a nem rendszeres minőségben eltöltött szolgálati idő, valamint a közszolgálati viszony esetleges megszakítása előtti időtartam beszámítása a nyugellátás alapjául szolgáló szolgálati időbe; annak kimondása, hogy a közszolgálati alkalmazottak az V. és IV. fizetési osztályba nem automatikusan, hanem csak személyes kiválasztás alapján léphetnek; a szolgáltatattételre berendelt, nem teljes összegű nyugdíjt élvező nyugdíjasok szolgálatának beszámítása, és nyugdíjuk újbóli megállapítása; a III. fizetési osztályba sorolt egyes magasabb tisztséget betöltő személyek esetében

26.

[Gordon] Pénzügyminiszter: javasolja, hogy néhai Udvardy József özvegye részére kegyelmi ellátás engedélyezése iránt a Nemzeti Főtanácshoz előterjesztés tétessék.³⁰

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

27.

[Gordon] Pénzügyminiszter: előterjeszti javaslatát a vám- és mérlegpénz lerovásánál az aranykorona átszámítási kulcsának újabb megállapítása tárgyában.³¹

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.

28.

[Gordon] Pénzügyminiszter: előterjeszti javaslatát az ellenállási mozgalomban részt vett, és ezért, valamint a magyarságuk és demokratikus érzésük miatt a németek által elhurcolt és hazájukba még vissza nem tért közszolgálati alkalmazottak hozzátartozói ellátásának biztosítása tárgyában.

[Gerő] Közlekedésügyi miniszter: a javaslat ellen lényegében nincs kifogása, az aggodalma csak az, úgy van megszövegezve, hogy annak alapján a nyugatra menekült fasiszták is megkaphatják illetményüket. Kéri a javaslat levételét.

[Gordon] Pénzügyminiszter: előterjesztését a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.

---

a nyugellátás megállapítása szempontjából e beosztásukban töltött minden megkezdett évnek kétszeresen való számítása; a családi pótlék egységes megállapítása és felemelése; a közép fokú tanintézetek igazgatói részére a rendkívüli előléptetés lehetőségének biztosítása.

A Gazdasági Főtanács az előterjesztés előzetes véleményezéseként a miniszterelnök részére a következőt rögzítette: „...a rendelettervezet 1 §-át nem helyesli. Ez a § a közszolgálati alkalmazottak részére havonként 40 000 pengő élelmezési váltáságot engedélyez. Az élelmezési váltáság burkolt fizetésemelés. Ez ellentétben áll az infláció leküzdése érdekében folyamatban levő kormánytörvényekkel. A további rendelkezések ellen kifogás nincs.” (MOL XIX-A-10. 1946. január 4-i ülés.) A miniszterelnök azonban az ülésen nem képviselte a Gazdasági Főtanács álláspontját, s a közzétett rendelet valóban tartalmazta a kifogásolt 1. §-t is. Lásd a 210/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. január 8., 6. sz. – Sőt két hét múlva (83. sz. jegyzőkönyv 70. napirendi pont) a minisztertanács az élelmezési havi váltáság összegének felemeléséről döntött.

³⁰ A pénzügyminiszter 31 816/1945. III. számú előterjesztése szerint Udvardy József volt ideiglenes pénzügyi irodasegédtsz családja már 1945 előtt is kapott kegydíjat.

³¹ A pénzügyminiszter 200 672/1945. XII. számú előterjesztését lásd a 78/g számú mellékletben. Továbbá lásd a 190/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. január 9., 7. sz.

29.

[Gordon] Pénzügyminiszter: előterjeszti az elmúlt minisztertanács napirendjéről levett javaslatát „a pénzügyőrök rangelnevezéseinek, egyenruházatának, fegyverhasználati jogának, valamint előlépési viszonyainak módosítása” tárgyában. Azóta a javaslatot szakközegei Rákosi Mátyás államminiszterrel már letárgyalták.

[Gyöngyösi] Külügyminiszter: nem lenne-e helyesebb pl. a pénzügyőri főfelügyelői rangelnevezése. Ha pénzügyőrök fegyverviselési engedélyt kapnak és fegyveres alakultaként fognak szerepelni, úgy a Szövetséges Ellenőrző Bizottsághoz is bejelentést kell tenni.

[Gordon] Pénzügyminiszter: előterjesztését a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.³²

30.

[Gordon] Pénzügyminiszter: előterjeszti javaslatát „az életbiztosítási szerződések körében a háborús haláleseti kockázat viselése” tárgyában.³³

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.

31.

[Gordon] Pénzügyminiszter: előterjeszti a napirendre nem tűzött javaslatát „a közszolgálati alkalmazottak 1946. évi egységes kinevezése” tárgyában.

[Tildy] Miniszterelnök: ez a rendelettervezet nem annyira sürgős, hogy a következő minisztertanácsig ne várhatna. Addig idő lenne arra, hogy a társmiszterek azt alaposan átvizsgálhassák.

---

³² Az előzményekre lásd a 77. sz. jegyzőkönyv 14. napirendi pontját. Előterjesztés sem ott, sem a jelen jegyzőkönyvnél nem található. A javaslatot – módosítással – a január 12-i ülésén (79. sz. jegyzőkönyv 15. napirendi pont) fogadta el a minisztertanács.

³³ A 76 745/1945. PM V. számú előterjesztés mindenekelőtt utalt arra, hogy a kormány 1941-ben úgy rendelkezett, hogy a Magyarország területén működő biztosító magánvállalatok az életbiztosítási szerződések alapján a kockázatot arra az esetre is kötelesek viselni, ha a biztosított háborús esemény következtében hal meg. Az így megnövekedett biztosítási kockázat ellentételezésére „háborús haláleseti kockázati pótdíj” fizetését vezették be. Az ebből képzett „Háborús többlethalandósági alap”-ot a Pénzügyminisztérium kezelte. 1944 folyamán azonban a díjfizetések már csak vonatottan történtek, s az infláció miatt jelentéktelen összeggé zsugorodtak. „Ezért a most előterjesztett minisztériumi rendelettel – folytatódik az előterjesztés – újból szabályozni kívánom a kérdést oly módon, hogy a biztosítókat ne terhelje a már beszedett pótdíjaknak a háborús többlethalandósági alapba való befizetési kötelezettség, viszont az alapból való megtérítés joga nélkül saját maguk tartozzanak viselni a háborús haláleseti kockázatot a most kiadandó rendelet hatálybalépése előtt létrejött biztosítási szerződések alapján. Ajövőben kötbendő biztosítási szerződések alapján a biztosítók a háborús haláleseti kockázatot jogszabállynál fogva nem lesznek kötelesek viselni. A rendeletben intézkedni kívánok az iránt is, hogy a feleknek a háborús haláleseti kockázati pótdíjfizetési kötelezettsége az 1945. évi december hó 31. napjával minden életbiztosítási szerződésre nézve megszűnjék.

Lásd a 180/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. január 10., 8. sz.

[Gordon] Pénzügyminiszter előterjesztését visszavonja.³⁴

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.

32.

[Kovács] Földművelésügyi miniszter: bejelenti, hogy a tárgysorozaton felvett 1. számú előterjesztése a miniszterelnöki bejelentések között már letárgyaltatott, tehát itt a napirendről leveszi.³⁵

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.

33.

[Kovács] Földművelésügyi miniszter: bejelenti, hogy a tárgysorozaton szereplő 2. számú előterjesztését a tej- és tejtermékpótló cikkek gyártásának iparengedélyhez kötése tárgyában, a napirendről leveszi.³⁶

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.

34.

[Kovács] Földművelésügyi miniszter: előterjeszti javaslatát Juhos László mezőgazdasági szakújságírónak miniszteri fogalmazóvá való kinevezése tárgyában.³⁷

Minisztertanács Juhos László miniszteri fogalmazóvá való kinevezéséhez hozzájárult.

35.

[Kovács] Földművelésügyi miniszter: előterjeszti javaslatát Tomcsányi Károly I. osztályú miniszteri irodatisztnek a IX. fizetési osztályba miniszteri irodafőtisztté való kinevezése tárgyában.

Minisztertanács Tomcsányi Károlynak a IX. fizetési osztályba miniszteri irodafőtisztté való kinevezéséhez hozzájárult.

---

³⁴ Lásd a 79. sz. jegyzőkönyv 13. napirendi pontját.

³⁵ Lásd e jkv. 5. napirendi pontját.

³⁶ A javaslat már az 1945. december 18-ai ülés napirendjén is szerepelt (75. sz. jegyzőkönyv 35. napirendi pont), de akkor sem tárgyalták.

³⁷ A 10 800/1945. FM eln. számú előterjesztés szerint Juhos László (1913–?) református lelkészi oklevéllel rendelkezett A *Magyar Föld* című lap szerkesztője volt, közigazgatási szakvizsgával azonban nem rendelkezett. A minisztérium sajtó- és propaganda osztályán a IX. fizetési osztályba miniszteri fogalmazóvá kívánták kinevezni.

[11] 78. 1946. január 5.

36.

[Kovács] *Földművelésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát a földművelésügyi tárca 2. „Vízügyi szolgálat” cím „Rendkívüli kiadások, beruházások” 7. rovaton a „Dunavölgyi északi övcsatorna építési munkálatainak támogatása”-ra.

[Tildy] *Miniszterelnök*: kéri ezt az előterjesztést a napirendről levenni és az egész kérdést az árvíz-kormánybiztoshoz [sic!] áttenni. A kormánybiztos költségvetésében biztosított hitelkeretből a csatorna helyreállítása is fedezhető.

[Kovács] *Földművelésügyi miniszter* előterjesztését a napirendről leveszi.³⁸

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.

37.

[Kovács] *Földművelésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát a „nagybirtokrendszer megszüntetéséről és a földműves nép földhöz juttatásáról szóló 1945. évi VI. tc. végrehajtásával kapcsolatos költségekre szükséges összeg engedélyezése” iránt.

[Tildy] *Miniszterelnök*: felkéri a földművelésügyi minisztert, hogy ezen túl is esetenként és ne havonként terjessze elő hiteligényeit.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult azzal, hogy a hitelek esetenként folyósítandók.³⁹

38.

[Kovács] *Földművelésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát a „nagybirtokrendszer megszüntetéséről és a földműves nép földhöz juttatásáról szóló 1945. évi VI. tc. végrehajtása folytán alkalmazásukat veszített gazdatisztek részére kárpótlás nyújtása” tárgyában.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: méltányos az, hogy egyes gazdatisztek, akik a földbirtok rendezés során állás nélkül maradtak, kapjanak kártalanítást.

---

³⁸ A miniszterelnök állásfoglalását a Gazdasági Főtanács előző napi ülésének határozata motiválta: „...a Dunavölgyi északi övcsatorna építési munkálatai támogatására szükséges 125 millió pengő hitel igénybevételéhez ugyan hozzájárul, de megjegyzi, hogy a mai viszonyok között a távolabbi célt szolgáló építkezések befejezése nem olyan halaszthatatlan, mint az árvízvédelem, melyre nagy hiteleket kell közvetlen veszély elhárítása végett igénybe venni.” (MOL XIX-A-10 1946. január 4-i ülés jegyzőkönyve, 5. napirendi pontja és mellékletei.)

³⁹ A szám nélküli előterjesztés összecszerű igényt nem tartalmazott, hanem az addigi eljárás módosítását indítványozta. A miniszterelnök megjegyzése, és a hitelek esetenkénti folyósítására vonatkozó határozat – a Gazdasági Főtanács előző napi ülésének állásfoglalásával összhangban – az előterjesztés azon bejelentésére reflektált, amely szerint a pénzügyminiszter azt kezdeményezte, hogy a felmerülő költségeket a tárca havi költségelőirányzatának tárgyalása keretében egyeztessék, s a minisztertanácsot a földművelésügyi miniszter majd az év végén fogja a ténylegesen felhasznált összegről bejelentés formájában tájékoztatni. A Gazdasági Főtanács állásfoglalása szerint ugyanis a javasolt megoldás alkalmas arra, hogy az amúgy is nehezen egyensúlyban tartható pénzügyi helyzetet veszélyeztesse.

tást, de az államháztartás szempontjából aggályosnak tartja. Van gazdatiszt, akinek van földje, sőt olyan is van, aki most a földosztás folytán földhöz jutott, csak a teljesen nincsteleneket kellene alkalmazni vagy kárpótolni.

Szakasits Árpád államminiszter: most olyan súlyos gondokkal küzd a pénzügyminiszter, hogy célszerűbbnek látszik néhány hónap múlva, amikor az államháztartás szilárdabbá válik, visszatérni erre a kérdésre.

[Gordon] Pénzügyminiszter: a gazdatisztokkal a társadalom egy igen értékes rétege jutott most súlyos helyzetbe. Ezek elhelyezendők lennének. Egy felhívást kellene intézni, és jelentkezésre felszólítani az ország különböző helyein állás nélkül maradt gazdatisztokat.

[Kovács] Földművelésügyi miniszter: ilyen felhívás teljesen felesleges, mert naponta jelentkeznek.

[Bárányos] Közellátásügyi miniszter: ne áltassuk magunkat azzal, hogy ezeket az embereket el tudjuk helyezni. Hamarosan bekövetkezik az amúgy is szükségessé vált leépítés.

[Kovács] Földművelésügyi miniszter: a szakképzett gazdatisztokat nem lehet pótolni miniszteriális tisztviselőkkal. Ezekre szükség van a mezőgazdaság szempontjából.

[Bán] Iparügyi miniszter: felteszi a kérdést, hozzávetőlegesen milyen összegről lenne szó a kártalanításnál.

[Kovács] Földművelésügyi miniszter: 1 milliárdnál több, de kettőmilliárdot nem haladná meg a szükséges összeg.

[Gordon] Pénzügyminiszter: szociális alapintézkedésekkel kikapcsolunk értékes embereket.

Szakasits Árpád államminiszter: [a] földbirtok-rendezés során a mezőgazdasági cselédek tízezrei maradtak állás nélkül, akkor ezeken is segíteni kellene.

[Gordon] Pénzügyminiszter: ezt nem lehet összehasonlítani, mert itt a mezőgazdaságilag legképzettebbekről van szó.

[Nagy I.] Belügyminiszter: annakidején felvetődött, hogy a gazdatisztokat alapos vizsgálat alá kell venni politikai szempontból, ha ez megtörtént, akkor majd segíteni lehet rajtuk.

[Gerő] Közlekedésügyi miniszter: javasolja, hogy a gazdatisztok kapjanak egyhónapi kárpótlást, ami egy havi törzsfizetésüknek felelne meg. Ezen idő alatt vizsgálják ki megbízhatóságukat, s ha arra érdemesek, akkor részesüljenek további támogatásban.

[Tildy] Miniszterelnök: ennél a kérdésnél több szempont merül fel. Az egyik a pénzügyi, mert nem lehet a kártalanítást elutasítani azzal, hogy másokat is, kik szintén elvesztették jövedelmi forrásukat, kárpótolni kellene. A mezőgazdasági munkásság számára munkaterület még mindig található. A másik szempont az, hogy az országnak egy jelentékeny értékes részéről van szó, kiket át kell segíteni a nehézségeken, mert erre az államot etikai okok kötelezik. Egyelőre ne adjunk ki nagyobb összegeket és az egyhavi segély kiadását is igazolással kellene egybekötni, azaz egyidejűleg az igazolási eljárás

lefolytatandó. Vannak még területek, ahol mezőgazdasági szakértőket alkalmazni lehet.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta azzal, hogy a gazdatisztek részére egyelőre egyhavi törzsfizetésüknek megfelelő segély folyósítandó és ezzel egyidejűleg az igazolási eljárás is lefolytatandó.⁴⁰

39.

[Kovács] *Földművelésügyi miniszter*: előterjeszti a 111 927/1945. számú javaslatát több pályázónak magyar állami gazdasági felügyelővé leendő kinevezése tárgyában.⁴¹

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

40.

[Kovács] *Földművelésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát Kölgyessy Ferenc VII. fizetési osztályba sorolt magyar állami gazdasági felügyelőnek a VI. fizetési osztályba történő kinevezése tárgyában.⁴²

Minisztertanács Kölgyessy Ferenc VI. fizetési osztályba történő kinevezéséhez hozzájárult.

---

⁴⁰ A 101 050/1945. FM IX.1. számú előterjesztés többek között a következőket tartalmazta: „A nagybirtokrendszer megszüntetéséről és a földműves nép földhözjuttatásáról szóló 1945: VI. tc. (600/1945. ME sz. rendelet) alapján elkobzott és megváltásra került ingatlanokon alkalmazásban volt gazdatisztek elestek attól, hogy felmondási illetményeiket, illetve végkielégítésüket megkapják. A volt munkaadó ugyanis felmondási illetmények (végkielégítés) fizetésére nem köteles, mert a szerződés teljesítése oly körülmény miatt vált lehetetlenné, amelyért egyik fél sem felelős. Az elmaradt felmondási illetményekért (végkielégítésért) jogilag az államot aligha lehetne felelőssé tenni, de etikailag az állam felelősnek tekinthető azért, mert a gazdatisztek az állami beavatkozás folytán jutottak rájuk nézve méltánytalan helyzetbe. Éppen ezért indokolt, hogy az állam az önhibájukon kívül állástalanná lett gazdatiszteknek a felmondási illetmények (végkielégítés) helyett kárpótlást nyújtson.” A kárpótlásban részesítendő gazdatisztek számát a miniszter hozzávetőlegesen 2000 főre becsülete. A Gazdasági Főtanács által a miniszterelnök részére készített feljegyzés szerint a „rendelettervezet nem helyeselhető egyrészt azért, mert állami fizetési osztályba sorozással az amúgy is magas és leépítésre kerülő közszolgálati illetmények emelkednének, másrészt azért, mert a jelenlegi helyzetben tisztán etikai szempontokból az államháztartást megterhelni nem lehet.” (MOL XIX-A-10 – az 1946. január 4-i ülés jegyzőkönyve.)

A kérdéssel ismereteink szerint ezt követően nem foglalkozott a minisztertanács, a gazdatisztek kárpótlására vonatkozó rendeletet nem adták ki. A segély folyósítására vonatkozó adat nem áll rendelkezésünkre.

⁴¹ A miniszter a VII. fizetési osztályba 10, a VIII. fizetési osztályba 18, míg a IX. fizetési osztályba 8, összesen tehát 36 személy kinevezésére tett javaslatot. Valamennyien okleveles gazda (mezőgazda) képesítéssel rendelkeztek.

⁴² A 112 301/1945. FM XII.1. számú előterjesztés szerint *Kölgyessy Ferenc* (1900–?) 1926-ban szerzett oklevelet a Keszthelyi Mezőgazdasági Akadémián. 1938-ban lépett a gazdasági felügyelői szolgálatba. 1942-ben került a Földművelésügyi Minisztériumba, ahol a közgazdasági ügyosztályon teljesített szolgálatot.

41.

[Kovács] *Földművelésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát a gazdasági felügyelői személyzet létszámában IX. fizetési osztályba sorolt Hollósy László, Nemes Tibor és Baradlai Mihály gazdasági felügyelőknek a VIII. fizetési osztályba, továbbá a X. fizetési osztályba sorolt Mészöly Géza gazdasági segédfelügyelőnek a IX. fizetési osztályba való kinevezése tárgyában.⁴³

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

42.

[Kovács] *Földművelésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát a magyar mezőgazdasági tudományos és kísérletügyi intézmények tudományos tisztviselőinek létszámába tartozó Gubányi Emil kísérletügyi igazgatónak az V. fizetési osztályba kísérletügyi főigazgatóvá és dr. Danisska József kísérletügyi igazgatóvá leendő kinevezése tárgyában.⁴⁴

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

43.

[Kovács] *Földművelésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát Kékési Mihály műszaki segédtisztnek a XI. fizetési osztály 3. fokozatába való kinevezése tárgyában.⁴⁵

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

44.

[Kovács] *Földművelésügyi miniszter*: előterjeszti 9626/1945. számú javaslatát a mezőgazdasági tudományos és kísérletügyi intézmények tudományos tisztviselőinek létszámában egyes tisztviselőknek a 2500/1945. ME sz. ren-

---

⁴³ A szám nélküli előterjesztés szerint *Hollósy László* (1912-?) és *Nemes Tibor* (1913-?) a Földművelésügyi Minisztériumban teljesített szolgálatot, *Baradlai Mihály* (1904-?) a Csongrád Vármegyei Gazdasági Felügyelőség vezetője, *Mészöly Géza* (1890-?) pedig a budapesti Növénytermelési Hivatal alkalmazottja volt.

⁴⁴ A földművelésügyi miniszter szám nélküli előterjesztése szerint *Gubányi Emil* (1898-?) 1922-ben szerzett diplomát. 1927-ben nevezték ki tudományos tisztviselővé. Az előterjesztés időszakában az Országos Gabona- és Lisztkísérleti Állomás igazgatójának helyettese volt. *Dr. Danisska József* (1906-?) 1934 óta teljesített szolgálatot a Vetőmagvizsgáló Intézetnél. 1945 májusában – a felesége származása miatt korábban elszenvedett mellőztetés jóvátételeként – a minisztérium Kísérletügyi osztályára helyezték, most pedig a Magyar Vetőmagvizsgáló Intézet egyik osztályának vezetőjévé nevezik ki. Ez indokolta a VI. fizetési osztályba való átsorolását és a kísérletügyi igazgatói cím megadását.

⁴⁵ Az előterjesztés szerint *Kékési Mihály* (1907-?) a földművelésügyi tárca politikai államtitkárának gépkocsivezetője volt. Soron kívüli előléptetését különleges beosztásával indokolták.

delet 49. §-a alapján a szolgálat érdekében magasabb fizetési osztályba való kinevezése iránt.⁴⁶

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

45.

[Kovács] Földművelésügyi miniszter: előterjeszti a 91 059/1945. számú javaslatát a földreform folytán állami kezelésbe jutott új állami gazdaságok gazdatiszti és segédszemélyzetének kinevezése tárgyában.⁴⁷

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

---

⁴⁶ Az előterjesztés alapján négy személyt kísérletügyi főigazgatóvá az V. fizetési osztályba, három személyt pedig kísérletügyi igazgatóvá a VI. fizetési osztályba neveztek ki. Az előterjesztés részletesebb életrajzi adatokat nem tartalmaz.

Tangl Harald (1900–1971) állatfiziológus, orvos. 1935-től az Állatélettani és Takarmányozási Állomás kísérletügyi főadjunktusa, majd 1946-tól főigazgatója. 1960-tól az Állattenyésztési Kutató Intézet főigazgatója volt. Számos tudományos, illetve népszerűsítő tanulmánya, könyve jelent meg.

Boros Ádám (1900–1973) flóra- és barlangkutató. 1922-ben szerzett diplomát a budapesti Pázmány Péter Tudományegyetemen. A Vetőmagvizsgáló Intézet alkalmazottja, majd az Állatorvosi Főiskola növénytantanára. 1945-től 1957-ig a Gyógynövénykutató Intézet igazgatója. Számos kiemelkedő jelentőségű cikket, illetve monográfiát publikált.

di Gléria János (1899–1976) vegyész, egyetemi tanár. 1927-től az Országos Kémiai Intézetnél dolgozott. 1942-ben megbízták a Budakeszi Mezőgazdasági Kísérleti Telep megszervezésével, amelynek 1944-ben igazgatója lett. 1945 után kísérletügyi főigazgató, 1946-ban az Agrártudományi Egyetem debreceni osztályán a mezőgazdasági-kémiai tanszék egyetemi tanára. 1950-ben a Talajtani és Agrokémiai Kutató Intézethez került, amelynek 1954–59-ben igazgatója volt. Több szakkönyv szerzője.

Dr. Szalai Tibor (1900–1980) geológus. A Földtani Intézetben főgeológus, majd 1946-tól 1950-ig megbízott igazgató volt. Ezután a Dorogi Szénbányászati Tröszt, majd a Tokodi Mélyfúró Vállalat főgeológusa. 1956-tól 1964-es nyugdíjazásáig a Magyar Állami Eötvös Loránd Geofizikai Intézet geológus tanácsadója. Őslénytanál, hidrogeológiával és tektonikával foglalkozott.

Dr. Benedek László (1901–1977) vegyész, paprikanemesítő. 1927-től a szegedi Vegykísérleti és Paprikakísérleti Állomáson dolgozott, 1940-től fővegyész, 1945-től kísérletügyi igazgató, 1946-tól az Országos Kémiai Intézet igazgatója volt. 1949-ben megbízták a szegedi Paprikakísérleti Intézet szervezésével és vezetésével. Foglalkozott a fűszerpaprika vizsgálati és minősítő módszereinek fejlesztésével, új paprikafajták kinemesítésével stb. Több tudományos dolgozatot publikált.

Az előterjesztésben a fentiekben még *Pretenhoffer Imre* kísérletügyi igazgató és *Ébényi Gyula* fővegyész neve szerepel.

⁴⁷ Az előterjesztés mindenekelőtt utalt arra, hogy a földreform folytán mintegy 60 új gazdaság jutott állami kezelésbe. „Figyelemmel arra, hogy a felszerelés és állatállomány nélkül átvett gazdaságok megszervezése, a termelésbe való bekapcsolása, valamint az állami gazdaságok feladatainak a későbbiekben való megvalósítása csak szakképzett és hosszabb szolgálattal rendelkező szakemberek útján biztosítható, ezért gazdaságvezetőkül, nemkülönben beosztottakul a földbirtokreform folytán állásukat veszített, kiváló képzettségű és nagy gyakorlattal rendelkező szakembereket alkalmaztam, s ezért életkorukra és hosszú szolgálatukra való tekintettel részükre a 2500/1945. ME számú rendeletben megállapított kezdő fizetési osztálynál magasabb fizetési osztályt szándékozom megállapítani.” A gazdasági szak létszámába a VI–IX. fizetési osztályba összesen 42 fő, a gazdasági segédszemélyzet létszámába a VII–X. fizetési osztályba négy fő kinevezéséhez kért hozzájárulást. A VI. fizetési osztályba tervezett kinevezések: *dr. Sipos Gábor* (1903–?) és *Csengery Tibor* (1903–?); a VII. fizetési osztályba tervezett kinevezések: *Fejes Béla* (1906–?),

46.

[Kovács] *Földművelésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát Thier-Szabó Franciska okl[leveles] építészmérnöknek a IX. fizetési osztály 3. fokozatába történő kinevezése tárgyában.⁴⁸

Minisztertanács Thier-Szabó Franciska okl. építészmérnöknek a IX. fizetési osztály 3. fokozatába történő kinevezéséhez hozzájárult.

47.

[Bán] *Iparügyi miniszter*: bejelenti, hogy a tárgysorozaton szereplő előterjesztéseit a napirendről leveszi⁴⁹, és helyettük előterjeszti a 66 995/1945. számú javaslatát „az ipari és kereskedelmi munkavállalók elbocsátásának korlátozása” tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁵⁰

48.

[Rónai] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát a Belkereskedelmi Igazgatóság felállítása tárgyában.

[Ries] *Igazságügyminiszter*: észrevételei vannak, azokat közölte.

[Báránys] *Közellátásügyi miniszter*: nem tartja helyesnek, hogy az egész belkereskedelmi forgalmat a kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter szabályozza. Ha ez a rendelet megjelenik, akkor a közellátásügyi miniszter hatásköre teljesen megszüntethető.

[Tildy] *Miniszterelnök*: a javaslat a közellátásügyi miniszter, pénzügyminiszter, földművelésügyi miniszter és iparügyi miniszterrel, valamint a Gazdasági Főtanács főtítkárával volna letárgyalandó, ezért a mai napirendről leveendőnek tartja.

[Rónai] *Kereskedelem- [és szövetkezet]ügyi miniszter* előterjesztését a napirendről leveszi.⁵¹

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.

Perneky Máttyás (1895–?), *Udvaros Károly* (1899–?), *Mándy Ferenc* (1911–?), ifj. *Martos Gyula* (1908–?) és *Tóth György* (1897–?).

⁴⁸ A 8986/eln.–1945/FM VII.1. számú előterjesztés szerint *Thier-Szabó Franciskát* (1909–?) a minisztérium Vízügyi Szolgálatának mérnöki létszámába nevezték ki. Az előterjesztő szükségesnek tartotta megemlíteni, hogy a kinevezéseknél eddig is csupán azért mellőzték, mert nő.

⁴⁹ Az iparügyi miniszter előterjesztéseit tartalmazó borítólapon levő kimutatás szerint eredetileg két előterjesztést nyújtott be: „1. Jóvátételi szállítások ellenértékének kiegyenlítésére 150 milliárd pengő felhasználása; 2. A hátralékos munkabérek valorizációja.” Ezeket az előterjesztéseket a következő üléseken sem tárgyalták.

⁵⁰ Az előterjesztést a 78/h számú mellékletben közöljük. Lásd még a 460/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. január 16., 13. sz.

⁵¹ A 84 664/1945. KSZM Törv.elők. számú előterjesztés utalt arra, hogy a tárca felügyelete alatt a következő irodák működtek: Országos Fagazdasági Iroda, Textiláruelosztó Iroda, Bőráruelosztó

49.

[Rónai] Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter: előterjeszti javaslatát a magyar–svájci kereskedelmi, fizetési, vasúti és postai forgalom felvétele tárgyában. Ebből a célból egy bizottság kiküldése vált szükségessé. A delegáció tagjai a következők:

Az Iparügyi Minisztérium részéről:

Bán Antal,
Marton János,
Gombosi Zoltán,
Czikan-Zichy Móric,
Sibelka Artúr,
Péchy József,
Korányi Jenő,
Kárász Artúr,
dr. Vásárhelyi István,

a Külügyminisztérium részéről:

a Földművelésügyi Minisztérium részéről:

a közlekedésügyi minisztérium részéről:

a Közellátásügyi Minisztérium részéről:

a Nemzeti Bank részéről:

a Pénzügyminisztérium részéről:

Iroda és Papíráruevosztó Iroda. Ezek az adott területen kereskedői katasztert vezettek, kivizsgálták az áruellátással kapcsolatos panaszokat, és általában ellenőrzést gyakoroltak az adott szakmához tartozó kereskedelmi tevékenység felett. Minthogy más árucikkek tekintetében is hasonló irodák felállítására mutatkozik igény – folytatódott az előterjesztés –, célszerűbbnek látszik az ország egész belső kereskedelmének és áruevosztásának irányítását, ellenőrzését egyetlen szervre bízni, s egyidejűleg az említett irodákat megszüntetni. A létrehozandó új szervezet személyi és dologi kiadásait nem az állami költségvetésből, hanem az e célra a forgalomba hozott áru értéke bizonyos százalékának befizetéséből képezendő alpból fedezték.

Az előterjesztésen és a rendelettervezeten kívül a jegyzőkönyv mellett megtalálható az igazságügyminiszter T. 2702/1945. és a földművelésügyi miniszter 80 025/1945. számú kísérőlevelével elküldött a IV. 2. Közgazdasági ügyosztály által készített feljegyzés is. Az igazságügyminiszter közölte, hogy „a rendelettervezet elvi elgondolásait – a rendkívüli gazdasági helyzetre tekintettel – elfogadhatónak tartom, meg kell azonban jegyezni, hogy az olyan lehetőségeket biztosít a felállítandó Belkereskedelmi Igazgatóság számára, amelyek túlmennek a belkereskedelmi forgalom igazgatásán és ellenőrzésén [...] Bármennyire szükséges a rendelettervezethez fűzött minisztertanácsi előterjesztésben említett áruevosztási panaszok érélyes és céltudatos orvoslása, mégsem hallgathatom el, hogy az egész belkereskedelmi forgalomnak egy erre a célra létesítendő hivatal által való irányítása ellenkezik az iparszabadságnak azzal a korlátozott mértékével is, melyen ipari és kereskedelmi szervezetünk alapszik.” A földművelésügyi miniszter írásbeli véleménye elsősorban abból a szempontból kifogásolta a tervezett jogszabályt, hogy az sérti a többi tárca hatáskörét, és megbontaná a kereskedelem normális folyamatát. „A Kereskedelemügyi Minisztérium működésének tehát a kereskedelem jogi alapjának, biztonságának, társadalmi, etikai és általános közgazdaságpolitikai irányítására kell kiterjedjen. A Kereskedelemügyi Minisztérium által összefogott kereskedelmet azonban mint instrumentumot a szakminiszterek gondozására bízott érdekek szolgálatára kell felhasználni. A kereskedelem tehát nem lehet öncélú tevékenység, hanem részben a termelés előmozdítását, részben pedig a fogyasztók ellátását kell szolgálnia. Nem látjuk céljának, hogy a kereskedelmi miniszter bármely áru forgalmát saját hatáskörben külön szabályozhassa, mert [az] a már említett érdemi ellenvetésektől eltekintve is csak jogbizonytalanságra és zavarokra vezethetne, ezért a rendeletnek ebben a formában a napirendről való levételét javasoljuk.” A Gazdasági Főtanács viszont, amely az előző napon tárgyalta a javaslatról, helyeselte a Belkereskedelmi Igazgatóság felállítását, csupán a gazdaságos és takarékos finanszírozásra hívta fel a figyelmet. (MOL XIX–A–10. 1946. január 4-i ülés jegyzőkönyve.)

A kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter módosított javaslatát a január 21-i ülésen tárgyalta ismét a minisztertanács. Lásd a 81. jegyzőkönyv 34. napirendi pontját.

a Kereskedelem- és Szövetkezetügyi Minisztérium részéről: Vajda Imre,
a Külkereskedelmi Igazgatóság részéről: Juhász Miklós.

Minisztertanács a bizottság tagjainak kiküldéséhez hozzájárult.⁵²

50.

[Tildy] *Miniszterelnök*: ezzel kapcsolatban kéri, hogy a társmiszterek a legsürgősebben jelentsék be, hogy jelenleg külföldön kik tartózkodnak magyar megbízólevéllel. Egészen komoly, megbízható helyről, olyan értesülést kapott, hogy [egy] sereg magyar ember jár egyes külföldi államokban, mint a magyar állam megbízottja. Ha megkapja a névsort a külföldön tartózkodó magyar egyenekről, akkor felszólítja őket a legsürgősebb hazatérésre.

[Nagy I.] *Belügyminiszter*: már a múltkori minisztertanácsi határozat alapján figyelmeztette hatóságait, hogy csak a legfontosabb esetekben, a miniszterek sajátkezű aláírásával ellátott ajánlólevélre adható kiutazási engedély.

[Tildy] *Miniszterelnök*: mióta elfoglalta kormányelnöki székét több külföldi útról olvasott a lapokban, amiről hivatalosan nem szerzett tudomást. Kéri a legnagyobb megszigorítást a kiutazási engedélyeknél és minden egyes esetről értesítést kér.

[Bán] *Iparügyi miniszter*: vonatkozik ez a magán személyek kiutazására is?

[Tildy] *Miniszterelnök*: igen, mert a magánszemély, amint elhagyja az országot, azonnal átváltozik a magyar állam hivatalos képviselőjévé, és ezek a felelőtlen tárgyalások lejárattják a magyar állam tekintélyét. Kéri az előző minisztertanács döntését, mely szerint minden egyes kiutazásról úgy a külügyminisztert, mint őt értesíteni kell, fokozottabban tudomásul venni.⁵³

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.

---

⁵² A 81 765/1945/II. KSZM számú előterjesztésben a miniszter megemlítette, hogy „az ország katasztrofális devizahelyzetére tekintettel” a delegáció összeállítása során a társmiszteriumok javaslatai közül hét személyt nem vett figyelembe. E kérdés körül a minisztertanács ülésén nyilvánvalóan vita zajlott, amit azonban a jegyzőkönyv nem tükröz. Az előterjesztésben kilenc tagú delegáció kiküldésére tett javaslatot a miniszter, s a küldöttség vezetőjeként megnevezte Bán Antal iparügyi minisztert. A minisztertanács ülésén végül is 11 tagú delegáció kiutazásáról döntöttek. Az Iparügyi Minisztérium részéről pótlólag bekerült Gombosi Zoltán miniszteri osztályfőnök. A Földművelésügyi Minisztérium részéről eredetileg javasolt négy személy (S. Szabó Ferenc államtitkár, Lázár Vilmos miniszteri osztályfőnök, Ottó Ernő gazdasági felügyelő és Vas Lajos igazgató) mindegyikét kihagyták. A Pénzügyminisztérium részéről megnevezett két személyt a javaslat eredetileg figyelmen kívül hagyta, végül azonban közülük dr. Vásárhelyi István államtitkárt felvették a kiküldendő listájára. Az ülésen az előterjesztő miniszter a saját tarcájára vonatkozó javaslatot is módosította, hiszen az előterjesztésben dr. Gévay-Wolff Nándor miniszteri osztálytanácsos neve szerepelt, akit végül is kihagytak. Az Újjáépítési Minisztérium és az IKART szintén szerette volna egy-egy személlyel képviselteni magát, ezt azonban az előterjesztő nem támogatta, s a minisztertanács sem látta indokoltnak.

⁵³ Lásd a 75. sz. jegyzőkönyv 19. napirendi pontját.

[11] 78. 1946. január 5.

51.

[Rónai] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát a minisztérium szervezésével és felállításával kapcsolatban felmerülő személyi és dologi kiadásokra 100 millió pengő rendkívüli hitel igénybevételére.⁵⁴

Minisztertanács hozzájárult ahhoz, hogy a Kereskedelem- és Szövetkezetügyi Minisztérium szervezésével és felállításával kapcsolatban felmerülő személyi és dologi kiadásokra százmillió pengő folyósíttassék.

[52] 51.

[Rónai] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát a minisztérium elhelyezésére szolgáló épület helyreállítási költségeinek fedezésére két részletben 400 millió pengő rendkívüli hitel felvétele tárgyában. A szóban forgó összeg felét 200 millió pengőt a pénzügyminiszter már rendelkezésre is bocsátotta.

Minisztertanács a Kereskedelem- és Szövetkezetügyi Minisztérium elhelyezésére szolgáló épület helyreállítási költségeinek fedezésére összesen négyszázmillió pengő folyósításához hozzájárult.⁵⁵

[53] 52.

[Rónai] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter*: bejelenti, hogy a magyar–román áruforgalmi megállapodás november 31. napján történt lejáratával kapcsolatban [a] tárgyalások újra felvételnek.⁵⁶

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.

[54] 53.

[Ries] *Igazságügyminiszter*: előterjeszti javaslatát „a büntető igazságszolgáltatás körében szükségessé vált egyes rendelkezések” tárgyában.

Honvédelmi miniszter [képviselőtében Sárkány József államtitkár]: az 5. §-nál az utolsó mondatban szereplő „illetékes parancsnok rendeli el” kifejezés helyett „a vád emelésére illetékes szerv vétessék fel” kifejezés kerüljön [sic!]⁵⁷.

⁵⁴ Az iktatószám, dátum és aláírás nélküli előterjesztés arra hivatkozott, hogy a november 21-i ülés (70. sz. jegyzőkönyv 99. napirendi pont) határozata alapján rendelkezésre bocsátott 100 millió pengőt már felhasználták, s a kért összeg a további működéshez szükséges.

⁵⁵ Az iktatószám, dátum és aláírás nélküli előterjesztés szerint a november 27-i ülésen (71. sz. jegyzőkönyv 16. napirendi pont) e célra biztosított 400 millió pengőt már felhasználták.

⁵⁶ A tárgyalások folytatására néhány héttel később, 1946 márciusában utazott delegáció Bukarestbe. Az új magyar–román áruforgalmi megállapodást április 13-án írták alá. (NF MT. JKV. (1946), 148–149. és 659.)

⁵⁷ A rendelettervezet 5. §-a arra vonatkozott, hogy az 1. és 4. §-ban meghatározott esetekben a büntetőeljárás megszüntetését nem az államügyész rendeli el, hanem az „illetékes parancsnok”. A honvédelmi miniszter hozzászólása értelemszerűen ez utóbbi kifejezésnek „a vád emelésére illetékes szerv”-re változtatására irányult. A rendelet ezzel a módosítással jelent meg.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: a 4. §-nál felveendő, hogy a kárt teljes értékkel jóvátevőre vonatkozik.

Minisztertanács az előterjesztést a felvett módosításokkal elfogadta.⁵⁸

[55] 54.

[Ries] *Igazságügyminiszter*: a „zsidókra hátrányos jogszabályok stb.” tárgyában javaslatát egy ízben már elfogadta a minisztertanács azzal, hogy a Népjóléti Minisztériummal egyetértésben történjék a megszövegezés. A Népjóléti Minisztériummal letárgyalta a javaslatot, s ennek szövegét most ismer-teti.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁵⁹

[56] 55.

[Ries] *Igazságügyminiszter*: előterjeszti javaslatát „a háborús események következtében további ügykezelésre alkalmatlanná vált bírósági, ügyész-ségi és letartóztató intézeti iratok ipari feldolgozása és megsemmisítése” tárgyában.⁶⁰

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.

---

⁵⁸ Az előterjesztést alább, a 78/i sz. mellékletben közöljük. Lásd még a 320/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. január 15., 12. sz.

⁵⁹ A javaslat megtárgyalása az előzetes napirendi jegyzékben nem szerepelt.

A zsidókra hátrányos megkülönböztetést tartalmazó jogszabályok folytán elvesztett ingóságok tárgyában kiadott 300/1946. ME sz. rendelet a MK 1946. január 26-i, 22. számában jelent meg. A rendelet kimondta, hogy „Az, akinek valamely ingósága az 1944. évi március hó 19. napja után [...] a zsidókra hátrányos megkülönböztetést tartalmazó jogszabályok folytán előállott helyzet miatt került ki a birtokából [...] a jelen rendelet korlátai között az ingóságát visszakövetelheti.” A rendelet tervezete előzőleg már négy alkalommal szerepelt a minisztertanács előtt: 1945. október 24-én (62/59. napirendi pont), november 27-én (71/52.), december 5-én (73/40.) és december 18-án (75/68. napirendi pont). A vita tárgya a népjóléti miniszter (tulajdonképpen a baloldali pártok) kiegészítő javaslata volt, amely arra irányult, hogy a pártok birtokába került ingóságokat a kárvallott zsidó személyek ne követelhessék vissza. A közzétett rendelet végül is tartalmazta ezt a megszorítást. A 11. § ugyanis kimondta, hogy „a birtokos haladéktalan visszaszolgáltatási kötelezettsége nem terjed ki a 40 971/1945. NM számú rendelet 1., illetőleg 2. §-ában említett helyiségekben vagy lakásokban levő berendezési és felszerelési ingóságokra”. A háborús viszonyok következtében elhagyott lakásokkal kapcsolatos kérdések szabályozása tárgyában kibocsátott 40 068/1945. NM sz. rendeletet kiegészítő 40 971/1945. NM sz. rendelet (MK 1945. április 19., 15. sz.) hivatkozott §-ai pedig a demokratikus politikai pártok és társadalmi szervezetek céljait szolgáló helyiségekre, továbbá az állam, a törvényhatóságok, városok és községek, valamint az általuk fenntartott intézetek, intézmények és vállalatok, és az ezek kezelésében álló alapítványok és alapok, s az egyéb köztisztviselők által elfoglalva tartott lakásokra vonatkoznak. Ennek következtében tehát a zsidók elvesztett ingóságaiak egy jelentékeny részét nem követelheték vissza.

⁶⁰ AT. 2666/1945. IM számú előterjesztés hangsúlyozta, hogy az iratmegsemmisítést az igazságügyminiszter előzetes engedélyéhez köti, nehogy az alsófokú hatóságok olyan iratokat értékesítsenek vagy semmisítsenek meg, amelyekre még szükség lehet. Lásd a 280/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. január 10., 8. sz.

[11] 78. 1946. január 5.

[57] 56.

[Ries] *Igazságügyminiszter*: előterjeszti javaslatát „a szolgálati jogviszony egyes kérdéseinek szabályozásáról szóló 9700/1945. ME sz. rendelet módosítása” tárgyában. A rendelet kiadását az OTI és MABI vezérigazgatói kérték tőle, és ezen intézetek orvosait érinti.⁶¹

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.

[58] 57.

[Ries] *Igazságügyminiszter*: előterjeszti javaslatát „a bérelt lakás, más helyiség, vagy terület átadását, visszabocsátását, vagy átvételét rendelő ítélet előzetes végrehajthatóságának korlátozása” tárgyában.⁶²

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.

[59] 58.

[Ries] *Igazságügyminiszter*: előterjeszti javaslatát „az egyes értékpapírok megsemmisítéséről szóló 4090/1945. ME sz. rendelet kiegészítése” tárgyában.⁶³

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.

[60] 59.

[Ries] *Igazságügyminiszter*: előterjeszti javaslatát „az 1944. évi október hó 15. napja után szolgálatot nem teljesített közalkalmazottak illetményei” tárgyában.⁶⁴

---

⁶¹ A jegyzőkönyv mellett megtalálható a T. 2558/1945. IM sz. előterjesztés, valamint a rendelet tervezete. A 9700/1945. ME sz. rendelet (MK 1945. október 21., 157. sz.) a magánjogi szerződés alapján szolgálati jogviszonyban álló munkavállalók főbb szerződési feltételeit (próbaidő, a munkaszerződés írásba foglalása, felmondási idő és felmondási járandóság, végkielégítés stb.) szabályozta. E jogszabály hatálya alól vette ki az elfogadott rendelet a 2300/1945. (MK 1945. május 25., 35. sz.), illetőleg a 11 600/1945. NM sz. rendelet (MK 1945. szeptember 12., 124. sz.) által teljes önkormányzati jogkörrel felruházott biztosító intézeteket, azzal, hogy az ezek által megalkotandó szolgálati, illetmény, nyugdíj és fegyelmi szabályzatok érvényességéhez a népjóléti miniszter jóváhagyása szükséges, így lehetősége van az ott szolgálatot teljesítő orvosok érdekeinek képviselőjére. Lásd a 290/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. január 10., 8. sz.

⁶² A T. 2742/1945. IM sz. előterjesztés a Polgári Perrendtartás (1911. évi I. tc.) egyes rendelkezéseinek módosítására, illetőleg hatályon kívül helyezésére irányult, a háború következtében nehéz helyzetbe került bérlők érdekeinek védelmében.

⁶³ A T. 2790/1945. IM sz. előterjesztés, valamint a rendelet tervezete a jegyzőkönyv mellett megtalálható. A 4090/1945. ME sz. rendelet (MK 1945. július 1., 65. sz.) a hadiesemények folytán megsemmisült vagy elveszett értékpapírok megsemmisítésére irányuló bírósági eljárás meggyorsításáról rendelkezett. A rendeletet a minisztertanács az 1945. június 27-ei ülésén (37/10. napirendi pont, közölve: DMB MT. JKV. A KÖTET 589.) fogadta el. Az előterjesztett módosítás azt az esetet kívánta szabályozni, amikor ugyanannak az értékpapírnak a megsemmisítését (s ezzel egyidejűleg a nevükre szóló új értékpapír kiállítását) egymástól függetlenül többen kérték, azaz egymással szemben többen próbálták meg érvényesíteni tulajdonjogukat.

⁶⁴ Az előterjesztés a Miniszterelnökség iratai között (MOL XIX-A-1-j-1946-VII-65. ikt. sz.)

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.

[61] 60.

Honvédelmi miniszter képviselőjében dr. Sárkány József államtitkár: bejelenti, hogy a tárgysorozaton szereplő és a határsávbán elrendelt korlátozások tárgyában kiadott kormányrendelet hatálytalanítására vonatkozó javaslatát a napirendről leveszi.⁶⁵

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.

[62] 61.

[Molnár] Népjóléti miniszter: előterjeszti javaslatát „az 1927: XXI. tc. és az 1928: XL. tc. egyes rendelkezéseinek módosítása és kiegészítése” tárgyában. Az egyes társadalmi biztosító intézetek kezdeményezésére oly értelmű rendelettervezetet készített, hogy a biztosítási járulékok kulcsa az 1927: XXI. tc. 19. §-ában, illetőleg [az] 1928: XL. tc. 22. §-ában meghatározott mértékűnél magasabb legyen, és a két járulék együttes mértéke a biztosított tényleges javadalmazásának 20%-át nem haladhatja meg.

[Gordon] Pénzügyminiszter: kéri, hogy a rendelettervezetnek szakközegeivel való letárgyalására még a mai napon részére mód adassék.

[Tildy] Miniszterelnök: javasolja a rendelettervezetnek elvileg való elfogadását azzal, hogy a népjóléti miniszter a rendelet közzététele előtt hallgassa meg a pénzügyminiszternek idevonatkozó észrevételeit, illetve szakvéleményét.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta azzal, hogy annak végleges szövegét a népjóléti és pénzügyminiszter együttesen állapítsák meg.⁶⁶

---

megtalálható. Ehhez Bojta Béla államtitkár az igazságügyi miniszterhez címzett levélben fűzött megjegyzést, amely kiemelte, hogy a szolgálatételre nem jelentkezett közalkalmazottak, illetve itthon lévő családtagjaik különböző alkalmakkor juttatásban, illetve ellátásban részesültek, tehát fenntartásuk biztosítva volt, így tehát visszamenőleges javadalmazásuk indokolatlan, és a szolgálatra jelentkezettekkel szemben igazságtalan lenne. Valójában azonban az igazságügyi miniszter tervezete is ezt a felfogást tükrözte. A közzétett rendelet a tervezethez képest semmilyen érdemi módosítást nem tartalmaz.

Lásd a 333/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. január 10., 8. sz.

⁶⁵ A jegyzőkönyv mellett előterjesztés nem található. Az átdolgozott javaslatot a minisztertanács az 1946. január 12-ei ülésén fogadta el. Lásd a 79. sz. jegyzőkönyv 63. napirendi pontját.

⁶⁶ Az jegyzőkönyv mellett megtalálható a 12 699/1945. NM II. számú előterjesztés, valamint az igazságügyi miniszter T. 13/1946. számú átirata, amelyben a tervezettel kapcsolatos észrevételeit, módosító javaslatait közli.

Lásd a 250/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. január 15., 12. sz.

[11] 78. 1946. január 5.

[63] 62.

[*Molnár*] *Népjóléti miniszter*: előterjeszti javaslatát „a gyermekmenhely kötelékébe tartozó anyák munkaviszonyának rendezése” tárgyában.⁶⁷

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.

[64] 63.

[*Molnár*] *Népjóléti miniszter*: előterjeszti javaslatát Ausztriából és Németországból hazaszállításra kerülő kórházi anyag, gyógyszer és felszerelési tárgyak felhasználása tárgyában.⁶⁸

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.

[65] 64.

[*Molnár*] *Népjóléti miniszter*: előterjeszti javaslatát a külföldi segélyakciók lebonyolításának a népjóléti miniszter hatáskörébe utalása tárgyában.

[*Bárányos*] *Közellátásügyi miniszter*: ha szociális, vagy karitatív segélyezésről van szó, ebben az esetben helytálló az előterjesztés. Azonban, ha pl. közellátási – UNRRA – segélyezésről van szó, ami őt érdekli abban az esetben ez nem tartozhat a népjóléti tárca hatáskörébe, márpedig a rendelettervezet szövegezése így értelmezhető. A segélyeket lokalizálni kell, mert ellenkező esetben, pl. a felekezeti segélyezési akciók is megszűnnének.

[*Bán*] *Iparügyi miniszter*: bejelenti, hogy a svéd hadügyminiszter a bányászok részére 20 000 pár bakancsot és 10 000 rend ruhát bocsátott rendelkezésére. Ennek a szétoztása az ő hatáskörébe tartozik.

[*Tildy*] *Miniszterelnök*: nem tartja célszerűnek, hogy a segélyezési akció[k] minisztériumi felügyelet alá kerüljenek, mert nem valószínű, hogy az egyházak segélyakciói során begyűjtött anyagokat a népjóléti miniszter rendelkezésére bocsátaná[k]. Alkalmasabb szervnek tartaná erre a Vörös keresztet. Feltétlenül szükségesnek tartja, hogy még az elkövetkező héten értekezlet tartassék, amelyen tárgyak és cikkek szerint szét kell bontani az egyes segélyezési akciókat, és nyitva kell tartani mindazokat az utakat és csatornákat,

---

⁶⁷ Az 5717/1945. NM eln. számú előterjesztésben a miniszter ismertette azokat az okokat, amelyek szükségessé teszik, hogy a csecsemőjével együtt a gyermekmenhelyre szoptatás, illetőleg szárazdajka-szolgálat céljából felvett anya munkaidejét és járandóságait saját hatáskörben szabályozza. A rendelkezés az államháztartásra új terhet rótt, ezért kérte a minisztertanács hozzájárulását, és a felmerülő költségek folyamatos biztosítását.

⁶⁸ Az 5564/1945. NM eln. számú előterjesztésben a miniszter utalt arra, hogy „a német és nyilas elszállítások, valamint a háborús cselekmények következtében az ország betegellátó intézményei (kórházak, klinikák, rendelőintézetek stb.) kórházi felszerelési tárgyakban, textíliákban, műszerekben igen nagy hiányt szenvednek. Ezek miatt a hiányok miatt a kórházi ápolásra szoruló betegek kórházi elhelyezése és ápolása, a szükséges műtétek elvégzése csak lényegesen csökkentett mértékben lehetséges”. Ezért azt javasolta, hogy a külföldről hazaszállítandó kórházi anyagokat és gyógyszereket – tekintet nélkül arra, hogy azok eredetileg a honvédség készletébe tartoztak – túlnyomórészt a polgári betegellátás céljára bocsássák rendelkezésre.

amelyeken keresztül Magyarországra bármilyen segély befolyhat. A szóban forgó értekezlet összehívását vállalja.

[Molnár] Népjeléti miniszter: előterjesztését a napirendről leveszi.⁶⁹

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.

[66] 65.

[Molnár] Népjeléti miniszter: bejelenti, hogy a tárgysorozaton szereplő 5. tételt egy korábbi minisztertanácson már elfogadták. Így annak mostani le-tárgyalása tárgytalan.

[Tildy] Miniszterelnök: a múltkori minisztertanácson, amikor ez elfogadásra került, nem volt jelen. Kéri a népjeléti minisztert, hogy ha lehetséges füg-gessze fel ennek az összegnek a folyósítását, és a pénzügyminisztert felhív-ja, hogy a hitelek kifizetésénél a legnagyobb óvatosságot tanúsítson. Kény-telenek a hitelek tekintetében a legszigorúbb álláspontra helyezkedni.

Minisztertanács hozzájárult ahhoz, hogy az OTI részére megszavazott 2820 millió pengő államkölcsön, ha az még nem nyert kifizetést, úgy az megakadályoztassék.⁷⁰

---

⁶⁹ A népjeléti miniszter a 7862/1945/I/2. számú előterjesztésében, arra hivatkozott, hogy az 1945. október 25-i ülésén (63. sz. jegyzőkönyv 15. napirendi pont, közli: DMB MT. JKV. B KÖTET, 482.), a külföldről érkező gyógyszer szállítmányok lebonyolításával kapcsolatos előterjesztése kapcsán, a minisztertanács már tárgyalta és elfogadta ezt a javaslatot. Most a hatáskör kérdésének kor-mányrendelettel való végleges rendezését kérte.

Az előterjesztéseket tartalmazó borítólapon a Miniszterelnökség részéről – valószínűleg Ba-logh István politikai államtitkár – a következő észrevételt rögzítette: „A javaslat ellen észrevételt tesztek. Nem helyes, hogy minden külföldi segélyakció a népjeléti miniszter hatáskörébe tartozik. Véleményem szerint a miniszterelnök és a külügyminiszter hatásköre a helyes, vagy legalábbis ki kell fejezni, hogy a népjeléti miniszter a miniszterelnök[kel] és a külügyminiszterrel egyet-értőleg jár el. Feltehető, hogy különösen az angolszász akciók a népjeléti miniszterrel szemben nem állanak úgy, mint ha magával a kormánnyal szemben fejtik ki tevékenységüket, és pedig a miniszterelnök, vagy a külügyminiszter képviselője mellett.” A miniszterelnök által javasolt ér-tekezletre vonatkozó adat nem ismeretes.

A népjeléti miniszter módosított javaslatát 1946. március 1-jén tárgyalta ismét és fogadta el a minisztertanács, s ennek nyomán jelent meg a 2320/1946. ME sz. rendelet, MK 1946. március 3., 52. sz. (NF MT. JKV. (1946), 227.).

⁷⁰ A népjeléti miniszter 13 244/1945. II. számú előterjesztését, amely december 20-án érkezett a Miniszterelnökséghez, a minisztertanács december 29-ei ülésének előzetes napirendjére nem vették ugyan fel, a népjeléti miniszter kérésére mégis tárgyaltak róla, és a javaslatot elfogadták (77. sz. jegyzőkönyv 105. napirendi pont – az előterjesztés ismertetését lásd ott). Az előterjesztés egy-egy példányát mindkét jegyzőkönyv mellett megtalálható. Nem világos, hogy a mostani ülés előzetes napirendjére ezek után miért vették fel. Mindenesetre az előterjesztéseket tartalmazó borítólapon azt rögzítették, hogy „A pénzügyminiszter hozzájárulása hiányzik. Az egész kérdés előzetes megvizsgálása szükséges.” (Ezzel szemben a népjeléti miniszter az előző ülésen, a jegyzőkönyv szerint, azt közölte a minisztertanáccsal, hogy „A pénzügyminiszter már hozzájárult és másfélmilliárdot már ki is utalt.”)

A 2820 millió pengő állami támogatás folyósításával egyébként a Gazdasági Főtanács sem értett egyet. (XIX–A–10. 1946. január 4-i ülés jegyzőkönyve és mellékletei.)

[11] 78. 1946. január 5.

[67] 66.

[Molnár] *Népjóléti miniszter*: előterjeszti javaslatát 44 millió pengő póthitel igénybevételére a mentők támogatása céljára.⁷¹

Minisztertanács a mentők támogatására negyvennégy millió pengő póthitel igénybevételéhez hozzájárult.

[68] 67.

[Báránys] *Közellátásügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát a Vörös Hadsereg ellátásának biztosításával és a jóvátétellel kapcsolatban 20 db tehergépkocsi vásárlásához kb. 12 000 millió pengő engedélyezése tárgyában.⁷² Ezzel kapcsolatban kéri, hogy az 50 db [sic!] gépkocsit felhasználhassa a zár alá vett áruk felhozatalára.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: a beígért orosz autókat már bevagonírozták.

[Báránys] *Közellátásügyi miniszter*: az valószínűleg nem érkezik meg időben. A MATEOSZ-szal pedig ő nem tudja lebonyolítani.

[Tildy] *Miniszterelnök*: felkéri a közlekedésügyi minisztert, hogy megfelelő kocsikat bocsásson a közellátásügyi miniszter rendelkezésére.

[Báránys] *Közellátásügyi miniszter*: az előterjesztését a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.

[69] 68.

[Báránys] *Közellátásügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát a Vörös Hadsereg negyedik negyedévi ellátásával kapcsolatban felvásárolandó cikkek beszerzésére 176 milliárd pengő előirányzat nélküli kiadás elszámolása tárgyában.⁷³

[Tildy] *Miniszterelnök*: célszerűbbnek látszik, ha a tételeket esetenként kéri a közellátásügyi miniszter.

⁷¹ A 76 159/1945. NM VIII. o. számú előterjesztés részletesen taglalta az egyesületi keretek között tevékenykedő budapesti és vidéki mentőszolgálat (Vármegyék és Városok Országos Mentőegyesülete, illetve Budapesti Önkéntes Mentőegyesület) működésének újraindítása, a háborús veszteségek pótlása érdekében tett erőfeszítéseket, az ehhez nyújtott addigi állami támogatást.

⁷² A közellátásügyi miniszter a 111 591/1945. eln. számú előterjesztésében nem 12, hanem 14 milliárd pengő előirányzat nélküli kiadás elszámolásának engedélyezését kérte.

A Gazdasági Főtanács tárgyalva „a közellátásügyi miniszternek a Vörös Hadsereg ellátásának biztosítására és a jóvátétellel kapcsolatban 20 tehergépkocsi vásárlására irányuló póthitel és hitel engedélyezése iránti kérelmét”, úgy határozott, hogy a kért hitelek engedélyezéséhez nem járul hozzá. A többszörösen javított szövegű határozatból kihúzták a következő mondatot: „Egyébként is érthetetlen, hogyan lehet 14 millió (sic!) pengőért 20 db. tehergépkocsit vásárolni.” (XIX-A-10. 1946. január 4-i ülés jegyzőkönyve.)

⁷³ A 111 351/1945. KM eln. sz., 1945. december 20-án kelt előterjesztés utalt arra, hogy a november 21-i ülésen (lásd a 70. sz. jegyzőkönyv [76] napirendi pontját és a 70/f számú mellékletet) a minisztertanács hozzájárult ahhoz, hogy az előterjesztésben ismételt felsorolt élelmiszereknek

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult azzal, hogy a felvásárolandó cikkek beszerzésére az ellenérték esetenként igényeltetik.

[70] 69.

[Bárányos] *Közellátásügyi miniszter*: előterjeszti a földművelésügyi miniszter kérelmét jóvátételi célra 1200 vagon takarmány, facsemete stb. beszerzésére 8 milliárd pengő előirányzat-nélküli hitel felvétele tárgyában.⁷⁴

Minisztertanács hozzájárult ahhoz, hogy a jóvátételi felvásárlások céljából nyolcmilliárd pengő előirányzat-nélküli hitel felvétessék.

[71] 70.

[Bárányos] *Közellátásügyi miniszter*: az UNRRA vonalon kapott közlést, mely szerint hajlandóság van a segítségre, de a kormány részéről senki nem kérte fel őket erre.

[Tildy] *Miniszterelnök*: már aláírta az UNRRA-hoz küldendő kérelmet.⁷⁵

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.

[72] 71.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát „a gépjárművek igénybevétele” tárgyában. A társmiszterek részéről tett észrevételeket fi-

---

a beszerzésére 59 887 millió P-t felhasználjon. Ennek az összegnek november végéig azonban csak egyharmadát bocsátották rendelkezésére, és a felvásárlás is elhúzódott, aminek következtében a nagymértékben megemelkedett árakon már a szükséges mennyiséget beszerezni nem lehet. Ezúttal tehát a korábban biztosított, és részben már felhasznált összegen felül kért – a decemberi árviszonyok alapján történt kalkulációnak megfelelően – 176 milliárd pengőt.

⁷⁴ Előzményét lásd a 71. sz. jegyzőkönyv 58. napirendi pontjában. Az előterjesztés megtalálható az Igazságügyminisztérium Törvényelőkészítő osztálya iratanyagában (MOL XIX-E-1-c-Y-2370/1945.).

⁷⁵ Az UNRRA-segély igényléséről előzőleg 1945. december 10-én (74. sz. jegyzőkönyv 9. napirendi pont) tárgyalt a minisztertanács, és felhatalmazást adott Tildy Zoltán miniszterelnöknek, hogy hivatalos formában segítséget kérjen az ENSZ segélyszervezetétől. Egyes adatok szerint azonban a Szövetséges Ellenőrző Bizottság szovjet vezetése és a kormány kommunista tagjai igyekeztek megakadályozni az akciót, amit érzékelve a miniszterelnök és a pénzügyminiszter ismételtlen a SZEB angolszász képviselőihez fordult segítségért. Ezzel összefüggésben 1946. január 3-án Rákosi Máttyás miniszterelnök-helyettes a következő feljegyzést készítette Tildy Zoltán miniszterelnök részére: „Szvirodov altábornagy, a Szövetséges Ellenőrző Bizottság elnökének helyettese közölte velem, hogy megjelent nála Key altábornagy, az Ellenőrző Bizottság amerikai küldöttségének katonai vezetője és értesítette, hogy az UNRRA kéri, hogy a magyar kormány sürgősen terjessze elő azoknak az élelmiszereknek és egyéb anyagoknak a jegyzékét, amelyekre a legnagyobb szükségünk van.” Az igények részletes felsorolását tartalmazó levél tervezete a Miniszterelnökség Általános iratai között fellelhető aktában megtalálható. (MOL XIX-A-1-j-1945-XXX-8901. alapszám.) Lásd még a 83. sz. jegyzőkönyv 52. napirendi pontját.

[11] 78. 1946. január 5.

gyelembre vette, de havonta minimálisan 15 napra szükség van az igénybevételekre.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁷⁶

[73] 72.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: bejelenti, hogy a tárgysorozaton szereplő 2. és 3. tétel a megelőző minisztertanácson már letárgyalást nyert.⁷⁷

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.

[74] 73.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát a közlekedési bizottság svájci kiküldetése tárgyában.⁷⁸

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

[75] 74.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: előterjeszti 137 826/1945. sz. javaslatát baloldali politikai magatartásuk miatt állásukból eltávolított tisztviselők rehabilitálása tárgyában.⁷⁹

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

---

⁷⁶ Az 54 000/1945/II/4. KözlM számú előterjesztésből kitűnik, hogy a kérdést azért kellett a minisztertanács által kiadott rendelettel szabályozni, hogy a gépkocsikkal együtt a gépjárművezetőket is igénybe vehessék.

⁷⁷ A napirendről levett két előterjesztés: „A Magyar Folyam- és Tengerhajózási Rt. részére a Balatoni Hajózási Rt. hajóépítő üzeménél megrendelt 3 db motoros vonatóhajó költségeire 140 millió pengő”, illetve „MÁV-alkalmazottak téli élelmiszer beszerzésére 790 millió pengő forgótöke-kölcsön”. Lásd a 77. sz. jegyzőkönyv 111. és 112. napirendi pontját.

⁷⁸ A 62 696/1945. I/1. KözlM számú előterjesztés hangsúlyozta, hogy a közlekedési szakbizottság kiküldetésére a magyar–svájci gazdasági tárgyalásokkal (lásd e jegyzőkönyv 49. napirendi pontját!) egy időben kerülne sor. A külön bizottság kiküldetését az tette szükségessé, hogy a tapasztalatok szerint az árucserre-forgalmi megállapodások lebonyolítása során eredmény csak akkor mutatkozik, ha egyidejűleg a szállítási kérdéseket (díjszabási, fuvarjogi, forgalmi és kocsiszolgálati kérdések, továbbá az osztrák átmenő vonalak használatának kérdése stb.) is megfelelően rendezik. A kiküldendő bizottság vezetője: Karczag Imre miniszteri tanácsos. A kiküldetés időtartama 16–18 nap. A Miniszterelnökség részéről az előterjesztéseket tartalmazó borítólapon a napirendi ponthoz a következő észrevételt rögzítették: „A kiküldetést ellenezni kell. A kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter előterjesztésében már szerepel Péchy József, mint kiküldött, és a kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter is a vasúti forgalom megindítását célozza. Péchy ezen minőségében ennek a közlekedésügyi javaslatnak a tárgyát is elláthatja, és a külön kiküldetés felesleges”. A minisztertanács ülésén azonban, legalábbis a jegyzőkönyv szerint, ez a vélemény nem hangzott el.

⁷⁹ Az előterjesztés hét személy rehabilitálására tett javaslatot. Valamennyien a Tanácsköztársaság alatt tanúsított magatartásuk miatt szenvedtek sérelmet, tevékenységükre, illetve szolgálati helyükre vonatkozó információkat azonban az előterjesztés nem tartalmaz.

[76] 75.

[Gerő] Közlekedésügyi miniszter: előterjeszti 143 982/1945. sz. javaslatát a magyar posta újjáépítésével kapcsolatban kifejtett rendkívüli munkák jutalmazásaképpen kinevezések tárgyában.⁸⁰

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

[77] 76.

[Gerő] Közlekedésügyi miniszter: előterjeszti 13 500/1945. sz. javaslatát rehabilitációk tárgyában.⁸¹

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

[78] 77.

[Gerő] Közlekedésügyi miniszter: előterjeszti 142 222/1945. sz. javaslatát a magyar posta újjáépítésével kapcsolatban kifejtett rendkívüli munkák jutalmazásaképpen kinevezések tárgyában.⁸²

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

[79] 78.

[Gerő] Közlekedésügyi miniszter: előterjeszti 12 995/1945. sz. javaslatát Vecsényi Sándor főintéző és Dancs Imre képzési kellékének elengedése és kinevezésük tárgyában.⁸³

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

---

⁸⁰ A jegyzőkönyv mellett megtalálható előterjesztés tíz fő soron kívüli előléptetését irányozta elő, oly módon, hogy nem a közvetlenül következő, hanem annál magasabb fizetési osztályba kerültek, mégpedig a postai rendszerű VIII–X. fizetési osztályból a VI–VIII. fizetési osztályba. (A Posta és a MÁV alkalmazottai részére megállapított illetményrendszer csak annyiban tért el az állami alkalmazottakétól, hogy a fizetési osztályok számozása ott kettővel alacsonyabb volt. Tehát a postai rendszerű X. osztálynak az állami illetményrendszerben a XII. osztály felelt meg.)

⁸¹ Az előterjesztés 60 MÁV-alkalmazott rehabilitálását irányozta elő. Közülük három fő a főiskolai végzettséget igénylő szakba, öt fő a középiskolai végzettséget igénylő szakba, 18 fő a segédtisztek, 11 fő az altisztek, végül 22 fő a nyugbérések csoportjába tartozott. Az indoklás szerint valamennyien baloldali politikai tevékenységet fejtettek ki, és ezért a fokozatos előrehaladásból való kizárás, illetve a több éves fegyházbüntetés két véglete között a legkülönbélebb joghátrányokat szenvedték el.

⁸² A jegyzőkönyv mellett megtalálható előterjesztés 15 fő soron kívüli előléptetéséhez kérte a minisztertanács hozzájárulását, amelyre azért volt szükség, mert nem a közvetlenül következő, hanem annál magasabb fizetési osztályba kerültek, mégpedig a postai rendszerű VIII–XI. fizetési osztályból a VI–IX. fizetési osztályba. Az előterjesztés indoklása szerint „Nevezettek mind igen jó minőségű postaalkalmazottak. [...] Az ország területén folyó harcok megszűnése után azonnal jelentkeztek szolgálatra, és hivatali teendőiket igen nehéz, mostoha viszonyok között, sokszor életveszélyben látták el.”

⁸³ Az előterjesztés szerint mindkét javaslatba hozott személy a Magyar Nemzeti Szabadkikötő és Tengerhajózási Vállalat alkalmazottja volt. *Vecsényi Sándort* (1908–?) a vállalat pénzügyi fő-

[11] 78. 1946. január 5.

[80] 79.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: előterjeszti 13 458/1945. sz. javaslatát Bencze Béla államépítészeti műszaki főtanácsos részére a miniszteri tanácsosi cím adományozásának a Nemzeti Főtanácshoz leendő előterjesztése tárgyában.⁸⁴

Minisztertanács hozzájárult ahhoz, hogy Bencze Béla műszaki főtanácsos részére miniszteri tanácsosi cím adományozása iránt a Nemzeti Főtanácshoz előterjesztés tétessék.

[81] 80.

[Gyöngyösi] *Külgügyminiszter*: adminisztratív jellegű kérése van. A fűtőanyaggal való kényszerű takarékoság okából a külügyminisztériumban szombat déli 1 órától hétfő déli 1 óráig hivatali szünetet tartanak, melyhez kéri a minisztertanács hozzájárulását.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

Minisztertanács 12 óra 30 perckor ért véget.

K. m. f.

Bojta Ernő Béla

Tildy Zoltán

Géppel írt tisztázat a miniszterelnök és a jegyzőkönyvvezető saját kezű aláírásával. A jegyzőkönyvet a „Jelen voltak” felsorolása mellett kézjeggyével látta el valamennyi miniszter, illetve a távollévőket helyettesítő államtitkár, továbbá Balogh István miniszterelnökségi államtitkár.

A jegyzőkönyv mellett megtalálható az 5., a 7–9., a 11–27., a 30–35., a 37–49., az 51–[52], az [54], az [56]–[59], a [63]–[69], a [72] és a [74]–[80] számú napirendi ponthoz tartozó előterjesztés.

---

osztályának vezetőjét a VII. fizetési osztály 3. fokozatába, *Dancs Imrét* (1918–?) a bérelszámoló osztály vezetőjét pedig a X. fizetési osztály 3. fokozatába kívánta kinevezni a miniszter.

⁸⁴ Az előterjesztés szerint *Bencze Béla* 1920-tól 1938-ban történt nyugdíjazásáig csonka Bács–Bodrog vármegye államépítészeti hivatalának volt a vezetője. „1944. évi november 10-én Baja város orosz katonai parancsnokának rendelkezése alapján átvette a bajai államépítészeti hivatal vezetését, s vállalta a harci események folytán lerongyolódott, tönkrement Bács–Bodrog vármegyei utak rendbehozását. Feladatát a háborús események közepette a legnagyobb erőfeszítéssel, sokszor élete kockáztatásával tudta csak ellátni, mivel mind a zombori, mind pedig a bajai államépítészeti hivatal mérnökei Nyugatra menekültek, és így munkaerő hiányában minden jelentősebb munkához személyesen kellett kimennie.”

[11] 78/a sz. melléklet (a [11] 78/1. napirendi ponthoz)

12 090/1945. ME

Tárgy: Rendelettervezet a Gazdasági Főtanács létesítése tárgyában.

Minisztertanácsi előterjesztés

A Nemzetgyűlés az 1945. évi XI. tc. 15. §-ában felhatalmazta a Magyar Kormányt az állam gazdasági, pénzügyi és közigazgatási rendjének biztosítása érdekében a törvényhozás hatáskörébe tartozó ügyek rendeleti szabályozására.

A kormány ennek a felhatalmazásnak az alapján Gazdasági Főtanács létesítését rendelte el.

A miniszterelnök 12 090/1945. ME sz. alatt rendelettervezetet készített a fenti tárgyban és ezt a minisztertanács elé terjesztette. A Minisztertanács el is fogadta a tervezetet, a miniszterelnök úr aláírta és a Magyar Közlönynek kihirdetésre kiadta.⁸⁵

Közzététel előtt azonban egyes minisztereknek alkotmányjogi aggályai merültek fel a Gazdasági Főtanács hatásköre tekintetében, ezért a miniszterelnök úr a tervezetet visszavonta és új rendelettervezet készítésére adott megbízást.

Az új rendelettervezet az alkotmányjogi szabályok figyelembevételével készült, és ehhez képest kihagyta a Főtanács kormányrendelet-kibocsátási jogkörét biztosító pontot, és beiktatta azt a rendelkezést, hogy a Főtanács csak olyan tárgykörben bocsáthat ki rendeletet, amelyre a minisztertanács őt külön felhatalmazza.

A miniszterek hatáskörének biztosítása céljából kimondja a rendelet, hogy azokat a rendeleteket, amelyek olyan miniszter hatáskörét érintik, akik a Főtanácsban részt nem vesznek, csak az illetékes miniszterrel egyetértve adhatja ki.

A rendelet 10. §-a a miniszterek felelősségét változatlanul fenntartja.

Minthogy a Gazdasági Főtanács a minisztertanács szóbeli felhatalmazása és a már elfogadott első rendelettervezet alapján rendeleteket bocsátott ki, szükségesnek mutatkozott a rendelettervezet 9. §-ában a már kibocsátott rendeletek államjogi érvényesítése.

Mindezek alapján kérem a t. minisztertanácsot, hogy a mellékelt rendelettervezetet elfogadni és annak sürgős kibocsátásához hozzájárulni szíveskedjék.

Budapest, 1946. január 3.

MOL XIX-A-10. A GF első rendeleteit, valamint a létrejöttével kapcsolatos ügyiratokat, tervezeteket tartalmazó kötet (86. doboz).

⁸⁵ Lásd a bevezetőt, valamint az 1945. november 27-i ülés (78. sz. jegyzőkönyv) 3. napirendi pontját.

[11] 78. 1946. január 5.

Géppel írt, aláírás nélküli tisztázat. Ugyanitt, a Gazdasági Főtanács előadói ívében megtalálható az előterjesztés fogalmazványa is.

[11] 78/b sz. melléklet (a [11] 78/1. napirendi ponthoz)

Minisztertanácsi előterjesztés
a Gazdasági Főtanács rendeletkibocsátási feladatkörének megállapításáról szóló rendelettervezet tárgyában.

A Gazdasági Főtanácsról szóló 12 090/1945. ME számú rendelet 7. §-ának (1) bekezdése akként rendelkezik, hogy a Gazdasági Főtanácsnak a rendeletalkotási jogköre azokra a gazdasági ügyekre terjed ki, amelyeknek részletes szabályozását a minisztérium reá bízta. Ugyanezen rendelet 7. §-ának (3) bekezdése szerint a Gazdasági Főtanácsnak azokban a kérdésekben, amelyek olyan szakminiszter ügykörét érintik, aki a Főtanácsnak nem tagja, a rendeleteket az érdekelt szakminiszterrel egyetértve kell kiadnia.

A bemutatott rendelettervezet 1. §-ában I–VI. alatt felsorolja azokat a legfontosabb gazdasági kérdéseket, amelyekre nézve a Gazdasági Főtanács rendeleteket kíván kibocsájtani. Az I. alatt felsorolt ügyek olyan természetűek, melyek a Gazdasági Főtanácsban résztvevő szakminiszterek ügykörét érintik, a II–VI. alatt felsorolt ügyek pedig az érintet szakminiszterek ügykörei szerint vannak csoportosítva. A bemutatott rendelettervezet 1. §-ának (3) bekezdése arra nézve tartalmaz intézkedést, hogy a több miniszter tárcáját érintő kérdésekben mindegyik érdekelt szakminiszter hozzájárulását ki kell kérni.

A rendelettervezet 2. §-a azokat a büntetőrendelkezéseket tartalmazza, melyek a Gazdasági Főtanács által a bemutatott tervezet alapján kibocsátandó rendeletek megszegőit sújtják.

Kérem a t. Minisztertanács hozzájárulását ahhoz, hogy a bemutatott rendelettervezetet a Nemzeti Kormány rendeleteként kibocsájtthassam.

Budapest, 1945. december 27.

MOL XIX–A–10. A GF első rendeleteit, valamint a létrejöttével kapcsolatos ügyiratokat, tervezeteket tartalmazó kötet (86. doboz).

Géppel írt, aláírás nélküli fogalmazvány a Gazdasági Főtanács előadói ívében.

[11] 78/c sz. melléklet (a [11] 78/1. napirendi ponthoz)

Feljegyzés

a [Gazdasági Főtanács létesítéséről szóló] 12 090/1945. ME. számú
rendelettervezet tárgyában a Miniszterelnökségen
dr. Bojta Ernő Béla államtitkár elnöklete alatt tartott
értekezletről

Jelen voltak:

Nizsalovszky Endre egyetemi ny. r. tanár az újjáépítési miniszter képviselő-
tében,
Almay György főjegyző a Gazdasági Főtanács képviselőtében,
Bacsó Ferenc miniszteri osztályfőnök az igazságügyminiszter képviselőtében,
Windisch Ferenc miniszteri tanácsos az igazságügyminiszter képviselőtében,
Zalán Kornél kúria bírósági elnök az igazságügyminiszter képviselőtében,
Szabó Imre miniszteri titkár az igazságügyminiszter képviselőtében

***

Abban a kérdésben, hogy az 1945: XI. tc. 15. §-a felvehető-e a rendelet kibocsátásának jogalapjául,⁸⁶ az álláspont a következő:

Bacsó Ferenc: A felhatalmazást ilyen szervezeti változtatásokra nem tartja kiterjedőnek és a tervezetnek törvényhozás elé való utalását kéri, mert a felelős minisztérium hatáskörére vonatkozó rendelkezés par excellence az államfő hatalmi szervezetét és annak működését érintő kérdés, ilyennek szabályozására pedig az 1945: XI. tc. 15. §-ának 2. mondata kifejezetten kizárja a rendeleti szabályozás lehetőségét.

Nizsalovszky Endre: ezzel az állásponttal elvileg teljesen egyetért. Rámutat azonban arra, hogy a kormány eddigi gyakorlatában is sűrűn előfordultak olyan esetek, amikor a kivételes hatalom körébe tartozó kérdések elvi körülhatárolása mellett részletesebb szabályozásra a kormány rendelettel 1–1 minisztert hatalmaz fel. Utal ebben a tekintetben példaképpen a Magyar Közlöny 208-ik számában megjelent 12 400/1945. ME számú rendeletre, amely az ipari anyaggazdálkodás és az ipari termelés irányításának feladatát igen széles körben ruházta át az iparügyi miniszterre. Amellett a tényleg fennálló helyzet mellett, amikor a Gazdasági Főtanács, a kormány tudtával és beleegyezésével, immár a rendeletek egész sorozatát bocsájtotta ki, és ténylegesen működik, nem tartaná célszerűnek, ha a kormány a saját gestiójának törvénybe ütköző voltát deklarálná, és az ebből előálló nehézséget olyan módon áthidalhatónak véli, ha a Gazdasági Főtanács működését szabályozó rende-

⁸⁶ A rendelettervezet első bekezdése (preambuluma) a következőképpen szól: „A minisztérium az államhatalom gyakorlásának ideiglenes rendezéséről szóló 1945: XI. tc. 15. §-ában foglalt felhatalmazás alapján a következőket rendeli.”

[11] 78. 1946. január 5.

let abból az alap gondolatból indul ki, hogy ezzel a minisztérium tulajdonképpen az eddigi szokásos keretek között nem egy minisztert, hanem három minisztert közösen bíz meg bizonyos, a minisztérium által alapjaiban körvonalazott kérdések részletes szabályozásával. Az 1945: XI. tc. 15. §-a előírja, hogy a kivételes felhatalmazás alapján kiadott rendeleteket jóváhagyás végett a Nemzetgyűlés elé kell terjeszteni. Abban a vitás kérdésben tehát, hogy a most tárgyalás alatt álló rendelet belefér-e az idézett § keretébe vagy nem, tulajdonképpen a Nemzetgyűlésnek lesz majd módja dönteni és ezért a vita oda zsugorodik, hogy a Nemzetgyűlés a rendelet jóváhagyása vagy jóvá nem hagyása kérdésében való döntés alkalmával autentikusan interpretálja-e majd a 15. §-t, vagy pedig a kérdést egy törvényjavaslat tárgyalása során tisztázza.⁸⁷ A maga részéről úgy véli, hogy bár a Nemzetgyűlés összeülésének ideje egyre közeledik, legcélszerűbb lenne, ha a Gazdasági Főtanács eddigi működésének legalizálásával vagy legalább fél-legalizálásával nem várnák meg a Nemzetgyűlés összeülését.

Az igazságügy miniszter többi képviselői osztályvezetőjük, Bacsó Ferenc véleményéhez csatlakoznak. *Almay György* gazdasági főtanácsi főjegyző Nizsalovszky egyetemi tanár álláspontjához csatlakozik.

Dr. Bojta Béla: ezek után a szövegezési kérdésben a kezdő bekezdéshez észrevétel nincs.⁸⁸

A továbbiakban az értekezlet tagjai a rendelet szövegét a mellékelt tervezet szerint állapították meg.⁸⁹

Budapest, 1946. évi január hó 7-én.

MOL XIX-A-10. A GF első rendeleteit, valamint a létrejöttével kapcsolatos ügyiratokat, tervezeteket tartalmazó kötet (86. doboz).

Géppel írt, aláírás, illetve hitelesítés nélküli tisztázat karbonpapírral készült másodlata.

---

⁸⁷ Nagy Ferenc miniszterelnök az 1945. évi X. tc.-ben foglalt felhatalmazás alapján a kormány által kibocsátott rendeletek jegyzékét – utólagos jóváhagyás céljából – a Nemzetgyűlés 1946. február 26-án tartott 21. ülésén nyújtotta be. A Nemzetgyűlés Alkotmányjogi és Közjogi Bizottsága 1946. július 23-án tartott ülésén a jelentés tudomásulvételét javasolta. A javaslatot a Nemzetgyűlés észrevétel nélkül tudomásul vette.

Ha ekkor nem is, a Nagy Ferenc kormány parlamenti bemutatkozása alkalmával – többek között Sulyok Dezső részéről – súlyos kritika érte a Gazdasági Főtanács létesítésére vonatkozó rendelkezést.

⁸⁸ A mondat így értelmetlen. Az államtitkár valószínűleg azt akarta kifejezni, hogy az igazságügyminiszter álláspontja kisebbségben maradt, tehát nincs akadálya a rendelet törvényi felhatalmazásra történő hivatkozással való kibocsátásának. A 12 090/1945. ME sz. rendeletnek a Magyar Közlöny 1946. január 9-i, 7. számában közzétett szövege tartalmazta az előző jegyzetben idézett bevezető mondatot. A *Két év hatályos jogszabályai 1945–1946* című kiadványban azonban, amelyet többek között a fenti értekezleten résztvevő Bacsó Ferenc és Szabó Imre szerkesztett, és az igazságügyminiszter jóváhagyásával jelent meg, a rendelet szövegéből elhagyták ezt a bevezető mondatot.

⁸⁹ A közzétett rendelet teljes egészében megegyezik a minisztertanács ülésén tárgyalt tervvel.

[11] 78/d sz. melléklet (a [11] 78/1. napirendi ponthoz)

Magyar Közellátásügyi Minisztérium
10 021/1946.

Magyar Miniszterelnök Úrnak,
Budapest

Tárgy: Gazdasági Főtanácsról szóló kormányrendelet-tervezet

A Gazdasági Főtanácsról szóló – rövid úton hozzám juttatott – újabb rendelettervezettel kapcsolatban az alábbi észrevételeket teszem:

1. A tervezet 2. §-a szerint a Gazdasági Főtanács elnöke a miniszterelnök, tagjai pedig az iparügyi és a közlekedésügyi miniszter. Politikai szempontból figyelembe kell vennünk, hogy Magyarország túlnyomórészt agrárjellegű ország, s ennek folytán politikai vonalon támadásoknak lehetünk kitéve, ha agrárjellegű országunk Gazdasági Főtanácsának éppen a földművelésügyi miniszter nem tagja. Amennyiben az volna az elgondolás, hogy az agrárvoalat jelenleg a miniszterelnök úr képviseli a Gazdasági Főtanácsban, ezt a rendelet szövegében is kifejezésre kellene juttatni; esetleg olyan formában, hogy a mostani Főtanács csak a jelenlegi kormány szerve és esetleges kormányváltózással a Főtanács megbízása is megszűnik, illetőleg azt újra meg kell alakítani.

Feltétlenül szükségesnek tartom továbbá a Gazdasági Főtanácsban a pénzügyminiszter úrnak és a kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter úrnak a tagságát is.

A gazdasági élet rendes menetét biztosítani megfelelő pénz- és hitelpolitikai intézkedések nélkül nem lehet. Elválaszthatatlan továbbá ettől a feladattól a kereskedelem- és hitelpolitika megfelelő szempontjainak figyelembevétele is – e vonatkozásban elegendő az áru- és értéktőzsdére utalnom – ami viszont a kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszternek a Főtanácsban való részvételét teszi szükségessé. A közellátásügyi miniszternek a Gazdasági Főtanácsban való részvételére a magam részéről nem helyezek súlyt, habár az árpolitikának a gazdasági élet minden megnyilvánulásában játszott alapvető szerepe és a pénz- és hitelpolitikának az árpolitikával való szoros összefüggése ennek szükségességét is eléggé indokolja.

Ilyenformán a Gazdasági Főtanácsban feltétlenül tagsági joggal kell bírnia a földművelésügyi, iparügyi, kereskedelem- és szövetkezetügyi, a pénzügyminiszternek és esetleg a közellátásügyi miniszternek is.

Tudatában vagyok annak, hogy ha a Gazdasági Főtanácsban ennyi tárca részt vesz, ez a szerv nem lehet oly mozgékony, mint egy 3 tagból álló Főtanács, de nem szabad szem elől tévesztenünk a feladatkört, amelyet ez a szerv betölteni volna hivatott, s amelyet az elmondottak szerint az iparügyi és a

[11] 78. 1946. január 5.

közlekedésügyi miniszterek egyedül betölteni nem tudnak. Ezért ajánlottam korábbi átiratomban⁹⁰ a gazdasági tárcák együttműködésének esetleg más módon való megoldását. De abban az esetben is, ha feltétlenül szükséges volna egy kisebb létszámú és éppen ezért mozgékonyabb gazdasági csúciszerv felállítása, helyesebb volna ennek felállítását úgy szabályozni, hogy a Főtanács elnöke a miniszterelnök és két tagját a gazdasági tárcák képviselői közül a minisztérium választja.

2. A tervezet 7. §-ának (2) bekezdése szerint a Gazdasági Főtanács ugyanolyan büntető rendelkezéseket fűzhet rendeleteihez, mint aminőket a minisztérium a kormányrendeletekhez. Ezzel az intézkedéssel nem érthetek egyet. A minisztérium ugyanis a törvényhozástól széleskörű felhatalmazással bír súlyos büntetőrendelkezések kiadására is és a tervezett rendelkezés egyértelmű volna azzal, hogy a minisztérium a törvényhozástól kapott ezt a rendkívüli felhatalmazását tovább ruházza, amit alkotmányjogi elveink nem engednek meg. Utalok ebben a vonatkozásban az 1945: XI. t. c. 15. §-ára is, ami a kivételes felhatalmazást kifejezetten a jelenlegi kormánynak adta meg és csak két és fél hónapi időre. Semmi esetre sem lehet a törvényhozásnak ebben kifejezésre jutó intencióját úgy értelmezni, hogy a minisztérium ezt a kivételes felhatalmazást tovább ruházhassa más szervre. Ennél fogva kérnem kell a rendelkezésnek a tervezetből való törlését.

Budapest, 1946. január hó 9-én.

dr. Bárányos Károly s. k.

A másolat hitelül:
(*Olvashatatlan aláírás*)
min. s. hiv. igazgató

MOL XIX-A-10-I/1-a-323/1946.

Géppel írt eredeti tisztázat karbonpapírral készített másodlata, amelyet a közellátásügyi miniszter – a kísérelével szerint – közvetlenül Vas Zoltán államtitkárnak, a Gazdasági Főtanács főtitkárának küldött meg. A hitelesítési záradék mellett a „Magyar Közellátásügyi Minisztérium” feliratú körbélyegző lenyomata található. A Gazdasági Főtanácson 1946. január 14-én 323/1946. szám alatt iktatták, és a kísérelévre kézzel, tintával a következőt írták: „A 12 090/1945. ME sz. rendelet megjelent. *Irattárba.* 946. I/14. (Olvashatatlan aláírás).”

---

⁹⁰ A hivatkozott átiratot nem sikerült felkutatni.

[11] 78/e sz. melléklet (a [11] 78/5. napirendi ponthoz)

FÖLDMÍVELÉSÜGYI MINISZTER
45 364/1945. VI.2. szám

Előterjesztés a minisztertanácshoz

I.

A vízitársulatok területén az árvíz- és belvízveszély leküzdéséhez szükséges intézkedésekről és a vízitársulatok helyzetéről.

II.

A háború befejezése után az ármentesítő társulatoknál, amelyek a magyar földnek jelentős részét, több mint 4 000 000 katasztrális holdat védelmeznek az árvíz és belvíz kártételei ellen, zilált helyzet támadt. A háborús dúlás sok helyen rendkívül súlyos rongálódásokat okozott az árvédelmi berendezésekben, e mellett a legtöbb társulat vezetőség nélkül maradt.

A rongálódások a legkülönbébbek voltak. Sok helyen átmetsztették a gátakat, vagy erősen meggyengítették azokat azáltal, hogy lőállásokat és bunkereket építettek be a töltésekbe, gyakran [a] futóárkokat a töltések mentén vezették. Sok helyen felrobbantották a szivattyútelepeket, amelyek a belvizet hivatottak eltávolítani és felrobbantották a belvízlevezető zsilipeket. Súlyos sérüléseket szenvedett a belvízlevezető árokhálózat is, mert a közlekedés érdekében a katonaság az árokhálózaton át töltéseket csinált, felrobbantotta az árkokon átvezető hidakat és áttereszeket.⁹¹

Súlyos károk keletkeztek a társulati anyagkészletekben és szerszámraktárakban. Az anyagkészleteket (rőzse, karó, palló gerendák) részben széthordták, részben felgyújtották. Ugyanez a sors érte a szerszámraktárakat. Sok kárt okoztak a távbeszélő huzalokban, mert a póznákat kivágták, a drótot elvitték. Sok helyen komoly kár érte a hullámtéri véderdőket, mert az általános tűzifahiány miatt a katonaság és a lakosság nekiesett a véderdőnek és azt, ahol érte, pusztította.

A pusztulást súlyosbította, hogy az intézkedésekre hivatott szerv: az ármentesítő társulat a legtöbb helyen vezető nélkül maradt, részben, mert a személyzet a kiürítési rendeletek folytán a székhelyét elhagyta, részben pedig, mert sok vízitársulat vezetősége, múltbeli politikai magatartása miatt elmenekült.

A földművelésügy irányítását újra a kezébe vevő minisztérium az ármentesítő társulatoknál tehát a fenti állapotokat találta. Az első teendő az volt, hogy a társulatok újra gazdát kapjanak, – úgy a kormányzó, mint a végrehajtó szer-

⁹¹ Az Árvízvédelmi Kormánybiztosság felállítására vonatkozó – ugyanezen napirendi pont keretében tárgyalt 90 137/1946. FM VII. főosztály számú előterjesztés szerint – az országban mintegy 24 000 híd volt berobbantva, amelyek roncsai a víz lefolyásának akadályául és jégtorlaszok képződésének kiindulási pontjául szolgálhattak.

vek tekintetében egyformán. A kormányzó szerv a közgyűlés volt, mely összetételénél fogva már nem illett bele a földreform következtében előállott új helyzetbe. Ezért a minisztérium a társulatok önkormányzatát a 41 150/1945. FM számú rendelettel felfüggesztette⁹², s a társulatok élére miniszteri biztosokat állított. A végrehajtó szerv átrendezése tekintetében a 42 571/1945. FM számú rendelettel intézkedett a társulati alkalmazottak igazolására nézve.

Ezzel párhuzamosan előtérbe nyomult a tulajdonképpeni cél megközelítése, a háború utáni rongálódásoknak a helyrehozása, hogy az új árvíz- illetve belvízveszélyt már rendbehozott árvédelmi művekkel lehessen fogadni. Ehhez mindenekelőtt pénzre volt szükség, amit a társulatok nem tudtak előteremteni, mert a birtokreform következtében új kivetésre lett volna szükség, és az ártéri járulék nem folyt be olyan mértékben, mint ahogy azt a munkálatok költségei megkívánták. Ezért hivatali elődöm a pénzügyminiszter úrtól 189,5 millió pengő összegű államsegélyt és 171,5 millió pengő összegű ártéri járulékban fedezetet találó kölcsönt kért, hogy a munkálatok elvégzését biztosítani lehessen.

Ezeknek az összegeknek a felhasználásával az árvédelmi berendezésekben okozott háborús károknak sikerült mintegy 2/3-át helyrehozni. Azt mondhatjuk tehát, hogy a munka dandárja már el van végezve és a hátralévő feladat már kisebb, viszont azonban sürgősebb. Sürgősebb azért, mert a veszélyig rendelkezésre álló idő minden nappal kevesebb. Ebből a szempontból a munkát két részre kell osztanunk.

1) Fel kell készülnünk, hogy az árvízveszélyt (jégár, zöldár) teljes fegyverzetben fogadjuk.

2) Készen kell legyünk továbbá arra is, hogy a későbbben jelentkező, de esetleg súlyosabb veszélyt jelentő belvízveszedelmet is leküzdhessük. Nézzük most már meg, hogy mi szükséges az egyikhez és mi a másikhoz.

Az árvízveszély leküzdéséhez mindenekelőtt tökéletesen helyre kell állítanunk a gátszakadásokat, és meg kell szüntetnünk azokat a gyengítéseket, amelyeket a lőállások, bunkerek és futóárkok építésével a gátakban okoztak.

Biztosítanunk kell a védelmi anyagot. Pallókat, gerendákat, karókat, rőzsét, a kötéshez szükséges drótot, a szerszámokat, ásó, lapát, csákány, cölöpverő stb. A távbeszélő összeköttetést szolgáló póznákat és huzalt.

A belvízveszéllyel való megbirkózás pedig feladatunkká teszi, hogy megtisztítsuk a társulatok árokhálózatát a hídroncsoktól, helyreállítsuk a felrobantott zsilipeket és áttereszeket, megszüntessük az áttöltéseket, hogy kitisztíthassuk a már tavaly is kitisztítatlanul maradt árok- és csatornahálózatot a felgyűlt szeméttől és növényzettől, és hogy mindenekelőtt helyreállítsuk a megsérült szivattyútelepeket és biztosítsuk a szivattyúk működéséhez szükséges szilárd és folyékony üzemanyagokat (szén, nyersolaj stb.).

---

⁹² Lásd a víztársulatok önkormányzatának ideiglenes felfüggesztése és a társulatoknak a termelésbe való fokozottabb bekapcsolása tárgyában kiadott 41 150/1945. FM sz. rendeletet, MK 1945. július 19., 80. sz.

Mindazokhoz amit elmondottunk és amit kézimunkával kell végezni, a munkáshiány miatt a közmunkaerőt, ahol csak szakmunkával lehet boldogulni, ott a szakmunkaerőt (kubikus), a többihez pedig a pénzt kell biztosítanunk a társulatok részére.

Végül feladatunkat képezi, hogy a társulatok ügyeinek továbbviteléhez szükséges pénzügyi fedezetről gondoskodjunk. A társulatoknak a két fő jövedelmi forrása az ártéri járulékokból adódó bevétel és a saját gazdálkodásukból eredő jövedelem (gyümölcsös, erdő stb.). Az utóbbival csak néhány társulat rendelkezik és azok ezt a jövedelmüket a helyreállítási munkálatokba be is fektették, az ártéri járulékokat a pénzügyi hatóságok elenyészően csekély, számításba nem jövő mértékben tudták behajtani, ezért előállt az a helyzet, hogy a társulatok alkalmazottjai a novemberi fizetésüket nem tudták megkapni, de sok társulatnál még a szeptemberi illetményeket sem tudták kifizetni.

Az előadottak alapján tisztelettel kérem tehát a Minisztertanácsot, hogy az árvíz és belvízveszély elleni készütség megteremtése és a társulatok pénzügyi helyzetének biztosítása érdekében a következő intézkedéseket szíveskedjék elhatározni:

[...] ⁹³

Megjegyzem végül, hogy a felsorolt kérdésekben egyidejűleg külön átirattal is fordultam az illetékes Miniszter Urakhoz.

Kérem a t. Minisztertanácsot, hogy előterjesztésemet a rendkívül súlyos árvédelmi és belvízvédelmi helyzetre tekintettel elfogadnia s a fentebbi javaslataimat határozattá emelni szíveskedjék.

Géppel írt, keltezés és aláírás nélküli tisztázat karbonpapírral készült másodlata. A megfogalmazásból, a társmiszteriumok megnevezéséből megállapítható, hogy az előterjesztés még az Ideiglenes Nemzeti Kormány idején készült.

[11] 78/f sz. melléklet (a [11] 78/20. napirendi ponthoz)

A magyar vallás- és közoktatásügyi minisztertől

86 571/1945. VI. üo. szám

Előterjesztés a minisztertanácshoz

[A szabadművelődés szervezeti és személyi kereteinek kialakítása]

Az iskolán kívüli népművelési bizottságok, amelyeknek a népművelési vezetők titkárai voltak, megszűntek. Az iskolán kívüli nevelés részint a tár-

⁹³ Az előterjesztés terjedelmi okokból kihagyott részében a miniszter aprólékosan taglalta mindazokat a tennivalókat, amelyek elvégzését, illetve mindazokat a feltételeket, amelyek biztosítását a belügy-, a pénzügy-, az iparügyi, az újjáépítési, a közellátásügyi, a külügy-, a honvédelmi, az igazságügyi- és végül a kereskedelem- és közlekedésügyi minisztertől kérte.

sadalom szerveire, részint az államra hárul. A társadalom és az állam együttműködését szabályozó szervezeti rendelkezés elkészítése most van folyamatban. Az állami szervek önálló hatáskört kapnak és ennek következtében önálló szabadművelődési felügyelőségek megszervezése vált szükségessé.

Az iskolán kívüli népművelési bizottságok titkári teendőit az állami alkalmazottak közül megbízott tanerők (tanárok, tanítók) látták el. Mindaddig külön státusba sorolva nem voltak, állásuk, illetményeik csupán a népművelési beosztásuk idejére irányoztattak elő a Népművelési Címnél. Az időközben rendszerint előforduló személyi változások miatt a költségvetésnek ez a címe sohasem tüntette fel a tényleges helyzetet, hanem a népművelés fokozatos kiépítése következtében szükségessé vált újabb beosztások miatt a tényleges helyzetnél alacsonyabb létszámot mutatott.

Az iskolán kívüli népművelési tevékenység megbecsülése, az ügyvitel egyöntetősége érdekében multhatatlanul szükséges tehát a megfelelő státus megszervezése. A demokratikus Magyarország szellemi újjáépítésében az iskolán kívüli nevelésre az eddiginél is fontosabb feladat vár. Főleg a társadalom szerveinek fokozottabb bekapcsolása kívánja meg, hogy a munka végzésére és felügyeletére széles látókörű nagyműveltségű és pedagógiai készségű embereket nyerjünk meg. Ezt pedig csak akkor érhetjük el, ha a részükre külön státust szervezünk. Eddig a megfelelő értékes emberek beosztásának akadályai voltak. Így az, hogy más státusból az értékes munkaerőket nem szívesen, vagy egyáltalán nem engedték át. Sokszor azonban, különösen a magasabb képesítésűek (tanárok) nem is jöttek át, mert eredeti beosztásukban igazgatói megbízást kaphattak, így bekerülhettek az V. fizetési osztályba is, míg ha a Népművelési Bizottsághoz voltak beosztva, az igazgatói megbízást nem kaphatták meg, tehát hátrányt szenvedtek. Eddig beosztást csak állami tanerő kaphatott, külön státus megszervezése esetén azonban nem állami tanerők, vagy más személy is [kaphat].

A tervezett státus lehetővé teszi, hogy ezek az értékes munkaerők az iskolán kívüli nevelési tevékenységük miatt hátrányt ne szenvedjenek.

A fogalmazási státus megszervezése nem jelent újabb megterhelést az államkincstárra, mert az új státusba történt kinevezés folytán más költségvetési címnél (2. Külső igazgatás és iskolafelügyelet, 7. Gimnáziumok, 8. Líceumok és tanítóképző-intézetek, 10. Polgári iskolák, 11. Népoktatás, 15. Egészségügyi szakoktatás és iskola-egészségügy) ugyanilyen összegű megtakarítás jelentkezik. A státus felállítása esetében az idegen címeknél a megfelelő számú állás megszüntethető.

A szabadművelődés fogalmazói személyzetének kinevezése, illetve besorolása a 2500/1945. ME számú rendelet alapján történne.

A státus megszervezéséhez a pénzügyminiszter úr 1945. évi december hó 14-én 17 756/1945. PM szám alatt kiadott átiratával hozzájárult.

A rendelettervezet 1. §-a a szabadművelődési fogalmazási státus szervezését mondja ki és megállapítja [az] e státusba sorozott tisztviselő hivatali címét.

A rendelettervezet 2. §-a szerint a szabadművelődési fogalmazási személy-

[11] 78. 1946. január 5.

zet egyetemi vagy főiskolai képzítésű személyekből áll. Kívánatosnak látszik azonban, hogy megfelelő beosztást kaphassanak e státusba azok a személyek is, akiknek csak tanítói oklevelük van, azonban kiváló működésükkel és nevelői felkészültségükkel alkalmasaknak látszanak szabadművelődési fogalmazási feladatok ellátására.

Mivel a szabadművelődési fogalmazási munkakör egész különleges feladatok ellátását kívánja meg, megokoltnak látszik az, hogy a szabadművelődési fogalmazási tisztviselőktől különleges képzettséget is kívánjanak meg. E képzettséget hivatva van biztosítani a szabadművelődési szakvizsga, melynek anyagát és letételének feltételeit, továbbá a vizsga lefolyásának módját a vallás- és közoktatásügyi miniszter van hivatva megállapítani.

Mivel a szóban levő rendelet végrehajtásával kapcsolatban a pénzügyi vonatkozások nyilvánvalóak, indokolt az, hogy a rendelet végrehajtásáról a vallás- és közoktatásügyi miniszter a pénzügyminiszterrel egyetértve gondoskodjon (3. §).

Tisztelettel kérem a Minisztertanács hozzájárulását, hogy a mellékelt rendeletervezetet, mint a minisztérium rendeletét kiadhassam.

Géppel írt, keltezés és aláírás nélküli tisztázott stencil eljárással sokszorosított másolata.

[11] 78/g sz. melléklet (a [11] 78/27. napirendi ponthoz)

[Pénzügyminisztérium]
200 672/1945. XII. szám

Minisztertanácsi előterjesztés
[Az arany átszámítási kulcsa a vám- és mérlegpénz lerovásánál]

Miként ismeretes, az 1945. évi június hó 8-i és augusztus hó 22-i Minisztertanács határozatai alapján kiadott pénzügyminiszteri rendeletekkel a vámhivatalokat a trianoni határvonalon újból működésbe helyeztem, illetve elrendeltem, hogy azok a Magyarországra behozatalra kerülő áruk után – az 1924: XXI. tc. mellékletét alkotó vámtarifában megállapított autonóm vámtételek alapulvételével kiszabható – vámokat szedjenek.⁹⁴

Az említett rendeletek kibocsátása idején, tehát közvetlenül a nagy demokratikus átalakulást követően, még az a „free trade”⁹⁵ szellemében kialakulni látszott felfogás volt az uralkodó, hogy a nagy áruéhséggel küzdő ország behozatalának minél nagyobb tehermentesítése és ösztönzése szükségessé teszi, hogy a vámtételek mértéke átmenetileg annál is inkább maradjon meg

⁹⁴ Lásd DMB MT. JKV. A KÖTET, 516. és 526–528., illetve B KÖTET, 120.

⁹⁵ Szabad kereskedelem

[11] 78. 1946. január 5.

a vámtarifában megszabott alacsony színvonalon, mert azok megváltoztatását külkereskedelem- és gazdaságpolitikai megfontolásokon alapuló szempontok sem kívánják.

Az ár- és értékarányokban időközben bekövetkezett eltolódások folytán azonban az említett szempontok, nemkülönben a pénzügyi szempont is előtérbe hozzák a vámteher arányosítása kérdésének rendezését is, annál is inkább, mert ez a rendezés az áruforgalommal kapcsolatos egyéb köztartozások mértékére vonatkozólag már megtörtént.

Az említett kérdésnek az érdekelt tárcákkal való beható megvizsgálása során az a nézet alakult ki, hogy legcélravezetőbb megoldás az lenne, ha a vámtarifában a vámfizetés egységéül megállapított aranykoronának – legutóbb az 1925: XXXV. tc. 20. §-ában megszabott – 1.16-os átszámítási kulcsa, az 1924: XXI. tc. 8. §-ában foglalt rendelkezések figyelembevételével, megváltoztatnák.⁹⁶

Az utóbb felhívott törvényhely ugyanis így rendelkezik:

„A vám és a mérlegpénz aranyra szól, és ezeket aranyban kell fizetni, stb.

A rendkívüli valutáris viszonyok tartama alatt a pénzügyminiszter az érdekelt miniszterekkel egyetértve megengedheti, hogy a jelen szakasz első bekezdése szerint aranyértékben megszabott köztartozásokat más törvényes fizetési eszközökben is lehessen leróni. Erre az esetre a pénzügyminiszter az aranypénz hivatalos középárfolyama szerint minden hónap 1-ével és 15-ével kezdődő hatállyal állapítja meg azt, hogy ezeknek a köztartozásoknak más törvényes fizetési eszközökben történő lerovása alkalmával a következő félhónapban mekkora árfolyampótlékot kell beszedni.”

Törvény rendeli tehát a vámoknak aranyban történő fizetését, valamint azt, hogy az ilyen vámfizetés esetén az alapul szolgáló aranyérmének az aranykoronát kell tekinteni.

Ugyancsak törvényes rendelkezés határozza meg az aranykorona és pengő értékviszonyát, valamint az aranykorona finom aranytartalmát is.

A koronaértékről pengőértékre való áttérés tárgyában becikkelyezett, a pengőérték megállapításáról és az ezzel összefüggő rendelkezésekről szóló 1925: XXXV. tc. 20. §-ának utolsó bekezdése szerint ugyanis 1 aranykorona 1,1585365 pengővel, illetve kereken 1,16 pengővel egyenlő; ugyanezen törvénycikk 9. §-a szerint pedig 1 P-ben 0,26315789 g, illetve 1 aranykoronában 0,304878020827985 g finom arany van.

A felhívott törvényes rendelkezésekből voltaképpen az következne, hogy a vámokat az aranykoronában foglalt finom aranytartalom hivatalos, – a Magyar Nemzeti Bank által jegyzett – árfolyamának figyelembevételével, vagyis teljes aranyalapon kell számítani. Az aranyalpra való teljes áttérést azonban megfontolandónak tartom, mert azzal – bár jogilag és pénzügyileg is indokolt –, de oly mérvű vámemelés érvényesülne, amely messze túlmen-

---

⁹⁶ Az 1925. évi XXXV. tc. a koronaértékről a pengőértékre való áttérésről és a pengőérték megállapításáról rendelkezett.

ne az előzőekben említett külkereskedelem- és gazdaságpolitikai szempontokból elérni kívánt célon. Éppen ezért – az érdekelt tárcákkal egyetértésben – úgy látnám helyesnek, ha az aranykorona új átszámítási kulcsa – a jogilag megindokolható mértéknek általános gazdasági érdekből való mérséklésével – az aranykoronában foglalt finom aranytartalom teljes értékének csak mintegy 50%-ában állapítatnék meg.

Az említett százaléknak – tekintettel arra, hogy 1 g finom arany a Magyar Nemzeti Bank szerinti legutóbbi átvételi ára 100–110 ezer pengő – kezen 15 000 szorzószám felelne meg.

Az a szorzószám lépne tehát a régi 1,16-os átszámítási kulcs helyébe s az árubehozatalt lineárisan érintené. Árfelhajtó hatásának az érdekelt tárcákkal együttes kielemezése során megállapítottam, hogy ez a hatás előreláthatóan nem lehet számottevő, másrészt eltörpül azok mellett az érdekek mellett, amelyek az új szorzószám megállapításával kapcsolatban mind pénzügyi, mind külkereskedelem- és gazdaságpolitikai vonalon jelentkeztek és kielégítésre várnak.

Megjegyezni kívánom, hogy az új szorzószám alkalmazása folytán előálló vámemelést lineáris érvényesülése csak átmenetinek tekinthető, mert máris folyamatban van a vámok jelentőségének a vámtarifában megnevezett valamennyi árura vonatkozó, a jelenlegi gazdasági viszonyokhoz mért kiértékelése, illetve az érdekelt tárcák közreműködésével való felülvizsgálása, melynek eredményeként annakidején külön kormányrendelet-tervezet fog a Minisztertanácsnak bemutatattani.

Megemlíteni kívánom továbbá, hogy az új szorzószám gyakorlati alkalmazását a köztartozásoknak adópengőben való meghatározása tárgyában kiadott 11 600/1945. ME számú kormányrendeletben⁹⁷ foglalt rendelkezésekkel összhangba kívánám hozni, ezért az aranykoronát 1946. évi január hó 1-ével 15 000 pengővel véve egyenlőnek, az adópengőben jelentkező vámtartozást az adópengő mindenkori jelzőszámának alkalmazásával kiszámított pengőösszegben vételeztetném be.

Tekintettel arra, hogy az előzőekben idézett 1924: XXI. tc. 8. §-ában foglalt felhatalmazáson alapuló rendelkezés, vagyis az aranyalapra való áttérés helyett különböző – főleg külkereskedelem- és gazdaságpolitikai – megfontolásokon alapuló szempontok mérlegelése folytán, az említett keretet csak mintegy feléig betöltő szorzószám alkalmazására kell javaslatot tennem, úgy vélem, hogy a szóbanlevő kérdés rendezése csakis kormányrendeleti úton történhetik, miért is tisztelettel kérem a Minisztertanácsot, hogy – az ismertetett szempontok mérlegelése után – az előterjesztésemben foglaltakhoz hozzájárulni méltóztassék.

Budapest, 1945. évi december hó 29-én.

Gordon Ferenc s. k.
pénzügyminiszter

Hitelesítem:

⁹⁷ MK 1945. december 7., 195. sz.

[11] 78. 1946. január 5.

Budapest, 1945. december 29.

[Olvashatatlan aláírás]

miniszteri iroda-főigazgató h.

Géppel írt, stencil eljárással sokszorosított tisztázat. A hitelesítési záradék mellett a „Magyar Pénzügyminisztérium” feliratú gumi körbélyegző eredeti lenyomata látható.

[11] 78/h sz. melléklet (a [11] 78/47. napirendi ponthoz)

[Iparügyi miniszter]

66 995/I/2/1945. szám

Minisztertanácsi előterjesztés

I.

Tisztelettel kérem a t. Minisztertanácsot, méltóztassék hozzájárulni ahhoz, hogy az ipari és kereskedelmi munkavállalók elbocsátásának korlátozása tárgyában készített rendelettervezetet az Ideiglenes Nemzeti Kormány [sic!] rendeleteként⁹⁸ közzétehessem.

II.

A jóvátételi kötelezettségeink teljesítése, újjáépítési feladataink elvégzése és a lakosságnak iparcikkokkal való ellátása tekintetében nem csak a nyers- és üzemanyagokban fennálló hiányok okoznak igen súlyos nehézséget, hanem sok esetben a szükséges munkaerőben fennforgó hiány is. Elengedhetetlenül szükséges tehát a rendelkezésünkre álló munkaerővel való gazdálkodás tervszerű megszervezése és végrehajtása is. E téren igen messzemenő intézkedésekre van szükség, melyek a munkavállalás szabadságába mélyen belenyúlnak, de ha a fenti feladatainknak eleget kívánunk tenni, nem lehet ezek megtételétől elzárkózni.

Az idevonatkozó rendelkezéseket tartalmazó rendelettervezetet a 62 125/1945. számú átiratommal már megküldtem, utóbb azonban – a minisztertanács határozatának megfelelően – a rendelettervezet egyes fejezetei különválasztottak. Időközben a tervezet I. és II. fejezetében foglalt rendelkezéseket tartalmazó rendeletek – a testi munkások munkaközvetítése, valamint a közérdekű munkakötelezettség szabályozása tárgyában – 6490/1945. és 7000/1945. ME számok alatt megjelentek.⁹⁹

Ezúttal a korábbi rendelettervezet III. fejezetében foglalt, vagyis az ipari

⁹⁸ Az előterjesztést Bán Antal iparügyi miniszter 1945. december 5-i keltezésű kíséreléssel küldte meg a Miniszterelnökségnek, azzal, hogy a kormány legközelebbi ülésén kívánja előterjeszteni. Maga az előterjesztés azonban ezek szerint még az Ideiglenes Nemzeti Kormány idején készült. Lásd a következő jegyzetet is.

⁹⁹ Az iparügyi miniszter 62 125/1945. számú előterjesztést 1945. augusztus 8-i ülésén (43. sz.

és kereskedelmi munkavállalók elbocsátásának korlátozásáról szóló rendelkezéseket tartalmazó újabb rendelettervezetet terjesztem elő.

A helyes munkaerő-gazdálkodáshoz tartozik, hogy egyidőben ne váljék nagyobb számú munkavállaló munkanélkülivé, mert így gyors elhelyezkedésük önként érthetően [sic!] nehezebb, és ez a közhangulatra is nyomasztóan hatna. Ez idő szerint ugyan a tisztviselők kivételével nem fenyeget az a veszély, hogy a munkavállalókat nem lehet elhelyezni, mégis a munkahelyváltogatás ütemének szabályozása, és a kisebb mérvű fennakadásoknak is lehető kiküszöbölése végett kívánatosnak látszik, hogy a tömeges elbocsátások elé korlátokat állítsunk, és a munkavállalóknak a közérdeket leginkább indokolt munkahelyekre [sic!] való juttatását az illetékes Miniszter beavatkozásával is biztosítsuk. Ennek érdekében a tervezet a tömeges elbocsátást¹⁰⁰ – ha a munkavállalók egyidejű elhelyezéséről más úton gondoskodni nem lehet – az illetékes miniszter előzetes engedélyéhez köti. Az eljárás során gondoskodás történik a munkavállalók érdekeinek védelméről is

A magánalkalmazotti jogviszony egyes kérdéseinek rendezéséről szóló 4800/1945. ME számú rendelet¹⁰¹ az ipari és kereskedelmi munkavállalók szolgálati viszonyának rendes felmondással való megszüntetéséhez – további rendelkezésig – az illetékes Miniszter engedélyét kívánta meg, azért, hogy az említett rendelettel visszavenni kötelezett munkavállalókat vagy helyettük másokat a munkáltatók rögtön a visszavétel után ne bocsáthassanak el. Ez ugyanis megghiúsíthatta volna a rendelet célját. Az említett rendelet azonban már utalt arra, hogy ezt a kérdést újabb rendelet fogja véglegesen szabályozni. E korlátozás fenntartása csak rövidebb átmeneti időre – mintegy három hónapra – látszik szükségesnek, mert egyfelől ezen az időn belül a munkáltató már abban a helyzetben lesz, hogy minden figyelembe jövő szempont nyugodtabb mérlegelésével tud dönteni arról, hogy az esetleg feles számú munkavállalói közül kiket bocsásson el, másfelől pedig ez alatt az idő alatt az elbocsátott munkavállalók máshová közvetítése is lebonyolítható lesz.

A tervezetet büntető és hatályba léptető, illetőleg a hasonló tárgyú korábbi rendelkezéseket hatályon kívül helyező rendelkezések egészítik ki.

Gépelt, aláírás és keltezés nélküli tisztázat stencil eljárással sokszorosított másolata. Az előterjesztés mellett a rendelet tervezete is megtalálható.

---

jegyzőkönyv 44. napirendi pont) tárgyalta a kormány, és ennek alapján adták ki a testi munkások munkaközvetítéséről szóló 6490/1945. ME sz. rendeletet, MK 1945. augusztus 15., 103. sz. A közérdekű munkakötelezettség szabályozására vonatkozó javaslatot viszont nem az iparügyi miniszter, hanem az újjáépítési miniszter terjesztette elő a minisztertanács augusztus 16-i ülésén (45. sz. jegyzőkönyv 61. napirendi pont), s ennek nyomán jelent meg a 7000/1945. ME sz. rendelet, MK 1945. augusztus 18., 105. sz. Lásd: DMB MT. JKV. B KÖTET 41., 92. és 109–110.

¹⁰⁰ A rendelet értelmében tömeges elbocsátásnak minősült, ha egy ipari vállalat, amely rendszerint legalább 50 munkavállalót, vagy kereskedelmi vállalat, amely húsz munkavállalót foglalkoztatott, átlagos létszámának tíz százalékát elérő munkavállalójának elbocsátását tervezte. Adott esetben tehát öt, illetve két munkavállaló elbocsátása már tömeges elbocsátásnak minősült.

¹⁰¹ Megjelent: MK 1945. július 14., 76. szám.

[11] 78. 1946. január 5.

[11] 78/i sz. melléklet (a [11] 78/[54]. napirendi ponthoz)

[Igazságügyminisztérium]

Ad T. 2587/1945.

Minisztertanácsi előterjesztés

[A büntető igazságszolgáltatási eljárás egyes pontjainak módosítása; egyes bűncselekmény-típusok esetében az eljárás megszüntetése]

I.

Kérem a t. Minisztertanács hozzájárulását, hogy a csatolt rendeletervezetet, mint a minisztérium rendeletét kiadhassam.

II.

Az államügyészségek és bíróságok előtt számos olyan bűnügy van folyamatban, amelynek folytatásához számbavehető érdek nem fűződik, illetőleg, amelynek folytatása egyenesen visszas volna.

Ami mindenekelőtt az utóbbi esetet illeti, pl. a kormányzósértés, a csendőrség elleni izgatás stb. vétsége alakilag ma is bűncselekmény, mert azok a büntető jogszabályok, amelyek az említett cselekményekre büntetést szabnak, hatályon kívül helyezve nincsenek. Nincs olyan törvényes rendelkezés sem, amelynél fogva az elmúlt antidemokratikus rendszer némely hatóságának fasiszta jellegű intézkedése ellen irányuló erőszakos fellépés a hatóság elleni erőszak fogalma alól kivethető volna. Mindezeknek és a hozzájuk hasonló cselekményeknek büntetőjogi megtorlása természetesen ellenkeznék az ország demokratikus átalakulása által teremtett helyzettel.

A szem előtt tartott esetek másik csoportjába azok a bűncselekmények tartoznak, amelyeknek bűnvádi üldözése a gazdasági viszonyokban beállott változásokra figyelemmel nem volna többé időszerű. Az akkori hatósági árak néhány fillérrel való túllépése kétségkívül árdrágító visszaélés bűncselekményét valósította meg, de vajon indokolt volna-e ezeknek az ártúllépéseknek a megbüntetése ma, amikor a forgalmi árak ezerszeresen meghaladják azt az ellenértéket, amelyet a tettes annak idején követelt?

Az említett bűncselekmények két csoportja között mindazonáltal lényeges különbség áll fenn. Az előbbiek jellegüknél fogva nem érdemelnek a demokratikus Magyarország részéről büntetést, ezek büntetlenségét tehát – tekintet nélkül súlyokra – feltétlenül biztosítani kell. Az utóbbiak megtorlása nem ütköznék össze mai államrendünk alapelveivel, csupán a gazdasági viszonyok alapvető változása következtében jelentkezik időszerűtlennek. Ez utóbbiak tehát csak abban az esetben érdemelnek mentességet, ha súlybeli jelentőségük is csekély. Időbeli határa a mentességnek mindkét csoportra nézve az 1945. évi július hó 1. napja, mert ez időpont után elkövetett bűncselekményekre nézve a kiemelt szempontok már nem találtnak.

[1]¹⁰² Annak a nemkívánatos eredménynek az elhárítására, amelyet az előadottakban körvonalazott bűncselekmények üldözése előidézne, ez idő szerint csupán az egyéni megkegyelmezés intézménye szolgál. Minthogy azonban itt nem kivételes elbánásra igényt tartó egyes esetről, hanem tömeges jelenségről van szó, célszerűbbnek látszik a bűnvádi eljárás folytatásának jogszabállyal való megakasztása.

Amíg az eljárás a nyomozás szakában van, illetőleg amíg a cselekmény tárgyában bírói ítélet nem hozott, az államügyész az eljárás ura. Éppen ezért az 1. § (1) bekezdése értelmében ő hivatott az eljárás megszüntetésére, illetőleg a vád elejtésére. Ezt azonban csak a főállamügyész hozzájárulásával teheti meg, ami egyfelől egyöntetű gyakorlat kifejlődését biztosítja, másfelől bizonyos mértékig feleslegessé teszi azt, hogy az esetleges sértett a megszüntető határozat ellen a főállamügyészhez folyamodással éljen, illetőleg vádelejtés esetén a vád képviselőt átvegye.

Ha az eljárás a járásbíróság, illetőleg a fellebbviteli bíróság előtt van folyamatban, annak megszüntetésére a bíróság hivatott (2. §).

Azok a szempontok, amelyek az előadottak szerint egyes bűncselekmények bűnvádi üldözésének kizárását kívánják, a rendőri büntetőbíróságok hatáskörébe utalt kihágások tekintetében is fennforoghatnak. A demokratikus állami rend követelményeivel ellenkeznek pl. az egyesült nemzetek rádióadásainak hallgatásával kapcsolatos kihágások megbüntetésére. Éppen ezért a 3. § feljogosítja a rendőri büntetőbírósgot is arra, hogy a bűnvádi eljárást a 2. illetőleg 1. § megfelelő alkalmazásával megszüntesse.

2. Az ország felszabadításáért vívott harcok során az állami rend meglazult, aminek következtében a vagyon ellen irányuló bűncselekmények nagymértékben elszaporodtak. Egyfelől a fosztogatások harapóztak el, másfelől a megőrzés végett átvett ingók elsikkasztása öltött aggasztó méreteket. Távol áll tőlem, hogy az e fajta visszaéléseket erkölcsi szempontból menthetőnek minősítsem. Ellenkezőleg: ma is helytálló, a büntetőtörvénykönyv rendelkezéseiben is megnyilvánuló elv, hogy aki közveszélyt, vagy embertársának védekezésre képtelen helyzetét aknázza ki nyereségvágyának kielégítése céljából, az nem enyhébb, hanem a rendesnél jóval szigorúbb megítélést érdemel. Minthogy azonban félő, hogy a körvonalazott bűncselekmények nagy része a nyomozás kezdeti nehézségei miatt felderítetlen marad, illetve nem lesz bizonyítható, és így a sértett kára sem térül meg: a rendlettervezet 4. §-ában lehetőséget kívánok biztosítani bizonyos vagyon elleni bűncselekmények elkövetőinek arra, hogy a kárt záros határidőn belül megtérítsék, és ezzel a bűnvádi eljárás alól mentesüljenek.

Még a teljes jóvátétel feltétele alatt sem részesíthetők mentességben azok a bűncselekmények, amelyek a vagyoni sérelmen túlmenő jogsértést foglalnak magukban, nevezetesen a rablás és a zsarolás, sem azok, amelyek a sér-

---

¹⁰² Az előterjesztés készítője az egyes bűnügy-típusokra vonatkozó rendelkezések indoklását sorszámmal látta el. 1. sorszám azonban az előterjesztésben nem található. Ezt pótoltuk.

tettnek okozott káron felül közveszélyt is idéztek elő, mint pl. a gyűjtogatás. Az 1945. július 1-je után elkövetett bűncselekményekre a 4. §-on alapuló mentesség sem terjedne ki, mert a jelzett időpont után a jogrend az egész ország területén már helyreállt. A sértett érdekek méltányos figyelembevételével a 4. § nem éri be azzal, ha a cselekmény elkövetője jóvátételre irányuló törekvést árul el, hanem a teljes jóvátételt szabja meg a büntetlenség feltételül, mert itt nem a cselekmény menthető és méltányolható elkövetési körülményeinek figyelembevételéről van szó, hanem inkább gyakorlati célszerűségi szempontok és a sértett anyagi érdekei irányadók.

3. A bűnvádi eljárás megszüntetésének szüksége mind az 1., mind pedig a 4. §-ban meghatározott eseteket illetően a honvéd büntetőbíráskodás körében is felmerül. Éppen ezért a rendelettervezet az említett §-ok rendelkezéseit – a honvéd büntetőbíráskodás jellegéből folyó eltéréssel – ennek körére is kiterjeszti.

4. A Bp. 133. és 210. §-a, úgyszintén a Kbp. (1912: XXXIII. tc.) 160., 195. és 307. §-a értelmében a terhelt, illetőleg a tanú személyi adatai során vallásfelekezeti hovatartozását is meg kell állapítani. Ez a rendelkezés nem helytálló. A vallás ugyanis – megváltoztatásának lehetőségére figyelemmel – nem alkalmas személyazonossági ismertetőjel; másrészt a vallásra irányuló kérdés annak a hitnek a felkeltésére alkalmas, mintha a hatóság vagy bíróság a vallásnak a terhelt helyzetére, illetve a tanú szavahihetőségére kiható jelentőséget tulajdonítana. A vonatkozó kérdés mellőzése (rendelettervezet 6. §) tehát annál is indokoltabb, mert a feltevésnek a polgári perrendtartás szerint sincs helye.

5. A népbíráskodás természetéből folyik a népbíróság hatáskörének kizárólagossága az eléje utalt bűncselekmények körében. Ámde előfordult, hogy még a népbíráskodásról szóló rendelet hatálybalépése előtt a rendes eljárási szabályok szerint bűnvádi eljárást indítottak olyan bűncselekmény miatt, amelyet a népbíráskodási rendelet népbírósági hatáskörbe utal. Ezekre az ügyekre vonatkozóan a rendelettervezet 7. §-a – a honvéd büntetőbíráskodást illetően pedig 8. §-a – érvényt szerez a népbírósági hatáskör kizárólagosságának, kimondván, hogy a szóban forgó ügyeket abban az esetben is át kell tenni a népbírósághoz, ha a rendes bíróság már ítéletet hozott, feltéve, hogy ez még nem emelkedett jogerőre. Az ilyen ítéletet a fellebbviteli bíróság az áttétel elrendelése kapcsán végzéssel megsemmisíti. Természetesen nincs helye áttételnek, ha az eljárás olyan bűncselekmény miatt folyik, amelynek büntethetőségét a demokratikus kormány ún. rehabilitációs rendeletei kizárják (7. § /2/ bekezdése).

6. Minthogy az eddig működött öttagú külön tanácsok hatáskörébe utalt bűncselekmények túlnyomó része a népbíráskodásról szóló jogszabályok rendelkezései értelmében ez idő szerint a népbíróság hatáskörébe tartozik, és a törvényes perorvoslati lehetőségek korlátozása amúgy is ellenkezik az egyéni szabadságjogok tiszteletével: a rendelettervezet 9. §-a megszünteti az öttagú külön tanácsoknak az 1938: XVI. törvénycikken alapuló intézményét és

[11] 78. 1946. január 5.

a 4810/1942. ME számú rendelet hatályon kívül helyezésével kizárja annak lehetőségét, hogy a vádhatóság valamely ügyet – az alsóbbfokú bíróság kikapcsolásával – közvetlenül a Kúria elé vihessen.

7. Az újjáépítés érdekében szükségesnek mutatkozik a bíróság által büntett vagy vétség miatt elítélt, és szabadságvesztés-büntetésüket töltő személyek munkaerejének közérdekű munkára való igénybevétele. A rendelettervezet 10. §-a tehát elhárítja az e részben fennálló törvényes akadályokat. Nehogy azonban a munkára való igénybevétele az elítélt egészségét veszélyeztesse, a 9. § kimondja, hogy az elítélt csupán a testi alkalmasságának megfelelő közérdekű munkára fogható. Az előzetes letartóztatásban vagy vizsgálati fogságban levő személyek munkaereje a 9. § értelmében az újjáépítés érdekében szükséges közérdekű munkára szintén igénybe vehető ugyan, de azzal a további korlátozással, hogy az ilyen személyek – beleegyezésük nélkül – csupán képzettségüknek megfelelő munkára alkalmazhatók. A rendelettervezet ebben a vonatkozásban sem ejti el a bünvádi eljárási jognak azt a sarkalatos tételét, hogy az előzetes fogvatartásnak előlegezett büntetés jellegével való felruházása ellenkeznék a terheltet – jogerős elítéltetéséig – megillető ártatlansági vélelemmel.

Budapest, 1945. évi december hó 21. napján.

Dr. Riesz (sic!) István s. k.
igazságügyminiszter

Géppel írt tisztázat stencil eljárással készült másolata.

[12] 79.

JEGYZŐKÖNYV

az 1946. évi január hó 12-én reggel 9 órakor
Tildy Zoltán elnöklete alatt tartott minisztertanácsról

Jelen voltak:

<i>Szakasits Árpád</i> államminiszter	<i>Tombor Jenő</i> honvédelmi miniszter
<i>Dobi István</i> államminiszter	képviselőtében <i>Zentai Vilmos</i>
<i>Gyöngyösi János</i> külügyminiszter	államtitkár
<i>Nagy Imre</i> belügyminiszter	<i>Dr. Molnár Erik</i> népjóléti miniszter
<i>Gordon Ferenc</i> pénzügyminiszter	<i>Bárános Károly</i> közellátásügyi
<i>Kovács Béla</i> földművelésügyi	miniszter
miniszter	<i>Antall József</i> újjáépítési miniszter
<i>Bán Antal</i> iparügyi miniszter	<i>Gerő Ernő</i> közlekedésügyi miniszter
<i>Rónai Sándor</i> kereskedelem- és	<i>Balla Antal</i> tájékoztatás[ügyi]
szövetkezetügyi miniszter	miniszter
<i>Dr. Keresztury Dezső</i> vallás- és	<i>Dr. Balogh István</i> miniszterelnökségi
közoktatásügyi miniszter	politikai államtitkár
<i>Dr. Ries István</i> igazságügyminiszter	<i>Dr. Bojta Ernő Béla</i> miniszterelnök
	ségi adminisztratív államtitkár,
	a minisztertanács jegyzője

1.

[Tildy] *Miniszterelnök*: üdvözli a megjelent minisztereket és megnyitja a minisztertanácsot. Bejelenti, hogy a Szociáldemokrata Párt vezetősége úgy határozott, hogy a fehérterroristák kezétől elpusztult Somogyi Béla és Bacsó Béla a magyar demokrácia mártírjainak sírja fölé méltó síremléket állít. Javasolja, hogy a kormány vállalja magára a költségeket és ebben a kérdésben a Miniszterelnökség részéről Balogh István államtitkár járjon el.¹

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

---

¹ A jegyzőkönyv mellett megtalálható Szakasits Árpád főtitkárnak a „Szociáldemokrata Párt Központi Titkársága” fejlécű papíron a miniszterelnökhöz intézett, 1946. január 10-én kelt levele. Ez többek között a következőket tartalmazza: „Pártomnak az a véleménye, hogy Somogyi Béla és Bacsó Béla tragikus mártírhalála túlnő pártunk keretein. Az egész nemzet mártírjai ők, és éppen

2.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: az előterjesztések megtétele előtt bejelenti, hogy a futárvonatok megszűnnek és megindul a távolsági forgalom. Minden távolsági vonathoz lesz kapcsolva egy kormányzati kocsi, amelyet a miniszteriumok a futárkocsik helyett igénybe vehetnek.²

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.

[Tildy] *Miniszterelnök*: felkéri dr. Balogh István államtitkárt a miniszterelnöki bejelentések előterjesztésére.

3.

Dr. Balogh István: bejelenti, hogy Szviridov altábornagytól a következő értesítést kapta a miniszterelnök:

„Van szerencsém közölni Önnel, hogy a Szovjet kormány határozata szerint a Vörös Hadsereg Parancsnoksága a pengő kibocsátását 1946. január 1-jével megszüntette.”³

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.

---

ezért arra kérünk, légy szíves lehetővé tenni, hogy síremlékük költségeihez megfelelő hozzájárulást kaphassunk.”

Bacsó Béla (1891–1920) író, szociáldemokrata újságíró. 1919-ben a Népszava belső munkatársa lett, s cikkeket írt a fehérterror ellen. 1920. február 17-én az Ostenburg-különítmény tagjai elhurcolták és meggyilkolták.

Somogyi Béla (1868–1920) tanító, szociáldemokrata újságíró. 1893-tól – megszakításokkal – a Népszava munkatársa. A szocialista tanító-mozgalom egyik kezdeményezője és vezetője. A Károlyi-kormány idején közoktatásügyi államtitkár, 1919. március 21. után a Szövetséges Központi Intéző Bizottság és a Budapesti Központi Forradalmi Munkás és Katonatanács tagja. Az ellenforradalom idején vállalta a Népszava szerkesztését, cikkeket írt a fehérterror ellen. 1920. február 17-én az Ostenburg-különítmény tagjai elhurcolták és meggyilkolták.

² Előzményéről lásd a 75. sz. jegyzőkönyv [99] napirendi pontját és annak jegyzetét.

³ A Vörös Hadsereg 1944–1945 folyamán mintegy ötmilliárd pengő értékű pénzt bocsátott ki Magyarországon, amelyet a kormány köteles volt ellenszolgáltatás nélkül beváltani. Ezzel kapcsolatban 1945. szeptember 4-én (49. sz. jegyzőkönyv 2. napirendi pont) Oltványi Imre pénzügyminiszter a minisztertanács ülésén a SZEB-től kapott felhatalmazás alapján bejelentette, hogy a Vörös Hadsereg által kibocsátott 1000 pengős pénzjegyek 1945. szeptember 16-tól, a 100 pengősök október 1-től, az 50, 20, 10, 5, 2 és 1 pengősök pedig október 16-tól megszűnnek fizetési eszközök lenni. Az adókat azonban november 15-ig be lehetett fizetni a fenti pénzjegyekkel. (DMB MT. JKV. A KÖTET, 65. és 219., valamint B KÖTET, 179. és 185–187.)

A fenti bejelentés előzményéhez tartozik, hogy a Gazdasági Főtanács 1946. január 4-én megbízta Gordon Ferenc pénzügyminisztert és Vas Zoltán miniszterelnökségi államtitkárt, a GF főtitkárát, tárgyalják le az oroszokkal a Vörös Hadsereg által kibocsátott bankjegyek bevonását. (XIX-A-10. 1946. január 4-i ülés jegyzőkönyve, 15. napirendi pont.) A Balogh István által fent ismertetett 1946. január 9-én keltezett 70. iktatószámú levél a jegyzőkönyv mellett megtalálható.

A bankjegyek bevonására azonban csak 1946 februárjában került sor. Lásd a pénzügyminiszter hirdetményét a MK 1946. február 23-i számában.

Szviridov, Vlagyimir Petrovics (1897–1963) szovjet altábornagy. 1945 júliusától 1947-ig (megszűnéseig) a magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság elnökhelyettese volt. 1949-ben a szovjet hadsereg középész (majd Déli) Hadseregcsoportjának parancsnoka lett.

4.

Dr. Balogh István: előterjeszti javaslatát a Hazahozatali Kormánybiztoság ügymenetelésének biztosítására 300 millió pengő folyósítása tárgyában.⁴ A kormánybiztoság feladatkörével újabb és újabb költségek merültek fel. Csak időről időre szóló költségkeretet szerveztek [sic!] meg eddig. A pénzügyminiszter előzetesen már a 300 millió pengő folyósításához hozzájárult.

Minisztertanács a Hazahozatali Kormánybiztoság költségeire háromszázmillió pengő folyósításához hozzájárult.

5.

Dr. Balogh István: előterjeszti javaslatát dr. Karczag Iván, dr. Szent-Ivány József és Ékes István miniszteri osztálytanácsosoknak, miniszteri tanácsos-sá az V. fizetési osztályba való kinevezése tárgyában.⁵

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

6.

Dr. Balogh István: előterjeszti a vallás- és közoktatásügyi miniszter 81/1945. eln. számú javaslatát dr. Bassola Zoltán miniszteri tanácsosnak a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium fogalmazási létszámába adminisztratív államtitkárrá való kinevezése tárgyában.⁶

Minisztertanács dr. Bassola Zoltán miniszteri tanácsosnak a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium fogalmazási létszámába adminisztratív államtitkárrá való kinevezéséhez hozzájárult.

---

⁴ A jegyzőkönyv mellett előterjesztés nem található. Előzményére lásd a 71. sz. jegyzőkönyv 57. napirendi pontját, és az ahhoz fűzött jegyzetet.

⁵ A jegyzőkönyv mellett előterjesztés nem található. A felsorolt személyek a Belügyminisztérium állományába tartoztak. Legutóbb 1945 augusztusában léptették elő őket a képesítési kellekkel elengedésével. Vö. 1945. augusztus 1-i ülés (42. sz. jegyzőkönyv) 6. napirendi pont. Közli: DMB MT. JKV. B KÖTET, 10–11.

⁶ Az előterjesztés a jegyzőkönyv mellett megtalálható. Ebben többek között a következő indoklás olvasható: „A közoktatásügy irányításán felül a vezetésem alatt levő minisztérium ügykörébe tartoznak a különböző vallásfelekezetek felügyeletével kapcsolatos ügyek is. Erre való tekintettel kívánatos, hogy a vezetésem alatt levő minisztériumban egy katolikus vallású személy is neveztessek ki államtitkárrá.”

Bassola Zoltán (1902–1968) középiskolai tanár, 1924-ben Budapesten szerezte diplomáját. 1935-től az Országos Közoktatási Tanács jegyzője. 1939-ben szolgálattételre a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztériumba rendelték be és miniszteri titkárrá, majd 1942-ben miniszteri osztálytanácsossá, 1945-ben miniszteri tanácsossá nevezték ki. Részt vett a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium újjászervezésében. 1946-tól 1948-ig volt a minisztérium adminisztratív államtitkára. 1948-ban nyugdíjazták, 1949-ben nyugdíját is megvonták. 1957-től 1968-ig az Országos Széchenyi Könyvtár tudományos munkatársaként dolgozott.

7.

Dr. Balogh István: előterjeszti a közlekedésügyi miniszter javaslatát a Kosuth híd építésénél kiváló érdemeket szerzett személyek részére kitüntetés, illetőleg emlékérem alapítására a Nemzeti Főtanácshoz teendő előterjesztés tárgyában.

[Tildy] Miniszterelnök: annak a kívánságának ad kifejezést, hogy a Nemzeti Főtanács hozzájárulása után az első kitüntetést ő tűzhesse Gerő Ernő közlekedésügyi miniszter mellé. A hídepítésnél úgy a munkások, mint a szakértők emberfeletti munkát végeztek, és úgy gondolja, hogy ezt az előterjesztést örömmel és egyhangúlag fogadja el a minisztertanács.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.

8.

Dr. Balogh István: előterjeszti javaslatát a Nemzeti Főtanács költségeinek fedezésére 50 millió pengő folyósítása tárgyában.

Minisztertanács hozzájárult ahhoz, hogy a Nemzeti Főtanács költségeinek fedezésére ötvenmillió pengő folyósítsassék.

9.

Dr. Balogh István: előterjeszti javaslatát a Miniszterelnökségnek a Parlamentbe való átköltözésével kapcsolatos munkálatok költségeire további 100 millió pengő folyósítása iránt.⁷

Minisztertanács a Miniszterelnökségnek a Parlamentbe való átköltözésével kapcsolatos munkálatokra százmillió pengő folyósításához hozzájárult.

10.

[Nagy I.] Belügyminiszter: előterjeszti javaslatát a mozgófényképüzemek engedélyezésének újabb szabályozásáról szóló 5090/1945. ME sz. rendelet által előírt határidő meghosszabbítása tárgyában.⁸

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.

---

⁷ A jegyzőkönyv mellett előterjesztés nem található. Előzményére lásd a 70. sz. jegyzőkönyv 16. napirendi pontját.

⁸ A szám nélküli előterjesztés arra irányult, hogy a régi mozgófényképüzemi engedélyek felülvizsgálására és az új engedélyek kiadására vonatkozó 5090/1945. ME sz. rendeletben (MK 1945. július 31., 90. sz.) megállapított október 1-jei, majd módosított, 1945. december 31-ei határidőt 1946. március 31-ben állapítsák meg, miután a beérkezett sok kérelem és a nagy zsúfoltság miatt a határidőt a minisztérium nem tudta tartani.

Lásd a 360/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. január 16., 13. sz.

[12] 79. 1946. január 12.

11.

[Nagy I.] *Belügyminiszter*: előterjeszti javaslatát a Belügyminisztérium tulajdonát képező Szentháromság u. 4. sz. épület veszélyt elhárító munkálatainak fedezésére 32 millió pengő hitel folyósítása tárgyában.⁹

Minisztertanács harminckétfmillió pengő folyósításához a Belügyminisztérium tulajdonát képező Szentháromság u. 4. sz. épület veszélyt elhárító munkálatainak fedezésére hozzájárult.

12.

[Nagy I.] *Belügyminiszter*: javasolja, hogy a 210/1946. ME sz. rendelet 1. §. 2. bekezdése akként volna helyesbítendő: „az élelmezési havi váltáság összegét a pénzügyminiszter, a honvédelmi és belügyminiszterrel egyetértve kibocsájtott rendelettel megváltoztathatja.”¹⁰

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.

13.

[Gordon] *Pénzügyminiszter*: előterjeszti javaslatát „az állami alkalmazottak előléptetésének szabályozása az 1946. évre” tárgyában.¹¹

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

14.

[Gordon] *Pénzügyminiszter*: előterjeszti javaslatát „az Országos Központi Hitelszövetkezet üzletrésztőkéjében az államkincstár érdekeltsége” tárgyában.¹²

⁹ A 8847/1945. BM eln. sz. előterjesztés szerint az épület az ostrom során sérült meg oly mértékben, hogy az I. kerület előljárója a házfelügyelőt is az épület azonnali elhagyására kötelezte.

¹⁰ A 210/1946. ME. rendelet (MK 1946. január 8., 6. sz.) a közszolgálati illetmények és nyugellátások rendezése tárgyában kiadott 2500/1945. ME sz. rendelet egyes intézkedéseinek módosításáról rendelkezett, többek között az élelmezési havi váltáságról is. Lásd a 78. sz. jegyzőkönyv 25. napirendi pontját. A jegyzőkönyv mellett előterjesztés nem található, csak a belügyminiszternek egy későbbi, január 17-én kelt levele, melyben Bojta Béla államtitkárt kérte, hogy a rendelet módosítására vonatkozó határozat feltétlenül kerüljön be a január 12-i ülés jegyzőkönyvébe. A minisztertanács azonban a továbbiakban mégsem a belügyminiszter javaslata szerint járt el, mert a január 31-i ülésen (83. sz. jegyzőkönyv 70. napirendi pont) a pénzügyminiszter előterjesztése alapján a minisztertanács döntött az élelmezési havi váltáság felemeléséről.

¹¹ A pénzügyminiszter már az előző ülésen is előterjesztette javaslatát: lásd a 78. sz. jegyzőkönyv 31. napirendi pontját, akkor azonban a döntést vita nélkül elnapolták. A pénzügyminiszter 18 061/1945. II. számú előterjesztése, amely az előző ülés jegyzőkönyve mellett található, arra irányult, hogy a minisztertanács határozza meg a közszolgálati alkalmazottak közül 1946-ban soron kívüli előléptetésben részesíthetőknek az összlétszámhoz viszonyított arányát, valamint az előléptetések éven belüli ütemezését. Lásd az 1700/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. február 23., 45. sz. – Az előterjesztés megtalálható az Igazságügyminisztérium iratanyagában is, a minisztérium illetékes osztályának érdemi észrevételeivel együtt (XIX–E–1–c–482/1945. – 9. doboz).

¹² Korábban 1945. október 30-án tárgyalt róla a minisztertanács (DMB MT. JKV. B KÖTET 500.) A javaslat ezt követően a december 29-ei ülés napirendjén is szerepelt (77. sz. jegyzőkönyv 26. na-

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

15.

[Gordon] Pénzügyminiszter: előterjeszti javaslatát „a pénzügyőrség rangelnevezéseinek, előléptetési viszonyainak, egyenruházatának, valamint fegyverhasználati jogainak módosítása” tárgyában.

[Tildy] Miniszterelnök: ebben a formában nem hajlandó aláírni a rendeletet, mert komikussá tesszük a demokráciát.

[Gerő] Közlekedésügyi miniszter: ha a rangelnevezések ebben a formában maradnak, azt a benyomást kelthetjük, hogy egy pótfegyveres alakulatot létesítünk, amihez előzetesen a Szövetséges Ellenőrző Bizottság hozzájárulása lenne szükséges.

[Gordon] Pénzügyminiszter: kéri elfogadni a javaslatot és a rangelnevezéseken még változtatni fog.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta azzal, hogy a pénzügyminiszter a rangelnevezésekre találjon megfelelő, nem katonai, hanem polgári elnevezést.¹³

16.

[Gordon] Pénzügyminiszter: előterjeszti javaslatát Rádai Ivánnak a Magyar Államnyomda igazgatójává az V. fizetési osztályba való kinevezése tárgyában.

Minisztertanács hozzájárult ahhoz, hogy Rádai Iván a Magyar Államnyomda igazgatójává az V. fizetési osztályba kinevezessék.

17.

[Kovács] Földművelésügyi miniszter: előterjeszti kérelmét a dunai kisvízi kitérő szolgálat kiadásainak fedezésére 300 000 000 P hitel engedélyezése iránt.

Minisztertanács a dunai kisvízi kitérő szolgálat kiadásainak fedezésére háromszázmillió pengő folyósításához hozzájárult.¹⁴

---

pirendi pont). Akkor azonban a kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter kérésére a pénzügyminiszter ismét levette a napirendről.

Az Országos Központi Hitelszövetkezet a mezőgazdasági hitelnyújtás legfontosabb szerveként elsősorban a kisgazdaságok rövidlejáratú hitelszükségletének kielégítésére létesült. Az eleve állami üzletrészjegyzéssel létesült szövetkezet a megnövekedett hiteligényeket csak üzletrész-tőkénének felemelése révén elégíthette ki. Mivel a magántőke hozzájárulására az adott viszonyok között nem lehetett számítani, kénytelen volt ezt az államkincstár magára vállalni.

¹³ A pénzügyminiszter e tárgyban már az 1945. december 29-i és a január 5-i ülésen is tett előterjesztést. Lásd a 77. sz. jegyzőkönyv 14. és a 78. sz. jegyzőkönyv 29. napirendi pontját. A jegyzőkönyv mellett egyik esetben sem található előterjesztés. Rendeletet ebben a tárgyban ismereteink szerint nem tettek közzé.

¹⁴ A 45 192/1945. FM VII. 2. számú előterjesztés hangsúlyozta, hogy a hajózási kitérővel

[12] 79. 1946. január 12.

18.

[Kovács] *Földművelésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát dr. Szabados Dezső telepítészügyi titkárnak a gyakorlati közigazgatási vizsga alól való mentesítése tárgyában.¹⁵

Miniszttertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

19.

[Kovács] *Földművelésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát Wranovich Béla okl. erdőmérnöknek a VIII. fizetési osztályba állami főmérnökké való kinevezése tárgyában.¹⁶

Miniszttertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

20.

[Kovács] *Földművelésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát Ortutay Pál okl. erdőmérnöknek az állami erdőmérnökök személyzeti létszámába való visszavétele és magyar állami erdőtanácsossá a VII. fizetési osztályba való kinevezése tárgyában.¹⁷

Miniszttertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

21.

[Kovács] *Földművelésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát Iván György okl. erdőmérnöknek a VI. fizetési osztályba leendő kinevezése tárgyában.¹⁸

Miniszttertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

---

megbízott győri, budapesti és bajai folyammérnöki hivatalok az eddig rendelkezésükre bocsátott költségkeret terhére megrendelték a legszükségesebb felszerelési tárgyakat (motorcsónak, csónak, tehergépkocsi stb.), a megrendelt eszközök vételárának kiegyenlítéséhez azonban az igényelt 300 millió pengőre van szükség. A kitzűző szolgálat pontos teljesítése – a háborús események következtében keletkezett sokféle akadály (elsüllyedt hajók, hidroncsok, aknák stb.) jelzése, illetve folyamatos eltávolítása – fontos nemzetközi érdek, elvégzését a fegyverszüneti egyezmény kötelezőleg előírja a magyar kormány részére. A folyami teherszállítás egyébként 1946. március 14-én, a személyszállítás pedig április 4-én indulhatott meg a Dunán, de egyelőre csak nappal, éppen a megfelelő kitzűzések hiánya miatt. Lásd: FORRÁSOK, V., 554–556.

¹⁵A keltezés, aláírás és iktatószám nélküli FM előterjesztés szerint dr. Szabados Dezső (1914–?) jogtudományi doktorátussal és államszámviteltani államvizsgával rendelkezett. 1942-től dolgozott a földművelésügyi igazgatásban. A VIII. fizetési osztály 3. fokozatába kívánta kinevezni miniszteri segédtitkárrá.

¹⁶A keltezés, aláírás és iktatószám nélküli FM előterjesztés szerint Wranovich Béla (1900–?) 1926-ban szerzett diplomát. Ezt követően az állami erdészetben napidíjasként, később uradalmi erdészetben, illetve magánmérnökként dolgozott.

¹⁷A keltezés, aláírás és iktatószám nélküli FM előterjesztés szerint Ortutay Pál (1897–?) 1928-ban szerezte diplomáját, és lépett államerdészeti szolgálatba. 1940-től 1944 őszéig a Kárpátaljai Mezőgazdasági Kamara igazgatói teendőit látta el.

¹⁸A keltezés, aláírás és iktatószám nélküli FM előterjesztés szerint Iván György (1890–?) 1914-

22.

[Kovács] *Földművelésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát a Magyar Agrártudományi Egyetem épületeinek állagmegóvási munkálataira 10 millió pengő hitel folyósítása tárgyában.¹⁹

Minisztertanács a tízmillió pengő folyósításához, a Magyar Agrártudományi Egyetem épületeinek állagmegóvási munkálataira, hozzájárult.

23.

[Kovács] *Földművelésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát Bán Dezső m[agyar] áll[ami] gazdasági felügyelőnek a VI. fizetési osztályba és Pokomándy Imre m[agyar] áll[ami] gazdasági felügyelőnek a VIII. fizetési osztályba való kinevezése tárgyában.²⁰

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

24.

[Kovács] *Földművelésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát Pintér György 1920-ban fegyelmileg elbocsátott zsilipőr nyugdíjának engedélyezése tárgyában.²¹

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

25.

[Kovács] *Földművelésügyi miniszter*: bejelenti, hogy a tárgysorozaton szereplő 9. tételszám alatt felvett előterjesztését a Szovjetunió részére teljesítendő mezőgazdasági jóvátételi szállítások pénzügyi fedezetének biztosítása tárgyában, – tekintettel arra, hogy a jóvátételi kérdések előkészítésére egy központi szerv felállítása vált szükségessé, – a napirendről leveszi.²²

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.

---

ben szerzett oklevelet. Ezt követően előbb az erdőkincstárnál, majd uradalmaknál vállalt szolgálatot. 1938-tól a Külkereskedelmi Hivatalnál, majd a Közellátásügyi Minisztérium Árhivatali csoportjánál dolgozott.

¹⁹ Az 57 064/1945. FM X–1. számú előterjesztés, amely szerint főként az egyetem Állatorvostudományi Karának épülete szenvedett súlyos sérüléseket. Ezeket az év folyamán csak kis mértékben tudták helyreállítani.

²⁰ A 113 561/1945. FM XII.1. számú előterjesztés szerint *Bán Dezső* (1902–?) 1935-ben lépett állami szolgálatba, az utóbbi években a Földművelésügyi Minisztériumban a sajtó- és propaganda ügyek előadója, illetve az e területet felügyelő X/3. ügyosztály vezetőjének helyettese volt. *Pokomándy Imre* (1914–?) 1940-ben lépett állami szolgálatba. A Budapesten székelő Állattenyésztési Egyesületek Szövetségének igazgatója volt.

²¹ A 45 603/1945. FM VII.1. számú előterjesztés szerint *Pintér György* (1885–?) 1912-től elbocsátásáig a Budapest–Újpesti Kikötőkezelősnél dolgozott.

²² A földművelésügyi miniszter előterjesztéseit tartalmazó borítólapon rögzített előzetes napi-

26.

[Bán] Iparügyi miniszter: előterjeszti 5381/1945. eln. számú javaslatát dr. Boldis István és társai kinevezése tárgyában.²³

Miniszttertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

27.

[Bán] Iparügyi miniszter: előterjeszti ad II. 5381/1945. eln. számú javaslatát Pálffy Miklós és társai kinevezése tárgyában.

Miniszttertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

28.

[Bán] Iparügyi miniszter: előterjeszti 5385/1945. számú javaslatát dr. Karczag György és társai kinevezése tárgyában.²⁴

Miniszttertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

29.

[Bán] Iparügyi miniszter: előterjeszti 5040/1945. eln. számú javaslatát Noszlopy Antal és társai kinevezése tárgyában.²⁵

Miniszttertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

---

rendi jegyzék szerint a mezőgazdasági jóvátételi szállítások pénzügyi fedezetére 105 milliárd pengőt igényelt a miniszter. – A jóvátételi kérdések előkészítését szolgáló központi szerv (Jóvátételi Hivatal) felállítása ügyében a Gazdasági Főtanács előző napi ülése hozott határozatot. (MOL XIX–A–10. Az 1946. január 11-i ülés jegyzőkönyvének 4. napirendi pontja.) Miután a Jóvátételi Hivatal létesítésének ügye elhúzódott, a földművelésügyi miniszter a január 21-i ülésen ismét a miniszttertanács elé vitte javaslatát. Lásd e kötetben a 81. sz. jegyzőkönyv 22. napirendi pontját.

²³ Az 5381/eln./1945. IpM számú előterjesztés összesen 32 személy kinevezését irányozta elő a minisztérium különböző szervezeti egységeihez, illetve alárendelt szerveihez a VI–VII. fizetési osztályba. A javasolt személyek egyetemi végzettséggel és szakmai gyakorlattal rendelkező munkatársak voltak.

²⁴ A miniszter a tárca betölthető álláskeretét túlhaladóan hat fő kinevezéséhez kérte a miniszttertanács hozzájárulását.

²⁵ A miniszter két személyt a minisztérium központi műszaki személyzetének létszámába, két személyt pedig az ipari középiskolák és szakiskolák tanszemélyzetének létszámába kívánt kinevezni. Noszlopy Antal (1908–?) gépészmérnök a minisztérium Iparoktatási osztályának vezetője volt. Részt vett az ellenállási mozgalomban. A VI. fizetési osztályba, miniszteri osztálytanácsos-sá nevezték ki. Fehér Imre (1908–?) gépészmérnököt 1943-ban nevezték ki minisztériumi főmérnökké. A háború alatt, mint tartalékos mérnök-főhadnagy, századával részt vett a csehszlovák ellenállási mozgalomban. Hazatérése után az Ipari Tanfolyamok Országos Vezetősége ügyeinek vitelével bízták meg és az Iparoktatási szakosztály helyettes vezetője volt. Hajós Gyula (1893–?) gépészmérnök, ipariskolai tanár Miskolcon az Állami Fa- és Fémipari Szakiskolában. Miskolc felszabadulása után a Nyugatra távozott korábbi igazgató munkakörét átvéve megszervezte a tanári kart, összegyűjtötte a diákokat és biztosította az oktatást. A VI. fizetési osztályba, az iskola igazgatójává nevezték ki. Biró Endre (1904–?) gépészmérnök, gazdasági szaktanár tanári szolgálatát 1939-ben a Budapesti Izraelita Hitközség Gépészeti Ipari Fiú Középiskolájában kezdte.

30.

[Bán] *Iparügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát „a nyersanyag- vagy üzemanyag[hiány] következtében előálló kényszerű üzemszünet alatt a munkavállalók foglalkoztatása és javadalmazása” tárgyában. A rendelet lényege az, hogy a kényszerű üzemszünet által beállott veszteségeket más időben és más módon végzendő munkával hogyan lehetne pótolni. Miután már a múltkori minisztertanács kimondotta az elbocsátási tilalmat,²⁶ ily módon kísérli meg a munkások foglalkoztatását.

[Ries] *Igazságügyminiszter*: stiláris észrevételei vannak. Az 1. § 2. sorában „következtében” szó helyett „miatt” szó lenne a helyes. Az 1. § harmadik bekezdése után, nyilván tévedésből, kimaradt a 2. §. A 2. § második bekezdés 4. sorában „lássá el” kifejezés helyett „köteles ellátni” kifejezés kerüljön. Mondassék ki továbbá, hogy a munkavállalók [sic!] a kényszerű üzemszünet következtében nem foglalkoztatott munkásokat épp úgy kötelesek közszükségleti cikkekkal ellátni, mint a foglalkoztatott munkásokat.²⁷ Végül a rendelet címét akként szeretné megváltoztatni, hogy „a munkavállalóknak a nyersanyag- vagy üzem[anyag]hiány következtében előálló kényszerű üzemszünetek alatt való foglalkoztatása és javadalmazása.”

[Bán] *Iparügyi miniszter*: bejelenti, hogy a rendeleten módosítást kell eszközölnie, és pedig a második oldal 4. sorában „történik” szó után a bekezdés végéig terjedő szöveg kimarad, mert a 4800/1945. ME számú rendelet érvényessége már megszűnt.

Minisztertanács az előterjesztést, az említett módosítások figyelembevételével, elfogadta.²⁸

Sok hátrányt, üldöztetést, végül deportálást kellett elszenvednie. Az előterjesztés idején a minisztérium Iparoktatási főigazgatóságán a főigazgató helyettese volt. A VII. fizetési osztályba állami ipariskolai igazgatóvá nevezték ki.

²⁶ Lásd e kötetben a 78. sz. jegyzőkönyv 47. napirendi pontját és jegyzetét.

²⁷ Ezt az előírást az eredeti tervezet tartalmazta, csupán a megfogalmazáson módosítottak.

²⁸ A 4800/1945. ME sz. rendelet a magánalkalmazotti jogviszony egyes kérdéseinek rendezéséről szólt (MK 1945. július 14., 76. sz.). A rendelet érvényessége ekkor még nem szűnt meg, csupán az itt tárgyalt rendelettervezetben hivatkozott – a munkavállalók elbocsátásának szabályozására vonatkozó – 12. §-t helyezte hatályon kívül a minisztertanács előző ülésének határozata alapján kiadott 460/1946. ME sz. rendelet (MK 1946. január 16., 13. sz.).

Az 1336/1946. I/2. IpM számú előterjesztés, valamint a rendelettervezet 1946. január 8-án kelt, Kelemen Gyula államtitkár által kiadmányozott kísérőlevelét tévesen Szakasits Antal (!) államminiszternek címezték. Az előterjesztést lásd alább a 79/a számú mellékletben. A rendelet a Magyar Közlönyben nem jelent meg. Ennek valószínű oka az volt, hogy a költségvetést terhelő és a munkafegyelmet bomlasztó, ehhez hasonló intézkedések ideje lejárt, s az iparügyi miniszter rövidesen éppen ellenkező felfogást tükröző rendelkezések kibocsátását kezdeményezte. Lásd e kötetben a 83. sz. jegyzőkönyv 80. napirendi pontját, valamint a 83/g sz. mellékletet.

[12] 79. 1946. január 12.

31.

[Bán] *Iparügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát az egyes ipari faanyagok, tüzelőanyagok forgalmának szabályozása tárgyában kiadott 5150/1945. ME sz. rendelet kiegészítése tárgyában.²⁹

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.

32.

[Bán] *Iparügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát az Iparügyi Minisztérium kezelésében lévő épületek állagmegóvási munkálataira további 50 millió pengő engedélyezése tárgyában.³⁰

Minisztertanács, az Iparügyi Minisztérium kezelésében lévő épületek állagmegóvási munkálataira, további ötvenmillió pengőt engedélyezett.

33.

[Rónai] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát dr. Révi Viktor, dr. Gévay-Wolff Nándor, dr. Fülöp Kálmán és dr. Hardi Róbert miniszteri tanácsosi kinevezése tárgyában.³¹

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

---

²⁹ A 81 608/II/7–1945. IpM számú előterjesztés értelmében a fent hivatkozott rendelettel életre hívott Országos Fagazdasági Iroda mellé rendelt szaktanács kiegészült az Országos Építésügyi Kormánybiztosság valamint a Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara egy-egy képviselőjével. Lásd a 790/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. február 7., 31. sz.

³⁰ A 91 639/IV/3–1945. IpM számú előterjesztés szerint az igényelt összeget a minisztérium kezelésében levő – jelentős háborús károkat szenvedett – két lakótelep (Pongrác úti és Stróbl Alajos úti) és öt bérház állagmegóvási célt szolgáló legfontosabb munkáira kívánták fordítani.

³¹ A 20 322/1945. KSZM Eln. főo. számú előterjesztés szerint a javaslatba hozott személyek mindegyike miniszteri osztálytanácsosi besorolásban volt, s az V. fizetési osztály 2. fokozatába történő kinevezésüket tervezték. A miniszter előterjesztéseit tartalmazó borítólapon e napirendi pontnál rögzítették a Miniszterelnökségnek Hardi Róbert személyével kapcsolatos kifogását, ami vélhetően azzal volt összefüggésben, hogy ő 1945 februárjában lépett állami szolgálatba, s neveztek ki osztálytanácsossá.

Dr. Révi Viktor (1907–?) jogász, tisztviselő. Diplomáját Budapesten szerezte, de hosszabb ideig végzett tanulmányokat Németországban és Franciaországban is. 1934-ben lépett állami szolgálatba, a Kereskedelem- és Közlekedésügyi Minisztérium kereskedelempolitikai és külkereskedelmi osztályain teljesített szolgálatot, 1940-től 1944-ig osztályvezető-helyettesként.

Dr. Gévay-Wolff (a jegyzőkönyvben tévesen: *Gévai Wolf*) Nándor (1907–?) jogász, tisztviselő. Mint egyetemi hallgató, állami ösztöndíjjal a londoni egyetemen közgazdasági és nemzetközi jogi tanulmányokat folytatott. Több nyugat-európai nyelvet beszélt. Mint a Kereskedelem- és Közlekedésügyi Minisztérium tisztviselője a háború előtt számos nemzetközi kereskedelmi szerződés előkészítésében vett részt. A külügyminiszterrel egyetértőleg a londoni magyar diplomáciai képviselő mellett kereskedelmi attasévá történő kinevezését javasolták.

Dr. Fülöp Kálmán (1909–?) jogász, tisztviselő. 1938 óta a Kereskedelem- és Közlekedésügyi Minisztérium törvényelőkészítő osztályának munkatársa, 1945-től az osztály vezetője. 1947-ben a kisgazdapárt delegáltjaként részt vett a Magyar Országos Szövetkezeti Központ megszervezésében, és annak felügyelő-bizottsági tagja lett.

34.

[Rónai] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát a Külkereskedelmi Igazgatóság helyiségeit magába foglaló Szemere u. 6. sz. épület helyreállítási költségeire 26 millió pengő hitel folyósítása tárgyában.³²

Minisztertanács huszonhatmillió pengő folyósításához, a Külkereskedelmi Igazgatóság helyiségeit magába foglaló Szemere u. 6. sz. épület helyreállítási költségeire, hozzájárult.

35.

[Rónai] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát az áruk külföldre szállításának szabályozása tárgyában.

[Tildy] *Miniszterelnök*: a büntető rendelkezés túl enyhe, javasolja, hogy az előterjesztés az igazságügyminiszterrel megjelenés előtt előzetesen letárgyalassék.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta azzal, hogy a büntetőrendelkezéseket a kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter az igazságügyminiszterrel egyetértésben állapítsa meg.³³

Dr. Hardi (más helyen: Hardy) Róbert (1914, más adat szerint: 1904–?) közgazdász, tisztviselő. Közgazdasági tanulmányait Angliában végezte. Kezdetben a kereskedelmi életben működött különböző hazai és külföldi cégeknél. 1944 novemberében részt vett a Debrecenben kiadott Néplap c. politikai napilap megalapításában, és annak belpolitikai szerkesztője volt. 1945. februárjában lépett állami szolgálatba. Az előterjesztés idején a minisztérium Külkereskedelmi igazgatási és politikai főosztályát vezette. E tisztséget 1948-ig töltötte be. 1949-ben a minisztérium II. Belkereskedelmi vállalati operatív főosztályának a vezetője lett.

³² A 20 598/1945. KSZM eln. fő. számú előterjesztés a jegyzőkönyv mellett megtalálható.

³³ A 83 969/1945. III. KSZM számú előterjesztés abból a megállapításból indult ki, hogy az ország akkori gazdasági viszonyai között okszerű anyag- és devizagazdálkodást folytatni csak az ideiglenes határok ellenőrzése, valamint az ezeken a határokon átmenő áruforgalom irányítása útján lehetséges. Ezért még 1945. júniusában újból életbe léptették azokat jogszabályokat, amelyek az árubehozatalt a vámtarifában felsorolt valamennyi árura vonatkozóan behozatali engedélyhez, az árukivitelt pedig a Magyar Nemzeti Bank tanúsítványához kötötték. Ez az intézkedés azonban nem bizonyult elég hatékonynak, ezért szükségesnek ítélte olyan jogszabály létesítését, amely szerint „árúknak külföldre szállítására vonatkozólag ajánlatot tenni vagy megrendelést elfogadni, vagy akár csak kötelezettség vállalása nélkül is áruk külföldre szállításának lehetőségét bármily módon kilátásba helyezni csak a Magyar Külkereskedelmi Igazgatóság előzetes engedélyével szabad. Ugyanez vonatkozik természetesen a bérmunkavállalásokra is.”

A kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter előterjesztéseit tartalmazó borítólapon a Miniszterelnökség részéről az alábbi észrevételt rögzítették: „A rendeletet feleslegesnek tartom, mert a GF rendeletalkotási körében ki van mondva, hogy a kivitelt a pénzügyminiszterrel közösen állapítja meg a GF, de megkérdendők azok a tárcák, amelyek körét érinti. Tehát a ker[eskedelmi] min[iszter] mindenkor nyilatkozhat.” A jegyzőkönyv szerint azonban ez a vélemény a minisztertanács ülésén nem hangzott el. A miniszterelnök a Gazdasági Főtanács előző napi ülésén elfogadott állásfoglalást képviselte. Az ott megfogalmazott javaslat szerint „Vétségi büntetést kellene kimondani azzal, hogy a pénzbüntetés legmagasabb értékét nem [a pénzbírságról szóló] 11 220/1945. ME sz. rendelet alapján, hanem a közmunkakötelezettségről szóló 9000/1945. ME sz. rendelet 5. §-ában említett mindenkori napszámber 10 000-szeresében kell megállapítani” (XIX–A–10. 1946. január 11-i ülés jegyzőkönyvének melléklete.)

[12] 79. 1946. január 12.

36.

[Rónai] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát „a semleges országok ellenséget támogató cégeinek és magánszemélyeinek kizárása a külkereskedelemből” tárgyában.³⁴

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

37.

[Rónai] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát Joszt Béla I. oszt[ályú] irodasegéd tisztnek I. oszt[ályú] irodatisztté a X. fizetési osztály 3. fokozatába történő kinevezése tárgyában.³⁵

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

38.

[Rónai] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát (44/1946) Holló Imre és társai kinevezése tárgyában.³⁶

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

39.

[Rónai] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát Kanovics Ferike posta-segédellenőr miniszteri s[egéd]hiv[atali] igazgatóvá a VIII. fizetési osztályba leendő kinevezése tárgyában.³⁷

Minisztertanács Kanovics Ferike s[egéd]hiv[atali] igazgatóvá leendő kinevezéséhez hozzájárult.

A fenti határozat alapján kiadott 350/1946. ME sz. rendelet (MK 1946. január 18., 15. sz.) színté szó szerint megegyezik a javaslat mellékletét képező rendeletervezettel, tehát a cselekményt nem minősítették szigorúbban és a büntetési tételt is a javasolt fix összegben állapították meg, aminek az infláció rohamos emelkedése mellett aligha volt visszatartó ereje.

³⁴ Az intézkedést a Szövetséges Ellenőrző Bizottság szorgalmazta a magyar kormánynál (SZEB Jkv., 101. és 109.). A 217/1946. III. fő. KSZM számú előterjesztést alább a 79/b sz. mellékletben közöljük.

³⁵ A 46/1946. KSZM Eln. fő. számú előterjesztés szerint 1945 folyamán *Joszt Bélát* már a XII. fizetési osztály 2. fokozatába is soron kívül léptették elő, ekkor pedig két osztállyal való előléptetését, és egyben a kiadóhivatal vezetésével való megbízását tervezték.

³⁶ Az előterjesztésben a miniszter négy segédhivatali tisztviselő előléptetéséhez kérte a minisztertanács hozzájárulását. *Holló Imre* (1903–?) segédhivatali igazgatót segédhivatali főigazgatóvá a VII. fizetési osztályba, *Deák Ferenc* (1905–?) irodafőtisztet segédhivatali igazgatóvá a VIII. fizetési osztályba, végül két irodasegéd tisztet irodatisztté a XI. fizetési osztályba kívánta kinevezni.

³⁷ A 43/1946. KSZM Eln. fő. számú előterjesztés részletesen ismertette a javaslatba hozott 46 éves tisztviselőnő pályafutását, az általa elszenvedett hátrányokat, és indokolta a két fizetési osztállyal való feljebb sorolást.

40.

[Rónai] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter*: kéri a minisztertanács hozzájárulását ahhoz, hogy a belügyminiszter úr a jövőben – ha kiutazó személy bármilyen gazdasági vonatkozású ügy intézésére kíván utazni – csak abban az esetben adjon ki útlevelet, ha annak kiadását ő javasolja.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: nem járul hozzá, mert gazdasági természetű ügyeket nagyon nehéz így különválasztani.

[Tildy] *Miniszterelnök*: megismétli a minisztertanács azon állásfoglalását, mely szerint a legsürgősebben kéri összeállítani a külföldre utazott személyek névsorát, és azt a miniszterelnökség részére megküldeni. Kéri a javaslatot a napirendről egyelőre levenni.

[Rónai] *A kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter*: javaslatát a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.³⁸

[Tildy] *Miniszterelnök*: bejelenti, hogy időben halaszthatatlan tennivalója van és kénytelen a minisztertanácsról eltávozni, helyettesítésére Szakasits Árpád államminisztert kéri fel.

41.

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter*: kéri a miniszterelnök türelmét, amíg a stockholmi magyar külképviseletnek ügyét letárgyalják. A legnagyobbfokú udvariatságnak véli, hogy a stockholmi magyar külképviseletnek ügye még nem nyert elintézését. A múltkori minisztertanács után felhatalmazást kapott a miniszterelnök és az államminiszter uraktól, hogy a stockholmi magyar külképviselet vezetésével ügyvivőként egyelőre Szelle Lajos I. osztályú főkonzul bízássék meg. Ezen felhatalmazás után ennek figyelembevételével rendelkezett. Legnagyobb meglepetéssel vette tudomásul, hogy Szelle Lajos személye körül zavarok támadtak és Stockholmba való kiküldetése elé akadályok gördültek. Nem tudja, hol van a miniszteri felelősség, és visszásnak tartja, hogy miniszteri szavának nem tud helytállni, és érvényt szerezni. Nem hajlandó erre már csak azért sem, mert más minisztériumok, minden megkérdezés nélkül, a minisztertanács hozzájárulásának megkerülésével, neveznek ki embereket.

Szakasits Árpád államminiszter: annak meg van a maga rendkívüli fontos oka, hogy a külügyminiszter hátrányosabb helyzetben van a többi miniszter-

---

³⁸A 84 900/II/1945. KSZM számú előterjesztés közvetlen előzményéről – amelyre a miniszterelnök hozzászólása is utalt – lásd a 78. sz. jegyzőkönyv 50. napirendi pontját.

A külföldi kiküldetések ügyével a minisztertanács többször foglalkozott. Az 1945. december 18-ai ülésen (75. sz. jegyzőkönyv 19. napirendi pont) a külügyminiszter előterjesztése alapján kísérletet tettek a kérdés átfogó szabályozására. Akkor a vita során a kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter jelezte, hogy a gazdasági vonatkozású külföldi kiküldetések ellenőrzését szeretné saját hatáskörébe vonni, ezt azonban akkor is elutasították.

[12] 79. 1946. január 12.

rel szemben, mert a külügyi kiküldetések rendkívül fontosak. Formai hibák miatt nem lehet esetleg súlyos külpolitikai hátrányokat szenvednünk.

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter*: a miniszteri felelősséget nevetségessé teszi a személyi ügyekbe való beavatkozás.

Szakasits Árpád államminiszter: a külügyminiszter helyzete nem könnyű, ezért kívánatos az egész ügyet pártközi értekezlet elé vinni. Megóvni kívánja a külügyminisztert egy ilyen rendkívül kényes helyzettől, de nem lehet vállalni a következményeket.

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter*: éppen azért tett javaslatot több irányban, és pedig Szelle Lajos, Lukács György és Veszprémi Banga személyére. Ha az egyik nem megfelelő, úgy lehetett volna választani közöttük.

[Tildy] *Miniszterelnök*: Szelle Lajos modorbéli sajtóosságai miatt nem alkalmas stockholmi ügyvivőnek.

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter*: miután a jelenlegi Svédországba kiküldendő ügyvivőnek feladata az, hogy előkészítse a követség munkáját, és rendet teremtsen a kintlévő tisztviselők között, erre a feladatra megfelel Szelle is. Két-három hónap múlva, amikor feladatát elvégezte, vissza lehet hívni. Miután a döntés már megtörtént, ő közölte az illetékes ügyvivővel, furcsa beállításba kerülne saját minisztériumával szemben is.

Dr. Balogh István államtitkár: nem kellett volna megkérdezni senkit, mert ez az ő hatásköre.

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter*: lojalitásból kérdezte csak meg.

[Tildy] *Miniszterelnök*: a külügyminiszternek ebből a szempontból valóban igaza van, annakidején Szelle Lajos megbízatásához hozzájárultunk és ő megtette a lépéseket. Miután csak előkészítő munkálatról van szó, ne deza-vuáljuk a külügyminisztert és annakidején a végleges követ személyéről majd külön döntünk.

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter*: szükséges továbbá dr. Kállay Kristóf György min[iszteri] fogalmazó részére a követségi attaséi cím használatának engedélyezése. Megjegyzi, hogy Kállay Kristóf személye nem azonos a volt miniszterelnök fiának személyével.

Minisztertanács Szelle Lajos I. o[sztályú] főkonzulnak a stockholmi magyar külképviseletnek vezetésével ügyvivőként való megbízatásához, továbbá dr. Kállay Kristóf György min[iszteri] fogalmazó részére a követségi attaséi cím adományozásához hozzájárult.³⁹

Miniszterelnök most eltávozik és helyette Szakasits Árpád államminiszter veszi át a minisztertanács vezetését.

³⁹ A Szelle Lajos megbízására vonatkozó 157/1/1946. KüM, és a Kállay Kristóf György címhasználatára vonatkozó 225/1/1946. KüM számú – 1946. január 11-én keltezett – javaslatok a minisztertanács előzetes napirendjén nem szerepeltek. A jegyzőkönyvben nem történik utalás arra, de az előterjesztések tartalmazzák hogy mindkét kérdés eldöntése a Nemzeti Főtanács hatásköré-

42.

[Rónai] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát dr. Molitor Sándor miniszteri s[egéd]titkár miniszteri titkárrá a VII. fizetési osztály 3. fokozatába való kinevezése tárgyában.⁴⁰

Minisztertanács dr. Molitor Sándor miniszteri titkárrá való kinevezéséhez hozzájárult.

43.

[Rónai] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát dr. Hévey László főiskolai ny[ilvános] r[endes] tanár a kereskedelem- és szövetkezetügyi minisztérium fogalmazási személyzetének létszámába való kinevezése tárgyában.⁴¹

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

---

be tartozott, a minisztertanácsnak tehát csak ahhoz kellett hozzájárulnia, hogy a külügyminiszter felterjesztést tegyen a Nemzeti Főtanácshoz. *Dr. Kállay Kristóf Györgyöt* szintén a Stockholmban felállítandó követséghez osztották be, s az előterjesztés szerint „a nemzetközi gyakorlat megkívánja, hogy ezen beosztása tartamára rangjának megfelelő diplomáciai címet viselhesen”. A diplomáciai kapcsolatoknak Svédországgal történő felvételére lásd az október 3-ai ülés (58. sz. jegyzőkönyv) 22. napirendi pontját (közli: DMB МТ. ЖВ. В КÖТЕТ 315.). A stockholmi követséget egyébként 1946. május 1-től Böhm Vilmos vezette, tehát Szelle Lajos megbízatása valóban csak átmeneti időre szólt (NF МТ. ЖВ. (1946),37.).

Dr. Szelle Lajos (1893–?) jogász, külügyi tisztviselő. A budapesti egyetemen szerzett diplomát, ezt követően a budapesti királyi törvényszéken működött. 1920-ban lépett a Külügyminisztérium szolgálatába, s többek között az észtországi és a törökországi magyar követségen, illetve a clevelandi konzulátuson teljesített szolgálatot. 1937-től a winniepei konzulátus vezetője volt. 1942-ben I. osztályú konzullá, 1945-ben I. osztályú főkonzullá nevezték ki. Az előterjesztés idején a minisztérium protokoll osztályának vezetője volt. 1946–1947-ben a Békeelőkészítő osztály munkatársa. Később emigrált, és az Egyesült Államokban élt.

Dr. Kállay Kristóf György (1916–?) 1941-től volt külügyi tisztviselő.

⁴⁰ A 111/1946. KSZM Eln. fő. számú előterjesztés szerint *Dr. Molitor Sándor* (1910–?) államtudományi doktorátussal rendelkező MÁV tisztviselőt 1943-ban rendelték be szolgálattételre a Kereskedelem- és Közlekedésügyi Minisztériumba, ahol 1945-ben az Elnöki főosztályon teljesített szolgálatot. Az előterjesztés szükségesnek tartotta megemlíteni, hogy a Szociáldemokrata Párt tagja.

⁴¹ A 20 542/1945. KSZM Eln. fő. sz. előterjesztés szerint *dr. Hévey László* (1902–?) közgazdász, főiskolai tanár 1925-ben a budapesti egyetemen szerzett diplomát. 1930–1932-ben Angliában, Hollandiában, Franciaországban és Belgiumban végzett tanulmányokat. 1933–1936 között a lille-i egyetemen az összehasonlító faluszociológia tanára. 1937-től adjunktus a budapesti József Nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Szövetkezeti tanszékén, majd 1940-től 1944 márciusáig a kassai Kereskedelmi Főiskola tanára, s egyidejűleg a Felvidéki Szövetkezettudományi Intézet igazgatója. A németek elől menekülni kényszerült, majd aktív résztvevője volt az ellenállási mozgalomnak. Több magyar és nemzetközi tudományos társaság tagja, mintegy száz szak tanulmány szerzője. Az előterjesztés idején az Újjáépítési Minisztérium szövetkezeti osztályának vezetője volt.

[12] 79. 1946. január 12.

44.

[*Rónai*] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát Bede Margit postafőellenőrnek a minisztérium számvevőségi szakszemélyzetének létszámába miniszteri számvevőségi II. osztályú főtanácsossá, a VII. fizetési osztályba való kinevezése tárgyában.⁴²

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

45.

[*Rónai*] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát Ferdinándy Anna I. osztályú] irodatiszt miniszteri irodafőtisztte a IX. fizetési osztályba leendő kinevezése tárgyában.⁴³

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

46.

[*Rónai*] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát Fenyvesi Balázs I. osztályú postatisztnak miniszteri [segéd]titkárrá való kinevezése tárgyában.⁴⁴

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

47.

[*Keresztury*] *Vallás- és közoktatásügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát Szabady Ervin állami gimnáziumi tanárnak VII. fizetési osztály 3. fokozatába való kinevezése tárgyában.⁴⁵

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

---

⁴² A 20 456/1945. KSZM Eln. fő. sz. előterjesztés szerint *Bede Margit* (1905–?) gimnáziumi érettségivel és államszámviteltani államvizsgával rendelkezett, a minisztérium külkereskedelmi osztályán teljesített szolgálatot, németül, franciául és angolul beszélt és magyar–német gyorsírói képesítéssel rendelkezett. Több ízben vett részt külkereskedelmi tárgyalásokon.

⁴³ A 20 495/1945. KSZM Eln. fő. sz. előterjesztés, amely szerint *Ferdinándy Anna* (1911–?) tanítónői oklevéllel rendelkezett, 1934 óta teljesített szolgálatot a minisztériumban. Az előterjesztés idején Pozsgay Gyula államtitkár titkára volt.

⁴⁴ A 20 494/1945. KSZM Eln. fő. sz. előterjesztés szerint *Fenyvesi Balázs* (1911–?) közgazdaságtudományi egyetemi végbizonyítvánnyal rendelkezett és a doktorátus megszerzése előtt állt.

⁴⁵ A 87 090/1945. VKM IV. úo. számú előterjesztés szerint *Szabady Ervin* (1913–?) gimnáziumi tanár 1937-ben kezdte állami szolgálatát, 1943-ban beosztották az Országos Közoktatásügyi Tanácshoz, amelynek 1945-ben Országos Köznevelési Tanácsá történt átszervezése után is munkatársa maradt. Önálló hatáskörrel intézte a tankönyvügyet, azaz az ifjúság demokratikus szellemen történő nevelését szolgáló új tankönyvek megírását és kiadásra való előkészítését.

48.

[Keresztury] Vallás- és közoktatásügyi miniszter: előterjeszti 87 595/1945. sz. előterjesztését dr. Tolnai Gábor és társai kinevezése tárgyában.⁴⁶

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

49.

[Keresztury] Vallás- és közoktatásügyi miniszter: előterjeszti 85 269/1945. sz. előterjesztését Czetz Emánuel és társai előléptetése tárgyában.⁴⁷

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

50.

[Keresztury] Vallás- és közoktatásügyi miniszter: előterjeszti 66 337/1945. számú javaslatát dr. Sóstai István és társai kinevezése tárgyában.⁴⁸

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

---

⁴⁶ Tolnai Gábornak a VI., Dezsényi Bélának a VII., illetve Elekes Lajosnak a VIII. fizetési osztályba való kinevezésére vonatkozott az előterjesztés.

Tolnai Gábor (1910–1990) irodalomtörténész, könyvtáros, egyetemi tanár, akadémikus 1934-től 1942-ig az Országos Széchényi Könyvtár munkatársa, majd 1945-től 1948-ig főigazgatója. (1942-ben a fasiszta törvények értelmében állásából elbocsátották.) 1948–1949-ben a VKM Egyetemi és tudományos főosztályának vezetője, 1949–1952-ben római magyar követ. 1953-tól az ELTE Bölcsészettudományi karán a magyar irodalomtörténeti tanszéken egyetemi tanár.

Dezsényi Béla (1907–1972) könyvtáros, sajtótörténész. 1934-ben kezdte állami szolgálatát, 1942-től az Országos Széchényi Könyvtár Hírlaptárának vezetője, később a Különgyűjtemények főosztályának vezetője volt. Hírlaptudományi, bibliográfiai témakörben több könyve és szakkikje jelent meg.

Elekes Lajos (1914–1982) levéltáros, történész, egyetemi tanár, akadémikus. 1937-ben a Magyar Országos Levéltárban kezdte pályafutását, 1946-tól ugyanitt osztályvezető, 1949–1950-ben főigazgató-helyettes. 1951-től az MTA Történettudományi Intézetének munkatársa, majd osztályvezetője, 1957-től az ELTE Középkori magyar történeti tanszékének tanszékvezető egyetemi tanára. Fő kutatási területe a középkori román történelem, illetve a Hunyadi-kor magyar történelme volt, a történettudomány elméleti kérdéseivel is foglalkozott.

⁴⁷ A miniszter Czetz Emánuel testnevelési főiskolai gondnoknak a VII., más felsőoktatási intézmények további négy gondnoksági alkalmazottjának pedig a VIII. fizetési osztályba történő soron kívüli kinevezéséhez kért hozzájárulást. Czetz Emánuellel kapcsolatban megjegyezte, hogy „nem csak mint kiváló tisztviselő szerzett 27 éves szolgálata alatt nagy érdemeket, hanem a nyilas rendszer és az ostrom alatti bátor viselkedésével egyrészt megakadályozta, hogy a Főiskola értékeit Németországba szállítsák, másrészt pedig az ostrommal kapcsolatos veszélyektől is megóvta a főiskola vagyonát. Az ostrom alatti bátor magatartásából kifolyólag súlyosan megsebesült.”

⁴⁸ A miniszter a Debreceni és a Szegeди Tudományegyetemen, illetve a Képzőművészeti Főiskolán a fogalmazási, a számviteli, illetve a kezelési szak létszámában alkalmazott nyolc főnek a IX. illetve X. fizetési osztályba történő előléptetéséhez kért hozzájárulást.

[12] 79. 1946. január 12.

51.

[Keresztury] Vallás- és közoktatásügyi miniszter: előterjeszti kérelmét a minisztérium alkalmazottainak forgótöke kölcsönére 57 millió [800 ezer] pengő, tüzelőanyag ellátására pedig 16 millió pengő hitel folyósítása iránt.

Miniszttertanács a vallás- és közoktatásügyi minisztérium alkalmazottainak forgótöke kölcsönére ötvenhétmillió-nyolcszázezer pengő, tüzelőanyag ellátására pedig tizenhatmillió pengő hitelt engedélyezett.

52.

[Keresztury] Vallás- és közoktatásügyi miniszter: előterjeszti 83 275/1945. számú javaslatát dr. Arató János és társai kinevezése tárgyában.⁴⁹

Miniszttertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

53.

[Keresztury] Vallás- és közoktatásügyi miniszter: előterjeszti dr. Donászy Ferenc állami gimnáziumi tanár VII. fizetési osztályba való kinevezését.⁵⁰

Miniszttertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

54.

[Keresztury] Vallás- és közoktatásügyi miniszter: előterjeszti javaslatát az iskolán kívüli nevelés szervei tárgyában.

[Kovács] Földművelésügyi miniszter: a szabad művelődési tanács felállításánál a gazdasági szakoktatási intézmények vezetőit is felveendőnek tartja.

Szakasits Árpád [elnöklő] államminiszter: javasolja, hogy az iskolán kívüli népművelésre lehetőleg státusban levőket alkalmazzon a miniszter tárcája költségvetésének keretén belül.

---

⁴⁹ Az előterjesztés szerint a VII. illetve a VIII. fizetési osztályba kívánta előléptetni a különböző egyetemek alábbi tisztviselőit: Dr. Arató János (1911–?) 1936 óta a budapesti Pázmány Péter Tudományegyetem rektori hivatalának munkatársa volt, az előterjesztés idején fogalmazói besorolásban. Dr. Perbír József (1907–?) hites könyvvizsgáló, a Pécsi Tudományegyetemen a Jog- és államtudományi kar dékáni hivatalának főnöke. Kovács Dénes (1895–?) 1942 óta volt a József Nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem gazdasági vezetője. Külön „érdeme, hogy Buda ostroma alatt és után a műegyetemi alkalmazottak pénzhez jutottak, mivel ő mentette meg az egyetem értékeit”. Dr. Elek Lajosné Busák Mária (1900–?) 1942 óta a József Nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Közgazdaságtudományi karán irodafőtiszt, a mindenkori dékán személyi titkárnője. Az egyetem újjáépítése során kiváló szervező munkájával tűnt ki. Kalmár Ilona (1897–?) a szegedi egyetem orvoskari dékáni hivatalában irodafőtiszt besorolásban dolgozott.

⁵⁰ A 88 350/1945. VKM IV. üo. számú előterjesztés szerint dr. Donászy Ferenc (1910–?) 1937-ben szerzett bölcsészdoktori oklevelet, a Bolyai, majd a Berzsényi Gimnáziumban tanított. 1945 elején megszervezte a Magyar Pedagógusok Értékesítő-, Termelő- és Fogyasztási Szövetkezetét, hogy segítsen a súlyos helyzetbe került pedagógusokon. Soron kívüli előléptetésével főként ez utóbbi tevékenységét kívánták elismerni.

[Keresztury] Vallás- és közoktatásügyi miniszter: erre figyelemmel lesz, az újabb alkalmazottak számát rendkívüli mértékben korlátozni fogja.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁵¹

55.

[Keresztury] Vallás és közoktatásügyi miniszter: előterjeszti javaslatát Szabó István állami gimnáziumi tanár özvegye részére nyugdíj megállapítása tárgyában.⁵²

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

56.

[Keresztury] Vallás- és közoktatásügyi miniszter: előterjeszti 84 775/1945. számú javaslatát P. Tóth Zoltán és társai rehabilitálása tárgyában.⁵³

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

---

⁵¹ Az előterjesztést alább, a 79/c számú mellékletben közöljük.

Lásd a 720/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. január 24., 20. sz.

A megjelent rendelet a tervezet szövegétől csak kisebb stiláris módosításokkal tért el. A földművelésügyi miniszter hozzászólása nyomán változtatás nem történt. Erre azonban szükség sem volt, hiszen a helyi szabadművelődési tanács tagjai között a 4. § (3) bekezdés b) pontja az iskolák – tehát a gazdasági szakoktatási intézmények – igazgatóit is felsorolta. Az elnöklő Szakasits Árpád hozzászólásában tulajdonképpen a Gazdasági Főtanács előző napi ülésének állásfoglalását képviselte, amely megállapította: „az iskolán kívüli nevelés szerveiről alkotott VKM rendelet-tervezet gazdasági szempontból nem kifogásolható. A felállítandó szervezet azonban semmiféle újabb kiadásokat nem kívánhat az államtól vagy a közülettől. A VKM az eddigi költségvetés keretében gondoskodjék felállításáról, és a fizeteses alkalmazottakat a tárcája keretében más státusban levő alkalmazottaiból válassza ki.” (XIX–A–10. Az 1946. január 11-i ülés jegyzőkönyve melletti feljegyzés.)

⁵² A 81 463/1945. VKM IV. számú előterjesztés szerint Szabó István (1887–1942) piarista rendi tanár volt Kalocsán, 1914-ben azonban a rendből kilépett, megnősült, tanári pályáját a rákospalotai Wágner Manó Gimnáziumban folytatta. A Tanácsköztársaság alatti magatartása miatt 1919 végén állásvesztésre ítélték.

⁵³ A miniszter nyolc egykori tanító rehabilitálását kezdeményezte. P. Tóth Zoltánt (1885–?), a Bereg megyei balkány–berkedpusztai állami elemi iskola tanítóját, a Tanácsköztársaság alatti magatartása miatt állásából elbocsátották. Ezt követően Romániában telepedett le. Tizenegy évi városi szolgálat után azonban magyarsága miatt elbocsátották. 1940-től a magyar hatóságok visszahelyezték tanítói állásába. Sági Lajos (1894–1939) szepezdi evangélikus népiskolai tanítót a Tanácsköztársaság alatti magatartása miatt mozdították el állásából. Ezt követően alkalmi munkákból élt. Csajághy Imre (1866–?) dunapataji református tanítót 1920-ban 4 év és 10 hónapi börtönbüntetésre ítélték, s állását is elvesztette. Szabadulása után fizikai munkával tartotta fenn magát, nyugdíj iránti többszöri kérelmét szociáldemokrata meggyőződése miatt mindannyiszor elutasították. Michnay László (1893–?) kölcsei evangélikus tanítót a Tanácsköztársaság alatti magatartása miatt állásából elmozdították. 1922 óta az adventisták felekezeténél prédikátorként működött. Somogyi János (1898–?) állami tanítót Csömörön 1919. július 21-én elmondott beszédért lázadás vétsége miatt nyolc hónapi fogházra ítélték, és állásából elbocsátották. 1923-tól azonban ismét tanítói szolgálatot teljesített. Ilku Pálné Czabán Piroska, volt fancieskai állami tanítónőt az Észak-Erdély visszacsatolását követő igazolási eljárás során állásából elbocsátották,

57.

[Keresztury] Vallás- és közoktatásügyi miniszter: előterjeszti javaslatát az egyetemi tanárok és egyetemi segédszemélyzet 70%-os működési pótlékának folyósítása tárgyában. Javaslatánál figyelembe kell venni azt a szempontot, hogy egyéb működési területeken működő alkalmazottak is megkapják ezen pótlékot és az egyetemi tanárok ma olyan alacsony életszínvonalon vannak, hogy megsegítésük feltétlenül szükséges.

Szakasits Árpád [elnöklő] államminiszter: a pótlék megszavazása rendkívül veszélyes, mert most nem sokat segít rajtuk, de viszont később nem lehet majd megvonni tőlük.

[Keresztury] Vallás- és közoktatásügyi miniszter: művészeinket is alig tudjuk megtartani, és ha nem támogatjuk őket, vége lesz az ország szellemi frontjának.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁵⁴

58.

[Keresztury] Vallás- és közoktatásügyi miniszter: előterjeszti tárgysorozaton nem lévő javaslatát a budapesti Pázmány Péter Tudományegyetem bölcsészeti karán az indoeurópai összehasonlító tudományág képviselőjére dr. Szemerényi Oszvald egyetemi magántanár kinevezése tárgyában.⁵⁵

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

59.

[Ries] Igazságügyminiszter: előterjeszti javaslatát a népbírói eljárást szabályozó 1945: VII. tc. rendelkezéseinek módosítása és kiegészítése tárgyá-

---

mert megállapították, hogy a Czabán Samu által szerkesztett – marxista világnézetű és beállítottottságú – *Új Korszak* című tanügyi lap szemléletével azonosult. Szollár István (1880–?) keszthelyi közszégi tanító 1898-tól 1922-ig teljesített szolgálatot. Tanácsköztársaság alatti magatartása miatt fegyelmi eljárás alá vonták, majd nyugdíjazták. Ezt követően kereskedésből tartotta fenn magát. Nagy János (1891–?) szőcei római katolikus tanítót 1919 augusztusában letartóztatták, majd internálták. Tanácsköztársaság alatti magatartása miatt állásából is elbocsátották. Ezt követően vállalkozóként tevékenykedett.

⁵⁴ Az elnöklő Szakasits Árpád a Gazdasági Főtanács előző napi ülésén született állásfoglalást képviselte: „Az egyetemi tanárok és segédszemélyzet fizetése nem pótlékolható 70%-kal, mert ők is megkapják a 120 000 P-s havi élelmiszerváltságot.” (XIX–A–10. 1946. január 11-i jegyzőkönyvhöz tartozó feljegyzés.) A minisztertanács azonban, úgy látszik, nem osztotta ezt a véleményt.

⁵⁵ A 11 166/1946. VKM V. üo. számú előterjesztés többek között a következőket tartalmazta: „Eredetileg indoeurópai összehasonlító tanszék felállítását vettem tervbe. Ezt azonban az ország jelenlegi pénzügyi helyzete miatt nem tartom időszerűnek. A tudományos érdekek védelme szempontjából azonban feltétlenül kívánatosnak tartom azt, hogy addig is, míg a tanszék felállítására sor kerülhet, legalább intézeti tanárság formájában kapjon képviselőt az egyetemen ez a nagyfontosságú tudományág.”

Dr. Szemerényi Oszvald (1913–1996) nyelvész, egyetemi tanár. 1947-től a MTA levelező tagja. 1948-ban emigrált, előbb Angliában, majd a Német Szövetségi Köztársaságban élt. Az egyetemes összehasonlító nyelvészet tanára volt az ottani egyetemeken. 1987-ben a MTA rendes tagjává választották.

ban. A javaslat a [Nemzetgyűlés] Politikai Bizottság[á]nak bemutatandó kibocsátása előtt.⁵⁶

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta azzal, hogy megkeresést intéz a Nemzetgyűlés elnökéhez a Politikai Bizottság sürgős összehívása tárgyában.

60.

[Ries] Igazságügyminiszter: előterjeszti javaslatát Német István altiszt rehabilitálása tárgyában.⁵⁷

Minisztertanács hozzájárult ahhoz, hogy Német István központi járásbíróági ideiglenes napibéres altiszt a Budapesti Központi Járásbírósághoz a XIII. fizetési osztály 1. fokozatába altisztté kineveztesse.

61.

[Ries] Igazságügyminiszter: előterjeszti javaslatát özv. Kerék Mihályné Kispál Eszter részére a X. fizetési osztály 3. fokozatának alapulvételel nyugdíj megállapítása tárgyában.⁵⁸

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

---

⁵⁶ A népbíráskodással kapcsolatos egyes rendelkezések módosítására vonatkozó javaslat már az Ideiglenes Nemzeti Kormány 1945. október 24-ei ülésének napirendjén is szerepelt. Rendeletet azonban nem adtak ki. Lásd a 62. sz. jegyzőkönyv 60. napirendi pontját és a 62/j. sz. mellékletet (DMB MT. JKV. B KÖTET 447. és 471–474.). A javaslat többek között a népbírósgok eljárásának szigorítását és újabb „népellenes büntetti tényálladékokra” való kiterjesztését célozta.

Az igazságügyminiszter előterjesztéseit tartalmazó borítólapon, amelyből az e napirendi ponthoz tartozó előterjesztés hiányzik, a következő észrevételt rögzítették: „Ezt a javaslatot már korábban elfogadta a minisztertanács azzal, hogy a Parlament elé kerül. Az 1945. XI. tc. 15. §-a értelmében, ha most megismétli, hatályba lép és nem kell a Parlament elé vinni. A rendelet sürgős.” Rendeletet azonban ezúttal sem adtak ki.

A Nagy Ferenc-kormány első ülésén (84. sz. jegyzőkönyv [19] napirendi pont) ismét tárgyaltak a javaslatról abban a formában, hogy törvényjavaslatot terjesztenek a Nemzetgyűlés elé. A törvényjavaslatot azonban végül is nem terjesztették be. Később, az 1946. július 19-i ülésen ismét ME rendelettel kívánta módosítani az igazságügyminiszter a népbírósgok eljárásra vonatkozó egyes rendelkezéseket. Azonban rendelet kiadására ekkor sem került sor. (Lásd: NF. MT. JKV. (1946), 82–83 és 999–1000.)

⁵⁷ A 25 098/1945. IM E. számú előterjesztés és a határozat azért érdemel figyelmet, mert rávilágít, hogy a politikai jellegű sérelmek jóvátételéről rendelkező 9590/1945. ME sz. rendeletet a jogszabály eredeti céljával és szellemével ellentétesen is lehetett alkalmazni. Németh István 1920 elején alig több mint két hónapig állt – ráadásul ideiglenes minőségben, amelyet minden indoklás nélkül is fel lehetett volna mondani – a Budapesti Központi Járásbíróság alkalmazásában. Ezen időszak alatt indult ellene bűnvádi eljárás a Tanácsköztársaság alatti magatartása miatt, s bocsátották el állásából. A javaslat szerint e rövid időszak mellett az azóta eltelt 25 évét is el kellett ismerni, s ez által meg nem érdemelt előnyhöz juttatták. Az előterjesztés azzal érvelt, hogy a hivatkozott rendelet nem tartalmaz megkülönböztetést aszerint, hogy ki mennyi ideig és milyen minőségben teljesített közszolgálatot.

⁵⁸ A 27 782/1945. IM E. számú előterjesztés szerint a kérelmező férje, *Kerék Mihály* (1862–1924)

[12] 79. 1946. január 12.

62.

[Ries] Igazságügyminiszter: előterjeszti javaslatát Szlabey Ferenc nyugdíjának házastársa Koncz Mária esetleges özvegyi ellátására is kiterjedő megállapítása tárgyában.⁵⁹

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

63.

Honvédelmi miniszter [képviselőtében Zentai Vilmos államtitkár]: előterjeszti javaslatát a határsávban elrendelt korlátozások hatálytalanítása tárgyában. Az igazságügyminiszterrel az előterjesztés letárgyaltatott, miután többször lekerült a minisztertanács napirendjéről. Most már nincs a rendelet kiadásának akadálya.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.

[Ries] Igazságügyminiszter: utólagosan javasolja, hogy a 2. §. három⁶⁰ bekezdésében szabályozott magánjogi kérdések alaposabb megfontolás alá vethessenek és ezért kéri a javaslatot a napirendről levenni.

[Tildy?] Miniszterelnök.⁶¹ fogadjuk el a javaslatot azzal, hogy a honvédelmi miniszter a rendelet megjelenése előtt az igazságügyminiszterrel a szövegezést véglegesen letárgyalja.

Minisztertanács a határsávban elrendelt korlátozások hatálytalanítása tárgyában már elfogadott határozatot akként helyesbíti, hogy a végleges szövegezést a honvédelmi miniszter az igazságügyminiszterrel tárgyalja le és együttesen állapítsa meg.⁶²

---

ceglédi járásbírószáki kezelő ellen a Tanácsköztársaság alatti magatartása miatt bűnvádi eljárás indult, és elbocsátották.

⁵⁹ A 24 377/1945. IM E. számú előterjesztés szerint Szlabey Ferenc volt gödöllői járásbírószáki irodatisztet szintén a Tanácsköztársaság alatti magatartása miatt érte sérelem.

⁶⁰ Helyesen: harmadik. A tervezetbe képest a megjelent rendeletben a 2. § (3) bekezdés utolsó tagmondatán eszközöltek apró, az értelmezést segítő stiláris javítást.

⁶¹ A jegyzőkönyv alapján nem dönthető el, hogy Tildy Zoltán időközben visszatért-e az ülésre, vagy továbbra is Szakasits Árpád helyettesítette, s erre csak a jegyzőkönyvvezető figyelmetlensége miatt nincs utalás. Lásd még a 73. és a 82. napirendi pont tárgyalását, illetve az azokhoz fűzött 83. és 93. jegyzetet.

⁶² A jegyzőkönyv mellett megtalálható a honvédelmi miniszter 1946. január 8-án kelt előterjesztése a rendelettervezettel együtt, valamint az igazságügyminiszter 38 833/1945. eln. m.jogi számú, 1945. december 28-án keltezett, tehát az előterjesztés egy korábbi változatára reflektáló levele. Az előterjesztésről előzőleg az 1945. december 29-i és 1946. január 5-i ülésén tárgyaltak. Lásd e kötetben a 77. sz. jegyzőkönyv 91. és a 78. sz. jegyzőkönyv [61] napirendi pontját. Lásd továbbá a 780/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. február 16., 39. sz.

A határsávot megállapító rendeletek hatályon kívül helyezése gyakorlatilag a határsávra vonatkozó ingatlanforgalmi és egyéb korlátozások megszüntetését jelentette. Az előterjesztés indoklása szerint „A ... rendelettervezetben hatálytalanított rendelkezések azokat a területeket határozták meg, amely területeken [...] az állambiztonsági érdekek érvényre jutását célzó korlátozások

64.

Honvédelmi miniszter [képviselőben Zentai Vilmos államtitkár]: előterjeszti javaslatát Dudás Béla miniszteri titkárrá és Rex Tibor miniszteri segédtitkárrá való kinevezése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

65.

[Molnár] Népjóléti miniszter: előterjeszti javaslatát Gyermekvédelmi Intézőbizottság kiküldése tárgyában. A gyermekmenhelyek felszerelése és hiányossága tragikus képet mutat. Ezen haladéktalanul segíteni kell.

[Ries] Igazságügyminiszter: a gyermekvédelem a gyermekbűnözéssel is szorosan összefügg és ezért kéri a bizottságba az igazságügyminiszter bevonását is.

[Rónai] Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter javasolja, hogy a bizottságba olyan tisztviselők delegáltassanak, akik szociálpolitikával már foglalkoztak.

[Gerő] Közlekedésügyi miniszter: szükséges, hogy ezek ne csak felhatalmazást kapjanak, hanem rendelkezni is tudjanak.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁶³

66.

[Molnár] Népjóléti miniszter: előterjeszti javaslatát az állami gyermekmenhely[ek] szükségletére személy- és tehergépkocsi beszerzésére 1240 millió pengő hitel folyósítása tárgyában.

[Gerő] Közlekedésügyi miniszter: vásároljon a népjóléti miniszter két db tehergépkocsit és egy személygépkocsit, az összeg nem korlátozandó, hanem a szükséghez képest történik a folyósítás.

Minisztertanács az állami gyermekmenhely[ek] szükségletére két teher és egy személygépkocsi vásárlásához hozzájárult azzal, hogy a vételár a szükség szerinti összegben folyósítandó.⁶⁴

(1939: II. tc. 103., 106. és 228. §-a) annakidején alkalmazandók voltak.” A honvédelmi miniszter előterjesztéseit tartalmazó borítólapon a Miniszterelnökség részéről a következőket rögzítették: „A rendelet feltétlenül kihozandó. Rengeteg kérelem van ilyen tárgyban.” A jogszabály megszövegezése körüli korábbi vita abból a körülményből fakadt, hogy Magyarország határai még nem voltak véglegesen megállapítva, s a kormány nem akarta eleve kizárni annak törvényi lehetőségét, hogy a területi kérdések rendezése után a határsáv nemzetbiztonsági célú fokozottabb ellenőrzését ismét bevezethesse.

⁶³ A 174/1946. NM Eln. számú előterjesztést alább a 79/d számú mellékletben közöljük.

⁶⁴ Az 5851/1945. NM Eln. számú előterjesztés szerint a népjóléti miniszter két személy- és két tehergépkocsit szándékozott beszerezni. Az előterjesztésből kitűnik, hogy a pénzügyminiszter az államháztartás rendkívül súlyos helyzetére való tekintettel nem adta meg előzetes hozzájárulását. A népjóléti miniszter ennek ellenére ragaszkodott a javaslat megtárgyalásához, amit a gyer-

67.

[*Molnár*] *Népjeléti miniszter*: előterjeszti javaslatát „a hadisegélyben részesülő személyek, valamint a hadi-, honvédelmi és polgári gondozottak részére egyszeri beszerzési segély folyósítása” tárgyában. Kéri a minisztertanács hozzájárulását ahhoz is, hogy amennyiben a közszolgálati alkalmazottak részére segély folyósíttatik, ennek megfelelően részesüljenek segélyben a hadi- és polgári gondozottak is.⁶⁵

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.

68.

[*Molnár*] *Népjeléti miniszter*: előterjeszti javaslatát „a hadisegélyek, valamint a hadi-, honvédelmi és polgári gondozottakat megillető járadékok és egyéb rendszeres pénzellátások összegének jövőbeni meghatározása” tárgyában.⁶⁶

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.

---

mekmenhelyek élelmiszerral és tüzelővel való ellátásának rendkívüli nehézségeivel indokolt, sőt azt állította, hogy „a gyermekek és csecsemők. tömegesen pusztulnak el a hideg és az élelmiszerhiány következtében”. Gerő Ernő hozzászólása a Gazdasági Főtanács előző napi állásfoglalását képviselte, némi módosítással. (MOL XIX–A–10. 1946. január 11-i jegyzőkönyvhöz tartozó feljegyzés.)

⁶⁵ A szám nélküli előterjesztés utalt arra, hogy a 12 320/1945. ME számú rendelet (MK 1945. december 30., 212. sz.) beszerzési segély folyósítását rendelte el a kollektív szerződések hatálya alá tartozó munkavállalók és a közszolgálati alkalmazottak részére. A hadisegélyek, a hadigondozási és polgári gondozási pénzellátások a múltban is a közszolgálati alkalmazottak illetményeinek rendezése arányában emelkedtek. A szociális igazság érvényesítése, valamint az érdekelték megnyugtató indokolja tehát a beszerzési segély folyósítását – érvelt az előterjesztés. A Gazdasági Főtanács is rámutatott arra, hogy a „hadisegélyesek stb. 50%-os egyszeri segélyezése feltétlenül indokolt, bár az érintett személyeknek ez különösebb támogatást nem jelent.” (MOL XIX–A–10. 1946. január 11-i jegyzőkönyvhöz tartozó feljegyzés.)

Lásd a 450/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. január 16., 13. sz.

⁶⁶ A 140/1946. MN Eln. számú előterjesztés értelmében „külön rendelet kiadása nélkül, egyidejűleg és automatikusan emelkednének a hadisegélyek, a hadigondozási és a polgári gondozási pénzellátások összegei is, a mindenkori közalkalmazotti fizetésemelés mértékének megfelelően, valahányszor a közalkalmazottak illetményei emeltetnek”. A javaslatot a következőkkel indokolta: „A hadisegélyek, a hadigondozási és a polgári gondozási pénzellátások összegeit kezdettől fogva törvény (1933. évi VII. tc.), illetőleg kormányrendeletek (11 200/1939. ME, 6800/1942. ME stb.) szabályozták. Ennek megfelelően az említett pénzellátások a múlt évben is minden esetben kormányrendelettel szabályozottak. A hadisegélyek és a hadigondozási pénzellátások a múlt évben minden esetben a közalkalmazotti fizetésrendezés arányaiban rendezettek. Az eddigi rendszer erősen sértette az ellátásban állók érdekeit, mert az említett pénzellátásoknak emelése legkorábban egy héttel a közalkalmazotti fizetésrendezés megtörténte után jelenhetett meg, amikor az újonnan megállapított pénzellátások vásárlóereje már lényegesen kisebb volt.” A Gazdasági Főtanács az előterjesztéssel kapcsolatban kételyét fejezte ki, hogy „az érintett nyugdíjintézetek képesek lesznek-e állami segély nélkül a felemelt nyugdíjakat vagy nyugbéréket fizetni. Ha igen, úgy a tervezet ellen kifogás nem emelhető, legfeljebb abból a szempontból, hogy a felemelés következtében kifizetendő nyugdíjak és nyugbérék sem teremtenek a mai gazdasági és pénzügyi viszonyok között megélhetési lehetőséget.” (MOL XIX–A–10. 1946. február 11-i ülés jegyzőkönyvéhez tartozó feljegyzés.)

Lásd a 440/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. január 16., 13. sz.

69.

[Molnár] *Népjóléti miniszter*: előterjeszti javaslatát „az Országos Orvosi Nyugdíj- és Segélyező Intézettől járó nyugdíjak összegének felemelése” tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁶⁷

70.

[Molnár] *Népjóléti miniszter*: előterjeszti javaslatát „a magánjogi szolgálati viszony alapján járó nyugdíjak megállapítása, valamint a vállalati nyugdíj-pénztárakkal kapcsolatos egyes kérdések szabályozása” tárgyában.

[Ries] *Igazságügyminiszter*: észrevétele a jegyzőkönyv mellékleteként csatolva van.

Minisztertanács az előterjesztést az igazságügyminiszter módosításaival elfogadta.⁶⁸

---

⁶⁷ A 13 150/1945. II. NM számú előterjesztés szerint az Országos Orvosi Nyugdíj és Segélyező Intézet az orvosok egyetlen hazai nyugdíjintézete, amelynek mintegy 3900 aktív tagja volt. A Nyugdíjintézet a járuléktartalék fedezetlensége miatt a 800 nyugdíjjogosult tagnak a bekövetkezett infláció ellenére nevésségesen alacsony, 100–500 pengő közötti nyugdíjat folyósított. „Ennek az antiszociális helyzetnek a megváltoztatása érdekében tervbe vettem az Orvosi Nyugdíjintézet jogi és anyagi helyzetének általános rendezését. Addig is azonban, amíg ez megtörténik, halaszthatatlannak tartom, hogy az Orvosi Nyugdíjintézettől jelenleg nyugdíjra jogosult személyek nyugdíja a jelenlegi életviszonyokra figyelemmel rendeztessék [...] olyképpen, hogy amennyiben a tervezet 2. §-ában meghatározott alapnyugdíj a havi 200 pengőt nem haladja meg, azt kétszáznegyvenszeresre emeli fel, és ezeknél a nyugdíjaknál havi 24 000 pengős minimumot állapít meg; a 200 pengőt meghaladó, de 400 pengőn aluli alapnyugdíjat kétszázszorosra emeli, 48 000 pengős minimum megállapításával, végül a 400 pengőt meghaladó havi alapnyugdíjakat a rendelettervezet százhatvanszoros összegre emeli és ebben a kategóriában a nyugdíjminimumot havi 80 000 pengőben állapítja meg. A rendelettervezet egyben akként rendelkezik, hogy amennyiben a kormány a közszolgálati nyugellátásokat emeli, a tervezet 2. §-ában említett szorzószámok és legkisebb összegek a nyugellátások mértékének arányában automatikusan emelkednek.

Lásd a 420/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. január 17., 14. sz.

⁶⁸ A 13 324/1945. II/1. NM számú előterjesztés szerint az egyre gyorsuló infláció miatt nem tartható az az 1945 folyamán kialakított gyakorlat, hogy a nyugdíjakat bizonyos szorzószámok alkalmazásával emelték, mert így teljesen elértéktelenedtek a ténylegesen foglalkoztatottak munkabéreihez viszonyítva. Ezen igazságtalan helyzet kiküszöbölése érdekében az elfogadott rendelet azt tartalmazta, hogy a nyugdíjakat a ténylegesen szolgáló alkalmazottakat megillető mindenkori javadalmazás 70%-ának alapul vételével és a szolgálati idő figyelembe vételével kell megállapítani, s így automatikusan követniük kell a bérek emelkedését.

A rendelet 3. § (10) bekezdése az igazságügyminiszter által javasolt, a jegyzőkönyv mellett megtalálható, módosítással jelent meg. Ennek lényege, hogy a nyugdíjba beszámítható javadalmazás megállapítása tárgyában a munkáltató és az igényjogosult között keletkező jogvitákat, nem a rendes bíróságok, hanem a rendelet alapján e célra létesítendő döntőbizottságok hatáskörébe utalta.

Lásd a 410/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. január 19., 16. sz.

[12] 79. 1946. január 12.

71.

[Molnár] *Népjóléti miniszter*: előterjeszti 40 063/1946. számú javaslatát a kötelező társadalombiztosítás járadékszolgáltatásainak felemelése tárgyában.⁶⁹

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.

72.

[Molnár] *Népjóléti miniszter*: előterjeszti javaslatát dr. Hollóssy Andor VI. fizetési osztályba való kinevezése tárgyában.⁷⁰

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

73.

[Bárányos] *Közellátásügyi miniszter*: soron kívüli bejelentése van. Az oroszoktól felszólítást kapott, hogy az 1946. évi jótéteti szállítások programját meg akarják beszélni. Ez rendkívül sürgős. Ezt a tárgyalást elhalasztotta néhány napra, hogy időt nyerjen és bizonyos kérdéseket tisztázni lehessen.⁷¹

A tárgyalások folyamán szeretné elérni azt, hogy a folyó gazdasági évben lehetőleg ne kelljen szállítani, csak majd az új gazdasági évben,⁷² kivéve a szarvasmarha szállításokat. A tárgyalás során megemlítené, hogy az 1946. évben csak akkor tudja teljesíteni jótéteti kötelezettségünket [sic!], ha a Vörös Hadsereg magyarországi ellátása alól mentesülhetünk. Ugyanis ezek a szállítások olyan mértékűek, hogy ezek alapján a következő kormány felelősségrevonást eszközölhet velünk szemben. A negyedik negyedévi jótéteti szállítás – a kukoricától eltekintve – több mint az ország egész ellátását biz-

---

⁶⁹ Az előterjesztést alább a 79/e számú mellékletben közöljük.

A népjóléti miniszter a kapott felhatalmazás alapján az alábbi rendelkezéseket adta ki a járadékoknak a társadalombiztosítás különböző területein való felemelése tárgyában: 40 200/1946. NM, 40 250/1946. NM és 40 300/1946. NM sz. rendeletet, MK 1946. január 15., 12. sz.

⁷⁰ A 105 696/1945. NM V. számú előterjesztés szerint a miniszter nevezett Debrecen thj. város valamint Hajdú vármegye tiszti főorvosi teendőinek ellátásával szándékozott megbízni. Az indoklás szerint *Dr. Hollóssy Andor* (1894–?) állami szolgálatát, mint tiszti orvos, 1943-ban kezdte. „Debrecennek a Vörös Hadsereg által történt felszabadításakor a városból nem menekült el, hanem mint egyetlen visszamaradt hatósági orvos, az ostrom alatt is – életének veszélyeztetésével – éjjel-nappal a város lakosságának rendelkezésére állott. Később úgy Debrecenben, mint Hajdú vármegyében a hatósági orvosi szolgálat megszervezése, a járvány elleni küzdelem pontos keresztülvitele terén és a közegészségügyi szolgálat minden ágazatában mint megbízott tiszti főorvos fáradhatatlan munkájával kitűnő eredményeket ért el.”

⁷¹ A jegyzőkönyv mellett megtalálható a közellátásügyi miniszter feljegyzése az orosz szállítások ügyéről. Az ülésen ennek alapján adta elő mondanivalóját, és ezt rögzítette a jegyzőkönyv-vezető. Az ebből adódó tartalmi egyezések ellenére a „feljegyzés” közlését is indokoltnak tartom, mert megfogalmazása pontosabb, érthetőbb, és így e fontos kérdés megismeréséhez hozzájárul. Lásd alább, a 79/f számú mellékletben.

⁷² A költségvetési értelemben vett gazdasági év aratástól aratásig, azaz júliustól a következő év júniusáig tartott.

tosító szükséglet. Súlyosak a parasztok részéről beérkező panaszok. Vannak vidékek, ahol a nép teljesen ellátatlan.

Az infláció szempontjából is nagyjelentőségű ez a kérdés. A fegyverszüneti megállapodást aláíró egyik úr a napokban megjegyezte, hogy talán mi nem is vagyunk erre kötelezve, már tudniillik a Vörös Hadsereg ellátására. Amikor legutóbb a Marsall helyettesével⁷³ tárgyalt, megállapította, hogy ilyen keretben nem tudjuk teljesíteni a Vörös Hadsereg ellátását. A fegyverszüneti egyezmény aláírásakor nem gondoltak arra, hogy jóval az európai háború befejezte után ilyen nagy hadsereget kell élelmeznünk. Az altábornagy nem említette az alapkérdést, de azt válaszolta, hogy ők nem tehetnek róla, mert ha egy hónappal előbb megállapodtak volna az angolokkal,⁷⁴ akkor már nem itt tartanának.

Nagyon sok élelmiszer megy Nyugatra, amit tőlünk kapnak. Ezt állandóan sérelmezzük. Az altábornagy nem mondta [sic!], hogy ehhez nekik joguk van. Ezeket zsákmányolt tételeknek minősítik. Megemlíti azt is, hogy az altábornagy azt mondta jóindulatúlag, hogy a folyó gazdasági évben kenyérgabonát már nem igényelnek, csak húst.

Ez a kérdés nagy fontosságú, mert érinti az egész közellátásunkat, de a parasztság és az infláció szempontjából sem közömbös. A külügyminisztert kéri, hogy esetleg nemzetközi jogászok bevonásával döntse el, kötelesek vagyunk-e az ellátás szempontjából, az ittlévő Vörös Hadseregről gondoskodni és milyen létszámú hadsereg az, aminek az ellátására kötelesek vagyunk.⁷⁵ Ha igen, úgy oly kötelezettségben vagyunk, amit nem tudunk teljesíteni.

Dr. Balogh István államtitkár: a probléma súlyossága mindenkit érint és különösen a szakminiszterek részére jelent gondot. Amit a miniszter úr most előterjesztett, az mindenki számára olyan kérdés, amit a maga lelkiismerete szerint is megfontolás alá kell vennie. Nemzetközi jogászok bevonását nem tartja szükségesnek. Próbáljunk inkább közvetlen tárgyalással érintkezést keresni, és amit eddig tapasztaltunk az feljogosít bennünket arra, hogy reméljük azt, hogy jóindulattal fogják elbírálni kérésünket és elősegítik majd, hogy egy tényleges könnyebbségbe kerüljünk. Az altábornagy azt mondta, hogy az angoloktól függ. Ez olyan körülmény, ami rajtunk kívül áll. Biztosra veszi azt, hogy eredményre vezet a Szövetséges Ellenőrző Bizottsággal való tárgyalás, és meg fogják érezni a helyzet súlyosságát, és nem tartják célra vezetőnek a jogászkodást, csak azt, hogy a helyzetet tisztázzuk.

[*Antall*] *Újjáéptési miniszter:* a probléma két részre osztható. Ha a fegy-

⁷³ Szviridov altábornagyról, a SZEB elnökhelyetteséről van szó.

⁷⁴ Utalás az 1945. december 16–26. között Moszkvában zajlott külügyminiszteri értekezletre, amelyen a Bulgáriával, Finnországgal, Olaszországgal, Magyarországgal és Romániával kötendő békeszerződésekről tárgyaltak. Az utalás az angolokkal való megegyezés elhúzóztatására feltehetően ezekre a kérdésekre vonatkozott.

⁷⁵ Ez a kérdés mindvégig megválaszolatlan maradt. Ezzel kapcsolatban lásd többek között az 1946. június 5-i ülés (113. sz. jegyzőkönyv) 2. napirendi pontját és Nagy Ferenc miniszterelnök Sztálinhoz írt levelét. (NF MT. JKV. (1946), 763–765, és 768–772.)

[12] 79. 1946. január 12.

verszüneti egyezményben kötelezve vagyunk a Vörös Hadsereg magyarországi megszálló részének ellátására, akkor ők határozzák meg azt a csapatmenyiséget, amely kifejezetten leszögezi a Magyarországon tartózkodó és ellátásra kötelezett orosz hadsereg létszámát. Ha a tárgyalások során eredményre jutunk, úgy kérhetnénk a jóvátételbe való beszámítást a csapatok ellátására fordított mennyiségnek.

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter*: a közellátásügyi miniszter a nemzetközi jogászok bevonását úgy értette, hogy a mi jogászainkat kérjük meg a nemzetközi egyezmény átvizsgálására. A fegyverszüneti egyezmény 11. §-a alapján történik a Vörös Hadsereg ellátása Magyarországon, mely szerint az összes ellátásokat vállalni kell. Egy másik szakasz szerint a német hadműveletek befejezése után megszűnik a Szövetséges Ellenőrző Bizottság.⁷⁶ Ez deklarálva van, de az intézkedés még nincs tisztázva. Kínos meglepetéssel értesül most arról, hogy az oroszok a jóvátételről akarnak tárgyalni. Ugyanis hivatalos értesítést nem kapott, de elhangzott olyan kijelentés az oroszok részéről, hogy a negyedik negyedévi igénylés nem történik meg. Ha bármilyen okból a Szovjetunió kénytelen nagy katonai erőket itt tartani, akkor a mostani gazdasági és élelmezési helyzet mellett a mi készleteinkből kell őket élelmezni. Kívánatos volna megállapítani, hogy a fegyverszüneti egyezmény értelmében ellátási kötelezettségünk fennáll-e még. Véleménye szerint a 11. §-ban meghatározott kötelezettség már nem forog fenn. A 12. §. alapján igyekszünk biztosítani az ittlévő Vörös Hadsereg ellátását, de az írássék jóvá javunkra.⁷⁷ A nyilatkozatok, amik már eddig is történtek, joggal azt a hiedelmet keltették, hogy az ittlévő hadsereg élelmezése részünkről megszűnik. Ezt végre tisztázni kell és a kormánynak már álláspontot kell foglalni a jóvátételi kérdésben. Nem tudja, hogy a Szovjetunió követeléseiből lényegében a jóvátételi szállításokra eddig mit teljesítettünk.

[Bárányos] *Közellátásügyi miniszter*: eddig 7%-ot teljesítettünk.

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter*: a pónálé folytán a kötelezettség alig csökken. Nem bírja az ország, és nem bírja a kormány sem a felelősséget. Fel kell tárni helyzetünket, és kérni kell, hogy találjunk valamilyen expedienst⁷⁸, ha

⁷⁶ A külügyminiszter tévesen hivatkozott a fegyverszüneti egyezményre. A 18. pont szerint ugyanis a Szövetséges Ellenőrző Bizottság a fegyverszünet egész időtartama alatt – tehát a békekötésig – működik. E pont második mondata csupán azt tartalmazza, hogy a fegyverszünet hatálybalépésétől a Németország ellen folytatott hadműveletek befejezéséig a SZEB a Szövetséges (Szovjet) Főparancsnokság fővezetése alatt fog állni. Mint ismeretes azonban ez az állapot a SZEB működésének egész időtartamára fennmaradt, azaz az elnöki tisztelet mindvégig a Szovjetunió képviselője töltötte be.

⁷⁷ A Vörös Hadsereg (és a SZEB) ellátásával kapcsolatos kötelezettségekre a fegyverszüneti egyezmény 11. pontja vonatkozik. A 12. pont a Szovjetuniónak, Csehszlovákiának és Jugoszláviának okozott károk megtérítéséről, azaz a jóvátételi kötelezettségekről rendelkezik. A külügyminiszter tehát arra utalt, hogy a Vörös Hadsereg ellátásával kapcsolatos költségeket számítsák be a jóvátételbe. Ilyen értelmű megállapodásnak azonban semmi esélye nem volt, ilyen irányú tárgyalásokba ismereteink szerint a szovjet fél nem bocsátkozott.

⁷⁸ Áthidaló megoldást.

teljesíteni tudunk, [ugyanakkor] az újjáépítéshez és a belső fogyasztásra is maradjon valami. Felelősséggel kormányozni ilyen helyzetben nem lehet. Elsőrendű kötelességünk a legnagyobb hitelezőnk előtt feltárni a helyzetet. Amikor most Prágában volt, a csehszlovákok elsősorban a jóvátételi szállításoknál fennálló késedelmeinket sérelmezték.⁷⁹ Nyilvánvaló, hogy ha a Szovjetunióknak sem tudunk teljesíteni, akkor annál kevésbé tudunk Jugoszláviának, vagy Csehszlovákiának komoly teljesítésekkel szolgálni. Szükséges volna, hogy a jóvátételre igényjogosult hatalmak egyezzenek meg abban a tekintetben, hogy amit tudunk szállítani, hogyan és kinek szállítsuk. Végre a kormány álláspontját világosan ki kell fejteni.⁸⁰

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: most két kérdés merült fel. Az egyik a Vörös Hadsereg részére élelmiszerek szállítása az 1946. évben, a másik a jóvátételi szállítások. A Vörös Hadsereg élelmezésére nézve az a véleménye, hogy fel kell vetni a kérdést, de a hangsúlyt nem a jogi alapra kell fektetni. Politikai alapon kell ezt elintézni. Kérni kell őket, hogy ne terheljenek meg bennünket ily nagy kötelezettséggel. Nem hiszi ugyanis, hogy pusztán jogi érveink előtt meg fognak hajolni. – Második kérdés a jóvátétel. A kormánynak tisztában kell lenni ezzel a kérdéssel. A Gazdasági Főtanács már kezdett foglalkozni vele. A lényege az, hogy majd kidolgozunk egy javaslatot a minisztertanács részére. Ezt a munkát folytassa csak a Gazdasági Főtanács. Addig, míg nincs tiszta képünk arról, hogy tulajdonképpen hogyan is állunk a jóvátétellel addig nem lehet leülni tárgyalni sem. Két hét alatt be lehetne fejezni ezt a munkát, s ez idő alatt a Gazdasági Főtanács készítse elő a kérdést.⁸¹

[Gordon] *Pénzügyminiszter*: igaza van a közlekedésügyi miniszternek, hogy itt két kérdéstről van szó, a Vörös Hadsereg élelmezéséről és a jóvátételről. Az oroszok ellátásával kapcsolatban nem szabad várni, különös tekintettel a kollektív szerződésekben vállalandó kötelezettségekre. Határozza el a minisz-

⁷⁹ Lásd az 1945. december 10-ei ülés (74. sz. jegyzőkönyv) 46. napirendi pontját

⁸⁰ A jóvátételi kötelezettségek és az ország gazdasági helyzete közötti összefüggésről, illetve a kormány ezzel kapcsolatos magatartásáról bővebben lásd a jelen kötet bevezetőjét.

A közélet több más szereplője mellett Oltványi Imre, a Magyar Nemzeti Bank elnöke is arra hívta fel a miniszterelnök figyelmét egy 1945. december 10-én hozzá intézett levélben, hogy „a jóvátétel címén eddig lekötött árunknak – a legnagyobb erőfeszítések mellett is – eddig csupán egy töredékét tudtuk elszállítani. Ennek folytán a Jugoszlávia és Csehszlovákia által kívánt áruszállítások teljesítését az ország mai katasztrófális gazdasági és pénzügyi helyzetében keresztülvihetetlennek látom.” Ezért arra kérte, hogy a Jugoszlávia és Csehszlovákia által sürgetett jóvátételi szállításokat bizonytalan időre halasszák el. Tildy miniszterelnök azonban a javaslatot nem bocsátotta a minisztertanács plénuma elé, hanem a „közvetlenül érdekelt” miniszterek és a Gazdasági Főtanács állásfoglalását kérte. Az ügy további sorsát a Gazdasági Főtanács határozata döntötte el, miután a csehszlovák és jugoszláv jóvátételi tárgyalások elhalasztásához nem járult hozzá, hanem utasította az illetékes szerveket, hogy „az itt lévő delegátusokkal a tárgyalásokat folytassák le, a kötelezettségek mérvét állapítsák meg és legfeljebb a vállalt kötelezettségek teljesítésére kérjenek megfelelő határidőt.” MOL XIX-A-10. Az 1946. január 4-i ülés jegyzőkönyve és mellékletei. Lásd még BALOGH-FÖLDESI, 1998. 72–93.

⁸¹ A Gazdasági Főtanács ismereteink szerint nem készített átfogó javaslatot.

[12] 79. 1946. január 12.

tertanács, hogy az éllemezéssel kapcsolatos kérdések megbeszélése végett jelentkezünk azonnal Vorosilov marsallnál.⁸²

[*Bárányos*] *Közellátásügyi miniszter*: helyesnek tartja, hogy előbb próbáljuk meg a Marsall úrnál, milyen könnyítéseket tudunk kapni. Azonban annak a megállapítása, hogy mi nemzetközi jogilag milyen mértékben vagyunk kötelesek teljesíteni, fontos. Ennek a kormánynak egy súlyos felelőssége van, hogy miért teljesített, vagy teljesít ekkora szállításokat. Egész más a fellépés, – ha egyáltalán lehet fellépésről beszélni – ha tudjuk, mire vagyunk kötelesek, vagy nem. Ez nem változtat az eredményen. A nemzettel szembeni felelősség szempontjából azonban lényeges kérdés ez, tegyük meg a megfelelő lépéseket és a magunk helyzetének tisztázása szempontjából ne mulasszuk el tisztázni a kötelezettség kérdését. Fontos érv lehet az, ha azt mondhatjuk, hogy nem is vagyunk kötelezve. A felállítandó jóvátételi hivatal egy adminisztratív szerv, amely az utasításokat tőlünk kapja, tehát itt kell határozni.

[*Tildy?*] *Miniszterelnök*.⁸³ semmiféle akadály nincs annak, hogy nemzetközi jogi szempontból megvizsgáljuk a kérdést. De ez nem jogi kérdés, hanem politikai. Ami a Vörös Hadsereg kérdéseit illeti, megállapodunk, hogy mihelyt Vorosilov marsall Budapestre érkezik, a kormány jelentkezik nála, hogy ezt a kérdést vele megvitassuk. – Ami a jóvátételt illeti, 14 napon belül megkapjuk a Jóvátételi Hivatal előkészítését, amely tárgyalásra alkalmassá teszi a kérdést.⁸⁴

Minisztertanács a miniszterelnök bejelentését tudomásul vette.

74.

[*Bárányos*] *Közellátásügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát a terménybegyűjtéssel kapcsolatos kiadások fedezésére az elmúlt évre 90 millió pengő, a folyó évre pedig 1200 millió pengő rendelkezésre bocsátása tárgyában.⁸⁵

---

⁸² A pénzügyminiszter és a GF főtitkára Vorosilov marsallal ez időben folytatott tárgyalására lásd GORDON, 1954. A Vörös Hadsereg ellátásával kapcsolatos terhekről lásd BALOGH–FÖLDESI, 1998., különösen a 116. oldalon levő adatokat. Az 1946. évi ellátási kötelezettségről lásd többek között a minisztertanács 96. ülése 26., 112. ülése 9. és 11., 134. ülése 36., 140. ülése 58. és 145. ülése 3. napirendi pontját (NF MT. JKV. (1946), 379–380, 730–731, 1276, 1432, 1570.). Lásd továbbá a SZEB JKV., 161.

⁸³ A jegyzőkönyv alapján nem dönthető el, hogy Tildy Zoltán időközben visszatért-e az ülésre, vagy továbbra is Szakasits Árpád helyettesítette, s erre csak a jegyzőkönyvvezető figyelmetlensége miatt nincs utalás. Lásd még a 63. és a 82. napirendi pont tárgyalását, illetve az azokhoz fűzött 61. és 93. jegyzetet.

⁸⁴ Lásd a január 31-ei ülés (83. sz. jegyzőkönyv) 19. napirendi pontját és a Jóvátételi Hivatal szervezéséről szóló 1500/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. február 12., 35. sz.

⁸⁵ A 314/1946. KM Eln. számú előterjesztés utalt arra, hogy a terménybegyűjtés előmozdítása érdekében a közellátási kormánybiztosok mellé a pártok részéről kijelölt közellátási miniszteri biztosokat rendelt ki, akiknek a megbízatását 1946 márciusáig szándékozik fenntartani. Másrészt az árak begyűjtésével és fuvarozásával kapcsolatban 25 tehergépkocsit kellett, illetve kell igényelni a MATEOSZ-tól. A kért összeg e két kiadási tétel fedezetét szolgálta.

Minisztertanács hozzájárult ahhoz, hogy a terménybegyűjtéssel kapcsolatos kiadások fedezésére az elmúlt évre 90 millió pengő, a folyó évre pedig 1200 millió pengő rendelkezésre bocsájtassék.

75.

[Bárányos] *Közellátásügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát a jóvátételi kötelezettség teljesítésére szállítandó sertések felvásárlására szükséges 22 594 millió pengő folyósítása tárgyában. Ha Vorosilov marsallal megállapodás, vagy engedmény jönne létre, úgy a felvásárolandó sertéseket a közellátás céljaira fogja bocsátani, de mivel most van a sertésidény össze kell, hogy vásárolja, mert később nem fogja tudni a vásárlásokat eszközölni.

Minisztertanács a jóvátételi kötelezettség teljesítésére szállítandó sertések felvásárlására szükséges 22 594 millió pengő folyósításához hozzájárult.⁸⁶

76.

[Bárányos] *Közellátásügyi miniszter*: bejelenti, hogy a csehszlovák jóvátételi egyezménytől feltételezetten és utólagos beszámítás mellett történő előlegszállítások hiteligényét egyelőre visszavonja.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁸⁷

77.

[Bárányos] *Közellátásügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát hüvelyes felvásárlás céljára 200 millió pengő folyósítása tárgyában.

Minisztertanács a kétszázmillió pengő folyósításához hüvelyes felvásárlása céljaira, hozzájárult.⁸⁸

---

⁸⁶ A 315/1946. KM számú, január 9-én kelt előterjesztés szerint január 15-éig 8690 db 130 kg-os sertést kellett leszállítani. A sertések kilógrammonkénti felvásárlási ára 20 000 pengő volt. A Gazdasági Főtanács az előterjesztéssel kapcsolatban megjegyezte, hogy „a hitel rendelkezésre bocsátása csak akkor indokolt, ha garanciát kapunk arra, hogy 8690 db. 130 kg-os sertés 1946. évi január 15-ig valóban jóvátételi szállításra kerül. (MOL XIX-A-10. 1946. január 11-i ülés jegyzőkönyvéhez tartozó feljegyzés.)

⁸⁷ A 131/1946. KM számú, 18 300 millió P hiteligényt tartalmazó előterjesztést a közellátásügyi miniszter nyilván a Gazdasági Főtanács ezzel kapcsolatos előző napi határozatának ismeretében vonta vissza: „A csehszlovák jóvátételi egyezmény még nincs megkötve. Előleget az ország nehéz helyzetére való tekintettel ne adjunk. Ezért 18 300 000 000 P kiadás nem engedélyezhető, még akkor sem, ha részben cukrot kapnánk az áruért. Az árut a közönségnek kellene feldolgozás után kiadni.” (MOL XIX-A-10. 1946. január 11-i ülés jegyzőkönyvéhez tartozó feljegyzés.)

⁸⁸ A 220/1946. KM számú előterjesztés indoklása a következő: „A hüvelyes felvásárlás biztosítására, minthogy a kereskedők megfelelő anyagi fedezettel nem rendelkeznek, a Gazdasági Államtitkársági Hitelügyi Értekezleten bankhitel folyósítását kértem. Az Államtitkársági Értekezlet megfelelőbbnek találta, ha bankhitel helyett tárcahitel útján a Terményhivatal intézi a hüvelyes felvásárlását, olyképpen, hogy a kereskedők által saját pénzükből megvett hüvelyeset átveszi és

[12] 79. 1946. január 12.

78.

[Bárányos] *Közellátásügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát a szarvasmarha és sertések igénybevétele tárgyában.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: sajnós ez egy olyan javaslat, amit meg kell nézni, s mivel a napirenden nem szerepelt, így nem tud hozzászólni.

[Bárányos] *Közellátásügyi miniszter*: javaslatát leveszi a napirendről.⁸⁹

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.

79.

[Bárányos] *Közellátásügyi miniszter*: bejelenti tervezetét a gazdasági rendőrség elkobzásának legalizálása tárgyában. Felhatalmazást kér a minisztertanácstól, hogy a lefoglalt közszükségleti cikkek az ország közellátására igénybe vehetők legyenek. Ezeket a közszükségleti cikkeket, pl. a Kossuth híd munkásainak, vagy a gyermekmenhelyeknek rendelkezésére bocsáthatná.

[Ries] *Igazságügyminiszter*: aggályosnak tartja a rendeletet, mert a magánjogi perek zuhatagát vonhatjuk magunkra, ami ellen nem tudunk majd védekezni.

Minisztertanács elvileg hozzájárul ahhoz, hogy a gazdasági rendőrség által lefoglalt közszükségleti cikkekből a romlandó élelmiszerek közellátási célra nyomban felhasználandók legyenek és a közellátásügyi miniszter ilyen rendelet[é]nek kibocsátásához hozzájárult.⁹⁰

80.

[Antall] *Újjáépítési miniszter*: bejelenti, hogy a tárgysorozaton szereplő 1. előterjesztését a napirendről leveszi.⁹¹

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.

---

gondoskodik annak forgalomba-hozataláról. Ilyen módon elkerülhető az, hogy a kereskedők hosszabb időn keresztül legyenek kénytelenek tőkéjüket a felvásárolt hüvelyesbe befektetni." A Gazdasági Főtanács azonban nem javasolta a tárcahitel engedélyezését: „a hüvelyes felvásárlására nyújtandó 200 000 000 P hitel csak a kereskedőket segítené. Nem helyeselhető.” (MOL XIX–A–10. 1946. január 11-i ülés jegyzőkönyvéhez tartozó feljegyzés.) A minisztertanács ülésén azonban a jegyzőkönyv tanúsága szerint a miniszterelnök nem képviselte ezt az álláspontot.

⁸⁹ A javaslat valószínűleg a szarvasmarha- és sertés-igénybevétel szabályozására vonatkozott. Lásd a 81. sz. jegyzőkönyv 51. napirendi pontját.

⁹⁰ Az előző javaslathoz hasonlóan ez sem szerepelt az előzetesen összeállított napirendi jegyzékben. A javaslat ismételt tárgyalására lásd a 81. sz. jegyzőkönyv 53. napirendi pontját.

⁹¹ Az újjáépítési miniszter előterjesztéseit tartalmazó borítón rögzített előzetes napirend szerint az első javaslat Lakatos Miklós szerződéses viszonyban álló főosztályvezető részére államtitkári cím adományozása. Ugyanott a címadományozásra vonatkozó 42 800/1945. ÚM sz. előterjesztés is megtalálható. A javaslat tárgyalását a Tildy-kormány időszakában nem tűzték újra napirendre. *Lakatos Miklós* (1904–1965) szerszámkészítő munkás, kommunista politikus. 1945. június 13-tól november 15-ig az Újjáépítési Minisztérium politikai államtitkára, majd 1947–1948-ban az Építés- és Közmunkaügyi Minisztérium államtitkára volt.

81.

[Antall] Újjáépítési miniszter: előterjeszti javaslatát a közvetlen veszélyt jelentő épületek lebontási és helyreállítási munkálatainak elvégzésére 3,2 milliárd pengő hitel engedélyezése tárgyában.⁹²

Minisztertanács 3,2 milliárd pengőt engedélyez a közvetlen veszélyt jelentő épületek lebontására.

82.

[Antall] Újjáépítési miniszter: előterjeszti javaslatát a háborús rongálódást szenvedett falusi lakóházak és munkáslakások tetőzetének helyreállítása céljára 36 milliárd pengő rendkívüli hitel heti 3 milliárdos részletekben április végéig rendelkezésre bocsátása tárgyában.

Szakasits Árpád [elnöklő] államminiszter:⁹³ ezt a kérdést le kell venni a napirendről, mert a Gazdasági Főtanácsnak is meg kell vizsgálni, már az összeg nagyságára tekintettel is.

[Antall] Újjáépítési miniszter: ha nem kap előleget, akkor nem tud dolgozni.

Szakasits Árpád [elnöklő] államminiszter: egyheti mulasztás az ügynek nem árthat és addig a Gazdasági Főtanács foglalkozni fog a kérdéssel.

[Antall] Újjáépítési miniszter: javaslatát a napirendről leveszi.⁹⁴

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.

---

⁹² A 235/1946. ÚM sz. előterjesztés tartalmát mind az előzetes napirendi jegyzék, mind a jegyzőkönyv pontatlanul rögzítette. A miniszter ugyanis két feladatra két különböző összeget igényelt: a budapesti és vidéki tetőfedési akció céljára 2,5 milliárd pengő, illetve az életveszélyes állapotban levő fővárosi épületeken az életveszély elhárítása érdekében végrehajtandó munkálatok költségeire 3,2 milliárd pengő állami előleg engedélyezését a Budapesti és Vidéki Épületjavítási Alap részére. Összesen tehát 5,7 milliárd pengőt. Az eltérés magyarázata a Gazdasági Főtanács előző napi állásfoglalása lehet. A miniszterelnök részére készített feljegyzés ugyanis a következőket rögzítette: „Az újjáépítési miniszter tetőfedésre 2½ milliárd P utólagos engedélyezést, valamint a budapesti házak életveszélyességének megszüntetésére 3,2 milliárdot kér. Az előbbi teljesen megkapta. Az utóbbiból a sürgősségre való tekintettel 500 000 000 P-t már szintén megkapott. Az elszámolásokat nem ismerjük, nem tudjuk, hogy az építési kormánybiztos által összegyűjtött nagy mennyiségű építőanyagot felhasználták-e a házak életveszélyességének megszüntetésére, továbbá, hogy a kormánybiztosság 1500 honvédelmi közmunkása, továbbá a fővárosi építési osztályok mérnökei eddig ebben a tárgykörben milyen munkát folytattak, és az milyen eredménnyel járt. A házak ezreinek összeomlásával lehet számolni, és ezért hitel engedélyezése előtt a programot is kellene ismerni.” (MOL XIX-A-10. 1946. január 11-i ülés jegyzőkönyvéhez tartozó feljegyzés.)

⁹³ Az ülést tehát ismét (vagy továbbra is) Szakasits Árpád miniszterelnök-helyettes vezette. Lásd ezzel kapcsolatban a 63. és 73. napirendi pont tárgyalását, illetve az ahhoz fűzött 61. és 83. jegyzetet.

⁹⁴ Az újjáépítési miniszter szám nélküli előterjesztése részletes adatokat tartalmazott az elvégzendő feladatokról. A kérdés a Gazdasági Főtanács 1946. január 15-i, majd 19-i ülésének tárgysorozatán is szerepelt. A jegyzőkönyvekben és a kapcsolódó iratokban a tárgyalásra, illetve döntésre vonatkozó adat azonban nem található.

83.

[Antall] *Újjáépítési miniszter*: előterjeszti javaslatát a beszerzési csoport részére igényelt 16 275 000 P államkölcsön ügyében.

Minisztertanács az Újjáépítési Minisztérium beszerzési csoportja részére tizenhatmillió-kettőszázhetvenöt[ezer] pengő államkölcsönt engedélyez.

84.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát a községi közmunkának a törvényhatósági joggal felruházott városokra való kiterjesztése tárgyában.⁹⁵

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.

85.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát a MFTR részére 417 400 000 pengő állami támogatás tárgyában.⁹⁶

Minisztertanács hozzájárult ahhoz, hogy az MFTR részére négyszázti-zenhétmillió-négyszázezer pengő segély folyósíttassék.

86.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát a törvényhatóságok közúti alapjának nyújtandó kölcsön fedezésére további 1 165 000 000 pengő hitel iránt.⁹⁷

---

⁹⁵ Az 57 414/V/3/1945. KözlM sz. előterjesztés rámutatott, hogy a törvényhatósági joggal felruházott városok útalapjaik terhére többek között a rajtuk átmenő, nagy közforgalmi jelentőségű útvonalakat tartják fenn. Az eddig is szedett útdadó azonban már nem nyújt ehhez elegendő fedezetet. Tekintettel az államháztartás anyagi helyzetére ezen útvonalak rendszeres fenntartásáról, az ezeken felrobbantott hidak roncsainak kiemeléséről és a hidak újjáépítéséről csak a városok saját erőforrásainak igénybevétele, azaz a lakosság további megterhelése révén lehet gondoskodni.

A minisztertanács ülését megelőző napon, január 11-én a Gazdasági Főtanács is tárgyalta a javaslatról, s megállapította, hogy „a községi közmunka-kötelezettségnek a városokra való kiterjesztését gazdasági szempontból nem lehet kifogásolni”, hozzátette azonban, hogy a 4/1945. GF sz. rendelet (MK 1945. december 18., 203. sz.) e nélkül is lehetőséget ad minden fogatnak évi 60 napra közérdekű bérmunkára való igénybevételére. (MOL XIX–A–10. 1946. január 11-i ülés jegyzőkönyvéhez tartozó feljegyzés.)

Lásd a 390/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. január 27., 23. sz.

⁹⁶ A 62 758/1945. II. fő. KM sz. előterjesztésben a miniszter – hivatkozva az 1945. évi szeptember 17-ei ülésen kapott felhatalmazásra (54. sz. jegyzőkönyv 48. napirendi pont, lásd: DMB Mt. Jkv. B kötet 223.) – a Magyar Folyam- és Tengerhajózási Részvénytársaság részére szeptember-október–november hónapokban folyósított államsegély utólagos jóváhagyását kérte. Egyúttal kérte azt is, hogy a vállalat jövőbeni pénzügyi szükségletét ugyancsak háromhavonta utólag igényelhesse.

⁹⁷ A 62 631/1945. V/1. KözlM számú előterjesztés többek között a következő indoklást tartalmazta: „Az adók késedelmes kivetése és a már kivetett adók késedelmes befizetése folytán a törvényhatóságok közúti alapjai nem rendelkeznek a legszükségesebb kiadások fedezésére szükséges összeggel sem. Nem csak a személyi járandóságokat, a hidroncs-kiemelési és újjáépítési munkák

Minisztertanács hozzájárult ahhoz, hogy a törvényhatóságok közúti alapjának további egymilliárd-százhatvanötmillió pengő hitel nyújtassék.

87.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát az Első Dunagőzhajózási Társaság nyugdíjasai, alkalmazottai stb. részére ötvenmillió pengő államkölcsön folyósítása tárgyában.⁹⁸

Minisztertanács az Első Dunagőzhajózási Társaság nyugdíjasai, alkalmazottai stb. részére ötvenmillió pengő államkölcsönt engedélyezett.

88.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát a MÁV alkalmazottak részére bakancs beszerzésére 225 500 000 pengő hitel engedélyezése iránt.⁹⁹

Minisztertanács hozzájárult ahhoz, hogy a MÁV alkalmazottak részére bakancs beszerzésére 225 500 000 pengő hitel folyósíttassék.

89.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát a postaszemélyzet élelmiszerral való ellátása céljára 500 millió [pengő] forgótőke engedélyezése tárgyában.¹⁰⁰

Minisztertanács a postaszemélyzet élelmiszerral való ellátása céljára ötszázmillió pengő forgótőkét engedélyezett.

---

költségeit, de a legszükségesebb útfenntartási munkák költségeit sem tudják fedezni." A kölcsön visszatérítésére a közmunkaváltság tizszeresre történt felemelése nyújtott fedezetet. A minisztertanács ezúttal sem vette figyelembe a Gazdasági Főtanács előző napi állásfoglalását, amely szerint „közúti alapra újabb kölcsön nem javasolható. A törvényhatóságok gondoskodjanak idejében az adó kivetéséről és behajtásáról.” (MOL XIX-A-10. 1946. január 11-i ülés jegyzőkönyvéhez tartozó feljegyzés.)

⁹⁸ A 63 439/1945. II. fő. KM számú előterjesztés szerint a kért összeg a november és december havi illetmények, illetőleg ellátási díjak kifizetésére szolgált, s tulajdonképpen a miniszter a már megtörtént átutalás utólagos jóváhagyását kérte. Indoklása szerint a hajózási forgalom szünetelése miatt a Társaság egyedüli bevétele a Budapesten fenntartott átkelési hajójáratok menetdíjaiból adódott. Ez csak az ellátási díjak és illetmények töredékét fedezte, ugyanakkor a képzett hajósszemélyzet megtartása arra az időre, amikor a hajóforgalom ténylegesen megindulhat, közérdekből indokolt.

⁹⁹ A Gazdasági Főtanács az előterjesztéssel kapcsolatban megállapította, hogy az a kormányt kész tények elé állította. Helyes lenne – folytatódott a feljegyzés – ha a minisztertanács általánosságban kimondaná, hogy a jövőben a minisztertanács előzetes felhatalmazása nélkül sem a pénzügyminiszter, sem a miniszterek ilyen előlegeket vagy póthiteleket nem foganatosíthatnak.” (MOL XIX-A-10. 1946. január 11-i ülés jegyzőkönyvéhez tartozó feljegyzés.)

¹⁰⁰ A Gazdasági Főtanács tiltakozott a forgótőke engedélyezése ellen és erőteljesen kifogásolta a közlekedésügyi miniszter azon eljárását, hogy az összeg nagyobb részét, – amint az az előterjesztésből kiderült – a Posta forgalmi bevételeiből már igénybe is vette. „Az alkalmazottak adják

[12] 79. 1946. január 12.

90.

[Gerő] [Közlekedésügyi] miniszter: előterjeszti 427/1946. számú javaslatát a magyar polgári légiforgalom Nyugatra hurcolt, vagy az ország egyéb részein elrejtett [sic!] anyagainak begyűjtéséhez, a begyűjtés első fázisának költségeire 384 000 000 P hitel rendelkezésre bocsátása tárgyában.¹⁰¹

Minisztertanács hozzájárult ahhoz, hogy a magyar polgári légiforgalom nyugatra hurcolt anyagainak begyűjtéséhez háromszáznyolcvannégymillió pengő hitel folyósíttassék.

91.

[Gerő] Közlekedésügyi miniszter: előterjeszti javaslatát a medvei Duna-híd helyreállítási költségeire további 200 000 000 P hitelösszeg igénybevétele tárgyában.¹⁰²

Minisztertanács a medvei Duna-híd helyreállítási munkálataira kétszázmillió pengő hitelösszeg folyósításához hozzájárult.

92.

[Gerő] Közlekedésügyi miniszter: előterjeszti 12 995/1945. számú javaslatát Vecsényi Sándor főintéző és Dancs Imre tiszt előléptetése tárgyában.¹⁰³

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

93.

[Gerő] Közlekedésügyi miniszter: előterjeszti 12 996/1945. számú javaslatát Sármány Dénes és Kispéteri Jenő a IV. fizetési osztály 2. fokozatába igazgatóvá, illetve a Kikötő szakszemélyzetének létszámába történő kinevezése tárgyában.¹⁰⁴

össze a forgótőkét. Helytelen és szabálytalan volt a forgalmi pénzekből 400 000 000 P elvétele. Az 1944. [lévi] minisztertanácsi engedély 1945-re aligha érvényes. A Posta önhatalmúan járt el. Vizsgálat indítandó." (MOL XIX-A-10. 1946. január 11-i ülés jegyzőkönyvéhez tartozó feljegyzés.) – Ehhez képest a minisztertanács (legalábbis a jegyzőkönyv szerint) vita nélkül elfogadta a javaslatot.

¹⁰¹ Az előterjesztés szerint az összegyűjtendő, és biztonságba helyezendő anyagok eszmei értéke mintegy 20 milliárd pengő volt, valójában azonban ezek az anyagok a háború utáni viszonyok között egyáltalán nem voltak beszerezhetőek, tehát még nagyobb értéket képviseltek.

¹⁰² Az 1945. december 29-én kelt, iktatószám és aláírás nélküli előterjesztés utalt arra, hogy az 1945. július 25-i, majd az október 24-i ülésén a minisztertanács már 65 millió, illetve 55 millió pengő hitel igénybevételeit engedélyezte. A mostani – az előbbieknél közel kétszeresét kitevő – összeg igénylését a miniszter az árszínvonal általános emelkedésével indokolta. A katonai szempontból és a polgári közlekedés szempontjából egyaránt elsőrendűen fontos medvei Duna-híd helyreállítását a szovjet hadsereg végezte a magyar államkincstár költségén. Előzményét lásd: DMB MT. JKV. A KÖTET, 699., B kötet 445.

¹⁰³ Mindkét személy a Magyar Nemzeti Szabadkikötő és Tengerhajózási Vállalat alkalmazottja volt. Vecsényi Sándort (1908-?), a vállalat pénzügyi főosztályának vezetőjét a VII. fizetési osztály 3. fokozatába, Dancs Imrét (1918-?), a bérelszámoló osztály vezetőjét pedig a X. fizetési osztály 3. fokozatába léptették elő.

¹⁰⁴ Az előterjesztés értelmében mindkét személyt a Magyar Nemzeti Szabadkikötő és Tenger-

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

Minisztertanács déli 12 órakor ért véget.

K. m. f.

Bojta Ernő Béla

Géppel írt tisztázat a jegyzőkönyvvezető sajátkezű aláírásával. Tildy Zoltán nem látta el kézjeggyével a jegyzőkönyvet.

A miniszterek és államtitkárok – a honvédelmi minisztert helyettesítő Zentai Vilmos kivételével – az első lapon, a jelen voltak felsorolása mellett látták el kézjeggyükkel a jegyzőkönyvet.

A jegyzőkönyv mellett megtalálható az 1., a 3., a 6., a 10–12., a 17–24., a 26–58., a 60–63., a 65–77. és a 80–93. számú napirendi ponthoz tartozó előterjesztés.

[12] 79/a sz. melléklet (a [12] 79/30. napirendi ponthoz)

[Iparügyi miniszter]

1336/1946. I/2. IpM sz.

Minisztertanácsi előterjesztés

I.

Kérem a t. Minisztertanács hozzájárulását ahhoz, hogy a nyersanyag- vagy üzemanyaghiány következtében előálló kényszerű üzemszünetek alatt a munkavállalók foglalkoztatása és javadalmazása tárgyában készített, idecsatolt rendlettervezetet, mint a minisztérium rendeletét közzétehessem.

Kérem továbbá a t. Minisztertanácsot, utasítsa a Pénzügyminiszter urat,

---

hajózási Vállalathoz kívánták kinevezni, Sármány Dénest igazgatóvá a IV. fizetési osztályba, Kispéteri Jenőt szintén az igazgatási szak személyzeti létszámába, de az ő esetében sem a beosztást, sem a fizetési osztályba sorolásra vonatkozó javaslatot nem tartalmazta az előterjesztés. A javaslat szerint *Sármány Dénes* (1911–?) magánalkalmazott, a kereskedelmi iskolai érettségi megszerzése után különböző magánvállalatok alkalmazásában állott, mint könyvelő, illetve irodavezető. E minőségében hosszabb időn keresztül kapcsolatban volt a Magyar Nemzeti Szabadkikötő és Tengerhajózási Vállalattal. A Szabadkikötő területének felszabadulását követő napokban került a vállalathoz, ahol részt vett a helyreállítási munkálatokban. E téren szerzett érdemei elismeréseként 1945. július 27-én megbízták a vállalat ideiglenes vezetésével, amely megbízást a miniszter most véglegesíteni kívánta. *Kispéteri Jenő* (1882–?) magánalkalmazott, Genfben és Cambridge-ben folytatott egyetemi tanulmányokat, tíz idegen nyelven írt és beszélt. Előbb a londoni magyar követség gazdasági ügyekkel foglalkozó munkatársa, majd az akkor alapított brit Atlantica Tengerhajózási Rt. alkalmazottja, illetve később igazgatója volt. Részt vett a Magyar Nemzeti Szabadkikötő és Tengerhajózási Vállalat szervezésében. Az üzletszerzési külképviseleti osztály vezetőjeként megszervezte a vállalat külképviseleteit és több nemzetközi tárgyaláson vett részt. Az előterjesztés szerint 1944 áprilisában a politikai rendőrség, majd az év végén a Gestapo fogságába került. Azzal vádolták, hogy külföldi tárgyalásai alkalmával a háború utánra a Szövetséges Hatalmak képviselőivel megállapodásokat kötött, és tudomása volt a Moszkvában folytatott különbéke-tárgyalásokról is.

hogy a jótétel és az újjáépítés céljaira dolgozó üzemekben a kényszerű üzemszünetek tartama alatt munkát nem végző munkavállalók munkabérének 60%-át kitevő összeg erejéig megfelelő hitelkeretet bocsásson rendelkezésemre.

II.

Az ipari vállalatok az utolsó hetekben részben nyersanyag, főleg azonban üzemanyag hiányában sorozatosan kénytelenek üzemüket szüneteltetni. A szénellátás majdnem teljes leállása az utolsó héten most már legnagyobb ipari üzeimeinket, mint a Weiss Manfréd Acél- és Fémművei Rt.-t is abba a helyzetbe hozta, hogy képtelen a munkások túlnyomó részét foglalkoztatni.

Az ilyen módon önhibájukon kívül foglalkoztatás nélkül maradt munkavállalók életfenntartásáról gondoskodnunk kell.

Mindenekelőtt a szénelosztást kellene rendszeresebbé tenni, egyfelől úgy, hogy elsősorban azok az üzemek kapjanak szenet, amelyek működésképpen a jótétel és az újjáépítés szempontjából van szükség, másfelől úgy, hogy a szénelosztásról hosszabb időre készüljön terv, és így előre lehessen látni, hogy mikor és hol lesz fel nem használt munkaerő. Nehogy ugyanakkor, amikor egyes helyeken a munkaerőt nem lehet kihasználni, másik helyen a fennálló munkaerő-szükséglet ne nyerjen kielégítést, szükséges volna munkaerő-klíringet biztosítani, és ebből a szempontból úgy a szükségletről, mint az előrelátható munkaerő felszabadulásáról [sic!] előzetes nyilvántartást létesíteni.

A hosszabb időre leállt üzemekben a feleslegessé vált munkaerőket más üzemben, elsősorban jótételi és újjáépítési üzemekben kell elhelyeznünk. Egyes esetekben a munkaviszony megszüntetése nélkül egyik üzem a másiknak kölcsön adhatja hasonló munkára munkavállalókat az iparügyi miniszter hozzájárulásával. Ilyen esetben ügyelni kell arra, hogy az új munkahelyen foglalkoztatott munkás szociális helyzete ne rosszabbodjék. Ha tehát a munkavállaló új munkakörében alacsonyabb beosztásban is fog dolgozni, mint eredeti munkahelyén, előző üzemi beosztásának megfelelő magasabb munkabér kifizetését kell lehetővé tenni.

A kényszerű üzemszüneteknél esetleg az üzemi idő megrövidítésével is kívánatos volna lehetővé tenni, hogy a munkavállalók ne kényszerüljenek munkahelyük elhagyására.

Mindezeknek az eszközöknek előkészítése egy-két hetet vesz igénybe, addig is azonban szükségesnek látszik a kényszerű üzemszünet következtében munka nélkül maradt munkavállalók javadalmazásának és foglalkoztatásának sürgős szabályozása.

Ebből a célból készítettem a csatolt rendeletervezetet. A tervezet a hibájukon kívül nem foglalkoztatott munkavállalók részére keresetüknek 80%-át biztosítja. Véleményem szerint a munkaerőkölcs fenntartása érdekében szükséges különbséget tenni a munkát teljesítő és a – bár kényszerű helyzet következtében – munkát nem végző munkavállalók javadalmazása között. A munkabér 20%-át a vállalatnak kellene viselnie, figyelemmel arra az előny-

[12] 79. 1946. január 12.

re, amely a vállalatra abból származik, hogy munkavállalói nem szélednek széjjel. A munkabér 60%-át a jóvátétel és az újjáépítés céljaira dolgozó üzemekben közteherként az államkincstárnak kellene vállalnia, mert ezeknek az üzemeknek fenntartásához fűződő állami érdek indokoltta teszi, hogy a kényszerű üzemszünetekkel kapcsolatos terheket az állampolgárok összességére viselje annál is inkább, mert ezeknek az üzemeknek legtöbbször a felmerülő terheket viselni nem képes.¹⁰⁵

Gépelt, aláírás és keltezés nélküli tisztázat stencil eljárással sokszorosított példánya. Az előterjesztés mellett a rendelet tervezete is megtalálható.

[12] 79/b sz. melléklet (a [12] 79/36. napirendi ponthoz)

217/1946. III. főo.

K. Szöv. Min. szám

Minisztertanácsi előterjesztés

[Semleges országok ellenséget támogató cégeinek és magánszemélyeinek kizárása a külkereskedelemből]

I.

Bejelentem a Minisztertanácsnak, intézkedni kívánok az iránt, hogy magyarországi cégek, illetve magánszemélyek egyes semleges országbeli cégekkel és magánszemélyekkel kereskedelmi vagy pénzügyi kapcsolatot ne tartassanak fenn.

II.

Az Amerikai Egyesült Államok és a Brit Egyesült Királyság képviselői a Szövetséges Ellenőrző Bizottság útján jegyzéket juttattak el a magyar kormányhoz, amelyben felsorolták egyes semleges országoknak azokat a cégeit és magánszemélyeit, amelyek, illetve akik a háború során a szövetségesek ellenségeivel kereskedelmet folytattak, vagy az ellenséget bármilyen más úton támogatták. Ugyanakkor az említett államok képviselői kifejezésre juttatták annak szükségességét, hogy magyar cégek és magánszemélyek a szó-

¹⁰⁵ A Gazdasági Főtanács a rendelettervezethez a következő megjegyzést fűzte: A „kiadandó rendelet 2. §-ának (1) bekezdése nem tartalmaz határidőt a munkanélküli egy héten túli javadalmazása tekintetében. Legfeljebb arról lehet szó, hogy még egy hétig (tehát összesen két hétig) javadalmazható a teljesen munka nélkül tartott munkás. A második hét lejártával alkalmazása megszüntetendő lenne. Munkanélküliségről egyébként egy percig sem lehet szó, mert más közérdekű munkára az üzemszünet alatt minden munkás beosztható, és akkor a munkaadó nem köteles munka nélkül fizetni, illetve csak azt a különbözetet fizeti, amely a közérdekű munka bére és az eredeti munkabér között mutatkozik.” (MOL XIX-A-10. 1946. január 11-i ülés jegyzőkönyvéhez tartozó feljegyzés.) Az e tárgyban kiadott 460/1946. ME sz. rendeletben (MK 1946. január 16., 13. sz.) a fenti kérdést a 2. § (2) bekezdésében, valamint a 8. §-ban tárgyalták.

[12] 79. 1946. január 12.

ban lévő jegyzéken felsorolt cégekkel és magánszemélyekkel kereskedelmi vagy pénzügyi kapcsolatot ne tarthassanak fenn.

A kérdést természetesen teljesíteni kell, és annak gyakorlati megoldása érdekében az érdekelt tárcák bevonásával értekezletet tartottam. Az értekezlet megállapítása szerint a kérdést legcélszerűbb közigazgatási úton a Külkereskedelmi Igazgatóság bevonásával megoldani.

A Külkereskedelmi Igazgatóság ugyanis a behozatali engedélyek kiadása, valamint a kiviteli tanúsítványok láttamozása folytán teljes betekintést nyerhet a magyar cégek külföldi tevékenységébe, és így módja van megakadályozni azt, hogy ezek a megfelelő módon közzeendő tilalmi listán szereplő külföldi cégekkel kapcsolatba lépjenek, illetőleg az eddigi üzleti összeköttetéseket továbbra is fenntarthatassák.

Tekintettel arra, hogy megállapításom szerint a tilalmi listán magyar cégek semleges országbeli fiókjai is szerepelnek, ezeknek mentesítése, valamint annak érdekében, hogy – a jóvátételi szállításokkal kapcsolatos kényszerűség esetén magam számára más cégeket illetően is kivételezési jogot biztosítsak, szükségesnek tartom a tett intézkedések bejelentése mellett a Szövetéses Ellenőrző Bizottság megkeresését.¹⁰⁶

Gépelte, aláírás és keltezés nélküli tisztázat stencil eljárással sokszorosított példánya.

[12] 79/c sz. melléklet (a [12] 79/54. napirendi ponthoz)

Magyar Vallás- és Közoktatásügyi Minisztertől
86 590/1945. VI. 1. üo. szám

Előterjesztés a Minisztertanácsához¹⁰⁷

Az iskolán kívüli neveléssel kapcsolatos, jelenleg érvényben lévő jogszabályok bizonyos felemás, és ennek következtében zavaros és ellentmondó képet mutatnak. Ez a zavarosság a politikai fordulat következtében az iskolán kívüli nevelés terén is előállott fejlődés miatt még élesebben domborodik ki, úgy, hogy feltétlenül szükséges ezek helyett a jogszabályok helyett új, világos és

¹⁰⁶ Vorosilov marsall 1945. október 6-ai keltezéssel 1013., illetve 1014. szám alatt küldte meg a miniszterelnökhöz a brit, illetve az amerikai jegyzéket a szóban forgó cégekről. A listákat a miniszterelnökség továbbította az egyes minisztériumokhoz a szükséges intézkedések megtétele végett. A SZEB átiratában szereplő vállalatok jegyzékét egyébként nem tették közzé a hivatalos lapban, csupán a Külkereskedelmi Hivatal és az iparkamarák hivatalaiban való kifüggesztés útján hozták nyilvánosságra. (MOL XIX-A-1-j-1945-VIII-9273. alapszám). Rónai Sándor kereskedelem- és szövetkezetiügyi miniszter a SZEB sürgetésére 1946. január 19-én levélben adott tájékoztatást a tett intézkedésekről. (SZEB JKV., 109. oldal 12. jegyzet.)

¹⁰⁷ Az előterjesztés szövegét korábban közölte: FORRÁSOK, VII., 42–43.

a demokratikus fejlődésnek is megfelelő jogszabály hozatalával rendszert teremteni az iskolánkívüli nevelés szervezetében.

A jelenleg érvényben lévő jogszabályok felemás volta főként onnan nyeri magyarázatát, hogy a húszas évek elején nem tartották kívánatosnak fenn tartani a gyakorlatban az addigi jogszabály egész rendszerén végig húzódó, és minden intézkedésében kidomborított társadalmi elvet. A jogszabályok egész sora született meg akkor, amely mind hangsúlyozza, hogy „az iskolánkívüli népművelés társadalmi jellegét nem kívánja csorbítani”, valójában azonban egyes intézkedésekkel a gyakorlatban csaknem teljesen kizárja ennek az elvnek érvényesülési lehetőségét. Ez a visszafejlődési folyamat végeredményben arra a zavaros helyzetre vezetett, hogy míg egyfelől nincs az iskolánkívüli nevelésnek egyetlen valóban társadalmi szerve sem jelenleg (kivéve természetesen a már a politikai átalakulás után megszervezett Országos Szabadművelődési Tanácsot), ugyanakkor másfelől – a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztériumon kívül – olyan szerve sincs, amelyet félre nem értetlenül hivatalos szervnek lehetne minősíteni.

Az új szabályozásnak legelsősorban szakítania kell a leereszkedő, és magát az elmúlt rendszer alatt egyébként is lejáratott „népművelés” kifejezéssel. Valójában egész egyszerűen nevelésről van itt szó, és pedig iskolán kívül folytatott nevelésről. Ez a helyes fogalom-meghatározás azonban túlságosan hosszú és nehézkes arra a célra, hogy az egyes felállítandó intézmények elnevezésében praktikusán használható legyen. Szükség van tehát a felállítandó intézményekkel kapcsolatban valamilyen új elnevezés használatára. A 12 100/1945. VKM sz. rendelet (MK 1945. október 14., 151. sz.) már állást foglalt ebben a kérdésben akkor, amikor az országos jelentőségű társadalmi szervet „Szabad Művelődésinek” nevezte el, majd ennek nyomán a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztériumnak iskolánkívüli nevelési ügyekkel foglalkozó ügyosztálya is a Szabadművelődési ügyosztály elnevezést nyerte. Célszerű és helyes tehát az iskolánkívüli nevelés újabban felállítandó szerveit is mind szabadművelődésinek nevezni el.

A második feladat az, hogy szigorúan elkülönítsük az iskolánkívüli nevelésnek egyfelől társadalmi, másfelől hivatalos szerveit. A legfőbb társadalmi szervet – az Országos Szabadművelődési Tanácsot – már megalkotta a 12 100/1945. VKM sz. rendelet. E mellett az országos szerv mellett azonban törvényhatóságoként, és még tovább tagozódva községként (esetleg járásonként) is meg kell alkotni a különböző helyi vonatkozású társadalmi szerveket, a Kerületi, Járási, Községi (Városi) Szabadművelődési Tanácsok formájában, melyek a felállítás elvi szempontjait tekintve az Országos Tanácshoz simulnának, a helyi követelményeknek megfelelő kisebb eltérésekkel. S mint ahogy a vallás- és közoktatásügyi miniszter – mint legfőbb hatóság – tanácsadó szerve az iskolánkívüli nevelés minden kérdésében az Országos Tanács, úgy kell, hogy tanácsadó szervei legyenek a kerületenként felállítandó hatóságoknak, a szabadművelődési felügyelőnek a kerületi tanácsok, a községkénti hivatalos szervnek, a szabadművelődési ügyvezetőnek pedig a helyi tanácsok.

S végül: mint ahogy – a helyi szükségletnek megfelelően – egyes ügyvezetők az egész járás, vagy annak egy részén levő összes ügyvezetők irányításával is megbízhatók, ugyanúgy módot kell adni arra is, hogy valamely járás területén, vagy annak egy részén létesített helyi tanácsok tagjaiból külön járási tanácsot lehessen kialakítani.

Az iskolánkívüli nevelésügyi igazgatás és felügyelet szempontjából legcélszerűbbnek látszott az országnak – törvényhatóságokként – kerületekre való osztása. A törvényhatósági beosztástól azonban természetesen el lehet térni ott, ahol ezt gyakorlati szempontok szükségessé teszik. Ez az eset forog fenn jelenleg Tolna vármegye székelyekkel betelepített községeire nézve (1. § (1) és (2) bekezdés).

Nem lett volna célszerű, hogy a kerületenkénti hatósági szerv – a felügyelő – hatósági jogkörét már ebben a jogszabályban tüzetesen körülírjuk. Célszerűbb ehelyett, ha a vallás- és közoktatásügyi miniszterre bízunk azt, hogy saját hatósági jogköréből milyen részeket kíván majd egyes külön rendeletekkel átruházni a felügyelőkre a gyakorlatban kialakuló és helyesnek bizonyuló szempontok figyelembevételével (1. § (3) bekezdés).

Mint ahogy a legfőbb hivatalos szerv – a vallás- és közoktatásügyi miniszter – mellett létesült a 12 100/1945. VKM sz. rendelettel egy társadalmi jellegű tanácsadó és segítő szerv, az Országos Szabadművelődési Tanács, ugyanúgy meg kell szervezni a kerületi hivatalos szerv – a felügyelő – mellett a megfelelő társadalmi szervet: a Kerületi Szabad Művelődési Tanácsot (2. § (1) bekezdés).

A Kerületi Tanács megszervezése az Országos Tanács mintájára történik lényegében, és a szövegezés csak annyiban tér el a 12 100/1945. VKM sz. rendelet szövegezésétől, amennyiben a helyi viszonyokban mutatkozó különbözőség ezt megkívánja. Így például nem tagjai a Kerületi Tanácsnak mindazok a szervezetek, amelyek az Országos Tanácsnak tagjai, hanem csak olyan szervezetek, amelyek az illető kerület székhelyén ténylegesen kultúr munkát fejtenek ki. Tagjaivá kellett tenni továbbá a Tanácsnak a közigazgatásnak az illető kerületben működő azokat a funkcionáriusait, akiknek munkaköre bizonyos konnekszitásba¹⁰⁸ hozható az iskolánkívüli nevelési munkássággal. A Kerületi Tanács valamivel szűkebb körű, mint az Országos Tanács, éppen hivatása és jelentősége miatt is. Ennek megfelelően arra sincs feltétlenül szükség, hogy lefelé olyan részekre (albizottságok) oszolják, mint amilyen részekre oszlik az Országos Tanács, azért, hogy ilyen nagy testület is kellő eredményességgel működhessen (2. § (2)–(12) bekezdés).

A 3. § helyi (községi, városi) hatósági szervet létesít az ügyvezető személyében. Mint keretjogszabály, szintén nem írja körül ennek a szervnek a feladat körét, hanem azt – a jövőben kialakuló gyakorlati szempontoknak megfelelően – a vallás- és közoktatásügyi miniszterre bízta.

Az iskolánkívüli nevelés terén eddig tapasztaltak abba az irányba mutat-

¹⁰⁸ Személyi kapcsolatba.

nak, hogy – különösen egyes területeken – helyesebben lehet ellátni az iskolán kívüli nevelésügyi igazgatást és felügyeletet, ha az járásonként vagy más, kulturális szempontból összefüggő, területenként van megszervezve. Ezért ad lehetőséget a rendelet a járási ügyvezető intézményének megvalósítására. Ezt az intézményt a jövőben kialakuló helyes gyakorlati szempontok figyelembevételével kell majd kifejleszteni, úgy, ahogyan azt a helyi követelmények megkívánják (3. § (2) bekezdés).

Mint ahogy már a Kerületi Tanács megszervezése az Országos Tanács minitájára történt, ugyanúgy van a 4. §-ban megszervezve a Helyi Tanácsok intézménye. Ezek a tanácsok természetesen még szűkebb körűek, mint a Kerületi Tanácsok, egyébként azonban a Kerületi és az Országos Tanácsok szervezetével teljesen megegyezik a szervezetük.

A Járási Tanácsok intézményét ugyanazok a szempontok indokolják, mint amelyek alapján a járási ügyvezető intézményét meg kellett valósítani (4. § (8) bekezdés).

Kérem a minisztertanácsot, járuljon hozzá, hogy a csatolt rendeletet, mint a minisztérium rendeletét adhassam ki az 1945. XI. tc.-ben adott felhatalmazás alapján.

Gépel, aláírás és keltezés nélküli tisztázat stencil eljárással sokszorosított példánya. Az előterjesztés mellett a rendelettervezet is megtalálható

[12] 79/d sz. melléklet (a [12] 79/65. napirendi ponthoz)

Magyar Népjóléti Miniszter.

Szám: 174/1946.

Eln.

Előterjesztés a minisztertanácshoz.

[Gyermekvédelmi Intéző Bizottság létesítése, és a menhelyi kötelékbe tartozó gyermekek ellátásának biztosítása]

Tisztelettel kérem a Minisztertanácsot, hogy az állami gyermekvédelem legégetőbb problémáinak azonnali megoldása és ezzel az állami gyermekvédelem válságának mielőbbi megszüntetése céljából miniszterközi Gyermekvédelmi Intéző Bizottság kiküldését elrendelni, e bizottság életrehívásával tárcámat megbízni és annak az alábbiakban vázolt működéséhez hozzájárulni méltóztassék.

Az állami gyermekvédelem rendszere a menhelyi kötelékbe tartozó gyermekeknek a nevelőszülőkhöz való kihelyezésén nyugszik. Az állami gyermekvédelem kötelékébe felvett gyermekeket ugyanis szabály szerint nevelőszülőkhöz helyezik ki, akik a gyermekeket otthonukba befogadják és a megállapított gondozási díj ellenében nevelik és élelmezik. Az állami gyermekmenhelyek

központi intézeteiben csupán kórházi kezelésre szoruló beteg [gyermek], vagy azok a gyermekek vannak, akik a telepekre való kihelyezésre várnak.

Az állami gyermekvédelemnek ez a rendszere azonban a felszabadítást követőleg válságba jutott, mivel a nevelőszülők a gyermekeket részben a ruha- és cipőhiány, részben a közellátási nehézségek, részben pedig az alacsony gondozási díjak miatt nem fogadják magukhoz, illetőleg a már hozzájuk kihelyezett [gyermek]eket a] gyermekmenhelyek központjába visszaszállítják, ami által az állami gyermekmenhelyeket megoldhatatlan elhelyezési, ellátási, gondozási és nevelési feladatok elé állítják.

Az állami gyermekvédelem e válságának megoldása iránt kell tehát haladéktalanul intézkedni, mégpedig olyképpen, hogy a gyermekek kihelyezését lehetetlenné tevő, s részben már említett okokat kell a lehető legsürgősebben kiküszöbölni.

Intézkedni kell tehát az iránt, hogy a gyermekek cipő- és ruhaszükséglete szinte napokon belül kielégítést nyerjen, hogy tehát a szükséges cipő- és textilanyagokat az állami gyermekvédelem megkaphassa, az ezek átvételéhez, elkészítéséhez szükséges pénzüsszegek fennakadás nélkül rendelkezésre álljanak, a ruhaneműek és egyéb szállítások azonnal és akadálytalanul megtörténhessenek. Intézkedni kell továbbá aziránt is, hogy a gondozási díjak utalványozása bürokratikus nehézségektől mentes legyen, hogy a nevelőszülők és gyermekek bizonyos gazdasági és közellátási juttatásokban részesüljenek, és intézkedni kell végül számos más, a kihelyezéssel, a szállítással, az újjáépítéssel kapcsolatos kérdésben is.

Mindezek, szinte a kormányzat egészét átfogó, illetőleg érintő nagy jelentőségű intézkedések azonban haladéktalanul csakis akkor foganatosíthatók, ha az érdekelt miniszter urak által kiküldött és teljes rendelkezési joggal felruházott magas rangú tisztviselőkből álló bizottság tárgyalná és állapítaná meg, és ha azok végrehajtását mindegyik megbízott a saját tárcájára eső részében minisztere képviselőjében azonnal el is rendeli. Az eddigi tapasztalatok szerint ugyanis ezekben a késedelmet nem tűrő intézkedések tekintetében a szokásos eljárás olyan hosszadalmas, hogy a kívánt eredmény nem érhető el. Pl. a budapesti áll[ami] gyermekmenhely újjáépítésének engedélyezése annyi időt vett igénybe, hogy az újjáépítés befejezése lehetlenné vált.

A bizottság tagjai elsősorban az érdekelt Miniszter urak, így a közlekedésügyi, a kereskedelem- és szövetkezetügyi, az iparügyi, a földművelésügyi, a közellátásügyi, az újjáépítésügyi, a pénzügyi, a tájékoztatásügyi miniszter urak és természetesen a népjóléti küldenék ki és azok egyelőre kéthetenként – előre meghatározott napon –, egyébként a szükségnek megfelelően, a népjóléti miniszter meghívására ülnek össze. A bizottság elnöki tisztségét a népjóléti miniszter, illetőleg megbízottja, titkári teendőit pedig mint a bizottság titkára a Népjóléti Minisztérium Gyermekvédelmi osztályának vezetője látja el, aki egyszersmind a bizottság előadója is, és aki a miniszterek kiküldöttjeinek rendelkezéseit, azok közreműködésével jegyzőkönyv formájában a helyszínen írásba is foglalja. A jegyzőkönyvet a rendelkezést hozó miniszte-

[12] 79. 1946. január 12.

rek képviselői aláírják, ami által a jegyzőkönyvbe foglalt rendelkezések végrehajthatókká válnak. A jegyzőkönyvről a bizottság minden egyes tagja másolatot kap, s annak alapján minden egyes tárca képviselője a szükséges további intézkedéseket is megteszi és azokról a népjóléti minisztert is értesíti.

Meggyőződésem, hogy ez a bizottság, helyesebben az érdekelt miniszter urak egyidejű és azonnali rendelkezései, meg fogják oldani a gyermekvédelem összes, ma megoldhatatlannak látszó problémáit és ezáltal ki fogják küszöbölni azokat a tényezőket, amelyek napjainkban az állami gyermekvédelem válságát okozzák.

Budapest, 1946. január hó 5-én.

Molnár Erik

Géppel írt tisztázat stencil eljárással sokszorosított másolata. A sokszorosítás alapjául szolgáló eredeti tisztázatot a miniszter saját kezűleg írta alá.

[12] 79/e sz. melléklet (a [12] 79/71. napirendi ponthoz)

Magyar Népjóléti Minisztérium
40 063/1946. II/1.

Előterjesztés a minisztertanácshoz

[A kötelező társadalombiztosítás járadékszolgáltatásainak felemelése]

A minisztertanács mai ülésén 13 324/1945. szám alatt a magánjogi szolgálati jogviszony alapján nyugdíjra jogosultak és 13 175/1945. szám alatt pedig az Országos Orvosi Nyugdíj és Segélyező Intézettől nyugdíjban részesülők nyugdíjának felemelésére teszek előterjesztést.¹⁰⁹

A szóbanlevő rendeletek kiadásával egyidejűleg szándékozom a pénzügyminiszter úrral egyetértve – a nekünk adott felhatalmazás alapján – a kötelező társadalombiztosítás járadékszolgáltatásait is emelni olymértékben, hogy az érintett személyek az általuk eddig élvezett öregségi, rokkantsági, özvegyeségi és árvasági járadéknak, illetőleg nyugbérnek, valamint a baleseti járadéknak három[száz]szorosát¹¹⁰ kapják. Ugyanakkor járadékminimumot is szándékozom megállapítani, mely az öregségi stb. biztosításban, valamint a bányanyugbér-biztosításban havi tizenhét pengő lenne.

A járadékoknak, illetőleg nyugbéréknek a tervezett mértékű emelése azt jelenti, hogy a szóbanlevő személyek közül az öregségi stb. járadékosok, valamint a baleseti járadékosok az 1944. évi december havában élvezett átlag járadékuknak kb. a háromszázszorosát kapják, míg a bányanyugbéresek –

¹⁰⁹ Lásd e jegyzőkönyv 69. és 70. napirendi pontját, és az ahhoz fűzött jegyzeteket.

¹¹⁰ Az előterjesztésben itt „háromszoros” emelés szerepel, ami azonban a szöveg további gondolatmenetével és adataival összevetve nyilvánvaló elírás.

tekintettel arra, hogy azoknál az átlag járadék magasabb – az említett időpontban élvezett járadékuknak kb. kétszázhuszonötszörösét kapnák az 1946. évi január hó 1-től kezdődőleg.

A járadékoknak a tervezett mértékben történő emelése az érdekelt társadalombiztosító intézetek részére a következő terhet jelenti:

ipari munkavállalók öregségi stb. járadéka	450 millió
értelmiségi munkavállalók öregségi járadéka	75 millió
mezőgazdasági munkavállalók öregségi stb. járadéka	540 millió
bányanyugbérések járadéka	240 millió
baleseti biztosítási járadék	180 millió

A pénzügyminiszter úr a tervezett emelésekhez a 8977/1945. és a 8978/1945. számú átírataiban kivételesen hozzájárult azzal a megjegyzéssel, hogy a járadékok felemelését mindaddig aggályosnak tartja, amíg a járadékok kifizetéséhez szükséges összegeket csak inflatórikus módon lehet előteremteni. Egyben arra kért, hogy a társadalombiztosító intézetek bevételeinek fokozásáról gondoskodjam.

A pénzügyminiszter úr ismertetett aggályával kapcsolatban bejelentem a t. Minisztertanácsnak, hogy 12 609/1945. szám alatt az elmúlt heti minisztertanácsn szentet az 1927: XXI. és az 1928: XL. Törvénycikkek egyes rendelkezéseinek módosítása tárgyában.¹¹¹ A minisztertanács által elfogadott módosítások értelmében lehetőséget teremtettem arra, hogy a biztosítottak után fizetendő járulékok kulcsát az eddigi 13%-ról 20%-ra lehessen felemelni, valamint, hogy a társadalombiztosítási járulékköveteléseket az alkalmazottak kereseti és jövedelmi adójával együtt lehessen kivetni és beszedni. Kiterjeszti a rendelet az előbb említett követelésekre a közadóknak adópengőben meghatározásáról szóló rendelkezéseket és módot ad arra, hogy a késedelmesen fizető munkaadók magasabb késedelmi pótlék kirovásával serkentessenek a társadalombiztosító intézetekkel szembeni kötelezettségük teljesítésére. Ugyanakkor a munkavállalók bejelentésével kapcsolatos mulasztásokhoz súlyos anyagi és büntetőjogi rendelkezéseket fűz. Megítélésem szerint ezek a rendelkezések kihatásukban azt fogják eredményezni, hogy a biztosító intézetek saját bevételeikből az őket terhelő kiadásokat fedezni tudják, s így a pénzügyminiszter úr aggálya remélhetőleg tárgytalanná válik.

Bár a szóbanlevő járadékok emelésére részemre adott felhatalmazás alapján a szükséges rendeletek kiadása iránt saját hatáskörömben intézkedhettem volna, mégis a pénzügyminiszter úr ismertetett aggályára tekintettel és a kérdésnek kétségtelen közgazdasági jelentőségére, szükségesnek tartottam a fentieket a t. Minisztertanács tudomására hozni.

¹¹¹ Lásd a 78. sz. jegyzőkönyv 62. napirendi pontját, a 78/g sz. mellékletet, valamint a 250/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. január 15. 12. sz.

[12] 79. 1946. január 12.

Kérem a t. Minisztertanácsot, hogy a bejelentésemet és a szóbanlevő járadékok felemelése iránti intézkedésemet tudomásul venni szíveskedjék.

Budapest, 1946. január hó 4-én.

Dr. Molnár Erik s. k.
népjóléti miniszter

A kiadmány hitelül
[*Olvashatatlan aláírás*]
irodavezető h.

Géppel írt tisztázat stencil eljárással sokszorosított másolata. A hitelesítési záradékot az irodavezető sajátkezű aláírásával látta el. Az aláírás mellett a „Magyar Népjóléti Minisztérium” gumi körbélyegzőjének lenyomata van.

[12] 79 / f sz. melléklet (a [12] 79 / 73. napirendi ponthoz)

[Közellátásügyi Miniszter]

Feljegyzés
az orosz szállítások ügyében.

A tegnapi napon felkértek, hogy a mai napon jelenjünk meg az 1946. évi orosz szállítások programjának megbeszélésére.

A tárgyalás elhalasztását kértem egyrészt, mert előbb itthon akarom a kérdést részleteiben megbeszélni, másrészt, mert az orosz szállítások, ill. igénybevételek kapcsán véleményem szerint előzetesen igen fontos kérdések tisztázandók.

Az 1945. évi jóvátételi szállítások mennyiségileg pontos megállapítást nyertek a jóvátételi szerződésekben.¹¹² Egyedül a szállítások időpontja volna tárgyalható. Elvileg ezeket a szállításokat a következő gazdasági évre szeretném kitolni és csakis a szarvasmarha-szállítások kapcsán vállalnék május és júniusban bizonyos kötelezettséget.

A tárgyalások során hangsúlyozni szeretném, hogy a jóvátételi szállításoknak csak akkor tudunk eleget tenni, ha 1946. évben a Vörös Hadsereg ellátásával nem kell számolnunk.¹¹³

Tisztázatlan ugyanis, a Vörös Hadsereg ellátásával kapcsolatos igénybevételek kérdése, pedig ez a kérdés döntő jelentőségű, egész gazdasági életünkben.

---

¹¹² A szovjet–magyar jóvátételi egyezményt 1945. július 15-én írták alá. A csehszlovák–magyar és a jugoszláv–magyar jóvátételi egyezményt azonban csak hónapokkal később, 1946. április 6-án, illetve május 11-én írták alá. Igaz, előzetes szállítások a szerződések aláírása előtt is történtek.

¹¹³ A Vörös Hadsereg ellátása – a miniszter felvetésével ellentétben – az 1946–1947. évben is jelentős terhet rótt az országra. Lásd fent, a 73. napirendi ponthoz fűzött jegyzeteket is.

[12] 79. 1946. január 12.

Nyomatékosan szeretném felhívni ugyanis a figyelmet arra, hogy pl. 1945. utolsó naptári negyedévi Vörös Hadseregi ellátása címén olyan mennyiségű élelmiszer igénybevétele van ez idő szerint folyamatban, amely mennyiség a kukoricától eltekintve feltétlenül meghaladja azt a mennyiséget, ami ebben a gazdasági évben az ország ellátatlanjai számára a közellátási kormányzat által előreláthatólag előteremthető lesz.

Ennek a nagymennyiségű élelmiszernek és takarmánynak az igénybevétele rendkívül súlyos terhet jelent a parasztnak, könnyen lehetetlenné teheti az egyébként is szűkös közellátásunkat és igen jelentős szerepe van az infláció szempontjából is.

Ezt a kérdést ismételtelen felvettem a Gazdasági Főtanácsban,¹¹⁴ és mert olyan megjegyzés is elhangzott, amely szerint mi a fegyverszüneti megállapodásból kifolyólag ilymértű ellátásra kötelezhetők nem vagyunk, ezt a kérdést a legutóbbi egyik alkalommal, mikor orosz szállítások tárgyaltattak, a Marsall Úr helyettesénél is felvettem.

Közöltem, hogy súlyos közellátási helyzetünk mellett ilyen nagyarányú Vörös Hadseregi [sic!] ellátásra nem vagyunk képesek s említettem azt is, hogy a fegyverszüneti megállapodásból kifolyóan nem is kívánhatják jogszerint az európai háború befejezése után ily hosszú időn át, ilyen nagy hadsereg részünkről történő ellátását.

Az altábornagy úr a jogalapot nem érintve kb. azt válaszolta, hogy „ők nem tehetnek róla, s ha az angolokkal már egy hónappal ezelőtt megállapodtunk volna, most már itt is másképp lenne”. Én megjegyeztem erre, hogy akkor megvárjuk a moszkvai tárgyalások eredményét. Most már ezen is túl vagyunk.

Mikor észrevételeztem, hogy tőlünk származó, nem jótételi szállítások külföldre eszközöltek, és pedig Nyugatra, nem vitatta az altábornagy úr azt sem, hogy ehhez joguk lenne, csak annyit jelzett, hogy a szóbanlevő szállítmányok nem Vörös Hadseregi ellátási mennyiségekből, hanem zsákmányolt tételekből történnek.

Ez utóbbit azért említem, mert a nálunk találkozott magyarázat – miszerint a Vörös Hadsereg ellátásával kapcsolatos élelmiszerek külföldön is felhasználhatók – orosz részről nem áll fenn.

Mindenesetre jelentenem kell, hogy ezen tárgyalás során az altábornagy úr jelezte azt is, hogy a folyó gazdasági évben Vörös Hadseregi ellátás címén a IV. negyedévi mennyiségen felül gabonára már nem tartanak igényt. Egyéb igénybevételeket, húst és zsírt főképpen, igen.

A kérdés rendkívüli horderejére tekintettel kérem a t. Minisztertanácsot, miszerint kérje fel a külügyminiszter urat arra, hogy esetleg nemzetközi jogászok bevonásával állapíttassa meg a lehetőséghez képest, hogy a fegyver-

¹¹⁴ A Gazdasági Főtanács fennmaradt jegyzőkönyveiben erre vonatkozó adat nem található.

[12] 79. 1946. január 12.

szüneti szerződésből kifolyóan az európai háború befejezése után ily hosszú időn át Vörös Hadseregi ellátásra kötelezve vagyunk-e.

Ha kötelezve vagyunk, nem lehetne-e ezt a kötelezettséget tekintet nélkül a megszálló hadsereg létszámára egy kisebb létszám ellátására korlátozni.

Fontos ennek a megállapítása, mert rendkívül súlyosan érinti közellátásunkat, egész gazdasági helyzetünket és orosz jóvátételi mezőgazdasági szállításaink is a Vörös Hadsereg ellátásával kapcsolatos igénybevételektől függnék.

Budapest, 1946. január 12.

[*Bárányos Károly* közellátásügyi miniszter]

Géppel írt, aláírás nélküli tiszttázat.

[13] 80.

JEGYZŐKÖNYV

az 1946. évi január hó 16. napján délelőtt 11 órakor
Tildy Zoltán elnöklété alatt tartott minisztertanácsról

Jelen voltak:

<i>Szakasits Árpád</i> államminiszter	<i>Dr. Ries István</i> Igazságügyminiszter
<i>Dobi István</i> államminiszter	<i>Tombor Jenő</i> honvédelmi miniszter
<i>Gyöngyösi János</i> külügyminiszter	<i>Dr. Molnár Erik</i> népjóléti miniszter
<i>Nagy Imre</i> belügyminiszter	<i>Bárános Károly</i> közellátásügyi miniszter
<i>Gordon Ferenc</i> pénzügyminiszter	<i>Gerő Ernő</i> közlekedésügyi miniszter
<i>Kovács Béla</i> földművelésügyi miniszter	<i>Antall József</i> újjáépítési miniszter
<i>Bán Antal</i> iparügyi miniszter	<i>Balla Antal</i> tájékoztatásügyi miniszter
<i>Rónai Sándor</i> kereskedelem- [és] szövetkezetügyi miniszter	<i>Dr. Balogh István</i> miniszterelnökségi politikai államtitkár
<i>Dr. Keresztury Dezső</i> vallás- és közoktatásügyi miniszter képviseletében <i>Bereczky Albert</i> államtitkár	<i>Dr. Bojta Ernő Béla</i> miniszterelnökségi adminisztratív államtitkár, a minisztertanács jegyzője

[*Tildy*] *Miniszterelnök*: megnyitja a rendkívüli minisztertanácsot és bejelenti, hogy az összehívást a kollektív szerződésekkel kapcsolatos iparügyi miniszteri előterjesztés sürgős letárgyalása végett eszközölte.

Felkéri az iparügyi minisztert, hogy javaslatát terjessze elő.

1.

[*Bán*] *Iparügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát „a kollektív szerződések tárgyában”.¹ Előadja, hogy e javaslat pontos előkészítés eredménye és az összes illetékes tényezőkkel letárgyaltatott.²

---

¹ A jegyzőkönyv mellett sem előterjesztés, sem rendelettervezet nem található ezért a vita során elhangzott, a jegyzőkönyvben rögzített véleményeket a kiadott 490/1946. ME sz. rendelettel (MK 1946. január 17., 14. sz.) vettem össze.

² A bérszabályozás (az árszabályozással együtt) a háború utáni kötött gazdálkodás egyik központi kérdése volt. Nem csupán az infláció fékezése és a gazdasági stabilizáció előkészítése szempontjából volt alapvetően fontos, hanem a politikai hatalom megragadása, a munkástömegek befolyásolása szempontjából is. Az már 1945 januárjában eldőlt, hogy a bér nem lehet üzemen-

[Gordon] Pénzügyminiszter: a 4. §. 1. bekezdéséhez az a módosító javaslata, hogy kiskorú gyermekek életkoránál „a 16 éven aluli” kitétel felvétessék. A Gazdasági Főtanácsnak is az az álláspontja, hogy az ellátandók körét szűkíteni kell.³

[Báránys] Közellátásügyi miniszter: helyesli a pénzügyminiszter módosító javaslatát. Azokat a tanulmányokat folytató kiskorúakat, akik önálló keresettel nem bírnak, kivételképpen a természetbeni juttatásokban részesítené.

[Ries] Igazságügyminiszter: a magukkal tehetetlen, mint pl. nyomorék kiskorú gyermekeknél fenntartandónak tartja az eredeti szövegezést.

[Báránys] Közellátásügyi miniszter: javasolja a 4. §-ba még egy külön bekezdés felvételét a bejelentési kötelezettség tárgyában. Két hetenkint kell, hogy az egyes természetbeni ellátást szolgáló cégek bejelentést tegyenek. Ugyanis egyes üzemek, előnyös csereügyleteket tudnak kötni saját termel-

---

kénti szabad alku tárgya, hanem azt az ekkor életre hívott, a szakszervezetek és a munkaadók képviselőiből alakított munkabér-megállapító bizottságokra kell bízni (78/1945. ME sz. rendelet, MK 1945. január 27., 2. sz.). E bizottságok – amelyek egyrészt a GYOSZ szakosztályai és az ipartestületek (a munkaadók), másrészt a szakmai szakszervezetek (a munkavállalók) képviselőiből alakultak – 1945 nyarán megkötötték a szakmánkénti kollektív szerződéseket, amelyekben megállapították többek között a béreket, a munkaidőt és az egyéb munkafeltételeket. A 6460/1945. ME számú rendelet (MK 1945. augusztus. 15., 103. sz.) minden, az adott szakmában tevékenykedő, munkaadóra és munkavállalóra kiterjesztette ezeknek az iparági kollektív szerződéseknek a hatályát. Ezt követően – az inflációra való tekintettel – időről időre kormányrendelettel határozták meg hogy a kollektív szerződésben rögzített béreket milyen arányban kell emelni. A kérdés ekkori sürgős tárgyalását az indokolta, hogy az 1945-ben kötött szerződések hatálya elvileg december 31-én lejárt. Bár hatályuk ideiglenes meghosszabbításáról a 12 240/1945. ME sz. rendelet, MK 1945. december. 23., 208. sz., gondoskodott (lásd a 76. sz. jegyzőkönyv [6] napirendi pontját), ez azonban csak átmeneti megoldást jelentett.

A rendelet – és egyben az új kollektív szerződések – előkészítése azért vált jelentős politikai csatározások tárgyává, mert a szakszervezetek, a baloldali pártok és az iparügyi kormányzat is még magasabb szintre akarta emelni a kollektív szerződésekkel kapcsolatos egyeztetést. Arra törekedtek, hogy a GYOSZ és a Szakszervezeti Tanács által kidolgozott keretmegállapodás döntse el a munkabérrel, munkaidővel és a kötelező juttatásokkal kapcsolatos alapvető kérdéseket és a szakmánkénti kollektív szerződésekre már csak a részletek tisztázása maradjon. (Bővebben lásd: HABUDA, 1975., továbbá PETŐ–SZAKÁCS, 1986., 54–55.)

Az előkészítés nehézségeiről némi képet alkothatunk a Gazdasági Főtanács előző napi ülésének jegyzőkönyvéből, amely a következőket rögzítette: „Tudomásul veszi Bán Antal iparügyi miniszter jelentését a kollektív szerződések tárgyalásának menetéről. Felhívja Bán Antal iparügyi, Báránys Károly közellátásügyi és Gordon Ferenc pénzügyminisztereket [sic!], folytassanak még ma további tárgyalásokat a GYOSZ-szal és Igyekezzenek megértetni vele, hogy a munkások ellátásából ki kell vennie részét. A Szakszervezeti Tanácsnál viszont oda kell hatni, hogy a kollektív szerződés szerint ellátottak száma egyelőre ne haladja meg az 1 200 000 főt, és elsősorban az újjáépítési és jótéteményi üzemekben dolgozókat kell ellátni. Kötelezni kell a GYOSZ-t arra is, hogy maximálisan 3 hónapi időtartamra bocsásson a közellátási miniszter rendelkezésére 50 üzemképes, minimálisan 3 tonnás teherautót.” (MOL XIX–A–10. 1946. január 15-i ülés 1. napirendi pontja.)

³ A kiadott rendelet 4. §-ának (1) bekezdése kimondta, hogy a kollektív szerződésben megállapított munkabér pénzbeli és természetbeni juttatásokból áll. A természetbeni juttatások kiterjednek az önálló keresettel nem rendelkező feleségre, a munkaképtelen férjre, valamint a kiskorú gyermekekre is. A 16 éves korhatárt a rendelet szövege nem tartalmazza. Kiskorúnak számított az, aki 20. életévét még nem töltötte be.

vényeik igénybevételével, és ha készleteiket nem vesszük figyelembe, úgy más üzemekkel való összehasonlítás keretében [sic!] elégedetlenség támadhat. Ennek folytán a bejelentés kiterjedne azokra a készletekre és természetbeni juttatásokra, amelyeket az ilyen előnyösebb helyzetben lévő üzemek szolgáltathatnak és ez az egyes intézkedéseknél, kiutalásoknál figyelembe lenne véve.⁴

[Gerő] Közlekedésügyi miniszter: a 6. §. 2. bekezdésében hiányzik az állam, mint egyik legjelentősebb munkáltató képviselése, holott éppen [a] jóvátételei szolgáltatások folytán az állami megrendelések nagymérvűek. Minthogy az Országos Munkabérmegállapító Bizottság így az állam érdekeit messzemenőleg érintő határozatokat hoz, szükségesnek tartja, hogy a közlekedésügyi minisztérium a bizottságba[n] képviselést nyújtson.

[Bán] Iparügyi miniszter: a maga minisztériumának a képviselést is igényli.

[Gordon] Pénzügyminiszter: a pénzügyminisztérium részvétele is szükséges.

[Ries] Igazságügyminiszter: a Munkabérmegállapító Bizottságban az állam részvétele aggályos. A külföldi hasonló intézményeknél az állam nem avatkozik be, mert éppen az a cél, hogy az állam befolyása nélkül történjen a munkabérek megállapítása.

Szakasits Árpád államminiszter: visszás helyzet alakul ki, ha az állam képviselve van és a kormányzat mégis más álláspontra helyezkedik, mint az Országos Munkabérmegállapító Bizottság, noha ennek határozatai az egyes tárcák képviselőinek közreműködésével jöttek létre. Így az igazságügyminiszter észrevételével egyetért.

[Gerő] Közlekedésügyi miniszter: áthidalható ez az ellentét azzal, hogy a Bizottság elnöke az állam ezen érdekeinek figyelembevételével jelöltessék ki.⁵

[Ries] Igazságügyminiszter: a 6. §. 3. bekezdéséhez stiláris módosításként „tagéi” szó helyett „tagokká” szó felvételét javasolja.

[Gordon] Pénzügyminiszter és [Gerő] közlekedésügyi miniszter a 7. §-nál éppen az állami megrendelések és [a] munkáltatói érdekek védelme szempontjából azt a módosítást javasolják, hogy a pénzügyminiszter[rel] és a köz-

---

⁴ A 4. § (1) bekezdésének utolsó mondata rögzítette: „A munkáltató [...] köteles kéthetenként a közellátásügyi miniszternek bejelenteni, a természetbeni juttatások céljára beszerzett áruk, úgyszintén az ugyanazon időszakon belül a munkavállalók számára kiosztott természetbeni juttatások mennyiségét.”

⁵ A rendelet II. fejezete, azaz a 6–12. §, az Országos Munkabérmegállapító Bizottság (OMB) összetételéről, működéséről és hatásköréről szól. A 6. § (1) bekezdése kimondta, hogy a bizottság hét–hét munkáltatói, illetőleg munkavállalói és ugyanannyi póttagból áll. A 6. § (2) bekezdése szerint a munkáltatók képviselésében két–két tagot jelölt a Magyar Gyáriparosok Országos Szövetsége és az Ipartestületek Országos Központja, egy–egy tagot jelölt az Országos Iparegyesület, a Takarékpénztárak és Bankok Egyesülete és a Kereskedők Országos Központi Szövetsége. A hét munkavállalói tagot a Szakszervezeti Tanács jelölte ki. A Gerő Ernő által javasolt megoldást a 7. § második mondata tükrözi. Ez ugyanis kimondta, hogy „az Országos Munkabérmegállapító Bizottság elnökét és elnökhelyettesét az iparügyi miniszternek a kereskedelem- és szövetkezeti, a közlekedésügyi és a pénzügyminiszterrel egyetértésben tett előterjesztésére a minisztérium [értsd: minisztertanács] nevezi ki. Az elnök (helyettese) sem a munkáltatók, sem a munkavállalók sorába nem tartozhatik.”

lekedésügyi miniszterrel egyetértésben történjék az elnökhelyettes kinevezése.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: a 11. §. 3. bekezdésénél aggálya van az „egyenlő számban” való szavazással kapcsolatban. Nincs szabályozva milyen sorrendben történjék a döntés.

[Bán] *Iparügyi miniszter*: a következő bekezdés rendelkezik az ügyrendről s majd annak keretében lehet ezt a kérdést szabályozni.⁶

[Ries] *Igazságügyminiszter*: a 13. §-t kiegészítendőnek tartja a következő hozzászólással „avagy az előírt bejelentési kötelezettségének nem pontosan tesz eleget”.⁷ A 14. § 3. bekezdésével kapcsolatban javasolja a pénzbírság felső határának 1 millió pengőben való megállapítását, továbbá az utolsó mondat szövegét a következőképpen ajánlja: „a pénzbírságból befolyt összeget az iparügyi miniszter által meghatározandó munkásjóléti célokra fordítsa.”⁸

Minisztertanács a kollektív szerződések tárgyában előterjesztett javaslatot a felvetett változtatásokkal és kiegészítésekkel, elfogadta.⁹

2.

[Bán] *Iparügyi miniszter*: eddig az Országos Munkabérmegállapító Bizottságnak dr. Farkas Ferenc az Országos Földhitelintézet elnökigazgatója volt az elnöke. Működése kifogástalan és az 1946. év folyamán az ő kinevezését hozza javaslatba.

Minisztertanács dr. Farkas Ferencnek az Országos Munkabérmegállapító Bizottság elnökévé való kinevezéséhez hozzájárult.¹⁰

---

⁶ A rendelet 11. §-a a bizottság működéséről, határozathozatali mechanizmusáról szolt. A (3) bekezdés kimondta, hogy a „határozatképességhez az elnök (elnökhelyettes), valamint legalább négy–négy munkáltatói és munkavállalói tag jelenléte szükséges. A szavazásban a munkáltatói és munkavállalói tagok csak egyenlő számban vehetnek részt. A határozathozatal nyílt szavazással történik és az egyszerű szótöbbség dönt. Az elnök a szavazásban csak szavazategyenlőség esetén vesz részt.” Gerő Ernő észrevételét tehát nem vették figyelembe.

⁷ A rendelet 13. §-a arról szolt, hogy a munkabérek és juttatások megállapítására és kifizetésére, valamint az ezzel kapcsolatos bejelentési kötelezettségre vonatkozó rendelkezések (4. §) kijátszása vétségnek minősül és két évig terjedhető fogházzal büntetendő. A szöveg tartalmazza az igazságügyminiszter által javasolt kiegészítést.

⁸ A rendelet 14. §-a az OMB működésével, tagjainak magatartásával kapcsolatos esetleges vétségek szankcionálásáról rendelkezett. A (3) bekezdés az elnök (alelnök), illetve a tagok pénzbírságáról szolt, amennyiben valamelyikük a rendeleten alapuló kötelezettségét vétkeesen megszege. A szöveg tartalmazza az igazságügyminiszter által javasolt módosításokat.

⁹ Lásd a 490/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. január 17., 14. sz.

¹⁰ *Dr. Farkas Ferenc* (1903–1966) kögazdász, lapkiadó, szerkesztő. 1938–1944-ben a Szabad Szó című parasztpárti lap szerkesztője, az Ideiglenes Nemzetgyűlésben – majd ezt követően 1949-ig – parasztpárti képviselő. Fontos szerepe volt a Nemzeti Parasztpárt megszervezésében, a párt gazdasági ügyeinek irányításában. 1948-ig folyamatosan vezető tisztségeket töltött be a párt központi szerveiben. Tagja volt az Ideiglenes Nemzetgyűlés, majd a Nemzetgyűlés Politikai Bizottságának. 1945 augusztusától többek között az Országos Földhitelintézet elnök-vezérigazgatója, a Magyar Nemzeti Bank Főtanácsának tagja, a Mezőgazdasági Szövetkezeti Központ alel-

[13] 80. 1946. január 16.

[Tildy] *Miniszterelnök*: a külügyminiszternek soron kívüli sürgős bejelentés van. Felkéri őt az előterjesztés megtételére.

3.

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter*: a Prágában folytatott tárgyalásokat annak idején megszakították¹¹ és a további tárgyalások végett a magyar kormány január hó 5-én levélben meghívta a csehszlovák kormányt a Budapesten lefolytatandó további megbeszélésekre.¹² Január 14-i keltezéssel kapta meg a választ és ebben a csehszlovák kormány maga részéről is örömmel látja a tárgyalások felvételét, azonban arra való tekintettel, hogy Clementis államtitkár ismeri a kérdést, és a csehszlovák kormány súlyt helyez arra, hogy a további tárgyalásokban is részt vegyen, az államtitkárnak súlyos tudó-megbetegedésére figyelemmel az a csehszlovák kormánynak a kívánsága, hogy a tárgyalások Prágában folytatódjanak le. Clementist orvosai egyelőre hosszabb útra nem engedik. A csehszlovák kormány kifejezte azon felfogását, hogy ne csak a magyar kormány, hanem a közélet jelentősebb tényezői is vegyenek részt a megbeszéléseken. Elő fogja készíteni a szükséges felhatalmazás tervezetét és a legközelebbi minisztertanácson előterjeszti.¹³

[Tildy] *Miniszterelnök*: az ügy olyan nagy fontosságú, hogy egy külön minisztertanács fogja esetleg tárgyalni a külügyminiszter felhatalmazását. Kéri a külügyminisztert, hogy javaslatát készítse elő, közölje a társminiszterekkel, hogy érdemben hozzászólhassanak. Bizalmas közlésként tájékoztatja a kormányt arról, hogy a tárgyalások voltaképpen a csehszlovák kormány suggestiójára történnek. A csehszlovák–magyar kérdésben az utóbbi időben némi enyhülés tapasztalható, de ennek ellenére gondossággal kell a megbízatást és a felhatalmazást a külügyminiszter részére megadni. Nem hagyható figyelmen kívül, hogy a csehszlovákiai magyarság helyzete nem egy elkülönített probléma, hanem az egész magyarság összefüggő problémáihoz tartozik. Új szempont a tárgyalásoknál, hogy a politikai élet tényezői is részt vennének a megbeszéléseken. A pártok prominens embereiről lenne szó.¹⁴

---

nöke. 1956 őszén a Nemzeti Parasztpárt (Petőfi Párt) egyik újjászervezője, a Nagy Imre kormány tagja, november 4-e után a forradalomhoz hű szervezetek „kibontakozási javaslatának” egyik megszövegezője. 1957-ben a Közgazdasági Reformbizottság tagja.

¹¹ Lásd a november 27-i ülés (71. sz. jegyzőkönyv) 9. és a december 10-i ülés (74. sz. jegyzőkönyv) 46. napirendi pontját és az ezekhez kapcsolódó mellékletet.

¹² Az ezzel kapcsolatos levélváltás megtalálható: MOL XIX–J–1–a–IV–66–47/Be/1946. sz. alatt.

¹³ Lásd a január 31-i ülés (83. sz. jegyzőkönyv) 30. napirendi pontját.

¹⁴ Ez a gondolat egyes magyar politikusok részéről is felvetődött már, a minisztertanács azonban korábban egyértelműen arra az álláspontra helyezkedett, hogy a tárgyalások lefolytatására és egyezmény kötésére a minisztertanács illetékes. Akkor a miniszterelnök is ezen a véleményen volt. V. ö.: e kötetben az 1945. november 27-i ülés (71. sz. jegyzőkönyv) 9. napirendi pontját.

Politikusok az államközi tárgyalásokba a továbbiakban sem kapcsolódtak be. Ha csak azt az „informatív megbeszélést” nem tekintjük ilyennek, amelyet a magyar–csehszlovák lakosságcsere-egyezmény aláírásának napján, 1946. február 27-én rendeztek Budapesten dr. Dalibor Krnonak, Csehszlovákia magyarországi megbízottjának rezidenciáján a csehszlovák delegátusok kérésére. A megbeszéléseken csehszlovák részről V. Clementis külügyi államtitkár és dr. Slavik miniszter, valamint D. Krno követ, magyar részről pedig Varga Béla házelnök és Auer Pál követ (FKGP), Rá-

Minisztertanács a külügyminiszter bejelentését tudomásul vette és hozzájárult, hogy a csehszlovák kormánnyal való tárgyalások Prágában felvétessenek. Felhatalmazta a külügyminiszter[t], hogy ezt a határozatot a csehszlovák kormány tudomására hozza.¹⁵

4.

Dr. Balogh István: előterjeszti javaslatát az Operaház 80 millió pengős rendkívüli segélye tárgyában. Az Operaház művészei súlyosan hátrányos helyzetben vannak, mert ugyanakkor, amikor a magánszínházaknál az egyes fellépti díj az Operaház művészeinek havi fizetésével is felér, a legszükségesebb beszerzésekre sem nyílik módjuk, és így rendszeres támogatást igényelnek. Az elégedetlenséget ezzel az egyszeri segéllyel át lehetne hidalni, mert a 80 millió pengő nagyjában a tagok egyhavi fizetésének felel meg. A pénzügyminiszter, továbbá a vallás- és közoktatásügyi miniszter a maga részéről előzetesen a segély folyósításához hozzájárult.

Minisztertanács az Operaház részére nyolcvanmillió pengő rendkívüli segély folyósításához hozzájárult.¹⁶

5.

[Gordon] Pénzügyminiszter: a kollektív szerződés megkötése tulajdonképpen nem változtatott az ország élelmezési nehézségein, csak még élesebb formában veti fel azt a legnagyobb problémát, ami az ország élelmezésével kapcsolatban felmerül. A legutóbbi minisztertanács a közellátásügyi miniszter adatai alapján elhatározta, hogy Vorosilov marsallhoz fordul, feltárja a hely-

---

kosi Mátyás miniszterelnök-helyettes (MKP), Szakasits Árpád miniszterelnök-helyettes és Szalai Sándor (SZDP), végül Kovács Imre és Veres Péter (NPP) vett részt. A megbeszélés azonban nem járt több eredménnyel, mint hogy a felek kölcsönösen ismertették a lakosságcsere végrehajtása után a Felvidéken visszamaradó magyarság sorsát illető, egymástól igen távol eső elképzeléseiket. (MOL XIX-J-1-a-IV-66 – 47/Bé.res/1946. ikt. sz. 42. d.)

¹⁵ Gyöngyösi János külügyminiszter Dalibor Krno követhoz 1946. január 21-én intézett 6/pol./res./1946. iktatószámú levelében nyugtázta a csehszlovák kormány nevében írt, január 14-én keltezett levelét. Ebben közölte, hogy Clementis államtitkár betegségére való tekintettel készséggel utazik Prágába, továbbá, hogy „magam is teljes mértékben osztom a csehszlovák kormánynak azt a felfogását, hogy a szomszéd-államok között felmerülő vitás kérdéseket kívánatos az érdekeltek közvetlen megállapodásával elintézni”. Leszögezi azonban, hogy a meghívás elfogadása nem jelenti a csehszlovák delegáció által 1945. december 5-én átadott írásbeli javaslat elfogadását. A magyar álláspontot „rövidesen” közölni fogja. (A levél Kertész István által készített fogalmazványa megtalálható: MOL XIX-J-1-a-IV-66 – 47.res./Bé/1946. alapszámon.)

¹⁶ Balogh István szóbeli előterjesztése az Operaház igazgatójának 1946. január 15-én kelt, a miniszterelnökhöz címzett levelén alapult, amely megtalálható a Miniszterelnökség általános iratai között (MOL XIX-A-1-j-1946-XXIX-370. alapszám). Az igazgató a tagok nehéz anyagi helyzetét könnyítendő, egyhavi alapfizetésüknek (103 millió pengő) megfelelő segély kiutaltatását kérte. Ebben többek között hivatkozott arra, hogy „A Magyar Állami Operaház [...] a mai rendkívüli gazdasági viszonyok között minden erejét megfeszítve Magyarország újjáépítése érdekében napról-napra előadásokat tart, és ezzel kulturális közérdekű munkát végez.” Az ügyirathoz tartozó előadói íven Bojta Béla államtitkár intézkedett a pénz kiutalásáról.

[13] 80. 1946. január 16.

zetet és kéri a Marsall segítségét megfelelő élelmiszerek hozzásegítéséhez [sic].¹⁷ Az UNRRA-segély¹⁸ hosszadalmasságával szemben szükségesnek mutatkozik, hogy az Amerikai Egyesült Államokhoz és az Angolszász hatalmakhoz forduljunk azzal a kéréssel, hogy élelmiszer-készleteikből, amelyek Európában különböző helyeken tárolva vannak, segítséget kapjunk.¹⁹ Az ellenérték, illetve a fizetés módozatai tárgyában meg tudnánk állapodni. Javasolja, hogy a kormány forduljon a Szövetséges Ellenőrző Bizottsághoz és feltételezi, hogy Vorosilov marsall támogatná a kérelmet. A kormány nem vállalhatja a felelősséget, hogy meg sem kísérli az esetleges járható út igénybevételét.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: bármennyire sürgős is ez a kérdés, megfelelő előkészítés nélkül nem lehet letárgyalni. A Gazdasági Főtanácsnak is meg kell vizsgálnia az előterjesztést. Nem hiszi, hogy az Amerikai Egyesült Államoknak és az Angol Birodalomnak Európában gabona-, vagy más fontos élelmiszer-készletei lennének tárolva, mert nem véletlen az, hogy az UNRRA segítség nem gabona segítség, hanem főleg gyógyszer, konzervek, tápszerek, csokoládé stb., tehát könnyen szállítható dolgok.

[Tildy] *Miniszterelnök*: a maga részéről is előkészítendőnek tartja a kérdést és felkéri a pénzügyminisztert, hogy javaslatát terjessze a Gazdasági Főtanács elé és azt követően már a legközelebbi minisztertanács megvizsgálhatja.²⁰

[Gordon] *Pénzügyminiszter*: javaslatát a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.

---

¹⁷ Lásd a január 12-i ülés (79. sz. jegyzőkönyv) 73. napirendi pontját.

¹⁸ Az UNRRA-segélyek kérésére lásd e kötetben a 74. sz. jegyzőkönyv 9., a 78. sz. jegyzőkönyv [71] és a 83. sz. jegyzőkönyv 52. napirendi pontját.

¹⁹ A kérdés felvetése azért is figyelmet érdemel, mert néhány héttel korábban még a SZEB fordult a magyar kormányhoz azzal a kéréssel, hogy „felesleges” gabonakészleteiből bocsásson rendelkezésre bizonyos mennyiséget.

²⁰ A Gazdasági Főtanács az 1946. január 19-i ülésén foglalkozott a kérdéssel. Előterjesztés, illetve az üggyel kapcsolatos egyéb irat nem található a jegyzőkönyv mellett. Az ülésről felvett jegyzőkönyv csak a következő határozatot rögzítette: „10. Kimondja [a Gazdasági Főtanács], hogy haladéktalanul azzal a kéréssel kell a SZEB-hez folyamodni, hogy az új terméig terjedő kritikus időszak áthidalása érdekében a Nagy hatalmak – együttesen, vagy külön-külön – engedjenek át Magyarországra részére megfelelő mennyiségű Európában tárolt [sic!] élelmiszerkészleteket és szállítóeszközöket egy megbeszélendő rendkívüli hitel-megállapítás alapján a Kormány által nyújtandó biztosítékok ellenében. A tárgyalások lefolytatásával Gordon Ferenc és Bárányos Károly minisztereket bízta meg.” (MOL XIX-A-10. 1946. január 19-i ülés jegyzőkönyvének 10. napirendi pontja.)

A minisztertanács a Tildy-kormány idején nem tért vissza a kérdés tárgyalására, Gordon Ferenc és Bárányos Károly tárgyalásairól nincs adatunk. A magyar kormány azonban néhány napon belül eljuttatta kérését a SZEB-hez (MOL XIX-A-1-j-1946-VIII-676. sz.), amely arról már a január 25-én tartott ülésén tárgyalt. A jegyzőkönyv szövege jól érzékelteti az amerikai és angol misszió vezetőinek tájékoztatatlanságát és érzéketlenségét, és egyszersmind a SZEB szovjet elnökének cinizmusát: „Edgcumbe tábornok [...] Elmondta, hogy éppen most kapta meg a magyar miniszterelnöktől annak a marsallhoz intézett folyamodványának egy példányát, amelyben a három megszálló hatalomnak történő [sic!] élelmiszerszállításért hitelt kérnek. Az elnök közölte, hogy ő is éppen most kapta meg a levelet, s olvasta. Egyetértettek abban, hogy a levél tipikusan a magyar kormány levele: kér valamit, de nem részletez semmiféle tervet stb. Az elnök azt mond-

[13] 80. 1946. január 16.

[Tildy] *Miniszterelnök*: bejelenti, hogy pénteken a hídatavással²¹ kapcsolatos ünnepségek miatt több miniszter akadályozva volna, a szombati minisztertanácsi nap ellen pedig a belügyminiszter észrevételt tett, ezért a legközelebbi minisztertanács időpontjául hétfő délelőtti 11 óráját tűzi ki.

Minisztertanács déli 12 óra 30 perckor ért véget.

K. m. f.

Bojta Ernő Béla

Tildy Zoltán

Géppel írt tisztázat a miniszterelnök és a jegyzőkönyvvezető sajátkezü aláírásával. A miniszterek és államtitkárok a jelen voltak felsorolásánál látták el kézjegyükkel a jegyzőkönyvet.

A jegyzőkönyv mellett a tárgyalás napirendi pontokhoz tartozó előterjesztés nem található.

---

ta, eddig meg volt győződve róla, hogy sokkal több élelmiszer és egyéb cikk állna a lakosság rendelkezésére, ha a kormány rendes ellenőrzést folytatna. De elriasztja a parasztokat és a gazdákat az élelmiszer-termeléstől, a lakosságot pedig azzal riogatja, hogy nincs elég élelmiszer. Key tábornok azt mondta, hogy a magyar kormány a helyzetért igyekszik a Vörös Hadsereg és a SZEB-re hárítani a felelősséget.” (SZEB JKv., 139.)

²¹ 1946. január 18-án került sor a háború utáni első budapesti állandó Duna-híd, a Kossuth híd felavatására.

[14] 81.

JEGYZŐKÖNYV

az 1946. év január hó 21. napján délelőtt 11 órakor
Tildy Zoltán elnökelete alatt tartott minisztertanácsról

Jelen voltak:

<i>Rákosi Mátyás</i> államminiszter	<i>Dr. Molnár Erik</i> népjóléti miniszter
<i>Szakasits Árpád</i> államminiszter	<i>Bárányos Károly</i> közellátásügyi miniszter
<i>Dobi István</i> államminiszter	<i>Antall József</i> újjáépítési miniszter
<i>Gyöngyösi János</i> külügyminiszter	<i>Gerő Ernő</i> közlekedésügyi miniszter
<i>Nagy Imre</i> belügyminiszter képviselőiben <i>Gulácsy György</i> államtitkár	<i>Balla Antal</i> tájékoztatás[ügy]i miniszter
<i>Gordon Ferenc</i> pénzügyminiszter, később <i>Kemény György</i> államtitkár	<i>Rónai Sándor</i> kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter
<i>Kovács Béla</i> földművelésügyi miniszter	<i>Dr. Keresztury Dezső</i> vallás- és közoktatásügyi miniszter
<i>Bán Antal</i> iparügyi miniszter	<i>Dr. Balogh István</i> miniszterel- nökségi politikai államtitkár
<i>Dr. Ries István</i> igazságügyminiszter	<i>Dr. Bojta Ernő Béla</i> miniszterel- nökségi adminisztratív állam- titkár, a minisztertanács jegyzője
<i>Tombor Jenő</i> honvédelmi miniszter képviselőiben <i>Sárkány</i> [sic!]	

[Tildy] *Miniszterelnök*: megnyitja a minisztertanácsot és bejelenti, hogy a pénzügyminiszter napirend előtt kíván felszólalni.

1.

[Gordon] *Pénzügyminiszter*: bejelenti, hogy folyó hó 19-én a Magyar Nemzeti Bank vezetőségénél két orosz őrnagy jelentkezett és felmutatták Vorosilov marsall írásos utasítását. Közölték, hogy a Nemzeti Bank épületében egy hivatalos helyiségre van szükségük, mert az infláció megakadályozása céljából minden kiutalást csak előzetes ellenjegyzésükkel lehet eszközölni. A 100 ezer pengős bankjegyek nyomását azonnal betiltották. Tekintettel arra, hogy sem a kormány, sem ő nem kapott hivatalos értesítést, bejelentésének konkrét célja, hogy a szükséges tájékoztatást a Szövetséges Ellenőrző Bizottságnál kikérjék. A legrövidebb időn belül teljes fennakadással fenyeget ez a hely-

zet. Lehetőleg már ma délelőtt módot kell találni annak tisztázására, hogy meg tudják a tulajdonképpeni célt és a követendő magatartást.

[Tildy] *Miniszterelnök*: igyekezzünk mérlegelni a helyzetet, hogy ezen intézkedés milyen mérvű fennakadást okoz. Igyekezzék a kormány ezt a kérdést olyan értelemben tisztázni, hogy az államháztartás vitelében fennakadás ne legyen. Javasolja, hogy a pénzügyminiszter és a Gazdasági Főtanács főtitkára részére kérjünk kihallgatást Vorosilov marsallnál, a Szövetséges Ellenőrző Bizottság elnökénél.

Szakasits Árpád államminiszter: feltétlen tisztázni kell a kérdést, mert formailag sem állja meg a helyét az, hogy a kormány megkerülésével történt intézkedés.

[Gordon] *Pénzügyminiszter*: a formának, ha már erről beszélünk, van még egy jelensége. Az orosz tiszték megbízó levelüket átadták a Nemzeti Bank elnökének. Az elnök kiadta titkárának, hogy azonnal magyar nyelvre fordítandó. Amikor a fordítónál volt a levél és félig le is volt fordítva, az orosz tiszt kihúzta a fordítást a gépből, összetépte s a megbízólevelet is magához vette azzal, hogy „mégsem hagyja itt”.

[Gyöngyösi] *Külgügyminiszter*: ez az intézkedés talán összefügg azzal a szándékkal, hogy a Szövetséges Ellenőrző Bizottság Magyarország gazdasági viszonyairól tájékoztatást akar kapni.

[Gordon] *Pénzügyminiszter*: az intenciók lehetnek jók és kívánatosak, de ez nem változtat azon, hogy haladéktalanul tisztázni kell a tulajdonképpeni célt, mert teljes fennakadás áll be az ország gazdasági életébe.

Minisztertanács a pénzügyminiszter bejelentését tudomásul vette és megbízta a pénzügyminisztert és a Gazdasági Főtanács titkárát, hogy a kormány nevében az ügy tisztázása és megoldása végett vegye fel az érintkezést a Szövetséges Ellenőrző Bizottsággal.¹

---

¹ A Magyar Nemzeti Bank 1946. január 19-én történt ellenőrzés alá vonására a Szövetséges Ellenőrző Bizottság szovjet elnöke anélkül adott utasítást, hogy arról előzetesen a SZEB amerikai és angol képviselőit értesítette, illetve velük egyeztetett volna. Lásd a Szövetséges Ellenőrző Bizottság 1946. január 25-i üléséről készült feljegyzés 2. pontját (SZEB JKV. 138–139.)

Az eseményről a Bank elnöke január 26-án a következőképpen tájékoztatta a miniszterelnököt: „1946. évi január hó 19-én megjelent a Magyar Nemzeti Bankban Kotov őrnagy – valamint helyettese Feldman kapitány – és bejelentette, hogy a Szövetséges Ellenőrző Bizottság őt a Magyar Nemzeti Bankhoz ellenőrző közegeként delegálta. [...] Kotov őrnagyot figyelmeztettük, hogy tulajdonképpen a pénzügyminiszter úrhoz kellett volna fordulnia, mert a Magyar Nemzeti Bank csak felügyeleti hatóságán keresztül fogadhat el utasításokat. Erre Kotov őrnagy azt válaszolta, hogy a Pénzügyminisztériumba is egy hasonló bizottság delegáltatott.” Első intézkedésként utasította a Bank vezetését, hogy a Pénzjegynyomda a 100 000 pengős bankjegyek nyomását január 21-ével szüntesse be. Ezt követően naponta meghatározta, hogy milyen összegek folyósíthatók az állam, illetve a magán-leszámitolás céljaira. Naponta ellenőrizte a giro készpénzforgalmát, valamint a magán- és hivatalos árfolyamokat. Ezen felül a Banktól különféle kimutatásokat kért, például arról, hogy Magyarországnak és a Magyar Nemzeti Banknak mely külföldi bankokban vannak devizái vagy egyéb aktívái és milyen összegben.

[14] 81. 1946. január 21.

[Gordon] Pénzügyminiszter bejelenti, hogy sürgős elfoglaltsága miatt eltávozik s távollétében Kemény György államtitkár fogja helyettesíteni.

[Tildy] Miniszterelnök felkéri dr. Balogh István államtitkárt a miniszterelnöki bejelentések megtételére.

2.

Dr. Balogh István: előterjeszti javaslatát Galgóczi Pál és társainak az iparügy minisztérium létszámába való kinevezésére.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

3.

Dr. Balogh István: előterjeszti javaslatát dr. Zilahi László, dr. Vajda Béla és dr. Földes Imre a Belügyminisztérium létszámába az V. fizetési osztályba való kinevezése tárgyában.

Minisztertanács dr. Zilahi László, dr. Vajda Béla és dr. Földes Imre kinevezéséhez az V. fizetési osztályba, hozzájárult.²

4.

Dr. Balogh István: bejelenti, hogy a tárgysorozatban szereplő 3. tételszám alatt felvett előterjesztését a napirendről leveszi.³

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.

5.

Dr. Balogh István: előterjeszti javaslatát a „Mezőgazdasági Szövetkezeti Központ mint Szövetkezet” eredményes működésének előmozdítása tárgyában.⁴

Az ellenőrzés közel egy hónapig tartott. Kotov őrnagy 1946. február 20-án közölte a Bank vezetésével, hogy a Szövetséges Ellenőrző Bizottság őt visszahívta. Ezzel a Magyar Nemzeti Banknak a SZEB részéről történő ellenőrzése megszűnt. (FORRÁSOK, IX., 125–127.)

² Zilahi László, Vajda Béla és Földes Imre személyére vonatkozó adatot nem sikerült felkutatni.

³ A miniszterelnöki előterjesztéseket tartalmazó borítólapon a 3. tárgy: „Kinevezések a Fővárosi Közmunkák Tanácsához”. Mellette megjegyzés: „Leveendő a legközelebbi minisztertanácsra”. Az előterjesztés a Tildy-kormány időszakában már nem került újra a minisztertanács elé.

⁴ Az újjáépítési miniszternek a Mezőgazdasági Szövetkezeti Központ megalakítására vonatkozó előterjesztése már a december 29-i ülés napirendjén is szerepelt (77. sz. jegyzőkönyv [109] napirendi pont). Akkor vita nélkül levették a napirendről. A jegyzőkönyv mellett megtalálható Antall József újjáépítési miniszter 1945. december 17-én keltezett előterjesztése és az ahhoz tartozó rendelettervezet, továbbá egy másik szövegtervezet, amelyre kézzel, írónnal ráírták, „I. hó”, végül a Kereskedelem- és Szövetkezetügyi Minisztérium fejléces papírján írt, 1946. január 21-én keltezett „Észrevételek” című feljegyzés, mely a rendelettervezettel szembeni kifogásokat tartalmazza.

Szakasits Árpád államminiszter: kéri a javaslatot még egyszer pártközi értekezlet elé vinni, mert ebben a formában a rendelet nem felel meg a pártközi értekezlet határozatainak.

[Tildy] *Miniszterelnök:* a pártközi értekezlet határozatainak megfelelő, csak a tárcaközi értekezlet határozatainak nem.

[Bárányos] *Közellátásügyi miniszter:* a tárcaközi értekezlet úgy sem fog megállapodni, hanem fogadjuk el a pártközi értekezlet határozatát.⁵

[Rónai] *Kereskedelem[- és szövetkezet]ügyi miniszter:* kifogásolja, hogy a rendeletben nincs büntető szankció.

[Tildy] *Miniszterelnök:* az állammal szemben nem lehet büntetőszankciókat alkalmazni. Most leveszi a napirendről azzal, hogy ebben a tárgyban még a hét folyamán rendkívüli minisztertanácsot fog összehívni, és azon feltétlenül dönteni kell.⁶

Minisztertanács a miniszterelnök bejelentését tudomásul vette.

6.

Dr. Balogh István: előterjeszti javaslatát Dobi István államminiszter hivatala dologi és személyi kiadásaira, 10 millió pengő folyósítása tárgyában.⁷

Minisztertanács Dobi István államminiszter hivatala dologi és személyi kiadásának fedezésére tízmillió pengő folyósításához hozzájárult.

7.

Dr. Balogh István: előterjeszti javaslatát a Legfőbb Állami Számvevőszék elhelyezésére szolgáló kincstári épület helyreállítására további 80 000 000 P hitel igénybevétele tárgyában.⁸

Minisztertanács a Legfőbb Állami Számvevőszék elhelyezésére szolgáló épület helyreállítására további nyolcvanmillió pengő hitelt engedélyezett.

8.

Dr. Balogh István: előterjeszti javaslatát a Fővárosi Közmunkák Tanácsa részére már engedélyezett 150 000 000 P kölcsön igénybevétele tárgyában.

Minisztertanács százötvenmillió pengő kölcsön igénybevétele a Fővárosi Közmunkák Tanácsa részére utólagosan tudomásul vette.

⁵ Az szövetkezeti kérdésnek pártközi értekezleten való tárgyalására vonatkozó adatot nem sikerült felkutatni, a közzétett jegyzőkönyvek szerint a pártközi értekezleteken erről nem tárgyaltak.

⁶ Végül is nem a január 23-i rendkívüli minisztertanácscon, hanem a következő rendes ülésen született elvi döntés. Lásd a január 31-i ülés (83. sz. jegyzőkönyv) 4. napirendi pontját és annak jegyzetét.

⁷ Az államminiszter fejléces papírján írt, 1946. január 18-án kelt és Dobi István sajátkezű aláírásával ellátott 10/1946. iktatószámú előterjesztés a jegyzőkönyv mellett megtalálható.

⁸ Az iktatószám, keltezés és aláírás nélküli előterjesztés a jegyzőkönyv mellett megtalálható.

9.

Dr. Balogh István: előterjeszti javaslatát a koronajószágok tulajdonát képező Ybl Miklós téri bombasérült épületek helyreállítási költségeire, az eddig rendelkezésre bocsátott 43 450 000 pengő hitelen felül további 66 400 000 pengő felhasználása tárgyában.

Minisztertanács hozzájárult ahhoz, hogy a koronajószágok tulajdonát képező Ybl Miklós téri bombasérült épületek helyreállítási költségeire az eddig rendelkezésre bocsátott 43 450 000 pengő hitelen felül további 66 400 000 pengő hitel felhasználható legyen.

10.

Dr. Balogh István: bejelenti, hogy az Új Magyarország című lap azzal a tervvel foglalkozik, hogy február, március, április hónapokban angol és orosz nyelven kéthetenként megjelentessék [sic!], legalább is olyan cikkeiben, amelyeknek orosz és angol nyelven való megjelenése kívánatos. A segélyösszeg, figyelemmel a változó szorzószámra nem volt megállapítható, hanem havonként utólag elszámolandó, illetve jóváhagyandó.

[*Balla*] *Tájékoztatásügyi miniszter:* a pénzügyminiszter nem járult hozzá.

[*Keresztury*] *Vallás- és közoktatásügyi miniszter:* teljesen lehetetlen állapotban vagyunk. Ha egy idegen valamilyen információért fordul hozzánk, nincs semmiféle ügyes használható informatív anyagunk. Ugyanakkor a jugoszlávok és románok elárasztják a világot friss propagandaanyaggal. Javasolja ezért, hogy az Új Magyarország kérelmét még akkor is teljesítsük, ha sok pénzbe kerül.

[*Gyöngyösi*] *Külügyminiszter:* a helyzet valóban úgy áll, ahogy a vallás- és közoktatásügyi miniszter mondta. Az oroszok és angolok kellő tájékoztatásához igen kevés anyag áll rendelkezésre. A külügyminisztérium készít ugyan orosz és angol nyelven megfelelő tájékoztatást, de ez kevés, mert ez csak a napi sajtónak rövid összefoglalása és csak néhány példányszámban készül. Szükséges volna egy gyakran megjelenő folyóirat, amely orosz és angol nyelven tájékoztatná a Bizottságot arról, ami Magyarországon történik és külpolitikai szempontból fontos. Már régebben elhatározták egy orosznyelvű kivonatnak az elkészítését. A cirill anyag már meg is van. Angolszász oldalról is fontos volna ez. Ezt a célt szolgálná az Új Magyarországnak idegen nyelvű kiadása is. Legalább is látszatra igen nagy kiadásról van szó, de nem szabad elfelejteni a cél fontosságát. Másképpen is lehetne segíteni a horribilis kiadások csökkentésén. Amikor az újság fontos külpolitikai érdekeket kíván szolgálni, ugyanakkor a papírt a legmagasabb uzsoraáron kell beszereznie. Sokkal hathatósabb lenne a támogatás, ha a lapot jutányosan hozzájuttatnák a szükséges papírhoz. A fontos célra tekintettel kéri a minisztertanács hozzájárulását annál is inkább, mert egyelőre csak egy rövid tartamú feladatról van szó.

[*Balla*] *Tájékoztatásügyi miniszter:* ő kidolgoztatott Kertész István külügyi előadó révén kis tájékoztató füzeteket különböző nyelveken.

[Ries] *Igazságügyminiszter*: elvben hozzájárul ugyan, bár az Új Magyarország szintje az utóbbi időben nem kívánatos módon csökkent. Nem tükrözi vissza kellően a magyar politikai körök véleményét. Ez a lap külföldön nem tud bennünket kellően reprezentálni. Kívánatos, hogy a lap szelleme és stílusa jobb legyen.

[Tildy] *Miniszterelnök*: [a] Minisztertanács az anyagi támogatást megadja az előterjesztéshez, de szükséges, hogy a lap ellenőrzését a tájékoztatásügyi miniszter a külügyminiszterrel egyetértésben gyakorolja.

Minisztertanács hozzájárult ahhoz, hogy az Új Magyarország című lap kéthetenként orosz és angol nyelven megjelenjék. A pénzügyminiszter a kiadások összegét – előzetes folyósítás mellett – utólagosan terjessze jóváhagyás végett minisztertanács elé.⁹

11.

Dr. Balogh István: előterjeszti javaslatát a Magyar Természettudományi Akadémia részére 100 millió pengő, a Biokémiai Intézet részére pedig 45 millió pengő segély folyósítása iránt, február havi támogatás címén.¹⁰

Minisztertanács hozzájárult ahhoz, hogy a Magyar Természettudományi Akadémia részére egymillió pengő, a Biokémiai Intézet részére pedig negyvenötmillió pengő segély – február havi támogatásként – folyósítsák.

12.

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter*: előterjeszti javaslatát a magyar–lengyel, illetőleg magyar–svájci kereskedelmi politikai tárgyalások költségeire 85 millió pengő hitel igénybevétele tárgyában.¹¹

---

⁹ A jegyzőkönyv mellett megtalálható „Boldizsár Ivánnak, az Új Magyarország felelős szerkesztőjének (V. Honvéd u. 10.) kérelme az Új Magyarország orosz és angol nyelvű kiadása iránt”. A kérelem mellékleteként megküldött levelet a 81/a sz. mellékletben közöljük.

Az Új Magyarország 1945 júliusában indult, világpolitikai és világgazdasági kérdésekkel foglalkozó hetilap volt. Főszerkesztője: Boldizsár Iván. Az angol és orosz nyelvű kiadás első száma *New Hungary*, illetve *Novaja Vengrija* címen 1946. április 15-én jelent meg. Francia nyelvű kiadása egy alkalommal jelent meg, a béketárgyalások idején *Nouvelle Hongrie* címen. A lap 1948-ban – a politikai változásokkal összefüggésben – megszűnt. Békés, 1990. 83–93.

¹⁰ A jegyzőkönyv mellett csak a Miniszterelnökség – aláírás nélküli – 356/1946. ME számú szűkszavú előterjesztése található. A Szent-Györgyi Albert által vezetett intézmények ezt megelőzőleg, majd később is több alkalommal kaptak a minisztertanácstól támogatást.

¹¹ A 6508/1/1945. KÜM számú előterjesztésből kiderül, hogy a javaslat a minisztertanács december 18-i (75. sz. jegyzőkönyv 16. napirendi pont), illetve a január 5-i (78. sz. jegyzőkönyv 49. napirendi pont) ülésén hozott határozatokhoz kapcsolódik. Az akkori elhatározás szerint a Lengyelországba utazó delegációban a Külügyminisztériumot kettő, a Svájcba utazó delegációban egy tag képviselte. Az előterjesztés erre nem utalt, hanem a következő indoklást tartalmazta: „a Külügyminisztérium részéről a szóban forgó tárgyalások céljából kiküldött delegációba egy-egy tisztviselő osztatott be”.

[14] 81. 1946. január 21.

Minisztertanács a magyar–lengyel, illetőleg a magyar–svájci kereskedelempolitikai tárgyalásokra kiküldött egy-egy tisztviselő utazási költségeinek fedezésére nyolcvanötmillió pengő hitel folyósításához hozzájárult.

13.

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter*: előterjeszti javaslatát a külföldi hírszolgálat [sic!] költségeire 3 millió pengő póthitel igénybevétele tárgyában.¹²

Minisztertanács a külföldi hírszolgálat költségeire hárommillió pengő igénybevételehez hozzájárult.

14.

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter*: előterjeszti javaslatát a szociálpolitikai célokra 50 millió pengő hitel rendelkezésre bocsátása tárgyában.¹³

Minisztertanács a külföldről hazahozott és itthon nevelésben részesülő magyar gyermekek ellátására ötvenmillió pengő folyósításához hozzájárult.

15.

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter*: előterjeszti javaslatát a háborús bűnösök üldözése és kölcsönös kiadatása végett a magyar és román kormány között létesítendő megállapodás aláírása tárgyában.¹⁴

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

16.

Pénzügyminiszter [képviselőtében Kemény György államtitkár]: előterjeszti 144/1946, 145/1946, 174/1946, 176/1946, 193/1946, 212 478/1945¹⁵, 50 215/1946, 50 216/1946. számú javaslatait a Pénzügyminisztériumnál és az alárendelt hatóságoknál leendő kinevezések tárgyában.¹⁶

Minisztertanács az előterjesztésekhez hozzájárult.

---

¹² A 223/eln. res./1945. számú, 1945. december 31-én kelt előterjesztés a póthitel igénylését – a tárgyi részben megjelölt költségvetési címtől eltérően – azzal indokolta, hogy „a szlovákiai magyarság szociális támogatása sürgős intézkedést igényel. Köztudomású, hogy az ottani magyarság nagy része élelmiszer, gyógyszer és fűtőanyag nélkül táborokban van elhelyezve, és nagy szükségét szenved.” (A hárommillió pengő egyébként az akkori viszonyok között igen csekély összeget jelentett.)

¹³ A külügyminiszter 1946. január 11-én kelt előterjesztését lásd alább, a 81/b számú mellékletben.

¹⁴ Az 1946. januárjában keltezett, iktatószám és aláírás nélküli előterjesztést lásd alább, a 81/c számú mellékletben.

¹⁵ A jegyzőkönyvben az iktatószámot hibásan 212 278-nak írták.

¹⁶ A felsorolt nyolc előterjesztést a minisztertanács az eddigi gyakorlattól eltérően egyetlen

17.

Pénzügyminiszter [képviselőtében Kemény György államtitkár]: előterjeszti 132/1946, 133/1946, 136/1946, 139/1946, 50 149/1946, 232 081/1945. sz. javaslatait a Pénzügyminisztérium és az alárendelt hatóságoknál leendő kinevezések tárgyában.¹⁷

Minisztertanács az előterjesztésekhez hozzájárult.

napirendi pont keretében tárgyalta, annak ellenére, hogy az érintett személyek a pénzügyi igazgatás egymástól távol eső területein, eltérő rangban és beosztásban dolgoztak. Az 1946. január 14. és január 17. között keltezett előterjesztések értelmében valamennyi kinevezést és előléptést visszamenőleges hatállyal, 1945. december 31-ével eszközölték.

A 144/1946. PM eln.A. számú előterjesztés szerint „a Magyar Postatakarékpénztár fogalmazási, műszaki, üzleti és számvevőségi szakán több olyan vezető állásban, illetőleg bizalmas és fontos munkakörben foglalkoztatott tisztviselő van, akiket az ország újjáépítése körül kifejtett munkásságukért, szorgalmukért és szakismeretükért, különös tekintettel arra, hogy a Postatakarékpénztár 1946. évi február hó 1-jén tölti be működésének 60. évét” a miniszter megfelelő elismerésben kívánt részesíteni. Ezért 27 tisztviselőnek a besorolásánál magasabb fizetési osztályhoz tartozó címmel való kitüntetésére tett javaslatot. A címek adományozása az 1945. évi III. tc. értelmében a minisztertanács előterjesztése alapján a Nemzeti Főtanács hatáskörébe tartozott.

A 145/1946. PM eln.A. számú előterjesztésben a miniszter a Magyar Postatakarékpénztár fogalmazási, műszaki, üzleti, számvevőségi, kezelési és irodasegéd-tisztai szakán alkalmazott 62 tisztviselőnek a 2500/1945. ME sz. rendelet 49. §-a szerinti soron kívüli előléptetésére tett javaslatot. (Néhány esetben az előző előterjesztésben és ebben az előterjesztésben ugyanazon személyekre tett javaslatot.)

A 174/1946. PM eln.A. számú előterjesztésben a miniszter *dr. Somogyi Iván* (1913–?) miniszteri titkárnak, a minisztérium Valuta és deviza osztálya helyettes vezetőjének a VI. fizetési osztályba miniszteri osztálytanácsossá történő kinevezését kezdeményezte. Az előterjesztés utalt arra, hogy a javaslatba hozott személyt előzőleg 1945. szeptember 30-i hatállyal léptették elő miniszteri titkárrá, s most három hónap elteltével – 1945. december 31-i hatállyal – lép ismét magasabb fizetési osztályba.

A 176/1946. PM XVI. számú előterjesztés 38 pénzügyi fogalmazási, adóhivatali és központi állampénztári, illetve vámhivatali tisztviselő soron kívüli előléptetésére vonatkozott.

A 193/1946. PM XVI. számú előterjesztésben a miniszter a pénzügyi irodakezelők létszámába tartozó három tisztviselőnőnek a X. fizetési osztályba miniszteri I. osztályú irodatisztté történő kinevezéséhez kért hozzájárulást.

A 212 478/1945. PM XIII.a számú előterjesztés a dohányjövédéki üzemi tisztviselők létszámába tartozó négy tisztviselő előléptetésére tett javaslatot. *Ács Iván* (1895–?) dohánygyári gyártási osztályvezetőt a VIII. fizetési osztályból a VII. fizetési osztályba a Budapest-Kőbányai Dohánygyár igazgatójává, *Tárnoki Jánost* (1894–?) dohánygyári gyártási osztályvezetőt a VIII. fizetési osztályból a VII. fizetési osztályba a Pápai Dohánygyár igazgatójává, *Molnár László* (1898–?) dohányjövédéki főtitkár a IX. fizetési osztályból a VIII. fizetési osztályba dohányjövédéki felügyelővé, egyben a Jászberényi Dohánybeváltó Hivatal vezetőjévé, végül *dr. Vendrei Géza* (1908–?) dohányjövédéki főtitkár a IX. fizetési osztályból a VIII. fizetési osztályba az egri dohánygyár aligazgatójává kívánta kinevezni.

Az 50 215/1946. PM XIII.a számú előterjesztésben a miniszter a dohányjövédéki üzemi kezelési tisztviselők létszámába tartozó négy alkalmazottnak IX–XII. fizetési osztályba történő soron kívüli előléptetéséhez kért hozzájárulást.

Az 50 216/1946. PM XIII.a számú előterjesztésben a miniszter a dohányjövédéki altisztek létszámába tartozó három alkalmazottnak X., illetve a XII. fizetési osztályba történő soron kívüli előléptetéséhez kért hozzájárulást.

¹⁷ A január 12-én, illetve 14-én keltezett előterjesztésekben szintén a 2500/1945. ME sz. rendelet 49. §-a alapján 1945. december 31-ével történő – tehát visszamenőleges hatályú – soron

18.

Pénzügyminiszter [képviselőtében Kemény György államtitkár]: előterjeszti javaslatát orvosi műszer beszerzési költségekre 450 millió pengő hitelkeret létesítése tárgyában.¹⁸

Minisztertanács a négyszázötvenmillió pengő hitel folyósításához orvosi műszerek beszerzési költségeire, hozzájárult.

kívüli kinevezésekre és előléptetésekre, illetve a Nemzeti Főtanács hatáskörébe tartozó címado-
mányozásokra tett javaslatot a miniszter.

A 132/1946. PM eln.A számú előterjesztés 43 minisztériumi tisztviselő előléptetésére tett javaslatot. Az általános indoklás többek között a következőket tartalmazta: „A vezetésem alatt álló minisztérium központi fogalmazási szakán számos olyan, önálló osztály vezetésével megbízott, továbbá különleges szakutadást igénylő és bizalmas munkakörben foglalkoztatott tisztviselő van, aki még nincs olyan fizetési osztályban, amely beosztásának, illetőleg munkakörének megfelelően. Tekintettel arra, hogy ezek a tisztviselők az ország újjáépítésében fokozottabb mértékben vesznek ki részüket, és előreláthatólag a jövőben is vezető helyet fognak betölteni, szükségesnek tartom soron kívüli előléptetésüket.” A javaslatba hozott személyek között a háború előtt és alatt fokozatos szakmai előmenetelt felmutató, illetve 1945 folyamán hirtelen kiemelt tisztviselők egyaránt voltak. A miniszterelnök kinevezési hatáskörében *dr. Décsy Lajos* (1895–?), *dr. Hoványi Lajos* (1891–?), *dr. Ország Sándor* (1891–?) és *dr. Fóris László* (1895–?) miniszteri tanácsosnak a IV. fizetési osztályba miniszteri osztályfőnökké; *dr. Dala Károly* (1895–?), *Fekcs Sándor* (1900–?), *dr. Kovács Lajos* (1903–?), *Rákossy Jenő* (1901–?) és *dr. Kovács Zoltán* (1909–?) osztálytanácsosnak valamint *dr. Dobray Endre* (1914–?) miniszteri titkárnak az V. fizetési osztályba miniszteri tanácsossá történő kinevezését javasolta. Az utóbbi négy tisztviselő 1945 folyamán már részesült soron kívüli előléptetésben. Ezen felül 32 tisztviselőnek a miniszter hatáskörébe tartozó soron kívüli előléptetéséhez kérte a minisztertanács hozzájárulását Végül a miniszterelnök hatáskörében – külön indoklás nélkül – javasolta az állami tisztviselők jóléti intézményei személyzeti létszámában *Szóts István* gazdasági igazgatónak az V. fizetési osztályba gazdasági főigazgatóvá történő kinevezését.

A 133/1946. PM eln.A számú előterjesztés négy pénzügyminisztériumi tisztviselőnek magasabb fizetési osztály címével való felruházását kezdeményezte a Nemzeti Főtanácsnál, miután a fennálló létszámviszonyok tényleges előléptetésüket nem tették lehetővé. *Dr. Nátly József* (1891–?) miniszteri tanácsosnak, a minisztérium Elnöki B. ügyosztálya vezetőjének és *dr. Pataky Gedeon* (1897–?) miniszteri tanácsosnak, az Illetékügyi ügyosztály vezetőjének miniszteri osztályfőnöki, illetve *dr. Bíró György* (1904–?) miniszteri osztálytanácsosnak, a sajtóügyek referensének miniszteri tanácsosi, *dr. Battha László* (1906–?) pénzügyi titkárnak, a hadifogoly-ügyek intézésével megbízott kormánybiztosnak pedig miniszteri osztálytanácsosi címmel való felruházását javasolta.

A 136/1946. PM XVIII. számú előterjesztés a Pénzügyőrség személyzetét érintette. A minisztertanács hozzájárulását kérte ahhoz, hogy *Farkas Istvánt* és *Ruzsa Sándort* a VI. fizetési osztályba pénzügyőri törzsfelügyelővé, *Sallai Károlyt* és *Ónodi Bélát* a VII. fizetési osztályba pénzügyőri törzsfelügyelővé, valamint további nyolc pénzügyőrt a VIII., illetve IX. fizetési osztályba kinevezhessen. Az előterjesztés személyi adatokat, részletesebb indoklást nem tartalmaz, csak a következő általános indoklást: „Fent nevezettek a javasolt kinevezésre kiváló érdemeket szereztek, és arra minden tekintetben érdemesek és alkalmasak. Kinevezésük a szolgálat érdekében és a Pénzügyőrség demokratikus átszervezése szempontjából indokolt.”

A 139/1946. PM XVII. számú előterjesztés szerint a miniszter – a jogszabályban előírt előmeneteli rendtől eltérően – a pénzügyi számvétségű tisztviselők egyesített létszámában 14 főt a VI., 6 főt a VII., 11 főt a VIII. és 9 főt a IX., illetve X. fizetési osztályba kívánt kinevezni. Az előterjesztés indoklást, illetve a kinevezendők adatait nem tartalmazza, csupán szolgálati helyükre (Budapest, Baja, Eger, Gyula, Kecskemét, Komárom, Szeged, Székesfehérvár, Zalaegerszeg) utalt.

Az 50 149/1946. PM XIII. számú előterjesztés szerint a miniszter a dohányjövedéki műszaki-gazdasági tisztviselők létszámában *Koncz Sándort* (1910–?) és *Tabajdi Máriát* (1913–?) a Debreceni, illetve Budapesti Dohánygyár vegyészét a VIII. fizetési osztályba fővegyésszé, *Petrovay Béla*

19.

Pénzügyminiszter [képviselőként Kemény György államtitkár]: előterjeszti javaslatát a közszolgálati alkalmazottak belföldi hivatalos kiküldetése és átköltözködése alkalmával felszámítható napidíjak újabb megállapítása tárgyában.

[Bárános] Közellátásügyi miniszter: nagyon alacsony a napidíjak összege, ki kellene mondani, hogy adópengőben értendő az.

Pénzügyminiszter [képviselőként Kemény György államtitkár]: annak elvi akadálya van. Leveszi a napirendről és a legközelebbi minisztertanács elé egy újabb tervvel fog jönni.¹⁹

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.

20.

Pénzügyminiszter [képviselőként Kemény György államtitkár]: előterjeszti 75 053/1945. számú javaslatát a Magyar Nemzeti Bank által közzétett árfolyamok alkalmazhatósága, továbbá egyes külföldi tartozások tekintetében megállapított pengőletételi kötelesség felfüggesztése tárgyában.²⁰

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.

21.

Pénzügyminiszter [képviselőként Kemény György államtitkár]: előterjeszti 75 001/1946 IV.b. számú javaslatát az Egyesült Nemzetek polgárai Magyarország területén lévő, és háborús behatások következtében megrongált vagy elpusztult ingatlanai helyreállítása tárgyában.²¹

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.

(1888–?) miskolci dohányáruraktári gondnokot pedig a VI. fizetési osztályba, a Budapesti Központi Dohányáruraktár vezetőjévé kívánta kinevezni.

A 232 081/1945. PM XIV. számú előterjesztés az Állami Nyomda, az Állami Pénzverő és a Nemesfémhitelesítő Hivatal hat tisztviselőjének soron kívüli előléptetéséhez kérte a minisztertanács hozzájárulását. Az előterjesztés részletesebb indoklást, illetve személyi adatokat nem tartalmaz.

¹⁸ A 62 767/1945. PM IV.a számú – 1946. január 12-én kelt – előterjesztés szerint a népjóléti miniszter által kezdeményezett kölcsön-akció célja az volt, hogy a vidéken dolgozó, vagy Budapestről vidékre költözni hajlandó orvosokat a működésükhöz szükséges orvosi műszerek és felszerelési tárgyak beszerzésében segítse, s ezzel egyúttal a vidék közismerten rossz közegészségügyi viszonyait javítsa.

¹⁹ A jegyzőkönyv mellett megtalálható a 9163/1946. PM II. számú előterjesztés, valamint a rendelettervezet. Korábban a közellátásügyi miniszter kezdeményezte az 1945. november 27-i ülésen (71. sz. jegyzőkönyv 38. napirendi pont) a napidíjak felemelését. Lásd még a január 31-i ülés (83. sz. jegyzőkönyv) 33. napirendi pontját.

²⁰ Az előterjesztést alább, a 81/d számú mellékletben közöljük. A rendelkezés 670/1946. ME sz. alatt jelent meg (MK 1946. január 24., 20. sz.). Az ügy előzményére lásd az 1945. december 29-i ülés (77. sz. jegyzőkönyv) 28. napirendi pontját, valamint a 77/f sz. mellékletet.

²¹ Az előterjesztést alább, a 81/e számú mellékletben közöljük.

A SZEB ülésein – főként a brit képviselő kezdeményezésére – állandóan napirenden szerepelt

22.

[Kovács] *Földművelésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát a Szovjetunió részére teljesítendő mezőgazdasági jóvátételi szállítások pénzügyi fedezetének biztosítása tárgyában.²²

Minisztertanács az előterjesztéshez elvileg hozzájárult. A lebonyolítást a Jóvátételi Hivatal hatáskörébe utalja.²³

23.

[Kovács] *Földművelésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát „a SZEB által a Vörös Hadsereg zárja alól felszabadított vetőmagkészletek” tulajdonjogi kérdésének tisztázása tárgyában.²⁴

[Bárányos] *Közellátásügyi miniszter*: rendkívül súlyos konzekvenciákat von maga után az oroszok által zsákmányolt tételek felhasználása.

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter*: a Fegyverszüneti Tárcaközi Bizottság szerint nem zsákmány.²⁵

[Ries] *Igazságügyminiszter*: az előterjesztés lényegében megfelel a Fegyverszüneti Tárcaközi Bizottság javaslatának. A javaslat több tekintetben homályos és ezt a rendelettervezetet nem tartja megfelelőnek. Ebben a tárgyban még megbeszéléseket kell folytatni a Földművelésügyi Minisztériummal. A 10 330/1945. ME számú rendelet²⁶ alapján a kenyérmagvak készletét nem lehet igénybe venni. Kéri a napirendről a javaslatot levenni.

---

a szövetségesek állampolgárainak tulajdonát képező, háborús kárt szenvedett ingatlanok helyreállításának ügye. Az angol misszió folyamatosan azzal vádolta a magyar kormányt, hogy semmit sem tesz a helyreállítás, illetve kártérítés ügyében. Lásd: SZEB JKv., 49., 61–62., 118., 151., 163–165., 170–171., 183., 192. stb. Az angol képviselő ez ügyben írt felszólításai és megkeresései megtalálhatók a Miniszterelnökség Általános irataiban (MOL XIX–A–1–j–1945–VIII–11935.).

²² A földművelésügyi miniszter 80 115/1946. IV.2 számú előterjesztését, amely már a minisztertanács január 12-i ülésének napirendjén is szerepelt (79. sz. jegyzőkönyv 25. napirendi pont), alább a 81/f számú mellékletben közöljük.

²³ A Jóvátételi Hivatal létrehozására csak a Nagy Ferenc kormány idején került sor. Lásd még e kötetben a 83. sz. jegyzőkönyv 18. napirendi pontját, valamint a 83/b. számú mellékletet. A hivatal létesítéséről az 1500/1946. ME sz. rendelet intézkedett, MK 1946. február 12., 35. sz.

²⁴ A 80 096/1946. FM IV.1 számú előterjesztést alább, a 81/g számú mellékletben közöljük.

²⁵ Az előterjesztés mellett található jegyzőkönyvi kivonat szerint a Fegyverszüneti Tárcaközi Bizottság a Bálint Benő és Fiai cég beadványa alapján 1945. november 29-én foglalkozott a kérdéssel. Az ülésen dr. Márk, kúriai bíró kifejtette, hogy a szárazföldi hadizsákmányjog szabályai szerint a megszálló hadsereg magánszemélyektől csak térítés ellenében vehet igénybe javakat és szolgáltatásokat. A magyar fegyverszüneti egyezmény 11. pontja is úgy rendelkezik, hogy a megszálló csapatok működéséhez szükséges igénybevételek csak a kormány útján történhetnek. Hadizsákmány címen tehát tulajdonjog nem szerezhető, s így a szovjet hadsereg tulajdonjogot a Földművelésügyi Minisztériumra nem ruházhat át. Azaz az eredeti tulajdonosok tulajdonjoga továbbra is fennáll, és részükre az igénybevett készleteket vissza kellene adni. – Meg kell jegyezni, hogy a II. világháború idején a hadviselő felek a nemzetközi szerződésekben rögzített jogelveket igen kevéssé tartották tiszteletben. A Vörös Hadseregnek a fentitől eltérő jogfelfogását juttatta kifejezésre Vas Zoltán hozzászólása is.

²⁶ A 10 330/1945. ME sz. rendelet (MK 1945. november 6., 168. sz.) az egyes vetőmagkészletek bejelentéséről és forgalmának korlátozásáról, illetve a földművelésügyi miniszternek ezzel kapcsolatos jogköréről szól, de nem hatalmazta fel a minisztert a vetőmagvak igénybe vételére.

[Kovács] *Földművelésügyi miniszter*: hajlandó levenni, de rámutat arra, hogy ez [a] rendelettervezet a kenyérmagvakra egyáltalán nem vonatkozik.

Vas Zoltán a *Gazdasági Főtanács főtítkára*: a Szövetséges Ellenőrző Bizottság ezt nem a tulajdonosoknak adta, hanem a jótételti szállítás lebonyolítására adta át a Földművelésügyi Minisztériumnak. Tehát a Földművelésügyi Minisztériummal kötött egy megállapodást, mely szerint ezt a mennyiséget elsősorban jótételti célokra kell felhasználni.

[Kovács] *Földművelésügyi miniszter*: javaslatát a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.

24.

[Kovács] *Földművelésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát Horn József és Beregszászy Sándor műszaki segédtsztek–víz mestereknek [sic!] a 2500/1945. ME sz. rendelet 49. §-a alapján a szolgálat érdekében való kinevezése tárgyában.

Minisztertanács Horn Józsefnek a VIII. fizetési osztály 2. fokozatából a VII. fizetési osztály 3 fokozatába és Beregszászy Sándornak a IX. fizetési osztály 1. fokozatából a VIII. fizetési osztály 3. fokozatába leendő kinevezéséhez hozzájárult.

25.

[Kovács] *Földművelésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát néhai Gőzsy Gyula ny. főer[d]őszámtanácsos özvegyének Gáspár Erzsébetnek kegydíj engedélyezése iránt.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

26.

[Kovács] *Földművelésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát Muhr Gyula volt mezőgazdasági statisztikai főtiszt rehabilitációja tárgyában.²⁷

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

27.

[Kovács] *Földművelésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát dr. Héjj László állatorvosnak a földművelésügyi minisztérium létszámába miniszteri fogalmazóvá a IX. fizetési osztályba leendő kinevezése és a főiskolai képesítés,

---

²⁷ Muhr Gyula 1910-től 1919-ig állt a Földművelésügyi Minisztérium alkalmazásában, ahonnan később baloldali politikai magatartása miatt bocsátották el. Szolgálaton kívül eltöltött idejének beszámításával nyugdíj megállapítását kérte.

[14] 81. 1946. január 21.

valamint a gyakorlati közigazgatási vizsga kötelezettsége alól leendő felmentése iránt.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

28.

[Kovács] *Földművelésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát id. Schmidt József szakaltisztnek a XII. fizetési osztály 3. fokozatába történő kinevezése iránt.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

29.

[Bán] *Iparügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát az iparoktatási intézetek épületei háborús kárainak helyreállítására 100 millió pengő igénybevétele tárgyában.²⁸

Minisztertanács egymillió pengő igénybeviteléhez az iparoktatási intézetek épületei háborús kárainak helyreállítására, hozzájárult.

30.

[Bán] *Iparügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát a [Magyar] Állami Kőszénbányászat komlói erőműtelepe építkezésének befejezéséhez 1,8 milliárd pengő igénylése tárgyában.²⁹

Minisztertanács egymillió-nyolcszázmillió pengő engedélyezéséhez, a [Magyar] Állami Kőszénbányászat komlói erőműtelepe építkezésének befejezésére, hozzájárult.

31.

[Bán] *Iparügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát dr. Csillag Dezsőné Geréb Teréz kinevezése a VIII. fizetési osztály 3. fokozatába tárgyában.³⁰

Minisztertanács dr. Csillag Dezsőné Geréb Teréznek a VIII. fizetési osztály 3. fokozatába leendő kinevezéséhez hozzájárult.

---

²⁸ Az előterjesztés száma: 99 407/II/8/1945. IpM. A miniszter tulajdonképpen a gazdasági államtitkári hitelvéleményező értekezlet által korábban már jóváhagyott hitelkeret megnyitását kérte, amelyet különböző sérült épületek állagmegóvására kívánt fordítani.

²⁹ A 100 026/II/5/1945. IpM számú előterjesztésben a miniszter utalt arra, hogy a kért összeg a minisztertanács 1945. november 21-i ülésén (70. sz. jegyzőkönyv [58] napirendi pont) biztosított 200 millió pengőnek az infláció által indokolt kiegészítése, illetve feemelése.

³⁰ Az 5201/1945. IpM eln. számú előterjesztés azt indítványozta, hogy nevezett, aki 1905-től 1919-ig a Kereskedelemügyi Minisztérium, illetve a Magyar Technológiai Iparmúzeum alkalmazottja volt, és akit állásából baloldali politikai magatartása miatt bocsátottak el, szolgálaton kívüli idejének beszámításával nyugállományba helyezhesse.

32.

[Rónai] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát Gulyás László miniszteri számvevőségi I. o. főtanácsosnak miniszteri számvevőségi igazgatóvá az V. fizetési osztály 2. fokozatába való kinevezése tárgyában.³¹

Minisztertanács Gulyás László számvevőségi főtanácsos számvevőségi igazgatóvá való kinevezéséhez hozzájárult.

33.

[Rónai] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter*: bejelenti, hogy a tárgysorozaton szereplő 2. számú tételét Cserzy Béla kinevezése tárgyában a napirendről leveszi.³²

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.

34.

[Rónai] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát Belkereskedelmi Igazgatóság felállítására tárgyában.³³

[Bárányos] *Közellátásügyi miniszter*: a tárcaközi bizottság elé egyáltalán

---

³¹ A 20 324/Eln.főo./1945. KSZM számú előterjesztés szerint *Gulyás László* (1893–?) nyolc fél-éven keresztül folytatott jogi tanulmányokat, 34 éve állt állami szolgálatban, az előterjesztés idején a miniszteri számvevőség vezetője volt. Az előterjesztés kiemelte, hogy a számviteli munkával és ellenőrzéssel kapcsolatban több szabályzatot dolgozott ki, amelyeket széles körben alkalmaztak.

³² A 20 491/Eln./1945. KSZM számú előterjesztés (MOL XIX–G–1–a 3. doboz) szerint a miniszter *Cserzy Béla* miniszteri osztálytanácsosnak az V. fizetési osztályba miniszteri tanácsossá történő kinevezését kezdeményezte.

³³ A Belkereskedelmi Igazgatóság felállításáról előzőleg a január 5-i ülésen (78. sz. jegyzőkönyv 48. napirendi pont) tárgyalt a minisztertanács. A jegyzőkönyv mellett megtalálható az akkori előterjesztés átdolgozott változata (84 664/I/1/1945. KSZM szám), a rendelet tervezete, valamint a közellátásügyi miniszter 1946. január 19-én kelt, a rendelettervezettel szembeni észrevételeket tartalmazó 10 049/1946. számú átirata.

Az előterjesztés, illetve a rendelettervezet szerint a gazdasági helyzet alakulása, a kiskereskedők és a fogyasztók áruellátásának lehető igazságos és egyenletes biztosítása szükségessé teheti az egyes árucikkek (tüzelőanyag, textiláru, bőráru, papíráru) forgalmát ellenőrző és szabályozó „Irodák”-hoz hasonló szervek felállítását. E helyett azonban „célszerűbbnek látszik az ország egész belső kereskedelmének, áruelosztásának irányítását és ellenőrzését egyetlen szervre”, a létrehozandó Belkereskedelmi Igazgatóságra bízni. Ennek feladata lenne egy kereskedői kataszter felállítása, a kereskedelmi forgalom nyilvántartása, ellenőrzése és irányítása.

A javaslat egyik lényeges eleme volt a kötött gazdálkodás fenntartására és kiterjesztésére, illetve a gazdasági életben szereplők ellenőrzésének fokozására irányuló törekvés. A másik lényeges momentum a kiscsapatpárti irányítás alatt álló Közellátásügyi Minisztérium hatáskörének szűkítése, feladatai egy részének a szociáldemokrata irányítás alatt álló Kereskedelem- és Szövetkezetügyi Minisztériumhoz való átcsoportosítása. (A közellátásügyi miniszter egy korábbi vitában egyenesen úgy nyilatkozott, hogy ha a javaslatot elfogadják, a Közellátásügyi Minisztériumot akár meg is szüntethetik.)

[14] 81. 1946. január 21.

nem került még ez a kérdés.³⁴ Megjegyzi, hogy a kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter nem tud lebonyolítani és megoldani belkereskedelmi kérdéseket, mert nincs is ennek megfelelő összeköttetése a kereskedőkkel. Nem hiszi pl. hogy összeköttetése lenne tojáskereskedőkkel. Az előterjesztésnek ez a szövege lehetetlen helyzetet teremt.³⁵

[Rónai] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter*: a 3. § módot ad arra, hogy a közellátásügyi miniszter hatáskörébe tartozó kereskedők kereskedői forgalmát a közellátásügyi miniszter szabályozza.

[Bárányos] *Közellátásügyi miniszter*: a 3. §. második mondata teljesen kihagyandó lenne.

Minisztertanács az előterjesztést elvileg elfogadta azzal, hogy a végleges szöveget kiadása előtt a kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter a közellátásügyi miniszterrel együttesen tárgyalja le.³⁶

35.

[Rónai] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát Somogyi Antal műszaki főtanácsosnak miniszteri tanácsossá leendő kinevezése tárgyában.³⁷

Minisztertanács Somogyi Antal műszaki főtanácsosnak az V. fizetési osztályba miniszteri tanácsossá leendő kinevezéséhez hozzájárult.

---

³⁴ A január 5-i ülésen a több miniszter által jelzett ellenvélemény, illetve a miniszterelnök javaslata alapján döntöttek úgy, hogy a közellátásügyi, a pénzügy-, a földművelésügyi és az iparügyi miniszterből, valamint a Gazdasági Főtanács főtárcakárából álló tárcaközi bizottság vitassa meg a javaslatot. A kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter előterjesztéséből valóban az derül ki, hogy ilyen együttes megbeszélésre nem került sor, hanem külön-külön kérte meg minden egyes érdekelt miniszter véleményét.

³⁵ A közellátásügyi miniszternek az előterjesztés mellett meglévő, említett átirata rámutatott, hogy a terményforgalom és az élelmiszerkereskedelem túlnyomórészt az ő tárcája irányítása alá tartozik. Az ezen területekkel kapcsolatos feladatok ellátására külön szervezetet hozott létre (Terményhivatal, Burgonyahivatal, Hús- és Zsiradék-hivatal stb.). A közellátással kapcsolatos feladatok zavartalan ellátása csak akkor biztosított, ha ezek a területek, illetve ezek a szervezetek továbbra is kizárólag az ő irányítása alatt maradtak.

³⁶ A kérdéssel február elején a Gazdasági Főtanács is foglalkozott, valamint 87. ülésén ismét tárgyalt róla a minisztertanács is. (V. ö.: NF Mt. Jkv. (1946), 110.) A Belkereskedelmi Igazgatóság felállításáról végül az egy hónappal később megjelent 2120/1946. ME sz. rendelet intézkedett (MK 1946. március 1., 50. sz.) A rendelet 3. §-ának második mondata a közellátásügyi miniszter, valamint a kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter együttműködését írta elő olyan áruk forgalmát és kereskedők irányítását illetően, amelyek, illetve akik a jogszabályok szerint a közellátásügyi miniszter felügyelete alá tartoztak.

³⁷ A 20 453/1945. KSZM Eln. fő. számú előterjesztés szerint *Somogyi Antal* matematika-fizika szakos középiskolai tanár a diploma megszerzése után az egyetemen tanársegéd volt, majd 1920-ban lépett a Magyar Központi Mértékügyi Intézet szolgálatába, ahol részt vett többek között a gázmérők, vízmérők, benzinn mérő készülékek, a gabonaminőségi készülékek, úszós tejmérők stb. forgalomba bocsátását megelőző kísérletek végzésében és irányításában, illetve a mérőeszközök hitelesítésére vonatkozó előírások szerkesztésében.

36.

[Rónai] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát Fekete Lajos mértékhitelítési főfelügyelőnek a Magyar Központi Mértékügyi Intézet mértékhitelítési szakszemélyzetének létszámába az V. fizetési osztályba mértékhitelítési főfelügyelővé való kinevezése tárgyában.³⁸

Minisztertanács Fekete Lajosnak az V. fizetési osztályba, mértékhitelítési főfelügyelővé leendő kinevezéséhez hozzájárult.

37.

[Rónai] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát dr. Makkos Sándor postasegédtitkár miniszteri segédtitkárrá a VIII. fizetési osztályba leendő kinevezése tárgyában.

Minisztertanács dr. Makkos Sándor postasegédtitkár miniszteri titkárrá a VIII. fizetési osztályba, leendő kinevezéséhez hozzájárult.

38.

[Rónai] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter*: előterjeszti 236/1946. Eln. főo. számú javaslatát dr. Tariczky András és társai kinevezése tárgyában.³⁹

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

39.

[Keresztury] *Vallás- és közoktatásügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát dr. Szegő Albertnek a Fővárosi Könyvtár főkönyvtárnokának a B[áró] Eötvös József Collegium rendes tanárává való kinevezése tárgyában.⁴⁰

Minisztertanács dr. Szegő Albert[nek] a VI. fizetési osztályba rendes tanárrá való kinevezéséhez hozzájárult.

---

³⁸ A 20 020/1945. KSZM Eln. főo. számú előterjesztés szerint *Fekete Lajos* (1881–?) tanulmányait a Budapesti Iparrajziskolán végezte. 1921-ben lépet a Magyar Központi Mértékügyi Intézet szolgálatába, ahol mint konstruktőr, majd műhelyfőnök, részt vett több mérőeszköz szerkesztésében és kifejlesztésében.

³⁹ A 236/1946. KSZM Eln. főo. számú előterjesztés szerint a miniszter egy tisztviselőt a VI., két tisztviselőt a VII., egy tisztviselőt pedig a VIII. fizetési osztályba kívánt kinevezni.

⁴⁰ Az előterjesztés száma: 87 762/1945. VKM V. üo.

Gyergyai (Szegő) Albert (1893–1981) középiskolai, majd egyetemi tanár, irodalomtörténész. 1911–1914 között maga is az Eötvös Kollégium növendéke volt. Az 1920-as években a Főváros alkalmazásában mint kereskedelmi iskolai tanár, majd könyvtáros dolgozott. Eredményes munkát fejtett ki a magyar–francia kapcsolatok ápolása terén, amiért a francia becsületrend lovagja kitüntetést kapta. 1927-től 1939-ig az Eötvös Kollégium óraadó tanára volt, ahonnan származása miatt elbocsátották. 1950-től 1970-ig az ELTE Francia tanszékének professzora volt. Kutatási területe: a francia irodalom története. Műfordítói tevékenysége is jelentős.

[14] 81. 1946. január 21.

40.

[Keresztury] Vallás- és közoktatásügyi miniszter: előterjeszti javaslatát néhai Rácz Gyula özvegye sz[ületett] Tomcsa Jolán részére özvegyi kegydíj engedélyezése tárgyában.⁴¹

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

41.

[Keresztury] Vallás- és közoktatásügyi miniszter: előterjeszti javaslatát néhai Spitzer Bernát özvegye Beck Margit részére kegydíj engedélyezése iránti kérésének a Nemzeti Főtanácshoz leendő felterjesztése iránt.⁴²

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

42.

[Keresztury] Vallás- és közoktatásügyi miniszter: előterjeszti javaslatát a Zeneművészeti Középiskola felállítására 17 millió pengő póthitel engedélyezése tárgyában.⁴³

Minisztertanács a Zeneművészeti Középiskola felállítására tizenhétmillió pengő póthitel folyósításához hozzájárult.

43.

[Keresztury] Vallás- és közoktatásügyi miniszter: előterjeszti javaslatát a Magyar Cserkész Szövetség támogatására 50 millió pengő hitel folyósítása tárgyában.⁴⁴

Minisztertanács a Magyar Cserkészszövetség támogatására ötvenmillió pengő hitel folyósításához hozzájárult.

---

⁴¹ A 24 988/1945. VKM IV. üo. számú előterjesztés szerint a református tanító férj 1910-ben hunyt el. Az akkor 21 éves, három kiskorú gyermeket nevelő özvegy azóta járadékokból, illetve a rokonok segítségével tartotta fenn magát.

⁴² A 83 973/1945. VKM IV. üo. számú előterjesztés szerint *Spitzer Bernát* (1863–1945) Rákospalotán volt izraelita népiskolai tanító.

⁴³ A 89 343/1945. VKM VII. számú, dátum és aláírás nélküli, előterjesztést alább a 81/h sz. mellékletben közöljük.

⁴⁴ Az előterjesztés száma: 10 596/1946. VKM III. üo. Az indoklásban a miniszter többek között a következőket írta: „A magyar ifjúság demokratikus szellemben való nevelésének nehéz munkájából igen nagy részt vállalt magára a Magyar Cserkészszövetség. Tevékenységét a rendelkezésemre álló anyagi eszközökkel is a lehető legnagyobb mértékben támogatni kívánom.” Ezzel szemben a Miniszterelnökségen január 14-én az előterjesztés bal alsó részére kézzel a következő megjegyzést írták: „Továbbra is tiszta papi befolyás alatt áll! Erre nézve kellene garanciákat kapni, hogy ne folytassák itt a levente szellemet!” A szignó alapján nem sikerült megállapítani, hogy a megjegyzés kitől származik.

44.

[Keresztury] Vallás- és közoktatásügyi miniszter: előterjeszti javaslatát Cs. Szabó László V. fizetési osztályba való kinevezése tárgyában.⁴⁵ Miután ezt a kinevezést a minisztertanács egy ízben már elutasította,⁴⁶ még egyszer megfontolás tárgyává tette és megvizsgáltatta Cs. Szabó László személyét. Arra az eredményre jutott, hogy Cs. Szabó megérdemli a kinevezést. Cikkei, melyeket ellene felhoznak, az ő neve alatt íródtak ugyan, de Szabó Lőrinctől származnak. Az igazolóbizottság teljes mértékben alkalmasnak találta őt az igazolásra.

[Ries] Igazságügyminiszter: A Haza és nagyvilág című cikkében azt írja „eddig a latinok harcoltak a kultúráért, most a németek harcolnak érte.” Ezzel szemben igaz, hogy vannak egész rendes dolgai. Ezzel kapcsolatban megemlíti, Féja Géza⁴⁷ esetét, megdöbbenéssel vette tudomásul a lapokból, hogy Féja Gézát is kinevezték valami tisztségre. Féja két évig csinálta ugyanazt, amit Dövényi Nagy Lajos. Ez utóbbit pedig halálra ítélték pár havi propagandájáért.⁴⁸

⁴⁵ A 10 922/1946. VKM VII. üo. számú előterjesztést lásd alább a 81/í sz. mellékletben.

Az előterjesztés jegyzőkönyv mellett levő példányán, az első oldal alján, kézzel tintával írva a következő szöveg olvasható: „1943-ban felolvasó körúton volt Németországban, s erről dicsőítő cikksorozatban számolt be a Magyarországon. Végig képviselte a jobboldalt a rádióban, amíg a németek be nem jöttek. Erre a posztra nem alkalmas!” A szignó alapján sajnos nem sikerült megállapítani, hogy a megjegyzés kitől származik. Ezzel a rosszindulatú, tárgyilag sem helytálló véleménnyel szemben lásd az előterjesztésben foglaltakat.

⁴⁶ Cs. Szabó László kinevezésével előzőleg az 1945. december 29-i ülésen foglalkozott a minisztertanács. Lásd a 77. sz. jegyzőkönyv 66. napirendi pontját.

⁴⁷ Féja Géza (1900–1978) polgári iskolai tanár, író, újságíró. Szlovákiából 1920-ban menekülteként érkezett Magyarországra. 1923-ban kapott magyar állampolgárságot. Politikai nézeteire és irodalom-felfogására Szabó Dezső és Babits Mihály, később pedig Bajcsy-Zsilinszky Endre voltak hatással. A népi mozgalom egyik vezéralakja, a Márciusi Front egyik vezetője volt. A Viharsarok c. szociográfiai írása miatt jobboldali támadások érték. 1939–1944 között megjelent publicisztikai írásaiban egyaránt támadta a német és a szovjet diktatúrát, a nyilasokat és a szociáldemokratákat. A német megszállás alatt Békés megyében bujkált, majd 1945-ben Békéscsaba város baloldali vezetése könyvtárosi munkakörben alkalmazta. 1945-ben népbírói eljárást indítottak ellene, de végül a felhozott vádakát elejtették. 1956-ban visszatért az irodalmi és politikai közéletbe.

⁴⁸ Dövényi Nagy Lajos (1906–1964) újságíró, politikus. Középszintű végzettséggel rendelkezett. 1929-től különböző lapoknál dolgozott, többek között az akkor még nem jobboldali „Magyarság” vidéki tudósítója volt. 1939-től került kapcsolatba Milotay István és Rajniss Ferenc körébe. Ez időtől kezdve írásait antiszemita és fajvédő beállítottság jellemezte. Magyarországon német megszállása után a rádió rendszeresen közvetítette „helyzetmagyarázatait”, amelyekben élesen támadta a leváltott Kállay-kormány politikáját és a németek melletti kitartásra buzdított. A háború kimenetelét felismerve sem menekült Nyugatra. Neve bekerült a háborús bűnösökről a fegyverszüneti egyezmény 14. pontja értelmében összeállított I. sz. Kimutatásba, amelyet a minisztertanács 1945. február 9-én hagyott jóvá (DMB МТ. №КV А КӨТӨТ, 203–204.). Budapest elfoglalása után letartóztatták, és Népbíró elé állították. A Budapesti Népbíró 1945. október 13-án, majd fellebbezés után a Népbírószékhely Országos Tanácsa 1945. november 28-án halálra ítélte. A Nemzeti Főtanács – a Népbírószékhely Országos Tanácsa Kegyelmi Tanácsának ajánlása alapján – 1946. január 7-én (tehát hetekkel a minisztertanács jelen ülése előtt) a kötél által végrehajtandó halálos ítéletet életfogytig tartó kényszermunkára változtatta. (MOL XX-4-b-1757/1945. sz.) 1960-ban szabadult a börtönből. 1964-ben bekövetkezett haláláig segéd munkásként dolgozott.

[14] 81. 1946. január 21.

Rákosi Mátyás államminiszter: a dolgok kezdenek egészen rosszmederben menni. Kultúrpolitikánk reakciós méreteket ölt. Naponta tapasztalja, hogy sokszor a minisztertanács megkerülésével egy-egy jobboldali ember lesz vezetőként kulturális posztra állítva.

[Keresztury] *Vallás- és közoktatásügyi miniszter:* a három dolgot külön kell választani egymástól. Ma reggel vette tudomásul Féja kinevezését. Azonnal vizsgálatot indított, de még nem tudta teljesen tisztázni a dolgot. Egy Szabdművelődési Tanács van, amely a magyar közvélemény [sic!] tanácsadó szerveként funkcionál a minisztérium mellett. Ebbe a tanácsba Németh László⁴⁹ több exponáltabb baloldali emberrel együtt tanácsstagként meghívatott. Semmiféle komoly vezetői pozíciót nem tölthet be. Nincs is Pesten. Elő kell adni, hogy Kodolányit⁵⁰ is előterjesztették, de az ő behívása nem történt meg. Nem szeretné, ha olyan színben tűnne fel, mintha reakciósokat akarna becsempészni a közoktatás terére. Ha Féja kinevezésének valami kis alapja van, akkor hajlandó már holnap levonni a konzekvenciákat. – Leszögezi, hogy Cs. Szabó László nem politikai jellegű állásba kerül. Kultúrművészetet [sic!] fog előadni, s ezt a művész szemével kell előadni. Erre az állásra a képzőművészeti akadémia hívta meg őt. Annakidején a rádióban jobboldalról állandó támadásban részesült. Cs. Szabó a tisztességes írók ellenállási mozgalmához tartozott, mert a nyilasok uralma alatt egy betűt sem volt hajlandó leírni. A demokrácia szégyene volna az, hogy személyes üldözéseknek helyt adunk. Ha valamilyen politikai gyanú merülhetne fel, azt az igazolóbizottság hivatott elbírálni, de igazolták, és így semmi okát nem látja annak, hogy a művészet terén ne lehessen őt felhasználni.

Rákosi Mátyás államminiszter: nem tudja elképzelni, hogy általában kultúrpolitikai kérdésekben elfogulatlanul tudjon Cs. Szabó László állástfoglalni, s oda lehessen állítani, mint előadót. – Féja kinevezése felháborító lenne, mert azt, hogy ide jutott az ország, ahol most van, annakidején ő nagyban elősegítette.

[Keresztury] *Vallás- és közoktatásügyi miniszter:* a Parasztpárt nem tartozik a reakció fellegvárai közé. Egyetlen komoly lapszerkesztőnek nem volt kifogása Cs. Szabó ellen, s a párt felvette tagjai közé, ki ma a legtermékenyebb magyar írók közé tartozik. Meg kell vonni végre egy határt, mert nincs annyi

⁴⁹ Németh László (1901–1975) orvos, író, szerkesztő. 1925-től jelentek meg írásai különböző folyóiratokban. 1932-től a *Tanú*, majd a *Válasz* című folyóirat szerkesztője, a népi mozgalom egyik vezető egyénisége volt. 1943-ban a balatonszárszói konferencián, illetve a háború alatti írásaiban elutasította mind a jobb, mind a baloldali törekvéseket és középutas megoldást keresett. 1945 után átmenetileg visszavonult, Hódmezővásárhelyen vállalt tanári állást. Keresztury Dezső miniszter megbízta a dolgozók iskolájának szakfelügyeletével. 1945-től haláláig – több-kevesebb intenzitással – részt vett az irodalmi, és részben a politikai közéletben.

⁵⁰ Kodolányi János (1899–1969) író, publicista. Az 1920-as évek elejétől jelentek meg írásai és került kapcsolatba a különböző politikai mozgalmakkal, többek között a munkásmozgalommal. Az 1930-as években a népi írók mozgalmanak egyik vezető egyénisége volt. A háború idején a polgári liberális, a nemzeti szocialista és a kommunista irányzatot egyaránt elutasította. Kiállt az üldözött zsidók mellett. 1945 után kirekesztették a közéletből. Haláláig Pécsen élt.

kitűnő íróértékünk, hogy megengedhessük magunknak az értékek elfűrészelését.

Szakasits Árpád államminiszter: Cs. Szabó László esetében alkalmazná a megértésnek bizonyos mértékét. Alkalma volt végigkísérni írói munkásságát, olyan kevés író van s még kevesebb, akinek írói működése politikailag ne esne kifogás alá.

[Tildy] Miniszterelnök: javasolja, hogy pártközi értekezlet elé vigyék ezt a kinevezést, és a Parasztpárt indítsa meg az offenzívát a felsorakoztatott érvek ellen.

[Keresztury] Vallás- és közoktatásügyi miniszter: szeretne érvényt szerezni akaratának, mert hiszen felelősséget vállal Cs. Szabó László személyével kapcsolatban.

Minisztertanács Cs. Szabó László írónak az Országos Magyar Képzőművészeti Főiskolán szervezett irodalom- és művelődéstörténeti tanszékre való kinevezéséhez, az V. fizetési osztályba, hozzájárult.

45.

[Keresztury] Vallás- és közoktatásügyi miniszter: előterjeszti javaslatát Palotay Gertrúd önkéntes gyakornoknak képesítési kellék alól való felmentése tárgyában.⁵¹

Minisztertanács Palotay Gertrúdnak képesítési kellék alól a felmentést megadja.

46.

[Molnár] Népjóléti miniszter: előterjeszti javaslatát az alapítványi bérházak helyreállításához szükséges 66 millió pengő államkölcsön folyósítása tárgyában.⁵²

Minisztertanács hatvanhatmillió pengő folyósításához az alapítványi bérházak helyreállítási költségei céljára, hozzájárult.

---

⁵¹ A 85 272/1945. VKM V. számú előterjesztés szerint *Palotay Gertrúd* (1901–1951) néprajzkutató, muzeológus 1928 óta dolgozott a Magyar Nemzeti Múzeumban, és bár jelentős munkásságot fejtett ki, a főiskolai végzettség hiánya, valamint származása miatt a tudományos tisztviselők létszámába nem neveztek ki. A Pázmány Péter Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara azonban időközben doktori szigorlatra bocsátotta, s így a szükséges végzettsége is rövidesen meglesz – olvasható az előterjesztésben. „Fentnevezett a magyar népművészet egyik leghivatottabb szakértője, s különösen a textiliáknak – nemzetközi mértékkel mérve is – egyike a legkiválóbb szakembereinknek. Hivatalos megbízottként részt vett Bécsben a népművészeti gyűjtemény rendezésében, ő dolgozta fel az Esztergomi Keresztény Múzeum textilgyűjteményeit, a Veszprém Vármegyei Múzeum hímzészgyűjteményeit, a Magyar Nemzeti Múzeum megbízásából tanulmányokat végzett Konstantinápolyban, s jelentős előadásokat tartott a magyar–török népművészet kölcsönhatásairól.”

⁵² A 101 141/1946. NM I/1. számú előterjesztés szerint 11 alapítványi bérház állt a Népjóléti Minisztérium kezelésében, amelyek a háború során szenvedtek sérüléseket.

[14] 81. 1946. január 21.

47.

[*Molnár*] *Népjóléti miniszter*: előterjeszti javaslatát dr. Horváth Miklós tisztiorvosnak a VI. fizetési osztályba való kinevezése tárgyában.⁵³

Minisztertanács Horváth Miklós tisztiorvosnak a VI. fizetési osztályba való kinevezéséhez hozzájárult.

48.

[*Bárános*] *Közellátásügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát a mezőgazdasági és ipari árucserre céljaira 5 milliárd pengő rendelkezésre bocsátása tárgyában.

[Pénzügyminiszter képviselőjében] Kemény György államtitkár: kéri a javaslatnak a napirendről való levételét.

[*Tildy*] *Miniszterelnök*: a Gazdasági Főtanács a pénzügyminiszter jelenlétében már letárgyalta ezt a kérdést.

Minisztertanács a mezőgazdasági és ipari árucserre céljára ötmilliárd pengő rendelkezésre bocsátásához hozzájárult.⁵⁴

49.

[*Bárános*] *Közellátásügyi miniszter*: a jóvátételi sertéshízlalás céljaira szükséges 6622 millió pengő igénybevételére vonatkozó javaslatát előterjeszti. Ha benne van a 105 milliárd előirányzatban, akkor előterjesztését visszavonja.

[*Kovács*] *Földművelésügyi miniszter*: nincs benne és így újra meg kell szavazni.

[Pénzügyminiszter képviselőjében] Kemény György államtitkár: a minisztériumnak van egy észrevétele a javaslatra. Nem tartja ugyanis igazságosnak, hogy csak az a község terheltesse meg, ahol éppen a sertésigénybevétel történik.

[*Bárános*] *Közellátásügyi miniszter*: erre már volt példa. Volt egy ilyen árkiegyenlítés a községekben.

[*Tildy*] *Miniszterelnök*: a szétosztás úgyis községenként történik. Mód van rá, hogy nagyon ínséges községeket felmentsünk.

[*Gerő*] *Közlekedésügyi miniszter*: ebben a formában nem tartja helyesnek az előterjesztést, mert ez elsősorban a szegényeket érinti.

⁵³ A 180 179/1946. NM V. számú előterjesztés szerint a miniszter dr. Horváth Miklóst (1893–?) Sopron vármegye és Sopron thj. város tiszti-főorvosává kívánta kinevezni.

⁵⁴ A közellátásügyi miniszter 273/1946. számú előterjesztése megtalálható az Igazságügyminisztérium Törvényelőkészítő osztálya levéltári anyagában (MOL XIX-E-1-c-Y-2283/1945). A Gazdasági Főtanács fennmaradt jegyzőkönyveiben nincs nyoma annak, hogy erről a kérdésről a Főtanács tárgyalt volna, illetve határozatot hozott volna. Az ügy előzményére lásd e kötetben az 1945. november 27-i ülés (71. sz. jegyzőkönyv) 35. napirendi pontját.

[Báránys] *Közellátásügyi miniszter*: csak azokat terheli a javaslat, akik a földadót viselik.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: a földadó aránylag nem lett kisebb. Nehéz ezt kikapcsolni, mert gazdákról van szó, általában máris sok a panasz a falukban.

Minisztertanács a jóvátételi sertéshízalás céljára hatmilliárd-hatszázhuszonkétmillió pengő folyósításához hozzájárult.⁵⁵

50.

[Báránys] *Közellátásügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát a csehszlovák jóvátételi szállításokkal kapcsolatban 10 milliárd pengő előirányzat nélküli kiadás tárgyában.⁵⁶

Minisztertanács a csehszlovák jóvátételi szállításokkal kapcsolatban tízmilliárd pengő felhasználásához hozzájárult.

51.

[Báránys] *Közellátásügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát a szarvasmarha, juh és sertés igénybevételének szabályozása tárgyában.⁵⁷

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.

52.

[Báránys] *Közellátásügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát a löttvad vadászathoz szükséges töltények felvásárlására, illetőleg gyártására 2000 millió pengő, 40 000 db hűtőházban tárolandó nyúl felvásárolásához 4000 mil-

---

⁵⁵ A közellátásügyi miniszter 514 846/1945. számú – eredetileg 1945. december 12-én, majd ezt átjavítva 1946. január 12-én keltezett – előterjesztése a jegyzőkönyv mellett megtalálható. A 105 milliárd pengőre történő utalás az e jegyzőkönyv 22. napirendi pontjában tárgyalt szovjet jóvátételi szállításokra vonatkozik.

⁵⁶ A 308/1946. KM számú előterjesztés többek között a következő indoklást tartalmazta: „A csehszlovák jóvátételi tárgyalások folyamán az egyezmény létrejöttétől feltételezetten a földművelésügyi miniszter úr 1945. évi december hó 7-én 132 935/1945. szám alatt 50 t szöszösbükköny, 30 t fűmag, 40 t cirokszakáll, 25 q salátamag, 20 q parajmag, 15 q kapor, 5 q petrezselyemmag, 10 hl barackpálinka, 30 hl borpárlat, 10 vagon téli alma és 20 vagon alföldi bor szállítását rendelte el. Ezekből az áruszállításokból az első 7 tétel teljes egészében, az utóbbi 4 tétel pedig csak felezésben számít jóvátételbe, felerészben pedig a jóvátételtől függetlenül cukorral kompenzálattik.” Előzményére lásd a 79. sz. jegyzőkönyv 76. napirendi pontját.

⁵⁷ Előzményére lásd a 79. sz. jegyzőkönyv 78. napirendi pontját. A jegyzőkönyv mellett előterjesztés nem, csak az Igazságügyminisztérium 1946. január 15-én keltezett, meglehetősen kritikus átirata található. A 10 020/1946. KM sz. előterjesztés megtalálható: MOL XIX-E-1-c-Y-2302/1945.

Lásd a 710/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. január 25., 21. sz.

[14] 81. 1946. január 21.

lió pengő és 100 ezer kg nyúlszalámi gyártásához 2500 millió pengő hitel rendelkezésre bocsátása tárgyában.⁵⁸

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

53.

[Bárános] *Közellátásügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát a büntetőeljárás során lefoglalt közszükségleti cikkeknek közellátási célra fordítása tárgyában.⁵⁹

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.

54.

[Bárános] *Közellátásügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát a csehszlovák jóvátételi szállításokkal kapcsolatban 18 300 millió pengő előirányzat nélküli hitel felhasználása tárgyában.

Minisztertanács a csehszlovák jóvátételi szállításokkal kapcsolatban tizenennyolcmilliárd-háromszázmillió pengő előirányzat nélküli hitel felhasználásához hozzájárult.⁶⁰

55.

[Antall] *Újjáépítési miniszter*: bejelenti, hogy a külföldre hurcolt vagyon biztosítása és hazaszállítása tárgyában készített javaslatát a napirendről leveszi.⁶¹

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.

---

⁵⁸ Az előterjesztés száma: 710/1946. KM.

⁵⁹ Előzményéről lásd a 79. sz. jegyzőkönyv 79. napirendi pontját. A jegyzőkönyv mellett csak a rendelettervezet található meg. Az előterjesztés, az Igazságügyminisztérium véleményével együtt megtalálható a MOL XIX-E-1-Y-228/1946. számon.

Lásd a 730/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. január 25., 21. sz.

⁶⁰ A 131/1946. KM számú – 1946. január 9-én keltezett – előterjesztés többek között a következőket tartalmazta: „Megbízásom alapján a Magyar Árucserforgalmi Intézet Rt. 50 vagon gyümölcspulpot (ebből 25% nemespulp á. 28 000,- P/kg, 75% almapulp á. 24 000,- P/kg) 2 vagon vegyes baromfi konzervet á. 240 000,- P/kg és 2 vagon paradicsom-sűrítményt á. 50 000,- P/kg szállít le Csehszlovákiának. A felsorolt cikkek fele része a Csehszlovákiával szemben fennálló jóvátételi kötelezettségeinket csökkenti, felerészben pedig cukorral kompenzálta csehszlovák részről. A kompenzáció mindkét oldalról az 1938-as belföldi áron történik. Figyelemmel arra, hogy egyrészt a csehszlovák jóvátétel megkezdése is kívánatos, másrészt azonban a belföldi cukorellátás biztosítása céljából is a szállítás feltétlenül szükséges, kérem a Minisztertanács fentiekhez történő hozzájárulását.” – Január 12-én a Gazdasági Főtanács javaslatára még ezzel ellentétesen foglalt állást a minisztertanács. Lásd a 79. sz. jegyzőkönyv 76. napirendi pontját és jegyzetét.

⁶¹ Az 1946. január 9-én kelt szám nélküli előterjesztés a 8790/1945. ME sz. rendelet (MK 1945. szeptember 29., 139. sz.) által létrehozott Külföldre Hurcolt Magyar Nemzeti Vagyon Kormánybiztossága újjászervezését és hatáskörének kiterjesztését javasolta. A javaslat – bár a jogszabálytervezetet sem ekkor, sem később nem fogadták el –, a külföldre hurcolt javak eredeti tulajdono-

56.

[Antall] *Újjáépítési miniszter*: előterjeszti 42 827/1945. számú javaslatát a minisztérium fogalmazási és műszaki, valamint számvevőségi szakán Ember György és társainak az V., VI. és VII. fizetési osztályokba való kinevezése tárgyában.⁶²

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

57.

[Antall] *Újjáépítési miniszter*: előterjeszti javaslatát a rákos-rendezői pá-

sainak érdekeit erősen korlátozó és az állam érdekeit maximálisan előtérbe helyező szemlélete miatt figyelmet érdemel.

A javaslatról a Gazdasági Főtanács egy héttel korábban, január 15-én tárgyalt, s a következő határozatot hozta: „Tekintettel arra, hogy a külföldre hurcolt magyarországi javak egy részében a magyar zsidók nagymértékben érdekelve vannak, felhívja a Külföldre Hurcolt Magyar Nemzeti Vagyon Kormánybiztosságát, hogy a külföldre hurcolt zsidó javak átadási munkálataiba a Magyarországi Izraeliták Országos Irodájának kiküldöttjét is vonja be (MOL XIX–A–10, a Gazdasági Főtanács 1946. január 15-i ülése jegyzőkönyvének 6. napirendi pontja). Az újjáépítési miniszter javaslatával szemben ezen túlmenően a hazahozatali kormánybiztos és az igazságügyminiszter is észrevételeket tett. Nyilván ezért vették le a napirendről, sőt a kormány nem is tárgyalt róla többé. Ezzel szemben alig egy hónappal később, február 22-én, a minisztertanács már a kormánybiztosság felszámolásáról határozott, s további egy hónap múlva közzé is tették a 3020/1946. sz. ME rendeletet (MK 1946. március 20., 65. sz.), amely a Külföldre Hurcolt Magyar Nemzeti Vagyon Kormánybiztossága megszüntetését, és feladatainak a pénzügyminiszter ügykörébe utalását rendelte el. NF MT. JKV. (1946), 185–186. és 306–307.

A kérdésnek a zsidó vagyonnal való összefüggésére lásd még e kötetben a 83. sz. jegyzőkönyv 16. napirendi pontját.

⁶²Az újjáépítési miniszter az előterjesztésben a miniszterelnök kinevezési hatáskörében kilenc fő kinevezésre tett javaslatot, illetve a saját kinevezési hatáskörébe tartozó további tizenhárom tisztviselő kinevezéséhez kérte – a rendeletben előírt feltételektől való eltérés miatt – a minisztertanács hozzájárulását.

A miniszterelnök kinevezési hatáskörében, az V. fizetési osztályba: *Dr. Ember György* [a jegyzőkönyvben tévesen: Ember Géza!] (1902–?) jogászt, aki 1938-tól volt az OMBI alkalmazottja, 1943-tól aligazgatója, és 1945 augusztusától teljesített szolgálatot a minisztérium költségvetési alapkezelési osztályán. *Dr. Farnek László* (1901–?) jogászt, aki 1933-tól a Külkereskedelmi Hivatal alkalmazásában állt, 1943-tól annak osztályvezetője, 1945 júliusától pedig a minisztériumban teljesített szolgálatot. *Dr. Kóncse Jenő* (1903–?) közgazdászt, aki 1939-től a Miniszterelnökségen, majd 1941-től a Közellátásügyi Minisztériumban teljesített szolgálatot és 1945. szeptemberében került az Újjáépítési Minisztériumba. *Dr. Almay György* (1906–?) államigazgatási jogászt, aki 1925-től Budapest székesfőváros tisztviselője volt, 1945. novemberében főjegyzővé nevezték ki. Az előterjesztés idején azonban már a Gazdasági Főtanács Titkári hivatalának vezetője volt. *Dr. Kóródy Katona János* (1890–?) államigazgatási jogászt, aki 1917-től az Országos Társadalombiztosító Intézetnél teljesített szolgálatot a Gömbös-kormány idején történt nyugdíjazásáig. *Kolbányi Géza* (1893–?) mérnököt, aki 1937-től a Kereskedelem- és Közlekedésügyi Minisztérium alkalmazásában állt. *Bélteky Lajos* (1901–?) gépészmérnököt, aki 1929-től a Földművelésügyi, 1936-tól az Iparügyi, 1945 júliusától az Újjáépítési Minisztérium szolgálatában állt. *Ládonyi János* (1901–?) gépészmérnököt, aki 1935-től a Kereskedelemügyi, 1936-tól az Iparügyi, 1945 júliusától pedig az Újjáépítési Minisztérium alkalmazottja volt. Utóbbiban az Ipari és jóvátételi alosztály vezetője. *Baranyai Béla* (1899–?) tisztviselőt, aki 1919-től a Népjelölti és Munkaügyi Minisztérium számvevőségén, majd a Belügyminisztériumban, illetve az OMBI-nál teljesített szolgálatot. Az előterjesztés idején Országos Társadalombiztosító Intézeti igazgató volt.

[14] 81. 1946. január 21.

lyaudvar részbeni helyreállítására 200 millió pengő előirányzat nélküli hitel folyósítása tárgyában.⁶³

Minisztertanács a rákos-rendezői pályaudvaron történt robbanás következményeinek részbeni elhárítására kettőszázmillió pengő folyósításához hozzájárult.

58.

[Antall] Újjáépítési miniszter: előterjeszti javaslatát Páll András statisztikai főtitkarnak a VI. fizetési osztályba miniszteri osztálytanácsossá való kinevezése tárgyában.⁶⁴

Minisztertanács Páll András statisztikai főtitkarnak a VI. fizetési osztályba miniszteri osztálytanácsossá leendő kinevezéséhez hozzájárult.

59.

[Gerő] Közlekedésügyi miniszter: előterjeszti javaslatát a posta-altisztek részére elmaradt egyenruha-, lábbeli-kézpénzváltásg kifizetéséhez 1751 millió pengő hitel engedélyezése tárgyában.

Minisztertanács a posta altisztek részére elmaradt egyenruha- [és] lábbeli-kézpénzváltásg kifizetéséhez egymilliárd-hétszázötvenegymillió pengő hitel folyósításához hozzájárult.

60.

[Gerő] Közlekedésügyi miniszter: előterjeszti a folyókon és belvizeken való fuvarozással kapcsolatos egyes kérdések szabályozása tárgyában javaslatát.⁶⁵

---

⁶³ Az újjáépítési miniszter szám nélküli, 1946. január 16-án keltezett előterjesztésében utalt arra, hogy 1945. november 24-én a rákos-rendezői pályaudvaron történt robbanás a környéken rendkívüli épületkárokat okozott. December 1-jei hatósági felmérés szerint az okozott kár 1020 millió pengő volt. A jegyzőkönyv pontatlanul adja vissza az előterjesztés tárgyát, mert a miniszter éppen nem a pályaudvar helyreállítására kérte a megjelölt összeget, – hiszen „a közületek tulajdonában lévő épületekben okozott károk helyreállítása az érdekelt közületeknek a feladata, s így külön intézkedést nem követel” –, hanem a magánosok – jórészt környékbeli kisemberek – tulajdonában keletkezett károk helyreállítására, mégpedig a háborús tetőkárok kijavítására irányuló hatósági helyreállítási akció keretében.

Az 1945. november 24-i robbanás egyébként egy hónapok óta ott állomásozó – aknákat, tüzérségi lövedékeket, bombákat és más robbanóanyagokat tartalmazó – szovjet katonai szerelvényben következett be. A szerencsétlenségnek a korabeli hivatalos rendőrségi jelentés szerint legalább két halálos áldozata volt és mintegy 80 személy szenvedett kisebb-nagyobb sérülést. A robbanás több kilométeres körzetben okozott épület-, tető- és ablaküveg-károkat. (MOL XIX-B-1-r-1945-318. tétel.)

⁶⁴ A január 15-én keltezett, szám nélküli előterjesztés szerint Páll András (1909-?) statisztikai államvizsgával rendelkező főtitkár 1928-ban kezdte szolgálatát a KSH-ban. 1942-től a Miniszterelnökségen, később a Nemzetvédelmi Propaganda Minisztériumban, majd 1944 októberétől ismét a KSH-ban dolgozott. Széleskörű publikációs tevékenységet fejtett ki gazdaságpolitikai és gazdaságstatisztikai témakörben.

⁶⁵ A 49 580/1945. II/3. KözlM számú előterjesztés és a rendelettervezet a jegyzőkönyv mellett

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.

61.

[Gerő] Közlekedésügyi miniszter: előterjeszti javaslatát dr. Járfalvi Ottó MÁV titkárnak Lengyelországba való utazása tárgyában.⁶⁶

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

62.

[Gerő] Közlekedésügyi miniszter: előterjeszti javaslatát dr. Széchy Károly miniszteri osztálytanácsosnak miniszteri tanácsossá történt kinevezése tárgyában.⁶⁷

Minisztertanács dr. Széchy Károly miniszteri tanácsosi kinevezéséhez utólagosan hozzájárult.

63.

[Gerő] Közlekedésügyi miniszter: előterjeszti javaslatát az államvasúti pályafenntartási személyzet 1945. évi november hó 20-ig járó versenyjuttalmainak fedezésére 425 millió pengő hitel engedélyezése tárgyában.⁶⁸

Minisztertanács az államvasúti pályafenntartási személyzet részére járó versenyjuttalmak fedezésére négyszázhuszonötmillió pengő hitel folyósításához hozzájárult.

---

megtalálható. A hajózási forgalomra vonatkozó rendelkezéseket – a vasúti fuvarozással kapcsolatos rendelkezések korábbi módosításához hasonlóan – a háborús viszonyokra tekintettel úgy módosították, hogy a fuvarozás alatt a szállított áruban vagy poggyászban keletkezett károk tekintetében a bizonyítási teher a fuvarozóról részben a fuvarozatóra szállt át. Lásd a 910/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. január 31., 26. sz.

⁶⁶ A 62 526/1945. I/1. KözlM számú előterjesztés szerint Járfalvy Ottó utazásának célja az volt, hogy a magyar–szovjet áruszállítási egyezmény keretében a Szovjetunió részéről szállítandó 15 000 tonna apatit koncentrátum első 3500 tonnás szállítmányának Danzig (Gdansk) kikötőjéből Magyarországra történő vasúti szállítását megszervezze.

⁶⁷ A 144/1946. KözlM Eln. számú előterjesztés a jegyzőkönyv mellett megtalálható.

Dr. Széchy Károly (1903–1972) hídépítő és mélyépítő mérnök, miniszteri osztálytanácsos, egyetemi tanár, akadémikus. A József Nádor Egyetemen mérnöki, majd a Pázmány Péter Tudományegyetemen jogtudományi diplomát szerzett. Közben két évig Londonban folytatott tanulmányokat. 1932 óta volt állami szolgálatban, az előterjesztés idején „a minisztérium egyik legfontosabb osztályának, a Híd osztálynak vezetője”. A háború során elpusztult közúti hidak újjáépítésének részben tervezője volt, részben a kivitelezési munkák szervezője és irányítója. Később szervezte és vezette a budapesti földalatti vasút építését. Szakmunkái közül többet németül, angolul, oroszul és más nyelveken is kiadtak.

⁶⁸ A 3/1946. I/1. KözlM számú előterjesztésből kitűnik, hogy – a vasúti forgalom megindítása érdekében alapvetően fontos – pálya-helyreállítási és pályafenntartási munkák természeténél fogva ott versenycélok kitűzése és többtermelés elérése nem volt lehetséges. Valójában tehát burkolt béremelésről volt szó.

[14] 81. 1946. január 21.

64.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát Buda és Pest közötti hidak újjáépítésével kapcsolatos 1946. évi január havi kiadások fedezésére 7910 millió pengő hitel igénybevétele tárgyában.⁶⁹

Minisztertanács Buda és Pest közötti hidak újjáépítési költségeire 1946. évi január hóra hétmilliárd-kilencszáztízmillió pengő hitel folyósításához hozzájárult.

65.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát a Margit híd újjáépítésével kapcsolatosan január havi kiadások fedezésére 2200 millió pengő hitel engedélyezése tárgyában.

Minisztertanács a Margit híd újjáépítésével kapcsolatos január havi kiadások fedezésére kettőmilliárd-kettőszázmillió pengő hitel folyósításához hozzájárult.

66.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát a magyarországi felrobbantott hidak roncskiemelési munkálataira január havi kiadásokra 11 565 millió pengő hitel engedélyezése tárgyában.⁷⁰

Minisztertanács a felrobbantott hidak január havi roncskiemelési munkálataira tizenegymilliárd-ötszázhatvanötmillió pengő hitel folyósításához hozzájárult.

67.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát a Vörös Hadsereg által kívánt dunántúli hídépítésekkel kapcsolatban 1946. január havi kiadások fedezésére 410 millió pengő hitel tárgyában.⁷¹

---

⁶⁹ Az 1946. január 8-án keltezett, iktatószám és aláírás nélküli előterjesztés az újjáépítési munkák egyre emelkedő költségeit többek között azzal indokolta, hogy „a december havi drágasági segély, bérpótlék és karácsonyi segély egy burkolt 100%-os munkabéremelést jelentett, amely az árszínvonal visszazoritása nélkül állandósultnak tekintendő és vissza nem vonható”.

⁷⁰ Az iktatószám, keltezés és aláírás nélküli előterjesztés felsorolta az egyes fontosabb hidakkal (a négy budapesti valamint a dunaföldvári és szigetcsúcsi Duna-híd mellett a balsai, tokaji, polgári, szolnoki és tiszzaugi Tisza-híddal, végül a körmendi Rába-híddal) kapcsolatos költségeket. Az ezt követő felsorolásból pedig kiderül, hogy szinte minden megyében folytak további roncskiemelési munkák.

⁷¹ Az 1946. január 8-án keltezett, iktatószám és aláírás nélküli előterjesztés – és a következő előterjesztés – a közlekedés biztosítása mellett az árvízkatasztrófák megelőzésével indokolta, hogy a munkákat a tél folyamán is teljes erővel folytatni kell.

[14] 81. 1946. január 21.

Minisztertanács a Vörös Hadsereg által kívánt dunántúli hídépítésekkel kapcsolatos kiadások fedezésére 1946. január hó[ra] négyszáztízmillió pengő hitel folyósításához hozzájárult.

68.

[Gerő] Közlekedésügyi miniszter: előterjeszti javaslatát a medvei híd újjáépítési munkálataival kapcsolatos 1946. évi január havi kiadások fedezésére 400 millió pengő hitel folyósítása tárgyában.

Minisztertanács a medvei híd újjáépítési költségeire 1946. évi január havi kiadások fedezésére négyszázmillió pengő hitel folyósításához hozzájárult.

69.

Honvédelmi miniszter [képviselőként Sárkány József államtitkár]: előterjeszti javaslatát Major Béla [ímmzes] min[iszteri] tan[ácsos], szerződéses sajtóirodai vezető miniszteri osztálytanácsosi kinevezése tárgyában.⁷²

Minisztertanács Major Béla szerződéses sajtóirodai vezető miniszteri osztálytanácsosi kinevezéséhez hozzájárult.

70.

Honvédelmi miniszter [képviselőként Sárkány József államtitkár]: bejelenti, hogy a tárgysorozaton szereplő „a volt honvédség hadifogságból visszatérő hivatásos tagjainak ideiglenes őrizetbe vétele tárgyában készített javaslatát a legközelebbi minisztertanácsoson óhajtja majd előterjeszteni.”⁷³

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.

---

⁷² Az iktatószám nélküli előterjesztés szerint Major Béla (1900–?) újságíró 1940-ig Erdélyben élt. A trianoni békeszerződés után Aradon megalakult Magyar Pártnak, valamint az Erdélyi és Bánsági Kisebbségi Újságírók Szervezetének vezetőségi tagja volt. 1940-ben az Antonescu-kormány hatalomra jutása után kénytelen volt Magyarországra menekülni. 1945 májusa óta állt a Honvédelmi Minisztérium szolgálatában, mint sajtópolitikai előadó, illetve a Sajtóiroda vezetője.

⁷³ Az iktatószám és aláírás nélküli előterjesztés, valamint a rendelet-tervezet lényege, hogy a honvédség Ausztriából és Németországból, a hadifogságból visszatérő hivatásos tagjait katonai felügyelet alatt álló gyűjtőtáborokban ideiglenesen őrizet alá kell helyezni, s velük szemben igazolási eljárást kell lefolytatni. A javaslattal kapcsolatban az Igazságügyminisztériumban a következő megjegyzést rögzítették: „jogi szempontból aggályos, de mivel a kialakult gyakorlatot helyezi törvényes alapra, észrevételt nem teszünk”. A javaslat a Tildy-kormány idején már nem került ismét a minisztertanács elé, a rendelet kiadására később sem került sor. Lásd még a 87. sz. jkv. 133. napirendi pontját, közli: NF MT. JKV. (1946) 122–123.

[14] 81. 1946. január 21.

71.

[Ries] Igazságügyminiszter: előterjeszti javaslatát „bíróági és államügyész-ségi hivatalnokoknak az együttalkalmazást kizáró akadály alól való felmentése” tárgyában.⁷⁴

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.

72.

[Ries] Igazságügyminiszter: előterjeszti javaslatát „egyes külföldi részvénytársaságok és külföldi szövetkezetek belföldi képviselőinek a cégjegyzékbe visszajegyzése” tárgyában.⁷⁵

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.

73.

[Ries] Igazságügyminiszter: előterjeszti javaslatát „[a] sportegyesületek, sportszövetségek, [a] Nemzeti Sportbizottság és a Legfelsőbb Ötös Sporttanács tagjainak és tisztviselőinek igazolása” tárgyában.⁷⁶

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.

74.

[Ries] Igazságügyminiszter: előterjeszti javaslatát Földesi Kálmán jóvátételi kérelmének elutasítása tárgyában.⁷⁷

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

---

⁷⁴ A T 2304/1945. IM számú, 1946. január 14-én keltezett előterjesztés valamint a mellékelt rendelet-tervezet a közeli rokoni vagy sógorsági kapcsolatban álló bíróági és ügyészségi hivatalnokok együtt-alkalmazását tiltó rendelkezéseket kívánta a változott jogszabályi viszonyoknak megfelelően egységes elvek alapján újraszabályozni. A szabályozással kapcsolatos előkészítő iratok, különböző javaslatok megtalálhatók az Igazságügyminisztérium fondjában a MOL XIX-E-1-c-Kö-2304/1945. számon. Lásd a 680/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. január 24., 20. sz.

⁷⁵ A T 68/1946. IM számú előterjesztés és rendelettervezet egyrészt a zsidóság egyes csoportjait ért sérelmek orvosolását, másrészt a külföldi cégek magyarországi működésének megindítását, a gazdasági kapcsolatok normalizálását célozta. Lásd a 690/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. január 24., 20. sz.

⁷⁶ A T 165/1946. IM számú előterjesztés alapján kibocsátott rendelet szabályozta, hogy a sportélet területén kiket kellett igazolási eljárás alá vonni, s rájuk a közalkalmazottak igazolására vonatkozó rendelkezéseket milyen eltérésekkel kellett alkalmazni. Lásd a 700/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. január 23., 19. sz.

⁷⁷ Az Igazságügyminisztérium levéltári anyagában sem sikerült felkutatni az itt hiányzó előterjesztést.

75.

[Ries] Igazságügyminiszter: előterjeszti javaslatát, a pénzügyminiszter előzetes hozzájárulásával, az igazságügyi tárca költségvetésében a Központi igazgatás, Dologi kiadások rovaton a budapesti igazságügyi hatóságok beszerző csoportjai részére kamatmentes forgótőkekölcson rendelkezésre bocsátása céljából 152 420 000 pengő, a Bíróságok cím, Személyi járandóságok rovat, Nem rendszeres illetmények alrovaton az igazságügyi tárca olyan alkalmazottai részére, akik semmiféle mellékjárandóságban nem részesülnek, egyszeri rendkívüli munkadíj kifizetésére 240 000 000 pengő és a Bíróságok cím Rendkívüli kiadások, Átmeneti kiadások Országos Ügyvédi Gyám- és Nyugdíjintézet támogatására szolgáló rovaton az intézet további támogatására 10 000 000 tízmillió [sic!] pengő hitel felhasználása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

Minisztertanács délután 13 óra 30 perckor ért véget.

K. m. f.

Bojta Ernő Béla

Géppel írt tisztázat a jegyzőkönyvvezető sajátkezű aláírásával.

A miniszterek és államtitkárok – Gyöngyösi János külügyminiszter és Sárkány József államtitkár kivételével – a „Jelen voltak” felsorolásánál kézjegyükkel látták el a jegyzőkönyvet. A 23. napirendi pont tárgyalását rögzítő jegyzőkönyvi rész tanúsága szerint az ülésen Vas Zoltán, a Gazdasági Főtanács főtitkára is részt vett.

A jegyzőkönyv mellett megtalálható az 5–47., a 49–50., az 52–71., a 73. és a 75. számú napirendi ponthoz tartozó előterjesztés.

[14] 81/a sz. melléklet (a [14] 81/10. napirendi ponthoz)

ÚJ MAGYARORSZÁG
KIADÓHIVATALA
BUDAPEST, V., HONVÉD UTCA 10.
TELEFON: 120–640

Budapest, 1946. január 16.

Miniszterelnök Úr!

Azzal a tiszteletteljes kérelemmel fordulok Miniszterelnök Úrhoz, hogy a felelős szerkesztésében megjelenő Új Magyarország hetilapnak, a külügyminisztérium félhivatalos lapjának orosz és angol nyelvű kiadását engedélyezni és a kiadásokat anyagilag lehetővé tenni méltóztassék.

Most, a közelgő béketárgyalások előtt rendkívüli nemzeti fontosságú a de-

[14] 81. 1946. január 21.

mokratikus Magyarországot a külfölddel megismertetni, annál is inkább, mert a környező államokban igen széleskörű angol, orosz és francia nyelvű folyóirat- és brosúra-propaganda folyik. Múlthatatlanul szükséges a demokratikus Magyarország munkáját és fejlődését végre a külföld elé tárni. Jelenleg az a helyzet, hogy sem az itt járó angol, amerikai, orosz, francia stb. újságíróknak nem tudunk anyanyelvükön megfelelő magyar vonatkozású anyagot rendelkezésükre bocsátani, sem pedig a külföldre utazó követségi vagy magánszemélyeket nem tudjuk idegen nyelvű kiadványokkal ellátni.

Ezért az a tiszteletteljes kérelmem, hogy engedjék meg az Új Magyarországnak, hogy orosz és angol nyelven egy-egy kéthetenként megjelenő folyóiratot jelentessen meg, még pedig az Új Magyarország idegen nyelvű kiadványaiként Novaja Vengrija illetve New Hungary címmel.

E mellett a megoldás mellett szól az, hogy az Új Magyarországnak már van bizonyos megalapozott tekintélye és jó hírneve külföldön is, mint erről a követségek tagjai és ideérkező külföldi újságírók biztosítottak. Ez az idegen nyelvű lapoknak is hasznára válnék, és nem rína le róluk az, hogy állami propaganda kiadványok.

Az angol és az orosz lap kéthetenként jelenne meg 16–16 vagy 32–32 oldalon, a Newsweek című közismert amerikai hetilap formátumában és ahhoz hasonló tipográfiával.

A lapok tartalmazzák az Új Magyarország elvi vonatkozású cikkeit, beszámolóit, állásfoglalásait, a magyar szellemi életet tükröző írásait, azon felül természetesen sok speciálisan magyar vonatkozású cikket, hírt, krónikát és ismertetést tartalmazna. Az első számokban a régebbi cikkekből is számos aktuálisat át lehetne venni. Elsősorban gondolok az Ellenállási Mozgalomról szóló tudósításokra. Természetesen ügyelnénk arra, hogy azok a cikkek, amelyek az Új Magyarországnak is megjelentek, változtatás nélkül fordításnak le a két idegen nyelvre. Ha külföldi részről látják, hogy ugyanazt írjuk befelé magyarul, mint kifelé idegen nyelveken, akkor hitelünk és becsületünk növekedni fog.

Az Új Magyarország szerkesztőségében megfelelő szakemberek és fordítók állnak rendelkezésre a két idegen nyelvű lap előállításához.

Egy szám előállítása a mai (1946. január 16.) nyomdai és papír szorzószámok alapulvételével, a cikkhonoráriumokat és a fordítás díját is tekintetbe véve, 16 oldalra 50–50 millió pengő 1000 példányonként. Minden további 1000 körülbelül egymilliós többletet jelent. Megjegyzem azt, hogy már jövő hétfőtől kezdve a szorzószámok kétszeresükre emelkednek, a jelenlegi szorzószám a nyomdaiparban 4300, a papírparban 7000.

Ezért ha Miniszterelnök Úr úgy dönt, hogy az orosz és angol kiadás megjelentetését a magyar kormány érdemesnek tartja, akkor tiszteletteljes kérelmem az, hogy a kiadványokra fordítandó összeg a mindenkori szorzószámoknak megfelelően emelkedjék, vagy pedig méltóztassék elrendelni, hogy négy hónapra – a béketárgyalások megkezdéséig – megfelelő összeget egy

[14] 81. 1946. január 21.

összegben utaljanak ki, mert ily módon megfelelő mennyiségű papír vásárlása lehetséges.

Kérésem megismétlése mellett, vagyok
mély tisztelője

Boldizsár Iván
az Új Magyarország felelős szerkesztője

Géppel írt tiszttárat az Új Magyarország című lap fejléces papírján Boldizsár Iván saját kezű aláírásával. A beadvány első oldalán kézzel, tintával írva: „L. Tildy. 3 hónapra”.

[14] 81/b sz. melléklet (a [14] 81/14. napirendi ponthoz)

[Külügyminiszter]

Minisztertanácsi előterjesztés

I.

Kérem a Minisztertanács hozzájárulását ahhoz, hogy a külföldről hazahozott és itthon magyar szellemű nevelésben részesülő magyar gyermekek ellátására, a Magyarok Világszövetsége és egyéb hasonló természetű egyesületek segélyezésére, valamint egyéb szociálpolitikai jellegű kiadásokra 50 (ötven) millió pengő előirányzat nélküli hitelt vehessen igénybe. Ezt az összeget a magyar pénzügyminiszter úr 100 314/9. a.–1945. szám alatt hozzá intézett megkeresésemre – múlt évi december hó 21-én 8708/945. I. a. számú átíratával – már rendelkezésemre bocsátotta.

II.

A fenti összeg kiutalásának utólagos engedélyezését a következő okokból kérem:

a) A Minisztertanács még 1942. évi január 23-án hozzájárult ahhoz, hogy külföldről a Külügyminisztérium nagyobb számú magyar gyermeket hozasson haza, hogy a háború tartama alatt magyar szellemben való nevelésükről gondoskodhasson. Jelenleg 171 ily külföldi gyermek tartózkodik Magyarországon területén, elosztva az ország különböző intézeteiben és árvaházaiban. A gyermekek ellátásával, nevelésével és iskoláztatásával járó összes költségeket a Külügyminisztérium fedezi. Az egész akció felügyeletem alatt áll, anyagi részét azonban a Főváros Gyermekvédelmi Központja bonyolítja le.

A múlt évi október 13-án kelt minisztertanácsi hozzájárulás⁷⁸ alapján engedélyezett 15 millió pengőből 13 millió pengőt fordítottam erre a célra, ez az

⁷⁸ A külföldről hazahozott magyar gyermekek ügyével korábban a minisztertanács az 1945. május 30-i ülésén, illetve 1945. októberében, egy körözés útján jóváhagyott külügyminiszteri előterjesztés alapján foglalkozott. Lásd: DMB МТ. ЖВ. А КӨТЕТ, 508. és В. КӨТЕТ, 573. oldal.

[14] 81. 1946. január 21.

összeg azonban az elmúlt hónapok folyamán észlelt és jelenleg is folytatandó [sic!] rendkívüli mérvű áremelkedés folytán teljesen elfogyott.

A hideg időjárásra való tekintettel az Iparügyi Miniszter Úr szíves volt kérésemre a külföldi magyar gyermekek részére 50 db fiú öltönyt, 90 db flanel inget, 90 db gyermek flanel ruhát, és 180 pár meleg harisnyát, kedvezményes áron kiutalni, minek ellenértéke 2 708 000,- pengőt tesz ki. A közélmezési⁷⁹ miniszter úr pedig kérésemre kilogrammonkénti 4200,- pengő kedvezményes áron 60 kg burgonyacukrot utalt ki a gyermekek karácsonyi ünnepéyeire. Az említett két tétel a most kiutalt 50 millió hitel keretében fog elszámoltatni. Szándékomban van az iparügyi miniszter urat kedvezményes áru gyógszer kiutalása iránt is megkeresni.

b) A Magyarok Világszövetségét – az említett minisztertanácsi hozzájárulás alapján engedélyezett 15 millió pengő hitelből 2 millió pengő támogatásban részesítettem. Tekintettel arra, hogy a külföldi magyarok folyó évi augusztus 20-ra összehívott világkongresszusának előkészítésével kapcsolatban a Magyarok Világszövetségére háruló dologi kiadások lényegesen felduzzadtak, a Világszövetséget újabb 5 millió támogatásban részesítettem.

c) A vezetésem alatt álló minisztériumban a külföldi magyarok ügyeit gondozó osztályhoz többször fordulnak egyesületek és magányosok indokolt kérelemmel szociális vonatkozású ügyek támogatásáért, a most kiutalt 50 millió pengő révén ezen kiadások utalványozása is lehetővé fog válni.

***

Mindhárom fent jelzett eset megegyezik abban, hogy pontos számszerű adatok – az árnívó állandó emelkedése folytán – nem állapíthatók meg. A szükséges összegek továbbra is a vezetésem alatt álló minisztérium illetékes tényezőinek mérlegelése és engedélyezése alapján időveszteség nélkül lesznek utalványozhatók.

Budapest, 1946. január 11.

Géppel írt, aláírás nélküli tisztázat stencil eljárással készült másolata.

[14] 81/c sz. melléklet (a [14] 81/15. napirendi ponthoz)

[Külügyminiszter]

Minisztertanácsi előterjesztés

I.

Tisztelettel arra kérem a Minisztertanácsot, méltóztassék hozzájárulni ahhoz, hogy a háborús bűnösök üldözése és kölcsönös kiadatása tárgyában

⁷⁹ Helyesen: közellátásügyi

Romániával létesítendő megállapodást tartalmazó Jegyzőkönyv Magyarország részéről való aláírása tárgyában a Nemzeti Főtanácsnak előterjesztést tehessek és hogy a Jegyzőkönyv aláírása céljából dr. Szondy Viktor magyar külügyminisztériumi miniszteri osztályfőnök, és dr. Rutkay László, a magyar Igazságügyminisztériumba berendelt kúriai bíró Romániába küldessenek.

II.

A román kormány kezdeményezésére folyó évi október hó 12-én Budapesten szóbeli tárgyalások kezdődtek a háborús bűnösök üldözése és kölcsönös kiadatása tekintetében követendő eljárás szabályozása céljából. A tárgyalások eredményeképp létrejött megállapodás tervezetét, amely jegyzőkönyv alakjában van szövegezve, a magyar és a román kormánybizottság elnökei Budapesten 1945. október 17-én kézjegyükkel látták el. Az egyidejűleg készült tárgyalási jegyzőkönyv szerint a jegyzőkönyv-tervezetet a kormánybizottságok a jóváhagyás és az aláírás kérdésében való döntés végett, kormányaiknak be fogják mutatni.

Megállapodás jött létre arra nézve is, hogy a két állam igazságügyminisztériumai addig is, amíg a Jegyzőkönyv aláírható és hatályba léptethető lesz, az abban foglalt elveket a gyakorlatban kölcsönösen alkalmazni fogják. A román kormánybizottság elnöke azt javasolta, hogy a Jegyzőkönyv aláírása Bukarestben történjék.

Magyar részről a Jegyzőkönyv aláírásához az érdekelt minisztériumok hozzájárultak. A miniszterelnök úr hozzájárulását 1945. évi november havában 11 032/ME szám alatt, az igazságügyminiszter úr 1945. évi december hó 3. napján 21 741/1945. IM VII. szám alatt, a belügyminiszter úr 1945. évi december hó 29. napján 20 444/1945/II/4. szám alatt közölte velem.

A jegyzőkönyv-tervezet fontosabb rendelkezései a következők:

Az 1. pont a háborús bűncselekményeket kiadási bűncselekményeknek nyilvánítja. Ez a rendelkezés nem állapít meg feltétlen kiadási kötelezettséget, hanem a kiadási jogban meghatározott feltételektől teszi függővé a kiadást, azzal az elvi jelentőségű eltéréssel, hogy a politikai bűnösök menedékjoga nem terjed ki a háborús bűnösökre.

A 2. pont megállapítja, hogy a háborús büntettesek üldözése és kiadatása tárgyában a magyar és a román igazságügyi hatóságok a két állam igazságügyminisztériumainak közvetítésével érintkeznek egymással.

A 3. pont azt szabályozza, hogy a kiadási kérelmeket milyen úton kell előterjeszteni.

A 4. pont azt szabályozza, hogy a kiadási kérelmeket miként kell felszerezni. Legfontosabb rendelkezés az, amelyik megállapítja, hogy a kiadási kérelem támogatására szolgáló bírói határozat indoklásában közölni kell azoknak a bizonyítékoknak tüzetes ismertetését, amelyek a terhelt bűnösségét igazolják.

Az 5. pont azt szabályozza, hogy milyen feltételek mellett kell előzetes leartóztatásba helyezni azt a háborús bűnöst, akinek kiadatását kérni fogják.

[14] 81. 1946. január 21.

A 6. pont azt a kérdést szabályozza, hogy miként kell eljárni akkor, ha a kiadatni kért egyén ellen a megkeresett államban is bünvádi eljárás van folyamatban. A román kormány kívánságára itt olyan szabályozást fogadtunk el, amely a háborús bűncselekmények megtorlásának elsőbbségét biztosítja. A kiadatás foganatosítását az elfogadott szabályozás szerint csak akkor lehet elhalasztani, ha a megkeresett állam is háborús bűncselekmény címén jár el.

A 7. pont azt a kérdést szabályozza, hogy mikor lehet a kiadatást megtagadni.

A kiadatás megtagadható:

a) ha a bűncselekményt a megkeresett államnak az 1937. évi december hó 31. napján fennállott határain belül követték el,

b) ha a bűncselekmény a megkeresett állam törvényei szerint nem minősül háborús bűncselekménynek.

Az „a” alatti korlátozás megfelel annak az elvnek, amely szerint saját területén elkövetett bűncselekmény címén egy állam sem engedélyez kiadatást. Az 1937. évi december 31-iki határokra való utalás kiküszöböli azokat a közjogi vitákat, amelyek egyébként Észak-Erdélyben a visszacsatolás után elkövetett bűncselekmények tekintetében az elkövetési helyet illetőleg felmerülhetnének.

A „b” alatti korlátozás megfelel a kiadatási jogban elfogadott annak az általános elvnek, amely szerint kiadatás csak olyan bűncselekmény címén engedélyezhető, amely úgy a megkereső, mint a megkeresett állam joga szerint bűncselekményt képez.

A 8. pont szerint, ha a terhelt a megkeresett állam polgára, vagy Magyarországon az 5070/1945. ME sz. rendelet⁸⁰ értelmében a kiadatási kérelem előterjesztése előtt szerzett igazolvány alapján magyar állampolgárnak tekintendő, a megkeresett állam az összes körülmények mérlegelése alapján szabadon dönthet, hogy a háborús bűncselekmények üldözésében való közreműködését a terheltnek saját hazájában való felelősségre vonásával, vagy pedig annak a megkereső állam részére való kiadatásával kívánja-e gyakorolni.

A 9. pont a kiadatási kérelmek versenyzésének kérdését szabályozza.

A 10. pont szerint a kiadatott büntettest más bűncselekmény címén, mint amelyért kiadatott, a megkereső államban a megkeresett állam beleegyezése nélkül felelősségre vonni nem lehet.

A 11. pont a kiadott büntettesek átadásának a módját szabályozza.

A 12. pont megállapítja, hogy a Jegyzőkönyv megerősítésre nem szorul és az abban foglalt rendelkezések annak aláírása napján lépnek hatályba.

A Jegyzőkönyv-tervezetben foglaltak a magyar érdekeknek megfelelnek, és nagy előrehaladást jelentenek az 1945 év nyarán folytatott, a magyar jogszabályokkal éles ellentétben álló és Magyarország lakosainak jogbiztonságával

---

⁸⁰ A magyar állampolgárság ideiglenes igazolása tárgyában kiadott 5070/1945. ME sz. rendelet a MK 1945. évi 82. számában, július 21-én jelent meg.

[14] 81. 1946. január 21.

össze nem egyeztethető azzal a helytelen gyakorlattal szemben, amely módot adott a román hatóságoknak arra, hogy bármelyik helyi rendőrhatalóság megkeresésével, avagy esetleg anélkül is az általuk háborús bűnösneként megjelölt személyeket kiadatási eljárás lefolytatása nélkül saját közegeik útján Romániába elhurcolhassák.

Budapest, 1946. január hó

Géppel írt, aláírás nélküli eredeti tisztázat.

[14] 81/d sz. melléklet (a [14] 81/20. napirendi ponthoz)

[Pénzügyminiszter]
75 053/1945. IV.b.

Minisztertanácsi előterjesztés.

A minisztertanács 1945. évi december hó 29-én tartott ülésén elfogadta a külföldi fizetési eszközökre vonatkozóan a Magyar Nemzeti Bank által közölt árfolyamok alkalmazhatósága, továbbá egyes külföldi tartozások tekintetében megállapított pengőletételi kötelesség felfüggesztése tárgyában készült rendelettervezetet.⁸¹

Időközben az évenként meghosszabbításra kerülő ún. transzfermoratórium-rendelet, továbbá az aranyban teljesítendő fizetésekről szóló rendelet lejárt. Meg kell jegyezni, hogy a transzfermoratórium-rendeletet, valamint az aranyban teljesítendő fizetésekről szóló rendeletet legutóbb a Budapesti Közlöny 1944. december hó 22-i számában megjelent és az ún. Szálasikormány által kiadott 4360/1944. ME számú rendelet, illetve a 4370/1944. ME számú rendelet hosszabbította meg, e rendeletek érvényessége tehát vitatható. Tekintettel arra, hogy e rendeletekkel szabályozott jogviszonyok szoros kapcsolatban állanak a december hó 29-i minisztertanácson elfogadott rendelettervezettel érintett jogviszonyokkal – a rendelettervezet a külföldi hitelezőkkel szemben fennálló tartozásokra nézve a transzfermoratórium-rendeletben megállapított pengőletételi kötelesség szünetelését is kimondja – célszerűnek látszik az egész kérdéskomplexumot egy rendelettel szabályozni.

Tisztelettel bemutatom a t. minisztertanácsnak e rendelettervezetet.

A jelen rendelettervezet azt a lényeges eltérést tartalmazza a december 29-i minisztertanácson elfogadott rendelettervezettel szemben, hogy kimondja a transzfermoratórium-rendelet, valamint az ezt kiegészítő és módosító rendeletek hatályának meghosszabbítását, továbbá kiterjeszti a valutaárfolyamokra, illetve a valutakötelmekre vonatkozó rendelkezéseket az arany átvételi árára, illetőleg az aranykötelmekre is.

⁸¹ Lásd a 77. számú jegyzőkönyv 28. napirendi pontját, valamint a 77/e sz. mellékletet.

A transzfermoratórium intézményét – amelynek lényege, hogy az adós közvetlenül a külföldi hitelező kezéhez adósságszolgálatot nem teljesíthet – elvileg jelenlegi devizahelyzetünkben is fenn kell tartanunk és a transzfermoratóriummal kapcsolatos rendelkezéseket csak annyiban kell módosítanunk, hogy a pengőletételi köteletség szünetelését mondjuk ki. A pengőletételi köteletség szünetelésének kimondását szükségessé tevő indokokat a december 29-i minisztertanácson elfogadott rendelettervezet előadása során részletesen ismertettem. A most bemutatott rendelettervezet a pengő letételi kötelezettség teljesítését kiterjeszti az állam kötelezettségeire is. Az eddigi rendelkezések értelmében ugyanis a magyar államnak a külfölddel szemben fennálló egyes tartozásaira pengőben oly összeget kellett letenni, amely megfelelt a külföldi hitelezőkkel létesített megállapodásnak, illetve a külföldi hitelezőkkel szemben tett ajánlatnak. A transzfermoratóriumról szóló rendeleteknek ezt a rendelkezését a tervezett rendelkezésekkel összhangban természetesen szintén fel kell függeszteni.

Jelen rendelettervezet a valutaárfolyamokra, illetve a valutakötelmekre vonatkozó rendelkezéseket kiterjeszti az arany átvételi árára, illetőleg az aranykötelmekre is. Az eddig évenként meghosszabbításra kerülő, az aranyban teljesítendő fizetésekről szóló, rendeletek értelmében ugyanis az adós érmeparitáson teljesíthetett, a hitelező viszont a fizetés elhalasztását kívánhatta. E rendeletet évenként meghosszabbító rendeletek szerint az a hitelező, aki korábban az elhalasztást választotta, a prolongációs rendelet tartama alatt záros határidőn belül pengőértékben való fizetést is követelhetett. A jelenlegi pénzügyi és gazdasági helyzetben nyilvánvaló, hogy az eredeti érmeparitáson történő, pengőben való, fizetés a hitelező rendkívül nagy sérelmével járna, a közzétett átvételi ár alapulvétele mellett pengőben való fizetéssel kapcsolatban viszont ugyanazok a problémák merülnek fel, mint amelyek a valutaárfolyamok tekintetében előadódtak. Az aranykötelmekre vonatkozólag a jelen rendelettervezetben foglalt szabályozás azt jelenti, hogy az aranykötelmek a valutakötelmekkel esnek azonos elbírálás alá, vagyis az aranykötelmekre vonatkozólag a Magyar Nemzeti Bank által közzétett átvételi árak szintén nem nyernek alkalmazást, és ily kötelmekből származó követelések bírói úton általában nem érvényesíthetők.

A transzfermoratórium-rendelettel, és az aranyban teljesítendő fizetésekről szóló rendelettel kapcsolatban szükségessé vált fenti intézkedéseken kívül gazdaságilag célszerűnek és indokoltnak mutatkozik az a rendelkezés, amely szerint az 1945. évi január hó 1. után keletkezett belföldi valuta- és aranykötelmeknél, illetve a külföldi hitelezőkkel szemben fennálló tartozásoknál a Magyar Nemzeti Bank által közzétett árfolyamok, illetve átvételi árak már alkalmazást nyernek és e kötelmekből származó követelések perlési tilalom alá nem esnek. Az 1945. január 1. óta keletkezett belföldi valuta- illetve aranykötelmekre vonatkozólag ugyanis nem látszik célszerűnek korlátozó rendelkezéseket hozni, mert az újabb gazdasági és pénzügyi helyzetben keletkezett kötelmeknél a feleknek módjukban volt a változott viszonyok-

[14] 81. 1946. január 21.

kal számolni. A külföldi hitelezőktől, illetve importőröktől sem látszott célszerűnek megvonni azt a jogot, hogy belföldi adósaikat perelhessék, mert egy ilyen rendelkezés úgy a szükséges tőke- mint áruimportunk elé akadályokat gördített volna.

Áttérve a rendelettervezet egyes §-aira, az 1. § annyiban tér el a december 29-i minisztertanácson elfogadott rendelettervezet 1. §-ától, hogy a valutaárfolyamokra vonatkozó rendelkezést kiterjeszti az arany átvételi árára is, kiveszi viszont a rendelet hatálya alól az 1945. év január hó 1. napja után keletkezett követeléseket. Az 1. § (2) bekezdése nem állapít meg visszakövetelési jogot azon a címen, hogy a jelen rendelet hatálybalépése előtt a Magyar Nemzeti Bank által közzétett árfolyamon, illetve átvételi áron történt valamely pénztartozás kiegyenlítése.

A 2. § (1) bekezdése annyiban tér el a december 29-i minisztertanács által elfogadott rendelettervezet 2. §-ának (1) bekezdésétől, hogy rendelkezései csak az 1945. évi január hó 1. napja előtt keletkezett követelésekre vonatkoznak, kiterjednek viszont az aranykötelmekre is.

A 2. § többi bekezdései változatlanok.

A 3. és 4. § szövege változatlan.

Az 5. § egy új rendelkezést tartalmaz, kimondva, hogy az 1945. évi január hó 1. napja után kiállított újító váltón alapuló követelés régi követelésnek tekintendő, ha az alapkövetelés 1945. évi január hó 1. napja előtt keletkezett. Az ilyen követelések tehát szintén a rendelet korlátozó rendelkezései alá esnek.

A 6. § a transzfermoratórium-rendelet hatályát hosszabbítja meg a letételi köteleesség szünetelésének egyidejű kimondásával.

A 7. § a rövid- és középlejártatú tartozásokkal kapcsolatban megállapított letételi köteleesség szünetelését mondja ki.

A 8. és 9. § szövege változatlan.

Tisztelettel kérem a minisztertanácsot, hogy a tervezetet elfogadni s annak a kormány rendeleteként való közzétételéhez hozzájárulni szíveskedjék.

Budapest, 1946. évi január hó 19.

Gordon Ferenc s. k.
pénzügyminiszter

A kiadmány hitelül:

Budapest, 1946. évi január hó 19.

[*Olvashatatlan aláírás*]

miniszteri iroda-főigazgató h.

Géppel írt tisztázat stencil eljárással sokszorosított példánya. A hitelesítési záradék mellett a „Magyar Pénzügyminisztérium” szövegű körbélyegző lenyomata található.

[14] 81. 1946. január 21.

[14] 81/e sz. melléklet (a [14] 81/21. napirendi ponthoz)

[Pénzügyminiszter]

75 001/1946. IV.b.

Minisztertanácsi előterjesztés

Az Egyesült Nemzetek polgárai (ideértve a jogi személyeket is) különböző beadványokat intéztek hozzám, amelyekben Magyarország területén lévő, és háborús behatások következtében megrongált vagy elpusztult ingatlanaik helyreállítását, avagy a helyreállítási munkák megtérítését kérik. A kártérítési igényt a kérvényezők az esetek nagy részében a Fegyverszüneti Egyezmény 12. pontjának 2. bekezdésére alapítják, amely szerint Magyarország megtéríti a károkat és veszteségeket, amelyeket a háború az első bekezdés értelmében már jóvátételben részesülő Szovjet-Oroszországon, Csehszlovákián és Jugoszlávián kívül más szövetséges államoknak és azok polgárainak okozott. Ezekkel a kérelmekkel kapcsolatban meg kell állapítanom, hogy maga a jóvátételi igény elvileg kétségtelenül fennáll, nem vitás azonban, hogy az igények időelőttiak, miután a F[egyverszüneti] E[gyezmény] vonatkozó pontja világosan kimondja, hogy a kártérítés mértéke – természetesen újabb megállapodás útján – később nyer megállapítást.

Egyes kérelmezők a kártérítési igény jogalapjaként a Fegyverszüneti Egyezmény 13. cikkét jelölik meg, s ez alapon kérik a háborús behatások következtében megsérült ingatlanok helyreállítását. Ez különösen angol viszonylatban van így. Az angol kormánnyal folytatott jegyzékváltás során részletesen kifejtettem – s álláspontomat a külügyminiszter úr is teljesen magáévá tette –, hogy a háború által okozott károk megtérítését nézetem szerint az Egyezmény 13. cikke alapján nem lehet követelni, minthogy a cikk szerint Magyarország kormánya csak arra kötelezi magát, hogy magyar területen a háború előtti helyzetnek megfelelően állítja vissza az Egyesült Nemzetek és azok polgárainak összes törvényes jogait és érdekeltségeit és teljes épségben visszaszolgáltatja azok tulajdonait. Nézetem szerint azonban a most említett 13. § csupán a magyar kormányok és szerveik háborús intézkedései következtében előállott károk megtérítésére vonatkozik, ellenkező esetben nehéz lenne a 13. §-nak és a 12. § (2) bekezdésének rendelkezéseit összhangba hozni. A magyar álláspontot az angol kormány nem fogadta el s változatlanul ragaszkodik ahhoz, hogy az angol tulajdont Magyarországon ért károk megtérítése a 13. § alapján történjék.⁸²

⁸² A Fegyverszüneti Egyezmény 12. pont 2. bekezdése: „Magyarország megtéríti a károkat és veszteségeket, melyeket a háború más szövetséges államoknak és azok polgárainak okozott. A kártérítés mértéke később nyer megállapítást.”

Az egyezmény 13. pontja: „Magyarország kormánya kötelezi magát, hogy magyar területen a háború előtti helyzetnek megfelelően állítja vissza az Egyesült Nemzetek és azok polgárainak összes törvényes jogait és érdekeltségeit és teljes épségben visszaszolgáltatja azok tulajdonait.”

[14] 81. 1946. január 21.

A 13. cikk alapján támasztott igényeket egy a Külügy-, Pénzügy- és Igazságügyminisztérium kiküldötteiből álló tárcaközi bizottság van hivatva elbírálni, amely azonban még az egyes konkrét kérelmek elbírálását nem kezdte meg.

Minthogy a fentiek szerint a Fegyverszüneti Egyezmény 12. cikkének 2. bekezdésében megállapított kártérítési kötelezettségünk rendezése csupán a jövőben megkötendő egyezmények útján fog megtörténni, a 13. cikk alapján támasztott kártérítési igények letárgyalása pedig hasonlóképpen még nem történhetett meg, a jogi minősítéstől függetlenül sok esetben sürgőssé vált, hogy a velünk hadban állott Egyesült Nemzetek s állampolgárai által támasztott oly igények esetében, amidőn háborús behatások következtében megrongálódott vagy elpusztult ingatlanok helyreállításáról van szó, soronkívül intézkedhessem.

Súlyos érdek fűződik ugyanis ahhoz, hogy az Egyesült Nemzetek, s polgárai Magyarországon lévő ingatlanai a további romlás veszélyének ne legyenek kitéve, és hogy a külföldi vállalatok által itt foglalkoztatott magyar munkások, tisztviselők és egyéb alkalmazottak a vállalat épületének tönkremenetelével kereseti lehetőségüktől ne fosztassanak meg. Mindezekon kívül azonban igen fontos érdeket látok abban, hogy az Egyesült Nemzetekkel szemben a Fegyverszüneti Egyezményben megállapított kötelezettségeink teljesítése tekintetében jóakaratumknak feltétlen tanújelét adjuk.

Kérem ennélfogva a Minisztertanács felhatalmazását arra, hogy az Egyesült Nemzetek, s polgárai által a Fegyverszüneti Egyezmény alapján támasztott oly igénybejelentések alapján, amelyekben a háborús behatások következtében megsérült vagy elpusztult ingatlanok helyreállítását kérik, a sürgősen elvégzendő, s főként az állag megóvásának célját szolgáló, helyreállítási munkálatok finanszírozásáról, jogi álláspontunk fenntartása mellett, a kérdés rendezéséig is saját hatáskörben, adott esetben az Újjáépítési Miniszter Úrral egyetértésben intézkedhessem.

Budapest, 1946. évi január hó 19.

Gordon Ferenc s. k.
pénzügyminiszter

Hitelesítem:

Budapest, 1946. évi január hó 19.

[Olvashatatlan aláírás]

miniszteri iroda-főigazgató h.

Géppel írt tisztázat stencil eljárással sokszorosított példánya. A hitelesítési záradék mellett a „Magyar Pénzügyminisztérium” szövegű körbélyegző lenyomata található.

[14] 81. 1946. január 21.

[14] 81/f sz. melléklet (a [14] 81/22. napirendi ponthoz)

Magyar Földművelésügyi Miniszter
80 115/IV.2. / 1946. sz.

Előterjesztés a minisztertanácshoz

I.

a Szovjet-Unió részére teljesítendő mezőgazdasági jótételi szállítások pénzügyi fedezetének biztosítása tárgyában.

II.

A Gazdasági Miniszteri Értekezlet múlt év augusztus hó 30-án úgy határozott, hogy az összes mezőgazdasági jellegű jótételi szállítások ügyét a közellátásügyi miniszter úr feladatkörébe utalja.⁸³ Ez azt jelenti, hogy a Szovjet-Unió részére teljesítendő jótételi szállítások keretében felvásárolt vetőmagvak, gyümölcsfacsemeték és szőlővesszők ellenértékének kifizetéséhez szükséges hitelösszegekről, – annak ellenére, hogy azok szállítása továbbra is tárcám feladatkörében maradtak, – megkeresésemre a közellátás[ügyi] miniszter úrnak kell gondoskodnia. Ez az eljárás igen hosszadalmasnak bizonyult, amit bizonyít az is, hogy a december hó 7-én igényelt 8 milliárd pengős hitelkeret január 5-ig még nem került az Árucsereforgalmi Intézet Rt. részére kiutalásra.

Az Árucsereforgalmi Intézet, kellő ellátmány hiányában, kénytelen volt kifizetéseit december 15-én beszüntetni. Ebből nemcsak az a közvetett hátrány származott, hogy azok a cégek, amelyeknek az Árucsereforgalmitól számlakövetelésük van, nem tudták további felvásárlásaikat tőke hiányában a kívánt mértékben eszközölni, hanem az is, hogy a már felvásárolt és szállításra előkészített vetőmagvak továbbítása fedezet hiányában december 22. óta szünetel, ami ellen a Magyarországi Szállítások Vezetősége, érthetően, már is a legsúlyosabb formában panaszt emelt.

Fentiekre való hivatkozással tisztelettel kérem a t. minisztertanács hozzájárulását ahhoz, hogy a jövőben, – az eddigi rendszer megváltoztatásával – az 1945. évre fennálló jótételi szállítási kötelezettségek közül a vetőmag és szőlővessző vételára, valamint az ezek szállításával kapcsolatos költségek fedezetéről való gondoskodás a földművelésügyi miniszter feladatkörébe utaltassék.

Az Árucsereforgalmi Intézet Rt. jelentése szerint a minisztertanács által legutóbb engedélyezett, de még ki nem utalt 8 milliárd pengős hitelkeret, az Intézethez már benyújtott kifizetetlen számlákkal kimerítettnek tekinthető.

Tekintettel arra, hogy a pénzügyi fedezet hiánya miatt elhúzódó szállításokért nem tudom vállalni a felelősséget, tisztelettel kérem a t. miniszterta-

⁸³ Lásd: DMB MT. JKV. B KÖTET, 592.

nács hozzájárulását ahhoz, hogy tárcám részére olyan hitelkeret állapíttassék meg, hogy a Szovjet-Unió részére szállítandó gazdasági és konyhakerti vetőmagvak és szőlővesszők vételára, valamint ezek szállításával kapcsolatos költségek (fuvar, minőségvizsgálati költségek, zsákvásárlás stb.), továbbá a SZEB által felszabadított tételek szállításra való előkészítésének és szállításának költségei, fedezhetőek legyenek.

Az engedélyezett hitelkeret terhére a földművelésügyi miniszter a pénzügyminiszterrel egyetértve utalványoz az Árucsereforgalmi Intézet Rt.-nek olyképpen, hogy a további kifizetésekbe fennakadás ne álljon elő.

A 10 330/1945. ME számú rendeletben⁸⁴ előírt kereskedői készletbejelentések alapján 1946. január 2-ig bejelentett kereskedői készletek, – bükköny, bab, borsó és ugorkavetőmag kivételével – messze alatta maradnak az 1946. január 20-i szállításra előírt mennyiségeknek. (L. csatolt melléklet.)

Tekintettel arra, hogy az előírt szállításokra mind ez ideig haladékot, vagy moratóriumot nem kaptam, a kereskedői készletek igénybevételét rendelttem el.

A bejelentett kereskedői készletek, melyeknek igénybevétele folyamatban van, december 31-i egységáron számítva, kereken 95 milliárd pengő értéket képviselnek. Ehhez az összeghez járul még a csatolt kimutatás szerint részletezett 10 milliárd pengő, mely összeg a szállításokkal kapcsolatban folyamatosan felmerülő költségeket van hivatva fedezni.

Fentiekre való tekintettel tisztelettel kérem a t. minisztertanács hozzájárulását ahhoz, hogy tárcám részére 105 milliárd pengős hitelkeret állapíttassék meg, annál is inkább, mert az igénybevett kereskedői készleteket igénybevételük alkalmával kell kiegyenlíteni.

Szükségesnek tartom már most előrebocsájtani, hogy a termelői készletek igénybevételének elrendelése esetén, amely a bejelentési kötelezettség határidejének 1946. január 15-ig való meghosszabbítása folytán csak január 15. után rendelhető el, további hitelkeret megállapítása iránt fogok előterjesztést tenni.

Budapest, 1946. évi január

⁸⁴ A10 330/1945. ME sz. rendelet (MK 1945. november 6., 168. sz.) a Szovjetunió részére teljesítendő jóvátételi szállításokra előírt egyes vetőmagvak bejelentéséről és forgalmának korlátozásáról szolt.

[14] 81. 1946. január 21.

Melléklet a 80 115/1946.IV.2. számú minisztertanácsi előterjesztéshez.

	Jóvávételi kötelezettség 1946. I. 20-ig	Kereskedői bejelentett készlet I. 2-ig	Egységár (P/q) XII. 31-én	Érték pengőben
Bab	2500 tonna	1515 tonna	1 360 220	20 637 300 000
Borsó	2500 „	2364 „	1 681 830	39 758 400 000
Lucerna	2500 „	296,8 „	2 842 860	8 437 600 000
Vöröshere	2000 „	274,9 „	2 897 110	7 963 900 000
Biborhere	1000 „	244,7 „	1 570 890	3 845 500 000
Szöszös- bükköny	10000 „	522,6 „	886 380	4 632 800 000
T.bükköny	0 „	84,8 „	839 110	711 900 000
Paradicsom	2 „	1,1 „	10 825 600	122 100 000
Sárgadinnye	1 „	0,9 „	9 000 000	82 000 000
Görögdinnye	2 „	0,1 „	9 000 000	12 700 000
Cékla	5 „	4,8 „	4 037 800	193 900 000
Hagyma	16,5 „	39,9 „	12 868 800	5 141 000 000
Sárgarépa	16 „	36,5 „	7 599 500	2 780 000 000
Ugorka	20 „	20 „	5 762 770	1 154 000 000
Összesen:				95 473 100 000

A bükköny és bab teljes egészében le van fedezve, de ezekre a bejelentési kötelezettség csak december 21-én rendeltetett el.

A Szovjet-Unió részére teljesítendő szállításokkal kapcsolatos költségek:

A szállításokhoz szükséges zsákok (kb. 30 000 db)	2 000 000 000.–
A szállítandó szőlővesszők vételára (4 500 000 db)	6 000 000 000.–
Szállítási költségek	1 000 000 000.–
Minőségi vizsgálati költségek	200 000 000.–
SZEB által felszabadított tételek tisztítási és szállítási költségei	500 000 000.–
Állatkísérleti állomás felállítási költségei	200 000 000.–
Egyéb költségek	200 000 000.–
Összesen:	10 100 000 000.–

Az előterjesztés és a melléklet is géppel írt tisztázat karbonpapírral készült másodlata.

[14] 81/g sz. melléklet (a [14] 81/23. napirendi ponthoz)

Magyar Földművelésügyi Miniszter
80 096/IV.1./1946.

Előterjesztés a Minisztertanácshoz

a Szövetséges Ellenőrző Bizottság által a Vörös Hadsereg zárja alól felszabadított vetőmagkészletek tulajdonjogi kérdésének tisztázása tárgyában.

I.

A Szövetséges Ellenőrző bizottság még 1945. évi november hó elején, hivatali elődömmel folytatott szóbeli megbeszélések eredményeképpen, különböző fajtájú vetőmagtégeket szabadított fel és adott át a Földművelésügyi Minisztériumnak azokból a tekintélyes mennyiségű, 1944. évi termésű, és kereskedők tulajdonát képező vetőmagkészletekből, amelyeket Budapesten és a Tiszántúl különböző részein fekvő vetőmagraktárakban a Vörös Hadsereg még annakidején hadizsákmány címén zárolt, és nagyrészt igénybe is vett. A szóban forgó vetőmagvak felszabadítása szóbelileg, tehát minden írásbeli értesítés nélkül, és azzal a kikötéssel történt, hogy az árut a földművelésügyi tárca kapja, az átvételnek az eredeti tulajdonos cégek bevonása nélkül kell megtörténnie, és hogy a felszabadított magvaknak megfelelő fajtájú tégeit a Szovjetunió részére teljesítendő jóvátételi vetőmag-szállítási kötelezettség keretében le kell szállítani.

A felszabadult vetőmagvak átvételével hivatali elődöm a mezőgazdasági jóvátételi szállításokat lebonyolító Magyar Árucserforgalmi Intézet Rt.-t bízta meg, amely Rt. a földművelésügyi tárca megbízottjaival együtt a magvakat a földművelésügyi tárca rendelkezésére elismervény ellenében túlnyomórészt már át is vette. Az átvett magvaknak jóvátételre alkalmas tégei kiszállítás alatt állanak, a fennmaradó tégeket pedig, a szovjet részről előadott kívánásnak megfelelően, az eredeti raktárakból részben más raktárakba szállítottuk, illetve szállítjuk.

A felszabadított vetőmagkészletek eredeti tulajdonosai, tudomást szerezve a felszabadításról és az átvételről, a különböző tárcákhoz intézett beadványaikban a földművelésügyi tárcával, illetve a kincstárral szemben tulajdonjogukat kívánják érvényesíteni, és ehhez képest a magvak ellenértékének a megtérítését, vagy azoknak szabad rendelkezésükre való visszabocsátását kéri.

A Külügyminisztérium kebelében működő Fegyverszüneti Tárcaközi Bizottság 1945. november hó 29-én tartott ülésén az érdekelt egyik magkereskedő – egyébként magát angol érdekeltségű vállalatnak állító – cég (Bálint Benő és Fiai Bp.) konkrét panasa kapcsán már foglalkozott a kérdéssel és a nemzetközi, valamint honi magánjog tételes rendelkezéseire, illetve általános elveire való hivatkozással egyhangúlag azt az álláspontot foglalta el, hogy:

„A Földművelésügyi Minisztérium a Bálint Benő és Fiai cégtől birtokába

[14] 81. 1946. január 21.

került vetőmagvakat azon a címen, hogy azok hadizsákmány címen kerültek birtokába, meg nem tarthatja.”

Bár az adott esetben az eredeti szerző tulajdonjogának a hadizsákmányolás által nem érintett változatlan fennállását elvben magamévá teszem, mégis tekintettel arra, hogy a tulajdonjog elismerése nem csak tekintélyes pénzügyi megterhelést jelentene az államkincstárnak, hanem a hadizsákmány címen igénybevett magánjavakért folyósítandó kártalanítás módjának általános elvi kérdésével is összefügg, szükségesnek látom e kérdésben a t. minisztertanács elvi álláspontját és döntését is kikérni.

A kérdés elbírálásánál a következőre hívom fel a t. minisztertanács figyelmét:

1) A jóvátételi szállításra vonatkozó megállapodás értelmében a felszabadított és átvett magvaknak fajta szerint megfelelő része jóvátételre lesz szállítandó.

2) Szovjetország részről újabban a felszabadított vetőmagkészletekből olyan magvaknak jóvátétel keretében való szállítását is követelik helyettesítésül, amelyek a jóvátételi eredeti kötelezettségek között nem szerepeltek. Vonatkozik ez pl. a fent említett Bálint Benő és Fiai cég tulajdonát képező fűmagvakra is.

3) Ha a felszabadított magvak teljes egészükben jóvátételre nem is lesznek szükségesek, kívánatos lenne az azok fölötti rendelkezés lehetőségét a vetőmagellátásunk nagy nehézségeire tekintettel biztosítani.

4) Hozzávetőleges megállapítás szerint a felszabadított és átvett vetőmagmennyiség értéke a jóvátételi szállításokra megállapított jelenlegi árak, illetőleg a mai (1946. I. 6.) forgalmi árak alapján mintegy 36,6 milliárd pengőt tesz ki.

5) Az eredeti szerzőnek a tulajdonjoga előreláthatólag csak részben lesz kétséget kizáróan megállapítható, mert a Vörös Hadsereg részéről történt zárolás tartama alatt a magvak sok esetben az eredeti tároló helyről más raktárba szállítottak, összekeveredtek, a raktárakba újabb szállítmányok érkeztek stb.

II.

Fentiek előrebocsátása után t[isztelettel] kérem a t. Minisztertanács hozzájárulását az alábbiakhoz:

1) Az a körülmény, hogy a Szövetséges Ellenőrző Bizottság által felszabadított és átadott vetőmagkészletek előzőleg a Vörös Hadsereg részéről átmenetileg hadizsákmány címen zároltattak, tehát nem szüntette meg az arra vonatkozóan korábban szerzett és kétséget kizáróan igazolható tulajdonjogot. A vetőmagkészletek tehát továbbra is az eredeti szerzők tulajdonát képező vagyontárgyaknak ismerendők el, amelyeket a Földművelésügyi Minisztérium csupán megőrzésre vett át.

2) Miután azonban a szóban forgó vetőmagkészletek részben a jóvátétel céljára, részben pedig a belföldi vetőmagszükséglet fedezésére szükségesek, azoknak az eredeti tulajdonosok részére való természetbeni visszaadása mel-

lőzendő. Ezért tehát a minisztertanács hatalmazza fel a földművelésügyi minisztert, hogy a szóban forgó vetőmagtétélekből azokat, amelyekre a 10 330/1945. ME rendelet (Magyar Közlöny 168. sz.) által szabályozott igénybevételeli jog vonatkozik, e rendeletekre hivatkozással már most, az egyéb magféléseket pedig külön kiadandó kormányrendelet által adott felhatalmazás alapján, zár alá helyezze, és jóvátétel vagy belföldi vetőmagszükséglet fedezése céljára igénybevehesse.

3) Mondja ki a minisztertanács, hogy az említett vetőmagkészletek igénybevétele esetén, a kétséget kizáróan megállapítható tulajdonjog alapján, a Vetőmag Ármegállapító Bizottság által megállapított térítés fizetendő a tulajdonosoknak, míg azok a felszabadított vetőmagtétételek, amelyekre vonatkozóan harmadik személyek tulajdonjoga kétséget kizáróan meg nem állapítható – ha a zárolt raktárak tulajdonosai hiteltérdemlőleg nem bizonyítják, hogy azok helyett másfajta magfélése a raktárból elszállított, tehát, hogy az idegen magfélése csere útján került a raktárba, vagy egyébként ha a raktárban eredetileg tárolva volt készlettel szemben aránytalanul kevesebb készlet visszaadása folytán a raktártulajdonos méltányos kártalanítása nem látszik indokoltnak –, az állam tulajdonába ingyenesen jutott olyan javaknak tekintessenek, amelyekre az államot szabad rendelkezési jog illeti meg, és annak gyakorlására a földművelésügyi miniszter kap felhatalmazást.

4) A minisztertanács hatalmazza fel a földművelésügyi minisztert arra is, hogy egyes magfélések tekintetében a tulajdonjog megállapítása esetén az érdekeltekkel egyességi tárgyalásokat folytasson azzal, hogy az egyességet jóváhagyás végett előzetesen mutassa be.

Budapest, 1946.

Géppel írt, aláírás nélküli tisztázat stencil eljárással készített másolata.

[A fenti előterjesztés melléklete]

Magyar Árucsereforgalmi Intézet
Részvénytársaság

Kimutatás
a SZEB által felszabadított vetőmagtétélekről.
(Melléklet fenti tárgyú, 1946. I. 5-i feljegyzésünkhöz.)

1) Átvett magtétélek:

a) Orosz jóvátételre szállítandó, részben még tisztítandó tétélek:

1000 P-ben

bükköny	6 450 q	á	700,-	4 515 000 000,- P
lóhere	48 „	á	1 500,-	720 000 000,- P
lucerna	1 000 „	á	1 500,-	1 500 000 000,- P

[14] 81. 1946. január 21.

muharmag	10 „	á 8 000,-	80 000 000,- P
mák	120 „	á 4 000,-	480 000 000,- P
hagyma	70 „	á 8 000,-	560 000 000,- P
retek	4 „	á 7 000,-	28 000 000,- P
uborka	7 „	á 20 000,-	140 000 000,- P
sárgarépa	91 „	á 8 000,-	728 000 000,- P
cékla	45 „	á 8 000,-	360 000 000,- P
csenkesz	700 „	á 4 000,-	2 800 000 000,- P
fűmagok	800 „	á 4 000,-	3 200 000 000,- P
[Összesen:]	9 777 q		15 111 000 000,- P

b) Jugoszláv jóvátételre leszállítva:

takarmányborsó	290 q	á 800,-	232 000 000,- P
----------------	-------	---------	-----------------

c) Egyéb magfélések, melyeknek leszállítását még nem követelik:

saláta	53 q	á 5 000,-	265 000 000,-
petrezselyem	11 „	á 5 000,-	55 000 000,-
mustár	147 „	á 1 000,-	147 000 000,-
somkóró	5 „	á 2 500,-	12 500 000,-
koriander	40 „	á 1 000,-	40 000 000,-
paraj	90 „	á 4 000,-	360 000 000,-
csibehur	115 „	á 500,-	57 500 000,-
répatarló	116 „	á 2 500,-	290 000 000,-
répacukor	93 „	á 4 000,-	372 000 000,-
mák	10 „	á 4 000,-	40 000 000,-
baltacin	220 „	á 8 000,-	1 760 000 000,-
perjék	180 „	á 2 500,-	450 000 000,-
réti komócsin	27 „	á 2 500,-	67 500 000,-
fűmagok	580 „	á 4 000,-	2 320 000 000,-
fehérhere	9 „	á 5 000,-	45 000 000,-
ricinus	40 „	á 72,-	2 900 000,-
ricinus (tokos)	120 „	á 54,-	6 500 000,-
[Összesen:]	1 860 q		6 290 900 000,-

2) Átvétel folyamatban:

Különböző vetőmagvak becslés szerinti értéke körülbelül 10 000 000 000,- P

Géppel írt tisztázat stencil eljárással készített másolata.

[14] 81/h sz. melléklet (a [14] 81/42. napirendi ponthoz)

Magyar Vallás- és Közoktatásügyi
Minisztérium
89 343/VII. üo. / 1945. szám

Előterjesztés a Minisztertanácshoz
[Állami zenei gimnázium létesítése]

A pénzügyminiszter úr előzetes hozzájárulása alapján tisztelettel kérem a minisztertanácsot, hogy a Nemzeti Zenede⁸⁵ keretében működő gimnáziumi előkészítő tanfolyamnak „Zeneművészeti Középiskolaként” való államosítására, és ezzel kapcsolatban 16 középiskolai tanári, 1 felügyelőnői és 1 altiszti állás szervezésére, illetve betöltésére, valamint a szükséges tiszteletdíjak, a dologi és átmeneti kiadások fedezésére 17 000 000 P póthitelt engedélyezni méltóztatnék. A Nemzeti Zenede Semmelweis utcai épületének bombaokozta pusztulása azzal a veszéllyel fenyeget, hogy a Liszt Ferenc alapította⁸⁶, immár évszázados zenepedagógiai intézmény működését kényszerűen megszünteti. Ezzel nem csak az ország legrégebbi, patinás zeneiskolája veszne el, de zeneoktatás nélkül maradna az a 450 növendék is, aki a tradicionális Nemzeti Zenedébe a pusztulás ellenére is beiratkozott és folyamatosan tanul. A Nemzeti Zenede esetleges megszüntével egyidejűleg korszerű intézménye, a zenei középiskola alapját jelentő „Zenei Gimnáziumi Előkészítő Tanfolyam” is elveszítené jövőjét. Az intézet tanárai állásukat vesztenék, de 21 nyugdíjas tanár továbbá 17 kegydíjas özvegy is ellátatlanul maradna.

A Zeneművészeti Középiskola létesítése – a Nemzeti Zenede kultúr-feladatainak jórésztben való átvállalásán, és a szóban lévő szociális szemponton kívül – az általános demokratikus tanügyi reform-tervezet lényeges részét alkotja. A tervezett művészeti középiskoláknak ez a Budapesten speciális válfaja fontosságában és sürgősségében azért előz meg más szakközépiskolákat, mert

1/ a széleskörű zenei nevelés és az elhivatottak szakképzése kimagaslóan fontos tényezője a nemzeti kultúrának,

2/ mert a zenei szakképzés megkezdését nem lehet az általános ismeretek

---

⁸⁵ A Nemzeti Zenede a főváros legrégebbi zenei tanintézete volt. 1840-ben Batthyány Fülöp kezdeményezésére és anyagi támogatásával jött létre Pest–Budai Hangászegylet (később Pest–Budai Hangászegyleti Zenede) néven. 1867-ben vette fel a Nemzeti Zenede nevet. 1948-ban feloszlatták, illetve államosították és konzervatóriummá alakították. Utóda a Bartók Béla Zeneművészeti Szakközépiskola

⁸⁶ A nyilvánvalóan téves megfogalmazás arra vonatkozhat, hogy 1865-ben, az intézmény 25 éves fennállása alkalmából rendezett ünnepi hangversenyen Liszt Ferenc vezényelte a Szent Erzsébet legendája című művét.

[14] 81. 1946. január 21.

megszerzése utáni életkorra elhalasztani, amint ez más művészeteknél, tudományoknál és mesterségeknél még lehetséges, és

3/ a magasabb zenei kultúráltság nem nélkülözheti sem a közös nemzeti alapműveltséget, sem az általános műveltség elemeit, s így a leendő zenetanártól a középiskolai végzettséget is meg kell követelni. Amit pedig megkövetelünk, annak elérésére módot is kell nyújtanunk.

Szükséges tehát olyan középiskola megszervezése, amelyben a tanulók csökkentett óraszámban kapják a közismereti tananyag lényeges részét, és emellett kellő idejük marad a zenei tanulmányok teljes értékű folytatására.

Mind a közérdekű zeneművelődési feladatok magvalósítása, mind pedig a Nemzeti Zenede pedagógiai és szociális szempontjainak sértetlensége érdekében kézenfekvő az a megoldás, hogy a Nemzeti Zenede 16 tanerőből álló zenei tanári törzse a felállítandó „Zeneművészeti Középiskolá”-hoz állami státusba neveztetnék ki, és az előírt óraszám keretei között a Nemzeti Zenedében való oktatásra is köteleztetnék. Ez a pedagógiai támogatás a Nemzeti Zenede válságos helyzetét az átmeneti időkből megoldaná. Ezzel szemben a Nemzeti Zenede a Zeneművészeti Középiskola céljaira 7 db. zongorát az állam tulajdonába hajlandó átadni.

A Zeneművészeti Középiskola közismereti tárgyakat előadó tanári karáról és az intézet elhelyezéséről tárcám eddigi költségvetési keretében tudok gondoskodni.

Géppel írt, aláírás és keltezés nélküli tisztázat stencil eljárással készült másolata.

[14] 81 / i sz. melléklet (a[14] 81 / 44. napirendi ponthoz)

A magyar vallás- és közoktatásügyi minisztertől

10 922 / VII. üo. / 1946. szám

Előterjesztés a Minisztertanácshoz

[Cs. Szabó László kinevezése a Képzőművészeti Főiskola tanárává]

Az 1945. december hó 28.⁸⁷ napján tartott minisztertanács az Országos Magyar Képzőművészeti Főiskola és az Országos Magyar Iparművészeti Iskola tanári létszámába történő kinevezések ügyében, 81 135/1945. VII. számú előterjesztésemre hozott határozatában nem járult hozzá dr. Cs. Szabó László írónak az Országos Magyar Képzőművészeti Főiskolán szervezett irodalom- és művelődéstörténeti tanszékre való kinevezéséhez.

---

⁸⁷ Helyesen: december 29-én. Lásd e kötetben a 77. sz. jegyzőkönyv 66. napirendi pontját és az ahhoz fűzött jegyzeteket

[14] 81. 1946. január 21.

Tisztelettel ismét kérem a Minisztertanács hozzájárulását dr. Cs. Szabó László írónak a fentemlített tanszékre, a Főiskola tanári létszámának A/ csoportjába, az V. fizetési osztályba való kinevezéséhez.

A kedvező határozat szükségességét indokolja az a körülmény, hogy a korszellemnek megfelelően átszervezett Képzőművészeti Főiskolán az irodalom- és művelődéstörténeti tanszék nem történettudományi előadásokat kíván közölni, hanem biztosítani akarja az ifjú képzőművész-nemzedék nevelésében a helyes vizuális szemlélet kialakulását az élet tudományos, művészeti és irodalmi vonalán egyaránt. Tehát nem csak adatbeli szaktudást, hanem ezenfelül a művészet lényegét kellően ismerő, művészi készséget hordozó művész-tudóst követel, aki tanulmányai, gyakorlati tapasztalatai alapján művészi formában, élményszerűen tudja átadni az ismereteket.

A képzőművész ifjúság nevelésének e felelősséggel teljes, kényes őrhelyén a rám bízott művészeti érdekek védelmében, az Országos Magyar Képzőművészeti Főiskola rektori tanácsával és a Magyar Művészeti Tanáccsal egyetértésben, dr. Cs. Szabó László személyét ítélem a legmegfelelőbbnek. Kétségtelenül egyike a legjobb esszéíróinknak, akinek esszéi tűzdelve vannak helyes megérzésű képzőművész vonatkozásokkal, és a számára kijelölt tanszék tárgykörében éppen azzal emelkedik a legjobbak fölé, hogy természettől rátermetten a képzőművészet sajátos szempontjait is mindig helyesen értéke- li és fogalmazza meg írásaiban.

Adatbeli tudása, külföldi tapasztalatai, irodalmi működésének művészi szintje és közismert előadói képessége együttesen a leggyümölcsözőbb eredményt ígéri ifjú képzőművész-nemzedékünk művelődésében.

Írói működését, tanúság erre tanulmányköteteinek sora, a tiszta európai, latin műveltség, s a fejlett, tisztult demokrácia szelleme hatotta át mindig. A rádió irodalmi osztályának élén éppen emiatt érte a németbarát jobboldal állandó támadása.

A személyi rátermettségen kívül mérlegelésre méltóan indokolja kinevezését a németek megszállása idején tanúsított magatartása is. Tudomás szerint 1944. március 19-én hivatalát önként elhagyta, és irodalmi működését is függesztette a megszállás időtartamára.

E cselekedetének kedvező megítélése kitűnik abból, hogy a Magyar Írók Szövetségének elnöki tanácsa őt 1945. augusztusában tagjai sorába felvette, és ezzel egyben igazoltak tekintette.

[*Keresztury Dezső* miniszter]

Gépelte, keltezés és aláírás nélküli tisztázata stencil eljárással készült másolata.

[15] 82.

JEGYZŐKÖNYV

az 1946. évi január hó 23-án este 18 órakor
Tildy Zoltán elnöklete alatt tartott rendkívüli minisztertanácsról

Jelen voltak:

<i>Rákosi Mátyás</i> államminiszter	<i>Dr. Ries István</i> igazságügyminiszter
<i>Szakasits Árpád</i> államminiszter	<i>Dr. Pfeiffer Zoltán</i> igazságügyi államtitkár
<i>Dobi István</i> államminiszter	<i>Tombor Jenő</i> honvédelmi miniszter
<i>Gyöngyösi János</i> külügyminiszter	<i>Dr. Molnár Erik</i> népjóléti miniszter
<i>Nagy Imre</i> belügyminiszter	<i>Antall József</i> újjáépítési miniszter
<i>Bárányos Károly</i> közellátásügyi miniszter	<i>Gerő Ernő</i> közlekedésügyi miniszter
<i>Gordon Ferenc</i> pénzügyminiszter	<i>Balla Antal</i> tájékoztatás[ügyi] miniszter
<i>Kovács Béla</i> földművelésügyi miniszter	<i>Dr. Balogh István</i> miniszterelnökségi politikai államtitkár
<i>Bán Antal</i> iparügyi miniszter	<i>Dr. Bojta Ernő</i> Béla miniszterelnök- ségi adminisztratív államtitkár, a minisztertanács jegyzője
<i>Rónai Sándor</i> kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter	
<i>Keresztury Dezső</i> dr. vallás- és közoktatásügyi miniszter	

1.

[Tildy] Miniszterelnök: megnyitja az ülést. A rendkívüli minisztertanácsnak első tárgya annak a magyar delegációnak összeállítása, amely a magyar-szovjet gazdasági egyezmény alapján a Szovjetunió kiküldötteivel az egyes részlet-megállapodásokat letárgyalja. Minthogy a közlekedésügyi és [az] iparügyi miniszter tárcájához tartozik az egyezmény lebonyolítása, kéri az említett tárcák minisztereit, hogy javaslatukat terjesszék elő.

2.

[Gerő] Közlekedésügyi miniszter: öt tagból álló bizottságot javasol, amelynek elnökévé előterjeszti a pénzügyminiszter személyét, – a közlekedésügyi tárca részéről tagokként Bebrits Lajos és Siligra Károly megbízását tervezi. A bizottság tagjai alakítanak meg az albizottságokat. A közlekedési tárca kiküldöttei a légügyi és hajózási megállapodásokat részleteznék.

[Bán] Iparügyi miniszter: az ásványolaj megállapodásokra Gombosi Zoltán

miniszteri biztost, a bauxittárgyalásokra pedig Salta Alajos és Domány András miniszteri biztosokat kívánja kiküldeni.

[Tildy] *Miniszterelnök*: az öt megbízott közé a Miniszterelnökség kiküldöttjét is felvenni kívánja, miután általános politikai vonatkozásai is vannak az egyezmény részletekérdéseinek. A megbízott személyét később fogja megjelölni, ha elfogadja a minisztertanács ez irányú előterjesztését. Az albizottságok összeállítását maga a bizottság hajtaná végre. Be kell venni a magángazdaságot is. Természetes, hogy a légügyi és hajózási vonatkozásban tisztán állami szervek, illetve megbízottak járjanak el, de a többi csoportba a magángazdaságokat is be kell vonni.

[Gordon] *Pénzügyminiszter*: szükség volna, hogy a megbízottak egyike jogász legyen.

[Tildy] *Miniszterelnök*: ilyen formában erre szükség nincs, elegendő, ha jogi szakértők közreműködését veszi majd a bizottság igénybe.

Minisztertanács a szovjet–magyar [gazdasági] egyezmény részleteinek letárgyalására kiküldendő bizottságot a következőképpen alakítja meg: elnöke a bizottságnak a pénzügyminiszter. Minden egyes témakör, éspe-dig a polgári légi forgalmi, hajózási, ásványolaj, alumínium és bauxit tárgykörben egy-egy megbízott tagként kap helyet, továbbá tagja a bizottságnak a miniszterelnökség kiküldöttje is.¹

3.

[Tildy] *Miniszterelnök*: az államforma kérdésében törvényjavaslat készült. A pártok az egész komplexumot letárgyalták.² Egyébként a javaslat a Nemzetgyűlés Közjogi és Alkotmányjogi Bizottsága elé kerül, és így még hozzászólhatnak a pártok az előterjesztés minden részletéhez. Mivel a javaslat

---

¹ A szovjet–magyar gazdasági egyezmény ügyével előzőleg a december 18-i minisztertanács foglalkozott (75. sz. jegyzőkönyv 10. napirendi pont.) Az egyezmény hiteles példánya megtalálható: XIX–J–1–f 341. d. 2. tétel. Közli: DMB МТ. ЯКВ. В КӨТӨТ, 355–359. (59. sz. jkv. C melléklet.)

Bebrits Lajos (1891–1963) vasutas forgalmi tiszt, kommunista politikus. 1910-től 1919-ig a MÁV alkalmazottja, 1919-től 1921-ig Erdélyben vasutas szakszervezeti vezető. 1923-tól 1932-ig az Egyesült Államokban élt, ahol a kivándorolt magyarok között fejtett ki politikai tevékenységet. 1932-től a Szovjetunióban kisebb gazdasági vezetői beosztásokban dolgozott, majd részt vett a magyar emigráció munkájában. 1945 novemberében a Közlekedésügyi Minisztérium adminisztratív államtitkára lett, majd 1949-től 1956-ig közlekedés- és postaügyi miniszter volt.

Gombosi Zoltán (1898–?) szociáldemokrata gazdasági szakértő, 1920 óta dolgozott az olajiparban. 1945 elején az Iparügyi Minisztériumban osztályfőnök, majd ásványolajipari miniszteri biztos lett. 1948-ban az olajipari vezetők elleni per (MAORT-per) egyik vádlottja, a letartóztatás elől azonban külföldre menekült.

Domány András, *Salta Alajos* és *Szilgra Károly* személyére vonatkozó adattal nem rendelkezünk.

² A Magyarország államformájáról – a királyság intézményének megszüntetéséről és a köztársaság intézményeinek alkotmányjogi helyzetéről – rendelkező 1946. évi I. tc. megszületésének körülményeire többek között lásd: VIDA, 1982., RUSZOLY, 1986., FÖGLEIN, 1990., 1992. és 1993., PÁRTKOZI ÉRT., 177–179., 182–185.

[15] 82. 1946. január 23.

letárgyalása sürgős, a megoldást elősegítené, ha a pártok új témakört nem vetnének fel. Mivel a törvényjavaslat csak most került szétosztásra és a kormány valamennyi tagja még részleteiben nem ismeri, szükségesnek tartja a szöveg teljes felolvasását, és felkéri dr. Bojta Béla államtitkárt, a minisztertanács jegyzőjét, hogy a törvényjavaslatnak az igazságügyminiszter által készített szövegét olvassa fel.

Felolvasás után [Tildy] miniszterelnök: kéri a miniszterek hozzászólását és észrevételeit.

[Bárányos] Közellátásügyi miniszter: a 13. §-nál nem látja világosan az [miniszter]elnök kinevezésével kapcsolatos szabályozást. A 15. § szövege ellen pedig az az észrevétele van, hogy az alkotmányt messzebbmenően le kellene rögzíteni, és ki kellene zárni, vagy legalábbis konkretizálni kellene azt, hogy az alkotmányon egykönnyen ne lehessen változtatni.³

[Ries] Igazságügyminiszter: voltaképpen úgynevezett „alaptörvény” nincs, és nem lehet megkötni a következő kormányok vagy nemzetgyűlés jogkörét.

[Tildy] Miniszterelnök: a maga részéről sem tartja helyesnek, ha korlátoznák a jövő nemzetgyűlés és kormányok cselekvési körét. Nem látjuk előre minő fejlődés következik be társadalmi téren és így formailag sem lehet előre megállapítani a jövőben szükséges szabályokat.

[Bárányos] Közellátásügyi miniszter: határozott javaslata nincs, és csak érzései szerint vetette fel aggályait.

[Tildy] Miniszterelnök: a 13. § 2. bekezdésénél⁴ pártközi megállapodás valójában nem jött létre. A kommunista párt felvette a politikai bizottság⁵ szervét, és be akarja iktatni. Ez illuzórikussá tenné a köztársasági elnök hatáskörét.

Rákosi Mátyás államminiszter: a politikai bizottság közbeiktatásánál jelentős szempontok merültek fel. Demokráciánk még fiatal és fel kell készülni különböző eshetőségekre. A politikai bizottságnak szerepe azért is fontos, mert a bizottság tagjai elmondhatják szabadon véleményüket. Megtörtént a múltban, hogy a kormány az új kormány kinevezéséről úgyszólván csak a lapok-

---

Az államforma megváltoztatására irányuló politikai szándék már 1945 folyamán kikristályosodott. 1946. január elején az MKP, az SZDP és az FKGP egymástól függetlenül önálló törvényjavaslatot dolgozott ki. Január 17-én pártközi értekezlet vitatta meg a kérdést, s próbálta összehangba hozni az egyes pártok elképzeléseit. Az államformáról és nagy vonalakban az elnöki jogkörrel megegyezés született. Nyitva maradt azonban a köztársasági elnök megválasztásának, illetve a miniszterelnök kinevezésének módja. A pártközi értekezlet határozata alapján Ries István igazságügyminiszter vezetésével a pártok jogi szakértőiből, illetve neves jogászokból álló bizottság alakult. A minisztertanács elé az e bizottság által készített tervezet került, amely a jegyzőkönyv mellett megtalálható. Lásd alább a 82/a sz. mellékletet.

³ A 15. § a köztársasági elnöki szék lemondás, halál vagy egyéb okból történő megüresedése esetén követendő eljárást szabályozza.

⁴ A miniszterelnök kinevezésének módjáról.

⁵ Az államhatalom gyakorlásának ideiglenes rendezéséről szóló 1945:XI. tc. 4. §-a szerint „A Nemzetgyűlés tagjai sorából 36 tagú politikai bizottságot választ. A politikai bizottság hatáskörébe tartozik fontos politikai döntések előkészítése, úgyszintén a jelen törvény és más jogszabályok szerint ráruházott egyéb feladatok ellátása.”

ból értesült és ezeket a jelenségeket ki kell kapcsolni. Igaz, hogy érinti az elnök jogait a politikai bizottság szerepe és megköti, de ez biztosítékot jelent a demokrácia szempontjából. Aggálya van továbbá a 13. § 1. bekezdésével kapcsolatban, mert helyteleníti, hogy az elnök gyakorolja a végrehajtó hatalmat, mert azt a kormányzat jogkörébe tartozónak tekinti. Az elnöknek a jogai biztosítva vannak azáltal, hogy feloszlathatja a nemzetgyűlést és ezt többször is megismételheti. Ugyanezen szakasz 3. bekezdésével kapcsolatban pedig helyteleníti, hogy a miniszterelnök megkerülésével érintkezik a köztársasági elnök az egyes miniszterekkel, ami az [miniszter]elnök felelősségét és hatáskörét érintené és nem is célszerű, hogy az [köztársasági] elnök az egyes tárcák képviselőivel tartson fent közvetlen kapcsolatot.

A 14. § második bekezdésével kapcsolatban kifogásolja, hogy az elnök érdemrendeket alapíthat.

Szakasits Árpád államminiszter: a 13. § második bekezdését megoldhatónak tartja akként, hogy a miniszterelnököt az elnök a politikai bizottság meghallgatása után nevezi ki. Ezzel a politikai bizottság véleménynyilvánítására a lehetőség meg van adva.

[Gerő] Közlekedésügyi miniszter: a 13. § első bekezdésével kapcsolatban komoly aggályai vannak, mert ez félreértésre alkalmas.

[Ries] Igazságügyminiszter: biztosítékot nyújt a harmadik bekezdés, mert hiszen az elnök semmiféle rendelkezést és intézkedést nem tehet az illetékes és felelős miniszter ellenjegyzése nélkül, és ha a második szövegrészbe a miniszterelnök ellenjegyzését is felvesszük, úgy az összes demokratikus biztosítékok az első bekezdés aggályaival szemben érvényesülnek.

[Tildy] Miniszterelnök: el lehet oszlatni a kételyt, ha a 13. § indokolási részében az igazságügyminiszter felveszi és megvilágítja, mit nem jelent ez a szövegrész.⁶

[Ries] Igazságügyminiszter: felveti azt, hogy a későbbi kormányoknak is rendeletekkel való kormányzásra lesz szüksége. Dönteni kell abban a kérdésben, hogy a most érvényben lévő felhatalmazást hatályban tartjuk-e. Március 31. napjáig szól a felhatalmazás és ezt a jogot kifejezetten ki kell emelni.⁷ Egyidejűleg fel kell sorolni azokat a törvényeket és rendeleteket, amelyek a javaslattal hatályukat veszítik. A bizottsági tárgyalás⁸ alkalmával ezt a szakaszt a törvényhelyek tüzetes meghatározásával elő fogja terjeszteni.⁹ –

⁶ A 13. § végleges – törvényben kihirdetett – szövegének (1) bekezdése megegyezik a tervezet szövegével, a (2) bekezdés Szakasits Árpád kompromisszumos javaslatát vette át. A tervezet (3) bekezdésének módosulását lásd alább. A 14. §-ból kimaradt a köztársasági elnök érdemrendek alapítására vonatkozó joga.

⁷ A kormány széles körű rendeletalkotási jogáról az 1945: XI. tc. 15. §-a rendelkezett. A felhatalmazás – az igazságügyminiszter közlésével ellentétben – nem március 31-ig, hanem március 1-ig szólt.

⁸ A jegyzőkönyvben ezen a helyen „bíróági tárgyalás” kifejezés szerepel, ami azonban nyilvánvaló elírás. A miniszter a Nemzetgyűlés fent említett Közjogi és Alkotmányjogi Bizottságára utalt.

⁹ Az alább közölt szöveghez képest a Nemzetgyűlés elé terjesztett törvénytervezet, majd a kihirdetett törvény egy új, 19. §-sal egészült ki. Ez azonban tételes felsorolást nem tartalmaz, csak

A 7. §-nál a második mondatba felvenni kívánja azt, hogy „illetve a miniszterelnök-helyettes”. Megtörténhet, hogy a [miniszter]elnök és a miniszterelnök[-helyettes] személye azonos.¹⁰ – A 11. § 2. bekezdésében a „nemzetgyűlés” szó után „előzetes” szó bevételeét tartja szükségesnek.¹¹

Minisztertanács a „Magyarország államformájáról” szóló törvényjavaslat tervezetét elfogadta azzal a módosítással, hogy a 7. § negyedik sorában „miniszterelnök” szó után „illetve miniszterelnök-helyettes”, – a 11. § második bekezdésében „nemzetgyűlés” szó után „előzetes” szó,¹² – a 13. § második bekezdésében „a nemzetgyűlés politikai bizottságának meghallgatása után”¹³ szöveg, – a harmadik bekezdésben „az illetékes felelős miniszter” kifejezés után „és miniszterelnök”,¹⁴ – a 14. §-nál a második sorban „miniszter” szó után „a miniszterelnök útján tett” szöveg iktatandó be,¹⁵ – a 14. § negyedik sorából pedig kimarad „valamint fizetési osztályra tekintet nélkül, az ítélőbírakat”¹⁶ szövegrész.¹⁷

4.

[Tildy] *Miniszterelnök*: a magyar–lengyel tárgyalásokkal kapcsolatban felkéri dr. Balogh István miniszterelnökségi államtitkárt a székesfőváros polgármestere által is javasolt bejelentés előterjesztésére.

Dr. Balogh István: a székesfőváros polgármestere járt a miniszterelnökségen és bejelentette, hogy a magyar–lengyel kereskedelmi tárgyalásokkal kapcsolatban nehézségek állottak elő. Mivel a székesfőváros rendkívül érdekelt ebben a témakörben, ezért kért tájékoztatást. A helyzet lényegében az,

---

a következő általános kinyilatkoztatást: „Ez a törvény a Nemzetgyűlésben való kihirdetésével azonnal hatályba lép. Kihirdetésével hatályukat veszítik a megszűnt királyságra és kormányzói intézményre vonatkozó összes jogszabályok.”

¹⁰ Ez a módosítás nem szerepel a törvény kihirdetett szövegében.

¹¹ A kihirdetett szöveg ennek megfelelően módosult.

¹² Mindkettő Ries István javaslata. Lásd fent.

¹³ Lásd Szakasits Árpád javaslatát.

¹⁴ A tervezet 13. § (3) – a kihirdetett törvény (4) – bekezdése a miniszterek ellenjegyzési jogáról rendelkezik. A határozat és a végleges szöveg csak részben tükrözi Rákosi Mátyás fenti felvetését, miután tartalmazza a miniszterelnök ellenjegyzési jogát is, de nem iktatja ki a köztársasági elnök és a miniszterek közvetlen érintkezését: „A köztársasági elnök minden rendelkezéséhez és intézkedéséhez a miniszterelnök vagy az illetékes miniszter ellenjegyzése szükséges.”

¹⁵ Lásd Ries István javaslatát.

¹⁶ A jegyzőkönyvben rögzített hozzászólások ilyen javaslatot nem tartalmaztak. A törvény kihirdetett szövege szerint a köztársasági elnök kinevezési joga „fizetési osztályra való tekintet nélkül az összes ítélőbírák”-ra kiterjedt.

¹⁷ A törvényjavaslatot a következő napon, január 24-én Tildy Zoltán miniszterelnök nyújtotta be a Nemzetgyűléshez, amelynek Közjogi és Alkotmányjogi Bizottsága január 28-án tárgyalt róla (MOL XVIII–1. 10. d.). Sulyok Dezső január 29-én terjesztette be a bizottság jelentését a Nemzetgyűléshez. A törvényjavaslat feletti általános vita január 30-án és 31-én zajlott, melynek lezárásaként a Magyarország államformájáról szóló törvényt a Nemzetgyűlés 31-én elfogadta, és 1946. évi I. törvénycikként kihirdette. A következő napon, 1946. február 1-jén a Nemzetgyűlés Tildy Zoltánt közfelkiáltással köztársasági elnökké választotta.

hogy a lengyelek 150 000 tonna nyersolajat kívánnak, és ennek ellenében szenet és kokszot szállítanának. Mi azonban csak 60 000 tonna olajat tudunk adni, s ebből 60% derivált olaj, 40% pedig nyersolaj. A kérdés különösen a munkásság ellátását érinti, mert ha itt dolgozzák fel a nyersolajat, úgy jelentős tömeget tudunk munkához juttatni. El kell döntenünk, hogy minő elveket érvényesítsünk a kereskedelmi tárgyalások további folyamán.

[Bán] *Iparügyi miniszter*: a székesfőváros érdekköre a volumennek csak egy igen kis részét érinti. A tárgyalások nagy nehézségbe ütköznek, mert alig tudjuk felemelni az eddig felajánlott mennyiséget. Előnyös, hogy petróleum, benzin és gépolaj legyen a szállítás tárgya, de a 60 000 tonnában felajánlott mennyiséget nem tartják komolynak, és elégedetlenek. 150 000 tonna semmiféleképpen nem illeszthető be az 1946. évi tervünkbe. A 60 000 tonnát esetleg fel lehet emelni maximálisan 65 000 tonnára. A 20 000 tonna nyersolajat pedig 30 000 tonnára. Megkapta a kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter feljegyzéseit, és azokból ugyanerre a következtetésre jut.¹⁸ Az az elgondolása, hogy a mostani kereskedelmi tárgyalás anyagát ne egy évre szóló megállapodásnak tekintsék, és így fennáll még a lehetőség, hogy kedvező termelési viszonyok mellett még újabb megállapodásokat létesítsünk, és további szállításokat teljesíthetünk, jelen esetben azonban a múlt év októberében kötött kereskedelmi megállapodásról van szó,¹⁹ és nem vállalkozhatunk többre, mint amennyire biztosan alapíthatunk, éppen azért, hogy a magyar kereskedelmi szerződések körül már eddig is felmerült anomáliákat kiküszöböljük.

[Gordon] *Pénzügyminiszter*: észrevételt kell tennie a felmerült kérdésre, mert az árkiegyenlítési alap²⁰ megkívánt összege mintegy 20 milliárd pengőre fog rúgni.

[Tildy] *Miniszterelnök*: a magyar–lengyel kereskedelmi tárgyalások anyaga most nem kerül döntés alá, és csak tájékoztatásul szolgáljon a miniszterelnöki bejelentés és az ahhoz fűzött hozzászólás. Az a javaslata, hogy a pénzügyminiszter a kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter, az iparügyi miniszter, a közlekedésügyi miniszter és a közellátásügyi miniszter a csütörtöki

¹⁸ A miniszter a Kereskedelem- és Szövetkezetügyi Minisztérium III. Vámpolitikai főosztályának feljegyzésére utalt, amely a jegyzőkönyv mellett megtalálható. A feljegyzés részletes kimutatást tartalmaz a Magyarország és Lengyelország között 1945. október 4-én létrejött kereskedelmi megállapodás alapján történt áruszállításokról, illetve a folyamatban levő tárgyalások során felmerült lengyel igényekről és a magyar fél ellenajánlatáról. E szerint az egyezmény megkötése óta Lengyelországból beérkezett 25 000 tonna szén kb. 250 000 \$ értékben, míg Magyarország mindössze 3500 tonna bauxitot szállított kb. 45 000 \$ értékben, azaz meglehetősen nagy adósság keletkezett. Felajánlották a folyamatban levő tárgyalások során 1000 hektoliter bor (11 000 \$), 100 tonna cirokszakáll (11 000 \$), továbbá 40 000 \$ értékű gyógyszer szállítását. Miután a magyar gazdaságnak a lengyel szénre égetően nagy szüksége volt, és 1946 folyamán további 260 000 tonna szén és 200 000 tonna koksz behozatalát tartották kívánatosnak, a lengyel fél igényeinek kielégítésére a javaslattevők 40 000 tonna nyersolaj és 80 000 tonna olajtermék kivitelét tartották szükségesnek a számításba vehető egyéb cikkek mellett.

¹⁹ A megállapodásra vonatkozó közelebbi adatot nem sikerült felkutatni.

²⁰ A külkereskedelmi árkiegyenlítési alap létesítésére lásd az 1945. november 21-i ülés (70. sz. jegyzőkönyv) [24] napirendi pontját, valamint a 12 170/1945. ME sz. rendeletet.

[15] 82. 1946. január 23.

nap folyamán tárgyalja meg a kérdést, s hozzanak határozatot a megoldások tekintetében.

Minisztertanács a miniszterelnök előterjesztéséhez hozzájárult.²¹

Minisztertanács este 21 órakor ért véget.

K. m. f.

Bojta Ernő Béla

Tildy Zoltán

Géppel írt tisztázat a miniszterelnök és a jegyzőkönyvvezető sajátkezű aláírásával. A ministerek és államtitkárok – Pfeiffer Zoltán igazságügyi államtitkár kivételével – a jelen voltak felsorolásnál kézjegyükkel látták el a jegyzőkönyvet.

A jegyzőkönyv mellett előterjesztés nem található, mindössze a köztársasági törvény tervezete, amit alább a 82/a mellékletben közlünk, valamint egy, a magyar–lengyel kereskedelmi tárgyalásokkal kapcsolatos feljegyzés.

[15] 82/a sz. melléklet (a [15] 82/3. napirendi ponthoz)

TÖRVÉNYJAVASLAT Magyarország államformájáról

Magyarországon 1918. november 13-án megszűnt a királyi hatalom gyakorlása. A nemzet visszanyerte szabad rendelkező jogát.²² Négyszáz esztendőös harc, az ónodi gyűlés, az 1849-es debreceni határozat, két forradalom kísérlete és az ezt követő elnyomatás után a magyar nép újra szabadon határozhat államformájáról.

Az általános, egyenlő és titkos választójog alapján megválasztott Nemzetgyűlés most a magyar nép nevében és megbízásából megalkotja azt az államformát, amely a nemzet akarátának és érdekeinek legjobban megfelel: a Magyar Köztársaságot.

A köztársaság polgárainak biztosítja²³ az ember természetes és elidegeníthetetlen jogait, a magyar nép számára a rendezett együttélést, s a más népekkel való békés együttműködést.

Az állampolgárok természetes és elidegeníthetetlen jogai különösen: a személyes szabadság, a gondolat és vélemény szabad nyilvánítása, a vallás szabad gyakorlása, az egyesülési és gyülekezési jog, mentesség az elnyomatás-

²¹ A magyar–lengyel kereskedelmi tárgyalásokra vonatkozóan lásd még a 73. sz. jegyzőkönyv 30. és a 75 sz. jegyzőkönyv 16. napirendi pontját.

²² Az eredeti gépelt szövegben a mondat így szól: „A nemzetre visszazállt az önrendelkező jog.” A kihirdetett törvényben: „A nemzet visszanyerte önrendelkezési jogát.”

²³ Eredetileg itt a „polgárai számára biztosítja” kifejezés szerepelt.

től, félelemtől és nélkülözéstől, a tulajdonhoz, a személyi biztonsághoz, a munkához és méltó emberi megélhetéshez, a szabad művelődéshez való jog, s a részvétel joga az állam és önkormányzatok életének irányításában.

Ezeket a jogokat a magyar állam valamennyi polgárának minden irányú megkülönböztetés nélkül, a demokratikus államrend keretein belül, egyformán és egyenlő mértékben biztosítja.

E cél megvalósítására Magyarország Nemzetgyűlése mindenekelőtt a következő törvényt alkotja:

1. §

Az államhatalom kizárólagos forrása és birtokosa a magyar nép. A magyar nép a törvényhozó hatalmat az általános, egyenlő, közvetlen és titkos választójog alapján megválasztott Nemzetgyűlés útján gyakorolja.

2. §

(1) Magyarország köztársaság.

(2) A köztársaság élén elnök áll. A köztársasági elnököt a nemzetgyűlés négy évre választja.

3. §

Köztársasági elnökké minden magyar állampolgár megválasztható, aki harmincötödik életévét betöltötte.

4. §

(1) A köztársasági elnök választását jelölés előzi meg. A jelölés érvényességéhez a Nemzetgyűlés legalább ötven tagjának írásbeli ajánlása szükséges. A jelölést a Nemzetgyűlés elnökénél a szavazás elrendelése előtt kell benyújtani. A Nemzetgyűlés minden tagja csak egy jelöltet ajánlhat. Annak, aki több jelöltet ajánl, mindegyik ajánlása érvénytelen.

(2) Ha a szükséges ajánlást csak egy jelölt nyerte el, ez a Nemzetgyűlés tagjai legalább kétharmad részének jelenlétében közfelkiáltással köztársasági elnökké választható. Egyébként a választás titkos szavazás útján történik, a Nemzetgyűlés legalább száz tagjának írásbeli indítványára azonban nyílt szavazást kell tartani. A szükséghez képest többszöri szavazásnak van helye. Az első szavazás alapján megválasztott köztársasági elnök az, aki a Nemzetgyűlés összes tagjai legalább kétharmad részének szavazatát elnyeri.

(3) Ha az első szavazás alkalmával ezt a többséget egyik jelölt sem nyeri el, az (1) bekezdésnek megfelelő új ajánlás alapján újból szavazást kell tartani. A második szavazás alapján való megválasztáshoz ugyancsak a Nemzetgyűlés összes tagjai legalább kétharmad részének szavazata szükséges.

(4) Ha a második szavazás alkalmával egyik jelölt sem nyerte el a megkívánt többséget, harmadszori szavazást kell tartani. Ez alkalommal csak arra a két jelöltre lehet szavazni, akik a második szavazás alkalmával a legtöbb szavazatot kapták. A harmadik szavazás alapján megválasztott köztársasági

[15] 82. 1946. január 23.

gi elnök az, aki – tekintet nélkül a szavazásban résztvevők számára – a szavazatok többségét elnyerte.

(5) A szavazási eljárást legfeljebb három egymásra követő [sic!] nap alatt be kell fejezni.

5. §

Egymás után két ízben köztársasági elnökké senkit sem lehet megválasztani.

6. §

(1) A köztársasági elnök a Nemzetgyűlés előtt esküt vagy fogadalmat tesz.

(2) Az eskü szövege a következő:

„Én ..... esküszöm az élő Istenre, hogy Magyarországhoz és annak alkotmányához hű leszek. Törvényeit, régi, jó és helybenhagyott szokásait megtartom, és köztársasági elnöki tisztemet a Nemzetgyűléssel egyetértésben a magyar nép javára gyakorlom. Isten engem úgy segítjen.”

(3) A fogadalom szövege a következő:

„Én..... becsületesen és lelkiismeretesen fogadom, hogy Magyarországhoz és annak alkotmányához hű leszek. Törvényeit, régi, jó és helybenhagyott szokásait megtartom, és köztársasági elnöki tisztemet a Nemzetgyűléssel egyetértésben a magyar nép javára gyakorlom.”

7. §

A köztársasági elnök megválasztásáról és esküjének, illetőleg fogadalmának letételéről jegyzőkönyvet kell készíteni. Ezt a jegyzőkönyvet a köztársasági elnök is aláírja; aláírását a miniszterelnök, illetve miniszterelnök-helyettes²⁴ ellenjegyzzi. A jegyzőkönyvet a hivatalos lapban közzé kell tenni.

8. §

Az első ízben megválasztott köztársasági elnök eskü-, illetőleg fogadalomtételével a Nemzeti Főtanács intézménye megszűnik.

9. §

A köztársasági elnök tizenöt napon belül aláírja és a kihirdetést elrendelő záradékkal látja el a Nemzetgyűlés által alkotott törvényeket. A kihirdetés elrendelése előtt az említett határidőben a törvényt újabb megfontolás végett, észrevételeinek közlésével, egy ízben visszaküldheti a Nemzetgyűlésnek; a

---

²⁴Az „illetve miniszterelnök-helyettes” szavakat az igazságügyminiszter hozzászólása nyomán utólag kézzel írták be. Ezek a szavak azonban nem szerepelnek a törvény kihirdetett szövegében.

nemzetgyűlés által hozzá másodízben áttett törvényt azonban tizenöt napon belül kihirdettetni köteles.

10. §

(1) A köztársasági elnök a Nemzetgyűlést egy ülészakban harminc napnál nem hosszabb időre, legfeljebb egy ízben elnapolhatja. Az elnapolás tartama alatt a Nemzetgyűlés elnöke legalább száz képviselőnek írásban előterjesztett indítványára az indítvány kézhezvételétől számított nyolc napnál nem távolabbi időpontra a Nemzetgyűlést összehívni köteles.

(2) A köztársasági elnök jogosult a Nemzetgyűlés feloszlatására, ha eziránt a kormány előterjesztését tesz, vagy ha ezt a nemzetgyűlési képviselőknek legalább kétötöd része felterjesztésben kéri.

11. §

(1) A köztársasági elnök képviseli Magyarországot nemzetközi viszonylatokban. Követeket küld és fogad, konzulokat nevez ki, és megadja az idegen konzulok részére a működési engedélyt. A minisztérium útján a külhatalmakkal szerződéseket köthet, ha azonban a szerződés tárgya a törvényhozás hatáskörébe tartozik, a szerződés megkötéséhez a Nemzetgyűlés hozzájárulása szükséges.

(2) A köztársasági elnök hadüzenetre, a hadiállapot beálltának megállapítására, békekötésre, a honvédségnek az ország határán kívül alkalmazására csak a Nemzetgyűlés előzetes²⁵ felhatalmazásával jogosult.

12. §

(1) A köztársasági elnököt megilleti az államfő kegyelmezési joga, úgyszintén a törvényes akadályok alól az államfő részére fenntartott felmentés joga. Általános kegyelmet, valamint a miniszteri felelősség érvényesítéseképpen vád alá helyezett vagy elítélt miniszternek, illetőleg legfőbb állami számvevőszéki elnöknek kegyelmet csak a Nemzetgyűlés adhat.

(2) Háború vagy mozgósítás esetében a honpolgári kötelékből való elbocsátás felől a minisztérium előterjesztésére a köztársasági elnök határoz.

13. §

(1) A végrehajtó hatalmat a köztársasági elnök a Nemzetgyűlésnek felelős minisztérium által gyakorolja.²⁶

²⁵ Az „előzetes” szót utólag írták a szövegbe.

²⁶ Ehhez a ponthoz – Rákosi Mátyás és Gerő Ernő hozzászólása nyomán – oldalt a következő megjegyzést fűzték: „Elvi aggályok vannak”.

(2) A köztársasági elnök nevezi ki és menti fel a Nemzetgyűlés politikai bizottságának meghallgatása után²⁷ a miniszterelnököt, a miniszterelnök előterjesztésére kinevezi és felmenti a minisztereket.

(3) A köztársasági elnök minden rendelkezéséhez és intézkedéséhez a M. E.²⁸ [sic!], az illetékes felelős miniszter ellenjegyzése szükséges.

14. §

(1) A köztársasági elnök nevezi ki az illetékes felelős miniszternek az M. E. útján tett²⁹ előterjesztésére az V., és az ennél magasabb fizetési osztályba tartozó állami tisztviselőket, valamint fizetési osztályra tekintet nélkül, az ítélőbírakat.³⁰ A köztársasági elnök tölti be az illetékes felelős miniszter előterjesztésére azokat az egyéb tisztségeket, amelyeknek betöltését a törvényes rendelkezések az államfő hatáskörébe utalják.

(2) A köztársasági elnök érdemrendeket és egyéb kitüntetéseket alapíthat és adományozhat.³¹

15. §

(1) A köztársasági elnök tisztségéről csak a Nemzetgyűléshez intézett nyilatkozatban, és a Nemzetgyűlés hozzájárulásával mondhat le. A Nemzetgyűlés tizenöt napon belül kérheti a köztársasági elnököt, hogy elhatározását újból fontolja meg. Ha a köztársasági elnök elhatározását fenntartja, a Nemzetgyűlés a lemondás tudomásulvételét nem tagadhatja meg.

(2) Ha a köztársasági elnök meghal, a köztársasági elnöki szék más okból megüresedik, vagy a köztársasági elnök tisztségének ellátására egyéb okból tartósan képtelenné válik, az új köztársasági elnök megválasztásáig a köztársasági elnöki jogkört a Nemzetgyűlés elnöke gyakorolja, azzal a korlátozással, hogy a Nemzetgyűlés által alkotott törvényt a Nemzetgyűlésnek újabb megfontolás végett nem küldheti vissza, a Nemzetgyűlést nem oszlathatja fel, és a kegyelmezés jogával csak jogerősen elítéltek javára élhet.

(3) Ha a köztársasági elnöki szék megüresedik, vagy a köztársasági elnök tisztségének ellátására tartósan képtelenné válik, a Nemzetgyűlés elnöke gondoskodni köteles arról, hogy a Nemzetgyűlés az új köztársasági elnök megválasztása végett harminc napon belül összeüljön. Ha a Nemzetgyűlés

²⁷ A következő szavakat: „a Nemzetgyűlés politikai bizottságának meghallgatása után”, a minisztertanács ülésén elhangzottak alapján utólag írták a szövegbe.

²⁸ Az „a M. E.” szavakat utólag, jelzésszerűen írták a szöveg fölé. A törvény kihirdetett szövegében a 13. § (4) bekezdésében „a miniszterelnök vagy az illetékes felelős miniszter” szavak olvashatók.

²⁹ A következő szavakat: „az M. E. útján tett”, utólag, jelzésszerűen írták a szövegbe.

³⁰ A „valamint fizetési osztályra tekintet nélkül az ítélőbírakat” szavakat a szövegben áthúzták, a törvény végleges szövegében azonban ezek a szavak szerepelnek.

³¹ E bekezdés mellé a következőt írták: „Rákosi: Kihagyni”. A törvény e vonatkozásban az alábbi szerény hatáskört biztosította a köztársasági elnök részére: „A köztársasági elnök adományozhatja a Nemzetgyűlés által alapított érdemrendeket és a hivatali állások címeit.”

megbízatása a köztársasági elnök választását szükségessé tevő körülmény bekövetkezése előtt megszűnt, vagy a köztársasági elnök a Nemzetgyűlést feloszlatta, a minisztérium köteles a választások megtartásáról olyan időpontban gondoskodni, hogy az új köztársasági elnök a választást szükségessé tevő körülmény bekövetkezésétől számított hatvan napon belül megválasztható legyen. Ilyen esetben a köztársasági elnök jogait a (2) bekezdésben meghatározott korlátozással a feloszlattott Nemzetgyűlés elnöke, illetőleg annak a Nemzetgyűlésnek az elnöke gyakorolja, amelynek megbízatása a köztársasági elnöki szék megüresedése előtt megszűnt.

16. §

(1) A köztársasági elnök személye sérthetetlen; büntetőjogi védelmét külön törvény biztosítja.

(2) Ha a köztársasági elnök az alkotmányt vagy a törvényt megszegi, a Nemzetgyűlés őt – legalább százötven tag írásbeli indítványa alapján – összes tagjai legalább kétharmad részének jelenlétében, és a jelenlevők legalább kétharmad részének szavazatával felelősségre vonhatja. A bírászkodás a Nemzetgyűlés tagjaiból az 1848: III. tc. 34. §-ának megfelelő alkalmazásával alakított bíróság joga.

17. §

A Nemzetgyűlés a köztársasági elnök részére tiszteletdíjat állapít meg.

(2) A köztársasági elnöki tiszt ellátására szükséges hivatalt a minisztérium szervezi, e hivatal költségeiről az állami költségvetés keretében kell gondoskodni.

18. §

Ez a törvény meghozatalával azonnal hatályba lép.

Gépelte, aláírás és keltezés nélküli tisztázott karbonpapírral készült másodlata. A tervezetben egykorúlag grafit ceruzával – a minisztertanács határozatának megfelelően – több javítást, módosítást eszközöltek. Ezeket a szöveg közlése során figyelembe vettem, de minden esetben jegyzetben hívtam fel rá a figyelmet.

[16] 83.

JEGYZŐKÖNYV

az 1946. évi január hó 31-én délután 3 órakor a miniszterelnöki szobában
Tildy Zoltán elnöklete alatt tartott minisztertanácsról

Jelen voltak:

<i>Rákosi Mátyás</i> államminiszter	<i>Ries István</i> igazságügyminiszter
<i>Szakasits Árpád</i> államminiszter	<i>Tombor Jenő</i> honvédelmi miniszter
<i>Dobi István</i> államminiszter	<i>Molnár Erik</i> népjóléti miniszter
<i>Nagy Imre</i> belügyminiszter	<i>Dr. Bárányos Károly</i> közellátásügyi miniszter
<i>Gyöngyösi János</i> külügyminiszter	<i>Antall József</i> újjáépítési miniszter
<i>Gordon Ferenc</i> pénzügyminiszter képviselőtében <i>Kemény György</i> államtitkár	<i>Gerő Ernő</i> közlekedésügyi miniszter
<i>Kovács Béla</i> földművelésügyi miniszter képviselőtében <i>Takács [Ferenc]</i>	<i>Rónai Sándor</i> kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter
<i>Bán Antal</i> iparügyi miniszter	<i>Dr. Balogh István</i> miniszterelnök- ségi politikai államtitkár
<i>Dr. Keresztury Dezső</i> vallás- és közoktatásügyi miniszter, később <i>Bereczky Albert</i> államtitkár	<i>Dr. Bojta Ernő Béla</i> miniszterelnök- ségi adminisztratív államtitkár, a minisztertanács jegyzője
<i>Balla Antal</i> tájékoztatásügyi miniszter	

[Tildy] Miniszterelnök üdvözli a minisztertanácson megjelent minisztereket, kéri, amennyiben a tárgysorozaton szerepelne olyan előterjesztés, ami nem igényel sürgős elintézkedést, avagy olyan természetű tárgy volna, amely különösképpen érintené a következő kormány gesztióit, az kerüljön le ma a tárgysorozatról.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.

1.

Szakasits Árpád államminiszter: javasolja, hogy a köztársasági törvény orosz, angol és francia nyelven elkészíttessék. Ez nyilvánvalóan igen kedvező lenne a külföld előtt is. Kis füzetekben gondolja megjelentetni a törvényt, és így alkalmas lenne a terjesztésre.

[Balla] *Tájékoztatásügyi miniszter*: már gondoskodott róla, hogy ez megtörténjék.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: javasolja, hogy a szöveg pontos fordítására megfelelő fordító-bizottságot kell létesíteni, mert igen fontos a szövegnek helyes visszaadása.

[Ries] *Igazságügyminiszter*: nagyon aggályos, hogy a Nemzetgyűlésen való kihirdetés útján lép életbe a törvény, minden előzetes tájékoztatás nélkül. Szükségesnek tartja, hogy az Országos Törvénytárnak rendkívüli kiadásában jelentessék meg, mert különben nem szabályos és támadható felületet von maga után.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta. Hozzájárult ahhoz, hogy az Országos Törvénytárnak egy rendkívüli kiadásában a Köztársaságról szóló Törvény megjelentessék.¹

2.

Dr. Balogh István: kéri a minisztertanács hozzájárulását ahhoz, hogy a 2500/1945. ME sz. rendelet 49. §-a alapján előterjesztett kinevezések fogantatására megállapított 1946. évi január 31-i határidő úgy értelmeztesse, hogy az ezen határidőig kinevezésre már a minisztertanács elé, vagy a pénzügyminisztériumhoz előterjesztettek a határidőn túl is kinevezhetők legyenek.²

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

3.

Dr. Balogh István: a pénzügyminiszter előzetes hozzájárulása mellett kéri, hogy gépjáromű-benzin vásárlás céljára 4,5 milliárd pengő átmeneti hitel folyósíttassék. A Gazdasági Főtanács is hozzájárult.³

Minisztertanács négy és fél milliárd pengő folyósításához gépjáromű-benzin beszerzés céljára hozzájárult.

---

¹ A törvény az Országos Törvénytár 1946. január 31-i rendkívüli kiadásában jelent meg.

² Amint a jelen kötet elején található „Tájékoztató” is ismerteti a 2500/1945. ME sz. rendelet 49. §-a – a háborút követő rendkívüli helyzetre, az államapparátus szétzilált állapotára való tekintettel – megengedte, hogy a szolgálat érdekében a minisztertanács hozzájárulásától függően 1945. december 31-éig a rendelet előírásaitól eltérően (a szabályszerű előmenetelt és a képesítési előírásokat figyelmen kívül hagyva) is eszközölhessenek kinevezéseket. A rendeletben megszabott határidőt a minisztertanács az 1945. december 29-i ülésén (77. sz. jegyzőkönyv 13. napirendi pont) 1946. január 31-ig meghosszabbította. A 944/1946. ME sz. előterjesztés a jegyzőkönyvben szereplő szövegen túl további indoklást nem tartalmaz.

³ A jegyzőkönyv mellett megtalálható a Közlekedésügyi Minisztérium VI/2. Közúti járomű

4.

Dr. Balogh István: előterjeszti javaslatát „a Mezőgazdasági Szövetkezeti Központ, mint Szövetkezet” eredményes működésének előmozdítása tárgyában.

[Ries] Igazságügyminiszter: az általános Szövetkezet [sic!] megalakult,⁴ össze kellene egyeztetni a rendeleteket, mert különben a szövetkezetek kérdésénél zavar támadhat. A 2. §. szövege ellen aggályai vannak. Javasolja, hogy vegyék le most a napirendről, mert ha elvben most hozzájárulnának, összeegyeztetéssel elintézni a kérdést nem lehet.

Dr. Balogh István: hónapok óta állandóan felveszik és leveszik a tárgysorozatról. Logikus az igazságügyminiszter véleménye, de kényelmetlen helyzetben van a kormány, mert nem tudja megmagyarázni kifelé, hogy miért nem adják már ki ezt a rendeletet. Az a fontos, hogy most már történjék valami. Legalább azt lássák, hogy a kormány foglalkozott a kérdéssel. Nyolc nap alatt készítsék el úgy, hogy abból határozat legyen, s az elvi hozzájárulást adjuk meg most.

[Bárányos] Közellátásügyi miniszter: öt hónap óta húzódik a kérdés. Ez a szöveg a pártok által már le lett tárgyalva. A Szövetkezeti Tanácsban⁵ vállalták a törvényt. A szöveget Nizsalovszky egyetemi tanár⁶ készítette el.

[Ries] Igazságügyminiszter: véleménye szerint Kunz⁷ sokkal jobban ért hozzá, s vele is át kellene szövegeztetni.

[Bárányos] Közellátásügyi miniszter: a szövetkezetek a folyó évben nem tudnak már dolgozni, ha nincs törvény.

[Rónai] Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter: nem látja be, miért ne tudnának attól még dolgozni.

Szakasits Árpád államminiszter: egy elvi határozat még nem akadályozza, hogy később még a szöveg átdolgoztassék. Az igazságügyminiszter, a

---

műszaki osztály által 1946. január 29-i keltéssel készített, és Gerő Ernő miniszter által saját kezűleg aláírt előterjesztés. A hiteligénylést azzal indokolta, hogy az adott közlekedési viszonyok közötti rendkívüli feladatokat ellátó, újjászervezett magyar gépjárműforgalom üzemanyag-ellátása rendkívül rapszodikus. A tavaszi, nyári és őszi hónapokban a mezőgazdasági munkák valamint a vasúti és vízi szállítások üzemanyagigénye miatt a közúti járművek részére nem lehet elegendő üzemanyagot biztosítani. A téli időszakban viszont a szükségesnél nagyobb mennyiség is beszerezhető, ezért a Leipziger Vilmos Szesz- és Cukorkagyár Rt. óbudai gyárában 2000 tonna kapacitású tartályt bérelt, amit csak a hitel rendelkezésre bocsátása esetén tud kihasználni. A Gazdasági Főtanács ugyanezen a napon döntött arról, hogy 4,5 milliárd pengő Lombard-kölcsönt bocsát a közlekedésügyi miniszter rendelkezésére 1800 tonna benzín vásárlására. (MOL XIX-A-10-1946. január 31-i jegyzőkönyv 3. napirendi pont.)

⁴ Nem világos, hogy az igazságügyminiszter mely szövetkezet megalakulására utalt.

⁵ Az Országos Szövetkezeti Tanács a 8840/1945. ME sz. rendelet (MK 1945. október 2., 141. sz.) alapján létesült. Feladata a szövetkezetek és a szövetkezeti központok újjászervezése és a szövetkezeti élet egységes szempontok szerint való irányítása és ellenőrzése volt.

⁶ *Nizsalovszky Endre* (1894–1976) jogtudós, egyetemi tanár, akadémikus. 1920-tól 1930-ig az Igazságügyminisztérium Törvényelőkészítő osztályán dolgozott, 1938-tól 1957-ig a Budapesti Tudományegyetem jogi karán oktatott, 1943-tól egyetemi tanár, illetve tanszékvezető egyetemi tanár.

⁷ *Kunz* személyére vonatkozó adatot nem sikerült felkutatni.

földművelésügyi miniszter, a kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter, az újjáépítési miniszter tárgyalják át és szövegezzék meg a javaslatot.

Minisztertanács a „Mezőgazdasági Szövetkezeti Központ, mint Szövetkezet” megalakítását tudomásul veszi. Az előterjesztést elvileg elfogadta, a végleges szöveg az igazságügyminiszter, a földművelésügyi miniszter, a kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter s az újjáépítési miniszter bevonásával állapítandó meg.⁸

5.

Dr. Balogh István: előterjeszti javaslatát a háborús kárstatisztikára 240 000 000 és 200 000 000 pengő felhasználása, továbbá az 1946. évre előreláthatólag még szükséges 394 150 000 P engedélyezése tárgyában.⁹

Minisztertanács a háborús károk statisztikai céljaira az 1945. évre kettszázszáznegyvenmillió, az 1946. évre kettőszázmillió rendkívüli hitel rendelkezésre bocsátásához utólagosan hozzájárult, – az 1946. évre még előreláthatólag szükséges háromszázkilencvennégy- és százötvenezer pengő rendelkezésre bocsátását a Központi Statisztikai Hivatal részére engedélyezte.

6.

Dr. Balogh István: előterjeszti javaslatát a Miniszterelnökség beszerzési csoportja részére 5 millió pengő forgótőke engedélyezése iránt. Az összeget a minisztertanács az 1945. évre engedélyezte, azonban költségvetési igazgatási okokból nem volt felvehető és az 1946. évi költségvetés keretében meg kell ismételni a kérelmet.¹⁰

Minisztertanács a miniszterelnökség beszerzési csoportja részére ötmillió pengő forgótőke folyósításához hozzájárult.

7.

Dr. Balogh István: előterjeszti javaslatát a Magyar Központi Híradó Rt. 10 milliárd pengő állami támogatása tárgyában. A Gazdasági Főtanács 519/1946. számú határozatában az állami támogatáshoz hozzájárult, s a miniszterta-

---

⁸ Az ügy előzményére lásd a 77. sz. jegyzőkönyv [109] és a 81. sz. jegyzőkönyv 5. napirendi pontját. A minisztertanács a Nagy Ferenc kormány idején, 1946. március 1-jén ismét tárgyalta a rendelettervezetről, és akkor fogadta el. Lásd a 2330/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. március 3., 52. sz.

⁹ Az előterjesztés száma: 467/1946. ME ikt. sz. A statisztikai adatgyűjtésről, amely többek között a béketárgyalásokra való felkészülést szolgálta, a 8816/1945. ME sz. rendelet intézkedett. A statisztikai adatgyűjtés összesített eredményei megtalálhatók a Pénzügyminisztérium levéltári anyagában (MOL XIX–L–1–k, 31. doboz. „A Pénzügyminisztérium béketárgyalási anyagának összefoglalása. II. rész Magyarország háborús kárai, Budapest, 1946.” című kötetben.)

¹⁰ Előzményét lásd a 70. sz. jegyzőkönyv [13] napirendi pontjában.

[16] 83. 1946. január 31.

nács határozatától függően felhívta a pénzügyminisztert, hogy a 10 milliárd pengőt részletekben bocsássa a Magyar Központi Híradó Rt. rendelkezésére. A Gazdasági Főtanács szerint a pénzügyminiszter a közlekedésügyi miniszterrel egy bizottságot létesít, amelynek tagja lenne a Miniszterelnökség kiküldötte is. Ez a bizottság állapítaná meg a Magyar Központi Híradó Rt. költségvetéséből azokat a tételeket, amelyek jogosak és összepszerűségükben is helyesek, – ellenőrizné az ezen célokra és a gazdaságosság szempontjainak figyelembevétele mellett a pénz felhasználását és általában a Magyar Központi Híradó gazdaságos ügyvitelét ellenőrizné [sic]. A benyújtott költségvetésben szerepelnek olyan mellékvállalatok, mint pl. egy bank, a Madách Színház, amelyek szoros összefüggésben nincsenek a hírszolgálattal s éppen ezért csak egy közelebbi felülvizsgálat és ellenőrzés tud a jogosság és összepszerűség kérdésében álláspontot foglalni.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: a támogatás ellen nincs észrevétele, de a bizottság a legszigorúbban ellenőrizze, hogy a folyósított összegek kizárólag hírszolgálati célokra fordíttassanak.

[Balla] *Tájékoztatásügyi miniszter*: a Magyar Központi Híradó Rt. a pártok által fenntartott vállalat. Ezért a pártok kellene, hogy az anyagi feltételeit biztosítsák. Ellenzi az állami támogatást.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: önfenntartásra akkor tud berendezkedni, ha legalább egymillió előfizetővel rendelkezik.

[Ries] *Igazságügyminiszter*: a kérdést közelebbről ismeri. Sem a rádió, sem a Magyar Távirati Iroda nem tudja fedezni bevételeiből a kiadásokat. A készülékek magas előállítási költsége miatt aligha lehet számítani az előfizetők gyors gyarapodására. A bizottság gyakorolja az ellenőrzést, de ettől függetlenül a pénzügyminiszter minden esetben vizsgálja felül az állami segély rendeltetését. Ha a mellékvállalatok üzemben tartása a rádió érdekét szolgálja, akkor nem lehet elzárkózni az egyes üzemek támogatásának lehetőségétől.

Minisztertanács 10 milliárd pengő folyósításához a Magyar Központi Híradó [Rt.] támogatására elvileg hozzájárult azzal, hogy a pénzügyminiszter, a közlekedésügyi miniszter és a Miniszterelnökség megbízottaiból alakítandó tárcaközi bizottság vizsgálja meg a Magyar Központi Híradó Rt. költségvetését a gazdaságosság szempontjainak figyelembevétele mellett és a Magyar Központi Híradó Rt. gazdasági ügyvitelének teljes ellenőrzése mellett állapítsa meg azokat az összegeket, amelyek a Magyar Központi Híradó Rt. céljaira feltétlenül szükségesek, ellenőrizze a nyújtandó támogatás hovaforrását és az összepszerűség tekintetében a vizsgálat után tegyen előterjesztést.¹¹

¹¹ Az ügy előzményét és a Magyar Központi Híradó Rt.-re vonatkozó adatokat lásd a 70. sz. jegyzőkönyv [21] napirendi pontjában és az ahhoz kapcsolódó jegyzetben.

8.

Dr. Balogh István: előterjeszti javaslatát a Hazahozatali Kormánybiztoság dologi és személyi költségeinek fedezésére 500 millió pengő folyósítása tárgyában.

Minisztertanács a Hazahozatali Kormánybiztoság költségeinek fedezésére ötszázmillió pengő kiutalásához hozzájárult.

9.

Dr. Balogh István: előterjeszti javaslatát a 4470/1945. ME sz. rendeletben megállapított, – a Jogi Reformbizottság 20 tagját meghatározó rész –, 24 tagra való felemelése tárgyában.¹²

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.

10.

Dr. Balogh István: előterjeszti javaslatát a Hírlapírók Nyugdíjintézete részére újságírók segélyezése céljából 50 millió pengő kiutalása tárgyában.¹³

Minisztertanács az újságírók segélyezése céljából a Hírlapírók Nyugdíjintézete részére ötvenmillió pengő folyósításához hozzájárult.

11.

Dr. Balogh István: előterjeszti a vallás- és közoktatásügyi miniszter 18 600/1946.V. sz. javaslatát dr. Ortutay Gyula egyetemi c[ímzetes] nyilvános rendkívüli tanárnak, egyetemi nyilvános rendes tanári kinevezése tárgyában.

Minisztertanács dr. Ortutay Gyula egyetemi c[ímzetes] nyilvános rendkívüli tanárnak, egyetemi nyilvános rendes tanárrá való kinevezéséhez hozzájárult.¹⁴

---

¹² A Miniszterelnökség szám nélküli előterjesztésének szövegét a jegyzőkönyv teljes egészében átvette. Lásd az 1160/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. február 6., 30. sz.

A Jogi Reformbizottság a 4470/1945. ME sz. rendelet (MK 1945. július 10., 72. sz.) alapján létesült a miniszterelnök mellett működő tanácsadó szervként. Feladata a jogrendszer demokratikus átalakítása érdekében szükséges reformok előkészítése, a jogszabálytervezetek véleményezése és az időszerű jogi kérdések megvitatása volt.

¹³ A szám nélküli előterjesztés részletesebb indoklást nem tartalmaz.

¹⁴ *Ortutay Gyula* (1910–1978) néprajzkutató, egyetemi tanár, akadémikus, kisgazdapárti politikus. Fő kutatási területe a népköltészet és az összehasonlító népmesekutató. Tudományos munkássága mellett már az 1930-as években bekapcsolódott a baloldali politikai mozgalmakba. 1942-ben a Magyar Történelmi Emlékbizottság egyik szervezője volt, ugyanebben az évben lépett be a Kisgazdapártba. 1945–1946-ban a Magyar Központi Híradó Rt. elnöke. 1945-től több cikluson át nemzetgyűlési, illetve országgyűlési képviselő, a Független Kisgazdapárt vezető testületeinek tagja. A Kisgazdapárton belül a baloldali pártokkal való együttműködés szükségességét hirdető csoport egyik tagja volt. 1947-től 1950-ig vallás- és közoktatásügyi miniszter.

12.

Dr. Balogh István: előterjeszti javaslatát Simonyi Henri volt miniszterelnökségi miniszteri tanácsos jóvátétele és miniszteri osztályfőnökké való kinevezése tárgyában.¹⁵

Minisztertanács Simonyi Henri volt miniszterelnökségi miniszteri tanácsosi kinevezéséhez, egyidejűleg nyugalombahelyezése mellett [sic!] hozzájárult azzal, hogy 1918. évtől 1921. évig terjedő – szolgálatban – 1922. évtől pedig szolgálaton kívül eltöltött idejének beszámításával nyugdíja 1946. évi február hó 1-től kezdődően állapíttassék meg.

13.

Dr. Balogh István: előterjeszti a vallás- és közoktatásügyi miniszter 573/1946.eln. számú javaslatát dr. Kerékgyártó Elemér állami ipariskolai tanár, miniszteri titkárrá, a VII. fizetési osztály 3. fokozatába való kinevezése tárgyában.¹⁶

Minisztertanács dr. Kerékgyártó Elemér állami ipariskolai tanár miniszteri titkárrá, a VII. fizetési osztály 3. fokozatába leendő kinevezéséhez hozzájárult.

14.

Dr. Balogh István: előterjeszti javaslatát Vinczur Kálmán gépkocsivezető, a Közellátásügyi Minisztérium státusában alkalmazott szakaltisztnek az előírt képesítési kellék alól való felmentése és műszaki segédtsítté való kinevezése tárgyában.

Minisztertanács Vinczur Kálmán gépkocsivezető képesítési kellékének meglétét elengedte és műszaki segédtsítté való kinevezéséhez hozzájárult.

---

¹⁵ *Simonyi Henri* (1891–1972) újságíró, politikus. A Budapesti Tudományegyetemen jogi doktorátust szerzett. 1914-től a Függetlenségi Párt nyomatosának, a Politikai Híradónak volt a szerkesztője. 1916-tól 1918-ig Károlyi Mihály személyi titkára. 1918-ban a Károlyi-kormány idején lépett a Miniszterelnökség szolgálatába. 1919 augusztusától előbb Bécsben, majd Párizsban élt. Részt vett az emigráció munkájában, különböző kiadványok és lapok szerkesztésében. 1945-ben a franciaországi magyar *Világosság* csoport vezetésének tagja lett. 1945 végén hazatért. Rehabilitálása után nyugdíjazták. Ezt követően részben a napi politikához, részben a közelmúlt történetéhez kapcsolódó cikkeket jelentetett meg.

¹⁶ Az előterjesztésben a vallás- és közoktatásügyi miniszter külön kiemelte, hogy bár a kinevezés a vezetése alatt álló minisztérium fogalmazási szakának létszámába történik, a soron kívüli előterjesztést a miniszterelnök és Rákosi Mátyás kívánságára teszi, miután nevezett feladata a Rákosi Mátyás államminiszter mellett ellátandó ügyek intézése lesz.

Kerékgyártó Elemér (1918–1962) középiskolai, illetve egyetemi tanár, a filozófiai tudományok kandidátusa. 1936–1941-ben elvégezte a Budapesti Tudományegyetem magyar–angol szakát, és bölcsészdoktori oklevelet szerzett. Közben 1938-ban ösztöndíjként Heidelbergben folytatott tanulmányokat. 1942-től Debrecenben tanított az állami ipariskolában, és egyidejűleg előadói mi-

15.

Dr. Balogh István: előterjeszti javaslatát dr. Szívós István min. műsz[aki] tanácsosnak az Iparügyi Minisztérium központi műszaki személyzetének létszámába, az V. fizetési osztályba, miniszteri tanácsossá való kinevezése tárgyában.¹⁷

Minisztertanács dr. Szívós István min[iszteri] műsz[aki] tanácsosnak, az V. fizetési osztályba miniszteri tanácsossá leendő kinevezéséhez hozzájárult.

16.

Dr. Balogh István: előterjeszti javaslatát a Magyarországi Izraeliták Országos Irodájának bejelentése tárgyában. Az előterjesztés szerint olyan szerv volna alakítandó, amely [a] zsidók tulajdonát képező, Magyarország területéről elhurcolt javak hazahozatalában közreműködik. Javasolja, hogy a magyar kormány a Szövetséges Ellenőrző Bizottságon keresztül forduljon kéressel ilyen értelemben azokhoz az érdekelt nagyhatalmakhoz, amelyek megszállása alatt magyar javak vannak. A kérést a külügyminiszter juttassa el a Szövetséges Ellenőrző Bizottsághoz. Kormányrendeletet javasol.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult. A rendelet szövegét a miniszterelnökség és az igazságügyminiszter tárgyalja le.¹⁸

---

nőségben a debreceni egyetemen is működött. 1945-ben a Magyar Demokratikus Ifjúsági Szövetség (MADISZ) megbízottjaként részt vett a Londonban megtartott Ifjúsági Világkongresszuson. Ugyancsak 1945-ben szolgálattételre a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztériumba rendelték be, később pedig az MKP központi apparátusában dolgozott. Az 1940-es évek végétől a szegedi egyetemen a marxista-leninista, majd az ELTE-n a filozófiai tanszék vezetője volt. 1957-től (megszakítással) haláláig a Kulturális Kapcsolatok Intézete munkatársa, illetve osztályvezetője.

¹⁷ Az iktatószám, dátum és aláírás nélküli előterjesztés, amelyet valószínűleg Vas Zoltán, a Gazdasági Főtanács főtitkára tett, a jegyzőkönyv mellett megtalálható. E szerint *dr. Szívós István* (1919–?) gépészmérnöki és közgazdasági mérnöki oklevéllel rendelkezett. Hazai és külföldi folyóiratokban több tanulmánya jelent meg. 1945 márciusától részt vett az Iparügyi Minisztérium újjászervezésében, majd annak Gyáripari osztályán teljesített szolgálatot. Az előterjesztés idején a Gazdasági Főtanács Titkárságán dolgozott, de egyidejűleg intézte az Iparügyi Minisztérium termelési csoportjának elvi vonatkozású ügyeit is. Az előterjesztés kiemelte, hogy „különösen nagy érdemeket szerzett” a 11 700/1945. ME sz. rendelet végrehajtása, azaz a magyarországi német vagyonnak a Szovjetunió részére való átadása során. 1947-ben tagja a potsdami határozatokkal összefüggő kérdésekről Moszkvában tárgyalásokat folytató magyar delegációnak.

¹⁸ A magyarországi zsidóság képviselői 1945 eleje óta több beadványban sürgették a magyar kormányzati szerveket, hogy a zsidóságot ért sérelmek anyagi és erkölcsi jóvátétele érdekében tegyék meg a szükséges intézkedéseket. A Tildy-kormány idején keletkezett beadványaik megtalálhatók többek között Tildy Zoltán miniszterelnök iratai között (MOL XIX-A-1-d, sz. n.), a Gazdasági Főtanács 1946. január 16-i ülésének jegyzőkönyve mellett (MOL XIX-A-10), valamint a Miniszterelnökség Általános iratai között (MOL XIX-A-1-j-1946-XXVII. tétel 83., illetve XXIII. tétel 96. ikt. sz.).

Két héttel korábban a Gazdasági Főtanács is foglalkozott a zsidóság kéréseivel. Beadványaik lényegét Vas Zoltán főtitkár a következőkben foglalta össze: „A Magyarországi Izraeliták Országos Irodája felterjesztéssel fordult a Gazdasági Főtanácshoz és kéri, hogy a Főtanács utasít-

17.

Dr. Balogh István: bejelenti, hogy a köztársaság elnöke Elnöki Hivatala megkezdi működését s ezzel kapcsolatban személyi és dologi kiadások merülnek fel. Kéri a minisztertanács hozzájárulását ahhoz, hogy az elnöki hivatal kiadásaira a pénzügyminiszter előlegeket folyósíthasson és a hivatalnak konstrukcióra nézve később előterjesztést tehesen.

Minisztertanács a köztársaság elnöke Elnöki Hivatala felállításával kapcsolatos összegek folyósításához hozzájárult azzal, hogy a pénzügyminiszter a minisztertanács utólagos jóváhagyásától feltételezetten megfelelő előlegeket is kiutaljon.

18.

Dr. Balogh István: előterjeszti javaslatát a Jóvátételi Hivatal megszervezése tárgyában. A hivatal mindazokat a szerveket, amelyek eddig külön-külön foglalkoztak jóvátételi ügyekkel, magában foglalná.¹⁹

[Bárányos] Közellátásügyi miniszter: a jóvátétel a bankjegy-forgalomnak több mint egyharmadát teszi ki. Javasolja, hogy jóvátételi minisztériumot szervezzenek. A miniszterek nincsenek tájékoztatva a jóvátételről. A külügyminiszter nem vállalhat ilyen módon politikai felelősséget. Szükség van a minisztérium felállítására, mert nem lehet egy hivatalra, vagy kormánybiztosságra bízni egy ilyen csúcs-szervet.

[Vas] A Gazdasági Főtanács főtitkára: két héttel ezelőtt megbízást kapott arra, hogy számoljon be a jóvátételről. Kezdetben hiányoztak a központi szervek és a megrendelések is meglehetősen szervezetlenül kerültek ki. A jóvá-

---

sa a Külföldre Hurcolt Nemzeti Javak Kormánybiztosságát atekintetben, hogy a külföldre hurcolt zsidó vagyonok a kormánybiztosság közbenjöttével részükre adassanak át. Egyben kéri, hogy a faj- és vallásfelekezeti izgatás[sal szemben] fokozottabb büntetőjogi védelemben részesíttessék; elpusztult templomai, iskolái és jótékonyági intézményei helyreállítására 10 milliárd pengő államsegélyt kér; továbbá, hogy a zsidókra vonatkozó rendeletek kiadása előtt az Izraeliták Országos Irodáját az illetékes minisztériumok hallgassák meg." Az előterjesztés alapján a Gazdasági Főtanács utasította a Kormánybiztosságot, hogy a külföldre hurcolt zsidó javak átadási munkálataiba a Magyarországi Izraeliták Országos Irodájának képviselőjét is vonja be. (Ennek nyomán nevezték ki dr. Munkácsy Ernőt és dr. Reiner Imrét a Kormánybiztosság elnöki tanácsa tagjává.) Az igényelt tíz milliárd pengővel szemben azonban – az ország nehéz pénzügyi helyzetére hivatkozva – csak 100 millió pengő támogatást szavaztak meg.

A Magyar Izraeliták Országos Irodája és a Magyarországi Autonóm Orthodox Izraelita Hitfelekezet Központi Irodája 90/1946. ikt. számú, a miniszterelnökhöz intézett beadványának karbonpapírral készített másolata a jegyzőkönyv mellett megtalálható, és alább a 83/a sz. mellékletben közöljük.

Az indítvány szerinti jogszabály csak hónapokkal később jelent meg. Lásd az 5950/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. május 28., 120. sz.

¹⁹ Az előterjesztést, amelyet a minisztertanács január 12-i ülésén (79. sz. jegyzőkönyv 73. napirendi pont) kapott megbízás alapján a Gazdasági Főtanács készített (iktatószáma: 700/1946. GF), alább a 83/b sz. mellékletben közöljük.

A jóvátételi ügyekkel foglalkozó szervekről és a Jóvátételi Hivatal létesítéséről lásd: PETŐ, 1982.

tétellel foglalkozott az Iparügyi Minisztérium, a Pénzügyminisztérium és a Szövetséges Ellenőrző Bizottságon keresztül a Külügyminisztérium. A Külügyminisztériumban van egy tárcaközi bizottság²⁰, de ez hiányosan foglalkozott a kérdéssel és jelentéseket sem kért. A kérdés teljesen gazda nélkül maradt. Ennek az lett az eredménye, hogy 1946. január 20-ig különböző árukat kellett volna leszállítani a Szovjetunió határára, vagy a kikötőjébe, s [a] teljesítendő mennyiségnek csak a 13,2%-a szállított le. Ez az eredmény lényegében olyan, mintha a magyar kormány részéről nem történt volna meg minden a teljesítés szempontjából. A szovjet kormány már át is nyújtott a magyar kormánynak egy kamatjegyzéket június, július, augusztus és szeptember hónapokról, amely 1 601 779 dollárt tett ki. Ez az összeg az október, november és december havi nem teljesítések következtében további 4 millió dollárral emelkedett. Ez összesen 5 601 779 dollárt tesz ki. A legközelebbi időben is megoldatlan a teljesítés. Az 1945-ben megkötött egyezményrel kapcsolatban küldessék ki egy bizottság és állapíttassék meg, milyen intézkedések történtek, hogy a továbbiakban az egyezmény a maga egészében teljesíthető legyen. A Szovjetunió kormánya azt a kívánságát fejtette ki a magyar kormány előtt, hogy azok, akik eddig felelősek voltak a jóvátétel teljesítéséért vonassanak felelősségre, és a kormány közölje, hogy milyen intézkedéseket fogantatott velük szemben.²¹ Nagyok a következmények [sic!] dollárértékben. Ipari vonalon 7 700 000 dollárba került, a mezőgazdasági vonalon 180 000 dollárba. A Szövetséges Ellenőrző Bizottság ellátás[á]val mintegy 1 millió dollár kiadás merült fel. Az a helyzet állott elő, hogy egy teljesített dollárral szemben a tényleges kiadások a magyar kormánynak több dollárjába kerülnek. A leszerelési munkálatok olyan összegben állottak elő, mint azok teljes értéke. Ez sincs arányban, mert így csak a leszerelést fizettük.²² A kép nem olyan szomorú, ha azt vesszük figyelembe, hogy az ipar már bizonyos előrehaladást tett, s vannak áruk megmunkálás alatt. A hangsúly ma már azon van, hogy a Szovjetunió kormánya, illetve az a hivatal, amely szállít, feltétlenül ragaszkodik ahhoz, hogy a legközelebbi napokban a magyar kormány ténylegesen közölje azt, milyen módon kívánja pótolni az 1945. évi elmaradt szállításo-

²⁰ A Gazdasági Főtanács főtitkára az 5840/1945. ME sz. rendelettel (MK 1945. augusztus 5., 95. sz.) létrehozott Fegyverszüneti Tárcaközi Bizottságra utalt.

²¹ A Szövetséges Ellenőrző Bizottság Magyar Gazdasági Hivatala működését joggal érte kritika. A korrupció-gyanús ügyek mellett a szervezetlenség és szakszerűtlen ügyintézés is sok kárt okozott. A szovjet kormány követelése, és a minisztertanács ülésén elhangzott elítélő vélemények mögött azonban a politikai szándékot is felfedezhetjük: a baloldali politikusok igyekeztek olyan légkört teremteni, hogy az ország gazdasági életének ezt a fontos mozzanatát a kigazda vezetés alatt álló Külügyminisztérium irányítása alól az MKP befolyását érvényesítő Gazdasági Főtanács irányítása alá helyezték. 1946. február 12-ével a SZEB Magyar Gazdasági Hivatala megszűnt, illetve beolvadt az 1500/1946. ME sz. rendelettel létesített Jóvátételi Hivatalba, amely a Gazdasági Főtanács felügyelete alatt működött. Ekkor mentették fel tisztségéből a hivatal vezetőjét Soós Jenőt is. A Hivatal működésére bővebben lásd: Földesi, 1995. 38–45.

²² Azaz a Szovjetunió kormánya a gyárak leszerelésével kapcsolatos költségeket is a magyar félre terhelte, anélkül, hogy azokat a jóvátétel összegébe beszámította volna.

kat. Ha tényleg változtatásokat akarunk eszközölni, akkor igen komolyan kell foglalkozni azzal, hogy ezt a hivatalt, aminek megszervezésével egyetért az igazságügyminiszter és az iparügyi miniszter is, a legsürgősebben felállítsák annál is inkább, mert éppen itt vannak a legbefolyásosabb hivatalos tényezők. A Gazdasági Főtanács tagjai elfogadták a javaslatot.²³ Tragikus helyzetben van az egész kérdés. A kormánynak feltett szándéka becsületesen teljesíteni. Pontosan kivizsgálendő, mit tudunk, és hogyan tudjuk teljesíteni. Fel kell tárnunk helyzetünket Vorosilov marsall előtt. Nincs az a kormányzati szerv Magyarországon, amely tiszta képet tudna adni a jóvátételről. Megdöbbentő, hogy egészen elementáris kérdésekre nem tudunk felelni. Ez igen fontos külpolitikai kérdés is. A hivatal a külügyminiszter ellenőrzése alatt működne.²⁴ Eddig mérhetetlen vagyonok úsztak el. Milliárdokat kerestek a bankok és a vállalatok, s az egész kezelés botrányba fulladt.

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter*: felelős a hivatal eddigi működéséért és vállalja is.

[Vas] *A Gazdasági Főtanács főtitkára*: nem tud pontos képet kapni a Szövetséges Ellenőrző Bizottság [Magyar] Gazdasági Hivatalának vezetőitől, mert nem hajlandó[k] felvilágosításokkal szolgálni.

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter*: a Külügyminisztérium és az állami számvevőség is tartott revíziókat a hivatalnál, a pénzügyminiszter is ellenőriztette a Gazdasági Hivatal működését és soha semmi kifogást nem találtak. A kereskedőkkel, akik horribilis árakat kértek az árukért, nem lehet azonosítani a hivatal vezetőit. A hivatalért vállalja a nemzetgyűlés előtt is a felelősséget.

[Bán] *Iparügyi miniszter*: 30 millió dollár 37%-ban legyártást nyert [sic!]. Ebben a leszerelés is benne van. Gyártás alatt vannak dolgok, meglehetősen előrehaladott állapotban, szerszámgépek 48%-ban állnak készen, de találhatunk ilyen tételt mindenütt.

[Tildy] *Miniszterelnök*: ez a kérdés majd külön minisztertanács anyagát fogja képezni, azon vizsgálat után, amit feltétlenül meg kell ejteni. A jóvátételi probléma megoldása érdekében a megejtett vizsgálat után egy rendkívüli minisztertanácson kell az egész komplexumot felülvizsgálni.

---

²³ A Gazdasági Főtanács két alkalommal, január 14-én és 22-én foglalkozott a jóvátétel kérdésével. A január 22-i ülés határozata szerint „Elfogadta a Jóvátételi Hivatal hatáskörére és szervezetére vonatkozó rendelettervezetet. A tervezetet előzetesen az összes minisztereknek [sic!] hozzászólás végett meg kell küldeni, és ezután a minisztertanács legközelebbi ülésére kell előterjeszteni. (MOL XIX–A–10–1946. január 22-i jegyzőkönyv 3. napirendi pontja.) A január 22-i ülésen nem volt jelen Tildy Zoltán miniszterelnök, mint a főtanács elnöke. Jelen volt viszont Rákosi Mátyás és Szakasits Árpád miniszterelnökhelyettes, Bán Antal, Gerő Ernő, Gordon Ferenc, Tombor Jenő és Báránys Károly miniszter, valamint Vas Zoltán és Balogh István államtitkár. A jegyzőkönyvet Vas Zoltán, Gerő Ernő, Gordon Ferenc, Bán Antal és Balogh István írta alá.

A Gazdasági Főtanács üléséről felvett jegyzőkönyv mellett a jóvátételi szállításokkal kapcsolatos egyes jelentések, illetve a Jóvátételi Hivatal létrehozásával a jóvátételi szállítások szabályozásával kapcsolatos tervezetek is megtalálhatók.

²⁴ A jegyzőkönyv mellett található rendelettervezet szerint „A Jóvátételi Hivatal közvetlenül a Gazdasági Főtanácsnak rendeltetik alá”.

[Bán] *Iparügyi miniszter*: a maga részéről szükségesnek tartja egy centrális szerv felállítását.

[Barányos] *Közellátásügyi miniszter*: felveti a kérdést, tárgyaljuk-e ezt most egyáltalán?

[Tildy] *Miniszterelnök*: a fő aggály, ami felmerült, a miniszteri felelősség kérdése. Az irányító szerep a Gazdasági Főtanács számára jut. A jóvátétel mindennap súlyos veszteségeket jelent a széttagoltság miatt. Ezen legsúlyosabb problémának eddig nem volt gazdája. Ezt ajánlja megfontolásra. Elvben el lehetne dönteni a jóvátételi kérdéseknek a központosítását és a mai minisztertanács hozzon ilyen döntést. A miniszterek pedig 48 óra alatt közöljék észrevételeiket. Az igazságügyminiszter s a Gazdasági Főtanács tartson egy értekezletet, állapotjék meg a végleges szövegben, akár hivatal, akár minisztérium lesz az a jóvátételi szerv. Az utóbbi késleltetné a centralizálás megkezdését. Talán van minisztérium, amelyik nem szükséges s annak helyére kell felállítani a jóvátételi minisztériumot. A maga részéről a hivatal felállítását javasolja.

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter*: az hiba volt, hogy különböző tárcák irányították a jóvátételt és nem volt egy gazdája a problémának. Van egy fontos szempont és pedig, hogy az oroszok megfelelő és egyenlő partnert követelnek a tárgyalásoknál. Nem hiszi, hogy alkotmányszerűen fel lehessen menteni a most működő Gazdasági Hivatalt, és fel lehessen állítani egy új hivatalt ebben a kritikus időben, zökkenésmentesen. A régieknek a felmentése és a hivatal feloszlata nem olyan egyszerű. Állami tisztviselőt nem lehet felmenteni, míg fegyelmi vizsgálata le nem zajlik. Egy működő hivatal helyébe nem lehet felállítani egy meg nem szervezett hivatalt. Általában ennek a kérdésnek az összpontosítása nem csak fontos, hanem az országra nézve is eminens kérdés. Csehszlovákiával szemben még semmit nem teljesítettünk. Az a kérése, hogy amíg az új hivatal megfelelően, zökkenésmentesen nincs felállítva, addig a Gazdasági Hivatalt ne szüntessék meg.

[Vas] *A Gazdasági Főtanács főtitkára*: a Gazdasági Főtanács elvi határozatokat hozott, ezt a pénzügyminiszter és az iparügyi miniszter jóváhagyta. A Szövetséges Ellenőrző Bizottság Gazdasági Hivatalának vezetője mindent megtett hogy ne lehessen kontrollálni.

[Rónai] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter*: függetlenül attól, hogy jóvátételi hivatal, vagy minisztériumot fognak szervezni, a jóvátételi kötelezettség teljesítésénél figyelembe kell venni az orosz–magyar árucserforgalmi egyezményt is. Kötelezettségeink vannak és a szállítások folyamatosak.

[Tildy] *Miniszterelnök*: ezt majd annakidején közölje a kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter.

Szakasits Árpád államminiszter: elfogadhatónak tartja a javaslatot s a szövegezés tekintetében az illetékes miniszterek állapotjanak meg.

[16] 83. 1946. január 31.

Minisztertanács az előterjesztést elvileg elfogadta. A Gazdasági Főtanács és az igazságügyminiszter bevonásával véglegesse a szöveget és a részletes tervezet újból minisztertanács elé terjesztendő.²⁵

19.

Földművelésügyi miniszter [képviselőtében Takács Ferenc államtitkár]: előterjeszti javaslatát a közép- és alsó fokú gazdasági szakoktatási intézmények és tangazdaságok működésbe állítására 41 580 000 pengő hitel [engedélyezése tárgyában].²⁶

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.

20.

Földművelésügyi miniszter [képviselőtében Takács Ferenc államtitkár]: előterjeszti javaslatát „a vízitársulatok által 1946. évre kivetett ártéri járulékokra előleg” folyósításához folyamatosan havi 300 millió pengő engedélyezése tárgyában.²⁷

[Tildy] Miniszterelnök: a társulatok összevonásának problémáját vegye elő a minisztérium.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.

21.

Földművelésügyi miniszter [képviselőtében Takács Ferenc államtitkár]: előterjeszti javaslatát a 10 330/1945. ME sz. rendeletben a kereskedői vetőmagkészletek zár alól való feloldására megszabott határidő meghosszabbítása tárgyában.²⁸

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.

---

²⁵ A Jóváételi Hivatal felállítása a minisztertanács február 5-i ülésének napirendjén (84. sz. jegyzőkönyv [9]. napirendi pont) szerepelt legközelebb, majd a döntés a kormány a február 8-i ülésén született meg (87. sz. jegyzőkönyv 7. napirendi pont, közli: NF Mr. Jkv. (1946) 79–80., 96). Lásd az 1500/1946. ME számú rendeletet, MK 1946. február 12., 35. sz.

²⁶ Az 57 295/1945. X.2. FM számú előterjesztésben a miniszter részben a háborús kárt szenvedett épületek helyreállítására, részben a tangazdaságok termelésének megindítására és az iskolák felszerelésére 1945 folyamán már felhasznált összeg utólagos jóváhagyását kérte.

²⁷ A 90 821/1946. VI.2. FM számú előterjesztés rámutatott, hogy a vízitársulatok évi költség-előirányzatának fedezésére jórészt az ártéri birtokosokra kivetett és a közadókkal együtt behajtott ártéri járulék szolgált. A járulékoknak 1945 folyamán azonban csak töredéke folyt be. A miniszter a megoldást attól remélte, hogy az 1946. évre kivetett járulékokat adópengőben határozzák meg.

²⁸ A 80 491/1946. IV.2. FM számú előterjesztés utalt arra, hogy a vetőmagkészletek zár alá helyezését a Szovjetunió részére előírt jóváételi kötelezettségek miatt kellett elrendelni (10 330/1945. ME sz. rendelet, MK 1946. november 6., 168. sz.). A határidő meghosszabbítását az a körülmény indokolta, hogy e kötelezettségeknek még nem tudtak eleget tenni. A jegyzőkönyvben a rendeletszám mellett tévesen „1946” szerepel, mint kibocsátási év.

22.

Földművelésügyi miniszter [képviselőtében Takács Ferenc államtitkár]: előterjeszti javaslatát a földművelésügyi alkalmazottak jóléti szövetkezete részére 100 000 000 pengő forgótőke kölcsöne tárgyában.²⁹

Minisztertanács a földművelésügyi alkalmazottak jóléti szövetkezete részére 100 000 000 pengő forgótőke kölcsön folyósításához hozzájárult.

23.

[Gyöngyösi] Külügyminiszter: előterjeszti javaslatát a Szövetséges Ellenőrző Bizottság költségeinek fedezésére 22 721 816 000 pengő hitel felvétele tárgyában.³⁰

Minisztertanács hozzájárul ahhoz, hogy a Szövetséges Ellenőrző Bizottság költségeinek fedezésére huszonkétmilliárd-hétszázhuszonegymilliónyolcszázötvenhatezer pengő hitel igénybevételek.

24.

[Gyöngyösi] Külügyminiszter: előterjeszti javaslatát a Szövetséges Ellenőrző Bizottság [Magyar] Gazdasági Hivatala részére 15 milliárd pengő hitel igénybevétele tárgyában.³¹

Minisztertanács a Szövetséges Ellenőrző Bizottság [Magyar] Gazdasági Hivatala részére tizenötmilliárd pengő hitel igénybevételehez hozzájárult.

25.

[Gyöngyösi] Külügyminiszter: bejelenti, hogy a tárgysorozaton szereplő 3. és 4. tételét a napirendről leveszi.³²

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.

---

²⁹ A 94/1946. FM Eln. 1/a. számú előterjesztés szerint a Földművelésügyi Minisztérium Alkalmazottainak Jóléti Szövetkezete célja a minisztérium tisztviselői és alkalmazottai – összesen mintegy 2500 tag, illetőleg ezek háztartásához tartozó mintegy 7–8000 személy – közszükségleti cikkekkel való ellátása és étkeztetésének megszervezése volt.

³⁰ A külügyminiszter 1945. december 29-én keltezett 6724/1/1945. számú előterjesztése szerint az összeg az 1946. januári rendszeres kiadások, valamint a Szövetséges Ellenőrző Bizottság orosz, amerikai és csehszlovák tagozatai rendkívüli kiadásainak (berendezési tárgyak beszerzése, valamint épülettartozás) fedezésére kellett. Az előterjesztés mellékleteként tételes kimutatás tükrözi az egyes igények kielégítéséhez szükséges összegeket.

³¹ A külügyminiszter 1946. január 21-én keltezett 20 227/2/1946. számú előterjesztéséből kitűnik, hogy az igényelt összeg a SZEB Magyar Gazdasági Hivatala 1945. november és december havi kiadásaira korábban engedélyezett 4,6 milliárd pengőn felül szükséges, a november és december folyamán felmerült tényleges költségek fedezésére. Az eredetileg igényelt összeg és a tényleges felhasználás közötti igen jelentős eltérést a külügyminiszter az árak és bérek mintegy négyszeres emelkedésével, illetve a SZEB egyes pótlólagos igényeivel indokolta.

³² A külügyminiszter előterjesztéseit tartalmazó borítólapon rögzített előzetes napirendi jegy-

[16] 83. 1946. január 31.

26.

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter*: előterjeszti javaslatát a washingtoni magyar követség felállításával kapcsolatos kiadások fedezésére hitel igénybevétele tárgyában.³³

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

27.

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter*: előterjeszti javaslatát a külföldi szolgálat megszervezésére 60 millió pengő hitel folyósítása tárgyában.

Minisztertanács a külföldi szolgálat megszervezésére hatvanmillió pengő folyósításához hozzájárult.

28.

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter*: előterjeszti a minisztérium beszerzési csoportja részére 26 615 000 pengőnyi forgótőkekölcson iránti kérelmét.

Minisztertanács a Külügyminisztérium beszerzési csoportja részére huszonhatmillió-hatszázötvenötezer pengő forgótőkekölcson folyósításához hozzájárult.

29.

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter*: előterjeszti javaslatát a moszkvai magyar követség részére – hanglemezek beszerzésére – 600 000 pengő hitel folyósítása tárgyában.³⁴

Minisztertanács a moszkvai magyar követség részére – hanglemezek beszerzésére – hatszázezer pengő hitel folyósításához hozzájárult.

---

zék szerint a 3. sz. előterjesztés: „A magyar nemzeti kormány londoni képviselőjének és a képviselő tagjainak kiküldetésére 7 306 282 480 pengő hitel”, a 4. sz. előterjesztés: „A franciaországi magyar külképviseleti hatóságok felszámolásával, valamint a franciaországi hadifoglyok gondozásával felmerülő kiadásokra 14 137 760 880 pengő”. A 3. sz. előterjesztés (iktatószáma 20 216/2/1946. KüM) a jegyzőkönyv mellett van, a 4. sz. előterjesztés azonban hiányzik. Ez utóbbi megtalálható az Igazságügyminisztérium iratai között: MOL XIX–E–1–c Y 277/1946. Az előterjesztés iktatószáma: 20 215/1946. KüM.

³³ A 6733/1/1945. KüM sz., 1945. december 31-én keltezett előterjesztés utalt arra, hogy a diplomáciai kapcsolatoknak az Egyesült Államokkal történő helyreállítása szükségessé teszi a washingtoni magyar követség felállítását. A követség létszámát 14 főre tervezte. Az illetmények havi összegét 24 955, a dologi kiadásokat 4000, a kiküldési és átköltözési költségeket pedig 22 164 dollárban javasolta megállapítani a miniszter.

³⁴ A 20 155/2/1946. KüM sz. előterjesztés szerint az igényelt összegből 150 magyar hanglemez beszerzését tervezték, abból a célból, hogy a magyar zenei alkotásokkal a moszkvai követség meghívottai is megismerkedhessenek.

30.

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter*: a tárgysorozaton nem szereplő sürgős ügyben tesz bejelentést, melynek tárgyalása halaszthatatlan. Bejelentését a prágai kiküldetésével kapcsolatban teszi meg. Számolni kell azzal, hogy Prágában most már végleges konkrét megállapodásra jutnak. Felhatalmazást kér a minisztertanácstól a végleges megállapodások megkötésére. A megállapodásnak tervezetét már elkészítette. A népcsere tekintetében az elvi megegyezés Csehszlovákiával már megvan.

Minisztertanács hozzájárul ahhoz, hogy a külügyminiszter Prágába utazék és ott előterjesztése alapján a tárgyalásokat lefolytassa.³⁵

31.

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter*: a szovjet–magyar egyezmény³⁶ ratifikálásával kapcsolatban olyan szóbeli megállapodás létesült, hogy annak szövegét nem hozzák nyilvánosságra. Az egyezmény ratifikálása után rövid idővel a brit kormány követe³⁷ kérte az egyezmény szövegének kiadását. A kérelemre azt a választ adta, hogy erre nem illetékes és forduljon a brit kormány a Szövetséges Ellenőrző Bizottsághoz. A követ a mai napon egy jegyzéket adott át. A jegyzék szerint Bevin miniszter³⁸ álláspontja az, hogy ennek a kérdésnek eldöntésére a Szövetséges Ellenőrző Bizottság nem illetékes, hanem az érdekelt kormányoknak kell saját hatáskörükben lefolytatott tárgyalások során megállapodást létesíteni. Bevin ezek után az egyezmény szövegének azonnali kiadását kéri a magyar kormánytól, mert véleményük szerint érinti azokat a jogokat, amelyeket az angol–magyar kereskedelmi szerződés biztosít részükre Magyarország területén. A kérést megtagadni nem könnyű, mert nehéz megindokolni. Legfeljebb azzal, hogy az egyezmény szövegét bizalmasnak tekintjük, viszont az Egyesült Nemzetek kartája titkos egyezményeket nem ismer. Az egész nyilvánvalóan politikai kérdés, mert a brit kor-

---

³⁵ A magyar–csehszlovák tárgyalások megkezdésére, az ügy előzményeire lásd a 71. sz. jegyzőkönyv 9., a 74. sz. jegyzőkönyv 46. és a 80. sz. jegyzőkönyv 3. napirendi pontját, valamint az azokhoz kapcsolódó jegyzeteket és melléleteket.

Az 1946. január 30-án, tehát a minisztertanács ülése előtti napon keltezett előterjesztést alább, a 83/c sz. mellékletben közöljük. Az Igazságügyminisztériumba az előterjesztést a 216/pol/1946. iktatószámú kísérőlevéllel küldték meg, azonban az aktán található feljegyzés szerint késve érkezett, érdemben nem foglalkoztak vele. Késve érkezett az előterjesztés a Miniszterelnökségre is, így sem a miniszterelnök, sem Balogh István nem készülhetett fel a véleménynyilvánításra. A Miniszterelnökség illetékes osztálya azonban a következő napon elkészítette az előterjesztésre adandó miniszterelnöki válasz tervezetét, amelyet a 83/d sz. mellékletben közlünk.

³⁶ A szovjet–magyar gazdasági együttműködési szerződésről van szó. Lásd az 1945. december 18-i ülés (75. sz. jegyzőkönyv) 10. napirendi pontját. Ez a tárgy szintén nem szerepelt az előzetesen összeállított napirendi jegyzékben. Írásos előterjesztés nem készült.

³⁷ *Gascoigne, Alvary Douglas Frederick* (1893–1970) 1944 végétől 1946 nyaráig volt Nagy Britannia magyarországi politikai missziójának vezetője.

³⁸ *Bevin, Ernest* (1881–1951) brit politikus, szakszervezeti vezető. 1945–1951 között külügyminiszter.

[16] 83. 1946. január 31.

mány, meggyőződése szerint, az egyezmény szövegét már úgyis ismeri. A politikai korrektség megköveteli – tekintve, hogy orosz–magyar szerződésről van szó – a brit kívánságnak az oroszokkal való közlését, hogy e tárgyban a két kormány közösen foglalhasson állást. Nem tartaná loyális eljárásnak, ha a magyar kormány a kérdésben az oroszok megkérdezése nélkül döntene. Egyébként a szöveg kiadása azt a lényegét, – hogy ezt az egyezményt bárkivel szemben is megvédjük, – nem érinti.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette és a kérdésnek az orosz kormánnyal való letárgyalását határozta el.³⁹

32.

[Gyöngyösi] *Külgügyminiszter*: előterjeszti javaslatát Peyer Károly rendkívüli követté és meghatalmazott miniszterre való kinevezése tárgyában. Kiküldetése tárgyában később kíván határozni.⁴⁰

Minisztertanács Peyer Károly rendkívüli követté és meghatalmazott miniszterre való kinevezéséhez hozzájárult.

33.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát a közszolgálati alkalmazottak belföldi hivatalos kiküldetése és átköltözködése alkalmával felszámítható illetményeknek újabb megállapításáról szóló 10 510/1945. [ME] sz. rendelet egyes rendelkezéseinek módosítása tárgyában.⁴¹

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.

³⁹ A kérdésre bővebben lásd: SÍPOS–VIDA, 1985., illetve a SZEB jkv., 99. oldal 13. jegyzet.

⁴⁰ A 608/1/1946. KüM számú előterjesztés egyrészt felmentést kért az előírt képezés alól, másrészt hangsúlyozta, hogy Peyer Károly kiváló külpolitikai ismeretei és összeköttetései értékesítésére a magyar külügyi szolgálatban kíván megfelelő teret biztosítani. Valójában tényleges kiküldetésére nem került sor. Miután az akkreditálási célállomás ügyében sem vele, sem a pártokkal nem tudtak megállapodni, egy év múlva nyugállományba helyezték.

Peyer Károly (1881–1956) szociáldemokrata politikus. 1921 és 1944 között a Magyarországi Szociáldemokrata Párt és a szakszervezeti mozgalom első számú irányítója. 1944. március 19. után a németek elhurcolták. 1945. júniusától nemzetgyűlési képviselő. A párt hivatalos irányvonalát jobbról támadta. 1947 augusztusában a Magyar Radikális Párt listáján nyert képviselői mandátumot, amelytől azonban megfosztották. Külföldre távozott, ahol részt vett az emigráns szervezetek munkájában.

⁴¹ A 10 510/1945. ME sz. rendeletet (MK 1945. november 7., 169. sz.) a minisztertanács az 1945. november 2-i ülésén fogadta el. A kérdéssel a Tildy-kormány idején is többször foglalkozott a minisztertanács. Lásd a 71. sz. jegyzőkönyv 38., valamint a 81. sz. jegyzőkönyv 19. napirendi pontját. Az ekkor tárgyalt 747/1946. KözlM Eln. számú előterjesztés a 81. ülésen a pénzügyminiszter előterjesztése alapján elfogadott rendelettervezetet a kiküldetés során igénybevett gépjármű esetén elszámolható költségre, illetve a kerékpár- és gyalogos átalánydíj összegére vonatkozó rendelkezéssel egészítette ki. Lásd az 1648/1946. ME számú rendeletet, MK 1946. február 19., 41. sz.

34.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát az állami közutak fenntartására 1946. január hóra 5 milliárd pengő hitel folyósítása iránt.⁴²

Minisztertanács az állami közutak fenntartására 1946. január hóra öt-milliárd pengő hitel folyósításához hozzájárult.

35.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát a törvényhatóságok közötti alapjának nyújtandó kölcsönök fedezésére 1946. évi január hóra 3 milliárd pengő hitel engedélyezése tárgyában.⁴³

Minisztertanács a törvényhatóságok közötti alapjának nyújtandó kölcsönök fedezésére az 1946. évi január hóra hárommilliárd pengő hitel folyósításához hozzájárult.

36.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát az államvasúti hidak roncsainak kiemelésére 1126 millió pengő hitel folyósítása tárgyában.⁴⁴

Minisztertanács az államvasúti hidak roncsainak kiemelésére egymilliárd-százhuszonhatmillió pengő hitel folyósításához hozzájárult.

37.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát a Ferenc Csatorna Rt. január havi pénzszükségletének fedezésére 4 037 000 pengő államkölcsön folyósítása tárgyában.

Minisztertanács a Ferenc Csatorna Rt. január havi pénzszükségletének fedezésére négy milliárd-harminchétmillió [sic!] pengő államkölcsön folyósításához hozzájárult.⁴⁵

---

⁴² A 4011/V/1./1946. KözlM számú előterjesztés a hiteligényt a következőkkel indokolta: „A hadműveletek következtében, különösen a fontosabb állami közutak igen nagy mértékben megromlódottak. A közutak megfelelő helyreállításához igen nagy mennyiségű anyagra, és a nagy tömegek szállításához tekintélyes számú vasúti kocsira van szükség. Minthogy eddig sem a kőbányákban nem sikerült kellő mennyiségű anyagot termelni, sem pedig a szállításhoz szükséges vasúti kocsikat rendelkezésre bocsátani, a közutak helyreállítása az elmúlt év folyamán nem történhetett meg abban a mértékben, mint amilyen mérvben arra feltétlenül szükség lett volna. Az elmúlt év végén a vasúti kocsipark számottevő részét sikerült kijavítani és több kőbányában a termelést megindítani, ennek folytán megnyílt a lehetőség a közutak fokozottabb fenntartására is.”

⁴³ A 4012/V/1./1946. KözlM sz. előterjesztés szerint a kölcsön visszatérülésének biztosítása érdekében a pénzügyminiszter az útalapok bevételeinek lekötését kérte.

⁴⁴ A 62 783/1945. KözlM I/2. számú előterjesztés utalt arra, hogy a minisztertanács már több alkalommal foglalkozott a kérdéssel és biztosította a szükséges hitelfedezetet. Közvetlen előzményét lásd a november 21-i ülés (70. sz. jegyzőkönyv) [68] napirendi pontjánál.

⁴⁵ A 2844/II/1946. KözlM számú előterjesztés és az ennek tartalmát rögzítő jegyzőkönyvi rész

[16] 83. 1946. január 31.

38.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát az Első Dunagőzhajózási Társaság január havi pénzzükségletére 26 millió pengő államkölcsön engedélyezése tárgyában.

Minisztertanács az Első Dunagőzhajózási Társaság január havi pénzzükségletére huszonhatmillió pengő államkölcsön folyósításához hozzájárult.

39.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát a magyar vasúti szakbizottság romániai kiküldetésének utólagos tudomásulvétele tárgyában.⁴⁶

Minisztertanács az előterjesztést utólagosan tudomásul vette.

40.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát a MÁV és a MÁVAUT 1946. évi január havi rekonstrukciós munkálataira és beruházási költségeire 18 880 millió pengő hitel folyósítása tárgyában.⁴⁷

Minisztertanács a MÁV és a MÁVAUT 1946. évi január havi rekonstrukciós munkálataira és beruházási költségeire tizennyolcmilliárd-nyolcszáznyolcvanmillió pengő hitel folyósításához hozzájárult.

41.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: előterjeszti 6043/1946.II.fő. számú javaslatát az Első Dunagőzhajózási Társaság magyarországi alkalmazottai részére a 210/1946. ME sz. rendelet szerint folyósítandó családi pótlék és élelmezési

---

egyaránt négy- és harminchétezer P kölcsönigényt tartalmaz. A jegyzőkönyv határozati része viszont tévesen egy nagyságrenddel nagyobb összegről, négy- és harminchétmillió P-ről rendelkezett.

⁴⁶ A 3252/1946. KözlM I/1. számú előterjesztés bevezetőben arról tájékoztat, hogy Gerő Ernő miniszter 1946. január első napjaiban Temesváron a román közlekedésügyi miniszterrel megbeszéléseket folytatott. Ezt követően szükségessé vált egy magyar vasúti szakbizottság Romániába való kiküldése. Az elhatározott szűk határidő miatt nem tudta ehhez a minisztertanács előzetes hozzájárulását kérni. A tárgyalások céljáról az előterjesztés a következőket tartalmazza: „A tárgyalás egyrészt a román–magyar kölcsönös forgalmat, másrészt a lengyel–román gazdasági szerződéssel kapcsolatban a magyar átfutásért történő ellenszolgáltatás kérdését rendez. Súlyos szénhelyzetünk mellett ugyanis a magyar vonalakon történő átfutást csak úgy tudjuk biztosítani, ha a fuvardíj egy részét szénben kapjuk.” A keltezés nélküli előterjesztésből a tárgyalás időpontja nem állapítható meg, de az valószínűleg már hetekkel korábban lezajlott.

⁴⁷ Az 5112/1946. KözlM I/1. számú előterjesztés szerint a rekonstrukciós munkák közül a pályafenntartási, a jármű-helyreállítási és műhelyek helyreállításával kapcsolatos munkák igényelték a legnagyobb ráfordítást, a beruházások közül pedig a jármű-beszerzések és a megrongált hidak újjáépítése.

váltság, továbbá a 12/1946. GF számú rendelet alapján folyósítandó egyszere beszerzési segély, valamint a 12 320/1945. ME sz. rendelettel elrendelt beszerzési segély kifizetésének lehetővé tétele végett 45 000 000 pengő államkölcsön folyósítása tárgyában.

Minisztertanács az Első Dunagőzhajózási Társaság magyarországi alkalmazottai részére járó illetmények fedezésére negyvenötmillió pengő államkölcsön folyósításához hozzájárult.

42.

[Gerő] Közlekedésügyi miniszter: előterjeszti 4248/1946. I/1. számú javaslatát a Győr–Sopron–Ebenfurti Vasút alkalmazottai részére kiutalt 500 pár bakancs vételárának kifizetésére 260 000 000 pengő hitel engedélyezése tárgyában.

Minisztertanács a Győr–Sopron–Ebenfurti Vasút alkalmazottainak 500 pár bakancs vételárának kifizetésére kettőszázhatvanmillió pengő hitel folyósításához hozzájárult.

43.

[Gerő] Közlekedésügyi miniszter: előterjeszti 5610/1946. számú javaslatát a Győr–Sopron–Ebenfurti Vasút részére az általa teljesített szovjet katonai szállítások üzemkölségeinek megtérítése címén 1 108 000 000 pengő hitel igénybevétele tárgyában.⁴⁸

Minisztertanács a szovjet katonai szállítások üzemkölségeinek megtérítése címén egymilliárd-száznyolcmillió pengő hitel folyósításához hozzájárult.

44.

[Nagy I.] Belügyminiszter: előterjeszti javaslatát a Nemzetgyűlés által választott nemzetgyűlési képviselők számának újabb megállapítása tárgyában.⁴⁹

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.

---

⁴⁸ Az előterjesztés indoklása szerint a „Győr–Sopron–Ebenfurti Vasút a múlt év április hónapja óta fokozatosan üzemképes állapotba helyezett vonalain nagyarányú forgalmat bonyolít le a szovjet katonai hatóságok részére. Minthogy a fegyverszüneti megállapodás értelmében a csapatszállításokat ellenszolgáltatás nélkül köteles teljesíteni, e forgalomból a vasút bevételben nem részesül. A forgalmat fenntartani, vonalait javítani, helyreállítani, alkalmazottait fizetni csak úgy tudja, ha a teljesítőképességének nagy részét igénybe vevő szovjet szállítások üzemkölségeit részére a kormányzat megtéríti.” Előzményét lásd az 1945. június 20-i ülés (36. sz. jegyzőkönyv) 15. napirendi pontjában. (DMB MT. JKV. A KÖTET, 571–172.)

⁴⁹ Az előterjesztés szerint az 1945: VIII. tc. 2. § (1) bekezdésével szemben, hogy a Nemzetgyűlés első ülésén tíz képviselőt választott tagjai közé az ország szellemi és közéleti személyiségei közül, a Nemzetgyűlés 1945. november 29-én tartott első ülésén a korelnök javaslatára 12 képviselőt választott. Egyidejűleg utasította a kormányt, hogy a törvény ilyen értelmű

45.

[Nagy I.] *Belügyminiszter*: előterjeszti javaslatát a mozgófényképüzemek által befizetett 12%-os közérdekű szolgáltatás kiutalása tárgyában.⁵⁰

Bereczky Albert államtitkár: a Nemzeti Segély részére javaslatba hozott 37%-ot kifogás tárgyává teszi és javasolja, hogy ez 30%-ra csökkentessék, a 7%-ot pedig tartalékolják a Győrffy Kollégiumhoz hasonló testületek esetleges segélyezésére.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: a tartalékolást nem tartja kívánatosnak éppen ezért kéri a 7% feletti döntést is.

Bereczky Albert államtitkár: javasolja, hogy az előterjesztésben 3, 5 és 6 pontok alatt jelzett tételek, melyek a kultuszárca érintik egyesíttessenek 43%-ban és ennek az összegnek a hovaítélése felett esetenként a vallás- és közoktatásügyi miniszter döntsön.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: ez is ellentétes a rendelettel.

[Nagy I.] *Belügyminiszter*: meg nem határozott célra nagyobb összegek tartalékolása nem lehetséges. Egyébként is indokolt, hogy a filmmel kapcsolatos bevételekből elsősorban a filmszakma nyerjen támogatást nagyobb összeggel. Javasolja, hogy a Nemzeti Segély részére előterjesztésbe hozott [sic!] 37%-ból 7%-ot a Gyermekbarátok Egyesülete kapjon.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta azzal a módosítással, hogy a Nemzeti Segélyt 30%-kal és a Gyermek Barátok Egyesületét pedig 7%-kal kívánja támogatni.

46.

[Nagy I.] *Belügyminiszter*: előterjeszti javaslatát az országos főkapitányi állás szervezése és feladatkörének megállapítása tárgyában.⁵¹

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.

---

módosítására készítsen törvényjavaslatot, és azt terjessze a Nemzetgyűlés elé. Annak ellenére, hogy a törvényjavaslat célja a tényleges helyzet legalizálása volt, csak hónapokkal később került a parlament elé és fogadták el. Lásd az 1946. évi XI. tc.-t, kihirdetve: 1946. május 27.

⁵⁰ A 251 321/1946. BM számú előterjesztés utalt arra, hogy a mozgófényképüzemek engedélyokiratának kiadását szabályozó 5090/1945. ME sz. rendelet (MK 1945. július 31., 90. sz.) úgy rendelkezett, hogy az engedélyesek a vigalmi és fényűzési adó levonása utáni nyers bevétel 12%-át kötelesek befizetni a Belügyminisztérium által kijelölt letéti számlára. Az így befolyt összeget a rendelet szerint a belügyminiszter a minisztertanács előzetes hozzájárulásával osztja fel félvényként. Az előterjesztés a következő felosztást javasolta:

1. A Nemzeti Segély részére	37%
2. Kulturális intézményeink újjáépítésére az Országos Építésügyi Kormánybiztossághoz	10%
3. A magyar Filmgyártás fejlesztésére	35%
4. Az Országos Mozgóképvizsgáló Bizottság részére	10%
5. Az Országos Magyar Színművészeti Akadémia részére filmművészeti szakfenntartása céljából	5%
6. Győrffy Kollégium részére	3%

⁵¹ A jegyzőkönyv mellett csak rendelettervezet található, indoklás nem. A kiadott rendelet ér-

47.

[Nagy I.] *Belügyminiszter*: előterjeszti javaslatát dr. Balassa Gyula országos főkapitánnyá történő kinevezése tárgyában. (216 090/1946. BM. IV/12.)⁵²

Miniszttertanács dr. Balassa Gyula országos főkapitánnyá történő kinevezéséhez hozzájárult.

48.

Dr. Balogh István: előterjeszti javaslatát dr. Jékelyi László nemzetgyűlési képviselőnek a magyar köztársasági elnöke Elnöki Hivatalának vezetőjévé a II. fizetési osztályba történő kinevezése tárgyában.⁵³

Miniszttertanács dr. Jékelyi László nemzetgyűlési képviselőnek a magyar köztársasági elnöke Elnöki Hivatalának vezetőjévé a II. fizetési osztályba leendő kinevezéséhez hozzájárult.

[Tildy] *Miniszterelnök* eltávozik és helyettesítésére Rákosi Máttyás miniszterelnök-helyettes államminisztert kéri fel.

49.

[Antall] *Újjáépítési miniszter*: előterjeszti javaslatát a Vörös Hadsereg Magyarországon lévő alakulatai által elfoglalva tartott épületek kijavítása és helyreállítása céljára 1500 millió pengő rendkívüli hitel tárgyában.⁵⁴

Miniszttertanács a Vörös Hadsereg által elfoglalva tartott épületek kijavítására egymilliárd-ötszázmillió pengő rendkívüli hitel folyósításához hozzájárult.

---

telmében a Magyar Államrendőrség szervezetében újonnan létesített állásra kinevezett, a belügyminiszter közvetlen alárendeltségében működő főkapitány feladata volt többek között a Magyar Államrendőrség szerveinek ellenőrzése, szükség esetén fegyelmi eljárás elrendelése, javaslatléttel személyi ügyekben stb. Lásd az 1090/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. február 2., 28. sz.

⁵² *Dr. Balassa Gyula* (1905–1974) jogász, szociáldemokrata politikus. 1945 júliusától Nógrád–Hont vármegye főispánja. 1946 februárjától a Magyar Államrendőrség országos főkapitánya altábornagyi rangban. 1950 augusztusában letartóztatták és 12 évi fegyházbüntetésre ítélték. 1954-ben rehabilitálták.

⁵³ *Dr. Jékelyi László* (1906–?) ügyvéd, kisgazdapárti politikus. Részt vett az ellenállási mozgalomban. 1945. márciusától a Kisgazdapárt tagja, a párt különböző akcióinak, választási kampányainak szervezője. 1945. november 4-től nemzetgyűlési képviselő. 1946. február 1-től 1947. június 20-ig Tildy Zoltán köztársasági elnök hivatalának vezetője. 1947 májusában kinevezték a Magyar Köztársaság belgiumi és hollandiai követének. Kiutazott, de állomáshelyét Nagy Ferenc miniszterelnök lemondása miatt nem foglalta el. Később az USA-ban élt.

⁵⁴ A 781/1945. ÚM sz. előterjesztésből kiderül, hogy a Szövetséges Ellenőrző Bizottság 1945. október 12-én írt át a miniszterelnöknek a szóban forgó – többnyire háborús károkat szenvedett, az ország különböző megyéiben található – épületek kijavítása ügyében. A munkálatok elvégzéséhez akkori számítás alapján 221 535 000 P-t igényeltek. Január közepéig, azaz három hónap alatt azonban ez az összeg csaknem hétszeresére, 1,5 milliárd pengőre emelkedett, túlnyomórészt az infláció miatt.

[16] 83. 1946. január 31.

50.

[*Antall*] *Újjáépítési miniszter*: bejelenti, hogy a tárgysorozaton szereplő 2. tételét az újjáépítési közmunkaváltsággal kapcsolatos egyes kérdések szabályozása tárgyában, a napirendről leveszi.⁵⁵

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.

51.

[*Antall*] *Újjáépítési miniszter*: előterjeszti javaslatát „lakások és más helyiségek helyreállításáról szóló 10 300/1945. ME számú rendelet módosítása és kiegészítése” tárgyában.⁵⁶

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.

52.

[*Bárányos*] *Közellátásügyi miniszter*: bejelenti, hogy a Szövetséges Ellenőrző Bizottság levelet intézett a miniszterelnökhöz, melyben közli, hogy az UNRRA vezérigazgatójától Lehman úrtól táviratot kapott, mely szerint az UNRRA felhatalmazást kapott arra, hogy Magyarországra gyerekek, szoptató és terhes anyák részére szállítson orvosságot és más szükséges anyagot 4 millió dollár összegben. Eredetileg Lehman úr azt kérte, hogy a magyar kormány létesítsen a román kormánnyal megállapodást arra nézve, hogy az UNRRA-szállítmányokra Konstanca kikötőt fel lehessen használni. Értesülése szerint azonban a konstancai kikötő nem felelt meg erre a célra és így az UNRRA-szállítmányok a trieszti kikötőbe fognak érkezni. Az áruk 60 napon belül Pesten lehetnek. Az UNRRA részéről 8 úr és két hölgy érkezik, kiknek ellátását kérik. A kérdés technikai lebonyolításához egy 100–120 főből álló szervezetre van szükség.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁵⁷

---

⁵⁵ Az előterjesztés azt célozta, hogy a 9000/1945. ME sz. rendelettel (MK 1946. október 6., 145. sz.) szabályozott újjáépítési közmunkaváltság megfizetését egyrészt az adópengő bevezetésével, másrészt a pénz értékének és a kereseteknek a gyors változásával összhangba hozza.

⁵⁶ Az újjáépítési miniszter szám nélküli előterjesztése valamint a rendelet tervezete, továbbá az Igazságügyminisztérium módosító javaslata a jegyzőkönyv mellett megtalálható. A 10 300/1945. ME sz. rendelet (MK 1945. november 4., 167. sz.) a magánérből történő lakás-helyreállítás előmozdítása érdekében különböző kedvezményeket biztosított az erre vállalkozó tulajdonos, bérlő vagy harmadik személy számára. Az itt tárgyalt módosítás egyrészt az alaprendelet néhány pontatlanságát korrigálta, illetve további kedvezményeket állapított meg. Lásd az 1200/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. február 6., 30. sz.

⁵⁷ ASZEB által a miniszterelnökhöz intézett levél másolata a jegyzőkönyv mellett megtalálható. Szövegének lényegét a jegyzőkönyv tartalmazza. Az előzményekre lásd az 1945. december 10-i ülés (74. sz. jegyzőkönyv) 9. és az 1946. január 5-i ülés (78. sz. jegyzőkönyv) [71] napirendi pontját.

A négy millió dolláros UNRRA-segélyprogramot formálisan 1946. február 4-én hagyták jóvá, és a szállítmányok 1946 májusában kezdtek érkezni. SZEB jkv., 131.

53.

[Bárános] *Közellátásügyi miniszter*: kéri a minisztertanács hozzájárulását ahhoz, hogy a kenyér árát 4500 pengőben állapíthassa meg. Tulajdonképpen 4000 pengő is fedezné a reális követelményt, de az emelkedő árak mellett el akarja kerülni a gyakori újabb ármegállapítást.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: ha 4000 pengő is elegendő lenne, úgy kéri a közellátásügyi minisztert, hogy ne emelje 4500 pengőre, mert ez a legelsőbbrendű közszükségleti cikk.

[Bárános] *Közellátásügyi miniszter*: az árat újból átkalkuláltatja és előterjesztését a napirendről leveszi.⁵⁸

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.

54.

[Molnár] *Népjóléti miniszter*: előterjeszti 40 387/1946. II. számú javaslatát a bányanyugbérék kifizetésére szükséges államkölcsönnek az OTI részére való engedélyezése iránt.⁵⁹

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.

55.

[Molnár] *Népjóléti miniszter*: előterjeszti javaslatát az Állami Gyermekmenhely ruhaellátására 180 millió pengő hitel folyósítása iránt.⁶⁰

---

⁵⁸ Az előzetes napirendi jegyzékben a közellátásügyi miniszter tervezett előterjesztései között szerepelt még az alábbi tárgy is: „Jóvávételi szállításokra 15 milliárd pengő hitel”. Az erre vonatkozó előterjesztés megtalálható a jegyzőkönyv mellett. Az előterjesztésről később sem tárgyalt a minisztertanács.

⁵⁹ A miniszter valójában a bányanyugbérék miniszteri rendelettel való felemelésének engedélyezését, s az így keletkező többletthez – 1400 millió pengőnek – az állami költségvetés általi meghitelezését javasolta. Az előterjesztés indoklása többek között a következőket tartalmazta: „A bányásztársadalomban mutatkozó nyugtalanság levezetése érdekében szükségesnek mutatkozik a bányanyugbérék felemelése. A bányanyugbéréket 1946. évi február hó 1-től az 1946. évi január hó 1-jén járó összeg hatszorosára szándékozom a tervezetben idecsatolt rendelettel felemelni. Ez az emelés azt jelentené, hogy a nyugbéréknek legutóbb 18 000 P-ben megszabott minimuma 108 000 P-re emeltetnék. A nyugbérések 85%-a ezt a minimális szolgáltatást kapná, míg 15%-a arányosan magasabb összeget. Ennek a magasabb szolgáltatásnak átlaga a havi 140 000 P-t, egészen szórványos esetekben nyújtandó legnagyobb mértéke pedig a havi 200 000 P-t nem haladja meg.”

⁶⁰ A 278/1946. NM Eln. sz. előterjesztés szerint az igényelt összeget a pénzügyminiszter már decemberben kiutalta, s azt a múltévben fel is használták, tehát a minisztertanács jóváhagyását utólag kérte.

Állami Gyermekmenhely („Lelenház”) 1907-ben létesült. Feladata volt az 1901. évi gyermekvédelmi törvények értelmében az elhagyott gyermekekről való gondoskodás. Egyrészt központi elosztóhely volt, ahonnan vidéki telepekre és nevelőszülőkhöz továbbították a gyermekeket, másrészt kórházi részleget is üzemeltetett, amely a II. világháború előtt már a főváros legnagyobb gyermekkórháza volt. 1953-ban a főváros vette át az államtól. A Heim Pál Gyermekkórház és Rendelőintézet jövedelmez.

[16] 83. 1946. január 31.

Minisztertanács az Állami Gyermekmenhely ruhaellátására száznolcvanmillió pengő hitel folyósításához hozzájárult.

56.

[Molnár] *Népjóléti miniszter*: előterjeszti javaslatát a Magyar Hajózási Betegségi Biztosító Intézet részére 3 millió pengő államkölcson folyósítása tárgyában.

Minisztertanács a Magyar Hajózási Betegségi Biztosító Intézet részére Hárommillió pengő államkölcson folyósításához hozzájárult.

57.

[Molnár] *Népjóléti miniszter*: előterjeszti javaslatát a hatósági orvosi szolgálatban való alkalmazáshoz szükséges egyes képesítési kellékek elengedése tárgyában.⁶¹

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.

58.

[Molnár] *Népjóléti miniszter*: előterjeszti javaslatát a minisztérium részbeni elhelyezésére szolgáló Akadémia u. 3. sz. épület átalakítási költségeire 306 millió pengő hitel engedélyezése tárgyában.

Minisztertanács a Népjóléti Minisztérium részbeni elhelyezésére szolgáló Akadémia u. 3. sz. épület átalakítási költségeire háromszázhatmillió pengő hitel folyósításához hozzájárult.

59.

[Tombor] *Honvédelmi miniszter*: előterjeszti javaslatát a honvéd büntető-eljárásjogi rendelkezések alkalmazásának megszüntetése, továbbá a honvéd igazságügyi szervek módosítása, és ezzel kapcsolatos egyéb intézkedések tárgyában.

---

⁶¹ A 680/1946. MN Eln. számú előterjesztésből kitűnik, hogy az átmenetinek szánt intézkedést az indokolta, hogy sok hatósági orvosi állás megürült számos orvosnak a háborús események miatt bekövetkezett halála, mások elmenekülése, végül nyugdíjazást vagy állásvesztést kimondó igazolóbizottsági határozat következtében. Másrészt sokan voltak, akik az előző időszakban származásuk vagy egyéb okok miatt nem szerezhették meg az előírt gyakorlatot, illetve nem végezheték el a szükséges szaktanfolyamot az 1936: IX. tc. és 1942: XII. tc. előírásainak megfelelően. Ezért az előterjesztés és a kiadott rendelet szerint 1946. december 31-ig e feltételek hiánya esetén is lehetett kinevezéseket eszközölni, azzal a kikötéssel, hogy az érintettek három éven belül megszerzik a szükséges képesítést. A rendelettervezet a jegyzőkönyv mellett megtalálható. Lásd az 1150/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. február 6., 30. sz.

[Ries] *Igazságügyminiszter*: a javaslat ellen észrevételei vannak, s kéri azt a napirendről levenni.

[Tombor] *Honvédelmi miniszter* előterjesztését a napirendről leveszi.⁶²

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.

60.

[Ries] *Igazságügyminiszter*: előterjeszti javaslatát a cégszövegnek és a cégjegyzés módjának megváltoztatása céljából tartandó részvénytársasági közgyűlések engedélyezése és a korábbi cégszövegnek a kereskedelmi cégjegyzésbe való bejegyzése tárgyában.⁶³

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.

61.

[Ries] *Igazságügyminiszter*: előterjeszti javaslatát a halálbüntetésnek golyó által való végrehajtása tárgyában.⁶⁴

[Tombor] *Honvédelmi miniszter*: kéri, hogy a hadsereg tagjait ne vegyék igénybe a végrehajtásnál, mert ezt a honvédség számára igen lealázónak tartaná, s a honvédség tagjai között a legnagyobb megdöbbenést keltené.

[Ries] *Igazságügyminiszter*: a honvédség tartozik kiszolgálni az államot, s ehhez ragaszkodnia kell, mert különben nem tudják sok helyen végrehajtani az ítéleteket.

[Báránys] *Közellátásügyi miniszter*: önkéntes jelentkezőkkel kellene végrehajtatni az ítéleteket, mert ő is úgy érzi, hogy a honvédséget hóhér szerepre nem lehet kötelezni.

Dobi István államminiszter: máról holnapra át lehet képezni a börtönőröket, vagy rendőröket a kivégzésre.

---

⁶² Az előterjesztés megtalálható többek között az Igazságügyminisztérium iratai között (MOL XIX-E-1-c 2746/1945. szám). Előzményét lásd az 1945. október 24-i ülés (62. sz. jegyzőkönyv) 32. napirendi pontjában. Közli DMB MT. JKV. A KÖTET, 438.

⁶³ A T 144/1946. számú előterjesztést alább, a 83/e számú mellékletben közöljük. Lásd még az 1180/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. február 8., 32. sz.

⁶⁴ A T. 201/1946. IM számú előterjesztés többek között a következőket tartalmazta: „A halálbüntetés alkalmazási körének kiterjesztése és a rögtönbíráskodásnak újból való bevezetése következtében számolni kell azzal, hogy a halálbüntetésnek a Btk. által megszabott módon, kötéllel való végrehajtása sok esetben akadályokba ütközik. A kivégzések vidéken való foganatosítására csupán egy hóhér áll rendelkezésre, aki a nehéz közlekedési viszonyokra tekintettel képtelen idejében feladatát teljesíteni, olyan esetben pedig, amikor egy időben különböző helyeken kell a halálbüntetést foganatosítani, a végrehajtásban jelentős fennakadás és nemkívánatos késedelem állhat elő. A hóhéri állások szaporítása jelentkezők hiányában ez idő szerint alig valószínűsíthető meg.” Az előterjesztő a kivégzés foganatosítására a legalkalmasabbnak a honvédség közegeit tartotta. Az államrendőrség igénybevétele csak akkor kívánatos, ha a honvédség közreműködése nem biztosítható. A letartóztató intézetek őrszemélyzetének igénybevétele pedig kifejezetten mellőzendő – folytatódott az érvelés –, mert azt összeegyeztethetetlennek vélte a rabok őrzésével és gondozásával.

[16] 83. 1946. január 31.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta azzal, hogy a halálbüntetésnek golyó által való végrehajtásánál elsősorban az államrendőrség közegeinek szolgálatát, másodsorban a letartóztató intézetek őrszemélyzetének szolgálatát, s csak végső esetben kell a honvédség közegeinek szolgálatait igénybe venni.⁶⁵

62.

[Ries] Igazságügyminiszter: előterjeszti javaslatát az állam, a törvényhatóságok, a megyei városok, a községek, továbbá ezek intézetei (üzemei) ellen támasztott egyes követelések érvényesítésének korlátozása tárgyában.⁶⁶

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.

63.

[Ries] Igazságügyminiszter: a kormány átalakításával kapcsolatban megszűnik a kormány felhatalmazási joga. Adjon a minisztertanács olyirányú felhatalmazást, hogy a nemzeti kormány részére rendeletek kibocsátására adott felhatalmazásról a Nemzetgyűlés elé törvényjavaslatot nyújtson be.

Minisztertanács a törvényjavaslat elkészítésére az igazságügy minisztert felhatalmazza s annak szövege előzetesen még a minisztertanács elé terjesztendő.⁶⁷

---

⁶⁵ Akibocsátott rendelet nem csupán a tervezettől, de a minisztertanács határozatától is eltért. A 2. § (1) bekezdése szerint ugyanis „A polgári büntetőbíróság által kiszabott halálbüntetésnek golyó által való végrehajtására rendszerint a helybeli letartóztató intézet őrszemélyzetének, ha pedig ez akadályokba ütköznék, az államrendőrség helyi őrszemélyzetének közreműködését kell igénybe venni.” A honvédség közreműködését csak abban az esetben írja elő, ha a fenti módon a halálbüntetés végrehajtása nem biztosítható. Lásd az 1750/1946. ME számú rendeletet, MK 1946. február 20., 42. sz.

⁶⁶ A T 262/1946. IM számú előterjesztés a háború alatt kötött egyes jogügyletekből eredően, illetve a háború alatt magánosokat ért károkkal kapcsolatban az állammal, illetve közületeivel szemben támasztható kártérítési igények érvényesítését kívánta korlátozni. Az indoklás többek között a következőket tartalmazta: „A háború pusztításai következtében az ország pénzügyi helyzete oly nagy mértékben megromlott, hogy az államkincstár, valamint az önkormányzati közületek jelenleg kötelezettségeik nagy részének nem képesek eleget tenni. Ennélfogva a tárcák részéről általánosan felmerült kíváncsolom folytán szükségessé vált az állammal, a törvényhatóságokkal, a megyei városokkal, a községekkel és ezek intézeteivel (üzemeivel) szemben támasztható követelések érvényesítésének korlátozása. Ezen az úton az első intézkedést a bemutatott tervezet tartalmazza, amely a felsorolt közületek ellen támasztott bizonyos követeléseknek bírói úton való érvényesítését kizárja. Ezek a követelések egyelőre függőben maradnak, további sorsukat később a pénzügyi helyzethez és a politikai megfontoláshoz mérten újabb kormányrendeletek fogják meghatározni.” A javasolt rendelkezés egyrészt az állammal, illetőleg önkormányzati közülettel kötött jogügyletekből, vagy e szervek egyoldalú cselekményeiből, illetve mulasztásaiból származó követeléseket, másrészt a háború folytán a magánosokat ért károsodás megtérítésére irányuló követeléseket zárta ki a bírói úton való érvényesítéséből. (Ismereteink szerint az ilyen jellegű követelések rendezésére a későbbiek során sem került sor.) Lásd az 1170/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. február 7., 31. sz.

⁶⁷ A szám nélküli előterjesztés emlékeztetett arra, hogy az államhatalom gyakorlásának ide-

64.

Vallás- és közoktatásügyi miniszter képviselőjében Bereczky Albert államtitkár: előterjeszti javaslatát a debreceni Horthy-kórház helyreállítási költségeire 100 millió pengő hitel folyósítása tárgyában.⁶⁸

[Gerő] Közlekedésügyi miniszter: javasolja, hogy az összes közintézmények nevei változtattassanak meg.

Minisztertanács a Horthy-kórház helyreállítási költségeire százmillió pengő hitel folyósításához hozzájárult azzal, hogy a kórház neve mielőbb megváltoztattandó.

65.

Vallás- és közoktatásügyi miniszter képviselőjében Bereczky Albert államtitkár: előterjeszti javaslatát dr. Germanus Gyula egyetemi nyilv[ános] rendes tanári kinevezése a IV. fizetési osztály 1. fokozatába, iránt [sic!].⁶⁹

Minisztertanács dr. Germanus Gyula egyetemi nyilvános rendes tanárrá való kinevezéséhez, a IV. fizetési osztály 1. fokozatába, hozzájárult.

---

iglenes rendezéséről szóló 1945. évi XI. tc. 15. §-a felhatalmazta a nemzeti kormányt, hogy a rendkívüli helyzetben szükséges, egyébként a törvényhozás hatáskörébe tartozó rendelkezéseket rendelettel megtehesse. Miután Tildy Zoltán köztársasági elnökké választása következtében a kormány átalakul, a felhatalmazás pedig kormányváltás esetén megszűnik, új törvényjavaslatot kell a Nemzetgyűléshez benyújtani. A továbbiakra lásd a február 8-i minisztertanács – 87. sz. jegyzőkönyv – 116. napirendi pontját (NF МТ. ЛКВ. (1946), 119–120.), valamint az 1946. évi VI. tc.-t, kihirdetve: február 20-án.

A fent említett 1945. évi XI. tc. 15. §-a egyébként zavaró sajtóhibával jelent meg a Magyar Törvénytárban: „A Pénzügyminisztérium az állam gazdasági, pénzügyi és közigazgatási rendjének biztosítása érdekében rendelettel megtehet a rendkívüli helyzetben szükséges bármely magánjogi, büntetőjogi, közigazgatási és a törvényhozás hatáskörébe tartozó egyéb rendelkezést. Miután a felhatalmazás magától értetődően a kormány egészének, azaz az 1848-as törvények értelmében vett *minisztérium*nak szólt, a „Pénzügyminisztérium” szó használata nyilvánvaló sajtóhiba. Ennek ellenére így közölte a szöveget a Két év hatályos jogszabályai 1945–1946 című, egyébként kitűnően szerkesztett jogszabálygyűjtemény, sőt még egyes, az utóbbi évtizedben megjelent dokumentumpublikációk is. A jegyzőkönyv mellett levő előterjesztés azonban, valamint az ennek nyomán megalkotott 1946. évi VI. tc. és az ezt módosító további törvények már következetesen a *minisztérium* szót használták.

⁶⁸ A 15 969/V/1946. VKM számú előterjesztés többek között a következőket tartalmazta: „a Debreceni Tudományegyetem tulajdonát képező épületben elhelyezett és az egyetem kezelésében működő [...] kórházat az orosz katonai parancsnokság foglalta le, és az teljesen az orosz katonák gyógykezelésének céljára van beállítva. A kórház tetőzete és ablakai a háborús cselekmények következtében erősen megrongálódtak, illetőleg nagyrészt megsemmisültek. A debreceni orosz katonai parancsnokság felszólította a Tudományegyetemet arra, hogy a fegyverszüneti szerződés értelmében a kórházat haladéktalanul állítsa helyre.”

⁶⁹ A 87 000/1945. VKM V. üo. számú előterjesztés utalt arra, hogy a Budapesti Tudományegyetem Közgazdaságtudományi Kara, majd a József Nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Közgazdaságtudományi Kara keretében működő Keleti Intézet feladata annak biztosítása volt, hogy a hallgatók a Balkán valamint a Közél-, s Távol-Kelet népeinek nyelvét, történelmi, földrajzi, néprajzi és gazdasági viszonyait, jogi berendezkedését tanulmányozhassák. Az intézet

[16] 83. 1946. január 31.

66.

[*Rónai*] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát a szövetkezetek közgyűlésének megtartására vonatkozó határidőnek április 1-ben való megállapítása tárgyában.⁷⁰

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.

67.

[*Rónai*] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter*: a minisztérium elhelyezésére szolgáló Tőzsdepalota helyreállítási munkálatai megtörténtek, de abban még mindég három minisztérium egyes osztályai vannak elhelyezve.

Dr. Balogh István államtitkár: az osztályok kiköltözésére az előkészületek már megtörténtek s ígéri, hogy 8 napon túl, de 14 napon belül a helyiségek teljesen üresen a kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter rendelkezésére fognak állani.

Minisztertanács a miniszterelnökségi államtitkár bejelentését tudomásul vette.

68.

Pénzügyminiszter képviselőjében Kemény György államtitkár: előterjeszti javaslatát újabb „O” sorozatú kincstári jegykölcson felvétele tárgyában.⁷¹

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

69.

[*Pénzügyminiszter képviselőjében*] *Kemény György államtitkár*: előterjeszti javaslatát az egyesült nemzetek polgárainak a fegyverszüneti egyezmény alapján támasztott háborús kárigényeinek megtérítése tárgyában.⁷²

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.

---

vezetője Germanus Gyula volt, akinek az egyetemi tanári kinevezéssel együtt a VI. fizetési osztály 2. fokozatából a IV. fizetési osztály 1. fokozatába való átsorolását javasolták.

Dr. Germanus Gyula (1884–1979) orientalista, egyetemi tanár, a nyelvészeti tudományok doktora. Elsősorban az arab irodalommal és nyelvvel foglalkozott, amely tárgykörből több könyve jelent meg.

⁷⁰ Lásd az 1060/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. február 5., 29. sz. Az ügy előzményeire és lényegére vonatkozóan lásd továbbá az 1945. november 27-i ülés (71. sz. jegyzőkönyv) 17. napirendi pontját.

⁷¹ A 220/1946. PM IV.a. számú előterjesztés 800 milliárd pengő kölcsön felvételét irányozta elő a kibocsátandó 3 ¼%-kal kamatozó, háromhavi lejáratú, „O” sorozatú kincstárjegyek ellenében. A törlesztési időt három ízben, további 3–3 hónapra meg lehetett hosszabbítani.

⁷² A 75 001/1946. PM IV.b. számú előterjesztés utalt arra, hogy az Egyesült Nemzetek polgárai (ideértve a jogi személyeket is) több esetben fordultak beadvánnyal a pénzügyminiszterhez, kérve a Magyarország területén lévő, és háborús behatások következtében megrongált vagy elpusztult ingatlanok helyreállítását, illetve a helyreállítás költségének megtérítését a fegyverszü-

70.

[Pénzügyminiszter képviseletében] Kemény György államtitkár: előterjeszti javaslatát a 210/1946. ME sz. rendelet 1. §-ában foglaltak kiegészítése, azaz az élelmiszerváltáság felemelése tárgyában.⁷³

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

71.

[Pénzügyminiszter képviseletében] Kemény György államtitkár: előterjeszti javaslatát a budapesti állomáshelyen szolgálatot teljesítő közszolgálati alkalmazottak közlekedési segélyének újabb megállapítása tárgyában. Az előterjesztésben még havi 15 000 pengő megállapítását kérte, de az időközben beállott BSZKRT emelésekre való tekintettel a közlekedési segély havi összegét 60 000 pengőben kívánja megállapítani.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁷⁴

72.

[Pénzügyminiszter képviseletében] Kemény György államtitkár: előterjeszti javaslatát a tényleges szolgálatban álló alkalmazottak lakásadó-térítése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁷⁵

---

neti egyezmény 12. pontja 2. bekezdésére, vagy 13. pontjára hivatkozva. Az előterjesztés hangsúlyozta, hogy ezek a kártérítési igények jogosak, de időelőttiék, miután a kártérítés mértékét további tárgyalások útján lehet csak megállapítani. Ugyanakkor rámutatott, hogy a magyar kormánynak is érdeke, hogy a kárt szenvedett javak állapotában további romlás ne következzen be, ezért arra kért felhatalmazást, hogy esetenként az állagmegóvást célzó sürgős munkák elvégzéséről saját hatáskörben, az újjáépítési miniszterrel egyetértésben dönthessen.

Az ügy jelentőségét mutatja, hogy a Szövetséges Ellenőrző Bizottság is rendszeresen foglalkozott ezzel a kérdéssel, s különösen a brit delegáció vezetője többször kifejtette, hogy kormánya véleménye szerint a magyar hatóságok nem teljesítik az e téren rájuk háruló kötelezettségeket. V. ö.: SZEB JKv., 57–58., 118., 183., 237., 269–270., 288–289., 294–295., 294–295., 303–304. stb.

⁷³ Előzményére lásd e kötetben a 78. sz. jegyzőkönyv 25. és a 79. sz. jegyzőkönyv 12. napirendi pontját. A 9171/1946. PM II. számú előterjesztés szerint a jegyzőkönyvben hivatkozott rendelet alapján január eleje óta élelmezési havi váltáságban részesült valamennyi közszolgálati alkalmazott és nyugellátást élvező személy, azaz a honvédelmi miniszter és a belügyminiszter felügyelete alá tartozó szervek alkalmazottai és nyugdíjasai is. Az élelmezési havi váltáság összegét úgy állapították meg időről időre, hogy az nagyjából 800 kalória élelmiszer beszerzési árát fedezze. A családtagok részére az élelmezési havi váltáság összegének 25%-a járt. Az előterjesztés külön hangsúlyozta, hogy 1945. november 1. óta a közszolgálati alkalmazottak illetményei nem emelkedtek, miközben a kollektív szerződések hatálya alá tartozó munkavállalók bérét többszörösére emelték, és így a rendelkezés ennek részbeni kompenzálását is szolgálta. Az 1946. január 25-én keltezett előterjesztés szerint az intézkedés eredményeként az államkincstárt havi 160 milliárd pengő többletkiadás fogja terhelni. Lásd az 1130/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. február 6., 30. sz.

⁷⁴ Lásd az 1120/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. február 6., 30. sz.

⁷⁵ A lakásadó bevezetésére lásd e kötetben a 77. sz. jegyzőkönyv 29. napirendi pontját, valamint

[16] 83. 1946. január 31.

73.

[Pénzügyminiszter képviselőjében] Kemény György államtitkár: bejelenti, hogy 6. számú tételét a napirendről leveszi.⁷⁶

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.

74.

[Pénzügyminiszter képviselőjében] Kemény György államtitkár: előterjeszti javaslatát a 12 430/1945. ME sz. rendelet módosítása tárgyában.⁷⁷

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.

75.

[Bán] Iparügyi miniszter: előterjeszti javaslatát a jótételei szállítások 1945. évben teljesített ellenértékének kiegyenlítésére 193 574 800 201 pengő hitel folyósítása iránt.⁷⁸

Minisztertanács az 1945. évben teljesített jótételei szállítások teljes ellenértékének kiegyenlítésére százkilencvenhárommilliárd-ötszázhetvennégy millió-nyolcszázezer-kettőszázegy pengő hitel folyósításához hozzájárult.

76.

[Bán] Iparügyi miniszter: előterjeszti javaslatát a fegyverszüneti egyezmény 11. §-ából eredő szállítások ellenértékének kiegyenlítésére 60 milliárd pengő hitel folyósítása tárgyában.⁷⁹

---

az ahhoz fűzött jegyzetet. A 9161/1946. PM II. számú előterjesztés utalt arra, hogy a közszolgálati illetmények és nyugellátások rendezése tárgyában kiadott 2500/1945. ME rendelet közzététele, azaz 1945. június 6-án a „lakáspénzek” összegét nem rendezték, miközben a 12 410/1945. ME sz. rendelet (MK 1946. január 1. sz.) a lakbérek után lakásadót vetett ki, amit a közszolgálati alkalmazottak és nyugdíjasok a megélhetést sem biztosító bérükből nem képesek fizetni. Az előterjesztés alapján kibocsátott 1140/1946. ME sz. rendelet (MK 1946. február 6., 30. sz.) fizetési osztályonként valamint szolgálati helyenként táblázatba foglalt differenciált lakásadó-tértést állapított meg.

⁷⁶ A pénzügyminiszter előterjesztéseit tartalmazó borítólapon rögzített előzetes napirend szerint a 6. sz. előterjesztés tárgya: „Munkások, fixfizetéses tisztviselők könyvszükségletére irányuló akció finanszírozására 1 milliárd pengő hitel”.

⁷⁷ A 73 226/1946. PM IV.a számú előterjesztés az egyes pénzköveteléseknek adópengőben való meghatározásáról szóló 12 430/1945. ME sz. rendeletet olyan értelemben kívánta módosítani, hogy a könyvvásárlási hitelakciót nem adópengőben, hanem az eredeti feltételeknek megfelelően, 1 milliárd pengős keretben valorizálatlanul kell az igénylők rendelkezésére bocsátani, illetve azoknak azt 3 hónap elteltével visszafizetni.

⁷⁸ A 4477/1946. IpM V/5. számú előterjesztést lásd alább a 83/f sz. mellékletben.

⁷⁹ A 481/1946. IpM V/5. számú előterjesztés mindenekelőtt utalt arra, hogy a fegyverszüneti egyezmény 11. pontja a magyar kormányt arra kötelezte, hogy a Vörös Hadsereg és a SZEB ellátására vonatkozó kötelezettségét rögzítette. Az előterjesztés egyrészt arra hivatkozott, hogy az 1945-ben teljesített szállítások egy részének elszámolása áthúzódott 1946-ra, másrészt arra, hogy egyes anyagokkal

Minisztertanács a fegyverszüneti egyezmény 11. §-ából eredő szállítások ellenértékének kiegyenlítésére hatvanmilliárd pengő hitel folyósításához hozzájárult.

77.

[Bán] *Iparügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát bánya- és egyéb iparvállalatok támogatására 9060 millió pengő hitel folyósítása tárgyában.⁸⁰

Minisztertanács bánya- és egyéb iparvállalatok támogatására kilencmilliárd-hatvanmillió pengő hitel folyósításához hozzájárult.

78.

[Bán] *Iparügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát az ipartestületi választásokkal kapcsolatos egyes kérdések szabályozása tárgyában.

[Ries] *Igazságügyminiszter*: észrevételei vannak a szövegezés ellen.

[Bán] *Iparügyi miniszter* kéri elvben elfogadni, s a szövegeztet az igazságügy-miniszterrel egyetértőleg fogja meghatározni.

Minisztertanács az előterjesztést elvileg elfogadta azzal, hogy a végleges szöveget az iparügyi miniszter az igazságügyminiszterrel egyetértőleg állapítsa meg.⁸¹

79.

[Bán] *Iparügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát az áru- és anyagkészletek forgalmának szabályozásáról szóló 12 400/1945. ME sz. rendeletben megállapított bűncselekményeknek az uzsorabíróság elé utalása tárgyában.⁸²

(pl. ásványolaj) a hadseregfenntartás beszüntetése után is ellátjuk a Vörös Hadsereget. Az igényelt keret – amelyről utólagosan tételes elszámolást nyújt be a minisztertanácshoz – az előterjesztés szerint február végéig fedezi a szükségleteket.

⁸⁰ A 2444/1946. IpM Hitel számú előterjesztés szerint az 1946. január 1-jei hatállyal államosított bányák és ezekhez tartozó egyéb üzemek alkalmazottai 1945. decemberi munkabérének és beszerzési segélyének állami hitel formájában való rendezéséhez igényelte az összeget.

⁸¹ A 2644/1946. IpM. számú előterjesztés azt célozta, hogy az ipartestületek tisztikarának újválasztása körül az igazolási eljárás elhúzódása, illetve a korábbi nem egyértelmű rendelkezések miatti félreértéseket rendezze. Ennek megfelelően a tisztikar 1947. január 1. és február 28. közötti újraválasztását írta elő, egyúttal újra szabályozta a választhatók körét és a választás lebonyolításának módját. Az Igazságügyminisztérium iratanyagában az előterjesztés és az ahhoz kapcsolódó feljegyzés megtalálható. Ebből megállapítható, hogy részben a téves hivatkozásokat kifogásolták, illetve azt, hogy későn kapták meg, és így nem tudtak időben véleményt nyilvánítani (XIX-E-1-c I 422/1946. 33. d.). Lásd az 1110/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. február 9., 33. sz.

⁸² Az előterjesztés száma: 5729/1946. IpM I/2. Az áru- és anyagkészletek termelésének, felhasználásának és forgalmának szabályozásáról szóló 12 400/1945. ME rendelet (MK 1945. december 23., 208. sz.) 2. §-a rendelkezett az árdragítással elkövetett bűncselekmények megtorlásáról. (Lásd az 1945. december 22-i ülés – 76. sz. jegyzőkönyv – [4] napirendi pontját!) Az uzsorabíróságokat az I. világháború után, az árdragító visszaélésekről szóló 1920. évi XV. tc. 9. §-a alapján szervezték meg.

Lásd a 1100/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. február 2., 28. sz.

[16] 83. 1946. január 31.

[Bárányos] *Közellátásügyi miniszter*: a zárolt cikkeknel kéri, hogy jó árut adjanak a falu népének, mert az utóbbi szállítások majdnem hasznavehetetlen anyagokból állottak.

[Bán] *Iparügyi miniszter*: kéri az anyagok visszaküldését és vizsgálatot fog indítani.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.

80.

[Bán] *Iparügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát az állami kezelésbe vett szénbányáknál és bányaiipari üzemeknél alkalmazott munkavállalók szolgálati viszonyára vonatkozó egyes kivételes rendelkezések tárgyában.

[Molnár] *Népjóléti miniszter* javasolja, hogy a büntető szankcióknál ne alkalmazzák az illető családjának a bányatelepen bírt lakásaiból való kilakoltatását. Így sokszor többgyermekes család kerül az utcára.

[Bán] *Iparügyi miniszter*: érthető, hogy a népjóléti miniszter el van telve humanizmussal, de a büntetésnek ezt a fokát feltétlenül alkalmazandónak tartja, mert ha a lázító munkás a telepen marad, megmételtyezi a bányatelep levegőjét.

Minisztertanács az előterjesztést elvileg elfogadta azzal, hogy a végleges szövegben az iparügyi miniszter és az igazságügyminiszter együttesen állapodjanak meg.⁸³

81.

[Bán] *Iparügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát a Pénzintézeti Központ épületének helyreállítására 28 millió pengő kölcsön folyósítása iránt.⁸⁴

Minisztertanács a Pénzintézeti Központ épületének helyreállítására huszonnyolcmillió pengő folyósításához hozzájárult.

82.

[Bán] *Iparügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát az Iparügyi Minisztérium tulajdonát képező épületek helyreállítási költségeire 330 millió pengő hitel folyósítása tárgyában.⁸⁵

⁸³ A 2494/I/2/1946. IpM számú előterjesztést alább a 83/g sz. mellékletben közöljük. Az Igazságügyminisztérium illetékeseivel való egyeztetésről készült feljegyzés a MOL XIX-E-1-c-I-92/1946. iktatószámú aktában található.

⁸⁴ A 393/1946. IpM eln. számú előterjesztés utalt arra, hogy az Iparügyi Minisztérium 1945 áprilisában a Pénzintézeti Központ épületébe költözött, s annak vezetésével úgy állapodott meg, hogy a háborús károk helyreállítási költségeit az iparügyi tárca megelőlegezi, s az összeget a bérleti díjba beszámítják. Most az eddig felhasznált összeg utólagos jóváhagyását kérte. A Pénzintézeti Központ az V. ker. Teleki Pál (ma: Október 6.) utca 23. szám alatt volt.

⁸⁵ A jegyzőkönyv mellett levő 4096/IV/11946. IpM számú előterjesztés a Fő utca 68. valamint a Lánchíd utca 2. szám alatti épületek helyreállítására, illetve életveszélyes állapotának megszünt-

Minisztertanács az Iparügyi Minisztérium tulajdonát képező épületek helyreállítási költségeire háromszázharmincmillió pengő hitel folyósításához hozzájárult.

83.

[Bán] Iparügyi miniszter: előterjeszti javaslatát a magyar–oroszcseres egyezmény alapján teljesítendő kiadások fedezésére 4 502 216 100 pengő hitel folyósítása tárgyában.⁸⁶

Minisztertanács a magyar–oroszcseres egyezmény alapján teljesítendő kiadások fedezésére négy milliárd-ötszáz kétmillió-kettőszáz tizenhat-ezer egyszáz pengő hitel folyósításához hozzájárult.

Minisztertanács este 7 órakor ért véget.

K. m. f.

Bojta Ernő Béla

Nagy Ferenc

Géppel írt tisztázat Nagy Ferenc (!), a következő miniszterelnök és a jegyzőkönyvvezető sajátkezű aláírásával.

A miniszterek és államtitkárok – Takács Ferenc kivételével – a jegyzőkönyvet a jelen voltak felsorolásánál kézjegyükkel látták el. Részt vett a minisztertanács ülésén – legalább-

tesítésére kérte az előirányzat nélküli hitel engedélyezését. A Fő utca 68. sz. alatti épület helyreállítása 1945. áprilisában kezdődött, s a minisztertanács azóta több ízben biztosított már támogatást (legutóbb a december 5-i ülésen, 73. sz. jegyzőkönyv 27. napirendi pont), összesen 130 millió pengőt, amelyhez a miniszter ekkor további 170 milliót igényelt. A Lánchíd utca 2. sz. alatti épület volt a háború előtt az Iparügyi Minisztérium székháza. A háború alatt olyan súlyos sérülést szenvedett, hogy délkeleti sarokerkélye ledőlt és további épületrészek is a ledőlés veszélyének voltak kitéve, ezért ezeket le kellett bontani. Erre a feladatra 20 millió pengőt igényelt. A jegyzőkönyvben rögzített 330 millió pengőben tehát benne foglaltattak a munkálatok kezdete óta engedélyezett és már felhasznált összegek is. Az előterjesztésben a számokat több esetben elírták, illetve a végösszeg nem egyezik a jegyzőkönyvben szereplő összeggel.

⁸⁶A jegyzőkönyv mellett levő 4531/1946. IpM V/5. számú előterjesztés szerint: „A magyar–oroszcseres egyezmény keretében 30 000 tonna nyers pamutot kaptunk a Szovjetuniótól bér munkában való feldolgozásra. Az egyezmény értelmében az anyagból mintegy 13 000 tonna mennyiség megy vissza részben fonal, részben pedig készáru formájában.” A visszamaradó anyaggal az ekkor alapított Nemzetközi Textilipari és Kereskedelmi Rt. (Bp. V. Akadémia u. 1.) rendelkezett, és a forgótőkét az Iparügyi Minisztérium e célra nyitott számlájára tartozott visszafizetni. Végül az előterjesztés az alábbi kimutatást tartalmazza az akcióba addig bekapcsolt vállalatokról, illetve a részükre kifizetett összegekről:

1. Általános Fonó	80 000 000,- P
2. Első Magyar Cérnagyár	40 000 000,- P
3. Francia–Magyar Pamutipar Rt.	40 000 000,- P
4. Goldberger Sámuel F. és Fiai Rt.	1 351 000 000,- P
5. Kispesti Textilgyár	1 250 000 000,- P
6. Magyar Pamutipar Rt.	1 401 400 000,- P
7. Magyar Textilipar Rt.	170 000 000,- P
8. Magyar–Szovjet Külforgalmi Rt.	169 816 000,- P
Összesen:	4 502 216 100,- P

[16] 83. 1946. január 31.

is a Jóvátételi Hivatal létesítésével foglalkozó 18. napirendi pont tárgyalásánál – Vas Zoltán miniszterelnökségi politikai államtitkár, a Gazdasági Főtanács főtitkára is, a „jelen voltak” felsorolásában azonban nem szerepel, s a jegyzőkönyvet kézjegyével nem látta el.

A jegyzőkönyv mellett megtalálható a 2–3., az 5–6., a 9–13., a 15–16., a 18–30., a 32–46., a 49–52., az 54–58., a 60–66., a 68–72. és a 75–83. számú napirendi ponthoz tartozó előterjesztés.

[16] 83/a sz. melléklet (a [16] 83/16. napirendi ponthoz)

A MAGYARORSZÁGI AUTONOM
ORTHODOX IZRAELITA
HITFELEKEZET KÖZPONTI
IRODÁJA
Budapest, VI., Eötvös u. 19.
Telefon: 120/468

A MAGYARORSZÁGI IZRAELITÁK
ORSZÁGOS IRODÁJA
Ideiglenes Intéző Bizottsága
Budapest, VII., Síp u. 12.
Telefon: 423–930

90/1946.

TILDY ZOLTÁN
magyar miniszterelnök úrnak,

MINISZTERELNÖK ÚR

BUDAPEST

Értesülésünk szerint a zsidók tulajdonát képező külföldre hurcolt ingóságokat a Szövetséges Hatalmak készek visszaszolgáltatni a magyar zsidóságnak. Ez a tény elsődrendű jelentőségű, és pedig nem csak a magyar zsidóságra, mint a magyar állampolgárok egy rétegére, hanem az egész országra nézve is. Hiszen, ha ezek a javak visszakerülnek a nemzeti termelés szolgálatába, a nemzet egyetemének javát fogják szolgálni, és a magyar zsidóság részbeni kárpótlása mellett Magyarország felépítését is kiválóan fogja előmozdítani.

Amikor tehát ebben az ügyben az alábbi javaslatunkat megtesszük, elgondolásainkban párhuzamosan halad az egész ország érdeke a magyar zsidóság jogos érdekével.

Kétségtelen, hogy a kifosztott magyar zsidóságot jóvátétel illeti meg, és amennyiben ezek a javak visszakerülnek, a jóvátételre vonatkozó kötelezettség csökkenni fog.

A szóban forgó kérdésben a magyar államnak és a magyar zsidóságnak együttműködése [a] szép szavaknál és eredményekben kétséges rendeleteknél sokkal fényesebben fogja az egész világ előtt igazolni, hogy azok a tényezők, akik ma a magyar politikát irányítják, gyökeresen szakítottak a múlt bűnös elgondolásaival, és minden eszközt megragadnak arra, hogy a magyar

zsidóság, ez a leghosszabb ideje és legjobban szenvedő rétege az országnak, megkapja azt az elégtételt és jóvátételt, ami megilleti.

A fenti elgondolások alapján alábbi javaslatunkat vagyunk bátrak előterjeszteni:

1/ Kormányrendeletben mondassék ki, hogy magyar zsidók tulajdonát képező, külföldre hurcolt javak ügyében a magyar zsidóság törvényes képviselői szervei: a Magyar Izraeliták Országos Irodája és a Magyarországi Autonóm Orthodox Izraelita Hitfelekezet Központi Irodája bírnak egyedül jogosultsággal és hatáskörrel tárgyalások folytatására, és intézkedések megtételére. A két országos iroda e jog- és hatáskörében külön szervezetet létesíthet, illetve megbízottakat jelölhet ki a külföldre hurcolt szóban levő javak ügyében:

a) a tárgyalások folytatására és a szükséges biztosítási intézkedések megtételére,

b) a javak átvételére, hova fordítására és felhasználására vonatkozóan.

2/ Mondassék ki, hogy a külföldre hurcolt nemzeti vagyon visszahozatalára létesített kormánybiztosság hatásköre a szóban levő zsidó javakra nem terjed ki, és a 8790/1945. ME számú rendelet ennek megfelelően módosul.⁸⁷

3/ Utasítsa a magyar kormány a Külföldre Hurcolt [Magyar] Nemzeti Vagyon Kormánybiztosságát, a magyar állam külföldi diplomáciai képviselőit, kereskedelmi megbízottait és az összes hatóságokat, hogy az 1/ pontban említett országos irodákat, illetve az ezek által létesített szervet vagy kijelölt megbízottakat megállapított hatáskörükben mindenképpen támogassák, és bocsássák rendelkezésükre a szükséges adatokat.

E javak visszaszerzésében a magyar zsidóság méltán tart számot az államkormányzat legmesszebbmenő segítségére és támogatására.

Az ügy fontosságára és a késelemben rejlő súlyos hátrányokra való tekintettel tisztelettel kérjük előterjesztésünk soron kívüli sürgős elintézését.

Alulírott országos irodák egyúttal megállapítják, hogy a jelen kérelmükben foglaltakat a maga teljességében a Magyarországi Cionista Szövetséggel egyetértően terjesztik elő, aminek jeléül fent nevezett szövetség vezetősége a beadványt aláírásával látta el.

Budapest, 1946. évi január hó 24-én.

Teljes tisztelettel:

A MAGYARORSZÁGI AUTONÓM
ORTHODOX IZRAELITA
HITFELEKEZET
KÖZPONTI IRODÁJA

A MAGYARORSZÁGI IZRAELITÁK
ORSZÁGOS IRODÁJA
IDEIGLENES INTÉZŐ
BIZOTTSÁGA

⁸⁷ A külföldre hurcolt magyar nemzeti vagyon ügyével az 1945. szeptember 26-i minisztertanács (57. sz. jegyzőkönyv 11., 12. és 53. napirendi pont) foglalkozott. (Vö.: DMB МТ. ЖВ. В КӨТӨТ 283. és 297–299.) Az ekkor elfogadott 8790/1945. ME sz. rendelet (MK 1945. szeptember 29., 139. sz.) alapján létesült a Külföldre Hurcolt Magyar Nemzeti Vagyon Kormánybiztossága. Lásd még a jelen kötetben a 81. sz. jegyzőkönyv 55. napirendi pontját.

[16] 83. 1946. január 31.

Dr. Reiner Imre
jogtanácsos – alelnök

Hahn Miklós
elnök

Dr. Munkácsy Ernő
ügyvezető igazgató

Benedek (?)
elnök

A MAGYAR CIONISTA SZÖVETSÉG

Olvashatatlan aláírás
társelnök

Olvashatatlan aláírás
elnök

Géppel írt, sajátkezű aláírásokkal ellátott tisztázat. A két utolsó aláírás között a „Magyar Cionista Szövetség” körbélyegzőjének lenyomata látható.

[16] 83/b sz. melléklet (a [16] 83/18. napirendi ponthoz)

Gazdasági Főtanács
700/1946.

Minisztertanácsi előterjesztés

I.

Hivatkozással a Gazdasági Főtanácstól f[olyó] é[v] január hó 14-i ülésén kapott felhatalmazásra,⁸⁸ kérem a t. minisztertanács hozzájárulását, hogy a Jóvátételi Hivatal szervezése tárgyában a csatolt tervezetet, mint a minisztérium rendeletét közzétehessem.

II.

A fegyverszüneti egyezmény alapján Magyarország jóvátételi kötelezettsége 6 évre szól. Tekintve azt, hogy ez a kötelezettség ilyenkor hosszabb időre kihat a magyar közgazdaságra, általában pedig a fegyverszüneti egyezményen nyugvó kötelezettségek egységes irányítása és a lebonyolítás zavartalansága végett szükségesnek látszik, hogy azok a szervezetek, amelyek a felszabadulást követő időkből az akkori viszonyokkal számolva az egyezményben foglalt rendelkezések végrehajtására jöttek létre, egységes szervezetbe tömöríttessenek. Ezt az egységesítést a hatáskörök tisztázása, valamint a felelősség fokozása is kívánatosá teszi.

A szervezendő Jóvátételi Hivatal, egyetértésben a külügyminiszterrel, mint a fegyverszüneti kötelezettségek tekintetében csúcsszerv járna el; készítené elő a tárgyalási anyagot és szükséghez képest javaslatokat tenne a fegyverszüneti kötelezettségeknek az ország gazdasági teherbíró képességével való arányosítására; a Gazdasági Főtanács jóváhagyásával a fegyverszüneti kér-

⁸⁸ Előzőleg a minisztertanács január 12-i ülése (79. sz. jegyzőkönyv 73. napirendi pont) adott megbízást a Gazdasági Főtanácsnak a jóvátétel ügyének megvizsgálására.

désekkel kapcsolatos kérdésekben az illetékes miniszterekkel egyetértésben egyes hatóságokat kötelező utasításokkal látna el; végezné az iparügyi miniszterrel egyetértésben a jóvátételi rendelkezések kiadását, a pénzügyminiszterrel egyetértésben a pénzkialakításokat, a pénzügyi ellenőrzést és végelszámolásokat, felügyeletet gyakorolna a fegyverszüneti kötelezettségek lebonyolítását végző magángazdasági szervek felett. Ennek értelmében a Jóvátételi Hivatalba olvadna a Jóvátételi Kormánybiztosság és a SZEB Magyar Gazdasági Hivatala; kötelekébe menne át az a revizori szervezet, amelyet a közellátásügyi miniszter az ipari jóvátételi megrendelések végelszámolásának intézésére állított fel; egyetértésben az iparügyi miniszterrel és az érdekeltekkel, megszervezné az ipari rendelkezések szabad vagy kötelező szétosztását; a Mezőgazdasági Árucserérforgalmi Rt. és az IKART a fegyverszüneti kötelezettségekkel összefüggő működésükben az érdekelt miniszterekkel egyetértésben a Jóvátételi Hivatal felügyelete alá kerülnének.

A szervezési kérdések rendezése természetesen még nem szünteti meg azokat a visszasságokat, amelyek egyrészt a vállalt kötelezettségek pontos teljesítése, másrészt pedig a pénzkialakítások terén megfigyelhetők. Az anyag- és munkaerő-gazdálkodás nem vonható a Jóvátételi Hivatal ügyintézési körébe, mert ezeket, a közgazdaság egészét érintő kérdéseket csak egységes és átfogó szervezeti keretben lehet megnyugtatóan rendezni. Más megítélés alá esik a fegyverszüneti kötelezettségekkel összefüggő pénzkialakítások kérdése, amely a szervezendő Jóvátételi Hivatal működését közvetlenül érintené. Elkerülhetetlen,⁸⁹ hogy az eddiginél erélyesebb ellenőrzés érvényesüljön, és a jelenleginél megfelelőbb kiutalási rendszer lépjen hatályba. Rá kell mutatnom még arra, hogy a tervezet tulajdonképpen magába foglalja a jóvátételi kötelezettségek lebonyolításában résztvevő összes, és eddig külön működő szervek egységesítését, ami által biztosítva látszik, hogy a jóvátételi kötelezettségeknek teljesítése késedelmet legalább a szervezési hiányok miatt ne szenvedjen. Minthogy pedig a Jóvátételi Hivatalt a rendelet a Gazdasági Főtanácsnak rendeli alá, biztosítva látszik az egységes közgazdasági szempontok érvényesítése is, valamint nem utolsó sorban az a lehetőség, hogy a létesítendő szervezetnek minden lehetősége meglesz arra, hogy célját hiánytalanul betöltsé.

Gépelte, aláírás és keltezés nélküli tisztázatlan stencil eljárással készült másolata. A minisztertanácsi előterjesztés mellett megtalálható a rendelet tervezete is. Az irat első oldalának jobb felső sarkába zöld írónnal a következőt írták: „Bojta”

⁸⁹ Eredetileg a következőképpen kezdődött a mondat: „Elsősorban az ipari jóvátételi előlegek körül tapasztalható visszás helyzet teszi elkerülhetlenné”. A mondatnak ezt a részét azonban írógéppel törölték.

[16] 83. 1946. január 31.

[16] 83 / c sz. melléklet (a [16] 83 / 30. napirendi ponthoz)

[A Külügyminisztérium javaslata a magyar–csehszlovák lakosságcsere-egyezmény előkészítésével kapcsolatban]

Minisztertanácsi előterjesztés

I.

Kérem a minisztertanács hozzájárulását ahhoz, hogy a magyar–szlovák lakosságcsere ügyében a csehszlovák kormánnyal a múlt év december elején Prágában megkezdett tárgyalásokat tovább folytathassam, s a csehszlovák kormánnyal e tárgyban az alábbi, öt fejezetből álló egyezménytervezet alapján megállapodást létesíthessek.

A tárgyalások folytatása céljából február hó elején szándékozom Prágába utazni.

II.

Az egyezmény-tervezet vázлата a következő:

Az első fejezet szerint: mindazok a Magyarország jelenlegi területén lakó szlovákok, akik Csehszlovákiába átköltözni szándékoznak, ezt minden akadály nélkül megtehetik. Az átköltözés ténye által elvesztik magyar állampolgárságukat és megszerzik a csehszlovák állampolgárságot.

Az átköltözni óhajtó szlovákok átköltözésének előterjesztésére⁹⁰ [sic!] és megszervezésére csehszlovák bizottság jön Magyarországra, melybe a magyar kormány egy megfigyelőt küld ki, aki közvetítő szerepet is tölt be a csehszlovák bizottság és a magyar hatóságok közt. A magyar kormány a bizottságnak, működése zavartalan biztosítása céljából, segítséget és támogatást nyújt.

A bizottság gyűjti össze az átköltözni óhajtók erre vonatkozó bejelentéseit, és záros határidőn belül közli a magyar kormánnyal az átköltözni óhajtók pontos létszámát és névsorát.

Az átköltözés a csehszlovák kormány költségén és az általa rendelkezésre bocsátandó szállítási eszközök útján történik. A magyar kormány viszont segítséget nyújt az átköltözés zavartalan lebonyolítása terén.

A második fejezet szerint: Magyarország az innen kiköltözött szlovákok számával azonos számú csehszlovákiai magyart hajlandó magyar területre befogadni, akik az átköltözés ténye által elvesztik csehszlovák állampolgárságukat és teljes jogú magyar állampolgárságot nyernek. A Csehszlovákiából átköltöző magyarok kijelölése magyar–csehszlovák vegyesbizottság által történik. A kijelölés időtartamára a magyar kormány Pozsony székhellyel megfigyelőt küld ki, akinek feladata lesz a kijelölési munkálatokat figyelemmel kíséreni, s a csehszlovák hatóságoknak a szükséghez képest szuggesztió-

⁹⁰ Elősegítésére?

kat tenni. A vegyesbizottság záros határidőn belül közölni fogja az érdekelt kormányokkal a Csehszlovákiából magyar területre költöző magyarok pontos számát és névsorát.

Az átköltözés a magyar határig a csehszlovák kormány költségén, s az [által] rendelkezésre bocsátandó szállítási eszközök útján történik.

Az egyezménytervezet III. fejezete értelmében: az átköltözők mindkét viszonylatban magukkal vihetik vagy szabadon eladhatják ingóságukat. Ingatlan vagyonuk arra az államra száll, melyet elhagytak, s amely utólag megállapított módokat szerint kártalanítani fogja.

Az egyezmény-tervezet IV. fejezete: a fentebb említett vegyesbizottság megalakításáról intézkedik. A bizottságba mindkét kormány két-két tagot jelöl ki, költségeik és tiszteletdíjaik a kijelölő állam terhére esnek, míg a bizottság általános költségeit a két kormány közösen viseli. A bizottság határozatait egyhangúlag hozza. Amennyiben az egyhangúság valamely kérdésben nem jön létre, úgy a bizottság erről azonnal tájékoztatja a két szerződő államot, amelyek viszont a három szövetséges nagyhatalomhoz fordulnak, kérve egy-egy megbízott kijelölését a vegyesbizottságba. Az így kiegészített vegyesbizottság szavazattöbbséggel dönt.⁹¹

Az egyezmény-tervezet V. fejezete a megkötött egyezménytervezet ratifikálását írja elő.

A visszamaradó magyarság kérdésére vonatkozólag a csehszlovák kormány és a magyar kormány tovább tárgyal. Erre való tekintettel a csehszlovák kormány felfüggeszti a kiutasításokat és a magyarok széttelepítését. Valamint azon magyar nemzetiségű személyek vagyonának elkobzását, akik nem vettek részt a Csehszlovák Köztársaság ellen. A csehszlovák kormány gondoskodik arról, hogy a szlovák Törvények Tárában megjelent rendelet a magyar népiskolai oktatásról, következetesen végrehajtatik. Hasonlóképpen megoldja, esetleg átmeneti formában, az elbocsátott munkások, tisztviselők és nyugdíjasok megélhetési lehetőségének ügyét is.

Budapest, 1946. január 30.

Géppel írt, aláírás nélküli tisztázat. Az első oldal bal felső sarkába – nyilván a Miniszterelnökségre való beérkezés rögzítéseként – a következő feljegyzést írták: „U/31.” Ugyanezen a napon tárgyalta az előterjesztésről a minisztertanács.

---

⁹¹ A magyar kormány törekvése kezdettől fogva az volt, hogy a felvidéki magyarok ügyét a szövetséges hatalmak közreműködésével és segítségével oldja meg. Ez azonban a csehszlovák kormánynak nem állt érdekében, és a szövetséges hatalmak is elzárkóztak mindenféle részvétel és kötelezettségvállalás elől. A lakosságcsere-egyezmény végleges szövegéből így ez a kitétel természetesen kimaradt.

[16] 83. 1946. január 31.

[16] 83 / d sz. melléklet (a [16] 83 / 30. napirendi ponthoz)

[A Miniszterelnökségen a miniszterelnök részére
készített válasz tervezete]

Tárgy: Magyar–szlovák részleges lakosságcsere tárgyában készített egyezménytervezet.

Hiv. szám: 13. Bé. res. –1946.
104/1946. M. E. biz.

Miniszter Úr!

A szlovák–magyar részleges népcsere tárgyában hozzám intézett átiratára hivatkozással álláspontomat van szerencsém az alábbiakban közölni:

A kérdés történelmi súlyára tekintettel álláspontom kialakításánál figyelemmel voltam azokra az elvekre, amelyek[et] a népek biztonságának és békés együttélésének elősegítése és biztosítása céljából az Egyesült Nemzetek alapkönyve elvként leszögez, és amelyeket a nemzetiségi kérdés kezelése terén a sztálini nemzetiségi elvek is megállapítanak.

Minden olyan megoldás, amely ezeket az alapelveket figyelmen kívül hagyja, nézetem szerint nem szolgálná a nagyhatalmak által megteremtett óhajtott békét.

A Miniszter Úr által hozzám megküldött egyezménytervezet álláspontom szerint nem minden tekintetben vette figyelembe az előbb közölt alapvető elveket, s éppen ezért azt jelenlegi formájában nem tehetem teljesen magamévá.

Így nevezetesen nem tehetem magamévá a jegyzékben kifejezésre jutó azt a diszparitást, amely a csehszlovák kormány részéről egyoldalúan tett és a jövőben teendő intézkedésekkel szemben a Magyarországról esetleg kiköltözni kívánó szlovákok tekintetében az önkéntes kitelepülés elvét szögezi le.

Az egyezménytervezeten több más ilyen diszparitás is észlelhető az egyezmény végrehajtásával kapcsolatban tervezett intézkedések tekintetében is, amelyekre az idezárt, s az egyezmény egyes pontjaira vonatkozó részletes észrevételek behatóan reá mutatnak.⁹²

Az egyezménytervezet lehetővé tenné, hogy a kölcsönös és kifejezetten csak az egyik oldalon önkéntes népcsere jegyében érvényre jusson az a csehszlovák törekvés, hogy a Csehszlovákiából eddig kiutasított magyarokon felül még további „tisztogatás” történjék a csehszlovák uralom alatt élő magyarság

---

⁹² Az aktában megtalálható a Miniszterelnökség három munkatársának az egyezménytervezet részletesen elemző, és alapjaiban bíráló feljegyzése. Pásint Ödön kísérőlevele szerint azonban ezek február 1-re még nem készültek el, így azokat pótlólag küldte meg Kertész Istvánnak, illetve a külügyminiszternek.

körében. Ez azzal a veszéllyel járhat, hogy különösen a fegyverszüneti vonalmenti zárt magyar települési terület etnikai összefüggését erősen megbontja; azét a területét, amelyre Magyarország az Egyesült Nemzetek Alapokmányában lefektetett elveknek, valamint a sztálini nemzetiségi politika alapelveinek is megfelelően joggal igényt tarthat. A csehszlovák kormányt gesztióiban az ellenkező törekvés vezeti, ami feltehető a Miniszter Úr vezetése alatt 1945. december hó 3–6-án a csehszlovák kormánnyal Prágában folytatott tárgyalásokból is.

Ezért Magyarországnak a határmenti zárt magyar településeket is figyelembe vevő népcseré mellett kellene állást foglalnia. És pedig a prágai tárgyalásoknál is már Miniszter Úr által képviselt és kihangsúlyozott etnikai alapelvekre helyezkedve olyképpen, hogy a magyarországi szlovákok számának a csehszlovákiai magyarok számából történő levonása után fennmaradó magyar többletlakosság számának megfelelő számú lakosság által lakott terület Magyarországot illesse, és az így kialakuló határon kívül eső magyarok Magyarországba, az e határon belül (Magyarország felé) lakó szlovákok Csehszlovákiába telepíttetnek át.

Ha fenti álláspontom a tárgyalások folyamán megnyugtatóan bármely oknál fogva nem volna érvényesíthető, abban az esetben reá kell mutatnom a következőkre:

Az egyoldalú csehszlovák álláspontnak megfelelő megoldást ma a békeszerződések előtt talán csak néhány hónappal, az ország érdekei szempontjából a Miniszter Úr által jól ismert okokból rendkívül aggályosnak tartanám.

Az ilyen magyar–szlovák népcserére vonatkozó egyezmény Magyarországra nézve azzal a veszéllyel is járhat, hogy Csehszlovákia a béketárgyalással és különösen a határkérdéssel kapcsolatos külföldi propagandájával annak a látzatnak keltésére törekedhet majd, mintha megegyezett volna Magyarországgal a népcseré körüli vitában, és az ezzel összefüggő területi kérdésekben.

Az egyezmény-tervezet igen nagy hiányának látom azt, hogy meg sem emlíkezik az esetleges népcseré után Szlovákiában maradó magyarok kérdéséről, holott *feltétlenül* szükségesnek látszik az Egyesült Nemzetek garanciája alá helyezendő olyan megállapodás létrehozása, amely a csehszlovák uralom alatt lévő magyarok gazdasági egzisztenciáját és egyéb emberi és polgári jogait politikai, szociális, nyelvi és kulturális téren is megfelelően biztosítja, ugyanígy a Magyarország területén maradó szlovákokét is.

A megegyezésnek egy további sine qua non-ja⁹³ nézetem szerint az, hogy a csehszlovák kormány kötelezettséget vállaljon a visszamaradó magyarság kérdésének végleges rendezéséig is arra nézve, hogy a magyarság elleni sérelmes intézkedéseket (állampolgárságtól való megfosztás, vagyonek kobzás) visszavonja, és ezt kormányrendeletben hozza a csehszlovák hatóságoknak és a világ közvéleményének tudomására.

⁹³ Elengedhetetlen feltétele.

[16] 83. 1946. január 31.

Megjegyzem, hogy fenti észrevételeim kialakításánál csak a 13/Bé.res. 1946. szám alatt megküldött egyezménytervezet francia nyelvű szövege állott rendelkezésemre. Ami részletekbe menően az egyezmény-tervezetet illeti, szakközegeim utasításomra megtették megjegyzéseiket és javaslataikat, amelyeket Miniszter Úr esetleges további tájékoztatására függelékül idezárok.

Az egyezmény-tervezet kiegészítésénél szakközegeim bevonását Miniszter Úr szíves figyelmébe ajánlom.

Végül pedig a magam részéről súlyt helyezek arra, hogy a Prágában folytatandó magyar–szlovák tárgyaláson nemzetiségpolitikai és egyéb összefüggő szakszerűségi indokokból, amelyeknek gondozása reám van bízva, a Miniszterelnökség képviselői is részt vegyenek.

Budapest, 1946. február 1-én.

MOL XIX–J–1–a–IV–66–32. res/Be/1946. alapszám. Géppel írt, aláírás nélküli tisztázat. A Pásint Ödön miniszterelnökségi osztályvezető által Kertész István külügyminisztériumi osztályvezetőhöz írt kísérőlevél szerint a köztársasági törvény elfogadásával és a köztársasági elnök megválasztásával kapcsolatos események miatt a miniszterelnökkel a levelet nem lehetett aláírni. A küszöbönálló tárgyalások miatt azonban fontosnak tartotta a Miniszterelnökség állásfoglalásának sürgős átküldését.

[16] 83/e sz. melléklet (a [16] 83/60. napirendi ponthoz)

[Igazságügyminisztérium]
ad T. 144/1946.

Minisztertanácsi előterjesztés

a cégszöveg megváltoztatása céljából tartandó részvénytársasági közgyűlések engedélyezése és a korábbi cégszövegeknek a kereskedelmi cégjegyzékbe bejegyzése tárgyában.

A béketermelésre való áttéréssel kapcsolatban egyes – részvénytársasági alakban működő – ipari vállalatok kívánatosnak tartják eddigi cégszövegüknek megváltoztatását. Minthogy azonban ebben a tárgyban a határozathozatal közgyűlési hatáskörbe tartozik, a 817/1945. ME számú rendeletben⁹⁴ foglalt közgyűlési tilalom ez idő szerint megakadályozza azt, hogy a részvénytársaság cégszövegének megváltoztatására irányuló szándékát megvalósíthassa.

A közgyűlési tilalom alól a vállalat tárgya szerint illetékes miniszter egyes esetekben, így igazgatósági, felügyelőbizottsági tagok, illetőleg felszámolók

⁹⁴ Megjelent: MK 1945. május 6., 23. sz. A rendelkezés célja az volt, hogy a háborús viszonyok folytán illetéktelen kezekbe került értékpapírokkal való visszaélést megakadályozzák.

választása vagy elmozdítása céljából felmentést adhat. A cégszöveg megváltoztatása végett azonban nincs helye felmentésnek a közgyűlési tilalom alól.

Az iparügyi miniszter úr közérdekből szintén kívánatosnak tartja, hogy egyes részvénytársaságok számára lehetővé tétessék cégszövegüknek megváltoztatása. Evégből a 100 841/1945.-V/2. szám alatt hozzám intézett átiratában olyan jogszabály kiadását kezdeményezte, amely feljogosítaná a vállalat tárgya szerint illetékes minisztert arra, hogy a 817/1945. ME számú rendeletben foglalt közgyűlési tilalom alól felmentést adjon az ezért folyamodó részvénytársaságok számára a cégszöveg megváltoztatása tárgyában határozó közgyűlés megtartására.

A bemutatott rendeletervezet első §-a lehetővé kívánja tenni, hogy a vállalat tárgya szerint illetékes miniszter engedélyt adjon a részvénytársaság számára közgyűlés egybehívására és megtartására a cégszövegnek, illetőleg a cégjegyzés módjának megváltoztatása, és evégből a társasági alapszabályok megfelelő módosítása céljából.

Minthogy a háborús események következtében számos részvénytársaság részvényei elvesztek vagy megsemmisültek, a tervezet gondoskodik arról, hogy a részvényeknek az elveszés, illetőleg megsemmisülés előtti utolsó birtokosai gyakorolhassák részvényesi jogukat, ugyanúgy, mint az igazgatósági és felügyelőbizottsági tagok választása céljából a 3100/1945. ME számú rendelet⁹⁵ alapján egybehívott közgyűlésen. Az ezekre vonatkozó rendelkezéseket tartalmazza a tervezet 1. §-a.

A zsidókra hátrányos megkülönböztetést tartalmazó jogszabályok végrehajtásának következményeként gyakori eset volt az iparjogosítvány megvonása, s ennek folytán a kereskedelmi cég megszűnése. A Magyar Kereskedők Országos Központi Szövetsége (KOKSZ) által e tárgyban hozzám intézett felterjesztés szerint a megszűnt cégek között több olyan régi hírneves cég is volt, amely több évtizedes üzleti múltra tekinthetett vissza, és utolsó tulajdonosai nem a cégszöveg szerinti alapítók, hanem azok jogutódai voltak.

A régi cég törlésével azonban azt megszüntnek kell tekinteni, és a kereskedelmi cégjegyzékbe való újabb bejegyzése csak az új alapításra meghatározott szabályok szerint történhetik. Ilyen esetben pedig a kereskedelmi törvény szerint irányadó cégvalódiság elvénél fogva a régi cégszöveg a legtöbb esetben már nem volna a cégjegyzékbe újra bejegyezhető. Márpedig az érdekeltek szempontjából nem közömbös az, hogy vállalatukat az üzleti világban ismert régi cégük alatt folytathatják, vagy új cégszöveggel kell a régi üzletüket továbbvinni.

Ezt a visszásságot kívánja kiküszöbölni a tervezet 2. §-a, amely kimondja, hogy az 1938. évi május 29. napja (az 1938. évi XV. törvénycikk⁹⁶ hatálybalépésének napja) és az 1945. évi április hó 5. napja között törölt cég tulajdono-

⁹⁵ MK 1945. június 19., 55. sz.

⁹⁶ A „társadalmi és gazdasági élet egysúlyának hatékonyabb biztosításáról” szóló, úgynevezett I. zsidótörvényről van szó.

[16] 83. 1946. január 31.

sa abban az esetben is régi cégét jegyezheti vissza a kereskedelmi cégjegyzékbe, ha ennek a cégszövegnek a bejegyzése egyébként a cégvalódiság kötelező szabályánál fogva nem volna lehetséges.

Kérem a t. minisztertanács hozzájárulását ahhoz, hogy a bemutatott tervezetet, mint a minisztérium rendeletét kibocsáthassam.

Budapest, 1946. évi január hó 22. napján.

dr. Ries István s. k.
igazságügyminiszter

Géppel írt tisztázata stencil eljárással készült másolata.

[16] 83/f számú melléklet (a [16] 83/75. napirendi ponthoz)

[Iparügyi miniszter]
4477/1946. IpM. V/5. o.

Minisztertanácsi előterjesztés

[Az 1945. évben teljesített ipari jóvátételi szállítások ellenértékének kiegyenlítése]

I.

A pénzügyminiszter úrral egyetértve tisztelettel kérem a t. minisztertanácsot, szíveskedjék a jóvátételi szállítások 1945. évben teljesített ellenértékének kiegyenlítésére 193 574 800 201,- (egyszázkilencvenhárommilliárd-öt-százhetvennégymillió-nyolcszázezer-kettőszázegy) pengőt engedélyezni, és hozzájárulni ahhoz, hogy ezt az összeget tárcám 1945. évi kezelésében az „Ipari célok” cím keretében előirányzat nélküli átmeneti kiadásként elszámolhassam.

II.

Tisztelettel bejelentem, hogy a III. alatti kimutatás tanúsága szerint az 1945. évben jóvátételi szállítások kiegyenlítésére 294 574 800 201,- (kettőszázkilencvennégymilliárd-öt-százhetvennégymillió-nyolcszázezer-kettőszázegy) pengőt használtam fel, amellyel szemben a t. minisztertanács a 69 614/1945.-V/5. számú előterjesztésemre az 1945. évi szeptember hó 20-án tartott ülésén 6 000 000 000,- (hatmilliárd) pengő, a 80 855/1945.-V/5. számú előterjesztésemre az 1945. évi október hó 15-én tartott ülésén 15 000 000 000,- (tizenötmilliárd) pengő, a 89 855/1945.-V/5. számú előterjesztésemre az 1945. évi november hó 21-én tartott ülésén 20 000 000 000,- /húszmilliárd/ pengő a 95 049/1945.-V/5. számú előterjesztésemre pedig az 1945. évi december hó 18-án tartott ülésén 60 000 000 000,- (hatvanmilliárd) pengő, *összesen tehát*

101 000 000 000,- (egyszázegy milliárd) pengő felhasználásához adott engedélyt.

Ilyen körülmények között az engedélyezett hitelkeretet 193 574 800 201,- (egyszázkilencvenhárom milliárd-ötszázhetvennégy milliárd-nyolcszáz ezer-kettő százegy) pengővel léptem túl.

A hiteltüллéssel kapcsolatban tisztelettel előadom, hogy annak túlnyomó részét egy 133 028 934 540,- (egyszázharminchárom milliárd-huszonnyolcmillió-kilencszázharmincnégyezer-ötszáznegyven) pengős (5 408 375,- ötmillió-négy száznyolcezer-háromszázhetvenöt svájci frank) svájci átutalás tette ki, mely összeg ellenében Svájcból olyan gépeket vásároltunk, amelyeket jóvátételi kötelezettségeink fejében kellett volna a Weiss Manfréd gyárból, a Neményi Testvérek Papírgyárból, illetve az Egyesült Izzólámpa és Villamossági Rt. gyárból leszerelnünk és leszállítanunk. Így a gépek közvetlen beszerzése útján a leszerelési költségeket meg tudtuk takarítani.

Ilyen körülmények között 60 545 865 661,- (hatvan milliárd-ötszáznegyvenöt millió-nyolcszázhatvanötezer-hatszázhatvanegy) pengő esett egyéb felhasználásokra, amely összegből azonban 25 000 000 000,- (huszonöt milliárd) pengőt tesz ki az az összeg, amit az 1945. év végén az egyéb számlákon mutatkozó hiányok fedezésére utaltam át: a 126 548. sz. „IpM A Fegyverszüneti egyezmény 11. §-ával kapcsolatos kiadások kiadási számla Budapest” elnevezésű postatakarékpenztári számlára 5 000 000 000,- (öt milliárd) pengőt, a 126 545. számú „IpM Bánya-, illetve egyéb iparvállalatok támogatásával kapcsolatos kiadások kiadási számla Budapest” elnevezésű postatakarékpenztári számlára 15 000 000 000,- (tizenöt milliárd) pengőt, a 126 593. sz. „IpM Népruházati akció Budapest” elnevezésű postatakarékpenztári számlára pedig 5 000 000 000 (öt milliárd) pengőt.

Az előadottakra figyelemmel tisztelettel kérem, hogy a fenti összeg felhasználását jóváhagyólag tudomásul venni szíveskedjék.

III.

Kimutatás

a Jóvátételi szállításokkal kapcsolatosan az 1945. évben tíznaponként, és havonta kiutalt összegekről.⁹⁷

Dátum	Tíznaponként			Havonta	
	Pengő	Dollár- árfolyam	Dollár-érték	Pengő	Dollár-érték
VII. 14–20.	66 042 000	760,-	86 842,-		
VII. 21–31.	503 208 000	990,-	508 290,-	569 250 000	595 132
VIII. 1–10.	472 151 000	1 600,-	295 094,-		
VIII. 11–20.	296 100 000	1 850,-	160 054,-		

⁹⁷ A kimutatás természetesen csak az iparügyi miniszter felügyelete alá tartozó cikkek szállításával kapcsolatos összegeket tartalmazza

[16] 83. 1946. január 31.

Dátum	Tíznaponként			Havonta	
	Pengő	Dollár- árfolyam	Dollár-érték	Pengő	Dollár-érték
VIII. 21-31.	1 066 221 000	1 600,-	666 388,-	1 834 472 000	1 121 536
IX. 1-10.	424 188 300	1 700,-	249 522,-		
IX. 11-20.	567 316 700	1 900,-	298 587,-		
IX. 21-30.	905 386 500	4 000,-	226 346,-	1 896 891 500	774 455
X. 1-10.	1 177 450 000	8 000,-	147 181,-		
X. 11-20.	2 412 064 445	8 700,-	277 248,-		
X.21-31.	4 182 073 555	9 500,-	440 218,-	7 771 588 000	864 647
XI. 1-10.	7 395 575 245	17 100,-	432 489,-		
XI. 11-20.	12 952 689 300	28 900,-	448 189,-		
XI. 21-30.	25 623 022 358	43 500,-	589 034,-	45 972 286 903	1 469 712
XII. 1-10.	20 711 339 944	73 400,-	282 170,-		
XII. 11-20	60 832 066 192	121 700,-	499 852,-		
XII. 21-31.	154 986 905 662	145 600,-	1 064 470,-	236 530 311 798	1 846 492
[Összesen]				294 574 800 201	6 671 974

Géppel írt, aláírás és keletkezés nélküli tisztázat stencil eljárással készült másolata.

[16] 83/g. sz. melléklet (a [16] 83/80. napirendi ponthoz)

[Iparügyi miniszter]
2 494/I/2/1946. IpM sz.

Minisztertanácsi előterjesztés

[A munkafegyelem javítását és a termelés növelését szolgáló intézkedések az állami kezelésbe vett szénbányáknál]

I.

Kérem a t. Minisztertanács hozzájárulását, hogy az állami kezelésbe vett szénbányáknál alkalmazott munkavállalók szolgálati viszonyára vonatkozó egyes kivételes rendelkezések tárgyában készült, idecsatolt rendelettervezetet, mint a minisztérium rendeletét közzétehessem.

II.

A Gazdasági Főtanács utolsó heti ülésében olyan rendelet kibocsátását tartotta kívánatosnak, amely „lehetővé teszi, hogy a megrögzött munkakerülők a bányák és bányaipari üzemek alkalmazásából haladéktalanul elbocsát-

tassanak és a bányatelepen bírt lakásaikból jogorvoslat kizárásával azonnal kilakoltassanak”.

A Gazdasági Főtanács határozatának végrehajtása tárgyában készült a csatolt tervezet, amely a munkavállalók körét és a felmondási okok felhozható körülményeket a lehető szabatossággal meghatározza, és szabályozza a bányakolóniákon bírt lakások kiürítésével kapcsolatos eljárást.

A tervezetet az igazságügyminiszter úr és a népjóléti miniszter úr képviselőinek bevonásával megtartott értekezlet megvitatta. Az értekezleten a népjóléti miniszter úr képviselője a tervezet 2. §-ában foglalt rendelkezések módosítását kérte. A népjóléti tárca álláspontja szerint a haladéktalan kiürítési kötelezettség csak szolgálati lakások esetében volna kimondható, bérben bírt lakások esetén indokolatlannak tartja a felmondás és a bírói út kizárását.

Mindkét esetben a népjóléti tárca álláspontja szerint szükségesnek látszik a lakásügyi miniszteri biztos lakásügyi végrehajtási jogkörének érintetlenül hagyása, ami magában foglalja annak lehetőségét is, hogy a lakásügyi miniszteri biztos a lakás végrehajtási kiürítésére méltányos határidőt tűzhet ki. A népjóléti tárca álláspontja szerint legfeljebb annyiban volna a lakásügyi miniszteri biztos hatásköre megszorítható, hogy őt a népjóléti miniszter úr szolgálati úton utasítaná a jelen rendeletben szabályozott esetekben a szigorú eljárás követésére. A lakásügyi miniszteri biztos hatáskörének közbeiktatása elejét venné annak, hogy a rendelet végrehajtása során esetleg többgyermekes családok kerüljenek télvíz idején a családfő mulasztása miatt az utcára, anélkül, hogy a népjóléti kormányzat elhelyezésükről még csak szükségszerűen is gondoskodni tudna.

A magam részéről ezzel az állásponttal kapcsolatban meg kell jegyezmem, hogy az egész ipari termelésünk kulcspozíciójában álló szénbányaüzemeknél a munkafegyelem sajnálatos módon annyira meglazult, hogy az alacsony termelési eredmények egész ipari életünk létét, s ezzel közvetve az ország legszűkebben mért elsőrangú közszükségleteinek biztosítását a legsúlyosabban fenyegetik. Ilyen körülmények között a megrendült munkafegyelem helyreállítására – a bányászok ellátásának és munkafeltételeinek egyidejű javítása mellett – még a legsúlyosabb következményekkel járó eszközöket is igénybe kell venni. Márpedig a népjóléti tárca részéről felmerült módosítás figyelembevétele a rendelet tulajdonképpeni lényegét, a munkakerülők azonnali és könyörtelen megbüntetését hiúsítaná meg. Ismeretes dolog, hogy lakásügyekben a végrehajtás foganatosítása éppen a lakásügyi miniszteri biztosnak – szociális szempontból kifogásolhatatlan, sőt, elismerésre méltó – közreműködése folytán hosszú hónapokat vesz igénybe, márpedig ilyen esetben a rendelet végrehajtása a célzattal éppen ellentétes, demoralizáló hatást váltana ki, ugyanis a munkavállalók azt látnák, hogy a dologkerülés okából elbocsátott munkavállaló-társuk hosszú ideig továbbra is háborítatlanul bírja bányatelepi lakását. Emellett az elbocsátott munkaerők amúgy is nehéz pótlása is

[16] 83. 1946. január 31.

alig lenne megvalósítható, mert a bányatelepen az új munkavállalók nem lennének elhelyezhetőek.

Mindezeknek a szempontoknak figyelembevételével a magam részéről a tervezetet a t. minisztertanács döntése elé bocsátom, és kérem annak változatlan szövegbe történő elfogadását.

Gépelte, keltezés és aláírás nélküli tisztázat. Az előterjesztés mellett a rendelet tervezete is megtalálható.

FÜGGELÉK

A MINISZTERTANÁCSI JEGYZŐKÖNYVEK NAPIRENDI PONTJAINAK JEGYZÉKE

[1] 68. 1945. november 15. 80

(Miniszterelnök:)

- 68/[1] A kormány előtt álló feladatok. A miniszterektől javaslatot kér a kormányprogram és a kormány-nyilatkozat összeállításához. 80
  - 68/[2] Az államminiszterek elhelyezése és apparátus-szükséglete. Minisztériumok átadása-átvétele. 81
  - 68/[3] Az államtitkárokkal kapcsolatos kérdések tisztázására pártközi értekezlet összehívása. 81
- (Rákosi Mátyás államminiszter:)*
- 68/[4] Miniszterelnök-helyettesi tisztség létesítése, a miniszterelnök-helyettesek kijelölése. 82

[2] 69. 1945. november 19. 83

(Miniszterelnök:)

- 69/[1] Előterjesztés a Nemzetgyűlés Elnökségéhez Balogh Istvánnak a Miniszterelnökség politikai államtitkárává való kinevezésére. 83

[3] 70. 1945. november 21. 85

(Miniszterelnök:)

- 70/[1] Az első rendes minisztertanácsi ülés megnyitása, és ez alkalomból a Minisztertanács tagjainak üdvözlése. 85
  - 70/[2] Tájékoztató Vorosilov marsall látogatásáról. 85
- (Miniszterelnökségi államtitkár:)*
- 70/[3] 1. Bejelenti, hogy a miniszterelnök helyettesei Rákosi Mátyás és Szakasits Árpád. 86
  - 70/[4] 2. Politikai államtitkárok kinevezésére vonatkozó javaslat felterjesztése a Nemzetgyűlés Elnökségéhez. 86
  - 70/[5] 3. Bencsik Gyula újjáépítési minisztériumi szerződéses tisztviselő részére államtitkári cím adományozása. 86
  - 70/[6] 4. Borsa Mihály kinevezése a IV. fizetési osztályba. 90
  - 70/[7] 5. A Miniszterelnökség részére két db gépkocsi beszerzése. 90
  - 70/[8] 6. A katolikus és protestáns egyházak segélyben részesítése a földreformból származó veszteségek miatt. 91

Napirendi pontok jegyzéke

- 70/[9] 7. Vékony Zoltán beosztása a Magyar Közigazgatási Bíróság elnöki titkárává. 92
- 70/[10] 8. Dr. Szojka Kornél pénzügyi segédtitkár beosztása közigazgatási bírósági tanácsjegyzővé. 92
- 70/[11] 9. Dr. Pfeiffer Ferencnek miniszteri tanácsosi cím adományozása. 92
- 70/[12] 10. A miniszterelnökségi épületek karbantartására póthitel engedélyezése. 93
- 70/[13] 11. A miniszterelnökségi Beszerzési csoport részére ötmillió pengő forgótőke engedélyezése. 93
- 70/[14] 12. A debreceni Református Nagytemplom újjáépítési költségeinek állami fedezése. 93
- 70/[15] 13. A Budapesti Nemzeti Bizottság október 6-ai ünnepélye költségeire további 215 000 pengő hitel folyósítása. 94
- 70/[16] 14. A Miniszterelnökség átköltöztetése a Parlament épületébe; az így felszabaduló helyiségek további hasznosítása. 94
(*Pénzügyminiszter:*)
- 70/[17] 15. Rendelet a dohányfogyasztási és dohány-engedélyilletékek újabb megállapításáról. 95
- 70/[18] 16. Vendler Jenő Pénzügyőri fővigyázó nyugdíjának újbóli folyósítása. 96
- 70/[19] 17. A belső állami élet rendezésével kapcsolatos pénzzükséglet fedezésére újabb állami hitel igénybevétele. 96
- 70/[20] 18. Pénzügyi könyv-, gazdasági és matematikai szakértők kinevezése. 97
- 70/[21] 19. A Magyar Központi Híradó részére további 600 millió pengő államkölcsön engedélyezése. 97
- 70/[22] 20. Dr. Thuróczy János kinevezése pénzügyi tanácsossá. 98
- 70/[23] 21. Rendelet a vagyonátruházási illeték alapjául szolgáló érték megállapításáról. 98
- 70/[24] 22. Külkereskedelmi Árkiegyenlítési Alap létesítése, Külkereskedelmi Pénzügyi Bizottság szervezése. 98
- 70/[25] 23. A mesterséges édesítőszerrel illetékének újabb felemelése. 99
- 70/[26] 24. Az állami közszolgálati alkalmazottak természetbeni járandóságainak pénzzel való megváltása. 100
- 70/[27] 25. Jászay Menyhért kinevezése pénzügyi törzsbiztossá. 100
(*Belügyminiszter:*)
- 70/[28] 26. A csendőrség feloszlataásáról szóló 1690/1945. ME sz. rendelet kiegészítése és módosítása. 100
- 70/[29] 27. Egy nyugalmazott körjegyző özvegye kegydíjának engedélyezése. 101
- 70/[30] 28. Kinevezések a Közigazgatási Bíróság segédhivatali létszámába. 101
- 70/[31] 29. Országos Rendőri Bejelentő Hivatal szervezése. 101
(*Külgügyminiszter:*)
- 70/[32] 30. Követségi épületek tatarozására négymillió pengő póthitel engedélyezése. 102
- 70/[33] 31. A Nemzetközi Munkaügyi Szervezet párizsi konferenciájára négytagú bizottság kiküldése. 102
- 70/[34] 32. A külügyi tárca „rendkívüli kiadások” címén 3 500 000 pengő igénybevétele. 103
- 70/[35] 33. Gyallay–Pap Domokos részére konzuli attaséi cím használatának engedélyezése. 103
(*Vallás- és közoktatásügyi miniszter:*)
- 70/[36] 34. Rendelet az önhibájukon kívül iskolai képzésben nem részesült fel-

- nőtt dolgozók középfokú iskolai és középiskolai tanulmányairól. (Dolgozók iskoláinak létesítése.) 103
- 70/[37] 35. Dolgozók egyetemi és főiskolai tanfolyamainak létesítése. 103
- 70/[38] 36. Országos Köznevelési Tanács felállításáról szóló 1140/1945. ME sz. rendelet kiegészítése. 104
- 70/[39] 37. Kodály Zoltán kinevezése a Magyar Művészeti Tanács elnökévé. 104
- 70/[40] 38. Országos Könyvtári Központ és Könyvtárak Országos Tanácsa felállítása. 104
- 70/[41] 39. Rendelet a jogakadémiák tanulmányi és vizsgarendjének ideiglenes módosításáról. 105
- 70/[42] 40. Felsőoktatási intézmények helyreállításához 374 600 000 pengő rendelkezésre bocsátása. 105
- 70/[43] 41. Néhai dr. Schmidt Rezső műegyetemi adjunktus özvegyének kegydíja. 106
- 70/[44] 42. Gönczi Pál kinevezése a Szegedi Tudományegyetem gazdasági igazgatójává. 106
- 70/[45] 43. Kinevezések a Teleki Pál Tudományos Intézethez. 107
- 70/[46] 44. Vakokat Gyámolító Országos Egyesület részére hárommillió pengő államkölcsön folyósítása. 107
(*Igazságügyminiszter:*)
- 70/[47] 45. A szolgálati helyükről eltávozott közalkalmazottak igazolásáról szóló rendelet módosítása. 107
- 70/[48] 46. A kereskedelmi cégjegyzésekre vonatkozó rendelkezések módosítása; a háborús események következtében elveszett cégiratok pótlása. 108
- 70/[49] 47. A peres eljárásban meghallgatott szakértők illetményeit megállapító végzés ellen benyújtott felfolyamodás halasztó hatályának ideiglenes megszüntetése. 108
- 70/[50] 48. A Hatásköri Bíróság elnökét, tagjait és jegyzőjét megillető tiszteletdíjak megállapítása. 108
- 70/[51] 49. A büntetőjogi értékhatárok, valamint a pénzbüntetés és pénzbírság felemelése. 109
(*Vallás- és közoktatásügyi miniszter:*)
- 70/[52] 50. Dr. Bánk József kinevezése egyetemi nyilvános rendes tanárrá. 109
(*Iparügyi miniszter:*)
- 70/[53] 51. Az Iparügyi Minisztérium épületének helyreállítása. 109
- 70/[54] 52. Az Iparügyi Minisztérium Beszerzési csoportja részére 5 625 000 pengő forgótőke engedélyezése. 110
- 70/[55] 53. Az OVIRT [Országos Villamosművek Rt.] részére 30 millió pengő állami kölcsön folyósítása. 110
- 70/[56] 54. Az akkordbérek és jutalmak megállapítására vonatkozó rendelet kiegészítése. 111
- 70/[57] 55. Rendelet a kéményseprési díjak megfizetéséről. 111
- 70/[58] 56. A komlói erőműtelep befejező munkálataira 200 millió pengő engedélyezése. 111
- 70/[59] 57. A jövátételi szállítások ellenértékének kiegyenlítésére 20 milliárd pengő engedélyezése. 111
- 70/[60] 58. Mihalics Imre kinevezése műszaki főtanácsossá az Állami Kőszénbányászat komlói bányájához. 112
- 70/[61] 59. A villamos energia felhasználásának korlátozására vonatkozó rendelet előkészítése. 112

Napirendi pontok jegyzéke

(Földművelésügyi miniszter:)

- 70/[62] 60. A törvényhatósági állattenyésztési alapok részére 50 millió pengő hitel folyósítása. 112
- 70/[63] 61. Az okszerű állattenyésztés biztosítására és a Magyar Állami Lótenyésztési Felügyelőség szervezésére vonatkozó előterjesztések levétele a napirendről. 113
- 70/[64] 62. Bohos Dezső főmérnöki kinevezése a „Vízügyi Szolgálat” létszámába. 113
- 70/[65] 63. A gazdasági munkaközvetítés átszervezésével felmerülő kiadásokra hitel folyósítása. 113
- 70/[66] 64. A vetőmagkészletek bejelentéséről szóló 10 330/1945. ME sz. rendelet módosítása. 113

(Közlekedésügyi miniszter:)

- 70/[67] 65. MÁV díjszabások emelése. 114
- 70/[68] 66. Az államvasúti hidak helyreállítási munkálataira hitel folyósítása. 114
- 70/[69] 67. A Győr–Sopron–Ebenfurti Vasút helyreállítási költségeire hitel folyósítása. 115
- 70/[70] 68. A Buda és Pest közötti összeköttetés ideiglenes helyreállítására póthitel folyósítása. 115
- 70/[71] 69. A magyarországi felrobbantott hidak helyreállítására póthitel engedélyezése. 115
- 70/[72] 70. A Vörös Hadsereg parancsnoksága által kívánt dunántúli hidak újjáépítési költségeire póthitel engedélyezése. 116
- 70/[73] 71. Az államvasúti munkások családi pótlékának szabályozása. 116
- 70/[74] 72. Az Magyar Folyam- és Tengerhajózási Rt. részére három vontatómotor beszerzése. 117

(Közellátásügyi miniszter:)

- 70/[75] 73. A tárgysorozatban az 1. és 2. szám alatt felvett előterjesztéseket a napirendről leveszi. 117
- 70/[76] 74. A Vörös Hadsereg IV. negyedévi ellátásával kapcsolatban további 500 millió pengő felvétele. 118
- 70/[77] 75. Jóvátételi szállításokhoz szükséges 35 000 sertés és 27 vagon zsír beszerzésére nyolcmilliárd pengő folyósítása. 118
- 70/[78] 76. Téli készletre 700 vagon burgonya megvásárlására 800 millió pengő hitel folyósítása. 118

(Népjóléti miniszter:)

- 70/[79] 77. A magánjogi szolgálati viszony alapján járó nyugdíjak felemelése. 119
- 70/[80] 78. A Magyar Állami Hadirokkant Otthon épületei helyreállításának támogatása. 119
- 70/[81] 79. A Magánalkalmazottak Biztosító Intézete részére 600 millió pengő államkölcsön. 120
- 70/[82] 80. Az Országos Társadalombiztosító Intézet részére november hónapra állami ellátmány és állami kölcsön folyósítása. 120
- 70/[83] 81. Rendelet az OTI-nál a baleseti biztosítási kárfedezet átmeneti szabályozásáról. 120
- 70/[84] 82. Állami kórház létesítése Karcagon. 121
- 70/[85] 83. Dr. Gábor Ernő zalaegerszegi orvos tisztii főorvosi kinevezése. 121
- 70/[86] 84. Az 1848/49-es honvédek hátramaradottjainak segélyezése. 121
- 70/[87] 85. A hazatérő hadifoglyok elhelyezésére hitel engedélyezése. 122

(Újjáépítési miniszter:)

- 70/[88] 86. Rendelettervezet a tulajdonost terhelő közüzemi költségeknek a bér-
lőkre történő áthárításáról. 122
- 70/[89] 87. A központi fűtőberendezések helyreállítására vonatkozó előterjeszté-
sét a napirendről leveszi. 122
- 70/[90] 88. A közmunkaváltság megállapításának szabályozása. 123
- 70/[91] 89. Három újjáépítési kormánybiztos-helyettesi állás létesítése. 123

(Közlekedésügyi miniszter:)

- 70/[92] 90. Államvasúti alkalmazottak burgonya beszerzésének támogatása. 123
- 70/[93] 91. Államvasúti alkalmazottak élelmiszerellátásának támogatása. 124
- 70/[94] 92. Államvasúti igényjogosultak tűzifaszükségletének biztosítására, és az
Államvasutak leltár- és anyagbeszerzésére forgótőkekölcson engedé-
lyezése. 124
- 70/[95] 93. A Magyar Dunántúli Villamossági Rt. üzemviteli hiányainak fedezé-
sére hitel engedélyezése. 125
- 70/[96] 94. A Magyar Dunántúli Villamossági Rt. üzemviteli hiányainak fedezé-
sére további egymilliárd pengő hitel igénybevétele. 125
- 70/[97] 95. A törvényhatósági útalapok részére további 530 millió pengő hitel
igénybevétele. 125
- 70/[98] 96. A Lengyelországgal folytatott tárgyalások útiköltségének jóváha-
gyása. 126

(Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter:)

- 70/[99] 97. A kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter hatásköre és a minisz-
térium szervezeti kérdései. 126

[4] 71. 1945. november 27. 142

(Miniszterelnökségi államtitkár:)

- 71/1. Dobi István államminiszter és Balla Antal tájékoztatásügyi minisz-
ter részére gépkocsi beszerzése. 142
- 71/2. Az *Új Magyarország* című politikai hetilap részére segély engedélye-
zése. 143
- 71/3. Gazdasági Főtanács létesítése. 143
- 71/4. Budapest felszabadításánál elesett szovjet katonák emlékművére 50
millió pengő igénybevétele. 145
- 71/5. Minisztertanácsi körözhvények — azaz a minisztertanács ülésén kívüli
egyeztetések — tárgykörének szűkítése. 145

(Külgügyminiszter:)

- 71/6. A Moszkvába küldendő magyar misszió költségei. 145
- 71/7. A Romániával folytatandó tárgyalások költségei. 146
- 71/8. A Bukarestbe kiküldendő magyar misszió személyi és dologi kiadá-
sainak fedezése. 146
- 71/9. A külgügyminiszter kiutazása Prágába a szlovákiai magyarságot ért
sérelemek és az esetleges lakosságcsere megtárgyalása céljából. 146
- (Belügyminiszter:)*
- 71/10. A rendőrség állományából korábban elbocsátott Nánási László, Mes-
ter Lajos, dr. Smoling Béla és Bak Ferenc rehabilitálása. 151

Napirendi pontok jegyzéke

- (Iparügyi miniszter:)*
- 71/11. A népruházati akció lebonyolításához ötmilliárd pengő igénybevétele. 152
- 71/12. A Szakszervezeti Tanács munkaközvetítő irodáinak felállítására 135 millió pengő igénylése. 152
- (Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter:)*
- 71/13. A zsidókra hátrányos megkülönböztetést tartalmazó jogszabályok vagy baloldali magatartás folytán elvesztett üzlethelyiségek és berendezési tárgyak, valamint áru- és anyagkészletek visszaszolgáltatását szabályozó 7590/1945. ME sz. rendelet módosítása és kiegészítése. 153
- 71/14. Kereskedelmi Munkabér Véleményező Bizottság szervezése. 153
- 71/15. A tárcaközi külkereskedelmi értekezletre a közlekedésügyi és az új-jáépítési miniszter képviselőjének meghívása. 153
- 71/16. A Kereskedelem és Szövetkezetügyi Minisztérium elhelyezésére szolgáló épület (Budapesti Áru- és Értéktőzsde) helyreállítása. 154
- 71/17. A szövetkezetek közgyűlésének megtartására vonatkozó határidő módosítása. 154
- 71/18. A kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter hatáskörének kiterjesztése valamennyi szövetkezetre. 155
- (Vallás- és közoktatásügyi miniszter:)*
- 71/19. A közoktatási nevelés egységesítése. 156
- 71/20. Kinevezések a Teleki Pál Tudományos Intézethez. 156
- 71/21. A budapesti egyetemen a II. sz. belgyógyászati tanszék vezetői állásának betöltése, és a III. sz. belgyógyászati tanszék megszervezése, illetve vezetői állásának betöltése. 157
- 71/22. A magyar művészek segélyezésére rendkívüli hitel engedélyezése. 157
- (Népjóléti miniszter:)*
- 71/23. Dr. Surjánzky Ferenc tiszti főorvos kinevezése. 158
- 71/24. A Rimamurány–Salgótarjáni Vasmű Rt. bányanyugbéréseinek támogatása. 159
- 71/25. A német és nyilas elszállítások, valamint a háborús cselekmények következtében elpusztult kórházi felszerelések pótlása. 159
- 71/26. Dr. Karossa Pfeiffer József, dr. Biringer Károly és dr. Varga Lajos kinevezése közegészségügyi felügyelővé. 159
- 71/27. A hadisegélyek, hadigondozási és polgári gondozási pénzellátások 100%-kal való felemelése. 160
- 71/28. A munkások családi pótlékáról szóló 7520/1945. ME sz. rendelet módosítása. 160
- 71/29. Dr. Zemplén Elemér és Botár Bálint kinevezése miniszteri osztálytanácsossá, továbbá egyes személyek kinevezése a képesítési kellékek elengedésével. 160
- 71/30. Segédhivatali tisztviselők kinevezése. 161
- 71/31. Dr. Vadas Sára, Ember László stb. előléptetése és kinevezése. 161
- 71/32. Az Országos Mezőgazdasági Biztosító Intézet személyzeti létszámához tartozó egyes személyek soron kívüli előléptetése. 162
- 71/33. Az Országos Közegészségügyi Intézet győri vizsgálóállomásának berendezési költségei. 162
- 71/34. A Románia részére ajándékozandó gyógyszerre hitel folyósítása. 162

(Közellátásügyi miniszter:)

- 71/35. A mezőgazdasági és ipari árucseré céljaira 500 millió pengő folyósítása. 163
- 71/36. Az 1945. évi termésű kenyérgabona forgalmának nyilvántartásával kapcsolatos adminisztratív kiadások engedélyezése. 163
- 71/37. A keményítő és keményítőtermékek előállításának, forgalmának és felhasználásának szabályozása. 164
- 71/38. Közszolgálati alkalmazottak kiküldetési napidíjainak felemelése. 164
- 71/39. A Közellátásügyi Minisztérium részére gépkocsik beszerzése. 164

(Közlekedésügyi miniszter:)

- 71/40. A Magyar Posta részére tehergépkocsik beszerzése. 165
- 71/41. Zentai Béla miniszteri osztálytanácsos Ausztriába és Németországba való kiutazásának engedélyezése. 166
- 71/42. A közforgalmú vasutak és hajózási vállalatok, valamint közhasználatú gépjármű vállalatok baleseti járadékosainak újabb rendkívüli járadékpótléka. 166
- 71/43. Dr. Udvarhelyi Ödön posta-vezérigazgató kiküldetése Ausztriába. 167
- 71/44. Egy nyugalmazott vasúti és hajózási főfelügyelő szolgálati idejének beszámítása. 167
- 71/45. Az Államvasutak és a MÁVAUT rekonstrukciós és beruházási költségeire 2490 millió, a MÁVAUT alkalmazottak tüzelőanyag- és élelmiszer-beszerzéseire 10 millió pengő folyósítása. 167
- 71/46. Az államvasúti munkabéreknél egyes pótlékok megszüntetése ellenében 24–54%-os minőségi bérpótlék bevezetése. 168
- 71/47. A Vörös Hadsereg által igényelt dunántúli hidak építési költségei. 168
- 71/48. A MFTR hajókovács műhelyének helyreállítására 3,5 millió pengő folyósítása. 168
- 71/49. Az Első Dunagőzhajózási Társaság részére 13,5 millió pengő állami költségen folyósítása. 169

(Igazságügyminiszter:)

- 71/50. A szolgálati helyükről eltávozott közszolgálati alkalmazottak igazolásáról szóló 3300/1945. ME sz. rendelet módosítása. 169
- 71/51. A közszolgálat demokratikus újjászervezése érdekében szükséges egyes rendelkezések. 170
- 71/52. A zsidókra hátrányos megkülönböztetést tartalmazó jogszabályok folytán elvesztett ingóságok visszaadásának szabályozása. 170
- 71/53. A bírói képesítési pótlék újabb megállapítása. 171
- 71/54. Egyes közüzemi díjak fizetése. 171

(Miniszterelnökségi államtitkár:)

- 71/55. A Magyar Természettudományi Akadémia támogatása. 171
- 71/56. A Szentgyörgyi Albert által vezetett Biokémiai Intézet segélyének felemelése. 172
- 71/57. A Hazahozatali Kormánybiztosság költségeinek fedezése. 172
- (Közellátásügyi miniszter:)*
- 71/58. A Szovjetunió részére történő jóvátételi szállítások költségeire három milliárd pengő engedélyezése. 172
- 71/59. A hatósági zsirgyűjtés céljára öt milliárd pengő hitel. 173
- 71/60. A békéscsabai és környékbeli malmok működésének szünetelése a munkások sztrájkja miatt. 173

Napirendi pontok jegyzéke

- 71/61. Szarvasmarhák jóvátétel céljára történő igénybevételével kapcsolatos kérdések. 174
(*Pénzügyminiszter:*)
- 71/62. A Külkereskedelmi Pénzügyi Bizottság elnöke kijelölésének a pénzügyminiszter hatáskörébe utalása. 174
(*Földművelésügyi miniszter:*)
- 71/63. Az okszerű állattenyésztés biztosítása érdekében foganatosítandó rendelkezések. 174
- 71/64. Lótenyésztési felügyelői állások szervezése és a Magyar Királyi Méneskar megszüntetése. 175
(*Igazságügyminiszter:*)
- 71/65. A rögtönbíráskodásra vonatkozó rendelkezések hatályának kiterjesztése a csoportosan elkövetett vasúti rablásokra. 175

[5] 72. 1945. November 29. 195

- (*Miniszterelnök:*)
- 72/[1]. A Nemzetgyűlés soron következő ülésén előterjesztendő kormány-nyilatkozat. 195

[6] 73. 1945. December 5. 201

- (*Miniszterelnök:*)
- 73/1. Bejelentés Molnár Erik népjóléti miniszter bukaresti utazásáról, és helyettesítéséről. 201
(*Miniszterelnökségi államtitkár:*)
- 73/2. Dr. Szentkláray János ítélőbírói kinevezése. 202
- 73/3. A Legfőbb Állami Számvevőszék elhelyezésére szolgáló épület helyreállítása. 202
- 73/4. Egyes személyek kinevezése a Központi Statisztikai Hivatalnál. 202
- 73/5. A Budai Várpalota helyreállítási költségeire 81 600 000 pengő engedélyezése.
- 73/6. Az 1945 eleje óta megjelent könyvek beszerzése a Szövetséges Ellenőrző Bizottság részére sajtóellenőrzés céljából; az orosz irodalom magyarul megjelenő alkotásainak beszerzése munkásszervezetek és a Parasztszövetség könyvtárai részére. 203
- 73/7. A Magyar Vöröskereszttel kapcsolatos ügyeknek a honvédelmi miniszteri tárcától a Miniszterelnökség ügykörébe utalása. 203
- 73/8. Vas Zoltán, a Gazdasági Főtanács főtitkára részére államtitkári cím és jelleg adományozása. 204
- 73/9. Gellért Andor kinevezése II. osztályú főkonzullá. 205
- 73/10. A Tájékoztatásügyi Minisztérium felállításával kapcsolatos szervezési kérdések és kiadások. 205
- 73/11. A Tájékoztatásügyi Minisztérium részére személygépkocsi vásárlása. 206
- 73/12. A Miniszterelnökség részére egy db személygépkocsi beszerzése. 206
- 73/13. Az Ideiglenes Nemzeti Kormány politikai államtitkárainak felmentése. 206

- 73/14. Hozzájárulás dr. Zentay Dezső, a Központi Statisztikai Hivatal elhunyt elnöke eltemetetésével kapcsolatos költségekhez. 206
- 73/15. Dr. Bede István londoni és dr. Szegedy-Maszák Aladár washingtoni követ felhatalmazása az UNRRA-val folytatandó tárgyalásokra a hadifoglyok, deportáltak és menekültek segélyezése ügyében. 207
- 73/16. Zombory Gyulának, az elhagyott javak kormánybiztosának kormánybiztosi minőségében való megerősítése. 207
- 73/17. Egy pénzügyi irodakezelési tisztviselő kinevezése. 208
(*Pénzügyminiszter:*)
- 73/18. Beszámoló az általános pénzügyi helyzetről. Az alábbi rendelettervezetek elfogadása: *A közadók kezeléséről szóló egyes rendelkezések módosítása; A szolgálati és munkabérvizonyból származó jövedelmek adóztatása; A közadóknak adópengőben való meghatározása.* 208
- 73/19. Bejelenti, hogy az angol kormány készségét fejezte ki az angol–magyar kereskedelmi és pénzügyi problémák megtárgyalására. 217
(*Belügyminiszter:*)
- 73/20. A nemzetgyűlési választásokkal kapcsolatban 500 millió pengő póthitel igénybevétele. 218
- 73/21. Gépkocsi-beszerzésekre 1300 millió pengő hitel engedélyezése. 218
(*Pénzügyminiszter:*)
- 73/22. A pénzügyi vonatkozású minisztertanácsi javaslatok előterjesztésének szabályozása. 219
(*Földművelésügyi miniszter:*)
- 73/23. A mezőgazdaság gépesítésére és a gépek kijavítására 80 millió pengő hitel folyósítása. 219
- 73/24. Az állami tőgazdaságok üzemének biztosítására 75 millió pengő hitel engedélyezése. 219
- 73/25. Lótenyésztési felügyelői stb. állások szervezése és a Magyar Királyi Méneskar megszüntetése. 219
(*Iparügyi miniszter:*)
- 73/26. A MÁVAG egy műszaki segédtisztjének visszatartása a szolgálatban. 220
- 73/27. A minisztérium Fő utca 68. sz. épületének helyreállítása. 220
- 73/28. A szakszervezeti munkaközvetítés költségvetésére 135 millió pengő hitel folyósítása. 220
(*Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter:*)
- 73/29. Pozsgay Gyula, volt kereskedelem- és közlekedésügyi államtitkár kinevezése a III. fizetési osztályba. 221
- 73/30. A magyar–lengyel árucsereforgalmi egyezményrel kapcsolatban bizottság kiutazása Varsóba. 221
- 73/31. A tárgysorozaton szereplő 3., 4. és 5. számú előterjesztés levétele a napirendről. 222
- 73/32. Gépjárművek beszerzése a minisztérium részére. 222
(*Vallás- és közoktatásügyi miniszter:*)
- 73/33. Dr. Ráth István tiszteletbeli doktorrá avatása. 222
(*Igazságügyminiszter:*)
- 73/34. A rögtönbíráskodási eljárás szabályainak újabb módosítása. 223
- 73/35. A polgári peres és nem peres eljárások során kibocsátott hirdetmények közzététele. 223
- 73/36. A Magyar Főudvarnagyi Bíróság megszüntetése. 223

Napirendi pontok jegyzéke

- 73/37. A tartásdíj behajtására irányuló végrehajtási eljárás átmeneti módosítása. 224
- 73/38. A közpénztárakban bűnügyi letétként kezelt külföldi fizetési eszközök beszolgáltatásáról szóló 9510/1945. ME sz. rendelet hatályon kívül helyezése. 224
- 73/39. A zsidókra vonatkozó hátrányos megkülönböztetést tartalmazó telekkönyvi feljegyzések törlése. 224
- 73/40. A zsidókra hátrányos megkülönböztetést tartalmazó jogszabályok folytán elvesztett ingóságok visszaadására vonatkozó rendelettervezet. 225
- 73/41. Dr. Kemény Gábor rendőr-vezérőrnagy kártalanítása. 225
(Népjóléti miniszter:)
- 73/42. Dr. Miskovszky Vilmos tiszti főorvosi kinevezése. 225
- 73/43. Dr. Viola György tiszti főorvosi kinevezése. 226
- 73/44. Az állami alkalmazottak gyógyintézetének helyreállítási költségei. 226
- 73/45. Állami kórházak és egyéb közkórházak helyreállítási költségei. 226
- 73/46. Budapesten és környékén fizetendő gyógyhelyi és üdülőhelyi díjak. 226
- 73/47. A hadi és polgári gondozottak részére 50%-os segély folyósítása. 227
- 73/48. Gerő Ernőné, született Fazekas Erzsébet kinevezése miniszteri tanácsossá. 227
- 73/49. A baleseti biztosítási kárfedezés átmeneti szabályozása tárgyában korábban elfogadott rendelkezés (70/[83] napirendi pont) hatályba lépéti idejének módosítása. 228
(Újjáépítési miniszter:)
- 73/50. A tárgysorozaton szereplő előterjesztés levétele a napirendről. 228
(Közlekedésügyi miniszter:)
- 73/51. A Nemzeti Szabadkikötő és Tengerhajózási Vállalat részére két db forgódaru beszerzése. 228
- 73/52. A Ferenc Csatorna Rt. részére 680 millió pengő államkölcsön folyósítása. 229
- 73/53. A posta személyzet téli tüzelőanyag-ellátására 150 millió pengő kölcsön engedélyezése. 229
- 73/54. Az államvasúti alkalmazottak ruházati beszerzésére kölcsön rendelkezésre bocsátása. 229
- 73/55. Dr. Bárdos György kinevezése miniszteri titkárrá. 230
- 73/56. A magyarországi felrobbantott közúti hidak helyreállítására vagy ideiglenes pótlására 4250 millió pengő póthitel engedélyezése. 230
- 73/57. Buda és Pest közötti összeköttetés ideiglenes helyreállítására póthitel engedélyezése. 230
- 73/58. A vasútépítéssel kapcsolatos munkálatok prémium-díjaira 918 millió pengő engedélyezése. 231
- 73/59. A Közlekedésügyi Minisztérium Beszerzési csoportja részére 500 000 pengő kamatmentes kölcsön engedélyezése. 231
(Közellátásügyi miniszter:)
- 73/60. Löttvad nagykereskedők hitel-ellátására 4 milliárd pengő hitel engedélyezése. 231
- 73/61. Rendelet a tej és a tejtermékek árának megállapításáról. 231
- 73/62. A rendőrség ellátásának javítására tett intézkedések; javaslat a miniszterek személyes őrzésének megszüntetésére. 232

(Honvédelmi miniszter:)

- 73/63. A honvédségi behívásokkal kapcsolatos hírlapi támadások kiküszöbölése. 232

[7] 74. 1945. december 10. 244

(Miniszterelnök:)

- 74/1. A Minisztertanács ülésének megnyitása 244
(Miniszterelnökségi államtitkár:)
- 74/2. A SZEB Magyar Gazdasági Hivatala részére 10 milliárd pengő folyósítása. 245
- 74/3. A Fővárosi Közmunkák Tanács részére 170 millió pengő kölcsön engedélyezése. 245
- 74/4. A keletről hazatérő hadifoglyok ügyeinek a Hazahozatali Kormánybiztosság hatáskörébe utalása. 245
- 74/5. A Gazdasági Főtanács főtitkári hivatalának szervezésével kapcsolatos személyi és dologi kiadások. 246
- 74/6. Dr. Pákozdy László Márton kinevezése a Debreceni Tudományegyetem Bibliái Vallástörténet és Segédtudományai tanszékére egyetemi nyilvános rendkívüli tanárrá. 246
- 74/7. A Miniszterelnökség részére egy gépkocsi beszerzése. 247
- 74/8. Az Állami Számvevőszék részére tehergépkocsi vásárlása. 247
- 74/9. A miniszterelnök felhatalmazása az UNRRA-hoz intézendő memorandum összeállítására, és illetékes helyekre való eljuttatására. 247

(Miniszterelnök:)

- 74/10. Felhívja a belügyminisztert, hogy a bárók, mulatók és egyéb fényűző üzemek jegyzékét állítsa össze, ezeket 24 órán belül zárassa be, és készleteiket foglalja le. 247

(Pénzügyminiszter:)

- 74/11. A minisztertanács előző ülésén már megtárgyalt és elfogadott előterjesztéseit (73/18. és 22. napirendi pont) a napirendről leveszi. 248
- 74/12. Szolgáltatételre kötelezett nyugdíjasok díjazásának újabb megállapítása. 248
- 74/13. A Magyar–Szovjet Külforgalmi Rt. részére adó- és illetékkedvezmények biztosítása. 249
- 74/14. A közalkalmazottak illetményeinek folyósítása tárgyában kiadott 18/1945. ME sz. rendelet hatályon kívül helyezése. 249

(Iparügyi miniszter:)

- 74/[15] 16. Az iparvállalatok újraindítására 10 milliárd pengő engedélyezése. 249
- 74/[16] 17. Kerner Antal és Cseszko Jenő MÁVAG alkalmazottak kinevezése. 250
(Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter:)
- 74/[17] 18. A Külkereskedelmi Igazgatóság bukaresti kirendeltségének szervezésére hitel folyósítása. 250
- 74/[18] 19. Pintér Ernő volt külkereskedelmi aligazgató özvegyének kegydíja. 250
- 74/[19] 20. Javaslat öt személy rehabilitálására. 251
- 74/[20] 21. Egy volt minisztériumi díjnok özvegyének nyugdíja. 251
- 74/[21] 22. Vajda Imre nemzetgyűlési képviselő kinevezése miniszteri osztályfőnökké. 251

Napirendi pontok jegyzéke

- (*Vallás- és közoktatásügyi miniszter:*)
- 74/[22] 23. Az Országos Földrengésvizsgáló Intézet elhelyezése. 252
- 74/[23] 24. Janson Vilmos tankerületi főigazgató kinevezése. 252
- 74/[24] 25. Magyar–oros és orosz–magyar szótár kiadásának előkészítése. 252
(*Honvédelmi miniszter:*)
- 74/[25] 26. Honvédségi védőkre vonatkozó egyes rendelkezések módosítása. 253
- 74/[26] 27. Egyes polgári személyek felett a katonai büntetőbíráskodás megszüntetése. 253
(*Népjóléti miniszter:*)
- 74/[27] 28. Szikra István képesítési kellék alóli mentesítése. 253
- 74/[28] 29. Dr. Sipos Árpád OTBA kerületi főorvos véglegesítése. 254
- 74/[29] 30. Dr. Siklós Albin igazgató-főorvosi kinevezése. 254
- 74/[30] 31. Az OTI részére engedélyezett államkölcsön felemelése. 254
(*Miniszterelnök:*)
- 74/[31]. Az OTI-járulék behajtására vonatkozó rendelkezések szorgalmazása, és a behajtás szigorítása. 255
(*Népjóléti miniszter:*)
- 74/32. Az Országos Szociálpolitikai Intézet részére 12 millió pengő kiutalása. 255
- 74/33. Az Országos Közegészségügyi Intézet Beszerzési csoportjának támogatása. 255
- 74/34. A Népjóléti Minisztérium V. kerület Akadémia utca 3. sz. alatti épületének helyreállítása. 256
- 74/35. Kimutatás a társadalombiztosító intézeteknek 1945-ben folyósított kölcsönökről. 256
- 74/36. A gyermekmenhelyen elhelyezett gyermekek ruhaellátásával kapcsolatos megrendeléseknél a vállalkozóktól egyébként megkövetelt bankgarancia elengedése. 256
(*Közellátásügyi miniszter:*)
- 74/37. A Magyar Vadászok Lőttvadártékesítését Lebonyolító Iroda részére hitel engedélyezése. 257
- 74/38. Bejelentí, hogy a közellátási szén-szükséglet biztosításáról szóló előterjesztését a Gazdasági Főtanács döntése alá bocsátja. 257
- 74/39. Bejelentés az élelmiszeripari munkások (pékek) ad hoc sztrájkjáról. 258
- 74/40. A termelési biztosok bevonása a beszolgáltatás munkálataiba. 258
- 74/41. Ismételten kéri, hogy a Minisztérium december havi pénzsükségletét a Pénzügyminisztérium egy összegben folyósítsa. 258
(*Közlekedésügyi miniszter:*)
- 74/42. A Nemzeti Szabadkikötő és Tengerhajózási Vállalat két tisztviselőjének külföldi kiküldetése. 258
- 74/43. A Magyar Dunántúli Villamossági Rt. hiányának fedezésére 1259 millió pengő hitel igénybevétele. 259
(*Igazságügyminiszter:*)
- 74/44. A köztisztviselők esküjének szövege. 259
(*Külügyminiszter:*)
- 74/45. A Magyar Szovjet Művelődési Társaság támogatása. 259
- 74/46. Tájékoztató a Prágában 1945. december 3–7. között a lakosságcsere-ről és a felvidéki magyarok sérelmeiről folytatott tárgyalásairól. 259

(Földművelésügyi miniszter:)

- 74/47. Öt főállatorvos kinevezése állategészségügyi főtanácsossá. 261
- 74/48. Kákosy Jenő gazdasági tanár kinevezése a VI. fizetési osztályba. 261
- 74/49. Pór Mihály középiskolai tanár kinevezése gazdasági tanárrá. 262
- 74/50. Az erdőgazdálkodással, erdészeti igazgatással és az erdőgazdaságok alkalmazottai szolgálati viszonyával kapcsolatos előterjesztéseit a tárgysorozatról leveszi. 262

(Újjáépítési miniszter:)

- 74/51. Bejelenti, hogy a napirenden szereplő javaslatát a tárgysorozatról leveszi. 262

[8] 75. 1945. december 18. 273

(Pénzügyminiszter:)

- 75/1. A bankjegyek egyes címleteinek bélyegjeggyel való megjelölése. 273
- (Miniszterelnökségi államtitkár:)*
- 75/2. A Miniszterelnökségnek a Parlamentbe költözésével kapcsolatban pót-hitel engedélyezése. 274
  - 75/3. A Legfőbb Állami Számvevőszék épületének helyreállítása. 274
  - 75/4. Szakasits Antal szolgálati idő-beszámítási ügye. 274
  - 75/5. Miniszterelnökség felruházása kizárólagos intézkedési jogkörrel a köz-intézmények elhelyezése kérdéseiben. 275
  - 75/6. Katona Géza kinevezése statisztikai főtisztá a KSH állományába. 275
  - 75/7. Gál András burgonyaellátási kormánybiztos felmentése. 276
  - 75/8. Állás nélküli zenészek támogatására 30 millió pengő folyósítása. 276
  - 75/9. Az Ausztria és Németország területén levő műértékek és állami javak ügyében teendő intézkedések. 276
  - 75/10. A szovjet–magyar gazdasági együttműködési szerződésnek és kiegészítő záradékának a Nemzetgyűlés Politikai Bizottsága elé terjesztése. 277
  - 75/11. A tanügyi személyzet helyzetének javítása. 278
  - 75/12. Klinikák részére teherautók beszerzése. 279
  - 75/13. A szénbányák állami kezelésbe vétele. 279
  - 75/14. A magyarországi német vagyon átadása a Szovjetunió részére. 280
  - 75/15. Rózsa Ernő és társainak rehabilitálása, és részükre jóvátétel nyújtása. 280
  - 75/16. A magyar–lengyel megállapodás előkészítésére kiutazó delegáció kiegészítése Antall József újjáépítési miniszterrel. 281
- (Külügyminiszter:)*
- 75/17. Egy budapesti szálloda rendbehozatala külföldi vendégek elhelyezésére. 281
  - 75/18. A Szövetséges Ellenőrző Bizottság költségeinek fedezésére hat milliárd pengő hitel engedélyezése. 282
  - 75/19. Hivatalos jellegű külföldi utazásoknak a minisztertanács elé terjesztése. 283
  - 75/20. Nemestóthy Dénes részére a követségi tanácsosi cím használatának engedélyezése. 283
  - 75/21. Erős János kinevezése miniszteri osztálytanácsossá. 284

Napirendi pontok jegyzéke

(Pénzügyminiszter:)

- 75/22. A Külkereskedelmi Árkiegyenlítési Alap bizottsága elnökének kinevezésére vonatkozó jogkör rendezése. 284
- 75/23. A házrészvénytársaságok és házszövetkezetek épületeinek társasházakká való átalakításával kapcsolatos társulati adó- és illetékkedvezmény. 285
- 75/24. Az egyes jövedelemforrások után az 1945. évre fizetendő adóról szóló rendelet 285
- 75/25. A dohánytermesztés kiterjesztése; a megtermett dohány átadása a Dohányjövedék részére. 285
- 75/26. 400 milliárd pengő összegű új kincstári jegykölcson felvétele. 286
- 75/27. Felhatalmazás (indemnitás) kérése a Nemzetgyűléstől az államháztartás ügyeinek továbbvitelére. 286

(Földművelésügyi miniszter:)

- 75/28. Az állami erdőgazdálkodás hasznosabbá tétele, és ezzel kapcsolatban az állami erdőgazdálkodás átszervezése. 286
- 75/29. Az erdészeti igazgatás átszervezése. 287
- 75/30. Az állami tulajdonba került erdőgazdaságok alkalmazottainak szolgálati viszonya. 287
- 75/31. Gedeon Ernő képesítés alóli mentesítése. 288
- 75/32. Dombegyházi Ödön képesítés alóli mentesítése. 288
- 75/33. Egy kertészeti felügyelő özvegye részére kegydíj engedélyezése. 288
- 75/34. A Tolnai Állami Selyemfonógyár részére tehergépkocsi vásárlása. 288
- 75/35. Tejpotló és tejtermékpótló cikkek gyártásának iparengedélyhez kötése. 289
- 75/36. Giber János mezőgazdasági szakiskolai igazgató kinevezése a VI. fizetési osztályba. 289
- 75/37. A tehénvásárlási akció hitelére állami szavatosság vállalása. 289
- 75/38. A termelői készletekre előírt bejelentési kötelezettség határidejének meghosszabbítása. 289

(Iparügyi miniszter:)

- 75/39. Az ipari és kereskedelmi munkavállalók elbocsátásának korlátozása. 290
- 75/40. A Magyar Technológiai és Anyagvizsgáló Intézet helyreállítási költségei. 290
- 75/41. Iparvállalatok újraindításához 10 milliárd pengő hitel engedélyezése. 290
- 75/42. A Pénzügyi Központtal kötendő bérleti szerződésből keletkező jogvita eldöntésénél a választott bíróság hatásköre. 291
- 75/43. A jótételei szállítások kiegyenlítésére 60 milliárd pengő felvétele. 291
- (Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter:)*
- 75/44. A Központi Mértékügyi Intézet épületének helyreállítása. 291
- 75/45. A Magyar-Szovjet Külforgalmi Rt. feloszlata. 292
- 75/46. Dr. Bódogh Pál és társai, miniszteri titkárok, kinevezése. 292
- 75/47. Kinevezések a miniszteri számvevőség szakszemélyzetébe. 293
- 75/48. Dr. Szilágyi Mihály és dr. Mohar István miniszteri osztálytanácsos és dr. Kobulszky Károly posta-főigazgató miniszteri tanácsosi kinevezése. 293

(Vallás- és közoktatásügyi miniszter:)

- 75/49. A Budapesti Pázmány Péter Tudományegyetem klinikáinak élelmi-szerellására hitel engedélyezése. 293
- 75/50. Dr. Körösy Kornél kitüntetése egyetemi nyilvános rendes tanári címmel. 294
- 75/51. Dr. Vincze Frigyes magántanár kitüntetése egyetemi rendkívüli tanári címmel. 294
- 75/52. A Teleki Pál Tudományos Intézet létszámkeretének megállapítása; kinevezések az Intézethez. 294
- 75/53. A Budapesti Tudományegyetem Bölcsész tudományi Karán kezelési és szakaltisztai állások szervezése. 294
- 75/54. Dr. Kiss Zoltán kinevezése tanügyi segédtitkárrá. 295
- 75/55. Dr. Kósa János kinevezése gimnáziumi rendes tanárrá. 295
- 75/56. Egyetemi beszerzési csoportok részére 6 551 000 pengő hitel engedélyezése. 295
- 75/57. Nagy Ferenc okleveles gépészmérnök, műegyetemi géplaboratórium-vezető kinevezése. 296
- 75/58. Kucharik József, Láng Gyula és Nemcsik Elek tanárok rehabilitálása. 296
- 75/59. Egyes közalapítványi alkalmazottak magasabb fizetési osztályba sorolása. 296
- 75/60. Madocsi Pál gimnáziumi igazgató kinevezése az V. fizetési osztály 2. fokozatába. 297
- 75/61. Beck Ö[tvös] Fülöp szobrászművész rehabilitálása. 297
- 75/62. Kunéry Kálmán nyugalmazott tanító rehabilitálása. 297
- 75/63. Hlaszny Ferenc altiszt rehabilitálása. 298
- 75/64. A Faragó Béla kecskeméti Országos Árvaház irodatisztjének és altisztjének előléptetése. 298

(Igazságügyminiszter:)

- 75/65. A Kúrián honvédbírósági fellebbviteli tanács szervezése, és ezzel kapcsolatos rendelkezések. 299
- 75/66. A bíróságok és ügyészségek tagjainak az Igazságügyminisztériumban való ideiglenes alkalmazásáról szóló 1899. évi XLVIII. tc. hatályának meghosszabbítása. 299
- 75/67. A közszolgálat demokratikus újjászervezése érdekében szükséges rendelkezések. 299
- 75/68. A zsidókra hátrányos megkülönböztetést tartalmazó jogszabályok folytán elvesztett ingóságok visszaadására vonatkozó rendelettervezet. 300
- 75/69. Dr. Bajor László miniszteri tanácsosi és dr. Szabó Imre miniszteri osztálytanácsosi kinevezése. 301
- 75/70. Egy volt kiskunfélegyházi bírósági végrehajtó rehabilitálása. 301
- 75/71. Egy volt kiskunfélegyházi járásbíró özvegyének rehabilitálása. 301
- 75/72. A magyarországi német lakosság Németországba való kitelepítésével kapcsolatos bűnvádi eljárás tárgyában kiadandó rendeletre vonatkozó javaslatát a napirendről leveszi. 302

(Honvédelmi miniszter:)

- 75/73. A katonai rendfokozatnak a közigazgatási úton való elvesztése. 302

Napirendi pontok jegyzéke

- 75/74. A tárgysorozaton szereplő alábbi előterjesztéseket a napirendről leveszi: *Tábornoki rendfokozat elnevezésének megváltoztatása; A repülősporttal kapcsolatos egyes kérdések szabályozása; A belépő határátlomásokon és szűrőtáborokban kincstári katonai anyagok összegyűjtése és átvétele.* 302
- 75/75. Domján Béla rehabilitálása és előléptetése ezredessé. 303
- 75/76. A honvédbíróságok által kiszabott szabadságvesztés büntetés végrehajtásának elhalasztása és félbeszakítása. 303
(*Miniszterelnök:*)
- 75/77. Bejelentés az Ideiglenes Nemzeti Kormány megalakulásának évfordulója alkalmából rendezendő fogadásról. 303
(*Népjóléti miniszter:*)
- 75/78. A miniszter Bukarestből hazatérve tolmácsolja Groza román miniszterelnök üdvözlését. 304
- 75/79. Az Országos Családpénztár részére államsegély engedélyezése. 304
- 75/80. Az Országos Családpénztár épületének állagmegóvási munkálataira államkölcsön engedélyezése. 304
- 75/81. Az Országos Családpénztár részére 480 millió pengő államsegély folyósítása. 305
- 75/82. A Magyar Hajózási Betegségi Biztosító Intézet részére hitel engedélyezése. 305
- 75/[83] 82. Szükségkórházak felszerelésére és helyreállítására hitel engedélyezése. 305
- 75/[84] 83. A téli étkeztetési akció megszervezésére póthitel engedélyezése. 306
- 75/[85] 84. Az Országos Tüdőbeteg Szanatórium Egyesület államosításának költségei. 306
- 75/[86] 85. Az Állami Hadigondozó Gyógyintézet részére rendelőintézet és kórházi osztály létesítése. 306
- 75/[87] 86. Pestszentlőrinci és sashalmi lakótelepek épületeinek helyreállítása. 307
- 75/[88] 87. Egyszeri nyugbérőlegek folyósítása céljából az OTI részére államkölcsön engedélyezése. 307
- 75/[89] 88. Fertőzési veszélynek kitett egyes orvosok és egészségügyi alkalmazottak veszélyességi pótléka. 308
- 75/[90] 89. A hadigondozottak és segélyesek részére karácsonyi segély folyósítása. 308
(*Közellátásügyi miniszter:*)
- 75/[91] 90. Jóvátételi sertésszállításokra 1 963 500 000 pengő felvétele. 308
- 75/[92] 91. A BURGOSZ által nem teljesített szállítások miatt az előleget fizetők részére kártérítés biztosítása. 308
(*Miniszterelnök:*)
- 75/[93]. Felhívja az igazságügyminiszter figyelmét, hogy a burgonyaügy gyanúsítottjainak bűnperében a kártérítési szempontokat érvényesíteni kell. 309
(*Közellátásügyi miniszter:*)
- 75/[94] 92. Pékek üzemeinek biztosításához 300 millió pengő előlegkölcsön folyósítása. 309
(*Újjáépítési miniszter:*)
- 75/[95] 93. Központi fűtőberendezések helyreállítása 309
- 75/[96] 94. A Bethesda Diakonissza Kórház helyreállítási hitelének engedélyezése. 310

- 75/[97] 95. Varga István részére államtitkári cím adományozása. 310
 (Közlekedésügyi miniszter:)
- 75/[98] 96. A MÁV tűzifaszükségletének biztosítása. 311
- 75/[99] 97. Kormányzati futárvonatok közlekedésének beszüntetése, a vasúti közlekedés normalizálódása. 311
- 75/[100] 98. Hitel folyósítása a gépjárműforgalom megindítására. 311
- 75/[101] 99. A Nemzeti Szabadkikötő és Tengerhajózási Vállalat háborús kárainak fedezése. 311
- 75/[102] 100. Az elsüllyedt hajók kiemelésével kapcsolatos költségekre hitel folyósítása. 312

[9] 76. 1945. december 22. 339

- (Miniszterelnök:)
- 76/[1]. Ismerteti a rendkívüli minisztertanács összehívásának indokát. 339
 (Belügyminiszter:)
- 76/[2] 1. Rendelet a magyarországi német lakosságnak Németországba való áttelepítéséről. 339
 (Igazságügyminiszter:)
- 76/[3] 2. A magyarországi német lakosság Németországba való kitelepítésével kapcsolatos bünvádi eljárás tárgyában kiadandó rendelet. 350
 (Iparügyi miniszter:)
- 76/[4] 3. Az áru- és anyagkészletek termelésének, felhasználásának és forgalmának szabályozása. 350
- 76/[5] 3. Rendelet az *Egyes áru- és anyagkészletek bejelentése és zár alá vétele, továbbá A polgári lakosság ellátására szükséges textíliák előállításának szabályozása* tárgyában. 352
- 76/[6] 4. A kollektív szerződések hatályának átmeneti meghosszabbítása. 352
 (Pénzügyminiszter:)
- 76/[7] 5. A bankjegyek egyes címleteinek bélyegjeggyel való megjelöléséről szóló rendelet kiegészítése. 352
- 76/[8] 6. Az illetékekre vonatkozó jogszabályok módosítása és kiegészítése, valamint az illetékek újabb megállapítása. 353
 (Közellátásügyi miniszter:)
- 76/[9] 7. Rendelet az 1945. évi december 15. napján érvényesített árak bejelentése tárgyában. 353
 (Miniszterelnök:)
- 76/[10] 8. A Gazdasági Főtanácsról szóló rendelet kibocsátása. 354
 (Külügyminiszter:)
- 76/[11] 9. Vitál Zoltán osztálytanácsos részére diplomata-útlelvi kiadása. 355

[10] 77. 1945. december 29. 372

- (Iparügyi miniszter:)
- 77/1. Beszerzési segély folyósítása a kollektív szerződések hatálya alá eső, valamint a közszolgálati viszonyban álló vagy nyugellátásban részesülő személyek részére. 373

Napirendi pontok jegyzéke

(Miniszterelnökségi államtitkár:)

- 77/2. Szentgyörgyi Albert Biokémiai Intézetének január havi ellátmánya. 373
- 77/3. A Magyar Természettudományi Akadémia kutatási céljainak anyagi támogatás. 373
- 77/4. A Római Katolikus Egyház és a Református Egyház közigazgatási szervei tiszteletdíjának fedezése. (A földreform következtében kiesett bevételek pótlása). 374
- 77/5. Három volt partizán újratemetésének költségeire kétmillió pengő folyósítása. 374
- 77/6. Az államminiszterek hivatali kiadásainak a Miniszterelnökség költségvetési keretében történő elszámolása. 374
- 77/7. Dr. Zák Ferenc kinevezése a Belügyminisztériumhoz miniszteri osztálytanácsossá. 374
- 77/8. A kinevezések minisztertanácsi előterjesztésénél egyes adatok feltüntetése. 375
- (Belügyminiszter:)*
- 77/9. A közbiztonsági szervezetek tagjai által elkövetett szökés megtorlása. 375
- 77/10. A Közigazgatási Bíróság elhelyezésére szolgáló épület helyreállítása. 375
- 77/11. A sváb áttelepítésekkel kapcsolatban kormánybiztos kinevezése. 376
- (Igazságügyminiszter:)*
- 77/12. Rendeletek kiadásánál az 1945. évi XI. tc. 15. §-ában kapott felhatalmazásra való hivatkozás. 376
- (Pénzügyminiszter:)*
- 77/13. A közszolgálati alkalmazottak kinevezése során az általános előírásoktól való eltérést lehetővé tevő rendelkezés hatályának meghosszabbítása 1946. január 31-ig. 376
- 77/14. A Pénzügyőrség rangelnevezéseinek, előléptetési viszonyainak, egyenruházatának, valamint fegyverhasználati jogának módosítása. 377
- 77/15. A biztosító magánvállalatok működéséhez szükséges engedély kiadásának további felfüggesztése. 377
- 77/16. Az államháztartás 1945. évi kiadásairól és bevételeiről szóló kimutatók összeállítása. 378
- 77/17. Egy pénzügyi titkár szolgálaton kívül töltött idejének beszámítása a nyugdíjba. 378
- 77/18. Egy volt pénzügyőri fővigyázó rehabilitációja. 378
- 77/19. Három személy kinevezése a minisztériumhoz. 378
- 77/20. Dr. Ágoston Pál kinevezése miniszteri titkárrá. 379
- 77/21. „Az 1946. évre járó italmérési engedélyilletékek kivetési eljárás mellőzésével történő előírása” tárgyú rendeletervezet levétele a napirendről. 379
- 77/22. A biztosítási magánintézmények működésével kapcsolatos egyes rendelkezések módosítása. 379
- 77/23. A januárban engedélyezhető soron kívüli előléptetések számarányának megállapítása. 379
- 77/24. A földbirtokrendezés során földhöz és házhelyhez jutottak tartozásainak rendezéséről szóló rendelet módosítása. 380

- 77/25. Hadifogságból, deportálásból hazatért, az elszakított területekről kutasított kisiparosok ellátása az iparuk folytatásához szükséges munkaeszközökkel. 380
- 77/26. Az Országos Központi Hitelszövetkezet üzletresz-tókjében az államkincstár érdekeltségének megállapítása. 380
- 77/27. Az 1946. január hó 1. napján készítendő üzleti leltárak. 380
- 77/28. A külföldi fizetési eszközök és az arany Magyar Nemzeti Bank által közzétett árfolyamának alkalmazhatósága a külkereskedelemben; egyes külföldi tartozásokra megállapított pengő-letételi kötelesség felfüggesztése. 381
- 77/29. A lakásadóról szóló rendelet. 381
- 77/30. Az „N” sorozatú kincstári jegyek ellenében 500 milliárd pengő felvétele. 382
(Miniszterelnökségi államtitkár:)
- 77/31. A Földművelésügyi Minisztérium előterjesztéseinek levétele a napirendről. 383
(Iparügyi miniszter:)
- 77/32. Országos Iparoktatási Tanács szervezése. 383
- 77/33. A népruházati akció lebonyolításához 25 milliárd pengő rendelkezésre bocsátása. 383
- 77/34. A bányaillekek újabb megállapítása. 384
(Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter:)
- 77/35. A Baross Szövetség székházának igénybevétele. 385
(Vallás- és közoktatásügyi miniszter:)
- 77/36. Békési Lajos polgári iskolai tanár rehabilitálása. 385
- 77/37. Szöllösi Antal kinevezése a X. fizetési osztályba. 386
- 77/38. Egy egyetemi gondnok kinevezése a VI. fizetési osztályba. 386
- 77/39. Rédei Jenő és társai rehabilitálása. 386
- 77/40. Győrffy György kinevezése a VII. fizetési osztályba. 387
- 77/41. Dr. Molnár Zoltán kinevezése egyetemi alkönyvtárnokká. 387
- 77/42. Dr. Udvardy Miklós kinevezése a VIII. fizetési osztályba. 387
- 77/43. Dr. Sós József kitüntetése egyetemi rendkívüli tanári címmel. 388
- 77/44. Dr. Oravecz Pál kitüntetése egyetemi rendkívüli tanári címmel. 388
- 77/45. Dr. Tolnai Gáborné Berkovits Ilona kinevezése első osztályú műemléki őrré. 388
- 77/46. Dr. Korányi András kitüntetése egyetemi rendkívüli tanári címmel. 389
- 77/47. Dr. Boros Béla kitüntetése egyetemi rendkívüli tanári címmel. 389
- 77/48. Dr. Ligeti Lajos bölcsészkarri nyilvános rendes tanár rendkívüli tanári minőségben eltöltött szolgálati idejének beszámítása. 389
- 77/49. Dr. Barta Imre kitüntetése egyetemi rendkívüli tanári címmel. 389
- 77/50. Farkas Benjámín és társai rehabilitálása. 390
- 77/51. Dr. Mátyás Jenő kitüntetése egyetemi rendkívüli tanári címmel. 390
- 77/52. Dr. Marót Károly kinevezése egyetemi nyilvános rendes tanárrá. 390
- 77/53. Simándi Béla állami népiskolai tanító kinevezése a VII. fizetési osztályba. 391
- 77/54. Angyal János kinevezése az V. fizetési osztályba tanügyi főtanácsossá. 391
- 77/55. Dr. Goldziher Károly nyugalmazott polgári iskolai tanár kitüntetése egyetemi rendes tanári címmel. 391

Napirendi pontok jegyzéke

- 77/56. Dr. Sinkovics Dániel tanügyi tanácsos kinevezése az V. fizetési osztályba. 392
- 77/57. A Budapesti Pázmány Péter Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karán az *Oklevél- és címtan* elnevezésű tanszék nevének *A történelem segédtudományai* elnevezésre változtatása. 392
- 77/58. Dr. Kalmár László kitüntetése egyetemi rendkívüli tanári címmel. 392
- 77/59. Andrassy János és társai rehabilitálása. 392
- 77/60. Dr. Dénes Szilárd rehabilitálása és kinevezése az V. fizetési osztály 1. fokozatába. 393
- 77/61. Simsai Béláné kereskedelmi tanár kinevezése tanügyi titkárrá. 393
- 77/62. Masszi Ferenc gimnáziumi igazgató kinevezése az V. fizetési osztályba. 393
- 77/63. Dr. Gál István középiskolai tanár kinevezése a VIII. fizetési osztályba. 393
- 77/64. Egyetemi és főiskolai hallgatók téli ruhával és lábbelivel való ellátása. 394
- 77/65. A budapesti tankerületi pedagógusok beszerzési segélyére kölcsön folyósítása. 394
- 77/66. Ferenczy Béni, Bernáth Aurél, dr. Takács Menyhért, Cs. Szabó László, illetve Muhits Sándor és Györgyi Dénes kinevezése a Képzőművészeti Főiskola és az Iparművészeti Főiskola tanári létszámába. 394
- 77/67. Kerezi Endre testnevelési főiskolai tanár kinevezése a VI. fizetési osztályba. 396
- 77/68. A Nemzeti Szalon kiállítási helyiségeinek helyreállítása. 396
- 77/69. Udvarhelyi Ágoston állami gimnáziumi tanár kinevezése a VI. fizetési osztályba. 397
- 77/70. Állami színházak mentesítése a villany-korlátozás alól. 397
- 77/71. A Műszaki Egyetemen III. sz. Épülettervezési tanszék szervezése, s arra Weichinger Károly kinevezése egyetemi nyilvános rendes tanárrá. 397
- 77/72. Dr. Szekeres Margit kinevezése I. osztályú könyvtári segédőrré. 398
- 77/73. Horváth Mária állami gimnáziumi tanár kinevezése a VII. fizetési osztályba. 398
- 77/74. Gergelics László és társai kinevezése. 398
- 77/75. A tihanyi Magyar Biológiai Intézet kibővítése; kinevezések a tudományos tisztviselők létszámába. 398
- 77/76. A Teleki Pál Tudományos Intézet kibővítése; Gogolak Lajos, Sötér István, Perényi József, Lőrincze Lajos és társaik kinevezése. 399
(*Igazságügyminiszter:*)
- 77/77. Egyes bírói határozatok megtámadása, illetőleg semmissége. 400
- 77/78. Egyes tulajdonjogoknak a telekkönyvben való visszaállítása. 401
- 77/79. A közadóknak adópengőben illetőleg más értékben való meghatározásával kapcsolatos büntetőjogi és telekkönyvi rendelkezések. 401
- 77/[80] 77. A büntető igazságszolgáltatás körében szükségessé vált egyes rendelkezések. 401
- 77/[81] 78. Nyugatra távozott személyek hazatérésük utáni igazolása. 402
- 77/[82] 79. A letartóztatási intézeti őrszemélyzet ruházatához szükséges beszerzési költségek. 402
- 77/[83] 80. Dr. Takács László volt kaposvári törvényszéki bíró rehabilitálása. 403

- 77/[84] 81. Somlói László budapesti központi járásbíróági irodatiszt kinevezése irodafőtisztté. 403
- 77/[85] 82. Egy volt budapesti központi járásbíróági altiszt jóvátétel iránti kérelme. 403
- 77/[86] 83. A rögtönbíráskodás kiterjesztése és kihirdetésének elrendelése, továbbá az orgazdaság szigorúbb megtorlására vonatkozó rendelet kiadása. 403
(*Honvédelmi miniszter:*)
- 77/[87] 84. Az alábbi előterjesztéseit a napirendről leveszi: „A belépő határállomásokon és szűrőtáborokban kincstári katonai anyagok összegyűjtése és átvétele”; „A repülősporttal kapcsolatos egyes kérdések szabályozása”. 404
- 77/[88] 85. A dologi honvédelmi szolgáltatások igénybevételének feloldása. 405
- 77/[89] 86. A honvédség hadifogságból visszatérő hivatásos tagjainak ideiglenes őrizetbe vétele. 405
- 77/[90] 87. A honvédség nyugállományú tagjainak az újjáépítésbe való bekapcsolására rendelt szerv támogatása. 405
- 77/[91] 88. A határsávban elrendelt korlátozások tárgyában kiadott kormányrendelet hatálytalanítása. 406
- 77/[92] 89. Az 1. és 6. hadosztálynál valamint a határőrségnél történő felváltás szabályozása. 406
- 77/[93] 90. Szántó Béla volt hadügyi népbiztos rehabilitálása. 406
(*Népjóléti miniszter:*)
- 77/[94] 91. Az Országos Családpénztár részére 200 millió pengő államsegély engedélyezése. 406
- 77/[95] 92. Dr. Árvai Sándor és dr. Dóczy Gedeon gyulai állami kórházi főorvosok kinevezése a VI. fizetési osztályba. 407
- 77/[96] 93. Dr. Haitz Emil főorvos kinevezése a VI. fizetési osztályba. 407
- 77/[97] 94. A Budai Izraelita Szentegylet részére 20 millió pengő államkölcsön kiutalása. 407
- 77/[98] 95. Dr. Jung Géza orvos és társai kinevezése. 407
- 77/[99] 96. A Németsvölgyi úti Hadirokkant Otthon építkezéseihez póthitel folyósítása. 408
- 77/[100] 97. A Daróczi úti hadigondozó gyógyintézet helyreállítási és átalakítási munkálatait gátló körülmények elhárítása. 408
- 77/[101] 98. A Hajduhadházán létesítendő gyermekotthon részére hitel folyósítása. 409
- 77/[102] 99. Dr. Hendel Ottó és társainak kinevezése a Népjóléti Minisztériumhoz. 409
- 77/[103] 100. A fegyverszüneti egyezmény értelmében kiürített területekről Magyarország jelenlegi területére költözött fogázmesterek gyakorlatának szabályozása. 409
- 77/[104] 101. Az épületjavítási hozzájárulás adópengőben való fizetésének szabályozása. 409
- 77/[105] 102. Az OTI részére 2820 millió pengő államkölcsön és 300 millió pengő állami ellátmány engedélyezése. 410
(*Közellátásügyi miniszter:*)
- 77/[106] 103. Több személy kinevezése a minisztérium létszámába. 410
- 77/[107] 104. Javasolja a társminisztereknek, hogy a hatáskörükbe tartozó egyes árak január 15-ig változatlanok maradjanak. 410

Napirendi pontok jegyzéke

- 77/[108] 105. A Budapesti Sütők Ipartestülete részére folyósítandó kölcsön kiutalása. 411
(*Újjáépítési miniszter:*)
- 77/[109] 106. A Mezőgazdasági Szövetkezeti Központ, mint szövetkezet, működési körének szabályozása és eredményes működésének előmozdítása. 411
(*Közlekedésügyi miniszter:*)
- 77/[110] 107. A Hajózási Tárcaközi Bizottság költségeire 300 millió pengő kiutalása. 411
- 77/[111] 108. A Magyar Folyam- és Tengerhajózási Rt. részére három darab motoros vontatóhajó költségeire további hitel engedélyezése. 411
- 77/[112] 109. Az államvasúti alkalmazottak téli élelmiszer-beszerzésére forgótke-kölcsön engedélyezése. 412
(*Tájékoztatásügyi miniszter:*)
- 77/[113] 110. A minisztérium munkakörére vonatkozó előterjesztés levétele a napirendről. 412

[11] 78. 1946. Január 5. 428

(Miniszterelnökségi államtitkár:)

- 78/1. A Gazdasági Főtanács felállítása és rendelet-kibocsátási jogkörének megállapítása. 428
- 78/2. Szakasits Antal szolgálaton kívüli idejének nyugdíjba való beszámítása. 429
- 78/3. Hat db személygépkocsi és egy db tehergépkocsi vásárlása a Miniszterelnökség részére. 430
- 78/4. A nemzetiségi tanulók anyanyelvi oktatása, nemzetiségi iskolák fenntartása. 430
- 78/5. Az árvíz- és belvízveszély leküzdéséhez szükséges intézkedések. 432
(*Vallás- és közoktatásügyi miniszter:*)
- 78/6. Dr. Altorjay Sándor jogakadémiai tanár rehabilitálása. 433
- 78/7. Tanítók rehabilitálása. 433
- 78/8. Egy altiszt rehabilitálása. 433
- 78/9. Tanítók rehabilitálása. 433
- 78/10. Szeghalmi Gyula volt tanfelügyelő rehabilitálása. 434
- 78/11. Dr. Zákonyi Mihály allelváltárnok rehabilitálása. 434
- 78/12. Dr. Moesz Gusztáv nyugalmazott nemzeti múzeumi igazgató rehabilitálása. 435
- 78/13. Karácsony Sándor kinevezése az Országos Szabad Művelődési Tanács elnöki tisztére 435
- 78/14. Egy szakaltiszt özvegye részére magasabb özvegyi ellátás megállapítása. 435
- 78/15. A Magyar Katolikus Vallásalap költségvetési hiányának pótlása. 436
- 78/16. Dr. Deér József egyetemi nyilvános rendes tanári kinevezése. 436
- 78/17. Dr. Tóth József és dr. Gálos László kitüntetése egyetemi nyilvános rendkívüli tanári címmel. 437
- 78/18. Kárpáti Aurél és Galamb Sándor kinevezése az V. fizetési osztályba. 437
- 78/19. A középiskolai tanulmányok folytatásának elősegítése (az 1934. évi XI. tc. módosítása). 438

- 78/20. A szabadművelődés fogalmazási személyzete; szabadművelődési felügyelőségek szervezése. 438
(Külügyminiszter:)
- 78/21. Dr. Vadasi Károly és Fehér József külügyi fogalmazó-jelöltek tanfolyamra bocsátása. 439
- 78/22. Követségi épületek tatarozására póthitel igénylése. 439
(Belügyminiszter:)
- 78/23. A Belügyminisztérium Beszerzési csoportjának forgótőke-hitele; 290 millió pengő engedélyezése tehergépkocsi vásárlására. 439
(Pénzügyminiszter:)
- 78/24. Italmérési jövedéki kihágásokra megállapított pénzbüntetés mérvének újabb megállapítása. 440
- 78/25. A közszolgálati illetmények és nyugellátások rendezése tárgyában kiadott 2500/1945 ME sz. rendelet egyes intézkedéseinek módosítása. 440
- 78/26. Egy volt pénzügyi irodasegédtsz özvegye részére kegyelmi ellátás engedélyezése. 441
- 78/27. A vám- és mérlegpénz lerovásánál az aranykorona átszámítási kulcsának újabb megállapítása. 441
- 78/28. A németek által elhurcolt és hazájukba még vissza nem tért közszolgálati alkalmazottak hozzátartozóinak ellátása. 441
- 78/29. A Pénzügyőrség rangelnevezéseinek, egyenruházatának, fegyverhasználati jogának valamint előlépési viszonyainak módosítása. 442
- 78/30. Az életbiztosítási szerződések körében a háborús haláleseti kockázat viselése. 442
- 78/31. A közszolgálati alkalmazottak 1946. évi előléptetésének szabályozása. 442
(Földművelésügyi miniszter:)
- 78/32. Az árvíz- és belvíz-veszély leküzdéséhez szükséges intézkedések; a vízi társulatok helyzete. 443
- 78/33. A tej- és tejtermékpótló cikkek gyártásának iparengedélyhez kötése. 443
- 78/34. Juhos László mezőgazdasági szakújságíró kinevezése miniszteri fogalmazóvá. 443
- 78/35. Tomcsányi Károly kinevezése miniszteri irodafőtisztté. 443
- 78/36. A Dunavölgyi Északi Övcsatorna építési munkálatainak támogatására hitel engedélyezése. 444
- 78/37. A földreform végrehajtásával kapcsolatos költségekre szükséges összeg engedélyezése. 444
- 78/38. A földreform végrehajtása folytán alkalmazásukat veszített gazdatisztek részére kárpótlás nyújtása. 444
- 78/39. Több pályázó kinevezése magyar állami gazdasági felügyelővé. 446
- 78/40. Kölgyessy Ferenc magyar állami gazdasági felügyelő kinevezése a VI. fizetési osztályba. 446
- 78/41. Gazdasági felügyelők kinevezése a VIII. és IX. fizetési osztályba. 447
- 78/42. Gubányi Emil kinevezése az V. fizetési osztályba kísérletügyi főigazgatóvá, és dr. Danisska József kinevezése kísérletügyi igazgatóvá. 447
- 78/43. Egy műszaki segédtsz kinevezése a XI. fizetési osztályba. 447
- 78/44. A mezőgazdasági tudományos és kísérletügyi intézmények egyes tudományos tisztviselőinek magasabb fizetési osztályba sorolása. 447

Napirendi pontok jegyzéke

- 78/45. A földreform folytán állami kezelésbe jutott új állami gazdaságok gazdasági és segédszemélyzetének kinevezése. 448
- 78/46. Thier–Szabó Franciska okleveles építészmérnök kinevezése a IX. fizetési osztályba. 449
(*Iparügyi miniszter:*)
- 78/47. Az ipari és kereskedelmi munkavállalók elbocsátásának korlátozása; a tárgysorozaton eredetileg szereplő előterjesztéseinek levétele a napirendről. 449
(*Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter:*)
- 78/48. Belkereskedelmi Igazgatóság felállítása. 449
- 78/49. A magyar–svájci kereskedelmi, fizetési, vasúti és postai forgalom felvétele céljából bizottság kiküldése. 450
(*Miniszterelnök:*)
- 78/50. A külföldi kiutazások előzetes minisztertanácsi engedélyeztetése; jelentést kér a miniszterektől, hogy jelenleg kik tartózkodnak külföldön megbízólevéllel. 451
(*Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter:*)
- 78/51. A minisztérium szervezésével és felállításával kapcsolatos személyi és dologi kiadásokra hitel igénybevétele. 452
- 78/[52] 51. A minisztérium elhelyezésére szolgáló épület helyreállítására rendkívüli hitel felvétele. 452
- 78/[53] 52. A román–magyar áruforgalmi megállapodással kapcsolatos tárgyalások újrafelvétele. 452
(*Igazságügyminiszter:*)
- 78/[54] 53. A büntető igazságszolgáltatás körében szükségessé vált egyes rendelkezések. 452
- 78/[55] 54. A „zsidókra hátrányos jogszabályok folytán elveszett ingóságok...” tárgyában korábban a minisztertanács által letárgyalt, de szövegezésre visszaadott rendelet. (Lásd a 71/52., 73/40. és 75/68. napirendi pontot.) 453
- 78/[56] 55. A háborús események következtében további ügykezelésre alkalmatlanná vált bírósági, ügyészségi és letartóztató intézeti iratok ipari feldolgozása és megsemmisítése. 453
- 78/[57] 56. A szolgálati jogviszony egyes kérdéseinek szabályozásáról szóló 9700/1945. ME sz. rendelet módosítása. 454
- 78/[58] 57. A bérelt lakás, más helyiség vagy terület átadását, visszabocsátását vagy átvételét rendelő ítélet előzetes végrehajthatóságának korlátozása. 454
- 78/[59] 58. Az egyes értékpapírok megsemmisítéséről szóló 4090/1945. ME sz. rendelet kiegészítése. 454
- 78/[60] 59. Az 1944. október 15. után szolgálatot nem teljesített közalkalmazottak illetményei. 454
(*Honvédelmi miniszter:*)
- 78/[61] 60. A határsávbán elrendelt korlátozások tárgyában kiadott kormányrendelet hatálytalanítása. 455
(*Népjóléti miniszter:*)
- 78/[62] 61. A biztosítási járulékokra vonatkozó egyes rendelkezések módosítása. 455
- 78/[63] 62. A gyermekmenhely kötelékébe tartozó anyák munkaviszonyának rendezése. 456

- 78/[64] 63. Az Ausztriából és Németországból hazaszállításra kerülő kórházi anyag, gyógyszer és felszerelési tárgyak felhasználása. 456
- 78/[65] 64. A külföldi segélyakciók lebonyolításának a Népjóléti Minisztérium hatáskörébe utalása. 456
- 78/[66] 65. Az OTI részére 2820 millió pengő államkölcsön és 300 millió pengő állami ellátmány engedélyezése. — Vita után a korábban engedélyezett összeg folyósításának felfüggesztése. 457
- 78/[67] 66. A mentők támogatására 44 millió pengő folyósítása. 458
(Közellátásügyi miniszter:)
- 78/[68] 67. A Vörös Hadsereg ellátásának biztosításával és a jóvátétellel kapcsolatban 20 db tehergépkocsi vásárlása. 458
- 78/[69] 68. A Vörös Hadsereg 1945. IV. negyedévi ellátásával kapcsolatos kiadások. 458
- 78/[70] 69. Jóvátételi célra 1200 vagon takarmány, facsemete stb. beszerzése. 459
- 78/[71] 70. Bejelenti, hogy értesülése szerint az UNRRA segítséget nyújt Magyarországnak, ha azt a kormány kéri. 459
(Közlekedésügyi miniszter:)
- 78/[72] 71. Gépjárművek ideiglenes igénybevételére vonatkozó rendelet kibocsátása. 459
- 78/[73] 72. A tárgysorozaton szereplő 2. és 3. sz. előterjesztését — miután azt az előző minisztertanács már megtárgyalta és elfogadta — a napirendről leveszi. 460
- 78/[74] 73. Közlekedési bizottság kiküldése Svájcba. 460
- 78/[75] 74. Baloldali politikai magatartása miatt állásából eltávolított hét tisztviselő rehabilitálása. 460
- 78/[76] 75. Kinevezések a Magyar Posta újjáépítésével kapcsolatban kifejtett munkák jutalmazásaként. 461
- 78/[77] 76. MÁV-alkalmazottak rehabilitációja. 461
- 78/[78] 77. Kinevezések a Magyar Posta újjáépítésével kapcsolatban kifejtett munkák jutalmazásaként. 461
- 78/[79] 78. Vecsényi Sándor főintéző és Dancs Imre képesítési kellék alóli mentesítése és kinevezése. 461
- 78/[80] 79. Bencze Béla államépítészeti műszaki főtanácsos részére miniszteri tanácsosi cím adományozása. 462
(Külügyminiszter:)
- 78/[81] 80. Bejelenti, hogy a fűtőanyaggal való takarékoság okából a Külügyminisztériumban szombat déli 1 órától hétfő déli 1 óráig hivatali szünetet tart. 462

[12] 79. 1946. Január 12. 482

(Miniszterelnök:)

- 79/1. Somogyi Béla és Bacsó Béla síremléke költségeinek átvállalása. 482
(Közlekedésügyi miniszter:)
- 79/2. Futárvonatok megszüntetése és a menetrend szerinti távolsági forgalom beindítása. 483
(Miniszterelnökségi államtitkár:)

Napirendi pontok jegyzéke

- 79/3. Ismerteti Szviridov altábornagy átiratát: a Vörös Hadsereg Parancsnoksága a pengő bankjegyek kibocsátását 1946. január 1-jével megszüntette. 483
- 79/4. A Hazahozatali Kormánybiztosság költségeire 300 millió pengő folyósítása. 484
- 79/5. Dr. Karczag Iván, dr. Szent-Ivány József és Ékes István miniszteri osztálytanácsosok kinevezése miniszteri tanácsossá. 484
- 79/6. Dr. Bassola Zoltán miniszteri tanácsos kinevezése a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium adminisztratív államtitkárává. 484
- 79/7. A Kossuth híd építésénél kiváló érdemeket szerzett személyek részére kitüntetés, illetőleg emlékérem alapítása. 485
- 79/8. A Nemzeti Főtanács költségeire 50 millió pengő folyósítása. 485
- 79/9. A Miniszterelnökségnek a Parlamentbe való átköltözésével kapcsolatos költségeire további 100 millió pengő folyósítása. 485
(*Belügyminiszter:*)
- 79/10. A mozgófényképüzemek engedélyezésével kapcsolatos határidő meghosszabbítása. 485
- 79/11. A Belügyminisztérium tulajdonát képező Szentháromság utca 4. sz. épület veszélyt elhárító munkálataira hitel folyósítása. 486
- 79/12. Az élelmezési havi váltság megállapítására vonatkozó egyes rendelkezések módosítása. 486
(*Pénzügyminiszter:*)
- 79/13. Az állami alkalmazottak előléptetésének szabályozása az 1946. évre. 486
- 79/14. Az Országos Központi Hitelszövetkezet üzletrész-tőkéjében az államkincstár érdekeltsége. 486
- 79/15. A Pénzügyőrség rangelnevezéseinek, előléptetési viszonyainak, egyenruházatának, valamint fegyverhasználati jogának módosítása. 487
- 79/16. Rádai Iván kinevezése a Magyar Államnyomda igazgatójává az V. fizetési osztályba. 487
(*Földművelésügyi miniszter:*)
- 79/17. A dunai kisvízi kitzúzó szolgálat kiadásaira 300 millió pengő pótköltség engedélyezése. 487
- 79/18. Dr. Szabados Dezső telepítésügyi titkár mentesítése a gyakorlati közgazgatási vizsga alól. 488
- 79/19. Wranovich Béla erdőmérnök kinevezése a VIII. fizetési osztályba főmérnökké. 488
- 79/20. Ortutay Pál visszavétele az állami erdőmérnökök személyzeti létszámába. 488
- 79/21. Iván György okleveles erdőmérnök kinevezése a VI. fizetési osztályba. 488
- 79/22. A Magyar Agrártudományi Egyetem épületeinek állagmegóvási munkálataira 10 millió pengő hitel folyósítása. 489
- 79/23. Bán Dezső gazdasági felügyelőnek a VI., Pokomándy Imre gazdasági felügyelőnek pedig a VIII. fizetési osztályba való kinevezése. 489
- 79/24. Egy 1920-ban fegyelmileg elbocsátott zsilipőr részére nyugdíj engedélyezése. 489
- 79/25. A Szovjetunió részére teljesítendő mezőgazdasági jóvátételi szállítások pénzügyi fedezetének biztosítása. 489

(Iparügyi miniszter:)

- 79/26. Dr. Boldis István és 31 társának kinevezése. 490
79/27. Pálffy Miklós és kilenc társa felmentése egyes képesítési kellékek alól, és kinevezése. 490
79/28. Karczag György és öt társának kinevezése. 490
79/29. Noszlopy Antal, Fehér Imre, Hajós Gyula és Bíró Endre gépészmérnökök kinevezése. 490
79/30. A nyersanyag- vagy üzemanyaghiány következtében előálló kényszerű üzemszünet alatt a munkavállalók foglalkoztatása és javadalma- zása. 491
79/31. Az egyes ipari faanyagok, tüzelőanyagok forgalmának szabályozása tárgyában kiadott 5150/1945. ME sz. rendelet kiegészítése. 492
79/32. Az Iparügyi Minisztérium kezelésében lévő épületek állagmegóvási munkálataira további 50 millió pengő engedélyezése. 492
(Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter:)
79/33. Dr. Révi Viktor, dr. Gévay-Wolff Nándor, dr. Fülöp Kálmán és dr. Hardi Róbert kinevezése miniszteri tanácsossá. 492
79/34. A Külkereskedelmi Igazgatóság helyiségeit magában foglaló Szemere utca 6. sz. épület helyreállítási költségei. 493
79/35. Áruk külföldre szállításának szabályozása. 493
79/36. A semleges országok azon cégeinek és magánszemélyeinek kizárása a külkereskedelemből, amelyek a Szövetséges Hatalmak ellenségeit támogatták. 493
79/37. Joszt Béla irodasegédtsízt kinevezése a X. fizetési osztályba. 494
79/38. Holló Imre és társai kinevezése. 494
79/39. Kanovics Ferike kinevezése a VIII. fizetési osztályba miniszteri se- géd hivatali igazgatóvá. 494
79/40. Gazdasági vonatkozású ügyben kiutazók útlevelének kiadásával kap- csolatban elővéleményezési jogot kér. 495
(Külügyminiszter:)
79/41. Szelle Lajos megbízása a stockholmi magyar külképviselet vezetésé- vel; Kállay Kristóf György részére a követségi attaséi cím adományo- zása. 495
(Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter:)
79/42. Dr. Molitor Sándor kinevezése miniszteri titkárrá. 497
79/43. Dr. Hévey László főiskolai nyilvános rendes tanár kinevezése a Ke- reskedelem- és Szövetkezetügyi Minisztériumhoz. 497
79/44. Bede Margit kinevezése miniszteri számvevőségi II. osztályú főtaná- csossá. 498
79/45. Ferdinándy Anna kinevezése miniszteri irodafőtisztté. 498
79/46. Fenyvesi Balázs kinevezése miniszteri segédtitkárrá a VIII. fizetési osztályba. 498
(Vallás- és közoktatásügyi miniszter:)
79/47. Szabady Ervin állami gimnáziumi tanár kinevezése a VII. fizetési osz- tályba. 498
79/48. Dr. Tolnai Gábor, dr. Dezsényi Béla és dr. Elekes Lajos kinevezése. 499
79/49. Czetz Emánuel és társai előléptetése. 499
79/50. Dr. Sóstai István és társai kinevezése. 499

Napirendi pontok jegyzéke

- 79/51. A Minisztérium alkalmazottainak forgótőke kölcsönére 57 800 000 pengő, tüzelőanyag-ellátására pedig 16 millió pengő hitel folyósítása. 500
- 79/52. Dr. Arató János és társai kinevezése. 500
- 79/53. Dr. Donászy Ferenc állami gimnáziumi tanár kinevezése a VII. fizetési osztályba. 500
- 79/54. Rendelet az iskolán kívüli nevelés (szabadművelődés) szerveiről. 500
- 79/55. Szabó István állami gimnáziumi tanár rehabilitálása, és özvegye részére nyugdíj megállapítása. 501
- 79/56. P. Tóth Zoltán és hat társa rehabilitálása. 501
- 79/57. Az egyetemi tanárok és egyetemi segédszemélyzet 70%-os működési pótléka. 502
- 79/58. Dr. Szemerényi Oszvald kinevezése a budapesti Pázmány Péter Tudományegyetem Bölcsészeti Karán az indoeurópai összehasonlító tudományág képviselőjére. 502
(Igazságügyminiszter:)
- 79/59. A népbíróági eljárást szabályozó 1945. évi VII. tc. egyes rendelkezéseinek módosítása és kiegészítése. 502
- 79/60. Egy altiszt rehabilitálása. 503
- 79/61. Özvegy Kerék Mihályné részére nyugdíj megállapítása. 503
- 79/62. Szlabey Ferenc nyugdíjának házastársa, Koncz Mária esetleges özvegyi ellátására is kiterjedő hatállyal való megállapítása. 504
(Honvédelmi miniszter:)
- 79/63. A határsávban elrendelt korlátozások hatálytalanítása. 504
- 79/64. Dudás Béla miniszteri titkárrá és Rex Tibor miniszteri segédtitkárrá való kinevezése. 505
(Népjóléti miniszter:)
- 79/65. Gyermekvédelmi Intéző Bizottság létesítése. 505
- 79/66. Az állami gyermekmenhelyek szükségletére személy- és tehergépkocsi beszerzése. 505
- 79/67. A hadisegélyben részesülő személyek valamint a hadi-, honvédelmi és polgári gondozottak részére egyszeri beszerzési segély folyósítása. 506
- 79/68. A hadisegélyek, valamint a hadi-, honvédelmi és polgári gondozottakat megillető járadékok és egyéb rendszeres pénzellátások összegének jövőbeni meghatározása. 506
- 79/69. Az Országos Orvosi Nyugdíj- és Segélyező Intézettől járó nyugdíjak összegének felemelése. 507
- 79/70. A magánjogi szolgálati viszony alapján járó nyugdíjak megállapítása, valamint a vállalati nyugdíjpénztárakkal kapcsolatos egyes kérdések szabályozása. 507
- 79/71. A kötelező társadalombiztosítás járadékszolgáltatásainak felemelése. 508
- 79/72. Dr. Hollóssy Andor kinevezése a VI. fizetési osztályba. 508
(Közellátásügyi miniszter:)
- 79/73. A jótételteli szállításokkal és a Vörös Hadsereg ellátásával kapcsolatos elvi és jogi kérdések. 508
- 79/74. A terménybegyűjtéssel kapcsolatos kiadások fedezése. 512
- 79/75. A jótételteli kötelezettség teljesítésére szállítandó sertések felvásárlására 22 594 millió pengő folyósítása. 513

- 79/76. A megkötendő csehszlovák jóvátételi egyezménnyel kapcsolatos előlegszállítások hiteligénye. 513
- 79/77. Hüvelyesek felvásárlása céljára 200 millió pengő folyósítása. 513
- 79/78. Szarvasmarhák és sertések igénybevételének szabályozása. 514
- 79/79. Bejelenti, hogy rendelet kibocsátását tervezi a gazdasági rendőrség által lefoglalt közszükségleti cikkeknek közellátási célra való felhasználása tárgyában. 514
(*Újjáépítési miniszter:*)
- 79/80. Lakatos Miklós főosztályvezető részére államtitkári cím engedélyezése. 514
- 79/81. A Budapesti és Vidéki Épületjavítási Alap részére 3,2 milliárd P; a budapesti és vidéki tetőfedési akció céljára 2,5 milliárd P hitel engedélyezése. 515
- 79/82. Hitel engedélyezése a háborús rongálódást szenvedett falusi lakóházak és munkáslakások tetőzetének helyreállítására. 515
- 79/83. Az Újjáépítési Minisztérium Beszerzési csoportja részére államkölcson engedélyezése. 516
(*Közlekedésügyi miniszter:*)
- 79/84. A községi közmunka-kötelezettségnek a törvényhatósági joggal felruházott városokra való kiterjesztése. 516
- 79/85. A Magyar Folyam- és Tengerhajózási Rt. állami támogatása. 516
- 79/86. A törvényhatóságok közúti alapja részére kölcsön engedélyezése. 516
- 79/87. Az Első Dunagőzhajózási Társaság nyugdíjasai, alkalmazottai stb. részére államkölcson folyósítása. 517
- 79/88. Hitel engedélyezése a MÁV alkalmazottaknak bakancs beszerzésére. 517
- 79/89. A postaszemélyzet élelmiszer-ellátására forgótőke engedélyezése. 517
- 79/90. A magyar polgári légi forgalom nyugatra hurcolt, vagy az országban elrejtett anyagainak begyűjtésére hitel engedélyezése. 518
- 79/91. A medvei Duna-híd helyreállítási költségeire további hitel igénybevétele. 518
- 79/92. Vecsényi Sándor főintéző és Dancs Imre tiszt előléptetése. 518
- 79/93. A Magyar Nemzeti Szabadkikötő és Tengerhajózási Vállalathoz Sármany Dénes, illetve Kispéteri Jenő kinevezése. 518

[13] 80. 1946. január 16. 532

- (*Iparügyi miniszter:*)
- 80/1. A kollektív szerződések tárgyában kiadandó rendelet. 532
- 80/2. Dr. Farkas Ferenc kinevezése az Országos Munkabérmegállapító Bizottság elnökévé. 535
(*Külügyminiszter:*)
- 80/3. A csehszlovák kormánnyal Prágában megkezdett tárgyalások folytatása a csehszlovákiai magyarság helyzetével kapcsolatos kérdésekről és a lakosságcsereéről. 536
(*Miniszterelnökségi államtitkár:*)
- 80/4. Az Operaház részére 80 millió pengő rendkívüli segély folyósítása. 537

Napirendi pontok jegyzéke

(Pénzügyminiszter:)

- 80/5. Javasolja, hogy az ország közellátásának megjavítása érdekében forduljanak segítségért a Szövetséges Ellenőrző Bizottsághoz, illetve rajta keresztül az angolszász hatalmakhoz. 537

[14] 81. 1946. január 21. 540

(Pénzügyminiszter:)

- 81/1. A Szövetséges Ellenőrző Bizottság váratlan ellenőrzése a Magyar Nemzeti Banknál; a miniszter felhatalmazása az ügy tisztázására. 540
(Miniszterelnökségi államtitkár:)
- 81/2. Galgóczi Pál és társai kinevezése az Iparügyi Minisztériumhoz. 542
- 81/3. Dr. Zilahi László, dr. Vajda Béla és dr. Földes István kinevezése a Belügyminisztérium létszámába az V. fizetési osztályba. 542
- 81/4. A Fővárosi Közmunkák Tanácsa létszámába történő kinevezések. 542
- 81/5. Rendelettervezet a „Mezőgazdasági Szövetkezeti Központ, mint Szövetkezet” felállítására, és eredményes működésének előmozdítása tárgyában. 542
- 81/6. Dobi István államminiszter hivatala személyi és dologi kiadásaira 10 millió pengő folyósítása. 543
- 81/7. A Legfőbb Állami Számvevőszék épületének helyreállítása. 543
- 81/8. A Fővárosi Közmunkák Tanácsa részére már engedélyezett 150 millió pengő kölcsön igénybevétele. 543
- 81/9. Ybl Miklós téri épületek helyreállítására további hitel engedélyezése. 544
- 81/10. Az Új Magyarország című lap orosz és angol nyelvű kiadásához támogatás nyújtása. 544
- 81/11. A Magyar Természettudományi Akadémia részére 100 millió pengő, a Biokémiai Intézet részére pedig 45 millió pengő segély folyósítása. 545
(Külgügyminiszter:)
- 81/12. A magyar–lengyel, illetőleg a magyar–svájci kereskedelempolitikai tárgyalások költségei. 545
- 81/13. Külföldi hírszolgálat költségeire 3 millió pengő póthitel igénybevétele. 546
- 81/14. Szociálpolitikai célokra (többek között a külföldről hazahozott magyar gyermekek ellátására) 50 millió pengő hitel engedélyezése. 546
- 81/15. A háborús bűnösök üldözése és kölcsönös kiadatása tárgyában a magyar és a román kormány között létesítendő megállapodás jóváhagyása. 546
(Pénzügyminiszter:)
- 81/16. Kinevezések a Pénzügyminisztériumnál és alárendelt hatóságainál. 546
- 81/17. További kinevezések a Pénzügyminisztériumnál és alárendelt hatóságainál. 547
- 81/18. Orvosi műszerbeszerzési költségekre 450 millió pengő hitelkeret létesítése. 548
- 81/19. A közszolgálati alkalmazottak belföldi hivatalos kiküldetése és átköltözködése alkalmával felszámítható napidíjak újabb megállapítása. 549

- 81/20. A Magyar Nemzeti Bank által közzétett árfolyamok alkalmazhatósága a külkereskedelemben; egyes külföldi tartozásokra megállapított pengő-letételi kötelezettség felfüggesztése. 549
- 81/21. Az Egyesült Nemzetek polgárai Magyarország területén lévő, háborús kárt szenvedett ingatlanainak helyreállítása. 549
(Földművelésügyi miniszter:)
- 81/22. A Szovjetunió részére teljesítendő mezőgazdasági jóvátételi szállítások pénzügyi fedezetére 105 milliárd pengő biztosítása. 550
- 81/23. A SZEB által a Vörös Hadsereg zárolása alól felszabadított vetőmagkészletek tulajdonjogi kérdésének tisztázása. 550
- 81/24. Két műszaki segédtsízt kinevezése a VIII. illetve a VII. fizetési osztályba. 551
- 81/25. Egy volt főerdőszámtanácsos özvegyének kegydíj engedélyezése. 551
- 81/26. Muhr Gyula volt mezőgazdasági statisztikai főtiszt rehabilitálása. 551
- 81/27. Dr. Héjj László kinevezése a IX. fizetési osztályba, képesítési kellek elengedése. 551
- 81/28. Egy szakaltiszt kinevezése a XII. fizetési osztályba. 552
(Iparügyi miniszter:)
- 81/29. Az iparoktatási intézetek épületei háborús kárainak helyreállítására 100 millió pengő igénybevétele. 552
- 81/30. Az állami kőszénbányászat komlói erőműtelepe építkezésének befejezéséhez 1,8 milliárd pengő igénylése. 552
- 81/31. Egy személy kinevezése a VIII. fizetési osztályba, s egyidejűleg nyugdíjazása. 552
(Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter:)
- 81/32. Gulyás László kinevezése az V. fizetési osztályba a minisztérium számvevőségének igazgatójává. 553
- 81/33. Gerzy Béla kinevezése. 553
- 81/34. Belkereskedelmi Igazgatóság felállítása. 553
- 81/35. Somogyi Antal kinevezése az V. fizetési osztályba miniszteri tanácsossá. 554
- 81/36. Fekete Lajos mértékhitelítési főfelügyelő előléptetése az V. fizetési osztályba. 555
- 81/37. Dr. Makkos Sándor kinevezése miniszteri segédtitkárrá. 555
- 81/38. Dr. Tariczky András, dr. Bács Gyula, dr. Gundel Imre és dr. Bradách Emil kinevezése. 555
(Vallás- és közoktatásügyi miniszter:)
- 81/39. Dr. Szegő (Gyergyai) Albert kinevezése az Eötvös Kollégium rendes tanárává. 555
- 81/40. Egy református tanító özvegye részére kegydíj engedélyezése. 556
- 81/41. Egy izraelita népiskolai tanító özvegyének kegydíj iránti kérelme. 556
- 81/42. Zeneművészeti középiskola felállítására 17 millió pengő póthitel engedélyezése. 556
- 81/43. A Magyar Cserkész Szövetség támogatására 50 millió pengő hitel folyósítása. 556
- 81/44. Cs. Szabó László kinevezése az Országos Magyar Képzőművészeti Főiskola tanárává. 557
- 81/45. Palotay Gertrúd gyakornok képesítési kellek alóli felmentése. 559

Napirendi pontok jegyzéke

(Népjóléti Miniszter:)

81/46. Államkölcsön folyósítása alapítványi bérházak helyreállítására. 559

81/47. Dr. Horváth Miklós tisztiorvos kinevezése. 560

(Közellátásügyi miniszter:)

81/48. A mezőgazdasági és ipari árucsere céljára 5 milliárd pengő rendelkezésre bocsátása. 560

81/49. A jóvátételi sertéshízalás céljára 6622 millió pengő igénybevétele. 560

81/50. A csehszlovák jóvátételi szállításokkal kapcsolatban 10 milliárd pengő előirányzat nélküli kiadás engedélyezése. 561

81/51. Szarvasmarha, juh és sertés igénybevételenek szabályozása. 561

81/52. Előirányzat nélküli kiadás engedélyezése a vadászathoz szükséges töltenyek beszerzésére, lőtt nyulak felvásárlására, illetve nyúlzalámi gyártására. 561

81/53. A büntetőeljárás során lefoglalt közszükségleti cikkeknek közellátási célra fordítása. 562

81/54. A csehszlovák jóvátételi szállításokkal kapcsolatban 18,3 milliárd pengő előirányzat nélküli hitel engedélyezése. 562

(Újjáépítési miniszter:)

81/55. Bejelenti, hogy a külföldre hurcolt vagyron biztosítása és hazaszállítása tárgyában készített javaslatát a napirendről leveszi. 562

81/56. Fogalmazási, műszaki és számvevőségi tisztviselők kinevezése. 563

81/57. A rákosrendezői pályaudvaron történt robbanás következtében megsérült lakóházak részbeni helyreállítására 200 millió pengő hitel folyósítása. 563

81/58. Páll András statisztikai főtitkár kinevezése a VI. fizetési osztályba miniszteri osztálytanácsossá. 564

(Közlekedésügyi miniszter:)

81/59. Hitel engedélyezése a postaaltisztek elmaradt egyenruha, lábbeli stb. készpénzváltásának kifizetésére. 564

81/60. A folyókon és belvizeken való fuvarozással kapcsolatos egyes kérdések szabályozása. 564

81/61. Dr. Járfalvy Ottó MÁV titkár kiutazása Lengyelországba. 565

81/62. Dr. Széchy Károly kinevezése miniszteri tanácsossá. 565

81/63. Az államvasúti pályafenntartási személyzet versenyjuttalma. 565

81/64. A Buda és Pest közötti hidak újjáépítésével kapcsolatos 1946. január havi kiadások. 566

81/65. A Margit híd újjáépítésével kapcsolatos január havi kiadások. 566

81/66. A magyarországi felrobbantott hidak roncskiemelési munkálataira hitel engedélyezése. 566

81/67. A Vörös Hadsereg által igényelt dunántúli hídépítésekkel kapcsolatban hitel engedélyezése. 566

81/68. A medvei híd újjáépítési munkálataival kapcsolatos hitel folyósítása. 567

(Honvédelmi miniszter:)

81/69. Major Béla szerződéses sajtóirodai vezető kinevezése miniszteri osztálytanácsossá. 567

81/70. Bejelenti, hogy „A volt honvédség hadifogságból visszatérő hivatásos tagjainak ideiglenes őrizetbe vétele” tárgyában készített javaslatát a legközelebbi minisztertanácson terjeszti elő. 567

(Igazságügyminiszter:)

- 81/71. Bírósági és államügyészégi hivatalnokok felmentése az együttalkalmazást kizáró akadály alól. 568
- 81/72. Egyes külföldi részvénytársaságok és szövetkezetek belföldi képviselőinek visszajegyzése a cégjegyzékbe. 568
- 81/73. A sportegyesületek, sportszövetségek, Nemzeti Sportbizottság és a Legfelsőbb Ötös Sporttanács tagjainak és tisztviselőinek igazolása. 568
- 81/74. Földesi Kálmán jóvátételi kérelmének elutasítása. 568
- 81/75. Az igazságügyi tárca költségvetése különböző rovatain összesen 402 420 000 pengő hitel felhasználásának engedélyezése. 569

[15] 82. 1946. január 23. 590

(Miniszterelnök:)

- 82/1. A rendkívüli minisztertanács összehívásának indoklása. 590
(Közlekedésügyi miniszter, iparügyi miniszter:)
- 82/2. A magyar–szovjet gazdasági egyezmény alapján az egyes részlet-megállapodásokat a Szovjetunió küldötteivel letárgyaló magyar delegáció összeállítása. 590
- 82/3. A Magyarország államformájáról szóló törvényjavaslat tervezete. 591
(Miniszterelnökségi államtitkár:)
- 83/4. A magyar–lengyel kereskedelmi tárgyalásokon felmerült nehézségek. 594

[16] 83. 1946. január 31. 602

(Szakasits Árpád államminiszter:)

- 83/1. A köztársasági törvény orosz, angol és francia nyelven való kiadása, illetve az Országos Törvénytár rendkívüli kiadásában való közzététele. 602
(Miniszterelnökségi államtitkár:)
- 83/2. A 2500/1945. ME sz. rendelet 49. §-a alapján előterjesztett kinevezések foganatosítására megállapított határidő értelmezése. 603
- 83/3. Gépjármű benzín vásárlására 4,5 milliárd pengő átmeneti hitel folyósítása. 603
- 83/4. A Mezőgazdasági Szövetkezeti Központ, mint szövetkezet eredményes működésének előmozdítása. 604
- 83/5. A háborús kárstatisztika összeállításához szükséges 834 150 000 pengő hitel engedélyezése. 605
- 83/6. A Miniszterelnökségi Beszerzési csoport részére 5 millió pengő forgótőke engedélyezése. 605
- 83/7. A Magyar Központi Híradó Rt. részére 10 milliárd pengő állami támogatás. 605
- 83/8. A Hazahozatali Kormánybiztosság dologi és személyi költségeinek fedezése. 607
- 83/9. A Jogi Reformbizottság létszámának felemelése. 607
- 83/10. A Hírlapírók Nyugdíjintézete részére 50 millió pengő kiutalása. 607

Napirendi pontok jegyzéke

- 83/11. Dr. Ortutay Gyula kinevezése egyetemi nyilvános rendes tanárrá. 607
- 83/12. Simonyi Henri volt miniszterelnökségi miniszteri tanácsos jóváte-
tele, és kinevezése miniszteri osztályfőnökké. 608
- 83/13. Dr. Kerékgyártó Elemér kinevezése miniszteri titkárrá. 608
- 83/14. Vinczur Kálmán gépkocsivezető kinevezése műszaki segédtitkárrá. 608
- 83/15. Dr. Szívós István kinevezése az Iparügyi Minisztérium központi mű-
szaki személyzetének létszámába az V. fizetési osztályba miniszteri
tanácsossá. 609
- 83/16. A Magyar Izraeliták Országos Irodájának bejelentése a zsidók tulaj-
donát képező, Magyarországról elhurcolt javak hazahozatalában köz-
reműködő szerv létesítése tárgyában. 609
- 83/17. A köztársaság elnöke és elnöki hivatala működésének megkezdésé-
vel kapcsolatos személyi és dologi kiadások. 610
- 83/18. Jóvátételi Hivatal felállítása. 610
(*Földművelésügyi miniszter:*)
- 83/19. Hitel engedélyezése a közép és alsó fokú gazdasági szakoktatási in-
tézsmények és tangazdaságok működésének megkezdéséhez. 614
- 83/20. A vízi társulat által 1946. évre kivetett ártéri járulékok terhére elő-
leg folyósítása. 614
- 83/21. A kiskereskedői vetőmagkészletek zár alól való feloldására megsza-
bott határidő meghosszabbítása. 614
- 83/22. A földművelésügyi alkalmazottak jóléti szövetkezete részére forgótő-
ke kölcsön engedélyezése. 615
(*Külügyminiszter:*)
- 83/23. A SZEB költségeinek fedezésére 22 721 816 000 pengő hitel engedé-
lyezése. 615
- 83/24. A SZEB Magyar Gazdasági Hivatala részére 15 milliárd pengő hitel
igénybevétele. 615
- 83/25. A londoni külképviselet tagjainak kiküldésével, a franciaországi kül-
képviselet felszámolásával, valamint az ottani hadifoglyok gondozá-
sával kapcsolatos költségekre vonatkozó előterjesztések levétele a
napirendről. 615
- 83/26. A washingtoni magyar követség felállításával kapcsolatos költségek
fedezése. 616
- 83/27. A külföldi szolgálat megszervezésére 60 millió pengő folyósítása. 616
- 83/28. A Külügyminisztérium Beszerzési csoportja részére forgótőkekölcsön
engedélyezése. 616
- 83/29. A moszkvai magyar követség részére — hanglemezek beszerzésére —
600 000 pengő hitel folyósítása. 616
- 83/30. Felhatalmazás a Prágában folytatandó tárgyalásokra, és a lakosság-
cserére vonatkozó megállapodás véglegesítésére. 617
- 83/31. A brit kormány kérése a szovjet–magyar kereskedelmi egyezmény szö-
vegének kiadására. 617
- 83/32. Peyser Károly kinevezése rendkívüli követté és meghatalmazott mi-
niszterré. 618
(*Közlekedésügyi miniszter:*)
- 83/33. A közszolgálati alkalmazottak belföldi hivatalos kiküldetése és átköl-
tözködése alkalmával felszámítható illetményeknek újabb megállá-

- pításáról szóló 10 510/1945. sz. r. egyes rendelkezéseinek módosítása. 618
- 83/34. Az állami közutak fenntartására 1946. január hóra 5 milliárd pengő hitel folyósítása. 619
- 83/35. A törvényhatóságok közötti alapjának nyújtandó kölcsönök fedezésére hitel engedélyezése. 619
- 83/36. Államvasúti hidak roncsainak kiemelésére 1126 millió pengő hitel folyósítása. 619
- 83/37. A Ferenc Csatorna Rt. pénzszükségletének fedezésére államkölcsön folyósítása. 619
- 83/38. Az Első Dunagőzhajózási Társaság pénzszükségletére államkölcsön engedélyezése. 620
- 83/39. Magyar vasúti szakbizottság romániai kiküldetésének utólagos tudomásulvétele. 620
- 83/40. A MÁV és a MÁVAUT 1946. január havi rekonstrukciós munkálataira és beruházási költségeire hitel folyósítása. 620
- 83/41. Az Első Dunagőzhajózási Társaság magyarországi alkalmazottai részére járó illetmények fedezésére államkölcsön folyósítása. 620
- 83/42. Hitel engedélyezése a Győr–Sopron–Ebenfurti Vasút alkalmazottai részére kiutalt 500 pár bakancs vételárának kifizetésére. 621
- 83/43. A Győr–Sopron–Ebenfurti Vasút által teljesített szovjet katonai szállítások üzemköltségének megtérítése. 621
(*Belügyminiszter:*)
- 83/44. A Nemzetgyűlés által választott nemzetgyűlési képviselők számának újabb megállapítása. 621
- 83/45. A mozgófényképüzemek által „közérdekű szolgáltatás” címén befizetett 12%-os hozzájárulás felosztása. 622
- 83/46. Országos rendőr-főkapitányi állás szervezése és feladatkörének megállapítása. 622
- 83/47. Dr. Balassa Gyula kinevezése országos rendőr-főkapitánnyá. 623
(*Miniszterelnökségi államtitkár:*)
- 83/48. Dr. Jékelyi László kinevezése a Köztársasági Elnök Hivatalának vezetőjévé. 623
(*Újjáépítési miniszter:*)
- 83/49. A Vörös Hadsereg Magyarországon levő alakulatai által elfoglalva tartott épületek kijavítása és helyreállítása céljára rendkívüli hitel kiutalása. 623
- 83/50. Az újjáépítési közmunkaváltsággal kapcsolatos egyes kérdések szabályozása. 624
- 83/51. A lakások és más helyiségek helyreállításáról szóló 10 300/1945. ME sz. rendelet módosítása és kiegészítése. 624
(*Közellátásügyi miniszter:*)
- 83/52. Bejelenti, hogy az UNRRA gyermekek, szoptató és terhes anyák részére négy millió dollár értékben fog orvosságot és más szükséges anyagot szállítani. 624
- 83/53. A kenyér árának újabb megállapítása. 625
(*Népjóléti miniszter:*)
- 83/54. A bányanyugbérek emelése; az emelt összeg kifizetésére államkölcsön engedélyezése az OTI részére. 625

Napirendi pontok jegyzéke

- 83/55. Az Állami Gyermekekmenhely ruhaellátására 180 millió pengő hitel engedélyezése. 625
- 83/56. A Magyar Hajózási Betegségi Biztosító Intézet részére államkölcsön folyósítása. 626
- 83/57. A hatósági orvosi szolgálatban való alkalmazáshoz szükséges egyes képesítési kellékek elengedése. 626
- 83/58. Hitel engedélyezése a Népjóléti Minisztérium részbeni elhelyezésére szolgáló Akadémia u. 3. sz. alatti épület átalakítási költségeire. 626
(*Honvédelmi miniszter:*)
- 83/59. A honvéd büntető-eljárásjogi rendelkezések alkalmazásának megszüntetése; a honvéd igazságügyi szervek szervezetének módosítása. 626
(*Igazságügyminiszter:*)
- 83/60. A cégszövegnek és a cégjegyzés módjának megváltoztatása céljából tartandó részvénytársasági közgyűlések engedélyezése és a cégszövegnek a kereskedelmi cégjegyzékbe való bejegyzése. 627
- 83/61. A halálbüntetésnek golyó által való végrehajtása. 627
- 83/62. Az állam, a törvényhatóságok, a megyei városok, a községek, továbbá ezek intézetei (üzemei) ellen támasztott egyes követelések érvényesítésének korlátozása. 628
- 83/63. A kormányrendelet-kibocsátási felhatalmazására vonatkozó törvényjavaslat kidolgozása. 628
(*Vallás- és közoktatásügyi miniszter:*)
- 83/64. A debreceni Horthy-kórház helyreállítási költségeire hitel folyósítása. 629
- 83/65. Dr. Germanus Gyula kinevezése egyetemi nyilvános rendes tanárrá. 629
(*Kereskedelem- és szövetkezetiügyi miniszter:*)
- 83/66. A szövetkezetek közgyűlésének megtartására vonatkozó határidő újabb módosítása. 630
- 83/67. A minisztérium elhelyezésére szolgáló Tőzsdepalotából a más minisztériumokhoz tartozó szervezeti egységek kiköltöztetése. 630
(*Pénzügyminiszter:*)
- 83/68. Újabb „O” sorozatú kincstári jegykölcson felvétele. 630
- 83/69. Az egyesült nemzetek polgárai részére a fegyverszüneti egyezmény alapján támasztott háborús kárigények megtérítése. 630
- 83/70. Az élelmiszerváltság felemelése. 631
- 83/71. A budapesti állomáshelyen szolgálatot teljesítő közszolgálati alkalmazottak közlekedési segélyének újabb megállapítása. 631
- 83/72. A tényleges szolgálatban álló alkalmazottak lakásadó-térítése. 631
- 83/73. A munkások, fixfizetéses tisztviselők könyvszükségletére irányuló akció finanszírozása. 632
- 83/74. A könyvvásárlási hitelakcióról szóló 12 430/1945. ME sz. rendelet módosítása. 632
(*Iparügyi miniszter:*)
- 83/75. Az 1945. évben teljesített jóvátételi szállítások ellenértékének kiegyenlítésére 193 574 800 201 pengő hitel folyósítása. 632
- 83/76. A fegyverszüneti egyezmény 11. §-ából eredő szállítások ellenértékének kiegyenlítésére 60 milliárd pengő hitel folyósítása. 632

- 83/77. Bánya- és egyéb iparvállalatok támogatására 9060 millió pengő hitel folyósítása. 633
- 83/78. Az ipartestületi választásokkal kapcsolatos egyes kérdések szabályozása. 633
- 83/79. Az áru- és anyagkészletek termelésével, felhasználásával és forgalmával kapcsolatos bűncselekményeknek az uzsorabíróság elé utalása. 633
- 83/80. Az állami kezelésbe vett szénbányáknál és bányaiipari üzemeknél alkalmazott munkavállalók szolgálati viszonyára vonatkozó egyes kivételes rendelkezések. 634
- 83/81. A Pénzügyi Központ épületének helyreállítása. 634
- 83/82. Az Iparügyi Minisztérium tulajdonát képező épületek helyreállítási költségei. 634
- 83/83. A magyar–oroszcseres egyezmény alapján teljesítendő kiadások fedezésére 4 502 216 100 pengő hitel folyósítása. 635

SZEMÉLYNEVEK MUTATÓJA

- Acél Béláné 160–161
 Ács Iván 547
 Adorján János 86, 89, 244, 262
 Ágoston Pál 379
 Almaj György 46, 465–466, 563
 Altorjay Sándor 433
 Andorka Dezső 251
 Andrásy János 392
 Angyal János 391
 Antall József 12, 19, 44, 63, 65, 71, 80,
 83, 85, 89, 90, 97, 122–123, 142, 195,
 201, 221, 228, 244, 281, 309–310,
 312, 339, 342, 346, 348, 354, 372,
 384, 428, 482, 509, 514–516, 532,
 540, 542, 562–564, 590, 602, 623–
 624
 Antos István 86–87
 Arató János 500
 Árvay Sándor 407
 Auer Pál 197, 536
Ausch Sándor 28, 37–38, 716

 Babits Mihály 557
 Bacsó Béla 482–483
 Bacsó Ferenc 46, 465–466, 719
 Bajcsy–Zsilinszky Endre 13, 557
 Bajor László 301
 Bak Ferenc 151
 Balassa Gyula 623
 Balda Béla 386
 Balla Antal 19, 54, 65, 68, 70, 72, 80,
 83, 85, 102, 142, 149, 195, 201, 203,
 217, 244, 273, 339, 342, 372, 428,
 430, 436–437, 482, 532, 540, 544,
 590, 602–603, 606
 Balogh István 33, 43, 46, 67, 83–86,
 90–94, 122, 127, 142–145, 161, 165,
 171–172, 176, 195, 198–208, 232–
 233, 244–247, 273–282, 290, 300,
 303, 339, 367, 372–375, 383, 401,
 408, 428–430, 432, 457, 462, 482–
 485, 496, 509, 532, 537, 540, 542–
 545, 590, 594, 602–612, 617, 623,
 630
 Balogh János 399
Balogh Margit 716
Balogh Sándor 7, 9–11, 17, 29–31, 43,
 51, 55, 58–61, 65, 196, 260–261, 511–
 512, 716
 Bán Antal 13–14, 18, 63–65, 69, 80, 83,
 85, 91, 93, 95, 102, 105, 109–112, 119,
 122, 126, 142, 152, 169, 195, 198–
 199, 201, 216, 220–221, 244, 273,
 277, 282, 290–291, 339, 348–352,
 372–373, 383–384, 428, 445, 449–
 451, 456, 476, 482, 490–492, 532–
 535, 540, 552, 590–591, 595, 602,
 612–613, 632–635
 Bán Dezső 489
 Bánk József 109
 Baradlai Mihály 447
 Baranyai Béla 563
 Baranyi József 261
 Báránys Károly 12, 19, 42, 44, 46, 51, 63,
 65, 71, 80, 83, 85, 92–93, 98–99, 117–
 119, 124, 126, 142, 144, 158, 162–164,
 172–174, 193, 195, 200–201, 216, 231–
 232, 243–244, 255–258, 264, 273, 278,
 290, 308–309, 339, 344, 348, 353–354,
 372, 381, 402, 410–411, 428, 445, 449,
 456, 458–459, 468, 482, 508, 510, 512–
 514, 531–533, 538, 540, 543, 549–550,
 553–554, 560–562, 590, 592, 602, 604,
 610, 612–613, 624–625, 627, 634
Bartha Magdolna 720
 Barcza Gézáne 251

- Bárdos György 230
 Barkó István Gyula 433
 Barta Imre 389–390
 Barta István 336
 Bassola Zoltán 432, 484
 Battha László 548
 Bazán József 433
 Bebrits Lajos 590–591
 Beck Ö. (Ötvös) Fülöp 297
 Bede István 207
 Bede Margit 498
Békés Csaba 716–717
 Békési Lajos 385
 Bélteky Lajos 563
 Bencze Béla 462
 Benczúr József 371
 Bencsik Gyula 86, 89–90, 310, 372, 411
 Benda Kálmán 335
 Benedek László (vegyész) 448
 Benedek [?] (M.Izr.Orsz.Ir. elnöke) 638
 Beneš, Eduárd 150
 Béni Tibor 101
 Bereczky Albert 86, 88, 428, 431, 433–438, 532, 602, 622, 629
 Beregszászy Sándor 551
Berend T. Iván 43, 716
 Berény Róbert 395
 Berija, Lavrentij Pavlovics 15
 Berkovits Ilona (Tolnai Gáborné) 388–389
 Berlász Jenő 336
 Bernáth Aurél 395
 Berti Béla 202
 Bevin, Ernest 343, 617
 Biringer Károly 159–160
 Bíró Endre 490
 Bíró György 548
 Bódogh Pál 292
 Bohos Dezső 113
 Bojta Ernő Béla 43, 46, 80, 82, 84–85, 90, 127–128, 142, 145, 176, 195, 200–201, 233, 236, 239, 241, 244, 262, 273, 275, 312, 339, 355, 372, 409, 412, 428–430, 455, 462, 465–466, 482, 486, 519, 532, 537, 539–540, 569, 590, 592, 596, 602, 635, 639
 Bokor Béla 202
 Boldis István 490
 Boldizsár Iván 143, 545, 571
Borbándi Gyula 716
Boreczky Beatrix 717, 719
Borhi László 41, 47, 50, 716
 Boros Ádám 448
 Boros Béla 389
 Boros József 157
 Borsa (Glück) Mihály 90
 Borsos Margit 208
 Botár Bálint 160–161
 Bölcs házy Kálmán 261
Bölöny József 716
 Bujdosó Géza 261
 Clementis, Vladimír 54, 56, 536–537
 Czabán Piroska (Ilku Pálné) 501
 Czabán Samu 502
 Czetz Emánuel 499
Czibulka Zoltán 716
 Czikan-Zichy Móríc 450
 Csajághy Imre 501
 Csaplár János 434
 Csapodi Csaba 335
 Császár Bálint 371
 Császár Károly 97
Cseh Gergő Bendegúz 283, 716, 720
 Cseh-Szombathy László 86–87, 89
 Csengery Tibor 448
 Cser Sándor 371
 Cserzy Béla 553
 Cseszkó Jenő 250
 Csihony Sándor 334
 Csillag Dezsőné 552
 Csonka Gyula 162
 Csury Béla 97
 Dala Károly 548
 Dabasi Schweng Lóránt 32
 Dancs Béla 434
 Dancs Imre 462, 518
Dancs Istvánné 717
 Dániel Gizella 160
 Danisska József 447
 Darvas Béla 433
 Debreceni Imre 409
 Deák Ferenc 494
 Décsy Lajos 548

Személynevek mutatója

- Deér József 436–437
Dekanozov, Vlagyimir Gavrilovics 303–304
Dénes Miksáné 251
Dénes Szilárd 393
Dezsényi Béla 499
Di Gléria János 448
Dobi István 18, 65, 70, 80, 83, 85, 119, 142, 195, 201, 244, 273, 339, 349, 372, 428, 230, 482, 532, 540, 543, 590, 602, 627
Dobray Endre 548
Dóczy Gedeon 407
Domány András 591
Dombegyházi Ödön 288
Domján Béla 303
Donászy Ferenc 500
Donáth Ferenc 70, 86–87, 244, 261–263
Dövényi Nagy Lajos 557
Dudás Béla 505
Dulin Jenő 86–88, 244, 250–251
- Ébényi Gyula 448
Edgcombe, Oliver Pearce 276, 538
Ékes István 484
Elek Lajosné 500
Elekes Lajos 499
Ember György 563
Ember László 161
Endre László 375
Erdei Ferenc 20, 61, 134, 151
Erdmann Gyula 38–39, 717
Erős János (KüM tisztviselő) 284
- Faraghó Gábor 204
Faragó László 25
Farkas Benjámín 390
Farkas Ferenc 535
Farkas István 548
Farkas Mihály 12
Farnek László 563
Fehér Imre 490
Fehér István 717
Fehér József 439
Feitl István 720
Féja Géza 557
Fejes Béla 449
Fekecs Sándor 548
Fekete Jánosné 101
- Fekete Lajos 555
Fekete Pál 301–302
Feldman kapitány 541
Fenyvesi Balázs 498
Ferdinándy Anna 498
Ferenczy Béni 394–395
Ferenczy Ferenc 405
Figder Éva 720
Fonyó László 292
Fóris László 548
Föglein Gizella 66, 196, 431, 591, 717–718
Földes György
Földesi Margit 29–30, 261, 283, 511–512, 611, 716, 718
Földes Imre 542
Földesi Kálmán 568
Francisci Mihály 178
Fülöp Kálmán 492
Fülöp Mihály 71, 197, 718
Fülöp Pál 103
Fülöp Sándor
- Gábor Ernő 121
Galgóczi Pál 542
Gál András 276
Gál István 393–394
Galamb Sándor 437–438
Gálos László 437
Gascoigne, Alvary Douglas
    Frederick 617
Gauquié, Henry 197
Gecsényi Lajos 77
Gedeon Ernő 288
Gellériné Lázár Márta
Gellért Andor 205
Gerendás Mihály 399
Gergelics László 398
Gergely Jenő 716, 718
Germanus Gyula 629–630
Gerő Ernő 12–13, 19, 34, 40, 54, 64, 68, 83, 85, 91, 95, 97, 99, 102, 104, 110, 112, 114–117, 119, 123–126, 142, 149, 158, 165–169, 173–174, 195, 198–199, 201, 203, 205, 215, 225, 228–232, 244, 257–259, 273, 277, 279, 282–283, 290–291, 309, 311–312, 339, 344, 348–349, 351–352, 372, 428, 436, 438–439, 441, 444–445, 453, 458–462, 482–483, 485, 487, 495,

- 505–506, 511, 514, 516–518, 532,
534–535, 538, 540, 560–561, 564–
567, 590, 593, 599, 602–604, 606,
612, 618–622, 625, 629
- Gerő Ernőné Fazekas Erzsébet 227–
228
- Gévay-Wolff Nándor 451, 492
- Ghimessy László 202
- Giber János 289
- Gogolák Lajos 399–400
- Goldziher Károly 391
- Gombosi Zoltán 450–451, 591
- Gordon Ferenc 19, 26–28, 30–31, 37, 41–
42, 54, 57, 64–65, 71, 80, 83, 85, 94–100,
104, 110, 120, 142, 144, 149, 152, 154–
155, 174, 195, 201, 208, 215–217, 219,
236, 238, 241, 244, 248–250, 254–255,
273, 279, 284–286, 317, 319–320, 322,
324, 339, 346, 348–349, 352–353, 372,
376–382, 384, 419, 422, 425, 428, 430,
440–443, 445, 455, 475, 482–483, 486–
487, 511–512, 532–534, 537–538, 540–
542, 577, 579, 590–591, 595, 602, 612
- Gönczi Pál 106–107
- Gönyei Antal 717
- Gratz Gusztáv 26
- Groza, Petru 197, 304
- Gubányi Emil 447
- Gulácsy György 86–87, 540
- Gulyás László 553
- Gyallay-Pap Domokos 103
- Gyarmati György 77, 718
- Gyenis Ferenc 378
- Gyergyai (Szegő) Albert 555
- Gyóni Mátyás 336
- Gyöngyösi Erzsébet 160–161
- Gyöngyösi János 12, 19, 21, 26, 29, 52–
56, 61, 63, 65, 71, 80, 83, 85, 95, 102–
103, 107, 119, 123, 142, 145–147, 150,
176, 179–180, 195–198, 201, 244,
259–260, 267, 273, 280–284, 303,
314, 339, 342–344, 347, 355, 372,
400, 428, 431–432, 437, 439, 442,
462, 482, 495–496, 510, 532, 536–
537, 540–541, 544–546, 550, 569,
590, 602, 612–613, 615–618
- Györfly György 387
- Györgyi Dénes 395
- Haas György 41, 247, 330, 718
- Habuda Miklós 533, 718
- Hadrovics László 336
- Hahn Miklós 638
- Haitsch Emil 407
- Hajdu István 399
- Hajnal István 435
- Hajós Gyula 490
- Halász György (egyetemi tanár) 436
- Halász György (bírószági alkalma-
zott) 101
- Halmosy Dénes 48, 59, 260, 266, 340, 718
- Hardi (Hardy) Róbert 492–493
- Hary Györgyné 338
- Havas László 399
- Havas Lujza 337
- Havrán Lászlóné 101
- Haynal Imre 157
- Hazai Géza 409
- Hegedűs Károly 202
- Héjj László 551
- Heinz Ervin 716
- Hendel Ottó 409
- Hévey László 497
- Hlaszny Ferenc 298
- Holló Imre 494
- Hollóssy Andor 508
- Hollósy László 447
- Hóman Bálint 436
- Hóray Gusztáv 408
- Horcsák Lajos 433
- Horn József 551
- Horthy Miklós 9
- Horváth János 399
- Horváth Julianna 719
- Horváth Mária 398
- Horváth Miklós 560
- Horváth Zoltán 436
- Hoványi Lajos 548
- Hubai László 8–9, 718
- Ilku Pálné → Czabán Piroska
- Illyés Gyula 719
- Iván György 488
- Izsák Lajos 77, 716, 718–719
- Jakabffy Imre 335
- Janson Vilmos 252
- Janics Kálmán 719
- Járfalvi Ottó 565

Személynevek mutatója

- Jászay Menyhért 100
Jékelyi László 623
Jelinek Pál 434
Jirkovszky Sándor 387
Jócsik Lajos 86, 88
Joszt Béla 494
Juhász Miklós 451
Juhos László 443
Jung Géza 407–408
- Kákosi Jenő 261–262
Kállai Gyula 68, 86, 89, 372, 412
Kállay Kristóf György 496–497
Kálmán András 202
Kalmár Ilona 500
Kalmár László 392
Kalovits Alajos 386
Kanovics Ferike 494
Káposztás István 717, 719
Karácsony Sándor 435
Kárász Artúr 450
Karczag György 490
Karczag Imre 460
Karczag Iván 484
Karossa Pfeiffer József 159–160
Kárpáti Aurél 437
Kászonyi István 151
Katona Géza 275
Kékesi Mihály 447
Kelemen Krizosztom 435
Kemény Gábor 225
Kemény György 86–87, 540, 542, 546–549, 560, 602, 630–632
Kemény Gyula 378–379
Kenyeres László 399
Kerék Mihályné 503
Kérékgyártó Elemér 608
Kerényi Gyula 160–161
Keresztury Dezső 13–14, 19, 51, 63–64, 70, 80, 83, 85, 103–107, 109, 126, 142, 156–157, 191, 195, 201, 22, 244, 252, 273, 279, 293–298, 339, 348, 372, 383, 385–399, 428, 437, 482, 498–502, 532, 540, 544, 555–559, 589–590, 602
Kerezsi Endre 396
Kerner Antal 250
Kertész István 56–57, 271, 358, 537, 544, 642, 644, 719
- Key, William Schaffer 365–366, 459, 539
Kisasszonydó Éva 77
Kismarty–Lechner Ödön 297
Kispéteri Jenő 259, 518–519
Kiss Károlyné 409
Kiss Zoltán 295
Klimó Kálmán 378–379
Klökner Gyula 97
Kobulszky Károly 293
Kodály Zoltán 104
Kodolányi János 558
Kokas Lajos 123
Kolbányi Géza 563
Komjáti Miklós 335
Koncz Sándor 548
Korányi András 389
Korányi Jenő 450
Korányi Sándor 157
Kóródy Katona János 563
Kósa János 295
Kotov őrnagy 541–542
Kovács Béla 11–12, 15, 18, 62–64, 70–71, 80–81, 83, 85, 112–113, 123, 142, 155, 170, 174–175, 195, 201, 219, 244, 263, 273, 286–289, 327, 339, 342, 428, 443–449, 482, 487–489, 500, 532, 540, 550–552, 560, 590, 602
Kovács Endre 337
Kovács Imre 25, 176, 537
Kovács Lajos 548
Kovács Péter 399
Kovács Zoltán 548
Kovács Dénes 500
Kozák Gyula 719
Kozma Ármin 434
Kölgyessy Ferenc 446
Köncse Jenő 563
Köröshegyi Mária 101
Kőrösy Kornél 294
Krámlí András 399
Krátky József 202
Kristó Gyula
Krno, Dalibor Milos 53, 147–148, 176–180, 536–537, 719
Krógh Tamás 251
Kubányi Iván 202
Kucharik József 296
Kuhn Zoltán 386

Kun Miklós

Kunéry Kálmán 297–298
Kunz (jogász, egyetemi tanár) 604
Kuts Mihály 434

Ládonyi János 563

Lakatos Miklós 514

Lakatos Miklós 716

Láng Gyula 296

Lányi Rezső 220

László Domokosné 434

Lázár György 268, 719

Lázár Vilmos 451

Levuskin, Iván Ivánovics 356

Ligeti Lajos 389

Liszka Gyula 97

Lőrincze Lajos 399

Lukács Béláné 409

Lukács György 496

Madarász Lajos 433

Madocsai Pál 297

Magyar Gyula 288

Major Béla 567

Makarov (alezredes) 50

Makkos Sándor 555

Maksai Ferenc 336

Malenkov, Georgij Mkszimovics 15

Maller Dezső 386

Mándoky Fülöpné 337

Mándy Ferenc 449

Mándy Gáborné 298

Mányai György 292

Markovich Vilmos 433

Marót Károly 390

Maróti István 160–161

Marton János 450

Martos Gyula 449

Masaryk, Jan 148

Masaryk, Tomas Garrigue 148, 177

Masszi Ferenc 393

Máté Gábor 719

Mátyás Jenő 390

Medveczky János 433

Medveczky Zsigmond 261

Méri István 337

Mester Lajos 151

Mészöly Géza 447

Metz Vilmos 292

Michnay László 501

Mihalics Imre 112

Mihalovics János 160

Mikesi Sándor 400

Miklós Béla, dálnoki 9, 32, 61, 81, 247

Miklya Jenő 434, 719

Mikojan, Anasztasz Ivanovics 15

Mikos Ferenc 719

Mikoványi Dezső 301

Millok Sándor 86–87, 165, 176, 246

Miskovszky Vilmos 225–226

Mistéth Endre 86, 88, 244, 249–250

Mitchell-Carse, W. 272

Moesz Gusztáv 435

Mohar István 293

Molitor Sándor 497

Molnár Erik 13, 19, 69, 80, 83, 85, 116,
119–122, 142, 158–163, 195, 201, 244,
263, 273, 300, 304–308, 339, 372,
406–410, 428, 436, 455–458, 482,
505–508, 527, 532, 540, 559–560,
590, 602, 625–626, 634

Molnár Ilona 160

Molnár László 547

Molnár Zoltán 387

Molotov, Vjacseszlav Mihajlovics

Szkrjabin 11, 15, 303–304

Moór Gyula 435

Mózes József 403

Muhits Sándor 395

Muhr Gyula 551

Munkácsy Ernő 610, 638

Müller Veronika 719

Náday József 371

Nagy Ferenc (gépészmérnök) 296

Nagy Ferenc (politikus) 7, 9, 17, 19–20,
41, 61, 71–72, 90, 203, 310, 466, 509,
623, 635, 719

Nagy Ferenc (tanár) 387

Nagy Ferencné 251

Nagy Imre 10, 12–13, 18, 33, 69–70, 80,
83, 85, 87, 94–95, 100–101, 142, 151,
195, 199, 201, 218, 244, 248, 273,
279, 339–350, 372, 375–376, 428,
439, 445, 451, 482, 485–486, 532,
536, 540, 590, 602, 621–623

Nagy János 502

Nagy József 435

Nagy Károly 292

Nagy Lajos 378–379

Személynevek mutatója

- Nagy Margit 434
Nánássy László 151
Nemcsics Elek 296
Nemes Tibor 447
Nemestóthy Dénes 283–284
Német István 503
Németh Béla 433
Németh Gyula 370
Németh László 58, 558
Némethy László 719
Niemetz Sándor 386
Nizsalovszky Endre 46, 465–466, 604
Nógrádi Sándor 86–88
Noszlopy Antal 490
Nyíró József
- Oláh Emil 408
Ólmosi Zoltán 77
Oltvai Mátyás 292
Oltványi Imre 32, 96, 128, 133, 203, 483, 511
Ónodi Béla 548
Oravec Pál 388
Országh Sándor 548
Ortutay Gyula 436, 607
Ortutay Pál 488
- Pákozdy László Márton 246–247
Palasik Mária 719
Pálffy Miklós 490
Páll András 564
Pálmány Béla 717
Palotay Gertrúd 559
Papp Imre 202
Pásint Ödön 57, 358, 361, 642, 644
Pataky Gedeon 548
Péchy József 450, 460
Perbír József 500
Perényi József 399
Perneky Mátyás 449
Pető Iván 7, 26–27, 38, 49–50, 717, 719
Petrényi Nándor 160
Petrovay Béla 548
Peyer Károly 618
Pfeiffer Ferenc 92–93
Pfeiffer Zoltán 86, 88, 273, 278, 299–302, 309, 312, 590, 596
Pinkert Zsigmond 387
Pintér György 489
Pintér Mariann 268
- Pokomándy Imre 489
Pokorny Hermann 30
Pór Mihály 262
Pozsgay Gyula 221, 498
Pölöskei Ferenc
Prettenhoffer Imre 448
Puskin, Georgij Makszimovics 17, 59
- Rab Sándorné 409
Rácz Gyuláné 556
Rádai Iván 487
Radvány Ferenc 387
Rainer M. János 719
Rajk László 25, 149
Rákosi Mátyás 10, 13, 15–18, 20–21, 52, 61, 64–66, 68–71, 80–83, 85–86, 96, 119, 142, 195, 197–199, 201, 216, 232, 244, 273, 286, 312, 339, 345–349, 351, 372, 377, 383–384, 400, 404, 410, 412, 428, 430, 442, 459, 536, 540, 558, 590, 592, 594, 599, 602, 608, 612, 623, 720
Rákosi Sándor
Rákosy Jenő 548
Ráth István 222
Rédei Jenő 386
Reiner Imre 610, 638
Reisinger Ferenc 86–87
Révai József 25, 41, 198
Révi Viktor 492
Rex Tibor 505
Ries István 13, 18, 44, 46, 51, 64–66, 69, 80, 83, 85, 91, 95, 104–105, 107–109, 122, 142, 164, 169–171, 175, 194–195, 198, 201, 223–225, 244, 259, 273, 299, 312, 339, 344, 349–350, 354, 372, 376–377, 395–396, 399–404, 427–429, 438, 440, 449, 452–454, 481–482, 491, 502–505, 507, 514, 532–535, 540, 545, 550, 557, 568–569, 590, 592–594, 602–604, 606, 627–628, 633, 646
Romsics Ignác 720
Rónai Sándor 11, 13, 18, 63, 70, 80, 83, 85, 95, 98–99, 126, 141–142, 153–156, 164–165, 186, 195, 201, 221–222, 244, 273, 283, 291–293, 372, 380, 385, 428, 449–450, 452, 482, 492–495, 497–498, 505, 522, 532, 540, 543, 553–555, 590, 602, 604, 613, 630
Rózsa Ernő 280

- Ruszoly József* 720
Rusznayák István 157
Ruzsa Sándor 548
- Saáry József* 261
Sági Lajos 501
Sajti Emese, A. 196, 716
Salamon Zoltán 298
Sallai Károly 548
Salta Alajos 591
Sándor Katalin 101
Sárkány József 273, 302, 428, 440, 452, 455, 567, 569
Sármány Dénes 259, 518–519
Schmidt József 152
Schmidt Rezső 106
Schoenfeld, Arthur 29, 52, 61, 147, 196, 247, 271
Sebestyén Olga 399
Sebestyén Pál 176
Sibelka Artúr 450
Siklós Albin 254
Sík Sándor 435
Siligra Károly 590–591
Simándi Béla 391
Simonyi Henri 608
Simsay Béláné 393
Sinkovics Dániel 392
Sípos Árpád 254
Sípos Gábor 448
Sípos Péter 71, 196, 277, 618, 718, 720
Smoling Béla 151
Somlói László 403
Somogyi Antal 554
Somogyi Béla 482–483
Somogyi Iván 547
Somogyi János 501
Sopronyi Dánielné 193, 243
Sós József 388
Sóstai István 499
Sötér István 399
Spitzer Bernátné 556
Spitzer Zoltán 378
Standeisky Éva 719
Stark Tamás 720
Stief Sándor 408
Strassenreiter Erzsébet 10–11, 17, 720
Sugár Béláné 162
Sulyok Dezső 47, 67, 466, 594
Surjánzsky Ferenc 158
- Szabados Dezső* 488
Szabady Ervin 498
Szabó Bálint 719
Szabó Dezső 58, 557
Szabó Dóra 77
Szabó Éva 719
Szabó Ferenc, S. 451
Szabó Imre (IM tisztviselő) 301, 465–466, 719
Szabó István, B. 25
Szabó István, nagyatádi 17
Szabó István (tanár) 501
Szabóky Jenő 719
Szabó László, Cs. 69, 395–396, 557–559, 588–589
Szabó Lőrinc 395, 557
Szakács Sándor 7, 26–27, 50, 719
Szakasits Antal 274, 429–430
Szakasits Árpád 10, 15–18, 21, 54, 62–63, 66, 68–71, 80, 83, 85–86, 119, 142, 148–149, 165, 195–196, 200–201, 208, 225, 244, 273, 291, 372, 395, 428, 430, 445, 482, 495–496, 500–502, 504, 512, 515, 532, 534, 537, 540–541, 543, 559, 590, 593–594, 602, 604, 612–613
Szalai Sándor 148, 537
Szalai Tibor 448
Szalay István 434
Szálasi Ferenc 225, 426
Szántó Béla
Szebeni János 433
Széchy Károly 565
Szegedy-Maszák Aladár 207
Szeghalmi Gyula 434
Szegő Albert → Gyergyai (Szegő) Albert
Székely Lajos 718
Szekeres Margit 398
Székfü Gyula 399–400
Szelle Lajos 495–497
Szemerényi Oszvald 502
Szent-Györgyi Albert 171–172, 373, 545
Szent-Ivány József 484
Szentkláray János 202
Szepes Géza 97
Szepesi Géza 376
Szikra István 253
Szilágyi Mihály 281, 293

Személynevek mutatója

- Szinkovich Márta* 717
Szívós István 609
Szlabey Ferenc 504
Szojka Kornél 92
Szollár István 502
Szórady István 408
Szova Ira, Jurij Ivanovics 30, 50, 215
Szöllösi Antal 386
Szólóssi Jenő 386
Szóts István 548
Sztálin (Dzsugasvili), Joszif
    Viszarionovics 8, 11, 15, 52, 509,
    642–643
Szuszajkov, Iván Zaharovics 303–304
Szűcs László 78, 268, 717, 720
Szviridov, Vlagyimír Petrovics 32, 59,
    61, 459, 483, 509
- Tabajdi Mária* 548
Tahy Gábor 297
Takács Ferenc 86–87, 432, 602, 614–
    615, 636
Takács László 403
Takács Menyhért 395
Tallós György 717
Tálasi István 399
Tamás Gyula 433
Tanka Sándor 297
Tangl Harald 448
Tariczky András 555
Tárnoki János 547
Taska János 433
Teleki Géza 61, 139, 437
Temesi István 162
Thier-Szabó Franciska 449
Thuróczy János 98
Tildy Zoltán 7, 10–12, 14–21, 29–34,
    41–43, 53–54, 63–64, 66–67, 72, 80–
    87, 91–93, 95–96, 99, 102, 119–120,
    126–127, 142, 144, 149, 152, 154–
    156, 158, 162, 164–165, 170–173,
    176, 184–185, 195–204, 208, 215–
    217, 221, 225, 232–233, 244–245,
    247, 255, 257–259, 262, 273–274,
    278–280, 282–283, 291, 302–304,
    309, 312, 339, 343, 347–349, 351,
    354–355, 365, 372, 383, 428–429,
    431, 433–434, 436, 438–440, 442,
    444–445, 449, 451, 455–459, 462,
    482–483, 485, 487, 493, 495–496,
    504, 511–512, 519, 532, 536, 538–543,
    545, 559–560, 567, 571, 590–596,
    602, 609, 612–614, 618, 623, 629
- Tito, Joszip Broz* 56
Tolnai Gábor 499
Tombor Jenő 12, 18, 62–63, 65, 72, 83,
    85, 99, 101, 142, 149–150, 175, 195,
    201, 204, 215, 232, 244, 253, 273,
    302–303, 312, 339, 342, 345, 348,
    351, 372, 405, 428, 440, 482, 532,
    540, 590, 602, 612, 626–627
Tombor László 9, 718
Tomcsányi Károly 443
Tóth Ágnes 60, 344, 720
Tóth György 449
Tóth József 437
Tóth Zoltán, I. 335
Tóth Zoltán, P 501
Török Jánosné 251
- Udvardy Józsefné* 441
Udvardy Miklós 387–388
Udvarhelyi Ágoston 397
Udvarhelyi Károly 123
Udvarhelyi Ödön 167
Udvaros Károly 441
- Vadasi Károly* 439
Vadkerty Katalin 182, 260, 720
Vajda Béla 542
Vajda Imre 251–252, 451
Vajkai Aurél 400
Varga Béla 25, 536
Varga György 311, 720
Varga György, T. 77
Varga Imre 399
Varga István 310
Varga Lajos (államtitkár) 86–87, 89,
    372, 383, 411–412,
Varga Lajos (orvos) 159–160
Várkonyi László 409
Vas Lajos 451
Vas Margit 337
Vas Zoltán 32–33, 43, 50, 204–205, 215,
    268, 283, 550–551, 569, 609, 612,
    636
Vásárhelyi István 450–451
Vásáry József 86–87
Vass István, G. 173, 718–720
Vecsényi Sándor 461, 518

- Vékony Zoltán 92
Vendler Jenő 96
Vendrei Géza 547
Veres Péter 25, 537
Veszprémi Banga 496
Vida István 7, 9, 11, 14–19, 66, 68, 70,
81, 86, 196, 277, 591, 618, 719–720
Vigh Károly 720
Vincze Frigyes 294
Vincze Gábor 197, 718
Vinczur Kálmán 608
Viola György 226
Vital Zoltán 355
Vorosilov, Kliment Jefremovics 8, 11,
14–18, 29, 31, 34–35, 41, 48–49, 52,
59, 62, 65, 85–86, 114, 181, 215, 247,
283, 340, 362, 366–367, 512–513,
522, 537–538, 540–541, 612
Vörös János 204, 232
Vörös Károly 719

Weichinger Károly 397–398
Windisch Ferenc 465
Wranovich Béla 488

Zák Ferenc 374
Zákonyi Mihály 434
Zalai Katalin 719
Zalán Kornél 465
Zemplén Elemér 160–161
Zentai (Zentay) Béla 166
Zentai (Zuschlag) Vilmos 86, 88, 372,
404–406, 482, 504–505, 519
Zentay (Hoffmann) Dezső 206–207
Zielbauer György 720
Zilahi Lajos 58
Zilahi László 542
Zombory Gyula 207–208
Zomora Samu János 386

Zsebők Zoltán 86–87, 89, 201, 226–228,
233, 244–246, 253–257, 263
Zsedényi Béla 83
Zseli János 202
Zsoldos Ferenc 433
Zsolnay Zoltán 202

FÖLDRAJZI NEVEK MUTATÓJA

- Abauj-Torna vármegye 387
Afganisztán 389
Aldebrő 433
Alsórána 433
Amerikai Egyesült Államok (Egyesült Államok, USA, amerikai) 9, 29–31, 40–41, 50, 52, 55, 57, 59, 61, 65, 88, 123, 137, 147, 166–167, 171, 184, 196, 198–199, 205, 215, 245, 247, 261, 264–265, 267, 271, 276–277, 280, 282–283, 343, 345, 347, 358, 362, 365, 388, 391, 421, 459, 497, 521–522, 538, 541, 570, 591, 615–616, 623
Anglia → Nagy-Britannia
Arad 567
Auschwitz 90, 345–346
Ausztria 21, 25, 40–41, 48, 58, 165–167, 170, 252, 276, 340, 343, 345, 355, 361–363, 406, 456, 567

Bács-Bodrog vármegye 159, 462
Baja 159, 462, 488, 548
Bajorország 295
Balkán 252, 336, 629
Balkány-Berkedpuszta 501
Balassagyarmat 379
Balsa 566
Baranya vármegye 12, 371
Barcsi járás 159
Bécs 12, 88, 102, 148, 151, 169, 228, 295, 395, 399–400, 430, 559, 608
Békéscsaba 89, 173, 178, 306, 557
Békés megye 89, 173, 434
Belgium 497, 623
Belgrád 207, 406, 439
Bereg megye 501
Berettyóújfalu 121
Berlin 14, 49, 59, 222, 340, 342, 395–396

Bern 19, 437
Bihar megye 159
Bódvaszilas 288
Budakeszi 448
Budapest (Budapest Székesfőváros) 8, 13–15, 27, 33, 39–40, 50, 52, 56–57, 62, 71, 79, 87–90, 94, 106, 109, 112, 115–116, 121, 125, 128, 132, 141, 145–146, 148, 151, 157–159, 162–163, 168, 171–172, 176, 180, 184–187, 193–194, 196–197, 201, 204, 216, 218, 222, 225–228, 232, 236, 238, 241–243, 247, 254, 258, 263–264, 267, 271, 275, 281, 288, –289, 293–294, 296, 301, 307, 314, 317, 319–322, 327, 336–337, 356, 358, 360–361, 367, 385–392, 394–395, 398–400, 403, 407–408, 411, 414, 419, 425–427, 430, 437–438, 447–448, 458, 463–468, 475–476, 481, 483–484, 488–490, 492, 497, 500–503, 512, 515, 517, 526, 536, 539, 547–549, 555, 557, 563, 565–566, 569, 572–573, 583, 587, 608, 629, 631, 636–637
– Buda 94, 115, 202–203, 230, 252, 297, 307, 407, 500, 566, 587
– Pest 115, 230, 558, 566, 587, 624
– Akadémia utca 1. 635
– Akadémia utca 3. 256, 626
– Árpád híd 115
– Bathányi tér 115
– Budai Várpalota (Királyi Palota) 202–203
– Daróci út 24. 408
– Deák Ferenc u. 12. 252
– Döbrentei tér 115
– Eötvös u. 19. 636
– Ferenc József (Szabadság) híd 115
– Ferenc József tér 3. 94, 185
– Ferenc József tér 16. 93

- Fő utca 1. 376
- Fő utca 68. 109–110, 220, 634–635
- Fő utca 81. 202
- Gellérthegy 252
- Hess András tér 4. 94
- Honvéd utca 10. 545, 569
- Horánszky utca 24. 306–307
- József körút 6. 290
- Kossuth híd 40, 485, 514, 539
- Kossuth Lajos tér 115
- Kossuth Lajos utca 19–21. 282
- Kőbánya
- Margit híd 566
- Margit (ma Bem) rakpart 41. 202
- Mária Valéria (ma Apáczai Csere János) utca 4. 281
- Mátyás tér 6. 306–307
- Múzeum utca 17. 385
- Naphegy 252
- Németvölgyi út 37–39. 291–292
- Németvölgyi út 41–43. 119, 408
- Parlament épülete 94–95, 274, 485
- Petőfi tér 115
- Pongrác úti lakótelep 492
- rákosrendezői pályaudvar
- Sashalmi lakótelep 307
- Síp utca 12. 636
- Stróbl Alajos úti lakótelep 492
- Szabadság tér 145
- Szent György tér 1. (Sándor palota) 93
- Szentháromság utca 4. 486
- Úri utca 18–20. 93
- Várhegyi Alagút 115
- Ybl Miklós tér 544
- Buj 433
- Bukarest 103, 146, 201, 250, 303–304, 452, 573
- Bulgária 48, 198, 509
- Cleveland 497
- Cambridge 519
- Csanád megye 178
- Csehország 182
- Csehszlovákia (Csehszlovák Köztársaság) 7, 21–22, 30, 48, 51–60, 71–72, 88, 146–150, 167, 176–184, 197, 233, 260–261, 264–272, 283, 340, 343, 345, 361–363, 371, 400, 490, 510–511,
- 513, 529, 536–537, 561–562, 578, 613, 615, 617, 640–643
- Csermajor 289
- Csongrád vármegye 447
- Csömör 501
- Csurgó 386
- Dachau 207
- Danzig → Gdansk
- Debrecen 93, 105, 121, 159, 165, 211, 246, 306, 395, 400, 418, 435, 448, 493, 499, 508, 548, 596, 608–609, 629
- Derecske 434
- Diósgyőr 35, 211, 250
- Duna 166, 305, 487–488
- Dunaföldvár 566
- Duna-hidak 34, 116, 518, 539, 566
- Dunai térség (Duna-völgy) 22, 399, 444
- Dunántúl 33, 116, 168, 296, 566–567
- Dunapataj 501
- Dunaszerdahelyi járás 182
- Eger 121, 386, 548
- Egyesült Államok → Amerikai Egyesült Államok
- Egyesült Királyság → Nagy-Britannia
- Egyházashollós 433
- Erdély (Észak-Erdély) 56, 159, 197, 501, 567, 574, 591
- Érsekújvár 391
- Érsekújvári járás 182
- Esztár 159
- Esztergom 434, 559
- Észtország 497
- Fancsika(puszta) 501
- Fejér vármegye 371
- Finnország 48, 388, 509
- Főváros → Budapest
- Franciaország 48, 54, 88, 197, 284, 295, 355, 492, 497, 608, 616
- Galántai járás 182
- Gdansk 565
- Genf 205, 400, 519
- Gödöllő 159
- Göncruszka 433
- Göttingen 391

Földrajzi nevek mutatója

- Győr 33, 90, 109, 162, 398, 407, 488
Győr–Moson vármegye 162, 371
Gyula 121, 306, 407–408, 548
- Hajdúhadháza 409
Hajdú vármegye 508
Hanoi 88
Heidelberg 608
Hódmezővásárhely 222, 399, 558
Hollandia 298, 497, 623
- Iharosberény 434
Iisztambul (Konstantinápoly) 399, 559
- Japán 317, 389
Jászberény 433
Jugoszlávia 21, 30, 56, 167, 178, 196,
283, 340, 345, 431, 510–511, 544, 578,
586
- Kalocsa 501
Kanada 388
Kaposvár 403
Karcag 24, 121, 289
Kecskemét 33, 298, 391, 548
Kelet-Ausztria → Ausztria
Keszthely 395, 446, 502
Kiskunfélegyháza 301, 387
Kolozsvár 157, 222, 294, 390, 437
Komárom 33, 168, 548
Komárom-Esztergom vármegye 371,
386
Komáromi járás 182
Komló 111–112, 552
Kölcse 501
Körmend 566
- Lapujtő 433
Lengyelország 40, 59–60, 126, 281,
340, 361–362, 371, 545, 565, 595
Lévai járás 182
London 148, 150, 196, 205, 207, 218,
284, 347, 492, 519, 565, 609, 616
Losonc 296
- Magyarország 7–8, 10, 13, 15–17, 19, 27–
29, 31–35, 41, 47–50, 52–62, 66–67, 72,
90, 102, 105, 115–117, 138, 148, 150,
162–163, 169, 172, 177–181, 183, 196,
205, 207, 215, 217, 223, 230, 247, 259–
260, 265–268, 271–272, 277, 280–281,
302–303, 326, 335–336, 340–347, 350,
356, 358, 360–363, 365–371, 377, 387,
395, 406, 409, 415–416, 421, 430, 442,
457, 467, 472–473, 478, 483, 505, 508–
510, 521, 536–538, 541, 544, 549, 557,
563, 565–568, 570–571, 574, 578–580,
591, 594–599, 605, 609, 612, 617, 618,
620–621, 623–624, 630, 636, 638, 640–
643
- Máramaros vármegye 159
Mátészalka 306
Medvei Duna-híd 518
Miskolc 87, 211, 225, 250, 296, 306,
387, 490, 549
Mohács 390
Morvaország 182
Moszkva 9, 15–16, 33, 50, 70, 89, 137,
145–146, 277, 395, 399–400, 509,
519, 530, 609, 616
- Nagy-Britannia (Anglia, Egyesült
Királyság, brit) 9, 29, 30–31, 40, 52,
54–55, 59, 87, 137, 184, 199, 217–
218, 261, 264–265, 267, 271–272,
276–277, 282–284, 345, 347, 358,
362–363, 395, 457, 459, 493, 497,
502, 509, 521–522, 530, 538, 541,
544, 549–550, 578, 617–618, 631
- Nagykanizsa 306
Nagymákfa 434
Nagyszombat 387
Németország 25, 48, 58–60, 62–63, 123,
129, 166, 169, 225, 276, 294, 310,
340, 346–347, 350, 361–363, 365–
366, 370–371, 386, 406, 492, 499,
502, 510, 557, 567
- Nógrád-Hont vármegye 371, 623
- Nyírbátor 306
Nyitrai járás 182
- Ógyallai járás 182
Olaszország 259, 395, 497, 509
Orosháza 24, 230, 385
Oroszország → Szovjetunió
Ózd 211

- Pápa 296, 386, 547
 Párizs 15, 22, 53, 57, 90, 102, 148, 197,
 228, 283–284, 295, 335, 389, 395,
 399, 608
 Párkányi járás 159
 Pécs 105–106, 112, 221, 330, 388–389,
 434, 437, 500, 558
 Peking 88
 Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye 158
 Pestszentlőrinc 307, 433–434
 Pest vármegye 371, 375, 393
 Pitvaros 178
 Pocsaj 159
 Polgár 566
 Potsdam 18, 48, 52, 56, 58–59, 61, 63,
 169, 179, 277, 340, 342–344, 346,
 348–349, 368–369, 371, 609
 Pozsony 53, 147–148, 182, 207, 270,
 337, 640
 Prága 22, 53–54, 56–57, 146–148, 176,
 181, 201, 233, 259–261, 264, 268,
 272, 399, 511, 536–537, 617, 640,
 643–644
- Rába 566
 Rákospalota 501, 556
 Rimaszombat 183
 Róma 57, 499
 Románia 21, 27, 40, 48, 52, 56, 88, 103,
 146, 162–163, 167, 196–197, 201,
 222, 228, 304, 335, 340, 342, 345,
 387, 452, 509, 544, 546, 572–575,
 620, 624
 Rosznyó 183
- Salgótarján 159, 307–308
 Sárospatak 386
 Sátoraljaújhely 296, 434
 Sopron 115, 370, 426–427, 560
 Sopronkőhida 225, 295, 374
 Sopron vármegye 371, 560
 Stockholm 205, 251, 495–497
 Strasbourg 295
 Svájc 14, 40, 167, 259, 460, 545–546,
 647
 Svédország 40, 197, 205, 388, 496–497
- Szarvas 433
 Szatmár 367
 Szeged 83, 106, 134, 171, 200, 226, 252,
 389–390, 392, 395, 408, 437–438,
 448, 499–500, 548, 609
 Székesfehérvár 33, 296–297, 379, 392,
 548
 Szentes 387
 Szentszék → Vatikán Állam
 Szepezd 501
 Szlovákia 52–54, 57–60, 69, 88, 147–
 150, 176–184, 260, 267–272, 345,
 546, 557, 642–644
 Szolnok 566
 Szombathely 106, 379
 Szovjetország → Szovjetunió
 Szovjetunió 7–18, 21, 24–25, 27–28,
 30–35, 41, 43, 45, 47–52, 55–56, 59–
 60, 72, 88, 114, 117–118, 137, 146–
 147, 165, 172, 184, 196, 199, 203,
 228, 246, 249, 261, 264–265, 267,
 277–278, 280, 290, 304, 342, 345,
 358, 360, 406, 459, 483, 489, 510–511,
 550, 561, 565, 578, 580–584, 590–
 591, 609, 611, 614, 617, 621, 635
 Szőce 502
 Szőny 24
- Tihany 387–388, 398
 Tisza 40, 116, 566
 Tiszántúl 87, 583
 Tiszaug 566
 Trieszt 259, 624
 Tokaj 566
 Tokod 448
 Tolna 288–289
 Tolna vármegye 88, 111, 346, 524
 Torda 296
 Tornai járás 288
 Törökország 87, 294, 497
 Trianoni határok (trianoni orszá-
 gterület) 25–26, 177, 323, 473
- Újpest 151, 306, 374–375
 Újvidék 14, 56, 301
 Ungvár 159
 Ung vármegye 159
 USA → Amerikai Egyesült Államok
- Vác 109, 330, 332
 Vágsellyei járás 182
 Varsó 221, 281, 406
 Vas vármegye 371

Földrajzi nevek mutatója

Vatikán Állam (Szentszék) 21, 197–
198, 497
Vecsés 33
Veszprém 400, 403

Washington 148, 207, 347, 616
Winnipeg 497

Zala vármegye 121
Zalaegerszeg 121, 548
Zalanémetfalva 433
Zombor 159, 462

Zselizi járás 182

TÁRGYMUTATÓ

- Adópengő bevezetése* → *Pénzügyi igazgatás*
- Agrártudományi Egyetem 489
- Államforma megváltoztatása* → *Köztársasági államformáról szóló törvényjavaslat*
- Állam, törvényhatóságok (stb.) ellen támasztott követelések érvényesítésének korlátozása 628
- Államháztartás* → *Pénzügyi igazgatás*
- Állami alkalmazottak* → *Közszolgálati alkalmazottak*
- Államigazgatási pozíciók pártok közötti felosztása 7, 9–20, 81–82
- Állami gyermekmenhelyek (gyermekotthonok)* → *Anya- és gyermekvédelem*
- Állami, nemzeti és egyéb ünnepek megünneplése, rendezvények támogatása 94
- Államosítás, állami kezelésbe vétel
- bányák államosítása 198
  - szénbányák állami kezelésbe vétele 279–280
- Államtitkárok kinevezése, felmentése 81–84, 86–90, 204–206, 221, 310, 484, 514
- Anya- és gyermekvédelem
- gyermekmenhelyek (gyermekotthonok) létesítése, fenntartása, dologi és személyi ügyei 257, 409, 456, 505, 625
  - Gyermekvédelmi Intéző Bizottság létesítése 505, 525–527
- Árvíz elleni védekezés* → *Vízügyi igazgatás*
- Baloldali magatartás, faji, vallási hovatartozás miatt elszenvedett sérelmek jóvátétele
- egyes csoportok kárpótlásának szabályozása 441
  - egyes személyekre vonatkozó előterjesztések 151, 225, 250–251, 280, 296–298, 301–303, 374–375, 378, 385–386, 390, 392–393, 403, 406, 429, 433–435, 460–461, 489, 501–504, 551
- Bankjegyek kibocsátása, lebélyezése, bankjegydézsma* → *Pénzügyi igazgatás*
- Baross Szövetség székházának igénybevétele 385
- Belkereskedelem
- Belkereskedelmi Igazgatóság létesítése, feladatköre 449–450, 553–554
  - mezőgazdasági és ipari árucseré támogatása 163, 192–193, 560
- Belügyminisztérium (belügyminiszter)
- feladatköre, hatásköre 356–357, 360–361, 367–371
  - működési kiadásai, épületeinek helyreállítása 218–219, 486
  - tisztviselőinek kinevezése, felmentése 101, 374, 484, 542
- Beszolgáltatás, begyűjtés* → *Közellátás*
- Bethesda Diakonissza Kórház helyreállítása 310
- Bíróságok (népbíróságok) működése* → *Igazságügyi igazgatás*
- Biztosító intézetek* → *Társadalombiztosítás*
- Budai Izraelita Szentegylet 407
- Budapesti Tudományegyetem* → *Pázmány Péter Tudományegyetem*
- Burgonyakereskedők Országos Szervezeténél (BURGOSZ) történt visszaélés 308–309

Tárgymutató

- Cégbejegyzésekre, részvénytársaságok és szövetkezetek működésére vonatkozó rendelkezések 108, 454, 568, 627, 644–646
- Csendőrség feloszlására vonatkozó rendelkezések módosítása 100–101
- Debreceni református nagytemplom helyreállítása 93–94
- Debreceni Tudományegyetem 105, 246–247
- Dohánytermesztés helyzete, növelése, dohányjövedék 285, 317–319
- Dunavölgyi Északi Övcsatorna építése 444
- Egészségügyi igazgatás**
- gyógyhelyi és üdülőhelyi díjak, gyógyvizek forgalmazása 227
  - gyógyszerellátás, gyógyszerek beszerzése, gyártásának megszervezése 456
  - kórházak, egészségügyi intézmények létesítése, támogatása 121, 159, 226, 305–306, 458, 548–549
  - orvosok, egészségügyi szakellátást végző személyek működésének, alkalmazásának szabályozása 308, 409, 626
  - tisztiorvosok kinevezése 121, 158–159, 225–226, 508, 560
  - Országos Közegészségügyi Intézet 162, 255
- Egyházak segélyezése a földreform során őket ért veszteség miatt 91–92, 374
- Elhagyott Javak Kormánybiztossága (kormánybiztosa) 208
- Elhurcolt javak hazahozatala → Kül-földre hurcolt vagyron...*
- Eötvös József Kollégium 106, 555
- Erdészeti igazgatás és erdőgazdálkodás átszervezése 262, 286–288, 325–329
- Faji, vallási hovatartozás miatt elszenvedett sérelmek kárpótlása → Baloldali magatartás miatt ...*
- Földbirtokrendezés során (1944 előtt) földhöz és házhelyhez jutottak tartozásainak rendezése 380, 419–422
- Földművelésügyi igazgatás, földművelésügy
- állattenyésztés, állatállomány, állategészségügy 112–113, 174–175, 219, 289
  - érdekképviseletek, munkaügy, szociálpolitika 113, 262, 287–288, 444–446, 615
  - gazdasági szakoktatási intézmények támogatása 614
  - mezőgazdaság gépesítése, a géppark kijavítása 219
  - vetőmagellátás, vetőmagkészletek bejelentése 289–290, 614
- Intézmények, testületek*
- Magyar Állami Lótenyésztési Felügyelőség 113, 175, 219–220
  - Magyar Királyi Méneskar megszüntetése 175, 220
- Lásd még: → Erdészeti igazgatás, erdőgazdaságok → Vízügyi igazgatás*
- Földművelésügyi Minisztérium (földművelésügyi miniszter)
- feladatköre, hatásköre 130, 155–156, 185–188
  - felügyelete alá tartozó intézmények, vállalatok ügyei 113, 261–262, 288–289, 446–449, 488–489, 551
  - tisztviselőinek kinevezése, előléptetése 443, 551–552
- Földreform befejezésével összefüggő ügyek 23, 199–200, 413–416, 444–446, 448
- Fővárosi Közmunkák Tanácsa 245, 542–543
- Gazdasági Főtanács**
- létesítése, jogállása, feladatkörének meghatározása 41–47, 119, 143–144, 339, 354–355, 428–429, 463–468
  - állásfoglalása egyes ügyekben 119, 257, 350, 436, 538, 541, 603, 605, 609–614
  - működési kiadásai 246
  - tisztviselőinek kinevezése 204–205
- Gazdaságpolitika, a gazdaság szabályozása
- általános (elvi) ügyei 7–8, 25–41, 208–217

- árpolitika, árak rögzítése, szabályozása 231–232, 241–243, 353, 410, 625
  - áru- és anyagkészletek termelésének, felhasználásának és forgalmának szabályozása 339, 350–352
  - bér- és jövedelempolitika 153, 216, 222, 248, 373
  - hitel juttatása, hitelgarancia vállalása
  - infláció, infláció elleni intézkedések 208–214
  - takarékosági intézkedések 215, 248, 322–324, 462
  - Lásd még: → Vállalatok támogatása, részükre államkölcsön biztosítása*
- Győr–Sopron–Ebenfurti Vasút 115, 621
- Háborús bűnösök üldözése, kiadatása 546, 572–575
- Háborús károk megtérítése az egyesült nemzetek állampolgárai részére 549–550, 578–579, 630
- Hadifoglyok hazahozatala, gondozása, ellátása
- általános (elvi) ügyek 24–25, 112, 245–246
  - hadifogságból, deportálásból hazatértek munkaeszközökkel való ellátása 380
  - hazatérő hadifoglyok elhelyezése 122
  - visszatérő hivatásos honvédek ideiglenes őrizetbe vétele 405
- Hadigondozási ügyek 227, 306–308, 408, 506
- Határőrségnél történő felváltás szabályozása 406
- Hazahozatali Kormánybiztosság (hazahozatali kormánybiztos) 172, 245–246, 484, 607
- Hidak helyreállítása, hidroncsok kiemelése → Újjáépítés*
- Hitelakciók, állami hitel juttatása egyes szervezeteknek → Gazdaságpolitika*
- Honvédelmi igazgatás
- hadifogságból visszatérő hivatásos honvédek őrizetbe vétele 567
  - háborús helyzettel összefüggő kööttségek feloldása 405
  - határsávban elrendelt korlátozások megszüntetése 406, 455, 504
  - honvédbíróságok (polgári személyek feletti katonai bíraskodás) és a honvéd büntető eljárás egyes kérdéseinek szabályozása 253, 299, 302–303, 626–627
  - szűrőtáborokban kincstári katonai anyagok összegyűjtése 203, 404
  - tábornoki rendfokozat elnevezésének megváltoztatása 302
- Honvédelmi Minisztérium (honvédelmi miniszter)
- feladatköre, hatásköre 232–233
  - tisztviselők (szolgálatot teljesítő tisztek) kinevezése, előléptetése, felmentése 303, 505, 567
- Igazságügyi igazgatás
- bírák, bírósági hivatalnokok alkalmazásával, díjazásával kapcsolatos ügyek 171, 299, 403, 568, 569
  - bírósági eljárás egyes szabályainak módosítása 223–224
  - bíróságok működésével kapcsolatos egyes rendelkezések 400, 426–427
  - büntetésvégrehajtásra vonatkozó rendelkezések 402, 627–628
  - büntető eljárás egyes kérdéseinek szabályozása 109, 401–402, 452, 478–481
  - háború során sérült iratok selejtezése igazságügyi szerveknél 453
  - jogrendszer demokratikus átalakítása 22
  - népbíróságok eljárási szabályainak módosítása 502–503
  - orgazdaság szigorúbb büntetése 403–404
  - rögtönbíráskodás elrendelése, szabályozása, kiterjesztése 175, 223, 403
- Igazságügyminisztérium
- működési kiadásai 109–110
  - tisztviselőinek kinevezése 301
- Iparügyi Minisztérium (iparügyi miniszter)
- feladatköre, hatásköre 130, 185, 383

Tárgymutató

- felügyelete alá tartozó intézmények, vállalatok ügyei 112, 250, 290, 490, 552
  - működési kiadásai, épületének helyreállítása 220, 492, 634–635
  - tisztviselőinek kinevezése, felmentése 490, 542, 609
- Iparügy, iparügyi igazgatás
- iparcikkek forgalmának szabályozása 339, 350–352, 633–634
  - iparvállalatok újraindítását, a termelés fokozását célzó intézkedések 38, 40, 249, 290–291, 309, 380, 633
  - ipartestületek működésével, újjászervezésével kapcsolatos rendelkezések 633
- Jogakadémiák tanulmányi és vizsgarendjének módosítása 105
- Jogi Reformbizottság létszámának felemelése 607
- Jóváételti kötelezettségek teljesítése, költségei
- általános ügyei, elvi és jogi kérdések 28–35, 40, 50–51, 113–114, 508–512, 529–531, 580–586
  - Csehszlovákiával szemben 30, 32, 261, 513, 561–562
  - Jugoszláviával szemben 30, 32
  - Szovjetunióval szemben 111, 118, 172–173, 211, 264, 289–290, 291, 308, 329–332, 458–459, 489–490, 508–513, 529–531, 550, 560–561, 580–582, 632, 646–648
- Jóváételti Hivatal létesítése, feladatköre, jogállása 50–51, 69, 490, 512, 550, 610–614, 636, 638–639
- József Nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem 105–106, 222, 386
- Katolikus egyház segélyben részesítése a földreformból származó veszteségek miatt 91–91, 373–374, 413–414, 436
- Képzőművészeti Főiskola (Országos Magyar) 394–396, 557–559, 588–589
- Kereskedelem- és Szövetkezetiügyi Minisztérium (miniszter)
- feladatköre, hatásköre 126–127, 130, 155–156, 185–188, 495
  - szervezése, elhelyezése, működési kiadásai 154, 222, 386, 452, 493, 630
  - tisztviselőinek kinevezése 221, 251, 292–293, 292, 294, 498, 553–555
- Kollektív szerződések → Munkaviszonyok szabályozása, munkaerőgazdálkodás*
- Kormány → minisztertanács*
- Kossuth híd felavatása; építésénél érdeket szerzett személyek kitüntetésé 458
- Könyvtárügy → Kulturális igazgatás*
- Közalkalmazottak → Közszolgálati alkalmazottak*
- Közbiztonsági szervek tagjaira vonatkozó rendelkezések 375
- Közellátás
- általános helyzete, szabályozása 38–40, 258
  - beszolgáltatás, begyűjtés 38–39, 173–174, 258, 512–514, 561
  - büntetőeljárás során lefoglalt közszükségleti cikkeknek közellátási célra fordítása 514, 562
  - egyes élelmiszerekkel kapcsolatos rendelkezések 99–100, 164, 231, 241–243, 289, 443, 625
  - élelmiszerek felvásárlása, készletek képzése 118, 173, 513
  - hivatalok, intézmények alkalmazottainak ellátása, beszerzési csoportok támogatása 90, 110, 123–124, 231, 255–256, 295, 373, 394, 412, 430, 439, 506, 516–517, 569, 605, 616
  - külföldi segítség kérése a közellátási gondok megoldásához 537–538
  - szén- és tüzelőellátás, szén- és tüzelőanyag-ellátás biztosítása 257, 263–264
  - vadászat, vadhúsforgalmazás támogatása a közellátás biztosítása érdekében 231, 257, 561–562
- Közellátásügyi Minisztérium (közellátásügyi miniszter)
- feladatköre, hatásköre 258, 410
  - felügyelete alá tartozó intézmények ügyei 276, 460–462
  - működési kiadásai 164–165, 458
  - tisztviselőinek kinevezése, felmentése 117, 410, 609

- Közigazgatási Bíróság 92, 101, 202, 375
 Közintézmények elhelyezésével kapcsolatos hatáskör 275
- Közlekedésügy, szállítás; közlekedésügyi igazgatás
- elhurcolt hajópark hazahozatala 166
  - folyókon és belvizeken való fuvarozás szabályozása 411, 564–565
  - közlekedési, szállítási kapcsolatok helyreállítása egyes országokkal 126, 460, 565, 620
  - közúti közlekedéssel kapcsolatos ügyek 230, 311, 459, 603, 619
  - légi közlekedési ügyek szabályozása, költségei 518
- Lásd még:* → *Magyar Államvasutak (MÁV)*
- Közlekedésügyi Minisztérium (közlekedésügyi miniszter)
- feladatköre, hatásköre 153
  - működési kiadásai 231
  - tisztviselőinek kinevezése, előléptetése 230, 565
- Közmunkakötelezettség, közmunkaváltás (újjaépítési közmunkakötelezettség) szabályozása 123, 516, 624
- Közoktatásügy
- szabályozása, felügyelete 156, 188–191, 438
  - dolgozók (felnttek) közép- és felsőfokú oktatásának megszervezése 103, 134–136
  - nemzetiségi iskolák létesítése, fenntartása, tanulók anyanyelvi oktatása 430–432
  - tanszemélyzet helyzetének javítása 278–279
- Intézmények, testületek*
- Országos Iparoktatási Tanács szervezése 383
  - Országos Köznevelési Tanács működésének szabályozása 104, 136
  - Zeneművészeti középiskola (állami zenei gimnázium) létesítése 556, 587–588
- Központi Mértékügyi Intézet 291–292
 Központi Statisztikai Hivatal működése, személyzeti ügyei 202, 206, 275, 605
- Közszolgálat demokratikus átalakítása 22, 170, 193–194, 299–300
- Közszolgálati alkalmazottak (közalkalmazottak)
- B-listázásának előkészítése 170, 193–194, 299–300
  - igazolásáról szóló rendelkezések módosítása 107, 169–170, 402
  - illetményei, járandóságai 100, 164, 440–441, 486, 549, 618, 631
  - jogviszonyának szabályozása 454
  - kinevezésének, előléptetésének, elbocsátásának szabályozása 75–76, 376–377, 379, 442–443, 603
  - szolgálati helyükről eltávoztak vagy katonai szolgálatot teljesítők illetményei, családtagjaik ellátása 454–455
- Köztársasági államformáról szóló törvényjavaslat 7, 66–67, 591–594, 596–601, 602–603
- Köztársasági Elnök Hivatalának személyi és dologi ügyei, elhelyezése 610, 623
- Köztisztviselők esküjének szövege 259
- Kulturális igazgatás, kultúrpolitika
- általános (elvi) ügyei 23
  - írók, művészek, tudósok támogatása, segélyezése 157–158, 171–172, 276, 373, 396–397, 537, 545, 607
  - könyvtárügy fejlesztése 104–105, 136–139
  - magyar–oros és orosz–magyar szótár kiadása 252–253
  - szabadművelődés (iskolán kívüli nevelés) szervezetének létrehozása; személyi ügyei 438, 471–473, 500–501, 522–525
- Intézmények, testületek*
- Könyvtárak Országos Tanácsa 104, 139
  - Magyar Művészeti Tanács 104
  - Országos Könyvforgalmi és Bibliográfiai Központ megszüntetése 138
  - Országos Könyvtári Központ 104, 138–139
  - Országos Szabadművelődési Tanács 435
- Külföldi kiküldetések szabályozása, elvi ügyei 283, 312–314, 451, 495

Külföldi segélyakciók segélyszállítmányok 456–457

Külföldre hurcolt Magyar Nemzeti Vagyon Kormánybiztossága 165, 562–563, 609–610

Külföldre hurcolt vagyon bejelentése, biztosítása, hazaszállítása 165, 169–170, 276, 402, 562–563

Külkereskedelem

– irányítása, az export és import szabályozása 98–99, 128–133, 493, 381, 423–425, 549, 575–577

– külkereskedelmi kapcsolatok egyes országokkal 40, 221–222, 281, 450–452, 545–546, 594–596, 635

– semleges országok ellenséget támogató cégeinek és magánszemélyeinek kizárása a külkereskedelemből 493, 521–522

– szovjet–magyar gazdasági egyezmény 7, 199, 277–278, 590–591

Intézmények, testületek:

– Külkereskedelmi Árkiegyenlítő Alap 98–99, 128–132, 284

– Külkereskedelmi Igazgatóság feladatköre, működése 130, 250, 493

– Külkereskedelmi Pénzügyi Bizottság 98–99, 130, 174, 284

– Tárcaközi külkereskedelmi értekezlet 153–154

Külpolitika; külügyi igazgatás; diplomáciai és gazdasági kapcsolatok

– általános kérdései 21–22, 196–198

– határon túli magyarok helyzete 22, 51–52, 147–148, 176–185, 260, 269–271

– külföldről hazahozott magyar gyermekek ellátása 546, 571–572

– külföld tájékoztatását célzó kiadványok és propaganda 103, 143, 544–545

Kapcsolatok egyes országokkal:

– Amerikai Egyesült Államok 196, 199, 264–267, 271, 347, 358, 365, 521, 538

– Ausztria 21

– Csehszlovákia 7, 21–22, 51–58, 146–151, 176–185, 197–198, 259–261, 264–272, 536–537, 617, 640–644

– Franciaország 197

– Jugoszlávia 21, 196

– Lengyelország 221–222, 281, 545–546, 594–596

– Nagy-Britannia 199, 217–218, 264–267, 272, 521–522

– Románia 21, 146, 162–163, 196–197, 452, 646, 572–575

– Svájc 451, 545–546

– Svédország 197, 495–497

– Szovjetunió 7, 21, 145–146, 196, 199, 203, 277–278, 590–591, 617–618, 635

– Vatikán Állam (Szentszék) 197–198

Lásd még: →Jóvátételi kötelezettségek teljesítése, →Magyar–csehszlovák lakosságcsere előkészítése, →Szovjet–magyar gazdasági egyezmény

Külügyminisztérium (külügyminiszter)

– feladatai, hatásköre 312–314, 358–360, 367–369, 610–614

– működése, működési költségei 102, 145–146, 281–282, 439, 462, 546, 615–616

– tisztviselőinek kinevezése, felmentése, címhasználat engedélyezése 103, 205, 283–284, 355, 439, 495–497, 618

Lakásügyi igazgatás

– egyes lakásügyi kérdések szabályozása 122, 624

– házrészvénytársaságok és szövetkezetek társasházzá alakulása 285

– háztulajdonosok és bérlők költségviselési kötelezettségének szabályozása 122, 171

– központi fűtőberendezések helyreállítása 122, 228, 309

– munkáslakótelepek (Pestszentlőrinc, Sashalom, Wekerle) helyreállítása 307

– városi bérházak működésének szabályozása 40, 111

Lakóházak, lakások helyreállítása → Újjáépítés

Legfőbb Állami Számvevőszék 202, 247, 274, 543

- Magyar Állami Kőszénbányászat kom-
lói erőműtelepének építése 552
- Magyar Államvasutak (MÁV)
- alkalmazottainak élelmszerellátá-
sa, segélyezése, juttatásai 124, 168,
229, 231, 412, 517, 565
  - díjszabása 114
  - menetrend szerinti távolsági
forgalom beindítása 40, 311, 483
  - működési feltételeinek, helyreállítá-
sának biztosítása 114, 311, 619–
620
- Magyar–csehszlovák lakosságcsere
előkészítése 7, 52–58, 147–146–150,
176–185, 259–261, 264–272, 536–
537, 617, 640–644
- Magyar Cserkész Szövetség támogatá-
sa 556
- Magyar Főudvarnagyi Bíróság meg-
szüntetése 223
- Magyar Nemzeti Bank
- pénz- és értékpapír-, valamint az
aranyforgalom szabályozása 381,
423–425
  - bankjegyeinek bélyegjeggyel való
megjelölése 273–274, 352–353
  - bankjegy-kibocsátása 209, 211
  - ellenőrzése a SZEB által 540–542
  - feladatai (állami hitelműveletekben
való közreműködése) 127–128, 130,
320
- Magyar Nemzeti Múzeum 105
- Magyar Nemzeti Szabadkikötő és Ten-
gerhajózási Vállalat 228, 258–259,
311, 461, 518–519
- Magyar Posta
- posta- és távközlési forgalom
helyreállítása 165–167
  - személyzetének illetményei,
járandóságai, segélyezése 229, 461,
517, 564
- Magyar Rádió 97
- Magyar–Szovjet Külforgalmi Rt. 249,
292, 333
- Magyar Technológiai és Anyagvizsgáló
Intézet 290
- Magyar Vörös kereszt 203–204
- Mezőgazdasági Szövetkezeti Központ,
mint szövetkezet 411, 542–543, 604–
605
- Miniszterelnökség
- elhelyezése, a Parlament épületébe
költöztetése 93–95, 274, 485
  - feladatköre, hatásköre 275, 367–
369, 374, 408
  - működési költségei 90–91, 93, 142,
206, 247, 374, 430, 543, 605
  - tisztviselőinek kinevezése, előlépte-
tése 83–84, 92–93, 608
- Minisztertanács (kormány)
- megalakulása 8–20, 80–81, 85
  - kormányprogram (miniszterelnök
parlamentari beszéde) 20–25, 80–81,
195–200
  - miniszterelnök-helyettesi (állammi-
niszteri) tisztség létesítése 10, 15–
18, 58–69, 81–82, 86, 198
  - miniszterek (miniszterelnök)
távolléte, helyettesítése 201, 372,
497
  - protokolláris és kegyeleti ügyek 85,
303–304, 374, 482, 539
  - rendeletek kibocsátására, illetve az
államháztartás vitelére vonatkozó
felhatalmazása–628–629
  - teljesítménye, működése 30, 32–33,
67–75, 145, 375
- Mozi-engedélyek kiadásának szabályo-
zása; mozik „közérdekű szolgáltatás”
elnevezésű járuléka 485, 622
- Munkaviszonyok szabályozása,
munkaerőgazdálkodás
- államosított szénbányák munkavál-
lalóira vonatkozó kivételes rendel-
kezések 634, 648–650
  - ipari és kereskedelmi munkavállá-
lók elbocsátásának korlátozá-
sa 290, 449, 476–478, 491, 519–521
  - kollektív szerződésekre vonatkozó
rendelkezések 532–535
  - munkaközvetítés átszervezése,
támogatása 152, 220–221
  - Országos Munkabérmegállapító
Bizottság 534–535
- Német javak átadása a Szovjetunió
részére 7, 45, 48–50, 280
- Német nemzetiségű lakosság helyzete,
kitelepítésének elrendelése 7, 58–66,
302, 339–350, 356–371, 376

Tárgymutató

- Nemzetgyűlés Elnökségéhez tett előterjesztések 82–83, 86–87, 206
- Nemzetgyűlési választások 8–9, 218
- Nemzetgyűléshez tett előterjesztések, törvényjavaslatok 144, 195–199, 223–224, 286, 299, 321–322, 354, 417–419, 466, 502–503, 591–594, 596–601, 621–622, 628–629
- Nemzetgyűlés Politikai Bizottságához tett előterjesztések 277–278, 502–503
- Nemzeti Főtanácshoz tett előterjesztések 277–278, 441, 462, 485, 556
- Nemzetközi Munkügyi Szervezet konferenciáján való részvétel 102
- Népgondozó Hivatal 357, 368–370, 376
- Népjóléti Minisztérium (népjóléti miniszter)
- feladatköre, hatásköre 245–246, 275, 408, 456–457
  - felügyelete alá tartozó intézmények ügyei 121, 158–162, 225–226, 253–255, 407–410, 458, 505, 508, 560
  - működési költségei 256, 626
  - tisztviselőinek kinevezése, előléptetése 160–161, 227, 409
- Országos Földhitelintézet 127, 320
- Országos Földrendésvizsgáló Intézet 252
- Országos Központi Hitelszövetkezet 127, 320, 380
- Országos Rendőri Bejelentő Hivatal létesítése 101, 133–134
- Országos Tüdőbeteg-Szanatórium Egyesület államosítása 306
- Pártközi értekezlet elé utalása egyes ügyeknek 81–82, 148–149, 221, 543, 559
- Pázmány Péter Tudományegyetem 105, 109, 157, 293–294, 392, 425, 436–337, 502, 607
- Pénzünetzeti Központ (PK) 127, 291, 320, 634
- Pénzügyi igazgatás
- adópolitika (a kivetés és behajtás szabályozása) 213–214, 233–241, 285, 314–317, 380–381
  - adópengő bevezetése, átszámítása 213, 239–241, 401, 409, 632
  - államháztartás helyzete, pénzügyi helyzet 37–38, 208–217, 258, 322–324
  - államháztartás vitelére felhatalmazás adása a kormány részére 286, 321–322
  - állami kiadások fedezésére hitel, illetve jegykölcsön felvétele 96, 127–128, 286, 319–321, 382–383, 630
  - állami költségvetés 212
  - bankjegyek egyes címleteinek bélyegjeggyel való megjelölése (bankjegydézsma) 273–274, 352–353
  - biztosító magánvállalatok működésének szabályozása 377–379, 442
  - egyes adónemekre vonatkozó rendelkezések 237–239, 285, 314–317, 381–382, 631
  - 1945. évi kiadásokról és bevételekről szóló kimutatások összeállítása 322–324, 378, 417–419
  - háborús károk megtérítése az egyesült nemzetek állampolgárai részére 549–550, 578–579, 630
  - illetékek és jövedékek kivetésének és behajtásának szabályozása 95–96, 98–100, 285, 317–319, 353, 379, 384–385, 440
  - önkormányzatok gazdálkodása, állami támogatása 214
  - valuta-, deviza- és aranyforgalom szabályozása 381, 423–425, 549, 575–577
  - vám- és mérlegpénz lerovásánál az arany átszámítási kulcsa 441, 473–475
- Pénzügyminisztérium (pénzügyminiszter)
- feladata, hatásköre 130, 144, 154, 185, 215, 219
  - felügyelete alá tartozó intézmények ügyei 378–379, 487, 546–548
  - tisztviselőinek kinevezése, előléptetése 97–99, 208, 546–548
- Pénzügyőrség
- egyes működési kérdéseinek szabályozása 377, 442, 487
  - személyzeti ügyei 96, 100

- Protestáns egyházak segélyben részesítése a földreformból származó veszteségek miatt 91–91, 374, 415–416
- Rákosrendezői pályaudvaron történt robbanás, illetve annak helyreállítása 563–564
- Rehabilitációs ügyek* → *Baloldali magatartás, illetve faji, vallási hovatartozás miatt elszenvedett sérelmek jóvátétele*
- Rendőrség (Magyar Államrendőrség) személyi és ellátási ügyei 151, 232, 622–623
- Sportügyek
- sportegyesületek és szövetségek, a Legfelsőbb Ötös Sporttanács és a Nemzeti Sportbizottság tisztviselőinek igazolása 568
  - repülősporttal kapcsolatos kérdések szabályozása 303, 404
- Szabadművelődés* → *kulturális igazgatás*
- Szociálpolitika
- állami bérházak, munkáslakótelepek állagmegóvása, helyreállítása 559
  - családi pótlék szabályozása, megállapítása 116
  - egyes alkalmazotti csoportok segélyezése 373, 621
  - 1848/1849-es honvédek hátramardottainak segélyezése 121
  - népruházati akció 152, 383–384
  - Országos Családpénztár államsegélyben részesítése 304–305, 406
  - Országos Szociálpolitikai Intézet támogatása 255
  - téli étkeztetési akció 306
- Szovjet hadsereg* → *Vörös Hadsereg*
- Szovjet hősi emlékmű létesítése 145
- Szovjet–magyar gazdasági egyezmény 7, 199, 277–278, 590–591
- Szövetkezetpolitika, szövetkezetek felletti hatósági jogkör 23, 126, 155–156, 185–188, 604–605
- Szövetkezetek közgyűlésére vonatkozó rendelkezések 154, 630
- Szövetséges Ellenőrző Bizottság (SZEB)
- elhelyezése, ellátása, költségei 211, 245, 282–283, 615, 632–633
  - intézkedései egyes ügyekben 203, 356–358, 361–363, 365–369, 540–542
  - állásfoglalása elvi jellegű kérdésekben 550–551, 583–585
- Szövetséges Ellenőrző Bizottság Magyar Gazdasági Hivatala 244–245, 282–283, 610–615, 639
- Sztrájk, munkabeszüntetés 173, 258
- Tájékoztatásügyi Minisztérium (tájékoztatásügyi miniszter)
- feladatköre, hatásköre 23, 216–217, 412
  - működési kiadásai, elhelyezése 81, 142, 205–206
- Takarékpénztárak és Bankok Egyesülete (TÉBE) 320
- Társadalombiztosítás (baleseti, betegségi, öregségi, rokkantsági, özvegységi és árvasági biztosítás)
- általános, több területet érintő szabályozása 24, 119, 455, 507
  - baleseti biztosítási díj, illetve járulék 166, 228
  - bányanyugbérék rendezése, bányanyugbérések támogatása 159, 625
  - járadékszolgáltatásainak felemelése 119, 455, 508, 527–529
  - járulékok behajtásának szorgalmazása, szigorítása 24, 255
  - magánjogi szolgálati jogviszony alapján járó nyugdíjak emelése 507
- Társadalombiztosítási intézetek
- kisebb biztosító intézetek és nyugdíjpénztárak támogatása 256, 305, 507, 569, 607, 626
  - Magánalkalmazottak Biztosító Intézete (MABI) 120
  - Országos Társadalombiztosító Intézet (OTI) 120, 254–255, 307–308, 410, 457
- Teleki Pál Tudományos Intézet 107, 156–157, 294, 334–338, 387, 399–400
- Tihanyi Magyar Biológiai Intézet 398–399

Tárgymutató

- Törvényhatósági állattenyésztési, illetve útalapok támogatása 112–113, 125, 516–517, 619
- Új Magyarország című lap támogatása, idegen nyelven való kiadása 143, 544–545, 569–571
- Újjáépítés (építésügy)
- elsüllyedt hajók kiemelése, kikötők helyreállítása 312
  - helyreállítási kötelezettség szabályozása, terheinek viselése 24, 515, 624
  - hidak helyreállítása, hidroncsok kiemelése 40, 115–116, 230, 485, 518, 566–567, 619
  - középületek, létesítmények helyreállítása 202, 544
  - lakóházak, lakótelepek helyreállítása 40, 515, 559, 624
  - vasútvonalak, vasúti hidak helyreállítása 114–115
- Újjáépítési Minisztérium (újjáépítési miniszter)
- feladatköre, hatásköre 130, 153
  - működési kiadásai, létszáma 123
  - tisztviselőinek kinevezése 86, 89–90, 310, 514, 563–564
- UNRRA-támogatás; a megszerzése érdekében tett intézkedések 41, 207, 247, 259, 238, 624
- Vakokat Gyámolító Országos Egyesület támogatása 107
- Vállalatok támogatása, részükre államkölcsön biztosítása
- Első Dunagőzhajózási Társaság 169, 517, 620–621
  - Ferenc Csatorna Rt. 229, 619
  - Magyar Államvasutak Központi Gépkocsi Üzeme (MÁVAUT) 167, 620
  - Magyar Dunántúli Villamossági Rt. 125, 259
  - Magyar Folyam – és Tengerhajózási Rt. (MFTR) 117, 168, 411, 516
  - Magyar Központi Híradó Rt. 97–98, 605–606
  - Országos Villamos Művek Rt. (OVIRT) 110–111
- Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium (vallás- és közoktatásügyi miniszter)
- feladatköre, hatásköre 156, 188–191, 383
  - felügyelete alá tartozó intézmények személyi és dologi ügyei 107, 156–157, 252, 279, 293–298, 333–338, 387–400, 433–438, 498–500, 556–559, 588–589, 629
  - tisztviselőinek kinevezése, előléptetése 484
- Vízügyi igazgatás
- árvíz elleni védekezés 432, 469–471
  - árvíz-védelmi kormánybiztos kinevezése 432
  - víztársulatok működése, támogatása 432, 469–470, 614
  - vízügyi szolgálat 487–488
- Vörös Hadsereg
- ellátása, részére teljesített szolgáltatások költségei 33–34, 116, 118, 139–141, 211, 458–459, 621, 623, 632–633
  - ellátásával kapcsolatos elvi és jogi kérdések 509–512, 529–531, 550–551, 583–586
  - pengőkibocsátása, illetve annak beszüntetése 483
  - rendelkezése alapján helyreállított dunántúli hidak költségei 116, 168, 566–567
- Zsidók jogainak helyreállítása, javaik visszaszolgáltatása
- ingatlanok tulajdonjogának visszaállítása, hátrányos telekkönyvi bejegyzések törlése 224, 401
  - ingóságok visszaszolgáltatása 170, 225, 300, 453
  - üzlethelyiségek és berendezési tárgyak, áru- és anyagkészletek visszaadása 153
  - Magyar Izraeliták Országos Irodájának javaslatai 609–610, 636–638

HIVATKOZOTT FORRÁSOK ÉS SZAKIRODALOM

a) Levéltári források

Magyar Országos Levéltár:

XVIII-1-a	Nemzetgyűlés. Elnöki iratok.
XVIII-1-b	Nemzetgyűlés. Általános iratok.
XVIII-5	Nemzetgyűlés Politikai Bizottsága.
XIX-A-1-d	Miniszterelnökség. Tildy Zoltán miniszterelnök iratai.
XIX-A-1-e	Miniszterelnökség. Nagy Ferenc miniszterelnök iratai.
XIX-A-1-j	Miniszterelnökség. Általános iratok.
XIX-A-1-l	Miniszterelnökség. Dálnoki Miklós Béla miniszterelnök iratai.
XIX-A-10	Gazdasági Főtanács.
XIX-A-83-a	Minisztertanács. Minisztertanács ülések jegyzőkönyvei.
XIX-B-1-n	Belügyminisztérium. Erdei Ferenc miniszter iratai.
XIX-B-1-r	Belügyminisztérium. Elnöki főosztály.
XIX-E-1-c	Igazságügyi Minisztérium. Törvényelőkészítő Főosztály.
XIX-J-1-a	Külügyminisztérium. Békeelőkészítő osztály.
XIX-J-1-j	Külügyminisztérium. TÜK iratok.
XIX-J-1-k	Külügyminisztérium. Általános iratok.
XIX-J-1-u	Külügyminisztérium. Miniszteri és miniszterhelyettesi iratok.
XX-4-b	Népbíróságok Országos Tanács. Általános iratok.

Politikatörténeti Intézet Levéltára:

274. f. 4. cs.	Magyar Kommunista Párt. Titkárság, főtitkárság.
274. f. 7. cs.	Magyar Kommunista Párt. Főtitkársági iroda, titkárok.
174. f. 9. cs.	Magyar Kommunista Párt. Nemzetgyűlési frakció.
174. f. 10. cs.	Magyar Kommunista Párt. Külügyi osztály.
274. f. 12. cs.	Magyar Kommunista Párt. Állampolitikai osztály.
283. f. 8. cs.	Magyarországi Szociáldemokrata Párt (1944–1948) Parlamenti frakció.
283. f. 10. cs.	Magyarországi Szociáldemokrata Párt (1944–1948). Főtitkárság.

b) Szakirodalom és nyomtatásban megjelent források

- A. SAJTI, 2002 A. SAJTI Enikő: Impériumváltás, magyarellenés megtorlások, kitelepítések és a konszolidáció feltételeinek kialakulása a Délvidéken. 1944–1947. *Századok*, 136. (2002) 5. sz. 1061–1114.
- AUSCH, 1958 AUSCH Sándor: *Az 1945–1946. évi infláció és stabilizáció*. Bp., 1958.
- BALOGH, 1975 BALOGH Sándor: *Parlament és pártharcok Magyarországon 1945–1947*. Bp., 1975.
- BALOGH, 1979 BALOGH Sándor: Az 1946. február 27-i magyar–csehszlovák lakosságcsere-egyezmény. *Történelmi Szemle*, 20. (1979) 1. sz. 59–87.
- BALOGH, 1984 BALOGH Sándor: *Választások Magyarországon 1945*. Bp., 1984.
- BALOGH, 1986 BALOGH Sándor: Megjegyzések a magyarországi népi demokratikus fejlődés nemzetközi és belső feltételeihez. *Történelmi Szemle*, 28. (1986) 1. sz.
- BALOGH, 1988 BALOGH Sándor: *Magyarország külpolitikája 1945–1950*. Bp., 1988.
- BALOGH, 1999 BALOGH Sándor: Szabad és demokratikus választás – 1945. *Parlament választások Magyarországon 1920–1998*. Szerk.: FÖLDES György–HUBAI László. Második, bővített, átdolgozott kiadás. Bp., 1999. 208–234.
- BALOGH–GERGELY, 1993 BALOGH Margit–GERGELY Jenő: Egyházak az újkori Magyarországon 1790–1992. I. Kronológia. Bp., 1993.
- BALOGH–GERGELY, 1996 BALOGH Margit–GERGELY Jenő: Egyházak az újkori Magyarországon 1790–1992. II. Adattár. Bp., 1996.
- BALOGH–FÖLDESI, 1998 *A magyar jóvátétel és ami mögötte van. Válogatott dokumentumok 1945–1949*. Válogatta, a bevezetést és a jegyzeteket írta: BALOGH Sándor és FÖLDESI Margit. Bp., 1998.
- BALOGH–Izsák, 1977 *Pártok és pártprogramok Magyarországon (1944–1948)*. Szerk.: BALOGH Sándor és Izsák Lajos. Bp., 1977.
- BÉKÉS, 1990 BÉKÉS Csaba: A békét a győztesek kötik. A magyar kormány békepropaganda tevékenysége (1945–1946). *Aetas*, 1990. 1–2. sz. 29–56. [Ugyanaz: Magyar békepropaganda-tevékenység a párizsi béketárgyalások előtt. BÉKÉS Csaba: *Európából Európába. Magyarország konfliktusok keresztjében, 1945–1990*. Bp., 2004. 68–128.]
- BEREND, 1962 BEREND T. Iván: *Újjáépítés és a nagytőke elleni harc Magyarországon 1945–1948*. Bp., 1962.
- BORBÁNDI, 1997 BORBÁNDI Gyula: *Magyar politikai pályaképek 1938–1948*. Bp., 1997.
- BORHI, 1997 BORHI László: *Megalkuvás és erőszak. Az Egyesült Államok és a szovjet térhódítás Magyarországon 1944–1949*. Debrecen, 1997.
- BORHI, 2000 BORHI László: *A vasfüggöny mögött. Magyarország nagyhatalmi erőterben 1945–1968*. Bp., 2000.
- BÖLÖNY, 1987 BÖLÖNY József: *Magyarország kormányai 1848–1987*. Bp., 1987.
- CZIBULKA–HEINZ–LAKATOS, 2004 *A magyarországi németek kitelepítése és az 1941. évi népszámlálás*. Összeállította CZIBULKA Zoltán–HEINZ Ervin–LAKATOS Miklós. Bp., 2004
- CSEH, 2000 *Documents of the meetings of the Allied Controll Comission for Hungary, 1945–1947*. Documents collected, selected and edited

- and the footnotes and introduction written by Bendegúz Gergő CSEH. [Bp.], 2000.
- DL MT. JKV. *Dinnyés Lajos első kormányának minisztertanácsi jegyzőkönyvei 1947. június 2.–szeptember 19.* Szerkesztette, a jegyzeteket és a bevezető tanulmányt írta SZÜCS László. Bp., 2000.
- DMB MT. JKV. *Dálnoki Miklós Béla kormányának (Ideiglenes Nemzeti Kormány) minisztertanácsi jegyzőkönyvei 1944. december 23.–1945. november 15.* Szerkesztette, a jegyzeteket és a bevezető tanulmányt írta SZÜCS László. Bp., 1997. A–B kötet.
- ERDMANN, 1992 ERDMANN Gyula: *Begyűjtés, beszolgáltatás Magyarországon 1945–1956.* H. é. n. [1992]
- ERDMANN–PETŐ, 1977 ERDMANN Gyula–PETŐ Iván: *A magyar szénbányászat a felszabadulástól a hároméves terv végéig.* Bp., 1977.
- FEHÉR, 1988 FEHÉR István: *A magyarországi németek kitelepítése 1945–1950.* Bp., 1988.
- FORRÁSOK, I. *Dokumentumok a magyar szénbányászat történetéből 1945–1949.* Összeállította és a bevezetőt írta ERDMANN Gyula és PETŐ Iván. Bp., 1975. (Források a Magyar Népi Demokrácia történetéhez I.)
- FORRÁSOK, II. *Dokumentumok a magyar mezőgazdaság történetéből 1945–1948.* Összeállította és a bevezetőt írta KÁPOSZTÁS István. Bp., 1977. (Források a Magyar Népi Demokrácia történetéhez II.)
- FORRÁSOK, III. *Dokumentumok a magyar közoktatás reformjáról 1945–1948.* Összeállította és a bevezetőt írta DANCs Istvánné. Bp., 1979. (Források a Magyar Népi Demokrácia történetéhez III.)
- FORRÁSOK, IV. *Dokumentumok a magyar belkereskedelem történetéből (1945–1949).* Összeállította és a bevezetőt írta SZINKOVICH Márta. Bp., 1981. (Források a Magyar Népi Demokrácia történetéhez IV.)
- FORRÁSOK, V. *Dokumentumok a magyar közlekedés történetéből (1945–1949).* Összeállította és a bevezetőt írta PALMÁNY Béla. Bp., 1981. (Források a Magyar Népi Demokrácia történetéhez V.)
- FORRÁSOK, VI. *Az Újjáépítési Minisztérium működésének válogatott dokumentumai (1945–1946).* Összeállította és a bevezetőt írta: BORECZKY Beatrix. Bp., 1987. (Források a Magyar Népi Demokrácia történetéhez VI.)
- FORRÁSOK, VII. *Dokumentumok a szabadművelődés történetéhez (1945–1949).* Összeállította és a bevezetőt írta DANCs Istvánné. Bp., 1988. (Források a Magyar Népi Demokrácia történetéhez VII.)
- FORRÁSOK, VIII. *Dokumentumok Magyarország nemzetközi kulturális kapcsolatainak történetéből (1945–1948).* Összeállította és a bevezetőt írta: GÖNYEI Antal. Bp., 1988. (Források a Magyar Népi Demokrácia történetéhez VIII.)
- FORRÁSOK, IX. *Dokumentumok a magyar hitelpolitika, pénzforgalom és bankrendszer történetéhez (1945–1949).* Összeállította és a bevezetőt írta: DR. TALLÓS György. Bp., 1989. (Források a Magyar Népi Demokrácia történetéhez IX.)
- FÖGLEIN, 1990/A FÖGLEIN Gizella: *A köztársasági elnöki jogkör (1946). A köztársasági eszme és mozgalom Magyarországon.* Szerk.: PÖLÖSKEI Ferenc. Bp., 1990. 59–81.
- FÖGLEIN, 1990/B FÖGLEIN Gizella: *A nemzetiségi oktatás jogi szabályozása Magyarországon 1945–1956.* *Levéltári Szemle*, 40. (1990) 4. sz. 13–28.

Hivatkozott források és szakirodalom

- FÖGLEIN, 1992 FÖGLEIN Gizella: Viták az állami főhatalomról 1946-ban. *Múltunk*, 37. (1992) 1. sz. 23–45.
- FÖGLEIN, 1993 FÖGLEIN Gizella: *Államforma és államfői jogkör Magyarországon 1944–1949*. Bp., 1993.
- FÖGLEIN, 1996 FÖGLEIN Gizella: Magyar–jugoszláv népcsere-egyezmény tervezet (1946). *Századok*, 130. (1996) 6. sz. 1553–1570.
- FÖLDESI, 1995 FÖLDESI Margit: *A Szövetséges Ellenőrző Bizottság Magyarországon. (Visszaemlékezések, diplomáciai jelentések tükrében 1945–1947.)* Bp., 1995.
- FÖLDESI, 1998 FÖLDESI Margit: A csehszlovák–magyar jóvátételi egyezmény 1946-ban. *Múltunk*, 43. (1998) 1. sz. 194–217.
- FÖLDESI, 2002 FÖLDESI Margit: *A szabadság megszállása — A megszállók szabadsága*. Bp., 2002.
- FRUS, VOL. IV Foreign Relations of the United States. Diplomatic Papers. IV.
FÜLÖP, [1994] FÜLÖP Mihály: *A befejezetlen béke. A Külügyminiszterek Tanácsa és a magyar békeszerződés (1947)*. H. é. n. [Bp., 1994.]
- FÜLÖP, 1987 FÜLÖP Mihály: A berlini (potsdami) értekezlet és az európai béke. *Külpolitika*, 14. (1987) 5. sz.
- FÜLÖP–SIPOS, 1998 FÜLÖP Mihály–SIPOS Péter: *Magyarország külpolitikája a XX. században*. Aula. Bp., 1998.
- FÜLÖP–VINCZE, 1998 *Revízió vagy autonómia? Iratok a magyar–román kapcsolatok történetéről (1945–1947)*. Bevezető tanulmányt írta és összeállította: FÜLÖP Mihály. Sajtó alá rendezte és a jegyzeteket írta: VINCZE Gábor. Bp., 1998.
- GERGELY, 1985 GERGELY Jenő: *A katolikus egyház Magyarországon 1941–1971*. Bp. 1985
- GORDON, 1954 GORDON Ferenc: Adalékok 1945–1947 történetéhez. *Látóhatár*, 1954. november. 365–372.
- G. VASS, 1970 G. VASS István: Békécsaba a felszabadulástól a fordulat évéig. *Tanulmányok Békécsaba történetéből*. Szerk.: KRISTÓ Gyula és SZÉKELY Lajos. Békécsaba, 1970. 349–364.
- GYARMATI, 1996 GYARMATI György: *Harc a közigazgatás birtoklásáért. A koalíción belüli pártküzdelmek az 1946. évi hatalmi dualizmus időszakában*. *Századok*, 130. (1996) 3. sz. 497–570.
- HAAS, 2000 HAAS György: *Diktatúrák árnyékában. Tildy Zoltán élete*. Bp., 2000.
- HABUDA, 1975 HABUDA Miklós: *A magyar szakszervezetek a népi demokratikus forradalomban 1944–1948*. Bp., 1975.
- HALMOSY, 1966 HALMOSY Dénes: *Nemzetközi Szerződések 1918–1945. A két világháború közötti korszak és a második világháború legfontosabb politikai szerződésai*. Bp., 1966.
- HALMOSY, 1985 *Nemzetközi Szerződések 1945–1982*. Feldolgozta és a tanulmányokat írta HALMOSY Dénes. Bp. 1985.
- HUBAI, 1998 HUBAI László: *Választók és választói jog Magyarországon (1920–1947)*. *Társadalmi Szemle*, 53. (1998) 7. sz. 105–117.
- HUBAI–TOMBOR, 1991 *A Magyar Parlament 1944–1949. Tanulmányok*. Szerkesztette és a függelékét összeállította HUBAI László és TOMBOR László. Bp., 1991.
- IZSÁK, 1983 IZSÁK Lajos: *Polgári ellenzéki pártok Magyarországon 1944–1949*. Bp., 1983.

- Izsák, 1994 Izsák Lajos: *Polgári pártok és programjaik Magyarországon 1944–1956*. H. n. 1994. (Pannónia könyvek)]
- Izsák–Kun, 1994 Moszkvának jelentjük... *Titkos dokumentumok 1944–1948*. Szerk.: Izsák Lajos–Kun Miklós. Bp., 1994.
- Janics, 1989 JANICS Kálmán: *A hontalanság évei. A szlovákiai magyar kisebbség a második világháború után 1945–1948*. Illyés Gyula előszavával. 3. javított, 1. magyarországi kiadás. Bp., 1989.
- Kertész, 1995 KERTÉSZ István: *Magyar békeillúziók 1945–1947. Oroszország és a Nyugat között*. Bp., 1995. (Extra Hungariam)
- KÉT ÉV HAT. JOGSZ. *Két év hatályos jogszabályai 1945–1946. Függelék: 1943–1944. évi hatályos törvények*. Szerk.: BACSÓ Ferenc–MIKÓS Ferenc–NÉMETHY László–SZABÓ Imre–SZABÓKY Jenő. Bp., 1947.
- KRNO, 1990 KRNO, Dalibor: *A békéről tárgyaltunk Magyarországgal*. Bp., 1990.
- Lázár, 1998 LÁZÁR György: *Csehszlovák–magyar tárgyalások a lakosságcseréről 1945 decemberében*. *Múltunk*, 43. (1998) 2. sz. 120–164.
- MÁSZ, 1985 *A Magyar Állam Szervei 1944–1950*. Szerk.: VORÓS Károly–BORCZKY Beatrix–MÁTÉ Gábor–MÜLLER Veronika–G. VASS István. Bp., 1985.
- Miklya, 1965 MIKLYA Jenő: *Szeghalmy Gyula (1876–1963). Sárréti írások*. Szerk.: MIKLYA Jenő. Szeghalom, 1965. 367–376.
- MKP–SZDP HAT. *A Magyar Kommunista Párt és a Szociáldemokrata Párt határozatai 1944–1948*. Szerk.: RÁKOSI Sándor és SZABÓ Bálint. Bp., 1979.
- Nagy, 1990 NAGY Ferenc: *Küzdelem a vasfüggöny mögött. I–II. köt.* Bp., 1990. (Extra Hungariam)
- NF MT. JKV. (1946) *Nagy Ferenc első kormányának minisztertanácsi jegyzőkönyvei. 1946. február 5.–1946. november 15.* Szerkesztette és a bevezető tanulmányt írta SZÜCS László. Bp., 2003.
- NGY ALMANACH, 1999 *Az 1945. évi november 29-re összehívott Nemzetgyűlés almanachja. 1945. november 29.–1947. július 25.* Főszerk.: VIDA István. Bp., 1999.
- NI *Az 1945. évi november hó 29-ére összehívott Nemzetgyűlés irománnyai. I–III. köt. Hiteles kiadás.* Bp., 1946–1947.
- NN *Az 1945. évi november hó 29-ére összehívott Nemzetgyűlés naplója. Hiteles kiadás. I–II. köt.* Bp., 1946–1948.
- PALASIK, 2000 PALASIK Mária: *A jogállamiság megteremtésének kísérlete és kudarca Magyarországon 1944–1949*. Bp. 2000.
- PALASIK, 2003 PALASIK Mária: *Kovács Béla, 1908–1959*. Bp., 2003.
- PÁRTKÖZI ÉRT. *Pártközi értekezletek. Politikai érdekegyeztetés, politikai konfrontáció 1944–1948*. A dokumentumokat válogatta, szerkesztette, jegyzetekkel ellátta HORVÁTH Julianna–SZABÓ Éva–SZÜCS László–ZALAI Katalin. Bp., 2003.
- PETŐ, 1982 PETŐ Iván: *A jóvátétel irányítása. Új Magyar Központi Levéltár Közleményei*. Szerk.: KÁPOSZTÁS István Bp., 1982. 125–140.
- PETŐ–SZAKÁCS, 1985 PETŐ Iván–SZAKÁCS Sándor: *A hazai gazdaság négy évtizedének története 1945–1985. I. Az újjáépítés és a tervutasításos irányítás időszaka 1945–1968*. Bp., 1985.
- RAINER, 1998 RAINER M. János: *A magyarországi fordulatok és a szovjet politika, 1944–1948. A fordulat évei. Politika, képzőművészet, építészet 1947–1949*. Szerk.: STANDEISKY Éva–KOZÁK Gyula–PATAKI Gábor–RAINER M. János. Bp. 1998.

Hivatkozott források és szakirodalom

- RÁKOSI, 1997 RÁKOSI Mátyás: *Visszaemlékezések, 1940–1956*. Sajtó alá rendezte: BARÁTH Magdolna–FEITL István–GYARMATI György–PALASIK Mária–SIPOS Levente–SZÜCS László–T. VARGA György. Szerk.: FEITL István–Gellériné LÁZÁR Márta–SIPOS Levente. Bp., 1997. I–II. köt.
- ROMSICS, 1991 ROMSICS Ignác: A State Departement és Magyarország 1942–1947. *Valóság* 37. (1991) 11. sz.
- ROMSICS, 1996 Romsics Ignác: A brit külpolitika és a „magyar kérdés”, 1914–1946. *Századok*, 130. (1996) 2. sz. 273–339.
- RUSZOLY, 1986 RUSZOLY József: „Magyarország Köztársaság”. Az államfői jogok 1944–1945-ben és az 1946:I. tc. létrejötte. II. rész. *Állam és Igazgatás*, 36. (1986) 3. sz.
- SIPOS–VIDA, 1985 SIPOS Péter–VIDA István: Az 1945. augusztus 27-én megkötött magyar–szovjet gazdasági egyezmény és a nyugati diplomácia. *Külpolitika*, 12. (1985) 4. sz.
- SIPOS–VIDA, 1987 SIPOS Péter–VIDA István: Iratok a magyar–amerikai diplomáciai kapcsolatok 1945. évi újrafelvételéhez. *Századok*, 121. (1987) 2–3. sz. 421–465.
- STARK, 1989. STARK Tamás: *Magyarország második világháborús emberesztésege*. Bp. 1989. (*Társadalom- és Művelődéstörténeti Tanulmányok* 3.)
- STRASSENREITER, 2004 STRASSENREITER Erzsébet: Az SZDP és a kormányalakítási tárgyalások 1945 őszén. *Múltunk*, 49. (2004) 2. sz. 34–81.
- SZEB JKV. *A Magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság jegyzőkönyvei 1945–1947*. Szerk.: FEITL István. Sajtó alá rendezte és a jegyzeteket készítette BARÁTH Magdolna–CSEH Gergő Bendegúz–FIGDER Éva–SZÜCS László–G. VASS István. Bp., 2003.
- SZÜCS, 1996 SZÜCS László: A szovjet–magyar jóvátételi egyezmény. *Külpolitika [Új folyam]*, 2. (1996) 2. sz. 93–119.
- TÓTH, 1993 TÓTH Agnes: *Telepítések Magyarországon 1945–1948 között. A németek kitelepítése, a belső népmozgások és a szlovák–magyar lakosságcsere összefüggései*. Kecskemét, 1993.
- VADKERTY, 2001 VADKERTY Katalin: *A kitelepítéstől a reszlovakizációig. Trilógia a csehszlovákiai magyarság 1945–1948 közötti történetéről*. Pozsony, 2001.
- VARGA GY., 1980 VARGA György: A magyar vasutak 1945-ben. *Közlekedési Közlöny*, 35. (1980) 14. sz.
- VARGA L., 1999 *A Magyar Szociáldemokrácia Kézikönyve*. Főszerk.: VARGA Lajos. Bp., 1999.
- VIDA, 1976 VIDA István: *A Független Kisgazdapárt politikája 1944–1947*. Bp., 1976.
- VIDA, 1982 Dokumentumok az államforma kérdésének 1946. évi rendezéséhez. Összeállította és közreadta: Vida István. *Jogtudományi Közlemények* 37. (1982) 12. sz.
- VIDA, 1996 K. J. Vorosilov marsall jelentései a Tildy-kormány megalakulásáról. VIDA István bevezetőjével. *Társadalmi Szemle*, 51. (1996) 2. sz. 80–94.
- VÍGH, 1991 VÍGH Károly: *Tildy Zoltán életútja*. Békéscsaba, 1991.
- ZIELBAUER, 1989 ZIELBAUER György: Adatok és tények a magyarországi németiség történetéből (1945–1949). Bp., 1989.

RÖVIDÍTÉSEK JEGYZÉKE

BM	Belügyminisztérium
Be	Békeelőkészítő (osztály a Külügyminisztériumban)
BSZKRT	Budapest Székesfőváros Közlekedési Részvénytársasága
BURGOSZ	Burgonyakereskedők Országos Szervezete
d.	doboz
dr.	doktor
dok.	dokumentum, dokumentumok
eln.	elnöki
ELTE	Eötvös Loránd Tudományegyetem
é. n.	év nélkül
FKgP	Független Kisgazdapárt
FM	Földművelésügyi Minisztérium
FRUS	Foreign Relations of the United States (az Egyesült Államok külügyi kapcsolatai)
GF	Gazdasági Főtanács
GYOSZ	Gyáripárosok Országos Szövetsége
HM	Honvédelmi Minisztérium
h. é. n.	hely és év nélkül
h. n.	hely nélkül
IKART	Iparművek Képviselete Állami Érdekű Rt.
IM	Igazságügyminisztérium
Ipm	Iparügyi Minisztérium
jkv.	jegyzőkönyv, jegyzőkönyvei
kb.	körülbelül
KB	Központi Bizottság
ker.	kerület
kft.	korlátolt felelősségű társaság
KKM	Kereskedelem- és Közlekedésügyi Minisztérium
KM	Közellátásügyi Minisztérium
k. m. f.	kelt, mint fent
KMP	Kommunisták Magyarországi Pártja
köt.	kötet
KözlM	Közlekedésügyi Minisztérium
KSH	Központi Statisztikai Hivatal
KSZM	Kereskedelem- és Szövetkezetiügyi Minisztérium
KüM	Külügyminisztérium
KV	Központi Vezetőség

Rövidítések jegyzéke

MABI	Magánalkalmazottak Biztosító Intézete
MADISZ	Magyar Demokratikus Ifjúsági Szövetség
MATEOSZ	Magyar Teherautófuvarozók Országos Szövetkezete
MÁV	Magyar Államvasutak
MÁVAG	Magyar Állami Vas-, Acél- és Gépgyárak
MÁVAUT	Magyar Államvasutak Autóközlekedési Vállalat
ME	Miniszterelnök[i], Miniszterelnökség
MK	Magyar Közlöny
MKP	Magyar Kommunista Párt
MNB	Magyar Nemzeti Bank
MOL	Magyar Országos Levéltár
MSZMP	Magyar Szocialista Munkáspárt
mt.	minisztertanács, minisztertanácsi
MTA	Magyar Tudományos Akadémia
NA	National Archive (Washington)
NM	Népjóléti Minisztérium
NOT	Népbíróóságok Országos Tanács
NPP	Nemzeti Parasztpárt
ny.	nyilvános, illetve nyugalmazott
ny. r.	nyilvános, rendes
ny. rk.	nyilvános, rendkívüli
OGT	Országos Gazdasági Tanács
okl.	okleveles
OMB	Országos Munkabérmegállapító Bizottság
OMBI	Országos Mezőgazdasági Biztosító Intézet
OTBA	Országos Tisztviselői Betegségélyezési Alap
OTI	Országos Társadalombiztosító Intézet
ő. e.	őrzési egység
P	pengő
PB	Politikai Bizottság
PDP	Polgári Demokrata Párt
PIL	Politikatörténeti Intézet Levéltára
PK	Pénzügyminisztérium
PM	Pénzügyminisztérium
r.	rendes
rk.	rendkívüli
Rt.	részvénytársaság
sz.	szám, számú
SZDP	Szociáldemokrata Párt
SZEB	Szövetséges Ellenőrző Bizottság
szerk.	szerkesztette
sz. n.	szám nélkül
SZU	Szovjetunió
t.	tisztelt
TájéM	Tájékoztatásügyi Minisztérium
tc.	törvénycikk
TEBE	Takarékpénztárak és Bankok Egyesülete
th.	törvényhatóság

thj.	törvényhatósági jogú
u.	utca
UFOSZ	Újbirtokosok és Földhözjuttatottak Országos Szövetsége
ÚM	Újjáépítési Minisztérium
UNRRA	United Nations Relief and Rehabilitation Administration – Egyesült Nemzetek Segélyező és Újjáépítési Hivatala.
uo.	ugyanott
VH	Vörös Hadsereg
VKM	Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium
vm.	vármege

KIMUTATÁS A MINISZTERTANÁCS ÜLÉSEIN RÉSZTVEVŐKRŐL

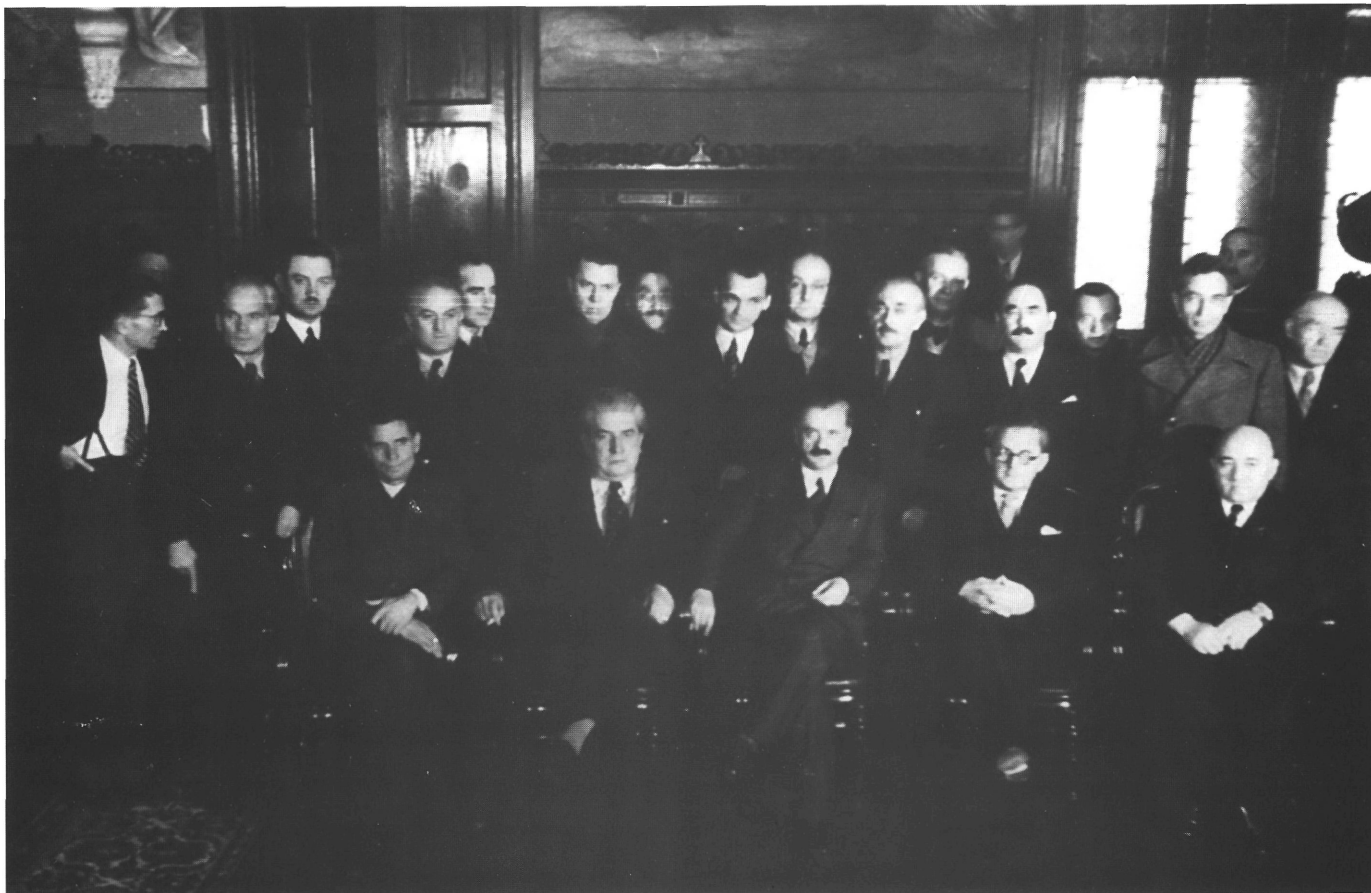
(A miniszterek nevei dőlt betűkkel, az államtitkárok nevei álló betűkkel
és „át.” jelöléssel szerepelnek)

	1945										1946					
	11.12.	11.19.	11.21.	11.27.	11.29.	12.05.	12.10.	12.18.	12.22.	12.29.	01.5.	01.12.	01.16.	01.21.	01.23.	01.31.
Adorján János át.	-	-	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-
<i>Antall József</i>	+	+	+	+	+	+	-	+	+	-	+	+	+	+	+	+
<i>Balla Antal</i>	+	+	+	+	+	+	+	+	+	-	+	+	+	+	+	+
Balogh István át.	-	-	+	+	+	+	+	+	+	-	+	+	+	+	+	+
<i>Bán Antal</i>	+	+	+	+	+	+	-	+	+	+	+	+	+	+	+	+
<i>Bárányos Károly</i>	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Bencsik Gyula át.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-
Bereczky Albert át.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	+	-	-	+
Bojta Ernő Béla át.	+	-	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
<i>Dobi István</i>	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Donáth Ferenc át.	-	-	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Dulin Jenő át.	-	-	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-
<i>Gerő Ernő</i>	+	+	+	+	+	+	+	+	+	-	+	+	+	+	+	+
<i>Gordon Ferenc</i>	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	-
<i>Gyöngyösi János</i>	+	+	+	+	+	-	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Kállai Gyula át	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-
Kemény György át.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	+
<i>Keresztury Dezső</i>	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	-	+	-	+	+	+
<i>Kovács Béla</i>	+	+	+	+	+	+	-	+	+	-	+	+	+	+	+	-
Millok Sándor át.	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mistéth Endre át.	-	-	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-
<i>Molnár Erik</i>	+	+	+	+	+	-	-	+	+	+	+	+	+	+	+	+
<i>Nagy Imre</i>	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	-	+	+
Pfeiffer Zoltán át.	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-	+	-
<i>Rákosi Mátyás</i>	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	-	-	+	+	+
<i>Ries István</i>	+	+	+	+	+	+	+	-	+	+	+	+	+	+	+	+
<i>Rónai Sándor</i>	+	+	+	+	+	+	-	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Sárkány József át.	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-	+	-	-	+	-	-
<i>Szakasits Árpád</i>	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Takács Ferenc át.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+
<i>Tildy Zoltán</i>	+	+	+	+	+	+	+	+	+	-	+	+	+	+	+	+
<i>Tombor Jenő</i>	-	-	+	+	+	+	+	-	+	-	-	-	+	-	+	+
Vas Zoltán át.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	+
Zentai Vilmos át.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	+	-	-	-	-
Zsebők Zoltán át.	-	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

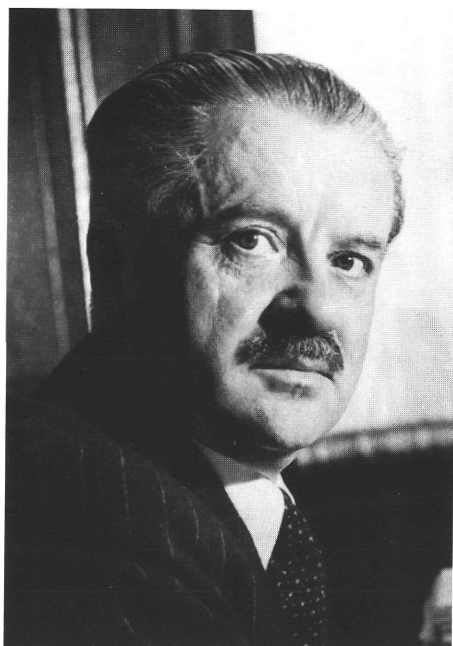
FÉNYKÉPEK ÉS
FAXIMILÉK

A fényképeket a Magyar Nemzeti Múzeum Fotótára
bocsátotta rendelkezésünkre.

A Tildy-kormány tagjai. Ülnek (balról jobbra): Dobi István, Zsedényi Béla (az Ideiglenes Nemzetgyűlés elnöke), Tildy Zoltán, Szakasits Árpád, Rákosi Mátyás. Állnak: Antall József, Gyöngyösi János, Kovács Béla, Ries István, (egy ismeretlen), Bán Antal, Balla Antal (?), Keresztury Dezső, Gordon Ferenc, Rónai Sándor, Bárányos Károly, Nagy Imre, Molnár Erik, Gerő Ernő, Tombor Jenő (?)

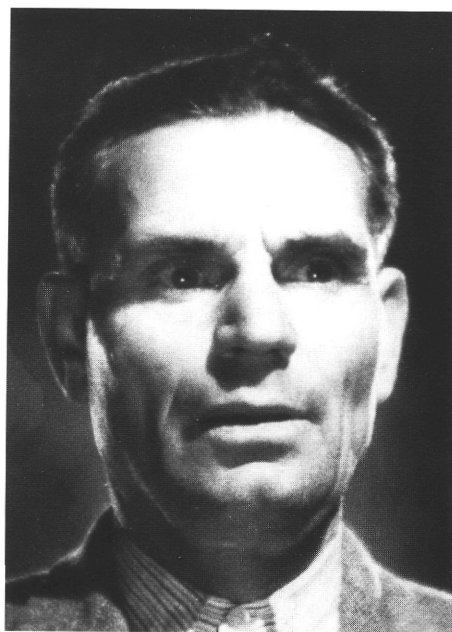
Tildy Zoltán (1947 körül)

Rákosi Mátyás (1945)

Szakasits Árpád (1946)

Dobi István (1946)

Antall József (1940 körül)

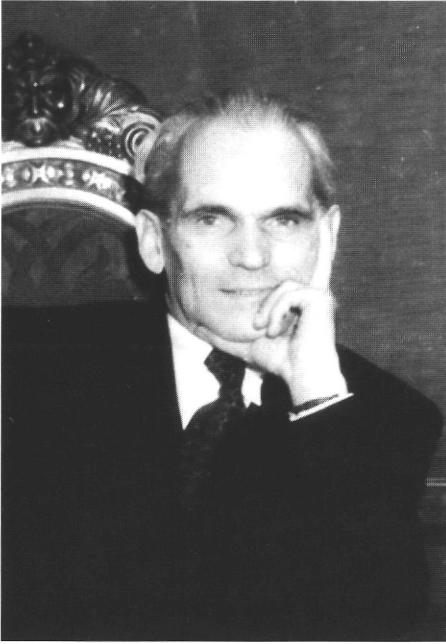
Balla Antal (1930 körül)

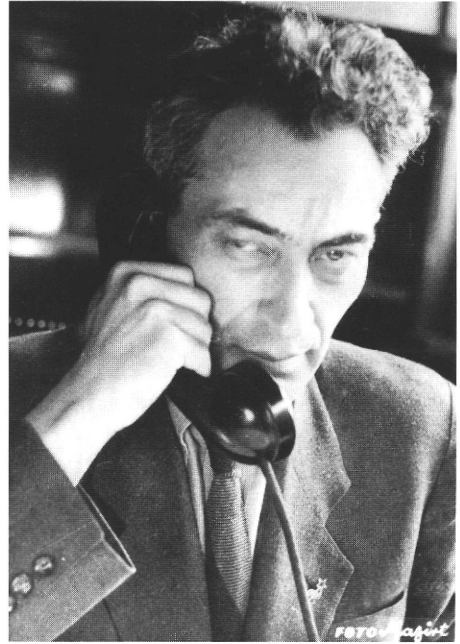
Bán Antal (1946)

Bárányos Károly (1942)

Gyöngyösi János (1947)

Gerő Ernő (1949 körül)

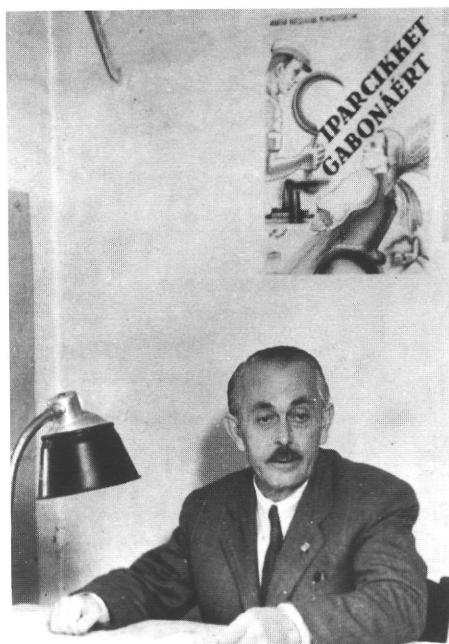
Molnár Erik (1946 körül)

Nagy Imre (1948)

Ries István (1947 körül)

Rónai Sándor (1946 körül)

Tombor Jenő (1945 körül)

NEMZETI FŐTANÁCS. ✓

174/1945. E. sz.

LEGFELSŐBB ELHATÁROZÁS.

A Nemzeti Főtanács az 1945. évi III. tc. 3. §-a /1/ bekezdésében meghatározott jogánál fogva az Ideiglenes Nemzetgyűlés Politikai Bizottságának a miniszterelnök javaslatára hozott határozata alapján államminiszterré Rákosi Mátyást, Szakasits Andrást, Doby Istvánt, külügyminiszterré Gyöngyösi Jánost, belügyminiszterré Nagy Imrét, földművelésügyi miniszterré Kovács Bélát, pénzügyminiszterré Gordon Ferencet, iparügyi miniszterré Bán Antalt, kereskedelemügyi miniszterré Rónai Sándort, vallás- és közoktatásügyi miniszterré Keresztury Dezsőt, igazságügyminiszterré Ries Istvánt, honvédelmi miniszterré Tombor Jenőt, népjóléti miniszterré Molnár Eriket, közellátásügyi miniszterré Bárányos Károlyt, újjáépítési miniszterré Antall Józsefet, közlekedésügyi miniszterré Gerő Ernőt és tájékoztatásügyi miniszterré Balla Antalt, kinevezte.]

Budapest, 1945. évi november hó 15. napján.

Tildy Zoltán

Rákosi Mátyás

Andrást

a Nemzeti Főtanács tagjai.

A Nemzeti Főtanács határozata a Tildy-kormány tagjainak kinevezéséről

MINISZTERTANÁCS TITKÁRSÁGA
KÖZPONTI TITKOS
IRATTÁR

J e g y z ő k ö n y v

az 1945. évi november hó 21.-én d.u. 3 órakor a miniszterelnökség minisztertanácsai termében Tildy Zoltán elnöklése alatt tartott Minisztertanácsról.

Jelen voltak:

Rákosi Mátyás államminiszter
Szakasits Árpád államminiszter
Dobi István államminiszter
Gyöngyösi János külügyminiszter
Nagy Imre belügyminiszter
Gordon Ferenc pénzügyminiszter
Kovács Béla földművelésügyi miniszter
Bán Antal iparügyi miniszter
Rónai Sándor kereskedelem és szövetkezeti miniszter
Keresztury Dezső vallás- és közoktatásügyi miniszter
Dr. Ries István igazságügyminiszter
Tombor Jenő honvédelmi miniszter
dr. Molnár Erik népjóléti miniszter
Báranyos Károly közellátásügyi miniszter
Antall József ujjáépítési miniszter
Gerő Ernő közlekedésügyi miniszter
Balla Antal tájékoztatási miniszter
dr. Balogh István miniszterelnökségi politikai államtitkár
Dr. Bojta Ernő Béla miniszterelnökségi adminisztratív államtitkár, a minisztertanács jegyzője.

Rákosi
Szakasits
Dobi István
Gyöngyösi
Nagy Imre
Gordon Ferenc
Kovács Béla
Bán Antal
Rónai Sándor
Keresztury Dezső
Ries István
Tombor Jenő
Molnár Erik
Báranyos Károly
Antall József
Gerő Ernő
Balla Antal
Balogh István

LI MAGYAR
KÖZPONTI LEVELTÁR

1-280

XIX-A-83-a 70. j. (5d.)

A minisztertanács 1945. november 21-i üléséről felvett 70. sz. jegyzőkönyv első oldala, a miniszterek aláírásával

Союзная Контрольная Комиссия в Венгрии

„14“ ноября.....1945 г.

№ 1381

Господин Премьер-Министр !

1 ноября с.г. по Будапештской радиостанции был передан обзор экономического положения Венгрии, составленный Статс-секретарем министерства финансов г-ном Дабаши. Автор этого обзора помимо того, что в мрачных тонах и неправильно характеризует общее экономическое состояние страны, сознательно искажает истинные причины инфляции, ставя ее в зависимость от поставок в счет 12 статьи Соглашения о перемирии и по существу поднимает вопрос о ревизии этого Соглашения.

Союзная Контрольная Комиссия не может пройти мимо подобного выступления официального представителя возглавляемого Вами правительства и вынуждена настаивать на опровержении его со стороны венгерского правительства, а также на расследовании заявления г-на Дабаши.

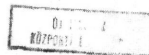
Остаюсь в ожидании Вашего ответа, -
уважающий Вас, -

ГЕНЕРАЛ-ДЕПУТИРАНТ

Свиридов

/СВИРИДОВ/

Премьер-министру
Венгерского Правительства

г. Будапешт.

25

A Szövetséges Ellenőrző Bizottság elnökhelyettesének átíratá Dabasi Schweng Lóránt rádióelőadása ügyében.

Magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság

1945. november 14.

No. 1381.

Miniszterelnök Ur!

Folyó évi november 1-én a budapesti rádió leadott egy beszámolót Magyarország közgazdasági helyzetéről, amelyet Dabasi Pénzügyminisztériumi Államtitkár ur állított össze. E beszámoló szerzője, a mellett, hogy sötét színekkel és helytelenül jellemezte az ország általános közgazdasági helyzetét, tudatosan elferdíti az infláció igazi okait, összefüggésbe hozva azt a Fegyverszüneti Szerződés 12. pontja alapján történő szállításokkal, és lényegében véve felveti ezen Szerződés revíziójának kérdését.

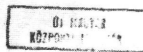
A Szövetséges Ellenőrző Bizottság nem mehet el megjegyzés nélkül az Ön által vezetett kormány hivatalos képviselőjének hasonló megnyilatkozása mellett és kénytelen kérni annak cáfolatát a magyar kormány részéről, valamint Dabasi ur nyilatkozatának kivizsgálását.

Várva válaszát maradok
tisztelője,-

SZVIRIDOV sk.

ALTÁBORNAGY.

A Magyar Kormány
Miniszterelnökének
B u d a p e s t.

A Szövetséges Ellenőrző Bizottság elnökhelyettese levelének magyar fordítása

be tartozó valamely szakszervezetnek.-
Nem kell alkalmazni az 1.§. rendelkezését azokra sem, akik bár német anyanyelvűeknek, de magyar nemzetiségűeknek vallották magukat, ha hitelt érdemlően igazolják, hogy a magyarsághoz való nemzethű magatartásukért üldöztetést szenvedtek. Ez részletezésben a végrehajtási utasításban lenne kidomborítva. Hangsúlyozza, hogy a potsdami határozat alapján vagyunk a javaslat elfogadására kötelezve.

Pénzügyminiszter: a 10% - mint felső határ - önmagában is furcsa.

Miniszterelnök: a módosított javaslat tekintetében kéri a Minisztertanács döntését.

Dobi István államminiszter:	igen
Belsőügyminiszter:	igen
Közlekedésügyi miniszter:	igen
Népjóléti miniszter:	igen
Rákosi Mátyás államminiszter:	igen
Honvédelmi miniszter:	nem
Újjáépítési miniszter:	igen
Közellátásügyi miniszter:	nem
Igazságügyminiszter:	nem
Iparügyi miniszter:	módosítva igen
Tájékoztatásügyi miniszter:	igen
Földművelésügyi miniszter:	nem
Külgügyminiszter:	nem
Pénzügyminiszter:	módosítva igen
Vallás- és közoktatásügyi miniszter:	módosítva igen

Iparügyi miniszter: kéri, hogy a végrehajtási utasítás e részének megszövegezése iránt a belügyminiszter intézkedjék.

Közlekedésügyi miniszter: a tagságot magát nagyon nehéz igazolni.

Igazságügyminiszter: közjogilag nagyon aggályosnak tartja. A potsdami határozat a "német lakosság, vagy annak egy része", tehát nem minden német telepítendő ki.

III. MAGYAR
KÖZPONTI LEVÉLTÁR

XIX-A-83-a-76.jkv.11945

(6. d.)

Az 1945. december 22-i ülés (76. sz. jkv.) egy lapja: a miniszterek szavazása a németek kitelepítésére vonatkozó rendlettervezetről

Minisztertanácsi előterjesztés.

A magyar kormány a csehszlovák kormány kezdeményezésére Prágában 1945 dec. 3.-tól 6.-ig folytatott magyar csehszlovák tárgyalásokon közölt és megvitatott csehszlovák javaslatok közül a következőket fogadja el.

I.

A magyarországi szlovákok önkéntes jelentkezés alapján való áttelepítése Csehszlovákiába. Ugyanolyan számú szlovákiai magyar áttelepítése Magyarországra.

II.

A fenti csere utján Magyarországra át nem telepített csehszlovákiai magyarok elleni rendszabályok felfüggesztettnek addig, míg azok átmeneti státusa tekintetében a két kormány között megállapodás nem jön létre, vagy a megegyezésre vonatkozó tárgyalások meghiusulása esetén a kérdés nemzetközi forum végleges döntése alá kerül.

III.

Mindkét kormány a megegyezés céljából megszünteti a támadásokat a sajtóban és rádióban

Magyar Országos
Levélár

ad I.

A szlovákokat a csehszlovák, a magyarokat a magyar kormány telepíti át.

Magyarországon a szlovákok áttelepítésének előkészítését csehszlovák bizottság intézi, melyben a magyar kormány megfigyelője is helyet kap. A bizottság nem fejthet ki

./.

A külügyminiszter előterjesztése a magyar-csehszlovák lakosságcsere-egyezményről

XIX-3-1-a-Gfögyös-f.-1946 (2401)

olyan tevékenységet, mely nem egyeztethető össze a magyar állam szuverénitásával, becsületével és jelen körülményekből adódó helyzetével.

A csehszlovák misszió fogja megszervezni a szlovákok önkéntes átköltözését Csehszlovákiába. A jelentkezési határidő 1946. április 1.

Magyar Országos
Levélár

A csehszlovák kormány a Magyarországról kitelepített szlovákok számával azonos számú magyart telepít át Magyarországra. A szlovákok és magyarok, akik ily módon kicseréltetnek, magukkal vihetik ingó vagyonukat beleszámítva az élő és holt inventárt, vagy szabadon rendelkezhetnek ezzel a vagyonnal. A kicserélt szlovákok és magyarok jelen tartózkodási helyük kormányától megfelelő kárpotlást kapnak a földért és egyéb ingatlanokért. Erre vonatkozólag mindkét kormány azonos szövegű rendeletet bocsát ki. Csehszlovák-magyar bizottság állítatik fel, amely megoldja a lakosságcserénél felmerülő gyakorlati kérdéseket. Mindkét kormány felkéri a Szovjet Uniót, az Amerikai Egyesült Államokat és Nagybritanniát, hogy küldjenek képviselőt ebbe a bizottságba. A csere részleteire vonatkozólag a két kormány szakértői állapodnak meg. A két kormány támogatni fogja az egyének önkéntes áttelepülését. Erre vonatkozólag a két kormány szintén azonos szövegű kormányrendeletet bocsát ki.

A csereképen számba jövő szlovákiai magyarok kiválasztásának szempontjairól az önként kitelepülésre jelentkező magyarországi szlovákok számának ismerete után külön csehszlovák-magyar bizottság dönt. Már most megemlítendő azonban, hogy e kategóriában elsősorban azok jönnek tekintetbe - a szociális szempontok miatt - akik a csehszlovák hatóságok intézkedései folytán kiutasítottak, kiköltözésre kényszerültek, vagy internálási táborokban vannak. Rájuk is vonatkozni fog a 2.

pontban lefektetett gazdasági kedvezmény.

A diplomáciai kapcsolatok felvételéig a Magyar Kormány megfigyelőt küld Pozsonyba, akinek a csehszlovák kormány lehetővé teszi a szabad mozgást és közigazgatási támogatást nyújt.

ad II.

Azokról a magyarokról, akik csere útján nem vitetnek ki Csehszlovákiába, a magyar kormány tárgyal a csehszlovák kormánnyal, ha a tárgyaló felek között nem jön létre megegyezés, a ^{csere}cserekérdéskomplexum feletti döntést nemzetközi fórumra, illetőleg a béketárgyalásokra bizzák. Eire való tekintettel a csehszlovák kormány felfüggeszti a kiutasításokat és a magyarok áttelepítését, valamint amagyar nemzetiségű személyek vagyónának elkobzását, akik nem vétkeztek a Csehszlovák Köztársaság ellen. Következésképpen végrehajtatik az 1945. október 25.-én elfogadott kormányhatározat. Azok a magyarok, akik e kormányhatározat ellenére is vagy előtte kért szentesítést, kártérítésben részesülnek.

A csehszlovák kormány gondoskodik arról, hogy a szlovák Rendeleték Tárában 1944. szeptember 6.-án megjelent 6-os sz. rendelet által biztosított magyar népoktatás végrehajtatik, s hatályon kívül helyezi a szlovák iskola- és népművelésügyi megbízott 5.405/45-II-1/a. sz. rendeletét minden magyar tanító elbocsátásáról.

ad III.

Mindkét kormány megszünteti a támadásokat a sajtóban és a rádióban és pozitív állást foglal az I. és II. pontban említett alkécsere mellett.

Magyar Országos
Leváltár

